

ION HELIADE RĂDULESCU

SCRISORI ȘI ACTE

Coperta: *Victor Feodorov*

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva

2

3

7

I. Heliade Rădulescu

cca 1827

Portret în ulei de un pictor necunoscut
(Colecția Muzeului Universității din București)

ION HELIADE RĂDULESCU

SCRISORI ȘI ACTE

Ediție îngrijită, texte alese, glosar, indice

de

GEORGE POTRA,

NICOLAE SIMACHE și GEORGE G. POTRA

S T U D I I Ș I D O C U M E N T E

2113

EDITURA MINERVA

BUCUREȘTI — 1972

CUVÎNT ÎNAINTE

Publicarea — în cea mai mare parte, inedită — a corespondenței lui Ion Heliade Rădulescu este binevenită. Aș spune chiar că era necesară pentru a ne face o idee despre omul de la 1848 și al emigrației, în genere rău privită, atât de contemporani, cât și de urmași. Adunată din toate părțile, din arhive publice și particulare, această corespondență, la care se adaugă scrisorile Mariei, soția lui Ion, și altele, primite de acesta, este de o mare varietate și merită cea mai atentă cercetare din partea viitorilor monografiști și istorici. Alte documente inedite, de tot felul, literare, epistolare, contabilicești, etc., întregesc „dosarul” unui proces pe care îl considerăm astfel redeschis, pentru a face dreptate mult hulitului om public. Desigur, Ion Heliade Rădulescu reprezintă centrul burghez în mișcarea revoluționară, dar nu se poate susține la nesfârșit că el ar fi frinat-o, de unul singur, în interesul claselor privilegiate. Ca toți căzușii, era cu inima aproape de popor și mai ales de țărâtime, urmărind dărîmarea privilegiilor de clasă și integrarea Țării Românești în curentul de idei progresiste ale Europei.

Situația nefericită a țării sale între trei mari împărății l-a făcut să aleagă, ca și Ion Ghica, dintre cele trei rele pe cel mai suportabil, și anume înclinarea balanței către o politică filoturcă, recomandată mai ales de faptul că statul suzeran se arătase ospitalier față de cei ce luaseră calea surghiunului. Între Ion Heliade Rădulescu și Ion Ghica, adversari hotărâți, au existat neînțelegeri de alt ordin decît cel principal, fiecare înțelegînd să conducă, unul fățiș, celălalt din umbră, iar nu să se subordoneze.

În condițiile de singurătate și de sărăcie, ale exilului, doritor cum era de a refăce unitatea frontului ideologic, mereu sub conducerea sa, omul politic a putut judeca uneori greșit faptele și oamenii, atrăgîndu-și numeroase inimizități și răspunzînd la nedreptate cu exasperată mîndrie. Aceasta nu justifică însă discreditul său integral și irevocabil. Judecata rămîne, cum spuneau romanii, *sub lite*. Să nu redeschidem procesul înainte de a examina toate piesele dosarului: cele epistolare sînt dintre cele mai revelatoare.

O primă impresie plăcută rezultă din descoperirea că această corespondență dintre cei doi soți, ani întregi despărțiți de furtunile istoriei, nu a fost dominată, așa cum s-ar fi putut aștepta oricine cunoaște opera tipărită a scriitorului la Paris, de chestiunile personale. Dimpotrivă, soțul atent aduce o notă de surdină acestora, dar se arată de o mîndră intransigență cînd este vorba de onoarea soției sale, expusă birfelilor, pentru că, politică și ea, primea pe toți emigrații care băteau la ușa ei, în refugiu de la Constantinopol sau din alte părți. Nu lipsesc momentele de reciproce neînțelegeri, dar domină,

în această patetică și neostenită corespondență, dragostea reciprocă. Eise luaseră de tineri. Se cunoscuseră la vîrsta de douăzeci de ani, schimbaseră aprinse scrisori în limba greacă, cu efuziuni în stilul epocii preromantice, care nu odată ne fac să zîmbim, se căsătoriseră așadar din dragoste și acest sentiment a stăruiet și la vîrsta maturității, cînd el îi scria „surioară“ și semna „frate“, nu fără alte mai tandre variații în mîngiere. Politicește însă, această corespondență îl reabilitează. De la Paris, emigratul privește cu dezugst în țară, la acele „multe partide alcătuite din sinul celor ce totdeauna au supt degeșăracului“. Își pune speranța, în perspectivă istorică, într-o Europă unitară. Din insula Chios, la 18/30 august 1852, îi scria soției sale:

„Care va fi soarta și viitorul Europei întregi, acea soartă, același viitor va avea și România de va ști junimea de astăzi a face cum să între în marea familie europeană“.

Epocalul document a fost dat publicității nu de mult de către istoricul George Potra, principalul îngrijitor al acestei corespondențe. Într-o petiție din 1869 către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, purtătorul de pomină al mantalei albe explică proveniența ei; era pur și simplu „mantaua unui ofițer de cavalerie ce mi s-a pus pe spate după niște suduri tropicale în răceala dimineții“. După aceea, își rîde de M. Kogălniceanu și de a lui „togofobie“ (fobia togei!) și, cu subînțelesuri malițioase, de „albofobia“ și „candorefobia“ aceluiași.

Am fi dorit, din partea lui Ion Heliade Rădulescu, care frecventase mulți bărbați de stat, în timpul șederii lui în Occident, să ne lase mai multe portrete, fie chiar negative, ca acela al lui Lamartine, care l-a poftit sîmbăta, de *jour fixe* al său și i-a stîrnit verva epistolară prin fastul de etichetă al recepțiilor lui, cu valeți costumați și înmănușați, vestind pe fiecare oaspe, ca la curțile princiare sau la ambasade. În 1849, cînd marele poet și fostul președinte al guvernului provizoriu era în vîrstă de 59 de ani, i s-a părut „un om trecut de 60 de ani, nalt, subțire, slab, cu părul alb“, iar casa lui, „o curte de rege într-o mansardă și mansarda cu lachei — o comedie! Un *Bourgeois gentilhomme*, cu deosebire că bădăranul lui Molière, fiind scris de dînsul, te face să rizi, să petreci. Bădăranul ăsta te face să plîngi de milă“. În fond, observatorul român detesta fastul, mai ales acela al unui „căzuș“ ca și dînsul, făcînd pe seniorul de veche aristocrație.

La Paris, a dus sărăcie mare, neparticipînd la viața de petreceri, nefrecventînd spectacolele, nevăzînd pe nimeni, în așteptarea mereu a subsidiilor, ca să-i acopere cheltuielile de tipar, pentru că nu conțenea cu memoriile și scrierile polemice. După mai puțin de un an de exil, îi scria Mariei: „Scrisul mă mîngie și mă întărește“. Sau, după alte cîteva luni: „Scriu ca [să] minț orele lungi ce mă consumă“.

Pe un om ca dînsul îl consuma neactivitatea și-l recreau munca, scrisul, polemica. În august, 1849, participă ca invitat la un Congres al amicilor Păcii, „compus de bărbați trimiși din America, din Anglita, din Belgia și din Germania“. Evenimentul i-a redeșteptat speranța în mai bine. „Pacea universală despre care se tratează m-a făcut să ies din casă. Era bine și sacru oricîte s-au vorbit“. Omul e greu de descifrat sub zgura de exaltare mistico-religioasă și predicantă, cu care-și moralizează nu numai conaționalii, dar și soția. Mai pozitivă, mamă, soție și colaboratoare excelentă, Maria îi ține piept, volubilă, în scrisori uneori foarte lungi, adevărate stenograme, ca întrevederile cu marele vizir, Reșid-pașa, căruia izbutea să-i stoarcă lacrimi, înfățișîndu-i suferințele românilor în emigrație și care o primea în „haremul“ său, cu „soția“ de moment, tot atît de atentă ca gazdă. Notațiile ei sînt ale unei femei sensibile și inteligente. Scrisoarea cu pricina, din Constantinopol, datată „850, ghenar 13/25“, începe astfel:

„Frățiorul meu. Facă Dumnezeu cum tu, cel puțin, să nu tremuri de frig ca noi. Aci este zăpadă de 2 coși, un viscol ca în Siberia. Am 2 stanțe (odăi!) cu 7 ferestre și 3 uși,

o gămălie de sobiță ce o încălzesc cu cărbuni de piatră și cu mangal. Tremurăm într-o oră cît n-am tremurat de cînd sintem. Scriu cu mîinile degerate, dar fie, pentru patrie ce nu rabdă romînu. Dar tot ce mă omoară este că o astfel de viață ticăloasă (mizeră!) trebuie la capu lunii să scoată biata Marie 80 # (de lire turcești!), din piatră, din apă, să-i dea, dacă va să-și adăposteze, investe (îmbrace!), hrănească copilașii. E! Bun e Domnul! Cum nu m-a lăsat pînă acu, nu mă va lăsa nici pe viitor! Curaj, frate, hanîmile (soțiile) și pașii (pașalele!) îmi tot spun: „Alah, Kerim, bacalim“, că după ploaie vine soare și o mulțime de consolații. Dacă n-o fi minciuni apoi n-o să le zic că sint poezii“.

„Marița“ era un om și jumătate, încît nu ne miră că bărbatul ei îi acorda credit în alb și nu apleca urechea la clevetirile neprietenilor și chiar ale amicilor lipsiți de tact, care colportau ce spunea gura lumii despre o femeie în fond politică, la nevoie mîna dreaptă a soțului ei. Femeia era simțitoare și la durerile altora, dînd marelui vizir aceste relații: „...d. Tell a sacrificat tot ce a avut mișcător de o muncă de 40 ani, zestrea nevastăii lui, o moșioară, un post de maior, o carieră zîmbitoare, nevasta cu 6 copii de gît, din care i-a murit un băiețel, tata încă nu știe această dizgrație! Și mama zace bolnavă în Cronstad (Brașov!) cu 5 copii de gît, în neagra mizerie“. Un avocat de meserie n-ar fi pledat mai bine.

Corespondența dintre cei doi soți e piesa de rezistență din această masivă publicație, în întregime de altfel foarte interesantă.

După *Addenda* ne putem face o idee despre considerația cu care l-au înconjurat contemporanii pe I. Heliade Rădulescu. Îi dedică poezii Constantin Vișoreanu, unul dintre fondatorii ziarului *Romînul*, Sébastien Rhéal, C. Aristia, Alexandru Lăzărescu, un admirator rus anonim, iar C. D. Aricescu publică în *Columna lui Traian*, în 1873, o poezie populară, închinată aceluiași și auzită, în 1853, în satul Miulești din județul Dîmbovița, de la un „țigan lăutar, dezrobot în 1848“ și care și el o auzise de la „un lăutar din Tirgovîște“.

Poporul i-a făcut astfel dreptate încă din primul ceas aceluia care lupta pentru drepturile lui, riscîndu-și viața și expunîndu-se, ca toți bărbații politici, tuturor echivocurilor. Unul dintre pușinii lui credincioși, N. Rouso, într-o lungă scrisoare, în limba franceză, îl apără în fața lui Elias Régnault care, informat, pare-se, de frații Brătieni, îl suspectase pe I. Heliade Rădulescu de ambiția tronului. Concluzia lui, la care putem subscrie, despre concepția politică a marelui său prieten este următoarea: „Desființarea castelor și privilegiilor, reintegrarea omului slujitor, prin legea naturală; fericire pentru toți, fără prejudecii pentru nimeni: iată moștenirea familiei sale sociale, pe care a adoptat-o ca pe a sa proprie“.

Prin alte cuvinte, limita gîndirii lui social-politice era armonia claselor sociale, care presupunea însă emanciparea celor robite, pe temeiul „legii naturale“, idee moștenită de la secolul precedent, al „luminilor“.

Marele scriitor a rămas pînă la urmă devotat ideii de ridicare culturală a poporului său și muncii neobosite de publicist, copleșit de proiecte gigantice, ca cea „Biblioteca Universală“, prin care încerca să familiarizeze straturile largi populare cu capodoperele literaturii mondiale, mereu hărțuit de probleme materiale, care nu-l doborau însă niciodată, în luptă necurmată cu contrarietățile unei existențe zbuciumate și cu neînțelegera celor mai mulți dintre contemporani.

Fie ca această pioasă deshumare de documente, publicate după cele mai stricte metode științifice, să vestească ceasul dreptății, în momentul în care vom comemora o sută de ani de la moartea lui Ion Heliade Rădulescu!

ȘERBAN CIOCULESCU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În concepția editorilor, volumul de față vrea să fie o continuare și o completare a eforturilor întreprinse pînă în prezent pentru publicarea corespondenței lui I. Heliade Rădulescu.

Ediția de față reunește 429 scrisori și acte, care aduc elemente documentare noi, utile cunoașterii și reconstituirii într-un mod mai complet și complex a vieții și activității lui I. Heliade Rădulescu.

Cea mai mare parte dintre ele, provenind din arhive și colecții de stat (Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat, Muzeul de Istorie al județului Prahova, ca și din colecții particulare (George Potra, inginer Nicolae Novacovici, avocat Ioan Vasiliu, Antonian Marinescu-Nour, Șerban Flondor), sînt inedite.

O altă parte, cu pondere mai mică în economia ediției, o constituie actele editate. Nu este vorba de acele scrisori trimise sau primite de I. Heliade Rădulescu, care au făcut obiectul unui volum aparte¹ sau de acelea care, reunite într-un număr însemnat, constituie partea cea mai importantă a unui volum de corespondență cu caracter mai general², ci de acele scrisori risipite în diverse publicații, periodice sau neperiodice, care nu au făcut obiectul unei editări sistematice, fiind astăzi greu de găsit și de folosit, datorită frecvenței foarte reduse — citeva la interval de zeci de ani — cu care respectivele acte și scrisori au apărut. Prezența actelor din această categorie în ediția noastră este determinată deci de necesitatea de a reuni, alături de un bogat material inedit, acele scrisori trimise sau primite de I. Heliade Rădulescu, a căror existență și editare — datorită apariției nesistematice, la mari intervale de timp, uneori în publicații și periodice foarte rare — au fost aproape uitate. În lista acestor periodice vom aminti: *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*, *Curierul Românesc*, *Epoca*, *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare*, *Muzeul Național*, *România ilustrată*, *Trompeta Carpaților* etc. Alături de aceste periodice, în care materialul documentar privind pe I. Heliade Rădulescu nu

¹ Emil Vîrtosu, *I. Heliade Rădulescu. Acte și scrisori*, București, 1928, 103 p. și *Scrisori inedite ale lui I. Heliade Rădulescu către preotul Cosma Moșescu din Brăila între anii 1857—1872*, București, 1940, 63 p. + IV planșe.

² N. B. Locusteanu, *Scrisori din exil*, București, 1891, III + 744 p.

este prea bogat, vom nota eforturile întreprinse în acest sens de C. D. Aricescu¹, N. B. Locusteanu², N. Iorga³, Carlo Tagliavini⁴, Ioan C. Filitti⁵, Ioan Massoff⁶, Olimpiu Boitoș⁷, I. Cojocaru⁸, Marta Anineanu⁹, Cornelia Bodea¹⁰, George Potra¹¹, și alții¹², care, deși nu au dedicat volume speciale corespondenței marelui cărturar care a fost I. Heliade Rădulescu, au adus — cu diverse ocazii — contribuții documentare importante la cunoașterea vieții și activității acestui mare înaintaș.

Ideea centrală care ne-a condus în transcrierea scrisorilor și actelor acestui volum nu a fost aceea de a da un text fotografic, cu prețiozități inutile, ci de a da un text inteligibil lectorilor contemporani. Numeroasele probleme de transcriere ridicate de textele originale (în care ductul neîngrijit, produs al grabei și al bolii, scrierea pe foiță și cu o cerneală de proastă calitate, aproape ștearsă, vin să se adauge ca greutate suplimentare celor date de fluctuațiile ortografice și orientarea puristă și italianizantă a autorului lor) au fost rezolvate conform principiilor general acceptate de către editorii de până acum ai operei literare și ai corespondenței lui I. Heliade Rădulescu.

În cele ce urmează, prezentăm cazuri tipice de adaptare la normele ortografice actuale, întâlnite în transcrierea textelor ce edităm; cazurile particulare, care nu se înscriu în categoriile mai jos prezentate, le-am rezolvat așa cum am crezut că răspund mai bine spiritului limbii române.

— litera *a* a fost transcrisă *i* (respectiv *ă*) în acele cuvinte în care se observă tendințe etimologizante (*roman*, *sant* au fost transcrise *român*, *sint* „*sfini*“);

— litera *a* a fost transcrisă *ă* în acele cuvinte în care se observă, de asemenea, tendințe etimologizante (*scađeminte* a fost transcris *scăzăminte*);

— litera *ă* (scrisă uneori *ə*), frecvent întâlnită în alfabetele de tranziție, a fost transcrisă *i*, în cuvinte în care pronunțarea lui *ă* este greu de acceptat (*amăndorura*, *ănsă*, *ănvățănd*, *atăt*, *cănd*, *căștigarea*, *căt*, *căte*, *decăt*, *mână*, *măngăiai*, *mănioasă*,

¹ C. D. Aricescu, *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848*, broșura II, București, 1874 și *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848 ș-ale administrațiunii de la Balta-Liman*, broșura III, București, 1875.

² N. B. Locusteanu, *După exil*, vol. I, Craiova, 1898.

³ N. Iorga, *Contribuțiuni la istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secției Literare*, tom. XXVIII, București, 1906.

⁴ Carlo Tagliavini, *Una lettera di I. Heliade Rădulescu*, în *Revista istorică*, X, 1924, nr. 10—12.

⁵ Ioan C. Filitti, *Patru scrisori de la Eliade Rădulescu și de la soția sa către Alexandru vodă Ghica, 1857—1858*, în *Omagiu fraților Alexandru și Ion I. Lapedatu*, București, 1936.

⁶ Ioan Massoff, *Davicion Bally — revoluționarul de la 48* [București, 1939].

⁷ Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, ediția Olimpiu Boitoș, vol. III, Craiova, 1940.

⁸ I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești*, vol. II, București, 1958.

⁹ M. Anineanu, *Un contract editorial și o corespondență literară între Vasile Pogor și Eliade Rădulescu*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, V, 1963.

¹⁰ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834—1849*, București, 1967.

¹¹ George Potra, *Ion Heliade Rădulescu, scrisori inedite*, în *Magazin istoric*, II (1968), nr. 7—8.

¹² *Anul 1848 în Principatele române*, 6 vol., publicate între 1902—1910; *Documente și manuscrise literare*, sub redacția lui Paul Cornea și Elena Piru, vol. I, București, 1967.

până, plâng au fost transcrise *amindorura, însă, învâțînd, atît, cînd, ciștigarea, cit, cite, decît, mină, mingîiai, minioasă, pină, plîng*);

— litera *ă* a fost transcrisă *e* în cuvinte ca (*blăstămați, condiția, să devîă, să fiă, fiicare, menajăz, sârba, sârdar, traducția, să via, vijăliă* au fost transcrise *bles-temați, condiție, să devie, să fie, fiicare, menajez, serba, serlar, traducție, să vie, vijelie*);

— literele *ă* sau *i* au fost folosite potrivit normelor ortografice actuale;

— semnul *ç* (uneori numai *c*) l-am transcris *ț* (*anunția, braçe, comerțiu, față, franțez, franțosît, a îmbrățișa, a (se) înfățișa, însoțit, oțet, ofițer, prințu, pușinu, soți, soțioară, speranții* au fost transcrise *anunța, brațe, comerț, față, franțez, franțozit, a îmbrățișa, a (se) înfățișa, însoțit, oțet, ofițer, prinț, puțin, soț „tovarăș”, soțioară, speranții*);

— grupul *ch* l-am transcris *h, c* sau *ș*, după caz (*archivar, chărtie, chimera, choleră, Michaiu, monarchie, tilhari, Valachia* au fost transcrise *arhivar, hirtie, himeră, holeră, Mihai, monarchie, tilhari, Valahia; character, chor, chreștin, Christ, echou, escrochi, Turchia* au fost transcrise *character, cor, creștin, Crist, ecou, exoroci, Turcia; atachat, pachă, Ruchciuk* au fost transcrise *atașat, pașă, Rușciuc*);

— grupul *cs* (foarte adesea în forma *s, ss*) a fost transcris *x* în cazuri ca (*atarassia, ecspoza, ecsprimat, esil, espediție, esprimai, espune, essord, estern, inecsplîcabil, parosism, preteste* au fost transcrise *ataraxia, expoza, exprimat, exil, expediție, exprimai, expune, exord, extern, inexplîcabil, paroxizm, preteate*);

— am transcris, de asemenea, acest grup în forma *çț* în acele cazuri în care se observă tendințe etimologizante (*afescia, convicsia, dicsionar, distincsia, instrucsiuni, lecsia, reacssia, ræacsonar, traducsia* au fost transcrise *afecția, convicția, dicționar, distincția, instrucțiuni, lecția, reacția, reacționar, traducția*);

— semnul *đ* (uneori *d*) l-am transcris *z* sau *j*, după caz (*aplaude, astăđi, să auđă, baseđi, Buđeu, cređând, đgomot, dece, đi, đice, đisseiu, duđi, necađuri, șeđu, veđu* au fost transcrise *aplauze, astăzi, să auză, basezi, Buzău, crezînd, zgomot, zece, zi, zice, zisei, duzi, necazuri, șez, vâz; đurnal* (scris uneori și *ziurnal*), *mîđloc* (scris uneori și *mizloc*) au fost transcrise *jurnal, mijloc*);

— litera *e* am transcris-o *a* în cazuri în care se observă puternice tendințe etimologizante (*enturagiul* a fost transcris *anturajul*);

— litera *e* (scrisă uneori și *é*) am transcris-o *ea* sau *a* în cazuri ca (*Déca, dimi-néța, iernă, întrégă, sêlle, séu, vieța* au fost transcrise *dacă, dimineața, iarnă, întreagă, sale, sau, viața*);

— litera *e* (scrisă uneori și *ě*) am transcris-o *ă* în cazuri ca (*adevăr, capătul, cumpărat(ă), cunoscători, dărimă, fătul, generală, mă, națională, nenumărate, pavăđă, posedă, rănăne, reposatul, respunde, rėu, sănătate, séu, săptămînă, sâmbetă, strėbate, strein, streinătate, tării, tėu* au fost transcrise *adevăr, capătul, cumpărat(ă), cunoscători, dărimă, fătul, generală, mă, națională, nenumărate, pavăză, posedă, rămîne, răposatul, răspund, rău, sănătate, său, săptămînă, simbătă, străbate, străin, străinătate, țării, tău*);

— litera *e* (scrisă uneori *é* sau chiar *ě*) a fost transcrisă *i* în cazuri ca (*currėnă, densa, dēnsul, insistėnd, svėnturat, tenără* au fost transcrise *curînd, dinsa, dînsul, insistînd, svînturat, tinără*);

— litera *e* am transcris-o prin diftongul *ie* în cazuri ca (*alaltăeri, băeți, eftin, eri, eși, eșiră, femze, făr, fărbe, incheere, koșutene, mărte, mercuri, neperibil, noembrie, pept, pârde, a pəri, pêtre, pziș, să puș, rzeși, roche, scaeți, treera* au fost transcrise *alaltăieri, băieți, ieftin, ieri, ieși, ieșiră, femzie, fier, fierbe, incheiere, koșutiene, martie, miercuri, nepieribil, noiembrie, piept, pierde, a pieri, pietre, pieziș, să puie, reieși, rochie, scaieți, treiera*);

— grupul *ea* l-am transcris *ia* sau *a* în cazuri ca (*cheltueală, clasa, eacă, eartă, (să) easă, eată, d-abea, frasa, grija, nevoea, paginea, ploaca, poșta, soacra, soarta, șase, voească* au fost transcrise *cheltuială, clasă, iacă, iartă, (să)iasă, iată, d-abia, fraza, grija, nevoia, pagina, ploaia, poșta, soacra, soarta, șase, voiască*);

— litera *g* a fost transcrisă *j* în acele cuvinte în care se observă tendințe etimologizante (*anturagiu, bandagiu, curagiu, a gena, ingiust, impregiurare, incuragiare, limbagiul, pilagiuri, sclavagiul, stelagiu, voiagiu* au fost transcrise *anturaj, bandaj, curaj, a jena, injust, impregurare, incurajare, limbajul, pilajuri, sclavajul, stelaj, voiaj*), dar am lăsat *naufragiu* și *uragiu*, care reprezintă forma de limbă;

— grupurile *g(e), g(i)* le-am transcris conform normelor ortografice actuale în cazuri ca (*gicitoare, giocel, intrigează, ingimpa, ungie*, au fost transcrise *ghicitoare, ghiocel, intrighează, inghimpa, unghie*), dar am transcris *evangelie, evangelic* acolo unde cuvintele au apărut în această formă;

— litera *h* din neologisme, mai ales cele de origine franceză, n-am transcris-o, fiind siguri că nu se pronunța (*antehistorici, apotheosă, armonie, herou, hipoteză, istorie, hómeni, homagiu, horizon, humanitate, humilă, humilință* au fost transcrise *anteistorici, apoteoză, armonie, erou, ipoteză, istorie, oameni, omagiu, orizont, umanitate, umilă, umilință*);

— litera *i* am transcris-o *î* în acele cuvinte în care nu credem să se fi pronunțat altfel (*hotări, insemn, osindesc, rid, riu, scrințit, strimt, stringe, zimbi* au fost transcrise *hotări, insemn, osindesc, rid, riu, scrințit, strîmt, strînge, zimbi*), dar am lăsat *schinteie* unde cuvântul a apărut în această formă;

— grupurile *ie, ia* și *ica*, precedat de *ch, gh*, le-am transcris *e, ea*, conform pronunțării lor reale și potrivit normelor ortografice actuale (*chicmă, chieptui, chicmare, chieptat, daghierotipie, ghiață, ghim, înghiețat, ochian, priveghia, urechie, vechie* au fost transcrise *cheamă, chieptui, chicmare, chemat, dagherotipie, gheață, ghem, înghiețat, ochean, priveghea, ureche, veche*); aceleași norme s-au aplicat și în cazuri ca (*acea, acia, aciașă, aliagă, amaliază, asiară, avia, aviam, biat, cetățian, cia, ciai, (să) ciară, cuvenia, dădia, decindia, dia, diminiață, dumniata, figuriază, folosiau, gicmie, gria, iestimp, iești, ieu, ieoghenie, întorcia, jalia, lenia, liafă, lumia, luminiază, mergia, (să) miargă, moldoviancă, năcălia, niagră, pacia, plăcia, pliacă, punia, putia, putrezim, răcială, rânia, revenială, sănătata, scornia, siama, sicnănț, siara, socotiala, tinjia, vederia, vedia, venia, vestia, vria* au fost transcrise *aceca, acca, accastă, alcață, amalcază, ascară, aveai, avem, becat, cetățean, cea, ccai, (să) ceară, cuvenea, dădia, decindca, dea, d'mineață, dumneata, figurează, foloseau, geamie, grea, estimp, ești, eu, eoghenie, întorcca, jalea, lenea, leafă, lumea, luminează, mergca, (să) meargă, moldoveancă, năcălea, neagră, pacea, plăcea, pleacă, puneau, putea, putrezecm, răceală, rănea, reveneală, sănătatea, scornea, seama, seamănă, seara, socoteala, tinjea, vederca, vedca, venca, vestec, vria*);

— grupul *ii* a fost transcris *ie* în cazuri ca (*audiință* a fost transcris *audiență*);

— litera *î* am transcris-o *i* în acele cuvinte în care nu credem să se fi pronunțat altfel (*înfluiți, însuflat, introduce, ridicat* eu fost transcrise *înfluiți, însuflat, introduce ridicat*);

— litera *j* am transcris-o *i* în cazuri ca (*majorul, obiectete* au fost transcrise *maiorul, obiectete*);

— litera *k* a fost transcrisă *c* peste tot acolo unde ortografia actuală a numelor proprii sau comune nu o cere în mod special;

— litera *m* înainte de *f*, ca și din varianta grafică a prefixului *in* a fost transcrisă *n* (*imflorit, immuiat, inmulțit* eu fost transcrise *înflorit, înmuiat, înmulțit*);

— prefixele *in, in* au fost transcrise *im, im* în acele cuvinte în care preced consoanele *b* sau *p* (*inbrățișa, înpărăție, înpărăși, inpertinent, înplinește, inprumut* au fost transcrise *imbrățișa, împărăție, împărăși, impertinent, implinește, imprumut*);

— litera *o* (scrisă foarte adesea *ó*) am transcris-o prin diftongul *oa* în cazuri ca (*bóle, jóce, nóstre, onóre, óre, óre-quare, pote, prospăt, surióră, tote, vóstre* au fost transcrise *boale, joace, noastre, onoare, oare, oarecare, poate, prospăt, surioară, toate, voastre*);

— litera *o* (scrisă foarte adesea *ö, ó*), în cuvintele în care tendințele etimologizante sînt evidente, a fost transcrisă *e, ä* sau *i*, după caz (*admiratio, collectio, compositio, expeditio, natio, occasio, situatio, stagnatio* au fost transcrise *admirație, colecție, compoziție, expediție, nație, ocazie, situație, stagnație; espirö, iartö* au fost transcrise *expiră, iartă; föntänä* a fost transcris *fin tinä*);

— grupul *qu* l-am transcris *c(e), c(i), c, ch* și *cv*, după caz (*aqueea, aqest, que, queea que, quel, quereri, queva* au fost transcrise *aceea, acest, ce, ceea ce, cel, cereri, ceva; aqui, consequință, quine, quinqu* au fost transcrise *aci, consecință, cine, cinci; qua, calitate, quam, quare, quăci, quărd, quăt, quătre, quē* au fost transcrise *ca, calitate, cam, care, căci, cîrd, cit, către, că; quitanță, equivalent, echilibru* au fost transcrise *chitanță, echivalent, echilibru; aquilă, consequință, quartir, eloquență* au fost transcrise *acvilă, consecvință, cvartir, elocvență*); formele *inqua, inquaci* le-am transcris *incoa, incoaci*;

— litera *s* înainte de *b, d, g, v*, precum și înainte de *l, m, n, r* a fost transcrisă *z* (*cisme, desbinînd, desgust, a deslîpi, a deslogi, a desmoșteni, desnatura, disgrăție, iasmă, a isbi, a isbuti, israelit, a pismui, răsbunat, sbura, sgîrcenie* au fost transcrise *cizme, dezbinînd, dezgust, a dezlipi, a dezlogi, a dezmoșteni, deznatura, dizgrăție, iazmă, a izbi-a izbuti, izraelit, a pizmui, răzbunat, zbură, zgîrcenie*); am lăsat *s* în acele cuvinte care și astăzi se scriu și se pronunță astfel (*basm, lesne, smerit, trăsnet*);

— *z* intervocalic, redat mai întotdeauna în neologisme prin *s*, după ortografia limbilor din care au fost preluate cuvintele, a fost transcris de noi totdeauna prin *z* (*casat, cauză, civilizație, complexență, desonora, a dispoza, dispoziție, franțescă, ilusie, miserie, ocazie, parisian, poesie, pozitiv, president, reprezentant, rezervă, scuzîndu-se, speșele, vizită* au fost transcrise *cazat, cauză, civilizație, complezență, dezonora, a dispoza, dispoziție, franțeză, iluzie, miserie, ocazie, parizian, poezie, pozitiv, prezident, reprezentant, rezervă, scuzîndu-se, șpeșele, vizită*); cuvinte ca *analiz, dosis, filosofie, fras, prosodie, sintes*, al căror *s* se pronunță foarte probabil astfel, fiind împrumutate din limba greacă, le-am transcris cu *z*, avînd în vedere ortografia lor actuală, ca și prezența lor, în această formă, de mai multe ori, în textul original; deci: *analiz, dozis, filozofie, fraz, prozodie, sintez*; am transcris, de asemenea, cu *z* forme ca *abus, avis, bas, cas, engles, franțes, us*; deci: *abuz, aviz, baz, caz, englez, franțez, uz*;

— litera *s* din grafiile etimologice a fost transcrisă *ș* în cazuri ca (*acești, albaștri, desert, muschiu, nostri, pasaport, postă, vostri* au fost transcrise *acești, albaștri, deșert, mușchi, noștri, pașaport, poștă, voștri*);

— grupurile *sce, sci* le-am transcris *ște, ști* (*a cunoasce, împlinesce, îngrijesce, liniscăscă, (să) musce, nascere, nisce, numesce, pasce* au fost transcrise *a cunoaște, împlinește, îngrijește, liniștească, (să) muște, naștere, niște, numește, paște; București, hotărâșci, mușci, oscire, Ploeschi, țcmenesci, pi sci, scie, scire, sciută, turcesci, voiesci* au fost transcrise *București, hotărâști, muști, oștire, Ploiești, pomenești, puști, știe, știre, știută, turcești, voiești*);

— nu s-a transcris *u* (sau *ü*) la sfârșitul cuvintelor terminate în diftongii *ai*, *ei*, *ii*, *îi*, *oi*, *ui* și în consoanele *k*, *g* și *c* urmate de *i* nesilabic; cuvinte ca: *altfeliiu*, *anunțiiu*, *binefăcătoriiu*, *cinciiu*, *cinstitoriiu*, *dicționariiu*, *exemplariu*, *exiliu*, *grajdiu*, *insuflețitoriiu*, *maiu*, *ministeriiu*, *mulțumitoriiu*, *necesariu*, *numerariu*, *pociu*, *primariu*, *privitoriiu*, *renunțiiu*, *salutariu*, *secretariu*, *simfătoriiu*, *simfiiu*, *sunătoriiu*, *venitoriiu* au fost transcrise *altfel*, *anunț*, *binefăcător*, *cinci*, *cinstitor*, *dicționar*, *exemplar*, *exil*, *grajd*, *insuflețitor*, *mai*, *minister*, *mulțumitor*, *necesar*, *numerar*, *poci*, *primar*, *privitor*, *renunț*, *salutar*, *secretar*, *simfător*, *simf*, *sunător*, *venitor*;

— *u* din formele *sunt*, *suntem*, *sunteți* a fost transcris *î*, considerînd că avem de a face cu o simplă grafie etimologică (deci *sint*, *sintem*, *sinteți*); că aceasta era pronunțarea lor reală o dovedește indubitabil existența formelor ortografice *sînt*, *sîntem*, *sînteți*;

— litera *u* (scrisă uneori *û*) a fost transcrisă *î* în cazuri ca (*gât*, *până* au fost transcrise *git*, *pină*);

— grupurile *uo* și *uă* le-am transcris *o* în cazuri ca (*uă* — articol nedefinit feminin, *doi* le-am transcris *o*, *doi*);

— grupurile *uou* și *uoă* le-am transcris *ou* și *ouă* în cazuri ca (*nuou*, *nuoă* au fost transcrise *nou*, *nouă*);

— n-am transcris consoanele duble decît acolo unde ele reprezintă o realitate fonetică (*acollo*, *adducu*, *agger*, *all*, *anni*, *appuc*, *appus*, *assupra*, *attachat*, *batte*, *calle*, *carrieră*, *cavaller*, *commună*, *connațional*, *copillele*, *didesseră*, *differit*, *facce*, *famillia*, *generalissim*, *precesseră*, *propusse*, *quelle*, *salle*, *sosisse*, *sufferi*, *sufflet*, (*să*) *suppere*, *suppune*, *talle*, *ține*, *zille* au fost transcrise *acolo*, *aduc*, *ager*, *al*, *ani*, *apuc*, *apus*, *asupra*, *atașat*, *bate*, *căle*, *carieră*, *cavaler*, *comună*, *connațional*, *copilele*, *dideseză*, *diferit*, *face*, *familia*, *generalisim*, *preceseră*, *propuse*, *cele*, *săle*, *sosise*, *suferi*, *suflet*, (*să*) *supere*, *supune*, *tale*, *ține*, *zile*);

— literele și grupurile de litere străine sistemului ortografic românesc (*y*, *ph*) au fost redată prin mijloacele ortografiei actuale (*i*, *f*), păstrîndu-se numai acolo unde ortografia numelor proprii o cere în mod special (*abys*, *bey*, *lyră*, *symbol*, *sympatie* au fost transcrise *ab's*, *bei*, *liră*, *simbol*, *simpatie*; *ephemer*, *Phanar*, *tipographie*, *togophobia*, *tropheu*, *zephir* au fost transcrise *efemer*, *Fanar*, *tipografie*, *togofobie*, *trofeu*, *zefir*);

— cuvinte ca: *absolut*, *asigurarea*, *bișcoturi*, *blingînd*, *bungă*, *caj*, *clefetire*, *colectif*, *congediu*, *decisif*, *dezghinare*, *dreabă*, *explicativ*, *fiitor*, *fung*, *gabinet*, *justificativ*, *motif*, *opscur*, *pagajul*, *pozitiv*, *simbatia*, *tambla*, ortografiate greșit, căci, fără îndoială, fonetismul lor e diferit de cel dat de forma ortografică în care apar, au fost transcrise *absolut*, *asigurarea*, *pișcoturi*, *plîngînd*, *pungă*, *gaj*, *clefetire*, *colectiv*, *concediu*, *decisiv*, *dezbinare*, *treabă*, *explicativ*, *viitor*, *fund*, *cabinet*, *justificativ*, *motiv*, *obscur*, *bagajul*, *pozitiv*, *simpatia*, *dambla*).

Au fost semnalate prin paranteze drepte: a) locurile libere în text — [*loc liber*]; b) părțile deteriorate sau ilizibile ale textului — [*loc rupt*], [*loc șters*], [*indescifrabil*]; c) toate cuvintele sau elementele adăugate de editori în scopul de a da un surplus de claritate textului; operația aceasta s-a făcut cu multă circumspecție, introducînd, în maniera amintită, numai acele cuvinte pe care contextul frazei ni s-a părut că le cere în mod necesar.

Punctuația a fost modificată în numeroase cazuri. Titlurile de lucrări și publicații, ca și acele părți ale scrisorilor redactate într-o limbă străină, au fost subliniate întotdeauna, indiferent că autorii scrisorilor au făcut-o sau nu.

Textele în alte limbi (greacă, franceză, italiană) au fost redată în traducere; în cazul în care numai o parte a textului apare într-o altă limbă decât cea română (franceză, italiană, greacă, turcă), traducerea pasajelor a fost dată în notele care însoțesc documentul respectiv. Mulțumim pe această cale tovarășilor care ne-au dat concursul lor în traducerea acestor texte: Dan Roșca — din limba franceză, Mihai Sinzianu — din limba italiană, Anastase și Mihai Caratașu — din limba greacă, Mustafa Mehmet — din limba turcă.

Scrisorile și actele volumului au fost grupate în felul următor:

- A. I. Heliade Rădulescu către diferite persoane și instituții;
- B. I. Heliade Rădulescu către Maria Heliade Rădulescu, soția sa;
- C. Maria Heliade Rădulescu către soțul său I. Heliade Rădulescu;
- D. Addenda.

Fiecare text este însoțit de indicația privind arhiva sau colecția unde se găsește respectivul act, precum și de note explicative.

Notele explicative, date la sfârșitul fiecărui text, cuprind relații despre personalități române sau străine, citate în text, și, în cazul că a fost necesar, atunci când a fost posibil¹, evenimente sau acțiuni, lucrări, publicații etc. Precizăm că, în concepția editorilor, aceste note nu vor să fie un comentariu pe marginea materialelor publicate, ci niște elemente absolut indispensabile pentru înțelegerea textului.

Glosarul anexat înregistrează un număr de unități lexicale: 1) fie necunoscute — inovații ale autorului, preluări directe sau deformatate ale unor cuvinte din limbile franceză, italiană și, mai rar, din rusă; 2) fie mai puțin cunoscute — neologisme, arhaisme, dialectisme, argotisme, regionalisme, precum și cuvinte foarte rar folosite.

În majoritatea cazurilor tălmăcirea unităților lexicale este însoțită de trimiteri la sursa de împrumut. În acest scop, au fost folosite: H. Tiktin, *Dicționar român-german*, 4 vol., București, 1895—1925; Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, ed. VI-a, Editura Scrisul românesc s.a., Craiova [1929]; I.A. Candrea și Gh. Adamescu, *Dicționar enciclopedic ilustrat „Cartea românească“*, ed. „Cartea românească“, București, 1931; *Dicționarul limbii române literare contemporane*, 4 vol., Editura Academiei R. S. România, 1955—1957; *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei R. S. România, 1958; *Dicționar enciclopedic român*, 4 vol., Editura Politică, București, 1962—1966; *Dicționar de neologisme*, ed. a II-a, Editura Științifică, București, 1966; Ioan Nădejde, Amelia Nădejde-Gesticone, *Dicționar latin-român*, ed. a XIX-a, Editura Contemporană [f.a.]; *Dicționar francez-român*, Editura Științifică, București, 1967; *Dicționar italian-român*, Editura Științifică, București, 1963; *Dicționar german-român*, Editura Academiei R. S. România, 1966; *Dicționar rus-român*, Editura Științifică, București, 1964.

¹ Pentru unele persoane, al căror nume este pomenit integral, nu s-a putut da totuși nici o explicație, căci există în epocă mai multe persoane cu același nume, contextul nedând posibilitatea identificării lor.

Abrevieri¹

- B.A.R.S.R.* — Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România
B.C.S. — Biblioteca Centrală de Stat
M.I.J.P. — Muzeul de Istorie al Județului Prahova
a. — anul, anii
apr., aprl. — aprilie
a.-s., a.-sa — alteța-sa
aug. — august
b. — ban, bani
cel., cl., clt. — celălalt, cealaltă; ceilalți, cealalte
Constand., Constandin., Constantin., Constantinop., Constantinp., Constanp., Constantple., Constple., C-pole — Constantinopole
cpt. — căpitan
c.v. — calendar vechi (stil vechi)
d., dl., dm., dn., dom. — domnul
d., doc., doct., dr. — doctor, doctori
dd. — domni(i)
dd-lor, d-lor — domnilor, dumnealor
dec., dechem., dechm., decm. — decembrie
d-lui — domnului
domnil. — domnilor
domn.-ta — domnia-ta
dom.-v., domn.-v, d.-voas. — domnia-voastră
d-sale, d.-sale — dumisale, domniei-sale
dt., d-ta — dumneata
d-tale — dumitale, domniei tale
Dumz., D-zeu — Dumnezeu
dv., dvs. — dumneavoastră
d-voas. — domnia voastră, domniile voăstre
ec. sa, e. s., ex. s., ex. sa — excelența sa
ex., exemp., exempl. — exemplar, exemplare
f. — fiorini
f., fr. — franc, franci
feb., febr., februa., fev., fevr. — februarie
gal. — galben, galbeni
ghen., ghenr., ian., ianar., ianr., ianur. — ianuarie
iun. — iunie
I.P., Î. Poartă — Înalta Poartă
î.s., î. sa — înălțimea-sa
î. ta — înălțimea-ta
lit. — litera
mad., m-ame, md., m-dame, m.dme, mm., m-me — madame
mart. — martie
m-elle — mademoiselle
min. treb. din afr. — ministrul (ministerul) treburilor din afară
m.p. — manu proprio
mr. — monsieur
m.s., m. sa — maiestatea sa, măria sa
m.t., m. ta — măria ta
n.b. — nota bene
noiem., noiemb., noiembr. — noiembrie
nr. — număr
oct., octomb., octombr., octombr. — octombrie
on., onorb. — onorabilul, onorabila; onorabilii, onorabilele
p. — pentru
p., părint., părt., prt. — părinte
pag. — pagină, pagini
pahar. — paharnic
prl. — parale
r. — rue
r., rom. — romanat, romanați
sep., sept., septembr. — septembrie
serd. — serdar
sf. — sfanț, sfanți
sf., sft., st. — sfântul
s.n., st. n., st. nou — stil nou
S.P., S. Poartă — Sublima Poartă
st. — saint
s.v., st. v., st. vechi — stil vechi
ș.a. — și altele
v. — vodă, voievod
— galben, galbeni

¹ Folosite de autorii scrisorilor sau de către editori.

I. HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE
DIFERITE PERSOANE ȘI INSTITUȚII

Către Andrei Popovici

1828, dechem. 13 [București]

Cu frățească dragoste mă închin dumitale¹,

Eu, încă de când eram în Craiova, de multe ori am avut vorbă cu dumneata pentru *Gazeta românească*², care acum iată că mai am venit aproape de a o vedea afară, prin voia care am dobândit-o chiar de la mărirea-sa împărătească; și prin înștiințarea aceasta ce îți trimit și dumitale, voim [a] afla numărul prenumăranților cari sînt sufletul gazetei.

Eu, nădăjduind în bunăvoința ce am avut cîinste a vedea de la dum-ta, am luat îndrăzneală, fără a te întreba, ca să pui în înștiințare că banii ce se va strînge de la abonați spre siguranță să se adune la dumneata, pentru care te rog să binevoiești a lua această sarcină pentru dragostea ce am văzut că ai spre deșteptarea rumânilor. Și cînd va fi să se înceapă gazeta, te voi înștiința ca să-i trimiți dumneata aci tovarășii, sau de se va întîmpla din pricina neafării prenumăranților ca să rămîie lucru jos, iarăși te voi înștiința ca să-i dai înapoi celor abonați. Iartă-mă căci te pui la astfel de osteneți; dar de mă găsești și dumneata la ceva destoinic, voi avea mulțumire a îți sluji.

Arată, mă rog, această înștiințare și la alți rîvnitori și îndeamnă-i a să prenumăra, și voi rămînea foarte îndatorat și socotindu-mă de norocit pentru cîinstea ce am avut de a avea prieteșugul dumitale.

Al dumitale, ca un frate și gata slugă,

I. Eliad

[*adresa pe verso*]: Cînstului dum-lui domn Andrei Pop în Craiova la casa lui H.C. Pop

Colecția George Potra

¹ Andrei Pop [Popovici]; reprezentantul firmei Const. Hagi Pop din Sibiu, la Craiova; bun prieten și cu Petrache Poenaru din epoca de studii la Viena (cf. George Potra, *Petrache Poenaru, cititor al învățămîntului în țara noastră*, București, 1963).

² Este vorba de *Curierul românesc*; apare la 4 aprilie 1829 sub conducerea lui I. Heliade și Const. Moroiu; a apărut între 4 apr. 1829 — 19 apr. 1848 și 29 nov. 1848 — 13 dec. 1859.

Domnule,

Scrisoarea d.-t. de la 15 ianr. o am primit, la care am cinste a răspunde că mă voi sili spre desfacerea cărților ce se află la kir Iancu. Cutia ce s-a trimis prin d. Lagau de la familia Didrih o am primit. Mă rog să ierți dacă nu ai primit condițiile vămilor, și iată că trimit d.-t. un exemplar.

Pentru gazeta pe anul acesta de vei voi ca să o mai ții, vei binevoi a scrie la d. Minovici¹ a îmi trimite bani dimpreună și cu cei ce se vor mai stringe de la Craiova. M.-s. Moga² mă întreabă unde să răspundă banii pe o jumătate de an, care face 59 lei, și eu am luat îndrăzneală a îi scri ca să-i răspundă la d.-t. care mi se vor plăti asemenea prin d. Minovici.

Domnule, cu prilejul acesta, mă rog foarte mult de vei putea să-mi înlesnești un tipograf sau doi zețari de aci, care să știe și rumânește. Este un Iosif la d. Hocmaister, care totdeauna a zis că voiește să vie în țară. De va voi și acuma, mă rog aibi bunătațe a-i propune. D. Stan³ are niște slovă rumânească, eu aș voi să o cumpăr, cea de la Lipsca⁴ mă ține țentul 16 # pină aici. D-lui de va voi să o vindă, mă rog să-mi însemne prețul.

Mă rog, domnule, primește închinăciunile mele și ale familiei mele către cinstita d.-t. familie, și cu dragostea d.-t. răsplătește-mi cinstirea mea cu care mă însemnez.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad

1831, ianr. 10/22, București

Colecția George Potra

1832, ianuarie 14, București

...Am primit banii ce mi s-au trimis prin d. Minovici pentru gazeta pe anul 1832, în întiul semestru, dar fac cunoscut d.-t., după cum vei fi văzut și în înștiințarea ce fac în nr., că prenumărația să face pe un an întreg și plata este 4 # și 12 lei.

Pentru cărțile bisericesti ce sînt de la d-l Băluță, am cinstea a răspunde că mă voi sili din toată inima a găsi să le desfac, atit în București, cit și la sate, pr[ecum] s-au vîndut asemenea pr[imăvara] trecut[ă], ca să-mi iau însă [îndatorirea să le] cumpăr, aceasta nu o poci, [căci nu mai iartă] interesurile și îndeletnici[rile].

¹ Ioniță *Minovici*; om de încredere în serviciul firmei „Const. Hagi Pop“ din Sibiu; mai tirziu, reprezentantul ei la sucursala din Craiova.

² Vasile *Moga* (1774—1845); episcop român ortodox în Transilvania (1810—1845); în bune relații cu istoricul Petru Maior; a întemeiat un seminar teologic unde a funcționat și Gheorghe Lazăr; datorită intervențiilor sale, s-a aprobat ca 4 clerici ortodocși să studieze teologia la Viena.

³ Stan *Popovici*; asociatul lui Zenovie Const. Hagi Pop la firma din Sibiu și Viena.

⁴ Lipsca (Leipzig); oraș în partea central-sudică a R.D. Germane, situat pe riul Weisse Elster.

Sînt [însărcinat din pa]rtea guvernului a te ruga ca, [dacă să] află în Sibii, a ne înlesni, [după] mărimea ce să arată în ce —, [și cu] cel mai dintii ocazion mă rog a se trimite prin poștie cîte se vor putea deocamdată. De nu se vor găsi în Sibii, mă rog foarte mult a se chibzui de airea (*sic*), și să am cinstitul răspuns. Dacă cu poștia este greu, aibi bunătate a-mi scrii, și se va trimite om într-adins din partea stăpînirii la Cîineni, ca să primească pachetul și să-l aducă¹...

[I. Eliade]

N. Iorga, Contribuții la istoria literaturii române în veacul al XVIII-lea și al XIX-lea, în Analele Acad. Rom., tom. XXVIII, mem. sect. lit. București, 1906, p. 262

[1832, februarie, București]

... Am cinste a face cunoscut d.-t. că d. directorul Fulea² îmi scrie că cu greșală i se trimit gazetele rumânești, căci d.-lui nu-și aduce aminte a fi rugat pe cineva pentru aceasta, și să roagă ca să-i fac cunoscut cum s-a întimplat aceasta. Eu, prin răspunsul meu, i-am arătat că d.-t. ai dat ordin la dd. frați Dumovici ca să primesc 20 rf. 8 și 40 crț., și cu scrisoarea d.-t. mă îndreptează a expedi[a] gazetele subț adresa: directorul Fulea; pentru care mă rog să am răspuns cum trebuie să urmez.

Pentru cărți, îngrijesc cît voi putea a le desface, cu toate că pînă acum nu le-am ardicat de la bolta lui chir Băluță³, căci nu am unde le pune, ce trag nădejde, pe cînd se va ardica de acolo, să se ardice vîndute. Îndată ce voi găsi mușteriu cel mai bun, voi face cunoscut d.-t. condițiile sau prețul ce dă, ca, luînd răspunsul, să se săvîrșească lucrul...

[I. Eliade]

N. Iorga, op. cit., p. 263

Către Ioniță Minovici

[1832, martie, București]

... Am primit cutia cu 11 000 bulinuri, plătînd la frații Dumovici. *Evangheliile* cercetînd, au mai rămas încă vreo 30 nevîndute, iar *Ohtoicele* nu s-au vîndut. Am vorbit-o cu eclisiarhii episcopiiilor, cari sînt însărcinați cu pregătirea acelor ce sînt orînduiți de preoție, și mi-au făgăduit că

¹ N. Iorga nu amintește cota de la Academie; originalele nu s-au găsit pentru a putea fi confruntate și eventual completate.

² Moise Fulea (? — 1863); protopresbiter al Sibiului; asesor consistorial; director (1814—1850) al școlilor naționale gr. - ort. române din Transilvania.

³ Băluță; negustor angrosist din Craiova.

vor putea să le desfacă pe la preoții cei noi: mă căznesc a-i îndupleca a le lua asupra lor, și să numere banii, ca să nu stea în comision, și, cu a doilea, sau, cel mult, a treilea poștă, voi răspunde d.-t. hotărît pentru ispravă...

[I. Eliade]

N. Iorga, op. cit., loc. cit.

Către Stan Popovici

1832, aprilie 4/16, București

...Întirzierea mea căci nu am putut să-ți slujăsc după făgăduință a fost o boală de trei săptămîni ce m-a stăpînit: junghi, tuse și guturai. Acum am cinste a răspunde că, cu venirea d. Minovici aici, am făcut pe unchiul¹ meu să cumpere atît *Evangheliile*, cit și *Octocele*. Dacă făceam cu călugării sămîle, putea să le dăm ceva mai cu preț, dar fiindcă am găsit acest mușteriu cu bani gata, d. Minovici a găsit cu cale să se desfacă odată această marfă. Dacă și altădată mă vei găsi destoinic a vă sluji, nu rămîne decît să-mi zici, și eu sînt gata...

[I. Eliade]

N. Iorga, op. cit., loc. cit.

Către Const. Hagi Pop

1832, aprl. 15/27, București

Cinstite domnule,

Scrisoarea d.-t. de la 21 aprl. o am primit și sînt foarte îndatorat că s-au băgat 800 f. 20 la Peștea² către dd. D. Durmuzi³. Și cheltuiala ce s-a făcut sînt gata a răspunde la dd. Dumovici.

Rugîndu-mă a face respectuasele mele și ale familiei mele complimenturi către doamna, am cinste, domnule, a mă însemna al domniei-tale plecată slugă.

I. Eliad

[*adresa pe verso*]: La d. H. C. Popp

N. Iorga, op. cit., foaia facsimilată de la urmă

¹ Nicolae Rădulescu (Racottă) (1766—1855); vel-șetrar.

² Pesta.

³ *Durmuzi*; negustor cu firmă comercială în Pesta și Viena.

Către Ioniță Minovici

1832, iunie 20, București

...Frate Minovici. Circularea d. Pop, scrisoarea ta de la 27 iun. au făcut cea mai mare bucurie în casa mea. Doamne, nu-ți poci povesti veselia cea vie a inimii mele! Facă Dumnezeu, frățioare, ca în veci să fie răscum-părate ostenele tale cele bărbătești și inima ta cea de rai. Norocirea pre-gătească-ți în veci calea ta și imbelșugarea presere-ți rodnicia ei în întreprinderile tale; fie zilele tale senine, ostenele tale cu repaus, odihnele tale cu fericire, și fericirea ta fericirea inimii. Aceste dorinți, Minovici, să ridică din inima mea și zboară pe aripile unui foc așa de puternic, care, în repeziciunea sa, se suie pînă la cer, și acolo vine pînă la tine, și urmează în urmele tale; ele te însoțesc pretutindenea în toate, ca și ingerul cel păzitor al tău. A dobîndi ceea ce dorești este o lină urare, iar a dori în veci aceea ce poate a te face fericit este toată urarea unui prieten. Dacă Marița¹ și eu avem aceeași inimă, dacă rodurile mele și ale ei trebuie a gîndi și a voi aceea ce noi voim, fii încredințat, frate, că aceste dorințe prin atîtea, atîtea guri ies din una și tot aceeași inimă. Adio!

Al tău frate și slugă,

I. Eliad

N. Iorga, op. cit., p. 264

1832, iulie 13, București

...Slova ta din scrisoarea d. Popp din 20 iun. îmi vestește că ai venit, și ne-am bucurat foarte mult; pe urmă astăzi văzui la Niculae o scrisoare a ta, și sint foarte recunoscător de aducerea-aminte. Noi sintem sănătoși. Scuze pentru zăbava unei plăți de 300 de florini. Cere așteptare pînă la 15 iulie.

Frate, mă rog, cu cel dintii ocazion trimite-m[i] portretul lui Ia[n]cul Văcărescul, ce l-am trimes acum doi ani, căci este al unui zugrav, și îmi mănîncă urechile sau să i-l dau, sau să-i răspunz 30#. Marița te îmbrățișează.

Și eu sint al domniei-tale sau al tău frate,

I. Eliad

N. Iorga, op. cit., p. 264—265

¹ Maria, soția lui I. Heliade Rădulescu.

1832, iulie 15/27, București

...Cu poștia trecută ți-am trimis o scrisoare de la fratele Dumitru¹, acum îți mai trimit una; cercetez pentru sănătatea ta, vestindu-ți că a noastră este întru desăvârșire... Tipografii n-au putut trece, scriu frații Pană, pe la Brașov, și s-au întors la Sibiu..., și eu [am] rămas cu banii cheltuiți și fără oameni. Pentru care, frate, mă rog, pentru numele lui Dumnezeu, fă cum vei ști și mijlocește a li să da voie a le scoate pașaport, măcar pe o vreme hotărîtă, ca să iasă în țară; nu mă lăsa, frate, fără oameni; așa să-ți [dea] Dumnezeu toate bunătățile! Fă vreo mijlocire și scoate-i încoaci. Prefă cu limba ta cea dulce această strășnicie, care gîndesc că va fi mai înduplecată, căci mi se pare că acești tipografi nu sînt supuși austriaci, și, chiar de vor fi, eu mă fîgăduiesc ca dupe un an să-i trimit iar înapoi.

[I. Eliade]

N. Iorga, op. cit., p. 265

1832, august 18, București

...Două scrisori ale tale am primit, una vestitoare că o să am în sfîrșit tipografi prin mijlocirile tale cele de frate, și nu știu cum să-ți mulțumesc, și alta vestindu-mi că d. Pop s-a statornicit în Viena și că a binevoit a îmi da îndrăzneală ca, de voi avea vreo trebuință, să mă adresez către d-lui; la care sînt foarte simțitor. Va da 150# lui Gh. Economul, care trece de la Brașov la Lipsca.

[I. Eliade]

N. Iorga, op. cit., loc. cit.

1832, sept. 12, București

Frate Minovici,

Două scrisori ale tale am primit, și abia îți răspunz. Pricina este că de trei săptămîni eu n-am știut ce este pe lume. Am pierdut, fratele meu, pe Virgilia² mea! După o boală de o săptămînă, cînd fieștecare zi murea mai grozav decît de secerea morții, am pierdut-o, și pe urmă o săptămînă întregă, și eu, și mumă-sa, am fost, sîntem cu totul nemîngîiați. Astăzi am ieșit afară și am numărat la d. căminar Hagi Moshu³ 318 fr... Adineaori sosiră și tipografii, și îți mulțumesc, frate, de osteneala ce ai făcut... Mă rog scrie-mi, dacă ai înlesnire ca, prin tine, să mă abonez la jurnalurile ce îmi sînt de trebuință, atît nemțești, cît și franțozești, cum și dacă poci a mă adresa

¹ Dumitru *Minovici*.

² Virgilia I. *Heliade*; fiică, moartă în 1832.

³ *Hagi Moshu (Mosco, Moscu)*; căminar; bancher în București.

către d. Pop la Viena pentru un teasc de litografie. Cere 20 de topuri de hirtie. Marița este plină de întristare: cu poștia viitoare îți va scrie și singură: te îmbrățișază și te dorește...

Pentru totdeauna frate și slugă,

I. Eliad¹

N. Iorga, op. cit., p. 265—266

Către Alexandru Dim. Ghica

[1834, mai-iulie, București]

Preainălțate doamne²,

Eu voi să-ți slujesc cu trupul, cu inima, cu sufletul. Dacă din întrebunțarea vremii mele ce am avut cinste a expoza i.-t. prin foile ce ți-am înfățișat poți vedea m.-ta un om hotărit și cu stăruire a aduce la uncăpătii un lucru ce și-a propus și a nesocoti orice nevoie, orice prejudecată, neave-rea, ispitele.

Poți să mă întrebuințezi și să fii sigur de credință și de ispravă. Slujba mea nu este cu vreo nădejde de răsplată pămîntească, pentru că cît mă văz sănătos, aflu în mine însumi destoinicia de a munci și de a fi totdeauna al meu. Nu este cu vreo nădejde de înălțări lumești și vremelnice pentru că singur m-am înălțat acolo unde a trebuit să mă ducă cariera mea.

Sufletul mi-e prea sus, preainălțate doamne, și mi se înalță din zi în zi prin Domnul, care mă insuffle, iar trupul mi l-am lăsat și voi să mi-l las atît de jos, încît niciodată să nu-mi fie frică de cădere.

Iartă-mă, preainălțate doamne, cînd ca să poci goni din gîndul măriei-tale orice părere sau bănuială de interes despre mine, sînt silit a vorbi de însumi mai întii, în vreme ce creștinul trebuie cu totul a se uita pe sine cînd este vorba de țara sa, de aproapele său.

Țara înălțimei-tale o cunoști în ce poziție se află și căpetenia ei cite trebuie a economisi și cu cite a se lupta. Lupta e mare, supărările veninoase și ispitele infernale. Un cap este unul singur, două brațe nu pot să îmbrățișeze toate lucrările unui stat, și o inimă, oricît de fierbinte, nu poate să încălzească și alte inimi cînd nu poate să-și împărtășească căldura, cînd e silită a se mistui singură în căldura sa, și ascultată fără să poată a scoate un glas, fără să poată a găsi o altă inimă care să ghicească, care să o înțeleagă pe tăcute, care să se împărtășească din căldura sa, care să o ajute și să o mîngie.

Hristos a fost cuvîntul însuși al lui Dumnezeu și mintea lui cea vecinică, dar ca să poată semăna cuvîntul, adică rația sau rezonul, a trebuit să-și

¹ De la I. Heliade și soția sa, N. Iorga mai amintește și scrisorile din 16 și 30 septembrie, 24 octombrie, 6 noiembrie, 5 și 25 decembrie 1832; 3 și 17 martie, 3 aprilie, 3/15 august 1833; 1 și 4/16 mai 1834.

² Alexandru Dim. Ghica (1795—1862); domn al Țării Românești (apr. 1834—oct. 1842); caimacam în 1856.

facă ucenici, adică să-și formeze mai întâi inimi ca să-l înțeleagă, și să le trimită pe urmă pe duhul sfânt, adică duhul bunătații și al adevărului, duhul hotărârii de a face binele și a mîntui lumea.

Astea nu sînt poezii, preainălțate doamne, nu sînt năluciri, sînt mai mult decît realitate, cînd le simte cineva, cînd a gustat îndoita viață de a fi creștin, acea cerească bucurie, sau cînd va să fie creștin în toată puterea cuvîntului.

Creștinul cel adevărat viețuiește în Dumnezeu, și Dumnezeu e dragostea. Dragostea, preainălțate doamne, află dragoste pretutindeni, și *prin noroi și prin trandafiri*, dragostea iartă, dragostea nu se minie, dragostea nu bănuiește, dragostea nu tălmăcește rău.

La noi nu este dragoste, și unde este ura, nu este Domnul, e însuși iadul, e prăpădenia, e neînțelegerea, e robia. Oamenii poate să fie răi, căci așa i-au făcut întîmplările și așa voiesc alți oameni ca să-i facă, ca să se folosească de răutatea lor.

Dar după cum am avut cinstea a îți spune zisa Mintuitorului, că *doctorul nu este pentru cei sănătoși, ci pentru cei bolnavi*, cine este chemat în treapta cea mai naltă, cap al norodului acestuia, uns și ales al Domnului, ca să unească duhurile, să împace interesele și să aducă pe toți la un gînd, la mîntuirea țării, decît măria-ta?

Cine altul este doctorul acela pentru acești bolnavi ce pătimesc, și cu trupul, și cu mintea, și, ca nebuni, nu-și văd nici folosul, nici pierzarea? Măria-ta.

Puțini oameni s-au găsit care să vorbească monarșilor cu atita îndrăzneală, dar și mai puțini au fost monarșii carii au fost vrednici a se înălța pînă la acea treaptă ca să-i asculte. Și dacă mă vezi că îndrăznesc atita, socotesc că tot într-aceea vreme vezi și cît este cinstirea mea de mare cînd sufletul meu se încrede și te socotește deopotrivă cu acei rari monarși ce abia îi scoate veacurile, ca să poci îndrăzni a mă *comprometa* atita, cu toată încredințarea de a-ți plăcea și a izbuti.

Am zis că cunoști mai bine decît oricine în ce poziție se află țara i.-tale... și unde poate să ajungă cînd ar fi dragoste și unire și cînd doctorul ar brodi doctoriile ce ar trebui la o astfel de crisis. Ca Alexandru Ghica te-am cinstit și te-am iubit mai mult decît pe mulți boieri, și m-am bucurat dimpreună cu toți prietenii și închinații i.-tale cînd am auzit că te-ai numit *domn*. Dar ca domn rumân doresc din suflet să te văz pe scaunul rumânesc... tot ceea ce dorești și înălțimea-ta și orice rumân ce dorește slava nației, iar în inimile viitorimei un *Petru*.

Asta mi-e dorirea și asta doresc să fie și ținta sigură a înălțimii-tale și gîndul tuturilor rumânilor deobște conlucrînd într-un duh și într-o inimă cu toate puterile.

Dar la cine să se încrează cineva? Unde este acel rumân? Unde este acel boier? Să-l cătăm prin *trandafiri*, prin *noroi*. Nu este? Să-l formezi măria-ta, dacă te simți mare și puternic, căci asta este treaba sufletelor celor mari, a celor suflete hotărîte prin care Dumnezeu, în toate veacurile, ca prin niște organe alese ale sale, și-a făcut toate prefacerile mîntuitoare pre pămînt.

E destul să voiești măria-ta slava cea adevărată a înălțimei-tale și mintuirea țarei; e destul să voiești, dar să voiești în Domnul, și el implinește. El zice: „Cercetați, și veți afla. Bateți, și vi se va deschide“.

Cel ce vede și *noroiul* și *trandafirii* trece prin noroi și culege trandafirii; este cu adevărat că noroiul minjește, dar cel harnic se scutură, și noroiul se face praf, și vintul îl spulberă.

Dar, preainălțate doamne, n-ai inimi la care să te încrezi, dar tot ai pe a înălțimei-tale și tot ai mai fi avînd una, și dacă nu vei fi avînd, una nu este anevoie să o formezi. Două inimi și două gînduri împreună pot începe un lucru în Domnul și cu înțelepciune avînd drept deviză: „Grăbește-te cu încetul“.

O dată fiind doi în numele Domnului, și Domnul e între dinșii, se fac trei, se fac doisprezece; doisprezece buni nu mai e trebuință, poate, de al treisprezecilea, care poate să fie un *Iudă*.

Am cinste a îți alătura viața lui Mihai-vodă și jurămîntul ce are el de la boieri. Fie de pildă a uni și m.-ta printr-un asemenea jurămînt sfînt mai multe inimi într-un duh și într-un cuget. Mintuirea țării și slava cea adevărată a înălțimei-tale.

Nu că doară m-am gîndit vreodată că poate cineva a face pe toți camenii buni și cinstiți, dar să aleagă pe cei buni, să-i puie la locul lor și să-i întrebuințeze spre un scop sfînt, este și cu putință, și după Dumnezeu.

Doresc să te văz ca pe un muncitor sigur în lucrarea sa, că își caută de semănatul, săpatul și de secerișul său cu cîțiva tovarăși și slugi credincioase, fără să-și bată capul a se abate din drumul său ca să omoare și să gonească lăcustele ce-i supără auzul, știind cu încredințare că va veni luna lui august, și lăcustele vor tăcea de sine, atunci cînd el își pune [în] jicnițele sale rodul osteneții sale de vară.

Crez, preainălțate doamne, că duhul nu poate să-ți fie în liniște, sufletul în pace și inima în bucurie de vilva și zgomotul atîtor lăcuste și de amestecul atîtor griji. Dar hotărăște a afla cîțiva prieteni adevărați și închinați, hotărăște a trece o dată, oricît de repede, prin gînd *Scriptura*, și acolo vei afla toată mîngierea, și încredințarea, și isprava.

Scriptura zice: „credeți, și nu cercetați“, și tot *Scriptura* zice: „cercetați, și veți afla“. Cea dintii povață este pentru noroade, iar cea de a doilea, pentru căpeteniile lor.

Acolo, preainălțate doamne, vei afla dragostea și unirea, și acolo vei afla cum să insufli dragostea și unirea. Numai prin dragoste se cîștigă dragostea și crește unirea. Unde e unire și dragoste, acolo e *cuvîntul*, și unde e cuvîntul, acolo e mintuirea.

Îndrăzneala mea nu este o închipuire himerică, e o încredințare de creștin cînd știe cit e puterea dragostii.

Ai avut bunătate în zilele trecute a mă asculta și mi-ai zis că nu cunosc oamenii. Dar iartă-mă să fac o băgare de seamă: starea prinților în treapta lor cea naltă se aseamănă unui om care pe virful unui munte nu vede sub picioarele sale decît ceața și negura de nori ca să văză cineva pe oameni și să-i cunoască, trebuie să fie în poalele muntelui și să trăiască între dinșii.

Eu sint destul de jos, preainălțate doamne, și prin urmare am avut privilegii a cunoaște prea bine oamenii. Și de multe ori am avut fericirea chiar și din oameni cunoscuți de răi a face oameni cinstiți și folositori. Îi cunosc, preainălțate doamne, și niciodată nu m-oi lăsa să-mi tăgăduiască cineva o cunoștință dobândită prin experiență.

Ai toată dreptatea să mă socotești poate și o ispită, dar te uită la mine, cercetează-mă și-mi vei vedea sufletul în ochi, inimă, în buze și pe mine cu totul înaintea m.-tale, gata a-ți sluji cu trupul, cu inima, cu viața, de va fi trebuință, afară de cinste.

Voi să te văz unit într-un gând cu boierii, voi să-i văz pe ei supuși și plini de dragoste. Binele ce poate ieși de aici dacă nu poate să-l prevadă cineva, însă nu va trece mult și îl va vedea. Din neascultare a izvorit păcatul. Din neascultarea supușilor urmează ticăloșia lor.

Dumnezeu cu dragostea a spălat păcatul și a mintuit pre om. Un stăpînitor asemenea, numai cu dragostea, împacă duhurile rătăcite; trebuie o jărtfă, și pildă avem pre Mintuitorul. Este cineva creștin? Trebuie să fie în toată puterea cuvîntului, almintrelea, numindu-se creștin, batjocorește amar ființa dumnezeirei și omenirea și parodiază cele mai sfinte ale ei legi.

[I. Heliade]

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.537

[1834, iulie-decembrie, București]

Preainălțate doamne,

N-am simțit zile mai fericite în viața mea ca zilele acestea în vreme de trei audiențe ce am avut cinste să mă învrednicești, cînd cu lacrămile în ochi am văzut să-ți deschizi domneasca și creștineasca inimă și să-mi dai dovezile de cea mai părintească îngrijire și dorire de a vedea fericit norodul ce ți l-a încredințat înalta provedință.

Am ieșit în cea după urmă dată înmuiat în lacrimi și plin de acel dumnezeesc duh care vedeam că te insufla și care mi s-a împărtășit și mie. Mi s-a părut că am cîștigat tot, și am binecuvînt[at] ceasul cînd am călcat pragul i.-tale, cînd am auzit acele scumpe și așteptate cuvinte: „*Scrie-mi de te socotești și vino mai des*“.

Iau îndrăzneala dar să spui i.-tale aceste socotințe, care, deși ți se vor părea himerice, dar sînt creștinești, și orice este după Domnul și izbuțește.

Ca să vorbesc despre moralul nostru, despre duhul împerecherei, despre ura și zavistia ce domnește peste tot, este de prisos, căci m.-ta mi le-ai dezvoltat îndestul și le cunoști mai bine decît oricine.

Așadar, mă voi mărgini despre mijloacele de a se forma moralul, de a se insufla dragostea și prin urmare unirea și de a înainta norodul m.-tale întru cunoștința de Dumnezeu și a datorii sale către legi și către patrie.

Preainălțate doamne, omul nu este vecinic pe pământ, și nici nu trăiește de două ori, și nici nu au toți oamenii prilejul și preursirea de a domni. Să nu lase dar cu orice jărtfă a-i scăpa prilejul de a face binele, de a se asemăna cu adevărat lui Dumnezeu prin privigherea și folosirile sale, de a insufla dragostea contimporanilor săi și a-și săpa numele în inimile viitorimei. Căci un particular a fi bun, este din nenorocire numai pentru sine și nu are mijloacele de a-și întinde urmările bunătății sale și mai departe și peste tot; precum și fiind rău, răutatea sa se mărginește întru a sa nenorocire și într-un cerc foarte mic. Iar un stăpînitor fiind bun, bunătatea lui se simte în tot norodul, face fericirea conti[m]poranilor și pregătește o viitorime mult mai fericită și, dimpreună cu norodul său, sare peste veacuri cu înaintarea duhului și a inimii. Iar cînd este rău, răutatea lui se simte din generație în generație, și înapoierea ce pricinuieste norodului său nu e o înapoiere a duhului, ci și a minții, și a inimii, și a năraurilor.

Dar ca să poată a-și propune cineva o asemenea de măreață întreprindere și a-și face loc printr-un astfel de spinos drum, are trebuință de ajutoare ca să se poată afla și în sine în sufletul și inima sa și afară de sine în cîțiva prieteni la care să se încrează mai mult și mai puțin.

Voiește cineva slugi? Găsește lesne, căci sînt destui care aleargă a se vinde pe mai mult sau pe mai puțin, a se scoate la mezat, a se vinde de două ori, sau în două părți. Prietenii însă nu se cumpără, se cîștigă cu dragostea și cu unirea unor interese mai sfinte și netrecătoare.

De ai astfel de slugi sau astfel de prieteni, ești fericit. De nu ai și dorești fericirea, nu este anevoie ca să-i faci dacă simți în m.-ta că poți să fii prieten tot asemenea după cum dorești să aibi. Deci dar, să începem.

Cu cît te plîngi m.-ta despre moralul, dragostea și credința oamenilor, încît sigur că trebuie să aibi două-trei inimi la care să te încrezi. Pre lingă acestea ochește, deocamdată, din Obșteasca Adunare cîți ți se vor părea oameni pe cari să-i poți deosebi după a lor elocvență și influență asupra celorlalți și încercați în oarecare chip că sînt oarecum mai presus decît ceilalți și cu duhul, și cu inima, și cam hotărîți și deprinși de a se uni la lucrarea binelui și cari știu și să *iubească*.

Această alegere se poate face pentru că nici un om nu e cu desăvîrșire bun, dar nici cu desăvîrșire rău, și mai mult și mai puțin virtutea între oameni se găsește precum și răutatea.

Unora ca aceștia ce-i vei ochi, poruncește-mi a le vorbi pe departe cu orice mijloace voi socoti mai potrivit, mai întii în general și într-un chip fără să se poată aplica la nimeni asupra foloaselor celor adevărate și statornice ale patriei și ale lor însuși. Pe urmă, de va fi trebuința mai de aproape și mai deslușit, de îmi vei porunci, și sînt sigur că îi voi aduce la picioarele m.-tale.

Dar, preainălțate doamne, sînt prea sigur pentru că simț în inima mea fioarele cele mai sfinte ale credinții și ale lacrimilor, simț că mă sprijină Dumnezeu. Și cînd îl am pe dînsul în ajutor, nu m-am îndoit niciodată despre izbîndă.

Unind pe lingă m.-ta cițiva, unești mai întâi printr-o legătură sfântă, printr-un jurămint tainic de a fi credincioși și de a conlucra și a sluji din tot sufletul pentru fericirea patriei și pentru slava m.-tale și a lor.

Un astfel de jurămint făcînd fieștecare să se înceapă lucrarea cu înțelepciune și după Dumnezeu, adică după povăța celui mai sănătoase rații sau cuvîntări, adică ca de niște oameni hotărîți la bine și cari cunosc poziția și firească, și morală, și politică a țării.

Acestora să li se descopere mai întâi numai cîte te vei socoti m.-ta că fără să vatămă sau să compromitre (*sic*) pe nimeni în parte, folosesc țara îndeobște, încît și de se va afla vreun nenorocit care să uite pe sine și pe Dumnezeu și vînzîndu-și cugetul să vînză și astă sfîntă unire, să nu aibă ce să vînză, decît niște chibzuiuri și sfături pentru îmbunătățirea năravurilor și pentru înaintarea și cunoașterea credinței.

Acești oameni legîndu-se într-acest chip cu m.-ta, și de nu vor putea la început a face mari lucruri, dar încep a intra într-o școală a unirei întemeiate pe folosul de obște, și prin urmare și în parte; începe folosul patriei a se face un obiect mai serios și mai des de cercetat (pentru că pilda stăpînitorului în toate veacurile a fost moda cea mai lipicioasă a supușilor), încep ei a cunoaște mai de aproape folositoarele și adevăratele gînduri ale m.-tale, a le cînsti și a cînsti în m.-ta pe adevăratul voitor de bine și părinte al patriei. Tot meșteșugul însă de a cîștiga încetul cu încetul și cu desăvîrșire pe acești oameni și a-i mîntui, ca să zic astfel, din calea pierzării, este să nu-i aduci niciodată la îndoială, și niciodată să nu-i pui în stare a cunoaște în m.-ta un cuget cu două înțelesuri, lucru care, pe de o parte, este pricinuitor de răceală și, pe de alta, care micșorează caracterul celui mare și cu sufletul și cu puterea. Cînd vor greși, cu purtarea m.-tale să-i faci să se rușineze; și orice le vei vorbi despre lucru, iar nu despre chibzuire, să-l și vază pus în lucrare. Școala atunci e întemeiată și inimile cîștigate.

Să lăsăm pe acești oameni pe urmă cunoscători adevăratelor gînduri ale m.-tale niciodată n-o să cirtească, nici n-o să critice, să lăsăm, că și ei or să aibă prietenii și rudele lor în care or să influenze, să lăsăm că or să se lupte și or să apere afară orice măsură a guvernului.

Dar să venim la întrebuintarea ce poate cineva face dintr-înșii.

Acum mai dintîia dată, nobilii au trebuință de inimă, și norodul de înlesnirea vieții. Inima se cîștigă și se formează după chipul care am zis, încetul cu încetul, și dragostea vine firește din unirea interesurilor. La început și de nu vor avea alt interes, cel puțin o să aibă interesul veacului de a fi în favorul domnului, de a se afla cu dînsul la sfat, de a fi cu dînsul legat și de a-și scoate de aci felurimi de foloase.

Omul e maimuță, și va să placă și mai virtos celor mai mari, aceea silință încetul cu încetul se face obicei și mai virtos cînd vede că prosperează și izbutește cu dînsa.

Încît pentru norod, spre înlesnirea vieții lui, îi trebuie mai întâi mijloacele priceperii dezvoltate și pe urmă ale meșteșugului. Așa să se puie la cale ca prin îndemn, prin pildă, prin orice mijloace să se înmulțească în mai multe sate școala lancasteriană, încît de va fi prin puțință tot copilul, precum este dator să se boteze și să treacă prin scaldătoare, așa să treacă și prin învățătura de a citi și a scri.

Spre acest sfârșit să se facă într-adins un catihis pe cit se va putea mai pe înțeles și metodic, în care să se arate datoriile omului către Dumnezeu, către guvern și către aproapele său, o istorie sfântă și a patriei pe scurt și o aritmetică.

Pregătind astfel tinerimea, într-aceeași vreme trebuie pregătită și spre iubirea de osteneală, arătându-i-se că lenea e un păcat care în sine are d-a dreptul blestemul și ticăloșia. Și prin urmare tot tânărul trebuie a se apleca la industrie și a învăța plugărie și alte meșteșuguri de întâia trebuință și folositoare.

Asfel, preainălțate doamne, se pregătește o tinerime cu adevărat creștină^a, iubitoare de osteneală și pacinică; căci de la lene și neocupație se nasc mai cu deosebire toate duhurile satanice și de neastâmpăr; se înalță o generație iubitoare de osteneală care își află plăcere și fericire a se îndeletnici în tăcere la lucrul său, sau întocmai ca albinele care în soțietatea lor se ostenesc în tăcere întru ascultarea reginei lor, și nu își întrebuițează acul decît numai cînd vine străinul să le amerințe dărăpănarea așezămîntului lor, și să le ia mierea sau osteneala.

Cine zice că nu e vremea a se găti, acela nu este creștin și nici n-a simțit vreodată zicerea Mîntuitorului: „Gătiți-vă și priveghiați, că nu știți cînd va sosi ceasul“.

Acest fel de gătiri nu sînt nici supărătoare, nici aducătoare de bănuială vecinilor noștri și nu pot să aibă nici o piedică. Iar pentru legiuirea și chibzuirea lor, pentru amăruntelile și felul punerii în lucrare, vremea va povățui și va arăta mijloacele. Și dacă politica m.-tale nu te iartă de față a propune însuși proiecte în Obșteasca Adunare, atunci, după cum am zis, avînd citîiva din sinul ei, proiectele se pot da printr-înșii.

În alegerea mădularelor din Obșteasca Adunare să nu se uite ca spre acest scop folositor și tainic să se formeze și cel ce va fi vrednic de a se face mitropolit.

De la punctul acesta plecînd, cu cit înaintează cineva gîndind, cu atîta i se dezvoltă înainte ideile și în general și cu de-amăruntul la mii de lucruri și foloase ce se pot dobîndi fără zgomot, pravilnicește și după voia lui Dumnezeu.

Nu te îndoii, preainălțate doamne, la întocmirea unei astfel de uniri, dacă socotești că lipsesc oameni fo[r]mați, la aceasta mă învoiesc, iar dacă gîndești că lipsesc și cei ce pot a se forma, la aceasta totdeauna voi zice că cit este Dumnezeu, sînt și oameni și cari formează și care sînt primitori de a se forma.

Ești domn, ești rumân, ești neînsurat, ești creștin, ești cunoscut cu atîtea gînduri patriotice. Dumnezeule! Atîtea calități și înlesniri adunate la un loc socotește cit pot să facă pe om de mare!

Mîria-ta din mică copilărie tot te-ai înălțat, pînă în ceasul cînd te-ai numit domn; nu lăsa să zică viitorimea că înălțîndu-te ai căzut pe scaunul domniei. Nu, preainălțate doamne, ia-ți de aicea zborul, ia-ți crucea și înalță-te întocmai ca vulturul ce-l vezi pe tronul acesta.

^a Cu prilejul acesta am cîntat alături m.-tale un cuvînt asupra tilcuirei Treimei dumnezeire, însemnat cu litera A.

Inima ți-o simț, și ochii aceia trufași, întocmai ca ai acestui împărat al păsărilor, parc-ar vrea să măsoare alte regioane, parcă ar privi peste veacuri.

Ești neînsurat, preainălțate doamne, și gindește-te că omul nu trăiește de două ori, și nici nu este preursit fieștecare de a stăpîni. Ce nu face un creștin, domn, rumân neînsurat!

[I. Heliade]

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 79.538

Către C. Negruzzi

Domnul meu¹,

Am primit scrisoarea d.-t. de la 1 iunie cu care ai binevoit a mă cinsti, și sînt foarte recunoscător de toate simțimentele ce arăți pentru mine. Mare mulțumire mi-a pricinuit cugetul și propoziția d.-t. de a deschide între noi o corespondență literală, și de mare preț am văzut toate întrebările d.-t., care dovedesc un bărbat versat în literatură, ce mult s-a ostenit și a cugetat în lucrarea limbei naționale, atît în general, cît și în cele mai mici amărunte.

Am văzut, domnule, în d.-t. și pe bărbatul de geniu, și pe bărbatul de gust: căci croirea în general a unui plan, a unei sisteme, aflarea unei arte sau meșteșug dovedesc geniul aflătorului, iar cercetarea nuanșelor, desăvirșirea amăruntelor dovedesc gustul și formează frumosul.

Pină a nu intra a-mi da și eu părerea la cite cu dreptate mă întreb, voi să vă arăt că o limbă cu cît se lucrează, cu atîta se cultivă, se regulează și se desăvirșește, legiuindu-se fiecare termin și fiecare fraz cum să se zică și cum să se scrie. Prin urmare, limba noastră cînd am început să o scriu, mai întîi mi-am croit o sistemă, potrivită — după a mea părere — pe natura și însușirile ei. Mai întîi am scris foarte urît, ca fiecare începător fără model, fără ajutor, fără tovarăș carele să-mi sprijine a mea părere în părerea lumii. Singur a trebuit să mă lupt cu prejudecățile și obiceiurile, care de multe ori trebuie să le respecte cineva, pentru că și de sînt mai totdeauna nedrepte, dar sînt bătrîne, sînt înrădăcinate și sînt puternice. Pretutindenea la început poate să mă vază cineva un scriitor care începe,

¹ Dăruită Academiei Române de Iacob C. Negruzzi, la 13 ian. 1902, cu ocazia ședinței festive pentru centenarul lui I. Heliade Rădulescu.

Scrisoarea a fost publicată în *Muzeu național* din București, 1836, nr. 36—37, și *Supliment* din 4 și 18 nov., pp. 141—149; în *Convorbiri literare*, XII (1878—1879), pp. 305—314; fragmentar și cu unele greșeli în ziarul *Epoca*, VIII (1902), nr. 1920—18, 21 ian., pp. 1—2; în I. Eliade Rădulescu, *Scrisori politice, sociale și lingvistice*, ed. George Băiculescu, Craiova, p. 41—62, dar nu după original, ci după textul publicat în *Muzeu național*; I. Heliade Rădulescu, *Opere*, ed. D. Popovici, tom. II, București, 1943, p. 213—225.

care nu are încă experiență și prin a cărei pană abia a trecut încă câteva vorbe și câteva fraze ale limbei întregi. M-am silit însă totdeauna a nu ieși din sistemul meu. De multe ori iară un scriitor încercat poate să mă vadă că scriind ca vrut să fiu înțeles și, prin urmare, am respectat vorbele și frazele cele vechi și obicinuite sub forma în care se afla, care, deși vicioase, da însă să înțeleagă cititorului aceea ce s-a gândit scriitorul.

Sistemul meu a fost ca să poată cineva aduce limba în stare pe cât se poate a exprima tot ce se gîndește, fie în materie fizică, fie morală, fie politică, fie religioasă. Pe drumul acesta am vrut să am de povață, de se va putea, *dreptul cuvînt*, *armonia* și *energia* și sau pe cîtetrele să le întrebuițez, deodată, sau după întîmplări să aleg pe cea mai preferabilă și mai potrivită cu împrejurarea.

Dreptul cuvînt mă povățuia ca toate zicerile cele nouă să mă silesc a le rumâni, după cum le-au greșit, latinit, italianit... grecii, romanii, italienii...

Armonia (pe cât a putut să fie primitoare urechea mea de armonie, sau după cât a mea creștere m-a făcut să mă deprinz mai mult sau mai puțin cu suneri mai blînzi ori mai aspre), armonia, zic, cerea ca în această prăvilă de a rumâni zicerile să nu uit și drepturile ei ce în toate veacurile și în toate locurile le-a avut, de a i se face adică totdeauna scutire din prăvilă, cînd a ei ureche delicată este rănită de asprimea întîmpinului celui urît.

Energia iară, avînd de cea dintîi împuternicire dreptul cuvînt, își pierde toată puterea, cînd e silită a se tîri zăbovind-se de lungimea zicerilor, ca să ajungă la a sa țintă. Atunci e măreață, atunci e sublimă cînd purtînd adevărul pe brațele sale cele nervoase, se repede ca fulgerul din gura oratorului și merge de tună în inimile ascultătorilor. O limbă polisilabă mă socotesc că nu poate să aibă cea destoinicie și putere ca una ale căria ziceri sînt scurte, lesne de pronunțiat și cu îmbilșugare în fiecare rînd. Limba noastră, după cea grecească, este cea mai polisilabă din cîte cunosc, și totdeauna m-am silit întru aceea ce s-a putut a o scăpa de cea întindere leneșă și de acele terminații care ni le-a dat străinii ce învăța rău și urît limba noastră. Și la zicerile cele nouă, încai ce le-am întrebuițat, am fost stăpîn a le da orice formă voi voi (stăpîn zic pe mine, iar nu în opinia lumii). Cu această sistemă, domnul meu, croită după a mea părere, fără să silesc pe nimeni ca s-o primească, am urmat drumul meu.

Mai întîi am vrut să-mi fac terminii ce îmi trebuia, și nu am întreprins un dicționar, căci scopul meu nu era ca să viu nechemat de nimeni și să mă fac legiuitor, după al meu capriciu, al unei limbi pe care nu o cunoșteam decît în general de la părinții mei, cari o învățaseră și m-au învățat și pe mine mecanicește.

Am vrut mai întîi să-mi fac și să-mi hotărăsc mie o limbă, prin care să mă exprim și să mă înțeleg aceea ce gîndeam; am vrut să-mi fac vocabularul terminilor tehnici, și, ca să poci să dau peste dinșii, m-am apucat a traduce din științe; am început mai întîi de la gramatică, și nu iară ca să mă fac legiuitor limbei, ci ca să am prilej a trece prin tipii limbei și ca să-mi pui pe vocabularul meu terminii cei noi gramaticali și să-mi fo[r]mez limba gramaticii. Pe urmă am făcut sau am cules o geografie

politică și matematică, am tradus cursul de matematică al lui Francoeur¹, logica lui Condillac, câteva lecții de literatură sau de poetică și retorică ș. c. l. Prin urmare, eu a trebuit, vrind și nevrind, a trece prin toți terminii trebuincioși în acele științe sau arte, a-i boteza într-un fel, bine sau rău, și a-mi îmbogăți vocabularul.

Ca să n-*mi* rămie lucrarea neroditoare, ca să pot a mă folosi dintr-*in*sa, cugetind mai de multe ori asupra unui obiect ceea ce am cugetat odat, m-am făcut apostat din casa părintească, care îmi propunea protecție, slujbe, chiverniseli, și m-am pus în mijlocul zidurilor celor dărimate din „Sf. Sava“, un biet dascalăș cu 50 lei pe lună, înconjurat de câțiva școlari săraci, hotărâți și fanatici în hotărîrea lor și în prieteșugul meu, am împărțit *leafa* mea între dinșii și am început lecțiile mele de la gramatică, pină cînd am sfîrșit cu dinșii un curs de matematică și de filozofie în limba națională, în vreme de șase ani, fără să mă întrebe cineva ce fac, fără să vie cineva să incuraje[ze] pe școlari.

Venea iarna: lemne de nicăiri; fiecare școlar aducea cite un lemn dupe unde găsea, care abia era în stare să încălzească preajma unei sobe sparte ce umplea casa de fum și să topască fulgizii de zăpadă ce vijelia îi repezea pe ferestrele cele sparte. Tremurînd cu mîna pe compas și pe cretă ne făceam lecția, și Dumnezeu a binecuvîntat ostenelele noastre, ce era niște minuni ale *dragostii* și ale *hotărîrei*.

Școlarii aceia s-*ar* împrăștiat profesori prin județe; în locul acelor dărîmături s-a întemeiat Mizeul Național; alătura s-a înălțat Colegiul „Sf. Sava“; limba ce s-a legiuit în acele dărîmături s-a îmbrățișat de toată tinerimea, și felul scrierii și ortografiei s-a introdus în toate cancelariile. Rodul aceleiași strădanii este și Teatru Național.

După ce dară mi-am format limba științelor sau a duhului, am vrut pe urmă să pișesc și la limba inimii sau a simtimentului, fără să ies din sistema ce mi-am propus, din tipii ce mi-i orînduisem în gramatică, fără să mă abat din drumul literaturii cei sfinte sau bisericesti, în care se exprimă așa de frumos și așa de înțeles prin cele mai multe locuri simtimentele cele mai înalte și mai tinere, entuziasmul cel mai viu și patimile cele mai dureroase ale cîntărilor lui Moisi, ale psalmilor, ale elegiilor lui Ieremia și ale prorocilor tuturor, și în care poate afla cineva limba epopeii, a odii și a elegiei; fără să mă abat, zic, din toate acestea, fără să stric limba cea leguită odată de moșii noștri, ci numai după drumul și metoda lor să îndeplinesc lipsele ce ei n-au avut vreme a îndeplini, adică întru aceea ce atingea de limba științelor, a literaturii cei nouă și a ideilor ce lumea a dobîndit de atunci încoace.

Mi-am pus înainte a traduce ceva din autorii cei mai vestiți noi; mi-am ales, după a mea aplecare, pe de Lamartine și Byron; am vrut să văz pe cit se mlădie limba și cit este destoinică să exprime acele idei atît de frumoase, înalte și pline de patimă. Limba am aflat-o destoinică, căci ea mi-a fost

¹ Louis Benjamin Francoeur (1773—1849); matematician francez; profesor de algebră superioară la Facultatea de științe din Paris; membru al Institutului Franței. *Aritmetica* lui Francoeur, traducere de I. Heliade Rădulescu, București, 1832, Tip. I. Heliade Rădulescu; o altă ediție, anuțată în *Foxia pîntre minte*, a apărut în 1835.

învățătorul și ea singură m-a povățuit cum trebuie să o mii. Și cine o va asculta, cine nu va ieși din regulile prescrise ale naturei ei, va ajunge în scurtă vreme departe, căci fără a se rătăci, merge d-a dreptul, fără să se abată niciodată. Destoinicia ei am văzut-o, am văzut-o mai destoinică decât pe cea franțoească, că este croită de la începutul ei să fie limba, dacă nu a cugetării și a simțimentului, încai a cuvintului și a înțelegerii. Vorbele îi lipsesc și frazele; urzirea sau scheletul ei este mare, e elegant, e nobil. Energia nu-i lipsește, armonia se simte pretutindeni, și când va să fie zugrav, vezi însuși natura.

Vază cineva versurile următoare și ccmpară-le cu cele originale:

Și vintul ce tare *geme* și trestia ce suspină,
D-o pulbere *umedoasă* aerul e mestecat,
De *vijiosul* lor trosnet pustiul e *tremurat*.

Traducă în alte timpuri zicerile: *fulgeră, tună, trăsnește, plouă, pică, geme, mugește, suspină, ohtează, strănută, plesnește, crapă, trosnește, vîjgie, curge, bubuie, răzbubuie, răstogoală, dărîmă, trăsnet, frunză, năsip, pușcă, tun, bombăie, toacă, șiroi* ș.c.l.

Să cerceteze cineva într-o față sau filă să vază cîți *r* și cîți *l* găsește ca să cunoască proporția de armonie și de melodie ce se află între ea și între celelalte limbi.

Traducă cineva versul acesta de cincisprezece silabe în limba grecească:

Și *părinții, fii, frați, rude, numiri drage au lipsit* ca să vază de cîte silabe iese.

Cerceteze prozodia ei întru aceea ce se atinge de silabele lungi și scurte cum: 1) *a cînta, cîntat*, 2) *cîntare* 3) *trecere* 4) *oamenilor*, și vază cit este mai cantitativă și mai inlesnitoare la poezie decât cea franțoească.

Vază zicerile cele terminate în *i* și *u* scurți, care atita inlesnesc versi-ficația și îndulcesc vorbele.

Cerceteze terminațiile substantivelor abstracte în *u, ie, are, ire, ere, ință, ime, iune, eze, ată, ură, ent, înt* ș.c.l., din care fiecare își are a sa însușime și schimbă puterea oricării ziceri schimbate în tipul său, cum: *simțul, auzul, simțire, simțitate, bunătate, simțiciune, înșelăciune, simti-ment, fundament, simțitură, învățătură*, care pînă acum se împlinea cu loc, fără loc cu zicerea simțirei, efect al neînvățătorei care în toate limbele are neghiobia sau obrăznicia a întrebunța termeni ne apropro sau a da vorbe tronc.

Pe temeiul acesta vază zicerile *nobilitate* și *nobilime, recunoștință* și *recunoaștere*, care în limba franțoească se exprimă numai cu zicerile *noblesse* și *reconnaissance* și se confundă amîndouă:

La noblesse d'un pays — nobilimea unei țări.

La noblesse de l'âme — nobilitatea sufletului.

La reconnaissance d'une loi — recunoașterea unei legi.

La reconnaissance que je dois — recunoștința ce sînt dator.

Cerceteze timpii și modurile verbelor și puie-i în simetrie cu ai limbei grecești cei noi:

scrisei — 'έγραψα

am scris — 'έγραψα

a scri — *vá* γράφω, *vá* γράφης, *vá* γράφη
să scriu — *vá* γράφω

Vază întrebuințarea pronumelor sau a[d]jectivelor posesivi: *al său*, *al lui*, *al ei*, pe care franțezul le arată cu *son*, cum și a lui *ii*, *le* (franț. *les*).

Privească toate aceste și altele mai multe și spuie dacă această limbă nu este o limbă a înțelegerii; spuie dacă în cîte a fost ea întrebuințată, nu a fost destoinică a împlini acea pentru care sint preursite limbele, adică a se înțelege oamenii și de față și lipsind, și nu este destoinică a-i face a se înțelege bine. Ea pînă acum a fost întrebuințată a exprima sau a înfățișa numai ideile cele la toți cunoscute și de întia trebuință. Vie filozofii, vie matematicii, vie naturalistii, vie tot felul de învățați, întrebuințeze-o și vază dacă nu e în stare a-i face înțeleși. Prea mult m-am depărtat, domnul meu, cu observațiile mele, și socotesc că e vremea a răspunde la dreptele d.-t. întrebări.

I. Cea dintii întrebare mi se face asupra articolului pentru ce nu se întrebuințează, și mi se aduce înainte două versuri din *Fanatism*¹.

Niciodată nu a fost izgonit articolul de la noi, nici în vorbă, nici în scris, pentru că atunci am fi ajuns să fim neînțeleși. Pricina însă este că *u* și *i* întregi în gura rumânului prinde loc de articol, sau sint însuși articolul amestecat împreună; cum am zice: *fiul*, *fii* în vorbă, în loc de *de fiul*, *fiii*, în scris.

Așa necunoștința de gramatică a tipografilor și imitația vorbirii i-au făcut adesea și mai virtos la început a pune numai *u* și *i* întregi și a neingriji pe *l* și *i* din urmă. Greșalele cele multe ale tipografului alcătuitor (zețar) fac și pe corector, sau din pricina mulțimei, sau din nebăgare de seamă, sau din osteneală sau din grabă a-i scăpa cîteva după propoziția mulțimei lor cei dintii. Tot într-aceeași tragedie *Fanatismul* poate vedea cineva mai adeseaori articolul întreg, și de ar fi fost la noi obicei sau sistemă a se lepăda articolul, atunci s-ar fi văzut izgonit pretutindeni; iar mai virtos, văzînd cineva edițiile cele mai nouă, cînd tipografii s-au mai deprins cu ortografia, atunci înțelege că articolul a fost și va fi totdeauna întrebuințat.

Însă a zice cineva *omă* cu *ă* scurt sau *om* este nedefinit sau fără articol, dar a zice *omu* cu *u* întreg atunci este de o putere ca și cînd ar zice *omul*; a zice *fii* cu *i* scurt e nedefinit, dar a zice *fii* cu *i* întreg, este ca și cînd ar zice *fiii*, și mă socotesc că n-ar fi de tot bine a izgoni acest obicei care mai mult poate să fie spre folos decît spre pagubă. Acest fel de scurtări sint bune la poezie a se apostrofa vocala ce urmează cum: *omu-n lume*, *fii-n brațe* în vreme de va fi legiuit a se zice totdeauna *omul*, *fiii*, acea apostrofare nu se poate face; sint bune la tipar, la simetria versurilor, ca să nu fie tipograful silit a face dintr-un vers două rînduri sau a trece o silabă sau două în celalalt rînd, care vine așa de urît. Întocmai nu e bine să lepădăm acest obicei, precum nu e bine a cere că totdeauna trebuie să zică cineva *nu sint bune*, și niciodată *nu-s bune*, *nu este frumos* și niciodată *nu e frumos* sau

¹ *Fanatismul* sau *Mahomet proorocul*, tragedie în cinci acte. Traducere în versuri de Eliad, după Voltaire. București, 1831.

nu-i frumos, aceste, acele și nu asta, ăla, voi face, vom face și niciodată oi face, om face ș.c.l.

II. Pe *sbor*, *isvor*, *isbîndă* este acel cuvînt a le scri cu *s*, și nu cu *z*, care este și pentru *Israil*, *desbrac*, *desmădulat*, adică: că lăsăm ca *s* înainte de *b*, *v*, *m*, *r* din firea lui sună ca *z*, dar cuvîntul gramatical cere a se scri cu *s*, căci sînt compuse din *is* și *dez*, iar nu din *iz* și *dez*.

III. Pentru *substantivuri*, *verburi*, că poate să se zică *substantivi*, *verbi*, eu nu că doară îmi dau slobozenie mie și altora a zice și *scauni*, *drumi*; nu, pentru că aceasta așa s-au legiuit, precum s-a legiuit a se zice *sori*, *luni*, și nu *soruri*, *lunuri*; ci zic că la formarea limbilor, fiindcă ființele unele sînt de neam bărbătesc, altele de neam femeiesc și altele neînsuflețite, la unele limbi s-au făcut trei neamuri, feluri sau tipi: unul pentru cele bărbătești, altul pentru cele femeiești și cel d-al treilea pentru cele neînsuflețite, care prin convenție s-a numit neutru. Dar omul nu s-a mulțumit numai cu aceasta. El e iubitor de sine, este poet; la multe ziceri ce înfățișează niște ființe ce nu sînt nici bărbătești, nici femeiești le-a dat formă bărbătească sau femeiască, iar nu neutră. Grecii, rumânii și alții pe soare l-au făcut de neam bărbătesc și pe lună de neam femeiesc, iar nemții dimpotrivă. *Muntele* în limba rumânească este de neam bărbătesc, iar în cea grecească, neutru. Fereastra în rumânește este femeiesc, iar în grecește neutru ș.c.l.

Așa la formarea limbelor s-au legiuit acest fel de ziceri într-un fel sau altul; s-a legiuit asemenea și la noi cele legiuite, dar zicerile cele nouă sînt în mina celui dintii scriitor a le da orice formă va voi; și dacă acesta, pe lângă armonie, mai are înainte și sistema de a nu face zicerile polisilabe, o să prefere să zică mai bine *verbi* decît *verburi*, *substantivi* decît *substantivuri*, *bez* decît *bezi*, precum zice Ierusalim, Constantinopol, iar nu Ierusalima, Constantinopola.

Aceasta, domnul meu, o zic ca o părere a mea, iar nu că am vreo pretenție a mă urma cineva, și cu dînsa nu-mi dau slobozenie a schimonosi limba și nici nu iert pe cineva.

IV. Noi întrebuițăm pe *ж* la zicerile care la noi cer acea pronunție, adică la cele ce vin din slavonie și au în sine *ж* și la cele ce își au rădăcina lor în latină și acolo se scriu cu *j*. Iar pe *у* îl întrebuițăm iar acolo unde o cere pronunția, adică la cele ce în latinește se scriu cu *g*.

Ж corespunde cu *j* și *у* cu *g*: *joc*, *judicător*, *ajutor*, *înjur* cu litere se scriu *joc*, *judicător*, *înjur*, *ajutor*, iar nu *gioc*, *agiutor*, *ingiur*, *giudicator* și *lege*, *gelozie*, *ginere*, *genunche* se scriu *légé*, *ginéré*, *gelozie*, *genunche*.

Pre lângă acestea, toată nația are dialectele sale-deosebite; dar limba literală este una la toți învățații acelei nații. Limba românească se desparte și ea în dialectele sale, însă limba bisericească este tot aceea și la români, și la moldoveni, și la transilvăneni... Și într-însa sînt scrise la toți aceștia cărți de mare preț. Singurul mijloc ca să ne unim la scris și să ne facem o limbă generală este să urmăm limbei cei bisericești, și pe tipii ei să facem și limba filozofului, matematicului, politicului... Dicționarul nostru este acolo pentru vorbele cele vechi; n-are cineva decît să le puie în rîndul alfabetic. Să cătăm în tot testamentul vechi și nou și în toate cărțile sfinților,

să vedem de se află undeva *gios, gioc, giudicător, ajutor, îngiur, sau jos, joc, judicător, ajutor, injur* ș.c.l.

Noi n-avem să ne pilduim la ceea ce se atinge de natura limbei nici de la francezi, nici de la italieni, ci să urmăim după cum ne învață însuși limba. Pilda ne este de trebuință numai la metod, adică să vedem cum face francezul, italianul, zicerea grecească: *gheografia, gheodezia*. Cel dintii pe Γ îl face *ghe*, iar pe cel de-al doilea *je*, fieștecare după natura limbei sale. Noi să facem după natura limbei noastre: *rog, face, rogi, leg, lege, gemeni...* ș.c.l.

V. Multe vorbe ce se trag din latinește și au în sine pe *a*, românii în general le au cu *ai*, cum: *fama, faima; ante, ainte, înainte; panis, paine* sau *pline; canis, caine* sau *cîine* ș. c. l. Și pe acest obicei, zicem noi, domnule, *cîine, pline, nîine* ș.c. l. Și pe urmă mai avem și alt cuvânt: limba bisericască, unde astfel se găsec aceste vorbe; și la cite noi ne vom abate din limba bisericască, de veți voi să ne unim, după cum și trebuie, ca să ne facem o limbă literală pentru toți românii, atunci aduceți-ne aminte ca să ne îndreptăm și să zicem o limbă de toți primită și un drum care singur poate a ne uni și pe care socotesc că vor înceta tot felul de pretenții și de sisteme.

La articolul acesta iarăși aduc aminte că, zicînd limba bisericască, nu trebuie să urmăim orbește iară pe traducătorii care, preocupați de limba grecească veche, s-au socotit că innobilează limba de vor pune vorbele și numele proprii întregi grecești, iar nu românindu-le, după natura limbei. Cel ce va să creeze limba filozofului, matematicului... să urmeze metcdului creatorului limbei teologului, iar nu unor proști și pedani (*sic*) traducători, ca i, viînd mai în urmă, fără cunoștința lim[b]ei lor, fără simțirea a înaltului și frumosului, fără a păzi regulile gustului, au încărcat biata limbă de niște părți eterogene și, fără a cinsti urechea cititorului său, au întrebunțat vorbe ce și pe drum, și în circiume nu le suferc cineva să le auză.

VI. Înșușimea limbei noastre este ca pe *c* latinesc să-l pronunțăm ce, iar nu *țe*; și astfel trebuie să-l fi pronunțat și strămoșii noștri românii, dovadă despre aceasta sîntem noi, cetățenii Romei din ziua de astăzi și din toate veacurile, și toți italienii în general; iar nu nemții și unгурii. Noi auzînd de la dinșii limba latinească care o pronunțează ca niște străini, după a lor, rătăciți, zicem că după latinie trebuie să zicem *Tațit*, iar nu *Tacit, Tețero*, iar nu *Cicero, proțes*, iar nu *proces, țezar*, iar nu *cezar*. Să nu așteptăm [ca] pronuncia limbei latine, moartă de două mii de ani aproape, să o învățăm de la străini; noi să o învățăm de la noi și de la frații noștri. Noi zicem: *pace, face, tace, începe, cer, cină, cetate*, și apoi să pelticim zicînd *prințip, țivilizat, pronunție, canțelarie, țezar, Țițero* ca neamțul. Ferească Dumnezeu! Negreșit *prințip* trebuie să zicem, *civilizat, pronuncie, cancelarie...* și nu imitînd pe nimeni, ci învățați chiar de limba ncastră.

VII. *Sc* latinesc, românul vedem că îl face *șt* cum *scio* — *știu, sciențtia* — *științe, cunoștințe* ș.c.l., precum și chiar la schimbările românești: citecsc — citești — citește; vorbesc — vorbești — vorbește ș.c.l.

Așadar, după firea limbei, *scena, Scipion, sceptru* românindu-se, ar trebui să se zică *ștena, Știpion, șteptru*; dar eufonia am zis că-și are drepturile sale și, cînd i le vom da, socotesc că trebuie să le aibă, și între noi, ca și

între frații noștri italieni și, prin urmare, mai rătăcite sînt vorbele acestea de vom scoate pe *t* zicînd *șena*, *șeptu*, *Șipion* decît *ștene*, *șteptu*, *Știpion* sau scene, *sceptu*, *Scipion*.

La cîte mă socotesc îmi dau numai părerea, iar la cîte le cere limba le cer și eu.

VIII. Pentru zicerile : *registru*, *logică*, *privilegiu* rău s-au zis *reghistru*, *loghică*, *privileghiu*, s-au zis prin imitare, maimuțînd pe nemți și pe greci, iar nu întrebînd firea limbei. Zicerile *ghiață*, *ghimpe*, *ghem*, *ghiaur* rămîn cu *ghe* iar nu cu *ge*, precum rămîn și la francezi zicerile *guerre*, *guérir* ș.c.l. Aceste ziceri scriindu-se cu litere, iar nu cu slove, după a mea părere, precum și francezii pun un *u* ca să nu pronuncieze *g*, asemenea și noi vom pune ca italienii un *h*, ca să nu se pronuncieze *ge*, cum : *ghiață*, *ghimpe*, *ghem*, *ghiaur*.

IX. Zicerile: *projet*, *objet*, *suget*, nu s-au zis românește *proiect*, *obiect*, *subiect*, nici *proget*, *obget*, *suget*, căci sînt scrise cu *j*, și această literă se pronunție românește *j*: *judic*, *jur*, *jurat*. Așadar, zicîndu-se *projet*, *objet* nu se zic franțuzește, ci după un întîmpin chiar românește ca în Țara Românească și după însușimea limbei bisericești adoptată de toți românii, unde se vede: *judecător*, *ajutor*, *jurămînt* ș.c.l.

X. *Tinerețe* în sine nu e *junie*, ci figurat se întrebuițează în loc de *junie*, fiind mai dobște toate mai tinere într-un *june*. *Tinerețea* este o frăgeziune împotriva asprimei sau a cruzimei; este aceea ce grecul o exprimă prin zicerea *τρυφερότης*, francezul prin *tendresse*, italianul prin *tenerrezza*. Zicînd: *tinere simțimînte*, fiecare poate să vadă că sînt niște simțimînte delicate, de o inimă fierbinte a *juneței*, iar nu de o inimă rece și veștedă a *bătrîneței* sau a unui înăspriț în cruzimi și nelegiuiri. Adeseaori un bătrîn poate să aibă o inimă tinăvă și cu totul să fie plin de tinerețe. *Tinere simțimînte* sînt acelea ce grecul le exprimă prin *τρυφερά αισθήματα*, francezul prin *tendres sentiments*, italianul prin *tenere sentimenti*. A iubi cu tinerețe va să zică a iubi mai mult decît cu duioșie (cu toate că la noi nu se întrebuițează și nici este cunoscută vorba *duioșie*); iar duios nu este *tinăr* sau *tandru*; duios este duroros; la noi *vale* face *văi*; *cale*, *căi*; *cal*, *cai*; *dulos*, *duios*. A iubi, zic, cu tinerețe, va să zică a iubi nu cu durere, ci cu toată dragostea a unui *june*, a unei fecioare, a unei mîmă către cel dintii al său prunc, a iubi cum poate să iubească *junețea* în epoca cînd imaginația fierbe și cînd cîmpul romanțelor e atît de roditor.

XI. Zicerea *ruină* la noi se exprimă cîteodată cu zicerile *dărăpănare*, *surpare* și mai nimerit *surpături* în numărul plural. La dumneavoastră, după cum îmi scriți, *năruire*; însă nici una nu este vrednică de o limbă cultivată, nici întrebuițată de un bărbat ce voiește a se supune cuvîntului și simțului fiecăreia terminații. *Dărăpănare* nu este *ruină*, ci *ruinare*, adică nu lucrul, ci lucrarea de a dărăpăna; *năruire* nu este *ruină*, ci iarăși *ruinare* sau lucrarea de a nărui. Tot ce poate fi de o putere cu *ruină* este *dărămătură*, *năruiătură*. Dar cine din aceste vorbe nouă, neîntrebuițate încă de nimeni pînă acum, nu ar alege pe zicerea *ruină*, cunoscută, dacă nu de români, de neamuri, de veacuri, scurtă, lesne de pronunțat și dulce?}

Șiroi este însuși vorba *torent*, și încă poate și mai imitativă, mai armonioasă și mai poetică. Rău s-a zis *torent* cînd am avut vorba *șiroi*; și totdeauna am întrebuițat-o după ce am aflat-o.

Delicios nu e înțeles; dar nici *desfătător* nu va să zică *delicios*. Desfătător este cel ce desfătează, cel ce lucrează. *O femeie desfătătoare* se poate zice, dar a zice cineva *minute desfătătoare* în loc de *minute delicioase* sau *pline de desfătare* este mai mult decît o licență poetică.

Sfințit nu este *sacru*, precum nu este nici franțuzește *sacré* — *sacre*, nici grecește ἱερόμενος, ἱερός. Sacru mai mult se potrivește cu *sfînt* decît cu *sfințit*.

A cultiva o limbă va să zică a o curăți de tot ce nu o face ca să înainteze, de tot ce nu este al său și nici nu poate simpatiza cu dînsa; a pune tot lucrul și toată vorba la locul său, a boteza fieștecare idee cu nîmele său, a o scăpa de tot ce poate să fie echivoc și a o face să exprime aceea ce se gîndește cineva, iar nu alta.

Să fi început de la un dicționar, după a mea părere nu era bine; căci era să se adune cîțiva neîncercați în limbă și să puie niște pravili, care ceilalți să le păzească cu paguba lor, iar legiuitorii după o mai lungă experiență să se căiască de ce a făcut, să schimbe dicționarul, după ce lumea s-a învățat odată rău, adică după ce a stricat pe biata tinerime cu legiuirea lor cea ieșită dintr-un cap fără judecată și experiență. Acum, însă, socotesc că e vremea a se întreprinde lucrarea unui dicționar, cînd după învățătura științelor în limba națională, după cîteva traducții primite de nație fără cîrtire, s-au botezat și s-au primit termenii tehnici, și s-a mai pus fiecare vorbă la locul și la cuviința ei după a sa însuși însemnare.

XII. Uitasem pe bietul *î*. El nu e slavon, e mai mult, mă socotesc, o lite. ă aflată pe pronunția limbei, e un fel de *j* sau *i* cu (^), și cînd este în mijlocul zicerii s-a obicinuit a se scri mic *î*, iar cînd este la început mare *Î*, adică *i* mic și *j* mare, precum se scrie și a, A; e, E.... Apoi cînd lui a, A se pune *n* face an, An, cînd lui *i*, *Î* se pune *n* face în, În, care este tot aceea slovă. Aci nu se atinge de a se lepăda pe unul din doi, căci e tot acela, ci trebuie, mă socotesc, a se chibzui dacă trebuie să-l scri mare și acolo unde trebuie a se scri mic.

Propoziția d.-t., domnul meu, de a intra în numărul soților filarmonici, a făcut mare bucurie comitetului, care mai dinainte a dorit să aibă în sinul său un asemenea destoinic mădular, încă de cînd ai binevoit d.-t. a trimite comitetului un exemplar de *viața de 30 ani*. Dar fiindcă soții, după statutele societății, contribuiesc și cu ceva, comitetul nu îndrăznește a îndemna de la sine pe oameni a-și cheltui banii, dacă de sine nu au încredințare în lucrurile societății. Propoziția d.-t. ne-a pricinuit și bucurie și cinste în aceeași vreme, și mă grăbesc a vă trimite adresa comitetului.

Îți cer voie, domnul meu, ca corespondența noastră să se publice prin glasul gazetei teatrului; căci mă socotesc că va putea să unească mai multe duhuri într-o părere asupra primirei unei limbi generale între români. Și unde m-oi socoti că poate să te vatăme în opinia compatrioților d-tale, acolo voi lua îndrăzneala a schimba cîte ceva.

De vei binevoi a tipări în tipografia mea operile domniei-tale, vă fac cunoscut că voi pune toată silința a se tipări curat și fără greșale (numai să fie curat scrise și punctuația îngrijită). Prețul pentru o mie exemplare pe

hîrtie ordinară este cîte șapte parale de coală, după banii noștri, socotindu-se galbenul de 32 lei; iar pe hîrtie mai bună ca lord Bairon, opt parale.

Mă silesc, domnule, din toate puterile să aduc tiparul la un preț cit se poate mai ieftin, dar stavili am destule. Întii că este un meșteșug ce nu s-a cultivat la noi, și prin urmare meșteri sînt puțini și trebuie să fie plătiți bine ca să-i ții; iar al doile, că nu avem o fabrică de hîrtie în țara noastră și trebuie să o primim mai indoit de scumpă, trecînd prin cheltuielile drumului, prin vămi și mai mult decît toate prin încărcările și procentele comisionarilor. Această pildă a hîrtiei poate să vă deslușească și scumpetea slovelor, a teascurilor și a orice lucru trebuincios care trebuie să se aducă din alte țări și să se înalțe cheltuiala. Acum mă găsesc a întocmi și o turnătorie de slove pe iarna viitoare, care cu puțin va înlesni tiparul.

Primește, domnul meu, încredințarea de cea mai înaltă a mea cinstire cu care mă însemnez al domniei-tale plecată slugă.

I. Eliade

1836, iulie 27, București

[*adresa pe verso:*] D-sale d-lui căminar C. Negruzzi

B.A.R.S.R., coresp. inv. 24. 493

Domnul meu¹,

Am primit două prețioase răspunsuri ale d.-t. de la 8 și 12 oct. la care am cinstea a răspunde:

Întii pentru *Maria Tudor*², se poate pune în tipar cit de curînd, pentru că se întimplă două teascuri vacante, și va ieși din tipar în atîtea săptămîni, cîte coale tipografice va ieși cartea. Încît pentru preț, mă iartă, domnul meu, că mă cobor la tărîtoarea proză, și ca tipograf iau îndrăzneala a face această observație că prețul de 7 și 8 prl. coala este socotit cînd se tipărește 1 000 de exemplare, iar tipărindu-se 500 numai, atunci se urcă prețul: cea pe hîrtie ordinară cîte 10 prl. și cea pe hîrtie bună cîte 12, socotindu-se tiparul după chipul următor:

<i>Coale ordinare</i>
100 așezatul slovelor pentru ori cîte exemplare
25 tipăritul la 500
25 hîrtia un top
<hr/> 150 coala, adică 500
9 coale va ieși cartea prin aproximație

<i>Coale veline</i>
100 așezatul idem
25 tipăritul idem
50 hîrtia
<hr/> 175 coale, 500

¹ Publicată în *Convorbiri literare*, XII (1878—1879), 375—377.

² *Maria Tudor*, tradusă de C. Negruzzi din Victor Hugo. Cu o scrisoare de I. Eliade, Tip. Eliad, Buc., 1837.

1 350 lei peste tot idem
675 lei jumătate preț
100 lei se adaugă hîrtia bună
două topuri

775 se vor trimite înainte și rămășița la primitul cărților

Mă scăpai de proză. Săracul om, cum se micșurează ca să trăiască!

Sînt foarte recunoscător, domnule, pentru scrisorile ce ai binevoit a le da dd. Repey și Pogor¹. Observația ce face d-nul Repey singur mi-am făcut-o și sînt de-o părere cu d-voastră; însă mare parte din materialul trebuincios s-a întimplat să fie gata: avem mulțime de traducții, și frumcase îndrăznesc a zice, din autorii clasici, și stau închise prin lăzile traducătorilor. Eu n-am întreprins decît să le dau afară pe cele gata, și pînă se vor tipări aceste să iasă și altele. Șezînd prin lăzi, nu pot să aducă nici un folos, însă pot să se și piarză; tipărindu-se, își dau ele rodul mai curînd sau mai tîrziu. Sîntem, domnule, într-o epocă și într-o stare cînd, dacă putem, nu trebuie să lăsăm nimic să întîrzie... iar încît pentru foaia literară, nici aceea nu a rămas jos. D. Boliac Cezar este redactorul ei, și peste trei săptămîni va ieși nr. 1. În pricina „*de a nu lăsa nimic să întîrzie*“ socotesc că nu e trebuință să mă deslușesc mai mult. Sîntem români amîndoi și socotesc că ne înțelegem și din ochi. Cărțile bisericeii, autorii clasici, o enciclopedie de științe și actele și lucrările guvernului alcătuiesc o limbă, și limba desăvirșită este una din cele ce caracterizează o nație. E destulă vreme — socotesc — de cînd în harta Europei sîntem socotiți de un norod, iară nu de o nație, pentru că n-am avut mai nimic din cîte se alcătuiește ea.

Cu Dumnezeu înainte, și în vreme de șase-șapte ani cite 24 broșure pe an, pășim mult mai departe decît mi-am pierdut vremea în *Curierul românesc*, dînd cîte 100 coale pe an, fără să fac și să traduc alta, decît ca să mulțămesc curiozitatea iubitorilor de noutăți, și pe urmă să-mi arunce osteneala la locul unde este soarta tuturor gazetelor, după ce se citesc. Mult mai frumos mi-aș petrece vremea cu Omer, Virgiliu, Tass ș.c., traducîndu-i și dîndu-i nației mele, decît să străbat jurnalele ca să pot găsi că cutare sau cutare împărat mergînd pe drum l-a răsturnat căruța și și-a scrîntit mîna, și pe urmă ca să fac o facere de bine nației mele s-o tîlmăcesc și s-o pui în capul *Curierului*, și de acolo să ajungă la băcani să puie masline în ea sau în alte locuri nu atît de poetice, încît să poci a mă coborî fără să simt mai tot acea neplăcere care încerc cînd auz numele de *protecție!*

Numărul 1 va ieși la 1 din decembrie viitor, și din două în două săptămîni se vor trimite regulat broșurile prin d. Mironovici. Acum sînt sub tipar:

Nr. 5 Întîia rapsodie, Omer

Nr. 1 *Noutățile* lui Florian²

Nr. 2 *Poveștile morale*, Marmontel

¹ Vasile Pogor (1792—1857); scriitor român de formație clasicistă. A tradus *Henriada* lui Voltaire, apărută la București în tipografia lui I. Heliade; a evocat critic evenimentele Eteriei; a criticat violent instituțiile feudale; opune maniei genealogice a marilor boieri ideea meritului personal al omului.

² Jean Pierre de Florian (1755—1794); fabulist francez.

Nr. 3 *Saul* ... Alfieri

Nr. 4 *Corsarul* ... Byron

Primește, domnule, încredințarea de toate simțimentele ce pot fi vrenice de prieteșugul d.-t. și cu care îmi place a mă însemna.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliade

București, 1836, oct. 15

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 24.494

Domnul meu,

Am primit două prețioase scrisori ale d-t. După cea dintii, îndată după sărbători, am și pus în lucrare pe *Maria Tudor*, și iată că îți trimit cea dintii jumătate de coală, după care poți și d-ta socoti că toată drama nu poate ieși mai mult de nouă coale și ceva. În franțuzește este tipărită în 13 coale. Șase foi franțuzești au ieșit patru românești, prin urmare șase coli vor ieși patru, 12, 8 și rămîne una de pricină cu titlul, cu precuvintarea ș.c.l.

Mă rog, domnul meu, fă-ți toate băgările de seamă și asupra tipăritului; lasă tot prieteșugul la o parte, căci tipărirea se face prin oamenii mei care sint plătiți foarte bine, și voi întru toate să mulțămesc pe autori și editori. Voi adică, ca în pricina tipăritului, să nu vorbească Negruzzi cu Eliad, ci cel care plătește bani ca să-și tipărească cartea cu stăpînul tipografiei care ia banii.

Îți trimit încă și opt broșure cu nr. 1 din colecția autorilor și mă rog să le împarți pe la d-nii prenumerenți. Cu nr. 2, la 15 ianuarie, va ieși *Corsarul*; cu al 3-lea, la 1 februarie, *Lara*; cu al 4-le, la 15 februarie, din *Iliada*, rapsodia I ș.c.l.

La cea de al doilea scrisoare din 28 dec. am cinste a răspunde că am primit 8 1/2 gal. pentru trei prenumerări ale colecției și plata gazetei teatrului; că am primit 5 exemplare de fragmentul epic al d-tale, care pînă acum l-am cetit în două zile de opt ori cu prietenii. Domnul meu, totdeauna autorul cunoaște mai bine cît îi prețuiește fapta sa, și este de prisos, socotesc, să-ți fac complimenturi pentru moșoroiiul făcut movilă, versurile frumoase, limba potrivită, obiceiurile veacului păstrate, vitejia moșilor arătată de pildă celor de acum și viitorimei, parabolele juste și la toată fața se vede poetul. D-ta le vezi mai bine acestea, și nu cred că mă vei lua că critica mea este ca să-ți plac, ci numai ca să-ți spun ce am simțit.

I. D-lui Aristia¹ i-am arătat scrisoarea d-tale asară și este foarte recunoscător de simțimentele cele curate și nobile ce îi arăți și de observațiile

¹Constantin (Costache) *Aristia* (1800—1880); scriitor român de origine grec; trimis de domnița Ralu Caragea la școala din Paris, a lui Joseph François Talma; eterist, luptă alături de Alex. Ipsilanti la Drăgășani (1821); profesor la Colegiul Sf. Sava; publică (1837) la București prima traducere în românește a *Iliadei*; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; comandant al Gărzii Naționale; exilat trăiește în Austria, Franța, Turcia și Grecia; în 1851 se reîntoarce în țară; publică mai multe traduceri și întemeiază (1853) ziarul *Săteanul creștin*.

care îi faci foarte drepte. M-a însărcinat ca, dimpreună cu plecatele sale închinăciuni, să înfățișez d-tale cele mai înalte simțimente ce hrănește pentru d-ta și pe lângă acestea și răspunsul la cele două observații atât de drepte cât nu era trebuință de răspuns; să-l judeci și să se hotărăscă: zicînd *zee* d-nul Aristia a fost departe de a se înălța atât și să cuteze să îndrepteze pe bătrînul Omer, lăsînd pe Caliope și îndreptîndu-se la Apollo; cu *zee* a vrut să înțeleagă *zeeo*, adică cazul vocativ al nominativului *zee*a cu articol. *Zeul, zeea; deus, dea; zeu, zee*. Este adevărat că se incurcă cu cel bărbătesc *Dumnezeu, Dumnezee*, adică *Dumnezeule*; însă *zeiță* e prea lung, prea e modern, prea seamănă cu *coconiță*; *zina* pare că enimfă de clasul mai de jos, *zeeo* prea e prozaic, *zea* nu e pe tip românesc; și așa *zee* s-a socotit că merge împreună cu *idee, femee* ș.c.l. și corespund și cu *dea*, nefăcînd nici o schimbare alta decît aceea ce pătîmește și *deus*, adică schimbînd pe *d* în *z*, ca la *zic, zi*, ca la *laud, lauzi* ș.c.l. S-a temut și d. Aristia că poate să se ieie *zee* drept bărbătesc, dar aceste îi sînt cuvintele; și această nenorocire a se brodi de multe ori asemănarea vorbelor, în vreme ce arăt idei deosebite n-o pătîmește numai limba noastră, ci și altele și cineva se povățuiește după simț.

II. „*La ciini și la vulturi*“; semistihul este *bărbătesc* sau ocison și nu pătîmea de zicea *la vulturi* și *la ciini*. Observația d-tale ca moldovan e prea dreaptă și vine de acolo că d-voastră ziceți dușman și noi dușmân, dv. vultur și noi vultur și citeodată, dar prea rar, vultur. Astfel este și în versurile osianice ce am avut a țî le trimite. Aceste vorbe, ca să le hotărăscă cineva că așa e mai bine sau altmîntrelea — socotesc — trebuie lăsate cum se zic prin fiecare loc, și poetul să aleagă cum îi va veni. Aceasta e o înlesnire poetului, și sînt ca *Măria, Maria, odîină, odîină* sau *odihnă, Itălia, Italia, sfărămă*, sau *sfărămă* ș.c.l. De va zice d. Aristia vulturi, place moldovenilor; de va zice vulturi, place românilor; de va zice cînd vulturi, cînd vulturi seamănă că știe a se folosi poetul și că în mîini îi sînt toate dialectele și pe toate le cînstete și se folosește din ele.

Scrierile periodice după cererea d-lui logofătului K. Sturza sînt cele următoare cu prețul lor.

<i>Curierul</i> , cu <i>Muzeul</i> împreună,	4 galbeni
<i>Buletinul</i> ,	2 „
<i>Gazeta teatrului</i> ,	1 1/2 „
Colecția autorilor,	2 1/2 „
<i>Curiosul</i> ,	36 sorocoveți sau sfanțichi.

Pentru *Antoni* pot negreșit să o încep peste 14 zile, cînd se isprăvește istoria d-lui Aron¹, și atunci teascul e vacant, acela, cum și lucrătorii lui. Prețul, de va tipări 500 ex., este asemenea cu al *Măriei Tudor*; de va tipări 1 000, vine 7 parale coala hîrtie ordinară și 10 bună.

Apropo, domnul meu, îndrăznesc să vă întreb dacă pe *Măria Tudor* îmi dai voie a o da și prin colecția autorilor.

¹ Florian Aaron (1805—1887); istoric, profesor de limba latină la Colegiul Sf. Sava, unde l-a avut ca elev pe Nicolae Bălcescu. A participat la revoluția din 1848. Împreună cu G. Hill a întemeiat (1837) ziarul *România*.

Mă recomand, domnul meu, ca totdeauna la prieteșugul d.-tale cu cinstirea mea cea înaltă cu care am cinste a mă însemna.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliadi

București, 1837, ian. 4

Convorbiri literare, XII (1878—1879), p. 417—418

Domnul meu,

Am primit trei prețioase scrisori ale d.-tale, la care niște treburi ce se grămădiseră ca niciodată pe capul meu abie acum mă iertară a-ți răspunde.

Am primit dedicația *Mariei Tudor* și prefața care-mi lași la a mea slabă îndreptare. Te încredințez, domnul meu, că sînt astfel, încît n-am ce adăuga sau scoate la nimeritele d.-tale idei; iar încît pentru limbă este limba autorului lui *Movilă*, a corespondenței noastre și a traducătorului lui Hugo. Se va tipări astfel cum este. Astăzi nu putui să mă dau jos în cancelaria tipografiei să scot foile ce s-au mai tipărit, a ți le trimite, căci n-am scăpat nici eu de gripă. Săptămîna trecută tipografia mea a fost pustie de lucrători din pricina gripei. Pînă acuma puteam să-ți și trimit drama lui Hugo; dar săptămîna viitoare, cu cea dintîi ocazie ce voi găsi, voi trimite toate exemplarele legate; căci îți vestesc că se află în tipar coala cea din urmă și rămîne numai prefața și indicația și titlu.

În cea din urmă scrisoare am primit o scrisoare către d. Boleac și două articole de gazetă către mine. Mă aflu, d.-nul meu, într-o supărare, căci după cum vei vedea în foaia din urmă a *Gazetei teatrului*¹, acest număr este cel din urmă al acestei foi care încetează, și n-aș vrea să se zăbovească acest articol. Eu m-am socotit să le bag în scrisoarea d.-lui Boleac și d.-nia lui să le publice în *Curios*², dar n-am îndrăznit pînă ce nu voi lua răspunsul d.-tale.

Cu d. Aristia am cetit scrisoarea d.-tale către d.-lui , și mi-a plăcut ideea dumitale a traduce pe Taso; dar am luat îndrăzneala pentru predilecția și dragostea ce am avut către poetul ăsta a cere să am și eu parte la această traducție și am făcut astfel: pe trei cînturi dintîi, am tras sorți și d.-nului Aristia a căzut cîntul I, mie II și d.-tale III; pe acest temei cel cu cîntul I va avea și pe IV, VII, X... cel cu al II va avea și pe V, VIII, ... cel cu al III va avea și pe VI, IX, XII...

Eu, domnul meu, tradusesem din *Solima deliberată* patru cînturi și, fiindcă eram singur, nu îndrăzneau să iau asupra-mi atîta osteneală să-l fac în versuri, ci făceam la proză, ca bietul d. Jurdan. Acum cu trei iau îndrăzneala să m-apuc de versuri, și părerea mea este să luăm tot octava lui Torquato, însă versurile de 14 silabe cele femeiești, și de 13 cele bărbătești, căci îmi sînt mai drage aste versuri, unde nu mă ostenește cînd citesc și unde se odihnește parcă mai bine la semistih și unde mi se pare că le-aș

¹ *Gazeta Teatrului Național*; București, 1 noiembrie 1835 — [dec.] 1836, au apărut 13 numere, 1 pe lună; redactor, I. Heliade.

² *Curiosul*; gazetă de literatură, industrie, agricultură și noutăți (București, 1836—ian. 1837); au apărut numai 3 numere; redactor, Cezar Bolliac.

fi ales eu de la început pentru versuri serioase românești, și asta nu e puțin cuvânt să zică cineva că sînt bune.

Critica teatrului d-tale mi-a plăcut, și cu toate că sînt două scrisori deosebite, dar una e transparentă și văz printr-însa tot pe autorul celei de-a doilea, care, lăudînd, dă pe față pe autorul atitor tipuri de *filotimie* și *eoghenie*, carele gîndind că se suie la Parnas, se pomenește în *țigănia vladicăi* sau după niște culise pline de unsoare unde toată prăjina pute a *eoghenie de fanar*. Dar de, ce să zicem: „rău e cu rău, dar e mai rău fără rău“.

Apropo, domnul meu, mă rog scrie-mi ce se aude pe aici de mișcări politice? Căci noi nu prea auzim de bine din partea d-voastră; auz că M [ihail] St[urza] se teme iar de turburări mai vijelioase decît cele dintii și că se plînge că-i e teamă. De vei arăta scrisoarea mea cuiva în pricina aceasta, mă rog nu mai spune cine-ți scrie, și de știi ceva, înștiințează-mă și pe mine cu scrisoarea cea dintii.

Mă recomand, și cu vacanța Paștilor m-aș simți fericit cînd aș putea să scap să vin a te vedea.

Al d-tale plecată slugă,

[I. Heliade]

București, 1837, martie 8

Convorbiri literare, XIII (1879—1880), p. 77—78

Către Ion Ghica

Domnul meu,

Crez că foile ce am cinste a-ți trimite le vei primi poate și de la Londra; dar temîndu-mă să nu cumva să se rătăcească din mîină în mîină, și prin urmare să nu le dobîndești, mă socotii a-ți le trimite și prin d. baronul Teis¹, care ramplasat de d. marchizul Șatogiron² în consulatul Franței, se întoarce în Paris.

Ți le trimit cu mijlocul cu care ai luat și broșura ce s-a publicat în anul pornirii d-tale din București, și să o cauți în *Alzira*.

Pre lingă aceasta, simț mulțumire a-ți trimite și cîteva poezii publicate în urma pornirii d-tale de la noi, precum și cîteva numere din *Curierul de ambe sexe*.

Știînd că îți place, te înștiințez că a început să se publice în rumânește o colecție din autorii clasici și se află în lucru Omer, Alfieri, Dante,

¹ *Théïs*; baron, consul al Franței la București (martie-august 1837); înlocuit de marchizul de Chateaugiron, numit consul în ambele principate [cf. *Albina românească*, VIII (1837), p. 129; *Curierul românesc*, VIII (1837), p. 57].

² Le Prestre, marchiz de Chateaugiron (1774—1848); agent diplomatic și consul general al Franței la București (1837—1839); numit la 4 martie 1839 consul general în Maroc, nu a fost însă instalat.

Rușo¹, Biron, Victor-Hugo, Lesage, Florian, Kozebu², Demosten, Csenofon și Tacit.

S-au tipărit pînă acum două rapscdii din *Iliada*, *Saul*, *Corsarul*, *Lara* și *Strigoiful*, o parte din *Gil Blas* și din *Nova Eloiză*, *Maria Tudor* și *Angelo*, și un cînt din Dante.

Mă rog, fă toate mijloacele a se publica printr-o gazetă mai întinsă acest memoar, precum și printr-o broșură deosebită, care fă să se împartă, de este cu putință, pe la toți deputații Camerii, sau cel puțin fă-o cunoscută d-lui St. Marc-Gerardin³, căruia arată-i, mă rog, închinăciunile mele și recunoștința mea, cum și a tuturor rumânilor pentru creștineștile și vrednicile de veacul nostru simtimente ale d-lui, rugîndu-l să nu uite pe un om în a căruia inimă a săfat o cinstire afundă.

Primește, domnul meu, încredințarea celii mai adevărate a mele cinstiri și primească Dumnezeu rugile mele pentru sporirea d-tale și întoarcerea cu sănătate în brațele vredniciei de cinste a familiei d-tale, ca să faci bucuria bătrînelor ei și să dobîndească patria un bărbat de ajutor în aceste vremi grele și nenorocite.

Al dumitale plecată slugă,

I. Eliad

1837, august, 17 [București]

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 81.123

Către Vasile Pogor

Domnul meu⁴,

Peste două luni sînt de cînd *Henriada*⁵ a luat sfîrșit, cităva vreme este de cînd am și trimis d.-t. un exemplar întreg legat, așteptînd numai bîgările de seamă ale d.-t. asupra greșale[lor] tipografice a se pune la sfîrșit dimpreună cu restul notelor.

Nici un răspuns n-am luat și nu poci socoti decît că va fi căzut scrisoarea și că nu vei fi primit acel exemplar, în care socotesc că se va fi îndesulatat a d-tale grijă pentru că s-a tipărit întocmai după manuscrisul.

¹ Jean-Jacques *Rousseau* (1712—1778).

² August von *Kotzebue* (1761—1819); dramaturg german; piese de-ale lui au fost jucate pe scena teatrelor românești, în traducerea lui Iancu Văcărescu, Gavril Munteanu, Ion Voinescu și Gh. Asachi.

³ Saint-Marc *Girardin* (1801—1873); profesor de istorie și literatură la Sorbona, scriitor și om politic; a militat pentru libertatea popoarelor asuprite de către turci.

⁴ Scrisoare publicată de Marta Anineanu, *Un contract editorial și o corespondență literară între Vasile Pogor și Eliade Rădulescu*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, V, 1963, p. 288.

⁵ *Henriada*, traducere de Vasile Pogor din Voltaire, București, 1838, în tipografia lui Eliad.

Mă rog înștiințeză-mă de ai primit acel exemplar și scrisoarea mea, și trimite-mi acele băgări de seamă să le pui a le tipări și a da sfârșit cărții care, cu rușinea mea, apropie anul de cînd am luat-o de la d.-t.

Înoiesc rugăciunile mele de recomandație la prieteneasca și româna d.-t. inimă, a primi închinăciunile mele și încredințarea cinstirei celei mai deosebite, cu care sînt al domniei tale plecată slugă,

I. Eliad

1838, mart. 10, București¹

[*adresa pe verso*]: La Iași, la domnia-lui d-nu spătarul V. Pogor

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 16.442

Către Comisia de Negru

Cinstitei Comisii de Negru

Am văzut jalba lui Mihai unгурul, sudit k.-k², prin care cere de la mine lei una sută cinzeci și trei, adresată de către cinstita comisiie, la care am cînte a răspunde:

Acest om a venit în primăvara trecută, rugîndu-să în mai multe rînduri a-l lua în slujba tipografiei. Oamenii aveau destui. Și mi s-a făcut milă de dînsul, l-am primit, și după o lună de zile s-au bolnăvit, mai toată vara au tărăgănit, după cum știu toți, de va voi să tăgăduiască singur.

Acum în urmă, văzînd singur că este de prisos, după ce i-am spus și eu, i-am făcut socoteala și i-am dăruit, văzîndu-l fără mijloace, toată vremea cît au fost bolnav socotind-o în simbrie. Cu această socoteală, i să făcea să ia una sută cinzeci și trei, 153 lei.

L-am trimis cu un răvaș să-i primească de la domnul Carcalechi³, de unde aveau să iau niște bani. Dar neînlesnindu-se numitul, a venit înapoi, zicînd că nu i-au dat. Eu atunci mă găteam să merg de Paște la Cernica⁴, a mă împărtași; am dat feciorului meu Ioniță 2 galbeni în 28 sfanți, ca să-i dea și să-i zică să viie luni sau marți după Paște.

Mihai luînd banii, a intrat în casă, unde mă găteam de plecare și unde se afla față și om strein d. [loc liber] zicînd Mihai că nu-i ajunge acei bani.

¹ Scrisoarea este întărită cu o pecete în ceară roșie, avînd inscripția „Redacția *Curierul românesc*“.

² K.k. = chesaro-crăiesc.

³ Zaharia *Carcalechi* (*Karkaleki*) (1784—1855); publicist și tipograf român; unul dintre precursorii presei în limba română; în 1821 a editat la Buda periodicul *Biblioteca românească*; mai tîrziu, la București, *Buletinul oficial al Principatului Țării Românești și Cantor de avis și comers*, denumit din 1843 *Vestitorul românesc*; a tipărit, de asemenea, mai multe almanahuri pentru răspîndirea cunoștințelor științifice în popor.

⁴ *Cernica*; mănăstire întemeiată în 1608 de vornicul Cernica Știrbei, în comuna cu același nume, jud. Ilfov, în apropiere de București.

Eu atunci i-am cerut hirtia, ca să însemnez acei 64 lei, și i-am zis să vie după Paște, că atunci fiind pă plecarea și că sînt atîtea cheltuieli. El așa n-au vrut să-mi dea hirtia și a fugit pă ușa cu banii cei iscăliți.

Am ieșit după dînsul și a fugit, amerințîndu-mă de departe. De atunci nu l-am mai văzut.

Fiind dar acum că să arată cu jalbă și fiindcă în jalba sa să vede viclean, tăgăduind acei 28 sfanți; și fiindcă acești 153 i sînt dăruți c-a slujit pă dînșii și fiindcă în aceea s-a arătat atît de neomenos, am cîinste a arăta cînstitei comisii că nu mă lasă inima a-i mai da nici o para, ca un nemulțumitor și viclean ce este. Și așa face o nedreptate celorlalți lucrători ce-i am, ce slujesc de cite 10 ani cu credință, să dăruiesc la astfel de nemulțumitor.

Pricina este astfel, dă o poate cerceta cînstita comisie, precum și cînstita k. k. agenție o poate vedea. Că eu mai mult cu sudiți mă slujesc de 10 ani, și pînă acum nu s-au ivit nici o reclamație asupra mea.

I. Eliad

1838, aprilie 25 [București]

I. Cojocaru, Documente privitoare la economia Țării Românești, vol. II, București, 1958, p. 703—704

Către Vasile Pogor

Domnul meu¹,

Am primit c.[instită] scrisoarea d.-t. din 2 mai, dimpreună cu șaizeci galbeni. Sînt foarte vesel că a plăcut d.-t. ediția *Enriadei* și mulțumesc pentru darul ce îmi faci de 25 exemplare, din care opt voi da pe la bibliotecile noastre publice, ca un semn al cînstirei mele către traducător, și altele voi împărți pe la prieteni ai mei cari te cînstesc și te cunosc din traducție.

Vă mai trimiț încă cu poșta două exemplare bine legate, și rămășița pusă în ladă am dat-o d-[lui] Iosif Romanov², librerul, rumân din București, care cu cea dintîi ocazie o va trimite d.-t. prin d. librerul Nichi sau Mironovici d-aci din Iași.

Fiindcă îmi dai voie, de a vă fi alunecat vreo greșală spre paguba mea, a o arăta d.-t., iau îndrăzneală a face băgarea de samă că dv. aci socotiți galbenul pe 34 lei, în vreme ce noi, în polițe, pentru plata hîrtiei, îl dăm pe 31 1/2 și la alișveriș pe 32 lei.

Așa, pe acest teme, a făcut socoteala mea în tot de 7.749 lei, care în galbeni cite 32 lei face galbeni:

242 # și 5 lei, din care am primit:

174 # dați înainte și

68 # 5 lei

60 # acum cu poștia rusească

8 # 5 [lei] rămîn a mai primi.

¹ Scrisoare publicată de Marta Anineanu, *op. cit.*, p. 289—290.

² Iosif Romanov; librar în București; în 1840 sediul întreprinderii se afla pe Ulița Brașovenilor.

De voiești a adăuga și plata foilor periodice:

<i>Curierul rumanesc</i> și <i>Buletinul</i>	4	#
<i>Curierul de ambe sexele</i>	1	#
Autorii (colecție)	2	# 16 lei
Cei rămași de sus	8	# 5 lei
	peste tot	15 # 21 lei

Pe care mă rog, după ce vei primi lada cu cărțile în bună stare, mi-i vei trimite sau iar prin poștie, sau prin d. Nichi librerul.

D-lui Aristia, arătându-i scrisoarea d.-t., a rămas foarte mulțumit și recunoscător de aducerea-aminte, cu toate că a făcut și singur o scrisoare mulțumitoare, dar îmi place a mă face tilmaciu simțimentelor prietenului meu către d.-t. și a vă arăta din parte-i respectoasele închinăciuni, recomandându-l pentru totdeauna la dragostea d.-t.

Cocoanei sărut miinile, și al dumatile mă însemnez cu toată cinstirea și dragostea.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad

1838, mai 12, București

Vă alătur trei cataloage de cărțile ce se află tipărite în tipografia mea, între care se înscrie și cite se află ale mele proprietate. Cite un exemplar di[n] toate am pus în lada cu cărțile d.-t. și mă rog să le primești ca o suvenir de la sluga d.-t.

Dacă veți putea face, dimpreună cu d. Negruzi, o listă de ciți vor dori să le aibă, spre a mai desface ceva dintr-insele, mă îndatorezi, căci am băgat într-insele peste 150 mii lei și mă aflu foarte strîmțat.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 16.443

Către George Barițiu

Domnul meu,

Multe mele îndeletniciri nu m-au iertat a fi într-o corespondență regulată cu d.-t., după cum doresc. Ba încă n-am putut nici a răspunde la prețioasa scrisoare a d-tale ce mi-ai făcut cinste a-mi trimite în anul trecut.

Doresc acum a începe o corespondență încai la cite două săptămîni a avea relații între noi. Cu aceasta ne vom desluși ca să vezi cum merg lucrurile pe aici. Carii sînt adevărații ostenitori pentru înaintarca neamului, care sînt intrigile ce înapoiază orice sporire și care sînt clicele care voiesc să stingă orice duh de lucrare și orice rivnă spre bine.

Eu, de cum s-a început *Foaia literară*, am avut o ascunsă bucurie, care totdeauna n-am putut a mă opri a o da de față la orice prilej s-a arătat.

Cinstesc scopul d.-t., alegerea locului care ai ales a îți statornici redacția, metoda cu care mii *Foaia*, limba și stilul d.-t. și rîvna și jărtfile ce faci pentru compatrioții noștri.

O corespondență între noi ne va înțelege mai bine, voi primi băgările d.-t. de seamă și voi împărtăși pe ale mele, și vom căta să avem un scop și o inimă înaintea ochilor, la care văz că pătrunderea și rîvna d.-t. te împinge și te mină ca un adevărat rumân.

Voi trimite de cînd în cînd și articole pentru *Foaia* d.-t. care, de vei socoti de cuviință, le vei publica. Deocamdată, alătur pe lingă această scrisoare:

1. Versurile la un poet exilat.

2. Răspunsul la d. Maiiorescul.

3. Scrisoarea către d.-t. în răspuns la scrisoarea d. P. care, netipărindu-se încă toată, urma și-o trimiț manuscrisă. Îți voi trimite încă mai cu vreme și cite [va] capitole în fel de scrisori dintr-o scriere a mea intitulată *Împărăția lui Dumnezeu*.

Am văzut în *Foaia* d.-t. versurile intitulate *Fericirea* ale lui G-escu¹. Istoria acestui poet voi avea grijă a și-o împărtăși într-una din scrisorile mele viitoare.

Trebuie să știi, domnul meu, că niciodată nu m-am coborît pînă la satiră. Trebuința însă ce am văzut a se da oarecare regulă de poezie și de scriere, într-o vreme cînd aci la noi care cum ia condeul în mină se crede și autor născut deodată ca Minerva din capul lui Joe. Și relele urmări ce ies dintr-această îngîmfare și necunoștință de sine (că de multe ori au venit unii a-și sparge capetele, a se înjura și a se și [*indescifrabil*] adică și la duel, silindu-se unul pe altul a zice cu d-a sila și de frică că scrierea îi e bună), m-a silit a face acea critică literară din nr. 14 și 15 al *Curierului de ambe sexele*.

Trebuia să se facă cineva jertfă în această critică, și n-am ales decît pe cel mai gilcevitor și mai supărător, poci să zic, din toți rumânii care toată vremea și-o petrece nefăcînd nimic sau citeodată făcînd la basne și satire, supărînd și vii și morți, legîndu-se de Văcărești, de Mămuleni, de Țichindeli, de Roseți, de Marcovici și de părinții lor, de Aristii și de alții.

Talentul lui nu e alta decît a ști ocări și înjura fără judecată, fără folos, fără consecvență. Se crede Juvenal și Boalo² al veacului, fără a ști nici gramatica cum să începe și ce scop are.

Vina însă este a mea, că de multă rîvnă dorind să sporească literatura, pe oricine scria la început mă sileam a-l încuraja, dregîndu-i scrierea, dîndu-i poveți și tipărindu-i fără plată cele scrise, cum și dîndu-i-le gratis a și le vinde și a căpăta ceva.

Unul dintr-acești este și acest G-escu. După ce l-am ținut în școală vreun an de zile, cu cite 100 lei pe lună ajutor, fără să învețe ceva; după ce i-am dus multe și toate pînă la o vreme din scrierile ce făcea; după ce i-am dat multe poezii ale mele sub numele lui; după ce l-am băgat în miliție și l-am îmbrăcat, hrănit și spălat în vreme [de] doi ani, am alergat și m-am rugat a-l ofițeri.

¹ Gr. Alexandrescu.

² Nicolas Boileau — Despréaux (1636—1711).

Cea dintii treabă i-a fost după ce a ieșit din miliție să-mi facă satire, ocărîndu-mi părinții, cari sînt morți, și alte d-alde astea.

Vrînd să înceteze odată astfel de depravație și ciumă de autorie, am hotărît a da oarecare băgări de seamă asupra versificației, care fiind aplicate pot să fie și citite cu mai mare curiozitate de către tinerime.

Este adevărat că s-au făcut cu paguba acestui G-escu, dar și-au dat rîdul lor.

Dacă ai pus *Fericirea* lui în *Foaia* d.-t., sînt încredințat că vei pune și fabula *Chelului*, *Vulpii* și *Lupului*, și după aceasta și critica care socotesc că va face și mulțumire și oarecare folos și rumânilor de aci.

Am gătit un articol despre opinia publică. Dacă cenzura nu-l va lăsa la noi, care e mai strașnică decît a dv., îl voi trimite d.-t. Și astfel voi face totdeauna, precum și d.-t. dacă vreodată cenzura te va opri a da ceva aci, îl vei trimite mie să cercăm și la noi. Și așa să nu rămîie jos cele ce vor contribui spre deșteptarea neamului.

Primește, d. meu, încredințarea adîncii mele cinstiri cu care sînt al domniei-tale plecată slugă și frate,

I. Eliad

1838, iun. 27, București

D. Bariț¹, redactorul *Foaiei literare*

Urma disertației pentru litere o voi trimite cu a doua ocazie.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.515

Către Vasile Pogor

Domnul meu²,

Neavînd nici un răspuns la scrisoarea mea, am aflat de la d. Romanov, prin care ți-am trimis cărțile, că din nenorocire să ar fi udat pe drum. M-am întristat foarte mult și am văzut că am pierdut tot prețul îngrijirii mele atît la tipărit, cit și la punerea lor în ladă și închiderea cu băgare de seamă.

Această pagubă mă rog să mi-o faci cunoscută, de se poate pune la loc cu uscarea și cite exemplare s-au stricat.

¹ George Barițiu (1812—1893); istoric și publicist; profesor; întemeietorul presei românești din Transilvania, *Foaia pentru minte, inimă și literatură* (1838) și apoi *Gazeta de Transilvania*, iar la Sibiu *Observatorul* (1878—1885); ia parte la organizarea și conducerea revoluției de la 1848—1849 în Transilvania; vicepreședinte al Adunării de la Blaj; secretar al Comitetului națiunii române; președinte al Academiei Române; a răspîndit prin presa sa lucrările lui I. Heliade Rădulescu, N. Bălcescu. E unul din întemeietorii partidului național din Transilvania. Pe verso, G. Barițiu însemnează de la cine e scrisoarea, locul și data, apoi: „consultațiuni în interesul unei comunicațiuni literare dese, necurmate. Urgia ce avuse cu Grigorie Alexandrescu; necesitatea criticei la noi în acea epocă.“

² Scrisoare publicată de Marta Anineanu, *op. cit.*, p. 290—291.

D. Nichi trebuia să apuce pe chirigiu pentru ce n-a îngrijit pe drum, cînd i s-a dat lada în bună stare, și cînd el pentru aceea își ia chiria sau plata drumului.

Sînt în mare neodihnă de supărarea ce a trebuit să aibi la primirea cărților; mă rog înștiințează-mă.

Primește plecatele mele închinăciuni, cu care sînt al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad

1838, iulie 14¹ [București]

[*adresa pe verso*]: La Iași, la domnia-lui d-nu comisul V. Pogor.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 16.444

Domnul meu²,

După scrisoarea d.-t. din urmă, am avut și o altă dovadă a bunătății d.-t. și a nesuferinții de a mi se pricinui pagubă.

Aducînd cuvintele d.-t. expediționarului cărților, că adică acea pagubă trebuie să o tragă chirigiul, mi-a răspuns că acel cărauș fiind trecător și depozînd marfa la cenzură, iar cenzura zăbovind de a deschide lada, el și-a luat chiria și s-a făcut nevăzut.

Așa, ca să nu mai am vorbe cu acest neguțător, mă rog prea mult să faceți bine a-i plăti din însuși rămășița acelor bani ai mei și să mă desfaceți de supărările lor.

Iar pentru paguba cărților, ce zici dumneata că nu suferi a fi în sarcina mea, prin același simțiment și eu aș suferi să fie în greutatea d.-t., și ca să putem învoi lucru, mă rog să primești a fi acea pagubă pe din două, și fă socoteala cît vine în partea mea, care trăgîndu-o din acei vreo 15# galbeni, restul tiparului, vei binevoi a mă înștiința dacă trebuie a mai răspunde ceva, sau mi se face a mai lua.

Adică, pe lingă acești 15#, alăturînd și cheltuiala ce arată d. Nichi pentru chiria drumului, și făcînd o sumă (care trebuie a o răspunde d.-t. de venea cărțile în bună stare), dintr-însa vei binevoi a plăti cererea d-lui Nichi și din rămășiță se va opri pe jumătate din cărțile stricate.

Iar aceste cărți, pe jumătate, cite vine în partea mea, de vor fi numai pătate și nesupărătoare la citit, mă rog să se dea la elevii din *Academia*³ de aci, la care vei socoti d.-t. de cuviință.

Cu acest mijloc socotesc că nu voi putea atinge delicatețea d.-t., și va lua sfîrșit o pricină prilejită de o împrejurare ce a venit fără voia nici a mea, nici a d.-t., și sînt sigur că recomandîndu-mă la dreptatea și înțelep-

¹ Scrisoarea este întărită cu o pecete în ceară roșie, avînd inscripția: „Redacția *Curierului românesc*“.

² Scrisoare publicată de Marta Anineanu, *op. cit.*, p. 291—292.

³ Academia Mihăileană, cea dintîi școală superioară românească în Moldova, la Iași, înființată în 1835 de domnitorul Mihail Sturza, cu ajutorul lui Gh. Asachi.

ciunea d.-t., voi fi scutit de orice mîhnire ce ar putea să cază asupra-mi și voi rămînea în dragostea d.-t., întocmai după cum și d.-t. ai fost și ești întru cinstirea și respectul meu.

Mă recomand și sint, domnul meu, al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad

1838, sept. 21, București

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 16.445

Către George Barițiu

Domnul meu¹,

Ce vinovat sint! Două prețioase scrisori am primit, atîtea dovezi de prieteșug ai binevoit să-mi arăți într-însele, și eu tac. Nu mă judeca. Nu poci a-ți închipui cîte nevoi am avut și încă am, dar Dumnezeu mă va scăpa, și eu voi mai răsufila, ca să poci fi al meu și al prietenilor mei.

Îți mulțumesc de împărtășirea ce îmi faci în a doua scrisoare despre hulele *Ingratului*. Fabula lui îmi era cunoscută și își putea găsi răsplata chiar într-însa înaintea lumii învățate și cu judecată, căci nimeni pînă acum, nici Omer, nici Virgil însuși, n-a putut să aibă impertinența a se numi însuși privighetoare, dar o biată cioară înfulgată cu pene străine.

Cîte auzi despre starea noastră de bine și de rău, fă-le pe jumătate, și nu crede nici tot binele, nici tot răul, pentru că sint multe partite alcătuite din sinul celor ce totdeauna au supt sîngele săracului.

Eu, pentru că nu sint de nici un partid și nici am vrut să fiu vreodată de alt clas decît de aceea în care să află pluralitatea rumânilor, adică de cea fără titluri și privilegii, nu văz altceva decît că vrajbe între lupi și zgomotul lor cel mare asupra dobitocului sfișiat care e țaranul va face pe vînători ocolind pădurea să-i dea foc și să arză împreună și lup și vulpe și iepure și vreo turmă de oi ce se va afla înlăuntru, dimpreună și cu păstorul.

Nu asculta la cîte auzi [de la] vreun boier, pentru că aceștia știu multe vorbe pe dinafară. Îmi aduc aminte de un articol în gazetele franțuzești care vorbea de polonezi (nobili) că vin în Franța și vorbesc prin saloanele Parisului *libertate* cu mare entuziasm pînă isprăvesc paralele, pe urmă se întorc în Varșovia ca să se afle față la tîrgul sau bîlciul cel vestit, unde nu se vind dobitoace, ci oameni, și nu oameni, ci suflete de oameni.

Vezi și *Buletinul* nostru oficial și aruncă-ți ochii asupra mezatelor. Acolo vei vedea că cei cari propăvăduiesc patriotismul, adică acești numiți patrioți, vind la mezat atîtea suflete de țigani și guvernul îi sloboade. Guvernul întemeiază școli lancasteriene în toate satele, și patrioții strigă în dietă că de va învăța rumânul carte nu o să mai plătească claca.

¹ Publicată în ziarul *Epoca*, XII (1906), nr. 77, p. 1—2; Emil Virtosu, *I. Heliade Rădulescu, acte și scrisori*, București, 1928, p. 36—40.

Care ne va fi soarta? Nu știu. Prevăz însă că nu va fi bine, și orice rău ne va veni, să știi că nu ne vine dinafară, ci dinlăuntru.

Nu crede că vreodată s-a vorbit ceva de folos în Obșteasca Adunare. În articol *Opinie* vei vedea mai pe larg. Ți-l trimit, citește-l. Și de nu se va putea tipări, trimite-mi-l înapoi, că n-am nici copie. Cenzura noastră nu gîndi că este așa apăsătoare, și de este ce [a] de politică, oprește a nu vorbi în foile noastre de Rusia și Turcia (foarte firește în starea în care ne aflăm).

Din astfel de scrieri nu poate ieși nimic de folos pentru fericirea morală și materială a rumânului. De este ceva oprit (și prea mult), care poate să deștepte pe rumân, aceasta nu vine dinafară, ci de la cei cari se numesc proprietari și reprezentanți ai nației.

Aș fi dorit să-ți scriu un articol pentru patriotism, dar mi-e inima foarte înghețată, și aștept, dacă nu va fi prea tîrziu, a mi să mai încălzi ceva.

Pentru oarecare reguli de poezie, m-am apucat să-ți scriu și să-ți trimit, dar regula seacă fără aplicație e uricioasă și n-o citește nimeni. Cei cari fac versuri bune-rele și fără reguli, este o dovadă că aceia sînt născuți poeți și natura să iveste oricum. Prin urmare, aceia pot să înțeleagă și mai bine regulile poeziei. Așa trebuie aci un bold, trebuie a deștepta băgarea de seamă a oamenilor. Zece lecții de i s-ar da liniștite unui poet, nu-i pot face atîta întipărire ca una ce este aplicată pe ceea ce a scris el însuși.

Nu gîndi că numai răzbunarea m-a pornit a face critica lui G.-escu. Trebuia să încep de la unul, și am început de la cel mai impertinent. Vei băga de seamă însă că acea critică, în loc să-i facă rău, i-a folosit mai mult de cîte mii de lecții ce îi dam cînd se afla la mine. Vei vedea versurile lui cele tipărite după aceasta.

Pe urmă acele reguli ici și pe colo în acea critică a făcut o mare întipărire între tinerii noștrii, pentru că așa este lumea, îi place spectacolile, fie oricît de sîngeroase.

Pentru aceea, socotesc, de îmi vei da voie, cum s-a făcut *Curierul rumânesc* și o gazetă critică, ca să încep (însă fără mușcăături) a face oarecare analiz la poeziile ce se pun în *Foaia d.-t.*, care atunci mă voi osteni a le face cînd le vei pune și d.-t. spre a se împrăștia în mîinile autorilor.

Crede, domnul meu, că și cei care le vor primi frățește, și cei cari se vor supăra vor trage folos din asemenea băgări de seamă. Critica să fie frățească, iară nu amară.

Îndrăznesc, domnul meu, a îmi da această părere ca de aci înainte foile noastre să le facem organul dragostii și frăției rumânilor de obște, că aci este mîntuirea noastră.

Vei băga de seamă la precuvîntarea ce am făcut asupra fabulilor răposatului întru vecinica pomenire D. Țichindeal, să fugim de a primi articole ce pot să bage gelozie și pizmă între rumânii de deosebite state și credințe, nici care laudă pe unii și defaimă pe alții.

Cuvîntul lui Dumnezeu cum face închieturi în omul individual din vîrstă în vîrstă, asemenea face și în omul general din generație în generație. Înaintarea aceasta nu se poate opri, fie sub guvern absolut, fie sub guvern

constituțional. Să privim la Rusia și la Turcia: legile și privilegiile suveranilor sînt tot acelea, dar suveranii din veac în veac nu mai pot cere de la noroade aceea ce au cerut cu cîteva veacuri mai înainte. Nu gîndi că lumea înapoiază. Oricît și noi, și dumneavoastră facem pasuri înainte, dar mișcarea aceasta așa e la început, leneșă, întocmai ca șiroiul ce se coboară din virful muntelui, și cu cît vine mai la vale cu atîta e mai repede. Mișcarea aceasta pășește cu progresie geometrică. Fericiți cei făcători de pace! Pace ne trebuie, că în pace și liniște vine cuvîntul și cuvîntul venind de a doilea va răsplăti fiecăruia după faptele sale și va alege caprele din oi, adică pe mindri aristocrați din hrănitorul muncitor, ce își dă și laptele, și lîna, și carnea pentru înbuibarea celor mari.

Cuvîntul numai va face această dumnezeiască alegere, și cuvîntul vine numai cu pacea și dragostea, și cuvîntul s-a zămislit din *Fecioara*. Și pînă cînd nu vor fi cugetele noastre fecioare, nu se va naște, nici crește cuvîntul. Știm că la a doua venire va fi adus pe palme de heruvimi. *Științele* cele cu ochi mulți sînt heruvimii, și ele vor înălța și proslăvi pe *Fiul omului*, care e *omenirea* sau omul.

Aceste idei mai pe larg le am în scrierea intitulată *Împărăția lui Dumnezeu*. De nu voi putea dobîndi slobozenie a o tipări ca prolegomene la poeziile mele intitulate *Evangelicele* și *Biblicele*, și-o voi trimite ca să o citești cel puțin, dacă nu îți va da și dumitale slobozenia.

Atîta îmi sînt de urite astfel de articole ce ațîță vrajba, încît afară din doctrina mea, ies din principele mele și mă văz silit a mă război cu orice armă aflu mai crudă. Nu sînt bune criticile egoiste, și niciodată n-am fost de părerea aceasta. Marturi am toate scrierile mele de 18 ani, că niciodată nici n-am făcut asemenea articole, nici am primit a le tipări. De se găsesc două-trei asemenea, vază-le oricine că sînt de apărare, iar nu de izbire. Și cînd am vrut să mă apăr, am izbit numai pe cel care m-a izbit, fără a da și în lături. Aceasta o iartă și religia, și morala. Mai virtos cînd, vrînd cineva a te izbi, izbește un norod. Pildă avem pe Mîntuitorul nostru *Cuvîntul*, că de a fost vorba pentru sine a suferit toate, dar de a fost vorba pentru norod și biserică, care este centru obștimei, acolo a luat biciul și a scos pe precupeți afară.

Din niște dispute de multe ori ies cîte niște mici adevăruri, dar nu se pot pune în cumpănă cu pagubile. Adevărurile acelea, din firea lor și după legile naturii, trebuie să iasă; destul numai lumea să aibă școli, spre pildă cele pentru limbă. Destul să o cerceteze cineva, că află adevărurile ei, și de le află, spuie-le afară fără a ocări pe cei cari se îndeletnicesc la alte lucruri asemenea de folositoare.

Ne este scumpă literatura limbei, pentru că nu ne-am ocupat pînă acum de dînsa, dar cînd am fi lucrat cu toții pînă acum la aceasta, atunci ne-ar fi fost cu mult mai scumpe zidăria, plugăria și c.l.

În pricina scrierii să lăsăm lumea în pace, că fiecare va să facă ceva și cugetul îi e bun. De vrem să îndreptăm, e destul pilda: cine va scri bine, acela va fi de model viitorimei, fără a se gilcevi. Lumea nu e oarbă. Egoismul și îngîmfarea răcește lumea și o face a nu primi de la dînsule nici cele de folos.

Face cineva pagubă obștei? De o pildă ce molipsește moralul public? Este o ființă veninoasă ce supără și otrăvește tot ce întilnește? Are în dinții săi veninul ce e în stare a se omori și pe sine de se va mușca? Izbește-l.

Primește și încurajează pe cel care îl iubește. Raza ta trebuie să fie glasul cel sănătos al obștii, și glasul obștii e urgia Domnului. Nu trebuie să fie răsplătitoare fiecăruia și răzbunătoare.

Așadar, într-însa trebuie [a] afla răsplătirea și iertarea și nația, și individul.

Mă iartă de disgresia mea și primește încredințarea celi mai înalte a mele cinstiri și frății, cu care sînt al domniei-tale plecată slugă și frate,

I. Eliad

1838, noiem. 29, București

Am trimis d.-t., d-lui Vasici, d. protopopul Nicolae din Sibii și d. Țipariu cite un cr. [*Curier*] de ambe sexe legate. Nu știu de va fi primit la vamă. De le vei primi și nu te supără, mă rog trimite-le d.-t. la locurile hotărîte, făcîndu-te tilmaciu al dragostii și cinstirii mele către aceste persoane ce le reverez din suflet.

Logodnica braziliană este traducție a mea, cum și toate cite sînt în *Curierul de ambe sexe* fără iscălitură.

B.A.R.S.R., ms. rom. 878, f. 24—27

Către Vasile Pogor

[1839, ianuarie—martie, București]

Domnul meu¹,

Sînt totdeauna la grijă neputînd să știu ca ce pagubă se va fi pricinuit cărților. M-am supărat foarte mult pentru ce să ți se aducă această nemulțumire, cînd pentru cea de a fost din parte-mi la tipărire, la legătură și la însăși punerea cărților în ladă și închiderea lor am stăruit singur cu cea mai mare îngrijire.

Cu toate că vina nu este din mine, dar sînt hotărît ca să nu fii mîhnit, toată paguba să o trag eu. De aceea mă rog, înștiințează-mă cite cărți s-au stricat, trimete-mi-le înapoi în drept prețul ce ai hotărît a se da spre vinzare, și se va trage în socoteala banilor ce mai rămăseseră să primesc după contul ce l-am trimis în urmă în sumă de vreo 15 #. Dacă face să mai răspund ceva, mă rog înștiințează-mă, ca să trimit banii, iar [de] mi se va fi a mai primi ceva, atunci mă rog să binevoiești a da acel rest d-lui librarului Nichi, pentru cheltuiala drumului, adică a chiriei, că nu voi nici d-lui să rămîie păgubaș.

¹ Scrisoare publicată de Marta Anineanu, *op. cit.*, p. 291.

Mă rog nu fii supărat de greșala care n-a venit din partea nimului, decît a chirigiului sau cărăușului căruia nu trebuia să-i plătească chiria dacă n-a paradosit marfa în bună stare, cu toate că și la aceasta d. Nichi zice că a fost pricina cenzura, căci fiind lada necercetată mai multe zile, a avut vreme cărăușul să pornească și să nu știe acum de unde să-l găsească. Primește, mă rog, plecatele mele închinăciuni, cu care sînt Al domniei-tale plecată slugă¹,

I. Eliad

[*adresa pe plic*]: La domnia-lui d-nu comisul V. Pogor la Iași

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 16.446

Către Hristea, librarul din Iași

Domnul meu,

Am primit scrisoarea d-tale din urmă, dimpreună cu șaisprezece galbeni împărătești. Cu expediția aceasta, întimplîndu-se a nu se ajunge figurile de modă cu dame, am îndeplinit cu altele ce sînt cu un cavaler și damă, și mă rog să binevoiți a împărți pe cele din urmă pe la abonați bărbați, iar celelalte pe la dame.

Zăbava legătorului de cărți m-a făcut să întirziez atîta cu portofoliu ce simțeam o mare plăcere socotîndu-l a purta un român, al meu prieten, în aceeași dată cu *Almanahul românesc*² în sinul său, aducîndu-ți și [*indescifrabil*].

Mă rog, domnul meu, să nu iei altfel această mișcare a mea decît un sentiment de iubire de sine a lui Eliad de a fi purtat în sinul iubitului și respectabilului său Hristea; primește-l cu bunăvoință și mulțumire.

Domnul librarul Nichi îmi tot scrie că domnul Vîrnav³ n-au primit *Curierul de ambe sexe*. Am scris să se înțeleagă cu d-ta și, de va fi alt prenumerant, iar nu cel care se subscrie prin dumneata, înștiințează-mă, ca să trimit încă cîte un exemplar mai mult și să-l primească iar prin d-ta.

Ai bunătatea, domnul meu, a da o vizită d-lui spătarului Vasile Pogor, arată-i închinăciunile mele și roagă-l din partea mea ca să binevoiască a-mi răspunde cum au rămas treaba cu cărțile dumisale ce s-au tipărit la mine și ce s-a stricat pe drum.

¹ Întărită cu o pecete în ceară roșie, avînd inscripția: „Redacția *Curierului românesc*“.

² *Almanahul românesc* este *Almanahul literar* pe anul 1839, București, publicat de I. Heliade.

³ Const. Vîrnav (1806—1877); medic, protomedic al Moldovei (1849—1855); în 1844 a redactat prima revistă de popularizare științifică *Povăzătorul sănătății și al economiei casnice*; în 1852 a întemeiat *Foia societății de medici și naturaliști*; a tipărit mai multe lucrări de specialitate.

Eu am plătit chiria și vama la d. Niki.

Să binevoiască domnul Pogor a-mi trimite o socoteală de paguba ce au avut, cît și de costul cărților după contul ce iaste trimis în anul trecut, cît și de banii ce mi-a dat d-lui, ca să știu de mai sînt dator ceva, sau am a mai primi. Arată-i însă, cu toată dragostea, cum să nu fie d-lui supărat.

Mă recomand și sînt a d-tale plecată slugă,

I. Eliad

1839, martie 29 [București]

Colecția George Potra, copie oferită de Vasile Panopol

Către dr. Paul Vasici

Domnul meu¹,

Am primit prețioasa d.-t. scrisoare, în care ai binevoit a-mi răspunde de primirea *Curierului de ambe sexe*, și o am ca o dovadă a simțimentelor d.-t. de prieteșug către mine, lucru ce îmi adulează a mea iubire de sine. Totdauna am dorit prieteșugul d.-t., și însumi ți-am întins mina prin trimiterea acelu exemplar de *Curieru de ambe sexe*.

Nu poci să scriu des, că sînt singur în toate. Mă rog să fim prieteni și să mă iubești dupe cum te cinstesc.

Îndrăznesc a te ruga, domnul meu, ca să binevoiești a face cum să între în miinile d-lui Bariț această scrisoare în care îi trimiț numerile de ambe sexe ce le trimiț și d.-t., cum și un articol *pentru opinie*.

Am văzut scrisoarea d.-t. către d. Bariț și răspunsul d-lui la care mă silește a răspunde. Și am băgat de seamă că d-voastră nu cunoașteți cele întimplate aci la noi și luați critica către G. A-scu cam aspră și amară. Așa este, sînt însă adevăruri silite a se arăta subt acea formă, ca să se poată cineva apăra de calomnii.

Domnul meu, acest G. A-scu l-am îmbrăcat pînă mai deunăzi, și să lăsăm cele întimplate mai dinainte, dar cu acea favulă (*sic*) a calului ș.c.l. n-a vrut să arate decît o infamă calomnie, ce, publicată subt masca de fabulă, se tălmăcea pe urmă din casă în casă.

Eu am muncit, și tot ce am agonisit am băgat iar spre folosul neamului meu (lumea o știe).

Nu cer nici o răsplătire de la nație, dar îmi vine greu a fi și calomniat, la care n-am decît să răspunz ca să mă crează lumea care mă cunoaște din copilărie.

¹ Din conținutul acestei scrisori și din altele rezultă că a fost trimisă doctorului Paul Vasici-Ungureanu (1806—1881); medic român originar din Banat; membru al Academiei Române; a redactat prima revistă românească de medicină din Transilvania, *Higiena și școala* (1876—1882); a răspîndit darwinismul în Transilvania.

Asfel a trebuit să-mi fie răspunsul cu masca criticii, după cum are și calomnia cu masca fabulii.

Și d.-t., după scrisoarea d.-t., ai fi vrut să-mi astupi gura. Te-ai grăbit, domnul meu, asemenea cum m-aș grăbi și eu să-ți osîndesc critica către Drăghici [?] arătînd că este foarte aspră și personală. Dar nu mă grăbesc, pentru că știu din pățire că omul are multe ispite în lume, și cine știe care va fi și ispita care te-a împins a te sui sau a te cobori (după gradul nobilității indemnului de răzbunare) a face astfel acea critică.

Eu n-am izbit niciodată, domnul meu, ci am fost cîteodată silit să mă apăr, pentru că nu poci să trăiesc ocărit, și pentru că ocară am văzut că totdeauna mi-a venit cînd am tăcut, căci faptele mi le știe lumea noastră.

Mă recomand și iartă-mi această băgare de seamă, care nu-mi vine decît pentru că mi-e scump prieteșugul d.-t.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliade

1839, aprl. 16, București

B.A.R.S.R., ms. rom. 1.004, f. 16—17

Către C. Negruzzi

Domnul meu,

Am primit două prețioase scrisori ale d.-t. La cea dintîi sînt foarte simțitor și plin de bucurie că am fost amăgit, pentru că nici un om nu zice: „Doamne, ia-mi“, ci tot: „Doamne, dă-mi“. Așa zic și eu: „Doamne, dă-mi prieteșugul lui Nigruzzi“. Trecătoare toate! pesemne că am și eu nălucele mele. Cînd eram odată amoretat (dar a trecut de mult), îmi vinea cîteodată niște vapori de gelozie, și tot vream să iubesc, să iubesc și să mă iubească, să mă iubească, să mă iubească. Ziceam pesemne: „una mie, una ție, una mie“ ca să fie împărțeala dreaptă și cu frica lui Dumnezeu. Acum se vede treaba cînd sînt prieten iarăși îmi vin asemenea vapori, care mă bagă în niște bănuieli că nu mă iubește prietenul. Acum nu sînt așa de drept ca cu amorul; acum aș vra și voi să iubesc, să iubesc, să iubesc și să mă iubească, să mă iubească. Și dacă mă iubește, este bine, pace; eu sînt fericit, pe cît pot fi la vîrsta mea și la păzirea ce-mi derăpăna orice iluzii, afară de trebuința de a iubi ceva și de a fi iubit. Dă-mi mîna, frățioare, și aide să ne iubim.

Îmi scrii că o să te însori, și îmi zici că ți-a venit o idee dumnezeiască... ș.c.l. Cînd eu aș fi de vreo 20 de ani, poate că te-aș crede că ți-e ideea dumnezeiască; dar la 28 de ani (socotit de azi), trecut prin ciur și prin dirmon la zîmbetul și glasul sexului frumos, artist întru a cunoaște ce vra să zică femeia în adevărata sinificație a vorbei, adică o ființă și bună și rea, ca o jumătate a unui tot și bun și rău a omului, ca un artist, zic a cunoaște

ce este bunul într-însa și ce este răul, sînt sigur că n-a putut să-ți vie ideea înșurătorii decît după ce ai avut un obiect asupra căruia să-ți faci băgările de samă ale unui om de 28 de ani, ale unui om-Nigruzzi. De a fost Nigruzzi care s-a gîndit, a observat cu un ochi scrutător, a ales: însoară-te; iar de nu, să nu cumva să te înșori cu alegerea și judecata a celui de 20 de ani. Însoară-te, crește-ți soția și învaț-o a te iubi cum înveți și pe prieteni a te iubi; arta aceasta o cunoști; însă la dragoste și a da și a lua îți fac o băgare de seamă. Fiecare avem în noi o cătățime și de dragoste și de ură, precum avem o cătățime și de putere. Și cheltuind facultățile noastre fără cumpăt, se slîrșesc, se sleiesc foarte curînd.

Dragostea, iubitul meu, să o dai și să o iei cu economie, ca nu cumva cheltuind-o în scurtă vreme, să rămînem săraci de această comoară ce singură ne indulcește zilele de mîhnire. Consoața dumitale s-o faci să simtă dragostea în sinul d-tale totdeauna crescînd; și timpul sau măsura acestei armonii cerești să-l iei de la început foarte încet, ca să poți ajunge crescînd, la bătrînețe să fii alegro. Luîndu-l deodată iute, și trecînd din iute în mai iute, silit a crește dragostea, în scurtă vreme ajungi o lungă și iute răpejune fără tact, fără cadență, un șir de tacturi unul lingă altul înghesuite pe puncturile liniei geometrice, și e rău cînd linia se va întimpla să nu fie dreaptă, ci frîntă, întortoiată. Iubind peste măsură, va veni odată ziua cînd consoața va zice: bărbatul meu nu mă mai iubește, și eu am trebuință de dragoste (căci omul are trebuință de dragoste; inima lui, prietene, au făcut pe inime; e ca o pară de foc, cu deosebirea că multul sau bazul ei cată în sus către cer, și puținul sau ascuțitul, în jos), va zice, am trebuință de dragoste, trebuie s-o caut, și puțin femeii sînt, cînd le vine această părere, să nu caute dragostea aiurea.

Însoară-te, iubitul meu, dacă se însoară însuși Negruzzi, pentru că nu-l socotesc așa de puțin ca să nu știe să aleagă și să păstreze. Fii fericit, deie Domnul să trăiești mulți și fericiți ani, și cite rugăciuni și urări sînt la binecuvîntarea sfîntei cununii eu ți le repet din suflet, de tot frazul binecuvîntării cu un amin!

Să venim la a doua scrisoare. Băgarea de seamă la uriașul (fie vorba între noi) mi-a făcut-o d. Poienarul¹; am vrut s-o pui; nici am știut că o să răspunzi; răspunsul îmi place și de-mi dai voie, voi prea mult să-l pui în *Curier*. Pe postelnicul Z... după ce mi l-au ținut la cenzură mai vreo lună, mi l-au trimis cu aceste vorbe din dos: „ὄχι ἐξἑσδι δωσωδῆναι τὸ ωπρόν²“. Am zis și eu bine și am pus manuscrisul și mai bine.

Pentru teascuri și tipografie, am două teascuri de Buda cu labe, fundamentul și virtejul de alamă galbenă turnată. Le dau de se va găsi cineva să le cumpere cum mă ține, adică aproape 100 de galbeni unul. Mărturisesc că sînt scumpe; dar așa scump le-am luat. Făptura lor și exactitatea tiparu-

¹ Petrache *Poienaru* (1799—1875); pedagog iluminist român; elev al dascălului grec C. Vardalah și Gheorghe Lazăr; secretar și om de încredere al lui Tudor Vladimirescu; a studiat (1822—1832) în Austria, Franța, Anglia; a participat la revoluția de la 1848; face parte din Comisia pentru eliberarea țiganilor robi; a inventat tocul rezervor (mai 1827, Paris); membru al Academiei Române (1870); bun prieten al familiei Heliade, tot timpul vieții.

² Text greșit, intraductibil (gr.).

lui poci zice că sînt mai mult decît indoite decît ale d-lui Asaki. Slovă am acum gata vreo 100 oca ca cea de *Curierul de ambe sexe*, nouă, turnată după alt model mai exact și mai frumos; am pus de curînd încă vreo 200 ccă ca cea de *Curierul românesc*. De va vrea d. Kugălniceanul, voi pune să tcarne și ca cea de Buda, cum este a *Buletinului*.

Linii, literare, capitale, semne de calendar, semne matematice, numere etc., toate pot să înlesnesc prețul slovelor, cu toate că pînă acum n-am mai vîndut și cu toate că pe mine toate mă țin mai scump, ca o fabrică nouă, însă le voi lăsa pentru Moldova tot cu prețul cu care poate să se aibă slove franțuzești de la Paris.

Poienarul au adus slove de la Paris și s-a căit, căci vei vedea cum stă ț între celelalte slove, și ca să poată începe, a trebuit să mă roage să ți să-i toarne slove care îi lipseau precum *b*, *z*, *g* ș.c.l., pe care în sfîrșit le-au văzut că sînt asemenea de bune și la formă, și la calitate ca cele de Paris. Pentru slove ne învoim lesne, de va vrea d-nul Kugălniceanul, iar pentru teascuri sînt silit să încarc după cum m-au încărcat sau să le țin să-mi fac treaba cu dinsele.

De va săvirși treaba d. Kogulniceanul, și de va vroi să între în vorbă cu mine, eu poci în trei săptămîni din ziua ce vcm încheia contractul a-i teslim[a]tisi (după vorbă) teascul cu slove *garmon* de o ccală și mai bine și o parte de *cicero* ca cea a *Curierului rum.*, iar rămășița, cum și cea de la Buda (a *Buletinului*), peste trei luni: de va vrea însă să aibă mai curînd pe cea de Buda, atunci va avea pe cea a *Curierului rum.* mai în urmă. Într-un cuvînt, poci să fac ca îndată după încheierea contractului să pcată d. Kogulniceanul începe a pune în tipografia d-sale a tipări.

De va face ca să ia asupra-și întreprinderea, și de îi vor plăcea condițiile mele, mă rog scriți-mi, să vă trimiț probe de slove, și slove însuși turnate, care, stînd de bes [bază] a învoielii noastre și făgăduielii mele, să intrăm în lucru.

Îmi scrii să-ți scriu ceva despre aci de la noi. Zău că n-o să mă crezi de ți-oi spune că de patru luni n-am intrat în București, și aici nu mai primesc pe nimeni la mine decît pe Aristia, Poienarul și cîțiva care vin de tipăresc cîte ceva. Ce va fi făcînd lumea, nu știu: în zilele aceste mi-au adus băieții comedia aceasta care circulează prin lume, și nu știu de fac bine a ți-o trimite, pentru că poate să nu compatizeze cu ideile dumitale politice, pe care nu le cunosc, căci niciodată n-am vorbit amîndoi politică, nici nu ne-am scris. De-ți va plăcea comedia, oprește-o, căci eu n-am trebuință de dînsa; iar de nu, trimite-mi-o înapoi, o s-o dau și eu de unde am luat-o ca să ți-o trimiț.

Cînd o să ne mai vedem? Să ne vedem sănătoși și iubește-mă, iubește-mă, că eu te iubesc (la a treia putere).

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliade

București, 1839, april 28

P.-S. Doresc să-ți trimit portretul meu, numai ca să pot să am pe al dumitale. Am vorbit cu un zugrav ce a venit să-i pui o înștiințare în gazetă și care peste o lună este să pornească la Iași; de se va ținea de cuvînt

să vie să petreacă vreo două zile la mine, o să am portretul dumitale, pentru că o să am și pe al meu.

Scrisoarea despre care îți vorbesc în *Curierul de ambe sexe* încă nu am vreme să ți-o prescriu.

Nu știu de ai putut să descifri această scrisoare, așa de grabnic am scris-o, cu un condei ticălos, că altfel știi că scriu foarte frumos, sint bun caligraf.

Convorbiri literare, XIII (1879—1880), p. 363—366

Domnul meu,

N-am putut să-ți răspund în grabă la scrisoarea dv. din urmă. Cu prilejul acesta, publicînd și trimițînd versurile ce mi le-ai trimis, îți dau de știre mai întii că, după voia ce mi-ai dat, am schimbat sau mai bine ți-am stricat cîteva versuri. Îți zic că *am stricat* pentru că în zilele aceste numai poet nū sint, și cînd mă apuc de astfel de lucruri mai nu știu ce fel de zamă neagră scoate pe nas o biată pană de gîscă, făcută de a zbura și înghesuită între trei degete convulsive ale unui om ce-și blastămă soarta că e născut român și a învățat trei buchi ca să se apuce să scrie, iar nu s-apucă să învețe meșteșugul potcovăriei. Am auzit odată, domnul meu, niște țigani boierești înjurînd și necăjindu-se pe soarta lor că au ajuns mai rău decît românii, și pare că ei n-ar avea stăpîni, așa sint de batjocoriți! Apoi n-ar fi mai bine să se nască cineva și țigan decît să se nască român? Pentru că se naște ca să fie rob și să trăiască ca dobitoc; n-are să deie nici un răspuns înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, ci acela care l-au pus și îl zic în treapta aceasta. Ce bine oare ar face cineva țărinei ce o calcă în picioare cînd ar avea puterea să-i dea viață ca să simță, și apoi să o calce, și în loc de a zbura în vînt... să o facă să singere sub talpele sale? Ei, rău sint mîhnit pe soarta ce-și bate joc de români!

Fă complimentele și închinăciunile unui om adăpat cu fiere doamnei Negruzzi, și spune-i, mă rog, că sint mult mai sincere decît ale celui fericit. Adaugă-i din parte-mi versurile dintii ale dumitale, ca din partea unui ce vă dorește fericirea la amîndoi:

Copilă tinerică, frumoasă ca plăcerea,
Tu singură poți face consoțul fericit.
Să-nfrunte goana soartei, să nu știe durerea
Ci viețe s-aibe două, plăcerile-nmiit.

I. Eliade

București, 1839, aug. 29

Convorbiri literare, XIV (1880—1881), p. 155—156

Către George Barițiu

Domnul meu,

Am primit scrisoarea d.-t. de la 29 oct., și trebile obicinuite, cum și cele extraordinare nu m-au iertat a răspunde în grabă, dupe dorința mea.

Îmi pare bine, domnul meu, că m-ai înțeles în cugetul meu ce am avut când am făcut provocație către moldoveni. De nu au înțeles dumnealor, îmi vor da dreptate rumâni, binecugetătorii și istoria. Eu mi-am făcut datoria.

Pentru *Curierul rumânesc* știi că a încetat vremelnicește, cum i se cuvenea să înceteze. Cu Anul Nou iar va începe. Bine ar fi să treacă și la dumneavoastră, dupe cum îmi scrii. Cu censorul s-a hotărît să-l scoată, îl mai apără unii, dar nu crez să izbutească.

Cît s-a oprit *Curierul*, s-a hotărît de la guvern despăgubire.

Mult mă bucur de cele ce îmi scrii; și încep a se realiza închipuirile și simpatia mea ce am avut-o către guvernul Austriei, care am arătat-o în multe rinduri, cum în articolul despre răposatul D. Țichindeal și altele.

Eu totdeauna am zis că de vor fi rumâni să piarză de tot naționalitatea lor, mai fericiți au fost și vor fi cei de sub Austria. Frumos, domnul meu, că *numai ce nu cereți, aceea nu vi se dă*.

Dar trist că nu știe omul ce să ceară. Așa sînt pruncii, și nația noastră de multe veacuri e pruncă.

Mă întrebi cum mai răsuflesc? Crede-mă că nu știu ce să-ți răspunz. Eu răsuflet tot cum am apucat din copilărie, așa văz și pe ceilalți. De va fi vreo răsufletare mai bună și mai lesne omului, nu o cunosc practicește, și prin urmare nu poci să fac comparație. Ce se va hotărî sau ce se lucrează cu țările acestea n-am nici o idee.

De va fi vreo furtună, după cum zici, nu știu unde vom fi împinși și noi. Îmi vorbești de vreo *cîtiva politici mari ce avem*, zău nu-i cunosc. Mă iartă, mă întrebi despre acest fel de cîrmaci în vremea furtunei și n-am băgat de seamă-le (?). Nu, domnule, n-avem.

Pentru călătoria de la 1839 n-am văzut în franțozește. Dacă mă întrebi ce să faci? Să o iei și dumneata? Eu îmi dau părerea că dacă nu atinge guvernul nostru asemenea articole ar fi prea de folos fără să te vatăme pe dumneata.

Să vezi de ce zic: *dacă nu atinge guvernul*. Întîi că după starea lucrurilor noastre oricine atinge guvernul nostru este nedrept; căci el merge (adică prețul) cu înaintarea, și boierimea și popii cu înapoierea; a doilea, că atingînd foaia d-tale guvernul, poate să se facă vreo reclamație, și știu, guvernele fac de multe ori cererea unul altuia, și poate să-ți fie spre pagubă.

Aș vrea să știu, domnul meu, dintr-a căruia parte s-a făcut pira la Viena împotriva cenzurilor și redacțiilor d-voastre?

Încetînd *Curierul*, n-am putut să-ți slujesc cu înștiințarea despre foile d.-tale ce să urmează și în anul 1840. Dar am făcut un articol în *Curierul de ambe sexe*.

Aș voi, domnul meu, să ținem un fel de corespondință literară asupra limbii în chipul cum începusem cu moldovenii. Fă-mi o mică scrisorică de provocație, cam în chipul următor:

„Văzînd disertațiile și polemicile literare din *Curierul rumânesc* și simțînd folosul ce poate avea tinerimea din asemenea cercetări, cum și totul (*sic*) rumânimea întru a ajunge la o uniformitate a scrisului, aș dori, domnule redactor, ca să începem a ne împărtăși ideile unii cu alții, rumânii cei de dincoaci și de dincolo de Carpați. Foile d.-tale și a mea vor sluji de organe ale publicității, după chipul dar cum ai început către dd. moldoveni“. Nu pregeta a începe, și nu pot luînd în cercetare unul din articolele publicate în foile Brașovului. Și voi răspunde și eu sau la acele băgări de seamă, sau luînd alt articol al dumneavoastră și făcîndu-i băgările ncastre de seamă, vei pricepe, domnul meu, dupe scrierea aceasta, că ți-am înțeles cugetul ostenelilor și luptelor d.-tale și socotesc că corespundența noastră va putea fi [un] model de cum s-ar putea face o critică, fără suferința nimului și în folosul obștii și însuși a autorilor critici și criticați.

Am plîns totdeauna scarta celor ce s-au hotărît a-și pierde cdiha și a intra în gura urei și a supărării, făcîndu-se objet de izbire, nurai ca să slujească neamului și literaturii, ieșînd ca un luptător a fi izbit de cameni căroră nu le-a luat nici boii, nici capul și viceversa.

Soarta acestora totdeauna a fost întocmai ca a celor campioni ce ies din două taberi ca să-și piarză ei viața pentru cdiha fraților lor și pentru a opri sîngele și măcelul din două taberi.

Nația și limba cîștigă îndeobște cu asemenea luptători literari, dar din nenorocire cu paguba lor. Și cu tot cuvîntul se pot numi mucenici ai literaturii. Amîndoi, însă, fiindcă te-am înțeles și m-ai înțeles, sînt sigur că slujînd acestor două necade rumânești, vom simți tcate ncastrele și plăcerile slujbei, în bucuria cugetului nostru și în cinstirea ce avem unul către altul și amîndoi către nația întreagă.

Scrie-mi care din foile mele îți lipsesc, ca să ți le trimiț. Eu le-am primit pe ale domniei-tale regulat.

Al domniei-tale plecat și frate,

I. Eliade

1839, dechem. 13, București

P.-S. Scrisoarea de sus trimițîndu-mi-o, voi publica în foile mele și voi începe o astfel de încuviințată și vrednică de cu[ge]tele ncastre, polemică.

Mă iartă că îți scriu în treacăt și n-am vreme a mai prescrie scrisoarea.

B.A.R.S.R, *Coresp. inv.* 33.516

Către C. Negruzzi

Domnul meu,

Am primit multășteptata d-tale scrisoare din 14 decemvrie. M-a mîngiat mult. Aș fi voit însă să fie mare, mare, să o citesc și iar să o citesc și să-mi trec cîteva ceasuri cu Negruzzi. Ai și d-ta trebi, necazuri poate, supărări, mîhniri, amărăciuni. De va fi astfel, Dumnezeu să-ți dea putere și să te mîngie.

Aștept cu nerăbdare să văd pe d-nul Cogălniceanu.

Articolul Săulescului¹ l-am văzut cu o săptămînă înainte pînă să mi-trimiți d-ta. Făcusem o adresă hotărîtă pentru *Curierul de ambe sexe*, îndreptată către moldavi în pricina aceasta; dar am tras-o înapoi, și vă trimit cu numărul acesta alte articole. Primind însă asară scrisoarea d-tale, am hotărît să o pun în nr. 21.

Nu răspunz nimic la ocările Seulescului; îi va răspunde altcineva de se va afla; îi va răspunde viitorimea, istoria, ce va judeca provocăția mea și cugetul ce am avut; atîta vă zic, că Seulescul v-a făcut ocară, și cea ocară mă atinge mai mult decît a mea în parte.

Spune-mi, rogu-te, de ai primit numărul *Curierului românesc* și al celui *de ambe sexe*, în care se copriind cîteva cugetări asupra educației publice, ca răspuns la articolul pentru educațiune; scrie-mi ceva asupra celor ce ai cugetat despre acest articol.

Scrie-mi ceva și asupra relației mele din urmă; păstreaz-o bine, sau de nu-ți va trebui arunc-o în foc; îți voi trimite dimpreună cu *Apologia* mea în sfatul administrativ în pricina cenzorului și un articol despre opinie.

Pricina mea stă încă baltă. Sfatul a hotărît să dojenească pe Picoło². Dar m.-s. nu e mulțămît; cere negreșit să ne scoată din slujbă. Cu prilejul supărărilor mele, am hotărît să vinz tipografia. Guvernul voiește să o cumpere; sintem în vorbă; eu cer 8.000 galb., și visteria îmi dă 6.000 galb. De va mai da și voi mai lăsa, se săvîrșește treaba. Pînă atunci însă sufăr. Sănătatea îmi merge mai bine de cînd am dat o mișcare cugetărilor mele. Prefer mai bine să sufăr, să fiu mîhnit, să mă simt nenorocit, să mă necăjesc; dar să pot cugeta, să pot simți, să-mi fie gîndurile unul după altul, fie cît de triste, cît de rele.

Mai scrie-mi, așa să trăiești, o scrisoare: găsește vreme și fă-o mai mare; deslușește-ți ideile, că nu știi cît mă mîngie. Aș vrea prea mult să se afle un moldovan a răspunde Seulescului, că nu știi cum latră ai noștri asupra înapoierii moldovenilor, care mă supără prea mult. Eu i-am iubit, i-am cinstit, și mă doare în suflet să-i văz defăimați din pricina unui pedan fanatic, ce nu știe să înțeleagă. Aș vrea, de e cu puțință, să-i răspundă vreunul din elevii Academiei.

¹ Gheorghe Seulescu (*Săulescu*) (1799—1875); filolog și poet român, profesor la Academia Mihăileană; autor de manuale școlare, studii lingvistice, istorice și de folclor.

² P. *Piccolo*; de origine italian; a fost desemnat cenzor al presei din Țara Românească; în martie 1840 este numit profesor la Academia Mihăileană din Iași; a atacat violent pe I. Heliade Rădulescu în cîteva articole publicate în ziarul *Pămînteanul* (1839).

Fii fericit, iubitul meu; își urez cele mai vesele și plăcute sărbători în sinul drăgălașei d-tale familii. Anul Nou să-l petreci cu sănătate și fericire, și să-ți deie Dumnezeu într-însul și în cei viitori toate câte îți dorește sufletul meu. Sărută mina din parte-mi d-nei Negruzzi și iubește-mă cu acea dragoste cu care mă fălesc a hrăni în pieptul meu pentru d-ta.

Al tău,

Eliade

București, 1839, decem. 21

Convorbiri literare, XIV (1880—1881), p. 156—157

Către Mihail Ghica

Domnul meu¹,

Spre marea cinste a mea, d. Negulici mi-a spus că ai cerut d-ta o copie din portretul meu ce a făcut. Sint foarte simțitor la această cinste ce ai vrut să-mi faci. Dar crede-mă că de la o vreme încoace m-am făcut foarte materialist și interesat. Nimic nu fac și nimic nu dau fără interes, fără să caut a profita, de este cu puțință înmiiit. Așa, mă iartă că nu poci a da voie d-lui Negulici a-mi copia chipul fără să am nădejdea că în locul lui voi avea pe al d-tale.

Știu că îmi ești voitor de bine, și viind acum vreme să mă folosesc și eu la un schimb ce voi a face, nu-mi vei refuza înlesnirea de a putea să profit din ocazie.

Primește, domnul meu, închinăciunile mele și adinca mea cinstire, cu care sint

Al domniei-tale preaplecată slugă,

I. Eliad

1841, febr. 16, București

România ilustrată, IV (1906), nr. 12, p. 345

Către George Barițiu

Domnul meu,

Articolul cunoscut este trimis d-tale de la 1837 crez sau 38. Că nu s-a publicat pînă acum și acum așa de grabnic fără să aștepți d-ta răspunsul meu, mă face să crez că tiparul din părțile dv. primește bucuros asemenea articole (în aceste de acum împrejurări).

¹ Mihail (Mihalache) Dim. Ghica (1792—1850); mare ban; frate mai mare al domnitorului Alexandru Dim. Ghica; tatăl scriitoarei Dora d'Istria (Elena Ghica); în bune relații cu I. Heliade.

Văz în gazetele Pestei alt articol, asemenea izbitor, care dă pe față nu numai adevăruri morale, ca al meu, ci și *politice*, ce totdeauna eu m-am ferit a le atinge. Aceasta mă întărește și mai mult în socotințele mele.

După cum m-ai văzut, în scrisoarea mea din urmă, eu n-aș prea fi vrut să se publice acel articol, dacă nu s-a publicat când l-am trimis. Nu că mă tem de cineva, ci pentru că m-am săturat de toate și însuși de mine însuși.

Cu patru ani mai înainte eram mai tânăr *cu patru ani*, care face o mare diferență la o vîrstă cînd începe a se cobori. Acum vream să mă odinlesc și să fiu un rece privitor la toate capetele aprinse și la toate faptele izvorite din niște patimi ce nu pot și nici nu vor a vedea cuvîntul și adevărata cauză a nenorocirilor obștești.

Este adevărat că articolul știut a făcut mare zgomot, a dărăpănat multe planuri de capete bolnave, a demascat multe porniri ce aveau o mască vicleană de patriotism; și a dat un mare zbor, în țara noastră, prețioasei d-tale foi. Pășemne că așa a vrut Dumnezeu să se facă după voia sa, iar nu după voia mea din urmă.

De vreme ce s-a făcut astfel, eu nu voi să te comprometezi d-ta, cu toate că aș cam avea dreptate pentru că nu mi-ai așteptat răspunsul. Prin urmare, d-ta poți scăpa de orice respo[n]sabilitate cînd vei da manuscriptul la cere-rea sau a stăpînirii domniei-voastre, sau alei noastre. La stăpînire trebuie să fie cineva supus cum și la pravilă, căci acolo este siguranța obștească. Sint însă sigur că nu-l vei da, nici îmi vei spune numele la orice cerere și întrebare particulară ori intrigantă. N-am nici un cuvînt să crez că vei face astfel, pentru că mai mult de toate eu îmi crez inima mea, care mai niciodată nu mă minte despre caracterul prietenilor mei.

Prin urmare, închei că dacă îți va cere ori manuscriptul, ori numele vreuna din stăpînirile respective, dă-le, frate, iar de îți le va cere vreun particular sau vreo castă sau vreun taraf ce n-au haracter oficial, atunci nu le da; căci voi avea dreptate a mă plînge și înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

De voi avea un cinstit răspuns îndestulător și pravilnic, atunci poate mă voi mai încerca din cînd în cînd a vă mai trimite cîte un articol.

Primește, domnul meu, încrederea stimei și dragostei mele, cu care sint Al domniei-tale frate și gata serv,

I. Eliade

1842, fevr. 9, București

B.A.R.S.R, ms. rom. 1.091, f. 31—32

Către un anonim

Domnul meu¹,

Îți cunosc și patriotismul, și rîvna către cele bune. *Curierul românesc*, de nu are alt merit și alt drit, cel puțin e întîia gazetă românească ce s-a ivit, și face cinste românilor nu începutul ei atît, cît sprîgînirea ei.

¹ Boierul căruia îi este adresată scrisoarea era la acea dată ocîrmuitorul unui județ.

Începutul este al meu, cu care am vrut să cinstesc nația, însă ca să se sprijine este treabă a compatrioților. Eu l-am sprijinit cu osteneți și cheltuieli îndestule în vreme de 15 ani. Acum am ostentit, și dacă niște bărbați ca domnia-ta, ce și-au făcut o creștere mai luminată, nu vor lua asupra-le a deștepta rîvna celor ce ascultă la dv. acest început cu atîtea osteneți împins, cade, și rușinea pe dreptate cade asupra nației.

După contractul ce am cu guvernul, c[instita] marea vornicie și c[instita] vistierie au scris către dd. ocîrmuitori ca să facă un asemenea îndemn. Însă aceste nobile circulare ar aduce puțin folos *Curierului rom.* dacă rîvna și patriotismul d-tale n-ar veni într-ajutor cu toată infocarea ce știu că te caracterizează.

Știu că aceste prețioase calități n-aveau trebuință de îndemnul c. [institelor] departamenturi. D-ta ai și putere, și influință în județul d-tale.

Eu recomand, domnul meu, nu pe mine acestor lăudate simtente a d-tale, ci pe *Curierul rom.*, care a intrat în dominiul național și s-a făcut proprietate a românilor. Este de prisos a-ți arăta că slujind acestei foi, sau mai bine încoragînd-o, slujește cineva nației, care printr-însa a dobîndit și dobîndește atîtea cunoștințe și se ține de mîna cu Moldavia, care — crede-mă — că ne întrece la simțire și întru a prețui lucrurile cele cu adevărat naționale.

Sînt hotărît, de voi înceta, de a-mi arăta cuvintele către compatrioți, cum și de voi mai urma prin sprijinirea dv. să fac cunoscute numele d.-d-lor ocîrmuitori ce au încoragiat această foaie și a le recomanda recunoștinței tinerimei studioase și viitorimii.

Un asemenea nume, pe care cu deosebire îl cinstesc, este și al d-tale, și sînt sigur că nădejtile mele vor fi îndestulate.

Primește, domnul meu, încredințarea adîncei mele cinstiri, cu care am cinstit a fi al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliade

1843, ianr. 18, București

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 124.113

Către C. Negruzzi

Domnul meu¹,

Știu cît ești de doritor a ne vedea scăpați de niște slove ce nu sînt ale noastre și a primi literile străbunilor.

M-am determinat a publica de aci înainte *Curierul de ambe sexe* cu literile noastre, și către aceasta am privit încă de la începutul *Curierului românesc*, schimbînd în tot anul cite o literă, două.

¹ Publicată de A. D. Xenopol în revista *Arhiva societății științifice și literare din Iași*, VII (1896), nr. 1—2, p. 100—101.

Nu știu care va fi majoritatea abonaților, stă însă și la îndemnul corifeilor literaturii. Când te-aș ști străin, și nu înfocat la acest început, nu aș fi cutezat a mă adresa cu această înștiințare, căci cunosc cât este de grea sarcina de a face subscripții.

Începutul este însă dificil, și de nu vor pune mâna toți citii se interesază, anevoie putem reieși. Sint sigur că de aci înainte, din an în an se vor înmulți amatorii, și exemplul ne vor urma și alți români, atât la dv., cât și în Transilvania. Și apoi, și chiar de vom sta pe loc, chiar și de nu vor înmulți mâinile adevărați, tot rămâne însă o faptă în istoria literaturii noastre că a stat odată o foaie publică, subținută de publicul cititor, cu literile latine.

O foaie publică face mult, căci nu e voire sau capriciul unui individ, ci arată simpatia publicului ce o ține și o citește.

Aș dori să văd figurind în lista publicată a prenumăraților cele mai frumoase nume române, a căror simpatie, cu stăruirea și începutul meu, este singura răsplătă ce ambiționez.

Tișarul este gata, litere am adus într-adins nouă și curate, și nu aștept decât răspunsul prietenilor.

În lista bucureștenilor figurează mulți din cler. Ar fi de dorit a se vedea și dintre eclesiasticii ieșeni.

Te rog dar, stăruiește cât vei putea, recomandă subscripția pe la toți cunoscuții. Aș dori încă, pentru fala moldavilor, să nu văz în listă nici unul care să dorească chirilianele. Aș dori să facem a se roși citiva dintr-ai noștri.

Mă recomand la dragostea lui Negruzzi, la patriotismul lui cel luminat, la frumoasele lui simțimente, la cunoștințele lui cele lumure, și e destul.

Adio, iubitul meu domn.
Al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade¹

1844, mai 16 [București]

B.A.R.S.R., Arhiva 1.364, f. 2—3

Către George Barițiu

Iubitul meu domn,

Prin dd. Rucăreni² trimesei coala I-a a *Curierului de ambe sexe* în 200 exemplare, dimpreună și cu alte 200 liste de prenumerație.

Te rog a binevoi să faci a se împărți prin prețioasa d-tale *Foaie pe la prenumerați* ce aveți aci în hotarele Austriei. În țara noastră și în Moldavia nu face trebuință, că am trimis eu.

¹ Într-o notă pe verso, Iuliu Tuducescu a însemnat că scrisoarea a fost cumpărată de la scriitorul Emil Girleanu, la 1 oct. 1909.

² Nicolae Rucăreanu (1820—c. 1875); poet-publicist, profesor; prieten și adept al ideilor lui I. Heliade Rădulescu.

Nr. 1 al *Curierului de ambe sexe* iese negreșit în această lună noiembrie. Nu știu însă cum să fac cu trimiterea lui aci. Nu știu dacă d. Vasiei poate lua această grea însărcinare.

Arată, mă rog, închinăciunile mele amabilei d-tale consoarte, d-lor Mureșeni, și mult obligătorului confrate Ghett¹.

Mă recomand la amicia și dragostea d-tale, și te rog a primi încredințarea stimei mele și distinsei dragosti cu care sînt al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1844, noiem. 5, București²

[*adresa pe verso*]: La Brașov domnului domn redactorului Foilor române din Transilvania, G. Bariz etc., etc.

J.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.517

Scumpul meu domn,

Am primit două scrisori ale d-tale dimpreună și cu o listă de câțiva abonați. Am făcut o suplică adresată la Viena spre a cere intrarea cărților și a foilor noastre la dv.; venind răspunsul te voi înștiința.

Nu știu dacă ai primit prefața și nr. 1 al *Curierului de ambe sexe*. N-am văzut nici un articol despre dînsul în prețioasele d-tale foi.

Alăturatul articol, fiindu-mi rușine a-l publica prin *Curierul rom.* (fiind adresat către mine), cutez a te ruga să binevoiești a-l publica prin *Foaia minții*, de-l vei afla de vrednic. La asemenea întimplare, cuget că va fi de trebuință a se împă[r]tăși abonaților și analizul meu, pe care îl alătur.

¹ Ioan *Gött* (1804—1888); renumit tipograf, de al cărui nume sînt legate întemeierea și dezvoltarea ziaristicii germane din Brașov. În tipografia sa au apărut și publicațiile românești: *Gazeta de Transilvania* și *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, pentru care a obținut și autorizația de tipărire de la organele de stat.

² Scrisoare întărită cu o pecete în ceară roșie pe care e imprimat: „Redacția *Curierului românesc*“.

Pe verso, G. Barițiu însemnează: „Ioan Eliade începe să scrie cu litere latine. *Curierul de ambe sexe*, tipărit cu de acelea, dorește să-l treacă și dincoia, în vreo 200 de exempl.“

Am făcut cum am știut ca să poată trece în două moduri. Conform dispozițiilor mai înalte, după trecerea exemplarelor prin carantina de ciumă și prin vamă, unde se afumau cu clor, se înaintau în teancuri drept la Clusiu la guvern, unde cădeau în mîinile cenzorilor guberniali, iar după cîte 2—3 luni ni se întorceau cu diligeanul la Brașov, de unde apoi le împărțeam la abonații cîți aveam.

Tot prin acel purgătoriu aveau să treacă și alte tipărituri din România, alătura cu cărțile *ilirice*, adică slavone de orice dialect, și cu cele *jidovești*.

Așa suna legea din zilele Mariei Teresiei, care fu abrogată abia în a. 1862, după multe rușări și recurses. De la 1878 încoa se mai fac unele greutăți, însă mai de suferit.“

Autorul mă grăbește să-i iasă alăturatul răspuns mai înainte de sfârșitul acestei luni, și te rog, dacă cumva nu se va putea tipări aci, înștiințează-mă a-l publica eu.

Arată, mă rog, închinăciunile mele doamnei Bariț, d-lui Mureșanul I și II, d-lui Gätte¹ și la toți amicii ce am avut onoarea a-i cunoaște.

Primește încredințarea dragostei și stimei mele, cu care te îmbrățișez, domnul meu, și cu care sînt al domniei-tale frate și serv,¹

I. Eliade

1845, ianr. 19, București²

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.513

Domnul meu,

Întirzirea d-lui Rucăreanu în București m-a făcut să întirziu și cu alăturatele două plicuri. Apoi plăcă fără a-mi da de știre. Cu venirea aducătorului mă încrezui a-i da 12 exemplare nr. 1 și 2 și alte 12, nr. 2.

Îți mulțumesc, scumpul meu domn, de înștiințarea ce faci în prețioasa d-tale foaie anunțînd prenumărația la *Curierul de ambe sexe*. Înștiințează-mă, de se poate, prin care minune s-a făcut aceasta? D.-t. cred că fără voie n-ai fi putut da afară o asemenea înștiințare.

De la d. Romanov, în socotel le abonației, am primit 20 f. 36 și, dacă nu te supără, de se va mai aduna ceva bani, mă rog a mai da aducătorului Petru șaptezeci și patru, 74, svanțiți.

Arată mă rog închinăciunile mele d-nei Bariți, dd-lor Gätt și Mureșanul, d-lui protopop Papazolu și tutulor amicilor.

Al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1 mart. 1845, București

P.-S. Către Paști cuget a vă vizita³.

[*adresa pe verso*]: Domnului domn G. Bariți redactorul *Foaiei de Transilvania* etc. la Cronstadt

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.526

¹ Ioan Gött.

² Pe verso, G. Barițiu face următoarele însemnări: „Intrarea cărților românești din Principatele Române în Transilvania și Ungaria era strîns oprită de înainte cu 100 de ani; cite intrau, veneau prin vama cucului^a.”

Eu am zis d-lui Eliade să facă o cercare, doară va cîștiga ca, pe lîngă cenzura austriacă, să fie tolerate atît ziarele, cît și alte publicațiuni ale sale. Comunicațiunea literară era foarte anevoioasă. 19 ianuarie 1845.“

³ Pe verso, G. Barițiu înseamnă: „Se miră cum am putut anunția aparițiunea *Curierului de ambe sexe*, așa cum am făcut.”

N.B. În a[nul] 1845 și pînă la 1861 intrarea *Gazetei* și a *Foaiei* în Muntenia fusese strîns oprită.“

^a „Acesta este un termen cu care se înțelege marfa prevaricată, trecută de contrabandă“.

Către dr. Paul Vasici

Domnul meu,

Cu ocazia venirii aducătorului Petre, simț o mulțumire a te vizita prin această scrisoare și a te împă[r]tăși cu nr. 1 și 2 din *Curierul de ambe sexe*.

Fii bun, mă rog, a fi propițiu la trecerea acestui om.

Arată, mă rog, închinăciunile mele d-nei Vasici, și primește încredințarea stimei și dragostei mele, cu care sînt al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1845, mart. 1, București¹

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.519

Către cardinalul Giuseppe Mezzofanti, la Bologna

Eminentissime principe²,

Douăzeci și șase de ani sînt de cînd mă ocup intru a prepara pe compatrioții mei spre a primi literele străbunilor noștri.

Avînd publicitatea în mină, din an în an schimbam cite o slovă, împlinindu-i locul cu o literă, pînă cînd în cele după urmă privenii a da afară alăturata *Foaie* astfel cum se vede.

Am cutezat a-ți trimite aceste două numere nu numai ca unui poliglot cu înaltă erudiție, ca unui filantrop din principe, ci și ca unui italian roman. Afinitatea între limba noastră și a Italiei o cunoști mai bine, și mai bine cunoști decît oricine cîtă nedreptate ni s-a făcut nouă, românilor din Dacia, de a scrie pînă acum cu slovele chiriliane.

Primește, eminentissime principe, a avea o mică relație despre lucrurile noastre literare prin organul acestei umile foi, pe care îmi fac o plăcere și onoare a-ți trimite regulat pe fiecare lună.

¹ Pe verso, G. Barițiu face următoarea însemnare: „Această scrisoare a fost adresată d-rului Paul Vasici la Temișiu, cu scop ca acesta să-mi îndrepte pachetele cu cărți în primirea mea tot pe cale privată, precum veneau și de la București pînă în carantină, din cauză că între Brașov și București nu existase nici o comunicațiune de poștă. Se făcuse o încercare de poștă în a. 1839; aceea însă s-a și casat după citeva luni.

Asemenea comunicațiune pe *față* nu plăcea. Așa rămase calea deschisă pentru prevaricațiuni și contrabande.

Ticălos ajutor pentru literatura și cultura națională. A trebuit să ajungă la 1848 pentru ca să mai răsufle. Dară și după 1848 pînă pe la 1849 a mers foarte greu.“

² Giuseppe Gaspare *Mezzofanti* (1774—1849); cardinal la Bologna (Italia); mare cărturar și poliglot. I. Heliade Rădulescu îi trimite din lucrările ce tipărește.

Binevoiește, eminentisimul meu prinț, a agreea mărturisirea profundului meu respect și înaltei mele stimări, cu care sînt al prea eminentiitale, prea plecat și prea umilit serv,

I. Eliade
Capul Arhivelor Principatului Valahiei
1845, mart. 2/14, București

Carlo Tagliavini, Una lettera inedita di I. Heliade Rădulescu după originalul găsit în Biblioteca dell' Archiginasio di Bologna, Manoscritti Mezzofanti, carteggio nr. 745 (Cartone quattordicesimo); publicată în Revista istorică, X (1924), nr. 10 — 12, p. 256

Către George Barițiu

Domnul meu,

Cu un vizitiu al meu, Petre, ce se întoarce în patria sa, ți-am scris și ți-am trimis exemplarele cerute din *Curierul de ambe sexe* pînă la săptămîna 6. Nu știu de le-ai primit, și te rog aibi bunătate a mă înștiința.

Vă trimit acum prin d. Rucăreanu 24 exemplare nr. 3, de la săptămîna 7 pînă la opt.

Nu știu cum iau oamenii aci înțelesul celor scrise, că toți adversarii românismului și latinității presară vorbe că noi amîndoi sîntem contrarii și d.-t. ai combătut în mai multe rânduri ideea de a primi românii literile lor.

Te rog pronunță-te mai bine, că aci n-aveți împrejurările noastre și trebuie a da să înțeleagă ruginiților că toți românii adevărați fac cauză comună la interesele adevărate ale nației și ale literaturii.

Aci a venit Kogălniceanu, și după ce s-a pronunțat în toate casele în contra d-lui Negruzzi, ca singurul partizan din Moldova al literelor, după ce a tot repetat pedantismul transilvanilor și pretenția cea stearpă de a se trage drept de la Romul (cum se exprimă și într-un cuvînt al său al cursului de istorie), după ce în toate se văzu un apostol al slavonismului, apoi nu încetează a zice cite și mai cite asupra literelor, asupra lui Maior și a tuturilor ce s-ar fi încercat a purifica limba.

Despre mine nu mai zic nimic. Trebuie să ne dăm mîna (dacă simți în mine ardoarea rumână și dacă cunoști că cugetările mele sînt în folosul comun).

Consacră cităva vreme cite o parte din coloanele d-tale a tracta cauza literelor și a purificației limbei.

De cînd în cînd îți voi trimite și eu cite un articol cu a mea suscriptură. Arată mă rog închinăciunile mele amicilor.

Al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade¹
1845, mart. 8 [București]

[*adresa pe verso*]: Domnului d.-t. Bariț etc., etc. la Brașov
B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.520

¹ Pe verso, G. Barițiu înseamnă: „Luptă pentru introducerea literelor latine. Urgia ce avuse cu dn. M. Cogălniceanu.

Iubitul meu domn¹,

Mai mult decit oricine poți simți foloasele ce pot ieși din întreprinderea rumânirii autorilor însemnați în alăturata tablă. Planul e mare și gigantic; punerea lui în lucrare și săvîrșire atîrnă de la simțirea românilor și alergarea lor la mîntuire. Cutez, domnul meu, a te ruga, și sînt sigur că vei primi ca să reproduci alăturata chemare în prețioasa d-tale *Foaie* și ca să faci ca împreună să se împartă și tablele ce le însoțesc. Te rog asemenea să faci și din partea d-tale un îndemn și să faci a se da de știre că abonamentul pentru părțile acestea se face la redacția dumneavoastră.

Pusei a le trimite mai nainte cu cuget ca să iasă și la dv. tot în ziua de Bunăvestire, la 25 martie, și mă rog fierbinte ca să nu rămîie de această zi. Cu religiozitate am credință în acea zi în care s-a vestit lumii mîntuirea.

Primește, mă rog, a arăta închinăciunile mele respectabilei doamne și a primi încredințarea stimei și dragostei mele, cu care sînt al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1845, mart. 18, București²

[*adresa pe verso*]: La Brașov domnului domn redactorului G. Bariț

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.521

Domnul meu,

Am primit cu bucurie scrisoarea d.-t. din 15 noiem. la 3 dechem. astăzi.

Pentru prenumerația gazetelor *Curierul român* și *Buletinul* mă îndatorezi de vei lua asupra d-tale însărcinarea de colector. Poți a anunța prin foile d-tale prețul atît a uneia, cit și al alteia cîte 14 sfa[n]țihi pe an fiecare, adică 28 sfaț. amîndouă. Se poate însă abona și în parte.

¹ Publicată de Cornelia Bodea, *Lupta romînilor pentru unitatea națională, 1834—1849*, București, 1967, p. 270.

² Pe verso G. Barițiu înseamnă: „Aceasta va veni cu anunțul relativ la întreprinderea sa cea mare de a traduce și tipări mai mulți autori clasici din cîteva limbi. Eliade numește el însuși planul său mare și gigantic. Așa și era în adevăr, mai virtos din considerațiune că publicul nostru cititor nu era nici așa de numeros și nici așa de înaintat în științe, pentru ca — afară de cîteva excepțiuni — să înțeleagă tendința lui Eliade. Eu m-am încercat a propaga ideea după puțină; dară după cîteva luni m-am convins de mărimea greutăților și mulțimea piedecilor. Ce mai voim? Cîțiva autori din cei destinați ca să fie traduși, în imperiul habsburgic erau opriți chiar în textul lor original. În vara aceluiași an 1845, Eliade, venind la Brașov, în trei zile, cit a stat aici, am discutat mai multe cestiuni; după aceea plecă la Viena și Lipsca, cu scop ca să-și reformeze și înavutească tipografia. Toamna s-a întors tot pe aici.“

Mi-a părut foarte mult rău despre paguba ce simți prin căderea lui Nica¹ și îmi pare îndoit rău pentru că nu înțeleg deslușit ce trebuie să fac eu: *să pui la vreme un cuvânt bun în favoarea tendinței aceluiași?*

Unde să pui acest cuvânt? În foile mele? La vreo persoană în parte? Scrie-mi, mă rog, cit mai curînd mai anume, și sînt gata a face orice vei socoti.

Curierul de ambe sexe cu cea dintîi expediție se trimite nr. 6.

Despre zețarul ce binevoiește a mi-l ceda d. Ghetta², scrie-mi, mă rog, cu ce condiție va să intre. Eu doresc a avea unul care să fie și zețar, și factor peste ceilalți, mai mare și îngrijitor tipografiei, a se ține o bună regulă.

D-nei Bariți arată mă rog închinăciunile mele și primește frățeștile mele îmbrățișări și urări de fericire pentru sărbători.

Al d-tale frate și serv,

I. Eliade

1845, dechem. 3, București

P.-S. Poezia știută s-a primit aci, dar s-a criticat amar la P³...

[*adresa pe verso*]: Domnului domn G. Baritz redactor foilor române din Cronstadt, la Cronstadt

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.522

Către C. D. Aricescu

Domnul meu⁴,

Am primit două scrisori ale d-tale, dimpreună cu frumcasele d-tale versuri. Am publicat⁵ pe unele; cele adresate către mine n-am cutezat a le publica. Nu crez să mă orbească amorul propriu și îți arăt opinia mea despre ele, că sînt cele mai norocite. Sînt prea simțitor la expresiile ce am văzut într-însele. De voiești a le publica, trimite-le la d. Barițu, la Brașov.

Pentru versurile din urmă ce mi-ai trimis, cu scrisoarea a doua, n-am cutezat iară a le tipări, temîndu-mă să nu te compromit sau către cel cîntat, sau în opinia cititorilor. Nu mai seamănă a laudă, ci o curată satiră cu multă finețe. De se va simți sarea satirei, îți faci un vrăjmaș, fără a face prieteni pe cei cari nu o înțeleg. De se va lua drept laudă, atunci e atît de nemi-

¹ Credem că este vorba de prietenul său Gheorghiu G. Nica, care în 1842 scria din Tulcea lui George Barițiu (cf. B.A.R.S.R., ms. rom. 1004, f. 56).

² Johann (Ioan) Gött.

³ Pe verso, G. Barițiu înseamnă: „Cere să-i fac abonați și la *Curierul român* (cel politic) și la *Buletinul oficial*, care apare tot în tipografia lui Eliade.

Să-i trimit și zețari de cari pe atunci era lipsă în România.“

⁴ Copie autografă a lui C. D. Aricescu, în *Epistolarul* său.

⁵ Poezii în *Curierul românesc*, 1846, nr. 2, 34, 39, 41, 46, 57, 66, 92.

tată și fără loc, încît junele poet ce debută, cu mare părere de rău a mea, ar fi pe nedreptate criticat, că debută prostituindu-și tinăra liră.

Nu le publica, iubitul meu domn.

Îți mulțumesc de preferințe spre a tipări în tipografia mea frumcasele d-tale versuri. Despre costul tiparului vă răspunz:

80 lei coala pentru 500 exempl., fără hîrtie

90 „ „ „ 100[0] idem, „ „

hîrtia

velină

ordinară

35 lei, coala, 500 exemplare 35 lei coala, idem

70 „ „ 1000 „ 50 „ „ idem

Să fie proză, aș putea spune, prin aproximație, cite coale tipărite pot ieși din 16 manuscrise, însă în versuri nu poți ști cum îți sînt stanțele. Stanțe de patru versuri intră cite cinci într-o pagină, ediție de mijloc; cite șase, ediție mai economică. Oricum va fi, nu pot ieși mai mult de 9 coale în toată cartea și, prin urmare:

pentru 500 exemplare

pentru 1000

9 coale × 80 = 720 l.[ei], tipar

9 coale × 90 = 810 lei

9 „ × 35 315, hîrtie velină

9 „ × 70 = 630 „

1 035

1 440

După primirea manuscrisului voi putea a-ți face o socoteală mai exactă. Primește, iubitul meu domn, încredințarea stimei și dragostei mele, cu care sînt, al d-tale frate și serv,

I. Eliade

1846, feb. 21, București

B.C.S., Fond St. Georges, pach. CCCXL, dosar 1.

Către George Barițiu

Domnul meu,

Prin d. Romanov ți-am trimis cîteva table de *Biblioteca universală*, dimpreună cu o scrisoare. Te rugam să le împarți la abonații prețicasei d-tale foi și să reproduci în această foaie alăturata chemare.

Te rugam să se publice la 25 mart., dar a trecut, și nu supără nimic, fă să se publice cînd vei putea, trecînd prin toate formele cenzurei.

Mă recomand și sînt al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1846, mart. 29, București¹

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.523

¹ Pe verso, însemnarea lui G. Barițiu: „Pentru abonați la *Biblioteca universală*.”

Iubițul meu domn¹,

Am primit scrisoarea d-le, dimpreună cu două borcane dulceță și două cașcavale. Ți-a mulțumit și te-a sărutat sufletul meu, nu pentru lucruri ce sînt îndestul de bune, ci pentru aducerea-aminte, ce-mi este atît de prețioasă.

Am văzut cele scrise și nu m-am mirat, ci m-am întristat. Însă ce să zicem? Și d-nu taica² d-le are dreptate, și m.-s. are dreptate, și noi fiecare în felul său.

Nu trebuie a te mîhni, nici a cîrti, nici a critica pe părintele d-le, pentru că oricum îl vei privi, îți va binele și îngrijește de viitorul d-le.

Poate să aibă și grieva asupra mea, eu însă nu îl critic și aș fi prea nenorocit cînd junii m-ar iubi atît, încît să-și uite datoriile către părinții lor.

Dăviza mea este *pacea și amorul* între români în general, și mai virtos în sinul familiilor.

Mai lasă din unele, mai apleacă-te către altele, pe cît iartă onoarea unui june de probitate; *conformă-te cu împrejurările*, iartă defectele altora spre a te folosi din bunele lor calități. Fii cu totul în prezent și cugetă sau prepară cu prezentul pe viitor, astfel cum ți-l închipuiești.

Răspunsul ce zici că ai făcut tatălui d-tale pentru mine mi s-a părut cam aspru. Arată-i, din parte-mi, închinăciunile mele și zi-i să spere în Domnul, că el mîngîie cărunțățile părinților ce au sacrificat pentru creșterea fiilor lor.

Dumnealui și-a făcut datoriile ca părinte, d-ta ți le-ai făcut ca școlar, fă-ți-le și ca fiu; și cu acestea debuți a ți le face și ca cetățean.

Din asemenea frumoase imputări nu poate ieși nimic rău: dacă e *providință*, ea știe ce ne trebuie și ea prevede și prevede.

Cei mari se vor îmblînzi și se vor lumina cum să cunoască pe credincioșii lor cei adevărați, din cei ce prin intrige le voiesc răul ca să-i dezbinde de bărbații cu frica de Dumnezeu și de legi.

Îți trimit cinci exemplare din *Poeziile* d-lui Bălăcescu³ și *Corricolo*⁴ și cel d-al șaselea pentru d-ta, în semn al dragostei și stimei mele.

Pe cele cinci, de le vei putea desface, prețul lor este de 6 lei *Poeziile*, 9 lei *Corricolo*. Am trimis și la d-nu Brezoianu, profesorul de Muscel. Ce

¹ Copie autografă a lui C. D. Aricescu, în *Epistolarul* său.

² Dumitru Aricescu (?—1862); serdar la Cîmpulung; vistier al județului Muscel; înmormîntat la Mănăstirea Nămăiești.

³ Costache Bălăcescu (1800—1880); publicist; a publicat pe lingă poezii în *Curierul românesc* și volume de poezii și fabule (*Din ale lui C. Bălăcescu* în Biblioteca portativă a lui Heliade, vol. V, 1860 și *Poezii, satire și fabule*, 2 vol. în „Biblioteca pentru toți”). În prefața scrisă la fabule, I. Heliade îl caracteriza astfel: „Pe de o parte, un spirit de observație pentru necazurile mici și comice ale vieții, pe de altă, un fond de melancolie filozofică iată părțile constitutive ale poeziilor lui”.

⁴ *Din Corricolo* de Alex. Dumas, traducere de I. Heliade, București, 1846.

vei putea desface, adunați banii la un loc și adresați-i prin secretariat la Maria Eliade, căci eu o să lipsesc vreo două luni pentru *Biblioteca universală*.

De voi putea reuși, după dorință, îți prepar o ocupație de unde să poți lua pînă la 300 lei pe lună,
A revedere, al d-le frate și serv,

I. Eliade

B.C.S., Fond St. Georges, pach. CCCXL, dosar 1.

Către George Barițiu

Iubitul meu domn,

Deunăzi v-am trimis cîteva pachete cu *Curier de ambe sexe* pînă la nr. 11. Acum vă trimit altele două cu nr. 11 și o coală din 12, în 100 exemplare.

Mă așteaptă trăsura în scară și pornesc cu batelul pe Dunăre la Viena, Praga și Lipsca, spre a aduce cele trebuincioase: teascuri, litere și hirtie pentru *Biblioteca universală*.

După înturnarea mea se va trimite și ultima coală a vocabularului, cu care se încheie periodul cinci, în nr. 12 sau 24 coale.

La înturnarea mea, dacă va fi prea tirziu și nu se va mai umbla pe Dunăre, mă întorc pe uscat și viu prin Brașov.

Închinăciunile mele la doamne și la amici. Să te aflu sănătos.

Al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1846, oct. 5, București

[*adresa pe verso*]: Domnului domn G. Bariț, redactorului *Transilvaniei* etc., etc. la Brașov

B.A.R.S.R., Corresp. inv. 33.524

Către Ștefan Goleșcu

Domnul meu,

Amabilul d-tale bilet mi-a făcut o surpriză din cele ce au putut în viața mea să-mi aducă niște senzații de fericire.

Primii bani ce îmi veniră pentru *Biblioteca* îmi veniră de la Golești, pentru cari am o religioasă venerație (să nu-ți paie grea expresia, îmi am cuvintele, și cînd le vei vedea îmi vei da dreptate), apoi să văzu și biletul cu litere străbune, cu o ortografie atît de erudită.

Domnul meu, ai lucrat în ascuns, sau de n-ai lucrat, vezi cât este de facil a scăpa cineva de tot ce ne făcea limba innobilă și a o arăta lumii în adevăratele ei vestimente.

Să trăiască românismul, domnul meu, și numele *Golescul*, ce primul aduse semintele civilizației în țara noastră. Gazete, teatru, idei de constituție sau de regulament, școale prin tot Prințipatul române[sc], casin, librerie, tipografie, cele ce a făcut Eliade pînă acum, toate e datoare țara umbre[i] răposatului d-tale părinte, fără dînsul aveam poate undeva, însă pe alt drum, și mult mai înapoi.

Primește, domnul meu, mulțumirile mele, dimpreună cu înalta stimă, cu care am onoarea a fi al domniei-tale plecat serv,

I. Eliade

1847, iunie 9, București

B.C.S., Fond St. Georges, nr. 140/1

Domnul meu,

Cu începutul tipăririi *Bibliotecei* ce e în lucru cu Erodote, Xenofonte, Dante, Guizot, Chateaubriand, G. Sand și un curs de literatură, mi s-au înmulțit spezele.

Am pe afară neadunați vreo 34 mii lei, și întîrzierea rambursării lor îmi întîrzie lucrarea. Dacă aveți ceva bani d-ai societății disponibili, ce se pot da pe interes, mă îndatorați mult dîndu-mi o sumă de vreo 150 # cu termen de vreo șase luni sau și de trei, sau și la orice bună cerere după trecerea de o lună, pînă se vor aduna din banii mei.

Lucrarea mea are îndestul de interes național, și cu titlul acesta e îndestul de recomandată frumoasei și românei d-tale inime, și sînt sigur că numai o extremă neposibi[li]tate te va face a nu-i întinde mîna.

La întîmplare de a se putea face această împrumutare, aș dori să mă împrumut de la *Golescul* și de la nimeni altul, să știe numai el.

Am plecat astăzi să viu la d.-t. a-ți comunica această bisonie și a fost cu neputință a străbate drumul cu droșchița mea. M-am întors înapoi și fui nevoit a-ți scrie.

Sînt sigur, domnul meu, că nu vei condamna cutezanța mea, ce provine din marea mea încredere și stimă în nobilele d-tale simtimente și din încurajarea ce îmi insuflă acele cugete atît de patriotice și întinderea acele[i] mîini cu atîta cordialitate ce îți e proprie.

Primește, domnul meu, cu cea mai perfectă stimă a mă însemna, cum odinioară mă subînsemnam părintelui d-tale,

Frate și serv,

I. Eliade

1848, febr. 5, București¹

[*adresa pe plic*]: Domnului domn marelui logofăt Șt. Golescul

B.C.S., Fond St. Georges, nr. 140/2

¹ Scrisoarea e întărită cu o pecete în ceară roșie, cu inițialele I. E.

Către domnitorul Gh. Bibescu

[1848, mai f. zi, București]

Preainălțate doamne,

În încetarea cu totul a tipografiei mele, cu încetarea *Curierului român*, am cerut voie a trece în Brașov spre desfacere de câteva cărți ce sînt acum slobode în Transilvania.

Acea voie atunci nu s-a putut a mi se da. Acum, fiindcă familia mi se află toată la băi, și eu am rămas cu totul singur în această epidemie, plecat mă rog să binevoiești a vedea starea unui tată de familie și a porunci să mi se dea voie pentru vreo două-trei luni a trece în Transilvania, unde îmi este și familia.

Al măriei-tale cel mai credincios și cel mai plecat supus,

I. Eliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1484/1

Către Gh. Magheru

Iubitul meu domn,

Se alătură d-tale adresa ce Guvernul provizoriu trimise m.-sale domnului ales Bibescu.

Astăzi, după ținere, plecăm spre Caracal. De acolo îți vom scrie. Toate pînă acum fură binecuvîntate de Dumnezeu.

A revedere, al domniei-tale frate,

I. Eliade

1848, iunie 9

Din Tabăra regenerației

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.237

Iubitul meu domn,

Cu destulă întristare aflai printr-o scrisoare că ai venit pînă lângă Islaz și nu ne-am putut întîlni. Miine la prînz să ne vedem sănătoși.

Cu venirea domnului Navara și d-lui Arcesul, aflai că n-ai iscălit adresa către fostul domn. Aceasta a fost actul cu nr. 1 ce mi-a părut rău că amicul meu n-a figurat într-insul, cînd sînt sigur că va avea unul din cele mai frumoase roluri în lucrarea regenerației.

Crezîndu-te tot parte a guvernului provizoriu, adresarăm această hirtie către magistrat, iar nu către d.-t.

Sînt trist, fratele meu, că ai fost așa de fără veste turburat, încît n-ai știut a profita de ocazie. Crede-mă că îți doresc gloria mai mult decît însuși d.-t.

A revedere, iubitul meu domn, spune, mă rog, damicelei Maghierul¹ că doresc a pune cea dintii cocardă luată din minile dumneaei.

Al domniei-tale frate și serv,

I. Eliade

1848, iunie 10, Crușov
Din Tabăra regenerației

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.238

Către George Barițiu

Iubitul meu domn²,

Îți trimit câteva hîrtii din care poți vedea lucrările noastre. Temerea [...] este desființată. Soliman-pașa dinpreună cu Emin-efendi³ și Omer-pașa au și sosit la Rușciuc. Cei dintii doi sînt comisari trimiși din partea Porții spre [a] face cele de cuviință, potrivit în interesul ambelor părți. Cel din urmă este capul oștirilor de observație, atît pentru Bulgaria, cît poate și pentru noi. Înaintea lor s-a trimis d. Voinescul⁴ ministru celor din afară, dinpreună c-un dragoman, spre a felicita și a [*indescifrabil*] cugețele românilor. Turcii [*indescifrabil*] mă foarte amical și în favorul [românilor]. Așteaptă [răspuns]. Poarta dacă tr[imite] cu oștiri [*indescifrabil*] arcuiri de triumf, sărbători, și toate cîte am fi datori către amici. De vor fi însă să vie cu oștire, atunci ... atunci vom spune că n-avem bătaie cu nimeni, dar nici drepturile nu ni le lăsăm.

D. Rosetti⁵ este însărcinat a-ți trimite totdeauna hîrtii și altele.

Te rog, iubitul meu domn, fă cum să se dea această scrisoare căt[r]e soția mea.

Salutare și frăție,

I. Eliade⁶

1848, iul. 16, București

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.525, text deteriorat

¹ Alexandrina Magheru (1825—1877); fiica generalului Gh. Magheru; căsătorită cu Dimitrie Haralamb; după înfrîngerea revoluției de la 1848, refugiată la Sibiu; arestată la Brașov; stabilită apoi la Viena pînă la reîntoarcerea în țară.

² Scrisoare publicată de Cornelia Bodea în *Lupta românilor pentru unitatea națională*, 1834—1849, București, 1967, p. 334.

³ Emin (Muhlis)-efendi; comisar turc în Serbia; prim-secretar al Ambasadei otomane din Paris.

⁴ Ion Voinescu II.

⁵ C. A. Rosetti.

⁶ Pe verso G. Barițiu înseamnă: „I. Eliade îmi face cunoscut apropierea turcilor ca amici. [...] Dezamăgirea urmă curînd.

Familia întreagă a lui Eliade era în Brașov din luna iunie 1848, lăsată în grija mea. În iuliu mai veniră familiile Christ.[ofi], Tell, G. Magheru de la Craiova și a lui Voinescu II, care fusese trimis la C-pole. Toate acele patru familii au fost date în grija mea, de aceea și scrisorile de la capii familiilor către soțiile lor se înaintau prin

Către Gh. Magheru

1848, iulie 30 [București]

Iubitul meu domn și frate,

Fratele Tell îți scrie și te ține în relații de cele întâmplate. La noua schimbare, de ai fi fost aci, negreșit erai unul dintre acei membri, căci glasul poporului este pentru cei ce au ridicat stindardul întâia oară. Însă patria te cheamă acolo, urmează-i glasul și te fericesc. Eu sînt obosit de grijă, de lucru și de marea responsabilitate ce este pe noi.

Îți recomand pe d. I. Nisipeanu¹, ca un militar vechi, a-l primi între volintiri și a-i da un post potrivit capacităților și trebuințelor sale.

Îți scriu în grabă, te îmbrățișez, și să dea Dumnezeu să ne mai vedem. Salutare și frăție,

I. Eliade

[*adresa pe verso*]: Domnului cetățeanului general căpitan al dorobanților și pandurilor din Principat, G. Magheru.

Anul 1848 în Principatele Române, București, 1992, vol. III, p. 78—79

Către Ion Ghica

1848, septembrie 29, Sibiu

Iubitul meu domn,

Nu știi încă dacă N. Golescu e pe drumul Constantinopolei, unde a plecat, sau arestat dimpreună cu ceilalți frați ai săi, ce sînt la un loc cu Bălceștii, Bolliac, Grig. Grădișteanu², Vasiliade³, Zanea⁴, Bolintineanu, părint.[ele] Ioan⁵ etc. în număr de 14. Unii zic că sînt trimiși la Brusa, alții la Orșova, a li se da drumul în Bănat.

mine pînă în novembre n[ou], cînd eu am fost provocat a merge la Sibiu și a participa la lucrările Comitetului ardelean în decursul războiului civil.

După catastrofa de la București, în septembrie, Eliade și Tell scăpară la Brașov, unde au fost primiți de către români cu muzică și torție, dar în ziua următoare au fost siliți a pleca la Bavaria.⁴

¹ Ion Nisipeanu (1812— ?); parucic; recomandat de I. Heliade lui Gh. Magheru pentru tabăra militară de la Troian (Rîmnicu-Vilcea). Carol Popp de Szathmary îi face portretul în 1844, la Băile Olănești; în colecția George Potra.

² Grigore Grădișteanu (1816—1892); participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; membru al deputăției trimise la Constantinopol; eliadist; exilat.

³ Nicolae Vasiliade; mare negustor; participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; membru al delegației trimise la Constantinopol.

⁴ Alexandru Zane (1821—1880); inginer; participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; emigrat; internat la Brusa; constructor de șosele în Samos în timpul administrației lui Ion Ghica.

⁵ Iosaf, Iosafat (Ion) Snagoveanul (Znagoveanu) (1797—1872); preot la Buzău, apoi la Colegiul „Sf. Sava“, eclesiarh al Curții domnești sub Alex. Dim. Ghica; ia parte la revoluția de la 1848; în 1853, ca arhimandrit, întemeiază capela română din Paris.

Noi sintem la Sibii, eu și fratele Tell. Magheru ține încă România-mică sub constituție, a protestat. Vin oștiri turcești asupra lui. Nu știu de se va izbi. Eu i-am scris să fie prudent, să nu dea revoluției caracter de rebelie.

Fuad-efendi¹ s-a purtat foarte crud și amăgitor către români, și cred că a ieșit din instrucțiile adevărate ale guvernului său.

Oștirea turcească a făcut prin inspirația, crez, a lui Duhamel², cele mai mari cruzimi în capitală. Soldaților români din cazarmă, ce ieșiseră cu puștile goale a le face onori, a le prezenta armele în sunetul muzicii, le-a răspuns cu mitralie, i-a silit a-și preda armele și i-a ucis apoi dezarmați; mahalalele a jefuit, femeii și copii a omorit. Și acestea toate s-a făcut ca să sature pe români de turci, să cheme ajutorul muscalilor, să vie ei să se poarte mai bine, să câștige inimile și să facă ce vor voi. De nu va lua măsurile cabinetul turcesc, cauza [...] e pierdută, și cu dînsa, poate, va fi rău și de Imperiul turcesc.

Fuad-efendi n-a vrut nicidecum să combine interesele guvernului său cu ale noastre, cari erau atît de bine unite; n-a vrut să pătrundă în duhul românilor. Pe nici unul din guvernul nostru n-a vrut să primească la Giurgiu, nici la Giulești, unde tabăra sa era plină de ciocoi reacționari [...]. N-a chemat dintre cei credincioși Porții decît la Cotroceni în tabără, unde a proclamat pe Cantacuzino³ de caimacam, și unde au închis foarte crud pe toți deputații capitalei.

S-a scris o relație pe larg despre cele întimplate de la 13 pînă la 19 sept., în București, de un martor ocular, și de se va tipări și-o voi trimite cu prima poștă, iar de nu, va mai întirzia pînă se va prescrie, căci eu nu o am, și am zis să tragă o copie care e de cîteva coale bune.

Maiorescul⁴ scrie de la Francfort că acolo dieta se ocupă de a băga chestiunea Principatelor în tractarea despre Italia; adică la întimplare de a pierde Austria, Italia, să se despăgubească cu Principatele noastre, îndemnizînd pe Poartă. Principatelor să se dea constituția Austriei, ce e numai cu o Cameră și cu votul fără cens; să aibă Principatele un prinț sau rege din familia Austriei etc. De unde a venit ideea aceasta, nu știu. Combină, judecă și fii pe cit prevederea, naționalitatea, nevoia te va povățui a fi *pour* sau contra ei. Cit pentru mine, am dorit și doresc a fi alăturați de Poartă, după vechile noastre drepturi, bazate pe tractate.

¹ *Fuad-efendi* (Fuad-pașa Mehmet) (1814—1869); general turc; comisar imperial în Principatele Române la 1848; unul din organizatorii înăbușirii armate a revoluției din Țara Românească.

² Alexandru Osipovici *Duhamel* (1801—1880); general maior rus; diplomat; comisar extraordinar în Principatele Române (1840—1849); Gheorghe Dim. Bibescu sub influența lui; în conflict cu ambasadorul Turciei.

³ Const. *Cantacuzino* (1793—1877); boier cu idei conservatoare; caimacam după căderea Guvernului provizoriu la 1848; președinte de consiliu sub cămăcămia lui Alex. Dim. Ghica; „coruptibil și cartofor, lacom de avere și lipsit de integritate“ (I. Ghica). Socrul generalului George Mano, președintele partidului conservator.

⁴ Ion *Maiorescu* (1811—1864); profesor; publicist și om politic; ia partea revoluției de la 1848 din Țara Românească; agent diplomatic la Frankfurt; emigrat; la reîntorcerea în țară director în Ministerul Cultelor și director al Eforiei școalelor (1859).

Arată, mă rog, închinăciunile mele doamnei Ghica¹.
A revedere, vrednicul meu amic. Salutare și frație,

[I. Heliade]

Adresa mea este Nicolae Gheorghiade la Paris.

Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848 (ed. Olimpiu Boitoș), Craiova, 1940, vol. III, p. 26—28; Anul 1848 în Principatele române, București, 1903, vol. IV, p. 600—601

Circulara lui Heliade, Tell și N. Golescu ca șefi ai emigrațiunii

[Paris, 1849, februarie]

Dreptate, frație.

Luni la 24 ianuarie s.v. s-a făcut adunarea de emigrații români din Paris, la care s-au înfățișat d-nii Eliade și Tell ca trimiși plenipotenți din partea emigraților din Transilvania și recunoscuți locotenenți, spre a lucra, în numele românilor, dimpreună cu colegul d-lor d-l. N. Golescu.

Numărul celor de față emigrați în această ședință a fost de 18, și anume:

D-nii Ștefan², Nicolae și Al. G. Golești,³ I. Voinescu⁴, Eliade, Tell, Gr. Grădișteanu, Pleșoianu⁵, Christofi⁶, Rosetti⁷, N. Crețulescu⁸, Paleologu⁹, Teulescu¹⁰, Petri¹¹, N. Ionescu¹², G. Crețeanu¹³, Magheru¹⁴ (cel june) și I.I. Filipescu¹⁵.

¹ Alexandrina Ghica (1830—1926); soția lui Ion Ghica, n. Mavros.

² Ștefan Golescu (1809—1874).

³ Alexandru G. Golescu (Arăpilă, Negru) (1819—1881).

⁴ Ion Voinescu II (1816—1855).

⁵ Nicolae Pleșoianu; căpitan în miliția Țării Românești; participant al revoluției de la 1848; refugiat la Sibiu, colindă Austria, Franța, Anglia, Turcia; reintors în țară în 1857.

⁶ Alexandru Hristofi (Cristofi) (1821— ?); ofițer în miliția Țării Românești; participant la revoluția de la 1848.

⁷ C.A. Rosetti (Ruset) (1816—1885).

⁸ Nicolae Al. Kretzulescu (1812—1900).

⁹ Alexandru Paleologu; participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; bănuț a fi unul din atentatorii la viața lui Gh. Bibescu; stabilit în Franța.

¹⁰ Petre Teulescu (? — 1885); funcționar la Arhivele Statului din București; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; refugiat la Sibiu, pleacă în Grecia și Turcia, reintorcându-se în țară după 1852.

¹¹ Ioan Petri (I. Petrovici al Petri); în 1839 a tipărit *Romulus*, traducere după scriitorul german August Lafontaine [cf. *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, II (1839), p. 142].

¹² Neculai Ionescu (1820—1905); orator, profesor universitar, ministru de externe (1876—1877); delegat de guvernul român la 1863 să caute osemintele lui N. Bălcescu la Palermo și să le aducă în țară. A redactat la Bruxelles *L'Étoile du Danube*.

¹³ George Crețeanu (Crețeanu) (1829—1887); magistrat, poet; ca student la Paris, se alătură emigrației revoluționare române; redactor-șef al revistei *Junimea română* (1851).

¹⁴ Ion (Niță) Magheru; nepot de frate lui Gheorghe Magheru; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; căsătorit cu Paulina, fiica lui Christian Tell.

¹⁵ Ion I. Filipescu (Curcanache); ia parte la revoluția din Țara Românească; cîrmuitor al jud. Vlașca; agent al Principatelor Unite pe lângă Poartă; deputat și ministru. „Om instruit și de o mare inteligență, cu idei foarte liberale, chiar excentrice“, „patriot, de o mare energie“ (I. Ghica).

După mai multe dezbateri s-au făcut două propoziții: una de d-nii Rosetti și Crețulescu, și cealaltă de d-nii Șt. Golescu și I. Voinescu.

Cea dintii cuprinde cele următoare:

„Noi nu recunoaștem de șefi cîrmuitori ai emigrației și ai cauzei române pe cei trei români aleși de emigrația din Transilvania, ci voim a se face altă alegere.“

Cea din urmă, precum urmează:

„Noi nu putem face altfel decît a recunoaște alegerea făcută de un mai mare număr de emigrați decît acela al emigraților de aici din Paris. De aceea recunoaștem pe persoanele alese, însă provizoriu, pînă ne vom înțelege cu emigrații din Transilvania, căci am socotit de cuviință că ar fi mai bine să avem un guvern compus numai de o singură persoană, cu un consiliu de alți patru sau cinci.“

Îa urmă, aceste propoziții s-au pus la balotare, și ceea dintii a avut numai voturile celor ce au propus-o, iar cea de a doua a unit majoritatea.

Prin urmare, s-au primit de capi ai emigrației române d-nii N. Golescu, I. Eliade și Chr. Tell, cari vor lucra în cauza română.

Această numire se face d-tale cunoscută spre a recunoaște în viitor de guvern al emigrației, pînă la a doua punere la cale, pe aceste trei persoane, către cari și numai te vei îndrepta la orice împrejurare ce ar cere dezlegare.

I. Eliade, N. Golescu, Chr. Tell

Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848 (ed. Olimpiu Boitoș), Craiova, 1940, vol. III, p. 30—32

Către Gh. Magheru

Iubitul meu domn,

Am primit scrisoarea d-tale din 3 mart., și cu adevărat tăcerea noastră ar fi fost un semn de indiferență sau de răceală către bunul și singurul nostru coleg dacă am fi știut unde te afli și nu ți-am fi dat nici o relație despre noi. Însă pînă în Paris noi n-am știut că te afli în Triesti. De acolo ți-am scris.

Acum îți scriu din Londra, după ce am desființat farmecul—ca să zic așa—al intrigelor și s-a tipărit broșura justificativă a mișcării noastre dimpreună cu petiția către Poartă și protestația către Englitera, Franța, Prusia și Austria. Ne determinaserăm a merge la Constantinopole după ce vom trimite acea protestație către puterile sus-zise.

Însă, auzind că Ioan Brătianul¹ dă în Londra, în numele Locotenentei, o broșură în care atacă pe Poartă, și ca să fim sinceri programei noastre decălătorie, ce ne-am făcut-o cînd am plecat din Transilvania, am hotărît, Tell și eu, să cheltuim și cei din urmă bani ce mai aveam și să venim în Londra, a drege ce ar fi putut strica broșura Brătianului, a înfățișa țara

¹ Ion C. *Brătianu* (1821—1891).

înaintea parlamentelor și cabinetului Engliterei și a căta să arătăm lucrurile în adevărul lor acolo de unde se sprijină astăzi mai cu energie Turcia, și prin urmare și noi.

Am venit în Londra. Brătianul a dat un articol în gazete prin care își retractă cele scrise în supărarea turcilor.

Ne-am înfățișat la lordul Palmerston, am făcut cunoștințe cu mai mulți lorzi și membri ai Parlamentului comunilor. I-am făcut să ia un viu interes la cauza noastră.

D. Birbec a publicat o broșură în favoarea Principatelor după duhul și interesele englezilor, a împărțit-o între membrii camerilor și prin toate cetățile comerciante ca să deștepte interesele popoului și să formeze o opinie spre a prepara mințile și a le dispune în favoarea noastră la interpelația ce va face în camere lordul Dudlei Stuart¹ la 21 martie stil nou.

În gazeta *Times* a ieșit un articol, în favoarea noastră și în contra rușilor, foarte îndeminatec. În *Glob*, care e gazetă a lordului Palmerston, a ieșit altul, de asemenea natură.

Amindouă aceste gazete ne-a făcut mare bine, căci au publicitate și sînt stimulate ca gazete ministeriale, lucru ce reprezintă cauza noastră ca legitimă.

Lordul Palmerston a arătat tutulor lorzilor de cunoștința noastră că a rămas mulțumit de venirea noastră, de langagiul nostru ș.c.l.

Ambasadorul turc Mehmet-pașa ne considerează de bineveniți, care ne-a și dat un credit politic. Toți ne asigură de bune speranțe și ne-au făcut unii a crede lucruri ce modestia noastră nu ne-a iertat să sperăm cînd am început mișcarea și cînd am tractat cu Suleiman-pașa.

Am fi vrut să ședem pînă se va face mișcarea sau interpelația în favoarea noastră la 21 martie în parlamente. Însă am isprăvit banii, și ne-a fost teamă să nu stricăm totul cu o poziție atît de umilită în mijlocul Londrii, unde neaverea e considerată ca un vițiu.

Miine plecăm la Paris, și de acolo la Constantinopole. Doresc să vii și d.-t. și fă cum ori să vii la Paris, ori la Marsilia, ori să ne întîlnim la Livorno. Dacă mai ai de cheltuială, păstrează și pentru mine ceva, căci eu n-am mai rămas decît cu trei galbeni.

Am văzut că repeți de două ori expresia mea: „o ambiție fără loc și fără timp“. Nu știu cum ai luat-o. Iată înțelesul ei. Eu am văzut în d.-t. acolo, în țară, unde era locul și ti[m]pul, o sprijinire a intereselor, o îmbrățișare fierbinte a cauzei, o lepădare de sine și primire a merge unde te chema patria, o lipsă totală de orice ambiție, cînd, fiind membru al Guvernului Provizoriu, te făceai că nu înțelegi intrigele celor ce dorea a ne despărți prin depărtarea d.-tale. Și cînd la formarea Locotenenței de trei, după ce-

¹ Dudley Coots *Stuart* (1803—1854); om politic englez; a privit favorabil, la început, problema țării române; a răspuns la scrisorile și memoriile trimise de I. Heliade și alți emigrați români.

rerea lui Suleiman-paşa, ai văzut pe alţii luindu-ţi locul şi ai primit a servi patria mai bine acolo unde influinţa şi braţul d.-tale era de mai mare necesitate cauzei.

Atunci era locul şi timpul unde să poată cineva aţîta ca o ispită o ambiţie adormită, iar nu acum. Şi în străinătate, unde nu e nici locul, nici timpul. Iată înţelesul expresiei mele.

Ah, frăţioare, ce ştii de bietele noastre familii? Eu nu ştiu nimic de cînd am plecat, şi tremur cînd gîndesc.

Scrie-mi în grabă la Paris, ce să fac, să te aştept sau să plec a te întîlni la Marsilia ori la Livorno?[...]

Ştii că un adiotant al lui Omer-paşa a ucis în duel pe un locotenent-colonel rus, şi cerînd Diuhamel pe bravul ofiţer turc şi nevrînd să-l dea Omer-paşa, s-a bătut generalii de amîndouă părţile, şi pe urmă tot Diuhamel şi-a cerut scuze.

A revedere. Salutare şi frăţie,

I. Eliade

3/15 mart. 1849 [Londra]

[*mai jos Chr. Tell scrie*]: Amicu Dumitrache Tell te îmbrăţişează cu sinceritate şi te doreşte.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.236

Către N. Pleşoianu

Marsilia, 14/26 martie 1849

Iubitul meu domn,

Cu îmbrăţişările mele şi cu părerea de rău a despărţirii noastre, îţi trimit şi a mea recunoştinţă, şi multa preţuire ce am pentru frumosul dumitale caracter.

Avînd grijă despre banii ce mi-ai înaintat, îţi alătur şi această scrisoare către d. Cogălniceanu; te rog, dă-i-o.

A revedere. Arată complimente şi îmbrăţişările mele fraţilor Hristofi şi Opreanu¹, pe care îi iubesc şi stim.

Salutare şi frăţie. Noi miine, duminică, plecăm.

I. Eliad

C.D. Aricescu, Corespondinţa secretă şi acte inedite ale capilor revoluţiunii române de la 1848, broşura III, Bucureşti, 1875, p. 30.

¹ N. Opran (*Opreanu*); a luat parte la revoluţia de la 1848 din Ţara Românească; cîrmuitor al judeţului Mehedinţi; emigrat.

Către emigrații români internați la Brusa

Paris, 1849, iulie 20/1 [august]

Fraților din Brusa¹,

Scrisorile d-voastră au făcut o sărbătoare pentru toți românii nerătăciți din Paris. Este mai o săptămână de când le-am primit; ș-oripecine înțilnesc, fiecare nu se poate ține încă d-a nu exclama, citind un fraz de bucurie, de mirare, de entuziasm: „bravi români, generoși băieți! Nu moare patria noastră cu astfel de fii“, și altele asemenea.

Sînt plin de mulțumire și de recunoștință că scrisorile mele s-au primit de d-voastră și s-a simțit adevăratul lor simț; cu còpiile lor schimonosite poate umbla a-mi face mie mare rău sau dezbinare, făcîndu-le fel de fel de răstălmăciri.

Fraților! Eu cuget că eram dator să vă scriu pe toată expediția, dîndu-vă socoteală de ce facem, arătîndu-vă cugetările și părerile noastre, luminîndu-vă asupra oricărei curse ce ni se întinde, povățuîndu-ne unii pe alții cu blîndețe și cu inimă curată. În loc să fiu incriminat că n-am urmat așa, că nu v-am scris întodauna, mă incriminează din contra pentru cele puține scrisori de ce să vă scriu; ei vor să aibă monopolul tuturor, ei singuri să cugete și să facă, și să lucreze oricît de rău și de copilărește; ei singuri să scrie și să ție corespondință cu cine vor, fără să dea socoteală nimului.

Calomnia fie monopolul lor; iar consiliu și luminarea, darea părerilor, este un drept al fiecăruia. Pe toată expediția vin felurimi de scrisori din Constantinopole, cînd cu o idee, cînd cu alta; cînd pline de batjocoră și ridicole, al cărora scop nu e decît să ne dezbine și să ne facă a ieși din programa mișcării și a călea principiul constituției, compromițîndu-se în ochii nației cei [ce] au jurat pe dînsa și suferă pentru dînsa, cum și în ochii Europei și în ochii turcilor.

Aceste scrisori sînt tolerate, necriticate, pentru că d-lor și-au arogat monopolu de a scrie; eu însă pentru două scrisori fui condamnat de d-lor; și pentru ce? Căci mi-am dat părerile mele, cari le aveți și d-voastră? Căci v-am mărturisit profesia mea de credință? Căci v-am spus și pe vapor și într-aceste scrisori că capi n-am avut decît patria sau poporul, și că nu ne trebuie capi? Căci mi-am luat o datorie, inspirată de dragostea d-voastră și de vîrsta mea, a crede ca să vă dau oarecare consiliu?

Pe autonomia țării și pe suzeranitatea Porții am jurat; oare ce va zice lumea vîzînd broșure ca cea de la Londra, în care se atacă Poarta? Și protesturi ca cel care s-a văzut din partea unui comitet democratic?

Numele nu fac faptele; dacă cheamă pe cineva Aristide, ori Caton, ori Achile, ori Petru, va să zică oare că este însuși Aristide, Caton, Achile ai antichității, ori apostolul Petru? Sau că virtuțile acestor bărbați au trecut în omonimul lor? Franța se zice astăzi democratică, și niciodată Libertatea n-a fost mai înecată într-însa ca astăzi. Pentru ce cu un nume

¹ *Brusa* (Bruss, Bursa); oraș din nord-vestul Turciei, unde au fost obligați să stea unii fruntași ai revoluției de la 1848, emigrați.

atit de profanat de impostorii contimporani, cu un nume atit de batjocorit în Franța, să injurăm principiile sintei noastre cauze, bazate pe datinile țării, cari fac ceva mai sacru decit o democrație, și să ne pierdem cauza cu copilării? *Însă acestea nu vin de la copii, că sînt destul de măricei.*

Acum în urmă să mai făcu o hîrtie în Constantinopole mai oleo-leo; cine a auzit de dînsa a rămas în uimire de atita imprudentă. Ungurii se plîng precum că a fost o cursă pentru dîșșii a-i compromite cu Turcia. Ungurilor, căroră li se propuse ca s-o primească, au refuzat, zicînd că e ne-bună. De vi se va propune să subscriți o asemenea hîrtie, *feriți-vă, nu e curat lucru*; singuri scriți să se ție autonomia și suzeranitatea. Prin urmare, nu ieșiți niciodată din aceste două principie, aci stă mîntuirea noastră. Coprinsul și sensul acestei hîrtii îl cunosc; însă nu poci să vi-l scriu acuma; atit vă rog, feriți-vă de a pune semnătura pe orice act în contra autonomiei și suzeranității; orice act *care ne degradă în starea sclavilor ce schimbă stăpîinii*, sau de bunăvoie, sau dați de zestre, sau în schimb, sau vînduți; *pricepeți, fraților*, astfel de hîrtie cutezară unii să facă; este curat lucru ăsta?

Aceiași oameni cari în București făcură atitea rele în înțelegere cu Odobescu¹, *mișcați din pîrghii în pîrghii*, prin relații ori de rudenii, ori de amicie, să-i vază cineva despărțiți de mai întregimea emigraților și să ție neîncetat un drum cu totul altul decit al constituției, cînd înapoind cu *regalitatea*, cînd prefăcîndu-se că înaintează cu *democrația*, cînd în dreapta cu o hîrtie, cînd în stînga cu un act: și toate faptele, toate greșalele să se grămădească și să facă un tot, ce ne vatămă cauza astfel cum inemicii nu o ar fi putut vătămă. Aceste toate, o repet și o voi repeta, că nu se pot mișca *decit de pîrghii, de pîrghii necurate, inemice*; și credulii se fac victime. Sînt plin de mîngiere și aplaud sentimentul de a vă ține dreptul de oameni liberi, cu aceeași misiune fiecare, *fără capi și fără vătăfi*. Fapta dv. de a scoate din neavere și a ne trimite una mie franci e o probă vie că nu vă trebuie capi, ci însărcinați, abonați, servitori. Pe tot românul să-l întărească Dumnezeu totdauna de a plăti, iar nu de a fi plătit; cînd plătiți cereți socoteală; ceea ce ați făcut d-voastră vă onoră; și noi primim cu bucurie însărcinarea. Se va da și celor d-aici hîrtia d-voastră.

Eram hotărîți, v-am seris cîtetrei², să nu ne mai amestecăm în nimic ca capi sau coade, decit numai ca români. *Cu condiția aceasta însă, de a fi plătiți, primim tot. Nu o mie de franci, ci și chiar un franc de ne-ați fi trimis din neaverea d-voastră, se schimbă și rolul, și langajul*³. Nu mai sîntem capi, ci slugi; *pricepeți voi?* Aceasta să o cereți și de la alții și de la voi înșivă, dacă ați luat crucea care o purtați, crucea exilului și a proscrispției. *Feriți-vă de ambițioși*; și dacă ați văzut și în mine altă ambiție de a mă sacrifica servind, fugiți de mine, că nu vă sînt omul. Atitea scri-sori nebune stau de față după la toți aceia ce umblau să vă amăgească, cu capacități ce zic că au mari, cu minte diplomatică, alergări în sus și în

¹ Ion Odobescu (1793—1857); colonel; în calitate de șef al oștirii a arestat la 19 iunie 1848 guvernul revoluționar; tatăl scriitorului Alexandru Odobescu.

² Adică membrii Locotenenței.

³ Aceasta, ca și o altă scrisoare a lui Heliade din februarie 1851, a provocat scri-soarea lui D. Negulici publicată în *Românul*, nr. 22 din 1860.

jos, ca să dezbine prin piri și minciuni; ei bine, acești oameni în țară, în timpul constituției, n-apucaserăm să fim recunoscuți, și mirosea mulți la domnie; scria scrisori pe la comisar să facă a fi aleși de domni; vă poate spune și fratele Scarlat Filipescu¹. Apoi să crează cineva pe astfel de oameni copilăroși și ambițioși, fără timp și fără loc?

Ce fac astăzi decît intrigi? Cine îi pune să le facă? Cu ce le-ați greșit sau le-am greșit? Pentru ce mai toată emigrațiunea să aibă aceleași principie pe care a jurat, și numai ei *nu*? Ca să zică că sintem despărțiți în două cîmpuri? Nu, un cîmp sintem toți, și altu inamicul ce sugrumă țara. Ca să ne facă rău afară, *recrută pe acei din emigrați cîți sint lepădați din sinul emigrației pentru pete de bani*. Ce a făcut C. Bălcescu peste o mie de galbeni publici? Ce a făcut frate-său Nicu șase sute alții? Nu zic să-i dea altora, cum i-am dat noi comitetului ales de dv.; și nici să voiască a da socoteala nimului, zicînd că nu cunaste pe nimeni? Ce v-am socotit noi cînd v-am dat socoteala și banii, și ce ne-am socotit pe noi? Asta va să zică frăție, a ne stima unii pe alții și a stima cei mai puțini pe cei mai mulți, iar nu să ieșim *cu calitate și cu calitate*; și apoi, ca să facem rău, să iscălim la comitete democratice; și să visăm a schimba oamenii și națiile ca vitele.

În Londra astăzi se face minuni pentru unguri, și noi stăm cu jînd; pentru că nu ne putem duce a mai cerca întru a sămînța chestiunea în favorul turcilor, și prin urmare al nostru. Pentru ce? Pentru că banii publici s-au mîncat de cei ce umblă cu democrația, parcă noi și voi n-am fi ceva mai mult ca democrați, dacă nu voim a fi creștini. Noi aristocrați, și voi, cari dăm socoteala unul altuia? Noi aristocrați, cari n-aveam cu ce să ne cumpărăm seara luminare și ziua hîrtie, dacă nu ne trimiteați voi bani? Voi aristocrați, cari *nu suferiți vîtaf*, și care scoateți cel după urmă obol ca să ajutați pe frații voștri? Voi aristocrați, ce v-ați pus cu toți în egalitatea proscricției, exilului, și v-ați pierdut libertatea?

Să dăm socoteala; în urma protestului fără chibzuință, n-am pornit mișcare în contra ca să-l anulăm în public, socotim că nu e bine să ne știe lumea că sintem unii în dreapta și alții în stînga; am făcut alt protest, ca și cînd nici n-ar fi existat al lor. L-am dat la ministru Franței și am tipărit vro sută de copii, nu ca să se publice, ci ca să le împărțim pe la ai noștri, dîndu-le socoteala, îl vom trimite și la Londra; nu l-am trimis, căci nu aveam cum să ne ducem; de nu trimiteați bani, n-aveam nici cu ce tipări aceste exemplare; iată, vă trimitem și d-voastră.

Eu am scris o broșură în care arăt continuația țarei de la Radu Negru pînă la Mihai, drepturile și datinile ei, schimbarea principelor constituției la Mihai. Reforma lui Mavrocordat, regimul fanariotic, intrigile Rusiei de la 1828—48, impunerea Regulamentului, pierderea autonomiei, cauzele ce au făcut pe români a face mișcarea, și în fine preparația mișcării. Revoluția, partea dramatică a ei, am lăsat-o pe seama altora sau pentru alți timpi. Această broșură, de voi afla un editor, crez că voi putea să v-o trimit cu expediția viitoare, de nu va mai întîrzia, pînă voi găsi mijloace de a o tipări.

¹ Scarlat N. (Șarloti) Filipescu; căpitan, participant la revoluția din 1848; internat la Brusa; heliadist.

Este lucrată franțuzește. Am lucrat iară o altă scriere, intitulată *Impresiile unui român după ajungerea în Franța*. Am aflat [mijloc] să mi-o tipăresc și vi le voi trimite. Nu puțin va recomanda scrierea aceasta pe *România*, pe fiii ei și constituțiile ei. Simpatie vom dobîndi; într-aceasta figurează și traducția unei poezii ce am făcut-o la Orșova, unde mă aflam la Sfîntul Nicolae trecut, 1848, decembrie 6; vă trimit copie și d-voastră.

Mă ocup și cu *Evangeliiile* a le comenta, cum este *Tatăl nostru*; acestea le voi da în formă de jurnal, sub titlu *Cristianismul*, ca să luăm arma din mîna iezuiților. *Evangeliiile* la începutul lor erau jurnalul epocii, căci Εὐ-ἀγγελία¹ va să zică *nuvelă bună*.

C. D. Aricescu, Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, broșura II, București, 1874, p. 66—71

Către I. D. Negulici

Frate Negulici,

Am primit scrisoarea d-tale. Am răspuns la toți frații în general și dv., căror mi-ați scris în particular. Vă sînt foarte recunoscător la toți pentru încrederea ce ne dați.

Sînt, frate, foarte mîngiat, scrisorile în parte ale d-voastră mi-au făcut mult bine. Nu știu nimic despre familia mea de la februarie. Eram toți fără nici un soldiu, eu mai virtos ajunsesem să nu mai am nici hirtie pe ce să-mi cumpăr, și seara mă culcam fără luminare. Asta mă uluia de tot și mă făcea să pierd și singura mîngiere a scrisului.

Nu poci să-ți spun pînă la cită bazeță ajunsese intrigile și corespondințele din Constantinopole: pira, calomnia, ridicolul, toate s-au cercat.

Sînt martori peste 10 francezi cu cari am călătorit de la Marsilia în Constantinopole. Ei sînt încă în Constantinopole, și mai virtos d. Dufour², pe care îl cunoaște cocoana Zinca³. De vei merge în Constantinopole, fă cunoștință cu dinsul, întreabă-l cit ne iubea toți francezii pe batel, cum era reprezentată nația cu noi trei, și cum era cu d. Crețulescu; în ce fel de chip simțămintele noastre și purtarea ne recomanda și pînă unde conversația în diferite materii îi făcea să se apropie de noi. Hei bine, s-a coborît d. Crețulescu a scrie și aceasta, că îi crăpa obrazul de noi pe batel, că intram în discuții, cum ne rămînea francezii, că scoteam cordelele Nișamului⁴, și alte lucruri neadevărate. Ca să pricepi cit nu se sfîesc oamenii ăștia de a-și degrada ființa și a inventa minciuni, întreabă, așa te rog, pe departe, spre

¹ Vestea bună (gr.).

² *Dufour*; profesor francez stabilit în Țara Românească; împreună cu Ion Maiorescu au fost directorii Gimnaziului din Craiova.

³ Zoe (Zinca) *Golescu* (născută *Farfara*) (1792—1879); soția lui Dinicu Golescu.

⁴ *Nișam* (*Nișan*) *Iftikar* (Ordinul gloriei); înaltă distincție turcă întemeiată de Mahmud al II-lea în 1831; din 1844 se putea oferi și străinilor.

convicția d-tale, când vei merge în Constantinopole, pe oricare din francezii ce au venit cu noi. Prin Dufour poți face cunoștință cu toți. Vezi, asta nu e piră, ci apărare, și de aș fi să mă apăr pe mine aș tăcea: sînt și alți doi sfîșiați.

Frate Negulici, fraților Zossima și Russo¹, dacă mă iubiți cum vă stim și vă iubesc, vă rog arătați-mi același semn de dragoste toți. Scriți-mi cum vă scriu, *frate*, iar nu *domnule*, căci frații ce am avut de la mama i-a luat Dumnezeu; și mama, ca să mi-i dea, n-a simțit atitea dureri la naștere cit a simțit și simte mama noastră patrie ca să ne înfrățească și să ne dea fiecăruia atîția frați. Durerile patriei ne-a înfrățit, fraților, și nu ne mai poate despărți decît numai infamia în care am avea nenorocirea să cădem vreunul din noi.

Nu știți cu cită căldură vă dau numele de frate, și cită mîngiere îmi va face cînd îmi veți da și d-voastră acest nume. A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

iulie 20/1 [august] 1849 [Paris]

P.-S. De la unguri se aud minuni.

Nu știi un lucru, ți-aduci aminte la Brașov cînd cu nici un chip nu puteam să mă despart de copii și să-i las în foc ca să mă încarc cu în-sărcinarea ce mi-ați dat-o? Îți aduci aminte cînd îți spuneam că fac două rele cu primirea mea, întii că-mi părăsesc copiii și al doilea că mulți, în loc să o ia ca un sacrificiu din partea unui tată a-și abandona copiii, or să mă urască și mai mult și or să mă sfîșie? Prezicerea mea s-a împlinit, pentru că era vedere curată, iar nu prevedere.

Îți aduci aminte iară că vă spuneam că calea e lungă, nevoile mari, depărtarea de familii îndelungată, și e un mare rău a se aventura cineva în străinătate? Mijloace n-avem, bani nu sînt etc.

Atunci d-ta cu alții, nu-mi aduc aminte bine dacă era dd. Duillie² și Rucăreanu, îmi ziserăți că vorba este să faceți ce puteți și, fiindcă nu sînt alți bani, să meargă unul în loc de doi, și prin urmare să merg eu și să-mi dați mie acei cinci sute galbeni.

Dacă aveți suflet, spuneți ce v-am răspuns. Astă propunere mi s-a părut o nenorocire; n-am putut să primesc, v-am spus că numai auzirea ei o să răcească pe d. Tell, și cu dreptul o să se simță rănit; v-am rugat să n-o mai repetați.

¹ Nicolae Russo (*Rousso*, Rusu, N. B. Locusteanu); participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească, exilat la Brusa; apoi deputat, secretar, membru în Consiliul superior al Ministerului de Domenii și Agricultură; a publicat volumul *Din Exil* adunînd articole tipărite în străinătate (1849—1859), apoi *Ion Heliade Rădulescu, Scrisori din exil*, Buc., 1891, *După exil*, Craiova, 1898, și *Ioan Heliade și detractorii săi*, Craiova, 1898; mare admirator al lui Heliade.

² Marcu N. Duiliu (*Duillie*); participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; comisar al guvernului provizoriu; emigrat, internat la Brusa; deputat în Divanul ad-hoc; unul din primii elevi ai Colegiului „Sf. Sava“, avînd ca profesor pe I. Heliade Rădulescu, căruia i-a răspîndit publicațiile, i-a făcut abonamente și l-a împrumutat cu bani.

Hei bine, d. Tell mi-a imputat că am intrigat eu și că mi-ați primit-o d-voastră; alte atitea. I-am spus cu toată răceala că nu e adevărat și că timpul va descoperi adevărul, că pot să-i aduc probe; mi-a zis că și d-lui are probe, căci i-a spus-o N. Bălcescu.

Acum nimeni nu poate ști adevărul mai bine decît d-ta și cîți erați de față. D-voastră știți de unde a ieșit această vorbă și acea părere. Singuri puteți vedea că duhul acestor oameni nu e de împăcare, ci tot de dezbinare. Nu se rușinează a asupra și a spune minciuni, numai să vadă că pot dezbinda.

Arată, te rog, îmbrățișările mele la toți frații. A le scrie la toți n-am putut, pe rînd însă le voi arăta dragostea și stima mea. Fraților Zanea, Ipătești¹, Serghie, Serghiade², Florescu, Filipescu, Mano³, Giurescu și ceilalți spune-le toate simpatiile mele. A revedere,

[I. Heliade]

Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848 (ed. *Olimpiu Boitoș*), Craiova, 1940, vol. III, p. 89—92

Către N. Russo

Frate Russo,

Îți dau numele acesta, căci cită carte știi, ai învățat-o singur, ca și Rousseau, și apoi, pînă nu va muri tiranul, și sistema despotică ce apasă pe ruși nu va pieri, rusul e un sclav. Atunci cînd va fi liber, n-am de ce să-l urăsc, e și el om și creștin [...]. Primește de la mine această schimbare, și fie ca o profecție, dacă nu ca să ajungi pe marele filozof în geniu, cel puțin în spiritul și simțimentul de egalitate, de omenire și de onoare.

Îmi place și mă simt norocit a-ți strînge mîna și a te numi frate. Scri-soarea d-tale îți onorează caracterul; a plăcut tuturor fraților cărora ăm citit-o.

Scrii de unire și stimă reciprocă. Ea singură ne mîngîie de străinătate. Cei uniți sintem și vom fi uniți de-aceiași principe. Frații Golești, Grig. Grădișteanu, Pleșoianu, Hristofi, Aristia, Teologul⁴ ne vedem mai tot-

¹ Grigorie *Ipătescu* (? — 1852); frate cu Nicolae Ipătescu (1804—1869), decedat la Brusa.

² C. *Serghiad*; comisar de propagandă al Guvernului provizoriu în județul Mehedintzi (iulie 1848); exilat la Brusa.

³ Alexandru (Greco) *Manu* (1825—1874); ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; comisar de propagandă în Brăila; emigrant, internat la Brusa; întors în țară la 1851, expulzat din nou; plecat în Sardinia să se înroleze în armata ei.

⁴ Nicolae *Teologu*; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; numit de Guvernul provizoriu în postul de comandant al Gvardiei naționale din București, în locul lui Crețulescu; exilat la Brusa.

deuna; se înțelege că și cu noi trei, N. Golescu, Tell și Eliade; ceilalți s-au despărțit; după ce au fost destulă vreme constituționali, acum s-au ales cu calitatea să fie democrați, desprețuind o biată cantitate ca noi de vreo sută de emigrați și de o țară întreagă ce geme.

Ce frumoasă simțire și fierbinte mi-a deșteptat expresia d-tale când vorbești de d-na Goleasca și te exprimi cu vorbele „mama d-lor Golești și a noastră a tutulor”. Dar, fraților, bună și mare mumă aveți. Română și la chip, și la inimă. Ea a făcut și a inspirat acești patru voinici și rabdă ca o spartană dorul de mumă cu cea mai mare resignație. Să vă trăiască mama asta! Și respectul ce îi sinteți datori să-l arătați prin dragostea copiilor dumneaei.

Din Transilvania am primit câteva numere ale foaiei *Espatriatul*¹. D. Bolliac, redactorul ei, și part. Ion ne servesc cauza foarte bine prin acea foaie. Însă știți ce? Și pentru dînsa n-au putut tăcea. D. Ghica scrie în Paris, luînd-o în bătaie de joc, ridiculînd pe Bolliac cu batalionul sacru și arătîndu-l că a furat ideea lui Bălăcescu². Adică trebuia să stea cei din Transilvania, să nu scrie nimic, să nu facă nimic pînă nu va cere voia sau nu vor veni acei ce au luat în monopol și patria, și corespondența, și lucrările. În loc să le mulțumim căror se ostenesc și ne servesc cauza cu atîta curaj și demnitate, îi ia în rîs! Ce micșorime! Să dea Dumnezeu să fie numai invidie și micșorime de suflet, iar nu și trădare.

Salutare și frăție,

I. Eliade

ieulie 20/1 [august] 1849 [Paris]

Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848 (ed. Olimpiu Boitoș), Craiova, 1940, vol. III, p. 93—94

Către George Barițiu

Frate Baritz,

Am onoarea a îți recomanda pe domnul Mandl, fratele d-lui doctor Mandl³ din Paris.

Aci este a se forma un jurnal, al căruia scop este a arăta curat și fără pă[r]tinitate opiniile fiecăruia nații și populații.

Ca să aibă corespondenți exați, cată a se adresa la bărbații respectivi ce cunosc opiniile și trebuințele nații sale, din adevăratul punct de vedere, fără exaltații și părtiniri.

¹ *Espatriatul*, Brașov, 25 martie-10 iunie 1849, redactor și editor C. Bolliac.

² Vrea să spună N. Bălcescu.

³ Dr. Louis Mandl (*Mendel*); trimisul lui Lamartine, ministru de externe al Franței în 1848; cu misiune specială în Țara Românească.

Te rog, fii înlesnitor unei asemenea întreprinderi. Recomandă pe d. Mandl din partea mea și dd. Popazu¹, Laurian, Barnutz și ciți cunoști.

La domnii aceștia, la fratele Mureșanul nu uita a mă recomanda și pe mine. Frații Maiorescu și Aaron, de vor fi p-aci, spune-le asemenea că-i îmbrățișez. Doamni Baritz sărut mâna.

Al domniei-tale frate,

I. Eliade

10/22 sept. 1849, Paris

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 33.527

Către emigrații din Brusa

Paris, 1849, decembrie 6
Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National

Fraților din Brusa,

Am primit scrisoarea d-voastră din 1/13 octombrie împreună cu 2.200 fr. D. Perdikides, care îmi trimite acești bani prin poștă, îmi scrie că în ade-văr i-ați trimis 2.400 fr., însă 200 fr. i-a oprit el pentru cheltuieli, și mă îndatorează prin scrisoarea sa să vă înștiințez despre aceasta.

Vă face onoare, domnii mei și frați, această credință și devotament pentru ale patriei, când pe cei mai mulți din emigrați sventurele și suferințele i-au făcut sceptici, materiali și poate pe unii și brutali (rezultat prea firesc). Omul e întreit: fizic, intelectual și moral. Când nu e în starea normală, când e gonit după urmă, când îl obosește fatica, foamea și setea, când n-are unde să-și mai plece capul, când n-are cu ce să-și aline foamea și să-și încălzească trupul, credeți oare că acel om, în asemenea stare, mai se gindește la arte, la știință și la armonia ce iese din amândoi? Nu, fraților, atunci încetează omul intelectual și moral; numai omul material mai există, și pasiunile toate într-însul sînt așa de tari și vii, ca ale fiarei flămînde ce caută să mănînce.

De mai are putere în d-voastră glasul patriei, de se simte încă în d-voastră omul moral și intelectual, este ori că din viața trecută ați cultivat și ați întărit inima și mintea dv. cit să nu cază curînd, sau că neaverea și persecuțiile v-au fost mai puține aci, sau că amîndouă aceste împrejurări v-au ajutat să stați tari și neînvinși. Aci în Paris a fost și e mare neavere și strîmtoare, și când sărăcia intră pe ușe, dragostea iese pe fereastră. De aci cereri de socoteală, acuzații, imputări, ure, întăritări, neînvoire, pentru că nu mai există decît omul material.

Vă mulțumesc, fraților, de onoarea ce-mi faceți a vă încrede să-mi trimiteți acești bani, și va fi nu un păcat, ci o crimă de a nu se arăta Eliade demn de frumoasa și nobila voastră încredere. Observațiile ce-mi faceți

¹ Ioan Popazu (1808—1889); protopop la Brașov, episcop al Caransebeșului (1865—1869).

m-au bucurat mai mult decît sacrificiul ce faceți, pentru că a sacrifica unde se cuvine, aceea este înțelept. Eu văz că am a face cu bărbați pățiți și maturi, iar nu cu creduli intuziaști, ce se lasă a fi jucăria impostorilor. Eu vă văz că, deși departe, însă vedeți lucrurile ca de aci din Paris, și mă întrebați de ce *Positivul*¹, și nu alt jurnal? Așa aș fi întrebat și eu.

Iată cauza. Eu v-am scris în august, cînd în Paris mai nu mai exista jurnal liberal sau progresiv; *Popolul*², *Democrația*³ etc., etc. era desființate, redactorii închiși și gazetele ce mai vorbea era ori reacționare, ori bastarde, ori fricoase. Unul din proprietarii și redactorii *Reprezentantului popoului*⁴ (fosta gazetă), D. Fauvety, ca să nu lase a muri glasul progresului, cuteză atunci a pune de la sine 10 mii franci, altul 5 mii, altul 5 mii... pînă adunară o sumă de 25 mii franci și începură *Positivul*, singura gazetă ce mai ardica capul a vorbi în favoarea popoarelor în stare de *état de siège*. Nr. 1 al acestei foi vederează data ei. Umblam cu căciula în mîină pe la redactori cu cite un articol, și nu se uita la mine nici ca la un cerșetor. La *Positif* aflai primire fără interes, căci redactorii nu știu încă că aș fi doritor să iau act la un jurnal așa de cutezător și adevărat pozitiv. V-am scris și iată cauza. De atunci pînă acum sînt patru luni; lucrurile s-au schimbat. Tiparul și-a mai luat avîntul. Causa popoarelor dobîndi mai multe guri și mai potente. Și astăzi crez că s-ar pune hanii d-voastră și mai bine; iată cum:

Voi încerca la *Réforme*⁵, al cărei redactor *en chef* este abatele Lamennais, și care a primit citeva articole în cauza noastră; vom cerca a lua ceva parte în acții; voi da și la *Positif* o parte, căci e cu inimă și înțelept, și se poate înainta a se face dacă nu cotidian, cel puțin ebdomaderiu, și căci toți din partea progresului sînt astăzi săraci și proletari, voi dispune dar vreo 600 franci spre tipărirea istoriei drepturilor noastre și a cauzei, la care tipărire ajută și d. Gr. Grădișteanu cu 200 franci.

Vă mirați cum cei din Paris nu concurară la pășirea mea. Iată de ce: 1) că toți sînt neavuți și datori; 2) că și de ar avea bani, credeți d-voastră că copiii nevîrstnici dimpreună cu cei ce s-au despărțit de noi, declarîndu-se asupra turcilor, vor fi vreodată a concura acolo unde se unesc Goleștii, Tell, Eliade, Pleșoianu, Grădișteanu și Aristia? Oamenii aceștia vor cum a ne compromite pe toți, după cum mai ne-au și compromis.

Broșura de la Londra asupra turcilor, protestul comitetului democratic, compus de copii, murmura vagă a purtării lui Ghica, care el a scornit-o în neastîmpărul său, publicarea corespondenței din *Temps*, ce cădea pe secretarul ambasadei otomane și care se descoperi de acesta (ca să scape de răspundere) că este ieșită de la români, toate contribuîră a mîhni pe turci asupra noastră și a ne pune pe toți într-o categorie de ingrați, de vicleni, de nebuni...

¹ *Le Positif*, journal des travailleurs; a apărut la Paris în iulie-noiembrie 1849.

² *Le Peuple*, ziarul lui P. J. Proudhon; a apărut de la 1 noiembrie 1848-13 iunie 1849.

³ Probabil *La Révolution démocratique et sociale*; ziar suspendat la 13 iunie 1849.

⁴ *Le Représentant du peuple*; apărut în 1848, continuat de *Le Peuple*.

⁵ *La Réforme*, principalul organ de presă al radicalilor francezi.

Ei nu știu că sintem despărțiți, și crede, sau îi fac să creadă, că toate neconsecvențele astea purced dintr-un cuib, că mișcarea noastră n-a fost sinceră și altele.

Acum în urmă, cu venirea d-lui N. Bălcescu, duelurile ne mai rămînea. Și între cine? Deocamdată Tell cu Bălcescu, și mai tîrziu Eliade cu alții, și mai tîrziu Goleștii, adică oamenii pe cari i-a recunoscut Poarta... Pricepeți și cuvintele, și originea, și consecvențele.

Se începură comitete, adunări; cînd în Paris toate partitele au poliție și spioni, ne pomenirăm invitați la adunare. Subsemnații la invitare erau:

1) Brătienii, Voinescul și alții ce au figurat la protestul asupra turcilor;

2) Crețulescu, Paleologu, asupra cărora este acea murmură de atentat asupra Bibescului, despre care țara, mișcarea ei și oamenii mișcării nu sînt răspunzători, căci nu au fost părtași;

3) Copiii nevirstnici, ce au venit să învețe, ca Berindei¹, Crețeanu și alții.

Ne-am văzut nevoiți a răspunde și a ne lămuri odată, mai virtos că d-voastră ne-ați dat o misiune și nu ne putem aduna formal cu oamenii ale cărora păreri și fapte vă compromise și cari ies din principiile autonomiei și suzeranității ce de atîtea ori ni le-ați repetat a le susține în numele d-voastră.

Vi se trimite răspunsul în copie (n.b. — plecînd poșta, nu s-a putut copia, și rămîne cu curierul următor). Pe urma lui n-am avut nici un răspuns, căci am fost declarat că nu mai primim nici o corespondență. Însă d. Tell luă o scrisoare de la d. Paleologu, astfel cum nici cel mai ticălos scelerat și criminal n-ar fi meritat să aibă. Cum s-a coborît junele ăsta pînă acolo, și cine l-a făcut a cădea atîta, nu poci înțelege. D. Tell este proprietarul acelei scrisori, și singur v-o poate împărtăși.

De vă țineți de principiile pe cari am jurat cu toții, de voiți să nu vă puie turcii în categoria acelor ce s-au abătut dintr-însele, este timpul, după cum v-am informat alaltăieri, a vă face profesia de credință. Vreți să faceți cauză comună cu copiii, cu renegații la principiile autonomiei și suzeranității și cu bănuții de asasini? Sînteți liberi. Noi însă, și chiar de vom rămînea numai singuri, vom rămînea pînă în cel după urmă fideli ai principelor ce am proclamat și profesat, și nu vom abandona credința noastră către turci, și chiar de ne vor cufunda ei între cei vicleni. Nu vom schimba principiile decît după ce se vor slei de tot, și nu va mai fi speranță, adică cînd ne vor abandona ele ca sleite, ca pierite.

Această copie este suscrisă de dd. Tell, Pleșoianu și mine numai, pentru că dd. Golești și Grădișteanul au zis că vor răspunde mai în urmă. Mi se pare că nu se invoiesc la unu sau două din cele patru puncturi. Așteaptă să văză ce mai fac cei ce se adună și ce le vor mai scrie ca să răspundă.

¹ Dimitrie I. *Berindei* (1832—1884); fiul lui Ioniță Berindei, studiază la Paris arhitectura; însărcinat de Al. I. Cuza să proiecteze monumentul ce urma să adăpostească rămășițele pămîntești ale lui Nicolae Bălcescu.

Fraților, credințele politice sînt ca și cele religioase. Ieși cristianismul întii unul și pur, apoi se despărțiră oamenii în oarecare articole, arieni, catolici, protestanți, calvini etc., etc., certe, rezbele, vărsări de sînge, și fiecare ține pentru sine numele general de *creștin*.

Veni anul 1848. Se sculară popoarele, liberalii, constituționalii, republicanii, democrații, socialiștii, monarhiștii, legitimiștii, reacționarii de tot felul. Deteră și românii semn de viață, se sculară cu toții; întii se despărțiră domneștii, apoi ciocoieștii, apoi se întrevăzură muscăliții, apoi exaltații, apoi invidioșii, apoi nemțeștii, apoi ungureștii, apoi cine mai știe cari. Unii rămaseră credincioși întreg celor 22 articole ale crezului politic. Fiecare partită însă nu se leapădă de numele de român.

Bine nu intru în cercetare, cine e renegat sau eretic politic, sau schismatic, fie cum va fi fiecare, numai să-și dea pe față profesia sa de credință în cite articole va voi. Noi am dat-o odată: are 22 de articole, în fața lumii și a nației. S-au despărțit sectele politice între români, ca sectele religioase între creștini. Fiecare sectă are însă adunarea sa formală, care se cheamă eclezie sau biserică. În biserica ortodoxă nu intră ca actor catolicul și protestantul, și viceversa. Afară însă pot fi amici, tovarăși de negoț, pot a se încuscri și altele.

Să venim la noi. Avem noi toți aceeași credință politică? Putem face cauză comună în adunări formale sau în lucrări pentru țară. Dacă nu avem, dacă unii din noi s-au abătut din făgașul celor 22 articole, cată să ne despărțim bisericile sau adunările, mai virtos cînd această taină de a ne ascunde că sîntem despărțiți ne face rău în ochii turcilor, pentru că ne face răspunzători pe unii de faptele altora. Cine e de credința noastră politică să ne arate, căci noi o să ne arătăm turcilor ce opinii avem și ce principie.

Salutare și frăție,

I. Eliade

Ion Ghica, Amintiri din pibegia după 1848 (ed. *Olimpiu Boitoș*), Craiova, 1940, vol. III, p. 151—158

Către I. D. Negulici

15/27 decem. 1849, Paris

Iubitul meu domn,

D. Gr. Grădișteanu mi-a arătat însemnările ce-i faci ca să mi le comunice. Am văzut, frate, această idee că m-aș fi grăbit adică a arăta pe Ghica, și cu aceasta s-ar fi adus dezbinarea. Am văzut, zic, și în alte scrisori cari îmi dă a înțelege că [aceasta] predomină între dv. Vă amăgiți însă.

Frate, noi avem însărcinarea a susține principiele ce proclamă țara și le profesăți cei din Brussa în nr. de 20, ce ni trimiseră și 1.000 fr.; eram datori a vă ține în relație despre cele ce se lucrează pentru sau în contra cauzei.

D. Ghica se abucă cu d. Spleni¹ cînd era acesta în Constantinopole. Eu îl întîlnii îndată după venirea lui în Paris, și aflai demarșa d-lui Ghica pe la începutul lui iulie. După datorie o comunicai colegilor mei, pentru că Locotenența sau Comitetul e una, și n-avem ascunse între noi alte lucruri de mai mică importanță, necum aceasta.

Comitetul o știu aceasta de la începutul lui iulie; eu vă scrisai în atîtea rînduri și nu v-o comunicai pentru că nu vă foloseau cu nimic. Mă mostra cugetul că poate mai tîrziu mă veți inculpa de ce nu v-am înștiințat; cu toate acestea, crezurăm de cuviință a tăcea și a face în parte observații numai d-lui Ghica. Acesta, în loc de a răspunde și a se justifica, divulgă singur fapta sa, calomniindu-mă cu o infamie atît de neagră, dîndu-mă în circulare din gură și din scrisoare în scrisoare, încît fama ajunsese pînă în București.

Tăcerea mea de la iuliu pînă la 15 decembre o numiți grabă, și graba d-lui Ghica d-a ieși din principele emigrației și țarei, graba de a-și divulga singur fapta și a inventa fabule calomniatoare, aceea, rogu-vă, cum o numiți? Cît pentru mine, ar fi rămas tăcută, ca multe altele, și această faptă. Cînd însă începură a mă întreba românii, și prin grai și prin înscris, ce am făcut, a[m] cătat a răspunde, a[m] cătat a nu mai voi să fac parte în Comitet pînă cînd nu se va descoperi adevărul.

Mă întrebă să-ți răspunz, și dacă după atîtea strigări morale mă sforți a răspunde, grabă o numiți dv. aceasta? După care vocabular? După care morală? După care natură? A! fraților, sinteți nedrepti sau copii.

Frate, să vă spui de unde vine dezbinarea. Cereți de la mine o prudență ș-o răbdare ce am avut-o, și dv. niciodată nu v-ați socotit a o avea.

Mișcările, fraților, nu se fac cu un om, doi; și dacă se fac cu mulți, înțelepții iau cu binele mulțimea și economisesc patimile, debilitățile umane. Dv. toți, cu popoul întreg, le-ați ațîțat. De cîte ori țara, popoul a strigat din nenorocire numai un nume, d-atîtea ori s-a făcut cîte o despărțire și s-a răcit cîte o inimă mai mult.

O popularitate ce se dete mai mult unor Eliade, Tell și Magheru despărți oarecum pe Golești de acești trei; pentru ce această deosibire?

O popularitate ce se dete apoi mai mult unui Eliade izolă pe acesta de frații și colegii săi. Catastrofa, nenorocirea iar îi uni. Veniră la Brașov. Cine vă puse a-mi propune să mă însărcinați numai pe mine și să-mi dați toți acei 500#? Cine vă puse să faceți acea distincție fatală, ce v-am observat-o de atunci, și pe care, pînă a nu o ști eu, d. Tell o știa mai dinainte, și d. Bălcescu se sforța să-l facă a crede că vine de la mine?

Pentru ce această distincție antiamică și antidemocratică însuși? Căci cotiturile nu sînt niciodată bune, mai virtos unde domină principele egalității.

Steterăm în Paris. Eu, firește, pentru că scriu mai mult, și v-am scris cîteodată, v-am comunicat părerea despre un fond de o gazetă, după cum am comunicat-o și la cîțiva din românii din Paris.

¹ Lajos *Splény* (1817—1860); publicist maghiar; participant al revoluției de la 1848 din Ungaria; reprezentant diplomatic la Turin și Constantinopol; turcit sub numele de Haider Ali Bei.

Cine vă pune, după ce ați făcut subscripția, să-mi trimiteți acești bani pe numele și administrarea numai a mea, și nu a Comitetului întreg? Astfel se produc răcelele, astfel se fac dezbinările. Pentru că dacă oamenii cei de nimic cred că și ei sînt ceva, oamenii de omenie și consecvenți de ce să nu creadă? Cît de filozof să fie cineva, nu poate a nu fi rănit cînd se vede desconsiderat. Predicați cu gura unirea, și cu fapta nu faceți decît să izolați obiectele ce credeți că le iubiți și le stimați. Nu trebuie în cele publice nici amor, nici ură peste măsură. Păstrați-vă amorul cu amici în parte; acel amor ce mi-l arată copilul, soția, amanta, fratele, amicul mă supune de recunoștință; nu poci însă a mă opri d-a-l considera ca un foc ce mă arde cînd voi să ies din egoism și să judic ca filozof cauza cauzei.

Astea sînt cauzele răceleii și dezbinărilor, nu că doară mi-au arătat ceva colegii mei, pentru că sînt îndestul de delicați, mai presus poate de rivalitățile femeiești, însă oameni sînt. Și dacă ei au fost și sînt delicați a nu arăta rivalitate, cred că s-ar conveni a se vedea o asemenea delicateță și prudență și din partea celorlalți, spre a nu se arăta distincții.

Am observat încă în scrisorile ce ni s-au trimis din Brusa, în dezbaterile ce s-au făcut și în partea ce ne luară mulți din amici că se face panegiricul lui Eliade cu atîta entuziasm, apoi a lui Tell asemenea cu același entuziasm, și cînd vine la Golești se trece repede cîteva vorbe și se uită singura faptă ce nici un român n-a făcut-o: a se expune înaintea mișcării, a brava un guvern și toată proprietărea, dăruind claca și făcînd pe săteni proprietari și pe țigani liberi proprietari.

Astea cînd se fac și se vorbesc cu entuziasm despre alții, aduc răceală și seamănă coterii, tarafuri.

Eu, zău, nu mă mir de ce din Golești s-au răcit asupra mea. Mă mir cum unii mai pot să facă cauză comună cu cei ce preferă a mă distinge.

Judecă bine ca om, frate, și ca om ce studie, și cred că vei afla juste observațiile mele. A revedere.

Salutare și frăție,

Eliade

Aceste observații le fac dumitale ca unul din cei martori și înțelepți. Utilizează-le și nu le divulgă. Arată-le și d-lui Zossima.

C. D. Aricescu, Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, broșura III, București, 1875, p. 1-4

1850, febr. 14/26, Paris

Iubitul meu domn,

Am primit scrisoarea din ianuarie, cum și cele scrise din partea tuturor. Îmi pare bine cum ai lucrat și ai nivelat multe pe principiile egalității. Văd că ai simțit scrisoarea mea, și pe aceleași cuvinte îmi faci și d-ta observațiile asupra greșelilor mele. Ale mele le mărturisesc, și așa ne putem îndrepta; pe ale altora însă nu pot să le iau asupra-mi, căci e o nedreptate către mine însumi, și eu sînt un individ, un om.

Am greșit de m-am adresat la unii și am uitat pe alții, însă nu altfel, ci i-am uitat. Nu știu copie după scrisori, căci n-am timp, și nici nu știu pe cine am uitat. Asemenea greșale însă sînt mari în principiul bătrîn și putred, cînd mulți cată favoarea unuia, iar nu în principul nostru și al lui Dumnezeu, cînd unul se cuvine a cîta favoarea multora. Uietul lumii în țară îmi făcu inamici și aduse dezbinări. Distincții mai în urmă răciră pe alții, și nu știu dacă pînă în capăt vor rămînea G¹...i cu noi. Nu le-am greșit nimic, nu ne-au greșit nimic; însă n-ar pierde lumea nimic de ar muri amicul tău. Va veni și ora aceea, și va scăpa lumea de mine și de multele-mi vechieri.

Despre broșură sau *Mémoire justificatif*², iată cum e lucru. Cînd am ajuns în Paris era făcut; se pusese și sub tipar. La ultima seanță am apucat, cînd am putut, în ce era netipărit, să facem a se scoate citeva expresii tari asupra Turciei, ce le susține Rusetti și compania.

Eu n-am suscris pe nimeni decît pe mine, pentru că nu am cutezat să iau așt drept. Mulți din cei suscriși s-au supărat, cu dreptul, ca d. Aristia. Au oamenii copii, soții, averi în țară, unde ard a se reinturna; și acea semnătură le agravă răul. Iată și cauza cum s-au suscris mai mulți, cum le-au venit în minte.

Protestul căta să se dea în numele țării, ca să aibă o putere cam formală; cată să-l suscrie aleșii odată ai țării; cugetul le era să derapene ace[1] chip de legalitate; noi o vedeam, și a o apăra deveneam ridiculi; semăna băbărie la mir; șoptea oamenii.

A. Goleșcu-Negru, cum mi se pare mie și lui Tell, puse pe lingă numele noastre și altele cite îi veni în minte, numai să fie el ceva, și nu Locotenența. Acel *mémoire* sau protest însă e una cu nimica, căci sînt oameni ce își neagă numele și vor și protesta la timp. Astfel făcu politicii noștri. Nici o hirtie nu le e valabilă. De pomenim însă în relația demisiei noastre și de dînsul, este că relația e din partea a trei, iar nu a unuia. Niculache a luat parte la facerea acelu *mémoire* și Ștefan; și căta a se vorbi și de dînsul.

Fă, frate, cum noi cei mai maturi să rămînem ciți sîntem de aceleași principie, trași doparte din jucăriile copilărești, toți simpli emigrați. Astupați-vă urechile, numai cercetați ce fac ceilalți, nu le mai comunicați ce faceți; să înceteze certele. Ne știm și ne cunoaștem.

Nu v-am răspuns colectiv din partea a citortrei, ca să înceteze corespondința formală. Unul singur către unul sau către toți ai noștri, am aflat mai de cuviință. Așa se adresa și apostolii în sărăcia și frăția lor: „*Fiule Thi-motei, sau fraților*“.

Citiți cu luare-aminte foitele de gazete ce vă trimit; voi urma astfel. Vă voi fi agent, vă voi înștiința despre tot ce fac la timp. A revedere.

Salutare și frăție,

I. Eliade

C. D. Aricescu, op. cit., p. 4-6

¹ Goleștii.

² *Mémoire justificatif de la Révolution roumaine du 11/23 juin 1848*, Paris, 1849, IX + 66 p.

Către exilații din Brusa

Domnilor¹,

Am primit scrisoarea dv. din ianuarie 25/6 februarie. Am văzut declarația formală prin care, cu zece iscălituri, stigmatizați pe frații dv. de exiliu pentru aceeași cauză, cu numele de făcători de fapte dezoneste și mizerie.

Mult am plîns și pe acuzatori, și pe acuzați. Eu nu cunosc ce a curs între dv. Este diferenție însă, văd că ei ori la cine s-au plîns de dv. nu v-au calificat astfel, ci mult s-au întins a vă zice că sinteți abătuți din principele proclamate de nație, și vă plîng amăgirea căror sinteți dupe, și mai tîrziu, poate, victime.

Poate să n-aibă cuvinte la cîte zic; își mărginesc și își măsoară însă vorbele cum să șadă bine oamenilor ce reprezintă o cauză.

Nu fiți, domnii mei, ori de ce parte veți fi, scumpi la dreptate și frăție și ieftini la injure și asupriri. Nu suferiți oamenii ce își dau prerogative și privilegii a calomnia și altora nu le iartă nici dreptul de a se desculpa.

Cît pentru banii ce-mi scriți că mi-ați trimis spre tratarea cauzei dv., cu deschiderea unui jurnal, mă iertați că nu-i poci primi.

1. Pentru că nu știu care este cauza dv., pentru că niciodată nu v-ați pronunțat. Ne dați astă vară în luna lui mai împuternicirea a susține principele autonomiei și suzeranității. Și apoi vă puneți sub steagul celui ce au vrut să ne vindă ca pe vite [...] și vă supărați pe oricine, ca să se apere de calomnii, este nevoit a-l da pe față.

2. Că și de ați fi cu toții de aceeași principie ale nației sau țării noastre, [cu] 2.200 franci nu se poate începe un jurnal al nostru.

3. Că nu pot a mă încărca cu bani de la oameni ce nu-i cunosc și nu mă cunosc bine. Experenția m-a făcut să văd multe și mai virtos în zilele acestea.

Mă iertați, domnilor, și vă rog nu mă mai injurați, injurîndu-vă între sine. Nu v-am făcut nimic, nu v-am luat nimic. Cît am putut v-am fost la toți și d-a dreptul, și indirect învățător de limbă [...]

Ce voi putea voi mai face și de azi înainte. Pe inimizii mei personali i-am iertat și îi voi ierta. Pe inimizii însă principelor mele literare, filozofice, religioase și politice nu-i poci ierta. I-am combătut și îi voi combate pînă la ultima mea oră. Și voi lăsa de moștenire fiilor mei materiali și spirituali a-i combate.

Cînd mă veți mai onora cu vreo scrisoare laconică, cu finețe plină de injurii către frații dv., vă jur pe Dumnezeu, nu mai încoronați asemenea scrisori cu vorbele „Dreptate, frăție“.

Pentru numele Patriei, nu vă învățați așa de tineri a izbi cu biciul sarcasmului sfintele [pentru] care astăzi o țară este în foc.

Din adîncul inimei vă scriu, cu toată curățenia inimei. Și pentru că luai tocul și cutezanța de a vă da oarecare consiliuri, credeți-mă că-mi fu

¹ Scrisoarea este o copie făcută de unul dintre emigrații de la Brusa; din fostul dosar de acte ce a aparținut lui Ion Ghica.

frică ca de foc de a pune în capul scrisorii mele „Dreptate și frăție“, temîndu-mă că poate în sacrul meu necaz voi comite vreo nedreptate, atingîndu-vă așa cum nu meritați.

Salutare,

I. Eliade

1850, februar. 22/mart. 6, Paris
Rue Notre Dame des Victoires, Hotel National

D.d. D. Florescu¹, Pădeanu², Zane, A³. și R. Golescu⁴, Cernătescu⁵, Simion⁶, I. Magheru, Văleanu⁷, Manno.

P.-S. Respectați-mi, vă rog, expresia de sacrul necaz, căci e vorba, domnil., de a vă vedea în frăție cu toții. Nu credeți altfel. Și părții ceilalte asemenea le scriu cînd întrebunțează expresii nefrățești sau necuviincioase bărbaților.

B.A.R.S.R., Corresp. inv. 81.125

Domnilor,

Am primit scrisoarea d-voastră din 18/30 aprilie. Am văzut cele scrise și iar mi-a părut rău de cite îmi scriți că se urmează aci. Văz, fraților, că a ajuns mai mult ure personale între români, iar nu despărțire de principe. Cine este cu un partit e considerat de om de omenie și privilegiat a zice și a lucra oricum va voi; defectele nu i se văd decît de la celălalt partit; tristă stare! Și pretindem a îndrepta și lumea.

Nu știu, amații mei frați, dacă cite îmi scrieți pentru cei despărțiți de d-voastră sînt adevărate sau nu, căci eu nu mă aflu cu d-voastră. Știu însă și vă asigur că acești despărțiți de d-voastră niciodată n-au cutezat să scrie asupra d-voastră și să vă întineze. Tot dorul le-a fost și le este că sinteți prea *creduli*, și această calificare nu e nici vițiu, nici defect. Știu iară cu durere de suflet că-mi faceți o nedreptate scriindu-mi lucruri ce nici d-voastră nu credeți. Îmi aruncați asupra-mi sarcina că mi s-au trimis circa 4.600 fr.

¹ Dumitru (Dumitrache) G. *Florescu* (1827—1875); participant la revoluția de la 1848; însoțește pe N. Bălcescu în Transilvania; redactor la *România viitoare*; a contribuit la înființarea Conservatorului de muzică din București; autorul melodiei *Steluța*, Paris, 1856.

² Constantin M. *Pădeanu* (1823—1895); inginer; participant la revoluția de la 1848; împreună cu C. Serghiad și Alexandru Zane au construit drumuri, poduri și diferite lucrări edilitare la Brusa, Mundania, Chios; înmormîntat la Brusa.

³ Alexandru C. *Golescu* (Albu) (1815—1873).

⁴ Radu C. *Golescu* (1814—1882).

⁵ Petre *Cernătescu* (1825—1892); membru al clubului revoluționar de la Craiova (1848); face parte din trupele generalului Gh. Magheru; exilat la Brusa; profesor de istorie la Universitatea din București.

⁶ I. *Șimon*; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; exilat la Brusa.

⁷ Gheorghe *Văleanu* (Vallianu); ia parte la revoluția de la 1848; exilat la Brusa; reîntors în țară, administrator la Giurgiu, deputat.

cari, adoperăți cu conștiință, putea să „producă mult“. N-am primit, domnilor, decît 2.200 fr., două mii două sute o dată și șapte sute opt altă dată, a căror socoteală am trimis-o celor ce au dat acești bani.

Iată, frații mei, pentru ce n-am putut primi banii ce ați suscris. Nu e drept, nici cuviincios, nici generos să-mi încărcăți sume ca să-mi aduceți aminte că nu s-au adoperat cu conștiință. Vorbiți de *onestitate*, *sinceritate*, *moralitate*; și dacă este onest, sincer și moral să încărcăți pe un om ce vă cheamă la unire, la pace, la amorul între sine și pentru patrie; dacă credeți că și acum lucrurile mele vă ating sau vă atacă, vă rog să mă iertați sau, nu mă veți ierta; nu mai ziceți că mă mai respectați încă, fiți sinceri. N-am ambiționat respectul nimului, ci amorul care l-am dat și eu. Amați-mă cum vă am, dacă se poate; și atunci veți zice albului alb, și lui două două, iar nu patru.

Pentru banii ce-mi scrieți să dau d-lui D. Brătianul¹, nu i-am primit. De mi se vor trimite, îmi voi face o plăcere a vă servi. Am vorbit cu D. Brătianul și i-am răspuns și în scris asupra acestor bani. D-voastră bine știți că nu sînt la mine (vorbit în convicție morală, iar [nu] după forme judiciare); știți în conștiință că n-am primit acei bani și mă însărcinați a-i răspunde. Pentru ce? Pentru că din dizgrație nu vă învoiți între d-voastră; aci sînt patimile cari vorbesc acum, iar nu rația și sufletele d-voastră, ce le iubesc atît. Dar, domnilor, îmi sînteți dragi, căci sînteți români, sînteți exilați; și exiliul îl suferiți pentru devotament, pentru adevăr. Ați luat crucea pentru a servi pe alții și a suferi martiriul, și în țară n-ați umblat nici după vodie, nici după păcălăbie. Îmi sînteți dragi, și vă rog, pînă nu se vor mai alina patimile, încetați de a-mi mai scrie, căci îmi face mare rău, și nu cred să fiți așa de cruzi ca să faceți a-mi veni durerile de la obiectele afecțiilor mele. Domnul cu d-voastră! Amorul și pacea lui în inimile d-voastră! A revedere, amații mei.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1850, mai 5/17, Paris

D-lor Cernătescu, Serghiade, Văleanul, A. Golescul, R. Golescul, D. Florescul, I. Magheru, Pădeanul, Simon, Zanea, Mano.

Ion Ghica, Amintiri din pribegia după 1848 (ed. *Olimpiu Boitoș*), Craiova, 1940 vol. III, p. 213—215.

Către D. Brătianu

Domnul meu,

Spre răspuns la biletul d-tale din 24 mai, de astăzi, în cauza banilor d-lor români din Brusa, mă grăbesc a răspunde:

¹ Dumitru *Brătianu* (1818—1892).

După cum am avut onoare a-ți spune și prin grai, suma suscrisă [de] către ai noștri di[n] Brusa peste tot a fost de 20.820 lei turcești,

adică	9.880 d-o parte
și	<u>10.940</u> de alta
	20.820

Acești bani s-au suscris pentru fondarea unui jurnal, fără a fi trimiși îndată. Și întâmplându-se despărțire am scris că pînă nu va arăta fiecare parte principiile sale categoric, ca să știu cum să lucrez, nu mă pot însărcina cu responsabilitatea nici a banilor nici a lucrării.

Opt s-au declarat categoric, și suma lor face 9.880 lei, adică cea întâi suscrisă, pe urmă au mai suscris tot acești opt și alte sume. Acum în urmă d. Lăzureanu scrie a se socoti și suma ce a suscris d-lui de 1.000 lei, cu care face lei 10.880.

Din totalul sumelor suscrise de acești opt am primit pînă în momentul acesta sumele următoare, adică:

2.200 franci o dată
<u>708</u> altă dată
2.908 două mii nouă sute opt

și ai tot ce cei cari mi-au trimis se exprimă ca să fie întrebuințați fără nici o dare de socoteală, eu însă le trimit totdeauna compt cum să întrebuințeze.

Pentru partea cealaltă, fiindcă n-am avut un mandat curat, n-am cotezat a mă însărcina cu nimic. Dacă d-lor au dat cuiva banii spre a se trimite, eu nu i-am primit, și prin urmare nu pot corespunde dorinței lor, iar dacă cumva banii se vor fi trimis, și sau sînt întirziați, sau sînt pe drum, de voi primi, imi voi face plăcere a-ți încredința după cererea d-tale și după chiar scrisoarea ce am de la domniile ale căror nume le însemnezi și d.t. în bile[t], și căroră cu poșta viitoare de la 27 le răspunz după cum am avut onoarea a-ți arăta alaltăieri.

Salutare și frăție,

I. Eliade

24 mai 1850, Paris

Iată numele celor opt cari cu d. Lăzureanu fac nouă.

d. S. Filipescu

d. Gr. Ipătescu

— Gr. Zossima

— Gr. Serurie

— N. Russo

— I. Negulici

— Dim. Duțulescu

— Gr. Lăzureanu[u]

— Giurescu

[*adresa pe plic*]: A monsieur, monsieur Dem. Bratiano, 33, r. St. Dominique St. g.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 24.416

¹ În scrisoare, I. Eliade își trimite și cartea de vizită.

Către Christian Tell

Iubitul meu domn,

Am primit scrisoarea d-tale din Atena cu data din [loc liber]. Cite îmi scrii d-acolo mi le închipuiau, cum îmi închipuiau și pe francezi pînă să nu-i vedem.

D-aci nimica nou. Frăția este tot cum o știi. Grigore vine cîteodată pe la mine, și eu mă duc pe la dînsul. La Nicolache m-am dus de vreo patru ori, el n-a venit decît cînd mi-a adus scrisoarea d-tale.

Ieri mi-[a] trimis prin Grigore un *mémoire* ce l-a susemnat Maghierul cînd era la Viena și l-a dat la ambasada otomană d-acolo. L-a trimis la Paris, ca să-l dea cei d-aci la ministerele Franței și Engliterei.

L-am citit. E prea lung ca să-l prescriu și și mai lung ca să-l plătești la poștă. N-are însă nimic de vătămător, după cît l-am trecut în treacăt.

Scrisoarea ce mi-ai trimis-o am dat-o la adresa ei; mi-a adus răspunsul și ți-l trimit.

Cum aș dori să scap odată din Paris. Mi s-a urît cu străinătatea.

Aniversarea de la 9 iunie a serbat-o d. Rhéal cu poezia lui, intitulînd-o *La aniversarea regenerației române proclamate la Islaz în 9 iunie 1848*.

Eu am făcut iară o mică poezie prin care invit pe Victor Hugo a lua parte la *Liga popolilor* și i-am pus și i-am trimis-o la 9/21 iunie.

Frăția toată s-a dus d-a mincat ș-a băut la 12 iunie, unde m-a chemat și pe mine ca la explicația de la *place Sorbone*. Nu m-am dus însă.

Poezia d-lui Rhéal, cînd va ieși de sub tipar, ți-o voi trimite. Cu poșta viitoare iese și nr. 3 din *Liga*. Articolul ce vei vedea *l'Avenir* este al meu. Cred că vei fi primit nr. 2.

Cînd va ieși broșura întregă a *Impresiilor unui proscris*, ți-o voi trimite.

Dd. Rhéal, Carpantier, Grădișteanul m-au însărcinat să mulțumesc din parte-le și să le fac complimentele.

A revedere, iubitul meu domn. De vei vedea curînd pe d. Pleșoianul, sărută-l din parte-mi. Nu i-am scris, căci pînă acum nu știu unde se află. Cred că cu poșta de poimîine voi avea știre.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1850, iunie 15/27, Paris
aceeași adresă

Am scris și lui Koșut a lua parte la *Ligă*. I-am scris să se înțeleagă cu d.G. de va merge acolo sau din Constantinopole. Cer răspuns voi primi, îți voi scrie.

B.A.R.S.R., S $\frac{24(1)}{CI}$

Amatul meu domn,

Am primit scrisoarea d-tale din 16/28 iunie. Despre cîte îmi scrii voi căta a le introduce în vreun articol sau în *Semaine*, sau în *Ligă*.

Am văzut scrisoarea adresată către Ștefan¹. Nimeni din cei politici, cîți cunoaștem, nu e în urma intrigelor [...] în Orient [*indescifrabil*]. El singur ar putea ști și a prețui probabilitatea ipotezii. El ar putea să-mi mai lumineze încăi ca un fulger bătăios cărarea sigură, cît pentru mine obscură. El poate că va fi știind și coprinsul tractatelor secrete, sau de nu le va fi știind, din date ca ale lui, ca ale d-tale, ca ale mele, să devină exact coprinsul tractatelor tenebroase străbătînd [*indescifrabil*], ca și Cuvier din oase risipite și nesuficiente afla mărimea mastodontului cu zece ani mai înainte de a se descoperi întreagă carcasa bestiei siberiene pietrificată.

Mijloace n-am să mă duc la Londra ; și a face un memoriu, nu ne putem baza pe ipoteze. Tot ce se poate face acum este o scrisoare ca de la București, unde corespondentul să-și dea părerile d-tale.

Băieții noștri, către care ai adresat scrisoarea, mai adesea astfel de pătrunderi și prevederi le-au considerat ca prepusuri ieșite de la oameni ce au defectul a prepune. Nu că s-au exprimat astfel, sau au dat să înțeleagă o astfel de idee, însă apatia, persistința de a nu crede pînă acolo infamele scamatorii [...] îi țin într-o situație de a tace mai bine decît a vorbi.

Eu, însă, și Grigore² sintem de părere a arunca să circule astă idee prin jurnale. De va fi adevărată, se mai paraliză jocul. De va fi o părere, știu că nu calomniem vreo fată mare să nu se mai mărite. O să zicem și noi că acela cărui i s-a răsturnat carul: „*ucigă-te crucea, drace*“, unde bietul dracu era prea departe cu Ninecuța sa ce-i purica coarnele și nici prin minte nu-i trecea să răstoarne carul românului; cel puțin de aceea sa astfel a zis (*sic*).

Ștefan și Nicolache³ s-au mutat la țară. Duminecă am fost cu Grigore la dinșii, unde am aflat și pe Bălcescu jucînd șah. Am mîncat acolo și am venit noaptea.

Amicii d-aci, Rhéal, Carpantier, de Tunembug⁴, m-au însărcinat a te saluta din parte-le.

De vei vedea pe d. Pleșoianu, sărută-l și pentru mine.

A revedere. Salutare și frăție.

I. Heliade

B.A.R.S.R., S $\frac{24(2)}{CI}$

¹ Ștefan C. Goleșcu.

² Grigore Grădișteanu.

³ Ștefan și Nicolae Goleșcu.

⁴ Grecca de Thunemburg.

Către N. Pleșoianu

24/6 aug¹. 1850, Paris

Te salut și te îmbrățișez! Cu poșta din urmă aflai că ai ajuns în Constantinopole cu fratele Duca². Aflai și fapta d-lui frățescă și laudabilă de a trimite d-lui Tell de cheltuială.

N-am nou a-ți scrie decît cite vezi în *Semaine* și în *Liga*. Am scris asemenea, cam tot în sensul acesta, mai lămurit d-lui Tell. D-lui îți va arăta scrisoarea de vă veți întîlni. Poșta mă grăbește, că ți-aș fi scris și d-le.

Eu peste două săptămîni cred să plec. De veți avea scrisori a-mi scrie, adresați-le la Malta, *poste-restante*.

Arată îmbrățișările mele domnilor și fraților Duca, Christofi și la cei din Brusa, cărora nu le scriu cu poșta aceasta.

Aci sîntem tot cum știi, nici bine, nici rău. Eu m-am dus de două ori la țară la Golești, plătind drumul într-adins. Ei vin în Paris adesea pentru alte trebi, și nu i-am văzut la mine. Fie Domnul cu mine, după cum eu le voi binele și *gloria la toți!* De le-am făcut observații, a fost *pentru onoarea lor*. Acum gașca lui Mavru și Cîmpineanu i-a pus în joc și s-a servit cu numele lor.

D-na Zoe Goleșcu le scrie intrigile; s-au deșteptat poate; însă cine se amestecă în tărițe îl mănîncă porcii. Sînt datori lui Ghica jocul acesta.

A revedere, amatul meu domn.

Salutare și frăție,

I. Eliade

C. D. Aricescu op. cit., p. 31

Către Christian Tell

1850, iul. 26, Paris

Amatul meu domn,

Scrisoarea d.-tale din urmă am primit. Din Constantinopol îmi scrie că se promite a-ți da voie a veni la Chio, unde să-ți aduci și familia, unde să mă cheme și pe mine cu familia.

De vei putea, frate, cum am scris și Mariței, să facem cum să ni să procure mijloacele a fi într-un loc mai civilizată, unde să ne creștem copiii.

¹ Data corectă este iulie 24/6 august.

² Constantin (Costache) Duca (*Duka*); participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; numit administrator al județului Ilfov de către Locotenența domnească [cf. *Monitorul românesc*, I (1848), p. 31 și 38]; emigrat; se reîntoarce în țară în 1852.

Numai cinci ani de vom șede în Chio, trec anii pentru creșterea băiatului meu. Nu mai zic de fete, căci mă speriu când cuget că le trec anii căpătuirii.

De pleca curierul poimîine, puteam să-ți trimit broșura cu poezia d-lui Rhéal. Timbru nu numai încarcă cheltuielile, ci aduce și întîrziere.

Am avut o greutate cu d. Rhéal. Poezia ce o cunoști se promisese a fi tipărită cu cheltuiala românilor; nu costa decît ca 100 fr., iar apoi autorul să facă note istorice lămuritoare. Se încarcă tiparul. Să află cu cale apoi să adauge gravura d-lui Etex¹ și două vignet[e] ce costară la 300 fr. Se urcară cheltuielile la 580 fr.

Dd. Nicolache, Ștefan și Grigore² deteră cîte 50 fr. Rămaseră ceilalți 430 fr. în sarcina mea, sau a-i da singur de unde nu-i am, sau a mă adresa la români.

Se schimbă situația. Avea d. Rhéal în prefață duelul lui Nicolae, ce ți-l alătur, unde vorbește de tipografia mea, în favoarea mea; mai avea strofa din versuri consacrată la familia mea, mai avea în note o bună parte iar pentru mine.

I-am zis, rugîndu-l că de vor cădea asupra-mi cheltuielile, ajung ridicol să-mi plătesc laudele. De mă voi adresa la români, trec că îi pui la cheltuiale să-mi tipărească cocoșiturile.

L-am rugat să scoată din tipărire, cînd am văzut corectura, aste trei articole. S-a miniat, s-a făcut foc; zicîndu-i (*sic*) că îi violiez dreptul de autor. Dar nu minie de τράβα με καὶ ἄς κλάω³ minie bătăioasă.

Scrisorile ce mi[-a] scris nu se pot citi. Îmi impută că pentru amorul poate al lui Nicolae nu voi să i se publice duelul. M-am dus la dînsul să[-] fac să înțeleagă că chiar pentru demnitatea lui nu să cuvine a să publica aceste pasaje. Abia l-am convins.

Apoi mai veni altă dificultate. D. Carpantier îi făcu observație că el nu poate da în publicațiile *Ligei* nume proprii fără voia persoanelor ce au acel nume, și d. Rhéal avea la finea broșurei scrisoarea alăturată adresată anume către d-ta și dată acum în urmă la tipografie.

Îi zise că cine va citi acea scrisoare și corespondință din Atena din nr. 3 al *Ligei* va crede că autorul acelei scrisori este omul către care se adresa d. Rhéal, și nu e cu dreptul a compromite oameni pe d-a întregul. Îi zise ca să-și tragă scrisoarea ori să tragă frazele ce fac aluzie la corespondința din Atena.

Iar foc, iar minie. Aristia nu e nimic cînd se minie pentru iluzie, să vezi pe francezul cu minia sacră. Abia l-am făcut să înțeleagă și să înceapă tiparul. N-am cutezat să-i mai zic de Aristia, că mi-ar fi zis că e gelozie, cum mi-a zis de Aricescu⁴ pentru că a ieșit de la un loc din duelul lui Nicolae. Citește cele închise, tipărite, ca să înțelegi mai bine.

¹ Louis Jules *Etex*.

² Nicolae și Ștefan *Golescu*; Grigore *Grădișteanu*.

³ Trage-mă chiar dacă plîng (gr.).

⁴ Constantin D. *Aricescu* (1823—1866); istoric și publicist român; participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; membru al Divanurilor ad-hoc (1857); a desfășurat o vie activitate în favoarea Unirii Principatelor; director al Arhivelor Statului din București.

Strofa pentru familia mea nu l-am putut face s-o scoată, zicînd că îi taie firul logic al versurilor, slutesc corpul poeziei. Mi-a mai zis o vorbă de care am ris, că adică mi-[e] pizmă pe nevastă-mea. Aș fi un monstru de aș fi astfel. Ce sint francezii. Fie și asta pentru patrie.

Băleanu a căzut în tocitoarea cu apă de ploaie, pentru patrie, și eu să nu cad în minia sacră a unui poet?

A revedere.

I. Eliade

P.-S. N-am loc. Multe sărutări fratelui Pleșoianul.

B.A.R.S.R., S $\frac{24(3)}{CI}$

Amatul meu domn,

Vei vedea corespondințele din București despre complotul lui Mavros și Cîmpineanul, publicate prin *Semaine* și *Ligue*.

Dacă vei să știi cine scrie despre acest complot sau acea corespondință, este doamna Z. Goleasca, scriind fiilor d-ei.

I-a venit firește greu să-și vadă copiii compromiși în asemenea boclucuri și așa de iezuitic exploatați. Oamenii poate își vor fi deschis ochii. Însă cine se amestecă în țărițe îl mănîncă porcii.

Cu cel din urmă curier primii o scrisoare de la amicul nostru Dufour, cu care am călătorit la Constantinopole. Îmi scrie că se afla la o masă cu alți patru inși. Între dinșii era și un om intim al unuia din comisarii Porții la București. Nu se deslușește însă, al lui Fuad sau al lui Vefyk Ahmet-efendi.

S-a deschis vorba de politică. Întrebînd pe secretar dacă rușii vor mai șede în Principate, secretarul răspundea ca un diplomat și da să înțeleagă că chestiunea Principatelor se apropie de capătul său. Așoi se deschise vorba despre mișcarea României din 1848. Secretarul se arăta că bi-nevoiește a o protege și o critica totdeodată de *légereté*, de copilărească.

Amicul nostru, fără a fi știut că ne este amic, luă partea capilor mișcării și arată că Turcia se cuvine a le mulțumi [la] acei ce au susținut interesele Turciei susținînd pe ale României. Secretarul diplomatului răspunde într-un chip cum ne-a răspuns la Londra un turc cînd vorbea de Urcart, că adică un inamic prudent e preferabil la un amic nebun.

Așa secretarul diplomatului ne făcu cu alte vorbe copii nebuni, și spre dovadă aduse un exemplu, că atit am fost de nebuni încit am trimis lîngă I. Poartă de agent al țării un om care ne-a trădat cauza în favoarea Rusiei. Ori am fost înțeleși cu dînsul, și atunci toți românii un drac, [...], ori am fost copii, proști, nătărăi, nebuni.

Fiindcă scrisoarea mă însărcinează corespondentul a o arăta colegilor, Goleștilor am arătat-o și d.-tale îți scriu acestea.

Îmi scriseseră că guvernul turec, spre a se plăti datoriile mele și ale familiei ce a făcut în Constantinopole și în Transilvania, a dat 75 mii lei turcești, din cari să fie și pentru venirea mea și strămutarea familiei mele la Chio.

Unul aci la Paris îmi spuse că dacă aceasta s-a făcut numai pentru mine, cum și pensia de 3 000 lei pe lună, este ca să mă tragă din Paris, unde se crede că aș scrie eu câte se scriu asupra rușilor.

La o asemenea împrejurare ce zici? Eu sînt determinat să plec, și nu pui piciorul în Turcia pînă nu mă voi înțelege cu d.-ta. Nu știu cum vezi d.-ta această faptă, de se va fi făcut ajutorul numai pentru mine. Nu știu eu singur cum s-o privesc. Îmi pare rău că toamna nu mă lasă să aștept în Paris răspunsul d.-tale. De nu se va [fi] hotărît nimic pentru d.-ta, scrie-mi la Malta *poste restante* și dă-ți opinia.

Cîte îmi scrii despre greci și-au aflat locul în *Impresiile unui proscris*. Cred că ți-am brodit cugetul și îți va plăcea.

A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

1850, aug. 4/16, Paris

B.A.R.S.R., S $\frac{24(4)}{CI}$

Către emigrații din Brusa

La Brusa

1850, sept. 5/17, Paris

D-lor Zossima, Negulici, Russo, Duțulescu, Giurescu, Ipătescu, Serurie¹, Alexandrescu

Fraților din Brusa,

Mult este de cînd m-ați lăsat fără scrisori, și crez că aceasta vine poate pentru că m-ați crezut plecat. Mi s-a făcut însă mare piedică și mare supărare din această credere. Eu nu puteam pleca pînă nu dam mai nainte de știre.

Intemeiat, fraților, pe subscripția ce ați făcut prin jurnalul în care ați hotărît a ne trimite 1. 500 lei pe lună, pentru d. Tell și mine, pentru cheltuielile din toate zilele, am hotărît și acei bani, cît vor veni în partea mea, să-i cheltuiesc pentru România; așa am intrat în cheltuielile de tipărire, m-am angajat și cu broșura d-lui Réal, ce m-a costat peste 550 franci. Datoriile s-au făcut nu pe speranța de alți bani, decît pe acei cîte 750 lei pe lună; și mă văzui în fine cu două feluri de datornici, pecuniari și morali; cei pecuniari cer bani, cei morali ajung a cere tot bani.

Francezii sînt foarte interesați, nu fac nimic pe nimic; cei mai onești sînt să-ți facă lucru, să-ți ia însă bani pe cît face lucru, să nu te amăgească.

D. Réal și-a luat plata cîte 50 fr. pe lună, pe cît a lucrat ca corector; i-a venit însă dorința, cunoscîndu-ne în urmă mai mult istoria, a face versuri României, versuri neînțelese francezilor, fără note istorice. Am lucrat mai o lună să-i dau notele ce mi-a cerut, și care le puteți vedea, cele mai multe ale mele. Am crezut, dimpreună cu dd. Tell și Golești, că toată mul-

¹ Grigore Serurie (1821—1893); ofițer, participant la revoluția de la 1848.

țumirea noastră, proscriși și refugiați, este să ne arătăm vioiși a-i tipări scrierea. Am tipărit-o; însă bietul om, cum se vede, mai aștepta și bacșiș. Eu o cam devinasem, și v-am scris să-i faceți o scrisoare de mulțumire și un mic dar. Scrisoarea mea n-a avut nici un răspuns. De atunci n-a trecut cam mult, și d. Réal devenea din zi în zi un datornic moral, tratându-ne de ingrați. Am auzit aceasta. L-am întrebat pe departe. Vream să scot din carne și să-i dau ceva. Nu zicea nici da, nici ba. Nu știam ce să-i dau: bani, un dar? S-a făcut mai întâi că să minie pentru o rugăciune ce îi făcusem să scoată din poezie și din note câteva ce mă privea; mi-a zis că-i violiez dreptul de autor. S-a apucat apoi la ceartă cu d. Carpentier, întâlnindu-se în drum și zicându-i că îi ia mușteriii și că fără *Liga popolilor*, el ar fi luat mai mulți bani de la mine, și că acum nu mai am bani, că m-a supt *Liga*. Am auzit, m-am întristat. L-am întrebat, în ce îi sînt dator? Mi-a zis, în fine, că am uitat că a făcut corectura tipografică la patru coale? N-am uitat, i-am răspuns; și doresc a o plăti; însă cît? O mie franci, îmi răspunse, din care 400 dăruiește românilor, și trei sute mie; și prin urmare să-i dau 300. M-am mirat; am priceput însă că este bacșișul pentru broșura lui; și n-am vrut să-i fac observație că 4 coale de corectură tipografică nu se plătește decît 20 fr. I-am spus numai că noi sîntem refugiați și nu putem plăti ca bogații, ci ca democrați la democrat. I-am propus să-i dau 150 fr., să mă las fără cămăși, ca să nu-l umilesc. S-a necăjit; mi-a scris, mi-a trimis înapoi darul ce-i făcusem, spart, strivit. La fine m-a tras la judicată. S-a făcut însă de rușine, căci judele, cînd a auzit că pentru corectură de patru coale i-am propus 150 fr. l-a insultat amar, și l-a forțat a primi banii, a-mi da recipisă și a-mi întoarce manuscrisele ce nu voia a mi le da.

Cum văz, însă, toată nevoia sau intriga a fost ca să se adevereze prin judicătorie că eu sînt autorul *Protectoratului*; pentru că tot d. Réal l-a divulgat prin jurnalul *Le Crédit*.

D. Réal, în fine, s-a dovedit de toți francezii că este cum nu trebuie să fie. Orice a făcut i s-a plătit. Nu-i mai sîntem datori nimic, nici scrisoare, nici bani.

Oricîte ați făcut, fraților, vă mulțumesc. Dacă puteți a-mi trimite analogul de 750 lei pe lună, pe temeiul căroră am intrat în datorii, vă mulțumesc. Dacă aveți alte cuvinte, și nu-mi mai puteți trimite banii aceștia promiși, atunci mă aflu foarte rău; căci nevasta mi-a trimis cîțiva bani să plec și să-mi plătesc datoriile mele particulare la birt, și cu dinșii am plătit datoriile ce am făcut pentru cauză. Am rămas în drum, stau fără a putea pleca, și stau pe cheltuială, adăugîndu-mi datoriile.

Ați primit cu *Liga nr. 4 Impresiile unui proscris*, o parte dintr-însele. Acum s-a tipărit toate; cu expediția viitoare vi le trimit.

Ce să fac, să intru în Turcia, să mă dau prins, ca dv? Scrieți-mi și trimiteți-mi scrisoarea la nevasta mea.

De nu veți trimite analogul pe lunele ce așteptam, eu nu pot pleca, mă apucă iarna rău. Vă mulțumesc de cite ați făcut, mă întristez însă că

nu trebuia să intru în datorii. Îmi place să crez că nu mi-ați trimis banii pentru că m-ați crezut plecat. Almintrelea ar fi trist, pentru că ar fi semn de dezbinare.

Salutare și frăție,

I. Eliade

C. D. Aricescu, op. cit., p. 35—37

Către I. D. Negulici

1850, sept. 27, Paris

Amatul meu domn,

Am primit scrisoarea d-le din 14 aug. Văz, frate, că toți mă credeți plecat, și din asta mi s-a făcut o mare amestecătură, întocmai ca dumitale. Peste 40 de zile n-am luat scrisori de la nimeni. D.-ta ai rupt piedica. Știi, frate, că amicii din Brusa suscriseră 1.500 lei pentru d. Tell și mine. Din banii ăștia n-am primit decît în ajunul plecării dv. 700 fr., din care am dat 500. Pe speranța celorlalți ce era să-mi vie, socotind cîte 750 lei pe lună, m-am angajat la cheltuielile pentru români. I-am abonat pe al doilea trimestru la *Semaine*; am luat asupra-mi tipărirea broșurei lui Réal, care m-a costat 500 fr. cu litografia; am imputernicit *Ligua*; am pus sub tipar *Impresiile unui proscris*, toate. Adică am hotărît ca orice mi-au oferit români pentru mîncare să întorc înapoi cu osteneală și cu publicații pentru români. Astea toate, cu alte cheltuielile de porturi de scrisori și de broșure, m-au băgat în datorii mari; pentru mine, un individ, însă, nu trec peste suma banilor promiși, cîte 750 fr. pe lună.

Réal a pizmuit pe Carpentier, a vrut să-l încurce cu poliția, să-l facă a cede *Ligua*, văzînd că are dreptate Carpentier și că cestălalt semăna a mușar, cu astfel de purtări și amenințări și mai virtos că prin gazeta *Le Crédit* mi-a divulgat cu finețe numele, că sint autorul *Protectoratului*; cum iar cu finețe s-a încercat a divulga că d. Tell ar fi autorul unei scrisori din Atena. M-am desfăcut de dînsul. M-a tras la judecată; s-a făcut însă de ris. Artistul Etex l-a dat afară. Fauvety nu mai poate să-l vadă. Eu însă a trebuit să plătesc toate datoriile pe la gazete și tipografii din banii ce mi-a trimis nevasta, a plăti la birt mîncarea și a pleca. Am rămas fără bani, pentru că cei din Brusa, crezîndu-mă plecat, nu mi-au trimis banii promiși.

Am scris o scrisoare d-lui Tell, unde îi vorbesc de multe. Cînd îl vei vedea, și-o va citi.

Acî s-au adunat români, unde au luat parte și Goleștii, și au ales un comitet de trei: D. Brătianu, Bălcescu și Mălinescu. Eu și Grădișteanu, și cîțiva de peste apă, nu s-au dus la alegere. Astăzi aud că s-au dezbinat. Protestează cei mai mulți și nu vor să-i recunoască, numîndu-i dictatori.

N-am vrut să trimit d-lui Tell la Atena coalele astea din *Proscrisul călător*, socotind să nu-i fac vreo belea. I le trimit prin d.-ta. Citește-le, și te rog fă ca să-i intre în mîină.

În urma descoperirii complotului Mavru-Cîmpinescu¹ din București, s-a descoperit că spre munte făcea propagandă cu numele lui Ștefan; și Achmet-efendi², comisarul din București, scria lui Sefeli³ că în județele despre Dunăre se făcea propagandă în numele meu, zicînd că sint în Bulgaria cu rebelii. Achmet întrebă pe Sefeli unde mă aflu eu.

Am făcut astă scrisoare către români și am trimis-o în țară.

Te sărut, te îmbrățișez. A revedere,

I. Eliade

Sărută pe dd. Hristofi și Duca în locul meu. Scrie la români să-mi trimiță bani. Nu v-am mai abonat nici la *Pressa*, nici la *Semaine*, că n-am bani.

C. D. Aricescu, op. cit., p. 7

Către N. Pleșoianu

1850, oct. 6/18, Paris

Amatul meu domn,

Rău m-au întristat scrisorile dv. din urmă scrise la ceilalți români și a d-lui Tell către d. Ștefan Goleșcu.

Mari cabale sint aci în Constantinople, și nu știu ce să pling mai mult: pă mine, ce mă amărăsc atîta cît n-am meritat, pe nevasta mea, ce o văd victimă a răilor, criticată pentru dragostea de mamă ce a avut către toți, pentru alergările și cheltuielile și de bani și de căldură frățescă și părintescă, sau pe dv., ce ajunserăți a fi viciu cabalelor și a vă lăsa a crede răilor și a vă îndoi și împutîna cu inima la toată calomnia, la toată vorba deșartă?!

Fraților, nu credeți lesne; și de credeți, adresați-vă d-a dreptul la fratele ce prepuneți că v-a greșit; iar nu pe la alții, pe cari totdeauna ați arătat că nu-i credeți și stimați.

De cînd m-am despărțit de casă și copii, n-am fost trist și amărit ca în aceste zece zile. Fratele Tell scrie d-lui Goleșcu zicîndu-i să-mi mulțumească că, dacă nu i s-a făcut pensia de la amici, e dator nevastei mele. Săraca femeie, cît a alergat, cît a plîns, cît s-a rugat! N-am vrut să fac paradă a vă arăta totdeauna scrisorile ei; stau de față scrisorile și protestează de dragostea ce are către d. Tell, de milă de copilașii lui; și cum putea

¹ Este vorba de I. Cîmpineanu.

² Vefyk-efendi *Achmet* (Ahmet) (1823—1891); comisar al Turciei în Principate; în 1850 înlocuiește pe Fuad-pașa; ambasador al Turciei la Teheran (1851).

³ Soltenhof de *Sefels*, secretar al ambasadei otomane din Paris; în corespondență cu Ion Ghica și în legătură cu alți români emigrați.

ea să uite că are și ea copii, să uite acei copilași ai amicului ei și ai bărbatului ei?

Iată, frate, ce cred că va fi. Muscalii vrea să facă complotul și răscoala și să le arunce în spinarea noastră. Spre munte emisarii lor făcea propaganda cu numele lui Ștefan, zicînd că e în Transilvania. Spre Dunăre, vorbea în numele meu, zicînd că sînt drept în Bulgaria. Fratele Tell, din nenorocire, se afla în Atena. Mă ticluiră pe mine în Bulgaria, dar pe Tell să nu-l ticluiască în înțelegere cu eteriile grece? Pe cînd Bolliac se fudulea cu scrisori zicînd că sînt de la Tell și arătînd că o s-alerge la dînsul, să-l oprească de la nebunii.

Norocire că s-au descoperit capii complotului, ce era Mavru și compania, că comisarul turc s-a incredințat că eu și Ștefan nu ne-am mișcat din Paris. Nu mai rămînea decît să se incredințeze că d. Tell nu sta în Atena decît așteptînd voia unde să desbarce în Turcia, că nu venise decît a cere ospitalitatea și ajutorul turcilor. Vorbe, scrisori indiscrete, sau într-adins plăsmuite, ca cele ce aud că prescria Bolliac și de care scrie și d. Tell și Christofi, nu pot la astfel de timp decît să puie în prepusuri pe turci.

Adevărul însă se descopere, și răii rămîn cu cabalele.

Aș vrea să plec și n-am bani. Frații din Brusa nu mi-au trimis acei cîte 750 lei pe lună; în speranța lor am cheltuit, nu pe mîncare, cum mi-i destinase, ci pe tipăriri. Nu e bine să mă lase astfel.

A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

C. D. Aricescu, op. cit., p. 32—33

Către Christian Tell

Amatul meu domn,

De la d.-t. nu știu ce ai de nu-mi răspunzi la scrisorile mele. De la alții aflu fel de fel de motive, unele decît altele mai absurde și pe care nu-mi vine să le crez pînă nu te voi auzi singur sau îți voi avea scrisoare. Nu cred să te fi copilărit pînă acolo.

Ți-am scris într-o scrisoare că aș fi dorit să fii aci, că este ceva de făcut. Și iar îți repet, scrie-mi dacă este mijloc să aibi pensia și să vii în Paris, dacă nu este mare trebuință a se sacrifica unul din noi, nu să moară, ci a risca ajutoarele făcute pentru un an, doi.

De vei veni d.-t. aci și mă voi duce eu acolo unde ești, să împart pensia cu copiii d.-tale. De voi rămînea eu aci și d.-t. unde te afli, să împarți pensia d.-tale cu copiii mei, să ne ajutăm astfel între cei ce au rămas fideli principelor proclamate de patrie, cum să ținem familia celui sacrificat pentru un an, doi.

Am putea lucra astfel cum să fim de ajutor țării și de folosință turcilor. De ne va lua locul vreunul din partea cealaltă, va ajunge cauza jucărie [...].

Eu poci ținea locul acesta vacant pînă ai veni. Ce este, nu-ți poci scrie; din gură ne putem înțelege.

Scrie-mi cît ești de liber, dacă poți a te bucura de pensie și în străinătate și dacă pe la martie am putea să ne întîlnim la Malta să vorbim.

Eu am mai fost la Londra. Am dat încă un protest lordului Palmerston. De va fi a nu se tipări, îți voi trimite o copie, cu toate că o să te ție cam scump. Aș vrea însă a-l tipări în vreo gazetă, și atunci portul gazetei te va ținea numai două sau patru soldii.

Aci s-a bătut la duel Mălinescul cu Bolintineanul; cel după urmă zic că ar fi descoperit o societate secretă; cel d-al doilea pentru asta l-a făcut în față malonest. Un Golesc și Paleologul au fost secundanții Mălinescului, și Voinescul și Teologu ai lui Bolintineanul. Amîndoi au dat în vînt.

Îți trimit broșura întii a *Martirilor*, unde este și Martirologiul României.

Boliac mă întreabă de ce m-am stricat cu Tell, eu îi răspund că nu. El îmi zice că nu mă crede, pentru că cînd era la Atena, Tell era stricat cu mine.

Dumnezeu s-aleagă astfel de istorii. Cei din Brusa ne au de stricați. Să dea Dumnezeu să ne aibă de stricați între noi, iar nu la minte, căci nu ne-ar șede a bine. Sîntem destul de mărișori amîndoi.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1850, decem. 17, Paris

Rue Notre Dame des Victoires, Hotel National

Măi frate Tell, să fim bărbați mai nainte de toate. Totdeauna asta ți-am zis. Să lăsăm toate dar și să ne unim acum pentru un bine. Amicul te stimă și crede că este adevărat. Apoi ce să mai zică ceilalți cînd ne vor vedea și pe noi mîncîndu-ne ca ciinii?¹

B.A.R.S.R., S $\frac{24(5)}{CI}$

Către emigrații de la Brusa

Domnilor,

Lăsînd Parisul și ocupațiile ce aveam aci, îmi fac o datorie a vă da socoteală de banii ce am primit *de la 1 mai 1849 pînă la 31 decembrie 1850*, cum și de cheltuielile ce am făcut atît din banii primiți, cît și din cei promiși a mi se trimite. Despre fiecare articol de cheltuielile am în regulă adevărințele ce la oricare cerere se va face cunoscute fiecăruia ce a subscris și a dat bani sau unei comisii numită de cei ce au dat sumele ce am primit.

¹ Adaosul, după părerea noastră, este scris de Gr. Grădișteanu.

Comptul nr. A

Ce am cheltuit

La tipăriri:

	franci
O broșură <i>Protectoratul</i> , de 4 coale	439
Două coale și jumătate și un afiș	158
<i>Impresiile unui proscris</i> , în 20 coale și alte publicări	1.500
O mică tipărire	18
Tipăriri românești	300
Broșura d-lui Réal	238
Două vignete după cererea autorului	62
Litografia d-lui Etex de d. Nanteuil	150
Hîrtie la broșura d-lui Réal și la un supliment	52
	<hr/>
	2.917

La abonamente:

La întiul trimestru, 7 exemplare din <i>La Semaine</i>	49
Idem, la al doilea trimestru, 8 exemp.	56
Idem, pentru alte 8 exemplare	56
Pentru <i>Presse</i>	12
	<hr/>
	173

La acții:

Întiia oară	400
Apoi în mai multe rînduri	600
	<hr/>
	1.000

La diferite persoane:

D-lui Réal pe 7 luni a 50 fr.	350
Idem pentru alte cereri	150
Unui francez	40
La doi români	500
La alți doi	22
Altuia	45
D-lui Carpentier	100
	<hr/>
	1.207

Cheltuiile mărunte:

Porturi de scrisori în 18 luni, de broșure, de gazete, după particulara foaie anume	441
La prescrieri, la un desemn și cheltuiile de scris	108
Cheltuiala a două polițe	14
Port de broșure în urmă și de expediții numeroase	116

Șederea la Londra, în urmă, 25 de zile, și cheltuiala drumului	350
	<hr/>
	1.029
	<hr/>
<i>Total</i>	<i>6.326</i>

Primiți:

La început	2.200
A doua oară	708
A treia oară	694
De la d. Grădișteanu	250
De la d-nii Ș. și N. G. ¹	100
Idem	36
De la cărți vindute	66
	<hr/>
	4.054
Cheltuiți mai mult	2.272

I. Eliade

1850, decembrie 31 [Paris]

C. D. Aricescu, op. cit., p. 71–73

Către Christian Tell

[1850, Paris]

Iubitul meu domn,

Am primit scrisoarea d.-tale din Marsilia, am dat pe cea alăturată la destinația ei.

De când ați plecat, mai n-am ieșit din casă. Cu scrisoarea d.-tale a venit Nicolache și Grigore de mi-au adus-o. M-am dus și eu de i-am văzut. N-am vorbit nimic de patrie. Ștefan e tot mînios pe mine, și cred că este într-adins, cată de mult un motiv. În ziua cînd a rupt-o, a venit mai de dimineață, și nu puteam pricepe; acum mi-aduc aminte că mi-a adus un dicționar și alte cărți ale mele, ce le avea de mult și la care niciodată nu-i venea în gînd să mi le dea.

Atunci să prepara să rupă, și ca să nu mai avem daravere mi-a adus tot și de cite nu-mi aduceam aminte.

Dupră a publicat o scriere în două volume. Într-însa e publicat și *mémoire* faimos. Mai are un articol sau un capitol intitulat *Les Roumains*. Ce bine era să fie ostil din partea unui redactor ce scrie într-o foaie plătită de Rusia! Nu e ostilă însă. Ne proteje, ca și pe unguri, și nici o scriere nu ne poate face mai mare rău în ziua de astăzi (dacă scrierile pot face rău).

¹ Ștefan și Nicolae Golescu.

Românii s-au sculat să înființeze o Dacie mare; îi laudă, și de probă aduce o marseileză a lui Alecsandri ce *cheamă la arme pe toți românii*.

„Românii sînt naintați, au idei republicane, socialiste, școlari ai ideilor franceze. Moldovenii, și mai mult. Constituția ce au dat-o a fost provizorie, aristocrată și regulamentară; ar avea de gînd să dea mai la urmă una cu totul și cu totul democrată.

„Românii au fost bravi. Cînd s-au dus la Fuad-efendi, în cort, i-au vorbit de i-au trosnit urechile cînd au văzut o mină de soldați la cazarme că pierd constituția. Au zis mai bine să murim și au început ei întîi a tăia și a împușca la turci, pînă nu mai rămase apoi nici un soldat român.“

Democrație, bravură, furăm de la un cap pînă la altu, și mai mult decît toate, *poezie* (pricepi).

Aleseră românii o Locotenentă să-i guverneze, și *oameni tot cu minte*. În capul lor cocoțară pe Eliade *poetul* (era mare nevoie să vorbească în punctul guvernării de poet). Cînd ar fi vorbit de literatură și de poezie, nu mi-ar fi dat titlu ăsta. Aici însă era trebuință, pentru că m-a pus în cap (pricepi d.-t.?).

După atîtea laude foarte frumoase ce seamănă de la un amic și voitor de bine, Rusia și reacționarii au cele mai bune documente, a ne arăta de cervelați, [?] agresori, oameni de uduit, și de turci, și de englezi, și chiar de francezi.

Așa tractă și pe unguri, le desnatură cauza, lăudîndu-i în favoarea Austriei, cum desnatura pe a noastră, lăudîndu-ne în favoarea Rusiei. Orice face Rusia astăzi în țara noastră, și chiar în Moldavia, face ca un restabilitor al ordinii, ca stingător al ideilor democratice și socialiste ce s-au încuibat între ei.

Moldovenii fură cu adevărat boieroși, n-au fost democrați, dar avea *de gînd să se facă*, și d-aceea căta să șadă muscalii mult cu dinșii, ca să-i dezbera, să se sature de democrație și socialism.

D.-t. și cu toți românii furăm proști, nu puturăm pătru[n]de spiritul democrat ce se ascunde în constituția moldavă, în vorbele și purtările fraților moldavi.

D. Dupré pătrunse tot și descoperi în mare laudă a românilor pentru ce e Europa reacționară. De ar fi fost democrată, noi am fi ieșit barbari, înapoiți, eterogeni elementelor europene, boieroși, rusolatru, titlolatru[...].

Acum însă întrece și pe cei mai extremi francezi.

A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

N-am loc și te rog sărută pe d. Pleșoianul în locul meu.

B.A.R.S.R., S $\frac{24(10)}{CI}$

Domnule,

De doi ani și jumătate, neîncetat, oricînd ai aflat ocazie, și în dos și în față mi-ai criticat și mi-ai sfîșiat fără rezervă soția. Adevărate de ar fi fost cîte mi-ai zis, un om binecrescut e dator a se respecta pe sine și tot nu se micșorează a le zice.

Aceasta ți-am spus-o de multe ori d.-tale și amicilor d.-tale. Însă nu era[u] adevărate pentru că am avut cura a mă informa totdeauna de la originea lor. Prin urmare, purtarea d.-tale mi-a servit a mă convinge și mai mult despre caracterul d.-tale, bănuitor (de nu va fi inventator).

Cînd într-o zi am luat vorba, crezîndu-mă în fine dator a-mi apăra soția și copiii, ai avut cavaleriasca delica[te]țe, cu viia lealitate, a-mi arăta ușa în casa d.-tale.

În favoarea cauzei comune m-am determinat a suferi, a-mi îneca durerea și a uita grijele personale, pentru că susțineam aceleași principie.

M-am despărțit de oameni ce nu m-au insultat niciodată, ce nu îmi luaseră nici boii, nici carul, și m-am unit cu d.-ta, crezîndu-te că susții aceleași principie comune și vrînd să arăt că nu mă orbesc afecțiile ori antipatia, că nu sînt om de tarafuri a lăuda pe cei ce mă laudă, a denigra pe cei ce mă contrarie și a fi indiferent către cei indiferenți către persoana mea. Ghica, Bălcescu și ceilalți nu m-au insultat în față, nu i-am auzit sfișiindu-mi soția și copiii, și m-am despărțit de dinșii, unindu-mă cel cu care [cu cel care], ca om, ca soț, ca tată nu-l puteam vedea fără să-mi deștepte o profundă durere.

Ai plecat, ai venit la Atena și la Chio; ai încetat corespondența cu mine. Te-ai mîniat, plîngîndu-te pe la toți prin scrisori asupra soției mele.

Nu puteam pricepe cum această femeie, ce nu poate ține ceea ce are în inima sa, s-a putut schimba deodată astfel și poate a se preface în scrisorile sale către mine. Ori de cîte ori venea vorba de d.-t. se exprima cu o căldură de mamă sau de suror. Și de ți-ar fi voit răul, după cum ți-a plăcut a te plînge, era cu neputință la firea ei a arăta atita ardoare frățească.

Arătam scrisorile ei pe la toți cîți îmi spunea cele ce le scriai d.-t. Nu știam însă nimic ce să judic și ce să decid. Îmi venea adesea să cred că poate vei fi victima vreunei debolețe feminine, și îți scriam cu durere, nevoindu-mă a descurca vreo urită înțelegere și a te conserva de amic pentru zile mai triste ale bătrînețelor, în mijlocul unor oameni făcuți din nașterea lor a combata principiele noastre, a ne urî și a ne persecuta întotdeauna.

Cînd, în fine, îmi scrise soția că ai venit în Chio și că ai tras la dînsa, că șezi cu familia mea, n-am mai putut de bucurie. Arătam scrisoarea pe la toți, ca să le învederez că au fost greșite cîte s-au fost auzit, mulțumită scrisorilor venite de la d.-t. și de la amicii d.-tale: că Tell n-are nici o nemulțumire asupra soției mele. Credeam — eu, simplu — că Dumnezeu îmi conservă un amic. Însă oamenii avea alte scrisori de la d.-t., ce învedera aceleași ure din partea d.-tale, pline de sarcasme și de umilințe pentru nedreptățita mea femeie.

Domnule, sau sînt adevărate, sau invenții cîte ai vorbit și ai scris. De sînt adevărate, cum ți-a venit a te așeza sub același acoperămint, a minca tot la o masă preparată, întinsă de o femeie despre care cugeți și vorbești și scrii atitea? A minca tot la o masă este o comuniune, o împăcare, și a mai cugeta și face cele trecute este nedemn de o ființă cu inimă de om.

De nu sînt adevărate cîte ai vorbit și ai scris, ce nume poți afla singur ca să dai purtării d.-tale? Eu nu crez nici unele din cîte ai scris. Și purtarea d.-tale nu e amicală, ci nici de inamic onest, e purtare de *frate* după

semnificația lui Aristia. O, frăție, frăție! Ce ți s-a fost conservat să însemnezi în mijlocul românilor din al 19-lea secol!

Sint sătul, domnule, nu de frăție, ci de oamenii ce o profană, fie alții, fie ai mei, fie eu însumi.

Pentru care te rog fă bine și depărtează-te de familia mea. Crede și vorbește oricite te va lumina Dumnezeu sau sentimentul de onoare și dreptate ce ai, numai lasă-ne în pace dacă voiești să-mi mai rămâie vie o considerație.

Biata soție, neștiind nimic din cîte ai vorbit de dînsa, îmi scrie să-ți mulțumesc de tragerea în casa ei. Eu n-am pentru ce să-ți mulțumesc, căci și de n-aș fi soț și tată, cel puțin s-ar cuveni să am inimă de om și, știind cele zise și întimplate, să mă indign încai ca un străin la o asemenea purtare.

M-am văzut nevoit în fine după o patență de doi ani și jumătate s-o înștiințez de ce oaspe ține în casă, și ca om bun îți dau de știre și d-tale, rugîndu-te de a fi consecvent și a-mi lăsa familia în pace, în străinătate și dorul său.

De mai ții aceleași principie, de mai mărturisești aceeași religie politică, consideră astă explicație, sau astă despărțire dintre noi, ca a doi oameni turci sau ebrei sau creștini ce, urindu-se si[n]ceramente, profesă aceeași credință.

Prin urmare, mă voi feri, cît voi putea, de a fi în contact cu d.-t., oricînd însă va fi nevoia de a merge la biserică, nu voi putea [a] mă duce decît la aceeași biserică unde îți mărturisești și d.-t. principiele și credința ca om politic.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1851, febr. 7, Paris¹

B.A.R.S.R., S $\frac{24(6)}{CI}$

Către Const. Alexandrescu

Iubite Costache,

Neîncetat scriu Mariței, și i-am scris lucruri ce se ating de cele mai scumpe interese ale familiei, și văz că nici o scrisoare nu a primit, căci se plînge pe toată poșta că nu primește scrisori de la mine. Îmi vine să crez că este vreo intrigă ce îi oprește scrisorile, și tare mi-e teamă de oaspele ce îl are în casă. După ce a sfîșiat-o de doi ani și jumătate în toate părțile, și

¹ Christian Tell însemnează pe scrisoare: primită la $\frac{19 \text{ februarie}}{3 \text{ martie}}$.

în toate chipurile, acum se duse să cază tabla-başa în spinarea ei, să nu se mai poată spăla cu toată marea de ocările soţiei lui; şi de copile mi-este teamă mult.

Scrie-i cât mai curînd să caute scrisorile mele la d. Couturier¹ la Smirna, să le dea de căpătii şi să lucreze cu binele şi după cum o povăţuiesc. I-am scris şi lui, cu sînge rece, însă curat şi decisiv, să facă bine a-mi lăsa familia în pace şi a o mai slăbi cu dragostea după o clevetire sistematică şi neîncetată, adică din ţară.

Te rog nu uita să scrii cât mai curînd şi să-mi scapi copile[le] de strigoii acestora.

Trimite această scrisoare cât mai în grabă la Brusa, căci de la tine depinde a mi se trimite banii cât mai curînd, şi să poci pleca odată.

E timp să fiu lingă copiii cu orice preţ.

A revedere, salutare şi frăţie,

I. Eliade

1851, febr. 15/27, Paris
Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National

M.I.J.P., Coresp. inv. 1900

Către I. D. Negulici

[1851, februarie, Paris]

Scumpul meu domn,

Am primit cu mulţumire rîndurile dumatiale pe scrisoarea cumnatului meu Costache. Am văzut cîte îmi scrii despre banii din Brusa. Eu, frate, n-am nici o pretenţie. Cînd mi s-au promis aceşti bani nu i-am refuzat, pentru că era de la oameni ce profesă aceleaşi principii ca mine, şi pentru cari aş fi făcut şi eu ce a făcut şi ei pentru mine.

Am zis că-i primesc pentru hrană şi i-am destinat pentru cauză; pe speranţa lor am intrat în datorii ce nu le pot plăti acum, şi stau de fac alte datorii pînă să pot pleca a mă vedea odată cu copiii.

De s-a lăsat oamenii de cuvînt, sau dacă fiecare are cuvintele sale de a se lăsa, eu nu pretind nimic. Atita spui, că cîţi bani mi s-a trimis, întreit am cheltuit eu pentru ca să cunoască lumea ce va patria noastră, iar nu patrioţii.

De eram om mai van, puteam tipări mai întii istoria revoluţiei, care în orice pagină, oricine va scrie, cată să dea cu nasu de mine, ori să mă laude ori să mă înjure.

Am publicat *Protectoratul, Constituţia*, articole în gazete, *Impresiile unui proscris*, broşura lui Réal, unde nu se vorbeşte decît de Romanie, de drepturile, datinele şi păţirile ei.

¹ *Couturier (Coutourier)*; bancher francez stabilit în Turcia, la Smirna, de la care şi prin care se împrumută familia I. Heliade.

Am cheltuit în două călătorii la Londra, nu boierește, ca alții, ci apostolește, însă fiecare călătorie a costat, și ducerile mele își vor da efectele.

Să nu crezi, frate, că am fost vreodată dificil a auzi adevărul; și acum sînt și mai aplicat a-l auzi cu bucurie. De ce să nu ni-l spuie amiciei și să-l așteptăm de la inemici? Nu mi-a plăcut însă demoralizația, urita deprindere de a numi adevăru cînd îți pomenește cineva de soție și de mumă, și de tot ce se cuvine a venera ș-a proteje în lume. Sînt oameni cari, dacă au încins sabia spre a se bate cu inemicii patriei, cred că au dreptul a se apuca la luptă dreaptă cu femeile. Nu i-am lăsat să se întindă pînă acolo, nu că doară femeia, ca parte debilă și mai sacră, poate pierde ceva din asemenea vorbe nesocotite, ci pentru că mie mi-e rușine a numi frați asemenea oameni puțini la suflet.

D-aci încolo mă cunoști, am trăit împreună, mi-ai spus cîte ai socotit; și ți-am spus și eu asemenea. Am văzut scrisoarea ce scrii d-lui Grădișteanu. Să nu-ți paie rău că mi-a arătat-o, pentru că omul mă cunoaște și știe că, văzînd-o, căuta să te stim mai mult; a vrut să facă un serviciu la doi amici. Am văzut într-însa un om matur și voitor de bine al meu.

Am întrebat pe Grădișteanu să-mi arate în ce m-am abătut, pentru că el îmi cunoaște și cugetele, și viața, și vegherile mai bine; sau că nu știe și el, sau că nu voiește să-mi spuie.

Eu nu sînt, frate, om infailibil, și nici nu m-am dat de astfel. Îmi cunosc multe abateri, însă comparîndu-mă cu capacitățile și mediocritățile Franței și altor emigrați, nu văz nicăiri nici ostenelele, nici sacrificiurile, nici umiliința mea. De m-am umilit atît, văz că am greșit, pentru că defăceam ce fac francezii și alți emigrați, era să fac a suna presa Parisului de mine, și sunînd de mine suna de un om al României. N-am făcut, căci n-am vrut; și de voi voi acum, vei vedea ce se face.

Eu m-am stricat cu Réal pentru niște rînduri ce a publicat în broșura lui în favoarea unei mame cu cinci copii de git, ce l-am fost rugat cu stăruință a nu le publica.

Pleșoianu îmi scrie și mă critică de epistola mea cu nr. 1 ce am trimis în țară; și mă critică că paragraful 3, coloana I-a, va să zică că eu am făcut revoluția, și că mă laud singur. De aș fi voit a mă lăuda, n-aveam decît a tipări mai întîi istoria revoluției, n-aveam decît să mă duc sau să pui pe cineva a se duce la redacția Dicționarului de bărbați iluștri contimporani. Materia căuta aști oameni.

Eu n-am scris acea scrisoare în țară de florile mărilor, stînd de pe saltea; este scrisă după descoperirea unui complot [...] aruncat asupra oamenilor mișcării din 1848 și mai vîrtos asupra mea, ce mă zicea în Bulgaria și asupra Goleșcului [ce] îl zicea în Transilvania. Acea scrisoare nu e à propos de botez, e o apologie la o acuzație gravă.

Cînd zice cineva din chiar senin că e *onest*, îți vine să nu-l crezi, cînd însă e acuzat că e fur sau tilhar, dacă va omul să învedereze că e om onest, în toate apologiile este iertat a spune ceva din viața sa. Eu, ca să arăt că nu puteam fi nici instrumentul [...], am spus în cîteva rînduri ce am făcut în treizeci de ani.

De erai acuzat d.-ta, erai să spui ce ai făcut d.-ta. Poci să fac în favoare sau pentru hatrul unuia și altuia ca eu să nu fiu eu? Citește, te rog,

paragraful 3, coloana I-a, să vezi unde se vorbește acolo ceva de revoluție, decît de lucrările mele de 30 de ani?

Dacă ar judeca oamenii astfel cite citesc, și dacă ar pricepe astfel, nu mai este de mirare pentru ce au condamnat pe Socrate și pe Crist. Pentru ce să mai aștept eu injurii de la inemicii țării, cînd frații, ce se zic fii adevărați ei, ei mă condamnă? Și fiecare cum îi vine. Cumnatu-meu îmi scrie că aș fi scris eu niște scrisori la Brusa la românii din partea cealaltă. Citește-i scrisoarea ce i-am răspuns.

Istoria revoluției, de se tipărea, făcea un mare bine cauzei noastre, și nu ajungea să surprinză Rusia buna-credință a Europei. Apoi toată lumea știe revoluțiile Italiei, Germaniei, Ungariei, toată lumea a primit bucuros și fanfaronade drept adevăruri; și principele unui popor atît de înțelept și creștin ca al nostru, mișcarea lui, spiritul ce l-a minat, nimenea nu-l cunoaște.

Istoria, frate, e ca și un tablou istoric. Poți depinge un tablou istoric fără personaje? Poți face o dramă fără actori? Bine am făcut-o? Unul zice că în loc de nume propriu să pui A. B. C... să fac algebră.

Cînd am citit citeva pasaje, Pleșoianu s-a făcut foc, de ce să zic că în timpul reacției Olteniei s-a trimis Magheru, ca membru al Guvernului provizoriu, guvernator al Olteniei și cap al oștirii, căci d. Pleșoianu n-a fost subalternul lui Magheru.

Poci eu, frate, să schimb decretul a fi altfel? Poci face o eroare atît de sistematică, al căriia efect să nu fie decît ca să arăt că era cea mai mare anarhie în țară, că Oltenia se guverna de doi șefi? Ca guvernator știu că era Magheru. La Cîmpul lui Traian¹ știu că avea de cap pe Magherul, ce dispoza și de pandurime, și de dorobanți, și de artilerie, și de regimentul pedestrimei. Locotenența, lui Magheru scria, căimăcămia lui Cantacuzino lui Magheru scrise să desfacă cîmpul etc.

Eu iubesc pe d. Pleșoianu poate mai mult decît pe Magheru, însă asemenea minciuni nu poci spune. Devotamentul Pleșoianului, abnegația sa, energia, toate le-am văzut; este *unul* din începătorii revoluției și capul unui regiment ce a susținut constituția și ordinea, după ce a proclamat-o cu compania sa. Astea nu se ascund, însă nici nu poci calomnia mișcarea că a fost anarhie.

Cadru istoriei este de un volum, mă mărginesc a spune fapte și documente. Unde vine oazia fiecărui, spui cit bine aflu; însă nu pot consacra pentru fiecare personagiu mai mult decît iartă cadrul, bunul-simț și opinia publică.

Eu am scris de toți, nimeni de mine. Nu poci însă cheltui și cu tipărirea paginilor ce se atinge de fiecare. Prin urmare, am scris la toți citi au dreptul a trece în istorie că n-am uitat nimic din cite au făcut, însă toată pagina costă franci în Paris. De vor trimite analogul, se vor tipări cum s-au scris, dacă nu, vor trece mai în treacăt, mai în prescurtare, să facem loc documentelor și oamenilor ce pe toată ziua era pe scenă. Bine sau rău, îm-

¹ *Cîmpul lui Traian* (Tabăra de la Troian), lângă Rîmnicu-Vîlcea, locul unde generalul Gh. Magheru, în 1848, și-a instalat tabăra militară, gata a înfrunța intervenția armatelor străine.

brăcați cu mantie albă sau în ghebă, legați sau cocoțați, închiși prin bordeie sau duși cu trăsnete și plesnete, ca la basmu cu cocoșu roșu. Lamartine își spune și cite bucle blonde îi didese Dumnezeu, de semăna ca un Cupidon. Louis Blanc, Ledru Rollin spun câte și mai câte. Și dacă îi întrebi de ce scriu așa, îți răspund că tot omul e dator singur aș face un nume și să nu aștepte de la alții; cum nu sînt alții datori să-l îmbrace, asemenea nu sînt datori nici a-i face numele. Să scrie dar fiecare pentru sine, a se apăra, a se înălța mai sus, a se face cunoscut, interesant, numai să nu spuie minciuni. Minciuni nu am spus, și din adevăruri am lăsat multe.

Unde vorbesc de Eliade, este că nevoia mă face să pui pe actor pe scenă. Acum mă căiesc că n-am spus toate. Starea cită am avut-o s-a dus ca pulberea. Să-mi las și numele în batjocora Roseților și Sarsaililor, tuturor invidioșilor și nemiruților și nedușilor la biserică. Rău am făcut de am lăsat. Cine scrie, să scrie, să nu ascundă istoria, să nu o prade, să n-o fure.

Nu mi-au iertat frații nici propoziția d-tale cu a lui Rucăreanu și Duillie, cînd mi-ați zis să mă trimiteți și să-mi dați bani a veni să pledez cauza. Nu mi-au iertat nici 1.000 de franci ce a trimis-o la trei inși pe numele meu, nici cei 2.200 fr. ce i-ați trimis tot pe numele meu; cum or să-mi ierte scrierile ce vorbesc singure de mine, fără a vorbi eu?

Culpa însă nu e a mea, pentru că muncesc și nu mă preumblu. Cum crezi d-ta că or să-mi ierte rîndurile lui Réal, epistola cu nr. 1 din țară, cînd vorbesc ca mine, iar nu ca dîșii, iar nu cum ar fi dorit d.-lor? De mi-ar întoarce fața toți, eu tot o să cuget ca mine, nu poci cugeta cu capul altuia. Așa sînt, etern însă nu sînt. Voi scăpa, și vor scăpa; de scrierile mele însă nu vor scăpa.

Salutare și frăție,

I. Eliade

I. Eliade, Epistole și acte ale oamenilor mișcării române, Paris [1851], în tipografia Preve et C-nie, p. 3—12; C. D. Aricescu, Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848 ș-ale administrațiunii de la Balta-Liman, broșura III, București, 1875, p. 8—12

Către Gh. Magheru

Amatul meu domn,

Trimițîndu-ți traducția actelor ce s-au dat acum la ministerul francez în anul 1849 și altul în toamna trecută la ministerul englez, îți alătur și coala a doua a scrierii ce public acum sub titlu de *Memorii asupra istoriei regenerației române*.

Această scriere este cea dintîi ce am scris după ieșirea din țară. Pe urmă am scris *Protectoratul și Suvenirile și impresiile unui proscris*.

Am publicat începutul și capătul din urmă și am lăsat pentru mai încoa publicarea memoriilor sau istoriei revoluției noastre. Am apucat

din anul trecut a citi citeva coale d-lor Tell și Pleșoianul și i-am făcut inamici din cauză că am vrut să fiu just scriind cîte am putut a-mi aduce aminte despre d.-t. Ar fi voit adică să schimb și sensul decretului cu care ai fost trimis ca membru al Guvernului provizoriu, guvernator al Olteniei, ar fi voit multe și atîtea.

Eu, frate, am iubit pe toți, despre toți am vorbit cu demnitate și după adevăr, și să fug de părtinire. Oamenii însă voiesc pe Astor sc[1]av exclusiv al lor.

Ești amic, ești drept cînd vorbești numai de ei, și cînd vei vorbi de ei să-i arăți mai presus de toți.

Fiecare din cîți au luat parte în mișcare este însemnat în scriere atît pe cît îl cunosc și pe cît știu despre dînsul sau în bine, sau în rău, cu documente, cu probe, după fapte cunoscute de țara întregă, după decrete ce există. Nu că doară memoriurile unui om pot să facă o istorie, pentru că fiecare din noi are memoriurile sale, ce singur le cunoaște și pe care nu le-a comunicat. Eu nu poci comunica decît numai pe ale mele.

Scrie-mi, te rog, dacă poci să-ți trimit scrierile mele, toate, fără a te compromite.

Din aceste memoriuri s-au tipărit pînă acum zece coale. Scrie-mi unde se află d. Costăchiță Filipescul, și dacă îi pot trimite și lui scrierile mele.

Scrie-mi iară, te rog, cum se numea acel brav țigan potcovar din Craiova ce era atît de înfocat pentru mișcare și despre care scriai d.-t. că ți-a fost mult de ajutor la ducerea d-tale în Craiova. David se numea, Solomon, Samson? Am uitat cu totul.

Dacă ai, trimite-mi și o copie după decretul cu care te-a numit guvernator în Oltenia.

Aș fi dorit să te văz pînă să nu plec în Turcia, la copii, că poate nu ne vom mai vedea.

Dd. Tell și Pleșoianul, din pricina ce îți arătai mai sus, au devenit cei mai mortali ai mei inamici. Cu toate intrigele se servesc, pînă la toate baze și neomeniile s-au coborît. Adesea, cînd era în Paris, ajungea să mă insulte amar ori de cîte ori îți luam partea. Volumuri întregi era a scrie cineva despre purtarea d-lui Tell cu mine. D.-t. și d. Negulici ați contribuit a mi-l face atît de inamic.

Sărută pe Alexandrina și în locul meu. Arată-i că o doresc și îi urez toate fericirile ce merită și că o iubesc după cum întotdeauna am iubit și am stimat pe tată-său.

A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

1851, april. 6, Paris

Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National

P.-S. Te rog trimite această scrisoare unde știi că se află d. Costache Filipescul.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.239

Către C. N. Racottă

Amatul meu Costache,

Multă bucurie mi-[a] adus scrisoarea d-tale. Mult m-au consolat expresiile d-tale de afecția ce îmi conservi. Dumnezeu să te binecuvinte, copile, și să ție în inima-ți virginală simțimentele ce ți-au insuflat acei buni părinți.

Pe lângă mulțumirile ce mi-a adus scrisoarea d-tale, este și cultura limbei ce se vede și în frazele și ortografia ei. N-au fost în van lucrările mele de 30 de ani. Sint juni ce au profitat dintr-insele, și când din acei juni văz că se află din verii mei, din consingii mei, ce e amatul meu Costache, mi se pare că a trecut sufletul meu într-insul și că după moartea mea am cine continua lucrările mele.

Fie, copile, ca pe lângă dorința ce ai, să-ți dea Dumnezeu și mijloacele de a te lumina cu științele adevărate ce întregesc pe bărbat și care în loc de a-l depărta din căile Domnului, îl conduc d-a dreptul pe dînsele și îl luminează a afla cele de mîntuirea lui și a aproapelui. [...]

Îți mulțumesc, copile, de scrisoarea cu care mi-ai răspuns în locul verilor Alecu și Hariton¹.

Cîte îmi scrii despre enciclopedia după ordinul alfabetic, aștept răspuns de la amicul către care m-am adresat, cum și de la așezarea mea, căci nu știu încă vreo două-trei luni unde mă voi stabili. Atunci îți voi scrie.

Scrie-mi ce știi de resturile tipografiei mele. Unde se află Tache Moșoiu², de este ceva din părțile cămășei mele împărțite, pe mîna lui; ce face unchiul Alexandri cu cărțile ce i-am lăsat în depozit și cu care a deschis tipografia, și cîte mai știi și poți afla.

Aș dori să am un răspuns despre prima mea scrisoare către verii Alecu și Hariton, pînă mai sint în Paris, ca să știu ce să fac și ce să decid despre cîte le scriam.

De sint mijloace a face un tablou în ulei sau a mă mărgini numai într-o frumoasă gravură litografică.

Unchiului Niculae, mătușei Luxiței, le sărut mîinile. Pe Sofia sărut-o în locul meu și spune-i că o doresc, că îmi arde inima de dînsa.

De vei vedea pe soru-mea, arată-i că o îmbrățișez cu căldură și rog pe Dumnezeu, ca și de copiii mei, să-i dea bine și să o bucure cu copilașii. Întreab-o de a primit scrisoarea mea ce i-am trimis prin d. Niculae Daniilopulu, răspuns la scrisoarea ce mi-a trimis în care îmi vorbea de copil.

Te sărut, amatul meu Costache, te îmbrățișez, precum și pe toți verii Alecu, Hariton și Iancu³.

Nu cutez [a] zice a revedere. Dumnezeu însă face minuni.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1851, aprl. 8, Paris
Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National
Joseph Fransky

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.252

¹ Alexandru (Alecu) și Hariton *Racottă*, veri cu I. Heliade.

² Dumitre (Tache) *Moșoi*, văr cu I. Heliade.

³ Iancu *Racottă*, văr cu I. Heliade.

*Casa părintească din Tîrgoviște
în care s-a născut I. Heliade Rădulescu*

*Gravata Epistolica Carta a
mea. Cu un stil
nit.*
N. Carotz

КАТЕ НЪ ВОР ДВА АНГЛОСЪ СВЪТАНСИНА
НА, САНТ ФІОРЪ ВОСА МЕА.

I. Heliade

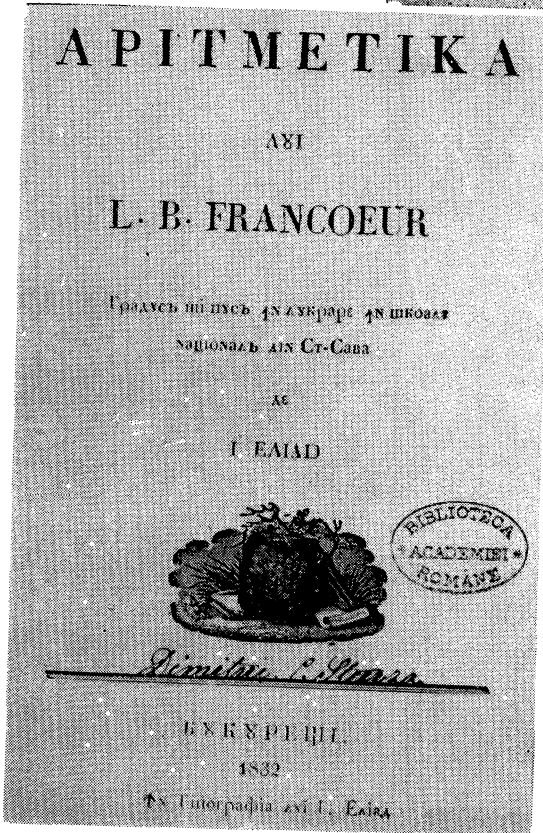
КАТЕ АДМИНАЛЪ МАРИА БОРИН

Георгие Голдск

ші катре АДМИНАЛОР' ДОМНИ ПРОФЕСОРИ
ШКОЛАЛОР' НАЦИОНАЛ' ДИМ БУКРЕШТИ.

ДОМИЛОР' АУКЕТА ГРАММАТИКЪ АЛА АНУИЛЪ
АН ДЕСТ ЧИСТЕ СЪ О АНКИН ЧИСТИИ СОЦИТАТИ
АЛГЕРАЛ' РЪМАНИИ ЧЕ СЪ АНУИЛЪ АН КАСИЛ' АВА
ИКАЛ' МАРИАИ ЛОГОФЪТ' КОНСТАНДИ ГОЛДСКА. ДИ
МА АНУС КРЕЗ АН ПРИКАН' А ПРАМОЛОР' ЧЕЛОР ПАИЕ АН
ИСОЛУКЪ, КЪ АН-ФІ АНУИЛЪ АН ИНОРОДИ, АЗБАКА
ЧЕ СЕ-ФАНГА ПИТЪ АНДРЕТАЛОС АИМЕІ; АН-ФІ АН
ЧЕГАТ' КЪ АЗЕВЪРАТ, АНР' МЪДЪАРИА А САНТ
АИ ФІИЦЪ ШІ КЪ АНУИЛЪ СИНТИМЕНТАРЪ, КЪ АН
РЪ, ДОБРЕ ШІ СІЛІЦЪ, ШІ АИИ КОЛОНИ А МЕА
ГРАММАТИКЪ ТОТ АНУИЛЪ ЛОР' ЕСТЕ АЗЕВЪСЪ ШІ
АИИ АНА АНДРЕСИЦЕ А СЕ-ФАНГ' АНУИЛЪ ШІ
А ИТРА АН АЗБАКА А ТЪТЪЛОР' РЪМАНИЛОР' ЧЕЛО
АИТРАЦИ. ПЕРСОНИА ЧЕА МА АЗЕВЪСЪ АН АИИИ СО
ЦИТАЦИ, ФЪРЪ А КЪ О СІВІЕ СІ, ШІЦЕ ДОМИ А
ВОАСТЪ БІНЕ КЪ ИВ САНТ АТЕА, АИ КАТ АНУИЛЪ
АИИИ САНТИ; АНР' ШІ АИРАЦИ ШІ АИСАИ
САЛОРИ ШІ СІМЦИ А АЗЕВЪСЪ ОР' МАУИЛЪ АИИ АН
ЕВФЛЕТАИ ПИТЪ АИТАТИ А РЪМАНИСА. ВОИ
КОМПАНИИ ШІ ТРАИЦИ, ПЕОГРАФИ ИСТОРИ, ФІЛО
СОФИ, МАТЕМАТИКЪ, ШІ АИИ; АИТИМАИ ЧЕА
ИПРИКАТАЛОР' АН АДМИНАЛЪ МАРИА БОРИН
Геор-

Curierul Românesc nr. 24
din iulie 1829

Aritmetica lui Francoeur,
traducere de I. Eliad,
București, 1832

I. Heliade Rădulescu, 1830.
Desen de Al. Bassarabescu

A handwritten signature in cursive script, reading "I. Heliade". The signature is written in black ink on a white background. The letters are fluid and connected, with a prominent flourish at the end of the word "Heliade".

Semnătura lui I. Heliade Rădulescu pe o poliță din 1840

I. Heliade Rădulescu, 1841.
Portret în creion
de I.D. Negulici

Stradă în București, 1841.
Gravură în lemn,
după desenul executat
de Ch. Doussault

Domnului Ioan. Eliad

Scris la birou alocuției Constituției
la sprijinul Dr. de M.C. Gheorghe în
scutirea sa în fine la un
episcopii de România. Scris
de la Iași, la 11 iunie 1848
Scrisoare la domnului de Iași
și la domnului de Iași, la 11 iunie 1848
la Iași și în mijlocul
Bisericii Ortodoxe
din Iași și Iași

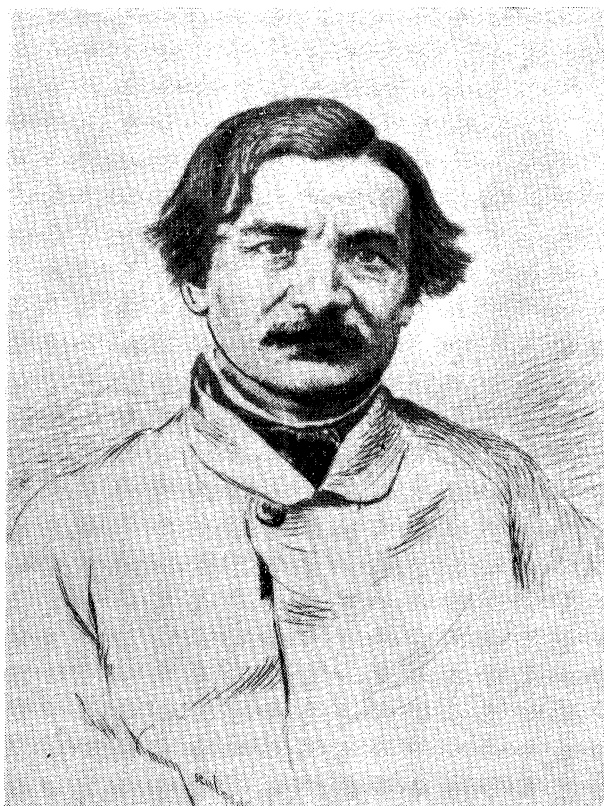
A 2953.

anul 1848

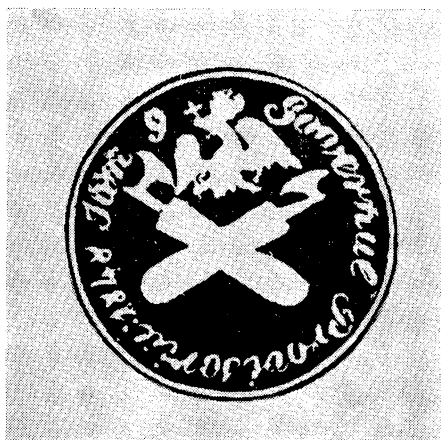
Iunie 11

Int. Crămpoț

Adresa prin care N. Goleșcu anunță pe I. Heliade Rădulescu
că a fost numit în Guvernul provizoriu, 1848 iunie 11, București

I. Heliade Rădulescu.
Gravură de Theodor Aman
după o fotografie din anul
1848

Sigiliul Guvernului provizoriu din 1848

Sigiliul Locotenenței domnești din 1848

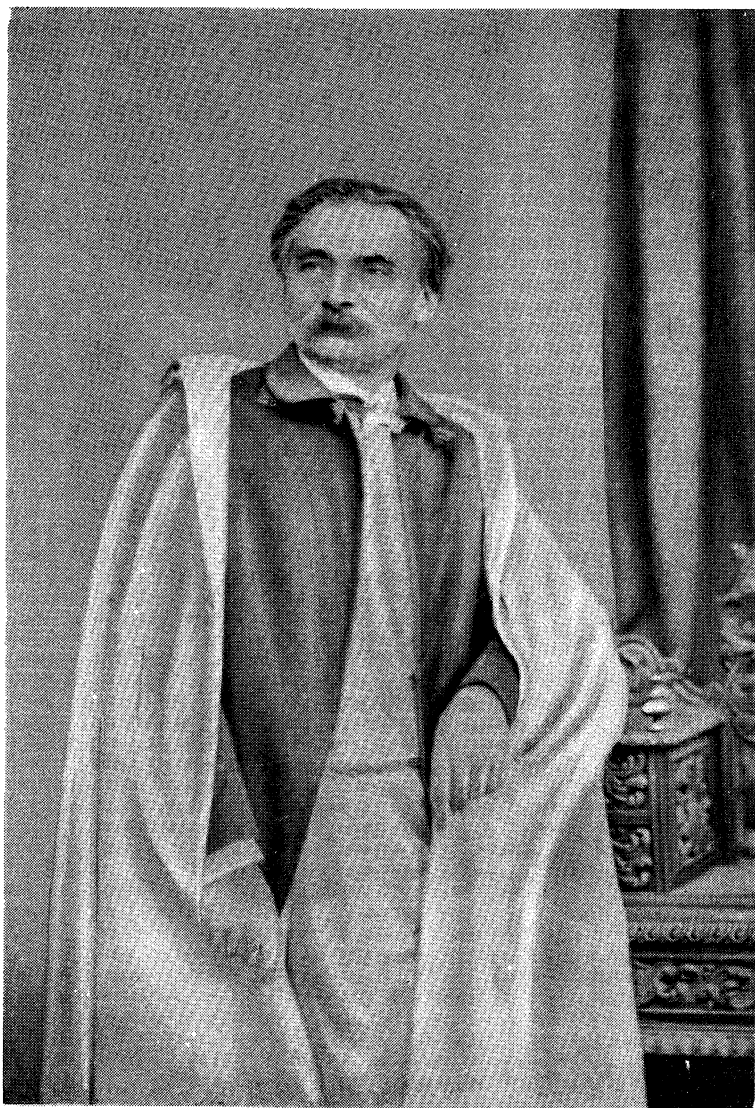
Fruntașii Revoluției de la 1848 din Țara Românească:

Ion Heliade Rădulescu,

*Ion C. Brătianu, Gheorghe Magheru,
Const. Arista, C.A. Rosetti, Iosafat Zmagoveanu,*

Ion Voinescu, Nicolae Golescu,

Dimitrie Brătianu, Ștefan Golescu, Cezar Bolliac

*I. Heliade
Rădulescu,
în manta
albă,
1848*

I. Heliade

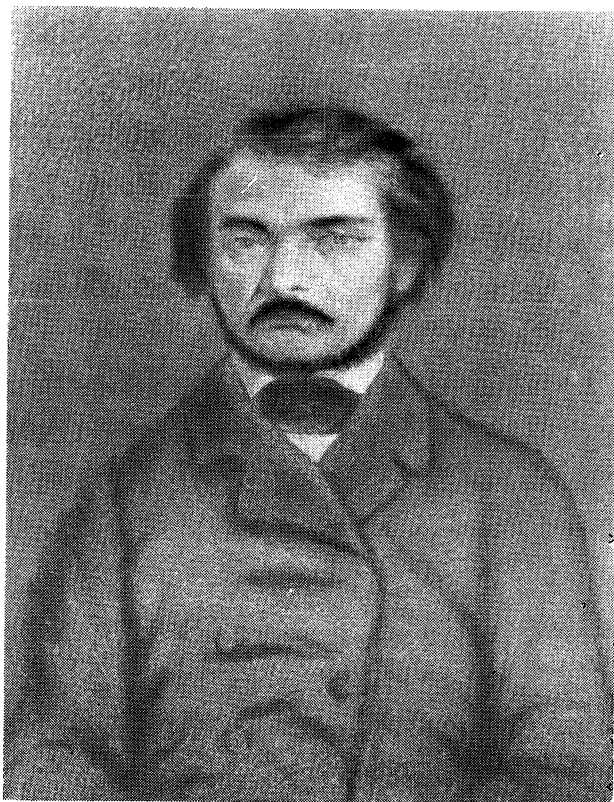
Semnătura lui I. Heliade Rădulescu pe o scrisoare din 1848, iunie 17

1848 dec 22
Agram
Giuseppe Fransky

Semnătura lui I. Heliade Rădulescu
cu numele conspirativ Giuseppe Fransky,
1848, dec. 22, Agram

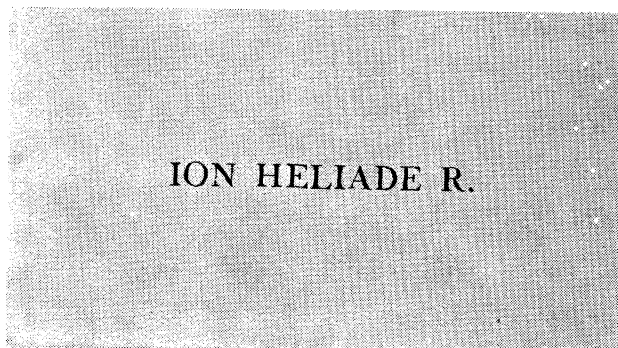
Plicul scrisorii trimise de I. Heliade Rădulescu generalului Jacques Aupich,
ambasadorul Franței la Constantinopol

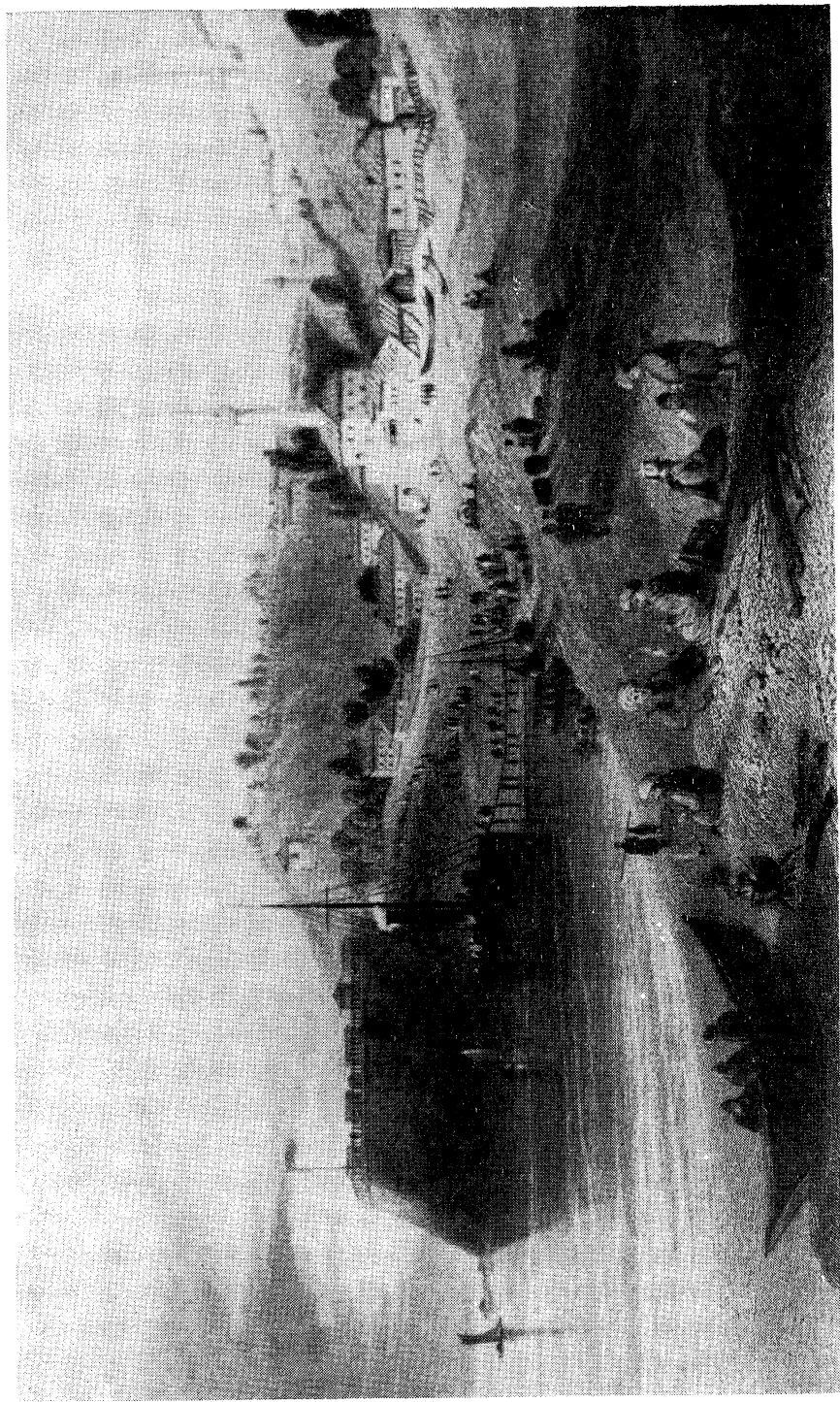
à Son Excellence
Le général Aupich, am-
bassadeur de la République
française auprès de la
S. Porte en en,
à Constantinople

I. Heliade Rădulescu 1852.
Gravură de Celestin Nanteuil, Paris

Carte de vizită a lui I. Heliade Rădulescu,
Paris, cca 1850

Ruscium la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și H. Adlard

Je soussigné avoir reçu de
 Mr Héliade Rădulescu la somme de
 cinq cents francs, pour travail
 de rédaction.
 Paris le 16 février 1858
 Elias Regnault

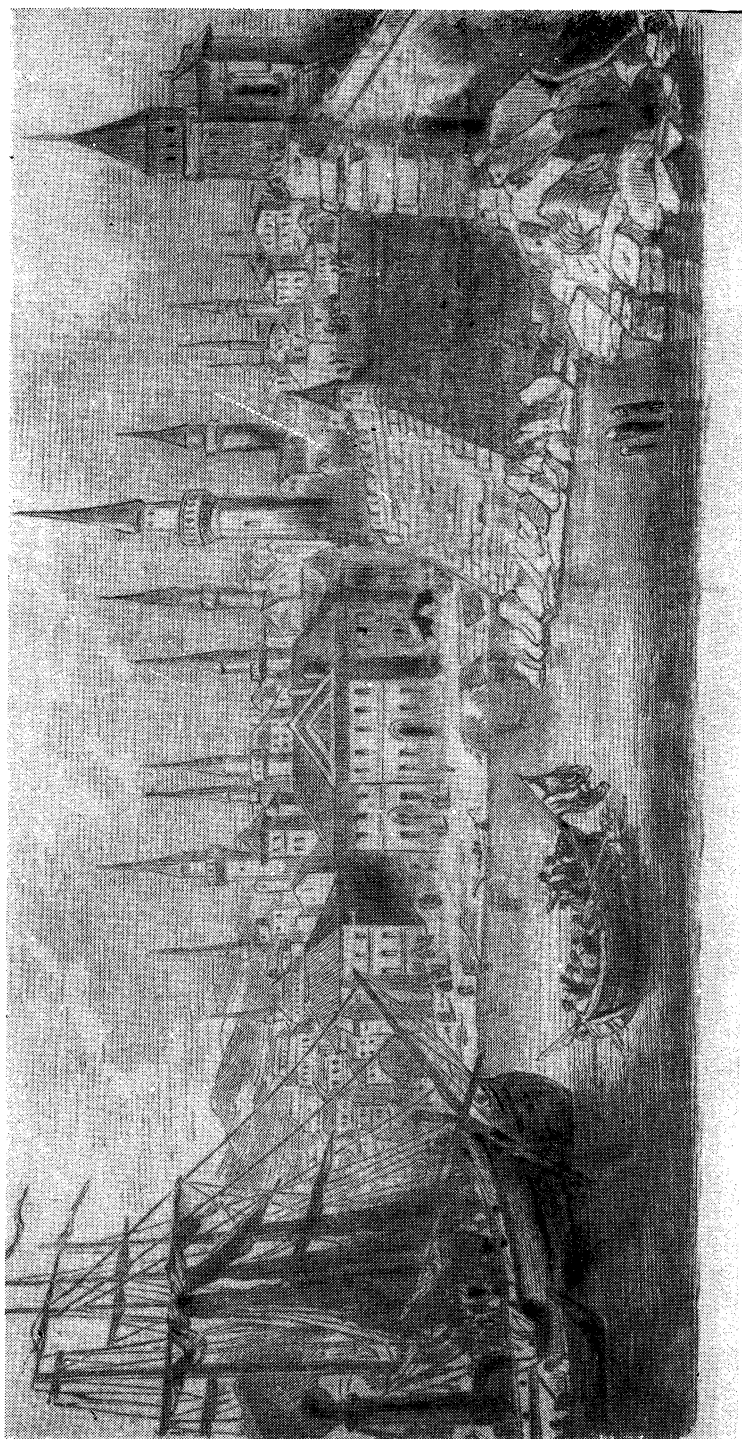
Chitanță dată lui I. Heliade Rădulescu de către Elias Regnault.
 1858, febr. 16, Paris

Société pour l'Exploitation de la Librairie, dite
 N° 13. PROPAGANDE F 25
 Démocratique et Sociale Européenne
 Action de vingt-cinq francs
 Héliade Rădulescu, à Paris
 Le Directeur Général
 Eug. Comptant

Statut des Statuts de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne

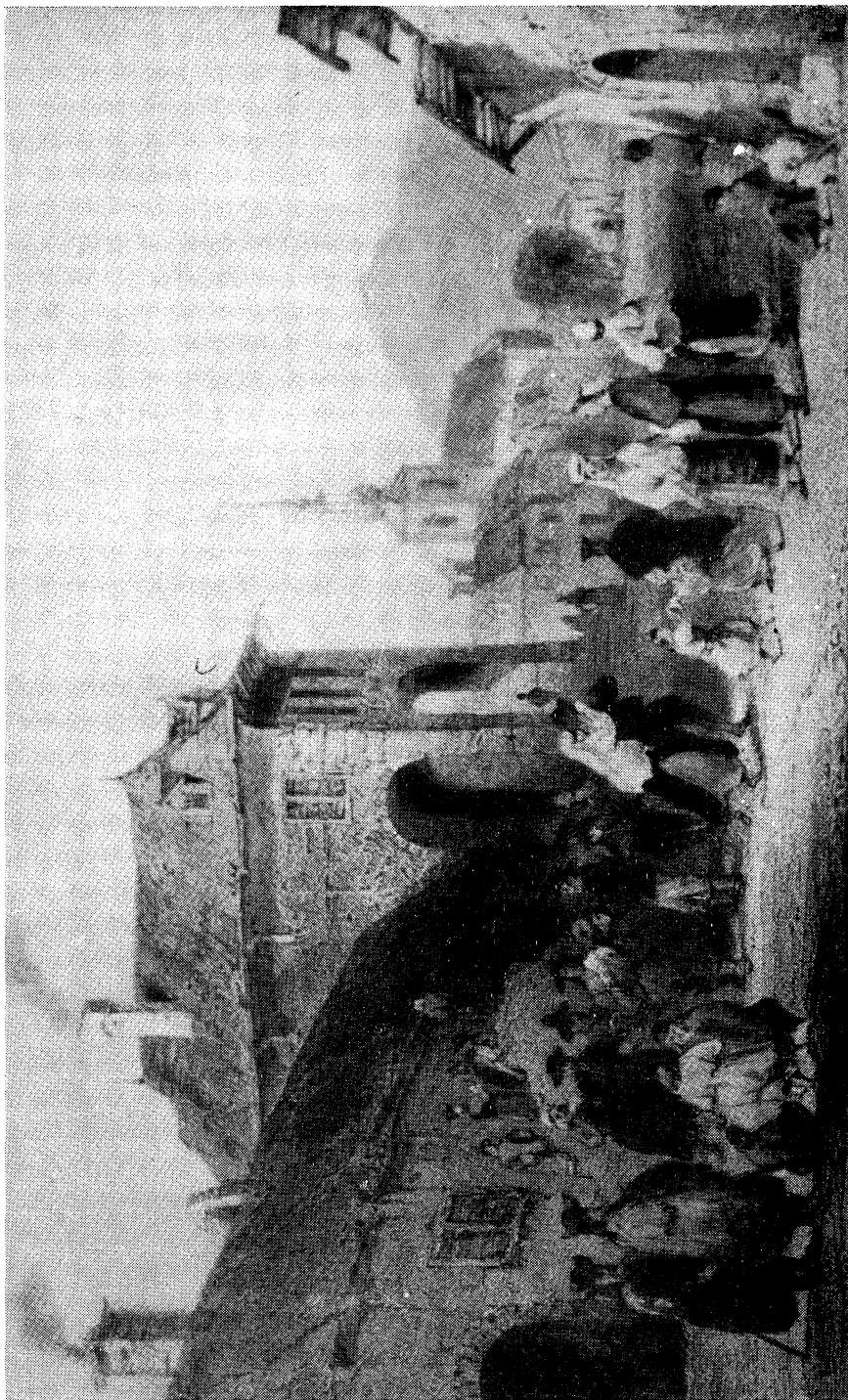
<p>Art 1. Toute personne susceptible d'être nommée par un autre après avoir été élue et la publication d'un ouvrage de littérature, de philosophie et de sciences, ainsi que de la rédaction de la traduction de tout ouvrage écrit en langue étrangère, sera admise à faire partie de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne.</p>	<p>Art 2. Les actions sont payables en espèces. Elles sont émises au profit de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne. Elles sont au nombre de dix mille. Elles sont au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne.</p>	<p>Art 3. Toute action est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne. Elle est au nombre de dix mille. Elle est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne.</p>	<p>Art 4. Toute action est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne. Elle est au nombre de dix mille. Elle est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne.</p>	<p>Art 5. Toute action est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne. Elle est au nombre de dix mille. Elle est au capital de la Société pour l'Exploitation de la Librairie dite Propagande Démocratique et Sociale Européenne.</p>
---	--	--	--	--

I. Heliade Rădulescu membru și acționar al Societății de propagandă democratică și socială europeană, Paris

Vidin, portul, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă

Orșova la mijlocul secolului al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și W. Mossman

Către Const. N. Filipescu

Amatul meu domn,

După tipărirea *Protectoratului* și a *Suvenirilor și impresiilor unui proscris*, pusei sub tipar scrierea ce se intitulează în franțuzește *Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine*. Este un volum de vreo 25 coale.

Eu nu scriu *Istoria regenerației* noastre întreagă, ci memoriurile mele asupra acestei mișcări, câte am văzut și am auzit. Până acum sînt tipărite vreo 14 coale.

Îmi pare bine că nevoindu-mă în tot locul a fi *dans le vrai* și pe calea adevărului, oriunde dau de amicul meu din copilărie, Costăchiță, îl aflu pretutindeni frumos și cu chipul, și cu sufletul, și cu inima. Oriunde citesc francezi și dau de C. Philipescu, dau peste un tip ce face onoare românilor în general, și boierilor în parte. Opoziția în chestiunea minelor, petiția ce la auzirea venirii lui Duhamel preparam împreună, langagiul ce ai ținut la Tîrgoviște polițaiului ce a venit să areste, langagiul ce ai ținut mitropolitului, Cîmpineanului și celorlalți, cînd înturnați din Tîrgoviște ne chemară să ne arate scrisoarea lui Cotzebu, spre a numi doi funcționari destinați a primi armata rusească, în fine†apostrofa ce ai făcut lui Brătianu aproposito de arderea Regulamentului — toate sînt însemnate astfel cum le cunoști, cum le-ai fi descris, poate, d.-t. însuși; și ceea ce modestia nu te-ar fi lăsat a spune, eu ca a treia persoană m-am crezut dator a nara.

Nu poți însă a-ți închipui cîți inemici mi-am făcut între frații emigrați din cauza d.-tale și a d.-lui Maghieru. Nu că doară vorbesc ceva în defavoarea lor, ci li se pare că au făcut asalt pe patriotismu și pe penele tuturor scriitorilor a vorbi numai de dinșii; invidia sau livoarea i-a dominat atîta, că iartă pe cei ce îi înjură, nu iartă însă pe cei ce ar vorbi de bine de alții și nu de ei. În fine, am cunoscut pe S. G. astfel cum mi-l descriai în Brașov.

De boala livoarei pătîmește grozav și frații Tell și Pleșoianul, nu pot s-auză nimic bun de Maghieru. Fiecare crede că el a fost corpul și sufletul mișcării. În van le-am spus și le spui că fiecare n-a fost decît un membru mai mult sau mai puțin important: cînd văd pe cîte unul răsărind în narațiile mele sau cu vorba, sau cu fapta (și nu că îl fac eu a răsări, căci eu nu spun decît cele ce am văzut), atunci, frate, se pălesc și devin vineți, concep răzbu-nări și calomnii.

Serie-mi dacă pot să-ți trimet fără a te compromite cîte am scris sau cel puțin cîte te privesc pe d.-ta.

Dacă ai mijloace, și îți aduci aminte, te rog trimite-mi o relație de banii ce a cheltuit revoluția, și de decretule pentru fonduri secrete, arătînd anume cui s-au dat acei bani.

Te salut, te îmbrățișez, fie a-ți aduce amînte de mine cu aceeași dragoste cum sufletul meu totdeauna te vede. Eu nu-ți spui lucruri plăcute, sau, dacă îți spui, nu vin de la mine, ci din faptele d.-tale, astfel te-ai întipărit în sufletul meu.

Crede-mă că de te-aș fi văzut căzut, de aș fi avut un sentiment de amicie, cel puțin aș fi tăcut, nici bine, nici rău n-aș fi vorbit. Oricite îți spui și oricât am putut scrie despre d.-t., nu ești dator decât numai d.-tale.

Fiecare cum și-așterne, așa doarme.

Salutare și frăție,

I. Eliade

1851, aprl. 8, Paris
Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National

P.-S. Îți trimit și traducția alăturatelor două *mémoires* sau protestații.

Convorbiri literare, XXXVI (1902), nr. 3, p. 280—282; și în ziarul Epoca, VIII (1902), nr. 1971—69 din 13 martie, p. 1—2.

Către Gh. Magheru

Paris, 1851, mai 8/20
Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National

Amatul meu domn,

Istoria regenerației despre care ți-am scris a mai ieșit din tipar. După vreo zece zile este gata. Îți trimit o coală din acelea pentru care s-au stricat mulți cu mine, nu căci am vorbit de dîșii (pentru că n-am vorbit rău, tot bine am avut de a vorbi), ci pentru ce n-am împărțit urele și invidiile lor, pentru ce să vorbească și de alții, cum s-a convenit.

Eu ca scriitor istoric nu pot să am nici ură, nici patimă, cată să naru lucrurile așa cum le știu și cum stau documentele de față! Astăzi nu e om să mă urască mai [mult] decât Tell și Pleșoianul, și cu toate acestea, citind istoria, crede cineva că sint cel mai mare amic al lor și ei ai mei. Pentru ce? Pentru că în istoria mișcării eu n-am d-a vorbi de simpatiile și antipatiile mele, de particularitățile și intimitățile mele. Am a vorbi ce-a făcut fiecare în trei luni și pe principe ce luaserăm. Oamenii ăștia s-au purtat onest și cu inimă și abnegație. Însă nenorocirea este că fiecare se crede că el a fost nu numai tata, ci și trupul, și sufletul, și brațele, și picioarele mișcării, și ar voi numai de dîșul să vorbești tomuri întregi. I se pare că îi răpești dreptatea, îi furi gloria de vei mai vorbi și de altul, și mai virtos de toți.

Vorbind iară de toți într-un volum de 20 pînă la 25 coale, cată să-și aibe fiecare locul proporționat cit te strînge cadru. Atunci, dacă uiți ceva, sau mai lași doparte, nefiind așa de important, se înțeapă sarsailii revoluționari că le ascunzi faptele.

Eu iară nu scriu la istorie, scriu memoriale[le] mele, și nu pot [a] mă încărea și cu ale altuia, cum poci să știu eu din București cele ce s-a fost [făcut] în Craiova, sau Giurgiu, ori Focșani? Scriind mai mulți memoriale [le] lor, se va face materie de istorie. Eu am adunat mai mult cite documente sau hîrtii ori acte publice am putut să am. Și cite nu le-am tipărit în carte este că nu le aveam încă la timp, și pentru aceasta trimit pentru unele pe

cititor la capătul cărții, unde, ca să nu rămie aici un document netrecut, voi mai face încetare din tipar și voi da mai târziu o broșură completă, care se va adăuga la capătul cărții.

Eu peste două săptămâni mult plec din Paris la copii. Era mare trebuință să te văz. Nu poci să-ți scriu ce am să-ți spui și crez că mai târziu o să ne căim amîndoi că nu ne-am văzut. De poți, repede-te cel puțin pînă în Brucele.

A revedere. Adu-mă aminte bunei noastre Alexandrina.
Salutare și frăție,

I. Eliade¹

P-aci trece Cabul-efendi, primul secretar al ambasadei. Vezi de te întilnește cu dînsul.

B.A.R.S.R.; Coresp. inv. 148.240

Către Christian Tell

[1851, mai-iunie, Paris]

Amatul meu domn,

Sînt sigur că nu mi-ai scris, pentru că m-ai crezut plecat. Mare piedică mi-a făcut astă urită înțelegere. S-a dat alarma că plec în Constantinopole și la Brusa, și de acolo în Paris. Cei din Orient au încetat a-mi mai scrie, cei din Paris, și mai virtos datornicii, începură a-mi cere bani: birtașul, Rhéal, tipografii etc., etc.

Eu, sperînd la acei cite 1.300 lei ce ne făcuseră la amîndoi pe lună, am hotărit partea mea s-o întrebuițez la tipăriri. Mi-am luat asupra-mi broșura lui Rhéal, și prin urmare greutățile și capricele autorlicului.

M-a costat 552 fr.; am abonat pe români pe al doilea trimestru la *Semaine*, am pus sub tipar *Impresiile* toate ale unui *proscris*, am ajutat din acești cite 1.500 lei pe lună. De la ianuarie n-am primit decît 700 franci; 500 am dat d-tale și d. Pleșoianu. Așadară, cînd s-a dat alarma că plec, toți m-au apucat să plătesc. Bani nu mi-a mai venit din Brusa, poate unde m-au crezut plecat. A trebuit dar să plătesc tot din banii ce mi-a trimis nevasta. Rhéal m-a tras la judecată. A ieșit cum nu credeam și cum nu poți a-ți închipui. Cînd i-ar vedea cineva scrisorile, cînd ar ști cite a făcut, s-ar lua cu mîinile de pâr. A întrecut pe francezul lui Paulide. Cîți bani s-a dat la *Ligua* a zis că sînt furați de la dînsul, căci fără *Liguă* ar fi intrat în punga lui. Își închipuise că românii or să-i facă starea, sînt o mină de aur pentru dînsul. Să-l lăsăm.

Am plătit tot, și la tipografi și la scriitori, și la birtaș am mai rămas dator. S-au dus banii de la nevasta. De nu-mi vor trimite românii acei cite 750 lei pe lună, eu n-am cum pleca, nici șezînd cu ce trăi. Cheltuiiele ce am făcut cu gazete, cu tipografii, cu plata pe lună cite 50 fr. lui Rhéal, la scrii-

¹ Cuvîntul Eliade este șters.

tori, la plăți de portari, nu le poate duce un om singur, și nu le-aș fi făcut de nu vedeam subscripția a mai multora.

Aci românii s-au adunat acum vreo patru zile, unde am fost chemat și eu invitat prin bilet suscris de Ș. Goleșcu, D. Brătianul și încă unul (mi-am uitat și nu găsesc biletul). Nu m-am dus, nu s-a mai dus încă nici Grădișteanul și alți câțiva vreo zece. Pretextul a fost, al chemării, că a venit o scrisoare de la Brusa spre a [*indescifrabil*] împărtași.

Era o scrisoare de nimic. Și, în fine, s-a spus că a fost numai un pretext.

S-a propus să se aleagă din nou un comitet fără nici un statut, cu deplină putere a lucra cum va ști să facă propaganda în Europa și în țară, pentru bătaie pe uscat și pe apă, pentru o Românie tare și mare, pentru independența ei, a lăsa la o parte și turci, și francezi, și toată lighioana de om.

Într-o inimă și într-un cunget (*sic*) s-au învoit, au aplaudit, au votat și au ales pe Mălinescu, Bălcescul N. și Brătianul D.

Tot ce-mi pare rău este că s-au amestecat și Ștefan, și Nicolae Goleșcu. Îmi pare rău că poate să plec, dacă îmi vor veni bani. De voi pleca, Grigore¹ nu voiește a-mi lua locul. Unde? Nu-ți poci scrie, mi-e teamă să nu cadă scrisoarea. Ai fi prea trebuincios dacă ai avea de cheltuială să reprezențezi nația și mișcarea ei legală din 1848, înțelegindu-te cu oameni serioși, maturi, activi.

Peste curînd iese o broșură, *Martirii*². O s-o cunoști de cine este... că nu calcă pe lemne putrede.

Am văzut scrisoarea ce scrii lui Ștefan, Bolliac, Ghica despre cîte îți scrie d. Serrurie din Brusa. Toate se concordă, se demonstrează și se dau pe față de la Răsărituri la Apusuri.

Iată cîte știm și noi: acum vreo 50 de zile dd. Golești iau o scrisoare de [la] mama d.-lor, în care le scrie că în București s-a descoperit un complot ai căruia capi era Mavru, Arghiropolo³, Cîmpineanul, Crețulescul, ginearele lui Villara și alții. Știi că misionarii lor făcea propaganda spre munți și în Transilvania în numele lui Ștefan⁴, zicînd că a și venit în Transilvania.

Sefeltz, ce este *attaché* pe lingă ambasada otomană, a luat o scrisoare a zecenea de la Achmet-efendi, comisarul Î. Porți din București, în care îi scrie că prin satele sau județele Dunării emisarii moscoviți făcea propaganda în numele meu, zicînd că sint în Bulgaria, unde se răscolase. Îl întrebă, în fine, ce știe de mine și unde mă aflu?

După scrisoarea ce au primit Goleștii, și de care îți vorbesc, s-au vorbit între sine și cu d. Grădișteanul. Au dat ceilalți din urmă materialul scrisorii și l-au încărcat să facă un articol a se da prin gazete. Acest articol s-a făcut de d. Grădișteanul și s-a publicat, cum vei fi văzut, prin *Semaine*. Pe urmă

¹ Grigore Grădișteanu.

² H.F.A. Esquiros, *Histoire des martyrs de la liberté*, Paris, 1851.

³ Manoil Arghiropulo (1798—1891); ministru al dreptății (1850); mare-vornic (1851—1852); ministru de justiție (1861).

⁴ Ștefan Goleșcu.

l-a luat *Ligua*, și după dînsul a făcut și ea alt articol, mai adăugînd și alte științe după scrisorile din Brusa, care scria că s-a dus Ghica acolo și a propus a schimba politica (ca cînd n-ar fi schimbat-o de mult cei de [din] taraful lui), a se întoarce către ruși și a pleca din tineri în țară și în Transilvania cu propaganda doctrinelor noi și pierzătoare.

Românii de peste apă, din Paris, s-au făcut foc de aste nuvele publicate în *Semaine* și în *Ligue*. Mi le-a aruncat mie în spinare, care nu luasem nici scrisori de la București, nici de la Brusa, care nu văzusem de mult pe Golești, care n-am văzut scrisoarea lor, care nu cunoșteam materialul, care, în fine, n-am scris articolul.

În urma descoperirii complotului Mavro-Cîmpineanu din București, anunțat Goleștilor de către mama d-lor, și din scrisori din Viena (crez de la A. Ghica), Austria luă [*indescifrabil*] vază că în părțile Transilvaniei sînt duși români și confundă și pe Magheru în numărul lor.

Tot cam pe atunci se dusesese omul să-și vadă familia. Fu cercetat, sforțat a se înturna înapoi la Viena. Ajungînd aci, îl călcă poliția, îi cercetă scrisorile; nu află nimic. Îl sforță însă a ieși din statele Austriei. N-are bani, n-are cu ce pleca și se așteaptă la Brussele.

Vezi acum, cunoști cit sintem streini la toate aceste cabale. Ne vin ca nuvele, se servesc în numele nostru: Ștefan în Transilvania, eu în Bulgaria, la dumneata vine Bolliac în numele lui *Dumnezeu* (nici mai mult, nici mai puțin) să te oprească din Atena să nu faci revoluție și să te compromită în astfel de chipuri, Maghieru persecutat cum am fi fost și noi dacă era[m] în Austria.

Lumea ce se interesează, comisari, consoli, spionii scriu la guvernele lor respective, mumele la fii, amicii la amici, și acum Eliade strică că era să se mîntuie țara, să-i răsară aurora libertății prin Mavru și Arghiropolu, și Eliade a divulgat lucru prin gazete, prin articole nescrise de el, publicate a treia zi după o lună de la descoperirea complotului cînd novela intrase în dominiul public.

Eu, nevăzînd pe nimeni, am făcut scrisoarea asta, am tipărit-o și am trimis-o în țară. Am făcut bine, am făcut rău? Am luat sub răspunderea mea.

A revedere,

I. Eliade

Impresii ale unui proscris, din Marsilia la Stambul și înapoi, din Grecia, îți trimit prin d. Pleșoianul.

Sofia mi-a trimis scrisoarea asta din Ungaria. Îmi scrie să ți-o trimit catal-mizil.

B.A.R.S.R., S $\frac{24 (11 \text{ și } 12)}{CI}$

Către emigrații din Brusa

Nr. 1

Domnilor¹,

Lăsînd Parisul și ocupațiile ce aveam aci, îmi fac o datorie a vă da o socoteală de banii ce am primit de la 1 mai 1849 pînă la 31 decem. 1850, cum și de cheltuielile ce am făcut, atît din banii primiți, cit și din cei promiși a mi se trimite.

Despre fiecare articol de cheltuielile am în regulă adevărurile ce la oricare cerere se vor face cunoscute fiecăruia ce a suscris și a dat bani, sau unei comisii numite de cei ce au format sumele ce am primit.

C e a m c h e l t u i t

La tipăriri fr. 2.917

Cum urmează:

O broșură <i>Protectoratul</i> de 4 coale,	fr. 439
Două coale și jumătate și un afiș.....	158
<i>Impresiile unui proscris</i> , în 20 coale și alte publicări	1.500
O mică tipărire	18
Tipăriri românești	300
Broșura d-lui Réal	238
Două vignete după cererea autorului	62
Litografia d-lui Etex de d. Nanteuil	150
Hirtia la broșura d-lui Réal și la un supliment	52
	<hr/>
	fr. 2.917

La abonamente fr. 173

La întiul trimestru, de 7 exempl. de <i>Semaine</i> ..	49
Idem la al doilea trimestru, 8 exempl.	56
Idem pentru alte 8 exempl	56
Pentru <i>Presse</i>	12
	<hr/>
	fr. 173

3.090

Suma dinapoi fr. 3.090

La acții fr. 1.000

Întîia oară	fr. 400
Apoi în mai multe rînduri	600
	<hr/>
	fr. 1.000

La diferite persoane fr. 1.207

D-lui Réal pe 7 luni a 50 fr	350
Idem pentru alte cereri	150
Unui francez	40

1. Căritură volantă, 4 foi.

La doi români	500
La alți doi	22
Altuia	45
D-lui Carpentier	100
	<u>fr. 1.207</u>

Cheltuieli mărunte fr. 1.029

Porturi de scrisori în 18 luni, de broșure, de gazete după particulară foaie anume	441
La prescrieri, la un desemn și cheltuielile de scris	108
Cheltuiiala a două polițe	14
Portu de broșure în urmă și de expediții numeroase	116
Șederea la Londra în urmă 25 zile și cheltuiiala drumului	350
	<u>fr. 1.029</u>

Cheltuiți fr. 6.326

P r i m i ț i :

La început	fr. 2.200	
A doua oară	708	
A treia oară	694	
De la d. Gr.	250	
De la dd. Ș. și N.G.	100	
Idem	36	
De la cărți vândute	66	
	<u>fr. 4.054</u>	<u>4.054</u>

Cheltuiți mai mult fr. 2.272

I.E.[liade]

1850, decem. 31

Nr. 2

Compt de cheltuielile ce am făcut și de banii ce am primit de la 1 febr. 1851 pînă la 1 iul.

C h e l t u i e l e

Tipăriri fr. 1.939

Cum urmează:

Scrisori și broșure românești și franceze	521
<i>Memoriuri asupra regenerației</i>	1.418
	<u>fr. 1.939</u>

Cheltuiile diferite		fr. 1.139
Porturi de scrisori în 6 luni	120	
Porturi de cărți și broșure	46	
D-lui Ledain pe 7 luni	350	
La acții nouă	75	
La polița de 1.000 fr.	48	
Ducerea la Londra în urmă	150	
Tipăriri mici și cheltuiile fără probe	350	
	<u>fr. 1.139</u>	
<i>suma</i>		<u>fr. 3.078</u>

P r i m i r i

Polița plătită de d Zossima la	1.000	
De la d. Gr. G.	100	
De la doi români Chr. și R.	100	
	<u>fr. 1.200</u>	
		1.200
		<u>fr. 1.878</u>
Se adaugă suma cum se vede la nr. 1		2.272
Patru mii una sută cincizeci cheltuiți mai mult		<u>fr. 4.150</u>

C o m p t u l c ă r ț i l o r

<i>Protectoratul</i>	exempl.	1.000
Din care s-au vândut	ex. 20	
S-au împărțit gratis	480	
Se află în ființă	500	
	<u>1.000</u>	
<i>Impresii</i>	exempl.	600
Din care s-au vândut	ex. 16	
S-au împărțit gratis	264	
Se află	320	
	<u>600</u>	
<i>Memoriuri</i>	exempl.	610
Din care s-au împărțit	ex. 98	
Se află	512	
	<u>610</u>	
Broșure române	exempl.	400
Gravure de două feluri		150

Ce cărți se află, 1851, iun. 28

Protectorate	500	
Impresii	320	
Memoriuri	512	
Broșure	400	
Gravure	150	
		1.882
exemplare		
		I.E.[liade]
		1851, iul. 1 [Paris]

Colecția avocat Ioan Vcs'liu

Comptul nr. B

De cheltuielile ce am făcut și de banii ce am primit de la 1 februarie 1851 pînă la 1 iul. 1851.

Tipăriri:

		franci
Scrisori și broșure românești și franceze	521	
<i>Memoriul asupra regenerației</i>	1.418	
		1.939

Cheltuieli diferite:

Porturi de scrisori în 6 luni	120	
Porturi de cărți și broșure	46	
D-lui Ledain ¹ pe 7 luni	350	
La acții nouă	75	
La polița de 1.000 fr.	48	
Ducerea la Londra în urmă	150	
Tipăriri mici și cheltuieli fără probe	350	
		1.139
<i>Total:</i>		3.078

Primiți:

Polița plătită de d. Zossima	1.000	
De la d. Grădișteanu	100	
De la doi români	100	
		1.200
	Se scad	1.878
	Rămîn	2.272
Se adaugă suma cum se vede la comptul nr. A...		
Patru mii una sută cincizeci fr. cheltuiți mai mult		4.150

¹ A. Ledain; ziarist, colaborator al lui I. Heliade la Paris.

C o m p t u l c ă r ț i l o r

Protectoratul (1.000 exemplare)

Din cari s-au vîndut	20 exemplare
S-au împărțit gratis	480
Se află în ființă	500
	1.000

Impresii (600 exemplare)

Din cari s-au vîndut	16
S-au împărțit gratis	264
Se află în ființă	320
	600

Memoriuri (610 exemplare)

Din cari s-au împărțit	98
Se află în ființă	512
	610
Broșure române	400
Gravure de două feluri	150

Cărțile aflate în ființă la 1851, iunie 28

Protectorate	500
Impresii	320
Memoriuri	512
Broșure	400
Gravure	150
	1.182 exemplare

I. Eliade

1851, iul. 1 [Paris]

C.D. Aricescu, op. cit., p. 74—75

Malta, 1851, iulie 15/27

Fraților din Brusa,

De nu v-am scris de mult cauza este că mai de 40 zile eram pe picior de a pleca. Am mai fost prin Londra pînă să iau drumul spre Orient.

Acum, de două zile, m-am arătat aci, căci n-am mai avut bani cu ce să continuu calea.

Trei lăzi cu catrafuse și cu cărți le-am lăsat în Marsillia a le expedia d-a dreptul la Smirna; alte trei cu cărți le-am lăsat la Paris pentru datorii ce am avut. Din cele de la Smirna una este cu cărțile dv. Într-însa sînt:

5 *Istoriei universale*, pentru fiecare cite un exemplar, în cite 7 volume

5 *Știința prin soțialismul universal*, idem

1 *Evangheliile după Lamennais*, ilustrate, pentru d. Zossima

1 Atlas geografic, pentru d. Giurescu

2 Diferite tractate pentru ardicarea de planuri

1 *Juif erant (sic)* și *Ministerele (sic) Parisului*, ilustrate

10 *Arca exilatului* de un autor italian ce vorbește mult în poeziile sale de români, de fiecare cite două exemplare

Mai multe cărți sau broșure despre științe nu vă [*indescifrabil*] pentru toți, le veți împărți sau citi frățește

5 *Martirii* d-lui Eschiros

5 *Suveniri și impresii ale unui proscris*, legate bine, pentru fiecare

10 Poezii românești traduse de d-l Valliant în franțozește

1 Dicționar de conversație, pentru d. Russo

3 *Album moldo-valac* de d. Billecocq

100 *Protectorate*

80 *Istoria regenerației române*

40 *Suveniri și impresii ale unui proscris*

60 Acte și epistole în românește. Această broșură coprinde diferite epistole ce v-am scris, și altele în țară (terra).

Aceste [*indescifrabil*] protectorate, istorii, suveniri etc. le veți împărți asemenea între dv. și le veți dăruii sau vinde fiecare pentru propagandă.

În Paris se mai tipărește de d. Carpentier o broșură [...]; v-am abonat pe fiecare pentru 5 exemplare.

Dacă protectoratele, istoriile și altele nu le vedeți în număr egal, este că n-a mai încăput în ladă. În Paris au rămas destule și mai puteți dispune.

Vă alătur aci și comptul tipărit de ce bani am primit și ce cheltuieli am făcut. Acest compt e împărțit în două perioade: unul pînă la 30 dechem. 1850, și altul de la febr. pînă la iul. 1851, ca să vedeți că am cheltuit mai mult, parte am dat de la mine și parte am rămas dator.

Datoriile ce am vă rog a le împărți frățește în șase, precum chiar așa am împărțit și cheltuielile făcute.

Încetînd ocupațiile mele politice, vă rog a trece cu vederea orice voi fi făcut rău după părerea dv.; unele voi fi greșit ca om și altele [*indescifrabil*] a să face astfel; și cînd veți auzi cuvintele, le veți încuviința.

De acum înainte de voi trăii și de voi fi liber, mă voi ocupa în parte literară și religioasă. Așezîndu-mă, vă voi scrie, sau voi fi cu toți la un loc, sau voi face un curs sau cursul îl voi face prin epistole către voi.

De îmi veți răspunde, scrieți-mi scrisoarea la Chio către soția mea, cu adresa: à *Madame Marie Héliade à Chio, pour Mr. Joseph Fransky, recommandée à Mr. Couturier, banquier à Smyrne.*

De la Chio scrisoarea mi se va adresa unde mă voi afla.

În Malta nu crez a ședea mult, sînt străin, fără bani, fără credit. Tot capitalul ce avui la ajungere era de 10 fr., care s-au și cheltuit.

Aștept răspunsul vostru, și de la soție.

A revedere. Salutare și frăție,

I. Eliade

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 10.971.

Copie de epocă; pe aceeași hîrtie se află și copia scrisorii din 1851, august 1/12. Chios

Chio, 1851, aug. 1/12

Fraților din Brusa¹

Din Paris la plecarea mea, din Marsilia și din Malta v-am scris în plicurile către familia mea, și fiindcă toate aceste plicuri nu le-a primit, cum văz, soția mea, prin urmare nici dv. n-ați primit scrisorile zise, unde vă scriam pe larg. De vor veni aceste scrisori, vi le voi trimite, de se vor fi pierdut, vă voi explica cu altă ocazie cite vă scriam într-insele.

Acum mă mulțumesc a vă scrie că am ajuns în Chio lîngă familia mea și șaz supt numele de Joseph Fransky, pînă îmi va veni răspunsul de la Î. Poartă cum să urmez, dacă trebuie a rămînea cu ăst nume sau dacă pot a purta fără bîntuire numele meu. Prin urmare, pînă atunci cu porecla Josef Fransky să-mi scriți și dv.

V-am trimis din Marsilia o ladă cu cărți, îndestul demăricică, care crez că va fi ajuns la Smirna. Cheltuiala ei pentru drum și vamă va fi în socoteala dv. Cînd îmi va trimite comisionarul comptul vi-l voi trimite.

V-am scris din Paris că comisiunile ce mi-ați dat pentru cărți le-am făcut, și cea mai mare parte am plătit-o cu schimb de cărți d-ale mele care s-au tipărit cu banii dv., iar parte am plătit-o în bani, iar pe seama dv. atît comandate, cit și cite am crezut că vor fi folositoare sînt după lista alăturată.

Vă trimit și socoteala tipărită sub nr. 1 și 2 de ce bani am primit de la dv. și alți români, și de ce bani am cheltuit pentru cauză și tipăriri, cum și de cite cărți s-au dăruit și de cite se află în ființă.

Am cheltuit cit am fost în Paris cum se vede în nr. 1 și 2..... 9.404

Am primit:

4.054 după nr. 1

1.200 după nr. 2

5.254

5.254

4.150

Din acești 4.150 ce sînt dator pentru tipăriri și altele am tras polițe 1.000 la d. Zossima și 1.000 la dd. Russo și Giurescu; cea de la d. Zossima s-a întors și s-a plătit din banii cu care eram a-mi plăti datoriile mele particulare la birt, fiindcă nu s-a întors la Smirna polița de 1.000 fr. trasă asupra d-lor Russo și Giurescu, precum că s-a plătit. Prin urmare, din

¹ Textul acestei scrisori se află pe aceeași hîrtie cu textul scrisorii din 1851, iulie 15/27, Malta.

4.150 ce eram dator, plătindu-să 1.000 prin d. Russo și Giurescu, au mai rămas de plată 3.150.

Dacă socotelile tipărite le aflați cuviincioase, folositoare, drepte, vă rog nu lăsați datoria toată în sarcina mea, că nu pot s-o duc dimpreună cu datoriile mele particulare, ce să urcă pînă la 2.000 fr.

Este adevărat că s-au cheltuit ceva mai mult din ceea ce v-ați suscris a contribui pentru hrană. Eu însă de un soldiu nu m-am atins, tot am dat pentru tipăriri ce să ating de mișcarea din 1848. Și dacă au rămas ceva științe pentru posteritate a rodi, bune, rele, numai cele scrise și tipărite au rămas.

Dacă Europa astăzi ne cunoaște mai mult, cele scrise au contribuit mai mult decît orice. Eu nu cer să mă ajutați la cheltuielile (de vi se vor părea bune), decît a se împlini suma permanentă cît s-a promis și care după socoteala mea, de nu mă amăgesc, se mai cuvine a se mai trimite vreo 4.000 lei, adică vreo 900 fr., care, trași din datoria de 3.150 fr., mai rămîne datorie de 2.250 fr.

Această datorie s-o împărțim pe din două, eu să dau 1.125 fr. încetul cu încetul, și dv. iară 1.125 fr., continuînd din lună în lună acei cîte 500 lei ce ați suscris, de vi se vor părea bune cîte vă scriu. Vă rog faceți cum să mi să ție onoarea în Paris de unde nu figurez foarte urit, căci n-am alte mijloace și voi fi nevoit a mă căi de ce să nu-mi caut de treabă, să mănînc cu economie și numai pe seama mea, cîți bani mi-ați trimis pentru acest scop, și anume, pentru hrană, ca și la alții.

Nu mă condamnați, pentru că am vrut să fac mai bine, oricum veți putea și oricum veți hotărî, așa să fie, numai scrieți-mi hotărît.

Salutare și frăție,

I. Eliade

Listă de cărți d-lui Zossima

- 1 *Evangheliile* lui Lamennais
 - 1 *Istoria universală*
 - 1 Appel aux honnêtes gens
 - 1 [*indescifrabil*] republican
 - 1 *Știință de soțialismul universal*
 - 1 *Le vrais socialisme*
 - 1 *Martirii* d-lui Esquiros, pînă la lvr. 20
 - 1 *Suveniri și impresii*, legate
 - 1 *Poezii* ale d-lui Vaillant
 - 2 *Poezii* de la d-na Grecca
 - 15 *Protectorate*
 - 10 *Impresii, suveniri*
 - 12 *Istoria regenerației*
 - 15 *Acte și epistole*
- } aceste de mai voiți puteți avea fiecare cîte
30 exemplare

d-lui Russo

Toate cele dinafară de *Evanghelii* și apoi cele următoare:

- 1 Manual de topograf
- 1 Tractat de ardicări de planuri

d-lui Giurescul

Cele de sus toate afară de *Evanghelii*, *Manual* etc., și apoi cele următoare:

d-lui Serurie

1 *Atlas*

idem și *Juif errant* și *Mistères de Paris* (dacă aceste sînt comisiuni ale d-lui și nu mă greșese)

d-lui Dușulescul

Asemenea toate cele de sus, afară de comisiuni ce nu mi-a dat.

Istoria universală să compune de 7 volume; *Martirii* de 20 sau 21 li-vresoane.

Pe lingă acestea vă trimit pentru toți, a le citi împreună și apoi a le împărți cum veți afla cu cale, cele următoare:

Martirii lui Carpentier

Istoria populară

Papa

Foi en avenir

Mémoires d'un enfant

Calendrier d'un paysan

Idem altele

La guillotine

Sclavul alb în 3 volume pe care vi-l recomand foarte

Album moldovalaque

Satires

Les Polonais

și alte cărți ce nu-mi aduc aminte, în număr de vreo opt, pe care vi le voi [trimit] la urmă.

Acestea toate nu costă bani decît vreo 110 fr. în chirie și vama lor; pină la costul lor am plătit cu cărți.

[*adresa pe plic*]: À Monsieur, monsieur Gregoire Zossima; à Brusse, recommandée à mr. Schneider et comp., banquier, à Constantinopole

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 19.971

Către Christian Tell

[1851, septembrie, Paris]

Frate Tell,

Nu ți-am scris, nu ți-[am] vorbit niciodată cu această intimitate. Îți dau acum acest nume de *frate* din fundul inimii, pentru că văz după o scrisoare din urmă că ai scris lui Ștefan că ești victima unei cabale.

Sînt prea departe și nu poci încă s-o pătrund bine. Din cite ai scris însă mai dinainte lui Ștefan despre Bolliac și de langagiul lui, că a venit ca să te oprească din beti[se]le ce nu le-ai avut niciodată și în care era mînjiți ei. Din cite scrie Christofi, zicînd că *clica și Bolliac vor să arunce moartea în țigani*: că fac ei, și se spală pe alții.

Din scrisorile din București, despre complotul lui Mavru, ce s-a descoperit, din scrisorile ce veniră cu pachebotul din urmă de la 28/16 sept., ce spun că Bolliac, pînă a nu pleca la Atena, spunea din casă în casă și se fudulea că are scrisori de la d.-t. prin care îl întrețineai în nuvele ser[i]oase și grave, și despre care nevasta mea se spărgea arătînd că minte, că n-are scrisori, și de va fi arătînd vreo scrisoare e mincinoasă [...].

Capii era, cum vei fi auzit, Mavru și companie. Era însă pe ascuns ca Suțu cu brăilenii și cu Deșu¹. Căteilor trimiși cu propaganda, cari mai mult, cari mai puțin inițiați, îmblă cu vorbe mari de Românie tare și unită și, ca să arate că acest complot derază (*sic*) din mișcarea de la 1848, au scos înainte numele de atunci. Emisarii despre munte zicea că Ștefan Golescul e în Transilvania; cei din județele despre Dunăre zicea că eu sînt în Bulgaria. Iată că veniși și d.-t. în Atena. Cată să exploateze și această strămutare a d.-tale. După ce m-au pus pe mine în Bulgaria, ce eram mai anevoie de pus cînd nu m-am strămutat din Paris, cum nu putea să te puie pe d-ta în eteriile grece cînd erai chiar în Atena? Ghica și Bolliac și-au jucat bine rolul, făcînd pe prudenții a treia zi după înfierbințeală, după ce să descoperiseră capii complotului.

Le-ar fi mers lucru bine dacă nu s-ar fi descoperit cuibul cabalelor, dacă comisarul turc din București nu ar fi scris la ambasadă a se încredința că eu și Ștefan nu ne-am mișcat din Paris. Purtarea, vorbele lui Bolliac din Constantinopole a mai lăsat oarecare îndoială turcilor pînă se vor încredința de cabală și curăția d.-tale. Tot ce te va face să temiri, după cum m-am mirat, este precum au silit [...] pe A. Ghica a numi în minister pe C. Sutzu, dovedit de cap în ale Brăilei, asemenea siliră pe Știrbei a numi pe Arghiropolu, complicele lui Mavru, spre a masca izvorul complotului. Adevărații complotiști sînt privilegiați, scutiți de pedepse și proscipții. Se pedepsesc inocenții. Scria de la București că s-a proscris pe Teologul !!! Nu te miri? Nu vezi cabală? [...]. Instrumentele răscoalei ce prepară se pun în ministere. Dracul de Teologu era capul răutății; Eliade era în Bulgaria (fără a se mișca din Paris). Tell era în corespondență cu Bolliac, și bietul Bolliac nu c-a fugit de frica ungurilor, ce-l apucaseră de scurt, ci a făcut cheltuieli — bietul om — să vie să dea lecții și povețe salutarii lui Tell, lui Tell, ce venea la turci să ceară locul unde să disbarce, a cere ajutor potrivit cu credința lui de vasal.

Frate, nu te grăbi să crezi numaidecît. Adu-ți aminte de cite îmi ziceai că numai de înșelat nu te va înșela nimeni, și sînt sigur că ești înșelat despre cite scrii lui Ștefan că nevasta mea a fost cauza că n-au hotărît

¹ Andrei Tudor *Deșu* (*Deșov*) (1786—?); negustor și moșier bulgar; stabilit în Tara Românească; vistier; ia parte la mișcările revoluționare bulgare din anii 1841—1843; condamnat prima oară în 1843 la 15 ani ocnă; condamnat a doua oară în 1844 pe viață, în urma răzvrătirii de la Ocnele Telega [cf. *Buletin. Gazetă administrativă*, XIII (1844), p. 501—502; *Gazeta Transilvaniei*, VII (1844), p. 242]; eliberat de Guvernul provizoriu al Țării Românești la 19 iunie 1848.

încă turcii nimic pentru d.-t. Că păcat, frate, nu te grăbi așa, adu-ți aminte că și d.-t. ai copii și fete. Câte zice cineva de acum înainte la bătrînețe asupra nevastei mele se sparg în capul copiilor. N-am vrut să fac paradă a-ți arăta totdeauna câte îmi scria nevasta mea despre d.-t. și familia d.-t.; scrisorile ei sînt cu număr de la 1 nr. pînă la nr. 30 aproape. Am arătat multe lui Grigore. Nu poate scrie cineva astfel dacă nu iubește. O dată n-a pomenit numele lui Eliade la turci fără să fie totdeodată și al lui Tell și al familiei lui. Vezi că am rămas mai singuri în principele autonomiei și suzeranității și amicii noștri ce ne-au iubit mai dinainte.

Pentru o biată pensie plătită și răsplătită cu alergături, cu nevoi, cu clefetiri, leafă ce m-a întristat cînd am auzit că mi s-a făcut, nu trebuia să se facă atita turbu[ra]re. Casa Goleștilor, sau doi frați din Golești iau două mii de lei pe lună, mai mult de un an, și nimeni n-a zis nimic. Numai copiii mei trebuia să moară de foame.

Eu am făcut scrisoare în care mă leapăd de tot, și cei cari mai mi-au rămas amici nu mă lăsară s-o trimit cu poșta asta. Îmi spuseră că scriu mai în urmă din Constantinopole că ți s-a trimis voie a te duce la Chio. Cu asta se vede că s-a provăzut și despre mijloacele vieții. Așa am lăsat scrisoarea pînă cînd voi vedea mai lămurit ce s-a hotărît despre d.-t., și cum se descurcă cabala.

De aș avea bani, aș pleca mîine. Datoriile însă ce am făcut pe speranța celor cîte 750 lei pe lună de la Brusa, datorii pe tipăriri și gazete, nu mă lasă să plec. Tot ce am plătit lui Rhéal am dat din banii ce mi-a trimis nevasta; 1 000 fr. m-a costat anul ăsta, adică:

7 luni cîte 50 fr.	350
pentru corecture	150
broșura lui cu gravura	560
	<hr/> 1.060

Scrisoarea ce ai scris lui Ștefan, unde te plîngi de nevasta mea, m-a întristat cît la moartea copiilor ce am pierdut.

Te îmbrățișez, te sărut. Salutare și frăție,

I. Eliade

B.A.R.S.R., S $\frac{24(9)}{CI}$

Către C. N. Racottă

1852, 18/30 aug., Chio

Amatul meu văr și copil¹,

Am primit scrisoarea d-tale din 24 iunie sau 6 iulietrecut. O așteptam cu bucurie, pentru că îmi scrisese d. Grădișteanul ceva mai înainte despre venirea d-tale în Paris.

¹ Un fragment din această scrisoare a fost publicat în *Magazin istoric*, II, nr. 12 (21), dec. 1968, p. 81, folosindu-se textul pus la dispoziție de autorii acestui volum.

Am văzut cele scrise, cari nu provin decit dintr-o inimă vergină încă, formată de un tată ce respectă pe Dumnezeu și amă pe oameni. Această inimă și un sentiment de părinție sau de consingele ce este între noi te face într-un nobil entuziasm a exagera multe. Măsură-ți, copilul meu, laudele și mai virtos către străini, căci vei da pretext fiecăruia a zice că vin din parțialitate.

Cîte îmi spui despre popol, despre cîntecile lui, nu mă ating decit suferințele lui. Noi, băiete, din dizgrație n-avem încă nici nație, nici popol, i-au stins toate simțirile despoții din atîția seculi.

De speri că vor ardica românii capul de sine, te amăgești. Ei, astfel cum sînt împărțiți și încongiurați, nici nu pot, nici nu sînt preparați de a face una ca aceasta.

Speranța fiecăruia bun și adevărat român cată să fie la deșteptarea omenirii sau cel puțin a Europei întregi. Cînd aceasta împreună va mai ardica capul ca la 1848 și nu va mai face greșalele ce făcu atunci, junii români de astăzi să fie preparați cu științe, adică cu adevăr.

Care va fi soarta și viitorul Europei întregi, cea soartă, același viitor va avea și România de va ști junimea de astăzi a face cum să între în marea familie europeană.

Îmi vorbești de unirea celor ce au figurat ceva în București la 1848. E un simțiment nobil, însă e un lucru peste putință unde ajunseră lucrurile și unde căta să ajungă cu oamenii din lumea veche, din creșterea veche, nutriți, îmbuibăți, identificați în interesele și cabalele vechi, adoratori ai idolului *egoism*.

Oamenii aștia îmi fac o crimă din memoriurile Regenerației, și crima mea exprimată în scris, de față și fără rușine este pentru expresii sau abateri sau neînsemnătăți ca cele următoare.

Unde adică mă exprim cu vorbele: general Tell, colonelul Pleșoianul, maior sau căpitan cutare, cel ce își vede numele aprobă că cu dreptate s-a supranumit astfel, că eram dator a da la titluri mai mari și decit acestea. Cînd însă văd nume ca maior Racotă, căpitan Racotă sau locotenentul Zalic, strigă de se sparg că am fost și sînt plin de parțialitate.

În acestea se ocupă, în aceste le e patriotismul, din aceste le vin cele mai neuzite animozități, intrige și persecuții.

Ce poți face, copile, cu astfel de oameni, beți de ură, rătăciți de neocupăție ce îi făcu a contracta nouă vițiuni și a reinnoi și crește pe cele avute deja?

Voi, junimea, vedeți de faceți ceva. Și ca să faceți odată ceva, vedeți de nu vă pierdeți timpul juneții, timpul de studiu în ocupații politice, căci politica, în starea care sînteți de debilitate încă, nu o puteți îndrepta. Instrucția însă și luminile ce le-ați putea conchista vă fug fără întoarcere la asemenea ocupații vane, la vîrsta în care sînteți sau și la vîrsta noastră, a bătrînilor.

Lumea cu doi sau patru sau și o sută de umeri nu se îndreptează; lumea se îndreptează cu umerii lumii întregi. Și cînd va veni acel timp, vedeți d-acum s-aveți umeri țeapeni, minte luminată și inimă pură. Vedeți a nu vă deprinde, a deveni servi despoților și mai virtos patimilor depravate, cari în asemenea timp de concurență generală fac pe unii a trece în

cimpul lumii cei vechi și a-și pune umerii pentru susținerea și menținerea ei.

Te-ai apucat de agricultură. Dumnezeu să te binecuvinte! Este semn că ești amicul laboratorului și că voiești a conchista științe cu care să-i ajuți aratru și brațele. Mai nainte însă de toate, dotează-ți mintea și inima cu lumini, care te vor face a venera sudoarea și sângele lui.

Am văzut cîte îmi scrii de Ștefanache și Smărăndița¹. Mi se rumpe inima de dinșii, *ca de mine însuși*, ca de copiii mei din cari nu i-am distins, și cîte au auzit despre mine că sînt supărat, adică pe dinșii, sînt minciuni provenite din spiritul intrigei și al discordiei. Scrie-le să nu creadă nimic; eu nu le scriu, că n-am scris la nimeni. Cînd mă voi determina a le scrie, vor vedea ma limpede inima mea. Dumnezeu să-i întărească și să-i ție; sînt așa de zvînturați ca și mine, ca și copiii mei, ce vor rămîne fără tată și săraci.

Amatul meu Costache, unul din dorurile-mi cele mai împungătoare este și copila mea Sofia. Eu și mama sa avem o remușcare neconținută pentru ce n-a luat-o împreună cu ceilalți copii. Nevoile și lipsele ne-au strimtorat astfel cum să nu putem a trimite nimic pentru subsistența ei.

Scrie unchiului Nicolae², scrie verilor Alecu și Hariton, copiază-le rîndurile acestea, spune-le, roagă-i din partea mea să nu uite copilul acesta. Din prisoasele lor să-i facă și ei un ajutor pînă voi putea face ceva spre a-i trimite.

Unchiul Nicolae mi-a fost în copilăria mea ca un tată, eu după ce m-am mărit i-am fost ca un fiu; cu ce am putut am folosit, iar n-am păgubit casa dv.

Acum, cinci frați și un tată, susțineți un copil orfan al vărului, al fratelui vostru Eliade. Rău mă doare dorul acesta. Scrie-i nenii, tatii Nicolae, să mă asigure că a pus un balsam pe dinsul, un balsam de al lui Crist pe care [il] adoară și care totdeauna i-a insuflat mi[n]tea și i-a încălzit inima pentru cei lipșiți de ajutoare.

Eu aci mă aflu rău. Situația de acum a politiceii Turciei este cum să mă aștept la persecuții. Nu cutez, amatul meu copil, a-ți zice a revedere. Domnul cu tine și cu toată junimea.

Fă-ți regula a-mi scrie pe toată luna. Scrisorile d-tale nu le plăti la poștie că vin mai sigure spre a-și lua plata de la mine. Asemenea voi face și eu ca să vie mai sigur la d.-t., încît eu voi plăti pe ale d.-tale și d.-ta pe ale mele.

Adresa mea este: à m. I. Héliade, à Chio, recomma[n]dé, à mr. Travi, à Smyrne.

I. Eliade

[*continuă Maria Heliade*]: Costăchiță, copilul meu, fratele copilașilor mei, consolatoru copilei mele Smărăndița.

Mama te amă, te dorește, te binecuvîntă cu inima plină de dor și de amor. Sînt în așternut, cum și surioara ta Virgilia. Frusinica este prea ocu-

¹ Ștefan *Andronic* și soția sa Smărăndița, fiica Mariei Alexandrescu (Heliade).

² Nicolae *Racottă*.

pată cu scumpii ei amalați. Nici ele, nici eu nu putem de astă dată să îți scriem mai mult decât că te amăm și te dorim din suflet. Cu al doilea îți scriem mai mult.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.253

Către Judecătoria comercială a jud. Ilfov

1852, octombrie [Chios]

Ioan Heliade

Onorabilei Judecătorii comerciale a Ilfovului

Hotărîrea judecății acestui onorabil Tribunal din 3 martie 1852, sub nr. 16, înfățișându-mi-se prin d. îngrijitorul celor românești în Chio, I. Petroiokinos, am primit-o la 8 iulie trecut, adică peste o lună în urma termenului de trei luni prescris de lege pentru apelare din partea părții nemulțumite.

Eu însă nu viu cu aceasta nici a reclama pentru întîrzierea primirii, nici a cere dreptul de a apela. Una ca aceasta și-ar avea locul cînd m-aș simți nemulțumit de judecata acestui onorabil tribunal.

Ienache Florea s-a aflat în stabilimentul meu tipografic, ca meșter compunător, aproape de 20 ani, și aceasta învederează, pe de o parte, mulțumirea principalului și onestitatea lucrătorului Ienache, iar pe de alta, că suma de bani ce cere de la mine reclamantul este din rămășița anilor din urmă. De a rămas neplătit în acești ultimi ani, cauza este, pe de o parte, că s-a întîmplat a lucra la cărți și publicări, ai căroro autori sau editori or nu plătiseră stabi[li]mentului, or îi fură de o simțitoare pagubă (ca *Buletinul oficial*), iar pe de alta, venind împregiurările cum eu să mă depărtez din patrie, nu mai fu nici o puțință spre a da lucrătorului dreptul său.

Cererea reclamantului Ienache Florea este adevărată, hotărîrea judecății, dreaptă, și sentimentul m.-sale domnitorului, ce scutește pe reclamant de plata taxei, uman și cu dreptul de a se lăuda.

Recunoscîndu-se dară stabilimentul meu dator lui Ienache Florea suma reclamată, și neaflindu-mă eu în patrie, spre a putea îndeplini hotărîrea judecății, și apoi din străinătate neavînd mijloace nici unele de a mă conforma cu această hotărîre, mă simț dator a arăta onorabilului tribunal drumul prin care să poată îndestula pe reclamant după dreptatea sa.

Ienache Florea, de are să ia suma cerută din stabilimentul meu, este pentru rămășița dreptului după lucrul său ce a pus la tipărirea *Buletinului oficial* și la alte publicări ale guvernului, cum și la unele din cărțile răposatului I. Negulici și la poeziile din urmă ale d-lui C. Bolliac.

Însă: 1-a. Cît pentru *Buletinul oficial* ce s-a tipărit în stabilimentul meu zece ani, pe temeiul contractului încheiat cu administrația, trebuințele neprevăzute și neapărate ale guvernului făcură a se cere tipăririle peste întreit de ceea ce era tipografia datoare a tipări după contract. Despre aceas-

ta, la timpul convenit, eu am făcut reclamație, demonstrind pagubele stabilimentului și cerind de la guvern ceea ce mi se cuvenea a mi se plăti ce i s-a tipărit mai mult, de la onorabila visterie pentru cele ce s-au tipărit mai mult, de ceea ce contractul îi da dreptul a cere de la stabilimentul meu.

Această plată din partea guvernului, convenită mie, trece peste patru mii galbeni sau ducați; dosarul (dela) acestei reclamații se află în onorabilul minister al celor dintru, la secția unde se află cap. I. Steriade. M.-s., fostul domn legiuit al țării, Bibescu, binevoise a lua în considerație această pagubă și a recunoaște dreptul ce aveam. În comptul acestei sume reclamate de mine, am și luat la 1848, cind mă aflam unul din legiuiții locotenenți guvernatori ai țării, șase sute galbeni, spre a putea întâmpina cheltuielile cerute atunci. De se cuvine a fi despăgubit stabilimentul meu după contractul *Buletinului*, Ienache Florea, fiind și el unul din cei ce au lucrat la publicările administrației și la *Buletin*, va putea fi îndestulat de aci, de către onorabila judecătorie.

2-a. Cit pentru cărțile răposatului I. Negulici, la care a mai lucrat I. Florea, răposatul n-a plătit nici un ban tipografiei și rămase dator atit pentru tipăriri, cit și pentru hirtia ce i s-a procurat cu banii stabilimentului, lei șase mii nouă sute optzeci și patru, 6.984 lei. Că răposatul Negulici n-a plătit tipărirea și hirtia, o poate mărturisi și Ienache Florea și toți tipografii din stabiliment, și o adeverează și însuși răposatul Negulici din viața sa, printr-o scrisoare. Răposatului, la moartea sa, i s-au aflat bani peste zece mii lei, și cărțile tipărite în stabilimentul meu și în alte tipografii cu hirtie tot de la mine, cea mai mare parte. Cei ce au moștenit starea răposatului se cuvine a despăgubi stabilimentul meu și pe lucrătorul Ienache, ce a lucrat la cărțile răposatului.

3-a. Iar incit pentru cartea cea din urmă, la care luca Ienache Florea, și despre care singur spune înaintea judecății că, după terminarea ei, aștepta plata lucrului său, această carte este poeziile din urmă ale d-lui C. Bolliac. Ienache cunoaște neplătirea tiparului acestei cărți, căci întotdeauna se ducea imputernicit de mine, spre a-i da ceva aconto, și de multe ori se întorcea deșărt sau cu cite 40—50 lei, pînă veniră împregiurările din 1848. D. Bolliac era dator după catastișe la 3.260, trei mii două sute șaizeci; dintre aceștia, rînduri-rînduri a plătit lei una mie două sute cincizeci și cinci, lei 1.255, și, prin urmare, mai rămîne dator două mii cinci lei, 2.005. Fiind d. Bolliac om cu venituri de la moșie, ce se află în țară, din aceste venituri se poate despăgubi lucrătorul ce a lucrat la cartea dumnealui, mai virtos că, după principele ce profesează, sint incredințat că nu va suferi d. Bolliac a auzi că se plînge un muncitor ce a lucrat la publicarea operelor sale.

Aceste trei mijloace drepte și convenite am a pune înaintea onorabilei judecătorii, spre a putea această aduce la îndeplinire hotărîrea sa.

Principele de dreptate ce recomandă această judecătorie prin hotărîrea sa ce mă condamnă, sentimentul de umanitate ce arată m.-s. domnitorul, cu această ocazie, a lui Ienache Florea, mă fac a spera ca din unul sau din altul din aceste trei articole, și mai virtos din cel ce este mai primitor de a se îndeplini mai curînd, va fi ajutat lucrătorul sărac, spre a intra în dreptul vegherilor și sudorilor sale.

Eu, de unde mă aflu și cum mă aflu, nu am nici un mijloc altul spre a-mi putea ușura conștiința de această datorie, cum și de altele, căci starea mea întreagă este ruinată, după cum se știe de țara întreagă și după cum o mărturisește *formal* și însăși onorabila Epitropie obștească, prin anunțare ce face prin gazete, înștiințându-mă a rîndui un împuternicit. Proprietatea mea s-a dat în pradă pentru că n-am putut rămînea străin la o împregiurare cînd patria se afla în preziua unei adevărate *zavere*. Am pierdut ale mele, abandonindu-le în timpul cit am fost unul din guvernatori, spre a putea mîntui averea și viața altora. Astăzi mă aflu așa de neavut ca și Ienache Florea, pentru că guvernul ce a remplasat pe al nostru la 13 sept. 1848 nu lăsa pe nimeni din soția și ai mei a ardica nimic din casă și stabiliment și le prefăcu într-o cazarmă ruinătoare. De sint chemat astăzi la [a] rîndui un împuternicit, este prea tirziu, după o asemenea ruinare, și de va fi o dreptate, starea mea va fi restabilită de unde se cuvine.

De s-a întirziat acest răspuns către onorabila judecătorie, este că neavînd lîngă mine jurnalul de socotelele de unde aș fi putut încunoștința acest onorabil tribunal despre cărțile la care a lucrat I. Florea și de la care este în drept stabilimentul meu a aștepta plata, a cătat a aștepta pînă să pot avea aceste socotele.

I. Eliade

Colecția George Potra

Către N. Russo

[1852–1853, Chios]

Amatul meu domn,

Scrisoarea d-le din 7/19 mai, dimpreună cu o copie ce îmi scriai că mi-ai trimis, abia alaltăieri am primit-o. Am văzut copia; sint niște sentimente venite dintr-un spirit de dreptate și dintr-o logică naturală, prin care Dumnezeu distinge pe oamenii drepți cu inima; însă toate sint în van, sint vorbe pierdute pentru oameni ce își află plăcerea cea mai înaltă în întunericul patimelor. Pe orbi lumina îi doare la ochi. Această scrisoare a d-le, în loc să facă vreun bine, a ațîțat și mai mult; și făcu a mi se atribui însuși mie instigația sau redacția ei. Zic că e scrisă din *gașcă*. E prea natural să zică așa; căci toate vicurile n-au vorbe cu care să-și înjure inemicii sau voritorii de bine, decît epistolele ce le sint proprii. Nu matroana, ci curtezana desfruntată, ce-și speculă tineretele, nu femeia virtuoaasă, ci *dama*, ce și-a amăgit soțul, zice păcătoasei, pe care societatea a dezmoștenit-o, ș-a împilat-o pînă întru a-și sacrifica sufletul, ca să poată afla o pîine neagră spre a-și nutri corpul, nu o martiră Ecaterina, ci o Erodiadă ar zice Magdalinei *curvă*.

Așa, hoțul zice cerșetorului hoț, bețivul face pe cel treaz *beat*, tilharul face pe păgubaș *scelerat*, mincinosul se sforță a porăcli adevărul cu numele de minciună etc.

Cine a trăit în gașce, cine formă la gașce, cine e omul altuia spre a face pe alții oamenii lui, gașce numesc orice sentimente adunate de la apus și răsărit, adunate spontan pentru amorul adevărului, ce unește oameni ce nu se cunosc. Eu n-am trăit în gașce nici de amici, nici de consingeni. Cei mai mulți ce m-au amat au fost și sint oameni ce nu m-au văzut nici-decum¹, sau cari prea puțin m-au văzut.

În numărul acestora din urmă ești și dumneata și d. Zossima. Pînă la 1848 eu n-am vorbit de zece ori cu d. Zossima, și de atunci încoace am fost prea departe unul de altul. Pînă la 1848 nici m-ai văzut în ochi, nici nu te-am văzut; și de atunci încoace nu ne-am mai văzut de zece ori. De m-ai amat, n-a fost nici relații de camaraderie, nici de a vă ajuta în ceva (căci eu am avut nevoie de ajutorul vostru), nici v-am raportat numele în scrisurile mele, după cum am raportat pe ale altora. De am amici, cunoscuți, mulți-puțini, toți sint ca dv. Rudele, unele m-au exploatat pînă la 1848, altele mă critică de atunci încoace că n-am fost bun de nimic, nici pe ele ale pune în chiverniseală, în trei luni de la 1848, nici eu a mă folosi cu ceva; altele m-au prădat de tot ce-mi mai putea rămînea; altele... Dumnezeu să-i ierte! Sentimentele ce au pentru mine oameni ca dv. sint pentru cele ce am scris, dacă le judecați de vreo valoare. Cît pentru viața-mi materială, nici n-am bătut muieri, nici am tras sabia la a mea, nici n-am adus alți copii în mijlocul copiilor mei sau să-i las pe drumuri; nici m-a văzut cineva în Paris ducînd cinismul cel mai fără rușine; nici am venit plin de boale și schilog de dinsele în sinul familiei, nici am venit să-mi sparg casa, cum zic ei, ci să realț ceea ce dărimase calomniile lor, să realț cu suferința și pațiența cea mai umilitoare, devenind în casă ceea ce n-ar suferi cel mai din urmă serv și încercîndu-mă cu învățătura copiilor; nici m-am pus în relație cu femeia vreunui dintr-inșii a-i comunica, nu minciuni, ci realități pipăite d-ale bărbatului său; nici mi-am dat titlul de excelență. Numele meu curat din botez și cel de la tata mi-e singurul nume ce am avut înainte de 1848 și de atunci pînă astăzi.

N-am lăsat numele tatii de Elie, ca să alerg după al eroilor de care nu sint demn, nici cu căimăcămie, nici cu gheeneralie, nici cu excelență, nici cu coloneli nu m-am împoțonat de la 1848; și nici amicii mei n-au suferit a mă degrada pînă acolo.

De aș fi fost astăzi intitulat cu titluri și ranguri ce nu le-am fost avut înainte de 1848; de aș fi fost înca în casa și la masa mea și în cele ce agonisiseam cu sudoarea mea și din generozitatea și *prisosul* nației, m-aș fi temut a nu semăna cu fariseul îmbuibat de toate bunurile vieții, cînd m-apuca să-ți înșir fapte și purtări ale oamenilor ce luară cu asalt republicanismul și naționalitatea. Sint însă căzut cît nu mai poate cădea omul, împilat cît oricîte voi zice nu e îngîmfare, ci vaiet, un țipăt ce mi-l scoate durerea și suferința din fundul inimii.

Aș fi dorit să nu fiu eu acela care să spuie aceste fapte și urmări, căci lumea le cunoaște singură, și nu e oarbă; însă unul zise odată: „Doamne,

¹ Pe marginea scrisorii, Pleșoianu face următoarea remarcă: „Așa e, și singur îți deslușești problema. Acei ce nu te-a cunoscut a putut a te ama, fiindcă nu credea să zici și să scrii unele și să faci altele“.

ca să fiu bun, fă-mă ferice; readu pacea în sufletul meu. Amarul cu care mă adapă oamenii mi-a înveninat sufletul. Omul neferice nici să se închine nu poate. De vei ruga mea, dă-mi pacea ta.“

A revedere. Stringe mâna din parte-mi tuturor ce întreabă de mine.

I. Eliade

1848¹, iunie 18/30, Chio

C.D. Aricescu, Corespondența secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, *broșura III, București, 1875, p. 38-40*

Către un anonim

Amatul meu domn,

Epistola d-tale din 10 ianuarie a acestuia cu mulțumire am primit-o. Aceași părere de rău am simțit și eu când, venind la părintele Mitrofan, nu te-am aflat. Am alergat pînă la scală în port și micul vasel în care erai imbarcat ieșise deja din imbucătura portului. Te-am salutat ca și cum ar fi fost pentru ultima oară. Atît mi-e inima de tristă, și de orice amic mă despart, mi se pare că nu voi mai trăi a-l mai vedea.

Propoziția ce-mi faci, cu cît mai mulțumit, cu atît indoit m-a întristat că văz că-mi este fizicament imposibil de a realiza ceea ce mi se cere.

De aș fi fost în țară, în casa și stabilimentul meu, astfel cum m-ai cunoscut, nu aș fi ezitat nici un moment, și toate s-ar fi făcut fără greutate. D-aci însă, de unde și cum mă aflu, nu pot face nimic. Și ca amic și admirator al faticelor d-tale în cariera artei, n-am nici o putință alta decît a-ți dori naintarea și toată prosperarea la care aspiți.

De ești amic al artei și al libertății individuale prin care poți ajunge la scop, nu te încerca încă alți trei-patru ani a lua drumul în care îmi zici că ai voi să intri, căci într-însul te vei nedreptăți și pe d.-t., și arta.

Soția mea își unește urările pe lingă ale mele și îți trimite fraternele-i complimente. Să dea Dumnezeu să nu fie pentru ultima oară că ne-am văzut și fie cu d.-t. și cu toți amicii sănătatea și fericirea.

Al domniei-tale frate devot,

I. Eliade

1853, ian. 18, Chio

B.C.S., Coresp. in v. 15.214

¹ C.D. Aricescu citește sau datează greșit scrisoarea, fiindcă I. Eliade nu se afla atunci la Chios, ci numai între 1852-1853.

Către C. N. Racottă

Amatul meu Costache¹,

Cu mare mulțumire am primit scrisoarea d-tale din 24 decem. trecut dimpreună cu a d-lui Boierescu. Îmi pare bine că ai astfel de amici și te aduni în zilele de recreație cu d. Grădișteanu. Te binecuvînt, copilul meu, pentru științele ce ți-ai ales a urma, toate științe exacte și folositoare, științe adevărate. Cît pentru filozofie însă și economie politică să nu-ți pierzi timpul mult, căci unde auzi de sisteme și de doctrine, acolo nu e adevărul.

Pentru matematică nu a fost niciodată luptă, căci adevărul e unul.

De vei asculta filozofia și economia politică, ascultă numai ca să aibi o idee, iar nu ca să devii fanatic pentru niște păreri sau umbre de adevăruri.

Peste un an, de voi trăi, îți voi scrie ce cărți să citești cu luare-aminte, spre a te convinge mai bine de cite îți scriu acum. De astă dată nu te distrage din studiul științelor în care ai intrat.

De cînd e lumea, două și [cu] două au făcut patru, și trei unghiuri ale triunghiului au fost egale la două drepte; nimeni n-a demonstrat din contra. Cînd însă vedem atîtea sisteme și doctrine filozofice contrarii una alteia, este semn că ori toate sînt mincinoase sau în rătăcire, sau că numai una e veră. Și care e aceea?

Filozofii ținură lumea în rătăcire 3.000 de ani, și doctrinele lor produsă atîtea religii și atîtea vărsări de sînge.

Învață, copile, cît poți din matematică, din științele fizice și pentru celelalte numai citește, ca să nu fii străin de dînezele.

Fie Dumnezeu cu d-ta, și binecuvîntarea părinților.

A revedere,

I. Eliade

1853, ian. 20/2, Chio

M.I.J.P., Coresp. inv. 1479/12; B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.254; ms. rom. 3748, f. 244-245

Către Olga Gr. Sturza

[1853, aug. — sept., Chios]

Scumpa mea copilă²,

Cu bucuria ce simți toată familia mea că te afli în Constantinopoli, deodată o mai mare întristare ne coprînse aflînd nereparabila pierdere a bunei d-tale mămușoare³.

¹ Scrisoare publicată, cu unele greșeli, în *Documente și manuscrise literare*, București, 1967, p. 181-182. De asemenea, în același mod defectuos, în *Magazin istoric*, II, nr. 12 (21), dec. 1968, p. 81.

² Olga Sturza, soția lui Grigore M. Sturza (Beizadea Vișel); soră cu Dora d'Istria și fiică a marelui ban Mihail Ghica.

³ Ecaterina (Caterina), născută Faca; soția marelui ban Mihail Ghica.

A-ți arăta cit am plins-o, este a-ți deștepta din nou o durere ce de sine nu poate dormi, și acum nu am decit cu aceleași lacreme și plin de căldură a-ți face urări pentru fericirea și viața d-tale și a demnului d-tale consoarte¹.

Știi, copila mea, cit ai fost de dragă și scumpă la toți ai mei, acum ești îndoit, pentru că în amabila Olga vedem supraviețuind și pe bunii ei părinți.

De nu venii să te văz, cauza e că tot îmi așteptai bagajele ce o tempeastă mi le reținu la Miteline, și care nevenindu-mi încă, n-aveam *ad litteram* cu ce ieși afară din casă.

Îți doresc fericirea astfel cum să n-ai nevoie de nimeni, însă dacă în situația interesantă în care te afli, rămîind în străinătate singură, vei simți consecințele străinătății, dispune de mine ca însuși de mămușoara d-tale, căci mă voi simți ferice și o oră de aș putea să-i ții locul.

De copilele mele nu îți vorbește, pentru că știi cit de scumpă le ești².

Colecția George Potra

Către C. N. Racottă

21 noiem./4 decem. 1853, Chios

Amatul meu Costache,

Am primit scrisoarea d-tale din 2 noiembr. și m-am bucurat foarte de ideile matore (*sic*) și de sentimentele exprimate într-însa.

Bucuria mi-ar fi și mai completă dacă cele ce îmi arăți și principele de unde pleci vor fi, cum zici, ideile celei mai mari părți dintre junii din Paris și din țară, că ar fi semn că fiecare cunoaște adevărata situație a lucrurilor.

În chestiunile grave, ca și la morburile amenințătoare de viață, cea dintii calitate ce se cere de la patrioți și de la medici este *diagnosi*. Și această diagnosi se arată în scrisoarea d-tale cu toată prudența unui bătrîn, cu toată ardoarea unui patriot și cu toată energia și vivacitatea unui june pe fruntea cărui se poate citi un viitor ferice al patriei.

Să trăiești, Costache al meu, și să trăiască toți junii ce ți-au insuflat această scrisoare atît de vigurosamente și politicamente națională. Însă

¹ Grigore M. *Sturza* (1821—1897); fiul domnitorului Mihail Sturza; în 1848 a urmărit ca „un tigră fără milă“ pe revoluționarii moldoveni; a intrat în armata turcească sub numele de Muklis-pașa, ajungînd pînă la gradul de general; împotriva Unirii, iar în timpul domniei lui Cuza a organizat în două rînduri mișcări separatiste.

² Giornă scrisă de I. Heliade.

cea ce cereți de la mine este că nu cunoașteți situația mea. Eu sint captiv, copilul meu, și n-am nici un mijloc nici de a scăpa din Chio, nici de a mă duce nici de trei zile cale.

De ar fi numai piedicele ce îmi zici ale copiilor, căci deși sint mari, de a mă determina a-i lăsa în acești timpi în mijlocul unor inemici ca grecii, suflele damnate ale lui Niculae¹, însă cum le-am sacrificat viitorul la 48 pentru o patrie ce m-a și blestemat poate, aș avea curajul și acum a-i mai abandona o dată pentru că văz într-înșii o de ajuns resignință și determinație de a suferi, binecuvîntînd orice le vine de la tatăl lor.

Însă acest sacrificiu îl văd mare fără speranțe de vreo reușită în favorul nației. Situația nu e acum ca la 48. Măsurile sint luate astăzi de la amîndouă părțile beligerante și de la aliații lor de a se bate cit vor voi între dînșii și de a nu lăsa a se auzi nici un țipăt din partea populilor.

Astăzi, de te vei duce în țară, [...] te împușcă, turcii te persecută (de va fi fără voia lor, căci nici lor nu le plac surprizele) și din români, cei privilegiați te belesc, cei suferitori se uită la tine și se tem să nu le vie și lor rindul de a li se lua pielea.

Astă situație o văd nu numai eu, ci fiecare dintr-un punct sau altul de vedere și îi are conștiința intimă; și crede că de aci vine ce nu vezi, o mișcare spontanee ca la 48, și fiecare îndeamnă unul pe altul *du-te tu*.

Fie dată situația de la 48 sau alta favorabilă cauzei naționale, vie de la turci, vie de la Europa oficială, și vei vedea cum scot românii bărbați și prudenți și energici fără să aibă nevoie de numele celor de la 48, cum și aceia n-avură nevoie de numele celor de la 1821.

Prin urmare, mă mărginesc a-ți spune numai că sint captiv în toate semnificațiile vorbeii și fac urări pentru împlinirea dorințelor dumneavoastră pînă ce vor fi așa de mature și bazate cum zici în aceste împrejurări pe cele două principii de autonomie și de suzeranitate, că cu acestea numai [...] se astupă gurile Europei oficiale și se stinge rădăcina a oricărui pretext cu rea credință de încorporare de la o parte sau de la alta.

Pînă nu vei vedea simptome de cele ce conving pe fiecare a-și lăsa lucru și-l împing ca un astru divin a alerga spontan eu la cauza comună, să nu-ți abandoni studiurile, căci la întîmplare de a nu fi ruși încă anii blestemului pentru multa zventurata noastră patrie numai cu astfel de cunoștințe solide și salari de vei putea servi, asigurîndu-te că două brațe dezarmate nu pot face nimic înaintea bronzului fulgerător.

Științe, copii, și adevăr, că la lumina adevărului se topește numai orice bronz.

A revedere, copilul meu,

I. Eliade

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 78.255

¹ *Nicolae I, țar al Rusiei (1825—1855).*

Către Christian Tell

Domnul meu,

Veni fratele¹ mareaș[lu]lui acum la mine, după ce m-am dus și nu l-am aflat, și este urgent astă-seară să ne întâlnim amindoi.

De ești singur, scrie-mi să viu. De nu ești singur, eu sint cu totul izolat. Aștept răspunsul.

Al domniei-tale cu totul devot,

I. Eliade

1854, febr. 2/14, Șumla

B.A.R.S.R., S $\frac{24(7)}{CI}$

Domnul meu²,

După ce m-am dus de două ori astăzi la locul știut ca să-i arăt decidera *ori toți, ori nici unul*, mi-a răspuns că pentru toți nu e destul loc, fiind casa mică, și că pot veni cu toții pînă la șase. Eu, d.-t. și alți patru, între cari a designat anume că e de cuviință a fi și părintele Șapcă și d. Deivos, fiind mai bătrîn. Despre ceilalți doi eu las la decidera d-ta.

Mi-a mai adaos încă expré ca să nu uităm că aceast[ă] adunare este demioficială și că să nu fie persoane ce ar putea aduce cu timpul oarecare observații invitătorului.

Aștept răspunsul d.-tale aci la Deivos.

Al domniei-tale cu totul devot,

I. Eliade

1854, febr. 3, [15], Șumla

la d. general Tell

[*adresa pe verso*]: Domnului domn general Tell, la sine

B.A.R.S.R., S $\frac{24(8)}{CI}$

Către C. N. Racottă

Rusciuc, 1854, 11/23 aug.

Amatul meu vere,

Am primit scrisoarea d.-tale dimpreună cu lucrurile ce ați binevoit a-mi trimite. Te sărută toți ai mei cordialemente, cum și pe verișoara noastră, demna d.-tale consoartă.

¹ *Mustafa-bei*, fratele lui Omer-pașa.

² Scrisoarea are pe verso o pecete în ceară roșie, în inscripție turcească numele lui Deivos și anul 1854, iar ca ornămențații o stea și o sabie.

Îmbrățișem din inimă pe vărul Hariton și pe ceilalți veri. Vă dorim din inimă să aflați sănătoși pe tata Niculae¹ și pe mama Luxandra². Ne-a intristat mult accidentul dureros ce întri(s)tă buna dv. familie cu imputinarea sănătății nenii. Fie trecătoare mihnirea.

Sărutați mina din partea noastră tuturilor ambilor buni părinți și asigurați-i de dragostea și respectul nostru.

Dea Dumnezeu ani îndelungi și veseli acestui îmbunătățit și cuvios patriarh al familiei noastre, cum să vadă fii de la fiii săi și nepoți de la nepoții săi; și cum cu toții să ne unim împregiurul lui, să-i spunem din copilăriile noastre și din junețele sale, să-l desfătăm în rugele noastre și să-i arătăm că cîntarea Domnului n-a fost niciodată mai fierbinte, nici mai duioasă ca împregiurul lui. Tristă era în pămînt străin.

A revedere,

I. Eliade

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.256

Către I. Prejbeanu

Domnul meu³,

În fine, doctorul Meșant venind și văzîndu-l, după ce mi-a promis că va căta un om a se ocupa de chestiunea d-tale și îmi va aduce răspunsul, după vreo trei săptămîni de la acea întîlnire a venit la mine cu o persoană ce are toate mijloacele a-ți împlini dorința. Acesta mi-a zis să-ți scriu cele următoare:

„Judecata d-tale pînă la care instanție a venit? De va fi terminată, nu mai are apel și nu se mai poate întoarce, mai virtos tot la același domn“.

Prin urmare, scrie-mi lămurit ce se poate face după legile și datinile țării, și scrisoarea adresează-o la Costache Alexandrescu peste drum de Galata-Serai⁴.

De nu voi fi eu pînă atunci în Constantinople, o va deschide Costache și va face cele de cuviință în locul meu.

Persoana ce se încarcă cu cauza d-tale este fratele lui Bizani de la Ambasada engleză, cărui turcii de pe la ministere îi zic și *al doilea vizir*. De nu-ți va servi el după dorință, nu-ți poate servi nimeni. Numai să fie posibilă cererea, după formele și legile țării, căci mi-a zis că nu se încearcă în van a propune neposibilul.

¹ Niculae Rădulescu-*Racottă*, unchiul lui I. Heliade.

² Luxandra, soția lui N. Rădulescu-*Racottă*, mătușa lui I. Heliade.

³ Ion *Prejbeanu (Pieride)*; boier originar din Oltenia; fratele lui Theodor Prejbeanu.

⁴ *Galata-Serai*; o mahala din Constantinopol, locuită mai mult de negustori europeni.

Cu speranța de a te revedea, te îmbrățișez și te rog a spune multe din parte-mi la rudele și la amicii d-tale.

N-ai, frate, nici un înscris de la mine pentru cei *șaizeci* (mi se pare) galbeni ce m-ai împrumutat. Am uitat cu graba plecării a ți-l da și nici nu ți-am mulțumit. Vezi ce fel de om sint? Am uitat și suma. Este oare *șaizeci*, ori mai mult?

Îți strâng mîna cordialmente și mă plătesc de uitare, fără a mă plăti de bani.

A revedere,

I. Eliade

1854, 7/19 decembr., Constantinopole

D-lui D.I. Brijbeanul (*sic*)

M.I.J.P., Coresp. inv. 1480/7

Către N. Pleșoiianu

Constantinopole, 1854, decem. 28/1855, ianr. 10

Domnule Pleșoiene¹,

Am primit scrisoarea d.-tale din 5 ianr. în care mi se scrie a da în primirea d-lui Christofi restul de cincizeci # ce mi-ai dat la Paris.

Ceea ce am scris d-tale din Chio cînd mi s-a mai cerut acești bani, repet și acum, cu adaosul consecvent la acelea:

Fiindcă sint determinat și am început a și plăti din toată neaverea mea pînă la o para toți banii ce mi s-au dat la Paris, cu numire de ajutor, pentru ale cauzei române. Ar fi cu nedreptate d-ta să rămii neplătit, și prin urmare acum ești și mai în drept decît totdeauna a cere acel rest pe care sint gata a-l da.

Mă adres însă mai întii la loia[li]tatea d-tale și cer și eu, după tot cuvîntul și adevărul, un înscris categoric în chipul următor:

„Cincizeci # ce am dat d-lui Eliade la Paris spre a merge la Londra pentru cauza țării, și la Constantinopole, unde d-lui, după împrejurările politice de atunci, nu afla cu cale de a se duce și a fost nevoit după stăruința și decizia celorlalți români; acei cincizeci de galbeni i-am primit.“

Nimeni, domnule Pleșoiene, nu știe mai bine ca domnia-ta, că pentru aceste două împrejurări mi-ai dat acești bani, și că n-au fost destinați pentru persoana sau treburile mele, nici ce'e urgente.

Dacă adevărul este acesta, ca un amic al adevărului, vei binevoi a-mi da un asemenea înscris. Asemenea mi-au dat și alții ce și-au luat banii ce mi-au trimis la Paris înapoi.

¹ Această scrisoare are un cuprins asemănător cu aceea din 1854, decembrie 30—1855, ianuarie 10, Constantinopole.

Sper că nu vei primi a te despăgubi de acești bani fără a împlini acest act de dreptate ce mi se cuvine, mai virtos când știi câte s-au zis nedrept despre mine.

Să venim la timp preliminarii ai anului 48, ce îi regret ca tot sposul ce își aduce aminte de epoca în care se afla în preziua nunții sale.

Mergind la București, am aflat pe buna amică a familiei mele, cocoana Zinea, amabila d-tale soacră, precum și pe d. Peret¹ și toți copiii sănătoși. Am petrecut de multe ori împreună. La plecare mi-au zis multe câte poate zice o mamă tinăra despre buna și amabila Elisa.

Nu pot să mă exprim mai bine decât să te invit a o săruta mult și mult și fierbinte și să-î spui că e de la buna dumneaei mămușoară. Aș fi norocit când, împlinind această comisiune, îi vei spune că ți-o recomandă Eliade, amicul părinților dumneaei.

A revedere. Vă strâng mâna la amândoi,

I. Eliade

P.-S. De se poate, însărcinează, te rog, pe d. Polichroniade² sau pe altul cu înscrisul ce ți-l cer și cu primirea banilor.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1848/4

Constantinople, 30 dechem. 1854/10 ian. 1855

Domnule Pleșoiene,

Am primit scrisoarea d-tale din 9 ianuarie, în care-mi scrii a da în primirea d-lui Christofi restul din cincizeci galbeni ce mi-ai dat la Paris, și din care soția mea ți-a dat 1.250 lei.

Ceea ce am scris d-tale din Chio, când mi s-a mai cerut acești bani, o repet și acum, cu un mic adaos, ce-l cere conștiința plății și a împregiurărilor, și care este cel următor.

Fiindcă sint determinat și am și început a plăti din toată neaverea mea, pină la o para, banii ce mi s-au dat la Paris de la români, cu numire de ajutor pentru ale cauzei române, ar fi cu nedreptate d-ta să rămii neplătit; și prin urmare acum ești mai în drept decât totdeauna a cere acei bani, pe care sint preparat a-i întoarce.

Mă adres însă mai întâi la loiotatea d-tale, și cer și eu, după tot cuvântul și adevărul, un înscris categoric în chipul următor:

„Cincizeci galbeni, ce am fost dat d-lui Eliade la Paris, spre a se duce la Londra pentru cauza țarei în 1849, și apoi la Constantinopol, unde d-lui,

¹ Grigore Peret; publicist; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; bănuț de a fi unul din atentatorii la viața domnitorului Gh. Bibescu; exilat; însoțește un timp pe Gh. Magheru; eliadist; primul traducător în românește al operei lui Dora d'Isiria.

² Polichroniade; bancher de origine greacă; avea sediul în București în Hanul Săbău, în apropiere de Piața Sf. Gheorghe; frate cu celălalt bancher Polichroniade, din Turcia.

după împrejurările politice de atunci, nu afla cu cale de a se duce și a fost nevoit după stăruința și decizia celorlalți români; acei cincizeci galbeni i-am primit de la d-lui.“

Nimeni, domnule Pleșoieni, nu știe mai bine decît d-ta că pentru aceste două împrejurări mi-ai dat acești bani, cu care s-au mai cheltuit de trei și patru ori atîția alții; și că acești bani n-au fost cedați pentru persoana mea în parte, sau pentru nevoile-mi cele mai urgente. Dacă adevărul este acesta, d.-ta, ca un amic al adevărului, sint sigur că-mi vei da acest înscris, împlinind un act de dreptate ce mi se cuvine; mai virtos cînd știu cite s-au zis nedrept despre mine.

Asemenea înscrisuri categorice mi-au dat și alții cărora le-am întors înapoi banii ce mi-au trimis la Paris.

Să venim la timpii preliminari ai anului 1848 ce-i regret ca tot omul ce-și aduce aminte de epoca în care se afla în preziua nunței sale.

Bună sau rea, de s-a combinat căsătoria, el tot dorește acele zile preliminarii, de speranță, de unire și de amor; orice opinie ai despre mine, permite-mi această înemerită aluzie.

Mergînd la București, mi s-a deșteptat această aducere-aminte. Am aflat acolo pe d-nu Peretz și pe cocoana Zinea, părinții d-stră, cum și toată amabila familie în întreagă sănătate, cu aceleași sentimente către mine ce aveam și eu către d-lor, vechi și neîntrerupți amici.

Am petrecut des împreună; la plecare mi-a zis multe, cite simt niște buni și tineri părinți despre d-ta și buna și amabila d-tale consoartă. Nu pot să-mi împlinesc misiunea mai bine decît să te rog a o săruta mult, mult și fierbinte, spuindu-i că e de la buna d-neai mămușoară ce cu sufletul e neîncetat lîngă d-voas.

M-aș stima ferice cînd, împlinind d-ta această misune, îi vei spune că ți-o recomandă Eliade, amicul din copilărie al părinților d-neai.

La revedere. Vă string mina la amîndoi,

I. Eliade

P.-S. De se poate, te rog, nu mă mai pune în contact cu oamenii ce nu i-am cunoscut mai nainte de 1848. Însărcinează pe d. Polichroniad sau pe altul cu primirea banilor ceruți.

C. D. Aricescu, op. cit., p. 86—87

Către C. D. Aricescu

Constantinopole, 1855, mai 18/30

Amatul meu domn¹,

Cu mare mulțumire am rîcecut scrisoarea d-tale din 27 aprilie. Sint simțitor la toate cite îmi scrii și îmi place a crede că ești expresia junimii române.

¹ Scrisoare publicată în *Columna lui Traian*, IV (1873), nr. 5, p. 70; republicată de C.D. Aricescu, *op. cit.*, p. 108 cu lipsa ultimului paragraf înainte de post-scriptum.

Mulți m-au tractat de ambițios și au avut și au cuvint; sint mai ambițios decît ceea ce mă cred. Ambiția mea n-are margini, că în loc să umble, ca a altora, după o vătășie de țigani, a umblat să caute a domni în inimile junilor ce îți duc numele pînă în secolii cei mai depărtați; a cătat iară să afe adevărul, fie în limbă, fie în literatură, fie în științe, fie în istorie, fie în politică; și adevărul este etern; și pînă voi fi cu dînsul și el cu mine, sint sigur de eternitate. Apoi este ambiție mai fără margini decît aceasta?

Ea m-a împins pînă a face rău copiilor mei, a-i lăsa săraci, lipsiți de tată și de instrucția cuvenită la etatea lor.

Ambiția a fost mare; nu știu însă de m-a dus unde am voit să ajung: la adevăr și la inima neocruptă a junimii; de voi fi ajuns la una, am și pe cealaltă.

Te rog, arată complimentele mele la amici și strînge mina cordialemente din partea mea dd.-lor Rucăreanu Nae și fratelui d.-tale¹.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Te rog mai prescrie-mi acele versuri *Frunză verde liliac* și trimite-le la familia mea, ca să mi le expedieze cu ocaziune sigură; pe cele dintii le-am uitat în hîrtii la București.

[*adresa pe plic*]: Domnului C. D. Aricescu, la Cîmpulung

B.C.S., Fond St. Georges, pach. CCCXL, dosar 1, nr. 116

Către C. N. Racottă

Constantinopole, 7/19 mai 1856

Amatul meu Costache²,

Am ricevut cu mulțumire scrisoarea d.-tale din 19 april. Însă un dor ce l-am simțit la reintrarea mea în București acum 21 de luni mi l-ai deșteptat din nou.

Abia ajunseseam în Ruscîuc, și unde eram cu verii mei Alecu și Hariton, ce veniseră să mă vadă, o ștafetă îi ajunge avertindu-i că părintele lor este greu amalat la Samulcășești³.

Pînă să vină timpul a intra și eu în țară cu Omer-pașa, a mai trecut vreo zece zile, și în acest interval am avut vreo două novele despre bunul meu unchi, prin care aflam că ar fi trecut pericolul.

¹ Apostol D. Aricescu.

² Publicată, parțial, de C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 57—59.

³ Samurcășești (*Ciorogirla*); sat și mănăstire în județul Ilfov.

Venind în București, eram înconjurat de cite patru veri ai mei și frați ai d-tale și de alte rude și amici, și atunci scria, vine știre băieților să nu mai întirzie, ci să se ducă îndată la Samurcășești, că părintelui lor iar îi este greu foarte.

Îndată cu poșta în seara aceea a fost lângă dînsul. L-au aflat încă cu viață, și de nu învinsese moartea era distanța așteptării copiilor. Cum i-a văzut, s-a alinat, i-a binecuvîntat și a întrebat: *unde e Eliade? Vine și el?*

Vine, i-au zis, și închizînd ochii a vărsat cîteva lacrăme, articulînd cîteva vorbe de rugă, transportat în alte regiuni. Apoi, deschizînd ochii și preaimblîndu-i prin casă, iar a întrebat: *n-a mai venit Eliade?*

Vine, vine, i-au zis ca să-l console. A închis din nou ochii și în suspînul său și-[a] dat ultima suflare, întocmai ca un an[g]el, terminîndu-și viața cu moartea dreptului.

Nu știi, amatul meu Costache, cit mă costă că nu m-am pus și eu în poștă cu frații mei și ai d-tale ca [să] fiu și eu acolo. Tranchilizat după nuvelile dintîi *că a trecut pericolul*, am lăsat să mă duc a doua zi să-l văz. Omul tot speră pînă în ultimul moment, și speranța despre bine m-a costat mult.

Am învățat de la răposatul a trăi, adică a avea frica Domnului, și n-am avut parte a învăța tot de la dînsul și a muri. Ce frumos a trăit, amate Costache, și cit de frumos a murit!

Suferințele multe și varii mi-au zdrobit și mi-au amorțit simțirile și dorurile. Scrisoarea d-tale mi le-a deșteptat din ncu.

Nu pot să fiu consolată decît în viața care îmi mai rămîne să pot merita a fi acela care zici că îți poate ramplasa părintele.

Cît și mai cîți au veri și cîți veri mai am și eu, și cu toate acestea lumea trece p-aci încolo. La voi cu mine nu e tot așa. Pînă să simțim noi că e un legămînt mai strîns între noi, lumea a văzut-o și a simțit-o mai nainte de noi.

Cînd faptele mele era persecutate de lume și considerate ca niște crime politice, voi mai mult decît celelalte rude erați persecutați și respo[n]sabili despre faptele mele. În persecuția voastră mă pedepseau pe mine.

Acum se scrie de la București novele la românii d-aci din Stambul, că frații Racotă, Alecu mai virtos, are o judecată cu moștenitorii lui A. Ghica Căciulă-Mare¹ pentru o poliță de cîteva mii de galbeni, ce moștenitorii refuzînd de a o plăti află pretext că polița nu e adevărată.

Această novelă a trecut aci prin sute de versiuni, una decît alta mai pălitoare, și cu răutate de a încrimina și innegri cît mai profund se poate pe Alecu și Hariton, și apoi cu crima lor imaginată de acești răi să mă denigre pe mine.

Prin Stambul nu e numele Racotilor prin gura acestor răi, ci al lui Eliade. Vezi dară, amate Costache, că și chiar inamicii noștri pricep că între noi e un leghement ce unește numai pe tata cu fii, iar nu văr cu văr, căci altfel nu ne-ar face solidari de asupri[r]ile lor.

Studiurile ce ai făcut și proiectele ce ai încă pe anul ce urmează îmi plac și mă consolă. Dumnezeu să te binecuvînte că te-ai ocupat cu științe

¹ Alexandru Gr. Ghica (*Căciulă-Mare*) (? — 1857); boier cu idei conservatoare.

exacte și mai virtos cu agricultura, iar nu cele ce constituie pe sofști și pe avocați și aduc hrană din spinarea și amăgirea săracilor și celor creduli și umili cu mintea.

Cred acum că e timpul a-ți recomanda să studii cu dinadinsul și cu sînge rece (de nu le-ai citit) operile lui Fourier. Caută-le la Librăria falangteriană, ce e dincolo de Seina. Citește-le singur, fără a spune nimului; cu științele cu care ești căpuit și în etatea în care ești, te afli în stare a le pricepe bine și a te folosi în cele ce sînt practicabile acolo.

Poate cu timpul Ștorobăneasa¹ să ajungă prin cunoștințele ce ai luat o comună sau un sat model, de veți lucra toți frații în înțelegere și fără zgomot.

Nu sînt, copile, ideile atîta ce sînt persecutate de guverne, cît oamenii imprudenți ce le profesă. Vezi Societatea lui Loyd² cît s-a întins, cît bine a făcut Imperiului austriac și membrilor acestei societăți, și tot binele a purces din prudența oamenilor ce a luat inițiativa acestei întreprinderi. De era în capul ei niște oameni nebuni ca unii din ambițioșii și bătăioșii Franței, Societatea Loyd era să aibă soarta tuturilor celor mai frumoase întreprinderi începute de nebuni.

Faci bine, cum zici, că te vei duce și în Englitera. Acolo vei vedea minți mai multe pozitive și idei practice.

Cunoștințele și adunările ce ai în Paris îmi plac. Îmi vorbești de Hypolite Castille³, despre care îmi scrie și d. Grădișteanul. Eu nu-l cunosc, nici nu știu ce a scris. Omul se vede că este amic al adevărului, și unde am fost și eu cu adevărul, acolo numai firește mă vor afla cei ce îl caută. Unde voi fi fost cu eroarea, pe acolo nu frecantă amicii adevărului, și firește că voi rămînea necunoscut.

De îl vei vedea, spune-i acestea din partea mea și strînge-i mîna, arătîndu-i că aceia pe cari îi nește adevărul nu se mai pot dezuni.

Arată amicilor d.-tale, bunilor și excelenților copii Boierescu, Vernescu⁴ și Alexeanu, că îi am și îi stim, și doresc țarei tot binele, dorind a se înmulți fiii ei de natura, caracterul și cunoștințele acestor juni și amici ai d.-tale.

Îmi scrii de broșura d.-lui Russo: „grație unei părți a acestei broșuri, deși o parte ar fi putut lipsi etc.“ Așa scriu și zic toți, diferența însă este aceasta, că fiecare o află bună pretutindeni, afară numai acolo unde este în defavoarea sa și alor săi. Ion Ghica zice că e de minune de nu i-ar fi descoperit cabalele; Tell, asemenea, o înaltă pînă unde nu s-a suit ea, și zice că e adevărul sînt unde vorbește de Ghica, de Golești, Maghieru și ceilalți, numai unde se atinge de dinsul, zice că mîncă furnici.

Maghierul iar zice că ce e drept nu e păcat, că nimic nu e mai sublim și mai frumos decît unde arată ce vrea să facă Tell, unde desco-

¹ Ștorobăneasa, comună în județul Ialomița.

² Societatea „Lloyd“, cu sediul în Triest.

³ Hippolyte Castille; scriitor francez; prieten cu unii tineri români care-și făceau studiile la Paris. În colecția *Portraits politiques et historiques au dix-neuvième siècle* a publicat lucrarea *Le prince Alexandre Ghica IX, caïmacan de Valachie, et Nicolas Conaki Vogorides, caïmacan de Moldavie*, Ferdinand Sartorius, éditeur, Paris, 1857.

⁴ Gheorghe Vernescu (1830—1900); avocat; a făcut parte din mai multe formații guvernamentale, (liberale conservatoare).

pere pe I. Ghica, unde se atinge de Golești și Eliade; însă ține comptul și are să-și răzbune unde se atinge de excelenția generaliei-sale și de memorandumemele ce a făcut și a dat.

Goleștii aplaudă unde se dă portretul lui Ion Ghica, unde se arată Tell, Maghieru, Eliade și toți ceilalți, însă mojcicul de Russo cată să-i aducă aminte că Goleștii sînt boieri și să nu se atingă de boieri, ce vrea să facă din clăcași sau jumătate de proprietari niște chiriași proletari.

Dumneata iară afli bună o parte și zici că putea lipsi altă parte. Nu cred să înțelegi aceea unde mă ia și pe mine la refem (*sic*), pentru că atunci te-aș inculpa de parțialitate.

Dacă cartea asta este judecată numai astfel, apoi e cea mai bună ce a ieșit în cauza noastră. Cată să fie judecat astfel, [spune pretutindeni adevărul sau adaugă fapte ce nu s-au întimplat? Dacă faptele sînt, dacă adevărul e spus, adevărul numai mîntuie.

De vei vedea pe d. Clasicetti [?], spune-i că am fost foarte simțitor la unde îmi scrii că nu m-a uitat.

Cînd îmi scrii, adresa mea este curat: I. Eliade à Constantinople. La poșta franceză mă știu toți, și mai virtos cel care duce scrisorile. De-i vedea pe d. Bolliac, spune-i că sînt simțitor la cîte îți arată despre mine. Dumnealui îți zice că mă stimă, dar nu m-a amat, nici nu mă amă. Eu, din contra, l-am amat de cînd era copil, și îl am totdeauna, a fost și este unul din feblele mele, dar nu îl stim.

D-aș putea să-i insuflu amorul meu și d-ar putea d-lui să-mi insuffle stima sa, nu ne-am fi despărțit niciodată. Nici dumnealui nu m-ar fi abandonat, făcînd cauză comună cu neconsecvenți, nici eu n-aș fi avut adesea durerea de a zice: „Și tu, Brute?”

Însă sînt umane toate acestea și n-am a mă plinge; ce sînt eu, și ce am făcut eu, și ce am suferit eu pe lîngă cîte a făcut și a suferit Crist? Discipolul său de predilecție, piatra pe care voia a întemeia edificiul său era Petru, și cu toate acestea Petru de trei ori l-a renegat.

Nici eu nu sînt Crist, nici d. Bolliac nu e Petru, și cînd vom fi și mai bătrîni, de vom trăi, sînt sigur că și d-lui va uni amor lîngă stimă și eu stimă lîngă amor.

A revedere, Dumnezeu cu dumneata, amate Costache.

I. Eliade

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 78.257

La Paris
Constantinople, 1856, iulie 2

Amatul meu Costache,

Am ricevut scrisoarea d-le din 14 iunie. Am văzut cîte 'scrii' despre intrigile ce se fac în țară, explicînd cum le vine șederea mea aici în Constantinople. Zică ce vor voi, că gura răilor numai pămîntul o astupă.

Eu șez în Constantinopole pentru că nu pot ședea airea; șez în contra voinței mele și mai virtos a sănătății. De voi mai rămânea și în iarna viitoare, nu mai pot ieși în primăvară, atît mi s-a slăbit pieptul din cauza climei, ce nu mi-e favorabilă.

Să voi să ies, nu mă lasă; aș căta să fug, să umblu ca un vagabond cu pasport străin, și cerșind piinea; dar zică și explică cum le vine șederea mea aci, ce pot să-mi facă mai rău decît starea unde mă aflu?

Despărțit de copii, copiii în sărăcie și fără educația și consiliurile ce ar fi putut a le da tatăl lor; starea-mi ruinate; o nație sau un popol ingrat, dispus numai a calomnia; învățat a-mi minca piinea cu sudoarea mea, fără a fi dator nimănui și am ajuns a trăi din mizericordia turcească ca un prizonier umilit, mai jos decît atît, amatul meu Costache, materialmente este numai un metru mai jos, cît va fi de profund mormîntul ce mi-l vor săpa, și care am zis amicilor să-mi facă dincolo în Asia. Și în țara mea, cu blestem las, nici oasele să nu mi le aducă, n-au unde să mă dea mai jos decît acolo; iar moralmente, prin acea cădere mă voi scula și-mi voi lua locul ce singur mi l-am preparat, locul ce dreptatea va căta să mi-l dea.

Cît pentru turci, cei care zic că se arată ostili la binele țarei noastre, amici cu adevărat nu sînt, pentru că n-au de ce fi mai amici nouă decît lor însuși; căci singuri își sapă groapa. Cu toate acestea, ei tot nu sînt așa de ostili precum ne sîntem noi înșine; și pe toată ziua ne facem singuri răul cu idei neposibile, ce nu ajută decît la jocul diplomației și a inamicilor noștri mortali. Vei vedea cîte scriu în cele trei scrisori ce te-am rugat a păstra spre a se tipări.

Zici că de voi lăsa Constantinopole și voi veni în Paris sau în Londra, fiii mei (și înțelegi pe frații d-tale cu d-ta împreună) vor îngriji de ce voi avea trebuință. Sînt foarte simțitor la acest sentiment, însă pentru ce să le dau această sarcină, fără nici un folos nici pentru ei, nici pentru mine, nici pentru țară?

Astăzi nu e nimic de făcut nicăiri, decît în țară, cine e prudent și cu putere ș-acolo. Ziua învierii populilor nu voi trăi să o văz; și de aș întreve-dea-o, n-aș mai ședea nici un minut în Constantinopole, ci aș veni acolo unde ar fi ascultați oameni ca mine și aș cere dreptate.

De s-a criticat cartea d-lui Rousso din punctul ce mi-l arăți, apoi partea aceea e cea mai tare și mai nevulnerabilă. D. Rousso n-a vrut să arate genealogia nimănui, ca toți ce fac la biografii și la genealogii; ci răspunde d-lui Régnault¹ ce zice că sătenii, servii și proletarii au făcut mișcarea de la 48.

Minciuna nu e niciodată bună, și mai virtos cînd e ticluită cu atita artă, să facă atita rău unei țări întregi a cării destinație astăzi, și pe cînd scria d. Régnault, era în mîinile capetelor coronate. De ar fi fost o demo-

¹ Elias Georges Soulange Oliva *Régnault* (1801—1868); istoric și publicist francez; a întreținut legături strînse cu revoluționarii români de la 1848 exilați în Occident; pe baza informațiilor extrase din lucrările lui N. Bălcescu, A. Papiu-Ilarian, I. Ghica și I. Heliade Rădulescu, a scris *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes* (1855), care a fost utilizată ca sursă documentară de K. Marx; autor, printre altele, al lucrării *Mystères diplomatiques aux bords du Danube* (1858).

erație generală în Europa, tot ar fi fost minciună să fi zis un scriitor că sclavii și proletarii au făcut mișcarea. Ar fi fost o fanfaronadă după moda democratică; și adevărul a fost că la noi s-au sculat din cei ce au avut spre a da celor ce n-au avut, iar nu s-au sculat despoieții să despoaie pe îmbrăcați.

D. Rousso nu va vrea să arate genealogia nimănui, ci să spuie d. Régnault că n-a făcut bine să ne pledeze cauza așa de rău. Veți vedea mai târziu cât rău ne-a făcut acea carte, plină de erori sistematice și pentru care unii din români s-au și dus a-i mulțumi (și aceasta ți-o zic numai pe seama d-tale, căci nu voi să mai am mai mult pe omul acesta pe cap).

Nu știu cum a intrat în capul unor juni că pot să-și facă bine lor și țării înșirind la neadevăruri. Nu știu cum veni la mai mulți să se ia după moda gonitorilor aristocrației Europei, spre a goni și ei în țara lor boieria, parcă ar fi aristocrație. La noi boieria nu e o castă, ci o instituție, care, cu toate abuzurile ce a suferit din cauza favoarei și nepotismului, însă nu e membru al unei familii istorice, nu e impiegat al statului, nu e ofițer în miliție, nu e neguțător mai distins, nu e sătean ce lăsând sapa și aratru, și învățând carte, și îmbrățișând cariera politică, care să nu fi devenit boier, de n-a avut vreun viciu.

Numără toți boierii din țară, și vei vedea, afară d-o mică minoritate, ce s-a boierit prin favoare și nepotisme, că toți sînt din clasele ce arătai. Apoi ce e nația care nu recompensă acest fel de oameni? Boieria e o recompensă a serviciului, a talentului onest, a științei virtuoaase, iar de s-au comis abuzuri, asupra acelor abuzuri a strigat nația la 48; și mișcarea s-a făcut spre a regenera instituția boieriei, ce a fost deschisă la toate clasele, și atît de liberală, iar nu spre a o aboli.

Boier nu va să zică nici aristocrat, nici nobil, ci un funcționar cu rangul ce i-l dă servițiul, iar nu nașterea. Tot românul se naște boieribil, după legile și datinile ce am avut pînă acum. Și dacă devine apoi boier, tot românul se face nobil boieribil, iar nu boier, fie însuși fiul banului sau al domnitorului, ce e dator a trece și el, oricît de repede, însă a trece gradele ierarșiei patriei.

Că ți-a fost tata și frații și moșii boieri, n-o poți nega, fără a spune un neadevăr; iar că ai vrut, am vrut și *au vrut toți ai mișcării a se lepăda de boierie* și a intra în legea comună, ce avea de scop a împiedica abuzurile comise în numele acestei instituții, altă vorbă.

Cine va voi își poate face un merit de aceasta; iar să-și facă un merit spuind o minciună și zicînd n-am fost ceea ce am fost, minciună e; și minciuna nu e un adevăr; și *ce nu este adevăr nu e nici moral, nici onest*; și, prin urmare, *nici democratic sau liberal, căci democrația și libertatea veră, mai înainte de toate, cere moralitate; cine e sclavul minciunei, fanfaronadei nu e cetățean liber.*

Și chiar de ar fi boieria un rău, un păcat, *datoria omului onest este a confesa adevărul*, zicînd a fost păcătos, dar *nu voi să mai fiu*; am fost boier, dar nu voi să mai fiu.

Toți apostolii au fost judani, și Pavel [a fost] și fariseu și, devenind creștin[i], n-au zis lumii că n-au fost judani. Părinții lui sintu Vasile au fost idolatri și n-au ascuns-o niciodată; și aceasta nu va să zică că face cineva genealogia, ci spune adevărul, cînd altul va să facă rău înaintea despoților

unei nații întregi, zicînd că a fost condus de desculți și de plebeieni. Întii și întii, unde au fost plebeieni în țara noastră, în care tot fiul patriei se naște boieribil? Și unde știa românii în general ce va să zică plebeieni?

Broșura d-lor Golești am citit-o mai mult de jumătate. De poate a se supăra dd. Magheru, Tell și ai lor, cum am auzit că o și critică, nu știu, eu însă, pînă unde am citit-o, văz că le face onoare; e plină de adevăruri. A treia parte însă din această broșură e mai o traducție după o traducție a lui răposatu Bălcescu, dată în *Magazinul istoric* în anul 47 sau 46. Acea parte este a notelor ce zici că au dat Goleștii. Bine era să fi spus ei pe adevăratul autor ce a ostenit prin arhive pînă să scoată la lumină istoria clăcașilor, și d-lor au aflat-o gata. Plagiatul numai nu mi-a plăcut, însă cartea în genere va face bine cauzei.

Unii din românii d-aci, ca și din Paris, zic că e carte bisericească, moldovenii însă, după cum știu d-acolo, o califică de socialistă, de comunistă, și zic că vreo 3.000 de inși, de frica acestei cărți, s-au lepădat de ideea Unirii, ce zic că vine de la comuniștii de la 48; și spre a demonstra aceasta, scot înainte cartea Goleștilor.

Nu mai poate cineva intra în voia lumii. De n-a plăcut cartea junilor cu ideile extreme și celor ruginiți din moldoveni, ce se pun în altă extremitate, e singura probă de moderația cărții și de adevărurile ei, ce firește nu pot fi gustate nici d-o extremitate, nici de alta.

D-lui Bolliac îi mulțumesc de broșura ce mi-a trimis. Este scrisă cu zel, *însă zelul îl face adesea a ieși din adevărurile istorice*. În ceea ce se atinge de unguri, mă adres la principele ce profesă d. Bolliac, și cu acele principe îi recomand d-a citi cartea d-lui Gérard¹, intitulată *De l'esprit public en Hongrie*. Autorul nu e ungar, ca să fie taxat de parțialitate, și cartea era scrisă înainte de 48.

Cine zice că dorește să mă vază bine cu dd. Tell și Magheru nu voiește răul nimeni, însă nu se cuvine a se adresa la mine, ci la acești doi. Eu le-am voit binele, și ei au făcut cauză comună cu cei ce i-au batjocorit, umilit întotdeauna. *Eu le-am ardicat numele, făcîndu-l european*, și ei s-au sforțat a descinde pînă la calomnie în contra mea. De vorbește d. E. Régnauld și alții de dinșii, nu face decît a mă copia. Cele ce am scris în favoarea lor s-au scris cu sentiment; m-au costat timp, repaos, sănătate și pîinea exilului de la gură.

De veți pune sub tipar scrisorile ce v-am trimis, scoate pasagiul unde zice că „Ali-pașa poartă pe fiul lui Știrbei pe la icoane“.

La paginile 17 sau 18 sau 19, se zice: „Nu, zic alții, nu vrem să ne unim etc“.

Acolo, în capătul paragrafului, se vorbește de două feluri de oameni, de cei cu unirea machiavelică și pierzătoare și de cei ce au dat memoriuri prin Paris; unde se zice de cei din urmă, mai îndulcește fraza, căci așa o cere și adevărul, nu numai cuviința. Zi de aceștia sau adaugă vorbele următoare:

¹ Attila, baron de Gérard; scriitor francez, ostil românilor; vizitîndu-ne țara a scris cartea *La Transylvanie et ses habitants...*, Paris, 1845, în două volume.

„Cu un scop pe atât de respectabil, pe cât e de național, însă extremi-
tățile se ating totdeauna într-un punct oarecare“.

A revedere,

I. Eliade

C.D. Aricescu, op. cit., p. 59—65

Constantinopole, 1856, iuliu 18

Amatul meu Costache,

Ricevui scrisoarea d-tale din 6 iuliu dimpreună și cu *Revue de Paris*
ce mi-ai trimis.

N-am citit toată diatriba lui Bataillard¹, pe care-l prepui și de cola-
borator al lui Colson² la confidențele asupra Turciei. Tot ce văzui însă, pe
unde mi-ai însemnat cu creionul, văz o ură plătită sau cumpărată, un fel
de bravo ce se încarcă a ucide la oameni pe un preț fixat. Nimic mai deloial
decît unde-mi pune în spinare memoriul d-lui Grădișteanu și a patru juni
români. Eu știu părerile tuturor și mai virtos cînd au un scop onorabil,
național; și prin urmare nu puteam să nu stimez fapta d-lui Grădișteanu și a
celor patru juni, cum și a altora de felul acesta; însă a-mi atribui cineva mie
acele scrise este o infamie; pentru că dacă sînt bune, eu n-am făcut apalt[?] *ca tot ce e bun să nu mai iasă decît numai din căpățîna mea și din atelierul meu.*
La toți oamenii le-a dat D-zeu minte și inimă, și fiecare pricepe ce e bun și
unde-l doare cizma. Atribuindu-mi mie acele memoriuri este o insultă în
general către nație și în parte către autorii lor; și o îndoită insultă pentru
mine, că adică i-aș impune ideile mele unor scizi fanatici. Eu nu voi nici
copiii mei proprii să fie fanatici de mine, necum străinii. Dacă însă mă
întîlnesc cu oamenii în adevăr și-n aceleași dorințe, pentru binele comun,
nici eu nu sînt sclavul lor, nici ei al ideilor mele, ci fiecare e cunoscătorul
adevărului. A zice un miliard de oameni că 2 și cu 2 fac 4 nu sînt scizi fana-
tici ai profesorului lor de aritmetică, ci următor al rației ce le-a dat D-zeu
spre a recunoaște sau a reprobă acest adevăr. Eu n-am nici o parte, nici
un merit la acele memoriuri ce mi le atribuie acest om, capabil de toate;
și e la autorii acelor memoriuri de a-i cere cuvînt.

Puteți a vă adresa cu o scrisorică scurtă către redactorul revistei și
a-i arăta că minte în toate și falsifică istoria pretutindeni, precum minte
cînd vorbește de aceste memoriuri ce mi le atribuie.

Unde mă înjură ca în cărciumele unde a trăit și s-a crescut, n-am
ce să-i zic; căci toată pasărea țipă cu vocea sa și tot omul vorbește cu
limba sa.

¹ Paul Bataillard (1816—1894); istoric și arhivist francez; autor al mai multor
lucrări despre poporul român; a susținut revoluția de la 1848 și revendicările naționale
ale românilor; prieten și admirator al lui N. Bălcescu.

² Felix Colson (1804—1870); publicist francez; secretar al lui Ion Cîmpineanu;
implicat în mișcarea revoluționară de la 1840; autor al unor lucrări istorico-politice con-
sacrate istoriei poporului român și apărării drepturilor sale.

El așa a învățat, așa vorbește și scrie. E rușine însă de oamenii ce se zic crescuți bine de plătesc la astfel de oameni spre a face adică mie rău și nu văd că lor își fac răul când îi pune d-alătura cu cavalerii de industrie, cu excroicii și cu înfierării cunoscuți de toată țara.

Cine voiește să spuie adevărul despre mine, poate zice că *m-au abandonat toți românii*, că nu mai am pe nimeni, până la unul (cu toate că, în fond, adevărul este că *eu singur m-am depărtat de toți și m-am izolat*); iar nu să zică că numai maloneștii sînt cu mine și eu cu dînsii. Asta e un neadevăr; căci eu nu voi să mai am a face cu nimeni; m-am săturat de declamații. Mi-am făcut rîndul meu; facă și alții pe al lor. Te rog, amatul meu Costache, cînd vezi astfel de scrieri, nu mai mi le comunica, căci îmi fac mare rău; nu pentru mine, ci pentru lume, cînd o văz așa de rea și *deloială*. Aș dori pînă la moarte să-mi mai rămîie ceva iluzii că-mi voi lăsa copiii într-o lume mai bună.

M-ai pus iar, nu știu cum, în contact cu d. Bolliac, pe care-l uitasem, ca pe toți cei de la 48; și acum, în urmă, îmi trimite o scrisoare în care mă înjură. De-ar fi înjurăturile însă ca să mă doară, adică vere și meritate, ar fi calea-valea; însă-mi pare rău că e fiul amicei mele Zinca¹ și că a îmbătrînit și e tot copil cu părul alb. N-are nici cap, nici coadă scrisoarea d-lui.

Nu voi să-i răspunz, căci nu voi să mai am comunicație cu nimeni; mă voi dezbrăca cu încetul și de cite mai am și nu voi lăsa de moștenire fiilor mei decît ura asupra Sodomei și Gomorei. Focul infernal a căzut pe aceste două prostituate cetăți moderne; și cnutul cazacului, pînă în fine, va culca la pămînt jos și tot ce va mai rămînea în picioare și necorrupt.

De-ți va scrie cineva a te duce spre a presta la o tipărire, fă-o, te rog; *dar nu spune nimănui unde te duci*. De nu-ți va scrie, *nu mai spune nimănui că te-am fost însărcinat cu asemenea ocupație*.

De n-aș considera sinuciderea ca o lașitate, de mult aș fi dat și luat cu lumea asta. Nu merită în nimic a mai dori cineva să prelungească o viață ce nu crez să fie în infern și cu niște oameni pe lîngă cari dracii ar semăna angeli.

A revedere,

I. Heliade

C. D. Aricescu, op., cit. p. 66—68

Către compatrioții din țară

Domnilor compatrioți de toate condițiile și de toate vîrstele²,

Principele și dorințele mele vă sînt cunoscute. Scrierile mele de la 1820 pînă acum sînt între voi. Cite am scris iară în Paris vor mărturisi întotdeauna despre cum v-am pledat cauza. Politică ce au inaugurat românii la

¹ Zinca Peretz; mama lui Cezar Bolliac, născut din prima căsătorie cu dr. Anton Bogliako (Boleac); căsătorită a doua oară cu stolnicul Petrache Peretz.

² Foaie volantă, primele trei pagini scrise, ultima albă.

848, prin cite s-au scris și s-au adevărit, ajunse în cele din urmă a deveni politica Europei întregi.

Fără-a vă vorbi de toate cite s-au lucrat și s-au scris, vă recomand pentru împrejurările de acum:

1. Memoriul dat la cabinetul Marelui Britanii la 10 noiembrie 1850.
2. Memoriul din Șumla către Înalta Poartă, cu data de 10 mai 1854.
3. Însemnările date la toți miniștrii Î. Porți cu data din 18 aprilie 1856.

Acestea învederează principiile și dorințele mele despre cele ce ocupă astăzi atât de serios și atât de legitim mințile tuturor românilor. Cine va fi citit sau va citi aceste trei hirtii sint sigur că nu va afla decât expresia însuși a dorințelor sale, pentru care s-ar putea realiza în timpii de acum.

În aceste hirtii, deși nu-mi fac profesia de credință, se pot vedea însă toate cugetările și aspirațiile mele.

După știrile însă ce îmi vin din țară, văz că nu știu cum s-a răspândit o idee că eu, adică, aș fi în contra dorințelor nației întregi. De ar fi una ca aceasta, nu m-aș teme a-mi spune de față părerea; însă viața mea trecută de mai mult de 35 de ani, antecedentele mele și mai virtos aceste trei hirtii ce vi le recomand și care nu se mai pot nici revoca, nici contesta învederează principiile și aspirațiile mele.

Unirea Principatelor a fost visul de aur al junetelor mele, ocupația cea mai dilectă și mai serioasă a anilor mei de matorie, și va fi ultimul suspin al meu cu care mă voi despărți de voi.

A venit timpul când ambele principate să-și arate de față și legalmente dorințele lor. Arătați-le, bunii mei compatrioți, ca niște români adevărați, cu toată bărbăția, demnitatea și ordinea. Cereți tot ce este mîntuitor, legal și posibil. Ci, fără a v-o spune eu, fiecare știți că naționalitatea noastră precum are amici între inimile drepte și generoase, asemenea are și mulți inemici foarte mortali. Mîntuirea țării dară și prosperitatea lor nu va putea veni decât de la aceia din voi cari vor ști a distinge pe amici din inemici și a se feri de cursele ce vă vor fi întins cei din urmă.

Eu doresc ceea ce dorește țara întreagă, și urările mele către Dumnezeu nu sint decât spre a se împlini dorințele românilor cele drepte.

Au adus însă împrejurările cum să aflu lucruri care de le-aș tăcea, voi avea a da cuvînt înaintea nației și a lui Dumnezeu; și mă cată să mă determin cu însuși pierderea libertății și a vieții mele a vi le descoperi, ca să știți cum să vă feriți.

S-a tras în ascuns o programă și s-au pus în lucrare toate mijloacele de a se realiza planul dintr-însa prin însuși români, pentru că cei ce au tras programa știu că orice își face omul singur nimeni nu mai poate desface.

Iată programa:

I. Să împingă pe români prin însuși avîntul lor spontan a ieși singuri din tărîmul vechilor lor stipulații cu Î. Poartă și a pierde astfel orice drept și mai virtos pe acela de a mai reclama vreodată integritatea teritoriului Moldovei.

II. Făcîndu-i a le luci înaintea ochilor realizarea uniunii ce le este atât de scumpă, în favoarea acesteia să-i amăgească a abdica ei însuși de

bunăvoie: 1. dreptul de a-și alege domnul, lăsînd astfel a i se impune unul de către Î. Poartă; 2. dreptul autonomiei, oferînd m.-sale sultanului prerogativa de a convoca adunările generale, de a octroia constituția Principatelor Unite și de a controla și sancționa orice lege nouă de aci înainte.

III. Și în fine să consulte despre aceste articole vitale, cum și despre soarta viitoare a acestor două țări nu nația, adresîndu-se la reprezentanții ei legitimi, ci niște oameni de confidență, adresîndu-se la un divan ad-hoc, inovație ce nu dată decît de la Balta-Liman și care este o violație strigătoare a dreptului nostru reprezentativ.

Poate că să fiu rău informat. Și rog pe Dumnezeu să nu fie adevărată această programă, să nu existe nicăiri nici în portofoliul, nici în capul cuiva, iar de va fi adevărată, de vi se va propune una ca aceasta, este vreun român care să nu vază în această uniune decît o *suzeranitate* provizorie a Turciei și fără autonomia Moldo-Valachiei, adică un adevărat pašalic destinat a deveni foarte curînd prada celui mai dibaci și mai tare?

Vă veți învoi voi oare, bunii și adorabilii mei compatrioți, a consimți la o uniune ce va face patriile comune a înceta de a mai trăi ca țări autonome? O uniune a acestor două surori gemene, Moldova și România, în același cosciug? Ferească Dumnezeu să-mi treacă prin minte vreodată a vă crede capabili de o asemenea nesimțire!

Să dea Domnul ca programa despre care vă vorbii să nu fie adevărată, iar de se va realiza, ce este atunci de făcut?

Cu tractatele în mină, nu e nimic mai natural și mai legitim a face decît a feri de uniunea mincinoasă și a morții, a vă strecura prin toate dificultățile și cursele și a ajunge ferici la uniunea adevărată și a vieții la care a aspirat și aspiră tot românul.

N-am nici o mîhnire pe cei ce m-au calomniat că aș fi fost vreodată în contra dorințelor nației. N-au fost decît străini cei ce au inventat această calomnie; și de au repetat-o și din români, strigarea lor este binecuvîntată, legitimă, pentru că ei nu calomnie, ci se sperie, se înfioară numai la ideea de a vedea sau de a prepune că un român poate fi astăzi pînă acolo de desnaturat sau nebun. Cînd românii se vor convinge de adevăr, sint sigur că ei mai întii vor da fiecăruia al lui și voi lua și eu locul ce mi se va cuveni după faptele mele în inimile lor.

Voi, junilor ce totdeauna ați fost obiectul cel mai dilect al inimei mele, voi, căror v-am închinat întotdeauna vegherile mele, voi pe cari totdeauna v-am numit viitorul patriei, floarea României, ce are să dea fructul său, voi, flori inocente, candido și ornamentul primăverii nației ce începe a avea conștiința de sine. Către voi mă adres, și ca flori cugetătoare aduceți-vă aminte că orice floare se păleşte fără frunze, smulsă de la ramura sau dezlipită dimpreună cu ramura de la tulpină sau trunchiul său cardinal.

Nu vă dezlipiți de la umbra părinților voștri și de la tulpina ce reprezintă acum arborele nației și a statului, și care e domnitorul de astăzi..

Țara întreagă și străinii cunosc marile sale sacrificiuri, lungile-i suferințe pentru drepturile patriei. Pe lîngă devotamentul său unește înțelepciune, prudență, experiență lungă și tactul de a trece dimpreună cu voi pîntre curse și d-a vă duce la scopul dorit. Cu dînsul împreună încălcați

peste Apsidă și Vasilescu¹ (adică peste tot ce farmecă și amăgește) și veți călea peste leu și peste balaur. Înconjurați și susțineți îndelunga sa experiență, respectați mai virtos nobilele sale eforturi; neteziți calea dificilă ce are a străbate. De ajuns sînt dificultățile din afară. Întîmpinați voi orice anevoință dintru și opuneți toată vigoarea juneții spre a risipi orice a putea servi de pretext inemicilor comuni ai lăudabilelor voastre dorințe.

I. Eliade

1856, aug. 15, Constantinopole

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Către C. N. Racottă

Constantinopole, 1856, aug. 18

Fătul meu Costache,

Cu poșta trecută ți-am scris foarte aspru și amar, și nu atît pe comptul d-tale, cît p-al amicilor cu care te-ai inclinat și ți-au fasonat astfel judecata.

Pentru d-ta am luat tonul acesta, nu că-l meriți, ci ca să te zgudui nițel, spre a te deștepta să vezi că ești de marginea ripei, d-a deveni instrument orb al politicei [...].

Apoi m-ați și fiert mult, și rabd de două luni cu scrisorile și observațiile ce-mi vin și de la d-ta și de la cunoștințele d-tale, cu care m-ai pus în contact și pe care nici nu voi să le cunosc. Sarsailii politici ce învață legile și nu știu nici limba a și-o serie, nici ce va să zică *oficial, oficios, anonim etc.* în care drept sau lege au învățat d-lor să atace sau să acuze un om pentru o scrisoare anonimă? Astfel de scrisori nu se atacă, nu se refută, adresindu-se cineva la persoane prepuse, nici chiar știute oficiosamente de autoare; ci fiecare e liber a-și da opinia și poate scrie și refuta scrisoarea sau cu numele său, sau iar prin anonim. Zică în astfel de chip orice va voi, pentru că cine scrie anonim cată să se aștepte la orice fel de atac. Aceia sînt ca orice om *inconito* într-un bal mascat. Suveranii ce ies *inconito* n-au pretenție d-a fi respectați, cu cît mai virtos un particular ce scrie în anonim. Cine are pretenție la respectul celorlalți cată să respecte pe alții și să scrie puindu-și numele; iar cînd se determină a scrie sub anonim sau sub pseudonim, cată să se aștepte la toate; că lumea, de va înjura, nu înjură pe dinsul, ci p-acel necunoscut.

Puține legi au învățat amicii d-tale dacă se adresă la mine anume pentru o scrisoare fără nume. Cine le-a dat d-lor voie să insulte în față un om ce nu le-a făcut nimic, și aceasta numai pe presupuri? Dacă ca avocat face astfel, ca judecător și ca magistrat ar tăia capul numai pe presupuri.

¹ Corect: aspidă și vasilisc.

Să revenim iar la unire. Vrei unirea Principatelor sub suzeranitatea Turciei și fără autonomia lor? De o voiești astfel, dimpreună cu amicii d-tale, sînteți liberi; dar nu mai declamați pe patrioți, spuneți curat că așa vă orbește interesul personal.

Unirea Principatelor fără autonomie este pașalic curat. Și dacă d-ta nu te-ai ocupat cu drepturile, întrebă pe cei ce s-au ocupat ce va să zică o nație ce se entuziasmă d-a abdica drepturile sale cele mai sacre?

1. De a-și alege domnul și de a primi pe unul impus.

2. De a lăsa sultanului să convoace adunările, el să octroieze constituția, el să sancțione[ze] legile.

3. Și dorințele nației să fie consultate nu adresindu-se la reprezentanții ei, ci la un divan de porunceală.

De-ți vor zice că acestea se zic autonomie, spune-le să se ducă să mai învețe carte; și ce e mai anevoie, să-și ia înapoi inima de român ce a lăsat-o în țară și să lepede pe ceea ce le-a fasonat-o niște jurnale ca a lui St. Marc Girardin, ce n-a făcut decît a secula totdeauna cugetele Rusiei.

Eu unirea Principatelor fără autonomie nu o voiesc, și nu o voiește nici un român adevărat.

Voiesc iară, și sînt gata a muri pentru unirea vieții, unirea ce ați cerut-o voi în memoriul vostru, sau cel puțin cea cerută în memoriul de la Șumla. În van se încearcă calomniatorii să arate că nu sînt în contra unirii adevărate, că nu vor reuși. Nația va ști să aleagă între mine și între ei.

Dar de unde știu că vor să unească Principatele și să le răpească autonomia? D-acolo, îți repet, de unde voi nu o știți; și de ați ști-o și voi ca și mine, ați lucra cu mai mare energie spre a mîntui țările de unirea morții. Și zicînd *voi*, nu înțeleg pe toți cei din Paris, ci pe cei cari sînteți amăgiți; căci alții știu toate ca și mine și nu sînt amăgiți, ci amăgitori, și continuă rolul ce au jucat și la 48, și de atunci încoace, ca să-și ia pînă în fine plata.

A revedere,

Eliade

C. D. Aricescu, op. cit., p. 83—85

Către domnitorul Barbu D. Știrbei

[1856, București]

Preainălțate doamne¹,

După evacuarea cazarmei austriace din casele noastre, on[orata] Comisie a cvartierelor a avut îngrijirea a-mi adresa[o] hîrtie în care mă invita să-mi iau stăpînire asupra unor ruine și o cîmpie. Și tot în acel timp o companie de precupeți ocupa aceste ruine. Acești negutători au cumpărat de la guvern toate grajdurile și băraganele, atît cele din capitală, cît și cele d-a-

¹ Ciornă scrisă de I. Heliade Rădulescu, după care soția sa, Maria, a înaintat jalbă către domnitorul Barbu Știrbei.

fară, și toată acea cherestea au cărat-o pe locul nostru, unde au ocupat și au vîndut pînă la fine de octombrie trecut și ardeau pentru trebuințele lor, nu din cherestea, ci și ei tot din pomii și copacii ce mai rămăseseră în grădină.

Pe cînd era această ocupație în casă, tot pe atunci mă zorea on[orata] com[isie] să-mi iau casa în stăpînire. Eu am răspuns că nu poci lua o astfel de ruină și cîmpie în stăpînirea mea pînă nu mi se va plăti chiria pe 9 ani, cum și bani de reparație totală, ca să am cu ce o îngrađi și făcînd-o abitabilă s-o poci locui.

Sînt opt zile de cînd aflai că în lipsa mea de acasă un om al com[isiei], dimpreună cu un deputat, ar fi venit și ar fi dat supusului meu invitația d-a-mi lua casele. Omul meu știind că eu n-o primesc, n-a vrut s-o ia nici în mină. Atunci oamenii stăpînirii au aruncat hîrtia pe scară și au fugit. Feciorul au alergat după dînșii și le-au aruncat hîrtia. Și pe cînd se făceau acestea, chirstigiii, cu munți de cherestele, ocupau casele noastre de la o margine pînă la alta (am și martori pentru aceasta).

Îmi luai permisia, m.-ta, să vi le fac cunoscute toate acestea, pentru că aflai că d.-lor făcură raport precum că mi s-au predat casele după toată legitimitatea.

Eu declar, m.-ta, că n-am primit-o, nici n-o primesc pînă cînd nu mi se va plăti chiria și banii reparației. Și prin urmare orice nouă pagubă se va mai întîmpla acestor case, cum și pomilor ce au mai rămas pe cîmp, nu mă privesc pe mine.

M.-ta, nu-mi mai rămîne în ajutor decît Dumnezeu și dreptatea m.-tale.

Ordonă să se facă dreptatea cuvenită la aceasta și în toate legitimele mele reclamații.

[I. Heliade Rădulescu]

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.901

Către Alexandru Dim. Ghica

Constantinopol [ianuarie, 1857]¹

Preainălțate doamne,

Nu ți-am scris de 16 ani, ca să nu trec de indiscret; devotamentul meu însă îți este cunoscut și-l vei cunoaște și mai mult. Acum însă cată a rumpe tăcerea.

Știi poate, preainălțate doamne, că niște mizerabili au pus prin gazete că „A. Ghica nimic n-a uitat și nimic n-a mai învățat“. Cu mintea lor îngustă au crezut că insultă pe cineva, și nu vedea, păcătoșii, că îți făceau cele mai mari laude. Ca să le meriți, preainălțate doamne, acum e timpul să arăți lumii întregi că cu adevărat nimic n-ai uitat și nimic n-ai mai învățat, și că ești tot acel bărbat de la 1840, ce știe a sacrifica o poziție sigură și pe

¹ Data scrisorii rezultă din referirea la firmanul pentru convocarea divanurilor ad-hoc.

viață spre a mintui țara. Cine știe a sacrifica mult și totul, a sacrifica puțin, sau o parte, înaintea unui pericol atât de iminent.

Simbătă, la 2 fevr., sau luni la 4, este a pleca de aci Kiamil-bei¹, cu firmanul pentru convocarea divanurilor ad-hoc. Pe lângă dinsul este și Manas-efendi², pe care cred că-l cunoști. Este natural și în ordine să faci măria-ta ceea ce ești dator a face ca locotenente, spre a primi cum se cuvine pe un trimis al Înaltei Porți. Ca român, însă, este și mai natural spre a face ceea ce ești dator a face către patrie, către trecutul măriei-tale și către memoria părinților măriei-tale, spre a mintui drepturile ei. Despre aceasta sint mai sigur decît de mine însumi.

Am știință că ai primit cite scrie *Conservatorul* din Belinzona³. Am scris și eu la mai mulți români, spre a lua aminte ca să nu paralizeze întru nimic puterea sufletului măriei-tale, nici puterea timporală ce ți s-a dat. Tăcerea, observarea ordinei și inerția populului îți va da și mai mare putere legală, spre a-ți da relațiile cuvenite, înăpoid firmanul cu observații, sau cerînd dezlegare ce să faci înaintea acestei nemișcări absolute.

Omul așteaptă de la Dumnezeu ceea ce dorește numai pentru că îl adoră ca bun și atotpotent. Și eu aștept de la măria-ta ceea ce doresc ca român, numai pentru că te respect de ceea ce ai făcut la 1840. Nu mă dezi-luziona, preainălțate doamnă, că voi muri neconsolat și batjocura inamicilor mei și ai măriei-tale. Însă ce e moartea unui om neconsolat pe lângă ceea ce așteaptă pe țară de va pierde definitivamente autonomia? Nu pierde în căruntețe ceea ce cu mari sacrificii ai conchistat acum 16 ani. Dumnezeu cu măria-ta, și măria-ta cu țara!

I. Eliade

Ioan C. Filitti, Patru scrisori de la Eliade Rădulescu și de la soția sa către Alexandru-vodă Ghica, 1857—1858, în *Omăgiu fraților Alexandru și Ion I. Lapedatu, București, 1936, p. 343—344*

Către I. Prejbeanu

Constantinopole, 1856 [1857], febr. 20

Domnul meu⁴,

Am ricevut scrisoarea d.-tale din 29 ianuar cu mulțumire și îmi pare bine că ne potrivim la idei și la principie în ceea ce se atinge din partea mea.

¹ *Kiamil-bei*, reprezentantul Turciei; în 1857 a adus la București firmanul de convocare a divanurilor ad-hoc.

² *Manass-efendi*; adjunctul lui Kiamii-bei; Heliade, prin soția sa, trimite lui Manass o scrisoare de la mama lui, din Constantinopol (1854 nov. 9/21).

³ *Belinzona* (în limba germană Bellenz), localitate în cantonul Tessin (Elveția); păstrează ruine din vechile fortificații romane.

⁴ Scrisoarea constituie răspuns la cea trimisă de I. Prejbeanu în 1857, 29 ianuarie, din București.

Ca să răspunz la acea scrisoare, nu fac decît a o copia acolo unde îţi arăţi principele, a ţi-o trimite înapoi şi a te face să vezi că tocmai acolo unde zici că nu ne lovim la idei, ne potrivim ca două picături de apă.

„În stipulaţiunile cele vechi — zici dumneata — infăţişa ţara boierii. Acei boieri n-avea principele celor de acum.“

Una la mîină. Recunoşti, va să zică, că cum era pe atunci era bine şi ce e astăzi este rău. Acea recunosc şi eu.

„În stipulaţiunile cele vechi — zici iară — ţările avea pe domni români cari erau supuşi legilor, iar nu ca cei din zilele noastre, şi celelalte...“

Două la mîină! Tot aşa zic şi eu, că ce era atunci era bine, ce e astăzi este rău.

În stipulaţiunile vechi, mai adaugi, se respecta meritul, capacitatea, onestitatea din cîmpul războiului, slujbele ţării şi onoarea se da lor, dar în zilele noastre — celor mai sceleraţi, destul să fie rude de prinţ sau fecior de boier mare.

Trei la mîină etc., etc.

Recunoşti, va să zică, că ce era în vechime era natural şi bine, şi ce e astăzi este în contra naturei şi rău. Eu tot aşa zic, căci o recunoşti şi dumneata la începutul scrisorii, zicînd:

„Principiul dv. mi l-a declarat d. Andronic că dorinţa vă este a rămîne ţările române aşa precum stipulaţiunile vechi au fost etc.“

Apoi în ce ne deosebim cînd zici dumneata mai la vale: „această idee nu ţi-o acordez şi vin în discuţie cu dumneata etc.“

Eu, amicul meu, n-am în ce veni în discuţie cu dumneata, căci te văd că îţi place instituţiunile vechi şi stipulaţiunile străbunilor, şi îţi displace ca şi mie cele de astăzi.

Iar de îţi place dumitale şi altora un domnitor străin, acesta e alt cuvînt, iar nu argumentele ce mi le aduci. Cuvîntul acestei plăceri este să zică cineva aşa îmi place mie, aşa place ţării. Şi atunci cine e nebunul acela care singur să vie a se pune în contra unei ţări întregi?

Tot însă ce m-a pus în mirare este că d.-t. zici că eu îţi scriu să te înţelegi cu d. Andronic despre principele mele. Eu, după cum îmi aduc aminte, nici d-tale, nici d-lui Andronic nu i-am scris una ca aceasta, ci iată cum: în scrisoarea dumitale dinainte îmi scriai invitîndu-mă să-ţi dau cite o navelă din cite aflu.

Atunci se vorbea cite ceva despre cite se şoptea la Londra şi, grăbindu-mă poştă, n-am putut scrie două cîpii. Am trimis numai una lui Ştefanache, şi îi scriam să ţi-o comunice şi d-tale, adică novela aceea, scrisoarea aceea, iar nu principele mele. Pentru acestea nu fac poliţă cît trăiesc la nimeni, căci ştiu singur a mă exprima. Principele mele sînt cunoscute, şi acelea mi-au adus un nume... cum zici. Şi nu sînt eu care abandon acele principe, ci alţii au luat alte căi după care eu nu mă pot lua, căci care se rătăcesc din neştiinţă sînt iertaţi, iar eu, de voi abandona principele ce mi-au adus onoare, mă rătăcesc prin ştiinţă, şi de mă vor ierta oamenii şi Dumnezeu, nu mă iartă conştiinţa mea.

Apoi în ce zici că îmi îngrop singur numele, cînd recunoşti singur că cite ţi-au spus alţii ce doresc sînt bune? Este un proverb, amice, care zice: „cînd vor să omoare un ciine, îi află pretext că a turbat“.

Spuneți curat că nu vă mai plac, căci nimeni ca mine nu respectă libertatea și plăcerile fiecăruia om. Pentru libertatea altora întotdeauna am sacrificat pe a mea.

De nu ești, cum zici, influențat de nimeni, judecă singur ce ai scris și vei vedea că în toate ne potrivim. Mai citește și cite scrie *Conservatorul* din Elveția, cetatea Belinzona. Acolo vei afla multe care să arate făgașul sau drumul bătut ce duce la scăpare.

Cînd cele vechi au fost bune, și cele de azi sînt rele, mintea firească a tot omului îl duce a preferi pe cele vechi, căci sînt încercate prin experiențe, iar nu a se aventura pe căi nouă și necunoscute și despre care experiență nu poate a ne spune nimic.

A revedere,

I. Eliade

M.I.J.P., Coresp. înv. 1.902

Către Alexandru Dim. Ghica

Constantinopol, 6/18 martie, 1857

Preainălțate doamne,

Pentru că regimul de la 43 încoa a apăsât țara, nu l-am putut recunoaște, m-am exilat de bunăvoie și după toate avanțele ce mi s-au făcut, nu m-am încercat niciodată a lua drumuri ilegale spre a reintra în țară, ca alții. Astăzi, schimbîndu-se acel regim, mă pot determina a dori țara și viu a te ruga, preainălțate doamne, ca să binevoiești a ordona să mi se trimită un pasaport românesc spre aceasta.

Scrisoarea aceasta nu e formală către căimăcămie, ci particulară către măria-ta, românul Alexandru Ghica și dilectul inimii mele.

Prin urmare, te rog plecat ca, de se poate, guvernul de astăzi a-mi da de la sine un asemenea pasaport, fără să mai întrebe pe alții, și mai virtos pe Înalta Poartă, numai în puterea drepturilor patriei; bine, de unde nu, voi rămînea, ca și pînă acum, în străinătate, și prefer a muri departe de patria mea decît să se mai viole și cu numele meu unul din drepturile ei necontestate. Pentru că în virtutea articolului 11 din tratatul de la 1469: „Înalta Poartă promite și se îndatorează de a nu da niciodată vreun firman după petiția vreunui supus român, de orice natură ar putea să fie, și de a nu-și aroga niciodată dreptul de a chema (și cu atît mai virtos de a ține) la Constantinopol sau în vreo altă parte a Turciei vreun supus român, sub orice pretext ar putea să fie“.

În virtutea, zic, acestui articol, nu pot cunoaște Turciei dreptul de a mă ține în cuprinsul ei și nici de a da voie guvernului țării mele spre a-mi da permisie să reintru în patria mea. Nu pot dar nici să cer voie spre aceasta la Înalta Poartă, nici a te ruga pe măria-ta a te înjosi pînă acolo, ca pentru mine să faci a se viola un drept al patriei.

De am șezut pînă acum în Turcia, este pentru că am voit, după cum am și șezut în Franța doi ani, de unde am ieșit fără să cer voie de la guvernul francez. M-am considerat pînă acum ca oaspe al Turciei, pentru care îi mulțumesc, iar nu ca arestat și captiv.

Te rog dar, preainălțate doamne, de se poate, fără a compromite drepturile patriei, nici situația măriei-tale, fă spre a se da ordinele covenite la împlinirea rugii mele și zi lui Ștefan Andronic, spre știința mea, un sigur *da*, ca să-mi scrie, precum și, la întîmplare de a nu se putea, zi-i un singur *nu*, după care să știu a mă regula ca un român și totdeodată ca cel mai devotat al măriei-tale.

Fiindcă o altă rugăciune ce am a-ți face este de o altă natură, cutez a o însemna pe o al doilea hîrtie, subt litera B.

Al măriei-tale cel mai credincios și cel mai umil supus.

I. Eliade

(litera B)

Preainălțate doamne,

Încurajat de dreptatea ce totdeauna te-a inspirat și de siguranța ce inima mea are că *neîncetat mi-ai voit binele*, văzîndu-mi familia că după o viață errante de nouă ani nu are încă unde să-și plece capul însuși înaintea căminului părintesc, fierbinte te rog, preainălțate doamne, ca după legile existente să binevoiești a ordina ca, pe de o parte, să mi se repare casele, aducîndu-se în starea în care au fost, cu grădina lor, cînd au intrat oaspîi întîia dată într-insele, și pe de alta, să mi se plătească chiria covenită ca și la alții, din care bani parte să ordoni a se da spre traiul familiei, cite 60 galbeni pe lună, iar cealaltă parte a se reține, spre desfacerea unor datorii ce am lăsat la plecarea mea.

Dacă ruga mea este dreaptă și dacă se va cuveni a face din partea mea o cerere formală, binevoiește a ordona lui Ștefan Andronic spre a-mi scrie, ca să trimit o asemenea hîrtie.

Al măriei-tale cel mai credincios și cel mai umil supus,

I. Eliade

Ioan C. Filitti, op. cit., p. 344—346

London, 4 dec. 1857

Preainălțate doamne,

Cauza pentru care n-am vrut a profita de voia ce s-a dat emigraților români de a reintra în țară, acum, după încheierea divanurilor și pronunțarea lor și acuzarea ce li se face de către asupritorii drepturilor patriei, acum se cunoaște mai bine. N-am vrut să figur și eu în numărul celor acuzați și să fac de voi putea, pe unde se cuvine, a abate calomniile și a lumina,

de se poate, opinia. Ștefan va ceti măriei-tale scrisoarea ce îi trimit, și după dînsa *vei vedea măria-ta de am lucrat bine sau rău.*

Oricum însă, necesitățile vieții sînt, de nu multe la toți, dar neapărate, și lunga călătorie ce am făcut, cheltuielile cu tipări și altele, ce am fost nevoit a face, șederea în Londra și înturnarea în Paris, unde să mă șez pînă în primăvară, mă face pe de o parte a *recomanda măriei-tale, ca unui părinte, copiii mei,* și pe de alta, de crezi că am vreo dreptate la despăgubirile ce mi se cuvin, te rog plecat, preainălțate doamne, să binevoiești a face să mi se trimită cu împrumutare, în contul acelei despăgubiri, *vreo cinci sute galbeni* în Paris, ca să pot duce pînă în primăvară și a avea cu ce mă înturna lîngă copii.

Eu te-am iubit, preainălțate doamne, și te-am stimat întotdeauna cu același devotament, fără nici un interes, cum știi, și cîte am făcut și pățit pentru măria-ta n-au fost decît un tribut de datorie către patriotismul ce ai arătat. Niciodată nu te-am supărat, nici în timpul domniei, nici al căimăcămiei, ca cei ce te-au abandonat după ce i-ai fost culmat de binefaceri. Acum timpul e greu pentru mine, și putere ai a mă inlesni la modesta rugare ce îți fac.

Sper că de nu vei aproba purtarea lui Eliade în circumstanțele de acum, cel puțin vei veni în ajutor omului ce are copii și nu poate încă veni la dînșii.

Fă, mă rog, preainălțate doamne, ca pe la capătul lui ianuarie viitor, să am în Paris acei 500 galbeni.

Al mării-tale cu totul devot,

I. Eliade

Ioan C. Filitti, op. cit., p. 346—347

Către Ștefan Andronic

[1857, decembrie 4, Londra]

Amatul meu Ștefanache,

Ți-am scris o lungă scrisoare după ajungerea mea în Londra, dimpreună ți-am trimis și niște copii.

Puteam să fiu acum înapoi în Paris, dacă dintr-o răceală de pe drum n-aș fi făcut peste 25 de zile în pat, de cînd m-am ales și cu un dor reumatic în brațul drept, cu care abia mă serv.

Cînd venii în Londra, aflai jurnalele Londrei și ale Germaniei și oame-nii oficiali tunind asupra reprezentanților țării noastre, justificînd pretențiunile turcilor, încuviințînd încă și pînă la o ocupație nouă. Vei fi văzut parte din acestea în scrisoarea-mi precedentă.

Cu toată malatia, pusei a tipări un mic dosar, compus din piese cunoscute de voi și mai cunoscute în Europa și din care îți trimit un exemplar

sub bandă (de-l vei riceve). Măriei-sale am trimis acum vreo 20 de zile două exemplare, cum și la dd. comisari¹.

Acest dosar fu împărțit aci în Europa aliată pe la toate ministerele puterilor semnătoare tratatului din 30 martie, pe la toate jurnalele mai însemnate ale Engliterii, Franței și Germaniei, pe la toți cei mai eminenți membri ai Parlamentului și pe la vreo doi-trei monarhi.

Articolul 2 al dosarului, *Turcii și românii*, făcu o vie impresie la ambele părți în care se despart puterile semnătoare zisului tratat.

A treia zi după publicarea acestui dosar, gazetele Londrei, de la cele mai radicale și mai bătaioase pînă la însuși cele ministeriale și prin urmare caudase cu turcii, începură a schimba langagiul despre țările noastre, și *Times* din 21 nov., de unde pînă aci era înclinat pînă a-și recunoaște suveranitatea Turciei asupra noastră, dă un lung articol în care arată într-un chip (firește) foarte boieresc, șirul întimplărilor de la 1853 pînă acum, jocul diplomatic și alte asemenea și de cîte ori vine la drepturile Turciei, de *suveranitate* nu numai că nici vorbă nu mai e, ci și însuși vorba *vasali* (unde vorbește de români) o schimbă în *aliați dependenți*. De *Star*, ce este o gazetă ultraradicală și care vorbește cu ciomagul de briu, cum și toate cele asemenea lui, nu-ți mai relat; atîta zic, că oriunde vorbește de suveranitatea Turciei, ce pînă acum o numea într-adevăr *suveranitate*, acum îi schimbă numele în *supremație federală*, adică consideră țările noastre ca statele federale ale Germaniei către împăratul Austriei, toate suverane și independente înăuntru și recunoscînd supremația imperatorului sau kaiserului.

Cu un cuvînt, deși diferă jurnalele după principii și după stil, toate însă se unesc în punctul întru a invita popoul englez spre a împinge, prin deputații săi, pe guvernul britanic întru a lucra de concert cu al Franței și a ține strîns pe turci în limitele drepturilor și datoriilor legale ale Porții și a mîntui astfel onoarea Engliterii, compromisă într-o cale falsă și strîmbă, ce a fost apucat. Langagiul acesta ținut de radicali nu ar da speranțe multe, însă ținut de *Times*, ce este ministerial, este semne că n-ar vorbi astfel dacă ministerul n-ar fi astăzi în asemenea idei.

Pe de altă parte, după cum îmi scriu din Paris, imperatorul va să facă pe judele de pace în congresul viitor, adică a face pe din două: nici pretențiile nedrepte ale turcilor, *nici cererile contra tractatelor ale unor români*. Prin urmare, se speră mult că românii, de vor fi înțelepți, se vor putea alege cu drepturile lor după tractate, recunoscute în fapt și garantate de puteri, și poate și cu *insuși uniunea* la care Englitera nu se mai opune acum ca mai înainte, pe cît aceasta va fi conformă cu vechile noastre stipulații.

De se vor alege românii cu garanția stipulațiilor lor, ce pînă acum era numai niște vorbe pe hîrtii, ce, cînd muscalii, cînd turcii ziceau că nu mai existau, de se vor alege, zic, cu acestea și cu uniunea, e un mare pas la viitorul lor.

Trei articole, două din *Times* din 21 și 24 nov. și altul din *Star* din 20 nov., am pus de s-au tradus mai *ad literam* în franțuzește și le-am trimis

¹ Reprezentanți ai celor șapte state în Principatele Române.

d-lui Grădișteanu, rugindu-l a le traduce în românește și a le trimite în țară, la voi. Nu știu de le-ați ricevut. *Star* din 20 apucă de scurt tare pe turci și mai virtos pe Aali-pașa și-l întreabă ce a făcut stipulațiile românilor cu Poarta, pentru ce le-a *sfeterisit* și că în van le ascunde, căci vorbesc în datinele, tradițiile și observarea lor pînă astăzi. *Times* zice că unde e suveranitatea turcilor în țări, unde ei n-au drept nici a locui, nici a se ruga lui Dumnezeu, adică nici drept de case, nici de geamii, nici de a intra vremelnic, fără voie.

Francezii româno-fili ce s-au dus de vreo două luni în Moldova, scriu la Paris că moldovenii ce și-au făcut nebuniile la începutul acestor evenimente, invitați unii de muscali și alții de austrieni, acum venindu-și în simțire, lucrează bărbătește în materie și cu tact și că *ar fi fost de dorit ca muntenii, ce o începuseră mai bine pînă ce nu veniseră cei din Paris*, să fi urmat tot asemenea de bine și să *nu-și fi făcut nebuniile acum la urmă*, cum să ardice atîtea dificultăți.

Eu însă nu judec astfel în cele ce văz, ci zic că dacă unele din puteri sînt cu bună-credință în cele despre drepturile românilor, ele vor stăruî a le face valabile și nu vor condamna 5 milioane de români pentru neconsecințele unei minorități, și această minoritate, de a ajuns a împinge lucrurile prea departe, cauza este că Turcia, împinsă de Austria, și-a împins pretențiile pînă la suveranitate. Așa, de vor fi dintre puteri cu bună-credință, ideile extreme ale unora dintre români, în loc de a vătămă, din contra vor folosi intru a contrabalansa pretențiile ilegale ale turcilor și a veni lucru pînă pe la jumătate, adică *pînă la cumpăna cerută de tractate (de nu vor împinge cei exaltați români lucrurile pînă la turburări și intervenții armate)*.

Dă această scrisoare la adresa ei. Scriu și rog pe măria-sa ca, în contul drepturilor mele (de am vreunul), să facă cum să mi se trimită în Paris 500 galbeni pe la capătul lui ianuarie viitor, cu care să pot duce pînă la spartul tîrgului și apoi a avea cu ce mă înturna în țară. Venind aici, aflu un compt pentru cele deja tipărite peste 3.000, afară de ce mai tipării eu după venirea mea și de cheltuiala drumurilor și malatiei, ce mă costă cam scump (vizita medicului se plătește cu livra sterlină). Citește măriei-sale scrisoarea aceasta, de va voi a o asculta.

De nu se va putea face acești bani, după cum mă rog, apoi faceți cum puteți prin amici a mi se trimite o asemenea sumă. Zi vărului C. Racotă că tot îmi scria să las Stambulul, și în loc de cinci frați vor face cum să fie șase, cu mine. Acum e timpul să arate nu că sînt un al șaselea frate, ci că sînt încai un amic ce am folosit și eu o dată familia sa, sau că sînt un simplu român ce fac și acest din urmă sacrificiu ce mă costă pînă acum peste 900 galbeni.

Îmbrățișează copiii mei și ai d-tale din parte-mi și arată amicilor complimentele mele.

A revedere.

[I. Eliade]

Ioan C. Filitti, op. cit., p. 347—349

Către mitropolitul Țării Românești

Paris, 1858, mai 6

Eminentissime domn al meu¹,

Biblia în limba română fiind tradusă în timpul lui Matei-vodă, pe de o parte traducătorii au fost ales din întâmplare ediția din Vatican a lui *Sixtu Quint*² a versiunii celor *Șaptezeci* ce mai în toate capitolele are prefaceri original adevărat, spre a-l apropia mai mult de *Vulgata*³ sau de versiunea catolicilor, și prin urmare din neștiință poate în acei timpi se depărtară de tradițiile Bisericii Răsăritului, ale căria dogme și rit ținem noi; iar pe de altă parte, limba română în acea epocă, ca necultă încă, nu era în stare a exprima pe înțelesul, dacă nu cel comun, încai al celor literați, ideile originalului, încît astăzi orice bărbat al clerului sau doritor de a se lumina în cele biblice, spre a înțelege *Biblia*, este nevoit a o citi într-o limbă străină cultivată, căci în românește nu se înțelege

Spre exemplu, eminentissime doamne, luați sau puneți pe oricare bărbat a deschide în oricare pagine și a citi în românește un capitol sau un verset oarecare, și va vedea această greutate a înțelesului, greutate ce nu o poate avea de va citi în limba străină ce o cunoaște.

Recomand eminentiei-tale capul al patrulea, stih. 5, 6 și 7 din *Cartea Facerii* și vei vedea însuși greutatea înțelesului. Nu mai vorbesc de pasaje și mai obscure traduse, nici de vorbe ca *μνᾶ*⁴ (ce este o monedă) tradusă în loc de *οἰαί*⁵, prin vorba oai, nici de vorbe atît de necuvioase ce ajung pînă la hulă.

Afară de aceste și acest fel cum era *Biblia* ajunsese foarte rară, și prin urmare foarte scumpă.

De mulți ani mă ocup cu studiul și cu traducția *Bibliei* de-a dreptul din elenește după originale cu adevărat ale Bisericii Răsăritului, și acela ce neîncetat am avut înaintea ochilor este cel ce s-a tipărit mai din nou în Atena, la 1843, sub preveghierea sfîntului Sinod de acolo, compus de bărbați competenți, și care n-au făcut decît a edita din nou cu multă stăruire ediția din Mosca ἐκ τοῦ ἑκτυπωθέντος ἀρχαίου ἀλεξανδρινοῦ κώδικος⁶.

Traducția ce am terminat și din care au și eșit din tipar trei cărți, adică *Genesis*, *Exod* și *Levetic*, m-am nevoit să fie astfel din vorbă în vorbă după elenește și astfel de bine înțeleasă pe românește, încît un student, un seminarist și un preot doritor să poată singur studia limba elenică fără dicționar, comparînd numai traducția română cu originalul.

¹ *Nifon* (1797—1875); mitropolit al Țării Românești (1850—1875); a luat parte la Unirea Principatelor; clădește Mînăstirea Ciorogîrla; reactivează tipografia mitropoliei.

² *Papa Sixt* al V-lea (1585—1590).

³ *Vulgata*, traducerea latină a *Bibliei* făcută între 389—404. *Testamentul vechi* este tradus din limba ebraică și caldeică, iar *Testamentul nou* din limba greacă în cea latină.

⁴ Monedă (gr.).

⁵ Oaie (gr.).

⁶ A vechiului *Codice alexandrin* publicat (gr.).

Spre acest scop a pus la Atena a se tipări în limba elenică cartea întâia a *Genesisii*, spre a se împărți în dar la prenumerați.

Am crezut, eminentisime doamne, că fac un serviciu și clerului și junimei studioase și nației întregi, oferindu-le și închinându-le îndelungele mele vegheri cu o asemenea lucrare ce a cerut și timp, și cheltuielile așa de mari ce nu le fac particularii.

Ieftinătatea cu care am făcut spre a se putea avea o asemenea carte este mic lucru pe lângă zelul ce am avut a da românilor *Biblia* adevărată a maicei noastre Biserice și a-i abate la niște timpuri de critică din cei ce ar putea lua din arătarea unor propagande străine.

Făcînd dar o faptă ce Matei-vodă făcu acum doi seculi, dinpreună cu înaltul cler de atunci, spre a-mi onora nația, m-a[m] crezut în datoria a o pune sub patronagiul arhierilor României și Moldaviei, și mai virtuos a chiriarhilor acestor două țări, cum și al domnilor ce le-au guvernat.

Sînt sigur, eminentisime doamne, că oricît ar [fi] de diferite opiniile și principele mele politice de ale eminenței[i]-tale (cu toate că mă simț ferice a crede că sînt tot acelea), ca fiu însă al Bisericei Răsăritului, ce aduc în România adevărata ei *Biblie*, voi fi considerat de eminența-ta, chiriarhul și arhipăstorul nostru răsăritean, ca o oaie a turmei și vei da binecuvîntarea eminenței-tale peste o faptă ce merită atenția unui arhipăstor.

Al eminenței-tale prea plecat și cu totul devot filiu spiritual,

I. Eliade

Colecția George Potra

Către un anonim

[1858, Paris]

Amatul meu domn,

Am ricevut două scrisori ale d-tale din 24 oct. și din 18 noiemvr. Din două scrisori ce am trimis lui Ștefanache, căruia am scris să ți le arate, de vei fi în București, sau să ți le comunice în copie, de le vei cere, de unde te afli, vei cunoaște cuvintele pentru ce am întîrziat pînă acum șederea mea în părțile acestea.

Dumnezeu și eu numai poate ști cît sacrificiu am făcut resignîndu-mă a nu mă afla cu o oră mai înainte lângă ai mei.

Acum, la starea sănătății în care mă aflu, e prea tîrziu a mă risca în timpul sau în miezul iernei pe un drum așa de riguros și lung, cînd nu pot ieși nici din casă pentru o oră, două fără a cădea din nou la pat.

Dacă va fi viață, două luni sînt ca două zile pe lângă zece ani de exil. Că să rămii aste două luni în Paris de va fi speranța a fi de vreun folos țării în timpul conferințelor ce se vor deschide pentru dînsa. De unde nu, mă

trag pentru aste două luni la Nisa sau la Marsilia, căci nu cutez a mă duce pînă la Malta spre a mă întrema la soarele Miezi-zilei și a pleca către voi cu prima ocazie a timpului propiciu la starea mea.

Nu pot comite imprudința de mă expune acum drumului și timpului rău, căci ar fi mai rău decît moartea, a muri străin și fără nici un soț lîngă mine. Mă simt dator copiilor și lucrărilor pentru care îmi scrii de a mai trăi încă în țară vreo cinci ani.

De voi ședeă aceste două luni în Paris, le voi consacra la o faptă, nu politică, ci morală și literară de o mare importanță, ce va fi începutul unei ere nouă: a pune sigiliul spre a întări și consacra pentru nație tot ce am făcut din copilărie pînă acum ca niște incoherente preliminare la o operă stabilă.

Nu vorbesc aci de istorie, ci de a pune sigiliul cu o limbă deja corectă la tot ce am făcut pînă acum și de a-l reduce pe cit se va putea mai popular.

Sînt foarte simțitor la sentimentele ce îmi arată amicii, dar mai virtos la cîte simte și îmi arată inima d-tale, pentru că e o inimă încercată în toate împrejurările.

A revedere. Îți string mîna cordialmente și îți urez fericirea ce meriți.

Al domniei-tale devot amic,

I. Eliade.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.498/8

București, 1859, iunie 15

Domnul meu,

Ieșind deodată numerile din *Issachar* pe iuni și iuliu, iată că trimiți d.-tale 25 exemplare nr. 5, 6, 7 și 8, rugîndu-te a binevoi să faci a se împărți pe la abonații ce mi-ai trimis și la cei ce se vor mai fi făcut.

Cu a doua expediție (următoare) cînd se vor determina nr. abonaților voi face a se pune fiecare exemplar cu adresa abonatului său.

Îmi scriu de la Paris că la 4/16 iuniu mi s-au pornit *Biblicele* pînă la pagina 120. Acea tipărire merge cam greu; că pe de o parte corectura din urmă cată să-mi vină cu poșta ca să o fac eu, și pe de alta, de două ori mi s-a întîmplat să se piardă pe drum probele trimise, și apoi să aștept pînă să dau de știre că nu le-am riceput și pînă cînd să mi se trimită din nou.

Issachar tipărindu-se aci, iese cu mult mai nainte de timp; acum sînt sub tipar și cele de pe aug. și septembr.

Recomand, domnul meu, împă[r]țirea celor trimise și comunicarea celor scrise către dd. abonați.

Al domniei-tale devot amic,

I. Heliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/13

Către Petrache Poenaru

[1861, mai 29, București]

Domnul meu,

La nevoile ce avui cu chiriiile și mutatul și simbrii la tipografi, mă văz în necesitate de a te supăra, dacă poți și dumneata a mă împrumuta cu vreo treizeci galbeni, cu soroc de douăzeci zile cel mult.

Mă iartă de supărare și primește asigurarea despre stima și multa mea considerație.

Al domniei-tale cu totul devot amic¹,

I. Heliade

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 24.006

Către un anonim

București, 1862, ianr. 6

Domnul meu,

În treacăt am avut norocirea a ne cunoaște în persoană. Mi-aduc aminte că în toată simplitatea ai zis o vorbă ce mi-a făcut și bucurie, și întristare. Ai zis că ai văzut *ceva rar*.

De va fi *ceva rar* în mine, este numai aceea ce am de la Dumnezeu, iar nu de la oameni. Și tot ceea ce am avut de la Dumnezeu l-am dat în toată viața mea pentru nație și pentru religia ei, ce o leagă cu popoli ortodoxi din Orient.

Cîte am scris, ca să se poată tipări au cerut speze multe. Pînă acum am pus mii de galbeni, și încă mai trebuiesc citeva mii spre a se termina fapta și a-mi împlini misia ce am avut de la Dumnezeu.

Cine este acum român bun și creștin adevărat puie și el degitul o dată în viață unde eu am purtat sarcina peste 40 de ani și încă o port.

Dau afară acții de cite zece galbeni și ofer pentru dinsele capetele înapoi sau în bani sau în cărți și cite un procent de 25 la sută.

Nu este anevoie a lua cineva o acție, două fără pagubă și a ajuta cu acestea la lucruri rare, naționale și divine.

Biblia este *ceva* mai mult decît rar, este unic, este *Cartea lumii*.

Nu va fi anevoie a se afla și în Ploiești oameni cu zel adevărat de cele religioase și naționali, ca să poată lua cu toții împreună pînă la 25 acții.

Pentru aceasta, întemeiat atît pe vorba ce mi-ai zis, cît și pe reputația de care te bucuri, cutezai a trimite și în Ploiești prin domnia-ta aceste 25 acții de la nr. 151 pînă la 170 și de la 181 pînă la 185.

¹ Petrache Poenaru notează în josul scrisorii că a dat împrumut 15 lire lui I. Heliade la data de 29 mai 1861.

Te rog a lua inițiativa prin influența domniei-tale morale a face cum oamenii cei buni să se pătrundă că fac un folos public fără nici o pagubă și a primi cîte o acție, două.

Am scris pentru aceasta și d-lui prefect Corlătescul, cum și la dd. profesori ca să se înțeleagă cu domnia-ta.

Sumele nu vor fi mari ce va pune fiecare, iar binele va fi foarte mare. Căci numai cu *Biblia* bisericei Răsăritului putem fi tari în contra propagandelor ce se fac și dincoaci și dincolo de Dunăre spre a ne dezbinda între noi.

Te salut, domnul meu, din inimă, oferindu-ți amicia și stima mea, cu care sint al domniei-tale devot amic,

I. Heliade.

P.-S. Te rog a mă onora cu răspunsul domniei-tale.

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 78.267

Către Constanța Dunca

București, 1863, aprl. 5.

Doamna mea¹,

La întâlnire vă voi explica cauza pentru ce protul a venit să vă supere cu acel compt al său.

Ai făcut bine că dinpreună cu biletul domniei-tale mi-ai trimis și acel compt, căci îl văz cam neregulat.

Eu nu m-amestec în lucrările tipografiei decît a le controla de cînd în cînd.

După prețurile ce eu însumi plătesc tipăririle mele, și încă mai scăzute, acesta este comptul d-voastră².

Prima coală compoziția și tipărirea a 2.000 coale	lei 112.
a doua coală idem	112.
1.000 anunțuri, hîrtie și tipar	50.
900 liste de abonare în districte	32.
500 coale condice (chitanțe)	50.
	<hr/>
	356.

¹ Constanța *Dunca*-Schiau (1843—?); profesoară și publicistă. În corespondență cu scriitorii și oameni politici români și străini. Intoarsă în țară, publică în același an *Femeia femeii*, traducere din Xanto; revista *Amicul familiei*, București, 1863 și scrierea pedagogică *Fiicele poporului*, pentru care primește din partea domnitorului Alexandru I. Cuza un premiu de 3.000 lei, A mai publicat *Martira inimii*, dramă în cinci acte, 1870, povești pentru copii etc.

² Revista *Amicul familiei* și *Fiicele poporului* au fost tipărite în tipografia Heliade și asociați.

Din aceștia se scad lei 120 prețul a patru topuri hîrtie, adică 96 trei topuri hîrtie bună și 24 un top hîrtie ordinară. Cești 120 lei i-am plătit eu în numerar protului și rămîn 236 lei. Din aceștia se vor scădea ceea ce i-ați dat în numerar, cum și ce va fi luat de la biletele de abonament, între cari te rog a socoti și 64 lei ce i-am dat eu pentru abonamentul meu și a-i libera bilet.

Cu aceste sume adunate cred că se plătește comptul de 356 lei de sus. Iar încît pentru coperte ce protul zice că s-au tipărit pe două fețe, se va face cum veți voi. Prefer a nu se plăti nicidecum, decît a se face tocmele în tipografia mea și mai virtos cu amicii.

Biletele ce am fost cerut de la domnia-voastră pentru dd. V. Boierescul și M. Păltineanul au fost din același simțiment ca și scrisoarea și lista d-lui Rucăreanul, o avertire adică de a vă fi util, iar nu spre a achita protul. De s-a luat altfel de domnia-voastră, culpa este a mea de ce am voit a mă servi prin alții, adică prin prot, și nu prin mine însumi.

Binevoiește, doamna mea, a agreda încredințarea despre toată dorința de a vă fi util și serviabil, și simțimentele mele de cea mai pură amicie, cu care am onoarea a fi al domniei-tale cu totul devot amic,

I. Heliade R.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. nr. 24.232

Către profesor Lateș

[1863 București]

Domnul meu¹,

Nu sînt trei zile de cînd trei seminarîști din Bucovina veniră să mă vadă. Cum i-am văzut, mai întîi i-am întrebat de domnia-ta. Îmi spuseră că suferi în sănătate, și m-am întristat, pentru că bărbați ca domnia-ta este drept de a fi sănătoși și de a trăi îndelung. Îmi mai spuseră că sînt elevi ai domniei-tale, și îți fac onoare. Îmi mai spuseră că din scrisesele mele s-ar fi căutînd pe acolo.

Domnul Davicion², aducătorul acestei scrisori, pentru trebuințele sale pleca în Moldova și voi a se însărcina cu citeva din cărțile mele, adică:

Patru volume din *Biblioteca portativă*.

Trei din *Curierul de ambe sexe*, I, III și IV (al II-lea este sub țtipar).

Din *Biblie*.

¹ *Lateș*; profesor la Seminarul teologic din Cernăuți; director al Liceului și internatului din Iași, din vara anului 1865, după plecarea lui Nicolae Nicoleanu, numit ca șef de secție la Direcția generală a Arhivelor Statului.

² Davicion *Bally* (1806—1884); fiul marelui comerciant toptangiu Abraham Bally și al fiicei doctorului Em. Farchy. Studii la Colegiul „Sf. Sava“; casier al Agiei; arendaș; bancher; relații de prietenie pînă la moarte cu I. Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti și Iancu Manu.

Din *Biblice*.

Din *Isachar*.

De se află aci amatori de aceste cărți, să se dea o listă d-lui Davicion și să i se arate cum să trimită cărțile la Iași.

Fac urări, domnul meu, pentru sănătatea domniei-tale și, cordialmente stringându-ți mina, sînt al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

P.-S. Trimit domniei-tale 50 exemplare din două orațiuni funebre, spre a se împărți gratis la seminariști.

Ioan Massoff, Davicion Bally, revoluționarul dela 48 [*București, 1959*], p. 117—118

Către N. Bilciurescu

București, 1867, iuniu 6

Domnul meu¹,

Am primit scrisoarea d-tale din 3 ale corenteii, la care am onoare a răspunde că restul din chiria casei este după comptul următor:

Din una sută douăzeci și cinci galbeni, nr. 125 #, am dat:

1. cei scriși în zăpis	82 #
2. tinichigiului	7 # 3 lei
3. domniei-tale, cari sînt scriși în bilet	8 #
4. în cinci lire, scrise în bilet	9 22 lei
5. fonciera pe anul trecut	5 25 „
6. idem, în anul acesta	5 25 „

118 # 11 lei

Scăzuți din 125 rămîn 6 # și lei 21, iar nu 19 #, cum scriți.

Acești 6 # și 21 lei de nu vei voi a pune în socoteală reparațiunile din vijelie, precum uluce și geamuri, nu pot face 19 #. Și cit va fi cu dreptul a plăti, îi voi da în mina celui ce îmi va aduce înscrisul meu de patruzeci și trei galbeni, nr. 43, ce am dat cînd am numărat cei 82 #.

Cit pentru chiria anului curent, domnia-ta bine știi că am declarat încă din iarna trecută că nu mai țiu casele, și încă dinaintea Paștilor am început a-mi căra calabalicul în casele mele. Și soția mea v-a scris, și are recipisa despre scrisoare, rugîndu-vă a arăta în mîinile cui să dăm casa, cum am primit-o.

Domnia-ta nu ne-ai făcut onoare a răspunde. Stăm în [casele dumnea-voastră numai cu paturile, așteptînd sau venirea dumatiale, sau vreun împu-ternicit a le primi.

¹ N. Bilciurescu (Bilciurescu), proprietarul casei în care a locuit Heliade.

Acum am onoarea a vă arăta că, cu plecarea familiei la Cimpina¹, sint nevoit a le preda cum le-am primit, în cunoștința poliției.

În ce, domnule, am abuzat, după cum îmi scrii, de bunătatea proprietarului, și în ce consistă bunătatea dumnealui în ploile ce m-au plouat toată toamna și iarna trecută? În cererea de 19 # ce nu sint dator, în nerăspunsul la scrisoarea ce i-a trimis soția mea, în neorînduirea nimului ca să primească casele, ca să-și creeze un pretext de a cere chirie și pe anul acesta?

Crede-mă, domnul meu, că mi-e în contra inimei de a-ți face aceste observațiuni, cînd domnia-ta îmi scrii și mă umilești atîta din toată înălțimea bunătăților dumitale.

N-am dat nimic omului d-tale, căci nici nu mi s-a trimis din multa bunătate nici înscrisul de 43 # , patruzeci și trei, nici nu mă pot despăgubi cu 6# și lei 11 de reparațiunile ce nu eram dator a face.

Trimiteți mai curînd a primi casele, că nu pot a le mai păzi.

Al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

P.-S. Două articole ale foncierei sint scrise din memorie, căci cu mutarea n-am adevărîțele perceptorului, ceva mai mult sau mai puțin va fi recunoscut de ambele părți.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.451/20

Către Ministerul de Finanțe

[1867, București

Domnule ministre,

Fiindcă prin separat înscris am cedat recompensa mea națională, dimpreună cu pensia ce împreună dau cifra de 42 000 lei pe an, onorabilei Bance a României, pentru alți atîția lei ce îmi va răspunde aceasta în curs de un an, începînd de la 1 febr. 1867 pînă la finele lui ianuaru viitor 1868, am onoare a vă ruga, domnule ministre, să binevoiești a face cum din onorabila casierie generală să se răspundă pe fiecare lună sumele ce mi se cuvin pînă la finele lui ianuaru viitor 1868, în primire trîmisului de onorabila Bancă a României, spre a se plăti sumele ce-mi va răspunde aceasta.

Spre regula onorb. Bance, și după formele sale, fiindcă se cere copie fidelă a acestei petițiuni, dimpreună cu onorabila rezoluție, fac iară rugăciune, de se poate, să mi se libere o asemenea copie.

¹ I. Heliade avea o casă cu o grădină mare împrejur, unde familia, în special soția și fetele, veneau în timpul verii. Această proprietate a fost vîndută de urmași pentru a se putea plăti o parte din datorii.

Binevoiește, domnule ministre, a agreda încredințarea despre distinsa
..ea considerație și stimă,

I. Heliade R.

M.I.J.P., Coresp. în v. 1903

Către Const. Alexandrescu

București, 1868, decembr. 15

Iubite Costache,

Îmi pare bine de scrisoarea din urmă, în care îmi scrii că ai primit
birtia de compturi, de uitaseși.

Nu-mi scrii nimic din cîte ai putut face, pentru că n-ai avut nici tim-
pul material, nici cîte se cerea spre a-ți pune bazele pentru contractul pădu-
rilor.

Omul cu care vorbiseși să intre în tovărășie, de n-a plecat alaltăieri,
pleacă neapărat pînă poimîine, marți. A venit să-și ia adio. De va veni acolo,
cu batelul cel din urmă, caută-l la port, că nu știe unde să te afle, sau pe la
hotelele cunoscute, și fă cum să rămîie mulțumit.

Dumitru îți scrie, din parte-mi, urări de sănătate.

La revedere,

I. Heliade R.

M.I.J.P., Coresp. în v. 1.451/16

Către Societatea Academică

[1868, București]

Onorabilii delegațiuni a Societății Academice,

După cîteva abateri și călcări ale statutelor și regulamentului aces-
tei societăți, și după necumpănita sau exagerata expresiune de *apoteoze*
ce a provocat protestul tacit al înaltului cler și al domnului fost ministru
de culte, ce s-au crezut datori lor însuși de a nu asista la această apoteoză,
urmînd a mea demisiune în ultima ședință a sesiunii anului curent, pe care
îmi am retras-o pînă la returnarea m-sale preainălțatului nostru domn,
spre a vedea mai în urmă cum s-ar putea repara necuviințele.

Supravenind acum în urmă, după cum vă veți convinge din procesele-
verbale sau dezbaterile Adunării generale a deputaților, răul incurabil al
rău alesului nou membru M. Cogălniceanul ce din dizgrație este posedat
de duhul necurat al togofobiei sau a turbării despre cele candido și nema-
culat[e].

Fui nevoit, onorabilii mei colegi, a îmi da demisiunea mea, definitivă, a cărei copie se alătură aci, spre a se depune la dosar, și vă rog a face cunoscut on[or]abi[li]lor membri în genere despre această împrejurare, comunicându-le sentimentele mele de dragoste și marile și legitimizele speranțe ce am în Dumnezeu și în națiune, că peste curind iarăși ne vom întruni înaintea atriului unei adevărate Academii române și pure ortodoxe.

Cind un edificiu amen[in]ță ruina, se cuvine ca toți înțelepții să se retragă spre a prevedea despre reedificarea și afirmarea lui.

Această instituțiune concepută de mai nainte în sinuri [călduroase?] și adevărat române și prin minți organizatoare, avu dizgrația de a intra pe mâini neîncercate și a se executa de niște capete slabe, în niște zile pline de păcate.

Sper în Dumnezeu că bărbații în mintea cărora s-a conceput această naltă salutarie și națională idee vor fi chemați a pune fundamentele adevăratei Academii pe pământul României, și conduse de spiritul evangheliei și ortodoxiei, care va alunga toate duhurile necurate.

Salutare frățească și la revedere spre a saluta răsăritul soarelui ortodoxiei, investiți în togele candidale ale românismului.

I. Heliade R.

Colecția George Potra

Către un anonim

București, 1869, febr.

Domnul meu¹,

Iată copia jurnalului și raportului Municipalityi sau comisiuni numite la 1861 spre a constata starea caselor mele cum se află.

Casele s-au ocupat pentru trebuința statului. Cătă a mi se reconstrui și chiria cată a mi se da, pentru că plătesc și eu chirii din cauză că mi s-au dat casele ruinate.

Este și alt jurnal al Consiliului administrativ din anul 1857, noiemb. 2, prin care se cons[ta]tă că chiria s-a taxat de comisia cartirilor drept 400#, iar nu 600.

De va fi necesitate, se va cere din dosarele acelu an și acel jurnal.

Te rog, domnul meu, cum te-am rugat și aseară, dacă poți, înțelegându-te și cu dd. Boierescul și Crețescul², precum și cu ceilalți miniștri, faceți cum să mi se acorde un acompto ceva mai mare, de 2.000 #, ca să mă pot mintui.

Al domniei-tale cu totul devotat,

I. Heliade R.

B.C.S., Fond Kogălniceanu, pachet XLIX, dosar 12

¹ Se pare că persoana căreia i s-a trimis scrisoarea era membru al guvernului la acea dată.

² Alexandru Crețescu (1825—1885); doctor în drept de la Paris; custode al Bibliotecii Naționale; jurisconsult; avocat; profesor de istorie la Colegiul „Sf. Sava“; președinte al Înaltei Curți de casație; ministru al instrucțiunii publice și cultelor (1868—1869).

Către Dim. Cozadini

Lumină-Naționalitate
Societatea pentru învățătura poporului român
secțiunea centrală

București, 1869, mai

Domnule¹,

Aveți fără îndoială cunoștință că de mai mult timp există o societate a căria scop este dezvoltarea educațiunii naționale și răspîndirea instrucțiunii în popor, așa ca să adjungă a nu mai fi român fără să știe a ceti și a scrie.

Ar fi de prisos a insista înaintea d-voastre asupra importanței unei asemenea instituțiuni și asupra marelor foloase ce ea poate fi menită a aduce țării noastre dacă ar aduna împrejurul ei simpatiile și concursul tututur oamenilor luminați și de inimă care doresc cu sinceritate progresul și prosperitatea națiunii lor.

În adevăr, dacă cel mai puternic temei al unor instituțiuni ca ale noastre este luminarea și moralizarea poporului, care numai astfel le poate înțelege, apreția și respecta, dacă viața socială a unei națiuni și sentimentele de înfrățire, de concordie și de umanitate nu se pot dezvolta și înălța decît numai prin cultura inteligenței și a inimei, dacă adevăratele sorginte ale avuții și ale prosperității unei țări decurg iarăși numai din știință, este dar de o netăgăduită datorie pentru fiecare cetățean binecugetător ce-și iubește cu sinceritate patria de a se interesa de ori ceea ce atinge instrucțiunea și educațiunea națională, de a lua parte la orice se face în favoarea înaintării și dezvoltării lor, și a aduce contingentul său după mijloacele ce posedă.

Societatea pentru învățătura poporului român cată a-și îndeplini scopul său, pe de o parte stimulînd și dînd pururea un ajutor sincer guvernului spre a-i facilita misiunea sa în înmulțirea școalelor și răspîndirea instrucțiunii, iar pe de alta adresîndu-se neîncetat inițiativei private pentru a o deștepta pretutîndeni, avînd nestrămutata țintă de a construi pe baze solide și a pune cu eficacitate în mișcare această puternică pirghie a civilizațiunii moderne ce se numește *asociațiune*, spre realizarea operei celei mai folositoare, celei mai creștine, celei mai sfinte, celei mai patriotice: *educațiunea și instrucțiunea poporului*.

Ne adresăm dar, domnul meu, către inteligența și patriotismul d-voastre, siguri fiind că din parte-vă un concurs luminat va fi asigurat operei ce urmărim. Deoarece în județul d-voastre există deja constituită *secțiunea locală*, nu ne îndoim că, în înțelegere cu toți membrii comitetului acestei secțiuni, veți lua măsurile cele mai nemerite pentru a-i reanima activitatea și a-i înmulți numărul membrilor; în cazul contrariu, anexîndu-vă... exemple din statutele *Societății*, sîntem convinși că toată inteligența și toți bărbații de inimă din județul în care d-voastră desfășurați cu atita dis-

¹ Tipăritură volantă, 2 foi in-folio; semnături originale: Dimitrie Cozadini; patriot moldovean; luptător pentru Unire; în 1860, ministru în guvernul prezidat de M. Kogălniceanu.

tincțiune activitatea d-voastră de cetățean și de... nu vor întârzia a se uni spre constituirea secțiunii locale a societății pentru învățătura poporului român.

Așteptind bucurătoare știri^a de la d-voastră, vă mai rugăm să ne aveți pentru totdeauna devotați colegi la marea misiune de luminare și cultivare a națiunii române.

Președinte,

I. Heliade R.

Membri consiliari:

P. Poenaru, C. N. Brăiloiu¹, Sc. Fălcoianu²

Vice-președinți:

C. Esarcu, I. C. Massim

Secretari:

Gr. N. Mano, I. Riureanu,³ dr. I. Dragomir, Ștef.

C. Michăilescu⁴

Casier,

G. Eustațiu

adresa: D-sale d-lui Dim. Cozadini

Coloșia avocat Ioan Vasiliu

Către Vegezzi—Ruscalla⁵

București, 1869, sept. 25/7

Domnul meu⁶,

Tăcerea mea a provenit și provine din multul amarurilor ce am fost predestinat a bea în toată viața mea. Nimeni nu mi-a văzut lacrima; n-am vrut să mi s-audă lamentul. M-am reținut d-a face parte amicilor din dorile pungenti [?] și multe și varie ce în toate modurile le-am simțit.

¹ Constantin N. Brăiloiu (1809—1889); studii la Sibiu, Geneva și Paris; avocat, profesor universitar, deputat, membru al Comisiunii centrale (1859), ministru; editează în românește, în 1841, *Pravilniceasca condică* a lui Ipsilant și, în 1862, *Legiuirea lui Caragea*.

² Scarlat Fălcoianu (1828—1876); studii la Paris; jurist; ministru de justiție și al afacerilor străine sub domnia lui Alexandru Cuza; prim-președinte la Curtea de casație (1868—1874).

³ Ioan M. Riureanu (1833—1904); participant la revoluția din 1848, ca elev; inginer, inspector general al școlilor din Oltenia; director al Liceului „Matei Basarab“; din 1867 a condus publicația *Biblioteca tinerimii de cmlte sexe*.

⁴ Ștefan C. Michăilescu (1846—1899); profesor, inspector general al învățământului primar și secundar; prim-redactor al ziarului *România liberă* (1876—1884) întemeiat de Dim. Aug. Laurian.

⁵ Scrisoare publicată cu unele greșeli în *Documente și manuscrise literare*, I, București, 1967, p. 186.

⁶ Giovenale Vegezzi-Ruscalla (1799—1885); scriitor și om politic italian, profesor la Universitatea din Torino; a militat pentru drepturile poporului român.

^a Secretariatul Comitetului secțiunii centrale se află în București, strada Pensionatului nr. 10, casele d-lui Esarcu.

Acum doi ani am pierdut pe cea mai mică din fiilele mele. În anul acesta întreg, cu ora, cu minutul, am fost condamnat să fiu martor ocular la durerile atroci ce a martirizat pe soția mea. Am trimis-o amalată la Viena, suferind de cel mai crunt reumatism nervos. Medicii o trimit a iarna în Italia. Mi-ar plăcea să vină în părțile locului, iar de nu va veni singură, numele de Italia nu mă lasă să tac.

Îmi fac o mare plăcere a-ți scrie și a ruga pe consoarta mea a-ți trimite această scrisoare dimpreună cu un fragment din procesul-verbal al ședinței academice din București din 15/27 sept. a anului corent.

Voi avea mulțumirea de a-ți trimite și primul volum din cursul de poezie *Liricile*. Al doilea volum este sub tipar, care cuprinde *Epicele*, despre epopee în genere. O poemă epică originală care cîntă timpii anteistorici. Cîntul I. *Imnul creațiunii*; II. *Androginul*; III. *Arborele științei*; IV. *Moartea lui Abel*; V. *Descendenții lui Cain, redempți prin travaliu*; VI. *Mari-tajul fililor cerului cu fiilele oamenilor*; VII. *Deluviul*; VIII. *Babilonia*; IX. *Alianța lui Dumnezeu cu omul*; X. *Sodoma și Gomora*; XI. *Triumful sau victoria omului în contra zeului Forța*; XII. *Izrael poporul model, Izrael cristianismul*.

După această poemă originală, vin a doua carte din *Eneida* în exa-metru român. O poemă osianică în versuri libere, *Fingal* în cinci cînturi; *Infernul* din *Divina Comedie*; cinci cînturi din Ariosto, episodul *Dalindei*, cîntul VII din *Gerusalemme*, *Erminia*; două cînturi sau fragment epic *Mihaida*. Și [se] termină cu o nouă Apocalipsă, *Misterele din 30 martiu*.

Pentru volumul III, partea dramatică, sînt destinate: I. *Școala clasi-că, Școala romană*; II. *Prometeu*; III *Mahomet*; IV. *Brutu* de la Vol-taire și V. o tragedie originală română.

Voi trimite peste curînd și operatul intitulat *Echilibru antitezilor*¹, ce acum ieși de subt tipar.

Din inimă îți strîng mîna, scumpe amice. Arată omagiile mele la toată onorabila familie. Să trăiești, domnul meu Ruscala, și să ne vedem sănătoși! Recheamă-mă la suvenirea domnului Nigra².

Al domniei-tale, cu totul devotat amic,

I. Heliade R.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 146.716

* Către V. A. Urechia

București, 1869, septembrie 26

Delegațiunea Societății Academice Române

Onorabile domn,

Delegațiunea Societății Academice a primit cu mulțumire frumcasele daruri ce ați făcut bibliotecii și arhivului societății, în număr de două di- plome originale, una de la Carol VI din 1717, și alta de la Gabriel Movilă

¹ *Echilibru între antitezi sau spiritul și materia*.

² Constantin Nigra (1828—1907); scriitor și diplomat italian; ministru, ambasador la Paris, ginerele lui Vegezzi-Ruscalla.

din 1619, și de treizeci și patru cărți tipărite, parte în limba română, parte în limbi străine.

Ele se vor înscrie în cataloagele societății, în rubrica donațiilor.

Primiți, onorabile domn, expresiunea recunoștinței societății și a distinsei noastre considerațiuni.

Presedente,

I. Heliade R.

Secret[ar],
A. Treb. Laurian

[Domniei-sale domnului V. A. Urechia, membru al Societății Acad. Române.

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.904

Către George Barițiu

București, 1869, noiembr. 16

Stimabilul meu domn¹,

Aflindu-se sub tipar încă două volume de poezie, din care încă pînă a nu se publica voi avea mulțumirea a trimite d.-tale părți, părți.

Te rog prea mult, domnul meu, să aibi bunătatea a căuta unde s-ar putea afla o poezie ce am făcut odinioară la nu[n]ta lui vodă Bibescu și s-a tipărit în foaia domniei-voastre literare, care se numea, de *inimă, literatură* etc.

Cată să se afle la cineva sau la bibliotecă, în colecțiuni bune. Te rog a o prescrie și aibi bunătate a mi-o trimite cît de curînd.

Eu încă de atunci am pierdut acea poemă și, pe cît îmi aduc aminte, era unic în felul său în limba română și n-aș dori să piară; voi s-o trec și pe aceasta la locul său.

Cu această ocaziune te rog a lua de la mine o cordială strînsoare de mîină, dimpreună cu încredințarea despre stima și distinsa mea considerațiune.

Al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade

P.-S. Acea poemă s-a tipărit în foaia voastră în anul însurătoarei lui vodă Bibescu, era la anu 1842—43.

B.A.R.S.R., ms. rom. 878, f. 20

¹ Publicată de Emil Virtosu, *I. Heliade Rădulescu, acte și scrisori*, București, 1928, p. 41.

Domnul meu,

Cu mulțumire am primit scrisoarea domniei-tale, dimpreună cu o copie din poezia *La Rodolfo*. Sint îndatorat de osteneală, îmi pare rău însă de neînțelegerea a rugei mele din scrisoarea ce am avut onoarea a-ți adresa. Nu am cerut acea poezie *La Rodolfo*, ce se coprinde și în *Curierul de ambe sexe*, ci o poezie ce s-a făcut spre celebrarea nu[n]tei lui vodă Bibescu cu doamna Marița, și care s-a tipărit numai în *Foaia pentru inimă etc.* la Brașov, în toamna aceluiași an cînd mă întorceam de la Berlin și Lipsca.

Poezia era în stanțe de cite patru versuri, în generele *Cantului d'amor* al lui Lamartine sau în generele *Canticului canticorum* al lui Solomon. Vorbește într-însa mai mult Bibescu către mireasa sa.

Peste curînd vor ieși două volume de poezie parte epică în care se coprind:

V o l u m u l I

I Despre epopee

II *Anatolida*, poemă epică originală, în 20 cînturi ca:

I *Tohu-Bohu*

II *Imnul creațiunii*

III *Androginul*

IV *Arburele științei*

V *Cădere*

VI *Cain și Abel*

VII *Descendenții lui Cain*

VIII *Descendenții lui Set*

IX *Maritagiul fiiiilor cerului cu filiile oamenilor*

X *Saturn și Jupiter*

XI *Jupiter și Prometeu*

XII *Prometeu și Pandora*

XIV *Prometeu încatenat sau desmot*

XV *Deluviu*

XVI *Confuzia lui Babel*

XVII *Alianța lui Dumnezeu cu omul*

XVIII *Sodoma și Gomora*

XIX *Iobu sau Ariceandru*

XX *Victoria omului asupra zeului Forța*

V o l u m u l II

I Poema osianică *Fingal* în șase cînturi originale

II *Eneida*, cartea II, parafraze în hexametre cu originalul în față

III *Divina comedie*, *Infernul* de la Dante

IV *Gerusalem liberate*, cîntul VII

V *Orlando furioso*, întul XXVII [?]

VI Fragment epic *Mihaida*

Aceste sint sub tipar. Peste două săptămîni voi avea mulțumire a-ți trimite partea I din volumul II și partea I din volumul III.

V o l u m u l IV

Acesta tot de epice, coprinde:

I O Odisee nouă, originală, intitulată *Suvenirii și impresiuni ale proscrisului*

II O Apocalipsă nouă intitulată *Misterele din 30 martiu*.

Prin acestea, domnul meu, poți vedea planul acestui șir de opere umanitare ce începe cu *Biblia*, cu *Creațiunea* și se termină cu *Apocalipsea*.
Vine apoi partea dramatică sau volum V, din care așteaptă tiparul cele următoare:

I *Prometeu desmotul*, mister dramatic.

II *Brutul antic*, tragedie în cinci acte

III *Mahomet*, idem

IV *Hernani*, idem

Sînt de făcut mai multe tragedii din istoria Romei de la Brutu pînă la imperiu și altele din istoria română de la Aurelian pînă la C. Brîncoveanu.
Te salut din inimă,

I. Heliade

P.-S. Iar mai repet ruga pentru poezia de la nunta lui Bibescu¹.

B.A.R.S.R., ms. rom. 878, f. 21—22

Către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

[1869, decembrie 18, București]

Domnule ministru²,

Ca prezident al Societății academice, pentru motive foarte grave, încă din toamna trecută, relative la numirea noilor trei membri³ prin care s-au călcat statutele, am arătat domnului fost ministru că sînt decis a-mi da demisiunea din sarcina de membru și de prezident al acestei societăți, și demisiunea fiind deja făcută, am și anunțat-o colegilor mei în ultima ședință a sesiunii trecute, cînd s-a celebrat apoteoza unui răposat de ritul unit, la care n-au putut asista înaltul nostru cler și însuși domnul ministru, ce erau invitați, și din care crez, după probele învederate ce am, că s-a și mai agravat neînvoirea ce există între miniștri.

După stăruințele însă ale domnului M. Cogălniceanu, pe care îl consideram ca bărbat serios, fără a-l prepune de conivăță la acel scandal, m-am înduplecat a rămîne încă în acea funcțiune pînă la reînturnarea m.-sale preaînălțatului nostru domn.

¹ Scrisoare publicată de Emil Vîrtosu, *op. cit.*, p. 42—43.

² Copie după ciorna scrisă de I. Heliade, după cum se vede dintr-un fragment ce s-a păstrat.

³ În ședința din 16 septembrie 1868 au fost aleși Mihail Kogălniceanu, Alexandru Papiu Ilarian și Gheorghe Sion.

Tac de modestie expresiunile mulțumitoare pentru mine și folgorante în contra altora ale domnului Cogălniceanu, onorabilul meu coleg și discipol, cutez a zice:

Ieri, în Adunarea generală a deputaților din 17 decembre, și memorabilă pentru mine, când domnu Cogălniceanu răspundea ca ministru în grava chestiune a evreilor, și când, ca un preocupat patriot și sentinelă neadormită, da neîncetat alarma ca să ne speriem cu toții și să luăm aminte arătînd că Alianța zisă de sine izraelită este o *putere*, și pe cînd eu abondînd în toate cite a fost zis domnia lui neinfatigabil în două ședințe aplaudiam din inimă cînd zicea exortîndu-ne a ne da mina cu toții spre a conjura și a preîntîmpina pericolul; atunci cînd mai repetă că Alianța israelită este o putere, eu spontan și din fundul inimei exclamai cu o convicțiune că nu este o putere, ci o *himeră*, spre a arăta că n-avem a ne temeși a-i da adică curaj că sintem cu toții.

Nimic, domnule ministru, nu mi s-a părut mai straniu, mai virtos cînd mă preparam la rîndul meu, de pe tribună, a arăta mulțumirile mele domnilor miniștri pentru cele operate cu atîta sollicitudine, pentru ajutorul patriotic ce invoca de la națiunea întregă, și după acestea să luminez chestia după a mea puțință, puînd-o pe adevăratul ei tărîm, ca luminîndu-ne pe noi înșine mai întii, să putem lumina Europa și apoi a arăta remediul cel mai legitim, cu degetul, în vederea tuturor.

Nimic nu mi se pără mai straniu cînd [mă] văzui pe neașteptate apostrofat cu un ton mai mult decît animat, care pe românește în plural se zice toane, strigîndu-mi-se că și *himera* este o *putere*, cu ochii speriați ca și cînd ar fi vrut să arate că este formidabil.

Atunci, domnule ministru, pe cînd îmi înecam expresiunea impresiunii naturale ce am încercat, și cînd pentru decor nu voiam a răspunde că în secolul nouăsprezece himera nu mai este o putere decît numai pentru cei zmîntiți (pentru că pe domnia-sa îl știam cu totul în stare normală), care nu-mi fu mirarea cînd printr-o aberațiune îmi aduse aminte de o manta albă, un ce uitat de 22 ani.

Istoria acestei mantale este narată de toți cronicarii noștri, a fost manta unu ofițer de cavalerie ce mi s-a pus pe spate după niște sudori tropicale în răceala dimineții.

De ar fi fost a mea, aș fi crezut-o ca o togă romană, într-o epocă de regenerare, a cării albeață sau candoare reprezintă starea nemaculată prin care virul este dator a debuta în viața socială.

Nu știu cum să calific impușinarea mîinii a acestui bărbat numit Mihail Cogălniceanu, care se sperie atît de candoarea togei virile? Nu știu dacă îi lipsește din togă sau că îi lipsește toga întregă? N-am cunoscut pînă acum răul (departe de ăst loc) ce s-ar putea zice *togofobie* sau *albofobie* sau *candorefobie*.

Pe lîngă acestea, fiindcă din mare dizgrație am auzit că din domnii miniștri ar fi zis că *Cîntarea cîntărilor*¹ este o pamfletă, și fiindcă această calomnie întinzîndu-se a dat mînușa inamicilor guvernului și apoi curaj redactorelui *Ghimpelui*², spre a-mi viola proprietatea literară și a o batjo-

¹ I. Heliade R., *Cîntarea cîntărilor*, București, Tipografia lucrătorilor asociați. Au apărut patru ediții între 1869—1870.

² *Ghimpele*, București, 29 mai 1866—mai 1879.

cori puind-o într-un jurnal pamfletar de cari[ca]tute, și fiindcă în tot zgomotul acesta scandalos numai o scrisoare anonimă din partea unei dame îmi mai reaminta despre manta albă, că și domnu Țogălniceanu îmi da dreptul a crede că acea damă nu poate fi decît a vreuneia din demnele amice a acestui vir togofob ce turbează înaintea a tot ce este nemaculat.

Implor, domnule ministru, ajutorul domniei-tale, întii ca să primești a mea demisiune de membru și de prezident al unei societăți unde pot lua loc niște individe togofobe și care ca oameni de litere taxează *Santa Scriptură* între pamflete.

Și al doilea, ca ministru al cultelor, să te grăbești în favoarea mîntuirii publice a ruga pe preasfințiile-sale arhipăstorii noștri să se milostivească a citi exorcismii sau moliftele santului Vasilie unor oameni ce pretind ca arhieriei ortodoxi să asiste la apoteozea unui papist și s-o recunoască.

Rugindu-te a da publicității această a mea demisiune, te rog asemenea, domnule ministru și grațiosul meu domn, a agrea încredințarea despre înalta mea considerațiune și stimă.

[I. Heliade]

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Către N. Russo

București, 1870, martie 6

Amatul meu domn,

Ieșiră acum de sub tipar din *Anatolida* vreo șapte cînturi și *Fingal* întreg. După acestea vine *Divina Comedie* a lui Dante, ce e sub presă, *Pitonida* sau *Vocea Domnului în Izrael*, *Proscrisul* și *Noua Apocalipsă*. Ți le trimit.

Am pus la cale a se organiza o academie cu membrii în număr de 25—30, între care vei fi chemat și d-ta. Vom elabora cu toții un *Dicționar enciclopedic*, ce se poate lucra și tipări în mai puțin de cinci ani. Colaboratori competenți sînt numeroși și activi, și cît despre spezele tiparului se găsesec în nație.

Fără a-ți arăta grațitudinea mea despre devotamentul către adevăr și constanța în verele principii, atît literare, cît și morale și politice, îți comunic încredințarea intimă ce am că din toți discipolii mei, d-ta singur nu m-ai abandonat niciodată și ai rămas ca un alt Ion, amicul lipit cu capul pe pieptul meu.

Încă o strîngere de mînă cordială, ca totdeauna, și la revedere,

I. Heliade R.

N.B. Locusteanu, După exil, I, Craiova, 1898, p. 334—335

Către Alexandrina n. Gh. Măgheru

București, 1870, august 5

Doamna mea,

Viu cu această scrisoare a-ți face o supărare ce crez că-mi vei ierta-o.

Am trimis acum câteva luni, din cărțile ce am, d-lui Th. Macinea o sumă oarecare spre desfacere, știind că s-a ocupat cu asemenea distracțiuni literare.

Acum primesc o scrisoare de la d. Samitea, librar, ce îmi face cunoscut că cărțile se află la d-lui, date de d. Macinea, și îmi propune niște condițiuni ce mie nu îmi convin. I-am scris ceea ce îmi convine, zicându-i că dacă îi place, să ție cărțile, iar de nu, să mi le trimită. Și fiindcă transportul lor nu numai mă costă, ci și le ruinează, am cutezat a-i scrie ca să le depuie în casa domniei-tale. Și nu mi-aș fi permis a dispune astfel, dacă n-aș fi decis ca în curind să viu în Craiova.

Dară, doamna mea, aibi bunătate a ordona să li se facă un mic loc în ospelul domniei-tale, pînă voi veni eu.

Fetele mele mă însărcină și eu primesc sarcina cu bucurie a-ți prezenta omagele lor, lingă care alătur și pe ale mele, cu care sint al domniei-tale cu totul devotat amic,

I. Heliade R.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.241

Către un anonim

București, 1870, aug. 21

Domnul meu,

Scrisoarea dv. cu mulțumire s-a primit la Librăria centrală, și spre răspuns se arată că condițiile cu care s-ar putea face o relațiune de serviciu reciproc s-au arătat atit prin *Tipograful român*¹, cit și prin apelul din 25 mart, după cum și acum în urmă prin alăturata circulară.

Mulți însă din cei ce fără nici o cunoștință de ale librăriei, din Craiova, din Severin, din Pitești și din părțile Buzăului și Focșanilor, după ce au ținut cărțile cu condițiunile enunțate, cit li s-a trimis foarte tîrziu polițe de a treia parte a valorii lor ce s-ar fi convenit să fie plătită, au refuzat polițele cu observațiuni ce nu putea intra nici în condițiile primitoare, nici în conștiința oamenilor ce au oarecare stimă de persoana lui proprie.

De atunci Librăria centrală a fost nevoită a schimba sistema de indulgență și de încurajare a junelor încercări și, pînă le va publica prin circulare, se fac și dv. cunoscute pe scurt.

¹ *Tipograful român*, București (august 1865—iunie 1871); foaie bilunară; directori și proprietari G. Walter și Petre Ispirescu.

De azi înainte librăria nu mai scoate cărți pe credit, ci pe termene, din magazinele sale afară.

Cîți din județe vor dori cărți vor decide suma și valoarea și o vor împărți în trei părți: o parte o vor reține drept rabat pentru profitul d-lor, iar două părți în monetă și în grupe o vor trimite la Librăria centrală, și vor avea cărțile prin poștă, cu spezele transportului pe comptul d-lor.

Pentru prima decadă a viitorului sept., librăria poate expedia cărți, ca cele următoare.

Didactice:

Abecedare, a	10 bani
Deprinderi la citit, a	10 bani
Cărți de lectură enciclopedică, a	15 b.
Cărți de rușe, a	20 b.
<i>Istoria românilor, a</i>	1 ¹ / ₂ rom.
Geografie	1 rom.
Gramatică	2
Aritmetică	1
<i>Istoria sacră</i>	1
Elemente de geometrie	1
De ortografia română	1
Tractat de educațiune pentru copile	

Opere de înaltă literatură:

<i>Biblia</i> pînă la pag. 272	16
<i>Biblice</i> pînă la pag. [?]	10
<i>Echilibru între antitezi</i>	12
<i>Curs de poezie</i> , volum I, cu 7 gravure	14
<i>Idem</i> , vol. II, cu 16 gravure	15
<i>Idem</i> , cu 6 gravu[re]	10
<i>Idem</i> , vol. III	7
<i>Idem</i> , vol. IV Dante cu 50 grav[uri]	40
<i>Curier de ambe sexe</i> în 5 vol., a 6 r.	30
<i>Biblioteca portativă</i> , în 5 vol., a 4 r.	20
România	3
<i>Cristianismul și catolicismul</i>	1 ¹ / ₂
Molière, în 2 volume, a 2 r	4
<i>Supplément à l'Histoire de la Roumanie</i>	5
Literatura egal politică	1
Fă-mă tată să-ți seamăn	2
Religia și viața lui Mahomet	2

Pe la 1 oct.

Volumul VI, <i>Curier de ambe sexe</i>	6
Biblioteca portativă, vol. VI	4
<i>Idem</i> , vol. VII	4
<i>Istoria literaturii</i> , două volume, a 10	20
<i>Istoria civilizațiunii</i>	10

Cîte se pot termina pînă la capătul anului și continua în anul viitor se văd în alăturatul apel și listă de suscripțiune prin acțiuni.

Librăria centrală, poate, domnul meu, la bărbați ca dv., de vă vor veni condițiunile din urmă, a pune în dispozițiunea dv. cărți pînă la valoare de 30 mii franci, din care 10 mii vor fi partea convenită domniei-voastre.

Așteptînd răspunsul definitiv, te rog a agreda încredințarea despre stima și distinsa mea considerațiune, cu care sint al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

M.I.J.P., Coresp. inv. 718

Către I. D. Petrescu

București, 1870, sept. 17

Amatul meu domn¹,

A treia scrisoare cu aceasta, și n-am nici un răspuns la invitarea ce ți-am făcut a lua asupra d-tale organizarea unei librării în Tîrgoviște.

Mai prin toate județele s-au aflat oameni cari să se folosească cu cărțile didactice. Iată spre exemplu ce s-a trimis cu prima expedițiune pentru deschiderea școalelor prin toate județele:

	romanați
1.000 <i>Abeedare</i> a 10 bani.....	100
1.000 <i>Noțiuni gramaticali</i> a 15 b.....	150
1.000 <i>Noțiuni enciclopedice</i> a 20 b.....	200
1.000 <i>Ruge</i> a 30 bani	300
1.000 <i>Geografice</i> a 2 rom	2.000
1.000 <i>Istoria sacră</i> a 2 rom	2.000
500 <i>Istoria românilor</i> a 1 1/2 rom	750
800 <i>Ortografice</i> a 8	640
	<hr/>
	1.840
suma dinapoi	1.840
1.000 <i>Grămatice</i> a 3 rom	3.000
1.000 <i>Aritmetice</i> a 3 r	3.000
1.000 <i>Cosmografice</i> a 2 rom	2.000
	<hr/>
	10.840 ²

Mai toate s-au vîndut, și fiecare din librari s-au folosit în luna aceasta de la 3 pînă la 4.000 lei numai într-o singură lună. Erai și d-ta să aibi un folos asemenea dacă începeai de cînd ți-am scris. Poate că ești prea avut și întorci spatele unor asemenea bagatele de venituri.

¹ Publicată în *Documente și manuscrise literare*, I, București, 1967, p. 193.

² Se vede că socoteala este greșită, la prima trebuia să fie 6.140, iar la a doua, 14.140.

Răspunde, te rog, să-ți trimit cărțile sus arătate? De ce nu vii prin București?

Al domniei-tale amic,

I. Heliade R.

B.A.R.S.R., ms. rom. 3.748, f. 236—237

Către mareșalul palatului

București, 1870, oct. 28

Domnule mareșal¹,

Cu onoare te rog să binevoiești a face a se prezenta măriei-sale alăturatele două pachete cu 450 volume, cum și a soli[ci]ta la măria-șa o audiență pentru mine în chestiune foarte urgentă, căci pericolul general este vecin; stăm cu toți pe vulcan de nu se vor lua măsuri.

Cu această ocazi[e], te rog, ca totdeauna, domnule mareșal[1], să binevoiești a agrea încredințarea despre stima și înalta mea considerațiune, cu care sînt al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

Domniei-sale, domnul cap al [*indescifrabil*] G. Filipescu etc., etc.

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 78.100

Către T. Basarabescu

București, 1870, noiem. 15

Amatul meu domn,

De a putut d. Maxențian ceva, cu aducătorul ca [să] pot lua gravurile de la doi litografi și doi fotografi. Și așa poimîine să-ți pot da 30 exemplare d-tale și să pot dispune de 150 [o sută] cincizeci, altele.

De n-ai luat încă de la d. Maxențian, vezi, te rog, de ia astăzi și adu-mi d.-t. pe seară.

Al domniei-tale devotat amic²,

I. Heliade R.

[*adresa pe plic*]: Domnului, domn. T. Basarabescu, la sine

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 22.462

¹ Gheorghe C. Filipescu (1840—1902); adjutant al domnitorului Alexandru I. Cuza; mareșal al Curții domnitorului Carol I (1866—1874); agent diplomatic al României la St.-Petersburg (1874—1877).

² Scriere greoaie, cu litere incurcate și cuvinte necomplete.

Amatul meu,

Nu s-a putut face nimic la penuria actuală, să aflu vreo 10 napoleoni d-unde n-am a lua. De la d.-t. însă cat să cer ca să ceri de la doi abonați pentru care am dat cărți complete. Cu 4 napoleoni, prețul lor, scot de la fotografi gravure pentru 200 exemplare.

Pentru [că], te rog a crede, că fac un păcat acei miserabili de abona-sori, de n-îți-au dat bani ca să mi-i trimiți cu aducătorul, atunci trimite cărțile, că fac bani la moment din care să te pot satisface și pe d.-t.

Cată să se întoarcă aducătorul or cu bani, or cu cărțile, dacă mai voinști a mai continua asemenea daraveri ce îți aduc și d.-tale încurcătură, și mie strimtorări nemeritate.

Al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade

Dă, te rog, cărțile de nu sint bani, că cu dinsele mi-aduc bani pe loc de la G. Zosima și N. Gherasse, ce sint tot [în] partea locului, și nu bolnă-vesc fecioru cu două curse diverse¹.

[*adresa pe plic*]: Domnului, domnului D. Basarabescul, la sine

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 22.463

București, 1870, noiemvr. 26

Domnul meu,

Eu cu patru napoleoni scot gravure de la litografi și fotografi[i] pentru 200 exemplare. Nu mai pot răbda și te rog trimite-mi cu aducătorul sau banii sau cărțile, căci fac bani la moment după dinsele la dd.

Riioșanul	2 frații Gherman
Butculescul	2 verii Gherman
I. Florescul	1 Calenderoglu
P. Poienaru	2 frați Tetorieni
Gr. Manu	1 Rosental
C. Grădișteanu	1 N. Niculescul
d-na Iarca	1 C. Niculescul lingă vistierie
colonel Iarca	1 alt Niculescul peste drum
N. Gherasse	1 Mărgăritescul
G. Cantacuzin[o]	1 Arion casierul
Theodor Văcărescu	1 Arion fostul ministru
4 frați Crețulești	2 frații Butculești
<u>Știrbei</u>	2 frații Izvoreni
16	1 Negri

¹ Aceeași scriere greoaie, aproape ilizibilă.

2 frații Boierești
2 frații Foru
2 frații Marcovici
3 frații Alexeni
1 Rîioșanul
1 Lungeanul
2 frații Hagi Thuderache
1 Ioniță Poienarul
2 frații Opreni

50

1 Luxandra Cantacuzino
2 frații Conțești
1 N. Roseti
1 Caramanliul
1 Veisa
1 Ienache Văcărescul
1 maior Cuțarida
2 frații Berendei
1 Dimboviceanul
1 Manolescul
1 Lăzărescul
1 Co[r]lătescul
1 Săvescul
3 Vlachu de la Lucrări Publice
2 frații Tătărani
1 d-na Catargiu
1 Danielopulu avocatul
1 Exarcu
1 Șoimescul
1 Rizul
1 Sclivanitu
1 C. Șuțu
2 frații Costacopoli
2 frații Slătineni
3 frații Ferechidi și tat[ăl]
1 Crețulescul, fostul ministru
1 C. Donescul

86

1 Aristia Pascal
1 Bozianul
1 Vernescul
1 Ștefan Leonida
1 Lambru Basilescul

1 Ecaterina Vlădoianul
1 d-na Samurcaș
1 d-na Drugăneasca, zisă și
Știrbei
2 frații Odobestii
1 colonel Cornescul
5 frații Rîturi
1 colonel Ieronim
1 colonel Lupu
1 colonel Algiu
13 colonel Dumitrescu
1 maior Costiescul
1 colonel Demetru Crețulescul
1 colonel Stoica
1 I. Bălăceanul
1 Alexandrescul
1 Samurcaș prezidentul
2 frații Nițești
1 Crețul
1 Dragolănescul
1 Obedenarul
1 Zisul judele
1 Zisul ce a șezut la Gherasse
lingă mi[ne]

121

2 frații Văleni
2 Petrești
2 Bacalolu
1 Fl. Aron
1 Zalomide
1 Argintoianul
1 Melchisedec
1 episcopul Dionisiu
1 Calinic al Moldovei
8 în Ministerul Instrucțiunii
12 în Ministerul Finanțelor
15 în Ministerul Dintru
8 în Ministerul Lucrărilor Pu-
blice
36 în Ministerul Justiției, în Ca-
sațiune, în curți, în tribunale
30 în Ministeru Instrucțiunii
20 în cler

156

Vezi, domnule, ce piedică mi se face din lipsa a 6—7 napoleoni spre a lua gravurele din care 4 sînt la procopsiții de abonați ai dumitale.

Nu mă mai întîrzia cu dinșii, că mă faci să rupem orice relațiune *in asemenea afaceri*. Ori bani, ori cărțile la moment.

Al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

[*adresa pe plic*]: Domnului, domn Basarabescul, la primărie sau la sine

B.A.R.S.R., Coresp. in o. 22.464

Către Climescu

București, 1871, mart. 21

Domnul meu,

În mai multe rînduri ți-am scris de la sept. și tot ți-am trimis cărți didactice, atît de la d.-ta, cît și de la mulțime alții, și nu cunosc decît două cauze. Una că tot întrebînd la poștă aflai că stau acolo 16 mari pachete, că ei nu știu ce să le facă, pentru că de cînd s-au destituit funcționari, pachetele stau grămadă, și voi or să trimit pe cineva să mi le dea.

Aș dori să fie așa, căci scap de toate bătaiele de cap, din cauză că mulțimea cărților provin din reținerea banilor de fo[n]cționari, între cari mai toți destituiții se plîng că el a fost tentatorul și dositorul acestor [*loc rupt*].

Te rog răspunde-mi cît de curînd, mai virtos că venîtoarele sărbători nu cred să ai ocupațiuni.

De va fi pachetele de la poștă și ale d-tale, și dimpreună cu acestea îți [*îndescifrabil*] cărțile, că sînt tipărite pînă în număr de șase, că vă ajung pentru clasile patru ani ale școlilor [?], iar de nu, să-ți trimit încai cite se trimit la toți fără excepțiune.

De te-ai lăsat sau nu de librărie, atunci te rog trimite-mi și un compt despre cele trecute, că stau în van de atîția ani, fără să văd de nicăieri nici bani, nici știre decît de la d-ta pe neașteptate și de la Gr. Manolescul, controlorul de la T.-Jiului.

Te salut din inimă și St. Paște cu bucurie și fericire la mulți ani!

Al domniei-tale devotat amic,

I. Heliade R.

[*adresa pe plic*]: Domnului, domn Miell [?] Climescul, la Bacău

B.A.R.S.R., Coresp. i. o. 89.295

Către Ministerul de Finanțe

[Fără dată și loc]

Domnule ministre¹,

De la promulgarea *Regulamentului organic* și pînă la 1848, neîncetat și fără întrerumpere, am fost funcționar public în serviciile statului, următoare:

Director al mesei *Buletinului oficial* pe lângă Ministerul celor Din-afară; inspector general al școalelor, cu salariu, și membru al Eforiei Instrucțiunii Publice; apoi șef sau cap al Arhivelor, în fine, ministru al cultelor, numit de fostul domn G. Bibescu, încă fiind pe tron, prin oficiu care mi s-a făcut cunoscut de Ministerul celor Din-întru prin adresa cu nr.2.953 din 11 iunie 1848; și în cele din urmă unul din locotenenții regulari ai domniei, lăsat prin oficiul de abdicare al domnului, unde se zice: „Las frinele guvernului în miinile miniștrilor ce am numit“, și recunoscut apoi de Puterea suzerană și de toți consolii din București.

Aceste serviiuri, în etate de 60 de ani trecuți, îmi dau drepturi la pensia legiuită.

Pe lângă acestea, *Regulamentul organic*, ce este încă în vigoare în cele ce s-au legiuit despre pensiuni, la pagina 403, secția III, [paragraf] 160, alinea a doua, recunoaște serviul de dinaintea promulgării *Regulamentului* ca o excepție cu drept la pensie, deși în traducția română se vede oarecare omitere de particule, care în originalul francez se explică foarte lămurit.

Dacă acest drept este recunoscut prin antecede[n]te sau se poate recunoaște în cazul acesta, atunci cutez a alătura probe că am stat profesor în „Sintul Sava“ și am creat, ca să zic așa, clasele de atunci de la 1818 pînă la capătul anului 1827, făcînd cursuri de gramatică, de geografie, de aritmetică, algebră și geometrie, creînd primii profesori români atît pentru Țara Română, cit și pentru Moldavia, din cinci elevi ce s-au fost trimis de răposatul metropolit Veniamin, și din cari unii trăiesc încă și urmează profesura.

Și pentru că Eforia de atunci nu ținea dosare de numiri, alătur cu onoare aci adevăriri de persoane onorabili și competenți spre a atesta acest adevăr.

Iar pentru anii serviului meu de la 1831 pînă la 1848, se poate afla de la ministerele respective și de la Control pentru salariile ce am primit pînă la 1848, sept. 13.

Mă rog dară, domnule ministre, să binevoiești a face să mă înscriu și eu în numărul pensionarilor cu dreptul ce mi se va cuveni după legi, *căci anii mei nu mă iartă a mai labora ca mai nainte.*

[I. Heliade]

Colecția George Potra

¹ Ciornă scrisă de I. Heliade, cu o serie de ștersături, după cum sînt șterse și ultimele cuvinte, subliniate de noi.

I. HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE
SOȚIA SA, MARIA

Alta eu!

Nu te-am cunoscut decit ca să fiu nenorocit și nu sint în suferință decit pentru că te-am cunoscut... Amintire a celor trecute! Ore prea dulci ale sufletului meu! V-ați dus! Să v-ajung nu mai pot. Ați fugit, răpindu-mi fericirea. Nefericito! Marițo! Tu, izvor și pricină a lacrimilor, a nenorocirilor mele. Tu, Marița mea, cea tare dulce. Tu, aerul vital al atmosferei mele. Îmi lipsești, m-ai lăsat, te-ai depărtat, mă chinuiești, tu cea miloasă, mă pui la grea încercare, tu cea foarte tandră. Nu mi-a rămas altă consolare decit speranța, speranță! Speranță nespus de dulce! Ah, șubredă bază a existenței mele! Nenorocitul de mine, cînd sperînd mă consolez. Suspine! Voi, scumpi copii ai pasiunii și nefericirii! Voi, care aprindeți aerul pe care îl respir, voi, care mă vreți drept victimă și joc de artificiu al concluziilor, deducțiilor voastre, veți înceta? Dar e posibil?... Ce? Nu sint eu pentru voi, spre a vă respira? Da. Pentru că altfel nu pot. Marița! Singurul sunet care mă desfată, unicul nume prin care îmi numesc nenorocirea! Tu ești departe, nu simți durerile inimii mele grav rănite, cumplite suferințe ale sufletului meu, da, ale sufletului care nu te vede decit închipuindu-te. Tu nu vezi starea mea de plîns, ție nu ți-e milă de mine decit doar de îți vei întreba inima suferindă, care, în caz că nu suferă, aș fi cel mai nefericit eu, care nu mă bucur de tine, în schimb se bucură munții de tine, căci, te pomenesti, oi fi tu născătoare de munți, sălbatecă, care fuge de propria sa mamă, de propriii săi copii, să nu mai vorbesc de mine, căci eu sint cel care te adoră, și din această cauză sint sălbateca, neîmpăcata, nemiloasa fiară a munților (iartă-mi patima). A Nu ți-e dor de mine, fiindcă te mulțumești să trăiești departe, tu mă iubești, pentru că cu acel *adieu* îmi rănești inima, tu nu poți fără Heliade, căci lincezești în stare de nesimțire, tu te topești suspinînd, căci te bucuri văzîndu-te pricinuitoare a unor nenorociri, dar tu vezi acest lucru, îl simți? Dar de unde? Bine ar fi fost să fi văzut, să-ți fi dat tu seama că nu aș mai fi cel mai nenorocit dintre nefericiți. Te-aș fi avut în brațele mele, în aceste neputincioase brațe. Dar ce zic? Cum? Și, pentru ca să nu mă privez deocamdată de tine, spre a te vedea mereu înaintea ochilor mei drept un obiect al vieții mele nespus de dulce, ai oare obli-

gația să suferi? Ai obligație de a nu te ocupa de tot ceea ce te-ar interesa în schimbul și în scopul unei oarecare ușurări a nenorocirilor tale? Nu. Să sufăr, să... însă nu pot... O, soartă! O, prea dur destin! Ce? Nu cumva ai hotărât să mă urmărești!! ... Ai hotărât să mă ai ca o jucărie în bătaia valurilor tale în acest virtej al dragostei? Marița. Prea dulcea mea Marița! Nimic în absența ta nu ar putea să-mi ușureze durerile, nenorocirile, suspinele, patimile, tristețea, în afară de simpatia ta, numai afecțiunea ta mă poate face fericit, fiindcă ea te va grăbi, numai dragostea ta susține și îmi hrănește speranța încit, necedind, să mă abandoneze în insetatele mâini de sînge ale disperării.

Adoratorul tău,

[Heliade]^a

La 1 noiembrie [1823]

Eu continuu să mă aflu aici, dar parcă nu mai sint aici. Minte mea mă lasă, ea zboară acolo unde îi face plăcere, acolo își ia viață, se însuflețește, se întoarce, doar mă vizitează, și iat-o din nou în brațele preascumpei mele, o îngrijește și este îngrijită cu căldură, își varsă acolo lacrimile, dar pe neașteptate zbuciumata se simte nenorocită, mă vede nefericit. Uite-o, întovărășindu-mă printre pădurile veștejite; aci piciorul meu tremurînd pășește neputincios, aci zburînd paseri, stejari și copaci golași, teren frunzos, veștede frunze verzi în cădere și stilcite, obiect al văzului meu, dincolo doar sunet surd de frunze călcate, amestecat cu aerul rece și subțire, obiect al auzului meu. Dar acestea poate că soarta le-a predestinat pentru mine. Acestea mă cuprind pe mine solitar, cu ele se hrănește imaginația întunecată, ele fac ca suspinele mele să aibă ecou și, în sfîrșit, la ele îmi răs-punde prietena Echo, ah, doar ea, zeița singurătății e binefăcătorul meu.

[Heliade]

Alta, la 4 noiembrie [1823]

Departa de tine, departa de fericirea mea, nenorocit! Aici, aci, fericirea mea, aici e totul al meu, și eu departa, ah, nefericit! Peste tot jale, pretutindeni melancolie, lacrimi și suspine mă însoțesc, singur și nu singur, nenorocit! Totul mă părăsește, minte, suflet, inimă, spirit, zboară, mă obligă în urma lor, fericit, să le urmez. Vai, fericit! Dar nu le urmez. Ceas plin de fericire, pe care îl aștept, clipă însoțitoare a celor care au trecut și care îmi dă puterile pe care le-am pierdut, și le mai pierd, ești încă departa, deși te afli sub stăpînirea mea? Pe tine doar sălbatecul noroc nu e în stare să te stăpînească. Ce? Te împiedică? Sint eu acela care te vrea, vreau

^a Primele șase scrisori din acest capitol, scrise în limba greacă (24 oct. 1823—18 ian. 1824), transcrise de Heliade într-un caiet, colecția inginer Nicolae Novacovici, au fost traduse de Mihai Caratașu și Anastase Caratașu.

și trebuie să vii când eu hotărâsc. Ah, hotărâre! Nu ca să mai aștept încă, da, să aștept pînă ce sufletu-mi zburînd nu se va mai întoarce, pînă ce simțurile mele slăbite vor înceta și ele, pînă ce insul meu va ajunge obiectul ce se apropie cel mai mult de ruinare, și abia atunci să mă hotărâsc?! Ah, iluzie în care mă aflu! Ah, tu crudo și nenorocit eu, tu care fără milă îți torturezi sufletul, mai bine plîng pentru tine decît să te dojenesc. Ah, soartă... îți ordon capăt nenorocirilor mele, sau iată-mă acolo unde a ta hotărâre nu mai are nici o putere, iată-mă triumfînd și disprețuindu-ți șarlataniile. Însă sint slab, ah, noroacele mele sint așa cum le primesc din cer, să sufăr, să mă topesc, să disprețuiesc, să mă disprețuiesc, să jubilez, să mă supun, să plîng, să încetez să exist și să nu știu ce sint. Așadar, sufere și tu cu mine și așteaptă-mă.

[Heliade]

Răspuns la 17 noiembrie 823

Ce? Simt eu vreo ușurare a durerii? Patima mea s-a mai atenuat? Totul îmi pare lipsit de bucurie, toate-s moarte. Lipsește Marița și trece ziua, o urmează săptecă noapte. Săptămîna trece, luna vine, se apropie a doua lună, Heliade suspină suferînd, Marița invizibilă. A! Eu mă bucur! Eu mă consolez, posed o scrisoare care constituie consolarea nenorocirii mele, lacrimile mele curgînd și-au găsit o țintă, ea le primește bucuros, pentru că în acest scop mi-a fost trimisă. Dar pînă cînd? Nu sint eu stăpîn pe mine însumi? Nu! Stăpînul lipsește! Însă eu sint aici? Eu fără el? Ce? Ca și tine, o, soartă? A, tu, tu, Varvara¹. Ce? Dușmănoasă? Fii vrăjmașă, căci ce aștept de la tine? Firea ta e așa, tu întotdeauna ești un dușman. Da, și îmi răpești viața, tu ordoni ca ea să trăiască departe, iar pe mine aici mă împiedici. Ce aștept? Ia să sparg eu jugul tău, să fiu liber! Ah! Libertate tu, prea dulce libertate! Te-am pierdut, acum ea reprezintă o legătură, dar e dulce, îmi face plăcere, Marița o suportă, iar eu o respect... Eu, eu! Și ce dacă suspin? Pieptul meu să devină victima acestei văpăi, care îl arde, să vină o clipă, ultima clipă să vină, ca să mărturisească chiar ea tot ce va vedea, toate cele cu care va fi însemnată și pentru care ea însăși a fost plămuită. Ah, sufletul meu să zboare în cel dintîi început al său, acest trup al meu să se desfacă, iar praful lui să acopere grămada acestor nefericite oase ale mele. Mariței îi este dor de mine, îi e milă de mine, ea e neschimbată, gîndurile ei neschimbate, ea este aceeași. Da, aceeași, care s-a mulțumit să-mi lipsească, după ce mai întîi m-a făcut s-o cunosc, ah, am cunoscut-o, dar la aceste triste clipe eu nu mă gîndeam. Ah, zile lipsite de bucurie, care v-ați schimbat firea! V-ați schimbat pentru vecie. Voi nu aveți un sfîrșit? Vă succedați una pe alta fără osebite? Cu aceleași nenorociri? Marițo,

¹ *Varvara (Barbara)*; martiră (m. cca 240 e.n.); ucisă, se zice, de tatăl ei fiindcă se creștinase și nu voia să se căsătorească.

nu ești tu stăpînă, încît să înceteze suferințele mele? E de ajuns să vrei! Ah, dar poate că nu ești în stare. Ah, eu te forțez fără să mă prea gîndesc.

Adoratorul tău,

[Heliade]

Alta, la 17 dec. [1823]

A, tu m-ai uitat. Timpul, care seceră toate, stinge totul, el a secerat, a stins dragostea mea din inima ta. Nefericitul de mine, m-ai uitat. Eu aștept, dar în zadar, un răspuns eu nu primesc la scrisoarea mea. A, consolare în care sper! Ah, Marița, nu te-am cunoscut decît pentru a fi un nefericit și nu-s nefericit decît fiindcă te-am cunoscut? Tu nu-mi răspunzi, tu niciodată nu îmi scrii cum trăiești, poate trăiești bine, numai eu sînt nenorocit că m-ai uitat, dă-mă tu uitării, simțitoare, sfîșie-mi tu inima, ah, sfîșie-o tu cea milostivă, și să sufăr eu, căci pentru tine... Ah, eu niciodată să nu te uit, pentru că ești Marița, iar eu sînt al tău și tu m-ai uitat. Ai primit scrisoarea mea, ah, crudo, tu mă iubești, de ce nu-mi răspunzi, ah, ce mai iubire? N-ai primit-o? de ce nu-mi scrii, ocazii nenumerate, ah, tu suferi. Ce? Sincera iubire așteaptă oare să primească și să răspundă? Nefericită iubire! Nefericitul de mine! Tu m-ai uitat, nu îmi răspunde, căci ești în stare, ah, ai putea, și aceasta mă face nenorocit. Eu nefericit, tu mă dai uitării, iată-mă nenorocit! Te vei bucura? Tu, Marița? Ah, sufletel! Ah, tu, simțire, ah, amintire!... Ah, eu încetez, nu mai pot, fie ca prezenta mea scrisoare să-ți arate pasiunea mea. Tu mă uiți? A, uitare, tu preacrudă înaintezi în simțire?... Preadură amintire! Prieten al Mariței! Nenorocitul de mine.

[Heliade]

Răspuns la 18 ianuarie 824

Te-am nedreptățit, Marița mea, te-am nedreptățit. La toate scrisorile mele am primit răspunsurile tale, în schimb eu m-am grăbit și te-am nedreptățit. E de ajuns curată-ți conștiință, încît să nu consideri grave dojenile mele. Tu totdeauna mi-ai scris, și chiar atîtea cîte nu ai primit de la mine. Numărul scrisorilor tale depășește pe al meu. A, cît sînt eu mai fericit decît tine, dar chiar și sub acest aspect te-am nedreptățit, eu am primit mai multe, și tu ai primit mai puține. Dar ce, tu ai să mai stai? Ce? Speranța mea mereu speranță să fie? Nu te voi mai vedea? Nu, mai stai, căci eu poate nu te iubesc, pesemne pot și fără ca să te văd, dacă te-am iubit, stai, de ce să vii? Aici nu ai pe nimeni care să te aștepte. Nu ai? Gîndește-te, adu-ți aminte, și judecă. Chiar în ziua de Sfîntul Ion am primit ultimele tale două scrisori, mă feliciți cu ocazia zilei mele onomastice cu atîta îndemn și cu atîtea laude, de care nu sînt demn. O, de-ai fi fost mai puțin exagerată, de m-ai fi lăudat mai cumpătat!

Eu sînt bine, trăiesc—după cum prea bine știi — pentru tine, sînt departe de tine, sînt nenorocit, drept consolare în aceste triste zile nu am decît lacrimile, care pretutindeni mă însoțesc. Nici un pas nu fac fără să am impresia că îmi văd iubita petrecîndu-mă și din urmă observîndu-mă, pînă ce devine un obiect al amintirii numai. O clipă nu trece, o clipă nu vine fără să nu poarte și tabloul celor petrecute, da, a clipelor în mod fericit petrecute, uită-te... iată locul acesta este unde sfînta dragoste era celebrată, aci i se sărută mîna, aci este cu tandrețe mîna mea la rîndul ei sărutată, acolo dialogurile despre virtute și economie, dincolo era chemat Hymenaeus cu conștiința curată, ah, iată colo lacrimile mele împreună cu viața mea curg, aci se consolează unul pe altul și, în sfîrșit, colo despărțirea, ah, cruda despărțire. Toate acestea sînt trecute. Vai, dar viitorul nu se arată.

Fii sănătoasă!

[Heliade]

Marița mea,

Ai toată dreptatea să fii la felurimi de grije de tăcerea mea. Dar pe drum n-a fost puțință pînă în Focșani, unde nădăjduiam că voi găsi expediția. Acolo am ajuns a doua zi seara, ocirmuitorul lipsea, trebuia să trec în Focșanii Moldovii, să iau cai, să nu rămii în ziua de Paști pe drum. Cai nu să da pînă nu se va viza mai întii pașaportul. Rămășița serii a trebuit s-o petrec dintr-un loc pînă la altul, după vizarea pașaportului și după podorojnă de cai. Seara, cînd eram să pornesc, am vrut să dau o scrisorică, expediția se închisese. Am plecat în noaptea aceea și am făcut două poștii din Moldova cu aceiași cai; la a treia, a fost cu neputință să mai avem cai, că îi păstra pentru vodă, ce se ducea spre întîmpinarea sultanului. Am rămas toată ziua la poștie, simbătă, pînă să treacă vodă.

Am pornit de acolo în ziua de Paști cu cai osteniți, și am ajuns în Iași duminică noaptea la 1 ceas după¹ miezul nopții. A doua zi, luni, am vrut să-ți scriu, dar aci expediția se pornește numai o dată pe săptămîină, vine-rea, și a trebuit să aștept pînă astăzi.

Îți vestesc că am venit foarte bine pe drum, afară de lipsa cailor. Aici am găsit pe toți oamenii voioși ca să ne vază. Și miine sîntem hotărîți [să] plecăm, dacă n-o mai ploua așa de mult cum a plouat pînă acum, și dacă ploile nu ne va înfricoșa cu lățimea girlelor. De nu ar fi plouat, eram hotărît să plecăm de ieri, de joi, căci tot ce am avut să săvîrșim am isprăvit.

Îți fac cunoscut că nimie nu e mai frumos decît drumul de la Buzău pînă în Iași, în vreme de vară. E o grădină pretutindeni ocolită cu dealuri încărcate de roduri și un șes semănat cu ape și dumbrăvi, ve[r]deață, vaduri, cirezi, turme, păstori, țărani. Și toate acestea le-am văzut în ziua

¹ În original, acest cuvînt se repetă.

de Paști, trecînd din poștă în poștă și din sat în sat ca printr-o nuntă cîmpenească. Lumăa, gătit[ă] și veselă. Frumoasă impresie să vezi o țară pitorească în de-a lungul ei în ziua de Paști!

Facă Dumnezeu să nu mă oprească vremea, și cînd vei isprăvi de citit astă scrisoare s-auzi plesnind și bicele surugiilor și pe mine la spatele tău.

Să ne vedem sănătoși! Al tău frate,

I. Eliad

1837, aprl. 23, vineri, Iași

[*adresa pe verso*]: Ț Bucarest, à madame, m-me Marie Heliade, au bureau du Courier Valaque, à „St. Sava“.

Colecția George Potra

Marișo,

A doua zi, luni, după despărțire, am ajuns în Brașov și ți-am scris pe căruțaș. Joi am pornit de acolo, și am ajuns sănătoși în Sibii, sîmbătă. Se închisese poștia și n-am putut să-ți mai scriu pînă la viitoarea poștie, astăzi, miercuri.

Poimîine, vineri, socotesc a porni spre Sasebiși¹, Temișvar², Beligrad³, Braj⁴, Turda și Clauseburg⁵ care toate vin mai în același drum, pînă la cetatea din urmă. Vrînd Dumnezeu, socotesc că pe la sfîrșitul lunei să fiu înapoi acasă între copilași.

Banii i-am isprăvit din Sibii, căci din nouă galbeni ce îmi rămăsese cînd ne-am despărțit, cinci am dat numai pe chirii. Îți trag o poliță de la d. Guma⁶ pentru 40 galbeni și fă cum vei ști prin d. Mihalache să se plătească la soroc. Am ardicat atîția bani, căci voi a-mi procura ceva lucruri trebuincioase pentru casă.

Poate la întoarcere să mai trag o mică poliță, de voi fi să viu în căruță și pe la Turnu-Roșu.

Damele Bălăceanu⁷ sînt aci în Sibii. M-am dus de le-am vizitat alaltăieri. M-a însărcinat să-ți scriu cite voi ști și voi simți, că asemenea simt și dumnealor.

¹ Sas-Sebeș.

² Timișoara

³ Alba-Iulia.

⁴ Blaj.

⁵ Cluj (Klausenburg).

⁶ Niculae (Nicolache) *Guma*; vestit negustor român (macedonean) din Sibiu; în relații de afaceri și corespondență cu mulți negustori și persoane de seamă din Țara Românească: marele vistiier Grigore Grădișteanu, marele hatman Alex. Vilara, I. Heliade Rădulescu, I.D. Negulici, Const. Brătianu etc.

⁷ Soțiile lui Constantin și Ioan Bălăceanu, care se găseau la acea dată în Sibiu.

Sărută-mi copilașii și să ne vedem sănătoși. Ieri ți-am urat toate fericirile.

Al tău,

Eliade

1844, aug. 16, București¹ [Sibiu]

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Eliade, à Bucarești

M.I.J.P., Coresp. inv. 1334

Draga mea surioară,

Nu ți-am scris de trei săptămîni, socotind că voi putea porni pe la 10 de mai. N-am primit de la voi scrisoare iar de trei săptămîni, și îmi tremură inima. Nu știu ce să-mi fac capul. M-a speriat de tot scrisoarea dinaintea Paștilor, ce îmi vestea boala ta.

Abia de vreo săptămînă m-au lăsat niște friguri, de a patra zi, ce m-a ținut în primăvară.

Sînt în oarecare nădejde de a înnoi contractul cu condiții mai bune. Am dat hîrtie la guvern și s-a rînduit la sfat; dd. Știrbei², Vilara³ și visticierul îmi sînt propiții, crez că și Băleanul. Pricina se sfîrșea pînă acum într-un fel, spre bine sau spre rău, însă am avut mari sărbători. Sultanul se așteaptă la Giurgiu și merg întru întîmpinare amîndoi domnii, dimpreună și Karagheorghe⁴. Prințul Moldovei, Sturza, este de 10 zile în București. Și pînă nu se va întoarce de la sultanul, nu se caută mai nici o treabă. Teama îmi este că pricina mea va rămînea pînă după întoarcere.

Să plec eu mai nainte, îmi este teamă că în lipsa mea intriganții vor schimba cursul lucrării. Și ca să nu mă mustre cugetul că n-am făcut tot ce trebuie pentru viitorul copiilor mei, mă văz nevoit să mai întîrziez vreo trei săptămîni pînă să pornesc a-mi vedea copilașii.

De n-ai plecat, scoală-te îndată după primirea acestei scrisori și vino la Viena. De ești în Viena, așteaptă-mă aci. Cum îți vine, dragă surioară, cînd îți scriu, scoală-te.

Și nu vezi nici o punere la cale de bani? Ce să fac, alerg să întîmpin, și cu poșta viitoare socotesc să-ți poci întîmpina un credit de vreo 60# ca și banii luați înainte.

Tocmește pe Viturie pînă în Viena ca să poți a-i da acolo bani, luînd de la Stameț, unde vei afla credit, sau pe mine de va vrea Dumnezeu.

¹ Pe verso, stampila în tuș cărămiziu, cu inscripția „von Hermanstadt“.

² Domnitorul Barbu Știrbei (1799—1869).

³ Alexandru Villara (1786—1852); ministru de interne și om de încredere al domnitorului George Bibescu.

⁴ Alexandru Karagheorgheviici (1806—1885); prinț al Serbiei (1842—1858).

Cu întreprinderea mea sint bune nădejdi pînă acum; în vreme de o lună s-au adunat 200 abonați și de la Iași; de la județe încă nu am răspunsuri. Dumnezeu e bun.

Miine e simbătă, zi de poștie, îmi bate inima și nu mă rog lui Dumnezeu decît să mai mă bucure cum m-a bucurat în Simbăta Paștilor.

Îmi propun să mă duc și eu la sultanul, însă de să va săvîrși pricina mea mai nainte, eu viu la sultanul și sultanele mele, la voi. De nu se va sfîrși și va fi să aștept pînă la întoarcerea lui Vodă, atunci n-am ce face mai bine, mă voi duce și eu, poate voi avea oarecare foloase.

Zile[le] astea am fost foarte supărat, și încă sint că nu putui să vă trimit bani de plecare.

E prea tirziu, surioara mea, și ca să nu pierz ocazia poștiei, închiz scrisoarea.

Sărută-mi copilașii. Frusinico, Virgilio, Sofițo, Marițo, Enăchiță, să vă găsească tata sănătoși.

A revedere, draga mea surioară, a revedere,

I. Eliade

1846, mai 3, București

[*notă marginală*]: D. Negulici mă roagă ca să-i înfățișez închinăciunile și tot ce poate ura un bun prieten¹.

[*adresa pe verso*]: Alla signora, signora Maria d'Eliadi, par mr. Stametz, à Vienne

M.I.J.P., Coresp. in o. 1105

Surioara mea,

Nu-ți poci descrie starea mea de o lună de zile de cînd am fost fără nici o scrisoare de la voi, după trista novelă a boalei tale. Depărtarea mare, lipsa de bani, ca să nu poci a-ți trimite nici acei 60 # peste cei 45 # pe fiecare lună, necum să poci dispoza de o sumă mai mare ca să viu singur și să vă iau.

Neputința aceasta atît de crudă de a putea fi cît mai curînd lingă voi mi se părea, scumpa mea surioară, nu exil, cum îmi scrii tu, ci sclavie.

Primii, în sfîrșit, după o lungă așteptare de felurimi de închipuiri, una decît alta mai grozave, primii scrisoarea ta din urmă, cu nr. 16, fără a primi pe cea cu nr. 15; de la 14 sare la 16.

Și fricele mele s-au mai alinat, cu toate că dorul deveni și mai mare. Buna mea surioară, aibi curaj, că Dumnezeu iar ne va aduna la cășcioara noastră, va primi el fierbințile mele rugăciuni și lacrămile ce le vărs. După niște ostenele atît de obositoare, ziua-noaptea muncesc, și cînd viu înaintea

¹ Scrisoare întărită cu pecetea în tuș negru a lazaretului din Turnu-Roșu și cu pecetea inelară în ceară roșie a lui Ion Eliade Rădulescu.

icoanei Mintuitorului ingenuncheat, în grădină, ruga mea e numai pentru sănătatea ta și a copilașilor.

Mingiere se revarsă în toată ființa mea și speranța mă adoarme în cele după urmă, după multe și dese răsărituri ce îmi precurmă somnul de vreo două luni.

Fii sigură, scumpa mea soțioară, că ne vom petrece împreună frumoasele noastre bătrînețe. Așa îmi spune mie inima sau mai bine astfel este speranța mea în Domnul, ce niciodată nu m-a amăgit.

Îți trimit, surioara mea, un credit de 150#. Cum i-am făcut, Dumnezeu știe! Scoală-te și vino la Viena. Aibi curaj, fii bărbat! Am început a pierde speranța că voi fi mai naintea ta la Viena. Cu ducerea domnilor înaintea sultanului se întirzie răspunsul și hotărîrea la hîrtia ce am dat pentru înnoirea contractului. De noi spînzură tot viitorul copilașilor.

Proiectele mele sînt întinse și mijloacele îmi lipsesc. De voi săvîrși contractul, am și bani de pornit și aducerea mașinilor trebuincioase pentru începutul *Bibliotecii universale*.

De nu voi săvîrși acest contract, îmi cad mîinile în jos de oboseală, și cu mintea și inima la cer voi aștepta de acolo vreun alt gînd cum și ce fel să reîncep alergăturile, ostenețile. Atunci nu e speranță să viu nici pînă la Viena, atunci veți veni voi la mine și, înconjurat de soțioară și copilașii mei, voi lua puteri nouă și Dumnezeu le va binecuvînta.

Nu murim noi săraci, pentru că ce n-am vrut, aceea n-am dobîndit-o, și acum mi-a coprins inima angelul dorinței averilor.

De aș fi fost fără copii și aș fi simțit în mine acest amor necunoscut pînă acum de a-mi face stare, aș fi zis că acesta este demonul zgîrceniei și lăcomiei. Am copii și copii fete și orice obol îl aduc cu sudori, și amorul meu cutez a-l numi un angel.

Cît poți, surioară, fă economie. Socotește că pe lingă acești 150 galbeni, cîți mai trebuiești în Viena și din Viena pînă în București, și de unde să-i fac, de nu se va reînnoi contractul? Îi voi face, dar mai tîrziu, și nouă ne trebuie acum.

În Viena vei afla scrisoarea mea dacă trebuie să mă aștepți sau să pornești acasă.

Sărută-mi copilașii. Frusinico, Virgilio, sînt mulțumit de scrisoarea voastră. A revedere, a revedere, surioara mea.

Al tău,

Eliade

1846, mai 14, București¹

[*adresa pe verso*]: Alla signora, signora Maria d'Eliadi, à Pisa, in Toscana

M.I.J.P., Coresp. inv. 1117

¹ Scrisoarea are două peceți ale lazaretului de la Turnul-Roșu: una în ceară roșie și cealaltă în tuș.

Surioara mea,

Socotesc că vei fi primit 150 # ce ți i-am trimis prin d. Hilel. Scrisoarea ta de la 12 aprl. mă umpluse de spaimă.

Nu-ți poti descrie starea mea, căci, Marito, și scrisoarea ce mi-a adus-o fură niște angeli pentru mine. De nu venea d-na Bălăceanu aseară, eu eram gata a porni astăzi la Giurgiu să mă imbarc a veni la voi. Și ce fără timp, ce risipă, cită cheltuială, cit adaos la datorii.

La capăt de toate și pe lângă acestea novela că ești în Viena e semn de sănătate. O, Dumnezeule, *sănătatea*.

După o astfel de deznădejde, și apoi ideea că veniți, că peste 15 zile o să fiu între voi, nu poti să-ți descriu fericirea mea. Să veniți sănătoși, părinții mei, copilașii mei.

Toată noaptea, astă-noapte, n-am dormit. Mă deșteptam după ce mă fura somnul și citeam scrisoarea ta, căci toate mi se părea vis.

A revedere, mămușoara mea, surioara mea, copila mea.

Al vostru,

I. Eliade

31 mai 1846, București¹

[*alresa pe verso*]: À madame, madame Marie de Heliade, par mr. Stametz, à Vienne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.230

Surioara mea,

De la Rușava² sau Trincova³ ți-am scris, de la Pesta asemenea, de la Viena iar ți-am scris. La Viena mă așteptam să primesc scrisoare poste-restante și n-am aflat.

Cît am întîrziat aci, vreo șase zile, în toate zilele trimiteam la poștie, și tot n-am avut pînă în ziua pornirii nici o scrisoare.

Să dea Dumnezeu să fiți sănătoși, și atunci mulțumesc lui Dumnezeu, în toată neștirea mea despre voi. Alminterelea, a mai mică știre întristătoare m-ar face să-mi pierz mințile în străinătate. Nu sint învățat și nici nu mă voi învăța niciodată să fiu departe de voi.

Astăzi, la 2 noiem., am ajuns în Dresdea, capitala Saxoniei. Diferență mare de la civilizația Germaniei de Sus pînă la [a] Austriei. Creștini buni, oameni franci și curați la inimă de la prima vedere, libertate perfectă și bine înțeleasă. Preumblări în cetate, grădini în piețe, teatru magnific; actorii nu i-am văzut.

¹ După ștampilele de poștă ce are, se vede că scrisoarea a pornit din București la 12 iunie și a ajuns la Viena la 25 iunie 1846; a trecut prin lazaretul de la Timiș, unde i s-au făcut înțepături pentru a nu fi purtătoare de vreo molimă, și i s-a pus ștampila cu inscripția *Sigillum sanitatis*. Locul de lipire este întărit printr-o pecete în ceară roșie, cu inițialele I.E.

² *Rușava* (Ada-Kaleh, Orșova-Nouă).

³ *Drencova* (Trincova, Berzeasca); sat din Banat.

În Viena ți-am luat ție o mantelă frumoasă și fetelcr cite una și le-am lăsat în graba pornirii la un zugrav român, Radu. Celelalte comisuni am lăsat să văz ce preț au și la Lipsca.

Pe drum, de la Viena pînă la Dresdea, am venit în două zile: o zi pe drumul-de-fier pînă la Praga, și alta cu vaporul pe Elba, pînă la Dresdea.

Am avut frig ca iarna, însă cizmele lungi și groase mi-au păzit pulpele și picioarele; două haine vătuite mi-au păzit trupul, și mantaua lui Niculescu, trupul peste tot, și mai virtos ceafa și urechile.

Sărută pe copilașii mei. Spune-le că le aduce tata orice lucruri bune și frumoase va putea să ia. Arată lui Ștefanache, Smărăndiței, lui Niculescu, Lisavetei și sori-mei că îi sărut dulce. Spune lui Naie, de îl vei vedea, că d. Dumovici s-a purtat cu mine cu multă delicatețe și dragoste, pentru care îi mulțumesc lui Naie. Spune d-lui Negulici că îl îmbrățișez cu toată dragostea.

Scrisoarea aceasta îmi e mai lungă decît celelalte, că mi s-a mai deschis inima unde mai văz oameni cum îi visam.

Să vă găsească sănătoși, surioara mea și copilașii mei; vă sărută tata și i se topește inima cînd gîndește la voi. Peste trei săptămîni socotesc, vrînd Dumnezeu, să fiu în brațele voastre.

A revedere, al tău frate,

I. Eliade

1846, noiem. 2/12, Dresdea

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie d'Eliade, à Bucarest, zu adresse: Herrn N. Danielopulo, Bucarest

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.169

Buna mea surioară,

Plin de bucurie am primit pe Nicolache, pe care îl așteptam cu neastîmpăr. Cred că ați ajuns sănătoși în Brașov. Cu venirea cocoanei Mariței îți trimit 15#; îți voi mai trimite prin Nae la d. N. Pană. Aseară a venit la mine d. I. Manu¹ și mi-a adus știre că am voie a mă duce ori prin țară, ori a cere pașaport a veni aci în Brașov. Însă încă vreo săptămînă nu pot profita de această voie, căci nu poci lăsa lucrurile în tipografie și în casă fără căpătîi. Eu sînt sănătos de la mila lui Dumnezeu, pe care îl rog să vă ție sănătoși.

Aseară am fost la cocoana Marița să-mi iau ziua lună. Mi-a dat de suvenire o cruce, pe care am văzut-o cînd eram în droșcă; îndată am pus-o de gît, cu toată căldura, că mă va păzi de rele. Eu în casă n-am știut ce-mi dă, am văzut însă că i se umple ochii de lacrimi. Îmi pare [rău] că n-am știut din casă să-i mulțumesc, pe cît face prețul cel mare al darului sacru.

Dragă, n-am găsit nici iconița, nici mînicuțele.

¹ Ion (Iancu) *Mano* (1802—1874); vornic și caimacem; tatăl generalului George *Mano* (1833—1911).

Sărută-mi copilașii, pe toți, Frusinica, Virgilia, Sofia, Marița, Ienăchiță. Aci holera mai crescuse, ieri și astăzi a scăzut; și nu mor decât puțini, din cei ce fac abuzuri. Văpsea[ua] Neagră e încă ferită.

A revedere, surioara mea. Să vă aflu sănătoși!

Al tău frate,

I. Eliade

1848, iunie 4, București

[*adresa pe verso*]: La dom[n]ia ei d-na Maria Eliade, la Brașov

Colecția George Potra

Buna mea surioară,

Sînt nevoit a pleca din București din pricina holerei și n-am nici un răspuns de la tine. Vizitiul încă n-a venit.

Îți trimit prin Nae la d. Niculiță bani treizeci și cinci galbeni, singurii ce am și din care, dacă voi putea veni la voi, să poci și eu trăi.

Peste patru zile îți scriu unde mă aflu, căci singur nu știu, pentru că pașaport nu-mi dau și sînt nevoit a mă trage sau cu d. Bălăceanul¹, sau cu altcineva la vreo moșie.

Sărută-mi copilașii. A revedere, soțioara mea, al tău frate,

I. Eliade

1848, iunie 6, București²

[*adresa pe verso*]: Doamnei, doamnei Mariei Eliade, la Brașov

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.006

Scumpa mea surioară³,

De ar trăi omul o mie de ani și ar aduna la un loc în esenție toate mișcărilor de bucurie și de întristare, nu se adună în atîta putere cîtă am simțit de la 5 iunie pînă la 16. Simbătă, la 5 iunie, am desfăcut toți tipografii și închizînd porțile, cu cuvînt ca să mă prepar de plecare pentru Brașov, am rămas cu Dumitru al Lisavetei, cu Iorgu și cu tipograful neamț, și pe seară începură a tipări *Proclamația*. Pusesem la cale, stam singur și

¹ Ion (Iancu) C. Bălăceanu (1825—1914); om politic și diplomat; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; prefect al jud. Muscel; însoțește pe N. Bălcescu în campania din Transilvania și Ungaria; a fost aghiotant al generalului Bem; agent diplomatic și ministru plenipotențiar la Paris, Constantinopol, Viena, Roma și Londra.

² Scrisoarea e întărită cu o pecete în ceară roșie, pe care se află vulturul bicefal și inscripția Tömös [Timiș], precum și o ștampilă în tuș cu inscripția *Sigillum Tömös — Sanitatis*.

³ Publicată de George Potra, *Ion Heliade Rădulescu: scrisori inedite*, în *Magazin istoric*, II, nr. 7—8, iulie-august 1968, p. 115.

cum se tipărea 25 de bucăți, le stringeam sul, ca să se scoată de sub acoperământul tipografiei.

Era seară, cel dintii sul îl luai să mă duc a-l ascunde. Avea[m] puțină treabă în canțelarie, ușa era deschisă și fereastra asemenea. Cum intrai înăuntru, pe întuneric, simții ceva zburind pe sus. Mișcarea și grijea de a ascunde fața în care mă ocupam mă sperie și ardicaî mîna cu rolul printr-un instinct să mă apăr. Lovii ceva în aer cu rolul ce era îndestul de greu, și odată căzu ceva la picioarele mele. Zisei să aducă lumînarea, și scindurile era pline de sînge și la picioarele mele o cucuvaie ucisă cu cele dintii *Proclamații*.

Duminecă dimineața era 600 *Proclamații* gata și mă găteam de plecare. Cînd îmi făceam geamantanul, veni tot amicul știut să mă sperie că la noaptea sînt călcat și să mă sperie cu ocna. Atunci m-am îndemnat și am zis în sine-mi că voi arăta cum e ocna mea. Am ple[cat] d-acasă, am stat la dd. Golești. Seara la 8 ore eram pe drum. Luni seara eram în Islaz. Marți era toate preparate. Miercuri s-a început mișcarea; amănuntele le cunoști din scrisoarea ce am scris-o lui Ștefanache. În cinci zile *Constituția* s-a primit; în 11 zile am fost în București. Ieri am intrat cu triumf. Am tras la palatul unde a șezut prințul Ghica¹ și aici ne-am i[n]stalat membrii Guvernului provizoriu.

Sînt sănătos, vă doresc. Ședeți însă tot pe loc, aici e tot holeră. A venit știre că muscalii au trecut în Moldova însă, unde venea cu marș *forsé*, primiră ordin să stea pe loc pînă le-a da poruncă. Credem că tot îngerul Domnului, ce a condus întreprinderea pe calea dragostii și a păcii, tot acea putere va risipi toate planele inamicilor. Românii vor fi liberi pentru că le-a auzit lumea glasul și le-a văzut faptele. Am putut, mi-a ajutat Dumnezeu să mă întorc în București cu mînuși albe și cu miinile mele mai curate decît dinsele. Copilașii mei s-au asigurat de tatăl lor, pentru că și de va muri, de aci înainte el e cu dînșii. Oh, am trăit în 11 zile cît nu trăiește cineva seculi! Sabia ce am încins-o pentru întîia dată, cu care am jurat înaintea cerului și a oamenilor să mor pentru libertatea românilor, cea dintii sabie ce s-a tras în țara română pentru eghengeli[e?], pentru constituție, pentru republica română e cea mai frumoasă moștenire ce poci lăsa lui Ienăchiță al meu. Eșarpa tricoloră ce am pus-o întîia dată în Caracal, așa cum s-a putut face, o vor împărți în cinci copiii mei și îi va mintui de tot răul. Cămașa, ciorapii, rufele mele ce nu le-am scos de pe mine în 11 zile, să nu se mai spele niciodată, pulberea și noroiul după dinsele sînt glorioase, pentru că sînt o pulbere d-o campanie, d-o cruciată de 11 zile pentru cea mai sacră cauză pe drumul convicției, cu puterea morală în cinstea căreia s-a înfrînt orice fier și s-a învîns orice inamic cu blîndețea și iertarea.

Copilașii mei, Frusina mea, cel mai mare al meu copil, tata te sărută, sufletul lui te mîngîie și te stringe la piept. Virgilia, buna mea copilă, tata e cu voi și Dumnezeu cu dînsul; îți sărută tătîșorul și ochii și draga lui cărnîe. Sofia, Marîța, Ienăchiță, rugați pe Dumnezeu să vă vază tata mai curînd.

¹ Alexandru Dim. *Ghica*; domnitor al Țării Românești (1834—1842).

A revedere, scumpa mea surioară, n-ai grije de nimic decît numai să fii sănătoasă.

Al tău frate,

I. Eliade

1848, iunie 17, București

Colecția George Potra

Draga mea surioară¹,

Ce vei fi auzit, să nu le crezi toate. Acum sînt în București. Prin bravura bunilor cetățeni, revoluția din urmă asupra reacționarilor a fost din cele mai glorioase.

Sînt bine sănătos. Cînd am reintrat în București, aseară, era toată cetatea la barieră pe Podul Mogoșoaiei, și pînă la palat, palatul era plin de lume și iluminat. Eram de la barieră ocolit de gvardia națională. La barieră mi-au desprins caii, și în aclamații neprecurmate traseră trăsura cu mîinile pînă la palat, în fugă. De pe toate ferestre[le] ploua flori și coroane. „Să trăiască Eliad, ce-a murit și-a înviat“ era neconținută strigare.

La palat am cerut popoului ce mă aștepta, să mă trag, și m-am dus să mă culc.

Camarazii mei Goleștii, Maghierul, Tel se așteaptă astăzi, eu apucasem mai puțin drum decît dinșii, eram la Tîrgoviște.

Cele din București și reintrarea mea le vei afla de la alții. Și tu nu arăta scrisoarea mea altora, că mi-e rușine.

Of, ce dor mi-e de tine și de copilași! Voi să-mi dau demisia și să viu odată între voi. M-am săturat de triumfuri ce mi-e rușine să le văz pe seama mea și la care nu mă uit decît ca sufletul celui mort la pompa splendidă funerară.

Îți trimit 80# prin d. Teodor, la Nae sau N. Panu. Cit poți păstrează-i, că nu știu iar cum se mai întorc trebile. Voi să mă împrumut, să-ți mai trimit vreo 200#, să fie aici pentru [orice nevoie, pînă ne vom restabili. Of, cum vă doare!

Sărută-mi copilașii. A revede[re],

Eliade al vostru

3 iul. 1848, București

[*adresa pe plic*]: Doamnei, doamnei Maria Eliade, la Brașov.

Colecția George Potra

¹ Publicată de George Potra, *Ion Heliade Rădulescu: Scrisori inedite*, în *loc. cit.*, p. 115—116.

Draga mea surioară¹,

Ți-am trimis o scrisoare dimpreună cu una sută galbeni în 1.400 sfanțihi, prin d. Orghidan², singura speranță de bani ce am la o nevoie de retragere. Sint trist de întristările și neastimpărul în care te afli. Trebuie să ai speranță în Dumnezeu și să pui înainte că am plecat pe un drum de martiriuri, unde numai mâna Celui Preainalt ne poate mîntui.

În curs de 30 de zile, de la 9 iunie, am trecut prin atîtea pericole și transporturi de bucurie, încît acum nici cele dintii mă mai sperie, nici cele de-a doilea mai țin de mine. Nu mai am nici o senzație, nici o mișcare, în toate sint rece, afară de sentimentul copiilor și al tău.

Sint sănătos, mă aflu în București, am venit cel dintii din membrii guvernului și pînă să vie și ceilalți am fost și sint încă în cvartir la Hagi-Nazaret³.

Auz că e holeră și în Brașov și te sfătuiesc să te tragi sau la Sinai[a], sau în Sibiu.

De muscali nu mai e nici o temere. Poate să vie ceva turci, însă numai pînă la Giurgiu, ca să stea în observație. De la Constantinopole se trimite Soleiman-pașa, care va veni singur în București spre a împăca trebile.

Constituția românilor a fost bine văzută în Constantinopole. Pentru vreo trei puncturi, cu venirea pașii, poate va fi oarecare greutate, adică pentru libertatea întregă a tiparului, pentru gvarde națională și pentru votul universal.

Sărută-mi copilașii. Spune Frosei și Virgilei că nu le scriu pentru că n-am timp, dar sufletul meu e cu dinsele; sărută pe Sofia, Maria și Ienăchiță.

A revede[re], surioara mea. Al tău,

Eliade

1848, iul. 8, București

[*adresa pe verso*]: Dumneaei, doamnei Maria Eliade, la Brașov.

Colecția George Potra

Surioara mea⁴,

Adevărat că nevoile nu mă lasă a-ți scrie des, însă și tu îmi scrii și mai rar. Mai mult de două săptămîni n-am luat nici o scrisoare de la tine, și nu știu cum să explic că-mi scrie Tache și tu nu-mi scrii.

¹ Publicată de George Potra, *Ion Heliade Rădulescu: scrisori inedite*, în *Magazin istoric*, II, nr. 7—8, iulie-august 1968, p. 116.

² Rudolf Orghidan (1797—1862); mare negustor de băcănie în Brașov; a editat prima revistă română a Brașovului, *Foaia duminicii*, scrisă de Ion Barac (1837); dese călătorii la Viena și Budapesta pentru a cere îmbunătățirea vieții țăranilor români din Transilvania.

³ *Hagi-Naziret*, mare negustor în București (1848); de origine armean.

⁴ Publicată de George Potra, *loc. cit.*, p. 116.

Ți-am trimis 100 # prin d. Orghidan. Ți scriam să vii la Sinai[a] sau la Sibii, și Tache văz că nu știe nimic de acestea.

Cînd vei veni la Brașov, întilnește-te cu d-na Tell, că și dumneaei e străină, și fiți împreună de se poate.

Eu sînt sănătos. Așteptăm pe comisarul Porții, Suleiman-pașa, spre a se determina soarta patriei.

Sărută-mi copilașii, scrie-mi. A revedere. Salutare și frăție.

Al vostru,

Eliade

17 iul. 1843, București

Banii trimiși prin d. Orghidan sînt 1.400.

Colecția George Potra

Dragă surioară¹,

Sînt sănătos, lucrez mult, odihnă mai nu am. Vă doarec mult, mult, cit nu se mai poate. Turcii au venit; crez că se vor duce. Speranțele ne sînt bune. Vine Ștefanache². Vino cu el sau la Sinai[a], sau în București, unde te trage inima.

Sărută-mi copilașii; Frasinichii și Virgилiei nu le-a scris tata niciodată. Sărută-le, mămușoară. Lui Ienăchiță i-am poruncit cască de gvardist și spalete. Acum e soldat. Dacă va fi cuminte, se va face ofițer. A revedere, surioara mea.

Al vostru,

Eliade

1848, iul. 21, București

[*adresa pe verso*]: Domniei-sale, cetățenei Maria Eliade, la Cronstadt.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.655/1

Surioara mea³,

Așteptam să vă mai văz odată. V-au speriat minciunile, bine, stați acolo încă vreo zi, două.

Acî lucrurile merg astfel: au intrat turcii și au stat pe marginea Dunării. Au trimis pe d. Tingiroglu⁴, om civilizât, cu scrisoare către boieri. Nu s-a primit și s-a zis să se adrese[ze] scrisoarea către nație. S-a schimbat adresa către boierii și notabilii din capitală. S-a citit la Mitropolie, se amenință

¹ Publicată de George Potra, *loc. cit.*, p. 116.

² Ștefan Andronic.

³ Publicată de George Potra, *loc. cit.*, p. 116.

⁴ Anton *Tinghir-efendi* (*Tinghiroglu*); secretar al lui Suleiman-pașa; trimis la București cu o misivă către mitropolit și boieri (1848 iulie).

toată mișcarea, nu recunoaște Guvernul provizoriu, invită să se adune boierii și notabilii să aleagă un locotenent de domn, spre a tracta cu dînsul. Românii cer locotenență, iar nu locotenent. Turcii primesc. Se adună poporul să aleagă membrii locotenenții, și aleg tot pe membrii Guvernului provizoriu. Trimite o deputație la Giurgiu cu răspuns la scrisoarea esc.-sale Soleiman-pașa și cu petiție către Î. Poartă. Deputația a fost primită cu mari onori în tabăra turcească. Însă locotenența compusă de șase membri o cere numai de trei membri. Aci sintem acum. Nu știm dacă vor rămînea trei ori șase.

A revedere,

I. Eliade

26 iul. 1848, București

[*adresa pe verso*]: Dumneaei, cetățenei Maria Eliade, la Timeș

Colecția George Potra

Marița mea,

Frusinica, Virgilia, Sofia, Marița, Ienăchiță ai tatii, ieri, sîmbătă, la patru ore după amiază, am ajuns bine la d. Vasiți¹. Aci am dormit astănoapte și aștept aci pe camarazii mei.

Adună calabalicurile ce ne trebuie de prima necesitate, lasă-le în lăzi la nenea Alecsandri², care să le expedieze în urmă cu prahoveni, dimpreună cu alte două lăzi brașovenști, ce sînt lăsate la dumnealui dinaintea revoluției, și tu cu copiii pleacă de e puțință îndată cu această diligență. Bagajul necesar încape deocamdată. De vei mai întîrzia, trimite-mi treizeci galbeni. Însă pentru Dumnezeu, pleacă acum. De nu va fi pornit d. Tell, vino cu dînsul, să mă văz odată iar cu voi împreună.

Fă să se dea scrisorile acestea. Ia-mi tutun. Acasă în cancelarie, în bibliotecă, am un pachet de hîrtii manuscrise prețioase, muncă a mea de mulți ani, adu-mi-le.

A revedere, al vostru,

Eliade

1848, sept. 19, Timeș

[*pe margine*]: pentru Dumnezeu, fă și vino cu diligența aceasta, ca să nu ne căim cît vom trăi. Lasă tot, că și de se va pierde, facem la urmă. Manuscrisele să nu mi se piarză.

Aceste scrisori să le dai a se împărți cînd vei pleca, iar nu mai nainte; de vei rămînea însă de diligență, dă-le și cît vei fi aci. Cată nu rămînea de diligență.

[*adresa pe verso*]: Dumneaei, cetățenei Maria Eliade, la București

Colecția George Potra

¹ Dr. Pavel Vasici-Ungureanu directorul carantinii de la Timiș.

² Alexandru Danielopol, unchiul lui I. Heliade Rădulescu.

Dragă Marița mea,

Eu tot în Timeș sint și vă aștept. Din cele dintii bagajuri ce vei dispoza a se trimite după noi să fie cele două lăzi brașovenesti de la nenea Alecsandri, lăsate de mine. Într-însele sint cărțile cu care se pot complecta cele din Brașov, ca să se poată da spre vânzare, să avem ceva bani.

Tot aștept pe frații mei, și întârzierea lor îmi aduce mare neastîmpăr și durere... Doamne, fă-le toate bune. Sărută pe Ștefanache, Smărăndița, pe Nicolache, Costache și pe toți frații și amicii. Pe vărul Costache¹ să-l iei cu tine.

Cînd vei pleca, să-mi aduci:

1. Manuscrisele din bibliotecă
2. Foarfecele mari
3. Două-trei lulele îmbrăcate cu tel
4. Tutun vreo patru oca.
5. Vreo două-trei duzine de condeie galbene, de metal, poleite, de la Lebel.

A revedere, mamă și copilașii mei, Domnul cu voi!

I. Eliade

1848, sept. 20, Timeș

[*pe margine*]: Aceste cărți să se dea sigur².

[*adresa pe verso*]: A madame, madame Marie Eliade, à Bucarest

Colecția George Potra

Surioara mea,

Te așteptam cu diligența, și primii aici încă o scrisoare. Eu ți-am trimis două din vamă, unde te așteptai pînă la venirea diligenței. Ieri am intrat în Brașov. Scrisorile adresează-mi-le la d. Vasici. Adresa mea este Nicolae Gheorghiadă.³

Roagă pe d. Colchun⁴, dacă se poate, să ne dea cite o carte deschisă, una pentru mine și alta pentru d. Tell, doveditoare de cine sintem sau care este adevărul nostru nume, căci poate, la vreme, cu numele noastre adevărate, să putem face ceva mai mult. Altmintrelea poate oamenii să ne ia de niște aventurieri ce vrem a ne folosi cu numele altora.

¹ Const. N. Racottă.

² Scrisoarea e întărită cu o pecete în ceară roșie, avînd în stînga monograma P.W., iar în dreapta o acvilă.

³ Nicolae Gheorghiadă; numele conspirativ al lui I. Heliade Rădulescu.

⁴ Robert Gilmour Colquhoun (Colcum, Colcun) (1804—1870); agent și consul general al Angliei la București (1834—1851), ațîță dușmănia emigraților împotriva lui Barbu Știrbei; în strînsă legătură cu fruntașii revoluției de la 1848; împotriva propagandei unioniste în Țara Românească; consul al Angliei în Egipt (1858).

Trimite pe cineva la d. Apolonie¹ să ceară decorația. Acea la nevoie mai face ceva bani.

Sărută-mi copilașii. A revedere. Doamne, mult mi-e teamă că nu te vor lăsa să pleci.

N. Gheorghiaide

1848, sept. 24, Brașov²

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Eliade, à Bucarești

Colecția George Potra

Scumpa mea surioară,

Fie binecuvîntat numele Domnului că făcu să vă știu în Brașov! Aseară luai scrisoarea lui Costache și aflai că ați trecut încoă. Cu toate că nu ne-am săvîrșit aci trebile, însă de știam cu o zi mai înainte că ai venit, lăsam tot și veneam cu carul iute ce plecă. Cu cel viitor viu negreșit.

Pricinele neșederii noastre în Brașov sînt multe.

Știi că cu șapte galbeni am intrat în Brașov și cată să prevăz de ceva bani pînă sînt lucrurile în pripă.

A doilea, vrem să venim aproape de d. Maghierul să-l înștiințăm despre cugetele și părerile noastre și să nu ajungă capetele exaltate să puie țara în foc. Dacă nu s-a făcut bătaie, am contribuit și noi mult.

A treilea, a trebuit să ne întîlnim mai curînd cu camarazii arestați ce s-au zis că vin în Sibii pe la Orșova, de unde putea să se împrăstie. Și fără întîlnirea cu dinșii noi rămîneam să nu putem a ne duce viața nici o lună fără cheltuială.

A patrulea, serinada din Brașov și intrigele lui Maior.³ ne-a făcut să [plecăm] de a doua zi d-aci, căci poliția începuse a chema pe cîțiva din cei de curînd veniți, și n-am vrut să ne vie rîndul și nouă.

Din toate aceste pricini nu mă mai ține pe mine decît așteptarea Go-leștilor, despre care am început a fi în grijă. Nu știm încotro au apucat, căci era timpul să fie acum mai demult în Sibii.

Consultează-te cu d. Bariț unde crede că vom fi mai siguri în aceste turburări, în Brașov sau în Sibii, căci mai înainte nu e mijloc a se duce acum; nici un drum nu e sigur, și însuși drumul Brașovului e oarecum de temut la Făgăraș.

A doua zi sau a treia zi după această scrisoare viu și eu la voi, și ce ne va da Dumnezeu!

¹ N. Apolonie; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; emigrat; prieten și în corespondență cu Chr. Tell.

² Scrisoarea are o pecete inelară în ceară roșie; scutul cu o bufniță deasupra are o monogramă cu literele I.E.

³ Ion Măiorescu.

Sărută-mi copilașii și rugați-vă cu toții la Dumnezeu să se facă voia lui și să ajute celor ce umblă pe căile lui și ascultă învățăturile lui.

A revedere,

N. Gheorghiade
aceasta mi-e adresa¹

1848, oct. 5/17, Sibii

[*adresa pe verso*]: Domniei-sale, doamnei Maria Eliade, la Brașov

Colecția George Potra

Marișo dragă,

Eu sint așa de amețit, încît mă văz mai în poziția din București și în unele și mai rău. În Sibii se fac gătiri, se armează tare, ostilitățile cu ungurii s-au început. Auz că Brașovul e mai mult și mai de aproape expus primului atac al săcuilor (de se va face). Vă știu acolo și cu toate pricinile pentru care am venit în Sibii nu le-am isprăvit toate, căci încă sint fără bani; însă am hotărît să viu la voi. Am luat loc în carul iute și fui silit să-l dau d-lui Giurescul.

Toți cei ce cunosc mai bine trebile aci nu mă lasă să plec încă trei-patru zile.

Să viu spre Brașov e rău, după cum zic; să plecăm mai nainte, cată să trecem tot printre unguri cari sint foarte întăritați. Poziții periculoase din toate părțile; bani de cheltuială încă nu avem. Tu nu-mi scrii. Întreb pe d. Giurescul, și îmi spune că ești minioasă. Atit ne mai rămînea și asfel de pericole și timpi. Eu mă văz în nevoie să-mi iau inima în dinți să trec prin foc și prin apă și să mă duc cu Domnul mai departe, unde e mai sigur. Și apoi soarta omului e nesigură, viața în voia întîmplărilor în ziua de astăzi. Dumnezeu știe ce soartă voi avea și de ne vom mai vedea!

Cum plec, cum te las? Doamne, de ce nu poci să te fac să-mi vezi poziția și sufletul! Ce vorbe sint astea să-mi trimeți răspuns că ești minioasă? Pentru ce nu-mi scrii?

De Golești am început a ne despera că sint la Rușava și că vor mai veni în Sibii. Fără dinșii n-avem nici bani despre care să putem dispune. Arestarea lor, unde se află, ne face a prepune că și noi vom fi arestați, dacă ne vor cere mîine-poimîine. Eram destul de mîhnit în București, însă îmi vedeam copilașii, te vedeam pe tine și te vedeam consuferice și în armonie. Acum nu știu încotro s-apuc, cum să apuc, și îmi trimiți răspunsuri că ești *minioasă*. Ce manieră e asta, ce langaj? Fii minioasă, surioară, și eu voi face cum mă va învăța împrejurările.

Ți-am scris în scrisorile trecute de te crezi sigură în Brașov, de te asigură amicii Bariț, Orghidan și alții, șezi acolo. De este pericol, vino în Sibii. Eu voi face, mă voi sili chiar cu pericol să vă mai văz și voi sta sau mă voi duce mai departe pe cît mă voi vedea [*loc rupt*] ce este ospitalieră

¹ Vrea să zică numele conspirativ cu care semnează.

atit pe [*loc rupt*] voiesc binele și pe cit voi fi [*loc rupt*] fără a mă amesteca întru nimic.

De mă voi vedea nevoit să plec [*loc rupt*], adio, surioara mea, săru-tă-mi copilașii și faciă Dumnezeu cum să ne mai vedem.

A revedere,

N. Gheorghiaide

1848, oct. 20, Sibii

[*adresa pe verso*]: Dumneaei, d-nei Maria Eliade, la Brașov

Colecția George Potra

Dragă Mariță,

Astăzi, luni la prinz, am ajuns la Sibii. Pe drum am venit bine. După prizonierii unguri ce am întâlnit în cale scortați către Sibii, după spusele tuturilor oamenilor ce venea de peste Olt, imperialii fac bune izbinzi. Apoi la Șercaia stă cvartirul general al generalului Ghedeon¹, unde este și el cu citeva companii. Între Făgăraș și Sibii am întâlnit mulțime de oștire venind cu marș *forsé* asupra săcuilor: polaci, iagări, dragoni. Este adevărat că oștirea lui Ghedeon peste Olt strimtoarează pe săcui, și de acolo, silindu-i a trece dincoace spre Brașov, este a le ieși înainte garnizoana Brașovului. Astfel unii în față și alții dinapoi, în vreo patru-cinci zile se așează pacea și odihna în Brașov.

Eu plec mâine la Logoș², și de acolo la Zemlin³. Drumul s-a limpezit. În Prusia se zice că s-au împăciuit lucrurile, asigurându-se constituția.

De la Logoș îți voi scrie. Arată tuturilor rudelor și amicilor salutări. Lui Ștefănache, Nicolache, prt. Ioan⁴, Aristia, Negulici, Duillie, Bolliac, Duca, Nițescu⁵ arată-le frățeștile salutări.

Dd.-lor frați C. și S. Filipești⁶ incredințează-i de tinerile mele simtimente și considerație.

Fratele Rucăreanu, de va veni, spune-i că-l aștept la Temișvar sau la Logoș. Când voi pleca îi las răspuns la frații Golești unde îl aștept.

Fraților Bariț, Vasiei și Mureșeni arată-le îmbrățișările mele. Costache și Iorgache îți sărut mâna.

De la Maghierul s-a primit scrisoare din Orșova, unde a ajuns la 16 noiem., pe drum foarte sigur.

¹ Joseph von *Gedeon*; general austriac în timpul revoluției de la 1848—1849 din Ungaria; în 1857 era general în retragere.

² *Lugoj*.

³ *Zemlin* (Semlin); sîrbește, Zemun; oraș în R.F. Iugoslavia pe riul Sava; aci, în 1456, Ioan Huniade a repurtat o victorie asupra turcilor.

⁴ Preotul Ioan (Ioasa) *Znagoveanu*.

⁵ *George Nițescu*; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; controlor obșteșc (1848); exilat în Transilvania; casierul Comitetului revoluționar în emigrație.

⁶ Const. (Costăchiță) N. *Filipescu* (1807—1854); maior-colonel; participant la revoluția de la 1848, autorul lucrării *Mémoires sur les conditions d'existence des Principaux danubiennes*; moare în exil la Paris și fratele său Scarlat N. *Filipescu* (Șarloti).

Sărută-mi copilașii. Frusinico, Virgilio, să vă văză tata sănătoase. Fiți bune și ascultați pe mama, faceți-o voi să uite necazurile. Ienăchiță, fii bun, nu necăji pe mama, învață bine. Când oi fi la Francfort, să-mi scrii tu, că acuma ești mare.

A revedere, draga mea Mariță,

N. Gheorghiadu

1848, noiem. 28 [Sibiu]

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Elia[de], à Cronstadt, chez Mr. Slu. Ma [*loc rupt*]

Colecția George Potra

Surioara mea,

Luni am ajuns la Sibii, marți am plecat, astăzi, sîmbătă, am ajuns la Logoș. Din Sibii ți-am scris și am dat scrisoarea pe d. Tihon¹. Pe drum pînă la Logoș am ajuns bine; am întîlnit mulțime de oștire venind spre întărirea și siguranța Brașovului.

Miine plec de la Logoș la Rușava, și de acolo la Zemlin. Nu crez să-ți poci serie din Rușava, căci este imprudent să stau acolo la hotare. De la Zemlin îți voi scrie.

Pe toată luna să dai la direcție, pentru înlesnirea emigraților, citezeze sfanți ce am scris; pe oct. și noiemvr. am plătit. Arată salutațiile mele rudelor și amicilor. Sărută-mi copilașii.

A revedere,

If. Fransky²

1848, decem. 4, Logoș

[*adresa pe verso*]: Domniei-sale, doamnei Mariei Klein³, la Brașov

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 147.007

Surioara mea,

Astăzi, marți, la 8 dechembr., plec cu vaporul din Orșova la Semlin. De acolo îți scriu. Pe drum am venit bine. Astăzi pleacă și Costache și Iorgache la Țarigrad, pe Dunăre la vale.

Sînt sănătos, vremea încă e bună. Vă doresc și v-aș fi avut grije și mai mult dacă n-aș fi văzut pe drum atîtea oștiri venind la Brașov. Crez că pînă acum se vor fi alinat lucrurile aci.

¹ Tihon *Marin (Marinescu)*; a lăsat în păstrarea lui I. Heliade 30.000 lei, din care acesta i-a trimis la Paris, unde se afla la studii, o parte din bani, iar după moartea lui Tihon, restul l-a dat sorei și fratelui răposatului.

² Iosif (Joseph, Giuseppe) *Fransky*, nume conspirativ al lui I. Heliade.

³ Maria *Klein*, nume conspirativ al soției lui I. Heliade.

Fratelui Bariț arată-i complimentele mele și spune-i că-l rog să să facă a se publica articolele ce i-am lăsat.

Arată îmbrățișările mele lui Ștefanache, Nicolache, părt. Ioan, Aristia, dd.-lor Filipești, Bolliac, Nigulici, Duillie, Duca, Nițescul, Zosima și la toți amicii.

Sărută-mi copilașii și să-i vază tata sănătoși.

A revedere, draga mea,

If. Franțchi

1848, decm. 8, Orșova

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Klein, à Cronstadt

M.I.J.P., Corresp. în v. 1.710/12

Soțioara mea, copilașii mei,

V-am scris din Sibii, din Logoș, din Orșova. La Semlin n-am putut să vă scriu, căci cum am ajuns, am plecat și am ținut drumul neconținut prin Sirmia, Slavonia, Croația.

Ieri la 21 decm. am ajuns la Agram, astăzi plec la Insbruch, o cale de vreo zece zile. Frigul s-a mai mărit, însă calea s-a mai înlesnit, cu diligențe închise.

Scriți-mi cât mai curînd la Francfort sur Mein, poste-restante. Înștiințați-mă despre cele ce s-au mai întimplat în țară de cînd am plecat.

Aș fi dorit să am pe d. Rucăreanul soț pe drum. Sînt sănătos. Am venit pînă aci bine. Cu cît mă depărtez de voi, cu atît pierz curajul, lăsînd o distanță așa de mare între mine și voi. Dumnezeu să vă binecuvînte și să vă ție cu bine!

Arată, Marițo, tutulor rudelor și amicilor îmbrățișările mele frățești. Serie-mi despre copiii din București. Arată dd.-lor Bariț și Vasiei îmbrățișările mele.

A revedere, scumpele mele ființe, Dumnezeu cu voi,

Giuseppe Fransky

1848, decm. 22, Agram¹

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Ioana Klein, à Cronstadt

Colecția George Potra

Surioara mea, copilașii mei,

V-am scris cînd am plecat din Paris. La 18 mart sau 1 april m-am imbarcat în Marsilia; 12 zile am făcut pe mare pînă la Constantinopol.

¹ Agram, denumirea orașului Zagreb.

Lîngă Corsica, la strimtoarea lui Bonifacia, am avut o tempeastă din cele mari, și stîncele pîntre care treceam era numai bune de naufragiu. Am trecut pe lîngă Sicilia, pe la Malta, pe la Atena, pe la Troia, și acum vă scriu din portul Constantinopolii.

A doua scrisoare nu știu de unde vă voi mai scrie. Nu știu unde să vă zic ca să-mi adre[sați] și voi vreo scrisoare. Cu toate acestea, de vreți voi, sau veți putea ca să-mi scriți, adresați-mi scrisoarea la Paris, la Șt. Gulescul, Rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National. El îmi o va trimite unde voi fi.

Dragele mele ființe, dacă simte omul după moarte cît este trist dincolo, și însuși în Paris cînd e departe de ai săi și nu cunoaște pe nimeni. Am simțit-o aceasta la Malta. După o tempeastă m-am văzut în cetatea cavalerilor sintului Ioan, singura cetate ce poate prin stilul său oriental, prin stradele sale, prin strania îmbrăcăminte, prin feericele sale grădini, prin palatele cavalerilor destinați a libera Mormîntul Domnului și cetății de Tasso, prin picturile sale, depozitul armăturilor, prin cîte drame sintul Ioan Botezătorul, muzică sacră în ziua Patimelor, singura cetate zic, și după poziția sa și după arhitectura sa, care să aseamănă cu cetatea ce Ioan Evanghelistul o vede în Apocalipsul său, măsurînd-o un angel cu un stîmjen de aur. Depărtarea ei de lumea noastră, obosirea tempestei ființe de față la solemnitatea plină de doliu a suferințelor Mîntuitorului lumii mă făcea să crez că sint dincolo de viață, că sufletul meu e față în față cu Hrist. al meu, căruia i-am îmbrățișat crucea și îi dau socoteala însuși în ziua patimelor sale. Nu tremuram, plîngeam numai, și sufletul meu era trist, era icoana durerii. Mai trist decît așa nu poate fi. Am văzut cum e dincolo de viață, unde condamnații sau fericiții nu au lîngă sine nici părinți, nici soții, nici amici.

Cată să stau, că durerea mă coprinde însă și nu știu ce să vă mai scriu.

Scrieți-mi voi, copilașii mei, dacă mama nu mai va voi, nu mai poate să-mi scrie. Sărutați pe Smărăndița. Am mai văzut pe Ștefanache, pe Nicolache, pe Costache, pe Iordache.

A revedere,

If. Fransky

2/14 april 1849, Constantinopole.

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.484/11

[1849, mai 3/15, Paris];

Soțioara mea, copilașii mei,

V-am scris din Constantinopole, unde am șezut numai trei zile, ajungînd în Marsilia înapoi, v-am scris. Ajungînd în Paris, aflați scrisorile voastre de la 16/28 febr.; Doamne, nu poci să vă spui cît bine mi-au făcut.

Se apropie șase luni de cînd m-am despărțit de voi, și nici o știre pozitivă n-aveam despre cum vă aflați. Singura scrisoare ce primii aceasta este. Am trecut peste pericole, am suferit neaverea, frigul, nerepausul, tempeste,

naufraziuri; am văzut moartea cu ochii. M-am săturat de lume și de oameni; m-am deziluzionat de europeni și de franțezi mai virtuoși; și nu-mi mai rămânea pe lume decât ființele cele mai scumpe ce le-am avut totdeauna. De la dînsele n-aveam nici o știre, și o șoaptă surdă se auzea că sînt în mișcările inamicilor patriei noastre, Dumnezeului creștinilor.

Socotiți cum fui cînd venii în Paris și văzui cîteva scrisori, între care ochii mei distinseră în neastîmpăr pînă și mina mamei familiei, a copiilor mei pe deasupra plicului. Fie binecuvîntat Domnul celor suferitori! Sînteți sănătoși și mulțumită lui; faceți el să mai văz o dată pe toți ai noștri împreună, cum i-am lăsat, fără a lipsi nici unul, și atunci chema-me la dînsul.

M-am disperat a vă mai vedea. E mult pînă cînd să se aline întîmplările în părțile voastre, unde să poci veni în siguranță; e și mai anevoie să fac cum să veniți voi la mine. Nici un mijloc, nici o speranță. Dumnezeule! Ce faceți voi, străine, fără protector, fără să aveți cu ce să vă mișcați și cu ce să trăiți, în mijlocul inamicilor și al sărăciei? Fie Domnul cu voi!

Îmi scrii, draga mea Marișo, pentru un pașaport. Este cu neputință, înții că asemenea hîrtie se dă din locul de unde pleacă cineva, și a doilea că chiar noi d-aci, de unde sîntem, de am voi să luăm alt pașaport decât de la ambasada turcească, este din cele mai peste putință.

Aci, în Paris, didei peste holeră, și unde să mă trag, nu știu, nici n-am nici cu ce mă mișca. Să șaz, iar n-am cu ce plăti cheltuielile. Cîți ne cunoaștem, sîntem toți într-o stare. Lumea ce nu ne cunoaște nu ne dă nici un credit. Am scris baronului Tosița de Livorno să-mi dea un credit de vreo 100# și mi-a răspuns că nu poate, că sînt împregiurările grele. Lumea Europei nu e ca lumea română. Te lasă să mori de foame *ad litteram*.

Nu mă căiesc însă de nimic. Orice am făcut, orice am proclamat am mișcat și am strigat în numele celui ce a murit pe cruce. E mare diferență de la micșorimea și neputința noastră pînă la omnipotința lui. Și dacă el a suferit crucea, împungerea, batjocura și moartea, eu de ce să mă căiesc și să mă împruținez pentru sărăcie și cîteva nevoi, pîntre care kezarii și pilații și fariseii din ziua de astăzi au omenia să-mi și suriză, să și arate că le pare rău, să și mă puie să șaz jos, iar nu să mă lege și să-mi puie cunună de spini. Lumea de astăzi a înaintat, s-a civilizat; nu te omoară odată, nu-ți taie odată capul, ci cu încetul, azi o mîină, mîine un picior... nu te otrăvește odată, ca pe Socrate, ci veninul ei este lent, lucrează cu încetul, te ține într-o agonie îndelungată, îți lungeste și zilele, și durerea, și temerea de moarte... Însă o să murim odată toți și ne vom da socoteala fiecare.

Copilele mele, Frusinica și Virgilia mea, scrisorile voastre mi-au făcut mult bine. Dumnezeu să vă binecuvînte! Fiți cu răbdare și cu f[r]ica lui Dumnezeu, fetele mele, și Dumnezeu vă va întări și vă va mîngia. Ienache, copilul meu, vede tata că ești măricel și carte nu știi. Dumnezeu te va face să știi. El îți va da pe tata, și tata va fi și învățătorul tău, cum a fost al surorilor tale.

Draga mea Marișo, soțioara mea, ți-am scris de [din] Malta, din Constantinopole. N-am putut trece p-acolo și să nu-mi uit sărăcia. Ți-am luat o broșă cu Divina familie în toată splendoarea scul[p]turai; Smărăndiței o brățală, un șarpe de mărgean, roză; Frosei și Virgiliei cite o brățală cu

toți poeții sacri ai Italiei: Dante, Tasso etc. Facă Domnul să vi le pui eu de piept și la braț, copilașii mei.

În două-trei rînduri am scris Smărăndiței. Nu știu d-a primit vre-o scrisoare.

A revedere,

[I. Eliade]¹

[*adresa pe verso*]: À madame, madame, Marie Eliade, à C[r]onstadt

Colecția George Potra

Paris, 1849, mai 18/30

Surioara mea, copilașii mei,

Ți-am scris din Constantinopole, apoi din Marsilia, apoi din Paris, și toate scrisorile ți le-am trimis prin Viena. Acum în urmă aflai că stau scrisorile acolo și nu pot ajunge pînă la voi, căci toată comunicația e tăiată. Cercai acum prin București.

De cînd ne-am despărțit, o scrisoare am de la voi, din febr. Nu știu cum sinteți, și sufletul meu nu are repaos ziua și noaptea. Nu știu cum trăiți și cu ce [vă] duceți viața. Asta mă roade cu atîta mai mult cu cît n-am nici un mijloc; sînt mai rău decît mort. Cînd ai fi soțioara mea văduvă și voi copilașii orfani, patimile ar înceta și lumea ar avea mai multă milă de voi.

Sînt în străinătate, lucrurile sînt astfel cum n-am nici o speranță să vă văz. Mă uit în cer și în pămînt. Bani n-am să vă trimit, credit nu e, și mai virtos pentru asemenea străini și în astfel de împrejurări. Nu poci nici să viu la voi, nici să vă aduc la mine. Cînd aș avea două-trei sute de galbeni, m-aș apuca de ceva și v-aș putea aduce lîngă mine, a munci în mijlocul vostru și a vă ușura suferințele.

În rîndul dintii am fost trei săptămîni în Paris și n-am cunoscut decît o uliță, de la mine pînă la Golești. Acum sînt iară de două săptămîni și nu ies nici din casă. Îmi spui despre preumblări frumoase, despre spectacole, grădine, monumente, cursuri de lecții mari și importante, Camere, alegeri, și nimic nu ține de mine. Toate mi se par negre, pustii fără voi. Nu mai poci nici să scriu.

Nu văz pe nimeni din ai noștri. Nenorocirea i-a înnebunit pe toți, cu toate că unii n-au fost niciodată cu mințile întregi. Critic pe alții și ar trebui să încep de la mine. Oh! mult v-am nedreptățit, copilașii mei! Patria și nația a învins toate simtimentele mele. Facă Dumnezeu ca astă patrie și astă nație să nu aibă niciodată a-și imputa că a fost nedreaptă și ingrată către un om care a sacrificat tot pentru dînsa și stare, și viitor, și copii, și însuși suflet, căci acum nu mai am nici suflet; el e pierdut de cînd mă văz că mi-am nedreptățit copiii. Și nimeni nu-și aduce aminte de mine.

Mi-am sacrificat familia pentru un popol, dacă nu ingrat, cel puțin orb.

¹ Semnătura este tăiată.

Nu știu ce să mai cuget, cum să combin. Dacă e mijloc să faceți ceva bani vinzind ceva (și ce să vindeți?), să veniți la mine și să mă apuc cu munca a reproduce ceva, poate că am duce nevoile, însă mă tem să nu fie mai rău. Eu însă am lăsat toate. Mă gîndesc cum să ies din lipsa din toate zilele, caut să întreprinz ceva, și cea mai mică speranță de voi avea, voi căuta să fiu cu voi.

De-aș avea mijloace să plătesc niște mici datorii, și să fac cheltuiala drumului, aș veni prin toate nevoile la voi. Nu mă tem de moarte, mă tem însă să nu mor atît de mîhnit și supărat pe oameni. Nici n-am putere în mine nici să-i iert și să mor ca creștinii.

Dumnezeule, de ce e lumea atît de rea, sau de ce n-am avut eu o inimă atît de bună sau atît de mare, încît să poci ierta orice răutate!

Nu știu cum sint, copilașii mei, că scrisoarea asta nu-mi place deloc. Sint cu voi cînd vă scriu și nu sint mulțumit de mine. Nici un simțiment tînr, nici o lacrimă, nici o iluzie, nici o putere de a vă da o consolație. Pare că m-a abandonat și Dumnezeu, pentru că îmi văz sufletul atît de căzut în mîhnire. O lingoare l-a coprins și o negură morală îl acopere.

Fie Domnul cu voi,

If. Franski

Adresa mea:

Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Heliade

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.567

Paris, 4/16 iul. 1849

Surioara mea, copilașii mei,

Nu mai e speranță pentru mine din partea voastră. Este trei săptămîni de cînd nu v-am scris și am hotărit să nu vă mai scriu. De cînd m-am despărțit de voi mai pe toată săptămîna v-am scris și n-am luat decît o scrisoare de la noiembrie pînă la capătul lui februarie. De atunci nu mai știu nimic. Prin Viena v-am scris, prin Constantinopole, prin București, și toate în dășărt. Toți iau scrisori de la mumele lor, de la rude, de la amici. Eu numai am rămas străin în străinătate.

De două luni de cînd am venit de la Constantinopole în Paris, nu ies din casă afară decît citeodată mă duc la Golești. Auzeam că Parisul e mare și frumos, și nu cunosc decît o uliță, cetate mai urîtă nu mi s-a părut alta.

Aș preferi o pustie, însă n-am cu ce ieși d-aci. De șase săptămîni trăiesc pe credit, în locandă. De zece zile nu mai am nici hirtie pe ce să scriu. Mă ocupam cu *Evangheliile*, ca să mai las ceva în urma mea, și am pierdut și consolația asta. N-am pe ce mai scrie.

Ce-aveți voi, copilașii mei? Pentru ce nu-mi scrieți? Pentru ce nu-mi scrie muma voastră? Cine vă ține? Cine vă împiedică? Pentru ce să nu știu și eu? Mă rog de cite unul, altul ce vine să mă văză să-mi spuie ce știe de voi. Nimeni nu spune nimic, zic că nu știu, eu însă nu crez, crez că îmi ascund ceva.

Ce faceți voi în mijlocul furorilor rezelului, cu ce trăiți? Cine vă susține? Cine vă consolă? Unde sinteți retrași? Și cu ce puteți să vă retrageți? Și unde, pe unde să vă duceți?

Soțioara mea, auz că s-a așezat domnie în țară. Scrie să fii primită. Trage-te acolo, tot mai sint cunoscuți, sau de nu te vor ierta să ștezi acolo, trage-te la Rușciuc.

Eu de nu voi primi nici o scrisoare de la voi, să știți că nu vă mai scriu, n-am pentru ce. Îmi sparg inima, de pier din zi în zi, sint singur, străin. De voi cădea, n-are cine să mă caute, n-am cu ce mă căuta. N-am nici o speranță că pot să vă ajungă scrisorile mele, pentru că nici ale voastre nu mă ajung; căci crez că mi-ați scris.

Nu poți să-ți faci o idee ce oameni sint franțezii! Ce fel era atîția oameni ce venea din Paris: orbi, surzi? Cum de nu spunea unul din cite am văzut? Egoiști, reci, interesați, speculanți, neguțători, precupeți de simtimente și de idei. Nu cred nimic, nu adoară nimic, nici Dumnezeu, nici simtiment, nici libertate. Și nu vorbesc de plebe, de floarea lor, de autorii lor. Același om scrie în cite două-trei jurnale pe bani; face un articol liberal într-o gazetă republicană și alt articol revoluționar într-o gazetă reacționară. Un popul inorant, depravat; muierile toate cu mustăți, și mustăți de oameni spîni. Și chipul, și mintea, și vorba, tot mustăcioase.

Am cercat să văz pe Lamenaus, nu că aveam vreo treabă, ci ca să văz un om. Și n-a fost cu puțință. N-au oamenii nici vreme, nici minut ca să se indure să-ți dea. E o mare caritate cînd îți dă cineva un minut, două.

Pe Lamartine l-am văzut de două ori: întii era singur, am vorbit nițel. În două stanțe prin care am intrat, era vreo 15 portreturi tot ale sale, în tot chipul. Un om trecut de 60 de ani, nalt, subțire, slab, cu părul alb. M-a invitat să viu totdeauna simbăta seara cînd are *soarea*. M-am dus în prima simbăta, în mijlocul republicii, un lacheu la scară, altul la ușă, un fecior în tindă ce lua mantalele și altul ce întreba numele. El se ducea pînă în ușa salonului unde era lumea, și acolo striga tare: „Domnul cutare“, ca să auză stăpînul sau stăpîna casei, să știe cît să se scoale și pînă unde să-ți iasă înainte. Stanțele era tot acelea, două toate, nici cît cele două din față unde v-am lăsat în Brașov, și peste trei sute de oameni în picioare, ca sardelele. D. Lamartine, în cravată albă, în picioare, dînd cite o bună seara în dreapta și în stînga, și cînd striga feciorul cite vreun *conte*, vreun *ambasador* (căci de aceea st[r]liga, ca să auză și oamenii), atunci chipul său, perii săi cei albi pare că zicea: „Vedeți cine vine la mine“...

Eu gîndeam că voi afla cel mult zece-douăzeci de inși, ca Béranger, ca Lamenaus, ca Kinet, actori, artiști, oameni de litere, adunați împrejurul căminului familiar, citind ceva, spuind ceva. Unde? Ce cu gîndul n-au gîndit. O curte de rege într-o mansardă și mansarda cu lachei — o comedie! *Un Bourgeois gentilhomme*, cu deosebire că bătăranul lui Moliere, fiind scris de dînsul, te face să rizi, să petreci. Bătăranul ăsta te face să plîngi de milă. Nu e să zici săracul în simplitate, în sărăcie, nici bogatul în lux, în cuviință. Nu e să vezi nici cuviința și splendoarea aristocratică.

Îmi place să văz pe Anicuța, pe Marița, în fine. Dar Doamnel Pe Livezeanca! Îți face milă. ăsta e Lamartine. Astfel sint franțezii. De

are cite unul cite o cordelă roșie, îl vezi pe uliță cu cordela de chitoarea vestei, alta la a fracului, alta la a surtucului, alta la a mantalei.

De ai tras într-un birt, trebuie să stai cu ușa închisă. Oameni cumsăcade, giuvaergii, croitori, negustori de stofe, de cămăși, cizmari, pantofari vin de cite două-trei ori de-ți bat la ușă, intră în casă să te întrebe de-ți trebuie marfă de-a dumnealui. Îți laudă marfa cu delicateță, cu fasturi de *bon ton*, cu degitele țuțuiate, cu degetul mic răscăcărat.

Doamne, scapă robii de la robie și pe mine din Franța...

Îți scriu astea ca să nu-ți scriu durerile mele și pentru că îmi place să șez de vorbă cu tine.

Scrie-mi, sora mea, și scrie-mi numai de voi, nu scrie novele, nici politică. Nu voi să știu de nimic decît de voi.

If. Franski

Ce face Smărăndița, Ștefănache și Iordache? Am auzit că sînt în Serbia, în Beligrad.

Să mai vorbesc cu tine, căci n-oi să-ți mai scriu, căci dacă n-o să mor de durere, o să mor de foame. Să-ți spui de școale și de profesori, ca să știe părinții unde își trimit copiii.

Școale sînt iezuite, ministru instrucției publice e iezuit, profesorii cată să fie iezuiți, căci altfel [nu] se poate. Dacă e cite unul care va să-și facă vreun auditoriu mai zgomotos și are curajul să spuie cite un adevăr mai bătăios, mai năbădăios, dacă are curajul să-și vază cursul închis din cînd în cînd, apoi să crede picat de sus, se crede profet, Mesia însuși. La fiecare lecție repetă că e om mare. De are vreun amic, zice că și ăla e om mare, apoi își aduce aminte că și Hrist a pățit așa nițel, dar tot nu ca dînsul, căruia i s-a închis cursul. Prin urmare, trei oameni mari au stat în lume: dumnealui, amicul dumnealui și Hrist. Și auditoriul bate, bate în palme, de te sperii. Mai rău decît lăutarul de la Craiova.

În umoarea asta aflîndu-mă, plîngîndu-mă, criticînd amar, Kogălniceanul îmi zise într-o zi: „Aide diseară la o grădină, dacă n-o să petreci, cel puțin o să înveți ceva. Aide, că o să te folosești“.

L-am ascultat, și în adevăr că m-am folosit. Afară din cetate, o grădină îngrijită, luminată ca ziua cu gaz, curată, înflorată, umbroasă, plină de cotituri luminate, muzică frumoasă, lume tînără, danț.

— Cum să cheamă aci?

— Claumière.

— Ce sînt oamenii ăștia?

— Școlari.

— Dar femeile astea?

— Cum dă Dumnezeu.

Juca, danța, dar ce fel de danț: oamenii cu pălăria pieziș, pleoștită, pe dos, cu perii pînă la urechi, cu miinile bănăind, zvicnind să și le rupă, cu degitele țeapene și răscăcărate, cu picioarele întoarse ca luate din ele, cu genunchii pînă la gură, cu călcîiele pînă în spate, tunînd pămîntul năbădăios, repezindu-se ca... dînșii.

N-am cu ce să-i asemăn, venind înaintea femeiei cu burta înainte, făcându-și grațiile grotești și infernale. Apoi femeile! Nicidecum mai jos, care de care se întrecea ca în săritură să cază pe pământ, ca foarfecele stricate când se deschid și nu mai au piedică. Un picior la gură și altul la ceafă, astfel cădea și odată se scula și lumea striga: „Bravo!”

Asta e viața școlărilor. Din ăștia se fac popi, avocați, deputați, judecători; ăștia că or să intre în slujbe, strigă plătiți că s-a pierdut lumea, că s-a rănit moralul public, că se fac scandale. ăștia, la vîrsta de 20 de ani, își descarcă toate simțimentele, toate iluziile. ăștia, la vîrsta de 20 de ani, femeia o au ca o treanță, inima sleită de orice scînteie sacră, ăștia scriu astăzi pentru libertate și morală, și mîine pentru monarhie și vițiu sau totdeodată apără și pe una, și pe alta. ăștia vor să reforme soțietatea prin desființarea religiei și a familiei.

În astă școală învață ai noștri. Sint cițiva ce veniră în Paris, oameni bătrîni, însurați, cu copii, și pentru că șed într-acolo peste apă, pentru că au a face cu procopsiții, nu-i mai cunoști. Era învățați și au ajuns inoranți, era înțelepți și sint nebuni, era bătrîni și au ajuns copii.

Sărăcii germani, săracii unguri sint angeli pe lîngă franțezi. De românî nu mai zic. Ei seamănă virtutea întreagă.

Nu mă căiesc însă de ce am făcut. M-am sacrificat, mi-am sacrificat familia, însă am scăpat țara de anarhie. De nu intram, astăzi mii de familii purta doliul, și ce familii nevinovate pe lîngă ale Franței! Așa vrea alții să se facă mișcarea, cu sînge, cu jafuri, ca să aibă cuvînt vrăjmașii să intre în țară. Au intrat însă nu peste sînge; însă nu au cuvînt.

Adresa mea. Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National.

Colectia George Potra

Mama mea,

M-am ostenit nu scriindu-vă, ci așteptînd răspuns de la voi. Nu mai poate duce sufletul meu dorul vostru, e obosit cu totul. V-am scris din toate locurile, pe toate săptămîinile, și pe toate drumurile, prin Viena, prin Constantinopole, prin ocazii particulare.

În mijlocul focului, pe teatru războiului și al cruzilor, cine vă apără, cine vă mîngie? Cine vă hrănește? Cine vă conduce? Dumnezeu fie cu voi, că eu sint ca și mort pentru voi și pentru mine. N-am mijloace, n-am cu ce veni, că așa fi fost de mult sau mort, sau rob în mîinile vrăjmașilor, sau în mijlocul vostru. Însă de cînd m-am înturnat din Constantinopole, nu mai am de cheltuială.

De nu m-aș fi dat în pasiunea scrisului, așa fi innebunit. Scrisul mă mîngie și mă întărește. După cum țî-am mai scris, mă ocup cu *Evangheliile* și comentariile ce fac. Meditațiile ce mă răpesc din mijlocul tînei morale a Parisului și din fundul durerilor mele mă fac a trăi cu piinea intelectuală, căci cea materială îmi lipsește deocamdată. Pînă cînd, nu știu. Lucru, osteneala este viața, și dacă lucrez nu să poate să nu trăiesc. De ce nu poci

face încă două sute galbeni, că v-aș scrie să veniți [la] mine, și ne-am trage în Belgia, căci Parisul mi se pare iad.

Ți-am scris deunăzi o scrisoare, pe larg, în care îți descriam multe, și s-o cauți la cel ce îți va da o scrisoare copiată din parte-mi. Am alergat și la mijlocul acesta ca să poată-vă ajunge scrisorile mele. Poate și altădată să-ți scriu așa; și să nu te îngrijești că nu vei vedea scrisul meu. De vei vedea la capătul scrisorii în loc de *revedere*, „*Dumnezeu cu patria și cu voi*“, să știi că este adevărat de la mine această scrisoare, afară numai dacă nu va cădea scrisoarea aceasta și vor afla și alții această deviză.

Eu nu-ți scriu niciodată nuvele, nici politică, căci nu mă ocup de asemenea lucruri, ci de *Evanghelii*. Scrie-mi și tu, mămușoară, tot așa, scrie-mi numai de voi, și lasă de e nevoie scrisoarea și deschisă. Trimite-o chiar prin inamici, căci pînă acolo nu poate fi nimeni atît de barbar să oprească scrisori de la copii către tată.

Sufletul meu, Frusinico, Virgilio, Ienache, Sofia și Marița cite cinci, cu mama voastră, faceți sufletul meu. Dumnezeu cu voi, copiii mei, și cu patria.

În mijlocul tempestelor ce am suferit de atîtea ori pe mare, în mijlocul naufragiului și țipetelor disperate, și al mării ce sta să mă înghiță, n-am simțit durerea ce mă frige în mijlocul Parisului.

Durerea voastră, dorul vostru, străinătatea voastră, sărăcia voastră, copilașii mei. V-am sacrificat pentru Dumnezeu; căci cînd m-am sculat pentru patrie, m-am sculat s-o mintui de anarhia ce i se gătea, să mintui mumele, părinții și copiii să nu poarte doliu, să mintui averea fraților mei, pierzînd pe a mea.

Întotdeauna va mărturisi *Curierul român* această hotărîre și simțire a mea, acest devotament de a pieri și a mintui țara de anarhie. Cu două luni înaintea mișcării, *Curierul* purta pe fruntea sa:

*Urăsc tirania
Mi-e frică de anarhie.*

Eu știam ce se gătește țarei și nu aș fi putut să o mintui dacă nu mă amestecam. V-am sacrificat dară, ca să mintui pe alții, o țară întregă. Cine slujește oamenilor slujește lui Dumnezeu, și sacrificîndu-vă patriei, v-am sacrificat lui Dumnezeu. Nu vă mihniți, lăudați pe Domnul și suferiți martiriul.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1849, iul. 20/1, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.832

Surioara mea, copilașii mei,

Fie mărit numele Domnului că a binevoit a face cum să am o scrisoare de la voi și să aflu că sînteți la loc de scăpare. De la febr. nu mai știam nimic

despre voi. V-am scris prin toate mijloacele, prin toate drumurile, prin toate chipurile, și pe toată săptămîna și nici un răspuns.

Nu mă pieii ea, sărăcia, nu m-au speriat naufragiele, nici momentul cînd să deschidea marea să ne înghiță, cum a înghițit vaporul în care eram, după cum mă vedeam nenorocit cînd vedeam că n-am nici o știință de la voi. Ce grozav e dorul și remușcarea! V-am lăsat străini și săraci, și pentru ce? Pentru ca să fac să aibă alții viața și averea lor. Mai grozavă decît zavera ar fi fost această mișcare dacă n-ar fi fost tata vostru într-însa.

Dacă vorbește Dumnezeu în voi, mîngiați-vă și nu mă blestemați. Va fi odată răsplătire, și Dumnezeu vă va da vouă potrivit cu ceea ce a făcut tata al vostru și ce veți face voi.

În scrisorile mele nenumărate era descrise toate necazurile și întîmplările mele. Acum nu le mai țiu minte decît dorul vostru.

Surioara mea, cum să facem să ne mai vedem? Eu sint atît în lipsă, cit n-am adesea pe ce să-mi cumpăr seara luminare și ziua hirtie ca să scriu. Să mă scol eu să vin la voi, n-am nici cu ce plăti datoria ce am de vreo 500 franci; și apoi, pînă la voi îmi mai trebuie vreo 800. Pînă la Constantinople mi-[a] trebuiu 700 fr. la locul al doilea în vapor. Să veniți voi la mine vă trebuie peste 300 galbeni; și pe urmă ce să facem, cum să trăim?

Eu aș zice să te scoli, să vii la Constantinople. Corespondența între noi va fi mai lesne. Acolo vei avea o scrisoare către ambasador, vei fi protejată. Turcii poate că vor face pentru copiii mei ceea ce s-ar fi convenit a face pentru copiii aceleia ce le-a slujit ca nimeni în 20 de ani și acum în urmă, și le-a fost credincios.

Vei vedea pe bunul Suleiman-pașa și apoi vom vedea cum să ne hotărîm, unde să ne vedem, unde să petrecem iarna, în Constantinople, la Smirna, în Grecia, la Malta, sau în Neapole, pentru că numai în Franța nu e cu putință, și de s-ar putea mi-e urită foc, mi se pare că sint în iad.

De te vei scula, îndată să vii în Constantinople, iată, îți dau și două-trei rînduri către generalul Opic¹, ca să știe că ești surioara și soția mea.

Oh, cum aștept răspunsul vostru, și n-o să-l poci avea mai curînd de o lună. Toamna a și venit, timpul rău începe. Doamne, să nu ne-apuce iarna fără a ne vedea!

Sărută-mi copilașii. Spune lui Ștefanache că-i mulțumesc de însoțirea ce vă face; de va fi silit și va avea amnistie, să se ducă la copii, să rămîie Iordache cu voi.

Scrie-mi, draga mea, dacă acest bun om, căpitan Marcu, este acel Marcu ce a fost prin București, ce a ținut o zalhana la Colintina, și dacă e acela, mi-e mai mult decît amic. Spune-i că eu nu l-am uitat, că îmi pare bine că a adus întîmplarea să aibă ajutor familia mea de la dumnealui. De nu e acela, nu îi sint mai puțin recunoscător și îmi pare bine iară că am mai făcut un amic pe care mi l-a trimis Dumnezeu în zilele necazului.

¹ Jacques *Aupick* (1789–1857); general și diplomat francez; ambasador al Franței la Constantinopol, apoi la Londra și la Madrid; tatăl vitreg al poetului Baudelaire.

Am primit scrisoare de la Smărăndița, copila mea. Ce bine mi-a făcut scrisoarea ei! Îți scriam printr-însa, și scrisoarea, pentru că nu a apucat să se trimită cu poșta trecută, și-o trimiț iar de-a dreptul acum.

A revedere, copilașii mei,

I. Eliade

1849, aug. 1/12, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

P.-S. Acest bilet poate la trebuință să aducă cum să și se înlesnească voiajiul gratis; însă să nu te expui pe mare mai nainte de a-mi scrie; îndată din Constantinopole scrie-mi.

Collecția Muzzeului N. Bălcescu (jud. Vâlcea)

Surioara mea,

Cu toată poșta Constantinopolii, aștept cu bătaie de inimă scrisori de la voi, de când știu că sînteți aci în Vidin. Ți-am scris d-atunci pînă acum șase scrisori cu asta, și cu cea de miine, șapte.

Eu vegetez în durere și în doliu în Paris. Mă omoară disperația cînd văz că vine iarna și n-am nici un mijloc nici să viu la voi, nici să vă aduc la mine.

Aici toate sînt triste — și oameni, și întîmplări, și locul, și timpul.

Trei zile din urmă se țin un congres de amicii păcii compus de bărbați trimiși din America, din Englitera, din Belgia și Germania. Am fost și eu între invitații privitori. Pacea universală despre care se tractează m-a făcut să ies din casă. Era bine și sacru oricîte s-au vorbit, și să le ajute Dumnezeu, dacă cu adevărat sînt oamenii aștia insuflați de Dumnezeu.

De voi putea, îți voi trimite prin poșta Constantinopolii miine foile ce coprind, cit se poate mai exact, aceste trei seanțe.

Congresul păcii! Două mii de ani aproape sînt de cît [sic] s-au încheiat congresul acesta. Membrii lui fură doisprezece discipoli pescari și lucrători; prezidentul lor, fiul unui tîmplar și al lui Dumnezeu. Bazurile acestui congres fură lăsate de moștenire oamenilor prin *Noul* și nemuritorul *Testament*. Facă Domnul să se realize această pace universală!

N-am ce să vă scriu, nu mă ocupă decît o singură idee, ideea de a vă revedea. Unde, copilașii mei, și cum, și cînd? Aste întrebări îmi fac toate dorurile și îmi frămîntă toată ființa. De voi fi condamnat de întîmplări și de timp să nu vă văz pînă în primăvară, nu știu cum o să trăiesc pînă atunci. Care ocupație să-mi poată scurta timpul și nopțile de durere, care ocupație să-mi poată adormi dorul ce mă consumă, cu ce mijloace să poci ducă o viață ce mă face a dori moartea, dacă n-ați fi voi pentru care voi să mai trăiesc încă.

Surioara mea, să viu la voi, nici n-am cu ce, nici nu-mi este iertat. Să veniți voi la mine, sînt mari cheltuielile. Nu știu cum ai putut face acea

mică sumă despre care îmi [scrii] și s-o cheltuiești în călătorie, nici nu-ți ajunge cu cîte suflute ai. Tot mai bine să vii în Constantinopole, de unde putem să ne corespundem mai regulat.

De va fi vreo minune, cum scrii, să poți face ceva mai mulți bani, vino în Bavaria, cum ți-am scris.

Frusinica mea, Virgilia, am primit scumpele voastre scrisori. Fetitele mele, uite, sufletul meu e între voi acum și vă strînge, vă sărută, vă binecuvîntă; Ienăchiță, te sărută tata și fii sănătos și cuminte, nu necăji pe mama, că e păcat, destul suferă ea, mititica.

A revedere,

I. Eliade

1849, aug. 14/26, Paris.
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe verso*:] À madame, madame Marie Alexandriano¹, à Vidin, par monsieur le capitaine et consul Marco

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.482/18

Surioara mea,

În momentul acesta primii scrisoarea ta din Rușciuc de la 30 iul. Mă grăbesc să te înștiințez, pînă nu pleacă poșta, că ți-am trimis încă trei scrisori prin d. Marcu la Vidin, dimpreună și cu niște gazete. Caută-le.

Ți-am trimis alte scrisori în urmă și prin Smărăndița. În toate îți scriam ce să faci și care sînt părerile mele. Frica de neavere nu-mi dă curaj să-ți scriu să vii la Paris. Nu poți să-ți inchipuiești nenorocirea ce am avea la întîmplare de a isprăvi de cheltuială. Sînt singur și sînt speriat.

De poți afla mijloace și te vei putea căpătui cel puțin cu 800#, atunci te poți aventura a veni pînă în Bavaria prin Stiria. D-acolo să-mi scrii și să vii eu la voi, căci fac numai cheltuiala drumului a unui om. De acolo ne putem viri undeva între bunii, oneștii și bravii germani.

Surioara mea, mare mîngiere mi-a făcut scrisoarea ta; însă vă rog nu vă jucați cu străinătatea și durerile mele. Altădată să nu-mi scrie numai o copilă; măcar un rînd pe marginea scrisorii să văz și de la cealaltă. Oh, ce e în sufletul meu! Fetitele mele, vă sărut, vă îmbrățișez, vă binecuvînt. Dumnezeu să vă întărească și să vă fie tată. Dumnezeu să vă apere, să vă consoale și să vă ferească. Scrisorile voastre îmi fac mare bine. A revedere, copilașii mei.

Surioara mea, cum să te ajungă scrisorile mele? Mi-e teamă să nu se piarză cele din Vidin. De poți să-mi trimiți ceva bani, alt mijloc nu e decît prin Constantinopol.

¹ Marie *Alexandriano*, nume conspirativ al soției lui I. Heliade.

De vei vedea că s-au împăcat oarecum lucrurile prin vecinătate, nu te depărta de țară, că e rău de tot p-aci în străinătate.

A revedere, scumpele mele ființe. Ienăchiță, fii cuminte și iubește și ascultă pe mama.

Joseph Fransky

17/29, aug. 1849, Paris

Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe verso:*] À madame, madame Marie Alexandriano, à Rusciuk, par monsieur le capitaine Lucas Clizian à l'agence de bateaux a vapeur

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.468/3

Surioara mea, copilașii mei,

Vă scriu după boală, sint sănătos; am avut un junghi. N-am de nici unele, dar nu am altă grijă decît de ce nu mi-a scris Frusinica. Să mă asigur de asta, să fie că n-a avut loc pe hirtie, și sint fericit, toate trec.

Am început a avea speranțe că o să vă mai văd, că o să poci a vă aduce lingă mine, la sinul meu, ca să nu [mă] mai dezlipesc de voi pînă voi muri.

Am aflat o întreprindere din care aș putea să-mi scot hrana, însă îmi trebuie un fond cel puțin de 500 galbeni. Dacă aș putea face suma asta, mi s-ar mai alina grija despre viitor.

Dacă se va putea, caută să faci ceva bani încît să aibi cheltuiala drumului și să vii în Paris cu vreo 700 galbeni, scoală-te și vino pe Dunăre. În Paris, 500# îi putem pune în întreprindere și cu 200# să ne așezăm și să trăim pînă va începe a ne da munca. Alfel nu știu cum să ne vedem pînă în primăvară.

Nu știu de ai primit atîtea scrisori ce ți-am trimis.

A revedere, soțioara mea; Frusinica, Virgilia, Ienăchiță, vă sărută tata.

I.E.

1849, aug. 24/5, Paris

Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe plic:*] À madame, madame Marie Alexandriano, à Vidin, par mr. le capitaine et consul Marco

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.484/2

Surioara mea,

De cînd te știu în Turcia am două drumuri prin care îți scriu: prin București și prin Constantinople. Prin amîndouă drumurile îți scriu întotdeauna mai aceleași lucruri, ca, dacă se va rătăci vreo scrisoare, să aibi pe cealaltă.

Ți-am scris prin Smărăndița că am început să întrevăz o speranță că aș putea să vă văz înainte de primăvară. Mi se înfățișează o ocazie să întreprinz ceva de unde să putem trăi, însă îmi trebuie un fond cel puțin de 500 galbeni. Fără acesta nu poci începe.

Dacă se poate a aduna ceva bani cu care să faci drumul și să rămie apoi 700 galbeni, din care 500 să pui în întreprindere, și 200 să avem de cheltuială pînă să începă a ne da rodurile osteneții, scoală-te cît mai curind și vino pe Dunăre la Paris, însă nu lua slugi, că ne stingem cu cheltuiala.

Am fost bolnav, am avut un junghi vreo șapte zile, dar mi-a trecut de vreo cinci zile. Am uitat și hoala și neaverea și străinătatea și nemijloacele de a vă vedea, pe lingă scrisoarea nescrisă și de Frusinica. Pînă nu voi avea răspuns curat, nu mă poci odihni. Oh, copilașii mei, cît vă iubeste tata al vostru. Să trăiți și să vă binecuvînte Dumnezeu. V-am răspuns la scrisoarea ce mi-o trimiteți din Rusciuc, prin Smărăndița. Caută, dragă, scrisorile mele, vreo trei, și cu niște gazete, ce ți le-am adresat la Vidin la d. Marcu. A șaptea scrisoare e cu asta ce ți-am scris de cînd ai trecut la Vidin; trei prin d. Marcu, trei prin Smărăndița și asta prin d. Luca.

Fetițele mele, Frusinico, Virgilio, băiete Ienăchiță, vă îmbrățișez și vă sărut; surorilor voastre le-am scris îndeosebi la pensionat. Rugați-vă lui Dumnezeu să ne mai vedem. Cîte sufer nu mă slăbesc, nu mă împuținează. De mine nu am milă, cînd aș ști că voi mă iubiți mai puțin și nu simțiți durere pentru mine, aș avea o consolăție, căci v-aș ști că nu suferiți. Dorul ce am însă pentru suferințele voastre, acela mă slăbește și mă împuținează.

Să ne vedem sănătoși, copilașii mei, tata al vostru,

I. Eliade

1849, aug. 24/5, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Ruschouk, par mr. le capitaine Lucas agent des bateux à vapeur

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/8

Surioara mea,

Iar este de mult de cînd n-am luat scrisoare de la voi. Scrie-mi, draga mea, pe toată poșta. Eu îți scriu de două ori pe săptămînă, și prin Viena, la Smărăndița, și prin Constantinopole.

Nici un răspuns n-am luat la scrisorile mele, este a opta scrisoare cu aceasta. Sînteți voi sănătoși, aveți ce vă trebuie? Eu am avut un junghi vreo zece zile, sînt sănătos acum de la Dumnezeu, căci doctor și doctorii n-am avut cu ce să plătesc.

Îți scriam în urmă că de aș avea vreo 500 galbeni aș avea a întreprinde ceva de unde să scoț hrana pentru mine și pentru voi și aș avea curajul să vă scriu să veniți, altmintrelea uite că Dumnezeu p-acolo tot nu v-a lăsat, pentru că tot mai sînt oameni ai lui Dumnezeu.

P-aici e civilizație, adică loc unde să moară omul de foame.

Dumnezeule, cum să fac să vă mai văz? Nu mai îndrăznesc să întreb de Frusinica. Nu mă poci odihni de cînd am luat cea din urmă scrisoare unde ea nu-mi scrie, și ce de mult e d-atunci. Și n-am luat nici un răspuns la întrebările mele.

Scrie-mi mai curînd, dragă. Gîndește cum eram în boala mea singur în casă, cu nopțile mari și cu gîndul tot la Frusinica și la voi toți.

Nu mai știu, tu mi-ai scris, ori altcineva mi-a spus ori mi-a scris că ai scris o scrisoare d-lui I. Ghica la Constantinopole. Draga mea, nu ți-a spus Ștefanache cum mă sfișie omul ăsta? De ce ai scris; cine știe ce va mai face din scrisoarea ta?

Acum în urmă a răspîndit în Constantinopole infamii asupra mea; și a scris cite calomnii toate aci în Paris, încît mi-a amărit sufletul. Să-i dea Dumnezeu bine, însă departe de astfel de oameni. Cînd ai ști cite a făcut și cite e capabil să facă.

Dacă poți, trimite-mi ceva bani. Mă zorește mult stăpînul birtului și nu știu ce să-i mai zic.

Copilașii mei, Frusinico, Virgilio, Ienache, vă îmbrățișez și vă sărut; consolați pe mama.

Draga mea, dacă va fi vreo speranță să poci face ceva bani, încît să poți veni cu vreo 700 galbeni în Paris, atunci pune-te pe Dunăre, vino la Viena, de acolo cu drumul de fier vino la Berlin, și din Berlin în Paris. ăsta e drumul cel mai comod și mai eftin. Crez acum că se va fi liberat cursul Dunării.

Nu știu dacă ai primit scrisorile ce ți le-am trimis prin Marcu la Vidin? A revedere, sora și mama mea, a revedere copilașii mei,

I. Fransky

1849, sept. 1/12 [13] Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

M.I.J.P., Corresp. inv. 1.380/7

Surioara mea, copilașii mei,

Cum se poate? Ce s-a mai întîmplat că nu iau scrisoare de la voi de la 30 iul. (două luni)? Două luni atît de lungi de așteptare, unde Frusinica nu-mi scrie nimic, unde peste opt scrisori v-am scris să mă înștiințați de ce nu-mi scrie Frusinica? Unde zi și noaptea nu sînt decît cu gîndul la voi, unde nopțile boalei de vreo zece zile mi se părea atît de eterne în singurătate, în așteptare și dureri și ale junghiului și ale sufletului!

Oh, Doamne! Fă să fie neîngrijire, uitare însuși de la dînșii! Lasă să mă uite, numai să fie sănătoși!

Dragă Marișo, să vă fi știut în Transilvania, aveam cel mai mare neastîmpăr, căci era teatrul rezelului, însă tot imi rămînea o speranță. Aș fi balanțat între nevoi și între neputința de a-mi scrie și de a vă ajunge scrisorile pînă la mine. Să vă știu însă în Rușciuc, între amici, neîncunjurate de piedice și cu mijloace și de a trăi și de a-mi scrie și de a mă ajunge scrisorile voastre, și două luni să n-am nici o scrisoare după atîtea întrebări

ce vă fac? După atîta neastîmpăr ce văzurăți în opt scrisori ale mele, asta mă pune în cea mai mare disperăție.

Nu e nimic, surioară. Sărăcia cea mare, datoria, disprețul și cîrtirile neîncetate ale stăpînului casei, încetarea de a-mi mai da ce-mi trebuie, boala ce am, trai în singurătate, fără doctor, fără mijloace a cumpăra un muștar noaptea, prin întuneric, ziua cu toate privațiile; nu sînt nimic astea, că trecură zilele rele, ca și cele bune, nu e nimic. Și de aci înainte să petrec tot astfel de zile și ce știi, poate și siluit a plăti ce sînt dator, poate trec și pe la judecăți. Nu e nimic, că vor trece și acele zile, cum trecură mai o jumătate de secol peste capul meu, și parcă este ziua de ieri, zilele prunciei mele. Însă să crezi, să prepui că tot ce ai mai scump suferă, e nenorocit, e... cine știe cum, să întrebi mereu și nimeni să nu-ți răspundă, nici ai tăi însuși, asta e greu și cît e răul de mare ce mi se face, de ar veni din neîngrijire sau uitare, cu atîta v-aș binecuvînta și pe voi și cerul cînd aș putea să mă asigur că sînteți bine și numai din uitarea voastră am suferit atîta.

Nu vă mai scriu nimic, nici de cum sînt, nici de bani să-mi trimiteți, nici de ce să faceți, nici dacă aveți mijloace a ierna împreună, căci despre toate v-am scris în opt scrisori trimis[e] prin d. Marcu la Vidin, prin Smărăndița și prin d. Luca la Rușciuc. Dumnezeu cu voi și mîngîierea lui cu mine.

Copilașii mei, Frusinico, Virgilio, Ienăchiță, vă îmbrățișez, vă sărut și vă binecuvînt. Darul Domnului cu voi și înțelepciunea lui să vă povățuiască și să vă mîntuie.

A revedere,

If. Fransky

1849, sept. 14/26, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

B.C.S., Coresp. inv. 15.216

Marițo și copii,

Mi s-a obosit sufletul a vă mai declama dorul și durerea, pentru că voi nu-mi mai răspundeți. Este a zecea scrisoare asta, și de nu voi primi nici un răspuns cu poșta de poimîine, fiți sigure că nu vă mai scriu. Dumnezeu cu voi, după cum e dorul și mizeria cu mine.

Smărăndița mi-a scris o dată și i-am scris peste șase scrisori, fără a lua nici un răspuns. Miine îi mai scriu și ei, și sănătate.

Nu vă zic a revedere, pentru că nu mai am nici o speranță. Dumnezeu cu voi, ca să nu fiți așa crude cu altă lume.

I. Eliade

1849, sept. 26/6, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Ruschouk, par mr. le capitaine Luca, agent des bateaux à vapeur

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/9

Surioara mea,

În momentul cînd scriam ca să întîmpin poșta de astăzi, primii în fine și două scrisori ale tale, de la [?] una din 31 oct. și alta din 3 noiemvr. Nu poci să le citești, nici să răspunzi, că pleacă poșta. Aruncați ochii și văzui data *Constantinople*. Fie numele domnului binecuvîntat, că nu trăiesc de cînd vă știu pe mare. Ați scăpat! Fie mărit numele Domnului. Nu voi în momentul acesta nici să știu mai mult, nici să urez mai mult.

Am fost supărat pe voi toți. E de mult de cînd nu v-am scris și nici nu voi mai scrie decît răspuns la toată scrisoarea ce îmi veți scrie. Așa e mai drept și nu face pe nimeni să se supere.

Scrisori și intrige am primit destule să-mi insulte nenorocirea și să-mi invenineze sufletul. M-au costat mult. Am scris cîte ceva lui Costache și i-am zis să nu-ți arate necazul meu, ca să nu te mai mîhnească. Dumnezeu știe și pe vinovați și pe inocenți și să dea fiecăruia după faptele sale, sau mai bine să ierte pe toți.

Banii ce mi-ai trimis abia mi-au ajuns să plătesc datoriile, să mai rămîi dator vreo 30#, și iar să n-am nici cizme.

Astăzi primii 2.200 franci de la cei din Brusa, adică vreo 180# pentru a le cumpăra acții la o gazetă, nici un franc nu e pentru mine.

Voi să viu să fiu cu voi, însă îmi trebuie răbdare pînă să am în dispoziția mea:

1) Voie de la Î. Poartă.

2) Bani să-mi plătesc acești 30# și ce datorie voi mai face pînă voi lua voia.

3) Bani pentru cheltuiala drumului.

Astăzi sîntem [în] 6 dechem. sau 24 noiem.; pînă să am răspuns la scrisoarea aceasta trebuie 20 [zile] dusul, 20 întorsul, și alte vreo 10 zile cel puțin pînă se va da voia și să vor face banii (dacă va fi voie și bani). Așa, la 6 febr. abia să am răspuns hotărîtor. Atunci nu mă pui pe mare, plec pe uscat, iau d-a lungul Italia, și de la Neapol mă îmbarc la Malta și stau o zi-două, de aci la Atena iar așa, de aci la Smirna, ș-apoi la voi. Fie, Doamne, așa!

De nu mi se va da voie, fă cum să avem o pensie să viu la Malta sau în Atena, unde să veniți și voi, să trăim cu toții și să nu ne mai despărțim decît morți, și nici atunci.

A revedere, Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache, vă sărut. A revedere,

I. Eliade

1849, [nov. 24]/dechem. 6, Paris.
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

P.-S. Cu poșta trecută v-am trimis bilete de vizită, lui Costache și tie.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.483/1

Surioara mea,

Ți-am scris cu poșta trecută în momentul cînd primeam scrisorile tale din 31 oct. și 3 noiem., și puțin am putut să-ți răspunz la dînsese, căci poșta nu mă lăsa.

Mulțumită lui Dumnezeu că ați ajuns sănătoși în Constantinopole. Și am uitat toate necazurile și toate supărările și ispitele oamenilor. Cînd eram numai în lipsă și în străinătate și în boală, mă simțeam ferice, cu dorul vostru și cu Dumnezeu, ce era nedezlipit de mine prin ocupație și travaliu (căci Dumnezeu creație și travaliu continuu este). Scrisorile mele, oricîte v-am scris, sînt toate subț impresia domnitoare a amorului și suferințelor martirului.

Cînd însă nuvele fatale, oameni înveninători și besi ce se coboară a insulta pînă și cadavrele veniră în mijlocul durerilor a-mi sfișia cele mai vitale puteri ale inimei mele, puncturile cele mai sacre, unde profanația încă nu ajunsese; cînd cu tăcerea ta la atîtea scrisori ale mele ce întrebau de Frusinica și cu uitarea totală a unui om ce zăcea fără luminare și fără doctor, fără o mină încai alta ca să-i gonească sau să-i adoarmă junghiul; atunci să nu știu nici de copii, atunci să curgă scrisori pline de infamii și atunci să văz o probabilitate de toate în tăcerea voastră.

În chinurile mele morale atunci am scris lui Costache¹, plingindu-mă și lui Ștefanache². Apoi îndată iar scrisei lui Costache să rupă scrisoarea lui Ștefanache și pe cele ce scrisesem lui. Ție nu mi-aduc aminte să-ți fi scris aspru, nici rece decît în ultima scrisoare, sau mai bine scrisorică de cîteva rînduri, unde mă plîngeam pentru Frusinica, pentru ce nu mi-a scris. Eu murream atunci de temerile în care mă băgase nevederea rîndurilor ei lingă rîndurile Virgiliei; și trei-patru scrisori scrisesem să-mi spui cauza și nici o știre nu aveam.

Să le lăsăm astea. Îmi scrii să vin. Unde? În Turcia. Am mai fost o dată și nu m-au lăsat să intru. Nu mai poci face asta fără voie și nici nu crez să am voie decît ca să fiu undeva închis. Nu e cu noi, dragă, ca cu ceilalți [...].

Cată să te asiguri bine întii de voie, sau dacă nu se va putea, să ni se asigure vreo pensie. Atunci, avînd a plăti datoriile și cheltuiala drumului, nu mai șez nici o oră în Paris. Sînt sătul de cîte am văzut și simțit. Plec, și, fiindcă e iarnă, nu mă expui nici pe mare, nici pe uscat; iau de-a lungul Italia, viu la Neapole, mă îmbarc la Malta, și acolo aștept ori voia, ori pe voi.

Însă pînă să am răspuns la o scrisoare, văz că trec cite 40 de zile, 20 dusul și 20 întorsul. Astăzi sîntem în 16 dechem. și peste 40 zile sîntem în februarie. Nu e dar nici o speranță să ne vedem mai nainte de trei luni, chiar voie și bani să avem, afară numai dacă din neașteptate îmi vor pica ceva bani acum îndată, să poci pleca acum îndată, și peste 12 zile să fiu la Neapole, și peste alte două la Malta, și peste alte două în Atena, unde să aștept știre de la voi, altfel e imposibil.

¹ Const. *Alexandrescu*.

² Ștefan *Andronic*.

Îmi scrii și îmi arăți visele frumoase ce ai despre copii. Dumnezeu are cură de toți și prevede. Alegerea ta e de mult și în mintea mea, mai de la ajungerea mea în Paris. Nimic nu văz mai bun, însă un refuz sau antipatic sau simpatic mi s-ar părea foarte greu, căci prea mult îmi iubesc copiii. Ca să vie propunerea de la dînșii e cu neputință în astfel de timp, în strîmtoarea lor, în mijlocul depravației Parisului și într-o depărtare atît de lungă de unde oamenii nu numai nu se văd, ci dacă vine și vestea... Dumnezeu!, fie-ți milă de mine și de copilașii mei și fă buni pe oamenii cei răi. Să sperăm, surioara mea, la Dumnezeu.

Am trimis două petiții din partea mea către ex.-s. Ali-pașa și din partea d-lui Tell, una prin ambasadorul nostru, și alta prin Costache. Este timpul să am răspuns de la Costache și mi-e teamă că s-a pierdut și aceea. Mai trimiț una, acum.

Făcui această petiție și pentru tine și doamna Tell; iată, și-o trimiț. De socotești, înțelege-te cu d. Hristofi și suscriți într-însa și pe d-na Tell; ca să iasă un răspuns la amîndouă. Aceeași soartă au amîndouă mumele și amîndoi tații. De va fi vreo necuviință, suscrie tu îndeosebi una, și cealaltă va fi suscrisă iar îndeosebi.

Sărută-mi copilașii. Frusinico, Virgilio, a primit tata scrisorile voastre și vă sărută. Domnul și ajutorul lui fie cu voi. Marișo, Ienăchiță, vă sărut și fiți cuminte, iubiți pe mama și nu o necăjiți.

A revedere,

I. Eliade

1849, decm. 4/16, Paris.
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

P.-S. Casele noastre sînt cazarmă, afară de dărăpănarea grădinei și obiectelor; ele au o chirie, și o chirie ca o cazarmă. Asta se va socoti undeva. Asta e recompensa patriei că am mintuit-o de anarhie și am apărât averea fiecăruia, ca să-mi dărapene pe a mea.

Colecția George Potra

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta cu nr. 3 din 23 noiemvr. Am văzut speranțele și cugetele ce ai. Dumnezeu să-ți ajute!

Eu, dimpreună cu colegii mei, ne-am lepădat sau ne-am tras din orice sarcină. Aș vrea să plec în orice oră din Paris, însă bani n-am; iarnă este, și nu știu unde să viu să vă aflu. În Constantinopole nu crez să am voie; și aș vrea să mă vir într-un colț de lume, unde să nu mai auz nimic de politică, să nu mai văz nici un căuzaș. O să las în Paris pe unii și o să dau în Constantinopole de alții. Nu știi cum aștept răspuns la scrisoarea ce ți-am trimis la 17 decem. și la aceasta. Recitește-o și vezi de fă ceva a-mi răspunde pozitiv la amîndouă, să știu cum să mă determin. E timpul să mă apuc de ceva. E timpul să mă văz între copii, ori să veniți la mine, ori să viu la voi.

Nu știu de a primit Costache o scrisoare către ex.-s. Aali-pașa, unde aveam și o alegorie a unui tablou ce văzusem în Paris. Nu știu cum se va fi primit acea alegorie.

Îmi scrii de cont. Ce trebuință am să știu de conturi? Mai bine ai fi făcut să nu le fi uitat atât, căci aveai de cheltuială, a ajunge de ris și pradă boalei, și să nu ajung a lua bani de la bunul Andrei. Din toată starea ce am muncit și care s-a jăfuit și s-a vindut, mi se putea trimite ceva. Te rog, surioară, nu-mi atinge buba asta de socotele și conturi.

Îmi scrii că speri să iei ceva bani aconto de cele ce ni s-au prădat. Eu mă rog lui Dumnezeu să nu iei nimic alta decît o pensie, pentru că atunci, cu adevărat, ne rămîn copiii săraci... Nu grăbi lucrurile.

Nu știu de ce în treacăt vorbești *numai așa* de slăbiciunea Frusinichii. Ce slăbiciune are? De ce nu mă înștiințezi? Așa m-ați făcut să mor de durere și cînd nu mi-a scris ea și vă întrebam pe toată poșta și n-aveam nici un răspuns.

Din cei 100# ce mi-ai trimis, nu mi-au rămas nici cizme să-mi cumpăr. Am primit de la amicii mei din Brusa 2.200 fr. pentru niște cheltuieli (care știi), ce mă însărcină să fac. N-am cheltuit nici un ban dintr-înșii și i-am dat la un loc sigur, pînă voi avea răspunsul.

De mi se va face vreo leafă, sau mai vei trimite ceva bani de plecare, atunci mă întinz a cheltui dintr-înșii, ca să grăbesc plecarea mai curînd; altfel, nu mă ating de banii ce nu-i poci plăti.

Dragă, cînd are cineva fete, crez că trebuie să fie mai prudent, spre a nu trage invidia. Eu făcui niște observații celor din Brusa și le arăt frățește că au greșit mult, adesea, de au făcut distincție lui Eliade, căci cu asta i-au făcut rău, căci m-au izolat și au răpit pe ceilalți de dînsul. Dacă mă supără astfel de distincții pentru mine, ce sînt bărbat, mă supără și mai mult cînd se fac și cînd le sufăr pentru fetele mele. Oamenii așa sînt: fac curte, serenade și caută un pretext pentru cutare și cutare lucru, pentru că sînt fetele lui Eliade! Și ia să fi fost bătrîne sau prunce, să vezi, s-ar fi făcut? Lumea e nedreaptă, însă are și un sens bun; chiar în mușcătura invidioșilor, înțelepții află un folos. Fugi de astfel de celebrări, care, cînd s-a întîmplat să mi se facă mie, mă crede pe Dumnezeu că mi se părea că mă duce la groapă.

Cine m-a iubit pe mine și copiii în felul acesta, ca să mă distingă din alții, ce și ei au suferit și suferă și au sacrificat, acela mi-a făcut — poate fără să știe — mare rău.

Îmi scrii că o să-mi trimiți scrisori pe la stățiile pe unde o să trec, poste restante, pe adresa N. Georgiade; însă ai uitat că pașaportul meu e Iosif Fransky? Și cu ce pașaport o să poci eu lua scrisorile adresate la N. Georgiade? La poste-restante cată să arăți pașaportul și cu n-am numele ăsta.

Îmi pare bine că vă cercetează d. Diufur. E bărbat, pe cît l-am cunoscut, foarte stimabil și plin de inimă și umanitate. Cît poți însă, fă ca ale oricui vizitele să fie cît să poate mai rare, pînă ne vom vedea cu toții, nu pentru probitatea omului, ci pentru ochii lumii și mai virtos ai acelor ce văd și cele ce nu există.

A revedere, surioara mea, Dumnezeu să ne întâlnească sănătoși. Răspunde mai curînd, categoric, la scrisoarea aceasta și la precedentă încît pentru ceea ce se atinge de întîlnirea noastră.

Sărută-mi copilașii,

I. Eliade

1849, decem. 15/27, Paris, aceeași adresă

P.-S. Cît poți, nu vorbi politică; nu te amesteca în opinii. Lasă lumea și cabinetele să meargă unde le mină degetul lui Dumnezeu.

Despre cele ce mi-ai scris pentru dd. Grădișteanul și Pleșoianu, nu mă poci expune, cum ți-am scris, a le zice ceva. Toată cercarea ce se poate face, este să zici lui Costache a se înțelege cu d. Hristofi, pe departe, și a-l pune pe dînsul să scrie d. Pleșoianu. Vie-i din altă parte îndemnul și laudele, după cum le-au venit și novele rele.

Menajează pe Christofi; teme-te însă de a-l face a vedea lucruri ce nu sint de sistema și temperamentul său. El ține socoteală de toate. El a scris multe lui Pleșoianul. El a scris și cele ce a auzit în Lipsca de la lipscanii români și în Viena despre tine, că ai luat bani de la unguri. Din nerăutate și din dorința de a-și ține în relație amicii, scrie ce aude. Mai dăunăzi, scrise că a auzit că pleci tu în Moldova, cu un moldovean, să te miri?

Cum îți spui, menajează-l; să-l ia Costache cu binele, să-l facă pe el a scrie lui Pleșoianul și a-l determina a-mi propune, de va voi, să contracteze asemenea alianță, chiar el. El propuindu-mi, eu o să voiesc, și nici o parte, nici alta nu e rănită. Altfel, îmi sint prea scumpe ființele sufletului meu ca să le sacrifice cu un refuz.

De îmi va propune Pleșoianul, după povăța și îndemnul lui Hristofi, pe care îl iubește, atunci eu, prin Pleșoianul, fac să se propuie Grădișteanul. Mă înțelegi? Așa se poate cerca sau și reuși, altfel nu.

De vei avea bani, trimite-mi cîteva sute de fra[n]ci, să iau copiilor cîte ceva ce voi socoti că le trebuie. Eu, din economiile mele din anul trecut, le-am și cumpărat multe lucr[ur]i, care mi-au prins bine de multe ori.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinopole, par mr. Dem. Sakellario

Colecția George Potra

Nr. 3

Surioara mea,

Nu-ți răspunz nimic la scrisoarea ta din urmă, de la 3/15 dechem., pentru că aiurezi. Mi-ai mai scris una cam în felul acesta și n-am luat-o în băgare de seamă. De-mi vei mai scrie tot așa, să știi că nu-ți mai răspunz.

Scrie-mi cum îți scriu, răspunde-mi la ce îți scriu și atunci pricep și eu că e *corespondință*; altfel e aiurare. Eu, în scrisorile trecute, de cînd ești în

Constantinopole, ți-am dat să pricepi pe ici, pe colo câte ceva din clefetirile unora și altora, nu ca unul ce le ia de capital, ci ca un indignat asupra lor și ca o dare de știre, a ști cum să fii mai circumspectă și mai avară cu oamenii ce n-ai nimic a pierde. Tu ai suferit destule, ca să-ți mai adaog și eu altele; și de aș fi avut nemila ca să-ți imput ție, și nu răilor, m-aș fi exprimat curat în scrisorile trecute, cu nr. 1 și 2. Și tot ce ți-am scris n-a venit din indignație asupra ta, cît pentru că crez că la vîrsta [la] care sîntem, avem același comun interes despre copiii noștri, și informarea la timp, cînd se pot oamenii corespunde, nu e nicidecum nefolositoare.

De vei avea spirit și minte, vei putea pricepe că multe vorbe s-au făcut nu de la inamici, ci din învăț rău, de a spune fără luare-aminte și fără răutate poate la novitale.

Iar îți mai repet, fii afabilă, amabilă cu oamenii onești; nu băga însă pe nimeni în secretele familiei, nu arăta nimului nici chiar prepusuri (de ar fi) ale soțului, necum cînd ele nu există; fă să știe lumea că ai toată stima și încrederea unui soț cu care trăiești mai mult de 25 de ani, ca să nu faci mulțumirea spurcaților că au putut să-ți amărască sufletul și ca să nu dai de vorbă și de corespondință oamenilor chiar inocenți și onești.

Eu prepusuri n-am avut; parapon însă am avut mare la nescierea cînd prin toate drumurile, prin București și prin Constantinopole, îți scriam și întrebam de Frusinica, și mai mult de două luni n-am luat nici un răspuns. Parapon am avut de ce soția și copiii să nu-mi trimiță măcar 100 de sfanți din banii ce avea, și tocmai după ce s-au sfirșit să văz că vine Andrei în ajutorul meu. Părerere de rău am avut de cele ce mi-ai scris despre Iordache și Ștefanache. Toate mi-au trecut și le-am uitat însă de cum v-am văzut scăpați de marea [pe] care știam că sinteți expuse. Ș-apoi astea nu vor să zică prepusuri și influințe ale scrisorilor spurcate de la oameni imorali și nu trebuie pînă nu te vei înțelege cu mine nici să mai bagi pe alții în înțelegere, nici să-mi scrii cum eu nu ți-am scris. Iar stilul vechi, iar morminte, iar morți, iar vîitături ce nu mai șad bine? Ba să isprăvesc fapte, ba să duc în capăt scopul!

Surioară, fii mai rece și lină te rog; nici nu mă mai lăuda atita cît nu merit, asemănîndu-mă cu Hristos, nici nu mă insulta apoi, ca pe cei mai din urmă oameni. Moderația e mai bună.

Eu am scris câte ceva lui Costache pînă nu erai aci, în Constantinopole, și pînă nu primisem scrisorile tale, și l-am rugat să nu-ți scrie, nici să-ți spuie ceva de vei veni, ca să nu-ți mai adauge suferințele. Eu nu-ți mai scriam, pentru că nu-mi scriai. Ce vrei să știi ce-i scriu? Vezi ce îți scriu ție și răspunde la acelea.

Vezi, soro, că nu-ți scriu nici cu supărare, nici cu dispreț. Am toată întregimea și pacea sufletului; și dacă raționarea și interesul familiei mă face a-ți pune înainte cîteva observații, ia-le cum ți le fac și primește-le cu aceeași judicată sănătoasă.

În toate scrisorile mele, de cînd ne-am despărțit, ai văzut stima și considerația; în aceasta și în trecuta, asemenea. Și dacă ți se va părea că lipsește, împlinește-o tu în mintea ta și cu conștiința, căci se cuvine să ți-o dau

și se cuvine să ți-o dai tu singură. Când cineva își dă singur din co[n]vicție stima, puțin îi vine să bănuiască că alții nu i-o acordă. E mai presus de lipsele și impuținările altora.

Iar îți recomand moderația și gîndește-te mult cînd vrei să faci ceva. Nici nu irita oamenii prea mult, nici nu-i entuziasma. Ți-am mai scris și altădată, că sînt bărbat și am văzut că mai deopotrivă m-au vătămat și clefetirile sau calomniile multe (căci fac pe oameni a și crede dintr-insele) și laudele multe, căci nasc invidioși și inamici mai turbați decît dacă le-ai fi făcut vreun rău. Cît se va putea, aș dori acum să vorbească lumea mai puțin de mine, nici de bine, nici de rău, și cu atît mai mult de casa și de copiii mei, căci sînt fete.

Nu face de vorbă nici de bine, nici de rău oamenilor. P-aci s-auziseră cîteva vorbe vage și poate se și uitaseră. Cu scrisori însă, care se scriseră de la unii, a te dezvinovăți din punct în punct, aflară oamenii toate spurcate calomnii, și iată de vorbă, iată materie inamicilor a-și mai adăuga și ei veninul lor; iată dispute între apărătorii calomniatorilor și condamnatarii lor.

Eu ți-am scris ceva în scrisoarea trecută, ca să faci să vie și numele bun pentru interese scumpe și la care sîntem datori a ne gîndi; însă alta e să zică cineva că cutare e om de omenie, și alta e [să] zică: cutare nu a fost rău, nu știu cum și nu știu cum, și iar nu știu cum, după zisa cutăruia și cutăruia. Asta e mai una cu a da o nuvelă sau știre despre lucruri ce s-au zis și era niște oameni cari nu le știa.

Ți-aduci aminte că sînt ani de cînd ziceam adesea că chiar către Maica Domnului alta este să-i zică cineva: „curată, candidă, vergină“, și alta este să-i zică „nespurcată, neîntinată, nebatjocorită, neprostituată, necunosătoare de pat bărbătesc“ și celelalte, înșiruind toate vițiurile și toate demoralizațiile în negativ. Apoi cînd o astfel de laudă devine mai o insultă sau o ofrandă de urit gust și de judecată slabă, către chiar nemuritori, cu cît mai virtos către noi, a căroră tărie și onoare e așa de fragedă ca și pulberea colorată a catifelei aripelor unui fluture care, cum le apuci în mîină, își pierde toată freschețea și idealul naturei, devin palide și încep a rechema ideea aripelor unei pasere de noapte, unui liliac de întuneric. Așa sîntem de fragili noi, oamenii, pe lîngă tăria nemuritorilor.

Cînd am început scrisoarea, ți-am zis că nu-ți răspunz la a ta, și crede că așa am făcut. Ți-am observat multe, și răspuns n-are acea scrisoare, căci răspunsurile se fac în același stil cu provocările.

A revedere,

I. Eliade

1849, dechem. 25/1850, ianr. 6

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.498/15

Surioara mea,

Două scrisori ale tale le-am pri[m]it astă-seară: una prin d. dr. Merei, 12 noiemvr., și alta cu nr. 5 din 13 dechem.

Mai întâi de toate, îți răspunz că tot ce mă doare este că n-am timp pînă mîine să întîlnesc doctori, și nici nu știu care este mai bun, ca să mă consult. după relația ce mi-ai dat a copiilor.

Îmi spunea inima, surioară, și de aceea eram în neastîmpăr și îmi ieșeam din mine și mă lamentam cu atîta disperație și-ți imputam cînd nu primeam nici o scrisoare de la tine cîte două-trei luni. Și eu neîncetat mă rugam, îți scriam să mă înștiințezi de copii și mai virtos de Frusinica, pentru că într-un rînd nu-mi scrisese. Ia șirul scrisorilor mele, după data lor, și vei vedea că singurul meu și cel mai mare parapon era pentru neștiința totală de sănătatea copiilor. Puțin și mai mult puțin îmi păsa mie de lătrăturile infame ale unor mizerabile ființe care și-au luat răspunsul cuviincios.

Puțin îmi păsa dacă mi-aș fi știut nevasta și copiii sănătoși și în siguranță, însă de la ei, din fatalități să n-am știre, și pe demoni să-i găsească mila de mine tocmai atunci să mă vaiete ca să-mi învenine sufletul. Asta îmi venea mai rău decît moartea, pentru [că] nu-i credeam, și calomniile lor avea o aparință de adevăr sau întîmpinul de a nu avea știri de la ai mei, ce mizerabilii acei zicea că m-au uitat. Eram nevoit ca să astup gura celor ce mă întreba să invent noutăți, să spu că am neîncetate scrisori de la voi și altele. Necazul meu nu era pentru mine, ci pentru voi, asupra căroră izbea infamii la așa timp și nu puteam insufla stîmă și credința ce eu și-o păstram.

Cînd o dată — fiece scrisoare spurcată și-a luat răspunsul său.

Surioară, dea Domnul să fiți sănătoși, că inima mea atunci e fericită, și cînd sîntem ferici atunci sîntem și buni, știm și să ne închinăm lui Dumnezeu și să iertăm pe răi. Cînd suferim, ispitele ne fac să ajungem și noi asemenea răilor, căci inima e năsprită și le întoarcem cîteodată răul cu alt rău.

Să fiți sănătoși și nu ne turbură nimic gura unor asemenea oameni, ba încă, iertîndu-i, vine timpul a-și cunoaște și ei păcatul și se fac și ei buni. Ura e muma certelor și a rezbelelor, și discordiile și rezbelele ai văzut ce aduce, din oameni răi fac și mai răi.

Dragostea e muma păcii, și pacea prin repaos și ocupație a fiecăruia lină distrage mințile, cultivă inima și spiritul pruncilor, înlesnind educația, și prin urmare din oameni răi prefăce soțietatea în oameni mai buni.

Îmi scrii de cîtiva înși, îmi numești nume. Nu-mi aduc aminte eu în scrisorile mele să mă ocup de dîșii, pentru că în depărtarea mea, cînd scriu mamei copiilor mei și copilașilor, mi se pare conversația din exiliul meu prea sacră ca să amestec și astfel de personaje și nume.

Nu poci, surioară, cu astă poștă de mîine să-ți scriu nici de petiția ce îmi scrii că te prepari să dai, căci nu am nici timp, nici mintea alinată ca să o fac. Mult m-a afectat neputința și suferințele copiilor. De mă înștiințai din Rușciuc, făceam ce puteam și eram acum, dacă nu în Smirna, cel puțin în Atena. Însă acum e mijlocul iernei, sînt prea slab. Cînd ies cîte o oră

afară, de nu voi băga de seamă, mă bolnăvesc îndată. E vreo 15 zile de cînd nu ies afară de frica frigului, și mai de atunci n-am văzut nici pe Tell și Golești și ceilalți amici, ce șed prea departe. De îmi vei trimite bani mai curînd, mă scol și plec pe uscat prin Italia. Clima e dulce pe acolo, nu e aspră ca pe mare. Nu mă imbarc decît la Neapole, pentru locul unde mi se va învoi să viu.

Lucrez zilele astea un ce care e în oarecare raport cu pagubele noastre. Această scriere îmi va lămuri și mai bine ideile a le așterne în orînduială și în petiția ce ți-o voi trimite. Cu poșta viitoare crez că va fi gata, și tot pînă atunci să poci afla de doctori mai buni a mă consulta pentru copile.

Despre Ștefanache, cată să iei vreo scrisoare de recomandație de aci către Omer-pașa și să i-o trimiți, însă recomandația să fie cum să fie protejată și de se va putea să recomande a se pune și în vreun serviciu. Oricum, scrisoarea îi face bine, însă scrie-i în parte să cultive cunoștința lui Omer-pașa, să-i ceară ajutorul ori la vreo funcție onestă, ori la vreo persecuție. Să se păzească cu toate acestea de a vorbi politică, de a critica; și mai mult decît toate, de a duce vreo nuvelă în casa în care va fi recomandat. Cunosc cum merg multe lucruri. Știu că omul la care va fi recomandat o să-și puie puterile a-l susține și a-l recomanda; însă astăzi sînt trei puteri în țară, cei cu dreptul, adică turcii, împilătorii [...] și domnia. Și domnul e în poziție cum să nu știe încotro să mulțumească; poate să ajungă lucru la filotimii și la certe, la impuneri, poate să ajungă lucru cu desele duceri și bune primiri fără rezultate, la întrebări și la răspunsuri sau complezențe de nevoie sau indiscrete, și din acele răspunsuri să iasă persecuții. Să se teamă de astfel de rol, și cît se va putea să fie măsurat. Guvernele află multe de la spioni de meserie, însă mai multe de la cei ce se zic amici, de la femei și de la popi. Guvernele, capii, polițiile sînt necesare ca și focul. De departe de multe ori te încălzesc, și de aproape totdeauna te ard.

Surioară, ți-am scris mai deunăzi că am cumpărat din economiile mele din anul trecut ceva pentru copile. Cînd am avut 100, 150#, ca să nu-i țiiu a se cheltui, i-am dat pe argintării, și cînd isprăveam banii, le puneam depozit la Muntele de pietate și trăiam, cînd căpătam ceva bani le scoteam, și așa mi-am dus lipsa cu econo[mii].

Am cumpărat 12 cuțite de argint aurite ca ale Frusinichii și le-am pus țifra Virgiliei; 12 linguri asemenea iar cu țifra ei; 12 furculițe mari foarte masive de masă cu țifra Frusinichii, alte 12 asemenea cu țifra Virgiliei; 6 lingurițe aurite cu țifra uneia, alte șase asemenea cu țifra alteia; apoi alte 12 linguri mari, 6 cu o țifră și șase cu alta.

Apoi strecurători de ceai și alte asemenea amănunte — de cafea și ceai — aurite, de gustul și lucrul cel mai eschis. Astea m-au făcut să n-am bani a vedea teatre, plimbări, rarități, haine; și tot astea m-au hrănit cînd n-aveam de cheltuială, că avea[m] ce pune amanet. De nu le-aș fi cumpărat, banii tot se ducea dacă nu spre mulțumiri, încai pentru *frăție*. Însă de cînd am luat 100 de galbeni, abia mi-a ajuns să plătesc din datorii, și de două luni se făcură altele.

A revedere, al vostru,

I. Eliade

Aș vrea să iau copilelor ceva stofe de haine, să le trimiț cu vaporul, că aici or fi scumpe, dar acu n-am bani.

Cînd citeodată¹ scoț cite o linguriță la cafea și le văd camarazii, și mă întrebă, le spui că mi-au dat d-acasă copilele pe drum. Nu voi să le spui că le-am cumpărat aci, căci sint în stare să nu mă crează că am putut să am atîta abnegație de sine să fac și astfel de economii. Ș-apoi la ce să le fac de vorbă? La ce să mă arăt mai iscusit, mai nu știu cum decît dinșii? Prin urmare taci.

Asta la bătrînețe este pereche cu imineii din copilărie ce îi țineam în mână și mă duceam desculț la școală ca să nu se spargă curînd, și să n-aduc cheltuială părinților.

Copila mea, Marițo, zi-i Virgilei, însă din partea ta, să nu se mai subscrie *Virginia*, ci *Virgilia*, să-și ție numele ce i l-a dat tată-său și preotul. Zi-i asemenea și lui Iordache să nu se mai subscrie *Dalig*, ci *Zalyc* sau *Zalyk* cu[m] să subscria tată-său. Asta dă o probă de inoranță totală.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constanti-nople, à Pera, par mr. Dem. Sakellario

Colecția George Potra

Nr. 5

Surioara mea,

Cu poșta trecută, Costache îmi scrie că scrisoarea ta-mi trimiți cu un ghenear Ernest². Iată și a doua poștă de zece zile, și eu nu văzui nici o scrisoare. Nu știu unde să mă duc și la cine să caut.

Nu-mi mai trimite scrisori prin ocazii, căci să pierd sau le iau prea tirziu, și-mi incurcă tot șirul corespondenței și lucrării. Nu știu cum să mă orientez. Eu aștept curierul cu o nerăbdare de zece zile, și apoi iată nici o scrisoare.

Cînd mi-ați scris prin doctorul Merei, peste trei expediții am luat scrisoarea cu un domestic de plăță, ce nu știa nimic ce să-mi zică.

Nu știu unde să-l caut, să-l iau pe dînsul a mă consulta cu alt doctor pentru copile. Parisul e haos. Fără adresă nu se mai poate omul afla, și apoi fiecare cum vine își cată de trebile sale. Ca să văză un om de care n-are intereș ii vine anevoie a plăți nu știu cîți franci la droșcă, sau a face pe jos curse ca de la Mitropolie pînă la Pantelimon. Scrisorile se aruncă la *petite poste* și adeseaori se pierd.

Trebuie să mă duc pe la toți ungerii ce cunosc, să dau de urma d. Merei, și cu dînsul împreună să mă consult cu vreun doctor, căci astfel de

¹ Cuvîntul *cite* se repetă în original.

² Ernő (Ernest, Hernalte) Kiss (*Kisz, Kiș*) (1800—1849); general maghiar; ia parte la revoluția de la 1848—1849 din Ungaria; comandant suprem al trupelor maghiare din sudul Ungariei; condamnat la moarte de contrarevoluție, după capitularea de la Villagos (Siria), a fost împușcat la Arad, din ordinul generalului austriac von Haynau.

lucruri de sănătatea celor mai scumpi ai tăi nu se fac așa fitecum, plătind din sărăcie cite 3 sau 4 galbeni ca să aduci moartea în casă în loc de sănătate.

N-am scrisoare, dragă, de la tine; nu știu la ce să-ți răspunz, decit să-ți dau relații despre mine. Sînt sănătos, cu poșta trecută ți-am scris o scrisoare lungă. Îți arătăm starea, dorința ce am să plec din Paris, să viu undeva să vă văz, și lipsa de mijloace. De cînd am primit acea 100# ce mi-ai trimis, au trecut peste două luni. Atunci plătind datorii trecute nu mi-au rămas, cum seriam, nici cizme să-mi cumpăr.

Am fost nevoit să rămîn tot în birtul unde ședeam, căci aci poci să am credit, și de trei luni aproape trăiesc iar pe credit. Peste șase sute de franci s-a făcut iar datorie. M-am mai împrumutat să-mi fac ceva haine grcase de iarnă. Și iată, iar 1.000 de franci dator. Să fi putut plăti atunci tot la birt și să-mi mai fi rămas ceva cu ce să închiriez o cameră particulară, mai puteam face economie. La birt mă ține peste 20 galbeni pe lună, cu toate.

Ce mult îmi pare rău că n-am avut scrisoare de la tine, căci răspunzînd poci a-ți scrie ceva mai mult; altmintrelea, vorbindu-ți numai despre mine, nu o să-ți scriu decit tot mizerii. Și sînt în nevoie a înceta scrisoarea.

A revedere. Sărută-mi copilașii, spune-le că nu le scriu, căci n-am scrisoare de la dinșii, a putea să le răspunz despre mine și despre inima mea sînt tot acela ce mă știu totdeauna și în scrisorile mele din urmă.

Oh, zece zile, mare lucru s-arunce cineva două-trei rînduri la poștă. Dacă vi se pare că curierii sînt prea deși la zece zile, faceți cum să am scrisori la fiecare 20 zile, însă regulat, pe poștă, căci nimic nu e mai trist să aștepți atit și să nu vezi nimic.

A revedere, copiii mei, căci și tu, Marie, ești copilul meu.

I. Eliade

14/26 ianr. 1850, Paris, aceeași adresă

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, Pera, par monsieur Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.480/2

Nr. 6

Surioara mea,

Scrisoarea ta cu nr. 7 din 3/15 ianr. am primit-o. Cea trimisă însă prin generalul Herneste nu am văzut-o încă, nici nu știu de a venit în Paris și unde să-l caut. Cea prin doct. Merei am primit-o, dar pe d-lui nu l-am văzut încă, în zile[le] astea i-am aflat adresa; m-am dus de două ori cu cea de ieri și nu l-am aflat acasă. Pînă nu-l voi vedea, nu mă poci consulta cu nici un doctor. Miine iar mă duc la dînsul, că am aflat la ce oră il aflu acasă.

Am văzut, surioara mea, cite îmi scrii și dificultățile ce întîmpini și întrevorbirea ce ai avut cu mama ministrului. Cu răbdarea și sănătatea se face toate, și tot consiliul ce poci să-ți dau este să faci cum poți a-i lua cu binele, căci altă speranță nu avem; cel puțin să fi fost cu zece ani mai tineri

și copiii cu zece ani mai mici; mai puteam altfel a ne arăta dreptățile. Răbdare, fata mea, cit vei putea, cit să nu semănăm nici prea cutezători, nici prea insolenți după părerea lor.

Cîte îmi scrii în a doilea coală a scrisoarei, nu mai [dau] eu acum nici un răspuns, căci de vom face răspuns la răspuns nu se mai termină. Crez că în scrisorile mele precedente m-am explicat destul și nu poți să mai ai nici un parapon pe mine.

Cu poșta din urmă m-am pomenit cu o scrisoare lungă, lungă, de la Cesar¹, singura ce am primit de la dînsul de cînd emigrez. Mi se plînge că i-a zis Costache și că l-a inculpat că el mi-ar fi scris în contra familiei mele. M-am mirat. Eu de la dînsul, cum îți spui, n-am luat nici o scrisoare. Și nu gîndi că scrisorile cuiva ar fi putut să mă turbure, și a lui și mai puțin. Puteam să nu primesc nici o scrisoare, și eu tot atît să mă mîhnesc cînd vedeam că trec cu lunile și nu primeam nici un răspuns, nici o știre.

Cei ce mi-au scris și-au luat răspunsul cuvenit; i-am pus la locul lor să nu mai [le] vie poftă să-mi mai scrie.

Apropozito de Cesar și de scrisoarea lui, formulai o maximă pe care s-o înveți și tu și copiii, și oricărui o vei spune, ca o doctorie să știi că îi faci mare bine.

Adică: „*Nu inculpa pe rău acolo unde nu e culpabil, că îi dai o putere de a se arăta om de omenie*“.

E bine omul să rabde și să ierte, iar dacă nu poate să numească pe rău pe numele lui, după faptele lui, tilharului zi-i *tilhar* și nu risca niciodată a-i zice *bețiv*, căci ești în pericol să-și afle dreptate. Sceleratului zi-i *scelerat*, iar nu *intrigant* ori altceva, căci îi zici aceea ce nu e.

Cu un cuvînt, dacă vrei să izbești pe cineva, izbește-l unde e slab, iar nu unde e tare. Cu lovitura astfel nenemerite ies adesea răii deasupra și pierd cei buni. Lășă-l, surioară, în plata lui Dumnezeu, este cu adevărat capabil de multe, și ar fi putut face fără nici un efect și asemenea scrisori, însă n-a făcut. Și dă-i pace, nu îl pune în poziție să zică că i-a ieșit dreptatea.

Surioară, nu știi cum aștept a se termina odată cu soarta noastră, sau să mi se facă vreo penzie, sau să mi se dea voie a veni să vă văz. Căci și prin una și prin alta nu se face decît să mă văz odată cu copilașii. Nu mai am repaus de dor și de remîșcarea de a-i ști abandonați și neîngrijii de ceea ce aș putea să le dau, ocupîndu-mă de dinșii. Am învățat o țară peste 28 de ani, am ajutat străini să învețe carte, și copilul meu crește în întuneric. Nu mă mustră cugetul pentru trecut, căci nu avea vîrsta, nu pînă acum, căci și eu cînd eram de vîrsta lui eram mai neînvățat, însă de acum înainte a mai sta neîngrijit e prea mult, e păcat, e crimă, și nu mai poci suferi reumușcarea. De acum înainte orice oră trece e pierdută; pînă acum nimic n-a fost pierdut, căci a cîștigat în fizic, și aceea trebuia să cîștige ca să poată a se folosi la timp și mai repede și mai cu spor în intelectual.

Îți trimit opt broșure: una s-o trimiți la marele vizir, alta la Suleiman-pașa, alta la Aali-pașa, a patra la generalul Opic, a cincea la ambasadorul englez, a șasea la românii cei înțelepți din Brusa, una pentru voi și a opta pentru Costache. Cu expediția viitoare vă voi trimite mai multe.

¹ Cezar *Bolliac*.

Vezi cum vei putea de-mi trimite, cum ți-am scris, ceva bani. Aș dori să am vreo 300# dacă se va putea, dacă nu rabd, numai condiția de a nu mă vedea cu voi nu o mai poci răbda.

Trimite-mi măsură pe picioarele Frusinichii și Virgilei, să le iau ceva botine și pantofi; aș dori să le iau și ceva haine.

Aștept poșta de la 9 sau 10 cu mare impatiență. Îmi bate inima și îmi spune ceva sau de bine, sau de rău. Ce viață dureroasă să trăiești tot cu bătaie de inimă, în incertitudine și departe de ai tăi.

Sînt bine acum, nu știu cîte zile, căci de cînd a intrat iarna zac cîte zece și cincisprezece zile de gutusarău greu, și abia sînt cîte vreo săptămînă cu răsflarea liberă și fără florile guturaiului. Nu ies afară, și tot nu mă poci scăpa. Urit aer are Parisul. Mă speriasem odată că o să mă apuce boala junghiului ce am avut-o două ierne la S-ții Apostoli, însă am scăpat, mulțumită lui Dumnezeu.

Pune și pe Marița să-mi scrie. Îmi scriu fetele că Smărăndița mi-a scris vreo trei scrisori de cînd s-a întors de la Giurgiu. Eu n-am primit decît una după atîtea ce i-am mai scris. Și prin urmare nu i-am mai scris și eu, întii că le fac cheltuială, și a doilea că pui pe oameni mai mult subț prevegherea poliției; destule au, ce să le mai adaug și eu, să fie sănătoși și ferici.

A revedere, surioara mea, sărută-mi copilașii.

Al vostru tată,

I.E.

1850, ianr. 25/feb. 6, Paris, aceeași adresă

P.-S. Cîte ți-am scris despre Cesar nu mai face să i se repete, căci prinde cineva cînd se pune în contact cu asfel de ființe; și ca să le ții departe alt mijloc nu este decît a nu le face să mirîie. Făcîndu-l să știe ce îți scriu, mă pui în contact cu dinsul. Și eu n-am vrut să-i răspunz.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

Colecția George Potra

Nr. 8

1850, febr. 14/26, Paris

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta cu nr. 9 din 24/5 ianr. Multe speranțe îmi promite, însă tot deveni negru la înștiințarea că ești bolnavă. Nu știu această știre sau un presentiment de disperție mă făcură a nu mai spera nimic. Dumnezeu să se îndure de noi, și mila sa să și-o arate, dîndu-ți sănătate.

Eu, cum ți-am scris și cu poșta trecută, am scăpat de gripele neconținute ce se manifesta cu junghiuri. Timpul s-a îndreptat, rigoarea iernei trecu, sîntem mai în primăvară, și Dumnezeu mă scoase dintr-însa sănătos.

Aci intrigile cresc. Ruset¹, fără însă a-l acuza nimeni în scris, își cree singur vreo opt acuzații, imaginare unele, și-și făcu o apologie în scris, autografiind mai multe exemplare și împărțindu-le ca o circulară pe la toți emigrații, cu cele mai infame expresii și calomnii și șicane asupra mea și a lui Tell. Am și eu un exemplar, însă nu mi-am pierdut timpul să-l citesc. N-am de gînd a-i răspunde. Tot ce știu dintr-insul știu de la Tell și alții ce citiră. Se contrazice sărmanul în toate, se condamnă singur, compromite pe semenii și complicii săi, se demonștră un om fără haracter, fără nici cele dintii cunoștințe de morală.

Se leagă de tipografia mea, că am flatat pe ruși și pe guvernele române, am înșelat guvernul a-mi face contracte cum să mă îmbogățesc. Mă arată de falit și că fără revoluție eram pierdut. Citează versurile ce am făcut la campania rusă, cînd toată lumea era rusolatră și aștepta binele de la ruși. Și uită strofa din urmă a odei ce făcui la încheierea păcii de la Adrianopol, în care singur atunci mă deștept din rătăcirea generală și singur de atunci insumi combătui influența uzurpatoare și descoperii toate intrigile, pînă și plastografia *Regulamentului*.

Se forță, cu un cuvînt, a mă arăta de organ muscălesc și a mă demonstra de un amăgitor și impostor, aplicîndu-mi două versuri din traducția din Mahomet:

De am amăgit lumea, datorie mi-am făcut,
Slava-mi cea mai mare este pentru că o am putut.

Poate cineva a adresa asemenea insulte și morților și sfinților și lui Dumnezeu și a le aplica asemenea sentințe, însă întrebarea este dacă li se potriveșc. Și dacă cuiva i s-ar putea potrivi aste două versuri, acela poate fi un al doilea Mahomet, un Napoleon, iar nu niște păcătoși ca noi.

Îmi pierz timpul a țî le scrie astea, surioară, ca să știi ce să răspunzi la întîmplare de a te întrebă amicii noștri asupra acelor ode din 1828.

Cine nu era rus atunci, cum zic în cartea I a broșurei *Protectoratului*. Toată lumea cunoaște propaganda ce-și făcuse Rusia și își face în populațiile creștine ale Imperiului otoman.

Eu singur, în junetea mea legănată de antecedente, cutezai a mă îndoii și de aci înainte, de la 1830, a nu face decît a săpa propaganda rusă și a face alte în favoarea nației noastre și a intereselor Turciei, încît astăzi elementul cel mai fidel turcilor afară de ciocoi este românii.

În partea a doua a scrierilor mele ce sint subt tipar, sint cîteva portrete sau biografii ale oamenilor muvmentului nostru și ale reacționerilor. Acolo este o prescurtare și din viața mea literară și politică, cît este necesar la uvragiul acesta. De va ieși din tipar pînă la curierul viitor, țî-o voi trimite tipărită, iar de nu, voi scoate o copie.

Cît pentru pagube, iată adevărul:

1. Dărăpănarea caselor și grădinei ce ne costară peste 12 mii galbeni;
2. Tipografia dezmadulată, risipită, sfărîmată, în care numai cea veche cumpărătoarea de la Caracașoica² și despărțirea de tovărășia unchiului meu, după înscrisuri, mă costă peste 4.000#;

¹ C. A. Rosetti.

² Irina Caracaș; văduva doctorului Constantin Caracaș, născută Filitis, rudă cu mitropolitul Dositei Filitis.

3. Lingă această parte veche, se mai adaugă o litografie, o turnărie de slove, cu toate instrumentele necesarii, ce mă costă pînă la 700 # ;

4. Apoi se mai adaugă în urmă teascurile nouă de fier, literile aduse din Lipsca, Viena și Pesta după fature ce mă costară pînă la 1.500 # ;

5. La 900 topuri hirtie în magazie, la carvasara și la Daniilopol toată velină afară de vreo 100 topuri, care unul cu altul mă costă pînă la 40 lei, alt articol pînă la 1.200 # ;

6. O magazie plină de cărți tipărite și altele începute, în autorii următori:

500 volume Omer

500 Victor Hugo

2.000 Lord Biron, în 500 exemplare cîte 4 volume

1.000 Molière, în cîte două volume

500 Alfieri

500 Paralelisme

5.000

5.000 suma din dos

500 volume piese dramatice

1.000 *Don Kișot*, în cîte două volume

2.000 Alex. Dumas, în cîte două volume

1.000 G. Sand, cîteva nuvele

500 volume *Curier literar*, periodul I

500 idem, periodul al doile

500 idem, al treile

600 al patrul

1.000 al cincilea

500 mici vocabulare

13.100 volume

1.600 volume colecții *Curierul român*, 16 ani, cîte 100 exemplare

800 colecție de *Buletine*, de la 1831 pînă la 1847.

15.500

30.000 table lancasteriene

Cărți sub tipar din care se tipărise cîte 8 pînă la 10 coale

2.000 Erodot

2.000 Xenofont

2.000 Dante

2.000 *Istoria civilizației* a lui Ghizot

2.000 *Martirii* lui Chateaubriand

2.000 *Lelia*

2.000 *Consuelo*

14.000

Afară de mobilele casei, risipite și pierdute, și de zestrea tipografiei în cele necesarii, manuscris[e] de atîția ani, muncă ce nu se poate prețui. Acestea toate se urcă la o valoare mai mult de 40 mii galbeni.
A revedere,

I. Eliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.490

Nr. 9

Surioara mea,

Încă zece zile de așteptare, și cu vaporul ce aștept mai nu am nici o speranță. Scrisoarea ta din urmă, cu nr. 10, de la 3/15 febr. mă făcu să nu văz nici un viitor de la amicii noștri. Dumnezeu să le dea bine cît le-am dorit eu; și să nu-i lase.

Scrisorile din urmă, din țară, sînt triste. Cît mă turmentă, suricara mea, starea în care îmi scrii că sînteți. Nu mă mir de cîte îmi scrii despre Ghica, e capabil de toate, și precum duhul răului l-a posedat, Dumnezeu, ce e mai puternic, să-l facă bun, să-l lumineze și să-l scoată din politica perfidă în care s-a angajat.

Îți trimit mai multe analize de *Constituție*, dă la toți miniștrii ce cunoști; trimite la Brusa, la ai noștri toți.

Îmi scrii că *Europa democratică* nu prea a plăcut. Știu, însă nu știu ce fel ați luat-o. Nu este a mea. E un proiect de jurnal al franțezilor. Am trimis-o, văzînd că are de gînd să înceapă și că vorbește bine de turci. N-a mai ieșit însă decît un număr; și crez că nu va mai ieși.

Îți trimit și a treia foaie din *Impresiile unui proscris*. Nu o mai da însă la profani. N-o mai da la nimeni. Trimite numai una la d. Nigulici. Eu îi scriu s-o citească la toți ai noștri, sau mai bine acolo s-o dea la toți. De vei arăta-o aci, pe la miniștri, spune că nu știi, curat, cine este autorul.

Este mai mult de o lună de cînd contesa de Tunemberg m-a rugat să-ți scriu și am tot uitat. Astă-seară, prescriind pentru fetițe versurile ce le trimit, mi-aduseși aminte. Este o femeie zvînturată, victimă a prejudecăților și a complicărilor politice. Numele ce îl poartă este al bărbatului său. Din naștere, însă, se zice că este fată a lui Carol Albert, regele mort al Sardiniei, însă fată naturală. Cît trăi acest rege, avu o pensie. De la moartea lui, încetă ajutorul. În Italia nu se poate întoarce pentru cauze politice. Caută să intre ca guvernantă sau ca damă de companie, ștergîndu-și titlul de contesă. Ar veni bucuroasă la Constantinopole, de ar putea intra în casa vreunui ministru. Cunoaște limba sa italiană, că văz că o scrie. N-am auzit astă limbă vorbindu-se mai bine decît de Ivanovici și de dînsa. Franțozește vorbește binișor, însă nu să dea lecții. Are principe sau dispoziții bune la pictură. Lucrurile-i de mîna cu acul imită natura florilor de minune. De i s-ar afla vreun loc, se face o faptă de pietate, căci aci, la Paris, se pierde tot omul ce n-are mijloace. Pățirile însă, surioară, ne fac bănuitori. Ca să fim buni, adesea e trebuință să fim mai ferici: cînd sîntem amăgiți, nu știm sau nu putem adesea nici să ne închinăm. De aceea, de vei auzi că e trebuință, spune că știi o astfel de femeie. Nu te

indatora însă ca de un om ce cunoști de mult, căci nu ne putem indatora sau garanti nici pentru oamenii ce cunoaștem, în starea în care sintem. Tot ce știu și eu este ce am văzut: maniere decente, oarecare bună-cuviință și purtare, oarecare învățătură de femeie ce pot a-i atesta numele și origina, și nenorocirea care poate să dea cuiva să creadă despre onestitate. Mai mult nu știu, nici nu mă leg de nimic.

Iar nu putui, nici cu această expediție, a prescrie biografia mea și a țî-o trimite. O am la tipografie, care e afară din Paris trei ore, și nu m-am putut duce să scoț copie. Cată să mă duc să dorm acolo o noapte și să mă întorc a doua zi. Însă ce veți putea, faceți, de va fi trebuință, după însemnările ce ți-am trimis cu expediția trecută și după cite mai știi.

Dumnezeu tot e mai mare decît toate intrigele și despăgubirea de la amici, și de se va face, nu crez să fie așa curînd, pentru că n-au atîția bani. De o vor face, va fi din țară. Tot ce ar putea face acum este vreo pensie.

Aci veniră scrisori din țară, că Ahmet-efendi ar fi adus și amnistie pentru toți, afară de Tell, Maghieru și Eliade. Gazetele vorbesc de rezbele orientale, sau occidentale vor fi?

Îmi scrii unde să viu și îmi arăți ce mijloace să întrebuintez; însă cu ce să viu? Cu ce să plătesc noile datorii ce să făcură iară peste 100 galbeni? Dacă aș avea bani, îndată aș pleca să-i mănînc pe drumul care duce la voi, iar nu în Paris, unde numai numele unor oameni e destul să-l schimbe în iad. De se va întîmpla să am bani și să poci pleca, fii sigură că întîi mă duc p-acolo pe unde îmi scrii să mă căpuiesc de scrisori, și apoi plec spre voi.

Pe doctorul Merei l-am găsit o dată. Nu mi-a deschis vorba nici de ciubuc, nici de lulele, nici de tutun. N-am putut să mai mă duc să-l [în]treb despre scrisoarea de care îmi scrie copilele. Cînd îl voi vedea, îl voi întrea.

Lornete voi lua, însă poate pentru fudulie, iar nu pentru uz. Astfel de lucruri se cumpără cu ochii la fața locului. Cu toate astea, ce se va putea face, îți voi împrumuta ochii mei, și cu dînșii te-ai vedea mai bine și te-ai înamora de tine. Acum meriți mai mult; dar cel puțin te-ai iubi singură, așa cum te-au văzut ochii mei și te-a iubit inima mea cînd te-am destinat să te faci mama copilașilor ăstora.

A revedere,

Eliade al vostru

1850, mart. 6/febr. 22, Paris, aceeași adresă

P.-S. Iată cheltuiiele[le] mele pe lună:

— Chiria camerei	60 fr.
— Prînzurile, cite 2 1/2 f.....	75 „
— Dejunul, chif[1]ele și lapte	15 „
— Tutun	15 „
— Spălatul	15 „
— Focul	20 „
— Luminări, zahăr, cafea	20 „

220

Îmi mai merg alte cheltuielile pe hirtie, plicuri, ceară, condeie, seanțe cu cite un franțez, căruia îi plătesc cite 5 fr. de vizită, încît una cu alta, și cu cizme și omnibus, să suie pînă la 350 fr. pe lună. Toate, cu mare economie. Teatre n-am văzut decît în anul trecut, am văzut o dată pe Rahel¹. De voi trece apa dincolo, îmi trebuie cel puțin vreo 40#, dar n-am de gînd să-i cheltuiesc de unde nu-i am. De îmi vor trimite românii, mă voi duce, dar nu voi să știe nimeni.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/10

Nr. 10

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre din 13/25 febr. sub nr. 11. Nu mă mai lament de mine, pentru că mă așteptam la toate. De voi îmi este, inocente ființe. Voi nu meritați aceste rigori ale soartei, aceste crude suferințe. Nu mai am repaos de cînd văz de la două expediții încoa pierind una cite una toate speranțele. Și după dorurile nocente dinăuntru ale soțului, părintelui, ale cugetului de a lăsa în voia întîmplării cinci copilași cu mama lor, și a nu putea a le da nici pîinea, vin altele mai rele. Dorurile dintii au în sine și o consolație, căci sint focul căinței și al remușcării ce spală și curăță pe om și îl apropie de divinitate. Dorul deriderii oamenilor și al batjocurii este mai veninos, căci dacă nu te face rău și pe tine, cel puțin nu te face mai bun.

Aci își bat joc de mine că am amăgit țara 25 de ani, și acum voi să amăgesc și pe turci dindu-le o listă de pagube ce n-am avut. De mult; de pe la Crăciun, Roseti făcu o hirtie mare, în vreo 15 coale, litografiind mai multe exemplare ce le-a trimis și în Brusa și în țară, sub titlu de *Apel către oamenii liberi*², în care scoate de oamenii cei mai fără cuget pe mine și pe Tell. Arăta acolo că am exploatat țara atîția ani cu contractele mele cu guvernele, cu tipăririle mele, și în cele după urmă, fiindu-mi starea pierdută, exploatai revoluția ce veni pentru norocirea mea, ca să zic că am avut atîtea pagube, cînd în loc de a pierde am cîștigat atîta. Mi-a trimis și mie o circulară de acelea, însă n-am avut timp s-o citesc, și cite îți scriu le-am aflat de la Tell, ce le-a citit. Am zis, Dumnezeu să-l ierte și să-l facă bun pentru că vai de țară cu astfel de oameni răi.

Acum însă în urmă mă mihnii mult că scoaseră că li se scrie din Constantinopole lista de pagube ce zic că ai dat tu; și bătăile de joc la numele de pagube.

Nu-mi pare rău de altceva decît că orice faci tu ei știu. Și a se lupta cineva, a surpa intrigele sclerațiilor, cată a lua iarăși armele lor. După scăzămîntul fizic să caz și în cel moral, să-ți pierzi și sufletul pe lingă trup. Cînd sint atîtea gure rele, și bine să voiască a ne face turcii, să scribesc, și

¹ *Rachel*, numele purtat de Elisabeth Felix (1821—1858): celebră tragediană franceză, societară a Comediei Franceze, pe a cărei scenă a interpretat cu strălucire eroinele teatrului clasic; de o rară frumusețe și cu o dicțiune impecabilă.

² C.A. Rosetti, *Apel la oamenii cei liberi*, 1849 (litografiat); reprodus în *Scrieri din junete și din exil*, II, București, 1885.

a mai cere cînd mijlocesc atitea infamii, a voi cineva a se mai apăra este a se pune în contact cu dinșii și a ajunge mai rău decît fanarioții bătrîni ce unii pe alții se pira la turci și cerea capul unul altuia, ajungînd ca moartea unuia să fie fericirea altuia.

Doamne, Doamne! Adu-ți aminte și de cei buni și de cei răi; pe unii nu-i lăsa, și pe alții luminează-i și-i îmbîlînzește.

N-am cu poșta asta nimic tipărit să vă trimiț, decît *Săptămîna*, și articole de gazete ce le trimiț lui Costache.

Sînt sănătos, trist însă pînă la moarte. Nu știu unde poate să ajungă mîhnirea mea, dacă amărăciunile se vor mai grămădi și cu poșta ce aștept. Îți spui cu toate acestea că am o presimțire că cu batelul viitor voi avea știri mai bune. Poate că starea mea mă face a spera de bine.

Zece zile sînt de cînd n-am ieșit din casă; scriu ziua și noaptea să termin ce am început. Tot crez că voi primi mijloace să plec și să las lucru terminat.

A revedere, buna mea soață și surioară, sărută-mi copilașii.

Al vostru,

Eliade

1850, mart. 4/16, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

Foița tipărită dă-o lui Costache.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.480/5

Nr. 11

1850, mart. 14/26, Paris

Surioara mea,

Scrisoarea ta din 5 mart./21 febr. cu nr. 12 m-a făcut să văz toată enormitatea crimei ce am comis cu copilașii noștri. Mai înainte de a pune mîna și a ardica crucea martiriului ce port, mi-au trecut prin mînte pierderea stării, sărăcia, persecuția, moartea, și moartea cea mai degradatoare și neomenoasă. Pe cîmpul Islazului, la Caracal, după proclamarea principelor, m-așteptam cu Tell la luptă, la pierderea luptei, la a cădea prizonier, la ocne și la însuși spînzurătoare (căci Hrist al nostru fu spînzurat pe cruce). Nu mi-a trecut însă prin mînte că o să trăiesc și o să auz pe soția și copilașii mei, în mijlocul Turciei, lîngă suveranul pentru care am pierdut tot, să-i auz scriindu-mi: „Ce să facem, tată, frățioare, că nici slujnice nu primește nimeni“?

Amar e, surioara mea, și de mai trăiesc după aceste dureroase vorbe, nu știu de mă mai ține Dumnezeu sau o îngroșare de simțire ce nu poate veni din cer. Fata mea și surioară, cînd mă gîndesc ce făcui copiilor, îmi văz crima mai mare decît dacă i-aș fi omorît. Oamenii însă sînt învățați să judece păcatele după mărimea lor și se îngrozesc cînd aud de ucigător de copii. Eu văz că am făcut copilașilor mei mai mult decît dacă i-aș fi omorît. De mai trăiesc și d-oi mai trăi, să nu mai dorească nimeni o astfel de viață, să-i fie milă de chinul meu și să se roage lui Dumnezeu să mă ia mai curînd. Sinucid nu mă poți face, căci am speranța vieții ceilalte, unde, dacă Dumnezeu nu își

va fi dat mâna cu tiranii lumii, mă va judeca după fapte și mă va întreba numai de copii, cum întrebă pe Cain despre frate-său. Eu însă îi voi arăta în loc de copii țara ce am scăpat-o de măcelul și principele constituției. Poate că vor fi și astea vreun vis de vanitate, când însă mă voi deștepta dintr-însul, atunci...

Oh, ce triste și negre idei! Doamne ce ai murit pe cruce, nu mă lăsa!

Am scris de mult la Londra, pînă să nu iau scrisoarea ta, nu știu ce vor fi făcut: eu însă n-am luat nici un răspuns. Mult cred la intrige sau la complicația politiceii, căci pînă acum mi se răspundea îndată a treia sau a patra zi la orice scrisoare. Acum e mai mult de o lună de cînd am scris, și încă n-am răspuns. Să mai repet scrisoarea, nu cutez; nu voi să fiu indiscret.

Îmi scrii să cercetez pe Smărăndița prin scrisori; nu voi să pui pe bieții oameni sub privegherea poliției. Lasă-i în pace. Fie sănătoși și fericiți, sau să nu le mai adaog persecuțiile.

Scrisoarea lui Șt. Golescu ce ți-o trimit, cu *la Semaine* dă-o lui Costache, s-o trimită la cei din Brusa.

*Je suis très reconnaissant à l'amitié de mr. Dufour; priez-le d'excuser mon silence. Je l'ai connu et je sens qu'il m'a connu aussi. Je le salue et l'embrasse fraternellement.*¹

Nu mai vorbesc de revedere pînă nu mi se va ivi o rază de speranță. Auz de amnistie. De te vor abandona turcii, altă speranță nu e decît să ceri voie a te duce în țară, să nu lași a se risipi rămășițele muncii d-atîția ani. Cu chiria caselor făcute cazarmă s-ar putea plăti creditoru-zaraf căruia i-am uitat numele (îmi vine rău de astă uitare). Nae cu Tache Moșoiu² văz că s-au făcut stăpîni pe rămășițele tipografiei. Eu voi căta să-mi pierz urma, să mă apuc de ceva, să nu trăiesc cu milă.

Al vostru,

Eliade

Am primit scrisoarea despre Mette. Trimite-mi copie și după cea după dînsa, în care îți scriam Paștele ce l-am făcut în batel, noaptea.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

B.A.R.S.R., cores. inv. 148.568

Nr. 12

26 mart/6 aprl. 1850, Paris

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre cu nr. 13 din 3/15 mart. Zici că n-ați primit scrisoare de la mine cu batelu de atunci. Nu poci să gîndesc alta decît că

¹ Sînt foarte recunoscător prieteniei d-lui Dufour; rugați-l să scuze tăcerea mea. L-am cunoscut și simt că m-a cunoscut și el. Îl salut și îl sărut frățeste (fr.).

² Dumitru Moșoi; vărul lui I. Heliade Rădulescu; după înfrîngerea revoluției se stabilește la Brașov; cere lui Heliade să-i vindă, la un preț convenabil și în rate, o parte din mașinile și uneltele tipografiei din București.

scrisorile mele au întârziat cu tempestele mare, cum și aceasta a voastră cu nr. 13 a întârziat șapte zile peste termenul cînd vine curierul de la Constantinopole. El vine regulat la 8, la 18 și 28 ale lunii, și acesta din urmă, în loc să vie la 28 mart., a venit peste șapte zile, la 5 aprl., adică ieri.

Cată numărul scrisorilor mele, și dacă este întrerupt, înștiințează-mă. Îmi scrii că neprimirea scrisorii mele v-a făcut să credeți că voi fi plecat. Cu ce să plec, surioară? Să nu credeți asta; n-am nici un mijloc decît de la turci, ei ne-au abandonat.

Scrisorile mele sînt triste, ori tinere, ori voioase, după impresia ce îmi lasă cele ce pri[mesc] de la voi. Ale tale din urmă mi-au tăiat toată speranța. Mă pierz cînd gîndesc la voi. Cum să trăiți, cum să vă văz? De vei vedea, surioară, că nu mai e nici o speranță, fă cum să fii primită în țară; acolo concentrează-te în tăcere. Lepădați-vă de mine, de va fi nevoia. Readună rămășițele risipite ale muncii noastre ce vei putea; cheamă ajutorul oamenilor drepți, cu inimă; și Dumnezeu! săracilor fie cu voi.

La astfel de întîmplare și abandon din partea turcilor, la nevoie de a te înturna acasă, atunci trimite-mi băiatul, să mă ocup cu dînsul, să-l învăț, să împarț cu dînsul piine. Luîndu-mi speranța de la oameni, știindu-vă acasă, libere de chirii, de birturi, de călătorii, atunci las tot, mă apuc de ceva, caut o meserie, o muncă, o slugărie, să-mi aduc piinea cu munca ce mi-ar putea produce încai un sfanț pe zi, ca hamalii.

Nu mai e speranță pînă în trei, patru ani, de vom trăi. Fie numele Domnului binecuvîntat!

Scrie-mi, surioară, cu toată poșta. Să nu-ți faci idei că poci pleca; n-am cu ce. Datoria s-a mărit iar la birt, se apropie de 100#.

Sănătos sînt de vreo 40 zile încoa. Mă omoară însă indiferența turcilor, căci mă omoară dorul vostru, și numai ei pot a ne reuni, ori în părțile acestea, ori în acelea. Mi se sparge pieptul de feluritul foc ce am într-insul. Mă țiu să nu-l descriu, temîndu-mă să nu vi-l comunic.

Nu-mi mai scrie, surioară, îndemnîndu-mă să scriu cuiva la București, căci mi-am făcut hotărîrea. Nu mai scriu nimului. Fie toți fericiți și sănătoși.[...]

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

La Londra am scris, răspuns am luat; cum de voi auzi că aveți aci vreo bună primire, voi pune temei. Altfel nu mai crez nimic de la oameni.

Fetițele mele, Ienache, vă sărut. Poșta mă grăbește. Ieri luai scrisorile voastre.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dém. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.468/4

Nr. 13

Surioara mea,

Scrisoarea ta din 13/25 mart. cu nr. 14 mi-a făcut un mare bine. Am început a crede că o să poci a vă vedea, mi s-a mai ușurat sufletul despre suferințele ce îmi inchipuiam că aveți la lipsele ce cercați și la datoriile în care intraseși. Facă Domnul cum să fiți susținute în nevoi. Ideile negre m-au mai lăsat.

Aștept cu nerăbdare curierul și nuvelele de poimîine. Primii o poliță de 708 fr. de la frații din Brusa; însă plata ei e la Marsilia, peste 21 de zile din ziua vederii, adică peste 31 zile. Îmi scrii să iau vreo 100 # de la Golești, însă de unde au și ei? Sutele de galbeni nici în București nu se fac așa lesne. Banii iar din Brusa nu sînt pe seama mea. Ca să plec din Paris, îmi trebuie cel puțin 200 #, adică vreo 100 să plătesc datoriile și altă sută pentru drum.

N-am speranță, surioară, de a vă mai vedea decît la turci. De mă vor uita sau abandona ei, nû mai am ce face decît cum v-am scris în scrisorile precedente. Așteptarea aceasta mă omoară, căci cu azi, cu mîine stau pe picior, și nu mă poci înfige la nimic. Scriu pentru patrie, căci n-am ce scrie care să-mi producă ceva. Scriu ca [să] minț orele lungi ce mă consumă. Îmi zici că tu ai putut face să ieși din atîtea nevoi cu atîtea suflete. Ai putut, căci ai fost pe tîrimuri primitive, unde acolo de erai cu mine, am fi avut mai mari greutăți. Ca bărbat mai anevoie mi-ar fi întins oamenii mîna spre ajutor. Ca femei, în astfel de timpi, erai socotit mai zvînturată decît văduvă. Eu aci sînt într-un loc unde nu-ți crede decît cel mai nenorocit; cel ce are, privește pe cel ce n-are ca pe un tilhar. Trebuie să te arăți că n-ai trebuință de nimeni, arogant, dacă vrei să-ți dea cineva bună ziua, să te bage în casă.

A trage polița la d. Sachelarie sau la alții nu se poate, abia incurcături se fac, fără ispravă, căci nimeni nu scoate bani. Tragi polița și trebuie 40 de zile pînă să vie răspuns că [a] acetat-o, și atunci îți numără banii, și pînă atunci tu nu poți să te miști. Să aștept de acum înainte încă 40 de zile, mai bine aștept ca săracii de la Dumnezeu, decît ca să trec ca cavalerii de industrie, așteptînd de la oameni.

Scrisoarea de la gener[alul] Ernest am primit-o. Îți trimit 10 broșure și *Săptămîna*. D-lui Dufour îi mulțumesc, îi sînt recunoscător, i-am scris și sînt sigur că mă iartă de ce nu-i scriu des. Arată-i complimentele mele.

Fetițelor le trimit însemnările acestea de observații. Nu le scriu de astă dată, le sărut.

Sînt sănătos și mai voios pînă poimîine, ce îmi va aduce poșta, aceea îmi face bine sau rău.

A reve[de]re, tatăl vostru,

I. Eliade

1850, 4/16 aprl., Paris aceeași adresă

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. D. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.480/4

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta din 23/5 aprl. cu nr. 15. Inima mi s-a mai împăcat, însă întârzierea turcilor mă omcară. Din zi în zi mi se mai adaugă datoria, și prin urmare și nevoia de a putea abandona Parisul, căci vor trebui bani mai mulți plătind datoriile și rămânând cheltuiala drumului.

Din 708 fr. ce îmi trimiseră din Brusa, pe care nu i-am primit încă, cu toate că sînt destinați pentru alte lucruri, am hotărît de-i voi primi să-i întrebuițez pentru hrana mea și a d-lui Tell, căci de va pleca d. Pleșoianul, rămîne și el ca și mine fără nici o speranță. Pînă acum a trăit cu Pleșoianul. Apoi cheltuiți acești bani străini, destinați pentru alte lucruri, cu ce față mă mai poți arăta celor ce mi-au trimis? Vedeți să ne trimiță ceva bani turcii, să mă văz plă[tit] de datorii și să poți veni la voi. Nu mai poți trăi singur.

Pleacă Pleșoianul, cu el are să plece și Tell de [va] avea bani; pleacă Aristia. Și de aci înainte rămii, poți zice, ca un cuc, ceilalți sînt ca și străini, alte gusturi, alte plăceri, alte opinii, și Dumnezeu mai știe cite.

Tell, Magheru și Eliade sînt niște nume ce mai pe toți îi supără, și chiar cînd aud că numai pentru dinșii nu va fi amnistie, parcă ar zice: „De unde naiba s-au mai aflat și oamenii ăștia, căci fără dinșii făceam numai noi ce făceam.“...

Unul din românii d-aci a făcut datorie la birt de 2.000 franci și l-a luat asupra să-l plătească ceilalți. Eu și Tell să murim, nimeni nu scoate un franc pînă nu ne va ieși sufletul; pentru îngropare, însă, poate vor face ceva bani, ca să treacă în lume de milostivi, că îngrață pe săraci. Să ferească Dumnezeu pe un biet român cînd vor crede țigani că este dălcăuc la vătășie. Vătășia e mare lucru pentru cei de faraoni, pînă la al noulea neam.

De-aș putea pleca din Paris la voi, las tot, și tipărituri, și toate. N-am pentru cine mai scrie, căci și scrierea îmi este o crimă. Pe unde aud că poți să fii primit sau ascultat se duc cu felurimi de intrige. La librarul unde am dat broșurile se duc *pentru patrie* să spuie că nu sînt adevărate, că le compromit cauza. Pe la redactorii ce umblă să scrie cite ceva fac cite cabale toate ca să-i dezguste de a mai scrie.

Tare mi-e teamă că și la Londra și-au alergat gura, și cu toate că mi-au scris că se va trimite la Constantinopole recomandăția ce am cerut, nu crez însă pînă nu voi vedea-o cu ochii. Mi-e silă să între[buineț]z armele lor, fie-le pe seamă astfel de arme și astfel de victorii. {Dumnezeu fie cu mine și eu cu voi, după cum vă însoțește el, și ei facă ce vor ști.

Sărută-mi copilașii, surioara mea, facă Domnul cum să ne mai vedem. Dacă turcii nu pot sau nu vor să facă nimic pentru noi, încai închiză ochii să ne dea voie a scrie în țară să se facă o listă de subscripție, fără să fie perse-

cutați creștinii ce se vor gindi că avem și noi suflete și copii. Oamenii ar putea face ceva acolo, însă le este frică de Știrbei [...]

A revedere, al vostru,

I. Eliade

1850, aprl. 14/26, Paris
R. Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dém. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/11

Nr. 15

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta cu nr. 16 la 30 aprl. Sînt șapte zile astăzi pînă la plecarea curierului, și mi se pîrură că nu se mai termină, atît fui în mișcare despre întrebarea ce îmi faci dacă voi să-mi trimiț copilele. Nimic nu e mai fericit pentru mine decît să fiu cu voi.

De ai mijloace, surioară, iată cum e pîrerea mea. Trei copii și cu Costache patru costă pînă în Paris drumul la locul al doilea, cîte 600 fr. de persoană, adică 2.400 fr., peste tot la 240 #. Eu venind acolo costă numai 600 fr. Așa cheltuind 240 #, trimițindu-mi să plătesc datoriile vreo 150 #, trimițindu-mi vreo 150 # ca să mă așez în casă cu chirie, să ții masă, căci nu poci să șez cu copilele în birt, să fac vreo 550#. Țștia sînt niște bani, în vreme ce cu vreo 200 # îmi plătesc datoriile și poci veni într-acolo.

Prin urmare, dacă ai mijloace, trimite-mi cîtiva bani, să mă scol eu să iau drumul și să viu pînă la Malta. De acolo ți scriu și îmi trimiți copilașii, unde și clima e mai sănătoasă, și traiul mai ieftin, și mai aproape de tine sîntem, și bani mai puțin să cheltuiesc și eu scap de frații din Paris.

Banii ce mi-au trimis din Brusa nu i-am primit încă, abia poate să-i primesc la 15 mai, sînt 708 fr., din care 500 să dau d-lui Tell ca să plece, și ceilalți 208 n-ajung să se plătească tipăriri[le]. Tell și Pleșoianul pleacă îndată la 15 mai. Aristia a plecat, ceilalți sînt mai tineri decît mine și au alte plăceri. Rămii va să zică cuc. Fă ce vei putea să viu și eu la voi.

Scrisorile ce ți le trimiț nu le plătesc și te încarc pe tine. De ar fi să le trimiț franco, adică să le plătesc la Paris, iar nu la Constantinopol, foarte rar ați primi scrisoare, căci n-aș avea cu ce s-o plătesc.

Mă ține birtașul pe datorie, și-a pierdut răbdarea. Mai deunăzi, speriat, s-a dus la ambasada turcă să întrebe de mine, de Ștefan și de Teologul ce oameni sîntem.

Hapurile ți le trimiț cu dd. Tell și Pleșoianul.

La Malta e guvern englez și mi-ar trebui recomandăție din Londra. Prin scris nu poci face nimic. Intrigile patrioților au încurcat lucrurile, și numai cu gura le poate cineva descurca, de se vor mai putea descurca. Ca să mă duc acolo îmi trebuie 400 fr., adică vreo 40#, cu dusul și întorsul.

Ca să aibi vreo recomandatie către Opic, nu e putință, el lucrează după instrucții, și instrucțiile tuturor cabinetelor este în contra unor oameni ca noi.

Arată complimentele mele d-lui Diufur și tuturilor amicilor.

Aci în Paris, partidul democratic a învins la alegeri; tranchilitate îndestulă și demnitate, însă reacționarii nu se astimpără, provoc, închid, globesc, opresc gazetele; lumea rabdă, înțeleaptă, nu crez însă să mai poată răbda când să va călca legea alegerilor, adică a sufragiului universal. La minister se propune a se viola această lege, și de nu-și vor trage proțentul înapoi, se fac τὸ ἀνάστα ὁ θεός¹.

Teribilă va fi lupta de ambe părțile. N-aș vrea să mă aflu aci și cu atita mai virtos cu copiii.

A revedere, sărută-mi copilașii, cărora nu le scriu acum. Am avut friguri toată noaptea, am dormit și n-am putut scrie. Poșta pleacă.

Al vostru,

Eliade

1850, [aprilie 24]/mai 6, Paris, aceeași adresă

[*adresa pe plic*]: Ț madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 14.803

Nr. 16

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre cu nr. 17 din 13/25 april. Mi-a părut bine că și tu ești de părerea mea, după cum ți-am scris cu scrisoarea trecută, cu nr. 15, ca în loc să-mi trimiți copiii în Paris, mai bine să vii eu la Malta. Însă cum să vii? Mijloace nu văz nici unele. Din zi în zi mi se adaugă datoriile. Zici că ți-au promis a-mi trimite 150#. Dacă vor fi și ăștia ca banii ce s-au promis lui Ștefan, pot să aștept mult. Și de când ți-am scris că am datorii 150# e mai mult d-o lună. Astăzi datoria s-a făcut 108#, și peste o lună se face 200#. Tristă stare, surioară. Amicii noștri văz că au multe pe cap. Până să-și aducă aminte de noi și să puie în lucrare, ne înecă datoriile.

Copilițele, mi se rupe inima de dinsele. Ce credule sînt. Își fac, mititelele, iluzii că or să văză pe tatăl lor, și eu văz acel timp prea departe.

Acum două luni cu 200# mai m-aș fi putut ardica d-aci. Peste o lună, de nu voi primi bani cu poșta de poimîine, îmi trebuie 300# să plătesc datoriile și să am cheltuiala drumului.

Ieri a plecat dd. Tell și Pleșoianul. Am rămas singur în toată puterea cuvintului. Nu mai e credință în nimeni din ceilalți. Tot ieri am primit și cei 708 fr. ce mi s-au trimis din Brusa; din carii am dat 300 fr. d-lui Tell și 200 d-lui Pleșoianul, sau 500 fr.; ceștilalți s-au dat la tipăriri.

¹ Și atunci va fi învierea lui Isus (mare luptă politică, prăpădul lumii) (gr.).

Cu d. Tell v-am trimis șase sticlute cu hapuri și două mici medalioane pentru Frusinica și Virgilia.

Roagă, surioară, pe amicii noștri să mă scape d-aci din Paris, să vii la voi. Mă căiesc din suflet de ce am făcut. Răul tot venea pe țară, ceea ce am putut să întîmpin nu-l cunoaște nimeni. Era mai bine să nu mă amestic cu cei care își schimbă principele mai lesne decît cizmele; pentru că astăzi nu prea au cu ce să-și schimbe ciobotele, schimbă la principe, ea să aibă bieșii omuleți cu ce să-și schimbe călțunii.

Dacă va da Dumnezeu să vie sănătoși aci dd. Tell și Pleșoianul, și vor veni să te vadă, fii cît se poate de creștină, în rumânism nu prea intra. Întoarce cu bunăvoință și afabilitate toate simțimentele ce vezi că ți le dau. Însă fii cît poți în rezervă, nu te entuziasma; rezerva cu tact ține relațiile în mai bună armonie. Sînt singurii din Paris ce își țin principele și n-avem să ne amestecăm în altele. Nu mă întreba să-ți vorbesc mai descoperit, n-am nimic a-ți descoperi. Ține înțelepciunea anticilor ca o bătrînă și sacră $\pi\alpha\nu\ \mu\acute{\epsilon}\tau\rho\nu\ \acute{\alpha}\rho\iota\sigma\tau\omicron\nu$ ¹.

Cu măsură ne conservăm mai bine relațiile, și e păcat să le pierdem; cu dinții am rămas din cei din Paris. Sînt mai puțin sau nicidecum boieri.

Lui Fuad-efendi n-avui timp, cu plecarea ăstor doi camarazi, a-i scrie, mă voi sili cu poșta viitoare a face ceva; cu toate că nu prea mă trage inima, însă îmi pocnește în inimă tunurile de la cazarmă [...]

Prea sînt în vîrstă ca să mă dau atita prin noroi pentru un codru de pîine, ce mai lesne l-ar arunca la un ciine. Cercetează bine ce fel de om este, și așa să-i dai scrisoarea mea, de îi voi scrie.

*Sono molto riconoscente al signor Catarsi per la sua bellissima poesia essa fa riconoscere una generosa anima accesa dall' amor patrio e do quella scintilla che scapa dal celeste camino per fraternisar i popoli*².

Sărută-mi copilașii, surioară. Dacă scrisoarea mea e tristă ca și celelalte, este de disperația de a vă vedea. Dacă cu poșta viitoare voi avea alte speranțe, voi fi mai voios.

A revedere, al vostru tată,

I. Eliade.

1850, mai 4/16, Paris
Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

Frusinica mea,

Îți trimit, tata, cu d. Tell un mic medalion, este chipul tatălui tău. Cînd l-ai purta la tine, adu-ți aminte să știi că sufletul meu e lîngă voi. Facă Domnul să fiu lîngă voi cu toată ființa mea; să vă mai string o dată la sinul meu. Să vă aflu sănătoase, copilele mele.

¹ Tot ce este cu măsură este foarte bun (să nu se exagereze) (gr.).

² Sînt foarte recunoscător domnului Catargi pentru prea frumoasa sa poezie, care scoate în evidență o inimă generoasă, o inimă înflăcărată de dragoste de patrie și de acea scînteie care țîșnește din înaltul cerului pentru înfrățirea popoarelor (it.).

Virgilia mea,

Chipul tatălui tău e indoit; d. Tell ți-l aduce și ție. Când îl vei purta și când nu l-ai purtat, am fost totdeauna cu voi. Să fie și Dumnezeu cu voi. A revedere, copilele mele.

Marița mea,

Ție nu ți-a trimis tata nimic. Roagă-te lui Dumnezeu să mă aducă la voi și să ție pe mama sănătoasă.

Ienache,

Băiatul meu, fii cuminte. Multe nebunii aud că faci. Cum va face Dumnezeu să viu la voi dacă superi pe mama și pe surorile tale?

Fă-te bun, copile, căci pentru copiii buni ține Dumnezeu părinții. Dacă voi auzi că ești bun, când voi veni îți voi aduce lucruri frumoase din Paris.

Tatăl vostru

Colecția George Potra

Nr. 17

Surioara mea,

Am primit scrisoarea voastră de la 23 aprl., cu nr. 18. Nu poci să-ți descriu starea mea de singurătoare și de dezolație. Sînt singur, au plecat toți, după cum ți-am scris cu poșta trecută, și sînt dezolat, căci nu mai am nici un mijloc să plec și nici un mijloc nici să mai șaz. Datoriile mi-au crescut și cresc cu cît nu poci plăti.

Banii ce primii de la Brusa, pînă a nu-i vedea în mînă, i-am și dat. Din 708, 500 am dat d-lui Tell și Pleșolanul. Ei mai avea ceva, și cu 500 fr. scăpa d-aci. Țiindu-i eu, nu mă puteam ajuta nici pe mine să viu la voi, nici pe dinșii. Și apoi nu era bani ai mei. Cu cît văz că nu se face nimic aci și se întirzie de a mi se trimite un ajutor, cu atîta mă disper. Trec zilele și, văzîndu-mă la începutul lui iunie, mi se pare că a trecut și vara odată în iarnă. Doamne, nu mai trăiesc să vă mai văz!

Surioara mea, după atîtea rugăciuni, birtășul s-a mai învoit să mă mai aștepte două expediții, adică pînă la 10 iunie sau la 28 mai al nostru. De nu voi avea să plătesc atunci, pat mare rușine.

Mi-a părut bine de Sofia că s-a tras cu lelița Luxița. Am plîns însă și plîng neîncetat copilașii mei. Tata nu m-a lăsat pe mine așa cum eu i-am lăsat. Și pentru cine i-am lăsat, pentru Ruseși și Brătieni ce au vrut să mă omoare, și pentru Golești, căror le pare rău de ce nu m-au omorit? Pentru o țară ce n-a înțeles pe Hristos, și am crezut, nebunul, că o să mă înțeleagă pe mine! Pe speranța unei Franțe perfide și amăgitoare de popoli, ucigătoare de milioane de oameni în 50 de ani. V-am lăsat, copilașii mei. Să nu

vă lase Dumnezeu, cum n-am lăsat eu să se facă în țară măcelul ce i se prepara.

De 13 luni de cînd șaz în Paris, de la înturnarea din Constantinopol, n-am avut bani ai mei decît rămășiță, la venire, vreo 35#. Mi-au mai trimis cei din Brusa 1.000 fr. la trei, adică cite 333 de om, cari fac circa 27# și 100# de la tine, peste tot 162#.

Cheltuiala mea să suie cu vară cu iarnă pînă la 26# pe lună care fac în 13 luni 338#, afară de haine, cizme, și alte mici măruntaie ale scrisului, încît restul de vreo 170# sînt dator la birt.

Ce mi s-a trimis de la Brusa 2.200 fr. o dată și 708 fr. acum în urmă, nu m-am atins de nici un franc. Le-am și trimis contul.

De va da Dumnezeu și se va face ca să mi se trimită suma necesarie a veni la voi, mă topesc de așteptare și de bucurie. Însă cu ce să trăim, dragă, ce să vă mai dau, unde îmi este elementul? Eu nu poci scoate pîinea decît în țară sau poate și în Transilvania, care îmi sînt închise.

Vezi să avem o pensie și să ne adunăm într-un colț unde nu sînt nici vrăjmași, nici frați. O, neam de vipere, cu[m] profanară cel mai sînt nume! De cînd e țara, nici un ciocoi n-a profanat cele sacre ca stîrpitele aste de fanarioți cu nume de români.

Să lăsăm cele triste, să vorbim de noi. Fă cum să trăim la Malta deocamdată, să avem iarnă mai puțină, să ne mai înnoim sănătatea, să scap de o gripă continuă, care la iarnă poate să aducă tuse. Pieptul lui Tell e atacat, al meu este lat și tare, însă n-am tuse, dar mucii cit va voi cineva.

Sărută-mi copilașii. *Mes compliments à mr. Dufour*¹.

A revedere, al vostru,

Eliade

1850, mai 14/26

[*adresa pe plic*]: À madame, m-me Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.569

Nr. 18

Surioara mea,

Fie numele Domnului binecuvîntat! Copilașii ne-au scăpat de iler. Dumnezeu să-i ție sănătoși, și pe tine, surioară, să te întărească, să te binecuvînte și să te console! Ce martiriu, soțioara mea, ai avut! Cîte vegheri, cite palpații! Ah, Dumnezeul meu, cînd mă va uni cu voi? Nu poci încă să-mi viu în sine-mi.

Sînt nouă zile astăzi de cînd am primit scrisoarea ta cu nr. 9 din 3 mai. Mi s-a părut un an pînă să vie ziua expediției. Și acum, că îți scriu, îmi tremură mîna și îmi bate inima de boala prin care trecură copilașii. Mă gîndesc ce aș fi făcut de aflam cu o poștă mai înainte și aș fi așteptat zece sau două

¹ Salutarile mele domnului Dufour (fr.).

zeci de zile pînă să aflu că sint sănătoși. Nu mai trăiam; atît m-am împutînat la suflet de cîrtirea, străinătatea, știrile triste din toate părțile, rudeniile din București, frăția din Pa[ris], intrigele infame, calomniile, neaverea, și, mai mult de toate, dorul vostru.

Îmi scrii, surioară, de ce nu ies să văz oameni, să fac cunoștințe, să mă duc pe la unguri. N-am inimă de nimic. Toate îmi fac rău; și de aș avea inimă, de aș simți că este nevoie, cum să ies? Ți-am scris în trecutele zile ce cheltuială am pe lună, cît sint dator, și în cheltuielile n-ai văzut îmbrăcăminte, pentru că n-am cheltuit pe haine, adică pentru că n-am haine. O pălărie de un an și jumătate. Frac n-am, cămășile m-au lăsat; cizme n-am nicidecum. Cine este în starea mea și se duce la vizite seamănă bețiv. Ca să-mi făcut cîte îmi trebuia, trebuia să cheltuiesc bani străini și să n-am cu ce plăti cheltuielilele tiparului și jurnalelor ce se ocupă de noi.

Cît pentru recomandația din Londra, mai nu am nici o speranță. De la lordul cu care eram în corespondență, oricînd îi scriam, nu trecea patru zile, și aveam răspuns. Cînd i-am scris acum vreo două luni și jumătate, sau și trei luni, și l-am rugat a mijloci o astfel de scrisoare, cum îmi ceri, a trecut mai mult de o lună fără să am răspuns. În cele după urmă, am primit o scrisoare cu scriere străină, nu a lui, fără dată, fă[ră] iscălitură, în care îmi scrie un altul, înștiințîndu-mă că scrisoarea mea s-a primit și, despre cîte scriu, lordul se va sili să facă ce va putea. Nu mi s-a dus mintea decît la intrigele frăției. Să scriu a mă explica cu lordul, mi s-a părut o indiscreție. Am căutat ocazie să-i mai trimit ceva broșure, să arăt că am primit *scrisoarea* (fără a mă formaliza, nici a arăta că mi s-a părut stranie maniera). Am repetat rugăciunea pentru scrisoarea de recomandație și am așteptat, de mi se va răspunde. E mai mult de o lună d-atunci, și n-am mai luat nici un răspuns, nici anonim. Ca să mai scriu, este în van, dacă au mijlocit intrige. Și astfel de explicații, cînd nu le cere cineva, nu se fac prin înscris.

De voi avea cu ce mă duce vreodată în Londra, voi putea lămuri lucrurile, de unde nu, Dumnezeu cu noi, și să ierte, să îmbunătățească pe toți.

Nu știu ce să fac, surioară, dacă nu voi primi ceva bani cu poșta viitoare. Birtașul nu mai poate răbda și vara trece. Cum mai viu la voi? Cum mai scap din Paris?

Dumnezeu cu voi! Sărută-mi copilașii. Doamne, ține-i sănătoși!
A revedere, al vostru,

Eliade

1850, mai 24/iunie 6, Paris, aceeași adresă

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.482/20

Nr. 19

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre de la 13/25 mai. Dumnezeu fie binecuvîntat că sînteți sănătoși! Sîntem, soro, în iulie (*sic*), trece vara și n-am încă nici o speranță să poci veni la voi. Din șapte sute franci ce mi-au trimis

pentru tipăriri rominii din Brusa, cum ți-am scris, 500 am dat dd. Tell și Pleșoianul la plecare. Mi-au mai trimis cu poșta din urmă alți 696 fr. însă la Marsilia cu poliță în termen de 30 zile, 10 zile pînă s-o accepte și alte 10 pînă să-mi vie la scadință, fac 51 zile de așteptat fără nici un sold.

La ambasadă nu s-a văzut nici un ban. De la Londra nu e nici o speranță, de nicăiri de la lumea oficială. Englitera mai mult momeste pe amicii noștri, cată să te înmoi întii, sau să te întini ceva în idei muscălești ca să fii mai bine văzut în lumea oficială. Polonii, ungurii, italienii, românii s-au muscălit pe jumătate și zic că s-au făcut diplomați, sînt în lumea mare. Toți s-au dat în apele reacției. N-o să mai trăiesc mult și voi să mor creștin. Ce ne-o da Dumnezeu.

Despre teama ce ai de cele d-aci din Paris, nu e cum îți spun. Reacționarii cu adevărat turbați provoacă, însă popoul este înțelept, nu este nebun el să-și abdice suveranitate. Suveranul nu are trebuință să conspire și să facă revoluție; el destituie și pedepsește, și cînd este înțelept destituie și pedepsește după legi și forme.

În Franța astăzi reacționarii conspiră, popoul ce s-a investit cu suveranitatea e grav și așteaptă 1852 să destituie. Urzitorii de revoluție astăzi nu sînt popo și prin urmare sînt puțini și nevoiași. N-ai nici o teamă. Eu însă voi să plec din Paris să viu la voi. Și n-am cu ce. Asta mi-e dorul și chiar frica că mă apucă toamna.

Nu mai văz mai pe nimeni din români decit pe Grădișteanul citeodată. Dd. Réal, Carpantier, Fovensi vin mai des de mă văd. Sînt două soțietăți religioase unde mă duc, la una marți seara, și la alta sîmbătă seara.

Număru 2 al *Ligei* crez că l-ai primit; în *Semaine* ce o primești cu curierul ăsta este un articol de românii din Transilvania. Acest articol mai are altele după sine. Cînd se vor termina poate îți voi scrie ceva; să vorbești aci.

Azi citii în gazete că Musur¹ de la Viena se mută la Paris în locul lui Calimahi, ce se numi prinț de Samos, în locul lui Vogoride.

De vor fi venit dd. Tell și Pleșoianu, fii afabilă cu dinșii, nu însă pînă la entuziasm. Sînt cei mai buni din cei ce împinse revoluția pînă în Paris. Treci cu vederea greșale și nu te entuziasma de calități, cu măsura ce țin relațiile mai bine.

Aci a venit din țară fratele lui Teodor Prijbeanul (Pieride), amalat, să se caute. Vai de oameni, cite spune din țară; a dat lumea pe brînci. La zece familii de țărani abia se află cite o pereche de boi.

Surioara mea, cînd să ne mai vedem? Copilașii mei! Cum mi se arde sufletul pentru dinșii! Mama Domnului ce a simțit dorul fiului său, să-și aducă aminte de toți părinții.

A revedere, soțioara mea. Domnul cu voi și cu dorul meu! El să mă ție!
Al vostru,

Eliade

1850, iunie 4/16, Paris, aceeași adresă

M.I.J.P., Coresp. inv. 1498/16

¹ *Massar-pașa* (Mussurus-bei) (1867—1891); diplomat turc; ambasador al Turciei la Viena, Paris, Londra.

Nr. 20

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta cu nr. 21 din 5 iunie/24 mai. Sintem în 14/26 iunie. Scrisoarea ta îmi zice că la 13 iunie stil vechi voi avea de la tine un răspuns decisiv. Îmi dă speranțe că aș putea să viu înaintea voastră la Belgia, că aș avea bani cu care să plătesc datoriile și să viu la voi; 13 iunie veni curierul, nu ajunge la Paris decît la 9, 19 și 29 ale lunii. Astăzi sint la 26, adică la 14, mai am trei zile așteptînd ca într-o agonie speranța sau disperăția de la oameni, singura așteptare și speranță [e] la Dumnezeu. Voi însă mult să poci ieși din Paris și pentru clima morală, și pentru cea fizică. Neconținuta gripă ce avui astă iarnă și-a lăsat niște urme de care nu mă poci scăpa nici acum, în mijlocul celor mai mari călduri. N-aș vrea toamna, și cu atît mai mult iarna să mă apuce în astă cetate.

Scrisoarea către turcul ce mi-ai cerut-o n-am avut timp ca s-o fac, pentru că n-am avut nici inimă. Cu turcii mă împac, cauza lor este și a mea. Ai văzut că nu las niciodată ocazia să nu vorbesc de dinșii ca de compatrioții mei cei mai buni. Partidul celălalt îi urăște, și nu de alta, decît pentru faptele ăstui om pentru care îmi ceri scrisoarea. Faptele lui, purtarea lui ne-au băgat și pe noi, și pe turci în nevoi. Speranță mare nici pentru patrie, nici încai pentru familia mea n-am de la dînsul. Prin urmare, să-i dea Dumnezeu bine și înțelepciune să cunoască ce a făcut, fie turc adevărat, că atunci va iubi și va ajuta pe toți românii ce iubesc pe turci [...]. Nu mai îmi cere, dragă, scrisoare către omul ăsta.

Impresiile proscrisului și-am trimis de cîte ori mi-ai cerut și îți trimit și acum cinci exemplare. Cu expediția următoare crez să-ți trimit uvrăgiul întreg. Hapurile le-am trimis cu d. Tell și îmi scrie că le-a dat d-lui Melic¹.

Mi se rupe inima de Smărăndița cum îmi scrii, însă am hotărît să nu mai scriu nici o scrisoare în țară. Nu mai are țara asta, cît va fi slabă și cît își va făuri singură fiarele, decît blestemele de la mine. Am pierdut tot pentru dînsa, și un om nu s-a aflat să-și aducă aminte de mine. Toți m-au prădat, afară de cei ce m-au împrumutat și caută să se reîntrege în drepturile lor. Nu-mi mai îmi scrie să fac să între literă a mea, cugetare a mea în țara asta, că îți faci păcat cu mine. Mă faci să hulesc. Neam [...] de farisei, de aș fi rămas în țară, m-ar fi sacrificat chiar cei care mă numeau regenerador, mîntuitor. În lipsa mea mi-au împărțit și cămașa, și onoarea, și sufletul.

Oh, în iad mă bagă cineva cînd îmi pomenește de București.

Am văzut cîte îmi scrii despre ceasornicar. Cît poți însă fugi de a explica lucrurile la oameni ce au trebile lor și cari victoriile, desfetele, martiriurile, intrigele, calomniile, trimfurile, morțile le aud ca niște nuvele interesante ori indiferente din gazete; cari cînd ești în triumf strigă „vivat“; cînd ești în catene, cel mult oftează ca după Hrist la Vinerea Paștilor și cum ies din biserică se ține tot de ce știe și de ce a apucat. În van sint toate explicațiile.

¹ Iacov Melic (Malic); arhitect; ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; „arhitectonul statului“ (iulie 1848); emigrat, reîntors în țară, deputat unionist de Giurgiu.

Țara nu mai e pentru mine. Puțin îmi pasă de opinia sau de dezopinia ei. Cate a se populariza într-însa cei cari aspiră la pircălăbiile ei sclave și cumpărate cu orice preț. Eu dacă scriu mi-este o necesitate ca și răsufierea, ca și repausul, ca și mîncarea. Și dacă scriu în folosul românilor, cum mă pricep, este un învăț de 30 de ani. N-are nimeni a-mi [fi] recunoscător de nimic. Pentru ce să-mi mulțumească oamenii căci răsufiu sau mîncînc? Pentru ce să mă laude pentru niște cugetări ce au devenit a doilea natură? Nedrepti însă sînt cînd au vrut să mă ucigă, și încă ar vrea, cînd nu le-am făcut nici un rău și cînd învățăturile mele le-au adus folos și onoare.

De aceea, dragă, nu mai deschide nici o vorbă cu cei cari vin să te vadă; nu mai face nici pe româna, nici pe patrioata. Să fim numai părinți și creștini, să ne rugăm lui Dumnezeu să înmulțească numărul creștinilor în toate locurile și în toate națiile, și atunci copiii sau nepoții noștri vor putea spera apropierea împărăției lui Dumnezeu și a dreptății lui.

Aștept, ca niciodată, curierul de poimiine, facă Domnul să am știre că sînteți sănătoși și că poci să-i mai văz pînă nu vine toamna! Ca niciodată, am început a crede că de mă va apuca iarna în Paris... însă Dumnezeu face ce știe și ce voiește.

A revedere, buna mea surioară. Sărută-mi copilașii.

Al vostru,

Eliade

1850, iunie 14/26, Paris, aceeași adresă

Copilașii mei,

Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache, de ce nu poci să zic și Sofio? De ce și ea nu e cu voi? Ție-o Domnul sănătoasă! Ție-vă Domnul sănătoși pe toți! Mama și voi îmi scrieți că este speranță să vă vad curînd; rugați-vă lui Dumnezeu să se realizeze speranțele noastre, și mai mult decît toate să se realizeze *Eva[n]gelia* lui la un loc pe pămînt. Dor mi-e de voi, copilașii mei, dor mi-e de mama voastră. Dumnezeusă-i aline suferințele și să vă vadă înțelepte și fericite.

A revedere,

Tatăl vostru

1850, iunie 14/25 [26]

[*adresa pe plic*]: A madame, madame Marie Alexandriano, à Constanti-nopole, par mr. Dem. Sakellario

B.C.S., Coresp. inv. 15.217

[Nr. 21]

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre sub nr. 22 din 3/15 iunie. Am văzut cele ce îmi scrii despre raportul ce zici că a dat Fuad-efendi. A fost stăpîn să dea astfel de raport.

Rusia a dat un manifest în iulie 1848 că românii toți s-au sculat să facă un imperiu daco-roman și cei din Ungaria, Transilvania, Banat și

Bucovina ținură cu împăratul Austriei, iar cei din Țara Românească cu sultanul. Ce fel de imperiu când fiecare protestare de credința lor [a fost] către suveranii sub cari se afla?

Suleiman-pașa cu atita minte cit și Fuad, dacă nu și mai multă, văzu mișcarea românilor și o află dreaptă, legitimă. Fuad-efendi și în proclamația sa din cortul de la Cotroceni ne făcu, *drumași*, soțialiști, poate și comuniști, lucruri ce revoluția n-a făcut să se vadă, vorbe ce nimeni n-a pronunțat, ce Suleiman-pașa n-a văzut, n-a auzit și care și însuși Fuad-efendi nu le-a crezut. Și cu toate astea le-a scris, căci așa îi venea la socoteală să intre în registrele diplomației. Cine îl oprește și acum să dea raport că am mîncat două milioane lei? Aci nu e pe judecată să ieșim cu documente, cu probe; e vorba să facă la raporturi, facă sănătoși.

Toți banii ce s-au cheltuit în revoluție nu trec mult de 600 mii lei, din cari cei mai mulți s-au cheltuit cu lefile a 110 comisari ce s-au trimis prin plase și cari singuri au făcut pe săteni a sta pe lucru, a lucra pămînturile, a respecta proprietatea și persoanele și a face să nu cază foamea pe țară. Acești comisari avea cite 500 lei pe lună pentru cheltuielile strămutării. Dacă sătenii se scula să omoare pe proprietari cu[m] dorea [...] ca să aibă cuvînt să intre în țară, atunci orice s-ar fi cheltuit ar fi fost bine cheltuiți, ca în timpii lui Ipsilant. Acu însă, fiindcă s-au cheltuit niște mizerabili 200 mii franci, adică 600 mii lei, ca să mintuiască țara de pradă, de ucideri și de foamete, aști 600 mii lei se făcură două milioane mîncăți, sfeterisiți.

A, lasă-mă, soră, nu-mi mai scrie să mă adres la omul ăsta ce știe mai bine decît oricare adevărul și poroclește pe credincioșii sultanului său, de comuniști, de *drumași* și acu și de hoți! Cînd îi voi scrie, nu crez să mînce cu poftă. De aceea nu mă mai puneți în ispită.

Scrisoarea ta din urmă nu seamănă cu cele trecute, e plină de observații, de critică. Îmi impuți dorul pe care îl numești lamentații. Tu, surioară, ești cu patru copilași, cu doi frați. Nu-ți lipsește decît Smărăndița, și în toate scrisorile te plîngi și îți arăți dorul. Dacă n-ai bărbatul lingă tine, ai pe Dumnezeu, care a plantat în inimile oamenilor compătimirea pentru ființele debile, pentru o mamă cu copii, străină și fără bărbat. Asta e cauza că ai trecut peste toate nevoile. Nu crede că de eram cu tine era să [se] uite atît oamenii la noi. Toți era să zică: „are pe bărbatul său cu dînsa, să vedem de cei mai fără putere“ [...].

Dumnezeu a provăzut și m-a destinat pe mine a suferi mai mult. Pe tine te-a lăsat sub compasiunea oamenilor buni și pe mine m-a despărțit de copiii mei. Singur, în străinătate, fără nici un copil, fără a trage simpatia oamenilor, căci sînt bărbat, și cînd îmi lipsește ceva cată să iau împrumut, adică să mă robesc la toate consecințele sau să cer milă, adică să fac să-mi închiză toți oamenii ușa. Ca să-mi scoț mijloacele traiului cu lucru, cat să mă stabilez. Și eu, de cînd ești în Constantinopol, pe toată săptămîna aștept un răspuns să plec. Cum pot să mă țiu de stabil, cînd sînt odată departe de voi? Stabilitatea mea este acolo unde îmi sînt copiii, cît voi trăi, și în mormînt cînd mă va chema Dumnezeu. Asta e situația mea în care n-ai putea să intri sau să ții-o închipuiești decît cînd te-ar des-

părți cineva de toți copiii și te-ar lăsa fără nici o speranță de nicăieri, decît în gurile și în ura unor cicale de chirățițe depravate.

Este grea hotărîrea și vorba, însă dacă nu mai vei, dacă ți s-a urit cu această stare a mea a căria descriere o numești lamentații, nu vei mai auzi suspinul meu, mă voi determina a căuta alte plațe, de nu voi afla în Franța care nici nu-mi place, o ocupație, mă voi duce în America. Voi intra undeva lucrător cu ce voi putea și, scoțîndu-mi piinea, nu-mi va mai auzi nimeni suspinul. Dacă crezi că tu ai putea trăi astfel departe de copiii tăi, voi trăi și eu cît va putea duce tăria sau debilitatea mea.

Cînd mă voi [duce] din lume, cînd voi muri, chiar inamicii mei te vor ajuta. Pentru că atunci vor afla mijloace a exploata scrierile mele, numele meu, martiriul meu. Cîți bani, și palate, și plăceri, și glorii n-au mai realizat papii și toți călugării cu scrisesele apostolilor care le scria[u] cerșind? Cîtă lume n-a făcut stare cu scrisesele lui Omer, care își cînta rapsodiile cerșind? Va veni timpul, în proporție cu țara noastră și cu micesele mele capacități, ca cei ce mă urăsc astăzi să-mi exploateze vegherile și martiriul, arătîndu-se de protectori ai copiilor mei.

Să nu ne mai amărîm dorurile, surioară. Nu mai e mult pînă vom fi țărîna, și pînă atunci despărțirea de voi pe tot minutul mă sfișie.

A revedere, al vostru,

Eliade

1850, 24 [iunie]/6 iulie, Paris

P.-S. Trimite această scrisoare, sigur, la adresa ei, adică fă-i adresa către capul captivilor din Ciutaia¹.

Copilașii mei,

Frusinica tatii, ești tu bine, ești sănătoasă? Rău mă turmentă visurile. La 2 spre 3 iulie stil nou, adică marțea spre miercurea trecută, te-am visat astfel cum n-am pace pînă nu voi avea știre de la voi. Sufletul meu[e] în durere, cînd vine somnul nu mai vede decît impresiile și temerile de ziua. Cînd omul nu e fericit, devine superstițios. Fie cu voi Dumnezeu, binecuvîntarea lui și sănătatea! De va fi vreo speranță pînă la capătul acestei luni iulie să pot pleca la voi, atunci mai cred că vă voi vedea. De mă va apuca toamna, sănătatea nu cred să mă lase a întreprinde o călătorie așa de lungă.

A revedere, copila mea,

Tatăl tău

Virgilio,

Pe tine și pe celelalte surori ale tale și pe Ienache vă văd numai ziua în cugetările mele, în copiii ce văd pe stradă. Noaptea nu văd decît pe mama voastră și pe Frusinica. Facă Domnul cum să vă îmbrățișez. Nu mi-ați scris, fetele mele, dacă ați primit modelele de desemnul ce v-am trimis acum vreo două luni.

A revedere,

Tatăl tău

¹ *Kutaja (Ciutaia)*; oraș în Asia-Mică la 115 km depărtare de Brusa.

Marițo, Ienache,

Vă sărut, vă îmbrățișez. Vă rugați lui Dumnezeu să vă ție sănătoși și să vă dea pe tatăl vostru. Mama nu mi-a scris acum în urmă de voi. Ienache, copilul meu, să fii tot așa de bun și cuminte cum mi-a scris mama. Vezi tu, numai asta îmi dă sănătate. Vă sărută sufletul meu. Arătați complimentele mele învățătorilor voștri.

Tatăl vostru

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.905

Nr. 22

Surioara mea,

Am primit scrisoarea voastră din 11/23 iunie cu nr. 23. Facă Domnul cum să se înființeze speranțele tale.

Scrisoarea ce îți alătur către marele vizir, scrisă și prescrisă, mă face să nu-mi mai rămâie timp nici a-ți scrie mai pe larg, nici a îmbrățișa copilașii cu o scrisoare către dînșii. Îmbrățișează-i tu în locul meu.

În scrisoarea alăturată arăt doctrinele mele, principele ce m-au făcut a jertfi tot, economia cea mare ce s-a făcut cu banii publici în timpul de trei luni ai muvmentului, articolele cele neapărate pentru care s-au cheltuit sumele cele mici din lista civilă a Bibescuului ce abdicase, calomniile ce s-au răspândit asupra Locotenenței și exagerația cheltuie[lilor] făcute spre a se ținea ordinea; suma de 7# cu care am ieșit din țară din toată munca mea de 28 de ani; pagubilele ce mi s-au făcut, și în fine terminez printr-o adresă către marele vizir a vedea poziția noastră și a face cum să fiu între voi.

Cît pentru răsplătirea credinței mele, pentru viitorul copiilor, pentru un ajutor al traiului nostru, las a cugeta singur. Și arăt că toată speranța îmi este la generozitatea sultanului.

Terminam scrisoarea în sensul următor, pe care apoi l-am scos: „Cît pentru mijloacele existenței mele, dacă alteța-sa mă va afla demn a servi în vreo ramură guvernul Înaltei Porți, m-aș estima fericit a putea să-mi nutresc familia prin travaliul meu și prin vegherile mele consacrate pe viitor în serviciul unui monarh ce [a] făcut mirarea Europei prin umanitatea sa, și sub ordinele demnului său vizir, în care se personifică viitorul Orientului“.

Am scos însă această ultimă propoziție și am lăsat să-i spui tu mai asemenea cuvinte sau din parte-ți sau arătându-i ce îți scriu. De te va întreba ce gând am, ca ce fel de serviciu aș voi, arată-i că aș putea să împlinesc orice fel de misiune politică, dacă am fost în stare să pătrunz și să urmăresc întotdeauna proiectele [...] din țara mea, unde consulii Franței zic că numai în Țara Româ[nească] pot afla școala politicea [...]. Ar putea să-mi dea deocamdată o misiune în Belgia.

Cu expediția trecută mi-[a] venit cu o oră mai târziu *Liga*. Ți-o trimit acum. Arată, de îi vei vedea, la amîndoi miniștrii la care te duci. Scri-sorile cele două dintr-însa, una din Atena și alta a ta din Constantinople, eu crez că nu e prudent a le arăta că vin din partea noastră. Cît voi fi

aci în Paris se va mai ține tiparul în fel[ul] ăsta, după ce voi pleca, Dumnezeu știe.

Sărută-mi copilașii. Complimentele mele dd. Doufur și învățătorului italian al copiilor.

A revedere, al vostru tată,

I. Eliade

1850, iul. 4/16, Paris, aceeași adresă

P.-S. Frusinico, Virgilio, Marițo, Ienache, vă sărut, copiii mei; Dumnezeu cu voi!

Dacă vei vedea că nu este nici o speranță de ajutor, arată că încăi să dea voie a mi se primi în țară scrisorile, să mă adres la cei pentru care am sacrificat tot, să mă ajute ei, fără a fi persecutați; lumea se teme.

Scrisoarea către marele vizir pecetluiește-o când o vei da-o sau dă-o și deschisă, ca să văză cum sîntem amîndoi. Nu cunosc scrupul[ul] turcilor în credința femeilor de a fi sau nu [a]mestecate în secrete.

[*adresa pe plic*]: Ȑ madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.570

Nr. 23

Surioara mea,

Prin scrisoarea ta din urmă de la 22 iunie, nr. 23, începu speranța a-mi mai deștepta sufletul. Atît însă m-am fatigat de așteptare și de amăgirea iluziilor despre amicii de care îmi scrii, încît deșteptarea sufletului meu e un turment, o frică că nu se va realiza promisiile, speranțele. Facă Domnul cum să fiu în toamna asta cu voi. Iată-ne în august, și încă nu văz nici un semn de plecare d-aci. Nu știu ce să crez.

Tu și copiii aveți căutări sau primiri dacă nu prințiare, încăi umane. Noi, în Paris, românii sîntem așa de rece primiți la ambasadă, încît nu mai cutează nimeni a se mai duce, decît de mare nevoie, a întreba cîte ceva pe la logofetei sau pe la portar. Fi-vor cauze politice? Fi-vor antipatii personale; însă cu toți românii? Fi-va oare că ambasadorul nu e turc? Nu știu ce să cuget.

Mulți îmi zic din oamenii de stat francezi să nu prea mă încrez, asemeni nici în Țarigrad. Aveam speranța că îmi vor da voie și mijloace să poci ședea în Malta cu voi. Acum aud că acolo e o holeră deasă și fulgerătoare. Ah, Dumnezeule! De i-ar lumina Dumnezeu să ne înlesnească mijloacele și să ne permită a ne uni cu toții și a ne stabili în Belgia.

Vezi dacă vei putea să-i faci a-mi da vreo misiune. Turcii au nevoie de oameni și se servesc cu fanarioți [...] Cată să-mi deschiz altă carieră, ca să putem face din nou un alt viitor copiilor. Când n-ar fi cuvinte politice, cînd amicii noștri ar cuteza să brave observațiile inamicilor lor și să arate că sînt domni în țară, în statul și în casa lor, mi-ar da o misiune chiar în

Paris și le-aș face treabă și aliați mai bine decât străinii care, în tot timpul, le-au vîndut interesele.

Aceste idei și proiecte îmi vin numai pentru că am cinci copii, între care sînt patru fete. Fără dinșii aș fi sătul de lume, ei mă fac să mai cer lumea și să mă mai arăt într-însa ca să-mi poci căpătui copiii.

Ce să fac eu în Hio dacă politica ne va da comanda să ne lăsăm oasele acolo, sau cel puțin dacă am ședeă numai cinci ani? Lui Ienăchiță îi trec anii de instrucție, fetelor le trec anii de căpătuit. A da eu învățatură copilului, îi voi da cele ce știu, și acelea fără cărți. Însă poci eu sau cutez să-i violez aplecările ce i s-ar dezvoltă? Dacă aș vedea într-însul facultăți, înclinări către științele fizice, către jurisprudență, către limbi, către arte, unde să i le dezvolt?

Eu cu ce am știut, am trăit în țara mea și între contemporanii mei. El, de va ști ce știu eu, nu va putea trăi între contemporanii lui. Lumea naintează, și cată să mergem cu timpul. Prevăz mari mîhniri pentru bătrînețele noastre de vom fi condamnați a sta în Hio. Fă cît poți să scăpăm de scopelul ăsta. Arată-le cuvintele creșterii și căpătuirii copiilor; și ei sînt tați de familie și te vor simți.

Datoriile mele au crescut mult. Tipărirea broșurii d-lui Réal m-a costat 580 fr., din care numai 150 fr. am putut aduna de la românii d-aci. *Impresiile unui proscris*, întregi, mă costă iar vreo 650 fr. La birt s-a suit datoria la 2.600 fr. Preste tot sînt dator: 2.600 fr. la birt, 650 *Impresii*, 430 pentru d. Réal, alți vreo 300 încoace, încolo, peste tot zic, 3.980 fr.

De mi-ar mai trimite românii din Brusa banii ce mi-au promis, și pe care m-am bazat a face tipăriri, și de mi se vor trimite acei 300# despre care îmi scrii, numai bine se plătesc datoriile și îmi rămîne și cheltuiala drumului. De unde nu, sînt prea rău supărat în toate zilele de birtăș și de tipografi, fără speranță de plecat, fără mijloace de trăit aci.

Aștept curierul de poimîine, după scrisoarea ta sper a-mi aduce ceva. Nu știu de ce cei din Brusa nu-mi mai scriu de mult. Îmi scria că-mi trimit pentru mine și d. Tell 5.800 lei pe patru luni de la ianr. pînă la 1 mai, din cari am primit numai 690 fr., adică 3.320 lei făcuți prin polițe în franci. Aștept restul, și de vor voi și analogul pe mai, iunie și iulie, aceștia împărțiți în două cu d. Tell, îmi ajung să plătesc tipările. Ce rău e să știe cineva ceva, nu-i face decât osteneală, durere și cheltuială. Muncesc zi și noapte ca să scoț banii trimiși pentru hrana mea, spre a tipări cele muncite, cele [din] *Săptămîna*, din *Liga*, cele tipărite pînă acum broșure. *Impresiile*, *Istoria regenerației* pînă la cel din urmă rînd sînt lucrate de mine și scrise de cite patru și cinci ori, căci le scriu într-o limbă ce nu e a mea, și a căror corecții și prescrieri mă țin peste 100 fr. pe lună. Apoi corespondențele îmi iau nu numai timp, dar și acestea pînă la 60 fr. pe lună.

A revedere, copila mea,

Al vostru tată

1850, iul. 14/26, Paris, aceeași adresă

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.484/3

Surioara mea,

Scrisorile voastre din 3/15 iulie n-au făcut în mine decît să nu mai simț nici o tuse, nici o piroteală, nici o neputință. N-aveam alt decît o lingoare morală. Acum, de zece zile, măninc cu poftă, adorm cu[m] pui capul pe căpătii, asud de fericire, și mă visez tot cu voi.

Aștept curierul de poimîine, ca să știu cum să-mi plătesc datoriile, așa cum să-mi rămîie banii călătoriei.

Cu poșta trecută, ți-am arătat dorințele mele în favoarea creșterii și viitorului copiilor. Cîțiva de aci, în care mă încrez, nu prea mă îndeamnă să mă abandon fără precauții întimplărilor politice. Eu însă sint determinat oricum, de nu va fi putință să veniți voi la mine, într-un colț de lume retras, să viu eu la voi, să viu cum să nu ne mai despărțim. În trei săptămîini de astăzi crez că toate trebile-mi începute se termină, pentru cele neincepute nu le mai încep, le las toate și viu la voi. De s-ar putea însă, cearcă cite ți-am scris cu scrisoarea-mi trecută.

La plecare-mi nu mă mai expui pe o mare lungă, pe la Marsilia. Iau lungul Italiei pe uscat pînă la Neapole, mă imbarc acolo, și viu pe cale scurtă pînă la Malta, pînă în Grecia, pînă în Smirna.

Bazat pe banii ce are să-mi trimită cei din Brusa pe lunile ianr., febr., mart., aprl., mai, iunie, iulie și august, am dat toți banii ce-mi trimeseră, puțini, atît d-lui Tell, cit și la jurnale ce ne pledă cauza, d-lor Carpantier, Réal, și am angajat tipărirea *Proscrisului*, întregă. Cu poșta asta aveți destule tipărite. Prin urmare, ca să poci [a] mă scula din Paris, îmi trebuie banii promiși de români pînă la capătul lui august. De mi se vor trimite mai nainte de a primi tu scrisoarea asta, îmi sint destui banii ce mi-ai trimis, adică 3.000 fr., iar de unde nu, mai trimite-mi 800 fr., și de îmi vor trimite românii, fă să-i primești și a-i ține spre a ne despăgubi de cheltuielile ce am făcut de la mine.

Eu le trimit o socoteală generală de toate cheltuielile și de toți banii ce mi-au trimis.

Veniră știri din București. S-a descoperit acolo un complot ai căruia capi era Mavru, Cîmpineanul, Scarl. Kretulescu¹, Arghiropolu și alții, puși [...] a turbura țara și Transilvania, ca să le dea cuvînt că nu pot abandona Principatele. Misionarii acestui complot se cerca a se duce în Transilvania și a face propagandă cu numele Goleștilor, Ștefan și Nicolae, răspîndind vorba că au și venit în Transilvania, cînd ei nici știre n-avea, nici gînd n-avea a se mișca din Paris. Scopul le-a fost fin, căci, compromițînd numele Goleștilor, compromitea cauza română din 1848 și în ochii Turciei și ai Europei, arătînd pe capii Guvernului provizoriu înțeleși cu misionarii ruși. Însă nu le-a ieșit bine că complotul li s-a descoperit, a ieșit o stîrpitură, iazmă. S-a stîrpit [*indescifrabil*] cu dînsul.

Astăzi am nu numai expediția, ci și o mulțime de articole a scrie. Comisioanele ce mi le-ai dat se vor împlini.

¹ Scarlat Al. *Kretulescu* (1810—1873); aghiotantul lui Alexandru Dim. Ghica; deputat și senator; căsătorit cu Elena Villara, fiica lui Al. Villara.

Sîrată-mi copilașii. A revedere, surioara mea. Aștept curierul de poimîne și mă prepar potrivit cu scrisorile ce mi le veți trimite.

Al vostru tată,

Eliade

1850, iul. [24]/6 [august], Paris, aceeași adresă

Cîte îmi scrii despre omul care v-a făcut bine, Dumnezeu să-i dea bine și gînd bun. Nu-l recomanda însă mult copilelor. Fii în gvardie. Poate să fie bun, însă nume bun nu prea are.

Banii 2.000 franci am primit.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.906

Nr. 25

Surioara mea,

Am primit scrisoarea voastră din 13/25 iul. din urmă, cu alți 2.500 fr., pște tot 4.500 fr. Fie numele Domnului binecuvîntat! Eu plec, cum ți-am scris cu poșta trecută, de astăzi în două săptămîni.

Am apucat să pui subț tipar niște scrieri și pierz banii ce am dat fără să am nici încai un exemplar. Zi și noapte dau zor să termin. Niciodată nu mi s-a părut zilele așa de lungi. Banii ce mi-ai trimis îmi sînt prea destul să-mi plătesc datoriile mele proprii și să-mi fac drumul. Nu voi însă și nici nu poci a plăti din acești bani datorii ce am făcut pentru cauză. Am trimis socoteala la frații din Brusa. Nu le cer decît ceea ce au promis și pe temeiuil căria am intrat în cheltuiiele. De vor trimite banii în aceste două săptămîni, grăbiți-i să mi se întim[pine] mai curînd, fără soroc și cu poliță, nu la Marsilia, ci în Paris.

Cum ți-am scris, plec pe uscat și nu mă îmbarc decît la Neapole.

Răspunsul ce îmi scrii că a dat Știrbei despre starea noastră mi se pare prea iezuitic. Îi e rușine să arate că ni s-a ruinat casa subț ordinea legală și subț domnirea d-lui. Va să arate că miștim că am avut pagube. *Din nimic, adică ce n-am avut, nu ni s-a pierdut nimic.* În scris nu poate da că ni s-a ruinat starea, nici compromite politica cării servește [...].

Acest răspu[n]s e frate bun cu împotrivirea ce arată a se spune pe față că visteria e datoare 18 milioane [...]. Din contra, silește pe boieri a arăta în scris că casa visteriei are capital, astfel de probe nu se dau în scris, ci la o nevoie să plătesc pe tăcute. Rămîne a ști de va veni vreodată Știrbei la nevoie a ne plăti în păr starea depredată.

Comisioanele ce îmi scrii se vor face toate, afară de pantofi. Nu e nimic în Paris de felul ăsta demn a se da la locurile ce îmi însemnezi. Asfel de papuci ori pantofi sînt cu mult mai bogați și mai frumoși în Constantinople, și prin urmare nu e ceva rar aci în Turcia. Pantofi nemțești sau fran-

țoțești sint meschini, afară numai dacă nu-i va porunci cineva înadins, și atunci ne va costa mai la 800 franci și o întârziere din drum. Trebuie a fi cumpărat ceva [*indescifrabil*] ce este rar acolo și care se poate dărui fără rușine. Când aș avea bani îndestui, aș cumpăra pentru bărbați cite o pușcă, sau cite o pereche călimări rare și ceva stofe pariziene. Eu zic însă să tăcem. Știe că sintem săraci.

Mai nainte de plecare-mi îți voi trimite o ladă cu comisioanele și cu argintăria și cu ce am mai greu, ca să fiu mai ușurel pe drum. Poate ți-oi trimite două lăzi.

Mantilii am cercat de catifea, cu 100 franci ia cineva bunicile, și cu 80 voi lua și pentru fetețe. Aș vrea mult să poci [a] vă aduce și ceva stofe de rochii; de-mi trimite numai frații din Brusa banii ce au subscris de la 1 ianr. trecut.

Sărută-mi copilașii. A revedere, surioara mea, să vă aflu sănătoși. Te sărut din suflet și pină să vii să te sărute Frusinica și Virgilia.

A revedere, tatăl vostru,

Eliade

4/16 aug. 1850, Paris, aceeași adresă

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.907

Nr. 26

15/27 aug. 1850, Paris

Surioara mea,

Astăzi e Adormirea Mamei Domnului. E ziua ta, soțioara mea și mama copiilor mei. Acum un an ți-am scris cu dorul în inimă, astăzi îți scriu cu speranța de a vă vedea. Să te binecuvinte Dumnezeu, bună mamă! Să te apere și să te conducă divina sa mamă! Fii fericite și sănătoasă împreună cu copilașii și să vă aflu sănătoși.

Mult m-a întristat urita înțelegere ce m-a făcut să nu iau de la voi nici o scrisoare cu curierul trecut; n-am luat asemenea de la nimeni. Văz că toți m-ați crezut plecat, însă nu faceți astfel, trebuia să așteptați scrisoarea mea anunțătoare de plecare, și de ar veni scrisori în urmă-mi, se pot înturna înapoi. Această idee că am plecat făcu poate să nu mi se trimită banii de la [Brusa], și fără dînșii nu pot pleca. Nu poci da din banii ce mi-ai trimis, și nici nu-mi ajung a plăti datoriile ce am făcut pe la tipografi, jurnale și d. Réal.

Eu ca să nu șez și să fac ceva în cauza noastră, pe speranța banilor ce mi-au promis a-mi trimite românii, m-am angajat cu oarecare tipăriri. Nici nu poci pleca, nici nu mă vor lăsa poate să plec pină nu le voi plăti.

Frații din Brusa au suscris o listă a-mi trimite mie și d-lui Tell 1.500 lei turcești pe lună la amîndoi, adică cite 750 lei pentru hrană, începînd de la 1 ianuarie trecut. Din acești bani pe opt luni, n-am luat decît 700 franci, din care 500 am dat la plecarea d-lui Tell. Nu că doară am vrut să pui pe români la alte cheltuieli. Banii ce mi-i hotărîseră pentru hrană îi hotărîsem pentru tipăriri, nu crez să nu mi-i trimită, însă s-a răspîndit vorba că am

plecat. Mă cred plecat și pînă să se lămurească nuvela și să am eu răspuns îmi trebuie 40 de zile cel puțin. La astfel de întimplări ori cu zece zile mai înainte ori mai apoi, nu e lucru de mare diferență. Eu n-am scris, n-am determinat ziua cînd plec. Banii ce mi-ai trimis i-am întrebuițat a-mi plăti datoriile mele pentru mîncare la birt, unde se urcaseră peste 2.000 franci. Mi-am luat ceva cărți ce îmi vor trebui pentru învățătura copiilor. Am făcut comisioanele ce îmi scrii, să nu viu cu mîna goală la copii. Mi-am scos niște argintării ce aveam la Muntele de Pietate și cată să-mi mai rămîie vreo 1.000 sau 800 franci pentru drum. Cu ce să plătesc datoriile ce nu sînt ale mele, ale cauzei?

M-a contrariat mult acest *malentendu*. Aștept și poșta de mîine, și de nu voi avea scrisori de la voi, sînt nevoit să plec, lăsînd datorii și făcînd urită figură, căci de voi mai ședeam, naintează pe de-o parte toamna și pe de alta se cheltuiesc pe mîncare și chirie în Paris banii călătoriei. Așa, pe la începutul lui septembrie, stilul nostru, crez să fiu în Marsilia. De este timp și vor fi trimis românii bani, mi se pot trimite la Marsilia, să-i aflu acolo la 12 sept. stil nou, sau și pînă la 15, ca să trimiț oamenilor banii din Marsilia, să-i astîmpăr. Puteam plăti toate datoriile, ș-ale mele și streine, cu banii ce mi-ai trimis, însă nu-mi rămînea de cheltuiala drumului.

A ravedere, încă o scrioare mai ai din Paris, și de aci înainte aștep-
tați-mă.

Sîrută-mi copilașii, să trăiești la mulți ani, să ne vedem copilașii căpătuți.

Tatăl vostru,

I. Eliade

[*adresă pe plic*]: À madame, madame Maria Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.908

Nr. 27

1850, sept. 6/25¹, Paris

Surioara mea,

Abia privenii a-mi pune oarecum lucrurile pe drum cum să le poci lăsa a se termina în urma mea; abia poci zice că sînt gata de plecare. De ce nu ne-am preparat mai înainte? N-aveam bani, și nimic nu poți lucra fără bani în Paris. Cînd îmi veniră banii și mă apucau a pune în ordin[e], nu-mi era destul o săptămînă ori două.

Sperînd în banii ce îmi scriseseră că îmi vor trimite frații din Brusa, alică cite 1.500 lei turcești pe lună mie și d-lui Tell, n-am vrut a se întrebuința acești bani pe seama mea, ci în oarecare tipăriri spre a populariza chestiunea noastră; avînd desigur acești bani, am fost intrat în datorii. Cînd mi-au venit banii ce mi-ai trimis, am plătit datoriile la otel pentru

¹ Corect: august 25/6 septembrie

ședere și mâncare și ale vieții; am cumpărat cite comisioane mi-ai dat și altele fără deosebire pentru toți copilașii. Mi-am scos o parte din argintării ce le aveam la *Mont de Piété* și n-am putut scăpa a plăți și datorii ce am făcut cu speranța acelor 1.500 lei pe lună. Aveam să dau și d-lui Réal tot pentru ale cauzei ceva bani și mă zorea. I-am dat fără să aștept banii din Brusa. Nu știu ce este întârzierea. Crez că poate că mă au de plecat și s-a făcut o mare greșeală. Nu trebuia nimeni să mă crează de plecat pînă nu voi scrie eu.

Eu n-am făcut cheltuielile decît după bugetul și socoteala banilor ce eram sigur că îmi vin. Dacă nu mi-au venit, și nu îmi vor veni, eu n-am cu ce pleca. Tot ce am putut face cu banii noștri ce mi-ai trimis a fost să fac a nu mai avea datorii nici ale mele, nici străine, să fac comisioanele trebuincioase, să fiu gata în orice oră a porni. Nu mi-au ajuns însă să-mi rămîie și de drum. Cămăși, cizme, haine, tot ce era pentru trupul meu am lăsat, am uitat. N-am nici eu ce face o vizită de luare de ziua bună pe la oamenii ce am cunoscut.

Cînd mi-ar fi venit banii de la Brusa, de la ianr. pînă la 1 sept. mi-ar fi ajuns de toate și acum aș fi fost poate la Marsilia sau mai departe. Cu 40 de zile mi s-a întârziat plecarea din cauza unei grabe de a mă crede de plecat. Am scris acum 20 de zile la Brusa, de atunci am încetat. Nu mai scriu la nimeni pentru că nu-mi mai scrie nimeni. Acum e vorba să plec, și mai îmi trebuie cel puțin 1.200 franci să am pentru drum și să nu plec gol. De nu vă veți fi lămurit din scrisorile ce vă scriu neconținut de cînd ați încetat a-mi scrie, aflați că nu poci, pînă cînd cei din Brusa nu-mi vor trimite banii ce mi-au promis, a plăti datoriile ce am contractat în numele lor și le-am plătit cea mai mare parte din banii ce li aveam pentru drum și spre acoperirea goliciunii mele.

De este vreo răceală sau intrigă, de nu e speranță să-mi trimiță banii ca să nu mă apuce iarna, grăbește de-mi trimite tu încă 1.200 franci, și Domnul cu toți, fie și aceste cheltuielile tot de la noi.

Stau pe ghîmpi cînd vine curierul și n-am scrisori, nu poci să descriu starea mea. Grija copiilor mă ucide, și neputința, pentru un nimic, de a pleca mă fierbe de viu.

Surioară, teme-te de sclerați, de flatori. Sînt gata și aștept bani.

A revedere, angeli mei, mama lor sărută-i în locu-mi. Te sărut, te îmbrățișez. Dea Domnul să am scrisori de la voi poimîine.

Tatăl vostru,

Eliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.909

Nr. 28

Surioara mea,

Patruzeci de zile sînt de cînd scriu cu toată expediția și nu-mi scriți voi nicidecum. Cum v-ați închipuit că puteam pleca fără să vă dau de știre cu zece zile înainte? M-ați închipuit plecat. S-a dat știrea în Constantino-

Maria I. Heliade Rădulescu, 1841.
Portret în creion de I.D. Negulici

Scrisoare lui

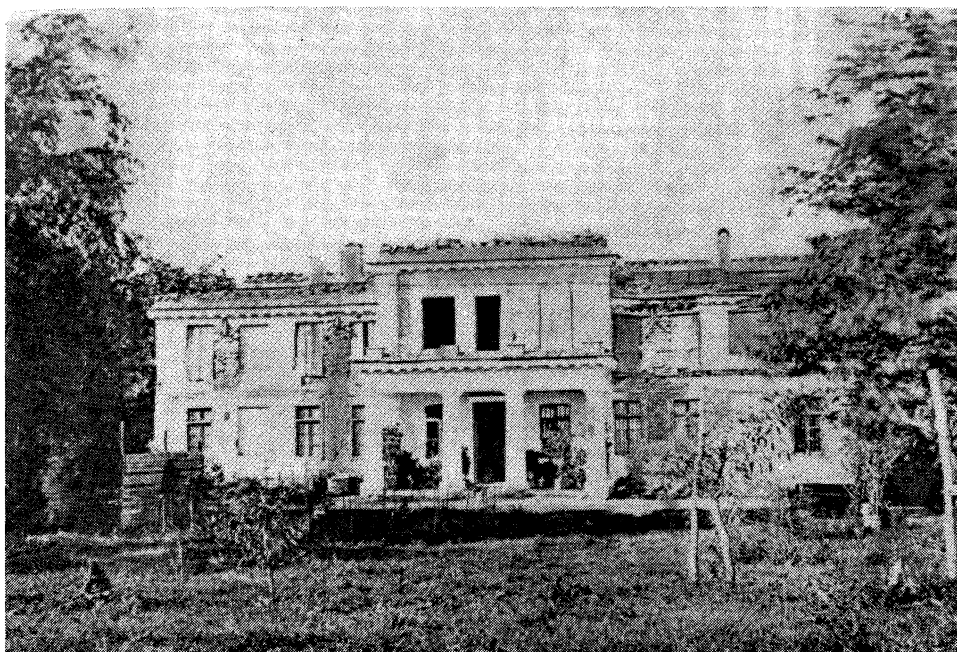
Te rog să scrii un articol despre în viața
mea și a mea. Ei și să scrii
despre viața ta în viața mea și
despre viața mea în viața ta
și să scrii despre viața mea în
viața ta și despre viața ta în
viața mea. Alina lui este
Nina Gheorghide

Am scris un articol despre viața
mea și a mea. Ei și să scrii
despre viața ta în viața mea și
despre viața mea în viața ta
și să scrii despre viața mea în
viața ta și despre viața ta în
viața mea. Alina lui este
Nina Gheorghide

Te rog să scrii un articol despre viața
mea și a mea. Ei și să scrii
despre viața ta în viața mea și
despre viața mea în viața ta
și să scrii despre viața mea în
viața ta și despre viața ta în
viața mea. Alina lui este
Nina Gheorghide

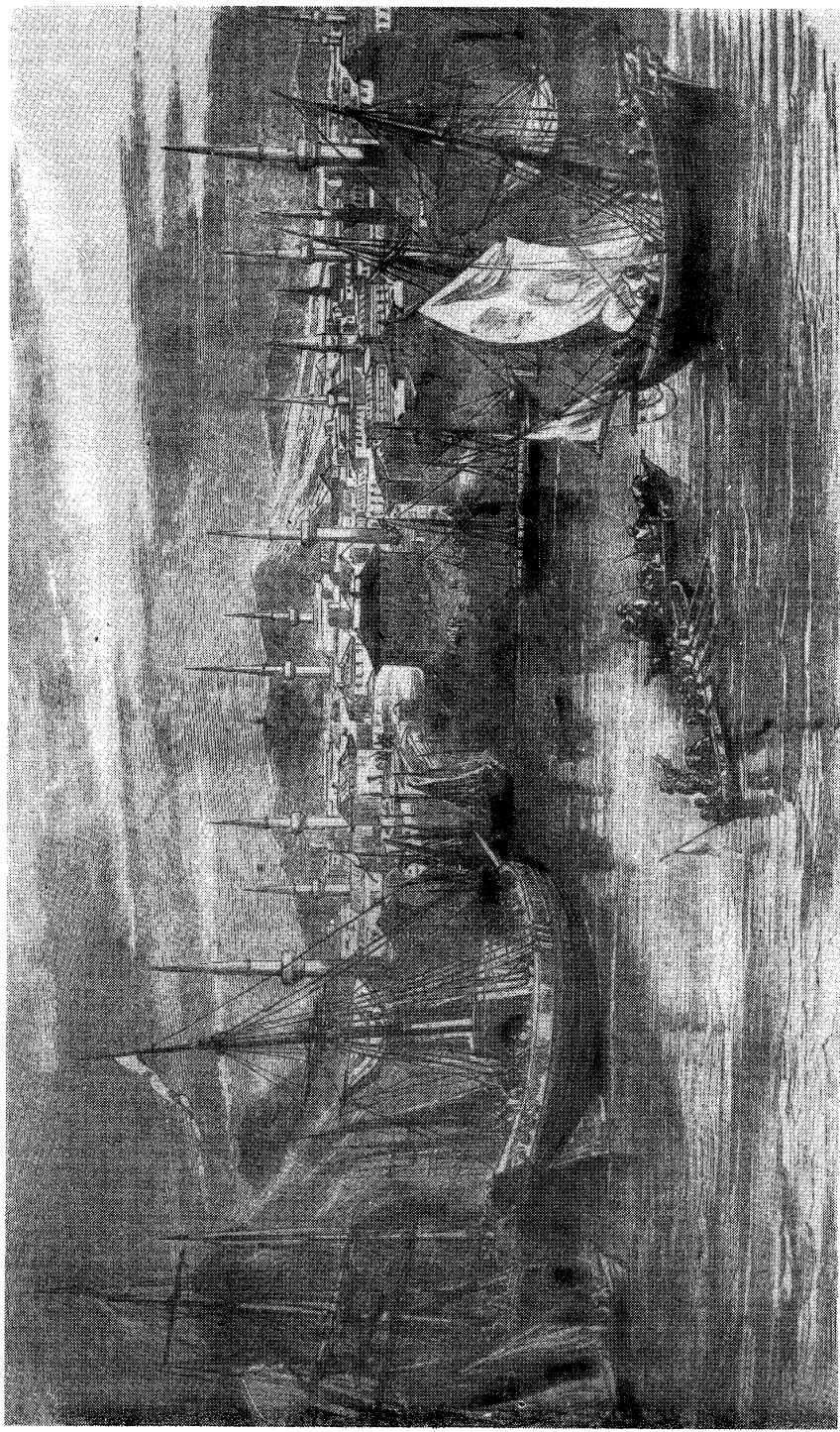
1848 sept. 24
60200
N. Gheorghide

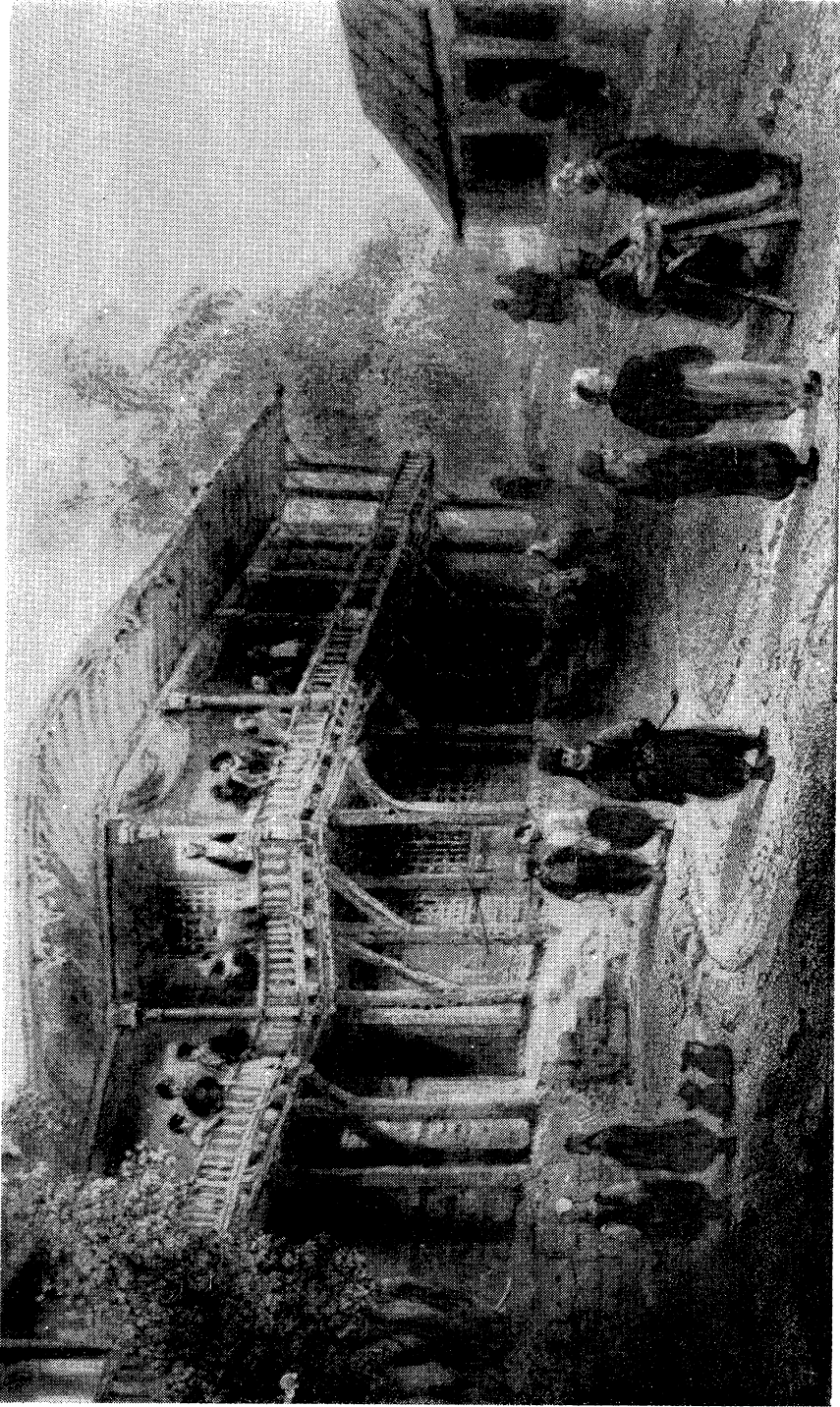
Scrisoare a lui I. Heliade Rădulescu către soția sa.
1848 sept. 24, Brașov; semnat conspirativ N. Gheorghide

Casa lui I. Heliade Rădulescu, de la Obor, așa cum arăta după 1848

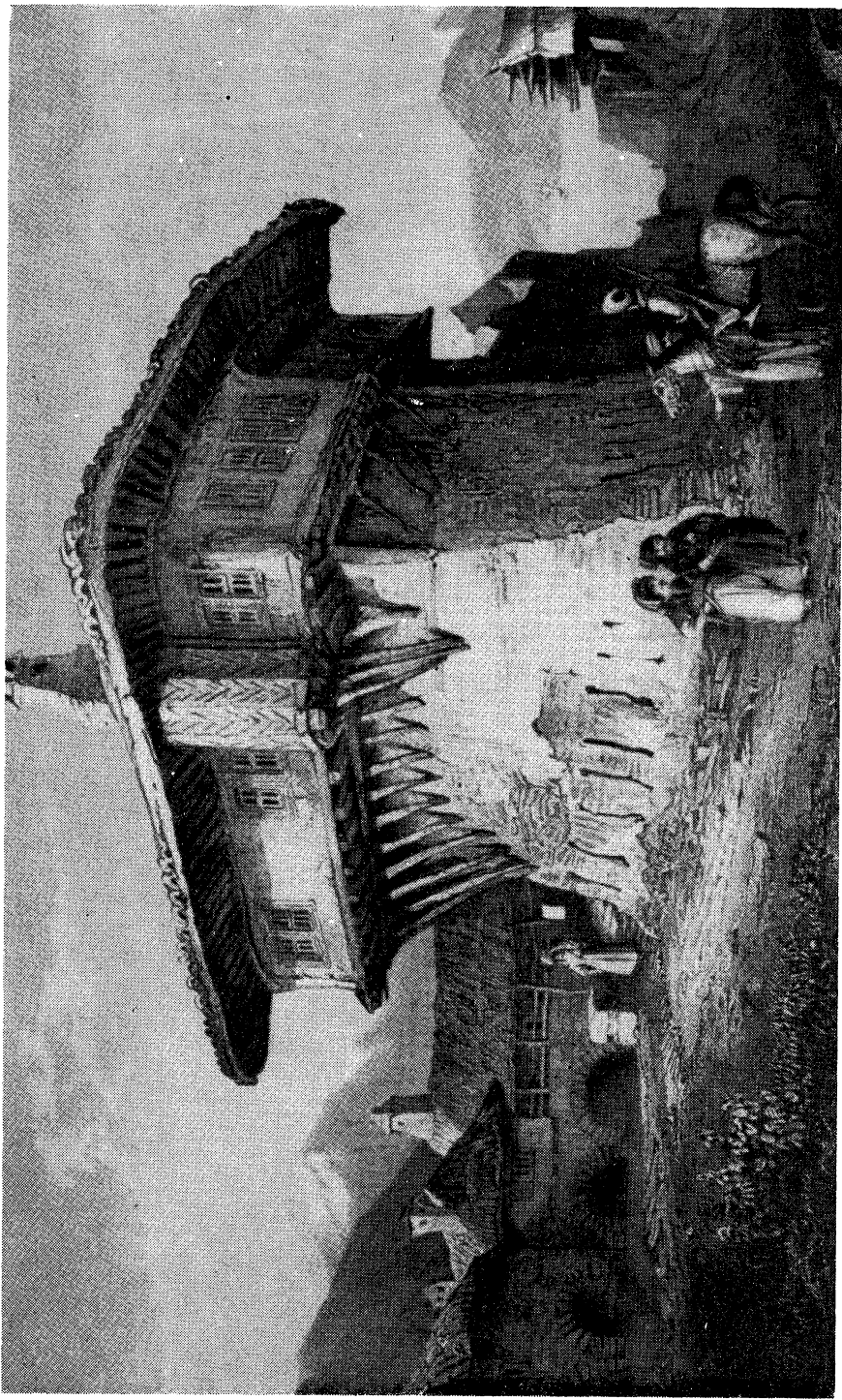
Ruseiuc, portul la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă

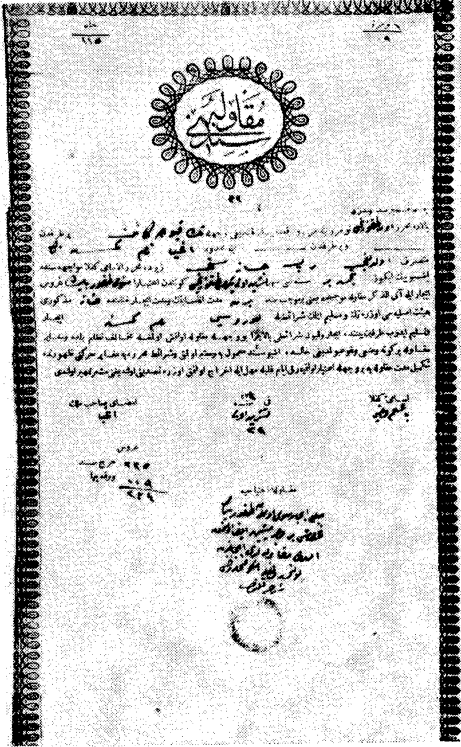

Cafenea turcească la Ruscuiuc, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și J.C. Bentley

Reședința pașei din Orșova. Litografie de C. Reiss

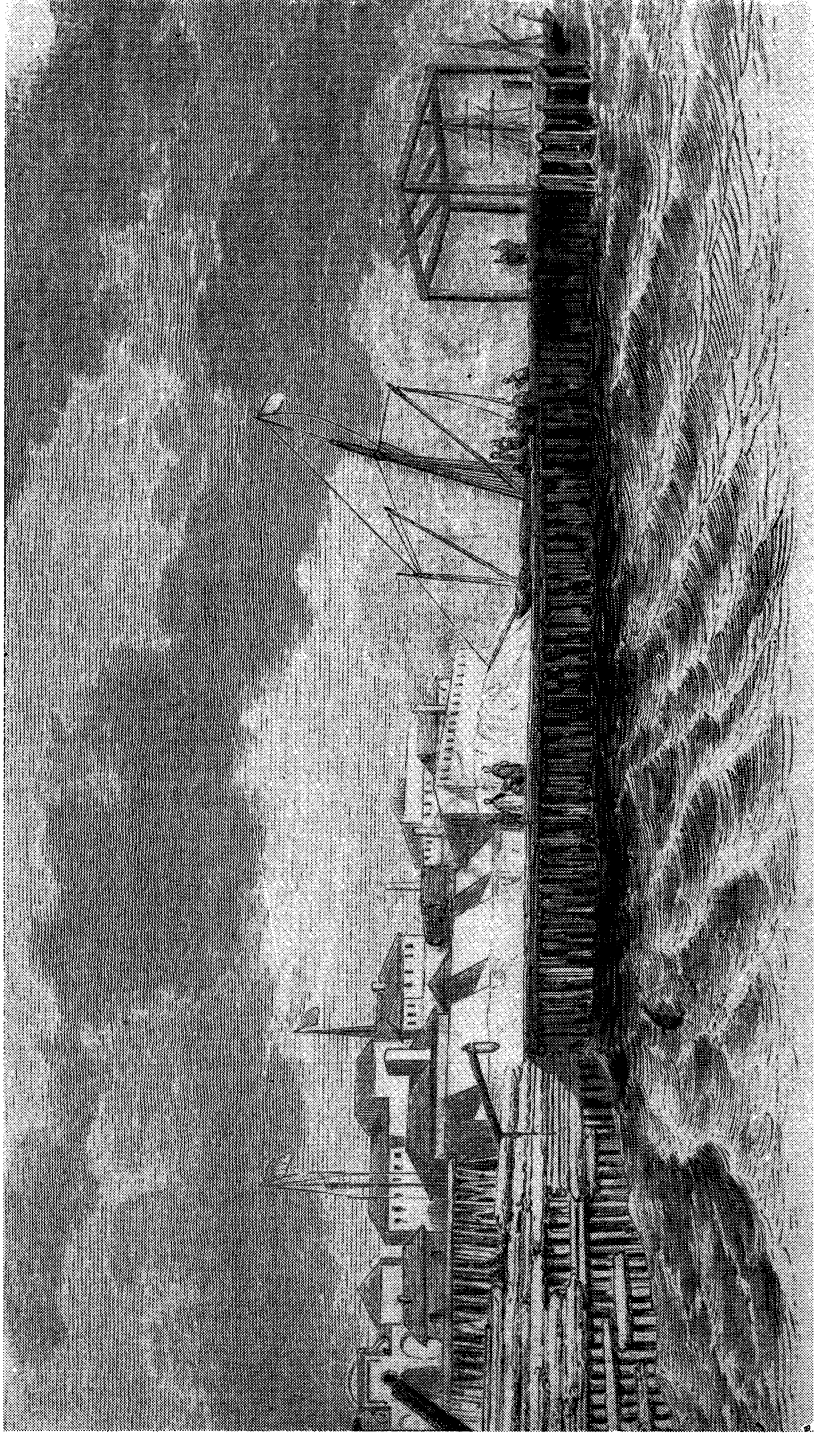

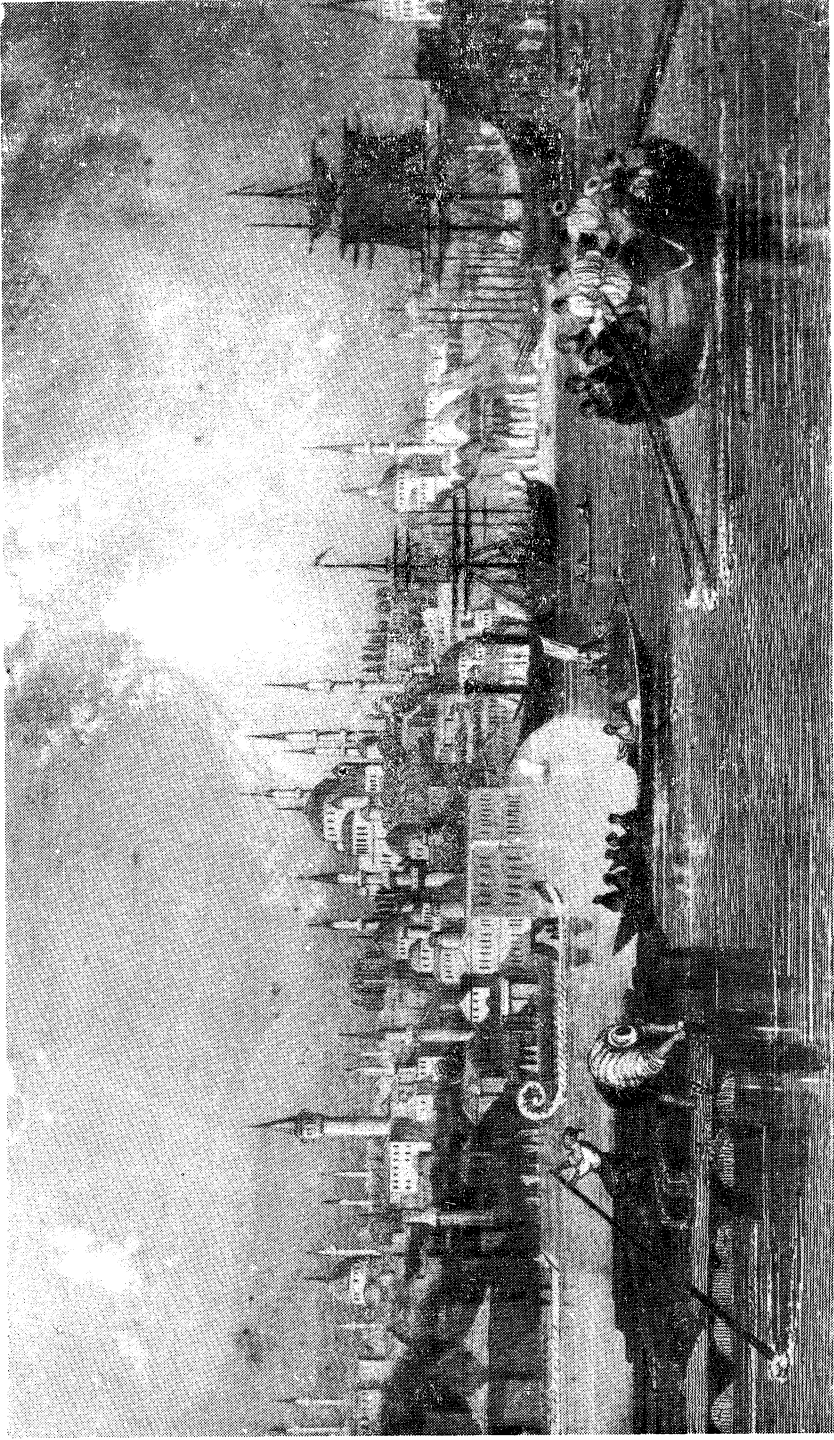
Paşaport turcesc dat lui
I. Heliade Rădulescu

Paşaport turcesc dat
lui I. Heliade Rădulescu, 1854

Varna, debarcaderul, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă

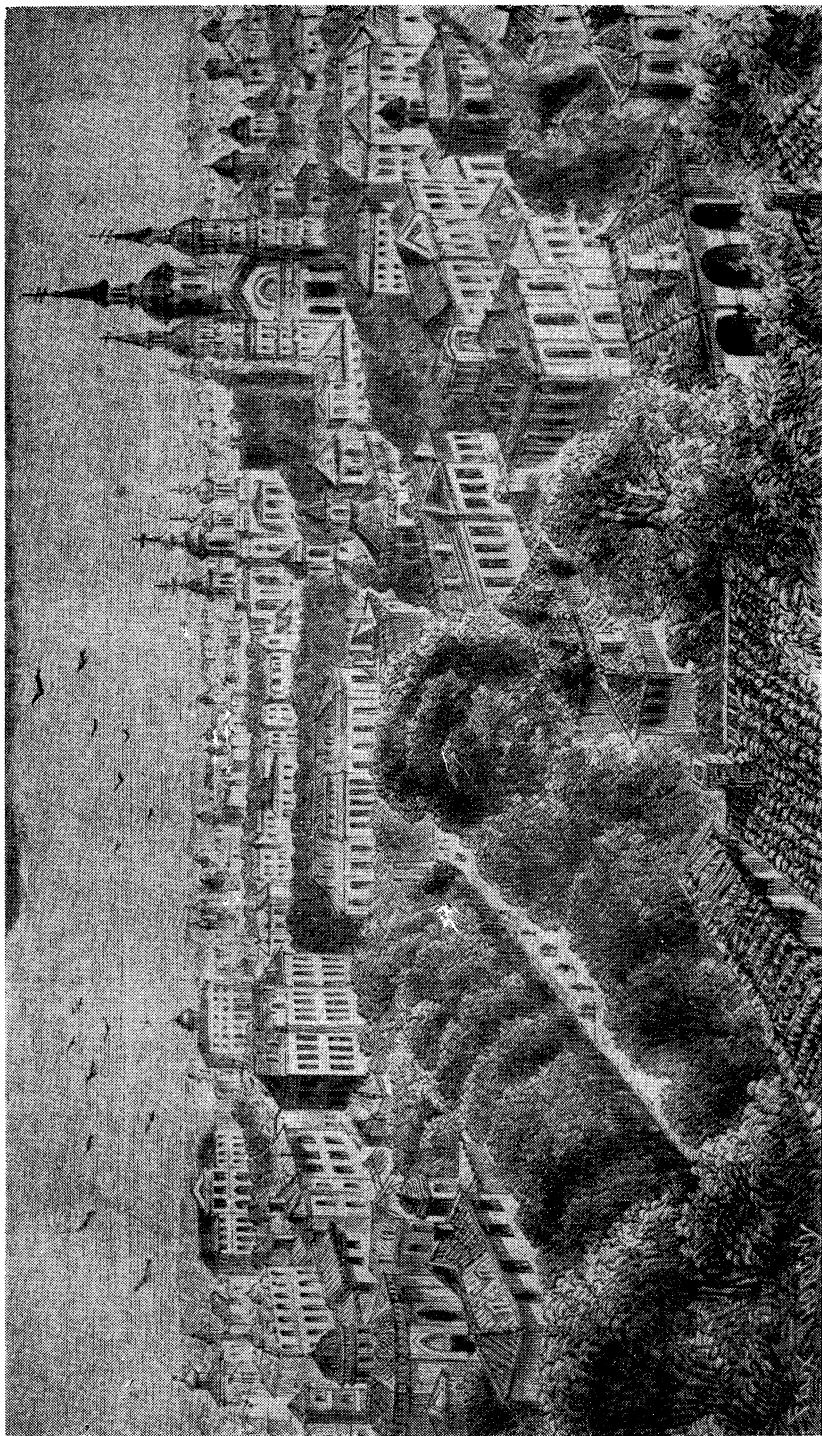

Constantinopol, vedere generală, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă

Maria I. Heliade Rădulescu, cca 1845.
Pictură în ulei, autor necunoscut

Bucureștii la 1859, văzuți din Dealul Mitropoliei. Gravură în lemn

PERIODUL V **Nº 1**

CURIERU

DE
Ambe-Sexe
KOIE LITTERARA

a	u	d	—	e	u	—	m	—	u	—	u	—	e	e	cl	—	v
r	s	d	—	z	u	—	s	—	u	—	u	—	e	—	h	ge	ge
l	—	l	—	d	p	—	u	—	u	—	u	—	u	—	u	ge	u
o	—	u	—	h	—	—	p	—	u	—	u	—	u	—	u	se	se
u	—	u	—	l	—	—	e	—	u	—	u	—	u	—	u	se	se
b	—	u	—	l	—	—	u	—	u	—	u	—	u	—	u	se	se

ESODU

Esiodu fu unul din quei mai antici poeti ai Greciei alle quadrora scrieri privenuti pînă la noi. Elu s'a născut în Oenia în Elida, provinciă a Asiei Mici; de micu însă și parasi patria și si petrecu cea mai mare parte a vieții în Asra burgu al broșiei în păiele muntelui Kileon. Pătrunse se scriu asupra personi sale; și înalță și despre seculul în care a viețuit. Seneca și Pau-

ania Iteu quă era vorbă spu- nă se scriu după Esiodu fusesse contemporanu al lui Omeru sau quare din doi era mai antici. Esiodu, quare și face contemporanu, se exprima astfel în cartea II a istoriei sale: "Nu erolu qui Esiodu și Omeru să fi existat mai înainte de 400 anni de epoca în care eu trăiesc... Aceasta arată epoca înbilder poeti în al IX-lea seculu înainte lui I. Cl. Se dice quă Esiodu ar fi avut o luptă poetică cu Omeru și quă și fi luat preulu. Dion Chri- stostom spune aquesta înteme-

(Că Esiodu la totu d'ama e msta scri- chiu la subșantă; și adjectiv. sau

BIBLIOTHECA PORTATIVA

LITTERATURA.

CRITICA

de

I. HELIADE R.

Volumeul I

BUCUREȘCI
TYPOGRAPHIA HELIADE ȘI ASOCIATI
—
1860

Critica
de I. Heliade Rădulescu, București, 1860

pole, în Brusa, în Atena că am plecat, și toți au încetat de a-mi scrie. Banii ce avea a-mi trimite i-au reținut și m-au lăsat a plăti cu banii ce mi-ai trimis datorii ce nu era ale mele particulare.

Creditorii din Paris, aflind de la ceilalți români că plec, au început a mă supăra. Am dat din banii copiilor să scap. Réal s-a purtat foarte rău cu mine tot din cauza banilor, căci românii din Brusa au încetat de a-mi trimite, crezindu-mă plecat.

Eu nu poci pleca pînă nu îmi vor trimite banii promiși, în puterea că-roră am intrat în datorii ce nu era ale mele.

Precum era nedrept din banii altora să cheltuiesc pentru copii, asemenea e și mai nedrept din banii copiilor să cheltuiesc pentru alții. Ce mi-ai trimis voi să aduc înapoi în lucruri trebuincioase. Ce mi-au trimis alții, am să le dau contul pînă la un ban.

Iată că stau în loc pentru o urită înțelegere, pentru o grabă că mă credeți plecat mai nainte de timp. Acum eram în brațele voastre de mai îmi scriați încă o expediție, două. De patru expediții ați încetat, și patruzeci de zile stau pe cheltuială așteptînd bani și bălăbănindu-mă cu datornici pentru lucruri ce nu sînt ale mele particulare.

Ți-am scris cu poșta trecută, cu cea mai trecută, tot acestea și le repet iară că nu poci pleca, stau în loc pe cheltuială din cauza întirzierii banilor din Brusa și din încetarea scrisorilor tale. Era timp să am răspuns de la tine la o scrisoare ce ți-am trimis-o ca s-o trimiți la Ciutaia la K...¹ Era timpul să știu ce a zis R-pașa² la scrisoarea ce i-am scris. Tăcerea, nesigurarea de au mers scrisorile la destinata lor mă pun în neastîmpăr. Stau pe spini, nehotărit. Aștept din poștă în poștă, și nici un răspuns.

De nu voi avea nici cu poșta de poimîine scrisori și banii ce așteptam de la Brusa, cine știe ce tempestă mă va cufunda în mare sau de care stîncă mă voi strivi. Nu știu cum nu ți-a spus d. Pleșoianul că și d-lui a pățit-o ca mine, crezindu-l amicii de plecat și lăsîndu-l peste 40 de zile fără scrisori. Cînd sînt locurile depărtate nu e iertat cuiva să facă astfel de greșale, că nu se îndreptează curînd.

Sărută-mi copilașii. Mi se topește inima de dinșii. Frusinica tatii, Virgilio, Marișo, Ienache, vă sărut, să vă găsesc sănătoși.

A revedere. Sărutați pe mama în locul meu. Tatăl vostru,

Eliade

1850, sept. 5/17, Paris, aceeași adresă

P. -S. Această scrisoare trimite-o la Brusa. Scrie-mi ce s-a făcut cu scrisorile căt marele vizir și către captivul internat.

[*adresa pe plic*]: Ți-am scris, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dem. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.910

¹ Punctele de suspensie sînt în original.

² *Reșid-pașa.*

Surioara mea,

Aveam multe trebi neterminate, eram așa incurcat cînd mi-ai trimis banii, încît era cu neputință să plec mai înainte de vreo 25 de zile. Le-am terminat, și mai mult de zece zile sînt gata. N-am cu ce pleca însă, căci crezîndu-mă românii d-aci plecat, nu mi-au trimis banii ce îmi promiseseșă și pe speranța căroră intrasem în cheltuielile pentru cauza comună.

Cum mi-a venit banii ce mi-ai trimis, am plătit datoriile ce nu era ale mele, căci mă strimtora, am plătit și din ale mele, am făcut comisioanele ce mi-ai făcut și încă și altele pentru toți copiii. Speranță de plecare n-am (că nu mi-au mai rămas bani) decît în banii din Brusa, cu care să-mi împlinesc spărturile ce am făcut în banii mei, cu care am plătit lui Réal, ce m-a tras la judecată, la tipografie, la jurnale, la scriitori și altele.

Cu poșta trecută am luat o scrisoare de la d. Pleșoianul, după care văz că s-a rupt farmecul de a mă crede plecat, și prin urmare trebuia să se rupă și tăcerea. D-lui îmi scrie, tu, surioară, de ce nu îmi scrii? Eu nu mai am bani decît 500 franci, cari nu mi-ajung să plătesc nici birtul, de cînd mai șez pe cheltuială.

Îmi trebuie dară banii drumului, și de se va putea și alți cițiva cu care să-mi iau cămăși, haine de iarnă, încălțăminte. Drumul nu-l mai poci face pe mare. Cată să mă duc pe uscat pînă la Neapole, și de acolo, unde se mai îndulcește clima, să apuc pe mare; cheltuiala pe uscat e mai scumpă.

Citesc aci în gazete că ministerul otoman are mulți inamici și că șovăie. Văz că toți amicii marelui vizir și ai progresului sînt năpădiți de calomnii, crez spre a-i innegri, că răutatea s-a-ntins pînă în a turbura bieților oameni pacea domestică. Ce este monstruozitatea asta ce văzui acum în urmă în gazetele Parisului ce ricitează novele din alte gazete reacționare? Vor să piarză o biată femeie, or din nenorocire adevărul este astfel?

De vor triumfa în intrige, de se vor retrage din minister voitorii noștri de bine, ce ne facem noi?

Sînt sigur că pînă să vă ajungă scrisoarea asta, poate să am și eu de la voi scrisori și bani, și prin urmare să plec. Așa, mă voi aresta la Malta, sau la Atena. Și d-acolo te înștiințez unde voi dezbarca, unde vă voi [găsi]. Depinde de la prudența ce vom avea amîndoi și de la circumstanțe or prefacerea lucrărilor.

Vezi să mi se trimiță banii promiși de la Brusa pe lunile trecute, e păcat să iau de la gura copiilor ca să fac cheltuielile ce nu le poate face un om singur, ci mai mulți.

Sărută-mi copilașii, Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienăchiță, vă îmbrățișez, vă sărut, să vă aflu sănătoase și cuminté. Vă aduc multe lucruri bune și haine, la soare vă puteți uita, dar la dinsele nu. Ale lui Ienache stau singure în picioare. Corsete, mantalii, șimizete, materii de rochii. Mama are o

mantilie cu dantelă și numai catifea. Marița a mică are și ea dantelă la mântiluță.

A revedere, copile și surioara mea, Mario. Tatăl vostru,

Eliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.911

Nr. 30

Surioara mea,

Niciodată n-am căit și n-am plins pe omul cel bun, pe creștinul cu dragostea lui Dumnezeu și a oamenilor cât am plins la cele din urmă scrisori venite din Constantinopole și d-aiurea după ce s-a dat vestea că familiei noastre s-a făcut o pensie. Toți au gurele pe noi, afară de Grădișteanul. Te sfișie pe tine, ca să mă sfișie pe mine mai dureros.

Și când iau scrisorile tale, când văz cu ce dor scie de toți, cât ai umblat pentru toți, alergătura, cheltuielile, simtimente curate, laude, simpatii, uitare de sine ca să vorbești de alții, toate în van. Răii cei mai vestiți din lume, cunoscuții de sclerați, de hoți află grație, noi însă nu.

Nu știu însă pe cine să pling mai mult, pe noi sau pe Tell, că e victimă și fizică și morală amăgirilor și crede spurcaților ce s-au jurat de a-l pierde și a mă pierde. Crede bietul om că tu, surioara mea, ai fost toată cauza de nu i s-a făcut nici o pensie. Goleștii cred că tu ai fost cauza de nu li s-a făcut împrumutarea. Noi, fata mea, să credem cum am lucrat, să crezi cum ai iubit pe toți și ai lucrat; să ierți pe toți.

Intrigile nu vin de la români, și toți refugiații nu sînt răi [...] Bieții români nu sînt decît cam leneși, cam muieratici, au micile și bazele invidii ale muierilor, duc și iau vorbele cu chirastițele, parte debilă, parte scuzabilă, parte ce are trebuință de creștere, de conducere. Pațiență, fata mea, nu te întristă de binele ce ai făcut și de răul cel care îți întorc. Fie Dumnezeu cu toți cei amăgiți, și toate să îndreptează, că el îi va lumina.

De ce nu-mi scrii, surioară, de ce nu mă înștiințezi despre nimic? Am scris două scrisori prin tine, de care te-am mai întrebat, și sînt în neastîmpăr a ști de soarta lor, și nu m-ai înștiințat nici dacă le-ai primit.

Românii din Brusa m-au lăsat în datorii, nu mi-au trimis nici acei cîte 750 lei pe lună, ce mi-au promis pentru mîncare. Cu dînșii plăteam tot, căci nu m-am întins mai mult. Pentru aste datorii nu m-am putut nici mișca din Paris. Am rămas fără cheltuială din pricina lor. Am rămas să fac călătoria în iarnă pe mare. Cu toate astea, cum voi lua bani, sau de la tine sau de la dînșii, îndată plec, cum îți-am scris.

Aș fi vrut să plec, încăi pînă la Marsilia, să mă mai apropiu de voi. Sînt însă tot în Paris, și de la tine, de la Costache, de la cei din Brusa n-am nici o scrisoare. Cei din Constantinopole scriu că ai plecat la Smirna.

Cu poșta trecută ți-am trimis un exemplar din totul *Impresiilor unui proscris*. Astăzi îți trimit capătul. Ah, Doamne, de aș avea poimîine scrisori de la voi. Sărută-mi copilașii.

A revedere, tatăl vostru,

I. E.

1850, sept. 24/oct. 6, Paris

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/2

1850, oct. 17, Paris

Nr. 31

Surioara mea,

Am primit în fine cu pachebotul din urmă, adică la 26 sept/8 oct., o scrisoare a Frusinichii. Văz că îmi scrie că mi-a trimis și Virgilia alta, văz că îmi scrie că mi-ai trimis încă 500 fr. la Marsilia și că am acolo scrisoare *poste-restante*. Dar tu, surioară dragă, de ce nu-mi scrii? Ești bolnavă, ești mîhnită? Ai dreptate să fii de toate.

Eu d-acilea m-am mîhnit atîta de gura fraților, cit nu se mai poate. Ți-am scris cu poșta trecută, nu te mîhni, însă iartă pe toți, toate sint cununi. Dumnezeu, ce vede inima oamenilor, ne va da după a noastră și va da și celorlalți tot bine, pentru că el e tatăl binelui. Răul nu-l dă Dumnezeu, oamenii și-l făc singuri, și răul ce și-l fac ei Dumnezeu tot în bine să-l schimbe. Eu însă de ce șez tot în Paris? Cînd o să mă văz în brațele voastre? N-am lăsat nici o poștă să nu vă scriu poziția mea în care m-au lăsat frații din Brusa. Dacă nu-mi trimeteai tu bani, astăzi eram închis. Cite 750 lei pe lună mi-au promis prin atîtea scrisori de la 1 ianr. ca să-mi fie pentru mîncare. Pe speranța lor, n-am vrut a-i întrebuița pe seama mea, ci pentru cauză. Am făcut atîtea, încît frații și Germania întreagă cunoaște astăzi ce e România, și cînd scriitorii, gazetele vorbesc de dreptul națiilor, numele românilor e nelipsit. Toate însă se fac cu bani, și prea mulți. Eu am făcut multe cu puțini bani și pe credit în speranța celor cite 750 lei pe lună, din cari am primit numai 700 franci. Și din aceștia am dat d-lui Tell 500, iar 200, ce mi-au rămas, i-am dat pe toți, și alții atîția, la abonamentul *Semenei*¹. Tot s-a făcut pe credit. Mi se cuvîne să-mi trimiță 7.500 lei pe zece luni, și nu numai n-am primit, dar am mai dat de la mine și datoriile ce am făcut pe tipare, pe gazete, pe acții, pe plăți lui Réal (1.000 fr.), pe porturi de scrisori și broșure, pe plăți la articole în gazete, toate plăți[te] cu din banii ce mi-ai trimis. Astea am scris cu toată poșta ca să grăbesc a mi se întîmpina banii cu care să poai pleca. Mai trei luni, și nici un răspuns n-am luat nici de la tine, nici de la Brusa, nici de la Costache. Șez pe cheltuială. Iarna m-a apucat, și în cele din urmă n-am primit decît 500 fr. la Marsilia, cînd m-oi duce acolo, și aceștia tot de la tine, surioara mea.

În timpul așteptării m-am ocupat cu lucru. Am demascat intrigele [...] anarhice din țară, am făcut să răsară o lumină ce nu o cunoștea încă

¹ *La Semaine.*

Europa. Miine sau poimiine plec din Paris, și mă întorc iar în Paris peste vreo zece zile. Dacă nu voi găsi banii din Brusa cu cari să plătesc nu hrana mea, cum mi-ai promis, ci datoriile ce le-am făcut în cele ce nu poate face un om singur, atunci cum fac, surioară? Voi ședeă pînă îmi vor trimite banii și, oricît de în iarnă voi primi, plec la voi.

Scrie-mi în Paris, nu-mi mai scrieți la Marsilia. Spuneți la toți că n-am plecat și spuneți cauza pentru ce, însă tot cu binele, nu-i năspriți, pentru că trebuie să-mi dea banii ce mi-au promis. Este păcat să cheltuiesc din banii copiilor pentru cauză, ce este străină la un om singur, cînd e comună.

A revedere, surioara mea, sărută-mi copilașii. Tatăl vostru,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: Par voie de Constantinople, à madame, madame Marie Héliade, à Smyrne, recommandée à mr. Coutourier, banquier

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.912

Surioara mea,

Sînt zece zile de cînd mă aflu în Londra. Persoana ce voi să întîlnesc se află afară la campanie. I-am scris, mi-a răspuns că vine miine în cetate. De va veni, și o voi vedea, n-am ce mai face în Londra, plec îndată. Și îți scriu din Paris ce mană am făcut, ce mai e de așteptat. La Ambasada otomană din Londra am fost foarte bine primit, mi-au spus că au scris multe bune despre mine la Constantinopol. Ambasadorul însă lipsește pentru cauza ce vei fi auzit, a soției sale.

Nu știu în ce voi reuși aci în Londra, a[m] cătat însă să cerc încă această călătorie să nu mă mustre cugetul, cînd mă aflam [la] o palmă de loc; a[m] cătat să sacrific vreo 280 fr., cu dus, cu venit, cu ședere, cu alergătura.

Cu scrisoarea ta din urmă am primit la Paris 700 fr. Am mai scos șase linguri mari de masă ce le avea[m] la *Mont de Piété* pe 130 fr. și am mai cumpărat cîte ceva pentru casă și copii, adică o mantilie ție, de catifea neagră cu două rînduri de dantelă lată, două mantilii de atlas negru pentru Frusinica și Virgilia, două corsete, 20 de șimizete, o ma[n]tiluță pentru Marița, un rînd de haine pentru Ienache: spe[n]țer, vestă, pantaloni, palton. Mi-am luat și eu un frac și pantaloni, cu care să poci veni la Londra. Banii s-au dus, încă la îndoîți pe articolele de sus. Cei 500 fr. din Marsilia nu i-am atins încă, sînt acolo, ca să-i am cînd voi fi acolo. De aș putea, la venirea mea în Paris, să fac cum birtașul să nu mă supere, să-mi dea credit și să mă lase să plec, m-aș bizui să fac drumul la voi cu cei 500 fr. din Marsilia.

Te vei speria poate de cîte am cheltuit, însă mai mult de jumătate din cît mi-ai trimis vi-i aduc înapoi în lucruri. Românii din Brusa cată să-mi trimiță ce mi-au promis pentru mîncare și i-am cheltuit pentru cauza ce a început a mișca foarte bine.

Te sărut, te îmbrățișez, surioara mea. Nu-mi imputa, ci mă iartă pentru întîrziere. Era la fierțul fierului, trebuia să fac ceea ce mă simțeam

în stare că poci face. Timpii sint rezezi, poate că pentru toată lumea mergea înainte, pentru noi însă numai mergea îndărăt.

Unde e Costache, unde e Neculache? Pentru ce nu mi-a mai scris Costache?

A revedere. Sărută-mi copilașii cum te sărut și eu pe tine. Astă-noapte la 2 spre 3 noiembrie, adică la 20 oct. al nostru, am visat pe Ienache un băiat plin de minuni. O lume întregă îl ardica în triumf și striga: „Victorie!“ Un tablou de cei mai mari artiști îl reprezenta într-un cap d-operă. Mantela ce avea portretul lui era de hermină, și pictura era de un adevăr cît să-l pipăi. Toată lumea zicea că e băiatul meu și în tablou și în natură, eu însă nu-l cunoșteam, vream să văz pe Ienache, și nu era el cînd îl ducea în triumf, am zărit un mic turban foarte frumos. Vise, vise, surioară, și chinuri. Nu mai dorm, decît ce apuc a dormi de cu seara îmbrăcat.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1850, noiembrie. 3/21¹, London

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Smyrne, recommandée, à mr. Couturier, banquier

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/12

Nr. 32

Surioara mea,

Aseară am sosit din Londra și am aflat la ospel scrisoarea fetitelor dictată de tine din 17 octom. Dumnezeule! Surioara mea, Marișo, copila și mama mea, ce ai tu? Te-au ruinat, te-au strivit necazurile, vînturile, și Dumnezeu n-a fost lîngă tine a te susține și întări? Te-a abandonat, abandonindu-ne pe toți? Fă curaj, soțioara mea, aibi speranță în Domnul. Eu mă prepar de plecare. Facă Domnul să poci insufla credință a-mi da credit stăpînului oaspelului, a se mulțumi cu un înscris numai și cu banii de la Marsilia, să poci pleca. Facă Domnul ca cu poșta viitoare să-ți [scriu] din Marsilia sau din Livorno. Nu știu ce mă fac de voi avea dizgrația să nu poci asigura datornicii. Cum ți-am scris din Londra, banii din urmă, 700 fr., i-am cheltuit pe comisioanele ce mi-ai făcut, care mă prepar a vi le trimite înainte într-o ladă, două, ca să fiu mai ușurel pe drum.

În Londra m-am dus pentru cinci zile, și persoana pe care voiam să văz era afară la țară. I-am scris și mi-a răspuns că nu era nevoie să mă duc la dinsul pentru că vine el peste curînd în Londra. Am așteptat 16 zile pînă să vie și alte patru pînă să-l văz, și alte cinci cu dusul, cu venitul, și așteptarea trenului de vapor. În 25 zile, cu cheltuiala drumului, am cheltuit peste 300 fr., și crez că puțini bani au fost așa bine cheltuiți ca

¹ Corect: octombrie 22/3 noiembrie.

aceștia. Iată dar 1.000 fr. cheltuiți și alții vreo 200 am cheltuit pe niște țoale, să nu mă duc gol în lume.

Cițiva din românii din Brusa îmi scriu că banii ce mi-au promis sint gata a-i răspunde și cauza că nu mi-au trimis este că m-au știut plecat. Cu banii promiși de dinșii să plătesc toate datoriile, căci nu m-am întins mai mult decît pe suma lor, cu deosebire că am dat banii trimiși de tine a plăti datoriile cauzei.

De aș mai fi șezut vreo zece, 15 zile în Paris, aș fi făcut să se miște cauza noastră în Asembleea Națională de cei mai mari oratori, spre exemplu de Victor Hugo, ce a luat toate însemnările, însă nu mai poci sta. Situația ta, surioară, mă face a lăsa, poate, tot în Paris și a pleca cu trupul, de voi vedea că n-am credit. Las argintăria și orice am, las și ale țării în mila Domnului și în dispoziția celor ce mi-au promis a vorbi și a interpela ministerul în Cameră. A vorbi însă rău, fără a le lumina chestiunile, este mai rău decît a tăcea. Așa însă a voit Domnul, și la el să sperăm, iar nu la oameni.

Costache, în fine, mi-a scris, dar nu îl înțeleg, e prea adînc și laconic.

A revedere, surioară, sărută-mi copilașii, și ei pă tine, și eu pă voi toți. Și să ne vedem sănătoși.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1850, noiembrie. 5/17 [Paris]

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.468/7

Nr. 33

Surioara mea,

După demarșe de zece zile spre a putea pleca, iată că și această scrioare și-o scriu tot din Paris. Am făcut tot să poci avea un credit la datorii. Oamenii mă așteaptă și doi ani în Paris, a pleca însă nu s-ar învoi să mă lase. Cred că pierd banii cit le-oi scăpa din mină. A pleca pe furiș nu poci face. Din români e numai Grădișteanul ce ar putea răspunde pentru mine, și el singur are trebuință a răspunde alții, apote, pentru dînsul.

Am cercat să depui la o singură librărie 500 volume de *Proscris* și alte 600 broșure ce prețuiesc 2.600 fr. Și acel librar să răspundă, adică să asigure pentru mine că e bun pentru vreo 1.500 franci datorie, plătibili peste trei luni. N-am găsit pînă acum. Nici un comerț nu e așa de căzut în Franța ca librăria.

De la românii din Brusa am primit scrisori și mă asigură că sint gata a răspunde banii ce mi-au promis; nu mi s-au trimis încă, pentru că n-au știut de mă vor afla în Paris.

Nu mă căiesc că am făcut cheltuiiele, bazîndu-mă pe cele promise de dinșii și plătînd cu ce mi-ai trimis tu, rămîind dator mîncarea și șederea

la birt. Și chiar de nu îmi vor plăti ei, rezultatele acelor cheltuieli vor fi de folos și voi avea consolația că am scos de la gură, mi-am lipsit trupul de îmbrăcăminte ca să luminez opinia asupra țării noastre.

Bine era ca asemenea foloase să fie datoare țara la mai mulți din fiii săi. De îmi va fi datoare numai mie și copiilor mei, cu atita mai bine. De nu va cunoaște ea, va cunoaște Dumnezeu.

De mă voi despera de la librari, a răspunde vreunul pentru mine, nu știu ce să fac. De ambasadorul nostru d-aci n-are să se lipească cineva. Asta e una din cauza că mulți din junii curați din românii neintriganți s-au rătăcit după insinuațiile intriganților. De i-ar fi primit ambasadorul cîteodată și i-ar fi povățuit, ar fi crezut și ei că este vreo speranță de la turci în favoarea cărora au sacrificat tot. Să tot le spui eu că turcii sint buni, ei îmi arată pe ambasadorul.

Astea ți le scriu pentru știința ta, nu mai scoate însă vorbă, că ne facem pe ambasador inamic, de unde poate e numai indiferent.

Am scris să-mi trimiți cei 500 fr. din Marsilia ca să poci avea de cheltuială spre a vă expedia un colet, două cu hainele voastre și altele, să rămii mai ușurel pe drum, de voi avea norocirea să plec.

Sărută-mi copilașii; să te sărute și ei, să-ți treacă, mămușoară și surioară.

Srisoarea din urmă, unde e scris și cu mîna ta, mi-a făcut mare bine; am sărutat-o, am binecuvîntat-o. Mi-a adus lacrăme la care Dumnezeu se va mișca ca să te ție sănătoasă.

A revedere, copilași, copilașii mei. Tatăl vostru,

I. Eliade

1850, noiem. 15/27, Paris, aceeași adresă

P.-S. Nuvelele din urmă, din Constantinopole, deși încă nesigure, anunță o catastrofă. Gazetele repetară o știre din Viena, că inamicii ar fi atentat asupra vieții sultanului.

[*adresa pe plie*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chió, par monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.833

Nr. 34

Surioara mea,

În aste din urmă zece zile am cercat toate mijloacele să poci avea un credit de plecare și să plătesc datoriile după ajungerea mea. Unii cred că voi să-i amăgesc și să-i pui în platcă, alții că voi muri pe un drum atît de lung și tempestos, alții că mă vor aresta turcii. Alții n-au nici bani, nici credit. Numai partea inamică de ar avea bani, mi-ar da să scape de mine d-aci și să mă vază undeva arestat. N-am alt mijloc decît să risc a pierde argintăria copilelor, ce am făcut-o cu atita dragoste

și din atitea privații. Mai aștept, surioară, și poșta de poimîne, și dacă românii din Brusa nu-mi vor trimite bani, cum mi-au promis și cu scri-soarea din urmă, atunci după 8 dechem. nu mai e timp de plecare în mijlocul iernei. Atunci încă două luni, angeli mei, de așteptare. Iertați-mă și ruga-ți-vă lui Dumnezeu să ne ție pe toți sănătoși pînă în martie.

De voi primi bani mai curînd, plec din Paris și viu pe undeva mai aproape de voi, pînă la Marsilia, și cînd din întîmplare este cite un pătrar de lună bun, iar mă mai apropiu.

Banii din Marsilia, 500 fr., i-am primit. Azi patru zile v-am expediat o ladă cu haine și cu cărți, citeva. *Protectorul* și *Proscrisul* cată prin Costache de se vor putea să se vinză în Constantinopole, să mai scoatem din cheltuiiele. Lada este expediată la Smirna la d. Couturier prin A. Richy et Gueyrard.¹ Îți trimit și listă de toate lucrurile și de prețul lor, ca să știi ce se poate plăti vamă de îți vor cere.

De va fi, surioară, să nu am bani cu poșta de poimîne, și voi mai rămînea încă vreo lună, două, atunci trimite-mi pe toată luna din leafa voastră atita cit să poci trăi, de la 150 pînă la 200 fr. pe lună.

V-am trimis 50 broșure *Biblioteca pour tout le monde*. Asta am luat-o pentru copii să-i învăț, după dînsa. Pot multe citi și singure fetele mari pînă voi veni eu.

Îmi pare rău că n-am apucat să vă trimit *Martirii* lui Eschiro. Vi-i trimiț însă cu poșta, citiți, cu copiii. E singura istoria lumii ce poate să facă cetățeni buni și creștini, iar nu catolici și sclavi.

Cu poșta trecută n-am luat scrisori de la voi. Fie pentru că iar mă veți fi crezut plecat, fie aceasta, și nu altă cauză. Fiți sănătoși, și Dumnezeu e bun. Te îmbrățîșez, surioară, te sărut. Aibi răbdare încă puțin și nu ne mai dezlipim.

Cîte am făcut la Londra am dat relație Divanului prin Ambasada otomană de la Londra. Nu crez să le fi displăcut.

Sărută-mi copilașii. A revedere, copila și mama mea, a revedere, copilașii mei: Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1850, decm. 7, Paris, aceeași adresă

P.-S. *Impresiile* să se vinză cite 4 1/2 franci, pentru cheltuiiala dru-mului o jumătate franc.

Să dai d-lui Hristofi un *Proscris* și un *Protectorat*.

Liste de cele trimise

<i>objete:</i>	<i>franci</i>
1 mantelet de catifea cu dantele	170
2 idem de atlas, a 30 fr	60
1 idem pentru Marișo	20
1 palto[n] pentru Ienache	24

¹ A. Richy et Gueyrard, bancă și casă de expediție în Paris, la mijlocul secolului al XIX-lea.

1 spențer	24
1 pantalon	43
18 simizete	118
1 nécessaire	14
2 cearceafuri	—
2 prosoape	—
40 Protectorate a 1 fr	40
35 Sueniri și impresii a 4 fr	140
4 Istoria revoluției	20
50 Bibliotecă	10
2 gramatice	1
2 o logică și o gramatică	2
1 Evanghelie	3
2 Voyage d'Anacharsis	3
1 La Valachie moderne	3
4 Rienzi	2
4 cutii cu bomboane	5

656

À propos de argintării

Am făcut două cutii frumoase cu marochin, ce mă costă cite 50 fr. una, cu cifra F și alta V. În fiecare este loc de argintăria ce am făcut aci și de ceea ce este la tine.

Argintăria ce am făcut în Paris este:

- 24 furculițe mari, cite 30 dramuri una
- 12 linguri mari de supă cite 30 dram., aurite
- 12 cuțițe
- 12 linguri
- 12 lingurițe
- 2 clește de zahăr
- 2 panere de ceai
- 2 linguri de ceai

Din astea, 12 furculițe sint încă amanet, celelalte sint scăpate.

Aș vrea să poci cumpăra două perechi de cercei și două cruciulițe.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Alexandriano, à Constantinople, par mr. Dim. Sakellario

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/2

Surioara mea,

Sint mai douăzeci de zile de cînd ți-am trimis o ladă cu lucrurile ce ți le-am însemnat cu scrisoarea trecută. Ieri cătam în lada mea și văzui uitate corsetele fetițelor. Le aveam împachetate în coșul ce-l făcusem într-adins pentru lucrurile sau hainele ce v-am trimis, ca să fie ferite de frecătură, și

să vie mai bine. Mi-am adus aminte că corsetele au oase și pot să roază mătăsăria; le-am scos, ca să le pui pe dinafară printre cărți. Și când am închis lada de lemn, le-am uitat în lada mea. Eu le credeam în lada expedită, și ieri le văzui încă aci din greșala ce spusei.

De nu voi afla ocazie sigură, le voi trimite cu o altă ladă cu cărți, ce voi trimite pentru cei din Brusa.

De ce nu-mi mai scrii, surioară? Două expediții n-am primit nici o scrisoare, adică de 30 de zile.

Doamne, minioasă să fii, și nu bolnavă, să vă ție Dumnezeu sănătoși. Răbdați, iertați-mi încă două luni, că mă prăpădeam de plecam acum în miezul iernii. De nu mă prăpădea tempestele multe, mă prăpădea drumul rece și lung, în starea în care mă aflu. Nici un doctor nu m-a îndemnat să plec, nu că sint bolnav, ci șubred. Răcesc din casă; după drumul ce făcui la Londra, a[m] căutat să mă odinesc în pat mai 10 zile. Nu-ți poți închipui ce chin este drumul diligenței zi și noapte, drept și înghesuit pînă la Marsilia.

De aș avea mijloace, în aste două luni, aș tipări și istoria revoluției române; cu cit se luminează opinia Europei asupra țărilor noastre, cu atita ele se folosesc.

Nu știu ce efect va fi făcut la Constantinopole protestul ce l-am dat la lordul Palmerston¹ și după care am dat o copie și la Ambasada otomană din Londra. Când aș avea un serviciu din partea Turciei, la Londra sau la Toscana sau în Belgia, am putea să ne căpătuim altfel copilașii.

N-au oameni îndestui turcii și fac rău să-și întoarcă fața de la românii ce vor și pot a le servi.

Cînd imi vei trimite bani, de vei avea mai mulți, trimite-mi să iau cite o eruciuliță și cite o pereche de cercei copilelor; sint fete mari și or să le trebuie de zestre. Eu ce am putut le-am luat, lăsîndu-mă a mă strîmtora în toate.

Sărută-mi toți copilașii, să te sărute și ei în locul meu, să roage pe Dumnezeu să ne ție sănătoși în aste două luni. Sfintele zile să le petreceți cu bine și anul 1851 să ne afle mai ferici, să-l petrecem cu toții.

A revedere, copii și mamele mele; Ienache, fii mai bun.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1850, dechem. 17, Paris

Cartea *Martirii* ce ți-o trimit, dă-o d-lui Tell.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chio, par monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.480/6

¹ Henry John Temple *Palmerston* (1784—1865); om de stat englez; tory, apoi lider al partidului whig; de mai multe ori ministru și de două ori prim-ministru. A avut o atitudine ostilă Unirii Principatelor Române.

Surioara mea,

Cu poșta trecută de la 28 dechem. nu ți-am scris. Eram bolnav. De patruzeci de zile nu luasem nici o știre de la voi. Cu poșta din urmă am primit scrisorile voastre de la [*loc liber*] și am mulțumit lui Dumnezeu că sinteți sănătoși. Ai fost minioasă, surioară, fii însă sănătoasă, bolnavă să nu fii, căci toate se dreg lesne, numai sănătatea e mai anevoie.

Niciodată nu ți-am scris despre scrisorile ce curgea din Constantinopole asupra ta, ca să nu-ți mai adaug supărările. Întotdeauna te-am binecuvîntat și ți-am arătat recunoștință pentru scrisorile tale, ce întru nimic nu seamănă cu ale acuzatorilor tăi. Cînd vedeam scrisorile d-lor Hristofi, Pleșoianu și Tell, și cînd vedeam și pe ale tale pline de dragoste către dinșii, fără a face nici o pomenire de conduita lor către tine, vedeam un suflet nobil în tine și o micșorime într-inșii. Îi vedeam pe ei căzuți mai jos decît muierile chirațițe și pe tine mai înălțată decît bărbații.

Cînd văzui scrisoarea-ți din urmă, în care îmi scrii cu atîta mulțumire și dragoste despre d. Tell că șade cu voi, că vă face o viață atît de frumoasă, și cînd văzui scrisoarea d-lui Tell către un român d-aci, scrisă tot cu acea dată cînd ai scris pe a ta; cînd primii o altă scrisoare de la d. Pleșoianu tot cu acea poștă și văzui pînă unde ești victimă încrederii tale, hotărîi să rup tăcerea, pentru că de nu te voi înștiința, fac una din cele mai mari crime și am să dau seama înaintea lui Dumnezeu.

Surioară, în politică este ca și în religie. Sint oameni cari au tot acel *credo* politic cum sint oameni ce au tot acel *credo* religios, însă toți creștinii ortodocși ce zic în biserică sau acasă la rugă același *credo* ca noi ne sint oare și amici? Putem cu toți încheia tovărășii, contracte, căsătorii, alianțe etc., etc.?

Asemenea este și cu oamenii ce au aceleași doctrine sau opinii politice. Pot a se invoii în principe politice, și altfel, temperamentele, creșterea, deprinderea, învățările, moralul să le fie cu totul altele. Sint oameni ce n-au doctrinele politice ca mine, și de mi-ar cere în căsătorie surori, de aș avea de măritat fată, nepoată, le-aș cerceta năravurile, și de mi s-ar cuveni, le-aș da surore, nepoate ori fete. Aș intra cu ei în alianță, în tovărășie, aș șede cu ei la un loc.

Sint însă oameni ce au aceleași principe politice ca și mine, și m-aș crede cel mai neferice să șez cu ei la un loc, aș preferi temnița.

D. Tell are alte învățuri, a avut altă viață (militară), alte plăceri, alte ocupații de ale mele, alte principe religioase; nu ne potrivim la nimic, afară de principele politice, și pînă le va ține, poci avea relație cu dînsul, însă numai în aceasta, și mai mult nu.

Astă cunoștință nu o am de astăzi, ci de cum am trecut hotarul țării. De nu ți-am spus pînă astăzi, instinctul și vîrsta matură ce ai te-a făcut să întrevezi că nu-ți este amic. Și nefiind amicul tău, nu putea să fie nici al meu. Cine voiește răul soției mele îmi voiește mie răul, sau pentru că îmi va mie răul, se atinge de partea cea mai debilă a familiei mele. Cine sfișie pe mama fetelor mele, ce au trebuință de mamă mai mult decît de zestre, acela e cel mai d-aproape al meu inamic.

Omul ăsta te-a asuprit cum nimeni pe lume, te-a luat în ris și în dos, și în fața mea. Odată, în Paris, a ajuns să mă facă *canalie* în față, să-mi arate ușa camerei lui pentru că am avut marea impertinență să-mi apăr muma copiilor asuprită înaintea unui om cu atita moralitate, înaintea unei excelențe atât de eroice și militare.

Ca să-ți scriu acestea după un an și jumătate, câtă să fiu foarte mult indignat. Și cu adevărat sînt. Și cu atita sînt de mult, cu cit scrisoarea ta din urmă către mine este așa de creștină și plină de atita dragoste și frăție către dînsul, unde a lui către un român d-aci din Paris, scrisă tot din acel loc și din acea zi cu a ta, e cu duhul răului, plină de ură și de venin.

Scrie că el are aceeași opinie către tine, adică cum te descrisese în atitea scrisori de mai nainte, că i-ai făcut intrige în Constantinopole, că i-ai zis că Turcia o să aibă tirziu trebuință de sabia lui, și că, săracă nevastă, ai avut demoralizația a nu-ți sfișia bărbatul, și cite și mai cite. Adaugă, în fine, că văzîndu-te singură, pustie, n-a avut inimă a te lăsa, că mi-a luat copilul a-l înțelepți, că cu un cuvînt a avut generozitatea să-ți întoarcă bine pentru răul ce i-ai făcut.

Te iartă adică, surioară, cum a iertat țiganul nașului său o mie de lei ce el era dator nașului.

Eu, în loc de a-i mulțumi despre o inimă atit de creștinească, mă simț dator ca *tată* a da de știre *mumei*. Voi adică, după ce mi-a dat cuțitul la os, să-ți spui în ceea ce se atinge de copiii noștri cine e d. Tell. Te jur însă pe onoarea copiilor, nu-i arăta nimic, arată-te cum ai fost, mare, și observă.

D. Tell, despre religie, nu are nici una. Și să dea Dumnezeu, pînă în cele din urmă, să nu renege pe a părinților săi.

Despre femei, este în stare... a ne corumpe amîndouă fetele, și nu știi dacă generozitatea lui de a te ierta și a șede cu tine nu are de scop o asemenea facere de bine tatii și mamei.

Bănuiala în toți oamenii îi merge pînă acolo de a-i crede mai dinainte criminali și apucă mai dinainte a le face rău; ca să nu-l înșele nimeni, zice că a hotărît să înșele pe toți.

Ce poți crede, surioară, de un om ce sfișie atit, încă din București, o femeie și apoi are besetea a veni să șază în casa ei, să mănince la masa ei? Nu credeam să aibă pînă acolo sfruntaria. Afară de acestea, dacă avea încă indifferența de om onest, de tată și el de o familie, căta să se gîndească că e în Țara Turcească și că nu e nici frate, nici unchi fetelor mele. Că nevasta lui, fiind o dată, și aflîndu-l tablabășa în mijlocul unor fete, ar fi socotit și ar fi avut dreptul a socoti, ca oricare femeie, ca și tine, surioară, cînd m-ai afla undeva cazat, căpătuit, spălat.

Din minte însă, din experiență, din creștinătate, tu poate mai la urmă te-ai fi gîndit la posibil și neposibil. Cucoana dumnealui însă nu crez să fie atit de generoasă cu fetele noastre. Vei trăi și vei vedea-o că dumneai o să fie cea dintii care să strige asupra fetelor ca să-și răzbune asupra mumei.

Surioară, fă cum vei ști și desfă-te cu binele de omul ăsta, că ți-a intrat foc în casă. Desfă-te însă cu binele, înțelepțește. Cum ai avut răbdarea

a serie totdeauna bine de dînsul și de alții ce te-au sfișiat, ai răbdarea a nu-i arăta nimic din cîte îți scriu. Scapă-te de dînsul, că e mai rău învățat și decît Lagomersini. Scapă-te însă ca o mumă înțeleaptă. Iartă cum am iertat și iert și eu toate.

Îți scriu însă acestea pentru teamă de viitor. Să nu-l fi știut lingă copii, niciodată nu ți-aș fi zic nimic, cum nu ți-am zis nici pînă acum.

Avertismentul ce ți-am dat despre alții crez că te-a făcut a pune temei pe vorbele mele. Diferența e mare între tine și oamenii aștia. Tu umbli cu mila după ei, și ei cu ciuma și holera după noi. Închină-te, și fugi, și roagă pe Dumnezeu să-i facă buni și drepți. Nu e dreptate, nu e frăție.

Aristia zicea că de se va duce în țară, nu va mai zice *ciocoi* nimului, ci *frate*. Ciocoiul ia banii, cămașa, *fratele* ia pielea, onoarea, pacea.

Nu m-a făcut nimeni în viață a suferi cît *frații*, nimeni nu m-a înjurat în față, nimeni nu m-a umilit și să rabd. Frații m-au înjurat, m-au tractat cum în viața mea n-aș fi avut inimă a tracta nici slugile cărora le plăteam, nici vrăjmașii ce m-au păgubit. Ah, Dumnezeule, unde ți-e dreptatea? Nu e dreptate în lume.

Lungă e scrisoarea mea, era însă necesarie. De te-aș fi văzut scriindu-mi rău de oamenii aștia, ți-aș fi scris mai puține, te-aș fi înștiințat despre unele. Însă după scrisoarea ta, m-a indignat pînă în suflet spurcăciunea lui de scrisoare șerpească.

Am rupt-o și cu Hristofi și cu Pleșoianul, tot pentru muma copiilor mei. Nu mai am patrie, nu mai am avere, nu mai am viitor. Un Dumnezeu, copii și o soție am, și mă voi lupta ca un leu asupra oricărui se va atinge de dinșii.

Răbdare însă, surioară, din partea ta, căci ai cine să te apere. Răbdare încă două luni, pînă mă va aduce Dumnezeu în brațele voastre. Sărută-mi copilașii. Nu le spune nimic, lasă-i încă în inocență, nu-i învăța a cunoaște răutatea oamenilor așa de timpuriu, lasă-i să-i crează buni.

Despre cîte îmi scrii, nu-ți răspunz nimic, pentru că prea sînt minciuni mari și bine ai făcut de n-ai crezut nimic.

Coletul ce ți-am trimis cu haine și cărți către d. Cuturier, crez că l-ai primit. Listă de lucrurile din ladă ți-am trimis cu scrisorile trecute. Lada a fost bine împachetată și învălită.

Sînt sănătos. A revedere. Dea Domnul să fiți și voi sănătoși ca mine acum.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, ianr. 7/dechem. 26, 1850, Paris

Trimite cu ocazie sigură și mai curînd această scrisoare la adresa ei.

[*adresa pe verso*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chio, par mr. Coutourier, banquier, à Smyrne

Colecția George Potra

Surioara mea,

Cu poșta trecută ți-am scris o scrisoare lungă ca să-ți dau de știre cum te afli și cum ești ocolită. Crez că nu e trebuință a-ți mai repeta că asta se cuvine a fi o treabă între tată și mamă, între noi amîndoi. Ești rău însoțită, surioară, și păzește-te, nu-mi întoarce însă cu neplăcere și cu imprudență dragostea mea, ce mă făcu să nu mai poci răbda atita ipocrizie și neomenie ce n-are nume nici într-o limbă. A-ți fi omul ăsta inamic, a te sfișia de doi ani, e liber. Simpatia și antipatia e un lucru firesc. A zice însă că urăște o femeie ce i-a făcut totdeauna rău, și răul să nu fie decît imaginar, într-o minte plină de prepusuri nedrepte, a te sfișia și din gură și prin scrisori și apoi a avea basețea a să duce a trăi cu dînsa, a mînca la masa ei, a împărțâși pîinea și sarea care e o comuniune, o curată cină de taină, asta e curat sărutarea Iudei, alt nume nu-i poci afla.

Ăst om, deși de aceleași principie politice, e bănuitor și poate și invidios. M-a bănuît că i-am făcut intrige cu românii în Brașov ca să merg numai eu la Paris și Londra, cînd am vrut să-i invederez că din contra românii mi-au propus aceasta și eu n-am vrut. Și că am zis dd. Nigulici, Rucăreanul și Duillie că nu-mi sînt amici de îmi fac astfel de propoziții ce pot să mă dezbine de Tell, atunci bănuiala i s-a schimbat în minie, zicînd că am adus lucrurile cum să-mi fie mie dator considerația românilor.

Te-[a] bănuît că i-ai făcut intrige să nu aibă pensie și cînd a văzut că are și că a fost greșit în bănuială, atunci s-a atins în amorul propriu, de ce să aibă numai 1.500 lei. Asta n-o spune, însă aci e toată cauza. Cei care n-au încă nici o pensie se leagă iar de noi, sau mai bine de tine, și îi găsesc mila de d. Tell. Îi arată, prin scrisorile lor, ca victimă a răutății familiei lui Eliade. Astfel, din bănuială în bănuială, am ajuns să nu mai am nici unul din români a mă mai vedea astfel cum am fost și sînt, decît pe Grădișteanul, pe Russo, Zosima, alți vreo doi de vor mai fi.

Culpa mea este de ce m-am purtat cum să nu mă poată inculpa. Le era de mare trebuință să afle vinovat pe Eliade. Cînd vor oamenii să omoare un ciine își dau cuvîntul că e turbat.

Tăcere și răbdare însă; să iertăm pe toți, dar să-i cunoaștem. În astfel de timpi ne-am născut cînd soțietatea română, degenerată, n-a putut produce mai buni oameni. Nu întreba ciuperca veninoasă de ce a venit în lume, cînd locul unde crește e mocirlă, putregai și urduros.

Surioară, ți-am trimis o scrisoare către cei din Brusa, vezi să meargă sigur la adresa ei, căci ca să vă poci vedea în primăvară, la astă scrisoare sper. Ei îmi scriu că banii promiși sînt gata, cată să mi-i trimită, să plătesc datoriile făcute în numele lor. Sînt dator peste 3.400 franci.

A revedere, surioară, sărută-mi copilașii. Frusinico, Virgilio, Marițo, Ienache, copiii tatii, vă sărut.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, ianr. 18, Paris

Miine este Sf. Ioan, să trăiască Ienache și să-i dea Dumnezeu minte.

[*adresa pe plic*]: Par voie de Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, par monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/17

Nr. 37

Surioara mea,

Am răspuns Frusinichei la cite îmi scrie; pe tine nu mai te întreb despre un punct din scrisoarea ei. Îmi scrie că de la martie încolo poți să-mi trimiți regulat de la 12 pînă la 15# pe lună, și altele de felul acesta. Eu aștept de la martie încolo să poci să am mijloace a scăpa din Paris și de toată frăția ca să viu la voi, iar nu după înțelesul scrisorii a mă regula pe trai de 15# pe lună.

Cînd vei putea să-mi trimiți bani, fă cum să vie mai tot o dată cu cei din Brusa, ca să tai cangrena datoriei și să nu mai șez așteptînd pe cheltuială, ori bani de la tine, ori cei promiși din Brusa.

Rusu¹ îmi scrie din Constantinopole că mult peste trei săptămîni de la scrisoarea sa îmi trimite banii promiși. Prin urmare, cu poșta de poimîine sau cel mult cu cea viitoare cată să am banii, de se vor ține de vorbă.

Așadară, dacă — cum îmi scrie Frusinica — aibi disponibili acei de la 60 pînă la 70#, să nu mi-i trimiți decît cînd te vei informa că cei din Brusa [nu] îmi trimit banii.

Scrie lui Costache să te înștiințeze cînd va auzi că acei bani mi se trimit.

Eu cu adevărat ți-am scris cînd am văzut că m-a apucat iarna și că nu mai pot pleca; ți-am scris să-mi economisești pînă la 15# pe lună, însă nu pe viitor, ci pe lunile cele două sau trei ce eram să mai șez în Paris, căci atît îmi trebuia, și atît am cheltuit.

Indignat, surioară, de purtarea oaspelui ce aveți, ți-am scris destule, ca să știi unde te afli. M-am gîndit însă că e cu dreptul și mai deschis să-i scriu și lui, aducîndu-i aminte pe scurt de cite a vorbit și a scris, de cite cugetă în inimă și de sfruntaria apoi de a veni să-ți ceară sălaș și amicie cu răutatea în inimă. I-am scris moderat, însă sănătos. De vei avea vreo explicație, fii și tu moderată, desfă-te cu binele și lasă-l în plata Domnului.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, ianr. 26/febr. 7, Paris

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à monsieur Coutourier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.913

¹ N. B. *Russo-Lăcusteanu.*

Surioara mea,

Cu două expediții n-am primit scrisori de la voi; cu cea din urmă la 18 ianr. primii trei, de la 18, 20 și 25 dechem., toate scrise de fetițe. Tu ești bolnavă, surioară?

Eu astăzi, ca să scriu, m-am sculat din pat, unde zăcui de vreo opt zile. Este boala mea știută ce de cînd mă cunoști trebuie mai în toate iernile să mă ție în pat pe la terminul lui dechemv. și începutul lui ianr. Guturai greu, gripă ca lingoarea, fără junghi însă. Cu nemincarea, cu mușețelu și cu șederea în pat mi-a trecut.

În două scrisori trecute nu m-am ocupat decît de oaspetele ce îl ai în casă și n-am răspuns la cîte îmi scrii despre starea noastră din țară. Nu-ți face mari iluzii, surioară, nu e dorința cuiva de a ne face bine care cere să trimitem vreun imputernicit a ne face pretențiile noastre. Iată cum merge treaba. După catastrofă, la 1848, s-a dat un decret de guvernul de atunci, ca oricine are vreo pretenție de bani sau altele de la proscriși și refugiați să aștepte doi ani. Acei doi ani au și trecut. Mihalache zaraful, Dumovici, Tihon și alți mai mici creditori firește vor, cer a se despăgubi; nu mai pot oamenii aștepta.

Guvernul lui Știrbei cere, dar, a trimite imputerniciți spre a ne căta trebile care în sine nu însemnează a ne despăgubi pe noi, ci a despăgubi pe creditorii noștri din rămășițele prăzilor ce ni s-a făcut. Avera noastră: cărți, litere, teascuri, zestrea tipografiei, hîrtie, grădină, mobile, toate s-au dus. Ce n-au luat [...] au luat rudele, unchi, veri, nepoți. Prinde orbul, scoate ochii. Au rămas niște case în cîmp [...] de care s-o fi speriind și însuși Mihalache, ce le are în depozit. De ar vedea că fac mai mult decît banii lui, n-ar face nici o pretenție. Asta face pe creditori să strige; strigarea lor se aude. Inamicii noștri profită și, sub masca de a ne căuta trebile, scrie Știrbei să trimitem om. Omul de se va înfățișa, judecata se va începe firește între creditorii noștri și noi, iar nu între noi și guvern. Creditorii noștri au documente, zapise de la noi. Noi n-avem zapise de la nimeni. Prin urmare, graba lor este ca să demonstre, să învedereze că n-am avut nici o stare, că eram datori și eram ruinați încă dinaintea mișcării.

Pentru ce să nu zică ciocoi [...] aceasta cînd o zice chiar Ruset în broșura ce a tipărit-o și o repetă toată compania? Cînd imputernicitul se cere cu asemenea scop, cînd sîntem condamnați mai nainte de a se începe judecata, cine va voi să asculte că am avut și noi ceva, cine te va lăsa să spui?

Că a fost litere noi în tipografie, afară de cele adăugate din an în an de 18 ani, literă nouă de 2.000#. Că afară de teascurile vechi, era patru teascuri noi de fier, cu zestrea lor pînă la 800#. Că era hîrtie albă peste 1.800#. Că se tipărise Erodot, Dante, Senofonte, *Istoria civi[li]zației*, *Martirii* lui Șatobrian și *Consuelo*, în cîte 2.000 volume, peste tot 12 mii volume, însă nelegate și neterminale, ale căror foi risipite s-or mai fi aflat pe undeva spre dovadă că s-au tipărit. Că era un teasc de litografie; că era o turnărie de litere cu atîtea matrițe sau tipare care numai cele făcute de Bolman

m-au costat peste 15 mii lei. Că tipografia avea vasele și castele și mesele și uneltele sale de lemn, a căror facere m-a costat: leafa și plățile lui August peste 15 mii lei. Că tipografia avea ornamente sau vignete și linii peste 200#, ale căror modele și dovezi e-au existat sint tablele tipărite cu însuși vignetele cu numerele lor. Că exista o bibliotecă de cărțile române tipărite de la 500 pînă la 1.000 exemplare fiecare: Omer, Molir, două volume Alfieri, lord Biron cinci volume, drame, tragedii, gramatici, vocabulare, *Curier de ambe sexe*, 5 volume, *Curier român*, 18 volume, *Buletin*, 13 sau 14 volume, table lancasteriane, un volum de dicționar de conversație neterminat, și alte cărți ce peste tot se pot urca la preț de 70 mii volume.

Că casa s-a deulat, că a avut o grădină ce ne-[a] costat mii de galbeni, iar nu muncă de creștin de șase zile ș.c.l., ș.c.l., ș.c.l.

Dintr-o stare de 40 mii galbeni nu se mai vede decît niște ziduri în cîmp, deulate. Prin urmare, din ce am pierdut nimic nu se va întoarce. Ce sîntem datori, vom fi condamnați a plăti, căci mă condamn eu singur, și nu poci a-mi tăgădui datoria. Și așa prin forme se va demonstra că am fost ruinați încă dinaintea mișcării. Asta e dreptatea ce putem aștepta de la cei ce dau zor a trimite un împuternicit.

De va fi însă o dreptate, astfel trebuie a se urma. Ce am pierdut să ni se întoarcă [...]. Și ce sint dator, să plătesc.

Să ni se întoarcă:

1. Restabilirea grădinei sau prețul ei.
2. Restabilirea casei și chiria pe cîți ani s-a ocupat drept cazarmă. Cu chiria casei se poate plăti Mihalache.

3. Ori la cine se va fi aflînd teascurile și slova, să se apuce a le plăti prețul lor cel adevărat.

4. Despre cărți și hirtie și slova risipită de ruși, să [mă] despăgubească guvernul.

5. Visteria să mă despăgubească de 5 mii galbeni ce am păgubit cu contractul *Buletinului* în zece ani, despre care aveam jalbă dată, și despre care Bibescu recunoscuse a mă despăgubi, cu două luni înaintea mișcării. Din astă sumă am și luat aconto în timpul mișcării 600#.

Episcopia Buzăului să mă despăgubească de 130 mii lei pentru călcarea dreptului ce cumpărasem al tipografiei, recunoscut și întărit de guvern, a nu mai deschide nimeni tipografie în soroc de șapte ani. Jalba mea e dată pentru pagubele ce mi-a făcut tipografia Buzăului.

Unul sau două din articolele acestea sint în stare a despăgubi pe toți creditorii și a dovedi că nu eram ruinați, ci aveam o stare în mișcătoare, nemișcătoare și marfă și datorii ce nu le mai pusei, căci (sint risipite prin județe și cată să am lista sau catastișele) o stare, zic, ce m-a costat munca de 30 de ani, adică peste 40 mii galbeni.

Astă dreptate n-o s-o aflăm pentru că nici rușii nici ciocoi nu o dau, numai turcii o pot da. Și ca să o dea, cată să dea și poruncă, și despre porunci sint tractate. Așadară, după pierdere ne așteaptă și difamația.

Surioară, sintem la capătul lui ianr. Scrisoarea aceasta o să-ți vie mai pe la mijlocul lui febr. Prin urmare, cînd vei citi-o, adu-ți aminte că mai rămîn numai 15 zile pînă la începutul primăverii. Iarna m-a apucat rău temerea boalei și a tempestelor. M-a făcut să mă priv[ez] încă trei luni de a vă vedea.

Voi să plec îndată cu începutul primăverii. Ca să plec, însă, cată să am banii ce aștept de la Brusa și despre care și în cea din urmă scrisoare îmi scrii că sint gata. Cu aști bani plătesc datoriile făcute nu pentru mine, ci în imputernicirile ce mi-au dat. Tu îmi poți trimite cu ce să fac călătoria și cu ce plăti datoriile ce făcui în iarna asta. Adică de îmi vor trimite cei din Brusa 2.000 fr., îmi sint destui alți 100 # de la tine, pe socoteala mea. Așa mă poci scula și pleca ca om onest. Altfel nu e puțință. Faceți însă cum toți banii aștia să-mi vie odată, căci altfel, plătind d-o parte și așteptînd de alta, cu așteptare se fac alte cheltuieli, alte datorii și merge din bute în bute. Combinați cum să mi se trimiță banii odată.

Am scris lui Niculae (Daniilopolu) să mă înștiințeze ce s-a făcut cu hirtia și slovele ce era la dînsul, cu cărțile ce era la nenea Alexandri, cu slovele și teascurile (două mi se pare sau trei), ce era tot la nenea Alexandri.

Îmi trimite o socoteală cum l-a luminat Dumnezeuul său. Peste 120 topuri de hirtie aveam la dînsul și le scoate numai 41, care zice că le-a vîndut, însă nu cînd era hirtia scumpă, ci cînd era ieftină, ca să nu iau nici cît mă ține. Le-[a] vîndut ca marfa mofluzilor și zice că a oprit banii pe socoteala ce ne era datoare casa după marfă la prăvălie, adică 5.998 lei, și mai avem a-i plăti rămășița.

Dumovici și Martirt, ce mă creditaseră pentru teascuri și slove peste 1.000 galbeni și din cari am fost plătit rînduri-rînduri, mai cer 16 mii lei, după socoteala lui Niculae. Pentru asta Niculae avea hirtia 120 topuri și o parte mare din slove ce nu mi le dedese. Slovele astea, cum și cele ce se află la Alexandri, cum am zice tot ce avea mai bun și mai nou tipografia, îmi scrie că abia ar putea lua 200 # pe dinsele. Ar vrea adică cu munca mea ce am pus în tipografie să închie o altă tipografie în Brașov, pe seama Moșoilor, și să-] coste numai 200 galbeni. Eu să plătesc rămășița datoriei lui Dumovici și Martirt, și alții să se stabileze pe ruinele mele. Dumnezeu să-i ierte pe toți. Eu îi iert, să-i ierți și tu, și dacă nu știi pentru ce să-i ierți, eu știu.

A revedere, surioara mea, numai o lună e pînă în primăvară.

Nu știu de ce credeți, că adică de aceea am întirziat, nici nu mă încrez a veni în Turcia. Turcii nu ne pot face nici un rău, cît ne-au făcut și au dorință a ne face frații.

A revedere, sărută-mi copilașii, tatăl vostru,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, par mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.914

[Nr. 38 bis]

Surioară,

Pentru Dumnezeu, încetează, te rog, de a-mi mai scrie câte nebunii și intriganții te fac a crede în vîrsta în care ne aflăm. După ce nu-mi scrii de 40 zile, apoi îmi încarci scrisoarea mai toată ocupîndu-te de Boliac, ce nici nu-l văz, nici nu-l auz, și de cite minciuni toate. Omul ăsta a făcut acum în urmă niște poezii ce le numește populare, în care s-a pus a calomnia pe Crist, aruncîndu-i în spinare toate spurcăciunile și crimele oamenilor și iezuiților, și cum n-o să se rătăcească a vorbi de niște păcătoși ca mine. Crede-mă că îmi pare rău cînd auz citeodată că vorbește bine de mine, aș vrea să vorbească tot rău.

Te rog nu mă mai invenina cu asemenea nedrepte și copilărești scrisori, scrise tot în stilul lamentațiilor neconținute de 25 de ani, tot în stilul acelei inimi mari ce ai avut întotdeauna d-a mă ierta de cite n-am făcut și de a ruga pe Dumnezeu să mă ierte de cît rău ți-am făcut.

Eu știu ce rău a făcut copiilor mei, l-am scris întotdeauna, și de mi l-ai pomeni pe tot minutul l-aș mărturisi pe tot minutul, iar să-mi pomenești de Boliac și aproposito de dinsul să-mi repeți refrenul ca să mă ierte Dumnezeu de cite rele ți-am făcut, îmi vine să crez că rele zile mă așteaptă în sinul familiei, dacă soția e în stare să înceapă la blesteme și la imprecății la fiecare auzită.

Despre dagherotipele ce îmi scrii, cînd voi avea bani, voi face ce voi putea, însă crede-mă că sînt bani pierduți. Acum sufăr de mult.

Cu banii ce mi-ai trimis, n-am apucat să-mi cumpăr vreo șase cămăși, și n-am nici ce mai cirpi. Ar fi și păcat să fac la dagherotipe, cînd umblu desculț fără cizme și cămășile îmi sînt sfișiate.

Să nu te superi pe scrisoarea mea și să vei a-mi răspunde iar cum să nu se mai termine. Adu-ți aminte și judecă că nu sînt eu care încep. Mi-ai scris în trei luni două scrisori, și amîndouă pline de noime și venin. M-am făcut că nu am simțit nici tăcerea, nici prețul vorbelor, și cu toată poșta ți-am scris cu dragoste și te-am consiliat despre adevăratele interese ale familiei și ale unirii noastre.

Eu mă prepar, de îmi veți trimite bani, a veni cît mai curînd, și dacă îmi dai astfel de sim[p]tome de bună primire, să fii sigură că voi împlini ceea ce mai de un an am pus-o în minte și despre care fac oarecare aluzi[e] în prefața mea la *Memoarele revoluției*; decît în mijlocul unei insule prizonier cu temniceri ce te iartă de cite n-ai făcut, mai bine la Snagov, surioară. Mai bine să mă duc a spăla cu singele meu cite cu adevărat am făcut și a întări cu un martiriu adevăru[ri]le ce le-am proclamat și n-am avut curagiul a suferi pentru dinsele, ca și cînd n-am avut convicția intimă.

De voi mai primi asemenea scrisoare, să știi că încetez cu totul corespondența și fac ceea ce sînt dator a face pentru nația și copiii mei, a le lăsa un nume, după ce le-am ruinat cite agonissem.

Cu scrisorile trecute am scris destule și despre ale casei din București, și despre cele de aci, din Hio, și despre venirea mea. N-am nimica nou a-ți scrie, decît Dumnezeu să vă mîntuie de ispite mai rele pînă ce voi veni.

D. Tell scrie din Atena singur că e neîncetat cu Bolliac la taifas și nimeni nu s-a mai răcit de d-lui din cîți capioldași are. Eu nu mă văz cu Bolliac și îmi scrii că din pricina lui Bolliac s-au răcit frăția de mine. Ce fel de logică e asta? Eu nu știu nici cine s-a răcit, nici cine s-a încălzit. Știu însă că la o parte mare le-am dat eu pasapoartele din pricină că era[u] canalii și te nedreptătea. Partea însă cea mai mare m-a urit și mă urăște pentru[că] n-am făcut ca dinșii: să măninc d-a gata, să mă preumblu și să las dracului scrisul, ca să mă uite lumea odată.

Scrisorile mele în țară, dacă făcea efectul celei ce au trimis-o politiciii și patrioții cei mari, ar fi fost mai puțin criticate. Însă popoul, ce e pățitul, crede la pățit, și m-a înțeles mai bine decît cei ce se uită și citesc prin prisma egoismului și invidiei. Orice li se pare că este reușită a mea îi pălește, îi răcește, îi infierbîntă de ură. Nu e Bolliac, surioară, care îi răcește, din contra, le-ar părea bine să mă văză că mă aseamăn lui. Bolliac este ca jalba ta ca să scoți comisarii Porții, ca copiii mei cei de pe ulițe. Apropo de copiii. Pe lîngă doi copilași ce am mai cîștigat în Paris, unul e aproape să [se] nască, și n-am nici cu ce îl înfășa, mititelul. *Protektoratul* și *Proscrisul* sint măricei, să trăiască. Și toată grija mi-e acum de cel care o să [se] nască; de dînsul are grijeși toți frații adunării. E leit tată-său. Cu trei copilași o să-ți viu, să nu le fii vitregă, că i-am făcut tot cu tine. Frusina, Virginia și Ienache, Marița și Sofia nu crez să se bată cu dinșii. Sint cu adevărat concepuți și născuți în sărăcie, dar le sint tot frați buni, dintr-o mumă și dintr-un tată. E o fetiță asta care o să [se] nască. Știți ce nume o să-i pun? *Regenerația*. Tu ești mama ei și eu tata.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, 5/17 febr., Paris

Frusinico, Virgilio, Mariço și Ienache, cînd veți primi această scrisoare, aduceți-vă aminte că sînteți în martie și că de voi fi sănătos, nu mă mai împiedică nimic decît banii ca să fiu cit mai curînd lîngă voi. Facă Dumnezeu, cum zic, ca aceea să fie mai repede.

M-a întristat foarte mult boala Virgiliei și a lui Ienache, și încă și mai mult nebuniile lui.

A revedere, copiii mei, Dumnezeu cu voi, vă îmbrățișez și vă binecuvînt.

Tatăl vostru

P.-S. Scrieți-mi dacă ați început a primi *Democrația pacifică*, un jurnal.

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à monsieur Coutourier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.915

Surioară,

În momentul acesta primii scrisoarea Frusinichii și Virgiliei din 17/29 ianr. Nu știu de nu va fi plecat curierul coastelor Italiei. Mă grăbesc a-ți scrie prin canalul acesta. E un făcut la mijloc și cată să-l desfacem, a se rumpe vâlul intrigelor. Cu toată poșta v-am scris. Voi vă plîngeți că nu vă răspunz la cite vă scriu și eu asemenea văz că n-am nici un răspuns la cite vă scriu și mă ating mai d-aproape la inimă, la interesele morale ale familiei. E cineva care ne oprește scrisorile, pînă se face odată ce nu se va mai putea desface. E cineva care stăruiește a te ține în neștiință de cite s-au zis asupra ta, spre a te adormi. Și teamă îmi este că va fi prea tîrziu cînd te vei deștepta să vezi cu cine ai avut a face. Toate minciunile, toate nimicurile ajung repede, și cele despre interesele noastre cele mai scumpe întirzie atit.

Cată, surioară, toate scrisorile mele la Smirna, la d. Couturier și grăbește de desfă făcutul ce ne încurcă și ne paraliză.

Un asemenea făcut e și la Constantinopole cu cei din Brusa. Toate scrisorile particulare îmi vin; scrisorile însă colective, cu semnăturile mai multora, ce îmi vorbesc de interese, de bani și despre care îmi scrie că mi le-a trimis, nu le-am primit, așteptîndu-le de 30 de zile, cu trei curieri. Poate să nu fie nimic, poate să fie neregulări d-ale poștei, însă brodeala e curioasă, e fatală, e în paguba noastră.

Unde așteptam cu curierul acesta bani din Brusa, răspuns de la tine la cite îți scriam, ca să mă pot prepara de drum pînă la martie, iată-[mă] înapoi cu zece sau cu cine mai știe cite zile. Iată-mă iar din nou în poziție a minți celor ce îmi cer bani. O greșeală făcută sau din întîmplare, sau de dinadinsul, în depărtarea în care ne aflăm, are trebuință de 40 de zile a se repara de la Hio și mai mult de 60 de zile de la Brusa.

Ce mă fac dacă cei din Brusa nu îmi trimit bani în natură, ci îmi scrie să le trag o poliță? De va fi să le trag polița și de primeam scrisoarea lor de acum 30 de zile, eram să am timp să am banii pînă în primăvară, iar d-o fi să nu mai primesc acea scrisoare pierdută sau oprită, sau și de voi primi-o peste 10 sau 20 zile, atunci, dacă îmi vor scrie să le trag poliță, ca să aștept răspuns și bani alte două luni din ziua cînd le voi trage poliță.

Sederea și așteptarea mîncă banii trimiși, și iar sărac, iar fără mijloace de a pleca. Îmi vine să mor de durere. Dumnezeu să ierte pe noi și să nu ne pedepsească cu asemenea piedice ce ne țin despărțiți.

E timp, surioară, cu orice preț, și chiar cu al vieții mele, de a fi lingă voi.

Doamne, scapă-mi copiii de pericole și, mai mult, de dezonoare.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, febr. 6/18 [Paris]

P.-S. Scrisoarea de ieri, de la 5/17 febr., trebuia să aibă nr. 38, ce am uitat mi să pare să-l pui.

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

B.C.S., Coresp. inv. 15.218

Nr. 40

1851, febr. 15/27, Paris

Surioara mea,

Primăvara a venit, și văzind că stau locului, adăugind datoria, mă văzui sforțat a trage două polițe, una către tine de 1.000 fr. și alta către cei din Brusa de 2.000 fr. Asta e suma cu care abia poci plăti datoriile și să nu-mi mai rămâie nimic de drum. Dar n-am cutezat [a] trage mai mult de 3.000 fr. după scrisorile tale, cum zici că nu poți dispune de mai mult decît de vreo 70#, și după scrisorile celor din Brusa, unde numai Zossima, Serurie, Ruso și Giurescul.

Dacă vei fi apucat a trimite banii, poți refuza polița, arătînd că ai trimis banii. Este astfel făcută, după cum vei vedea la iscălitura mea, cum să nu aibă cheltuielile refuzului *sans frais en cas de refus*¹.

Cu poșta trecută nu luai decît o scrisorică de la copilele. Să dea Dumnezeu să fii sănătoasă.

Nu știu de ce vă plîngeți că nu primiți scrisorile mele. Aci e o intrigă, căci numai scrisorile ce atîngea mai de aproape interesele tale mai scumpe, ale familiei văz că nu le-ați primit. Teamă îmi e că nu le vei primi sau că le vei primi cînd va fi prea tîrziu. Ce fatalitate! Ești rău însoțită, surioară.

Gîndeam că cum voi da în martie să plec, și iată-ne la 27 febr. De nu-mi vor fi banii pe drum de la tine și de la cei din Brusa, de va fi ca să primesc banii după scadența polițelor ce trimiți astăzi, 20 zile dusul pînă la Brusa, 20 zile întorsul, 10 zile sorocol poliței, alte vreo 10 ale întîzierii din neguțător în neguțător și din scrisoare în scrisoare, iată că alte două luni lungi și de cheltuială cată să mai aștept.

E timp, surioară, să viu lingă voi, cum îți scriam cu poșta trecută, nr. 37, chiar și cu prețul vieții.

Iată datoriile mele, astăzi, afară de ce se vor mai adăuga cît voi mai șădea.

1.800 fr.	tipăriri gazete, plăți de scrisori
1.200	la birt
350	la <i>Mont de Piété</i> , unde am depuse zălog argi[n]tării
350	la cheltuielile diverse în cauză
150	la croitor
70	la spălătură
60	la un băcan pe luminări și alte
30	lemne

¹ Fără cheltuieli în caz de refuz (fr.).

70 alte mici datorii
50 la un librer

4 130

Dacă aş avea la timp și mai totdeauna banii de la tine și din Brusa, adică 300 franci, aş mai lăsa datorii neplătite la cei ce mă vor crede, aş opri 300 franci pentru drum, și ce îmi vor lipsi, m-aș învoi cu căpitanul vaporului, dându-i din argintării, să-i plătesc la locul sosirii.

Sărută-mi copilașii. Scrie-mi de primiți *La Democratie pacifique*; de ați primit coletul cu hainele ce v-am trimis.

Fii sănătoasă, fie Dumnezeu cu tine cum să-ți dea curaj a suferi cîte ne mai așteaptă. Îți trimit prima foaie a *Istoriei regenerației*, este o probă de corectură. De nu se va tipări, am vrut a apuca încă a tipări această prefață, care îmi va servi de apologie. Voi trimite cîte una și turcilor amici.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

Frusinica, Virgilia, Marie, Ienache *un baccio e un altro, e altro ancora*.¹

P.-S. Cată scrisorile mele, toate le-am trimis adresate către d. Cuturier.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 146.710

Nr. 41

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre odată, cele de la 24 și 31 ianuarie. Nu primisem cu trei curieri scrisori de la voi și nu știam da-ți primit scrisorile mele în care te înștiințam despre oaspele ce aveai în casă. Întârzierea răspunsului tău mă făcea a crede că au fost ceva intrige, ce îți opresc scrisorile, cum și pe ale mele.

Îmi pare bine, în fine, că ai luat la timp lămuri[ri]le ce eram în neastîmpăra și le da în interesul cel maiscump al familiei. Și îmi pare și mai bine că ai cunoscut singură cu cine ai a face. Eu, după cum ți-am scris, i-am trimis o scrisoare, unde în termeni cuviincioși, însă gravi, îi arăt purtarea. Sint sigur că astfel de oameni sint mai bucuroși să [se] certe și să se înjure cineva cu dîșii decît să le vorbească cu sînge rece și omeneste. Cu Bălcescul² va veni timp a se împăca după ce s-au înjurat *ad literam* de mumă. Cu Paleologul³ se va împăca, ce i-a scris un bilet făcîndu-l [*indescifrabil*] și *canalie* și insultîndu-l ca pe cel mai din tină om. Pe mine însă nu mă va ierta pentru că l-am tratat totdeauna de om. Și cînd am avut a-i face observații sau a mă plînge de dînsul am ales ter-

¹ O sărutare și alta și încă una (it.).

² N. Bălcescu.

³ Alexandru Paleologu.

mini intru a nu mă înroși nici eu, nici pe dinsul a-l umili. Nu le plac însă nici purtarea, nici langajul acesta. Sînt crescuți în viața de studenți fără tată și mamă și deprinși în viața unei miliții din cele mai depravate din lume. Puținele cunoștințe ce a luat din cărținu i-au servit decît a-l face a nega și religie, și morală, și Dumnezeu, mai volteristi decît Volter. Le lipsesc geniul, capacitatea și morala naturală a acestui genitor și [*indescifrabil*] calomniator al lui Hrist.

Îmi scrii că te-ai rugat pentru părintele Șapcă, bine ai făcut, să dea Dumnezeu să fii ascultată și să reușezi, însă cat să te inițiez a cunoaște bine pe om, să nu-ți faci iluzii care pot să fie de pagubă copiilor.

Acest om e român de cîmp în toată întregimea, om al naturei, dotat de inteligență și de judecată dreaptă, însă e departe de părintele Ioan¹, ce cultivă o natură bună prin instrucție și contactul cu oameni.

Închipuiește-ți un pircălab onest, fără carte, făcut popă și cu rangul preoției, în contact nu cu profesori, ci cu arendași, zapcii etc. Carte nu știe, știe însă să mănince, să bea ca zapcii, să înjure ca dînșii, să aibă *de bons mots* ciocoiești; judecă însă drept, lucrează drept. Pentru mine și tine putem prețui bunurile unor asemenea oameni și să le trecem cu vederea lipsele ce provin nu dintr-o natură urită, ci din învățul și contactul cu lumea stricată. Pentru copii însă să ai diluzie despre rolul lui, despre rangul preoției, cînd îl vor vedea de aproape și îl vor auzi, este a le face un mare rău, făcîndu-și a-și pierde iluzia. Așa, de va veni aci, fii bună, fă ce vei putea, însă cit poți de departe. Pentru că iar o zic nu e *părintele Ioan*. E în stare să insulte o femeie fără să știe că insultă, să facă un rău fără a ști că face rău. Din partea asta poate merge d-a dreptul în rai: e prunc.

Primăvara veni; p-aci au început a fi zile frumoase. Ți-am scris cu poșta trecută că am tras două polițe, una ție, și una celor din Brusa. Ți-am arătat și cit eram dator atunci, și de aci să adaogi la datorie pe toată luna cite 260 fr. cit voi mai șede.

Toată grija îmi este de banii de la Brusa. Dacă îmi vor trimite ei, cum mi-au promis, 2.000 fr. și tu de la 1.500 pînă la 2.000, cum îmi scrii, și dacă acești bani vor veni mai tot cam în acel timp, cu zece-18 zile mai întii sau mai pe urmă, plecarea mea să face îndată. Altfel mergeam din bute în bute, pentru că așteptarea banilor aduce cheltuială și mănincă banii.

Eu, cînd va fi să plec, îți scriu și îți dau de știre cu zece zile înainte, ca să știi a nu-mi mai trimite scrisori și a se rătăci. Pînă atunci, însă, nu încetează de a-mi scrie, căci grija și dorul îmi face mare rău. Am suferit mult astă lună trecută cit n-am luat scrisori de la tine. Acum am grija Frusinichii, în toate nopțile o visez. Fata tatii, tot cu dinsa am a face, din felurimi de pericole o tot [visez] că o scap, cînd de la tîlhari, cînd din naufragiuri, cînd din miinile depravaților.

Cu poșta viitoare vă scriu ca să știți cu ce corabie v-am trimes lada. Am fost la aghentul unde am dat-o și a scris la Marsilia a-l înștiința cu ce corabie s-a trimis. Aștept răspunsul, ca să vă înștiințez.

¹ Ioasaf Zagoveanu.

Am scris, sint citeva zile, verilor Racotă, Alecu și Hariton; prin scrisoare i-am rugat să spuie multe unchiului Niculae și mătușei Ruxitei. Cît am plîns, surioară, cînd am venit la articolul Sofiei. E de mult de cînd n-am plîns și nici nu mai pot plînge. Mi-au făcut bine lacrămile acelea. Sărută-mi copilașii, a revedere, pe curînd, tatăl vostru,

I. Eliade

1851 [februarie 24]/mart. 7, Paris, aceeași adresă

[*pe margine*]: Surioară, nu mai tot îmi scrie de Bolliac, căci nu e nimic d-amestec între el și mine.

[*pe ultima foaie a scrisorii*]:

Copilașii mei,

Frusinico, Virgilio, Marișo și Ienache,

Mi se topește sufletul de dorul vostru, și cu cît se apropie zilele bune, cu atîta sufăr unde nu pot pleca. Sper că bunul Dumnezeu va face cum să ne vedem curînd.

Amăți-vă între sine, amăți și ascultați pe mama, și Dumnezeu își va aduce aminte de toți și ne va uni cît de curînd.

A revedere, copiii mei.

Tatăl vostru

1851 [februarie 24]/mart. 7, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, par monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.916

Nr. 42

Surioara mea,

Totdeauna curierul vine la 8, 18 și 28 ale lunii, de astă dată a întîrziat cu opt zile. Cel care era să vie la 8 mart. abia veni astăzi, la 16. Cauza a fost tempestele. Eu credeam că iar s-a mai întîmplat vreo piedică la Hio sau la Smirna, și din toate piedicile nu mă tem ca de boală. Aveam inchieta-tudinea de Frusinica, știînd-o c-a fost bolnavă.

Cu scrisoarea ta de azi văz că tu suferi. Facă Domnul cum să ne vedem mai curînd. Eu n-aștept decît bani ca să plec. Și cînd voi pleca, cel puțin cu un curier înainte vă dau de știre, adică cu 10 zile. Prin urmare, nu încetați corespondența pînă nu veți avea scrisoarea mea.

Pe temeiul scrisorilor celor patru din Brusa, Zosima, Ruso, Serrurie și Giurescul, le-am tras o poliță, cum ți-am scris, ca să plătesc datoriile făcute pe seama cauzei. Aști patru oameni și Grădișteanul și Maghierul și pîrt. Ioan crez că mi-au rămas amici. N-am avut nici mai nainte mulți. Ceilalți s-au despărțit din firea lor, din educația lor, unul între altul, și prin urmare și de mine. Mai tîrziu, cei curați, cei neinteresați vor veni la

vorbele mele în cite am fost în adevăr și n-am greșit ca om. Invidioșii numai nu mă vor suferi nici mort. Între dînșii, încă din Brașov, am cunoscut că are păcate a fi și bietul Nigulici. Mult îl roade invidia, nu numai despre cele trecute și presante, și care și acelea sint vanități, ci și despre cele ce își inchipuiește singur că ar fi o probabilitate de a se realiza. Acum îl muncește ideea a unor nu știu care două milioane de lei ce or să mi se dea drept despăgubire, cînd eu n-am pierdut nimic, și el s-a ruinat cu revoluția, căci a pierdut cărțile care putea să-i aducă munți de aur. Nu știu ce două milioane sint astea. De unde le-a scornit? Cînd au oamenii astfel de păcate, nu mai e speranță a te apropia de dînșii, decît a-i plînge și a-i ierta.

Îmi scrie Costache, acu abia, că oaspele ce l-ai avut în casă, cînd l-ai văzut la Smirna la prima întîlnire, cea dintîi treabă i-a fost să-i spuie că mă preumblu ziua și noaptea, nu mi-a rămas loc de plăcere; că cordela roșie n-o mai las de la butonieră cînd rîz în *Proscris* de franțuzi; că cu plăcerile și petrecherile am cheltuit banii emigraților și am făcut datorii, și altele sute și mai mari și mai apăsătoare. De n-aș fi trăit împreună cu oaspele ce l-ai avut, mi-ar veni să crez că minte Costache, însă îl cunosc d-aproape. Știu ce îi însemnează și cea mai mică clăticitură din cap. Cu toate acestea, nu-mi poti explica cum poate fi oameni așa de răi. Nu-mi vine să crez că au fost întotdeauna în viața lor. Îmi place să crez că vorbele și răutatea le vine mai mult unde sint fără lucru, fără ocupație. În țară avea fiecare serviciul său, ocupația sa. Acum, fiind într-o totală neocupație, au căzut în vițiul femeilor depravate ce, ca să-și ucidă timpul, se ocupă de clefetiri și canatațe. Pe lîngă acestea, mai adaugă la această stare de neocupație și cite o doză mai mare sau mai mică de invidie, și problema să dezleagă, întru a-i plînge și a-i ierta.

Surioară, în toate scrisorile mele vezi că nu mai [am] altă aspirație decît a mă vedea odată între voi. Și nu știu de unde îți vine acest scepticism și necredință. În toate scrisorile tale ai un venin de imputare. Sărmană surioară! Mult ți-au înveni[na]t inima și repausul, și cată să-l răsufli. Îți cred și nu mă plîng. Mă doare însă în suflet că nu-ți economisești sănătatea determinîndu-te a asculta pe oamenii ăștia, așa cum i-am ascultat și i-am văzut eu de la 1848. Oaspele ce ai avut nu se întîlnea cu mine în timpul mișcării, la Brașov, fără să-mi umple capul de mii de lucruri asupra ta. De la prima oară l-am prins cu minciuna. Mi-a făcut o cauză de cap, un caz extraordinar trecerea ta prin Ploiești și primirea ce ai avut acolo și că toate au fost în paguba mea, întru a mă ridiculariza, căci tu ai pretins ca o vană și ambițioasă acea primire, unde soția sa a venit ca o democrată. Nu ți-am spus nimic și am întrebat pe Nigulici, jurîndu-l să-mi spuie adevărul. Nigulici mi-a spus că toate sint minciuni. Asemenea exemple sint cu sutele. Mi-am căutat de treabă și am lăsat să zică, pentru că și cauza comună pierdea, și eu în parte pierdeam și moralicește, și la sănătate; de ce să moară cineva în contact cu astfel de nature! Toți avem greșale; și Maghierele are ale sale, ca și eu ale mele; însă să sufere.

Am hotărit să sufăr și pe oamenii ăștia pînă profesează același principie (de va fi adevărat că le profesează). De nu va fi adevărat, culpa nu e a mea, pentru că tot principiul în sine are urmările sale.

Îmi scrii de mai sint dator ceva lui Hristofi. Nu i-am fost dator niciodată, și nici nu-i sint dator. Pleșoianul însă mi-a dat cînd am fost la Londra, în 1849, și cînd am venit la Constantinopole, nu însă pe seama mea, ci pentru cauză. Eu, la Constantinopole, după cum era trebile atunci, vedeam că nu era timp a cheltui bani în van spre a merge. Ei mă sforța și zicea că nu mă duc de frică. Ca să le arăt că nu mi-e frică, am plecat, dîndu-mi Pleșoianul bani. Am cheltuit 1.400 fr. cu dus, cu venit, fără să facem nimic, nici încai să fim primiți pe uscat.

Toți banii ce mi-a dat să urcă la 50#, pe care zicea că-i sacrifică ca patriot, și despre care d. Tell mă insulta mai în urmă că n-am scris nicăieri în scrierile mele. Acum îmi cere înapoi ca împrumutați pe seama mea. Îmi pare bine, pentru că de la dare am priceput ce oameni sint. Bine ai făcut de ai dat 25# și să dea Dumnezeu să putem da și pe ceilalți. Cu Hristofi însă nu am nici un cont. Să dea Dumnezeu, surioară, să poată să vie banii, cum sper în zece sau 20 zile, și îndată vă scriu că plec.

Conservă-ți sănătatea. Pricep din scrisoarea din urmă a lui Costache că mult a contribuit la boala ta și invențiile sau flecăriile infamă ale trîndavilor. Cînd unul pleacă din anii săi cei verzi, și nu ține socoteala unde se află celălalt, de cîți ani și cite nevoi și de cite dureri, sarcini, ține în spinare, se amăgește.

N-am fost niciodată cum ai vrut să mă vezi prin prizma ta particulară, și de mă știi cum mă știi, e mare diferență acum, ani, dureri, muncă, lipsă, dizgust, mi s-a vestejit și materia și imaginația. Nu mai e nimic verde în mine decît amorul copiilor și instinctul d-a fi consecvent. Mă urăsc oamenii, unul pentru că am vrut să mă fac domn, altul pentru că ți-am scris să apeși și să umilești pe oaspele ce l-ai avut, altul pentru că [*indescifrabil*] și două milioane despăgubire, altul pentru că mă preambul cu cavalerii de git, altul pentru că trăiesc cu femeii, altul pentru că mi-am dat mina cu țarul. În altele greșim și în altele sîntem condamnați. Dumnezeu să-i ierte.

A revedere, sărută-mi copiii, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mart. 5/17, Paris

[*pe un bilețel alăturat scrie următoarele*]:

Frusinica și Virgilia,

Copilele mele, cred că în primăvara asta Dumnezeu ne va aduna la un loc. Cred, după scrisorile ce am scris și am primit, că peste 10 sau 20 zile să am bani cu care să pot pleca. Rugați-vă lui Dumnezeu să nu mi se facă piedice și să am cale bună.

Scrisoarea voastră din urmă m-a întristat. De ce suferă mama? De ce este iar amalată? Rugați-o să-și conserve sănătatea și căutați a-i fi totdeauna agreabile și ascultătoare.

Am văzut șarada. Cine nu dezleagă astfel de pronume personale? Oamenilor le place a se juca, fie ferici, și joace-se în voie bună. Cu toate acestea, cine știe ce copil se va fi jucat astfel? Oamenii maturi nu cred să aibă nici bucurie în inimă, nici ris pe buze, afară de strigoi ce trăiesc cu sudoarea și sîngele creștinilor.

A revedere, copilele mele, săruțați pe mama, pe Marița și pe Ienache și fie ruga voastră bine primită de Dumnezeu.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mart. 5/17, Paris

[*adresa pe plic*]: Par voie de Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 146.711

Nr. 43

Surioara mea,

Două scrisori ale tale din urmă, una după alta, îmi anunță din nou malatia ta. Primăvara a venit, și eu stau încă pe loc, sint departe de voi. Pe lângă aceste dureri ce se făcea și mai mari din cele ce cu scrisorile dinainte ți-am scris că mă sforță și mă împing a pleca cât de curînd, chiar și cu prețul vieții, mai primii cu poșta trecută o scrisoare de la binecuvîntatul de Negulici.

Îți scriam în una din scrisorile trecute că nu-mi dă semne bune omul acesta. Scrisoarea lui nu-mi mai lasă nici un prepus, stau și mă întreb, să văz în ce au dreptate oamenii aștia. Și numai dacă mi-ar lua Dumnezeu mințile aș putea să aiurez sau să crez că sint adevărate cite zic.

De aș fi căzut în mîinile cazacilor și ai fariseilor țării, de m-ar fi condamnat la moarte, tot m-ar fi tractat mai omeneste, după cum mă tractă scrisoarea omului ăsta și mă judecă de lucruri ce nu le cunosc. Pe cele mai multe și pe altele le îmbracă în culori așa de negre și monstruoase, încît iar nu le mai cunosc.

Mă insultă că m-am lepădat de principe, pentru că a venit nu știu la cine în cap, batjocorindu-mă, să-mi batjocorească și copilul. Îmi pun în spinare un vis ce n-am visat de cînd sint; că aș fi visat pe Ienăchiță în purpură înconjurat de toți regii și împărații lumii și alte asemenea. Ce vis e ăsta, surioară? Ce știi de invenția asta, că eu nu știu nimic?

Pe vise omul nu e stăpîn, ca să fie responsabil de dînsule. Și crede-mă, de aș fi visat, mi s-ar fi părut copilărie ori secătură să spui cuiva astfel [de] parascovenii roșii și cocoțate.

Apoi plecînd de la acest bas prin care afirmă ambiția mea ce nu mă lasă nici în somn în pace, începe a-mi repeta cite ți-am scris că ar fi zis d. Tell lui Costache. Mă insultă că eu am fost cauza să nu să facă și d-lui Tell pensia ce s-a făcut ție și copiilor, că tu aceasta ai lucrat și lucrezi, nevoită a urma instrucțiilor mele.

Că am dat o listă mincinoasă la Poartă, cerînd despăgubire de cite n-am avut, că cu lista aș fi alăturat și biografia mea, fără [a] aștepta să-mi-o facă alții după moarte. Că cer despăgubire de la Poartă de două milioane. Să să spuie de ce: lei, franci, galbeni. Că îmi urează reușită, eăci atunci și cei mai afurisiți reacționari își vor ardica crucea ca mine.

Că toate cite am făcut și fac au fost pentru plapămă, că trebuia să pierz tot și să tac dacă voiesc să am laudă etc., etc.

Nimic nu lasă din infamii să nu mi le arunce în spate și să mă judece, apoi zicînd că e aprins de o *mînie sacră*. Eu sint străin la toate cite îmi zice, după cum știi mai bine, și la cite e o probabilitate, la cite adică vei fi lucrat tu ca mumă, cătînd a scăpa ceva din starea pierdută a copiilor și a cițiva săraci ce mi-au încredințat din munca lor.

Eu și de am văzut că nu e timpul pînă sint cazacii în țară, n-am putut vedea o faptă criminală, nici încai de paplomă, pentru că paplomă este aceea să va cineva să aibă ceea ce n-a avut, iar nu să scape cite ceva din cele ce a avut.

Cînd mi-ai cerut în atîtea rînduri însemnări despre lucrurile și ocupațiile mele, pe care Negulici le numește *biografie*, știi că nici nu-ți răspundeam, pînă m-ai sforțat prin mai multe scrisori. Pentru ce să mă adres cu narația ocupației mele pe ascuns la un om, doi, și nu de față la nația întregă, ce singură poate judica ce e adevăr și ce e minciună. Aveam de gînd să tipăresc la locul său o asemenea, nu biografie, ci apologie la cite scriseră alții.

Vezi, surioară, cum ne sint oamenii și cei mai buni. Oh, în ce caznă am intrat, mai rea decît a Cîmpineanului și a lui Ghica. Spune copiilor de nu voi apuca eu, să le spui, cit vor trăi, nici ei, ni[ci] copiii lor să nu se mai amestece în conspirații și în soțietăți ce vor să îndrepteze lumea cu umărul. Ce vor putea, să facă singuri. Orice am făcut singur mi-a adus și hrană, și onoare, și pacea sufletului, și binecuvîntări de la oameni. Orice am căzut de a face cu alții m-au adus pînă a-mi pierde și sufletul, pentru că am ajuns a uri, pot zice, omenirea în oamenii ce i-am cunoscut. După ce mă insultă atît de turbat, tot ce e mai dureros, că spărgîndu-și hainele la tot rîndul cu *mînia sacră* și strigînd o hulă, o orbire.

O patima patimilor ca Cai[a]fa în divan nu să lasă nicidecum mai jos de creștin adevărat, de român adevărat, de democrat adevărat, de amic adevărat. Unde să poate compara răul a mii de inamici cu răul ce ți-ar putea face un asemenea amic ce a ajuns să se bolnăvească de *livoare* (invidie) la ideea numai că ar putea să aibă un viitor. Și cine, niște copii ce îi zicea cu amor *nene Negulici*.

Și știi de unde vin toate acestea? Întii de la caracterul omului cum l-a lăsat Dumnezeu și al doilea de la blagoslovitul ce stă aci în Hio și lucrează cu ajutanții săi. [...]

Auzit-ai vreodată astfel de logică, astfel de raționament? Cînd este să mă acuze, îmi dau și merite ce poate nu am, dacă acele merite după judecata lor li se par crime.

În altele păcătuim și în altele ne condamnăm. Datu-mi-sa mie bol-dul Satanei, zice Pavel, ca să mă izbească peste obraz, spre a nu mă mindri. Acestea să le avem înainte la asemenea împrejurări, aici, altmîntrelea înnebunește omul sau spre răzbunare, sau spre a se cre[de] singur de culpabil, și a-și pierde stima despre sine. Lucru ce ar fi mai una cu a-și pierde sufletul, pentru că omul e dator a cugeta și a lucra cum să nu-și piarză stima despre sine.

În fiecare *sine* este o icoană vie a lui Dumnezeu, și desprețuind acea icoană desprețuiește divinitatea, precum și prețuind-o prin trufie mai mult decît îi e valoarea după fapte, își ride de sine, de oameni și de Dumnezeu. Omul e dator a fi just cu sine și cu ceilalți.

Dea Domnul, surioară, să ne vedem mai curînd. Aștept din zi în zi mijloacele plecării de la tine și de la cei din Brusa. Mă tem însă că adresîndu-te, cum îmi scrii, la d. Negulici, să nu fi făcut vreo piedică, sau de la dinsul, sau din cauză că cei din Brusa îl judecă și îl urăsc, și văzînd că ne servim printr-insul să se supere atîta încît să ne urască ca pe dinsul. Nu mai pot să auz de cărturari și de farisei și de profesori și de elevi din „St. Sava” și de iscusîți cu idei franțuzești (fără a fi franțuzești).

Prefața ce ți-am trimis n-o arăta încă pînă nu va ieși cu cartea împreună. Despre cele ce fac, nu mă tem de a fi criticat, pentru un lucru făcut cată să-și aibă și consecințele. Cată dar întii să se facă lucru întreg și apoi să fie judicat.

Sărută-mi copilașii. Să vă găsească sănătoși. Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache, copiii mei, vă îmbrățișez. Cite îmi scriți, cînd voi veni vă voi aduce cu prisos.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliad

1851, mart. 15/27, Paris

P.-S. Oaspele ce ai avut, și prin Brusa și pretutindeni, a scris că se ocupă să-mi dreagă copilul pe care mamă-sa l-a stricat și toată lumea îl face bărbat mare, pentru aceasta. Văzut-ai tartufării?

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrre.

Colecția George Potra

[Nr. 44]

Surioara mea,

De douăzeci și opt de zile eram amalat de gripă și o tuse ce mă astupa și nu mai puteam răsufla. De opt zile căzusem la pat și zăceam și de frigurile boalei, și de supărarea ce îmi turburase sufletul și provenită din scrisoarea d-lui Negulici, de care îți scrisese cu poșta trecută.

Scrisoarea ta primită în urmă mă făcu a mă scula din pat ca să o citesc. Iară boale, iară morți, iar supărări, iar văduvii, iar să trăiesc cu cine îmi va plăcea.

De ce nu încetezi, surioară, de la asemenea expresii? De ce nu citești mai bine scrisorile mele? Pentru ce le explici astfel? Pentru ce nu vezi că dacă ți-am scris ceva vreodată, este ca și acum răspuns la cele ce începi tu, pe de o parte trasaliată de oamenii ce te sfișie, și pe de alta dispusă a crede toate relele.

Scrii o scrisoare, și pînă să ai răspuns la dinsa trec patru curieri, adică 40 de zile; în intervalul acesta mai scrii alte trei scrisori, în care îți se schimbă și situația, și umoarea.

Apoi cînd vine răspunsul meu la scrisoarea ce mi-ai scris acum 40 de zile, îți se pare că e răspuns la scrisoarea cea din urmă, ce ai scris acum 10 zile. De aici vine eroarea că uiți ce ai scris acum 40 de zile, și îți se pare că te nedreptățește răspunsul meu.

Apoi dacă îți iei voie cu toată scrisoarea (pentru că nici o scrisoare nu mi-ai scris fără să mă împungi, sau de-a dreptul sau pieziș), să mă tot mîhnești, arătînd că ești gata a fi prada invențiilor, intriganților, dacă nu te determini a închide urechile de la insinuațiile răilor.

Iartă-mi și mie cînd nu mai pot, ca și acum, cînd sint înecat și de străinătate, și de persecuții, și de boală, și de neavere, și de intrige fără nume, fără margine, iartă-mi a-ți spune că rău faci să mă tot împungi. Mi-e destul să-mi arăți, surioară, că nu ești sănătoasă; mi-e destul să-mi spui că copilul crește fără învățătură, că fetele cresc fără tată. Și fără a mi le spune e destul să am o inimă, și pe tot minutul să săr ca împuns de bol-duri arse de jar; noaptea să săr în mijlocul casei din pat. Toate sint destul cite le avem, să nu ne mai creăm și cite nu există.

Destul, surioară, pentru numele lui Dumnezeu. Sint șapte zile de cînd ți-am citit scrisoarea, și intrînd iar în pat, m-am sculat astăzi să scriu și să mă duc la poștă. Tusea ce avea[m] a mai încetat de două nopți, de cînd beau un dicot.

D. Negulici, negreșit după maniera sa creștină, ca să-ți facă bine și să-mi bucure copiii, ți-a scris să nu speri nimic de la cei din Brusa, ca să vă despere de a mă mai vedea. Așa ar fi dacă ar avea toți inima și parola d-lui, însă sint sigur că Zosima, Russo, Serurie și Giurescul au și primit polița ce le-am trimis-o și au și plătit-o.

Prin urmare, aștept banii de la tine cu poșta de miine la 8 și cei de la Brusa cu poșta de miine în zece zile, mult 20, adică sau la 18 sau la 25 aprl. stil nou.

Îndată plec, și de nu voi primi bani din Brusa, iar plec, măcar d-aș ști că vinz toată argintăria ce cu atîta dragoste o păstram.

Se drege timpul și nimic nu mă mai ține. Cată să viu la copii, surioara mea, nu mai fi bolnavă. Eu muream de n-aveam speranța de a vă mai vedea. Speranța aceea e așa de forte, încît și din agonia morții m-ar întrema și mi-ar da sănătate. Miine să plec, n-aș mai avea nici friguri, nici tuse. Rău te fac creștinii și amicii a crede că nu e speranță de a mă mai vedea. Dumnezeu lor să le dea bine și nouă sănătate și inimă de a-i ierta.

Din cărțile ce ți-am trimis, trimite lui Costache un *Proscris* cum și dd-lor Zosima, Russo, Serurie, Giurescul, Duțulescul și Ipătescul cite unul, adică șapte peste tot.

Trimite asemenea și în Grecia d-lui Papadopulu¹, unul, și d-lui Ghena-die altul, cum și cite un *Protectorat*.

¹ G. G. *Papadopoulos*; profesor de arheologie la Universitatea din Atena; a cunoscut pe I. Heliade la București, în vremea cînd amîndoi erau profesorii Elenei Ghica (Dora d'Istria).

Fii voioasă, surioară, mă iartă de observațiile ce îți fac, nu vin nici din mihnire, nici din durere, ci din singură dorința de a te învăța să judeci lucrurile firește, după situația lor.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mart. 26/7 april, Paris

[*pe un bilețel, separat, următoarele*]:

Copilele mele,

Frusinico și Virgilio, Marișo și Ienache, vă sărut.

Zile se deschid, timpul bun se apropie, din echinoptiuri am ieșit. Dumnezeu ne va aduna peste curind.

Cite îmi scriți, vă voi aduce. Lui Ienache îi voi aduce și condeie și de toate, numai să fie băiat bun. Cum i-a venit hainele?

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

7 april 1851

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, par mr. Coutourier banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/1

Nr. 45

1851, april. 5/17 Paris

Surioara mea,

Cu poșta trecută ți-am scris că eram amalat. N-aveam și n-am nimic alta decît gripa mea, care o știi că căuta să mă vizite în toate toamnele, iernele și primăverile. Aci în Paris, de doi ani, în primăvară, după gripă îmi vine o tuse cum ți-am scris și în anul trecut și mă ține crescînd și descrescînd pînă pe la capătul lui mai. De astă dată mi-a venit mai cu furie decît în anul trecut, încît semăna cochit [?].

Mai mult de 40 de zile sînt de cînd, fără a ieși din casă, n-am simțit nici o diferență. Vreo șase zile de cînd s-a deschis timpul ploios, s-a mai seninat și pieptul și ochii mai. Și astăzi, cînd îți scriu, pot zice că abia simț că am tuse. Nu crez să mai am ceva decît neputința lăsată după atîtea icniri. De va ține timpul bun, crez că într-o săptămînă să fiu de tot în stare normală.

Cu poșta de mîine aștept banii ce îmi scrii că mi-ai trimis cu poșta trecută. Facă Domnul să primesc răspuns și de la Brusa că s-a primit și s-a plătit polița ce le-am trimis. Atunci mă pot pune pe drum cu mîntea voioasă că n-am lăsat pe nimeni în Paris a se îndoi de purtarea și probitatea mea. Almintrelea, plec iară la voi, însă mai lăsînd datorii și depunîndu-mi argintăria depozit la Marsilia sau la Aghenția vapoarelor sau la vreun căpitan de vapor, asigurîndu-i că-i voi plăti la Smirna în port.

Cîte comisioane îmi scrii a face, după scrisoarea trecută, le voi implini. Surioară, am cheltuit și eu în Paris mulți bani, și poate mai puțin decît cheltuiră, nu Goleștii, Grădiștenii, ce au venituri, dar mai puțin decît dd. cei ce trăiră cu bani străini. Însă din banii ce am cheltuit, am produs 1.000 *Protectorate*; 650 *Proscriși*; 650 *Regenerații* și alte tipăriri.

Tipăririle m-au costat	3.500 franci
Argintăria vreo	2.000
Comisioane ce v-am trimis.....	600
Abonamente și acții.....	1.600
La diferite persoane, ca Réal, Carpa[n]tier	1.200
Cheltuiile, minute de porturi, de prescrieri și altele ale corespondențelor de 2 ani	1.029
	9.929

De cheltuiam toată suma aceasta ca alții, pe seama mea, de aș fi mincat și bani streini, toți m-ar fi iertat și ar fi zis, poate, săracul Eliade. A cheltui însă pe lucruri necesarii și cauzei și patriei și viitorimii, sînt judecat că am vrut a mă distinge din alții, și aceasta nu mi-o vor ierta-o nici mort. Cochetele bătrine se iartă între sine, toate iartă unei altei femei, afară de candoare și de frumusețe.

Am dat și am luat cu toții, nimeni nu mă mai iartă din cărturarii și din fariseii fără carte și fără nobilitate. Din nenorocire însă că sîntem de 50 de ani, și terminul unde vom afla pace nu e departe.

Cît voi primi banii, mă prepar de plecare, pe la 20 de mai sper să fiu cu voi. Să vă ție Dumnezeu sănătoși. Să mă ție și pe mine cel puțin astfel cum am fost săptămîna aceasta. De mi s-ar plăti polițe[le] la Brusa, aș avea cu ce bucura copiii, să nu viu cu mîinile goale.

Fii sănătoasă, surioara mea, copila și mama mea.

A revedere, sărută pe Frosa, pe Virgilia, pe Marița și pe Ienache, de va fi copil de omenie.

Nu mi-ai scris nimic dacă v-au venit lucrurile în bună stare, dacă v-au plăcut, dacă șimizetele s-au potrivit, dacă hainele lui Ienache îi sînt lungi sau scurte, strimte ori largi. Dacă cațaveica Mariței îi vine ca la o copilă sau ca la o momiță. Trebuia să știu și eu cîte un nimic de astea, că mi s-ar fi părut că sînt în familie și mă uit după copii cum se tîndinează [?], cum se uită pe dinșii, cum se fățoiesc mergînd.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à monsieur Couturier banquier, à Smyrne

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 146.711

Surioara mea,

Cu poșta trecută am primit știrea că s-a plătit polița de 1.000, cum și altă poliță de 1.024 franci la Rodșild¹, pagabili la 25 aprl.

Pe lângă acestea, am primit scrisoare de la Brusa că din polița de 2.000 franci, ce am tras acolo, au plătit 1.000, și pentru cealaltă mie au tras o altă poliță. Pină acum însă n-am primit nici un ban, nici pentru polița ta de 1.000 fr., cum și cealaltă mie de la Brusa, abia miine poate să vie de la Marsilia scrisori decisive. Iar pentru polița de 1.024 fr. trasă de d. Țuturier la Rodșild, sorocul fiindu-i alaltăieri, am fost dator bancherului prin care trăsese polițele ca să îngrijească el a încasa banii, căci eu eram bolnav. Și fiindcă timpul e rău, ploios, n-am voie încă de la doctor să ies afară; sint sigur însă că s-au încasat banii. Așadară, cu scrisorile ce vor veni miine de la Marsilia se decide de plecarea mea. Semnele sint bune, căci sigur am 3.024 fr. în dispoziția mea, 2.024 de la tine și 1.000 de la Brusa. Cealaltă mie, de va fi în poliță sigură, se poate traduce în bani, iar de unde nu, o dau și eu la creditorii, și prin urmare tot pot pleca.

Cum ți-am scris cu poșta trecută, pe la 15 mai grecesc crez să fiu lângă voi. De voi avea cu poșta de miine toți banii, nu mai pot întîrzia în Paris decît vreo zece zile, a plăti incoace-incolo, a cumpăra cîte ceva din comisioane și a-mi lua ziua bună de la unii-alții din franțezi, de la care am văzut credit și simpatie și stimă.

Tusea mea a scăzut mult, mă supără însă de cînd e timpul ploios. Crez că clima de miazăzi, cum mă voi pune pe mare, îmi va face mare bine.

Scrisoarea ce mi-a trimis din București, am dat-o Grădișteanului, de va putea a face ceva cu dînsa, căci eu nu eram în stare a face nimic.

Nu trebuie să mă plîng de nimeni, însă îți spui să știi că eu sufeream de vreo patru luni; însă scrisoarea fără suflet a lui Negulici mi-a făcut mare rău. N-am mai avut zi bună d-atunci, și durerea-mi cea mai mare mi-a fost de ce să poată să fie oamenii așa de neomenoși și de răi. Dumnezeu să-i ierte.

Nimic nu mă irită ca ipocrizia, tartufăria. Cînd Tell scria și sfișia în dreapta și în stînga, mi se părea un sălbatic amăgit, cînd însă se instalează la tine și începu a scrie în dreapta și în stînga că după atitea rele ce i-ai făcut, în fine, te iartă și te luă sub protecție și îmi strînse copilul, stricat de mă-sa, după drumuri, și cite de acestea ce făcea pe români să zică *le pauvre homme*²! Bietul Tell, ce inimă bună! Mare bărbat este Tell! Vezi, astfel de profanații, și ale virtutei și ale lui Dumnezeu, îmi făcea mare rău.

Acum Nigulici, toată scrisoarea lui o începu cu *scumpule d-le Eliade*, apoi zice că e scrisă cu *mînie sacră* din partea unui adevărat român, adevărat democrat, adevărat creștin. Și aide, mai oprește-i gura dacă poți. Visul care nu-l cunosc, două milioane de lei care mi-au fost plapăma, dorințele-mi de

¹ *Rothschild*; familie de magnați financiari întemeiată de bancherul Mayer Amschel Rothschild (1743—1812) din Frankfurt pe Main. Descendenții au întemeiat bănci la Londra, Paris, Viena, Neapole și alte orașe; rol important în viața economică și politică internațională.

² Bietul om (fr.).

a mă face prinț, traiul meu cel luxos din Paris, purtarea și alergăturile nevestei mele numai pentru interes în parte, scrierile mele etc., etc., etc., cite ori nu le cunosc, ori cunoscându-le n-au nici o crimă, și chiar criminale de ar fi, eu nu pot fi solidar.

A revedere, surioara mea, sărută-mi copilașii. Lumineze Dumnezeu timpul să pot ieși afară mai curînd.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, april 15/27, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.917

[Nr. 47]

Surioara mea,

Mămușoara mea,

De ce n-am luat scrisori de la voi cu poșta trecută? Au doară sinteți și voi bolnavi?

Nu mai poți de cap, toată ziua și toată noaptea am avut o diaree cu colică. Doctorul e mulțumit, zice că e crisis a boalei ce am de patru ani. Răul din piept s-a coborît în pîntece. Mai mult de trei-patru zile nu mai ține boala mea.

Cînd vei primi această scrisoare să nu-mi mai scrii în Paris, ci o scrisoare la Marsilia *poste-restante* și alta la Malta, în care să mă înștiințezi unde să trag și cum să viu la voi.

Cu poșta trecută am primit scrisoare de la părint. Ioan. Nu pot să-ți spui ce bine mi-a părut. Îmi scrie că pleacă de la Constantinopol la Hio, la voi; îndoită bucurie. Crez că acum e în Hio. Rugați-l să mă ierte că nu i-am scris.

A revedere, copilașii mei, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, aprilie 25/mai 7, stil nou, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, par mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/13

Nr. 48

Surioara mea,

Sînt așa de bine de șase zile încît de astăzi, cu o zi mai naintea expediției, vă scriu. În aste șase zile am ieșit afară, mi-am făcut multe trebi

de preparația plecării, și numai cu poșta viitoare, de va voi Dumnezeu, vă mai scriu din Paris. Tu scrie-mi cum ți-am zis cu poștele trecute, mereu însă poste-restante, una la Marsilia și cu a doua la Malta. Drumul voi lua cel mai scurt. Programa drumului ca să iau d-a rîndul coastele Italiei era astătoamnă cînd mă temeam de tempeste. Acum e vară, marea e des turbure numai de la Marsilia pînă la Corsica, de aci înainte e lină.

Ieșind afară ca să-mi văz de trebi, am văzut că polița de la Brusa, de 2.000 fr., nu s-a plătit toată, decît numai 1.000, ce au ținut cheltuială de 63 fr. Polița ta de 1.000 fr. a ținut cheltuială 40 fr.; peste tot am pagubă de 103 fr. Cu trei mii franci abia plătesc citeva din datorii. Mai las datorii și nu-mi rămîne nimic de drum.

Umblu să asigur ez oamenii, la nevoie las și argintăria depozit și îmi păstrez vreo 200 fr. pînă la Marsilia. În batel iau a treia clasă, că e vară, și cu Dumnezeu sint cel mult de azi în 25 sau 30 de zile lingă voi.

Boala mea a fost gripa ce o știi că mă apuca în București mai totdeauna la Crăciun, la capătul lui febr. și pe la Paști citeodată. Aci, de doi ani, a fost gripă de Paris. În anul acesta m-a ținut, tot improspătîndu-se de la Crăciun pînă acum; și s-a terminat cu o tuse, curat colit, cu aceleași spasme, cu aceeași înecăciune, cu aceeași trombă asinească sau măgărească. Am avut friguri, m-a aruncat la pat. Și timpul, ce încă nu s-a dres bine, pare că era într-adins pentru mine, ca în mai să semănăm ca în dechem.

Cum ți-am zis, nu-ți mai scriu din Paris decît cu poșta viitoare. Cu banii ce am, fiindcă îmi lipsesc 2.000 fr., viu, iar gol, fără cămăși, fără cizme, fără a vă putea face comisioanele toate. Să ne vedem sănătoși, fii sănătoasă, draga mea. Mai rabdă încă citeva zile, și sint cu voi.

Moartea lui Negulici¹ mult m-a afectat. Îmi pare bine că scrisorile ce i-am scris, spre răspuns la ale lui, n-au avut tonul și caracterul ostil cum putea să mă facă a-i răspunde [la] scrisorile lui. Pesemne că bietul om, obosit de boală, pierduse de mult tactul judecății. Adesea ziceam cu Grădișteanu cînd luam scrisorile lui: „Mult mi-e teamă că omul, de necazuri, să nu se fi smintit“, atît derezona de mult, pentru că nu crez să meargă răutatea unui om, ce îl știam bun, pînă acolo. Dumnezeu să-l ierte, cum l-am iertat și l-am plîns eu. Dumnezeu să-l iubească cum l-am iubit eu. Și Dumnezeu să mă ierte pe mine și să aibă bilă [milă] de mine, cum l-am iertat și l-am plîns eu. Bietul Negulici! Ce păcat, surioară!

Cred că părintele Ioan e acum cu voi, ce norocire! O întristare fu consolată cu această bună știre. Dă-i sau trimite-i scrisoarea aceasta. Roagă-l în locul meu să nu vă abandone pînă voi veni.

Sărută-mi copilașii, să te sărute și ei pe tine.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mai 4/16, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/14

¹ I.D. *Negulici* moare la Constantinopol la 5 aprilie 1851.

Surioara mea,

Este ultima scrisoare care îți scriu din Paris. Lipsa de 1.000 fr. din polița de 2.000 mi-a făcut mare strimtoare. N-au avut bieții oameni mai mulți bani strînși, și mi-au scris să le mai trag o poliță mai pe îndelete.

Tipărirea *Istoriei regenerației* m-a costat peste 1.800 franci, cum și alte mici tipăriri. După ce m-am plătit de oameni, cu banii ce am primit de la tine și de la Brusa, și cu alte polițe ce au primit creditorii să le dau, am mai rămas dator vreo două mii fr., care am promis a-i plăti din Hio, rinduri-rinduri, pe lună. Am rămas abia cu banii cu care să poci veni pînă în Marsilia, și de acolo cum voi putea mai nainte.

Din comisioanele ce mi-ai dat, n-am putut dispune în bani gata decît de 120 fr. Vă aduc însă lucruri de 620 fr., căci sînt lucruri care or să trebuiască și nu le aflați pe unde sînteți. Neguțătorul mi-a dat credit de 500 fr. și ți-am tras o poliță.

Vă aduc lucrurile următoare:

pentru mama:

un peignoire sau o rochie de casă de dimineața, de mătase, făcută gata;
o materie de rochie de mătase de vară, răcoroasă, cu mantilia ei, nu scumpă, dar plăcută;

o mantilie ca cea de catifea, însă de vară;

patru bonete, patru fulare, 12 batiste;

pentru Fr.[usinica] și Virg.[ilia]:

cîte o rochie, ca a mamei, în materie;

cîte o rochie, iar de mătase, în vîrgulițe subțiri;

cîte o cațaveică ca a Mariței, cu horbote;

cîte o mantilie cu ciucuri;

cîte o eșarpă;

pentru tata:

pînză de șase cămăși.

12 perechi ciorapi.

Toate împachetate în cutii.

Despre sănătate merg bine. Tusea m-a slăbit mult, seara tușesc nițel, după masă în sec, și pe la miezul nopții însă prea puțin, și de ce merge se împuținează. Sînt sigur, cu cît voi veni spre miazăzi, îmi trece de tot.

De voi putea să mă împrumut de vreo 1 000 fr., vă cumpăr și celelalte comisiuni, adică piepteni, perii de dinți etc.

Voi vedea să aduc ceva și Mariței și lui Ienache. Mi-a părut bine de învățător.

Fetițele mele și Ienache,

Să vă aflu sănătoși; rugați-vă lui Dumnezeu să mă aducă cu bine și să ne înceteze necazurile. Vă sărut, vă binecuvînt. (Consolați pe mama, săruțați-o din partea mea.

A revedere, tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mai 15/27, Paris

[*adresa pe plic*]: Par voie de Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.918

Nr. 50

Surioara mea,

Cu poșta trecută n-am luat scrisoare de la voi. Dacă vă scriu și cu poșta aceasta, din Paris, este că din cauza a doi legători de cărți n-am putut să am decit aseară cărțile și nu pot face coletele și a le expedia totdeodată astăzi. Prin urmare, am pierdut un vapor și cată a pleca cu celălalt.

După cum v-am scris, vă aduc multe lucruri din comisioanele ce mi-ați dat și multe cu prisos, unde am avut credit, însă îmi pare rău că pălării n-o să pot a vă aduce, întâi că n-am bani și al doilea că mi-e teamă că se strică pe drum.

De când s-a îndreptat timpul, starea mi-e foarte bună și cu sănătatea am putut alerga și face trebile de plecare.

Sînt sănătos, dar voi, surioară, cum sinteți? Fiți sănătoase, fie Domnu cu voi și cu mine. Facă cum să mă aducă fără pericole pînă la voi. De multe ori mi-a venit ispita să mă pui pe uscat și pe Dunăre, pe Marea Neagră și să viu și mai curînd și mai fără pericol, să văz și marginile țării. Însă cauza a fost că n-am avut bani de ajuns (căci de la Marsilia sper a veni pe credit) și a doilea m-am temut să n-am ceva piedici și arestații prin Viena. Așa îți spui proiectul, ca să-ți spui ceva și ca să vorbesc cu voi, iar nu că e realizabil. Fac și eu ca acela ce întrebă pe vodă dacă știe să cînte cu vioara, ca să fie vorbă.

Unde credeam să am știre și scrisoare de la părt. Ioan că e cu voi, cu poșta trecută îmi scriu din Brusa că este acolo. A schimbat drumul, de unde era să vie la Hio, s-a dus la Brusa, să facă omul ceva băi.

A revedere, surioara mea, copilașii mei. Sărutați-vă, îmbrățișați-vă și vă rugați lui Dumnezeu să fiu mai curînd cu voi.

Tatăl vostru

Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache, vă aduce tata vestminte, bomboane, cărți, pene de scris, hîrtie, gravure, alboane, portrete și cite poate. Vă sărut acum, peste curînd vă îmbrățișez.

A reveder[e], tatăl vostru,

I. Eliade

1851, mai 25/7 iunie, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio par mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/15

Surioara mea,

Mai nainte de a pleca spre voi mă mai dusei pentru cinci zile la Londra. Pentru aceasta nu v-am scris cu expediția trecută. Ieri am venit de la Londra. Miine plec la Marsilia. După sosirea mea ieri, prin d. Felix Levy ți-am mai tras o poliță de 630 franci plătiți de la vedere după douăzeci de zile. La timpul plății, de va voi Dumnezeu, voi fi și eu cu voi, și poate vă voi aduce din banii ce ziceți că mi-ați trimis la Sira¹. A[m] cătat să fac banii aștia să poi veni pînă la un loc sau la Malta, sau la Sira, urmînd după scrisorile ce imi ziceți că mi-ați scris la Marsilia *poste-restante*.

Tusea mea tot mă mai supără nițel, seara și dimineața, însă venind spre miazăzi crez că imi va trece.

Dumnezeu să vă ție cu bine, să vă afli sănătoși și să mă aducă și pe mine sănătos.

A revedere, surioara mea, sărută-mi copilașii. Am încă cîteva curse să fac, să nu pierz ocazia de miine, poșta mă așteaptă și stau aci.

Frusinico, Virgilio, Marișo, Ienache, a revedere, vă sărut. Rugați pe Dumnezeu să mă aducă sănătos.

Tatăl vostru,

I. Eliade

1851, iunie² 28/16, Paris

[*adresa pe plic*]: Par Marseille, à madame, madame Marie Héliade, à Chio recommandé[e] à monsieur Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/16

Surioara mea,

Cu ajutorul lui Dumnezeu, iată-mă, în fine, la Marsilia. Miine la 21 iul. plec, de va voi Dumnezeu, și de-și va ține cuvîntul comisionarul cărui i s-a trimis a-mi expedia lăzile la d. Couturier, la Smirna.

Am întirziat mult, mi-a făcut mare piedică lipsa de 1.000 franci ce nu mi-au trimis românii din Brusa. N-am însă să mă plîng. Au făcut oamenii ce-au putut. Bunăvoință au avut destulă. Întirziera a fost cu stăpînul bir-tului. Nu mă lăsa să plec. Eu n-aveam ce să-i las și șezui pînă se termină tipărirea *Istoriei regenerației* și s-a legat, s-a îmbalat și am putut să-i las trei lăzi cu cărți. I-am dat polițe a-i plăti 1.000 franci la capătul lui august, 500 la sept., 500 la oct. și alți ultimii 500 la noiem.

Istoria regenerației m-a costat mai mult decît credeam. Am pus toată argintăria zălog ca să cumpăr hîrtia. Era însă necesarie cartea aceasta. La 48 revoluția a fost numai începută, cu această carte s-a împlinit.

¹ *Sira (Syra)*; insulă în centrul arhipelagului Cicladelor, la sud-vest de Tinos; loc de popas pentru vasele care navigau între Franța și Turcia.

² Data corectă este iunie 16/28

De voi pleca miine, cind veți primi scrisoarea aceasta, sint și eu la coastele voastre. Alt batel nu e, alt drum nu e, decît batelu și drumul pe care viu, cu dînsul vine și scrisoare.

Eu desbare în Sira, cum îmi scriți cu scrisoarea ce aflai în Marsilia. Nu știu cum vor lua turcii scrierea mea din urmă, e justă, e însă cum aspră și cată să fie așa ca să rup masca intriganților și ipocriților cu *România tare și una*. Cangrena lor se întindea, și numai în chipul ăsta se putea tăia; a[m] cătat să susțin creditul românilor ce se țin de principele proclamate și susținute de popul la 1848 și, ca să le susțiu creditul, a[m] cătat să învederez că n-au fost și nu sint vînduți la nimeni. Cu creditul românilor ce se țin de principele autonomiei și suzeranității cade masca intriganților ce vrea să treacă în ochii țarei mai naintați și mai patrioți, ca să o turbure din nou.

Mult am cheltuit, surioară, și am trăit ca cei mai săraci. Toate cheltuielile însă au fost pentru cauza comună. Peste 4 000 franci am dat de la gură. Vezi și tu socoteala ce am tipărit-o a o trimete la români ce au contribuit. De vor voi la mai contribui, a plăti datoriile sau de vor putea, îmi țiu și eu cuvîntul, iar de unde nu, nu știu cum să ne plătim.

A revedere. Cîte comisiuni mi-ați dat, toate le aduc cu prisos, afară de pălării. Nici bani, nici mijloc de transport nu era.

A revedere, copilași. Dumnezeu, în fine, vă pune în brațele mele.

Tatăl vostru,

I. E.

1851, iul. 8/20, Marsilia

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne¹

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.480/1

Surioara mea,

Comisionarul tocmai astăzi îmi spune că nu se poate încărcă și cu cheltuiala mea, după cum s-a încărcat cu lăzile. Prin urmare, iată-mă în mijlocul Marsiliei fără bani, străin. M-am rupt alergînd pe la neguțători, și de nicăieri nici o speranță. Cat să stau aci vegetînd, cu îndoită cheltuială decît în Paris. Toate scumpe, ca la porturi, și ce așteptare lungă, abia peste o lună să am răspuns de la voi.

Fiți sănătoși, grăbiți poșta, nu știu de va mai fi timp.

A revedere,

I.E.

1851, iul. [9]/21, Marsilia

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.009

¹ Ștampila: Smyrne (Turquie), 30 iulie 1851.

Nr. 3

Surioara mea,

Distanță numai de patru zile mă desparte de voi. Mă aflu în Malta, unde am ajuns astăzi. Un creștin neguțător din Marsilia s-a aflat să-mi primească trei lăzi ce aveam și să-mi dea 170 fr. cu care să viu pînă în Malta. Așa scăpai de a aștepta în Marsilia peste 20 zile pe cheltuială, după cum v-am scris cu scrisoarea mea din urmă din Marsilia.

Fă, surioară, să-mi vie banii din Sira aci la Malta, căci de aci nu e speranță să aflu pe nimeni a-mi înlesni cheltuiala drumului. Sînt numai cu trupul și n-am nimic ca să mai las, ca să se poată afla și creștini. Trei lăzi pline creară un om de omenie.

Scrie-mi iară unde să desbare, la Sira, la Smirna, d-a dreptul la Hio?

Ce căldură în Malta, ce singurătate, adică ce străinătate. Grăbiți mai curînd, să nu șez mult aici. La locanda unde șez plătesc vreo opt franci pe zi.

A revedere. Copilașii mei, vă sărut cu atîta mai strîns, cu cît mă simț mai aproape de voi. Patru zile, și cată să aștept cel puțin opt zile fără voi.

Mama mea, Marițo, a revedere, tatăl vostru,

I.E.

1851, iul. 14/26, Malta

P.-S. adresa mea: Ioseph Fransky, Locanda del Mediterraneo, strada S-ta Lucia

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Chio, recommandée à mr. Couturier, banquier, à Smyrne

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.272/1

Nr. 4

Surioara mea,

Ți-am scris din Marsilia două scrisori, una plină de speranță și alta disperat de întîrziere. Am putut însă a veni pînă la Malta lăsînd trei lăzi drept depozit. La Malta, iar disperat de așteptare, ți-am scris pe larg. Și, a doua zi, afluînd un batel ce venea la Sira, am depus un mic rest de argintărie și am făcut banii drumului ca vai de mine, sperînd că voi afla, cum îmi scriați, bani la d. Dimitrie Papas sau scrisoare la poștă, însă nimic, și rămăsei în Sira străin, necunoscut de nimeni, fără bani, n-aveam nici cu ce să plătesc luntrea ce m-a desbarcat. Dumnezeu să nu dea mai rău.

Să fiți sănătoși și să se termine nevoile fiind odată în mijlocul vostru. Drum de 12 ore mă desparte de voi și nevoile mai mari de corespondență. Am dat tot, mi-am înstrăinat lucrurile ca să fiu cu o oră mai nainte mai aproape de voi, și iată că parcă aș fi și mai departe, că nici un mijloc de corespondență nu este. Pînă miercuri, adică de azi într-o săptămînă, nu vine vaporul, și de va veni nu poci să am răspuns de la voi decît cu celă-

Ialt vapor (de va veni scrisoarea la timp). Așa, iată iar mai 20 zile în Sira, străin, fără credit, nici n-am nici bagagiu.

Doamne, de ați fi sănătoși!

A revedere, vă îmbrățișez și vă sărut, tatăl vostru,

If. Fransky

1851, iul. 20/2 aug., Sira

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.008

1853, decem. 13/25, Constantinopol

Surioara mea,

Luni dimineața am venit în Mitilene¹. Seara veni batelul austriac al Siriei și plecai ca să nu pierd ocazia. Ți-am lăsat acolo o scrisoare despre unde să tragi când vei ajunge acolo și ți-am lăsat pentru două-trei zile și pe profesorul de nautică Ali Celebi.

Am ajuns în Constantinopole miercuri dimineața, și tot te-am așteptat până astăzi. Costache îmi spuse, ajungând, că ți-a fost scris o scrisoare să nu te scoli d-acolo până îți va trimite un vapor. De te va fi reținut această scrisoare, și nu lipsa de corabie, m-a contrariat acea scrisoare, căci nu știu de se va afla batel într-adins, și prin urmare, cheltuindu-se banii pe ale mîncării, rămîneți în Chio fără a ne mai vedea, cu toate că nu văd așa grabă a mă trimite undeva.

Cu venirea mea în Constantinopole aflai propozițiile de pace din partea Franței, Engliterei, Austriei etc. pe baze glorioase pentru Turcia și umilitoare pentru Rusia. Aceste propoziții au a se da în Adunança generală a pașilor și clerului și a le primi sau nu. Ulemalele însă și studenții, fără să aștepte nici rezultatul, nici încai reunirea Adunancei, se sculară în grămezi mari și strigară rezbél, cum să turbure oarecum repaosul.

În ziua cînd sosii, miniștrii toți au ținut consiliu permanent pînă la ziuă, cînd m-am dus la seraschierul, nu l-am aflat acasă, căci mănase în consiliu.

A doua zi, vineri, am trimis la Reșid-pașa un bilet anunțător că am venit și cerînd timpul cînd să mă duc la dinsul. Prin urmare, nu mă pot duce pînă nu îmi va da el de știre. La seraschierul tot vineri am trimis asemenea, și mi-a trimis de știre să mă duc pe a doua zi, simbăta, la ministerul lui.

M-am dus, însă iar o mișcare a studenților, ce cer rezbél dimpreună cu ulemalele, ocupă toată ziua și toată noaptea pe miniștri. Șezui toată ziua la minister ca să iau răspuns de iertăciune și să fac bine a veni a doua zi duminecă, adică astăzi. Mă voi duce, însă iar nu cred că voi face ceva.

Trei curse ce le făcui mă costară 120 lei, cite 40 lei una.

De vei fi rămas aci, și de nu ești gata pe plecat, cu corabia închiriată, mai stai, că poate vom afla un batel, iar de ești gata, pleacă. Aștept răs-

¹ *Mitilene (Mytilini)*; insulă lingă țărmul Anatoliei; în antichitate se numea Lesbos.

punsul tău la această scrisoare, ca să știu ce să fac pentru venirea ta. Cată să ne înțelegem, ca să nu se facă două cheltuieli, căci și vaporul nu e gratis, ci plătit, și ar fi foarte ruinător pe deoparte tu să faci cheltuiala venirii și eu să plătesc aci peste 4.000 lei pentru un batel ce nu te va afla în Chio.

Ale rezbelului sînt tot cum le știi. Din București, d. Zossima află scrisori de la frații săi în care îi scriu că Catinca Ghica a murit și am plîns-o pe biata femeie. Se zice că și bietul Simeon Marcovici a murit. Să dea Dumnezeu să nu fie adevărat.

Sărută-mi copilașii și să ne vedem sănătoși.

De voi afla astăzi și voi întilni pe miniștrii și de nu se va închide poșta pînă atunci, îți scriu ce și cum.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Scrisoarea către mine pune-o într-a lui Costache; d. Zossima îți trimite închinăciunile sale și te roagă să întrebi pe doctor cum și cu ce orînduială să ia apa de Marienbaden, ce i-a sosit.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/3

Surioara mea și copiii mei,

Numai zece ore am pînă la Adrianopoli. Am ajuns pînă aci sănătos, fără aventuri. Pe drum am întilnit pe uriașul de Renegat, dar l-am învins și am trecut înainte.

A revedere, sărută pe copilași și strînge mîna lui Costache.

I. Eliade

1854, ian. 5, Baba Islisi

[*adresa pe verso*]: Pour m-me Héliade, à monsieur, monsieur C. Alexandresco, à Constple, vis-à-vis de Galata-Sarai

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/3

Nr. 9

[1854], 22 fevr./6 martie [Șumla]

Surioara mea,

V-am scris destule prin d. Giurescul și prin scrisorile de mai nainte (de le veți fi ricevut). Cunoașteți situația mea, care este tot aceea. Sorgentea de unde provine este Reșid-pașa. Acesta este rău informat și indoctrinat despre mine, și de nu i se vor schimba ideile, eu în van stau aci în Șumla [...] Căci Șumla e plină de agenți de tot felul [...] Și știți că acești fel de oameni sînt mai demoralizați și mai răi decît stăpîinii cărora servesc.

Eu văz chiar pe Omer-paşa contrariat și împiedicat în mișcărilor sale, cu oamenii ce i se impun și i se trimit cu recomandării spre a-i întrebuința. Parc-ar fi un plan de departe de a nu lăsa pe generalisim a putea să aibă o victorie întreagă [...]

Mi-e milă de mine, însă uit individualitatea pe lângă generalitate și pling în sine-mi mai mult pe acest bărbat, ce văz că e făcut a umili orgoliul țarilor și a face a se deochea neînvingerea crezută a armatelor de sclavi. Astă deocheare și pierdere a prestigiului ar costa mult pe cei ce voiesc a governa despoticamente, căci în puterea și prestigiul țarului le este toată speranța.

Toți românii ce au strigat rebel asupra turcilor și exterminarea lor, aceia se află toți în tabăra turcească, tolerați și cei mai mulți impiegați.

Românii, fideli Turciei sau principelor nației de la 48, nici unul nu e întrebat, sau trimis, sau utilizat. De fui trimis eu singur, poate fără voia și știrea doctinarilor iezuiți, ajung însă mai puțin decit nula prin intrigile celorlalți și amenințat impunamente și cu viața. Crețulescul, ce e ca maior în adunătura lui Cîaica¹, mi-[a] trimis de două ori știre prin Deivos² că îmi păstrează un glonț, și o dată aflindu-se în casa lui Tell și repetind același mandat prin Deivos, adause și Manu ce e ca căpitan: „*spune-i și de la mine că eu îi păstrez două*” și d-alde astea pe toată ziua.

Ofițerii iarăși ai lui Tell, români, poloni și francezi, se pling de mine că eu fac să nu plece mai curînd la bătălie sau la Vidin, și nu pricep că le-a făcut mult rău scrisoarea lui Ghica din gazetă, prin care se arată că capul lor este un terorist, confiscator de averi și comunist.

Astfel de panegirice nu pot fi niște recomandării către oamenii oficiali ce dirig astăzi lumea. Oamenii aștia se sumet a juca comedii, crezînd că păcălesc pe alții, și devin singuri comedianți în paguba lor.

Sărută-mi copilașii și pe Costache din partea mea. Spune-i că de mult n-am luat scrisoare de la dînsul. Alaltăieri m-am dus la Om[er], și după bună ziua îmi spuse că am o scrisoare la poștă pe care a văzut-o feciorul lui ducîndu-se a căuta pentru dînsul. Îndată trimisei pe același fecior împreună cu șerif să ia scrisoarea. Și la poștă le spusă că a venit altul de a luat-o.

A revedere,

I. Eliade

Scrisoarea în care descriu întîlnirile și conversațiile cu Tell pune s-o prescrie și trimite-o d-lui Grădișteanu, dimpreună cu asta a mea. Scrie-i două-trei rînduri, spuindu-i că eu îți scriu să i-o trimiți.

[*pe o altă foaie introdusă în scrisoare, următoarele*]:

Cînd sigilam scrisoarea veni adjutantul mareșalului, zicînd că sînt chemat. Eu nu-l mai văzusem de vreo două săptămîni. Mă dusei și îmi zise:

¹ Mihai Czaikowski (Czaika, Ceaica, Sadyk-paşa) (1808—1886); ofițer polonez de origine cazac; participă la insurecția din 1830 din Polonia; trece la islamism și ia parte la războiul Crimei ca ofițer turc.

² Ion Deivos; locotenent, membru al Frăției; participant la revoluția de la 1848; luptă în Dealul Spirii contra turcilor; refugiat în Transilvania, însoțește pe N. Bălcescu; internat la Brusa; numit mai tîrziu maior în armata turcă.

„oamenii ăștia, compatrioții d-tale, au venit aici, și în toate zile[le] mă tot supără să-i întrebuițez. Ei vor să mă compromită. Eu nu pot suferi a se lucra în contra intereselor guvernului meu. Ei au scris în contra intereselor Turciei și Austriei. Austria este amica Înaltei Porți. Prin urmare, nu pot întrebuița pe nimeni și m-am determinat a-i trimite de pe unde au venit. Te chemai dară, a te ruga să-mi spui cum te afli cu oamenii ăștia și de poți a răspunde pentru dinșii.“

Eu i-am zis că sînt oameni Goleștii în viața privată și gentili în politică, însă nu m-am lovit la principe cu dinșii, și de aceea m-am determinat ca la trebi serioase să nu mă amestec cu oameni neconsecvenți, ce s-au lăsat a deveni victima intriganților, ce i-au împins pînă la git a se compromite.

Nu pot lua pe nimeni sub răspundere, afară de românii din țară, ce au sulița [...] în coastă. În țară aș putea merge dintre corifei numai cu d. Tell. Nu, îmi zise mareșalul; d. Tell, deși n-a scris nimic, însă după simpatiile sale se vede că pe ascuns este tot de principele celor cu care șade în casă-i și va merge deocamdată și d-lui înapoi. Vei rămînea numai d-ta aici cu oamenii ce îmi vei da d.-t. pe foaie.

De două ori în întrevorbi[ri]le mele cu Tell i-am zis să se desfacă de oamenii compromiși, că se va compromite și el. Și parcă simțea o mulțumire din cele mai nespuse cînd îmi da să înțeleg că este și va fi cu dinșii, numai ca să mă dărapene pe mine.

Ce păcate! Goleștii s-au mîniat pe mine din Paris pentru că îi învățam să nu dea în gropi. Tell iară, în loc să ia aminte la ultimele mele consiliuri, se înțesta a le dispreța și a crede că mă șicană.

Acum primii scrisorile voastre din 16/28 febr., cum și a lui Costache, venite printr-un maghiar.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.468/6

Nr. 11

1854, 4/16 martie, Șumla

Surioara mea,

Îți trimisei alaltăieri prin d. colonel Tiur¹ multe scrisori în trei plicuri; unul adresat către tine fără să ai o scrisoare a ta înîntu, altul către Costache, iar scrisoarea ta și a lui Costache le pusei într-un plic, și pe d- supra pusei pe Carol a-l adresa armeneste către Nicola, gazda lui Costache.

Cauza fu că aceste scrisori făcea același drum cu toți marțialii din lume și sînt foarte dibaci, n-apucă să pice, și ei găsesc. Prin urmare, trei plicuri să se feară de Costache de la d. Tiur.

Aci veni, acum trei zile, generalul englez Barguigne², general inspector al tuturor fortificațiilor ce posedă Englitera, persoană din cele mai mari

¹ Ștefan Türr; colonel; revoluționar maghiar.

² *Barguigne* (Burghigne?); general; inspector general al tuturor fortificațiilor Angliei.

și mai însemnătoare ale Engliterei. Dimpreună cu sine avea și pe fie-sa dimpreună cu soțul ei, damă foarte gentilă, amabilă și instruită.

Dându-le vizită și spuind acestei dame că mi-am lăsat soția cu copiii la Stambul, mi-a zis că de am vreo scrisoare să i-o dau ca să ți-o aducă singură, că dorește a-ți face cunoștință și că prima vizită ce va face va fi la tine.

Profitați de astă ocazie a-ți scrie să cauți să nu se piardă vreo scrisoare din câte ți-am trimis prin d. Tiur.

Am dat acestei dame ultimul exemplar din *Memoriurile regenerației* și *Protectoratu*. Să-i dea Frusinica și un exemplar din *Suvenirile unui proscris*, zicându-i că sînt numai pe seama dumneaei, ca damă, și ca unele ce din natura lor sînt mai mult poetice decît politice.

Vedeți de puneți la cale cîte vă scrisei cu scrisoarea prin d. Tiur.

Sărută-mi copilașii. De două săptămîni n-am nici o știre de la voi. Sînteți sănătoși? Dumnezeu să vă ție cu bine și cu inimă bună. A revedere.

I. Eliade

P.-S. De se va putea aduce vorba în treacăt cu astă damă, nu însă să semene că e într-adîns, spune de pierderea stării noastre și a copiilor și arată că nu se poate restuli (*sic*) nici într-un chip de se va întîmpla a se trimite caimaçan Rodin. Descrie-l în termeni decenti cine este, că e singurul om ce a amăgit pe emigrați spre a-i compromite, că e unul din cei mai ascu[n]și, mai dibaci agenți [...] și că e păcat și rușine ca d. Canning¹ în loiotatea sa engleză și nobila-i credulitate să ajungă a crede și a proteja pe acest omul (*sic*) a căruia nu-i știe antecedentele (viața trecută) și realitățile ascunse.

Trimite-mi cu vreo ocazie sigură vreo trei *Memoriuri*, 3 *Protectorate*, trei *Suveniri* și epistole mici, românești *toate*.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/18

Nr. 15

1854, mart. 10/22, Șumla

Surioara mea,

Scrisoarea cu nr. 14 ți-am trimis-o tot prin orologar, căci neguțătorul mai întîrzie încă două zile. Cu el dară îți trimit această scrisoare.

Sînt sănătos, grija îmi e numai de voi; despre celelalte m-am lăsat în voia și în prevederea lui Dumnezeu. Faceți cum să scăpați din Constantinopole. Bine ar fi să scape și d. Maghieru din cursele gascei. Cu el am făcut primul legămînt de a scăpa țara de pradă și anarhie. Cu dînsul doresc, d-o fi să mai intru în țară, să fiu nedezlipit.

Eu mi-am făcut datoria și însuși lui Tell a-i da ultimile consiliuri de a nu se mai afla pe cîtva timp în relații politice cu cei compromiși de bunăvoie politicește. Nu m-a ascultat, crezînd să-mi facă pe piele. Dumnezeu încai să-i dea mai pe urmă mintea ce se cuvenea să aibă mai nainte.

¹ Sir Stratford Canning, viconte de Redcliffe (1786—1880); diplomat englez; ambasador la Constantinopol și Petersburg. Sprijină pe Ion Ghica să ajungă bei de Samos; contra unirii Principatelor Române.

De nu se va alina curînd răscularea din Samos, îmi vine a crede că se va scula și Chio ca să se mai ocupe și acolo cîteva vasele. Și mințile chioților le știi că era preparate de consulul rus cu masca grecească. Atunci îngrijiți oricum, ca de veți trece la Varna, să vi se orînduiască acolo pensia.

Omer-pașa încă nu s-a înturnat. Se zice că este la Rusciuc. Aseară a venit în grabă o ștafetă cerînd pe doctorul Cavalieri a pleca cît mai curînd spre a forma un spital ambulant, dincolo de Dunăre, în țara unde a trecut Ismail-pașa¹, ce era la Calafat. Acest general a fost aci în Șumla vreo săptămînă, lăsînd comanda oștirilor de la Calafat la alții, provizoriu, și împreună cu Omer-pașa plecă deunăzi. Aseară aflarăm că a și trecut în țară între Giurgiu și Călărași. Alt punct mai favorabil nu e decît Oltenița.

Muscalii acum 12 zile s-au cercat a trece Dunărea dincoaci, și pierdură peste 1.000 morți, că n-avură timpî nici să-i ardice afară de cei [î]necați în Dunăre și cei rîniți.

Omer-pașa vru să le dea apoi o lecție, cum știi oștenii să treacă. Muscalii s-au grămădit mulți în ambele Principate; la Galați sint adunați peste 50 mii [...].

Aștept cu nerăbdare răspuns la scrisorile ce v-am trimis prin d. Tiur, m-elle Burghigne și orologar.

Sărută-mi copilașii. A revedere,

I. Eliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.468/2

Nr. 17

[1854] mart. 15/27, Șumla

Surioara mea,

Scrisoarea cu nr. 16 e scrisă de ieri, duminică, astăzi, luni, veni d. Spitz Iscovescul și-mi aduse alt plic adus de un turc. Credeam că e cu scrisorile sub nr. 7 și 8, ce-mi lipsesc, și văzui că n-are număr.

Văd că te căiești de cîte mi-ai scris cu nr. 10, dar eu nu mai prefăcui scrisoarea cu nr. 16, pentru că nu e scrisă cu răutate, ci cu durere din fundul inimii, și nu vei lua spre rău cele scrise, mai virtos că nu sint provocatoare, ci răspuns la cele scrise, nu știu de unde și cum inspirate.

Îmi pare rău de d. Maghieru că nu se determină a ieși odată din cursele întinse. De este pentru o scrisoare de la mareșalul², aceea e mai dinainte scrisă și venită în Constantinopole, nu către d-lui, căci nu știa că este în Stambul, ci către ministere.

Să cerceteze și va afla adevărul. Cu toate acestea, de-ar fi mareșalul în Șumla, eu i-aș spune dreptatea d-lui Maghierul și i-aș traduce tot sensul scrisorii tale, unde se exprimă sentimentele amicului nostru și către țară, și către alteța-sa mareșalul.

¹ *Ismail-pașa*; general turc; subaltern și colaborator al lui Omer-pașa în războiul Crimeii.

² Omer-pașa.

Nu știu cînd va veni; și de va întîrzia d. Maghierul, să cerceteze la minister, și va afla nu numai scrisoarea, ci și cererea de a i se da 2.000 #, căci eu atîta auzisem că era dator.

De se va determina să vie, să se ferească a lua cu sine oameni compromiși politicește, prin scrieri sau fapte ce nu sînt de epoca și de politica de astăzi. Să se ferească iară a avea oameni mulți, că cer la lefe, tot de ofițeri superiori, căci turcii se supără să vadă ofițeri fără soldați. Și despre soldați nici nu se află în Turcia, și de s-ar afla, Austria nu îngăduie de a se face legiuni străine nici de români, nici de poloni, dincoace de Dunăre. Românii să se scoale în țara lor și la timpul cuviincios [...].

Cheltuiala armatei turcești de pe marginea Dunării costă cite două milioane pe fiecare zi, și haznalele, și cea din Șumla, și cea din Stambul sînt mai desecate.

Cînd vin oameni cu ofițeri mari, turcilor le vin[e] atac de nerve. Una din cauzele pentru care fură trimiși înapoi marțialii noștri a fost și mulți colonei și maiori fără nici un soldat, decît cei 40 de prizonieri. Ieri auzii că în statul-major al mareșalului nu era decît o indignație continuă plină de sarcasmi: „Mare și formidabilă e puterea românilor!“ zicea, „căci armatele lor nu se compune decît tot de bărbați ce nu au alt grad decît de la maior în sus“.

Sînt maghiari din cei care s-au turcit (și asta e un titlu pentru musulmanii credincioși), ce cunosc foarte bine arta militară și matematicile, ce s-au bătut bine sub Bem, și servesc în armata turcească de cinci ani, și cu toate astea încă n-au gradul decît de sutasi, adică iuzbași. Cu ăștia scotea turcii ochii românilor ce s-au culcat maiori, căpitani, parucici și s-au sculat generali, colonei, și nu mai jos decît maiori.

Dd. Russo și Giurescul s-au mulțumit cu leafa ce au în Brusa, unde ceilalți cereau și leafa mare din Șumla, și mia de lei din Brusa.

Astea și cauze politice, și purtarea lor, și vorbele lor, și pretențiile lor dezgustară pe capi pînă unde nu se mai poate.

Turcii iară sînt foarte caști în rezbel, și scandalul marțial era foarte cinic și săritor din ochi. Sînt dator să le scriu astea, pentru că le-am văzut, și bunilor mei amici le vor fi foarte de folos.

A revedere,

I. Eliade

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 146.708

Nr. 18

1854, mart. 17/29, Șumla

Surioara mea,

Două serisori nr. 16 și 17 ți-am trimis alaltăieri, 15 martie, prin d. Spitz Iscovescul. Să le cereți de la orologar.

Ieri am văzut pe Omer-pașa și i-am zis cite îmi scrii despre d. Maghieru, și cite mi-a răspuns i le-am scris lui Costache prin scrisoarea nr. 17, ce îi trimisei adineaorea. Despre oamenii compromiși în opinii politice să nu aibă cu d-lui, și mai adaog ca să nu aibă nici ceva oameni impuși de Austria.

Astă vorbă din urmă o scriu cam întunecat lui Costache, ca s-o ghi-cească numai, căci ocazia nu era sigură.

Acum mă dusei din nou la alteța-sa mareșalul, după ce expediai scri-soarea lui Costache, și îmi dete a citi scrisoarea despre care îmi scrii că i-a scris d. Maghieru. Este prea bine scrisă și n-a primit-o mareșalul decît astăzi.

L-am întreat încă dacă este sigur să-mi aduc familia la Varna și mi-a zis că bine aș face, și mai virtos adause: „*De là nous avons les moyens de la faire venir ici à Schumla*”¹.

Am zis că v-am scris cele despre d. Maghieru și mi-a răspuns că prea bine am făcut, și să vie cit mai curînd cu toată inima voioasă și întînsă.

Cînd ieșeam, îmi zise: „Expediază acum un curier la Constantinopole, și de ai vreo scrisoare, trimite-mi-o, că mai ai timp de două ore”. Așa profitai.

Rușii au trecut pe la Galați, însă mai bine că au trecut ei decît turcii în Moldova, căci oamenii ce era să piardă armata sultanului, trecînd Dunărea, i-au pierdut îndoit muscalii. Acum, după ce și-au plătit cu prisos tributul trecerii, vom vedea cîți vor mai scăpa spre a se înturna înapoi. Rușii era vreo 50 mii la Galați, și nu cred să fi trecut pe jumătate. Puterile și întă[ri]-rile din partea noastră sînt foarte mari. Bătaia a fost cruntă, cu prea puțînă pagubă din partea amicilor și cu însemnătoare din partea [în]amicilor.

Eu sînt sănătos. Sărută-mi copilașii și să ne vedem sănătoși.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Zii lui Costache că d. Russo îl roagă prea mult să cumpere un tractat de fortificații pentru care îl mai rugase și i-a scris apoi să mai rămîie; acum îi trebuie.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Constantinople

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/4

Nr. 21

Șumla, 1854, 5/17 aprilie

Surioara mea,

Cu venirea ex.-sale Mustafa-bei², ce e creștin ca și mine și tine, să-ți spui un romanț mai istoric decît istoria.

În vara trecută, cînd muscalii intraseră în țări și turcii era cu luare-aminte, un domn sau om oarecare trecu Dunărea din Moldova cu pașaport că merge la Constantinopole după ale sale. Văzîndu-se în Turcia, spuse că va să vie la Omer-pașa.

— Apoi pașaportul zice să te duci la Stambul.

— Eu așa vreau, să văz pe Omer-pașa.

¹ De acolo avem mijloacele să o aducem aci la Șumla (fr.).

² *Mustafa-bei* (născut Lataci, în Croația); consulul Turciei la Paris; frate bun cu Omer-pașa, general turc, de origine croată; inspector general al carantinelor de pe linia Dunării; binevoitor față de familia lui I. Heliade Rădulescu.

De colo pînă dincolo, mult nu trebuie cuiva în astfel de timpî, cu astfel de pașaport și cu astfel de voie și dorință în contra pașaportului, de a fi luat din cap pînă în picioare de spion. Mi ți-l luară de astfel, și subt pază bună îl purtară pe ici, pe colo, prin Varna. Îl cercetară pînă se determinară a-l duce la Omer-pașa, numai bun de spinzurat sau de împușcat.

— De unde vii? îl întrebă mareșalul.

— De la Iași.

— Unde te duci?

— La ex.-ta.

— De ce pașaportul îți zice că te duci la Stambul?

— Apoi fiindcă vream să viu la ex.-ta.

— Cum te cheamă?

Spuse numele. Mareșalul face ochii mari.

— Ce fel? zise. Numele ăsta nu e moldovenesc. De unde ești de fel?

— Din Croația.

— De mult ești în Moldova?

— De vreo douăzeci și atîția de ani.

— Din ce parte a Croației ești?

— Din cutare cetate.

— Cum chema pe părinții d-tale?

— Astfel și astfel.

— Unde le era casa în cetate?

— În cutare loc...

— Apoi dumneata îmi ești frate, frățiorul meu, zise mareșalul, luîndu-l strîns în brațe.

— Da, frate-ți sint; și cu ăst gînd am plecat din Iași.

— Cum de n-ai venit mai demult la mine? Cum de n-ai venit pînă eram în București?

— Fiindcă nu știam că ești fratele meu cel rătăcit ca și mine de la căminul părintesc. Auzisem [de] Omer-pașa, dar de unde să știu cine e Omer-pașa?

— Apoi acum ce fel ai aflat?

— În lunile trecute am citit în cutare gazetă de ilustrație biografia lui Omer-pașa. Văz acolo că el este de origine croat, născut din cutare cetate și din cutare părinți. Atunci am zis: apoi ăsta e frate-meu! Părinții ăștia sînt părinții mei, și noi am fost doi frați.

M-am determinat să plec din Moldova. N-am spus nimului decît soției mele, ce este moldavă. Mi-am scos pașaport pentru Constantinopole, căci mă temeam că nu mi-or da airea; în pașaport am pus și o slugă, care este singurul meu copil și cărui nici lui nu i-am spus cugetul meu, ca să nu-l divulge ca un copil. Și astfel venii și te mai văzui, frățioare, după o despărțire, ca moartea, de 25 de ani.

— Bine, cum ai fost în Moldova?

— După catastrofa ce ne persecută și ne împrăștiarăm care încotro puturăm, fără a mai ști unul de altul, venii în Moldova, mă stabili acolo; mă însurai și îmi scoteam cu onoare pîinea, ca profesor de limba germană și franceză. Astfel trăii pînă acum.

Acest frate, surioara mea, este Mustafa-bei, ce îți aduce această scrisoare. Se poate mai tragic și mai voios decît așa? Nu pot să-mi țin lacrămile acum, cînd îți scriu. Ș-apoi ce om, întocmai ca Omer-pașa. Fiul pășirii și al necazurilor. Blînzi amîndoi și crezători la zvînturați. Plini de umanitate sau de divinitate, căci cine e uman nu poate de a nu fi divin.

Merge la Paris să-și ducă copilașul, singurul ce îl are, la învățătură. Copilul, astă coardă, nu se poate nicăiri atinge așa de bine ca la Mehmet-pașa¹ ca el, cînd se vor da cărțile sultanului să-i vorbească. Și de acolo se face odată și bine, și repede, fără să intre în nici un fel de politică, nici anglo-f[r]anțeză nici austriacă, ci pur musulmană; căci tot omul e stăpîn în casa sa. Speranță nu e de țară; și ce să facem acolo după ce am pierdut tot? Pîrcălăbii nici n-am sperat, nici nu crez că se vor mai face. Și de se vor mai face, să lăsăm pe alții a-și împărți părul cu furia. Zici că vor zice românii că ne-am schimbat religia. Cine or s-o zică? Aceia ce singuri vor ști că spun o minciună. Lasă să zică la minciuni, numai adevăr să nu fie; sicul tot al lor va fi.

După cum auz sau simț și presimț, învoire n-o să fie cu Austria, și ai priceput-o și din scrisoarea trecută nr. 20.

De n-ai trimis scrisorile la Chio, tot trimite-le; căci de s-a face altfel pentru leafă, nu strică. Scriu și despre altele, care îmi prind bine la risipiri de vorbe din partea inamicilor ce zicea că-i cheamă împăratul. Trimite scrisorile.

Aci, de am fi cu toții la un loc, am putea trăi de minune cu 2.000 lei, să ținem și cai și trăsură. Numai mult o să vă anoiati.

Mult am grijă de Frusinica și tu iară ce te tot pui pe „mănîncă-mă, lupe“ sau „boală d-a gata“ la orice nuvelă. Dacă ai auzit că au trecut[...]au doară sîntem ca la 48, fără nici un tun și baionete pe lingă noi? Au doară știi că sînt eu vreun marțial ca treaba mea să fie în gura tunului? De am avut și eu cîteodată a face cu uriași și fermecători, asta a fost numai ca să-mi riz de dîșii, iar nu ca să le iau meseria. Mai fermecător și mai uriaș decît Nicolae mai a fost altul pe lume? Și uite că nu i-am luat nici talia, nici gesturile, nici meseria. L-am lipuit cîteodată, da-n fugă, l-am însemnat cu semnul crucii și l-am arătat lumii cu șase ani mai nainte, ceea ce singur se dă pe față în corespondința sa cu Englitera.

Nu-mi scrii de mai sînt sau nu memoaruri; mi-ar mai trebui unul, două.

A revedere, sărută-mi copilașii,

I. Eliade

P.-S. Scrisoarea asta să se dea contelui Karagiay² în mîină. Scrie-i numele întreg. De nu va fi aici, dă-o pe om sigur să i-o dea.

Colecția George Potra

¹ *Mehemet Ali-pașa* (1807—1868); cumnatul sultanului Abdul-Medgid și adversarul politic al lui Reșid-pașa Mustafa; ambasador la Londra, ministru de război și de mai multe ori vizir. În 1849 s-a opus Austriei de a i se preda refugiații politici unguri și poloni.

² *Karagiay* (*Carageai, Karageai*), conte maghiar; participant la revoluția din 1848 în Ungaria; exilat în Turcia.

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta de la 31 mai/12 iunie nr. 19, cum și a copiilor din 5/17 iunie. M-am bucurat că momentul se apropie cum să mă mai văz o dată cu voi. Dumnezeu să vă aducă sănătoși la Varna și de acolo în Șumla. De veți întârzia o expediție, pot să vă întâmpin la Varna, iar de plecați îndată numai, nu pot pleca înaintea voastră, dar nici o scrisoare de recomandatie nu puteți afla către pașa de Varna.

În ziua cînd am luat scrisorile voastre venise știrea că rușii, cu o mare grabă, au abandonat și împresurarea Silistrei și toate locurile din Dobrogea ce ocupaseră și au trecut înapoi Dunărea, cît n-a mai rămas unul în Turcia, afară de prizonieri.

Omer-pașa dară, cu mare grabă, a plecat la Silistra să vadă cu ochii săi ce este astă schimbare și să dispuie despre armată în consecință. Pînă nu se va înturna dară, n-am la cine cere nici voie, nici scrisoare de recomandatie, și apoi, de va fi să treacă oștirea otomană întreagă în țară, nu se oprește decît în București, căci rușii sînt toți concentrați spre sănătcașa către Focșani, și atunci pot să iau ordine să plec îndată la Giurgiu.

De vă veți grăbi să plecați pînă să nu să se întoarne mareșalul, nu puteți avea nici un ajutor din parte-mi. Însă Dumnezeu prevede mai bine și decît părinții, și musulmanii au bunătatea ospitalității.

Sper că pașa din Varna vă va onora ca pe niște oaspi și femei.

Cîte îmi scrii despre unul și altul, tot ce pot să zic este că eu am amat ca un frate și pe unul și pe altul și le-am voit binele și i-am recomandat, astef [astfel] cum Dumnezeu să aducă să facă și alții așa pentru copiii mei, iar din parte-le, de nu-mi vor măsura cu măsura mea, tot ce văz este că unul de va ieși rău, nu poate merge mai departe cu răutatea decît a demonstra că e fiul tatălui său, că nu e nici de mirat, nici de indignat, nici în contra naturei. Iar celălalt văz că, fără a fi frate sau fiu al Iudei, s-a sforțat să fi semene. Păcat de dînsul și de vîrsta lui. Pînă unde orbesc patimile și invidia pe oameni, și drumul strîmb și rătăcit niciodată nu duc la scop.

Să veniți sănătoși, să vă mai string o dată la pieptul meu. Adu-mi toți copilașii, și asta mă despăgubește de toate durerile și suferințele sufletești. D-aci încolo Dumnezeu să lumineze pe orbi și să destupe urechile surzilor sistematici.

A revedere,

I. Eliade

P. - S. De veți veni la Varna mai nainte de a vă putea trimite cărți de recomandatie sau să viu eu la voi, atunci plecați și din Varna și veniți drept în Șumla, căci temerea ce aveam nu mai există pentru mult timp. Luați însă din Varna vreo bucătăreasă, căci în Șumla nu se află. Ceva hirtie de poște și plicuri.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Constantinople, aux îles de Prince

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.483/2

Surioara mea,

Ți-am scris cu poșta d-alaltăieri prin orologar. Crezind însă că nu te va afla scrisoarea mea în Constantinople, profit cu plecarea aducătorului, d-lui Smit, a te întâmpina la Varna știrea pentru că nu pot nici veni, nici a-ți trimite o scrisoare de recomandăție la Varna, pînă nu se va înturna mareașalul.

Am primit scrisoarea voastră că vă preparați de plecare, cînd mareașalul plecase, și n-am de la cine cere acum nici una, nici alta. Fără voie, nu mă pot mișca din Șumla.

Vă scriu mai multe în scrisoarea trecută, acum mă grăbește ocazia. De vă va afla această scrisoare în Varna, puteți pleca să veniți îndată la Șumla, căci acum nu mai am temerile despre care vă scriam. Turcii sînt buni, și pașa din Varna va face pentru drumul vostru pînă aci, și fără recomandăție, cîte se cuvin și se pot face pe drumurile Turciei.

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Constantinople,
01 à Varna

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.919

Nr. 32 [bis]

Șumla, 1854, iunie 21/3

Surioara mea,

Dumnezeu cu tine și curagiu, copila mea. Nu te speria, că bunătatea lui e mare. El ne va aduna iară la un loc și vă va da în brațele mele și pe mine în ale voastre.

După cîte îmi scrie Virgilia de piedicele ce ai spre a pleca, am rugat pe mareașalul de a scrie să se rumpă piedicele; am cerut voie maiorului Deivos să vie să vă a. Am cerut voie să viu la Varna să vă aștept, la Constantinople nu mi-a dat voie a veni. Peste curînd, de nu vom fi în țară, cel puțin vom fi la Rusciuc cu toții, și vei vedea acolo pe Smărăndița cu copiii și pe Sofia. Curagiu, fata mea. Malatia ta e mai mult morală, și clima natală și vederea la un loc cu toți va veni mai toată ființa ta. Uite, te string la pieptul meu, îți sărut sinul ce cresc ațiția copilași, îți dau viața mea, scoală-te, ardică-ți patul și fii sănătoasă. Credința mea e mai mare decît grăuntele de muștar, și dragostea cu care te binecuvînt e dragostea lui Crist, dragostea nutrită, întreținută de treizeci de ani, de ațiția copilași buni, cu frica lui Dumnezeu, și cu amorul și respectul către pări[n]ți. S[c]oală-te, copilă; nu îți vorbesc eu în momentul acesta, ci Acela ce a făcut orbii să vadă, surzii să audă și paralicicii să umble. Acela ce dete viață la toți morții din secolii. Dragostea lui e în mine și-ți comandă să-ți [i]ei

copiii în brațe și să vii. Nu te vor aduce la Varna ca la Chio, ci tu [ii] vei aduce pe dînșii.

A revedere, soțioara mea,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Constantinople

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.920

Nr. 33

Varna, 26 iunie 1854

Surioara mea.

Cu poșta de luni, prin orologar, ți-am scris că mareșalul a scris să vă înlesnească teșchereaua drumului. Acum trimit pe d. maiorul Deivos să vă acompanie. Eu nu putui veni decît pînă la Varna. Aci vă aștept pînă vinerea viitoare. Mai mult n-am luat voie. De nu veți veni și eu voi pleca, las înlesnirile cuvenite la d. Berto Devdaiod [?].

Vă îmbrățișez și vă sărut. Să veniți sănătoși.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. D-lui Zosima îi sînt foarte recunoscător la scrisoarea din urmă. A[m] ricevut-o cînd plecam din Șumla și nu-i putui răspunde. Acum iară scriu pe picior. Arată-i frate[r]nele-mi salutații.

[*adresa pe plic*] À madame, madame Marie Héliade, à Constantinople

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.921

Nr. 34

Varna, 1854, iunie 29

Surioara mea,

Șed de cinci luni în Șumla fără să fac nimic, și în momentul cînd armatele sultanului intră triumfătoare în patrie, eu mă aflu în Varna, așteptîndu-vă fără să știu cînd veniți.

După nuvela ce luai acum, nu mai pot aștepta. Să veniți sănătoși în Varna. Aci veți afla conacul unde am șezut, gata. Pașii, cel civil și militar, vă vor da unul, doi sau trei zaptie, și altul, doi soldați cavaleri. Hagi-Rali, neguțător din țara noastră, are ordin de la mine, de vei avea necesitate, a-ți da pînă la 1.500 lei.

Cînd vei sosi, scrie-mi la Șumla, spre a vă trimite trăsura ce am cumpărat acum spre a putea să veniți în repaus pe drum. D. Berto Derdevit vă va fi cavaler, d. maior Deivos vă însoțește și d. Hurșit-efendi, dragomanul

lui beizadea Sturza, se oferă a trepăda pe la pași ca unul ce știe turcește, dacă nu va veni pînă atunci șeful lui.

Din Varna să nu plecați pînă nu vă voi trimite trăsurile. Plecînd din Varna veniți la Șumla. De nu mă veți afla acolo, veți afla scrisoarea mea la gazda unde am fost, Hagi-Vasile în scrisoare. După împrejurări vă voi scrie, de va fi să mai ședeți în Șumla, sau să veniți d-a dreptul în Rusciuc.

Să dea Dumnezeu, de veți veni în Rusciuc, să auziți că eu sînt în București sau în Giurgiu.

A revedere. Sărută copilașii, ei să te sărute pe tine și binecuvîntările, ce ți-am trimis cu ultima scrisoare din Șumla, fie cu tine.

Frățeștile mele îmbrățișări d-lui Zossima, pe Costache strînge-l de mîna în locu-mi.

I. Eliade

din 31 iunie

P.-S. Oștirea străină are atîtea cereri și nevoi la lipsa de toate, încît autoritățile locale nu știu unde să întîmpine mai întii. Cînd ajunge lucru la cereri individuale se fac foarte cu greutate. Care vei afla foarte anevoie, căci pe toată ziua se cere cu transportul armatelor cite 500 de care.

Zaptie (dorobanții) ase[menea] nu se mai ajung, alergînd prin sate. Soldați călăreți vei avea mai cu înlesnire.

Mustafa-bei, inspectorul general al carantinelor, se oferă a face tot ce va putea. El îți va afla patru-cinci care pentru bagajiu; el se va duce la pași a cere soldați și zaptiei. Pentru care, adresează-te și la Hagi-Ralea, să vezi cum plătesc neguțătorii transportul marfelor, spre a nu plăti mai mult într-un fel decît în altul.

Deși eram să plec alaltăieri, mai așteptai trei zile.

din 1 iulie

Acum veni vaporul și beizadea Sturza mi-aduse numa i scrisoare de la voi. Facă Domnul să veniți sănătoși și urmați cum scriu. Mustafa-bei vă va face înlesnirile.

Eu vă trimit trăsurile din Șumla. Cum veți veni, să-mi scriți. Rugați tot pe Mustafa-bei să vă afle conac, pe al meu nu-l pot ține gol o săptămînă. L-a arvunit, adică l-a vasmit un general englez.

Cît veți sosi și va arunca ancora vaporul, Mustafa-bei va trimite să vadă de ați venit și vă va trimite barca a statului, cu cort și cu 17 rame. Calabalicul se va îmbarca în cadiu deosebit.

De la Hagi-Rali am luat eu acei 1.500.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.010

Constantinople, 1/12 oct. 1854

Surioara mea,

Am ajuns duminică, miine săptămîna, la Constantinopole. Am așteptat trei zile pe Costache de la insole, pentru că nu putea veni în furtună. O

săptămână am făcut de la București pînă aci. Costache și alții zic ca să fiu mulțumit de voi termina trebile într-o lună. Am văzut însă pe cițiva din miniștri și se văd semne că voi termina mai curînd.

Sînt sănătos; pe Costache l-am aflat sănătos. Din Chio încă n-au mai venit banii, și mai scrisai încă o scrisoare. Aci lucrurile pot lua o față mai lămurită de la luarea sau nu a Sevastopolii. Altfel nimic nu e determinat. Toate sînt cunoscute bine și nu se poate da o dezlegare decisivă. Toți umbli înghițînd nodul și căutînd a ieși cu binișorul din încurcătura ce și-au creat singuri.

Scrie-mi și adresă scrisoarea la Costache, prin fratele d-lui Polichroniade, ce șade în Hanul lui Simeon¹.

Fă prin Iorgache sau Ștefanache a se da această scrisoare junelui poet Lăzărescul².

Pe copii, pe Ștefănache, Smărăndița și copiii lor îi sărut dulce. Asemenea și pe soru-mea și copiii ei.

Pe Aia-pașa [?] nu l-am aflat în Giurgiu ca să-ți trimit un cavaz. Este schimbat la Brăila sau Călărași. De vei vedea că ai trebuință de un musulman, doi, cere la alteța-sa Omer-pașa, arătîndu-i nevoia ce ai, aflîndu-te singură și fără protecții.

D-lui Prijbeanu arată-i complimentele mele și că scrisoarea ce mi-a încredințat nu s-a dat încă, căci cea persoană lipsește, se așteaptă miine sau poimîine aci. N-am vrut să-i trimit scrisoarea, căci am vrut să i-o dau singur.

A revedere, să vă aflu sănătoși.

A[1] vostru tată,

I. Eliade

[*adresa pe plie*]: Â madame, madame Marie Héliade, à București.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.922

Constantinople, 18/30 oct. 1854

Surioara mea,

A patra scrisoare este cu aceasta ce v-am scris de cînd am plecat: una din Rusciuc prin Maghieru nepotu, cu bani, și trei cu asta prin d. Polichroniade. Astea cătați-le la fratele său în Hanul lui Simeon. De la voi n-am luat nici o știre, nu știu cum sînteți.

Eu mă aflu sănătos, dar n-am făcut nimic pînă acum. Pe de o parte, depărtările, pe de alta, cel ce îmi traduce hîrtille în turcește s-a bolnăvit și vreo zece zile n-a putut deloc lucra. Fără acele hîrtii nu mă mai pot duce pe unde se cuvine, căci momente[le] sînt scumpe oamenilor, și cată să mă duc de treabă, iar nu de vizite.

¹ *Hanul lui Simeon*, peste drum de Hanul cu Tei, pe strada Blănari: mai curat și mai liniștit decît multe altele.

² Alexandru *Lăzărescu* (pseudonim Laerțiu) (1830—1876); magistrat, și-a încercat pana scriind poezii.

De se vor găti hîrtille mîine-poimiine, săptămîna asta, voi umbla în interesele casei; și cînd se vor termina lucrurile, Dumnezeu știe. Voi să termin mai curînd numai ca să fiu odată iar cu voi undeva, cu toate că, ca să mai trec Dunărea, nu mă trage inima. Abia am scăpat de ispitele ce aveam, și acum prevăd că voi avea și mai multe. Acum e timpul de patiență încă și de sperare în Dumnezeu. Nu văd nimic de făcut pentru ale casei.

Vă duc grija despre toate și despre cheltuială. Este patru săptămîni de cînd am plecat; veți fi terminat și leafa mea. Din Rusciuc nu se poate lua pînă nu voi veni eu acolo. Mai duceți cum puteți vreo două săptămîni. De voi vedea săptămîna asta că se mai delungește treaba, voi lua măsura să imputernicesc pe cineva la Rusciuc a-mi lua leafa și a v-o trimite.

Arată complimentele mele amicilor. Sărută pe Ștefănașe și Smărănița și pe toți copilașii. Zi lui Ștefănașe să arate complimentele mele d-lor Isvoranu și Penescu.

Primit-ai scrisoarea către d. Lăzărescu poetu? De va putea Ștefănașe a face să i se tipărească versurile ce mi-a adresat, publicarea lor ar da un efect. Însă tipărirea să vie de sine din partea poetului, altfel, să rămîie.

Pe Nicolache și Iorgache îi îmbrățișez. Să vă aflu sănătoși.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. D-lui Prijbeanu arată-i complimente. Amicul doctorul a venit d-afară. M-am dus de l-am văzut și i-am dat scrisoarea. A venit la mine ca să ne chibzuim de chestiunea d-lui Prijbeanu. A însărcinat un om ce cunoaște legile și trebile a umbla, și ce va putea face acesta aceea va fi făcut. Sper că lucru nu va fi anevoie.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.923

Constantinopol, 8/20 noiembrie. [1854]

Surioara mea,

Ieri ți-am răspuns la scrisorile din 24, 25 și 28 octom. prin chehaiua mareșalului, recomandată scrisoarea la Tefik-bei¹. Astăzi îți repet că las pe Costache a stărui să scoată hîrtia relativă la proprietățile noastre, și eu plec cu primul vapor, de nu mi-or face ceva șicane.

Românii ce se mască cu patriotismul și cari schimbă toate culorile, oferindu-se de instrumente la orice politică, astăzi n-au nici un scrupul de a deveni uneltele cele mai sale ale politicei celor de astăzi inamici ale naționalităților noastre. Cu ei își fac intrigele, însă adevărul e mai potent decît minciuna.

¹ *Teofik-bei*; colonel turc; în 1849, agent de legătură al generalului Fuad-efendi în țările române.

Planurile Europei oficiale, ce pe ascuns își are mina dată cu Rusia sau care au necesitate de ființa unei Rusii potente și absolute, sînt ca răzbelul ăsta să se termine cu împărțirea Turciei și căderea lui Napoleon sau a Franței imperiale, reducîndu-o într-o Franță burboniană și umilă.

Speranțele națiilor ce gem nu pot fi dară decît la Franța napoleoniană. Ea va combate și va deștepta, poate, și pe Turcia, spre a vedea ce i se prepară.

A revedere, sărută copilașii,

I. E.

[*adresa pe plic*]: Ț madame, madame Marie Héliade, à Bucarești

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.924

Constantinople, 9/21 noiem. 1854

Surioara mea,

Scrisorile tale le-am primit pe toate de la nr.1 pînă la 6, adică pînă la cea din 28 octom., afară de cea trimisă prin d. Spitz, ce s-a dus din Varna la Sevastopole.

Nu pot să-ți descriu starea dorului și neastîmpărului în care mă aflu, pe de o parte, din loviturile ce îmi dă malatia ta, ce mă seacă mai mult decît pe tine, și pe de alta, întirzierea ce mi se face la darea hîrtiei despre averea noastră ruinată. Stau pe foc, și tot minutul mi se pare ani. Îmi pierd mințile. Alerg pe jos toată ziua, și aflu fețe tot ridente à la Rodin. Cauza este că mareșalul n-are alți amici decît pe M. Ali-pașa și susținerea și afecția sultanului.

Ca să mă înfățișez la sultanul, cată să știi că toată casa are o ușă, și ca să intri cată să dai p-acolo, căci pe fereastră este și mai anevoie. Și iar dacă intri pe fereastră dai drept oamenilor să te întrebe ce cauți pe acolo, dacă ești om de omenie?

Scrisoarea către persoana știută am dat-o și mi-a zis că va răspunde cele cuvenite. Acolo am arătat și cite intrige și acuzații se fac amicului nostru binevoitor spre a-l compromite și am deslușit tot șirul și sorgintea intrigelor spre a le spune la locul cuvenit și a descurca magiile iezuiților.

Batelul Varnei pleacă miercuri la 13 noiem. Astăzi, duminică, mă duc la serascheriat și la Reșid-pașa, și de nu va fi hîrtia gata, las pe Costache să o ia mai tîrziu și să mi-o trimiță, și plec cu primul batel la Rusciuc, unde să ne vedem sănătoși.

Eu nu voi să mai intru în țară pînă sînt lucrurile tot așa, iar după mareșalul mă duc, dacă așa voiește. Sper pe la 18—19 să fiu în Rusciuc.

Curaj, copila și mama mea, nu te speria; toate îți vin dintr-o imaginație ce mărește împrejurările mai mult decît marea prevedere a lui Dumnezeu. Speră într-insul și caută la toate cu sînge rece.

A revedere. Să te sărute copilașii în locul meu și tu pe dinșii. O, cit mi-e dor de voi!...

A revedere. Sărut pe Ștefanache, Smărândița și pe copilașii lor, cum și pe soru-mea.

Arată complimentele mele d-lor Poienaru și Cîmpineanu.

A revedere,

Tatăl vostru

Nu știu cum ți-a venit să mă tot mai întrebi de adresa mea, de casa și nr. unde șed, cînd știi că nu pot șede decît cu ai mei. Unde eram să șed decît cu Costache, la Galata-Serai, peste drum. Și apoi, nu ți-am scris să-mi trimiți scrisorile cu fratele d-lui Polichroniade, ce îmi vin sigur? Mi s-a părut așa de natural să știi că șed la Costache, cînd sînt străin aci, încît nici că am mai avut grija să-ți scriu adresa.

De se va muta doamna Omer-pașa la Rusciuc, nu mai șede în București.

Despre cheltuială, mai faceți cum puteți pînă voi veni la Rusciuc, unde voi lua leafa.

Scrisoarea aceasta fă să se dea d-lui Manass, din partea d-nei mamei dumnealui.

Soro, eu sînt sănătos, atît numai că cumnată-mieu mi-a făcut să mi se scadă burta și să mă fac *malgré moi*¹ să mănînc o dată pe zi.

Scrisorile tale ne dezesperă grozav, ne paralizează trebile și ne face să părăsim toate. Vezi acum, soro, dacă va fi tot așa cum erai la insole și pe toată ziua necazuri și paralizații, încît facem rău atît noi, cît și ca și întregi în tot chipu.

A revedere, soro. Sărută pe copii din parte-mi dulce.

Fratele,

C. A.²

[Adresa pe plic]: À madame, madame Marie Heliade, à Bucarești

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.925

Constantinople, 10/22 noiem. 1854

Surioara mea,

Prin chehaiua mareșalului și prin curierul lui Suleiman-pașa, ce mi-a adus o scrisoare a ta și d-lui Zossima, ți-am trimis două răspunsuri la cite îți scriam.

Azi eram să plec cu vaporul, și Reșid-pașa și serascheru îmi ziseră să mai rămîi vreo cîteva zile. Alt batel nu e decît sîmbătă, peste patru zile, și iar miercuri, peste opt. Ce mult mi se pare, și mult mi-e dor de voi și vă duc grija de cheltuială!

Prin urmare, iaca că îți trimit adevărîțele mele ca [să] faci a lua leafa mea și rațiunea pe octomvrie trecut și pe curgătorul noiemvrie. Leafa e

¹ Fără voia mea (fr.).

² Constantin Alexandrescu.

hotărită cîte 3.000 lei = 6. 000, iar rațiunea se suie pînă la 1.500 și 1.600 sau și mai jos, după prețul proviziilor. Peste tot vei lua 9.000 lei.

Plătește din datorii și economisește-te a avea de cheltuială pînă la capătul lui decembrie, căci atunci iar luăm leafa de 4.500 lei.

De pleacă familia mareșalului, nu mai ședeă nici o zi, pleacă și tu cu copilașii. Să mă ascuți, surioară, că de vei mai ședeă, va fi tirziu. Vei avea mii de șicane și piedice. Îți scriu desigur și să nu faci altfel, căci nu e vorba aci de cheltuielile mari, ci chiar de pericole. Să ne vedem sănătoși la Rusciuc.

Am scris mareșalului ieri despre cauza întîrzierii mele, și îl rog pentru voi să vă aibă sub protecție. Scrie-i și tu prin consoarta sa. Nimic nu mă turmentă la întîrzierea mea ca maladia ta. Căraj, surioară, și speranța că acestea numai sînt cele mai bune remediuri.

Sărută pe copilași, pe Ștefanache, pe Smărăndița și pe bunii lor copilași. Arată complimentele mele la toți amicii, nenii Dincă, d-lor Rîureanu, Ipătescu, Prijbeanu și celor ce mi-[au] trimis scrisoarea despre Micromegas.

Nu vream să-ți scriu, ca să le vezi odată și să zici bre!

Ți-am luat o pereche de metanii de chihlimbar cu funde de aur; boabele sînt mai mari decît porumbele și ca paiul griului. Pahare de argint am mai făcut trei, și cu cel de la Hagi-Vasile, patru; peste tot avem șase, adică 12. Ce frumos s-a făcut cameul ocolit de diamante și cu o floare dasupra, m-a costat 3.300 lei, iar paharele 2.400, mătaniile 500 și un șal de Persia de calitatea a treia 1.000 lei; ăsta e luat pentru o plapomă sau ce veți voi.

A revedere, surioara mea. Multe fericiri și binecuvîntări lui Niculache și surorii mele.

I. E.

P.-S. La rațiune, nu poci suma, căci se adaugă la meslis după ce se face socoteala predărilor.

[*pe marginea primei pagini scrie următoarele*]:

Să dai și cocoanei Elenei Beceresei¹ o mie de lei turcești și să-[i] zici nenii Alexandri să-i dea și d-lui cîți bani se află la d-lui. Restul îl voi da la venirea mea în Rusciuc.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.926

Constantinople, 23 noiem./5 decem. 1854

Surioara mea,

Văzînd că plecarea mea de aci întîrzie, ți-am trimis săptămîna trecută prin d. Polichroniade o scrisoare cu patru adeverințe pentru apunamentele mele și rațiunea pe două luni, oct. și noiem., în sumă de peste

¹ Elena *Becereasca*; încă din 1845 avea un mic pension de fete în București; în 1854 i se acordă o subvenție anuală de 50 galbeni; în ajunul revoluției de la 1848 a împrumutat pe I. Heliade cu cîteva mii de lei, pe care acesta i-a plătit, cu multă greutate, de-abia în zece ani.

nouă mii lei, a-i lua de la meslis, spre a avea de cheltuială, și din datoriile ce ai făcut, plătind, ți-am recomandat și pe cocoana Elena Becereasa a-i da o mie lei.

Despre cauza întirzierii mele am scris mareșalului, și cată a vă scrie și vouă, ca să știți pe ce picior ședeți acolo.

După ce am primit scrisorile tale, în care îmi scrii că mareșalul pleacă, și eu cit mai în grabă după ordinul său mă duc a-l ajunge la Iași, m-am determinat a lăsa hirtia relativă la averea noastră, a o primi mai târziu Costache, și să plec. Mi-am luat concediul de la vizirul, de la serascheru și de la Reșid-pașa mai în urmă, căci abia după trei vizite l-am putut vedea. Acesta mi-a zis, spuindu-i că am venit a-mi lua concediul de plecare. „Despre ordinele relative la averea d-tale se vor face hirtiile convenite și se vor trimite la Omer-pașa, iar despre plecarea d-tale, să mai aștepți aci *quelque temps*¹, căci Austria se opune la aflarea d-tale în Principate“.

Sintem aci și timpul va arăta unde vom mai fi. Toată mihnia ce am este că nu sint cu voi, iar pentru aflarea în Principate, n-am decît a fi recunoscător chiar celor ce voiesc a-mi face rău, căci mi-au făcut bine. Pentru mine, cum știi, a fost și este pedeapsă să mă aflu acolo.

Venirea în Constantinopole și cererea pentru o hirtie relativă la avere a fost un pretext, ca să stau la o parte pînă cînd se vor lămuri lucrurile.

De va pleca doamna Omer-pașa din București, plecați și voi, nu mai ședeți, căci acolo unde veți fi peste Dunăre, poci cere voie a veni să fiu cu voi. Altmintrelea trec de ușurel și nesupus, încurcător de treburi.

Mi-e dor mult de voi, și Dumnezeu să facă cum să ne vedem mai curînd. Sint sănătos. Frigul m-a gonit din casele Sofiei, unde șade Costache, căci n-avea și nici nu vrea să puie sobă. M-am mutat în altă casă, foarte aproape, dimpreună cu d. Zossima. Mîncăm însă tot la un loc cu Costache.

Sărută copilașii, pe Ștefanache și pe Smărăndița și pe soru-mea. Arată lui Niculache și amicilor complimente.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Despre leafa mea am scris mareșalului să v-o dea. Despre întirzirea mea aci de ceea ce mi-a zis Reșid-pașa țineți tăcere, lasă să știe de la alții lumea. Peste vreo cinci zile o să mă duc pe la Î. Poartă. La întîmplare, de nu mă vor lăsa să viu curînd la voi, voi trimite pe Costache.

Sint sănătos. Doresc să fiți și voi ca și mine. Sărută-mi pe copilași de mii de ori,

C. Alexandrescu

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.927

¹ Cîtva timp (fr.).

Surioara mea,

Am primit scrisoarea ta nr. 6, fără dată. Nu știu de când e scrisă, dar văd că în acea epocă nu primiseși scrisorile mele în care vă arăt cauza șederii mele aci. Mareșalul căta s-o știe, și mă mir de ce s-a exprimat, cum îmi scrii, că *nimeni și nimic nu mă poate opri când voi hotări a mă înturna la București*.

Știa că se opun austrienii și tu încă trebuie să fi aflat, în fine, căci vei fi primit scrisorile mele trimise prin curierul turc, prin Polichroniade și prin israilitul Davicion. Nu trebuie însă să te întristezi, ci să te bucuri, căci ura [...] și a austrienilor invederează către nație principele mele.

Văd că suferi, și fă-~~ți~~ curaj, surioară.

Îmi spui că Zinca e nedespărțită de tine, și nu știu care Zincă. Îmi spui că o amică a dat să tipărească niște lucruri pentru mine, și nu știu care amică.

Am scris la jurnalul *La Presse* trei scrisori pentru articolul de la 22 octomvr. Autorul articolelor în contra mareșalului este Baliguau¹, mi-a spus-o singur, și este indignat asupra celor ce l-au amăgit, între cari figură și cei ce au venit din Austria.

Mareșalul zici că s-a plins de ce nu-i scriu. De a zis din *complaisance*, ca să arate că se interesă, îi mulțumesc, iar de a zis-o serios, să-i spui de-~~l~~ vei vedea că cite vream și trebuia să-i scriu era de datoria mea a i le spune din gură. Iar după ce am văzut că nu mă lasă a pleca d-aci, i-am scris două scrisori, și eu îi voi mai scrie pină când îmi va ordona să nu-i mai scriu. Îi sint pină în suflet recunoscător de îngrijirea ce îmi scrii că are de familia mea.

De va pleca doamna Omer-pașa din București, să pleci și tu, căci atunci auzindu-se aci că îmi am familia dincoace de Dunăre, în Turcia, poate să mi se dea voie a veni la voi, iar altmintrelea nu cred, căci vor zice că mă apropiu de Dunăre și prin ai mei lucrez în țară.

Iar ne-am despărțit, surioară, iar ne stingem cu cheltuiala și dorul. Nu vă întristați însă, căci în țară, cum știți, nu mi-e locul, și dacă merit și eu la bătrînețe urări de la ai mei să am mai bine ultimele zile, este să roage pe Dumnezeu să nu mai văd țara cu ochii.

Ți-am trimis adevărurile de apunamentele mele pe lunile octom. și noiembrie. Nu știu de le-ai primit. Caută-le la d. Polichroniade. Cu poșta viitoare îți voi trimite și pe luna lui decemvrie.

De vei lua bani, fă să se dea mamei lui Serrurie, ce șade în Giurgiu, lei una mie *turcești*, și să i se spuie că i s-au trimis de la fiul său din Brusa, dind și adevărură în chipul următor: „Lei una mie am primit de la d. Eliade, trimiși de la fiul meu Grigorie din Brusa“.

Ce tot mă întrebi de numărul casei? Nu ți-am spus de atâtea ori că șed cu Costache la Galata-Serai?

Domnului Manass arată-i complimentele mele. Din comisiunile ce mi-ai dat, a vedea pe mama dumisale, am făcut-o și i-am trimis prin ma-

¹ Baligot de *Bejne*.

reșalul două scrisori de la dumneaei. Pentru două fesuri ce mi-au zis să-i aduc, credeam că i le voi aduce singur. Acum, de voiește a i le trimite, n-am decît să rog pe frații d-lui a-i cumpăra două după măsura și gustul ce știu că are, să le plătesc și să i le trimit cu vreo ocazie.

Arată la toți amicii și rudele complimente. Pe toți verii Racoți îi sărut dulce. Spune vărului Alexu să mă ierte de decorație, și de voi afla o ocazie sigură, i-o voi trimite, iar de unde nu, va sta la mine pînă va veni Costache să vă vadă.

Eu după vreo două săptămîni o să cerc a mai vedea pe miniștri și a le cere voie să trec în Rumeli[a]. De nu mi se va da voie, trimit pe Costache la voi.

Eu cam sufer de cheltuială de mult. Sint sănătos și vă doresc ca nici-odată.

Turcii m-au sacrificat odată muscalilor, și plătesc cu rezelul acesta. Acum mă sacrifică nemților, și vor plăti cu împărțirea Turciei, căci acolo vor să-i ducă. De se vor lăsa să-i ducă acolo, o merită.

A scrie mareșalului mai des, dar are obicei de a da scrisorile la grămăticii și secretari *ce nu sint turci*; și de se încrede a.-sa [alteța sa] atîta, eu sint Stan Pășitul. Pînă nu-l voi vedea scăpat de anturajul străinilor, nu-i am reputația sigură. Acela îl sapă.

Aste linii fie pentru noi, și între noi.

A revedere, sărută copilașii toți, cu ai mei, cu ai Smărăndiții, cu ai soru-meii, cu ai lui Niculache.

Tata al vostru,

I. E.

[*pe marginea unei pagini scrie următoarele*]:

Să se ceară și o scrisoare de la mama lui Serrurie către dînsu și să mi-o trimiti.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.928

Constantinopole, 11/23 decm. 1854

Surioara mea,

Profit de venirea pe picior a aducătorului, a vă arăta că sint sănătos și tot în situația cum v-am scris cu poșta trecută. Poimiine vă voi scrie mai pe larg. De va pleca doamna Omer-pașa din București, nu mai ședeți nici un minut.

A revedere,

I. E.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.930

Surioara mea,

Am primit scrisorile tale cu nr. 8 și 9 din 24 decem. și 5 ianr. Grupul cu bani încă n-am fost la d. Polichroniade să văz de a venit.

Am văzut și am simțit suferințele ce aveți. Dumnezeu să-și aducă aminte de toți săracii și de toți ce suferă. Ziua de Sf. Ioan am petrecut-o împreună cu Costache și d. Zossima. Am mâncat în camera mea și s-a urât sănătate ție și copilașilor și minte și fericire lui Ienache.

Derviș-pașa a venit de vreo zece zile. Scrisoarea ce mi-ai trimis către R[eșid]-pașa am primit-o, dar ploaia și frigul neconținut, nemijloacele de comunicație și puțina mea sănătate mă țin în casă. N-am putut a mă duce să văd nici pe unul, nici pe altul. Sint mai bătrîn cu un an decît cînd am plecat din Chio, și calea ce am făcut-o prin mijlocul iernei pînă în Șumla m-a împilat mult.

Apoi ale politicii sint tot acelea. Inamicii principelor mele și intereselor romine sint în putere, unde m-aș duce mă duc în van. Toate concură ca să așteptăm încă o lună, două. De la Londra se va desface nodul gordian, din parlamente se vor da pe față machinațiile și se va scoate masca amicilor lui Nicolae. Ce ziceam în Șumla despre Aberdeen¹ și în București despre instrumentele lui, toate parcă s-ar copia acum, tună toate jurnale[le] engleze și numesc trădător pe Aberdeen, că spun că pînă va fi omul ăsta în minister, rezelul e o comedie în care se ridiculă și se sacrifică oștirile aliate.

Un amic din Paris îmi scrie cele următoare:

„Iacă cum ai fost sacrificat de Colchum lui Massar-pașa. Massar-pașa a făcut publicație să nu se facă nici un fel de manifestație la intrarea lui Știrbei. Știrbei s-a plîns, și Colchum a profitat să facă două jocuri: pe de o parte, să apere pe Massar-pașa ca englez, și pe de alta, să serve lui Ion Ghica, depărtîndu-te pe d.-t. A arătat unde se cuvîne că publicația lui Massar-pașa a fost făcută de Eliade (vezi cum merg minciunile diplomatice și [în] ce fel consului și ambasadorii servesc guvernelor lor; toată diplomația și-o pun în coterii și în interese private și sale). S-a aruncat culpa pe d-ta și prin marafet diplomatic scriind lui Caning, acesta a făcut ca să fii ținut în Constantinople de ambasadorul austrian. Pujad a scris aci în Paris că Colchum a cerut ca să nu poți a te mai înturna în țară.“

Acestea ți le scriu să știe numai ai casei, tu și Ștefanache, mai departe să nu iasă, căci nu folosim nimic. Colchum se știe cine este și ce bine ne voiește. De la 48 tot de acestea face, în acestea își pune toată puterea politicei. De voi putea, voi lovi la cap, de unde nu, pațiență, tăcere.

Cîte îmi scrii de Suțu, Vasilescu și companie, s-a făcut întotdeauna și mai virtos de turci, în regimul acesta, cu împrejurările de acum. Viața și suferințele lui Crist, ca reprezentant al omenirii, este o imagine eternă de toate fazele omenirii. Se iartă lui Baraba ca tilhar, iar nu și lui Crist, ca voitor de bine.

¹ George Gordon *Aberdeen* (1784—1860); om de stat englez; tory; ministru de externe și prim-ministru în guvernul de coaliție.

Oamenii se ceartă, se injură, se bat; și mai lesne suferă bătăile și injurele (că ei iar se impacă) decît consiliurile și facerea de bine. Cine se căiește că s-a luat mai mult sau mai puțin după Crist, pot urma alte doctrine, după cum și fac. Încît pentru noi e prea tîrziu, am îmbătrînit în idei ca acestea; și ce ne-o da Dumnezeu. De nu ne va ține compt în lumea aceasta, este și altă viață.

Zici că erai gata a-mi mai trimite 50-60# și te-a oprit novela despre trecerea Dunării de muscali. Mai zici că banii de pe ianr., 4. 500 lei aproape, ai de gînd a mi-i trimite. Ca să poți a-mi trimite atîția bani, e semn că v-a intrat ceva bani extraordinari, și aceasta mă pune pe grijă. De sînt împrumutați, cînd și cu ce îi vom plăti; de sînt dăruiți, Dumnezeu știe cu ce cuget, și iar critice, iar vorbe. De sînt binecuvîntați, atunci n-am nevoie de atîția bani. Sînt cu adevărat strîmtorat, dar de se vor trimite banii din Chio pe noiembr.-decembr. și ianr., am cu ce plăti d-lui Polichroniade pe cît mi-a dat să trăiesc aste trei-patru luni.

Cei trimiși pe 8 luni, 24 mii lei, cum ți-am scris, s-a dat pentru datoria veche, cum mi-ai însemnat:

15.000 la d. Polichroniade
900 dobînda lor
6.000 idem
900 dobînda lor
300 la Stamate
200 la Gheorghită
550 la m-me Mercier
50 cheltuiala venirii banilor

23.900

De ai bani binecuvîntați de prisos, nu-mi trimite. Plătește pe unde ne-am împrumutat de cînd am venit în Bucu: ști, ca d. Romanescu, ca vărul A. Racotă, ca Scurtu¹; de se va tăia pensia din Chio sau cea de la meslis, ca unul ce nu mai sînt în funcție, altă vorbă, atunci facem și ne stringem cum putem, căci atunci cată să ne ierte șederea la un loc.

Dacă mă opresc a veni la voi și a-mi cere al meu, cată să ne dea să mîncăm, și dacă vor înceta a ne da, cată să mă lase a-mi cere dreptul meu, starea mea.

Oricum, dacă ai bani binecuvîntați de prisos, ține-i pînă îți voi scrie, să se afle de zile mai rele decît astea. Pentru ce, cată să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ferească de mai rău.

Eu trăiesc foarte strîmtorat pînă vor veni bani din Chio, dar nu-mi trimite bani.

Pe muma lui Serurie să n-o uiți. Neniei Alexandri zi-i, cînd se va înlesni, să dea acei bani cocoanei Elenei. De nu voiește d-lui să-i dea singur, să ți-i dea ție, ca să-i dai.

¹ Gheorghe Scurtu (*Scurti*); negustor din București; în 1854 îl somează pe I. Heliade Rădulescu, căruia îi împrumutase bani, să plătească datoria.

Pentru răposatul Iatropol¹ am cercetat; și d. Zossima și d. Russo știu că a venit răposatul la Brusa și a tras la sora-sa. Are cu adevărat surori și nepoți și nepoate, foarte sărace, și toți s-au împărțit cu venirea lui Davicion, după testament. Gazda d-lui Zossima, Stavache, ce e un om de omenie, îi scrie că toate s-au împlinit după cuviință și dreptate. Nici un scandal nu s-a făcut decît la cele după învăț din partea mitropolitului cu ψυχομερίδα²

Cîte îmi scrii de știri din Viena pentru drepturile antice ale țării și pentru dreptul alegerii domnului, cite văz în articolul gazetei ce mi-ai trimis, că adică Austria a luat inițiativa de a mijloci către Poartă să se schimbe sistema de astăzi a legilor, toate sînt marafeturi, ca și la 1830.

Atunci Rusia, sub nume de reforme, tot așa mijlocea către Poartă, după pace, a se schimba sistema fanariotă ca în locu-i să puie Regulamentul ce se lucra[...] Acum, supt nume că se va schimba sistema, se vor lua dispoziții cum să prepare tărîmul noilor protectori. N-au încotro face bieții români de protecții din toate părțile, atîta de drăgăstoși și demni de simpatie sînt.

Tot amicul știut din Paris îmi scrie că un francez din București scrie la ai săi în Paris cele următoare:

„Mr. Zamoisky³ et compagnie avaient réussi à égarer plusieurs esprits; mais on s'est aperçu du piège qu'ils voulaient tendre aux Valaques et à l'heure qu'il est tout le monde les bat froid. Aux boyards ils promettaient à chacun à part la Principauté sous la protection du futur royaume de la Pologne. Aux jeunes gens, une Roumanie grande et unie; et à quelques jeunes boyards un prince indigène d'une des familles aimées, c'était sans doute Ion Ghica.

Leur but est de discréditer les Valaques aux yeux des Puissances, afin que celles-ci ne s'en occupent nullement, et qu'elles lessacrifient à la politique polonaise qui se sent forte de l'appui des prêtres (jésuites). Votre ville, mon ami, est devenue le foyer de mille intrigues, les unes plus extravagantes que les autres. Et la Porte joue le plus triste rôle, au dire de ces messieurs. À les entendre, elle ne doit plus exister; ses ministres même semblent y travailler, et leur haine contre le généralissime turc sert parfaitement leurs vues⁴[...]

¹ Costache Iatropol, clucer; a desemnat ca executori testamentari pe Iancu Manu și Davicion Bally; o parte din avere a lăsat-o orașului său natal, Brusa.

² Partea sufletului (gr.).

³ Wladislaw Zamoisky (Zamojski), conte de (1803—1868); magnat polonez; colonel în armata poloneză (1831); general comandant al unei brigăzi poloneze în războiul Crimeii, mai tîrziu general în armata engleză; unul din conducătorii fracțiunii monarhist-conservatoare a emigrației poloneze; în strînse legături cu emigrații români la Paris, îndeosebi cu Ion Cîmpineanu.

⁴ Domnul Zamoisky și compania au izbutit să rătăcească multe minți; dar și-au dat seama de capcana care voiau s-o întindă valahilor, și la ora actuală îi țin la distanță. Boierilor le-au promis, fiecăruia în parte, principatul, sub protecția viitorului regat al Poloniei. Tinerilor, o Românie mare și unită; și citorva boieri tineri, un prinț indigen dintr-una din familiile iubite, fără îndoială Ion Ghica.

Scopul lor este de a-i discreditat pe valahi în ochii Puterilor, pentru ca acestea să nu se mai ocupe niciodată de ei și să-i sacrifice politiciii poloneze, care se simte întărită de sprijinul preoților (iezuți). Orașul dumitale, prietene, a devenit focarul a mii de intrigi, unele mai deșănțate decît altele. Și Poarta joacă cel mai trist rol, după spusele acestor domni. Dacă ar fi să te iei după ei, ea n-ar mai trebui să existe; însiși miniștrii săi par-

Acestea de se vor realiza sau nu, Dumnezeu știe, dar că Zamoisky, Ciaica și complicele lor, Ion Ghica, că sînt în stare să facă tot în foloasele lor în parte, v-am spus-o de mult și mai virtos de cum am văzut la Șumla pe oamenii din facțiunea aceasta.

Arată aceste rînduri franceze și d-lui Poienaru. Spune-i că-i string mîna și să-și aducă aminte de cîte i-am vorbit odată, tot cam în sensul acesta.

Am primit scrisoare de la Gheorghe¹ din Varna. Îmi scrie că e lîngă mareșalul între ajutanții a.-s. A mai adaus și pe altul din facțiunea lui Zamoisky. Astăzi mareșalul de este curat, nu mai are nici un om pe lîngă sine care să-i fie sincer. Toți îl spionă și toate trebile și corespondența lui se fac prin oamenii ăștia. Nu-i scriu decît foarte rar, și lucruri neimportante, căci orice hîrtii i-am dat, le dă a se lucra de oamenii ăștia.

Mulțumesc tuturilor amicilor și consingilor ce au venit să te vadă de sărbători. Pe copilași îi sărut din suflet. Oh, Frusinica și Virgilia mea, martirele mele, sufletul meu, pînă cînd suferințele voastre? Sofia și Maria, fiți sănătoase și cuminte. Ienache de ce nu-mi scrie?

Pe Ștefanache, Smărăndița și copilașii lor îi sărut dulce. Lui Alexandru îi mulțumesc de cîte îmi scrie. Dumnezeu să-i dea partea ce i se cuvine și viitor ferice.

Pe soru-mea, cu copilașii, îi string cu căldură. Lui Nae și la toate rudele mulțumiri și urări de sănătate și fericire.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Mi-ai trimis o scrisoare închisă, ce nu e adresată la mine, ci la un om cu care nu voi să am a face și care nu e aci în Stambul ca să i-o dau. Ce să fac cu dînsa? Nu-mi scrii nimic, nici cine ți-a dat-o, nici ce împrejurare are.

Marița îmi scrie și parcă nu e mîna ei; ce, ea e amalată și nu-mi scriți?

Îmi scrii că de este să se facă ceva reforme despre țară aci, să caut să-mi dau și eu părerea. Eu îmi dedei părerea despre protecții și protectori. Și dacă sînt străin între români, cu atîta mai virtos între turci, francezi, englezi și austrieni. Nu e locul meu între dinșii.

Avem o patrie în cer, acolo vom reintra în ale noastre și acolo ni se va ține compt de cîte am făcut. Aceasta mă consolă și de aceea ți le scriu, nu ca să vă întristez, ci ca să vă bucurați, pentru că dacă ale lumii de acum ne bucură, dacă ale ei sînt adevăruri, atunci câtă a considera religia ca plină de neadevăruri și de tot ce e trist, suferință și neant.

De se vor face ceva pentru țărani, cum zici că se vorbește, de se vor face proprietari pe vatră, va fi ceea ce s-a făcut în Galiția, sau ceea ce propunea Ion Ghica, adică din clăcași (demi-proprietari pe nouă pogoane) să-i facă chiriași proletari ca în Irlanda.

N-am semănat acestea, și dacă semințele mele vor aduce astfel de fructe, mai bine să mi se fi uscat mîna. Aibă parte de fructe ca acestea cei ce le seamănă. Românul, pînă e clăcaș, e partea activă, partea milui-

că lucrează în această direcție, și ura lor împotriva generalisimului turc le servește perfect vederile. [...]

¹ Gheorghe Zalic.

toare ce face clacă, au milă boierului, cum face și văduvei și orfanului și popii și mirilor săraci fără boi și car.

Astea le-am zis și le zic, iar nu să se dezmoștenească românul de nouă pogoane ca să rămie cu vatra, după cum vrea să facă Goleștii la moșia lor, și clăcașii le mulțumiră de intenție.

Mintuire nu e pină nu va fi respectată proprietatea fiecăruia, și a clăcașului, și a proprietarului. De aci va ieși fericire și avere însutită pentru ambe părți.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.210

Nr. 2

Constantinople, 1855, febr. 1/12

Surioara mea,

De mult iar n-am știre de la voi. Ieri am întilnit un lipcan de la postelnicie zicînd că a venit de curier. Mi-a spus că Ștefanache a luat postul clucerului Algiu¹ la Secretariat. Voi nu-mi scrieți nimic.

Cu schimbarea ministerului la Londra, poate se vor mai schimba lucrurile. Alaltăieri am umblat toată ziua cu Costache prin Stambul căutînd pe Derviș-pașa și am înserat terminînd cu a nu-l afla. Spun că șade pe Bosfor, și au început iar ploile. Pină acum n-am văzut pe Reșid-pașa de cînd s-a întors comisarul. Stau în casă și nu mai pot de urît și de dorul vostru. Miine trimiț pe Costache la Reșid-pașa cu o scrisoare, cerîndu-i voie încai să mă lase a mă înturna în Rumeli[a] undeva, dacă nu la Rusciuc, încai la Șumla sau la Varna.

Aci s-au adunat iar o mulțime de români: Ionescul², Bălăceanul, Pereț, Bolintineanul și cine mai știu.

Am scris alaltăieri o scrisoare mareșalului, mulțumindu-i de îngrijirea ce a avut pentru voi. Am scris și lui Iordache, răspunzîndu-i la o scrisoare. Banii ce mi-ai trimis îi păstram a plăti lui Pleșoianu și, auzînd că a plecat la București, i-am dat d-lui Zossima pentru datoria unei socotele ce a avut cu tine. De îți va cere Pleșoianu bani, să nu-i dai, căci se refuză de a-mi da un înseris categoric în chipul următor: „Cincizeci # ce am împrumutat pe d. Eliade a se duce la Londra și Constantinople la 1849, i-am primit“.

Voiește să-și ia și banii, și să treacă și de patriot, contributor pentru cauză.

N-am ce-ți scrie de bun; sint sănătos, vă doresc. Sărută copilașii și ei să te sărute pe tine. Și cu toate că sint mulți, să trăiască, dar tot sărutările mele sint mai multe. Să fii sănătoasă, fata mea.

¹ *Algiu*, clucer; slujbaș la Secretariatul Statului, înlocuit în 1855 prin Ștefan Andronic, soțul Smărăndiții, fiica Mariei I. Heliade Fădulescu din prima căsătorie.

² *Ion Ionescu de la Brad* (1818—1891).

Arată tutulor amicilor complimente. D-lui Steriade¹ îi strâng mîna din inimă și îi mulțumesc de cercetările ce îți face; cocoanei dumnealui arată-i închinăciunile mele, cum și cocoanei Zichei și d-lui stolnicului Petrache.

Pe Ștefanache și pe Smărăndița și pe copilașii lor îi sărut dulce. Spune lui Ștefanache să arate tutulor amicilor săi complimente din parte-mi, cum și d-lui Algiu, pe care l-a ramplasat, și d-lui Isvoranul.

Poate îți voi trimite niște articole ce s-au trimis la *Pressa* din Paris și n-a voit a le publica. Denu le va putea publica d. Busuioceanul, cel puțin să le aibă românii în manuscris.

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.931

Nr. 3

Constpole, 1855, febr. 10/22

Surioara mea,

Scrisoarea cu nr. 2 a mea cînd o credeam expediată, d. Polichroniade mi-[o] aduse înapoi, zicîndu-mi că nu se mai poate încărcă cu scrisori străine, căci frate-său din Bucarești îi scrie că nemții îi desigila scrisorile și că domnitorul² țarei a întreat: „*Cine e Polichroniade ala?*“

Eu i-am spus că n-am scris și nici nu scriu politică, în care nu mă amestec, decît d-ale familiei, și să n-aibă nici o teamă. Omul însă e determinat a se plînge unde se cuvine despre violarea scrisorilor și, ca să aibă dreptate și cuvînt, cată să nu-și mai încarce scrisorile cu altele străine. Așa, de acum înainte, îți voi scrie prin poșta austriacă și scrie-mi dacă iei scrisorile după număr și cu sigiliul neviolat, ca să știu unde și cum să mă plîng de această imoralitate ce violează secretele familiilor.^a

Îmi scrii des și multe în favoarea domnitorului, însă cată cine este. Eu îl las în pace, cînd aș putea să-l supăr amar și cu dreptate după purtarea lui trecută către mine. Crede-mă că dacă nu mi-ai tot aduce aminte de dumnealui cu laudă, eu l-aș uita, și nici nu știu dacă se mai află pe lume nici [*îndescifrabil*] dumnealui, nici semenii săi.

Văd în scrisoarea ta cu nr. 10 că îmi dai relații și îmi descrii cele despre petiția ce ai fi dat fără știrea mea, cerînd din pretențiile ce am aconto o sumă de o mie #. Mi-a părut rău de reaua-voință și intenție a oamenilor, însă pe de altă parte m-am mulțumit cît se poate în ceea ce te privește, căci de ți-aș fi vorbit eu cu anii, nu te-ai fi putut convinge, atît cît văzuși de la acești oameni.

¹ Costachi *Steriadi*; șeful Secției I la Departamentul din lăuntru al Țării Românești.

² Barbu D. *Știrbei*.

^a Nr. 1 este scrisoarea de la începutul lui ianr.; nr. 2 este cea alăturată. De la nr. 3 în sus, voi numerota scrisorile.

De mă ascultați să ședem în Rusciuc, astă-vară, acum eram să avem în casă mai mulți [bani] decît acei o mie # ce ai cerut; eram să fim cu toții împreună, să trăim cu economie mai mult decît împătrit în ale cheltuielilor, să fim scăpați de nemulțumirile ce am avut și avem. Eram să stau în lature uitat de lumea ce eu mă sforț să o uit și scăpat de niște critice ce pe nedreptate le sufăr.

D. Grădișteanul îmi scrie acum vreo două luni din Paris că lumea mă critică de maniac cum îmi cer despăgubirea, și cu toate că nu-și arată în scrisoare părerea sa, ci [a] acelor ce îi scrie din țară, însă scrisoarea m-a mîhnit mai ca a răposatului Negulici, și nu știam cum și de ce să facă oame-nii atîta critică. Acuma văd de ce; pentru că tu mișcaseși, iar fără timp, chestiunea asta, despre care îmi scrii după două luni. Adversarii mei, firește ca să-și binecuvînte răutatea, au fost luat marca [?] economiei despre ale visteriei, și a dorului pentru ale țarei și a fost scris pînă la Paris.

Eu, soro, n-o mai pot duce astfel. Durerile morale mi-au dehulat cheltuielile, și datoriile se adaugă, cînd puteam să avem încai cu ce să mă îngroape, dacă aș muri. Tu îmi scrii că se duc *ca untul* cite 100 # pe lună. Apoi de unde? Din împrumuturi? De milă? Și una și alta rău, cînd aveam cu ce trăi la un loc, nerisipiți și fără atîta îndatorire și mîhnire.

Apoi una-două îmi tot scrii să viu acolo încai pentru trei luni. Ce să fac? Să încerc lucruri ce nu se pot împlini acum? Să sufăr refuzele la care te-ai expus tu? Să mă pui pe nedreptate în pîinea austriacilor și a intriganților calomnatori, și toate astea să le cumpăr cu cheltuielile de drumuri în timp de iarnă, cu o boală bună și chiar și cu o moarte?

Îmi zici că îți vei pierde toată iluzia de înțelepciunea și de tot dorul de tată, dacă nu voi reuși a convinge pe Stan și pe Bran sau a-i amăgi să-mi fac interesele pravilnice.

De ce nu te convingi tu că aci și acum nu e starea normală a lucrurilor; e politică ce dictă și fa 3 rezbelul, iar nu rezbelul ce s-ar fi cuvenit a face politica. Oamenii cei mai tari și cei mai convingși nu pot face nimic, necum aceia ce din sistemă nu vor să se convingă. Nu pe acei oameni, ci chiar pe sultanul de l-aș convinge și de i-aș fi așa de rudă și de aproape ca cumnatul său, tot ar fi nevoit a mă ține pe dinafară. Toți patrioții astăzi sînt neposibili și pe dinafară, fie turci, fie englezi, fie francezi, și cu atît mai virtos români. Și cată să fie așa, căci de ar fi pe dinăuntru ar fi trădători, ar fi posibili la planurile lui Niculae și ale complicilor lui.

De vă place să ședeți aci și nu vă supără nimeni și aveți cu ce trăi, ședeți, iar pe mine să nu mă așteptați, căci n-am ce face și nici n-am cu ce trăi. Iar de veți voi a ne strînge iar la un loc, după ce se va drege timpul și calea, și de vor fi lucrurile tot așa, veniți și vă așezați la Rusciuc, unde să poci veni și eu. Însă de va fi vorba de 600, 700 # de galbeni, ca să faci astă cale, n-avem de unde, și de am avea ar fi și păcat să-i risipim. Nici cînd vei auzi, soro, că mi-e viața în pericol să nu cheltuiești atîția bani, de vei avea.

Doamna Omer-pașa am auzit că e la Varna. După ce se va imprimă-văra, mă duc acolo pentru vreo zece zile să iau lăzile.

Cite îți scriu, nu le lua spre rău, judecă-le bine și roagă pe Dumnezeu cum să îndrepteze lucrurile în folosul general, că atunci va fi și al nostru, pe cât avem dreptate a-l cere.

Îți trimit adeverințele pentru luna lui februarie și martie. Vedeți, surioară, cum să ajungă numai banii lefei, să nu mai avem trebuință de nimeni.

Mulțumesc tuturilor rudelor și amicilor ce vin să te vadă. Sărut dulce pe copilași și pe tine. Nu știu dacă Ștefanache a primit scrisoarea mea.

A revedere,

I. E.

P.-S. Abia alaltăieri am văzut pe Derviș-pașa. Mi-a spus că a dat scrisoarea ta la locul știut. L-am întrebat să văd ce zice și el despre a cere voie să viu pentru două-trei luni în București și mi-[a] răspuns: „Misiunea mea de comisar s-a împlinit, iar de mă întrebi ca amic, după câte știu și eu, te-aș consilia să nu mai faci nici o încercare, să mai aștepti a vedea cum se lămuresc lucrurile“.

Adeverințele le trimit cu poșta următoare.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.932

Nr. 5

Constantinople, 1855, mart. 10/22

Surioara mea,

În fine, abia ricevui scrisorile tale cu nr. 13 și 14. Tu zici că te-ai obosit scriind, și eu n-am fost obosit așteptînd.

De cînd d. Polichroniade nu poate a se mai încărcă cu scrisorile mele pentru că i le desigila, ți-am trimis două prin fratele d-lui Zossima, adreseate la Anghel zarafu. Nu-mi scrii de le-ai ricevut. Și fiindcă de la 2/14 febr. nr. 11 n-am mai avut de la tine scrisoare pînă ieri, 9/21 martie, cu data de la 23 febr., nu m-am mai expus a-ți scrie, neștiind ce destinație vor avea scrisorile. Scrie-mi de ai ricevut pe cele două trimise prin Anghel zarafu la fratele d-lui Zossima. Scrisoarea ta cu nr. 12, ce zici că ai trimis-o prin Dunichi-bei, n-am ricevut-o.

Eu sînt sănătos, însă nu ies din casă din cauza ploilor neconținute, vînturilor și ninsorii, și apoi nici n-am la ce ieși. Cînd se va lumina mă voi duce să cer voie a veni la Șumla spre a riceve leafa ca să v-o trimit de cheltuială. De îmi vor da voie să rămii acolo sau la Varna, îmi va pare bine, căci nu mai pot suferi nici clima, nici novelele Constantinopolului, nici de a nu fi liber și domn pe timpul meu. De cînd sînt, n-am stat fără să fac nimic ca în anul ăsta, de cînd m-au ardicat de la Chio.

Tare îmi pare rău că nu ne lasă scrisorile în pace, ca să ne putem scrie regulat. De cînd mi-au ardicat mijlocul lui Polichroniade și voi ați suferit neștiind nimic despre mine, și eu am suferit și mai mult, căci duc dorul și grija a tuturilor voi; și voi împreună vă mai ajutați a duce dorul unuia.

Scrisoarea cu nr. 14 am primit-o tot prin poșta austriacă, iar nu prin israeliții de la Iași (afară dacă nu mi-ai scris două cu nr. 14).

De balsam, când voi pleca voi cumpăra. De cepe de flori, nici nu știu unde sînt, nici nu văd zambile așa de frumoase ca în țară. Nu-mi da astfel de comisiuni.

Am primit scrisori de la Cumber și Barba Strati, ce mulțumesc și adevăratez banii ce i-a primit, unul 200 lei și altul 300. Acesta din urmă mă roagă să îți scriu că fie-sa s-a logodit cu un june ce zice că îl cunoști tu. Rodin se așteaptă de la Samos spre a se concerta cu unchiul său Suțache¹ și cu Bujade², ce șed cu toții la consulul englez Selin. Pun lumea la cale și împart bunurile și ministerele țării între dînșii, numindu-se acești trei oameni dimpreună cu un al patrulea din București (să nu prea pui însă pe D. C. -n, căci mi se pare că e condamnat de această gașcă), numindu-se, zic, între sine de caimacul inteligenței și onestității țării.

Cîte ai auzit că le-a împărțiat Bălăceniță³, nu crede nimic, sînt invenții, ca să-și bată joc.

Îmi scrii că doctorii v-au prescris a face cură vreo două luni la Cîmpina și alte două prin Muscele. Asta e și vara. Facă-se pentru sănătate, însă văd că nu o să ne mai vedem, de va ține politica tot asta. Voi vă cățați de sănătate, eu nu pot intra în țară.

Zici să vinzi trăsura și caii; cu ce veți mai ieși din casă? Mai bine faceți alte economii la cheltuielile, decît la ale aerului și sănătății.

În cele două scrisori dinaintea acesteia, era una către Ștefanache; nu-mi scrii de a primit-o. Spune-i că-l doresc cu toată familia lui cu tot. Scrisoarea lui Ienache și ale copiilor m-a consolat. Le voi răspunde cu a doua poștă.

Ți-am scris să-mi răspunzi de o scrisoare străină ce mi-ai trimis acum vreo 5 săptămîni; ce să fac cu dinsa, cine ți-a dat-o? Persoana la care e adresată nu e în Constantinople. Și nu-mi răspunzi nimic.

Tot cu scrisorile trecute am trimis și răspuns la scrisoarea lui Nicolache; spune-i multe și sărută-l din parte-mi.

De la George am primit două scrisori din Eupatoria⁴, e sănătos, lingă mareșalul. Costache e sănătos și vă dorește. De ce nu-mi scrii de ai primit scrisoarea lui, ce ți-am trimis-o în scrisorile trecute.

Doamne, ce rău mi-a părut, și nu pot uita nici ziua, nici noaptea pierderea nereparabilă a amicilor Steriade și Masiței. Dumnezeu să-i console, ce durere, ce foc pe inima părinților.

Păziți-vă, surioară și copilași, și de răceală, și de mîncare, și de necazuri. Dumnezeu să vă ție sănătoși!

¹ Constantin (Costache) *Suțu* (Suțache) (1804—1882); vistier, căsătorit cu Sevastia Ghica.

² Pierre Eugène *Poujade* (1813—1885); diplomat și publicist francez; consul la Beyruth, Malta, Anvers etc. și București (1849—1854); căsătorit cu Maria Ghica, fiica lui Scarlat Ghica; a publicat lucrări despre țările române.

³ Ion C. *Bălăceanu*.

⁴ *Eupatoria*, port în peninsula Crimeii.

Spune amicilor complimente. Mi-a părut bine că ești în vizite cu familia bună a d-lui Poienaru. Pe la pașii ce mă cunosc, arată-le complimentele și recunoștința mea.

Scrisoarea aceasta, de va fi d. Manasie aci, dă-i-o, iar de va fi la Viena, trimite-i-o prin poșta austriacă și scrie-mi, să știu ce să zic mame-sei.

A revedere,

I. Eliade

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.933

Nr. 6

Constantinople, 1855, mart. 17/29

Surioara mea,

Am primit și scrisoarea nr. 14 ce mi-ai trimis-o cu israeliții. Am căutat la Reșid-efendi, la Melic, scrisoarea ce mi-ai trimis prin Danichi-bei, însă pînă acum nu s-a văzut așa scrisoare.

N-am ce-ți scrie cu aceasta decît că sînt sănătos și mi-e dor cu atîta mai mult de voi, cu cît nu văd încă nici o speranță de a vă vedea. Nu știu ce intrige sînt, că orice fac de vreo două săptămîni spre a putea trece încai în Rumelia, aflu tot piedice și mai și persecuție. Toate, deocamdată, le văd în negru, speranță n-am decît la Dumnezeu, ce conduce evenimentele.

Îmi scrii că apunțamentele mele de la Șumla n-ai speranță a le lua și nu îmi scrii cum ; s-au tăiat, sau e greutate de lipsa banilor și de depărtare? De se vor fi tăiat, se va tăia îndată și pensia de la Chio, cum mă voi depărta din Constantinople. Aceasta poate să se întîmple și chiar aflîndu-mă aci, însă tot așa fi atunci la fața locului, cum să mă pot plînge.

De n-aveți cu ce trăi acolo, eu n-am de unde vă trimite de aci. Bani de vor veni de la Chio sînt dator a-i da d-lui Polichroniade ce mi-a împrumutat a trăi.

Nu văd semne de speranță, nici să mă lase a veni în țară, nici voi de a vă înturna în Turcia. Projețele ce le aveți pe vară, la băi, la cure, ne depărtează și mai mult și mă sperie de cheltuielile. La mine, în starea care sînt, să nu sperați nimic, nici a vă trimite bani, nici a putea să plătesc datoriile, nici de prima și stricta necesitate. Dumnezeu să vă dea mijloace și să vă console, că eu sînt mai rău decît cum mă aflam la Paris.

Turcii au pățit-o rău. Gazetele engleze iar au început a se sparge asupra lor, ca lupul asupra mielului. Ei singuri, turcii, au început să vadă starea deplorabilă în care i-au adus amicii lor. Legitim și iertat le este a se afla în relații și încurajați cu cei ce le sapă groapa și îi spionează și îi paraliză și pe cari îi cunosc cît rău le prepară. Este însă neiertat, nelegitim de a se servi, sau înțelege, sau întîlni cu cei ce le voiesc binele. Pe unii ca aceștia le e frică a-i primi nici pe ascuns. Domnul Țărei Româ-

nești pe cînd domnea țarul în Principate era mai domn și mai liber de pe cît este guvernul turcesc acum. Închipește-ți ce stare!

Domnul cu voi! A revedere. Sărută-mi copilașii și pe ai Smărăndiței¹.

I. E.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarest, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.934

Nr. 7

Constantinople, 1855, mart. 24/[5]

Surioara mea,

De mult este iară de cînd n-am nici o știre de la voi. Eu de cînd mi-am regulat corespondența a vă serie prin poșta austriacă vă scriu în toate săptămînile. Cu poșta trecută și cu cea dinaintea ei, v-am scris situația mea și neputința de a vă mai face vreo înlesnire. Este tot aceea, și nu face decît din zi în zi a-mi adauge dorul de voi. Facă Dumnezeu să fiți sănătoși și să ne mai vedem odată.

Cum sînteți, surioară? Nu știi cît rău îmi face cînd vine poșta și n-am știre de la voi. Vin Paștele și le serbăm iar departe unul de altul. Fie voia Domnului!

Vreo două săptămîni am fost suferit de o dizinterie; vreo șase zile sînt de cînd mă aflu în întregime restabil.

După cum văd semnele, cei în putere nu sînt dispuși a-mi da voie nici în Bulgaria de a veni, spre a mă mai apropia de voi. Dumnezeu însă e bun și prevede de toți.

D. Grădișteanu îmi scrie de la 22 mart., adică de la 10 al nostru, că Mustafa-bei a treia zi era să plece din Paris pentru Stambul și că i-a și dat argintăria ce aveam la dînsul să mi-o aducă: 12 linguri mari, 12 furcu-lițe mari, 12 cuțițe de fructe aurite, 1 strecurătoare, 1 clește de zahăr și 1 li[n]gură de zahăr. Pe lîngă acestea se ada[u]gă la mine 4 pahare de argint ca cele două ce am lăsat la voi, adică 8 desfăcute. Cameul tău lucrat în diamante; o pereche de metanii de chihlibar, un șal ordinar de 1.000 de lei și 12 cuți[te], altele, poleite.

Argintăria ce o aduce Mustafa-bei este în două cutii de piele, una cu cifrele F. E. și alta cu V. E.

Acestea și le scriu pentru că sîntem prea departe și trebuie să le știți, iar despre Mustafa-bei ca să știți de nuvelele sale, la întimplare de vei vedea famili[a] mareșalului.

Să trăiți, soțioară și copilași, la mulți ani! Sînta Înviere să fie spre sănătate fizică și morală a tuturor celor amalați și spre învierea tuturor celor ce se aseamănă celor din morminte.

¹ Plicul are o pecete în ceară roșie, reprezentînd o ancoră, în partea superioară în formă de cruce.

Sărutați pe Ștefanache, Smărăndița, pe copilașii lor, pe soru-mea și pe copiii ei din parte-mi. Amicilor spuneți-[le] cite știți că simt pentru dînșii.

A revedere,

I. Eliade

P.-S. Costache este dus la insule, e sănătos; miine vine.

Colecția George Potra

Nr. 8

Constantinople, 1855, 1/13 aprl.

Surioara mea,

Am ricevut scrisoarea ta cu nr. 15 în simbăta Paștilor; cea cu nr. 16 ieri, miercuri, după Paști. V-am trimis pe a mea sub nr. 7 (nu știu bine de nu e greșeală și de n-are nr. 6), joia trecută, Joia Mare.

Scrisorile tale, cum ți-am scris, toate le-am ricevut, afară de cea trimisă prin turcul de la Malic.

Îmi tot scrii că n-ai ricevut scrisoarea mea cu nr. 1 și n-ai observat pe marginea scrisorii mele cu nr. 2 sau 3 că îți scriu că m-am determinat a pune numere de la acele scrisori, și fiindcă la cea de la începutul lui ianar. n-am pus număr, să contezi pe aceea cu nr. 1. Prin urmare, nu mai caută scrisoarea cu nr. 1, căci nu am scris și nu mai preune pe nimeni. Iar de n-ai ricevut pe ceea de la începutul lui ianur. ce n-are nr., altă vorbă.

Ți-am scris în mai multe scrisori să-mi arăți ce să fac cu scrisoarea străină ce mi-ai trimes. Cu scrisoarea ta din urmă nr. 16 îmi spui să caut *șiretenia* ei în nr. 12, 13, 14 și 15 cu suplimentele ei. În nici una din aste scrisori nu se află nimica, afară din cea de la turcul de la Malic. De va fi acolo, eu tot nu știu nimic.

Îmi pare bine că în ultimele scrisori, nr. 15 și 16, îmi scrii că sînteți cu toții sănătoși; Dumnezeu să vă ție în întreață sănătate și să vă dea viață lungă și fericită. Eu sînt sănătos de vreo două săptămîni și mă vor face și mai sănătos știrile de sănătatea voastră.

Nu-mi mai pomeni, soră, de *Frăție*, căci sînt sătul, după cum știi, nu din Paris, ci chiar de la 1848 încă din București, cînd cu lacrimi mă auzeai: să vie [...], tătarii, dracii; vie cine va veni, numai să scape lumea și pe noi de Frăție. Apoi tu tot îmi scrii parcă m-aș fi făcut vreodată avocatul ei. De am relații cu doi-trei din cei de la 48, este că și mai nainte mi-au fost amici, iar nu *frați*, și de se vor face și aștia frați, mă voi sătura și de dînșii.

Îmi scrii iar că *Frăția* iar s-a legat de mine și de *pacea domestică*. Ce păcat de dînșii! Și chiar *șireții* se țin de un *tirtip* cînd văd că au reușit la ceva cu dînsul. N-au văzut, săracii, de șase ani că nu le-au ieșit tirtipul la nimic din cite spera. *Pacea domestică* va să zică pacea casei. Apoi mai

întii iată să am casă și masă, ca să poată fi acolo pace ori ceartă. Umblă după himere oamenii ăștia. Așa le-a fost viața, așa ocupațiile. Mult a fost, puțin a rămas. Nu voi mai fi mult în lumea asta și a lor; mă voi duce în lumea de unde am venit și a lui Dumnezeu.

Cîte scrii de jurnalul de Francfort nr. 48, nu cunosc nimic, și nici nu mi-am bătut capul să caut. Mi-e scîrbă de jurnale și mai virtos de cei ce le scriu. Cînd a apărut cristianismul era un fel de oameni ce se numea retori; toți apostolii și martirii fugea de oamenii ăștia și de limbuția lor. Și cu toate acestea și ei vorbea și ei avea ce să vorbească și ei avea ce spune lumii, și vorbea și spunea cîte spiritul verității îi făcea a exprima prin limbi de foc.

Acum iară, cînd pămîntul este în durerile nașterii, de vreo 20 de ani, și stă să nască un ce, locul limbuți[lor] de retori l-au luat jurnaliștii.

Departate de ei toți aleșii ai verității de astăzi. Nicăieri nu e minciuna cu coarnezile mai mari și mai arogantă decît în jurnale, și cu atît e mai fatală și mai periculoasă, cu cît are pretenții că e adevărul.

Îmi spunea inima ceva de Smărăndița, de mult n-aveam nici o scrisoare de la Matilda și mă făcea să mă tem că sau copila nu e bine, sau în casă e vreo dizgrație și n-are cine se ocupa de copilă. Mulțumită lui Dumnezeu că, dimpreună cu nuvela ce îmi dai de malatia Smărăndiții, îmi anunți și convalescența.

Îmi pare bine de cîte îmi scrii în scrisoarea nr. 16 despre d. Cîmpineanul și de amicia și nobilitatea cu care se poartă. Ieri luai această scrisoare și n-avui timp a mă informa de sămînța de tutun. Cu poșta viitoare voi răspunde de ce am făcut. De se va afla sămînță după cum cere, o voi trimite îndată prin d. Polichroniade. Spune-i d-lui Cîmpineanu că îi sînt recunoscător de cîte vă arată, că îl știm și îl pui acolo unde singur s-a pus, în rîndul celor mai buni români. De nu ne-am lovit la principe și opinii politice ori literare, pentru mine de astăzi nu e capul lui Craiu. Este cu adevărat ca o religie, dar timpul a venit, mulțumită lui Dumnezeu, cum oamenii onești din toate religiile să se onoare și să se stime între sine. De va avea d. Cîmpineanul altă religie politică de[cît] a mea, este însă onest, prudent, consecvent și descursat în cele ce profesă, iar de are altă religie de a mea, atîta mai bine, căci perfecția și binele omenirii și al nației din varietatea *opiniilor* iese, iar nu din monotonie solidară și stătătoare. Și cînd zic opinie, înțeleg ca ale dumnealui și ale oamenilor înțelepți, iar nu cîte vin descreieraților prin cap.

Diferența sexelor face căsătorie; diferența adevăratelor *opinii* fac acord, ca și notele diferite într-o octavă. Ce ar fi de un piano și de bietele urechi ale noastre dacă toate tucile [clapele] ar suna numai o notă sau un ton?

Tonul d-lui Cîmpineanul, deși nu e tot acela cu al meu, însă, cît pentru mine, se acordă cu al meu.

Îmi pare bine că amicii și rudele subvin la cheltuielile cele ce ai, căci de la mine nu e nici o speranță. Spune lui Niculache că-i mulțumesc de cîte face pentru copii. Costache e sănătos, îi arăt toate scrisorile voastre, și de nu vă răspunde este că în ziua poștei, umblind după ale sale, nu-l găsesc să-i spui că vă scriu, și rămîne a vă scrie tot *morgen, morgen*.

D. Zossima este foarte simțitor la câte îi scrii, numai pe la fete te rog eu pentru hatîrul meu, și de le-i spune că nu mai e june, s-o spui cap pe sub mîna la ureche, iar să nu dai sfoară în țară.

Pe Ștefănache, Smărăndița și copiii lor îi sărut dulce. Soră-meii și copiilor lor arată-le toată dragostea și binecuvîntarea mea.

La amici asemenea, și mai virtos dd-lor Rucăreanu și Aricescu, cum și d-lui Turnavitul¹ arată-le că le string mîna cu cordialment.

Pe copilașii noștri sărută-i tu în locu-mi, și să ne vedem sănătoși.

I. Eliade

P.-S. Acum veni Costache, îmi dete scrisoarea și, fiind mare, băgai pe ale mele într-ale lui².

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à București

Colecția George Potra

Nr. 8 [bis]

Constantinople, aprl. 14/26, 1855

Surioara mea,

Aste două săptămîni am avut mult de scris și nu mi-am ardicat capu după masă. Poșta trecută mi-a scăpat de nu v-am scris. Voi însă ce aveți de nu-mi scriți? De la 23 martie nr. 17 n-am mai avut scrisoare de la voi. Scrisoarea ce mi-ați trimis-o prin turcul de la Malic s-a rătăcit, s-a pierdut, nu-i mai dau de căpătîi. Înștiințează-mă dar ce să fac cu scrisoarea străină ce mi-ai trimis-o.

Sper că astăzi voi lua știre de la voi. Fratele d-lui Zossima scrie că v-a văzut și că sinteți sănătoși. Mi-a părut bine, căci mai de o lună nu știam nimic.

Eu acum sint sănătos, cu cheltuiala însă o duc rău. Scrisoarea d-lui Ioanid librarul am ricevut-o și, iată, îi răspund.

Aci vei fi auzit că Mehmet-Ali, cumnatul sultanului, s-a exilat. Versiuni sint multe pentru cauza exilării și, prin urmare, cată să fie false, căci adevărul unul este. Însă închipuiește-ți cît de tari sint inamicii lui și ce pot face sau a se mișca cei ce n-au nici o putere, nici o rudenie, nici un ajutor.

Se așteaptă aci imperatorul Napoleon. Sultanul, după programă, îl va primi la Galipoli.³ Trei sultane vor fi în cercurile imperiale de ospete, adunare și serate, deschise fără vâluri. Sultanul va da brațul împărătesei, se înțelege că, ca să fie lucrul după dreptate, și imperatorul va da brațul

¹ Scarlat Turnavitu, participant la revoluția de la 1848; administrator al județului Rîmnîcu-Sărat; condamnat la „munca Giurgiului“ pe timp de 6 ani; după eliberare (martie 1851) secretar al Divanului ad-hoc și deputat.

² Plicul are o pecete turcească, în ceară roșie.

³ Gallipoli; oraș în Turcia europeană, la strîmtoarea Dardanele.

sultanelor, că almintrele nu e cu frica lui Dumnezeu. După plecarea imperatorului la Crime[e]a, împărăteasa va trece din palatul ce li s-a [*indescifrabil*] înspre Ba[l]ta-Liman, la Serai în haremul sultanelor, și acolo va aștepta și va petrece, firește majestăți cu majestăți, după legea domnilor și împăraților.

Hei, ce novitale să-ți mai dau? Nu-mi mai aduc aminte nimic. Ba stăi, că mai am una: d. Zossima mai nu mai stă p-acasă. Să duce de multe ori la Bişiktași¹ și-l aștept mai pînă seara și zice că s-a abătut și pînă la finu Chiru, la Fanar. Dacă știi unde e una și unde e alta este mai indoit decît de la mahala la Radu-Vodă. Și drumurile astea tot pã jos le face. Cînd vine se vaietă că n-are poftă de mîncare, dacă umblă ca zece, încai să mănînce cît patru.

Costache este sănătos, vă dorește, vă sărută; dar tot omul e cu trebile lui.

Sărută pe toți copiii și [pe] ai noștri și ai Smărăndiței și ai soru-mii. La amici, complimente.

A revedere,

I. E.

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.935

Nr. 9

Constantinopole, 1855, aprl. 21

Surioara mea,

Am ricevut scrisoarea ta cu nr. 17 și suplimentul nr. 17, dimpreună cu cutia cu luminări. Cu poșta trecută am răspuns d-lui Ioanide, dar am uitat să-i aduc aminte că între obiectele ce va trimite țara la Expoziția din Paris bine ar fi să trimiță și d-lui ceva din fabrica aceasta.

Aseară s-a pus în locul lui Reșid-pașa, vizir par interim un efendi. Unii zic că cel decisiv vizir va fi Aali-pașa, de la Viena, ce vine, și în locu-i se duce Reșid-pașa. Alții asigură că se va pune cumnatul sultanului, Mehmet Ali-pașa, pe care alaltăieri au trimis un vapor într-adins ca să-l readucă din exil. De va fi aceasta din urmă adevărată, sper că peste puțin să poci să vă văd.

Cîte îmi scrii în peticele de hirtie din cutia cu luminări sînt triste, dar n-am nici o putere. Eu nu pot să scriu scrisoarea ce mă inviți să fac, nu pentru o mie de galbeni, dar nici pentru înzecită starea mea. De îmi vor da voie să mă duc la Șumla și voi mai avea acolo apunțamentele mele, vă trimiț toți banii, iar de unde nu, n-am de unde trimite nici un ban.

De la Chio, în loc de 3.000 lei, mi s-a trimis tot cîte 2.500, și cei dintîi 24.000 i-am dat, cum știi, la d. Polichroniade și la datorii altele ce mi-ai dat să plătesc.

¹ *Bişiktași*, localitate pe Bosfor.

Pierre, birtaşul din Paris, m-a întetît tare cu restul de 700 fr. A ajuns lucrurile pe la ambasadă. Baniî ce mi-a fost dat d. Prijbeanu ca să-i trimitî spre a deslogi de acolo cărţile, i-am cheltuit, cum ştii, din Bucureşti şi a[m] cătat acum la 10 april să plătesc acei 7.000, ce fac aproape 4.000. În şapte luni, ca să trăiesc, d. Polichroniade mi-a dat cite 1.500 pe lună...

$\frac{11.000}{15.000}$ ce are să-i ia cu dobînda lui de la noiemvr. pînă la capătul lui aprl.

Apoi este timp să desfac şi pe bieţii tipografi din Paris; pînă acum mi-au scris trei scrisori, şi le-am tot pus soroc.

Aci holera s-a întins tare, eu nu ies afară să ştiu, dar Costache mi-a spus că alaltăieri numai în Pera au murit 400.

Poimîine este St. George, să trăiască Gheorgache; Ştefanache de ce nu-mi mai scrie? Sau bine face; scrieţi-mi numai voi de e sănătos. Nu-mi scrii nimic de Smărăndiţa. S-a întremat bine? Sărută-i pe toţi şi pe copilaşi.

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarest, en propres mains.

Colecţia George Potra

Nr. 10

Constantinopole, 1855, 28 aprl.

Surioara mea,

Scrisoarea ta din 7 april. nr. 18 am ricevut-o. Îmi pare bine că sînteţi sănătoşi. Eu de vreo lună sînt tot *languid*, duc malatia pe picioare; aerul holerîc supără pe toţi, şi eu nu pot să fiu privilegiat. Săptămîna viitoare mă mut la un sat pe Bosfor.

Cîte îmi scrii de socotele şi de cereri de bani nu e timpul. De nu voi avea hirtiile cuviincioase nu fac nimic.

Ieri zîc că s-a înturnat cumnaţul sultanului din exil. Reşid-paşa este căzut, de nu se va realţa; se zice că ministerul trecut se va schimba de tot şi se vor numi miniştri din opinii contrarii de ale celui pînă acum. Alţii zîc că numai oamenii se vor schimba, însă nu şi sistema. Vom vedea; peste vreo zece zile se alege şi mai virtos cu venirea imperatorului Napoleon.

Scrisorile de la Malic încă nu le-am văzut. Nu mai da pe astfel de oameni scrisori. Nu ştiu de s-au trimis d-lui Grădişteanu notele ariei ce ţi-am scris a i le trimite.

Sărută pe copii. Complimente la amici. Nu pot să-ţi mai scriu, că am fierbînţea frigurilor. Aşa mă tot frămîntă de vreo trei săptămîni. Nu sînt însă periculoase.

A revedere,

I. Eliade

M.I.J.P., Cor.sp. inv. 1.936

Surioara mea,

Scrisorile tale le-am primit toate afară de cele trimise prin Malic. Acum în urmă ricevui și pe cele cu nr. 19 și 20 din 14 și din 20 aprilie. Îmi zici în cea din urmă de ce nu-ți răspund la întrebările ce îmi faci. Eu când îți scriu am totdeauna înainte scrisorile tale și îți răspund după ele. Sau că ai avut de gând să mă întrebi unele, sau întrebându-mă s-au rătăcit scrisorile.

Iată, dar, îți răspund la cîte mă întrebi în ultima scrisoare:

1) Pentru sămînța de tutun nu se află în tot Constantinople, pentru că nu e un articol ce se cultivă aci. Tutungiii au scris să-mi aducă, și ți-am scris ceva în una din scrisorile-mi antecedente. Cînd va veni sămînța o voi trimite prin d. Polichroniade.

2) Despre obligația d-lui Tihon n-am nici o hîrtie lingă mine, să caut. Tot ce-mi aduc aminte este că banii ce mi-au dat se suie de la 29 pînă la 30 mii lei, ce din aceștia mi-a spus că zece mii sînt ai surorii d-lui; că la plecarea la Paris i-am dat o sumă de bani cu care să facă drumul și să trăiască acolo. Și că, mai în urmă, i-am trimis în Paris prin d. Manolache, fratele d-lui, alte sumi, pentru care d. Manolache mi-a dat înscrise pe care le am în hîrțile unde am depus și alte socotele ce nu le am, cum știi, cu mine. De s-a pierdut obligația mea, nu face nimic, nu s-a pierdut recunoașterea mea, greutatea este că n-avem bani. Nu cred însă să fie furată acea obligație, ci răposatul, în entuziasmele sale, văzînd situația mea și disperîndu-se de a mai avea banii, o fi rupt-o, pentru că așa l-am priceput după vorbele ce mi-a zis, cînd l-am văzut în urmă. De va fi furată, de unde va lua acela acești bani decît de la mine sau de la ai mei? Apoi face-va cineva acea nedreptate să plătească acești bani la un străin, și nu la surora răposatului? Prin urmare, spune-i să fie în pace, și de va voi îi și trimit înscris al meu pentru acei zece mii lei, ce mi-a zis răposatul că sînt ai dumneaei.

3) De socoteala visteriei, ți-am scris că nu e nici o speranță pînă sînt lucrurile cum le vezi.

4) Românii din Brusa n-au pățit nimic. Gazda însă a d-lui Zossima a pierdut un băiat de 14 ani, peste care a căzut muntele, fiind în grădină, și nu l-a mai aflat. Casa i s-a strivit de munte și ce a rămas s-a ars tot. În acel moment era acolo și junele Stavride, și cînd a început cutremurul el cu o slujnică a alergat în planul de sus și stăpina casei cu o copiliță de doi ani în brațe, vrînd să iasă afară, a apucat-o ruinele într-un beci. Cînd s-a dărîmat muntele, casa fiind pe deal, a luat-o la vale, și Stavride cu slujnica, apucîndu-se de o perdea tare de la ușă, s-au pomenit peste trei ulițe pe d-asupra altor case, în drum. Venind tatăl casei, nici tu femeie, nici tu copii, nici locul casei nu mai cunoștea. Singur cu un turc toată noaptea a lucrat săpînd, dînd la o parte grinzi și strigînd. Către ziuă turcul aude un țipete de un copil. „Pateraru!” striga copilul.

După multe dificultăți străbătură pînă acolo. O parte a beciului era dărîmată, și grindele căzu[te] de la o parte și rezemate astfel pe celălalt

perete, cu mama cu copila putură fi apărate într-un colț de acea parte. Făcînd tata o gaură cum să le poată scoate, piciorul copilei era așa de tare apucat între grinzi, cît n-o putea scoate fără a i-l rupe. N-avea cu ce tăia grinda, găsiră un ferestrău mic, ca o custură; cu acela peste patru ore reușiră a tăia grinda, și înce[n]diul ce începuse venea să-i mistuiască. Închipuiește-ți luarea minților la astfel de împrejurări. I-a scăpat, în fine. Dar copilul nu s-a mai aflat, nici o fată a soru-sei de 12 ani cu o fantescă[?]

5) Caleașca n-am vindut-o, am lăsat-o la Varna la directorul carantinei, musulmanul ce ne cunoaște.

6) Din datoriile ce mi-ai însemnat, am plătit, cum ți-am scris, d-lui Zossima, la Stamate, la Gheorghită și la madama ce a făcut faliment, i-am uitat numele.

Eu sînt sănătos. Holera a mai încetat, Costache s-a mutat ieri la insule. Eu mă mut peste cinci zile cu d. Zossima la un sat pe Bosfor. La insule e lume multă și toate scumpe, case nu se mai află.

Îmi pare bine că ați început a lua apunamentele de la Șumla, că vă duceam grija. Pentru banii din Chio ți-am scris cum se iau și unde s-au dat. Ți-am scris încă și cît cheltuiesc pe lună.

După ce plății cu vai, cu chiu acei 700 fr. lui Pierre la Paris, cînd așteptam cărțile, mă pomenii alaltăieri că îmi scrie să-i mai dau alți 200 franci din 600 ce zice că face dobînda și cheltuielile polițelor ce mi-a tras și din care îmi iartă 400. Eu nu pot să iau din banii de la Chio pînă la sfîrșitul lui mai, căci pînă atunci sînt ai lui Polichroniade.

Dacă poate Ștefanache să afle, roagă-l din parte-mi, să caute discursul ce s-a pronunțat la Omer-pașa, din partea deputației de la Cotroceni, ce venise a-l felicita de bună venire, atunci cînd eram și eu acolo; și trimite-mi-l negreșit. Trimite-mi asemenea și versurile ce ni le-a comunicat d. Ar[i]cescu de la Cîmpulung, ce zicea că le cîntă țiganii *Frunză verde liliac*.

În Paris, un autor, anume Elias Régnault, pe care nu-l cunosc, a făcut o istorie de cele întîmplate la 1848 în Principate. Zic că a făcut mare zgomot. Am văzut analizul ei în jurnale, dar mi se pare mai mult un romanț decît o istorie. Ca să mă facă mare, după cheful autorului, face să zboare semne și nimeni din mine, îmi dă niște virtuți și calități ce nu pot [*indescifrabil*] de om. Zice că numele meu a devenit un stîndard și că sub acest stîndard Nația a început a se cunoaște pe sine. Zice că mama n-a avut nici scutece cu ce să mă înfașe, că [m]-am născut în coliba plebeiană mai mizerabilă decît ieslea lui Crist, și cite dananăi de astea. Să te ferească Dumnezeu de dragostea francezilor! Aș vrea să-i scrie ceva români o scrisoare; cînd face istorie, să nu facă la romanțe. Dar scrisoarea să vie din țară.

Sărută copilașii, a revedere, că poșta pleacă,

I. Eliade

[P.S.] Socrate, Spartacus, Aristide, Esop nu sînt nimic pe lîngă mine. Am (ca să fiu un om mare după legea cavaleriească) un chip de tatar și niște ochi din cari fulgeră geniul divin.

M-am speriat tocmai ca țiganul la declamațiile lui Berlicoco¹. Nu mai vorbi, zău, domnule, așa, că mă dă în altea alea, ș-am copilași.

Mai am, ca să seamăn cu Rienzi², ba ca să-l și întrec, un protector în Golescu³.

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

Colecția George Potra

Nr. 13

Constantinople, 1855, mai 8/20

Surioara mea,

Cu ocazia asta îți scriu pe picior. Sînt niște neguțători ce prin d. Polichroniade s-au însărcinat a aduce această sămînță de tutun. Singura ce s-a putut afla în tot Stambulul la niște evrei. Nu am nici un bazu a o garanta, numai ca să nu creadă d. Cîmpineanul că i-am uitat un minut comisiunea. Cel dintîi însă, tutungiu al sultanului pe care îl cunosc și care este un neguțător onest, român din Macedonia, a luat asupra-și și a scris de cum am luat comisiunea să-i aducă de la locurile respective sămînță de cea mai bună calitate. Însă depărtarea și greutatea comunicației întirzie toate. Se cuvenea să am de astă-iarnă de știre ca să pot întîmpina la timp.

Cînd va veni acea sămînță, poate cineva garanta mai cu temei, însă ce știi de unde sare iepurele, poate și asta ieși bună, pentru că cine își bate capul să aducă marfă proastă, că aci nu e să zici că se cultivă tutunul ca la noi, ca să zici că ne-a dat sămînță d-a locului.

Arată d-lui Cîmpineanul complimentele mele, și cînd îmi va veni sămînța comandată îi voi face descripția și cum s-o semene și s-o cultive.

Mult mi-a părut bine că soru-mea a căpătuit o copilă. Dumnezeu să binecuvînte nunta și să dea norocire și trai bun, cum și ginere pentru cealaltă după dorință.

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.937

¹ C. A. Rosetti.

² Cola di *Rienzi* (pe numele adevărat Nicola Lorenzo Gabrini) (1313—1354); om politic italian; umanist; adept și prieten al lui Petrarca. În calitate de tribun, în 1347 și în 1354, a condus Republica din Roma, instaurată în urma răscoalei maselor populare.

³ O foarte frumoasă pecete turcească, în ceară roșie.

Surioara mea,

Alaltăieri ți-am scris scrisoarea cu nr. 13 prin niște neguțatori ce aduc și cităva sămință de tutun. Pot să vie mai târziu decît astă scrisoare nr. 14. Nu-ți scriam însă nimic decît despre tutun și sănătate.

Miine mă mut la Buiuk-Deré¹, cu d. Zossima. Costache s-a mutat la insule. Prin urmare, nu-mi mai scrie cu recipise, căci nu mi se dau scrisorile de nu mă duc eu la poștă să susemnez, și acolo trată pe oameni ca pe cîini. Am făcut-o pînă acum că eram aproape. De acum înainte îmi va fi prea cu greu, și mai virtos la întîmplare de nesănătate a mă scula să fac o cale de două ore ca să iau singur scrisoarea. Scrie dar scrisorile cu numărul lor, date fără recipise, că și cheltuiala e mai puțină, și atunci la de departe trimit feciorul de le ia. De va fi el tractat ca cîine, cel puțin nu văd cu ochii și nu e pe pielea mea.

De multe ori am întîrziat să iau scrisorile tale, și au stat cîte o săptămînă la poștă, pentru că eu eram în pat și nu mă puteam duce singur să susemnez și să le iau. De erau fără formalități, le-ar fi putut lua feciorul. Mărginește-te dar a nu-mi scrie nimic de politică, decît să știu cum vă aflați. Și eu voi face tot așa, și chiar de aș ști ceva, necum că nu știu, și nici nu mai voi să știu nimic.

De soru-mea ți-am scris alaltăieri cu neguțatori pe picior. Mi-a părut foarte bine de stabilirea copilei și de ginerile ce a făcut. Dumnezeu să binecuvinte pe amîndoi tinerii și să console pe mama și cu stabilirea celorlalți copii. De vei vedea pe noul nostru nepot, sărută-l din partea mea și dă-i binecuvîntarea maternă și paternă totdeodată.

Pe copilașii noștri îi sărut dulce. De mult nu le-am scris, dragii mei copii. După ce mă voi așeza, le voi scrie.

De Ștefanache, de Smărăndița, de copiii lor, de Iordache, de mult nu știu nimic.

La amici arată complimentele mele. A revedere,

I. Heliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.938

Surioara mea,

Am primit scrisorile voastre din 27 april cu nr. 21. V-ați speriat mult [de] mortalitatea ce a fost în Pera, însă pe cum se vede n-a fost holera, căci

¹ *Buiuk-Deré*; localitate în Rumelia, situată la circa 18 km nord-est de Constantinopol; locul unde erau situate vilele ambasadurilor străini.

cum încetară ploile și umiditatea și se stabili timpul, deodată încetă și epidemia.

Eu n-am fost atins de dînsa, dar am suferit ca în toți anii în timpul iernii și la schimbarea stagiunilor. Acum sînt sănătos. De patru zile m-am mutat la Buiuk-Deré, dar nu sînt stabilit și nu știu de voi ședea mult, căci n-am comoditate, și lucrurile sînt îndoite de scumpe; aerul însă e curat, răcoros, și locul plăcut.

Nu văd din păcate încă nici o speranță să pot veni acoloa. Nu mai crede toate cite îți spun de reușitele lui Rodin. De ar fi reușit, cum zici, să i se treacă calomniile în Paris, nu l-ar trata ca pe dracu Elias Régnault în scrierea sa. Autorul ăsta este în toate zilele la curtea imperatorului. El a scris istoria lui Napoleon cel Mare. Ne cam știe lumea pe toți [*urmează cîteva cuvinte grecești, indescifrabile*] i onufria fiecăruia. E rău însă că se adeverează proverbul ce zice: „cînd vor [oamenii] să omoare un ciine, îi află pretext că e turbat“. Și francezii, și englezii, și austriacii știu mai bine decît alții ce am făcut la 48, și de atunci pînă astăzi; dar după politica lor d-atunci și de astăzi nu le viu la socoteală și nici nu voi să le viu niciodată. De aș fi fost dintre cei ce vin să turbure țara din cînd în cînd, aș afla măcar un partid, dacă nu o putere care să mă susție.

Mult a fost, puțin a rămas. Vor scăpa de mine, căci suferințele, mai mult decît anii, aduc bătrînețele, și atunci nu doresc țării mele decît pace, căci de vor mai fi turburări, vor fi mai teribile decît a lui Tudor, căci țara e plină de sarsaili și de bătăioși fără nici o meserie. Și mai virtos de oameni a căror carte se mărginește în romane, în mitologii, în Apoloni și muze, în luare și nemuriri, în declamații, oratorii poetice și teologale, în spiritul de a critica și în nici o știință exactă.

Școala d-lui Marinoviçi și alta de comerț, după proiectul dat de d. Bengescu, și de agricultură mă impacă în orice rău mi-a făcut și imi va face Știrbei. De il sfișie mulți acuma, aceste trei școale il vor răzbuna. De le făcea Ghica sau Bibescu, astăzi țara era să aibă mai sigură de liniște.

Eu cînd am înțeles prefaceri sau revoluții, pe drumul ăsta l-am înțeles, și dacă m-am amestecat la 48, n-a fost decît să întîmpin și să scap țara de ale bătăioșilor și nebunilor de sarsaili și de agenți [...].

Cînd turbură cineva pacea după porunca unui țar sau altuia ca dînsul, este iertat în lumea mare și primit, dar vai de acela ce se va încerca atît să se apere sau să apere pe alții.

Sărută copilașii, complimente la amici și rude.

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.939

Surioara mea,

Cu poșta trecută n-am avut nici o scrisoare de la voi. V-am scris că m-am mutat la Buiuk-Deré și viu o dată pe săptămână, joia, să iau și să dau scrisori la poștă pentru voi.

În Constantinopole mai nu e nicidecum epidemia ce se zicea holeră. La Buiuk-Deré sînt bine, dar n-am nici o comoditate, nici la casă, nici la mîncare. De cînd sînt n-am mîncat supă și rasol de oaie. E mai rea decît *rața rasol*. Chiria casei am plătit-o înainte pe stagiune, căci cu luna nu se dau casele pe la campanie. Și cată să șed două măcar luni, ca să-mi scot din capete.

Aci s-a schimbat, cum veți fi auzit, ministru rezbelului, Riza-pașa¹, și s-a pus în locu-i Ahmet sau Mehmeet-pașa, ce zic că e un ture civilizât. Eu nu-l cunosc.

N-am nimic să vă scriu, doar să nu treacă poșta fără să vă dau nuvele despre mine și să vă spui că sînt sănătos.

Aș vrea să știu cine sînt nebunii ce au încurcat astfel situația și au com-promis țara, atît încît să cadă pe dînsa legea marțială. Trimite-mi în vreo scrisoare numele arestaților sau bănuțiilor. Oamenii ăștia, de nu sînt nebuni, apoi sînt plătiți să facă astfel, mizerabilii.

Cu poșta trecut ți-am trimis răspunsurile la două scrisori ce mi-ai trimis de la doi amici.

Sărută copilașii noștri și pe ai lui Ștefanache.

A revedere,

I. Eliade

Colecția George Potra

Constantinopole, 1855, iunie 1/12

Surioara mea,

A treia poștă este asta de cînd n-am nici o știre de la voi. Facă Dumnezeu cum să fiți sănătoși. Eu am avut vreo trei zile o amețeală asemenea cu aceea ce am avut cînd eram la Rusciuc cu voi anul trecut. Apoi amețeala s-a risipit cu diaree, ce a ținut iar vreo trei zile. De ziua de cînd v-am scris nr. 15, adică de azi săptămîna, n-am mai ieșit din acasă. Acum, mulțumită lui Dumnezeu, sînt bine, însă n-am vrut să mă mai leagăn pe vapor ca să viu în Constantinopole. Rugai pe d. Zossima să-mi ducă astă scrisoare la poștă și să vadă de am scrisori de la voi.

Ți-am scris cu poșta trecută să mă înștiințezi cine sînt nebunii sau turburătorii de profesie ce nu lasă țara în pace și o face să plătească cu nebu[n]iile sau mai bine [zis] crimele lor sistematice. Aud că unul este acel Manu, ce era la Șumla cu alții și îmi trimitea mandate că îmi păstrează două gloanțe.

¹ *Riza-pașa* (1809—1858); general turc, ministru de război și comandant-șef al armatei otomane.

Iată pentru ce nu voiam să intru d-alături cu astfel de oameni în țară, pentru că le știam sau mai bine le vedeam cupușurile. Iată iară pentru ce cînd eram la Ruscuiuc stăruiam către mareșalul, rugîndu-l să mă lase în Turcia, pentru că știam ce făcea d. Brătianu¹ prin Valahia mică și că oameni ca Manu era în înțelegere cu dinsul. Iată iar pentru ce am rugat pe mareșalul să-mi dea voie a mă înturna în Stambul, pentru că toate cite s-au făcut și se vor mai face sistematicamente era să mi le arunce în spinare.

Arată rudelor și amicilor complimente. Pe copilași și nepoți sărută-i dulce. O, de ați fi sănătoși și Domnul să vă conserve cu bine!

A revedere,

I. Eliade

[*adresa pe plic*]: À madame, madame Marie Héliade, à Bucarești, en propres mains

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.940

București, 1859, aug 5.

Mamă și copilași,

Scrisorile voastre din 30 și 31 iul. le-am riceput și mi-au făcut mult bine, căci le-am așteptat mult. Nu știam cum sinteți și de ați riceput scrisorile mele. Cauza întîrzierii a fost, cum văd, neregularea la poștă, că abia aseară, la 4 august, am avut scrisorile voastre.

Eu sînt sănătos, și de dimineața pînă în noapte tîrziu sînt la cantor, căci singur le fac toate.

Pe lingă alte plăți, mai plătii alaltăieri și la d. N. Niculescu, despre care ți-am vorbit, mamă, 45# din datoria mea. Era omul foarte strîmtorat și supărat multe pe Costache că nici nu i-a răspuns la multele scrisori ce i-a scris.

Am pe afară la județe și în București să string vreo 400 # și nu vin. Cheltuielile ce mi se duc cu chiria *Biblicelor* și *Bibliei* de la Paris pînă aici sînt mai mult decît cele cu care am ține casa într-un an. De mi-ar veni jumătate din banii ce am să adun, și cum au venit de la băi dd. frații Rîureni, mai că m-aș decide a face un drum de vreo lună, mult cinci săptămîni, spre a-mi pune tipografia pe un picior cum să poată tipări și *Biblia* și *Biblicele*.

E un viitor la aceste două scrieri și pot a ne restabili situația de astăzi. Aceste cărți se caută și se vor căuta și mai mult cînd vor fi terminate. *Biblia* se tipărește în 5.000 exempl.[are], și *Biblicele*, în 3.000. Începînd o dată tipografia, pe la capătul toamnei, ieșim în primăvară cu o mare parte din aceste două scrieri, cum și cu vreun volum, două din vechile mele scrieri și cu *Isachar*.

Isachar a început a se gusta pe la țară și în București atît de mult, încît a băgat în mari cheltuieli pe sarsaili, trimițînd cu poștii înadins nebuni

¹ Ion C. Brătianu.

prin județe, ca să reție și să afurisească lumea ce se vor abona la această scriere sau o va citi. Însă lumea, cum știți, e la toate îndărătnică—și la cele bune și la cele rele—să n-apece o dată să ia un drum, că n-o mai reții. Sarsailii se vaietă că lumea a apucat un drum rău și nu-i mai ascultă.

Dacă se pot afla p-aci amatori la *Isachar*, să-ți dea ție, mamă, banii, și trimite-mi numele lor și adresa spre a le expedia numerile trecute și pe viitor.

Îți mai trimit încă cinci lire. La doamna Mayer am fost astăzi și n-am putut să-i stric toaleta, căci era deja stricată *gata*.

Smărăndița și copiii sînt sănătoși, alaltăieri am mîncat la dînșii. La revedere, mamă și copilași. Tatăl vostru,

I. H.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.272/2

București, 1859, aug. 12

Mamă și copilași,

Am acceptat patru scrisori ale voastre, cea d-a treia și cu nouă coșulețe cu brînză. Săptămîna trecută, în 6/18 aug., v-am trimis cu diligența cinci lire, și nu știu de le-ați primit. În acea scrisoare vă arătăm și hotărîrea mea dacă aș putea, prin banii ce aștept, să întîmpin cheltuielile și să-mi mai prisosească ceva.

Aștept zilele acestea răspuns și de la p. Dionisie de la Buzău. De voi avea banii necesarii, ne-am învoit și am aflat cu cale și mai folositor cu dd. Riureni a mă duce eu însumi pînă la Lipsca, să aleg cu ochii mei ceea ce trebuie spre a stabili tipografia, astfel cam cîte se cheltuiesc de prisos la Paris cu *Biblia* și cu *Biblicele* să ne rămîie în casă, adică cel puțin 500 # pe an. Căci a sta din aceste tipăriri, n-avem cu ce trăi, și a le tipări în străinătate, nefiind eu acolo, ajunge să avem în trei ani ceea ce am putea avea într-un an.

De voi avea parte să vie banii mai curînd, pînă nu trece toamna, plec și nu stau mai mult decît douăzeci de zile, și alte două săptămîni dusul și venitul pe drum. Altfel, de nu voi avea banii nici peste zece zile, nu se mai poate face ceva decît de [la] primăvară, de vom fi sănătoși.

Resturile din tipografia mea sînt bune, și cele mai multe noi, însă necomplete, și prin urmare nu fac nici bani, nici lucru, necompletate.

Să trăim, mamă și surioară, la mulți ani, ziua de 15 august să ne fie de fericire și la toate mamele. Mama Domnului și Dumnezeuului nostru să le console și să le scutească.

De voi pleca, vă scriu, de unde nu, viu pe la voi și șed vreo săptămîină. Lipsa banilor mă fierbe fără apă. Mi se pare că v-am mai scris că deunăzi am dat d-lui N. Niculescu 45 # și că Toncia băcanul îmi scoate un bilet că îi sîntem datori pe d-ale băcăniei, de la 1847, vreo mie și atîta de lei.

Mă sperie viitorul fără o meserie stabilită, în mijlocul unei țări locuită de vampiri.

La mulți ani, surioară, cu bine! Copilași, săruțați pe mama voastră de câte trei ori din partea mea.

La revedere, tatăl vostru,

I. Heliade

P.-S. Alexandru nu poate veni să vă vadă decît pe la 20 august; cu dînsul vă voi trimite bani.

B.A.R.S.R., Coresp., înv. 146.709

București, 1859, aug. 15

Mamă și copilași,

Alaltăieri, în fine, mi-au mai venit ceva bani d-afară, ce putură oarecum a-mi facilita proiectul de plecare. Astăzi pleacă diligența pentru Giurgiu, și luai un loc spre a mă îmbarca prin Viena pînă la Lipsca, de unde am adus în 1846 literele ale căror resturi sînt numai 1.400 de oca de plumb, de nu se vor împlini cu vreo sută de oca din ce lipsesc.

Plec, mamă și copilași, și nu stau decît cel mult vreo douăzeci de zile a cumpăra și comanda cîte îmi lipsesc. Cătă să fiu înapoi la începutul lui octombriu, căci cată a începe atunci așezămîntul, după îndatoririle ce am și în particular, și către public.

Cu *Isachar* numai nu putem duce, și *Biblia* și *Biblicele* își pierd folosul în chiria transportului. Datornicii vechi nu mă mai lasă în pace.

Doresc să mă întorc mai curînd, și venînd prin Transilvania să dau pe la Cîmpina. Facă Mama Domnului și Dumnezeuului nostru, ce a cunoscut dorul de filiu, să vă afli sănătoși și să viu sănătos.

Cu Alexandru vă trimit douăzeci de galbeni. Nu știu dacă ai riceput, mamă, cele din urmă cinci lire, ce ți-am trimis cu diligența de la 6/18 aug.

La Nae am lăsat două lade, una aceea ce ai lăsat-o și a doua a mea, cea neagră în ținte. Sînt legate și sigilate. În cantor am lăsat catastișele, și într-însele sînt însemnate cele lăstate în cantor și airea [?] cărți.

De veți avea trebuință de bani, scrie, mamă, cu patru-cinci zile mai nainte la Nae să-ți trimită; însă sume mai mici și în mai multe rînduri, căci și el va da rînduri-rînduri, cum îi pot veni d-afară, iar la întîmplare de a nu-i veni, nu poate avança de la sine decît trei-patru galbeni, cum știi.

Cu toate că cu acești 20#~~cite~~ și cu un rînd, ce vei mai lua de la Nae, cred să vă ajungă pînă voi veni.

Froso, Virgilio, Mario, Ioane, vă sărut din inimă, și voi pe mama din partea mea, și Dumnezeu fie cu voi.

La revedere,

I. Heliade

M.I.J.P., Coresp. inv. 929

Mamă și copilași,

De cincisprezece zile am plecat din București, de șapte zile am ajuns în Paris, întârziindu-mă și la Lipsca două zile pentru diferite comande.

Astăzi pot zice că am terminat comenzile din Paris, ce vor fi executate și expediate în șase săptămâni. Eu nu pot ședeă pînă atunci, căci avanță timpul mult, ci mai stau aici vreo 12 zile, pînă să se tipărească restul broșurei din *Biblice*, începute deja aici, și plec.

Pe drum voi mai face alte vreo 15 zile, căci am a mai ședeă ceva la Lipsca. Și așa, pe la capătul acestei luni sept. sint lîngă voi, vrînd Dumnezeu să vă aflu pe toți sănătoși și voioși. Eu am venit pe drum foarte bine.

De cîte ori am lipsit și am plecat să viu la voi, am venit pe cît s-a putut încărcat cu atîtea lucruri pentru voi. Numai acum îmi pare rău că n-o să pot a vă aduce nimic, neajungîndu-mi banii nici pentru comanda făcute. Să dea Dumnezeu să fim sănătoși și să petrecem o iarnă mai lucrativă, și prin urmare aducătoare de cele necesare, că vom afla și în București cîte aș dori să aveți.

La revedere, mamă și copilași, sînteți pe la capătul lui sept. la Cîmpina sau în București? ca să știu pe unde să viu la voi, pe la Brașov sau pe la Giurgiu.

La revedere,

Tatăl vostru

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.272/4

București, 31 aug. 1860

Surioara mea,

De cînd am venit nu v-am scris că nu m-au lăsat necazurile, și ce necazuri! Apoi, cu azi, cu mîine, cat să fac bani, și banii nu se fac astăzi facil, nici la cine are venituri mari, sigure. A[m] cătat din tei-curmeie să plătesc la polițe și să dau la polițe, astfel cum a mai rămas reste de 35 # de la chiria casei. Astăzi, cînd îmi prisosi, sau mai bine cînd putui scăpa de plățile urgente, 10#, mă grăbesca vă scrie și a vă trimite deocamdată acești bani, în galbeni sau în sfanți ce voi putea face. Cum voi mai face ceva bani, vă trimit. Pe zi ne merge cîte cincisfanți, și au fost trei zile că n-aveam să dau lui Ion de cheltuială.

Aici au fost și sint niște friguri grozave, în toate casele zăcători: *zac, zaci, zace, zăcem, zac* e p-aici. Cauza a fost niște călduri teribile. Voi să închid pentru vreo lună, două, tipografia, ca să mai răsufli din cheltuieli, și nu pot, că n-am încă de ajuns bani spre a desface lucrătorii.

Cînd am venit, am aflat pe masă această scrisoare; mi-a dat-o Doica, zicînd că este de la Paris. Cînd am deschis-o, am văzut că este către tine.

E de la d-na Duperet.¹ Vezi ce îți scrie și, după plăcerea ei de a face bine săracilor, cred că nu i-ar displace Cîmpina. De crezi că ar fi binevenită între cîmpineni, poate că la galomania ce ar fi astăzi ar încăpea niște biete copile pe minile unei instructrice cu totul simple, primitive și într-adevăr instruite. Eu i-am răspuns o dată la cele două scrisori, însă, cum văd din această scrisoare, s-a pierdut și scrisoarea mea, cum s-a pierdut și a ei, ce ne-a scris că v-a trimes-o de Anul nou.

Scrii să viu să iau copilele. Cred că fac rău la boalele ce sînt p-aci, și apoi ar fi imprudență a mă împrumuta ca să fac rele de care să mă căiesc.

Eu, cînd am intrat în București, pareă am intrat într-un cuptor, cu Ion. Despre cîte mă temeam, s-au încercat a le realiza pe aci cînd în comedii, cînd în serios.

Tot ce doresc este să treacă toamna, și-apoi bun e Dumnezeu, avem o iarnă înainte pentru cine va trăi.

Cînd voi lua bani iar vă scriu, că scrisoarea cu mina goală e numai de la mine pînă la tine. Mulțumesc lui Dumnezeu că pe lingă malatiile de p-aci am scăpat prea ieftin, adică n-am cam fost bolnavi. Tărăgînd am dus-o și eu și Ion, și astăzi, de cînd s-a mai răcorit, sîntem amîndoi bine; și dacă îți scriu după masă, vezi bine că nu-ți scriu ca după masă.

La revedere.

Dacă cu răcoarea s-a mai rărit și de p-acolo frigurile, nu vă mișcați încă d-acolo.

[I. Heliade]

[*adresa pe plic*]: Domniei-sale, d-na Maria Heliade, la Cîmpina

B.A.R.S.R., Coresp. in v. 146.713

București, 1860, oct. 10

Surioara mea,

De aș fi avut numai travaliu întins încai, ci bătaia de cap cu desfacearea tovărășiei, lipsa de bani, plățile multe și speranța cu azi, cu miine de a putea să fac ceva bani să vă trimit, m-a făcut să nu vă scriu. Pentru că, după cum vă știu acolo, nu voiam să vă scriu cu scrisoarea goală.

Ieri putui face alăturatul grup cu 25# galbeni, de ieri vi-l trimiteam dacă era ocazie.

Toți sîntem sănătoși și vă așteptăm acum. Vedeți de veniți mai curînd, că s-a răcit timpul și mai virtos, că cu întrebele (*sic*) mele urgente cată să

¹ E. Dupéré; de origine franceză, a participat la revoluția de la 1848 din Franța; emigrată; bună prietenă cu I. Heliade, cu care a corespondat timp îndelungat, interpretînd evenimentele politice din Anglia și Franța.

plec pentru vreo trei săptămîni să-mi aduc un mecanist și un prot și vreo doi zețari de peste graniță, că cu cei d-aci cată să închid tipografia.

De voi pleca pînă nu veți veni, las vărului Costache bani pentru vreo cițiva stînjeni de lemne bune. Las lui Nicolache Danielopolu să vă dea, la trebuintă, deocamdată la sosire zece galbeni, și apoi, mai desfăcînd din cărți, să vă mai dea; las încă pentru tine 5#, pentru Frusinica, Virgilia, Maria, Sofia și Ienache, cîte doi de fiecare.

Tipografia rămîne tot acolo, iar despre cantor nu se trăiește. Am luat în pasagiu o boltă unde strămut la vreo 40 de lăzi pline cu cărți. Nu întîrzii mai mult de trei săptămîni; nici timpul rece nu mă iartă, nici trebile.

Aproposito de tovărășie, părțile dd. Riureni și Busuioceanul a cumpărat-o d. Gr. Zosima, și am rămas doi în loc de patru.

De vreo patru-cinci zile am riceput în picul meu această scrisoare de la d-na Duperet.

De voi pleca pînă să nu veniți, să vă aflu sănătoși, vă sărut pe toți din suflet. Vedeți de nu mai ședeți în frig.

Am fost cu Const. Racotă la case, i-am arătat pe unde să se plante[ze] duzi. De vei veni, stăruiește și tu să nu treacă timpul. Locurile din dos, din fund goale, să se plante toate. În față să se are și să se semene sămînță, spre a se cosi și a se face o pepinieră.

La revedere cu sănătate,

Tatăl vostru

[*adresa pe plic*]: Domniei-sale, d-na Maria Heliade, la Cîmpina, cu un grup nr. 1, marca M.H., cu 25 gal[b]eni

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.941

Paris, 1860, noiemvr. [5]

Surioara mea,

Ieri am ajuns în Paris, opt zile șed. Cînd veți avea această scrisoare, sînt deja și plecat din Paris. În preziua departului meu iar vă voi scrie, cum să aveți știre, cu o zi, două înaintea mea. Pe drum e frig și m-am ales numai cu un guturai.

Cu venirea mea vă aduc la toți cîte ceva, ce voi putea mai mult și mai bun. Tu știi cită mulțumire am să fac bucuria copilașilor noștri.

Cred că sînteți deja în București. Să dea Dumnezeu să vă aflu sănătoși!

La revedere,

Tatăl vostru

[*adresa pe plic*]: Voie d'Autriche, madame, madame Marie Héliade Radulesco, à Bucarest, en Valachie¹

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.942

¹ Ștampila de plecare a scrisorii din Paris poartă data de 5 noiembrie.

București, 1861, aug. 27

Surioara mea,

Nu v-am scris de cînd ați plecat, numai ca să nu vă amărăsc, cum are a vă amări această scrisoare, pentru că ce vă scriu acum aceea era s-o repet de atîtea ori.

De dimineață pînă după miezul nopții nu mai ardîc pieptul de pe masă, ca să fie terminate cărțile școalelor de septembrie. Nici un profit n-au dat și peste 200# galbeni pagubă. De atîtea luni de cînd tipografia e robită, fără să aducă nici un ban în casă. Mi-a trecut oase prin piele de durere materiale și de durere morale.

De cinci zile este de cînd n-am nici ce da Marîței de cheltuială. De cînd sînt n-am simțit această strîmtorare și umilință. Nici un credit nu mai e afară, nici un mijloc de împrumutare, nici un mijloc de a desface din cărți, și tipografia n-o pot încă închide pînă nu va termina cărțile. Cheltuiiele[le] ei mă omoară.

Știrea despre malatiile voastre m-au paralizat. Despre cele iar ce aud și văd pe toată ziua în societatea noastră, nerușinarea și despelițarea jurnalelor a ajuns să nu-mi mai facă nici o impresie. Și această nesimțire e o simptomă de moarte. Am ajuns a crede că am intrat în anul morții.

Astăzi de două ori mi-au venit amețele să cad jos. Altădată mă speriam de asemenea simtoame și nu cutezam să ies afară. Și cu toate acestea toată ziua am umblat prin soare ca să fac ceva bani; nu am putut veni nici c-un sfântig.

Viitorul mi-e negru și mă sperie. Aceasta-mi [este] starea și mai rău decît o descriu, de cînd ați plecat. Și dacă v-aș fi scris în toate zilele, în toate zilele v-aș fi făcut să plîngeți. Iată cauza pentru ce nu v-am scris și nici nu vă mai scriu pînă cînd nu voi putea sau a vă trimite bani, sau a vă scrie ceva mai vesel.

Dumnezeu să vă ție sănătoși și cu bine.

La revedere,

J. Heliade

[*adresa pe plic*]: Domniei-sale d-na Maria Heliad, la Cîmpina

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/5

Pesta, 5 august 1866

Surioară dragă,

Miercuri dimineața la 3 august am ajuns în Pesta. Aci stăm pînă mîine la 6 aug. Sînt trei medici mari aci, din care unul special anum[e] Balaș. A[m] cătat să-i consultăm și să facă Mariei un bandaj ca un toc de gips.

Pe amicul ce eram să-l văd în Viena l-am aflat aci din întîmplare și ped. Ivanovici. Nu știu ce va face mai tîrziu; acum însă am avut numai o

bună primire și un credit de 50 #, de se va întâmpla să am nevoie mai târziu. Dama lui a primit pe Maria cu mare tinerețe. A întrebat-o câte surori are.

Maria la tot pasul tot de surioarele ei vorbește și nu poate simți plăcere fără ele. Am vrut să-i iau o fustă de drum și n-a vrut. A zis: „Lasă, tată, d-ei putea la întoarcere să iei și surorilor“. Fetele astea nu pot una fără alta.

Pe drum, pînă la Orșova, a cătat-o tot doamna Slătineanca. La Orșova s-a imbarcat o damă ce venea la Pesta să vadă pe frate-său, rănit în rezelul de la Italia; și aceasta a luat și[m]patie de Maria și o caută pînă astăzi. Cînd era mai tinărară și-a rupt și ea mina dreaptă din cot, și îngrijește pe Maria mai mult decît am vrea.

Cînd am ajuns în Pesta, aveam din 90 # numai 60; am cheltuit deja 10 # cu medicii și în birt și altele în trei zile. Am rămas cu 50 și cu alți 50 creditul. Aș vrea cînd mă voi întoarce să mai am vreo 30 #, ca să aduc din cele necesare acasă, căci pe aci le află cineva pe prețul jumătate, precum pînzeturi, vase și altele.

La poste-restant n-am aflat încă scrisoare. Mîine, pînă să nu plec, iar caut.

La Pesta n-am aflat pe nimeni unde să-mi adrese[zi] scrisorile. Mai bine adresează-le d-a dreptul la Pestian, à mr. Heliade Rădulescul.

Înștiințează-mă de ați plecat, de ați luat bani de la visterie prin d. Bilciurescul și unde să vă adres scrisorile.

Sărută pe Frusinica mea și pe Virgilia mea, cum și pe Sofia, de o vei vedea, pînă să nu pleci. De vei lua bani, dă-i și ei ceva.

Prepară prin amici tărîmul cum să am peste vreo lună vreo 30 #. Adresă-te, de vei fi atunci în București, la d. Kiriloff¹, că face atîta lucru.

La revedere, copiii mei, tatăl vostru,

I. Heliade R.

6 aug.

Astăzi, la 11 ore, vin doctorii pentru ultima oară, diseară plecăm. Toți zic că băile sînt numai de distracție și pentru consolația morală, și de va fi să preferim, este mai bine la Baden, lîngă Viena, decît la Pestian, căci la Baden este mai cald și avem timp de mai multe băi. Acolo sînt doctori mai buni și lumea mai civilizată. La Pistian nu știu oamenii decît ungurește, și rar nemțește. Pe lîngă acestea, doctorii zic că ingredientele băilor de la Baden sînt tot acelea cu cele de la Pistian. Viena este aproape, scrisorile de la voi vin mai curent și amicul de la Viena mi-a zis că îmi va recomanda pe primul din chirurgii Germaniei.

¹ Alexandru *Kirilof* (1819—1881); comerciant și bancher în București; fiul marelui neguțător Nicolae Kirilof, după numele adevărat Niculae Chiru. A făcut studii la București, Leipzig și Paris. După ce predă magazinul de lipscănie cumnatului său, Luca Luca-sievici, devine bancher, cu sediul în Hanul cu Tei, peste drum de grădina Sf. Gheorghe. A sprijinit cu mari sume de bani pregătirea revoluției de la 1848 din Țara Românească, iar în timpul Guvernului Provizoriu și al Locotenenței domnești a făcut parte din mai multe comisii, alături de C. A. Rosetti, Grigore Filipescu, Alexandru Golescu și I. C. Brătianu. A fost un sprijinitor al lui I. Heliade prin desele împrumuturi care i le-a acordat.

După prinz mă decia unde plecăm, și atunci îți scriu aci jos adevărata adresă.

Mare greșeală a fost cu primii medici, toți cei d-aci sînt de părerile d-lor Marcovici¹ și Theodori².

Doctorii veniră. Plecăm la Baden, lingă Viena. La Pistian pe lingă altele, este și holera adusă de prusieni.

Adresa mea dară va fi:

Monsieur I. Heliade R., à Baden, prè[s] de Vienne

Poste-restante

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Héliade, Bucarest, strada Polonă nr. 11

B.A.R.S.R., Coresp. ino. 146.714

Baden, 12 august [1866]

Surioara mea,

Maria a luat pînă astăzi cinci băi. Ieri am fost la Viena și-am cons[ul]tat un medic special, Pietta. Acesta ne-a zis să ne înturnăm înapoi la Pistian, că este tot atita holeră cît și la Baden și în Viena, adică sporadică, iar încît pentru ape sau băi sînt cu mult mai bune. Prin urmare, mîine plecăm din Baden la Pistian. Vom face acolo încă vreo 20 băi, și doctorul ne-a zis ca să luăm de acolo noroi și să continuăm băi[le] la București, pe iarnă, pînă în vara viitoare, cînd venind din nou la băile din Pistian, speră că va fi bine Maria noastră, fără să aibă necesitate de operațiuni.

Banii însă se termină și fă să se dea această scrisoare la d. Kiriloff ca să mă mai întîmpine cu vreo 40 #. Fără acest întîmpin, rămînem în drum.

Îmi pare rău că n-am avut ceva mai mulți bani cu mine, că aș fi luat din Viena multe pentru casă, că sînt foarte ieftine, precum pînzeturi, ob-jete de masă și de îmbrăcăminte pentru copii.

Nu cred să aflu credit la Viena de la vreo doi-trei cunoscuți, căci lipsa de bani și prin urmare discreditul este pretutindeni.

Pînă acum n-am luat nici o știre de la voi; nu știu cum sînteți, nici cum este cu holera în București.

Vă sărut dulce pe toți. La revedere cu sănătate,

I. Heliade R.

¹ Alexandru Simion *Marcovici* (1835—1886); fiul lui Simion Marcovici; doctor în medicină de la Paris; întemeietorul învățămîntului de clinică medicală în România; de la 1865 însărcinat cu numeroase misiuni științifice peste hotare; deputat, senator, efor al spitalelor civile în locul dr.-lui C. Davila.

² Iuliu *Theodori* (1834—1919); medic militar la început; studiile de specialitate terminate la Berlin (1858); de la 1869, profesor de patologie și terapie generală la Facultatea de medicină din București; membru al Consiliului sanitar superior.

P.-S. Poimîne, luni, este Sînta Maria. Să trăiești; dragă, și la anul să dea Dumnezeu să sărutăm sănătoasă pe Maria noastră. Din Pesta ea v-a scris, acum n-o las să-și ostenească mîna.

Să-mi scrii la Pistiany de acum înainte *poste-restante*. Nu știu cît putem sta acolo, căci timpul este avansat, și acolo clima este mai răcoroasă. Sînt medici care zic să nu ne ducem acolo. Cătă însă să cercăm a vedea efectul de vreo zece băi la fața locului, vreo zece în casă, și de vor produce schimbare spre bine, să luăm noroi la București. Am plătit estîmp numai experiență, să știm ce facem la anul.

Am văzut un grec ca tunul de tare. El a avut în șold, la încheietura piciorul[ui] drept, un periostit și o rană cît capul, ce a durat șapte ani, și șapte ani n-a putut pune piciorul pe pămînt. E vindecat, te sperii de cicatricea ranei la șold. A avut naiva și greceasca complezență să-și arate... șoldul, adică încît mi-era teamă mie cînd își dezlega nădragii, dar...

I. Heliade

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Heliade, Bucarest, strada Polonă, nr. 11

M.I.J.P., *Coresp. inv.* 1.468/5

Pistyan [1866], aug.26

Surioara mea,

Din Giurgiu și de la Turnu-Severinului v-am dat relație despre călătorie. Din Pesta v-am scris despre consultul medicilor și consiliul lor de a ne duce la Baden, lingă Viena. În acea scrisoare v-a scris și Maria.

În Baden am lăsat să facă Maria cîteva băi și să vă scriu despre rezultat.

Consultînd apoi și din medici mai renumiți și speciali din Viena, unde puteam veni cu Maria mai curînd și mai efin decît s-ar duce cineva la noi la grădină, ne spuseră să ne întoarcem înapoi la Pistyan, unde a început holera și unde se pot face băile tari, după ce s-au preparat oasele cu băile din Baden.

M-am determit să las Badenul, și v-am scris îndată. Scrisoarea am luat-o cu mine și am adus-o eu, să mai scurteze din cale, pînă la Presburg¹. Acolo am dat-o la poștă. Vă scriam într-însa toate, și despre starea Mariei, și despre bani, și despre altele.

La Pesta, în Viena, la Baden, la Pistyan am căutat pretutindeni *poste-restante*, și n-am aflat nici o scrisoare de la voi. De veți fi scris, va fi venit poate scrisoarea tot în urma plecării noastre. Așa este cînd nu e omul așezat la un loc. Cum însă de nu v-a venit nici una din scrisorile mele, că v-ați fi orientat unde să-mi scrieți hotărît, mai virtos de 12 zile de cînd mă aflu în Pistyan? Am crezut că nu sînteți în București și, ca să mă asigur, am

¹ *Presburg*, actualmente Bratislava.

bătut telegraful la Niculache și, primind răspuns, vă scriu această scrisoare cu recipisă.

Vă întreb printr-însa: ați primit scrisorile mele, și mai virtos pe cea din urmă, trimeasă prin poșta din Presburg și în care vă dam relație despre toate?

Vă fac apoi relație despre cele de cînd sîntem în Pistyan.

Maria a făcut aci 11 băi, peste tot 17 cu cele din Baden. În Baden s-a pornit mai multă materia și s-au preparat oasele și carnea cu cele din Pistyan. De la a cincea baie plagele au început a se izola, lăsînd intervalul dintre dinsele sănătos și desinflat. Cotul a început a se desemna și a lăsa a i se vedea gropițele naturale. Vinele dintre degete, ce era tari ca oasele, au venit mai în starea normală. Plagele, după aceste 11 băi, mai s-ar închide, de n-ar fi fitilele. Medicul însă va să le mai ție. Materia ce dau afară este curată, mai ca apa. Mîna se mișcă mai mult. Maria are poftă bună de mîncare și doarme bine, fața i s-a limpezit, inima îi e mai voioasă, pentru că îi e plină de speranță. Era îngrijată despre voi, și ca să-și scoată necazul, avea tot gîndul la Virgilia. Și are de gînd, cum o veni acasă, s-o ia binișor cu mîna dreaptă și s-o scoată din chiverniseală, luîndu-i locul.

Astăzi, sîmbătă, este o lună de cînd am plecat din București; joi ce vine sînt două săptămîni de cînd sîntem în Pistyan. În aceste 33 de zile Maria va avea 21 de băi; 12 zile s-au pierdut pe drum și în vreo două-trei zile cînd nu s-a putut lua baie.

Este de neapărată necesitate să se împlinescă estimp vreo 40 de băi. Timpul este bun. Medicul d-aci zice că în Pistyan au făcut și fac oamenii băi și iarna, cînd este pentru plage.

O fetiță a avut în cot, tot din lovitură, ca Maria, aceleași plage și o îmfătură, și de vreo 10 zile a plecat sănătoasă. Dar a fost venită din luna lui mai.

Ca să mai facem alte 20 de băi cată să mai ședem alte trei săptămîni. Din banii ce am luat cu mine, am pus doaparte 30 #, cheltuiala drumului la întoarcere. Ceilalți 60 galbeni s-au cheltuit cu drumul și vizitele și consultele medicilor ce se zic profesori. Am de cheltuială pînă joi și cată să încep a cheltui din cei 30# ai drumului.

Îmi trebuie încă vreo 40 sau 50 galbeni să se poată împlini 40 de băi și să iau cîte ceva pentru casă.

În scrisoarea din Presburg am pus și una către d. Kiriloff. Acolo mă provedeam pentru zile ca cele ce mă așteaptă. Cată să se găsească acești bani și cată să știu cît de curînd, pînă mai am bani de întoarcere. Telegrafiază-mi îndată cum vei lua această scrisoare, s-a primit scrisoarea de d. Kiriloff, sau de nu, ce răspunde la cea alăturată aci, sau ce se poate face de airea? În telegramă scrie numai: *S-au primit. La d. Dumba ai scrisori*, și e de ajuns. Celelalte îmi vei scrie prin scrisoare. De se vor face de airea bani, tot la d. Vlasto să-i dai și să telegrafieze la dd. frații Dumba.

Pe Maria a luat-o la simpatie o damă din atîtea ce sînt la băi și o caută regulat cu mare dragoste. E foarte cumsecade și glumeață și dă, mai ca toate femeile, cu cărțile. Îi tot spune că o [să] se facă cum o fost; că după sănătate are să vie și măritiș. O carte stă la mijloc, o zi, o săptămîină, o lună, un an, nu se știe, dar anul nu trece. Că pețitorul (dar ea zice boierul) este un om de

tobă și cumsecade, și că dumneai are să fie *madame de tobă*. Mai spune iar că în casa noastră, între rudele noastre este o fată blondă, cu ochii albaștri care peste puțin se mărită și ia un bărbat ofițer; că băiatul e bun și că fata îl ia bucuroasă, că e fată bună, dar parcă nu îi este idealul ei. Mai zice că ofițerul are și un dar, parcă ar fi o decorație, sau o s-o aibă, dar o are negreșit, că așa dau cărțile. Era vineri seara cînd a dat în urma dată și zicea că în seara aceea era adunare multă în casă la noi și că adunarea era pentru fetița aceea cu ochii albaștri.

Îndată telegrafiază pentru rezultate și apoi scrie-mi adresa: *Pistyan*, că vine desigur. Poșta este peste drum și telegraful, funcționarii îmi sînt cunoscuți.

Douăzeci de băi mai trebuie, și ne scăpăm copila. De cheltuială, bun e Dumnezeu, vor mai crede creditorii; și cu copiii sănătoși se plătesc toate dar, 150# ce s-ar mai cheltui.

La revedere,

I. Heliade R.

[pe margine]: Dacă a primit d. Kiriloff scrisoarea dintii, nu-i mai da pe aceasta, iar de nu, pune i-o într-un plic și dă-i-o. Spune-i că i-am mai scris una și zi-i să facă cum va ști să nu mă lase, și la venirea mea, peste 3 săptămîni, ne regulăm.

Vă sărut pe toți, că nu mai ajunge hirtia să vă sărut bine. Virgilei i-am luat, din Viena, *Bohemienele*.

[adresa pe plic]: Madame, madame Marie Heliade Radulesco, Bucarest, strada Polonă, nr. 11

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.045

Pistyan, 1866, sept. 5

Surioara mea,

Astăzi, luni, la 5 septembriu, Maria are 19 băi în Pistyan, din care trei sînt în noroiul special, ce este și mai cald.

La ultima scrisoare ce v-am scris, Maria avea făcute 11 băi. Într-însa vă relatam starea răului în descreșterea lui. De atunci încoace tot mai descrește. A fost însă așa de mult și așa de greu, încît are necesitate de mai mult timp ca să se ducă cu totul.

Progresul ce s-a mai operat, prin ultimele nouă băi, este că plagele s-au izolat cu totul de carnea cea sănătoasă, și marginile lor se tot restrîng în-între, de unde sta umflată și răzbuzată afară cu toată impertinența hidoasă, astăzi sînt triste, învinse cu totul. Sănătatea le-a luat în picioare și natura, cu timpul, va face restul.

Brațul din umăr pînă în cot și-a luat forma lui naturală, din cot pînă în mîna asemenea. Răul localizat este izolat cu totul și s-a dezumflat mai

mult de jumătate de cum îl știți. De cînd a început a face băile tinoase, adică cele trei din urmă, progresul se vede mai repede.

Sper, vrînd Dumnezeu, că după alte cinci-șase băi să vă bucur și mai mult. Tot ce dorec este să ne lase timpul a se împlini peste tot 40 de băi. Avem pînă astăzi 25. În două săptămîni de astăzi se îplinește cura.

Maria e mai veselă, are poftă de mîncare și de dormit *πότε θά φάμεν, ποῦ θά πλαγιάσομεν*¹ [vorba] popii lui d. Aristia, aci la noi se potrivește mai bine.

Dimineața cafeaua cu lapte se știe, la prînz punto la 12 mîncarea, *după regula nenzească gum ze gade*, seara la 8 iar cafea cu lapte și apoi a doua zi tot așa.

Dama aia cu cărțile tot maritagiuri vede în cărți. De se va realiza vreunul la București cu fetișoara blondă, apoi n-are încotro, cată să se realize[ze] toate, și dama d-aci devine o nouă Casandră, bună d-a spune norocul la toate fetele.

Tot ce mă bucură mai mult este bucuria ce se vede pe fața copilei; i s-a limpezit fața și i-au pierit temerea ce-i aducea tot cugete spăimîntătoare. Ba încă o vezi și cu nazurile ei de cînd brațul a început să ia formele naturale. Și mai virtos din răsfățaturile mele, unde o vezi că comandă la bucate, la turte napoliane, la omlete cu smeură, la budince, la cîte alea toate. Și apoi zice că o doare mîna, o dor vinele, ca să poată copila tatii dormi. E o năzuroasă și jumătate, și mie îmi crește inima văzînd-o. Între altele pretinde că o să scoată și pe Frusinica din chiverniseală, o să-i ia fierul de călcat din mînă.

Banii din Viena n-am scris să mi se trimeată. Să rămîie acolo pentru spezele întoarcerii. De cînd am luat telegrama ce-mi anunță de acei bani, am început a cheltui din rezerva ce aveam. Cred să-mi ajungă la a patruzecea baie.

Am uitat să-ți spui: după toate sim[p]tomele și după spusa doctorilor Pietta și Cherer d-aci, osul n-a apucat să fie atacat, și de aceea s-a văzut un progres așa de repede. Tot ce a fost este că pe lîngă os se formase un fel de măcinătură.

De la cele trei băi tinoase și locale, sănătatea ce luase deja puteri a contrabalanța[t] răul, începu cu vigoare a mătura cu *sictir* răul. Și de la prima baie tinoasă a început a da afară o materie ca niște drojdii, ce nu poate fi decît acea măcinătură. Dor n-a avut nicidecum copila la oase, ci numai la vine. Vinele acum, simțînd mai mult, și dor mai mult, pînă se vor înmuia cu băile mocirloase.

Aceste băi nu se fac peste tot, ci numai la braț. Și așa, de trei zile încoa, se iau cîte trei băi pe zi. Una de pămînt, locală, la 10 ore dimineața, apoi spre spălare, cea generală în apă minerală; și seara la opt ore alta parțială, acasă, tot de apă.

La revedere, vă sărut pe toți, tatăl vostru,

I. Heliade

¹ Cînd vom minca, unde vom dormi (gr.).

P.-S. După calculul ce fac, pe la capătul lui septembr., vom fi cu voi. Avem astăzi 5 și cu 15 zile, pentru alte 15 băi fac 20, și vreo 6—7 zile pe drum, iată 27. De vei vedea pe d. Kiriloff, arată-i mulțumirile mele. I le voi arăta și în scris cu a doua scrisoare.

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Héliade, Bucarest, strada Polonă, nr. 11

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.168

Pistyan, vineri 16 sept. 1866

Surioara mea,

Astăzi, vineri, Maria are 30 de băi mari de apă; alte 30 mici locale tot de apă, care, după zisa medicului, două valorează cit una în efect, prin urmare 15, și peste tot 45. Afară de cele 6 din Baden și de alte 12 de tină caldă.

Acestea din urmă pe cit fac de bine, pe atita înmulțesc durerile, deșteptind nervele amorțite, și prin urmare din 6 în șase băi cată să se mai precurme cite două-trei zile.

Plecăm din Pistyan de azi într-o săptămână, adică vineri, la 23 sept., și pină atunci are Maria 40 de băi mari, 40 mici, adică 60, afară de cele șase din Baden și de cele din tină cite s-or face.

Descrierea mersului boalei ți-am făcut-o pină unde era, în ultima scrisoare, mi se pare de la 5 sept. Toate mergea cu bucurie pină la începerea băilor de tină. Cum s-au început acestea și s-au luat trei băi, pe lingă cite v-am scris se mai arăta și altă simptomă de buc[ur]ie. Deodată mina, ca prin insti[n]ct, singură se grăbea să-și ia funcțiunile sale. Spre exemplu, cind îi căzu într-o zi Mariei din mină batista, se pomeni că mina dreaptă sări singură să ia de jos obiectul căzut. La a treia baie, de unde mina pină aci era ca un lucru străin și cădea ca orice lucru, cind o lăsa din mina stîngă, începu a se ține singură, după voie, dar a se ține ca o mină debilă încă mult. Știți că umărul drept era tras după mină ca unul ce purta ceva greu. Acum s-a îndreptat cu totul în cel mai întreg echilibru.

De la a 4-a și a 5-a baie de tină începu dureri atroci. La a șasea, din prescripția doctorului, a cătat să le lase pentru cinci zile și să continue numai cu cele de apă.

Noi ne-am speriat. Doctorul s-a bucurat. Zice că durerile sînt semn că vinele, carnea amorțită s-au deșteptat, au viață într-insele și de aceea simt durerile. Și că acesta se urmează la toți citi se trată aci, și că aceasta este cauza că le dă atit de tirziu, pină se mai prepară părțile amalate cu băile în apă minerală.

Încetă băile de tină trei zile și durerile se alină. Acum, cu alte 6, ce a mai făcut iar, crescură durerile, încit seamănă că o să mai spargă undeva. Doctorul zice că nu, ci natura vie se luptă cu răul și că locurile amalate cind se umflă, cind scad, inflindu-se la fiecare period. tot cite mai puțin,

pină nu se vor mai infla. Spune încă că fără dureri și fără aceste fenomene nu vine sănătatea; cată să trecem pe acolo.

De n-aș vedea umărul îndreptat și plagele blinde și muveamentele brațului, aș fi pierdut speranțele. Tot însă ce face bine e bun.

Doctorul zice că și cînd se va vindeca de tot, tot o să mai rămîie brațul vîreun an, doi ca un barometru, să o doară cînd se schimbă timpul.

Biata copilă, rabdă cu mulțumire cînd știe că durerile sînt semn de simțire sau de viață, și că mai bine dureri decît amorțire. Poftă de mîncare are și oarecare distracție cu bunele cunoștințe ce am făcut.

Pe lîngă dama despre care v-am vorbit și care este damicelă ca de vreo 30 de ani, mai veniră din Presburg cu fratele lor, ofițer vulnerat în rezel, alte două damicele, fetele unui fost guvernator al Transilvaniei. Una este cocoșată din cauza clavirului; e mare artistă. Amîndouă sînt bine educate și instruite. Cea cocoșată iubește mult pe Maria, și parcă văd pe Elinița noastră. Această familie șade cu chirie în casele arendatorului băilor, ce are și el vreo zece copii, din care unul fată mare.

La 8 septembr., adică la 7 seara, damicela ce totdeauna a căutat pe Maria în complot cu cele două surori și fata stăpînului casei, adică a arendatorului, se puseră fără să știe nimeni și făcură un corbeliu cu totul și cu totul împletit de flori, fundul, pereții, mînușa și tot ce era într-însul de flori, lucrat cu mare artă și gust, încît n-am mai văzut ceva mai frumos; roze, vanilii, cipres, rescia, toate felurile de flori și floricele, toate felurile de frunze și firicele era puse după specie și culori în mare armonie. Și cînd eram seara la cafea ne-am pomenit cu acest corbeliu pentru Maria, la ziua ei. De la prima impresie de bucurie văzui copila că o trece lacrămile cu cit observa florile și lucru întreg, și nu plîngea de altceva, decît pentru că nu e puțină să trimeată mami acest corbeliu.

Altmintrelea, afară de dureri, e bine copila. Ba încă, cum v-am scris, s-a și fudulit, vede că e bine văzută, că o amă și o caută fete de familii mari și binecrescute. N-are [voie] să iasă afară (și iese în toate zilele) și haț se înhață de brațul tată-său. Parcă cine știe ce este, unde se vede și ea că se ocupă oamenii de dînsa.

De me-i răspunde la scrisoarea aceasta, să-mi scrii *poste-restante la Viena*, căci la 23 sept., vineri, plecăm d-aci.

Fiîndcă e vorba de Viena și de plecare, să facem și puțină proză. Eu n-am atins pină acum cei 50# ce s-au trimis la Viena, și crezînd că la plecare, pe lîngă ceea ce mi-au mai rămas, o să-mi mai trebuiască poate vreo 3—4 galbeni pe drum, am scris alaltăieri d-lui Dumba să-mi trimită 50 de fiorini, adică ca la 8# din cei 50#. Mi-a trimis omul pentru mine, dar îmi scrie că de la d. Vlasto n-are nici un mandat. Cum se poate să nu scrie nimic în timp de o lună de zile aproape, adică de la 25 august? Ce este cauza? Trimite de întrebă, că în acei bani sper să mă pot întoarce, și apoi în Viena voi face o figură foarte rea înaintea bancherului ce abia mă cunoaște din nume. Fă cum să scrie mai curînd d. Vlasto. Nu pot pricepe această mistificație de la dumnealui, afară numai dacă nu i-a dat nimeni nici un ban.

La revedere, vă sărut pe toți, și de nu mă vor ține banii în Viena, pe la zilele dintii ale lui octombrie să ne vedem sănătoși.

I. Heliade R.

[*Pe marginea penultimei pagini scrie următoarele*]:

De câte ori încep să scriu, mă gândesc și la amici, și las să scriu după datine la capătul scrisorii. Când iată apoi că se termină hîrtia. Fie dar și pe margine. D-lor Aristia, Exarcu, Ananescul¹ strînge-le mîna cordiale din parte-mi și să-i aflu sănătoși cu familiile dumnealor.

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Héliade Radulesco, Bucarest, strada Polonă, nr. 11

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 148.571

Pistyan, marți, 20 sept. 1866

Surioara mea,

Cu această ultimă a mea scrisoare din Pistyan, eu și Maria vă facem o vizită prin această cartă ca o arvună de venirea noastră peste curînd.

Trăsura vine poimîine, joi seara, și plecăm vineri la [*indescifrabil*] și ne punem pe drumul-de-fier.

Băile, însă, sau cataplasmele de pămînt au operat atîta, încît poate să ne reție din drum, căci nu cutez să duc pe Maria cale de 8 ore în trăsură și să se strice ce bine s-a putut face; avea nevoie de cîteva zile de repaus. Aștept pe doctor astăzi să-și dea el ultima părere și prescripțiunile pe viitor.

Tot ce îmi face rău este ideea că nu voi afla cei 42 # în Viena (căci 8 #, cum ți-am scris, mi-a trimis d. Dumba). Nu pot pricepe încurcătura ce s-a făcut la Vlasto.

Era de mare necesitate să mai ședem în Pistyan vreo săptămînă, cum e timpul bun, mai virtos că energia cataplasmelor de tină a adus răul la crize, și tocmai în timpul crizei sînt nevoit să plec; căci de se vor termina banii ce am cu mine, și la Viena nu va fi venit vreun ordin sau mandat de la d. Vlasto, ajung să nu pot a mă mai mișca nici din Pistyan la Viena, unde tot mai sînt oameni ce mă cunosc.

Aș fi vrut să șez mai mult, dar cînd mă gândesc la bieții datornici, mi se rupe inima; îmi vine să las tot și să viu în brațele lor. Ce vor fi făcînd bieții oameni fără mine? Mult trăiam bine cînd eram cu dînșii, căci cum mă sculam dimineața, dam cu ochii de dînșii, și se veselea inima pînă seara. Nemaiavînd acele mulțumiri spre distracție, aci m-am pus pe scris și am lucrat ca niciodată. Dacă nu altceva, va rămînea la copii ce am lucrat.

Aștept încai la Viena răspuns la ultima mea scrisoare din 16 sept. și la telegrama ce ți-am trimis a doua zi la 18 (cred.)

¹ Dimitrie Ananescu (1831—1885); profesor la Colegiul „Sf. Sava“; primul doctor în științe naturale din țară; ginerele lui Const. Aristia.

Să ne vedem sănătoși. Arată amiciele mele dd-lor Exarcu¹, Boierești și Foru [Costaforu²], Aristia și Ananescul. Pe voi vă îmbrățișez cu căldură.

Ai văzut ce politicoș sint când am loc să scriu pe hirtie? Eu aș fi om de omenie când aș avea cu ce. Loc să am, și apoi fac tot [*cuvînt în limba greacă, indescifrabil*]

La revedere, cu bine, tatăl vostru,

I. Heliade R.

În momentul de a închide scrisoarea primii telegrama ce îmi anunța că s-a trimis bani la Viena.

[*adresa pe verso*]: Madame, madame Marie Héliade Radulesco, Bucarest, strada Polonă, nr. 11.

Colecția George Potra

București, 1867, iul. 22

Dragă surioară,

Am primit scrisorile voastre din Ploiești și ultima din Cîmpina de la 18 iuliu, adusă prin d. Basni, cum și zmeura adusă prin d. Obedenaru³.

Mulțumesc lui Dumnezeu că ați ajuns sănătoase și sînteți bine. Eu sint sănătos, dar tot strimtorat și trist de multe necazuri. Știi cum m-ați lăsat de mîhnit pînă la suflet, și de ce, pe lingă întristare, bănuiam că se va mai întimpla, tot n-am scăpat. Relatîndu-ți această întîmplare, nu este ca să-ți comunic durerea, ci ca să te bucuri că nu s-a făcut pe placul voitorilor de rău și chilipirgiilor.

A doua zi după ce ați plecat, mă pomenii cu doi indivizi și cu un sub-comisar. Îi întreb ce pofțesc. Îmi răspund că au venit să puie secestru pe fondul caselor, cu grădina, pe chiria lor, pe pensie și recompensă și pe casele de la Cîmpina. Pentru ce, întreb? Pentru datoria ce ai la Mărgărit Ioviță⁴ de 1.000 galbeni din anul 1842. Am crezut că iar este ceva cu Eliad Românul⁵ și îmi confundă numele, ci nu, acest Mărgărit Ioviță este un-

¹ Constantin *Exarcu (Esarcu)* (1836—1898); medic și diplomat; fost ministru al afacerilor străine în 1891. A avut un rol important în întemeierea „Ateneului român“.

² Gheorghe *Costaforu* (1821—1876); jurist și om politic român; studii la Paris; profesor de drept civil și penal la Facultatea de drept din București; rector al Universității (1864—1871); deputat, ministru de interne, externe; ministru plenipotențiar la Viena.

³ Mihail *Obedenaru-Gheorghiad* (1839—1885, Atena); medic, diplomat și publicist; profesor la Universitatea din București; membru corespondent al Academiei Române, căreia i-a lăsat întreaga sa avere și o bogată colecție de manuscrise și documente istorice. Prieten și medic al familiei I. Heliade Rădulescu.

⁴ Mărgărit *Ioviță*; creditorul lui I. Heliade Rădulescu, de pe urma răposatului său cumnat Tihon (Tichon) Marinescu.

⁵ *Eliad Românul*; negustor, moșier, rentier; proprietarul hotelului „English“ de pe Calea Victoriei, peste drum de Teatrul Național (București).

chii nepoților lui Tihon și acei 1.000# sînt după zapisul ce a rămas de la Tihon. Dar am chitanțe, zisei eu cu singe rece, că acel zapis este mai mult decît răfuit. Acele se vor arăta înaintea judecătii, acum cată să punem secevestru, după garanția ce a dat Mărgărit.

I-am lăsat să facă formele și n-am primit să suscriu nimic. Mi-am cătat, după ce s-au dus, chitanțele de ciți bani am dat de la început.

În anul 1845 am trimis lui Tihon la Paris, am dat surorii sale și altei persoane ce-mi scri[se] el, peste tot	260#
În anul 1846 alți	197
În anul 1847 alți	193
În șase luni prime ale anului 1846	116
S[ur]orilor lui cu ce le-ai dat tu și eu de 3 ani aproape ..	100
Fratelui său, Manolache, și cumnatului său, Mărgărit, de la 1863 pînă la 1867, iunie 29, în 8.094 lei	253
Peste tot.....	1.119#

Am dat dar 119# mai mult peste 1.000. Însă dacă e vorba de dobîndă, s-a îndoit 1.000, și s-a făcut 2.000; s-a îndoit atunci și ai mei 1.119, și s-au făcut 2.238. Unde le mai sînt pretențiunile?

M-am dus la tribunal. Am arătat absurditatea judelei. Ce a mai rămas. Au căzut pretențiunile. Visteria a respin[s] orice secevestru:

1) pentru că pensia este dată dimpreună cu recompensa la bancă prin firme, pînă la 1 febr. 1868 și al doile, recompensa nu se poate secevestra, și din pensie numai a treia parte, dacă va avea să ia ceva la judecată. Tribunalele sînt în vacanță pînă la 15 august.

Acestea ți le scriu nu ca să vă întristați, ci ca să vă bucurați, că fiind nimic, să știți că s-a răfuit și această datorie.

Fără acest eveniment, eu credeam că tot mai am să dau.

Vă îmbrățișez pe toate, că nu mai am loc de scris. Tatăl vostru,

I. Heliade R.

[pe marginile a două pagini sînt adăugate următoarele]:

Am fost însă supărat foarte că a cătat să-mi ia trebile, să umblu de pe [după] acestea și pe deasupra a[m] cătat să schimb datoria de la Bălăceni cu 3 la sută de la 400# și grație amicului Scarlat [Kretzulescu], cu casele frumoase, să treacă la Pume¹ cu 1 la sută. Mai am un lor [?] de 100#; și de banii, pînă să învelesc cite s-au făcut, Dumnezeu e bun, dar pielea mea știe.

[adresa pe plic]: Domniei-sale d-na Maria Heliade, la Cîmpina, cu un grop cu cinci lire

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.943

¹ Jacques Poumay; bancher francez stabilit la București.

Surioara mea,

Fac urări și pentru Santa Maria mare și mică ca să trăiești și să vezi sănătos și fericit pe fiu nostru Ioan, după cum dorim.

Am scrisori de la dînsul și ți le trimit. Nu știi cui a semănat că a început și el a scrie prin jurnale? I-am scris că necesitatea a fost de astă dată, cînd nu se ardica nici o voce să apere patria lui de calomnii, a fost de nevoie și de datorie să facă ce a făcut. Dar pînă aci, și să-și caute de studiu. Îmi pare bine că la vîrsta lui articolul lui este foarte stîmpărat și fără patimă. Toți l-au lăudat în toate partitele.

Dacă nu v-am scris de mult, cauza a fost că nu mă puteam scula nici din pat. Am răcit și m-a apucat dorul de mușchi cu înțepenirea picioarelor, cum am mai suferit acum vreo patru ani tot pe timpul acesta. Atunci...¹, ah, vai de mine! Dar am plîns de ajuns eu, ce să vă mai aduc aminte de atunci.

Astă răceală m-a ținut mult în casă fără să pot face nimic p-afară la nevoile din toate părțile. D. Obedenarul mi-a aplicat un sinapism mare, încît pînă acum am semnele ranelor. Acum sînt mai bine și alerg să fac ceva bani ca să vă trimit. Ah, copiii mei, cînd mă gîndesc la voi cum trăiți cu micile mijloace ce v-am dat la plecare! Nu știu cum mai trăiesc după atîtea lovituri din toate părțile și de tot felul.

M-am adresat, surioară, la vodă, și i-am dat o petiție pentru case, după încurajarea ce mi-a dat, dar după o lipsă peste Olt, la Rîureni, aflai la reîntorcere că apostilînd petiția la consiliul de miniștri, aceștia au decis ca să mă trimită a trage guvernul în judecată. Lungă cale, lungi nevoi.

Dumnezeu să vă ție sănătoși și să mă aflați mai ușurat decît cum mă aflu acum.

Oh, ce greu îmi e singur, cînd nu-mi mai iese din gînd cu cine mă aflăm [mai] an pe timpul acesta. Doamne, dăruiește la toți părinții pe copilașii lor. Parecă nu mai sînt pe lume, toate le uit, ca un idiot, numai ceea ce mă doare nu pot uita.

Maica lui Dumnezeu! Cunoști dorul de la picioarele crucii, aibi mizericordie de toate mamele și de toți tații. Dă sănătate Mariei, care îmi mai rămîne, și consoal-o din înălțimea cerurilor, consoală-mă ca să o poci consoala.

Mă ia[r]tî, surioară, că astfel de tristă scrisoare îți trimit, dar nu mai pot. Bine că îți scriu cînd sînt sănătos, iar nu cînd eram bolnav, că era să vă pară mai greu.

La revedere,

I. Heliade R.

[pe margine]: Ionel îți trimite o tasă mică de cafea.

[adresa pe plic]: Domniei-sale doamna Maria Heliade Rădulescu, la Cîmpina

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/6

¹ Punctele sînt în original.

București, 1868, aug. 12

Dragă surioară,

Ioanel mă va reprezenta în ziua de solemnitate a familiei noastre. Rog pe Maica Domnului să-ți dea sănătate și să facă a mi se mai împuțina durerile în care mă dezbat ziua și noaptea. Sărută copilașii ce ai lângă tine, ce cu mine împreună se roagă lui Dumnezeu pentru părinții lor.

Societatea Academică începe peste o zi, două, și nu pot [a]mă absenta din București, spre a lua diurna ca să-ți trimit ceva bani.

La reve[de]re, draga mea, și Dumnezeu cu voi și cu mine.

I. Heliade R.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.272/3

București, 1869, sept. 18

Draga mea mămușoară,

Am fost mai mult decit prizonier cit a ținut 45 de zile Societatea Academică, și deodată cu dînsa Adunarea deputaților, 15 zile, și noaptea Comitetul teatrelor, cu contractele actorilor.

Prizonierii pierd libertatea, dar timpul este al lor; mie și timpul mi se luase. Am scăpat în fine de la 15 ale curenteii, și mă simț ferice că pot să vă scriu astăzi. De acum înainte vă voi scrie pe toată săptămîna.

De trei zile, de cînd sint liber, am putut face 60 galbeni ca să vă trimit, și dacă nu ți-am depeșat o telegramă ca să-i fi avut pînă acum, cauza este că Alexandru a scris că era însărcinat de tine a se duce la d. Dumba pentru bani. Și de vei fi luat de acolo, cată să fac față la polița ce aștept; și nu am ca să-i trimit de astă dată îndoîți: o dată să-i trimit prin bancheri, și altă dată să soldez polița.

De nu vei fi luat bani, nu mai cere, telegrafiază-mi, și-ți voi trimite [*indescifrabil*] mandatul prin telegramă. Telegrama ta să fie numai într-o vorbă: *expediez*.

Nu pot să-ți descriu, mămușoară dragă, situațiunea în care am fost în captivitatea ce ți-am arătat mai sus. În trecut, prin toate nevoile și amarurile necontenit, zilele mele aveau o relațiune între dînsese. Ziua de ieri își lăsa impresiunile sale bune sau rele zilei de astăzi. De vreo două luni, însă, mă aflu într-o situațiune stranie și necunoscută. Fără a pierde memoria, fără a înceta din laborile mele cu scrisul, simț însă că fiecare zi parcă ar fi izolată de zilele trecute, parcă s-ar fi rupt șirul între dînsese, fiecare zi parcă ar fi o insolă abia cit un punct în oceanul nemărginit al timpului.

De Academie am vrut să mă mîntui, dîndu-mi demisiunea. Trei săptămîni am stăruit să mi se accepte, ci a fost cu neputință. Mi s-a spus că demisiunea mea este una cu a da lovitura de moarte a acestei instituțiuni. Mi s-a vorbit de *devoir*, de datorii de către oameni ce n-a vrut să albă în viața lor decit tot drepturi.

De m-am determinat a mă sacrifica și în anul acesta, a fost singurul cuvânt ce mi l-am dat eu însumi. Nu m-am uitat adică la ciine, ci la al cui este ciinele. Am crezut că nu mă pot trage pînă nu mă voi explica cu Domnul, care și el este membru al acestei societăți și care, dacă în adevăr se distruge cu tragerea mea, nu se cuvine a o face fără știrea și consintimentul lui.

Draga mea Eufrosina, te-am uitat, scumpa mea copilă, cu descrierea situațiunei mele. De azi înainte îți va scrie tata mai mult. Sărută și consolă pe mama.

Matilda scrie înadins din [*indescifrabil*] pentru voi. Se poate trăi acolo foarte bine [cu] 600 franci pe lună, cari fac mai puțin de 50 galbeni, să punem însă 60 pînă la 65#. Matilda descrie înadins traiul familiei sale, ca să vă faceți o idee despre cum ați putea petrece acolo.

Vedeți ce zic medicii, ce climă pot a vă recomanda.

La revedere, cu fericire,

Tatăl vostru

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Héliade Radulesco, Vienne, recommandée aux soins obligeants de mr. le dr. Sigmund de Friedemann, Leopoldstadt, Weintraubengasse nr. 5.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.467/7

București, 1869, sept. 20 s.v.

Scumpa și draga mea mămușoară,

Ți-am promis că îți voi scrie regulat pe toată săptămîna, și o fac. Încă nu sînt în starea mea normală, adică cu nevoile, dar și cu timpul meu. Însă tot am început a mai avea timp ca să pot întîmpina nevoile.

Cum a venit Alexandru și mi-a spus că n-am să aștept poliță pentru că n-ai luat bani, îndată astăzi mă dusei la bancher să-ți depeșeze 60#; ci fiind dîmine[că], era închis și lăsa pe mîine. Depeșa vine mai nainte decît scrisoarea aceasta.

Atita putui a-ți trimite acum, săptămîna ce vine cată să trimit și băiatului. Ș-apoi iar vă voi mai trimite.

La Societatea Academică v-am scris, mi se pare, că se cuvenea în drep-tatea mea să nu pot a voi, a face ce îmi propusesem; mă umileam de tot.

Peste cinci zile este spre vinzare *Echilibru antitezelor*, peste două săp-tămîni ies 10 mii de *Istoria românilor*. Sper a-mi intra înapoi din spe[ze]le făcute. Și cugetul tot la voi îmi este, pentru că mă simț ferice cînd aud că poți să pleci în climate mai dulci și mai salutare. Nu știu însă dacă iarna, mai la amiază decît Nisa, nu este și mai dulce.

Eufrosino, copila mea, cum ți-a sărutat tata fotografia, cum îți sea-mănă, dilecta mea copilă, e dulce și frumoasă ca tine, și nu știi cum te vede ochii tatii. Sărută și tu pe mama cu tinerețea și ardoarea cu care te sărut eu pe tine.

Dimpreună cu *Poeziile*, cu *Imnul Creațiunii* și cu *Echilibrul antitezilor*, vă voi trimite pentru d. Vegezzi-Ruscalla și procesul-verbal în ca[re] se scrie că Heliade l-a propus de membru onorariu al Societății Academice, și în unanimitate a fost aclamat de toți.

Dragă și scumpă mămușoară, svoală sufletul meu după tine la vederea obiectelor ce mi-ai trimis. Mă încălțai astăzi când mă primenii și cîntam ca copiii în gîndul meu cîntecul ce ieșise în anul nunții noastre:

Mă spală, mă primenește,
Cu scurteica mă-nvelește...

Se sfîrșea cu *mă-ncălzește*.

Să-ți dea Dumnezeu sănătate, mămușoară, că îmi dă și mie atunci viață.

Dulce, dulce vă sărut, mămușoara și copila mea! Și tot vă mai sărut. Scriți-mi că puteți pleca tot la sănătate și toate amarurile mi se îndulcesc. La revedere, dilectele și scumpele mele, mamă și copilă, copilă și mamă.

La revedere, tatăl vostru mai dulce decît.

Heliade

Banii sînt trimiși în napoleoni 36, adică 728 franci.

[*adresa pe plic*]: Madame, madame Marie Héliade Radulesco, Vienne, Wasserhailanstadt Gainsarn, près de Vöslau

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.380/1

MARIA HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE SOȚUL SĂU
ION HELIADE RĂDULESCU

1823 octombrie 3

Suflet al sufletului meu, primește inima-mi mihnită, împreună cu aceste suspine ale mele, pricinuite de plecare.

Fii credincios dragostei tale întocmai ca iubita ta, și sfirșitul cel dorit se va ivi. Dragostea mea! Îngrijește-ți mereu preascumpa sănătate, dacă într-adevăr mă iubești. Nu te întrista pentru această despărțire, căci ea ne va consolida iubirea, de crezi și tu ca și iubita ta. Nu uita acele din urmă clipe pe care dragostea ni le-a dăruit, clipe ce-au fost cele mai scumpe din viața mea, clipe ce le voi păstra împreună cu tine, ingerul meu, în străfundurile inimii mele, pînă la ultima suflare!

Fii sănătos, tu, suflet ceresc!

[Maria]^a

Colecția A. Marinescu-Nour

Alta, la 8 oct. [1823]

După examenul privitor la această sănătate a mea mult dorită, declar că pînă în clipa de față sint sănătoasă. Din Cîmpina v-am scris în scrisoarea mamei mele, pentru că prilejul nu prezenta siguranță, ca și acum, eu nu am modalitatea sigură, și de aceea vă scriu în treacăt, însă de îndată ce voi intra în Brașov, vă voi scrie în fine pe larg. Am străbătut calea Vlahiei¹ cu mari primejdii din pricina hoților, care au făcut multe rele unor negustori, așa cum mi-au relatat chiar aceștia, iar acum mă aflu într-un sanatoriu, și abia am izbutit să stau 48 de ore, în timp ce alții stau și cite 10 zile, și este aici atîta infecție, încît mă tem că mă voi îmbolnăvi. Scrie-mi, te rog, și adresează scrisorile-ți destinate mie către părintele Theodosie, chiar din

¹ Șoseaua națională, care merge paralel cu Valea Prahovei, spre Brașov.

^a Toate cele 14 scrisori grecești sint copiate de Heliade într-un caiet; după cum se vede, au mai fost și altele, dar lipsesc; traduse de Mihai Caratașu și Anastase Caratașu.

piață, la Biserica Grecilor. Serie-mi dacă Tudorița ți-a remis biletul meu către nobila-ți persoană, pe care i-l dădusem să ți-l înmineze în momentul plecării mele. Te asigur, și acum, că eu gîndesc aceleași lucruri despre persoana ta, gînduri despre care și atunci ți-am scris, și că mai curînd am să renunț la lume, la viața mea decît la cele ce-am promis, eu sînt aceeași pe viață.

[Maria]

Răspuns la data de 2 noiembrie [1823]

Mă plîng, da, eu mă plîng, suspin, plîng, suport dureri, simt că sufăr și nu sufăr decît fiindcă simt! Vai! Ce? Și de la cine pot să sper în afecțiune de acum încolo? Din moment ce chiar iubitul meu mă părăsește în suferințe, da, el, care în momentele de fericire mă numea perechea lui nedespărțită și acum se mulțumește să mă viziteze spiritul lui, dar oare acest sensibil spirit vede el rănile mele? Simte el nenorocirile mele? Ah, de nu le-ar mai vedea, din moment ce nu le simte, și de nu le-ar mai simți, dacă s-a mulțumit să mă părăsească! Nenorocita de mine! Suspînă, lamentează-te, varsă tu lacrimi de dragoste amestecate cu plînsul, căci iubirea ta nu are răsplată, da, nu te opri, căci nu ești îndreptățită plîngînd, intrucît îți îndeplinești datoria, pentru care te-ai născut, căci nu te-ai născut decît pentru a-ți cunoaște iubitul, și nu l-ai cunoscut decît pentru a ajunge ceea ce ești. Ah, fie s-ajung și într-o stare și mai de plîns, și voi găsi în nenorociri consolarea, pe care am aflat-o cunoscîndu-l pe el.

Trăiește dar acolo unde îți face plăcere, și mi-e destul, îmi ajunge, fiindcă dacă mai există încă urme de iubire, compasiune și tandrețe în inima ta blajină, nu vei fi mulțumit decît tot așa cum mă mulțumește și pe mine. Ah, curînd îmi voi vedea iubitul intrînd în mod operativ în dormitorul iubitei sale, ținînd în mîna lui dreaptă viața ei, iar în mîna stîngă pe Eros purtîndu-i inima, da, pe acel Eros inimos, care prin pieptul său străpunge orice pericole și ajunge cu bine acolo unde face plăcere și îl și mulțumește, și atunci vei vedea că aceeași muribundă se va afla în brațele iubitului ei, iar lacrimile mulțumirii o vor trezi din moartea bucuriei.

Fii sănătos!

[Maria]

Răspuns la 7 noiembrie 823

Preadulcele meu! Tu, în această crudă și pătrunzătoare scrisoare a ta, te-ai ambiționat cît mai mult să-mi sfișii inima și să confirmi prin inscripția *Alta eu!*, fără a-mi dezvălui ceva în legătură nici cu preascumpa pentru mine sănătate a ta, și nici altceva din cîte tu gîndești că mi se cuvin, să știu și eu dintr-ale tale interese. Ai dreptate, pentru că, dac-ai fi fost același, nu puteai să ți-o imaginezi pe Marița, precum îi scrii, dură, nemiloasă,

insensibilă etc., ci ai fi socotit că ea este foarte neschimbată în tot ceea ce a hotărît în legătură cu această dragoste pînă la ultima ei suflare, și ai fi avut compasiune pentru ea, dacă ai vedea-o că, pe lingă faptul că ea nu este în stare să-și potolească propriile-i dureri, mai are și durerile tale, dintre care și pe cea mai mică chiar o simte multiplicată. Dulce și tandrule Heliade, această scrisoare a ta m-a uimit nespus de mult, deoarece nu știu ce, sau mai curînd cine ți-a inspirat o astfel de idee despre mine. N-o pot atribui nici uneia din comportările și nici gîndurilor mele, pentru că toate ale mele cu privire la tine, sacrificiile ce în orice împrejurare eu eram promptă în a le face pentru tine, chiar și alte gesturi bune pe care tu le știi... trebuie să te fi convins îndeajuns încît să fii sigur că, atîta timp cît eu respir, sînt și vreau să fiu statornică în dragostea noastră și sinceră în prietenie. Iată neschimbatele gînduri ale nedreptății tale Marița. Prin urmare, nu mai îmi scrie pe viitor dojeni și ocări, căci nu acestea sînt roadele în schimbul a tot ceea ce a sădit inima-mi naivă într-a ta. Iar dacă crezi că sînt o femeie cu un asemenea caracter, nu-s demnă de iubirea ta, dar nici nu merit să mai îmi scrii.

Nu uita tu, stăpînul meu, tot ce mi-ai promis, iubește-o pe Marița ta și sper că în curînd te voi vedea. A, gînd nespus de dulce, ah, tu speranță vie. Acest gînd îmi dă puterile cu cari refacerea sănătății mă ține în urmă. Iubește-mă, tu lumina mea, atît cît ar trebui să te sperie și să-ți repugne numele Marița, dacă -- după cum spui -- cu el numești nenorocirea ta.

Cea pe viață...

[Maria]

Răspuns la 18 decembrie [1823] la scrisoarea din
17 noiembrie

Ah, viața tu a vieții mele, încetează de acum înainte de a mă nedreptăți, întrucît dacă scrisorile mele sînt trimise într-așa fel încît să-ți provoace lacrimi, și nu contrariul, ele mă vor determina să încetez de a ști scrie, și cînd eu mă voi pomeni privată și de această corespondență, nu îmi rămîne altă consolare decît moartea.

Iubește-mă, tandrul meu, precum te iubesc, aibi aceleași gînduri, și curînd te voi vedea.

[Maria]

Răspuns la 27 dec. [1823] la scrisoarea din 12 dec.

În clipa aceasta am primit străpungătoarea ta scrisoare, în care altceva nu am simțit decît dojeni și ocări. Ah, niciodată, tandrule! De ce te grăbești? Lasă ca preasubtilul tău discernămînt să judece aiddoma unei alte Pallas Atena homerică, și nu mă mai condamna drept o insensibilă (ca

să nu zic ca pe o răătăcită ibovnică), pentru că poate și eu aș fi în stare să am aceleași dojeni pentru tine. De vină e spitalul, și apoi eu nu pot să încredințez scrisorile mele către tine fiecăruia. Încetează, deci, de a mai fi nedrept pe viitor cu nenorocita de mine, deoarece timpul, care seceră totul, stinge totul, tot el este și tatăl adevărului.

[Maria]

Alta la 28 dec. [1823]

Ah, să descriu suferințele mele? O, tu, inimă nespus de rănită! Tu ești crîncen sfișiată, ah, viață! Ce viață? Mai bine încetez... Nu, eu vreau să trăiesc, sperînd, mă mulțumesc cu această nemărginit de chinuită viață a mea. Speranța că Heliadé ține la mine, el, care niciodată nu-și tăgăduiește cele ce mi-a promis, speranța că gîndurile lui conștiente și libere nu-l vor lăsa să se arate necredincios dragostei cu care îmi este dator, îmi dă viața mea.

Este timpul acum să te felicit de ziua ta și să-ți urez toată fericirea, o dată cu toate rudele tale, și în special cu iubita ta soră, pe care o sărut mult din adîncul sufletului. Aibi grijă, stăpînul meu, să te achiți de toate îndatoririle față de patria ta, tu te afli într-un post, deci poți, aidoma unui alt soare, să risipești întunericul ignoranței, strălucind în orizontul țării tale, aflată în suferință. Prin urmare, luptă tu ca să ștergi și să dezrădăci-nezi dăunătoarele prejudecăți de secole înrădăcinate. Acestea te rog din tot sufletul, și în curînd să aflu că în pași gigantiți mergeți spre hotarul perfecțiunii și spre corolarul strălucirii și al gloriei. Adio, prietenul meu, este ora douăsprezece, iată, sună; deci, mai întii, trebuie să mă retrag și să-mi fac rugăciunea către Dumnezeu, încît să realizezi tu toate cele dorite de tine și pe urmă să mă lungesc după cum îmi este obiceiul, și să parcurg restul nopții visîndu-te pe tine împreună cu Hymenaeus cununîndu-ne sta-tornicia.

[Maria]

Răspuns la data de 29 [ianuarie 1824]

Dacă inima ta ar simți văpaia iubirii în măsura în care o simte înflă-cărata mea inimă, dacă ți-ai întoarce fața, și ai privi rănile pe care această iubire mi le-a deschis, și eu le suport cu o privire plină de afecțiune și, în fine, te-ai gîndi numai, fără să privești tabloul celor trecute, la acele clipe de dragoste dulci și sfînte pe care le-am petrecut, da, acele clipe, cărora le datorăm sfintele legături... pe care le avem deja, desigur iubirea ta nu s-ar mai pomeni într-așa o atonie încît să nu fie în stare să supună orice temere a ta și să te facă să rămii acolo unde iubita ta ori va muri, ori va scăpa. Însă viața îți poruncește să trăiești (să nu zic teama), trăiește tu departe de consoarta ta... ei îi este suficient să rămînă cu ea împreună cre-

dincioasa și statornica ei iubire cu sfintele îndatoriri și aceasta o mulțumește. Da, să trăiască zile de lacrimi și lipsite de bucurie! Să aibă consolare neconținutele-i lacrimi, prieteni nedespărțiți suspinele și salvator moartea, iar cu tine împreună să aibă inima-i întristată, mintea ei, toate simțurile ei și acest suflet al cărui refugiu tu ești, căci în momentul în care își va lua primul început, el spre tine va zbura.

[Maria]

Nr. 4

Cronstadt, 849, fevr. 16/28

Tată și scumpul meu soțior,

Alaltăieri era un an când m-ai găsit în camera mea ocolită de toți copilașii noștri, rugându-ne Dumnezeui nostru să ne dea patrie liberă, să trecem prin foc și prin apă, dar dreptatea Domnului să nu ne părăsească. Mă rugam să nu ne despărțim pînă nu vom vedea copilașii căpătuiți. Mă rugam... dar tu ne-ai surprins și m-ai binecuvîntat din inimă.

Așa eram și alaltăieri în genunchi înaintea sfintului imagin, înconjurată nu de 7 copii, ci numai de 3, cu inima împărțită la tine, la 4 copilași împărțiți, la 2 frați rătăciți pe drumuri periculoase (și poate că n-au de nici unele), la Ștefanache, care a fugit de aci pradă a groazii și a durerilor. Și, în fine, înmuiată în torente de lacrimi, mă consolam cu sfintele patimi ale Mintuitorului nostru (că era luna curată). Estimp nu m-ai surprins tu. M-a surprins scumpa scrisoarea ta de la 26 ian. din Paris. Doamne, ce ale-greță era în toți, mie mi se părea că te văz și vream să-ți spui toate cîte am suferit și poate voi mai suferi.

La 1 fevr. st. nou a intrat aci în cetate vreo 3 mii de ruși și în Sibii încă atitea; pericolul acestor 2 cetăți era mare dacă nu venea această creștină armată.

Toate scrisorile tale le-am primit, afară din cea de la Francfort, p-aceea mi-a pus-o cineva bine. Eu ți-am scris cu Tăulesco, cu N. Rucăreanu. Ți-am scris la Francfort, dar pe aceea, din pricina vacanțiilor poștii, am rupt-o. Era de 3 coale, plină de novele care acu nu se mai spun; nu 800 arestanți, dar poate sînt în toată țara mai mult de 10 mii arestanți. Este groază să te și gîndești ce este acolo! Numai Domnul să ne ierte pe toți. Nae te-a urmat pînă la Sibii, acolo s-a sosit vestea că bietul Ghiță Ruc. [ăreanu], frate-său, a murit de o pîntă [?] în trei zile. Atunci a venit bietul om disperat, m-a zis adio, și a plecat la Cîmpulung; de atunci nu mai știu nimic de dînsul.

În scrisoarea ta de la Minhen¹ scriai și epitropilor mei, Niț.[escu], Duca, Neg.[ulici], Zos.[sima], Duil.[lie], scriai și într-a mea și într-a lor să vă trimită bani. I-am rugat atîta, bietul Duillie, adevăratul amic, a făcut atît să trimită vreo 100 # ce mai avea, dar în van, că Niț.[escu] și Zos. [sima] s-a opozat mai mult decît ceilalți. Peste vreo 10 zile a dat și jaburu [?] ăsta și s-a răspîndit toți nu mai știu pe unde. Ba m-am rugat atît la

¹ München.

plecarea lor să-mi dea toți vreo 50 # ca să-mi scap copilașii, să mă depărtez și eu spre Orșova și să trec Dunărea, să mă duc ori la pașa din Vidin sau la pașa din Ruscuiuc, să cer onesta și unica ospitalitate otomană. Dar în van, nu mi-a dat nici unu. Bietul Duil.[lie] mi-a lăsat 16 #, din care mai am încă 7. Apoi cine să-ți mai spuie criticile și calomniile lor. Dar Boliac i-a întrecut pe toți în perfidie și răutate. Ceea ce îmi scrii de fatalii băieți el le știa de a 3-a zi a plecării tale. Le proorocea, știi ca Rusetache, cum proorocea la reacția de la 29 [iunie 1848] pe drumul Tirgoviștii.

Lasă-i, frate, în pace. Domnul să-i ierte, fă ce poți să faci pentru patrie, în unire cu acei onești, bravi, rezoluți și unici, model al aristocrației de pe globul terest.

Mama lor este o sfintă, ea este mama tuturor nenorociților din Sibii, și toată familia este binecuvântată de Dumnezeu. Mă simț ferice când știu toată această familie, și oricine o va cunoaște-o nu poate altfel. O să arăt la toți rindurile care scrii pentru dinșii lui Boliac ce mult a făcut! Domnul să facă cum să fie lor datoare patria liberarea, să ne alegem de independența noastră și să ne fălim cu dinșii. Spune-le din parte-mi că cu cele mai sincere lacrimi îi salut și ei pe viitor trebuie să mă amă mai mult, că am fost bravă prigioniră, iar nu politrone, meargă înaintea sfintului ce și-au auzit, precum a și mers.

Frate, am fost arestată o săptămână cu copiii, pricina că sînt consoarta ta. Domnii senatori a fost oameni de omenie și m-a scăpat, dar nu știu pentru cit, că eu prevăd că mi se țese încriminări. Bine ar fi dacă poți să-mi trimiți un pasport supt care să fiu protejată de puterea inamică; pasportul să aibă numele meu cel adevărat, că mi-a făcut crimă și pentru pasportul meu că este pe nume schimbat. Ah, Doamne, și cit ar trebui să am mai curînd un astfel de pasport sau o poruncă de la Cabinetul austriac către autoritatea locală, ca la nici o întîmplare să nu mă dea de aci.

Vezi, frate, presimțirile mele? Acu, înainte cu Domnul! Pentru fetițe îmi sînt toate aceste rugăciuni ce îți fac și precosioane, că pentru mine sînt hotărîtă, pînă la moarte, să-i arăt inamicului *pește* de pe *holde* și *foarfece*, pînă m-o scufunda în mare centura mea tricoloră, și n-o scoț vie-moartă, ce vor voi vor face.

Pasportul trebuie să aibă 5 copii cu numele lor și 2 camerieri, precum și 2 cameriere, slugi atașați.

Am hotărît să rămînem numai cu cămășile și să vindem tot, să punem amanet, numai să putem avea 250 #, ca să-ți trimitem ție 200 și noi cu 50 să trecem în Turcia. Dar în van, că aci nu mai sînt decît armate și senatori fără familii. Toți românii, și de aci și din Sibii, unii sînt la Viena și alții băjenăriți, cine știe pe unde.

Brașovul era pustiu vreo cîteva zile, rămăsese numai săraci și emigranți. Doamne, cîte am suferit! Am trecut prin foc și prin apă. Eu nu m-am mișcat din casa unde m-ai lăsat. Și acu tot aci sînt. Nu știu însă pînă cînd mă vor lăsa.

Soțul meu, dacă cele de sus scrise pentru asigurarea noastră se vor face cu o cheltuială din libertatea patriii noastre, sau în cheltuială de timp sau în cheltuială de îndatoriri, apoi te jur să nu faci, să nu cheltuiești nimic din libertatea patriii noastre pentru noi.

Dumnezeul meu este mare, sper și cred într-insul, el ne va scăpa din toate și ne va uni pe toți victorioși. În scurt, crede și tu așa, că atunci va triumfa legea Domnului.

Acu mă silesc să trimit un om la Țim[pu]lung să-mi aducă pe Nae, și cu dînsul să fac ceva bani să-ți trimit, dar nu văz alt mijloc de trimis bani mai sigur decît prin consulul franțez sau englez.

Voi vedea, să-mi dea Dumnezeu bani și apoi mă voi consulta cu cineva. Frățiorul meu, arată respectuoasa mea salutare domnului de Lamartin. Spune-i că viața este scurtă, și a mea și mai scurtă. Nu cred să-l văd aci jos, dar acolo, sus, poate, după atîtea martiruri îmi va face Domnul grația să-l văd în celestul dom, splendid, radios, ferice de mulțumirea conștiinței¹...

M.I.J.P., Coresp. înv. 1.271/8

Nr. 5

Vidin, 849, iulie 3/15

Mare este Dumnezeuul nostru! Mă văzui *în stare* să scriu, cui? Lui E[liade]. Doamne, ce fericire! Din cîte ne-ai scăpat, Dumnezeule! Ah, toți mi-a zis și îmi zic că ați scăpat din naufragiu! Adevărat spun? Ești sănătos? Ai ce îți trebuie, ca să poți duce cel puțin viața materială?

Doamne, ce catastrofă, pe patria noastră și pe noi toți! Și crima noastră este că am avut și avem în inimă amorul aproapelui nostru. Drept este Dumnezeuul nostru, sînt mai mult decît sigură că nu ne va lăsa pînă în sfîrșit victime unei fapte ce el o ordonă. Pentru aceea m-am întărit atît, încît nu poți să-ți inchipuiești, copiii toți, nepoții, Ștefanachi și eu sîntem plini de curaj, de hotărîre ca să suferim orice chin d-a capo pentru divinul amor care este de a ama săracul și a ierta pe inamic.

Nu, dragă, unde se varsă sînge fuge adevărata libertate și toate democrațiile din lume [...]

Și iarăși îți spui, ori pe unde s-a vărsat atîta sînge, acolo o să fie cele din urmă nații care vor avea adevărata libertate.

Sper și sînt incredințată că patria noastră, care este așa de mică, fără nici o putere, hotărîită suferințelor, plină de oameni săraci în toate și bogați numai de suferințe și răbdare, patria noastră — zic — o să fie cea dintîi care o să se bucure de adevărata libertate, pentru verginitatea în care se află de orice crimă.

Ah, Doamne, ce fericire! Îți scriu *ție*, și cînd las pana din mină văz decindea Calafatul; dulce patrie, cînd o să mai pui buzele pe țărîna ta? Cu ce amar o să mă depărtez de tine! Mormîntul părinților și copilașilor noștri. Căminul bătrînețelor noastre. Ah, cît vă doresc, cît îmi sînteți de scumpe! Ah, E[liade], scumpul meu soțior și companiul dureroase-mi vieți, fă cum

¹ Lipsă sfîrșitul scrisorii.

să te văz mai curînd în brațele bunilor noștri copilași, ca să mă mai poei lupta cu cruda durere ce îmi sfîșie inima de pierderea și sclava [vajul] patriii noastre.

Ah, torente de lacrimi vărsăm de pierderea românilor. Dar nu te îndoii, curaj și credință în Domnul! El a fost și va fi cu noi!

Sînt mai 6 luni că nu am primit nici o scrisoare de la tine. Cea din urmă a fost din 26 ghen. Ți-am răspuns pe loc și ți-am adresat-o la Paris cu toate precosioanele ca să ajungă la destinația ei. Domnul știe ce s-a făcut.

Peste 12 zile, după deliberația celui dintîi arest, am fost arestată d-a capo numai pentru că am primit o scrisoare de la tine și pentru că nu am vrut să le-o dau să o citească. M-a ținut 3 săptămîni arestată. Mi-a gătit o teleguță nr. 14 și vreo 16 din persoanele ce întîlnia Ștefanachi în zilele din urmă, seara, la poarta cetății din Sibiu (mă înțelegi) era hotărît să ne treacă tranzito pînă patria noastră și să ne ducă unde și-a înțarcat dracul copiii. Dar Dumnezeu nu a vrut să fac acel voiaj. M-a inspirat ce să fac, nu numai ca să-mi scap copiii, dar să fac pe acel care vrea să ne trimită să doarmă el în noaptea aceea ocolit de sentinele și a doua zi să-și ia drumul el acolo unde vrea să ne ducă pe noi.

Am trăit în aceste trei luni din urmă ocolită de amici și frați care nu m-a lăsat să simț nici un minut emigrația mea. Peste 5.000 sfanți mi-au dat, în toată vremea asta, însă în bacnote koșutiene. Toate scumpe, pierderea la schimbarea lor m-a făcut să nu am acu, ci [nd] îți scriu, mai mult de 1.200 sf., cu care m-aș bizui să viu unde mi-ai scri tu, *mai curînd*, ca să ne unim pe viață.

Plutirea pe Dunăre mult în 4 săptămîni va fi deschisă. Este singurul drum care aș putea să fac mai comod și mai ieftin, iar dacă poți și ești sigur la Varna, cum zice Ștefanachi, apoi spune-mi să plec acolo.

Aci, în Vidin, ca în toate părțile, ne-a dat Domnul numai îndată un patron care este virtutea personificată, se numește căpitan Marco, consol a mai mult[or] puteri. Și pașa mi-a făgăduit toată asiguranta și inlesniri la orice voi avea trebuință. De voi ședeaa aci vreo 6 săptămîni, nu este minune să mai fac vreo 2.000 sf., dar tu grăbește-te să-mi răspunzi mai curînd unde ești hotărît să ne stabilim împreună de iarnă. Căci dacă vei să fii tot departe de copii, apoi sînt hotărîtă să mă duc cu toți copiii în Văcărești, să putrezim acolo, că nu mai putem fără tine.

Scrie tot cit se va putea mai curînd lui Nae Rucăreanu și lui C.H.¹, ministrul finanții. Ei sînt dispuși din inimă să-ți trimită bani, dar nu știu cum. Cel dintîi a pierdut pe fratele său, Ghiță. Este stăpîn pe avere și poate să-ți trimită (numai prin Colcun²) pînă la 400 #; cel de al doilea, pînă la 150 #. Dar vezi să nu-i compromiți cu scrisorile, trebuie să le adresezi prin ambasadă la Colcun, și lui să-i scrii să aibă mare grijă să meargă la destinația lor.

Este mai 4 luni de cînd s-a publicat în *Buletin* că cel ce va inlesni cu bani sau cu orice vreun emigrant va lua pedeapsă în ocnă de un an.

¹ Constantin *Herescu-Năsturel* (1796—1874); militar și om politic; ministru de finanțe în mai multe rînduri (1842, 1848 și 1851).

² R. E. *Colquhoun*, consulul Angliei la București.

Stringe tu cum vei putea ceva bani, și eu ce voi putea să mai fac. Scrie-mi unde să vii să petrecem iarna, că nu mai avem decît 2 luni și iaca iarna. Pentru mine este prea greu să călătoresc mai tîrziu.

Copiii sînt *toți* sănătoși. Ienăchița numai a trebuit să-mi aducă la Sibiu riia în casă, dar Dumnezeu ne-a scăpat pe loc. Și el este sănătos, dar nebun și rebel în putere; crește fără nici o învățătură și slăbește zi din zi de dorul tău. De fetițe sînt foarte mulțumită. În toate ocaziile purtarea lor ne-a făcut onoare. Zmărăndița, cu 10 copii, este victimă mai de plîns ca noi. Nu știu cum să fac să-i trimit 1.000 sf., care sînt destinați pentru dînsa, adecă Sofiții și Mariții, afară din 1.200 ce am de cheltuială.

Ah, de cite [ori] am vrut să-ți trimit și ție, dragă, dar cum, prin cine? Și chiar acu nu mă asigură nimenea.

Frate, soțiorul meu și tatăl copilașilor mei, fă ce vei putea să am un pasport pe numele meu sau nume schimbat, cu 2 slugi și cu copiii mei, și trimite-mi-l cu scrisoarea ce îmi vei scri mai curînd, căci toate șicanele ce poate să-mi mai vie provin din neaverea unui pasport de la vreo ambasadă. Dar negreșit, frățiorule, scrisoarea să o adresezi à mad-mi Marie Alexandriano à Vidin, par mr. le capitain et consul Marco.

A revedere, dragă, a revedere, cum ne grăbește poșta, a revedere, pe curînd. Scrie-mi curînd, iarăși îmi [îți] scriu curînd. A revedere. Cînd vei scri[ui] Rucăr [eanu], scrie și Zmărăndiții.

A revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/6

Ru[s]ciuc, 849, iulie 30, stil vechi

Scumpul meu soțior,

Ieri, cînd am ajuns la portul Rusciucului, am primit 3 scrisori ale tale, scumpul nostru tată, și una de la martiro-eroină fiica noastră, Zmărăndița.

De la tine nu aveam scrisoare de la 26 ghenarie, de la dînsa nu aveam de la 15 aprilie. Poți [să-ți] închipui bucuria ce am avut cînd am pus mina pe hirtia ce a trecut prin mina ta, cînd am pus buzele pe liniile tale. Dar ce jale, ce torent de lacrimi ne-a coprins cînd am văzut starea ta, ultradisperație pentru patria noastră, conștiința pentru copiii tăi că i-ai lăsat săraci, neputința de a ierta pe inamicii patriii, omenirei și ai noștri și sărăcia pînă la lipsa în care te afli.

Cînd tai ramurile din față, nu va să zică că i-ai uscat, că i-ai stirpit rădăcina, ci, din contra, prinde mai multă putere, dă și cresc mai iute alte ramuri. În astă stare ne este patria, și nu mă disper că Dumnezeu nostru este mare, lucrează ca un mare puternic ce este și inspirațiile ce însuflă și conspirațiile lui sînt negreșite și neînvînse.

Copiii nu sînt săraci, că nu le-am auzit decît cum să facem „mamă, să mergem la tata. Este vreme, mamă, să muncim ca să vă dăm supă și

nițică piine. Pe noi ne hrănește destul fericirea și fala că sintem copiii voștri.“

A, scumpul meu tată, îmi pare rău că nu-ți cunoști copiii, răbdarea lor, mândria lor la orice este bas, micșorime, curajul lor este fără exemplu. Ele zic că tatăl lor, dacă se gindea pe jumătate la nație și pe jumătate la dinsele, nu era să fie perfect patriotismul lui. Și neperfecția în felu asta se zice un fel de trădare, și ele se onorează de toată lumea ca fetele martirului E[liade], iar nu amfibiului patriot.

Zici că nu poți *ier*ta! Rău, dar de ce nu te gindești că lipsește virtutea unde este trebuință de iertare și că creștinul are cel puțin milă de astfel de creature. Mila este sor nu numai cu iertarea, dar uneori și cu amorul.

Tu ai fost și crez că ești creștin. Pleacă din acest punct, și să vezi că ajungi să te rogi Domnului ca să le dea binele de care au lipsă. Zici că nu ai cu ce trăi și te gindești chiar la piinea din toate zilele. Asta este greu, dar hotărăște-te dacă nu alta mai bună să copiezi la vreo cancelarie numai atit timp pînă cînd voi primi răspunsul la scrisoarea mea din Vidin de la 3/15 iul., în care îți cer locul unde să iernăm împreună. Eu sper să-ți aduc atîți bani cît să poți întreprinde ceva, adecă vreo 3 sau 400 # fără să vinz nimic, nici să le dau în caj (*sic*). Ți-aș fi trimis din Vidin bani, că ideea numai că *poate* nu ai îmi făcea o întristare crudă, dar este mare greutate și nesiguranță să trimiți bani (la *Paris* și *noi*) în aceste circumstanții.

Și prin urmare grăbește-te să-mi scrii unde hotărăști să-mi dai locul de întîlnire și cît și la cine să-ți trimiți atîția bani cît să-ți plătești datoriile și să poți veni unde vei hotări să iernăm. Sau de ești hotărit să rămîi acolo, să venim și noi pe la septembrie, căci altfel murim amîndoi de dor, și atunci cu adevărat rămîn copiii săraci. Dar Dumnezeu este plin de mizericordie și să vezi că o să ne dea frumoase bătrînețe și onest avenir copiilor.

Mai zici că ideea că poate nu avem nici hrana din toate zilele te omoară; nu, frate, din contra, copiii tăi sînt prea bine vestiți, prea bine hrăniți (ba bomboanile și rahatlucumuri plouă), și mama familiei tale hrănește pe toată ziua un străin și doi.

Frate, frate, Dumnezeuul cărui mă închin este mare. Mi-a dat fără să vinz ceva, fără să pui gaj, fără să cer cuiva. Mi-a dat pînă la 6.000 sfanți, dar am cheltuit mult și cu ținerea familiei, din pricina secetei ce era în Transilvania și scumpetii, transportul bagajelor de la Brașov pînă aci și cheltuiala noastră mă ține în 40 zile 160 #. Acu am 7 hirtii de cite 100 fiorini argint, dar sper să mai fac ceva bani cît voi șede a aci vreo lună.

Eu plîng și mă cutremur de tempestele și naufragiul ce ai avut. Și te jur să nu te mai pui nici tu pe mare, și nici pe mine să nu mă chemi pe unde trebuie să mă imbarc pe mare, că nu viu. Eu am de gînd, dacă îmi va ajuta Domnul, să viu pîn Beligrad și pe unde te-ai dus tu.

Marițica noastră, îmi scrie Zm[ărăndița] noastră că la examen a făcut furoare cu învățatura ei, răspunsurile și frumusețea. Fuad-efendi n-a mai lăsat-o de pă genunchi, toți o numea angel. Sofia nu învață nimic.

La pension trebuie să dau 100 #, că de cînd ai dat tu 20 #, nu am mai dat nimic.

A revedere, frate, a revedere. Fii mare, aibi răbdare *sfință*, că în scurt o să fim iară bine cu toții. A revedere,

Maria ta

Crede, tătășorule, că n-am meritat scrisoarea ce am primit-o de la tine. Zici, tată, că ne-ai nedreptățit. Nu, tată, noi adevărat am fost și sintem fatalitatea părinților noștri, poate ș-a patriei noastre. Zici, tată, că patria și nația a învins toate simțimentele tale; de ce ne spui asta?

Noi, știe Dumnezeu și mama, dacă vreodată am zis sau am simțit vreo neplăcere asupra acestui sfînt simțiment, din contra, am zis că n-am sacrificat tot, și cauza sintem noi. Și ce am suferit noi, tătășorule, pentru patria noastră ca să ne lamentăm? Și chiar dacă vom suferi ceva, niciodată nimeni n-o să auză din gura noastră, sau să simțim cel mai mic regret pentru că ai iubit patria, din contra, ne-ai dat un *avenir* dulce și cu care ne onorăm.

Zici, tată, că nimeni nu-și aduce aminte de tine, tătășoru meu. Aci nu mai am ce să mai zic, pentru că nu credeam, tătășorule, că o să dubiți și de asta. Dumnezeu știe. Tu ai suferit destule și suferi pentru noi, dar noi nimic, nimic n-am suferit, numai ziua de azi a fost cea mai teribilă care am avut pînă acuma. Lacrămile de azi nu le-am mai vărsat niciodată, citînd scrisoarea ta.

Te rog, tătășorule, cu lacrămile pe obraz, nu fi mîhnit pe noi. Fetele tale, tătășorule, n-au trebuință de mila lumii, decît numai de a lui Dumnezeu și de amoru bunilor lor părinți. Și atunci Dumnezeu ne-a întărit des-tul ca să lucrăm și noi, pe cit vom fi capabile și să mai ușurăm suferințele scumpilor noștri părinți. Și vom fi ferici, tată, în brațele mării și al copi-lășilor, și copilașii în brațele scumpului lor tată.

Te îmbrățișez, tătășoru meu. A revedere, curînd, a revedere,

Virginia ta

Buna noastră Frusinica este supărată pe mine că nu i-am lăsat loc să scrie. Mama nu vrea să scriu pe altă hîrtie, că se face pachetu mare, dar tu știi, tătășorule, că ce simte una, simte și cealaltă; de rîndu trecut ți-a scris ea, am vrut dreptate.

Colecția George Potra

Rusciuc, 849, sept. 24/oct. 4

Scumpul meu tată și frate,

Dragă, ce suferințe a fost răsplata atitor virtuți ce posedă inima ta și le-a executat cu atîta pravilnicie! Doamne, întărește-ne să putem suferi, să binecuvîntăm numele tău, Doamne, tu să te culci flămînd, să nu ai lumina-re, să nu ai hîrtie, să fii bolnav, străin, singur, sărac.

Tu, frățiorul meu! Ah, să dea seama cine îți spunea toate groazele ca să te despartă de noi! Nu, frate, dacă erai cu noi, cum hotărîseși înoă din

București, nedespărțit de noi, nu sufereai nimic, din contra, era să ne găsească iarna asta așezați într-un colț de pământ și piinea copiilor asigurată.

Ah, nu știi cât am pierdut noi din pricina despărțirii, fie numele Domnului binecuvântat.

Astăzi am pornit bagajele la Constandinopole, la 30 sept. s.v. Plecăm și noi cu Domnul, pe uscat pînă la Varna, și de acolo ne imbarcăm pe mare 24 ore pînă în Bosfor. Îți scriam de la Vidin că am 2.200 sfanți și că 1.000 era destinați ălor 10 copii din București, ce murea de dorul nostru și de foame, fără să se găsească un om dintr-atitea rude, amici și compatrioți să le dea un covrig.

Mi-a rămas (după ce am trimis 1.000 de sfanți) 1.200 sfanți în bancnote austriace. Mi-a mai dat la Vidin pătropolitul de acolo lei 500 și aghen-tul ăla, Marco, lei 1.000 bani turcești.

De atunci pînă acum sînt 3 luni, cu acești bani am hrănit, am inves-tit și i-am adus cu vaporu pînă aci, în număr [de] 8 persoane. Ștefanache și Ghio[r]gachi intră în acest număr, căci ei din ora care a sosit în Transil-vania să mă ia de acolo nu mai avea nici o para. Ce puteam să le zic? Ce puteam să le fac?

După două săptămîni de la ajungerea mea în Rusciuc, am adus pe angelul martirizat din București, pe Smărăndița cu toți copilașii aci la Rusciuc.

Pașa de la Giurgiu i-a făcut onoarele ce s-a gîndit el, poate, că merită familia ta. I-a dat un caic pompos decorat cu însemnele otomane și 2 ofițeri musulmani de excortă.

Mama cu ceilalți copilași ai ei, ce priveghea pe țărmul Dunării, ochii ei de Argos i-a distins cale de o oră.

Tată, ce jale era! Un țipăt de tată și mamă naviga pe Dunăre. Plîn-geam lacrimi de singe toți, mamă, tată, copii, surori, frați, mateloți, amici, privitori și pietrile.

Ah, ce scenă, cînd ne-am îmbrățoșat. Nu am mai cunoscut pe nimeni, niște copii galbeni, slabi, plini de suferințe. Smărăndița? Doamne, ea nu mai este decît o umbră diafană ce nu mai pronunță decît numele tău și patria!

I-am ținut 3 săptămîni aci. Despărțirea nu mai poci să ți-o descriu. I-am petrecut pînă la carantina Giurgiului. În 4 zile care a șăzut în каран-тинă, ne-am dus în toate zilele la dînsa. Ea a plecat bolnavă la București și ea am zăcut pînă ieri.

Alaltăieri am primit scrisoare de la dînsa, dimpreună cu 7 scrisori de la tine, 4 către dînsa și trei către mine, deosebit cele ce ai scris tu persoanelor ce le-a dat pe loc Smărăndița după adresa lor, și la care încă nu am răs-puns de efe[c]tu ce au făcut.

Eu nu mai am decît 10 # de cheltuială, și cu aceștia o să intru în Con-standinopol. Voiajul cu toată excorta îl fac gratis. Numai pentru 12 lăzi ce am plătesc la vaporul austriac un bagatel, căci și ei vor să contribuiască la înlesnirea voiajului meu.

Eu pînă în momentul ăsta n-am pus nimic amanet, nici n-am vîndut o ață. Am găsit în toate locurile angel. Nu mi-a lipsit pînă acu 20 pînă la 30 # din pungă. Și cu toate astea sînt ingrată dacă nu am putut să fac să-ți trimit și ție măcar o sută.

Acu nu mai am decît speranța că din Constand. voi putea să-ți trimit. Însă această speranță, chiar de se va realiza, o să mai treacă încă o lună sau și 2. Ce facem noi? Dorul și lacrămile ce vărsăm în toate zilele pentru tine ne consumă, copiii slăbesc zi din zi de dorul tău.

Frate, lasă toate speranțele, că m-am încredințat că sint toate vane.

Acolea unde te afli sint mai toți autori și poeți pe ca[re] i-ai fi și cunoscut. Adresează-te la dînșii și chiar și la acei bărbați și amici păcii. Roagă-te să faci o subscripție să te împrumute 150 # cu soroc de 6 luni.

Cu acești bani vino la Smirna în Asia Mică. De acolo îmi scrii în Constand. și îți aduc eu copiii în brațele tale.

Odată liberă eu de fete, vei vedea ce îmi plătește pielea, dacă în 2 sau 3 luni nu îți voi aduce cel puțin 2 sau 3 mii să nu fiu vrednică să iau anaforă, nici să mă mai numești mama copiilor tăi. Dar cu fetele de gitul meu nu poti face nimic. Mie, numele și reputația fetelor noastre mi-a fost mai prețios și îmi este mai mult decît toate comorile lumii. Și prin urmare nu poti face nici o mișcare de frică nu a faptelor mele, ci de calomniile ce pot plăsmui emigranții noștri.

Doamne, ce oameni depravați! Cum te sfișie. Am plîns în luna trecută 3 zile și 2 nopți de calomniile și sfișiiiturile ce ți-a făcut în Constand. și aci. Dumnezeu să-i ierte.

Prin urmare, fă și tu numai pentru persoana ta ce am făcut eu 7 ori 8 luni pentru 200 persoane, adecă fă cum să iei suma de sus cu *împrumutare*, căci cu adevărat o să-i plătim, mult mai curînd din sorocul ce am zis mai sus.

Eu am sigure mijloace să văz chiar pe suzeranul nostru și fac să fim despăgubiți de starea ce ni s-a furat toată din țara noastră.

Frate, *înțelege-mă* și nu întirzia, căci cu copilele de git nu încep nimic, că nu voi să auz lătrînd cîinii numele fetițelor și să zică că dacă nu aveam fete, fete frumoase, nu izbuteam.

Ușurează-mă, frate, de copii. Odată tu în Smirna, eu îți aduc copiii și cu ce să trăiți pînă la martie. Eu mă întorc în Constand. singură și fac *treabă*. Iar alfel pierim toți de dor, de străină[ta]te și sărăcie.

Ascultă-mă odată, nu te lua după politica trecută, corentă și chiar *viitoare*. Pleacă din Paris, spune la toți că vii în Bavaria. Vino *singur*, înțelegi, singur, în Smirna, cu nume *schimbat*. Acolo vei găsi scrisoarea mea și bani ce trebuie să urmezi.

Poate vei afla ceva mult mai bun, dar înțelege-mă, fă cum să nu știe nici în Paris, nici în Constand. că tu ești în Smirna.

Pe această adresă să-mi trimiți scrisorile la Constand.: *à monsieur Demetrio Sachelario à Constantinople*. Și în plicul dinlăuntru ce o să fie scrisoarea mea, adresa: „Maria Alexandriana, *post-restante* la Sachelario“, nu la poștie.

Dar, frățiorul meu, cum să te mai expui pe mare. Eu nu am curaj deloc să îți zic să te imbarci. Te îndemn să faci oricît de mare tur pe uscat, și pe mare să nu te mai pui.

Însă orice hirtii vei avea, fără excepție, să le trimiți la Constandin., tot pe adresa de sus, ca să nu-ți găsească nici o pricină prin locurile și oamenii răi pe unde vei trece pe uscat (înțeleg să trimiți pe mare hirtile).

Tu poți veni pînă aproape de Smirna pe uscat și să faci o prea scurtă navigație ca să fii în Smirna. Vezi, frățiorul meu, să nu te expui la nici un pericol, că în momentul ce ne vom închipui numai că ești în mijlocul tempestei, sau pe uscat arestat de [...] ori alți inemici, noi murim.

De vei putea lua un pasport ca român austriac (negustor ce te duci la Constand.) de la ambasada de acolo, și te vei păzi să nu ai altă *persoană cu tine*, dar nici vreo hirtie bănuitoare, ci din contra socoteli, bilanțe și catastișe negustorești, apoi vii cu flori în pălărie.

Cît pentru sănătate, să pui flanelă pe piele de la cap pînă la picere, blana ta, cizme groase și să mănînci numai supă, rasol și friptură. Să ții un săculeț cu camfor pe stomah.

Doamne, cum să fac să te vedem mai curînd? Și cum să vii fără pericole?

Eu scriu și plîng și tu o să citești rizînd, dar nu, tu nu poți să-ți închi-puești disperăția mea că nu poti să fac nu 700 #, dar nici o sută ca să-ți trimit ție. Tot mai am încă o speranță la N. Rucăreanul că îți va trimite el. Domnul să facă să nu fie vană!

Noapte bună

25 sept. Astăzi este ziua Frusinichii, cuvioasa Efrosina. Domnul să ne-o trăiască, să-i dea în scurt pe bunul ei tată sănătos în brațe și să-i ție mintea, naivitatea și candoarea ce fac ornamentele ei.

Frate, ce frumoase fete ai și cuminte. Curajul și rezignația lor să sufere pînă la covîrșire pentru onoarea patriii și părinților lor. Dumnezeu să ni le trăiască și să le armeze cu răbdarea lui.

Frate, ce necăjită sint, tremur, îmi vine nebunie, ce să mai zicem de străin, de inamici, cînd fiul meu Gheorghie îmi joacă o astfel de infamă comedie. Ah, de ce m-ai lăsat în străinătate singură. A venit în Transilvania cu ingraturul de Ștefanache să mă ia. De a doua zi n-a mai avutără nici para, nici cizmă, nici nimic. I-am ținut iaca 4 luni ca pănîște coconași, trăind din spinarea mea. Îi hrăneam pe dinșii cu plăcinte făcute cu singele meu, în vreme ce tu nu aveai nici piine, nici lumînare.

Ah, Doamne, iartă-mă. În sfîrșit unul, după ce am asigurat pe 3 luni piinea copiilor lui, m-a făcut aseară ca pe o otreapă, puțin a lipsit să mă și bată, strigîndu-mi că sint o femeie desprețuită și de chiar bărbatul meu și abandonată! Să fie lăudat numele Domnului!

Celălalt, Gheorghie, după ce l-am ținut, l-am încălțat, era hotărit să vie cu mine pînă la Constandinopol, ca să nu fiu singură pe un drum așa de aventuros, cu fetițele. M-a pus și el cu vreo 20 # la mînă; încă ieri mi-a luat cei din urmă bani ce aveam ca să-și ia tutun. I-a mirosit că o să aflu, că a cerut pe numele meu la o persoană mare din sirbi 100 #, și persoana, crezînd, mi-a și trimis pe fiul meu. Astăzi de dimineață aflu că s-a imbarcat Gheorghachi. Trimiț la port, în vapor, să-l cheme, și îmi trimite răspuns că orice am cheltuit eu cu dînsul și ce bani i-am dat, o să mai puie și de la dînsul 50 # și o să-i trimiță pe loc de la Constand, lui săracu bărbatului meu.

Ei, spune-mi, nu mi-a făcut necaz cît să-mi crape fierea? Doamne, întărește-mă!

Acu pricepi de ce nu am ale 3 la 4 sute # ce îți scriam, ai mai auzit de la cine, și a profitat ei.

Acu isprăvesc. Nu îți scriu des, vezi ce hirtie groasă am. Eu nu plătesc nici o para la poștie, și tu plătești tot, să îți mai fac și cheltuieli după ce nu ți-am trimis nimic?

Frățiorul meu, așa este că ne-am înțeles? Eu plec la 30 pentru Constand. Tu faci orice vei putea (știi că numai mortul nu înviază) și vii la Smirna întocmai așa după rețeta de mai sus scrisă. Fii prea sigur că n-o să ai nici un fel de reproș din partea guvernului supt care mă aflu, mai virtos că la Smirna nu este nici picior de imigrant.

Fă, frate, cum îți scriu ca să scăpăm și de dorul ce ne consumă, și de sîrăcia ce ne amerință. Iar de te vei lăsa să te poarte speranțele și ideile oamenilor ce te inconjoară, și nu ne vom vedea acu curînd, apoi ne-am dus pe copcă.

Scrisorile ce mi-ai adresat la Vidin nu am primit decît una, fără gazete. Din cele adresate la Rusciuc, 2 am primit.

A revedere, scumpul meu amic și frate. Domnul cu tine și cu noi! Să auzim de bine și să ne vedem sănătoși! A revedere,

Maria ta

Arată maternele mele complimente și stimă domnilor Golești și Grădișteano.

Colecția George Potra

Rusciuc, 1 și 13 oct. 849

Scumpul meu frățior,

Scriam, spuneam, mă rugam cu lacrimi și le dam gaj tot bagajul nostru ca să-mi dea cineva 200 # să-ți trimit ție mai mult de jumătate, și să opresc ceilalți pentru cheltuiala drumului de aci pînă la Constantp. și zît [?] am găsit, pe oricine am rugat și oricui am scris. Zmărăndița s-a bolnăvit de disperție că n-a putut face măcar 100 # ca să-ți trimită, puind în depozit șalul ei, bocoă[?], pendulu și tablourile noastre. Jalea mea și a copiilor ajunsese la extremitate.

M-am pomenit că mă întreabă și acela cărui nu m-am gîndit să-i spui, Andrei, frate supus, care văz că te adoară ca pe un adevărat părinte. Cum i-am spus, mi-a zis fără să-i zic eu că el a muncit 7 ani și este stăpin pe un căpitălaș de 80 #, și de ar rămînea să mănînce pîine și sare, lui i se pare că a cîștigat toată lumea cînd va vedea că tu o să-ți îmbrățișezi copiii și copiii *înviind* în brațele tatii. Astea sînt vorbele lui.

Știu, frățiorul meu, că și tu o să-l binecuvîntezi cu lacrimile ce am vărsat eu pentru dînsul înaintea Mîntuitorului nostru I[sus] H[ristos]. Primește, frățiorule, 100 # grei, cu blercul frumoși ca soarele, să nu primești lipsă 20 # este ultimul meu capital.

Frățiorule, nu mai retarda nici 2 zile, pleacă pe unde te va lumina Doranul, să vii mai curînd să ne găsești în Constantinopole la Arnăutchioi,

cale de 3 ore departe de Constantn. Acolo ne găsești. Să nu mai ai nici o grijă că n-o să fii primit; nu mai este ce era astă primăvară. Acu pe aci se țin străini refugiați politici, care pe tot minutul sînt ceruți, și ei nici grijă n-au. Noi sîntem supuși și o să trăim supt un guvern cel mai uman și mult mai civilizată decît multe alte.

Am văzut, frate, cu ochii mei la Vidin și aci, exilați de Kurdistan, oameni ce a ridicat arme[le] în contra suveranului lor. Știi cum i-a pedepsit? Trimițindu-i pe la pași ce se află în depărtare de patria exilaților, mănincă la o masă, au case bune, haine, slugi, toate gratis, și deosebit și leafă. Arată-mi în care parte de loc se tractează cu astfel de generozitate și umanitate exilații?

Să venim la ai noștri de la Brusa. Mi-a spus Bălcescu cînd a trecut de la Constantn. pentru Vidin că nici un emigrant din cei ce nu s-a dus la Brusa nu se află mai bine, ci mult mai rău, căci cei de la Brusa, după ce au trăit pașaliște apoi au făcut și capital, că nu avea pe ce să mai cheltuiască și pe acei 600 lei ce primea fieșcare, ba încă cui i-a fost dor de nevastă n-a avut decît să spuie, și i-a adus și nevasta bine tractată, cum Negulici și Ipătescu își au și familiile acolo, așadar nu știu de ce să nu preferim chiar o pedeapsă împreună, decît să ne consume dorul de foc pe fieșcare din noi despărțiți și adevărat pribegi.

Frate, ascultă-mă o dată și vino unde îți scriu, în ceas ce ne vom mai vedea o să înceteze toate disperațiile, și eu cum ți-am mai scris azi săptămîna, o să fac bune treburi, cum voi putea fi liberă de sarcina a 2 fete. Vino și nu asculta pe nimeni. Ți-am scris și iarăși repet că dacă nu vei să vii la Constantinop., vino la Smirna, vino mai *bine pe uscat*, la Andrianopole, numai să faci cum ți-am scris în ultima scrisoare, să-ți trimiți toate hîrțile pe mare. Tu să-ți iei toate precosioanele, să treci ca un negoțiant pe la capitalele unde te gîndești că poate să fii cunoscut, să nu retarzi deloc, pînă te vei putea vede în binecuvîntata Țara Turcească.

Aci ai ni o grijă, aci dacă eu nu voi putea face aceea ce sper, adecă să fim cu vreo cîteva mii # despăgubiți de cîte am pierdut, o să deschizi tu o școală de băieți și eu una de fete, unde ne va plăcea, și o să trăim de minune, la din contra, să fim chiar urgisiți o să ne ție ca pe cei din Brusa, apoi vezi dacă putem fi rău. Eu îți spui că o să fim *fericiți*, ascultă-mă, ascultă-mă, ascultă-mă, părăsește un loc unde nu ți-a dat o luminare, și vino unde trăim noi prea bine, scumpul meu soțior, *înțelege-mă* și nu mă mai lăsa fără tine. Copiii a ajuns de nu mai mănincă. Ienăchiță mă întreabă pe toată ora cît mai este pînă la tata, cînd o să-l vază, jucăriile nu-l mai distrează. Vino, frate, vino, investește-te bine, frățiorule, pune flanel pe piele, nu mai spune nimurui unde pleci, nici nu mai lua pe nimeni de tovarăș.

Adu-ți aminte că ne-ai scris în mai multe scrisori, scumpul meu tată, că numai cheltuiala te-a oprit ca să nu te pui în toate pericolele numai să-ți vezi copiii, așadar nu mai ai alt pericol decît almării în care ai pericolat de 2 ori, și te rog cu lacrimi să nu te mai expui, dar nici să lași copiii victimă dorului. Ei a început a număra orele și zilele cînd o să se arunce în brațele tatii, ca să nu se mai despartă nici pă bine, nici pă rău. Nu, tu nu cunoști încă nici pe copiii tăi, cum n-ai cunoscut nici pe Maria ta. Noi te cunoaștem mai bine, pentru aceea te și stîmăm mai mult. Tu dacă mă știa

mai bine nu ai ținea coliete (*sic*) și brățări cind tu, sfintul nostru martir, n-ai de „nici unele“. Ah, Doamne, dă-mi pe tatăl copilașilor mei, că mă fătăduiesc resignație și eternă pațiență.

Frate, scrie vreo citeva rinduri domnului Luca Clițian, aghentul vapoarelor din Rusciuc, și doctorului Kaliți, doc[torul] pașii; acești 2 oameni mi-a făcut bine și o să avem trebuință de dinșii. Să spui și complimente la familia lor; sînt oameni cu copii și neveste de treabă.

Prin Luca, aghentul, îți trimiț astăzi 100 #.

A revedere, a revedere pe curînd, soțiorul meu, pe curînd. Aștept să se mai dreagă timpul și plec pentru Constantinople.

A revedere,

Mama

1849, octombrie 15, Constantinopol

[*pe fața interioară a plicului, următorul text*]:

Aci în Turcia, cu oameni cu învățătura ta, dar eu cu învățătura de nimic ce posed, să mă stabilez undeva, să deschiz o școală de copii externi, îmi fac venit de 100 lei pe lună, cu care mi-aș hrăni copiii. Este prea pozitiv ce îți spui. Grăbește-te să faci cum vei putea, să vii mai curînd la noi. Eu nu-ți mai scriu decît cînd voi putea să-ți trimiț bani. Facă Domnul să-ți trimiț curînd. Să nu mai îmi scrii prin poșta Bucureștiului, ci prin Constand.

A revedere. Pe curînd. Pe curînd. Ah, Doamne! A revedere.

Nu poți să-ți figurezi ce bine am fost tratată de haremul pașii și de pașa de aci. Mă trimite de aci cu 4 trăsuri, escortată de cavazi, meimandar înainte să-mi gătească conac; toate pă cheltuiala împărătească. De la Varna mă duce vaporul imperial iară gratis.

A revedere, a revedere,

[*adresa pe plic*]: À monsieur, monsieur Joseph Fransky, à Paris, rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National, par Constantinople

Colecția George Potra

Constantinople, 849, luni 31 oct.
Pera, via Poșta teke, Casa Vitale

☞ Tremur de necazul ce scrisorile tale mi-a făcut. Se zice vreodată la o mamă și nevestă cum ți-a dat ție Dumnezeu, se zice că de ce m-am pus să te omor, fără nici un folos, căci nu ești bogat? Nu ți-e rușine! Ah, ce nedrept ai fost și ești cu mine, nu mă vezi că n-am rămas decît o minușită de țarină ce mă spulberă vîntul în toate zilele și m-a apropiat de tot de gura mormîntului meu, și nici acu, nici în străinătatea care mă aflu nu poți a te opri să nu mă inveninezi, deie-ți Domnul nevestă mai bună, dar copiii o să mă plîngă etern, căci mamă nu le poți da.

Ți-am scris în cele dintîi 3 luni după ce ai plecat și m-ai lăsat în mijlocul rebelului civil cu fetele de gît; ți-am scris 6 scrisori și ți le vor spune copiii;

pe urmă pînă la iulie în 3, am fost unde nu mai puteam să-ți trimit nici de gîtul unei păsări 2 rînduri, căci și pe aceea o împușca.

La 2 iulie am fost în Vidin, la 3 ți-am scris; a trebuit să aștept răs-puns de la tine ca să-ți mai scriu, căci toți ziceau că nu te mai aflî în Paris. N-am putut să mă stăpînesc și să aștept răspuns, și peste 20 zile, în ziua [în] care am sosit în Ruscuiuc iarăși ți-am scris, și în 2 luni și 1/2 ce am rămas în Ruscuiuc ți-am scris cu totul 4 scrisori, și cu a patra, adică alaltăieri simb., a fost 4 săptămîni, ți-am trimis și 100# prin Constantinopole, prin dom. Luca Klițian din Ruscuiuc la Constantinop. și de aci la Paris prin dom. Demetrio Sachelario, căruia să-mi și adresezi scrisorile ce vei voi să mai scrii copiilor.

Eu am primit aci în Constantinopole deodată 7 scrisori; cine le-a ținut, Domnul să-l ierte, precum și pe acela care ține pe ale mele și nu le-a lăsat să meargă la destinația lor.

De cînd ne-ai abandonat sînt 11 luni; 6 luni am fost închisă de toate părțile de guera civilă. Sub ochii noștri s-a petrecut incendiuri, ucideri și împușcînd oameni ca pe vite și păsări, bătălii așarnate [la] 1/2 oră de noi și uneori mai aproape, vedeam morți și răniți ziua și noaptea, trecîndu-i pe supt ferestrele noastre; 1 lună am fost prizoniera [...], trăiam în mijlocul baionetelor [...]. Astea le-a strigat ghegeneralu Enghelhard¹ cu porunca în mină și striga bătînd din picioare la mica opoziție ce se cerca să-i facă bieții senatori [ai] Brașovului.

Astea sînt pozitive și ți le vor spune într-o zi chiar brașovenii cîte am suferit și cu cîtă onoare m-am purtat și complotul ce am făcut de ți-am scăpat copiii, și în loc să mă ia pã mine, n-a nemerit Timișu să scape de tiranul nostru. Le știe și generalul Bem, că el era departe o oră numai de Brașov.

Iaca 7 luni în care ți-am scris numai 6 scrisori, în cestelalte 4 luni ți-am scris 6 cu aceasta și vream să-ți scriu mai multe, dar cînd îmi zici tu că n-ai nici cu ce să-ți cumperi luminare, cum să-ți mai fac și cheltuielile poștiilor care nu sînt așa bagatel? Eu o singură scrisorică a ta ce am primit-o de la poșta Brașovului, de la Paris, am plătit-o 7 sf.[anți]. Apoi dacă nu vei să te grăbești cu veninul și să zici că poate că ți-am scris, dar o fi vreo fatalitate și pentru scrisorile mele, cum a urmat pentru ale tale, cel puțin gîndește-te că am o povară de 15 copii să hrănesc, să mă țiiu de voiajuri de 5 luni încoace, să hrănesc, să încălț, să invest, să plătesc chirii de case și de călătorii, și astea se fac cu bani și cu bani mulți. Acești bani nu i-am avut în ladă, a trebuit să am cap zdravăn și picioare sănătoase ca să mă gîndesc, să alerg și să-i închelbărez.

Sînt, joi, 14 luni de cînd emigrez cu copiii de gît; în toată astă vreme am ținut copiii în case *bune*, masă *bună*, slugi, doctor, haine și n-a trecut o zi să nu aibă cîte o mică plăcere. Am cheltuit, de cînd ne-am despărțit, peste 11.000 sfanți, adecă cu ce ți-am trimis și cu alți 150#, Sofiii 30# și

¹ Andrei Andreevici *Engelhardt* (alias Heinrich Georg Albert) (1799—?); general maior; a comandat brigada a 2-a din divizia XV de infanterie în timpul revoluției din Ungaria; a atacat și cucerit Făgărașul în 1849.

Zmărăndiței vreo 120# și peste puțin iarăși trebuie să-i trimit, că altfel moare de foame cu toți copiii.

O să-mi zici că Zmărăndița are bărbat, eu îți zic că n-are, căci el n-are de unde să-i dea nici o para, din contra l-am ținut și pe el 4 luni cu toată cheltuiala. Am dat și lui Gheorgache vreo 30# și pe la săraci emigrați și c.l.

Vezi că n-am așteptat, pică pară să te măninc. Acu am ajuns, vineri, în Constantinople, cu o datorie de 170# și cu 20# în pungă car[e] i-am mai isprăvit, căci am cu mine 4 copii să trăiască, pe Andrei și eu, și ne trebuie numai pe mîncare 100 lei pe zi, apoi casa, lemne, spălatul, pantofii și altele, iacă o cheltuială de 80# pe lună. Se miră toți cum am dus-o și o duc. Și eu sper că nu numai o să-mi scoț cheltuiala de aci și din București, dar bun este Domnul, poate că voi face fetelor și cite o modestă zestre, căci trebuie să ne ochim băieți și să îngrijesc de zestre. Frusinica are 18 ani și o lună și Virgilia 16 astăzi. Domnul să ni le trăiască, că sint bune fete, în toate nenorocirile și necazuril[le] ce am petrecut, Domnul mi-a ajutat, cum nu numai trupește să fie bine, dar morala lor, urechile și ochii sint vergine de orice necuviință.

Pină în anul trecut aveau copiii noștri o reputație bună în București; acu pe unde am trecut am lăsat în urmă stimă și adorație, vei vedea și vei auzi. Nu pretinz să-mi zici bravo, nu pretinz să-mi mulțumești, Domnul le-a făcut toate pentru virtuțile tale, nu sint meritele mele, dar aș vrea să nu mă adapi cu venin pină la ultima oră a tristii și necăjitii mele vieți.

Mă auzi de zestre (cînd eu peste 2 săptămîni n-o să am de cheltuială) și ca să ochesti niscăi copii buni, dar frate, că n-o să trăiesc cît lumea, sint de 50 ani, am obosit de tot și este rău să rămîie fetele fără nici un căpătîi, străine și sărace. Pentru aceea, te rog, dacă ești și tu de o părere cu mine, eu îți spui că mi-ar plăcea mult Grigore Grădișteanu și Pleșoi[a]nu (dacă sănătatea lor este perfectă și ar voi și ei). Pentru zestre eu sper că, cu ajutorul Domnului, că la o hotărîre de măritat fete[le] o să poci face cite 2 mii # pentru fiecare fetiță.

Nu ride, Dumnezeuul nostru este mare. Tu caută 2 oameni înțelepți, și eu zestrea; rola ta este mai grea, fii cu băgare de seamă.

Îmi vorbești că ce scrisoare am scris lui I. Ghica. Astă scrisoare a mea către Ghica este soră cu scrisoarea ce zicea că are sceleratul acela de graf din București, nici în vis nu mi-a trecut să-[i] scriu lui sau la vreun emigrant. Ce-o mai fi și asta¹....

Colecția George Potra

849, 3/15 noiem.

Astăzi, mi-a citit un manuscris Costache, cam rău mi l-a citit, dar cît bine mi-a făcut, era „și nu ne duce întru ispită, ci ne izbăvește de cel rău, amin“.

¹ Lipsește sfîrșitul scrisorii.

Ah, cu ce lacrimi ardente te-a binecuvîntat sufletul meu; Dumnezeu și popoile să auză sfînta ta rugăciune, și facă ca copiii noștri să fie mai fericiți.

Frate, fă cum să am din scrisorile tale, te rog, că mult sîntem flămînde și insetate de apa vieții. Te rog ca samarineanca.

Ah, ce grozav tragit am avut de la Varna pînă aci. N-am făcut pe mare mai mult de o zi și o noapte, dar noaptea toată a fost o furtună. Eu am murit de frică, și fetele ziceau că tata a suferit mai mult. Doamne, ce copii plini de devotament și amor pentru părinții lor! Doamne, cită onoare îmi face purtarea, maniera și sentimentele lor și apoi frumoase o posibilă.

Frusinica inspiră pasiune oricărui o vede. Doamne, cînd o să le vezi și tu, eu nu știu cum o să te rabde inima să nu vii în iarna asta la ele.

Cu lenăchită ce să fac? Crește, și cu el cresc și nebuniile, neînvățătura și nerespectul către mine; o să dăm seama dacă va trece și iarna asta fără să fie cu tatăl lui.

Ș-apoi oare cum să îți zic să vii? Oare înțelept este, ar fi să cer voie la marele vizir ca să-ți scriu să vii aci? Spune-mi mai curînd. Și iară de vei voi să vii să consolezi niște copii desperați, de dorul tău, pe unde să vii? Pe mare? Te jur pe ce ai mai scump să nu te expui. Pe uscat, investit *bine* și ori ca marcant, ori ca curier ar fi bine pînă la Beligradul sîrbesc. O dată acolo, tragi la pașa, apoi ești sigur de oricare pericol politic. Pașa, sînt mai mult decît sigură că o să te îngrijească ca pe un princip favorit și amic al Înaltei Porți.

Pă mine m-au primit toți pașii și m-a escortat, ca cînd ar fi avut într-adins porunci ca să-mi facă onori și toată buna îngrijire. Vezi, frate, gîndești-te și la Dumnezeu, și vino la copii. Nu-i mai cunoști cum au slăbit de dorul tău și cum suferă, și ele nu vor să-ți scrie.

Lasă gazetele și cauza. Uite, îmi vine greață cînd auz. Nu ți s-a urit, frate, cu cabalele, cu calomniile, cu invidia, nu ai nițică conștiință să abnighezi copilașii tăi? Spune-mi mai curînd să cer voie. Vei să vii? Banii ce i-ai luat de la frații din Brusa, scrie-mi că vii, și eu îi voi da înapoi. Spune-mi ce trebuie să fac ca să te aibă copiii? Să mă arunc în mare, în foc? Spune-mi, că fac tot.

Înțelege că faci unu din cele mai mari și neiertat păcat cu copiii. Vino, frate, vino, și cu tine venim oriunde ne vei duce. Fără tine nu mai fac un pas. Dar să nu vii pe mare, să vii pe *uscat* și cum ți-am scris, în trecutele scrisori, că nu este nici un pericol. Nu te teme de guvernul cărui ai slujit; este un guvern divin. Nu mai este pe tot pămîntul umanitatea, amorul apropielui, generozitate ce găsește cineva în acest guvern și în tot musulmanul.

D-ai ști cum a pedepsit pe adevărații rebeli de la Kurdistan! I-a depărtat pe toți de patria lor și se află pe la pašalicurile de pe marginea Dunării; lăcuințe în sarai întocmai ca al pașii, slugi peste slugi, mese peste mese, baluri, vînători, cavalcade, liberi în toate părțile orașului și campaniilor, și cite 2, 3, 4 și 5 mii lei pe lună.

Nu te teme, că nu o să pățim nici un rău. Inima îmi spune bine, dar dacă ne vei mai ține încă un simestru fără tine, apoi nu știu ce vor deveni acești copilași. Eu nu îți mai scriu de azi încolo ca să vii; mi-am făcut dato-

ria, să-ți spui, să te rog, nu mai am nici o responsabilitate, nici înaintea lui Dumnezeu, nici înaintea ta și a oamenilor.

Pentru morala și fizicul copiilor îți voi scri regulat de 2 ori [pe] lună, spuindu-ți cum sîntem.

Acu mă aflu prea jenată de bani și am și o datorie de 170#, dar tot nu-mi lipsește nimic. Azi m-am mutat într-o casă de piatră, mare, și la cel dintii centru (Pera, Σταυροδρόμι¹ de pe Ulița poștii, Ulița Mare, între toate ambasaderele, la signor Vitali). Am 2 camere și o intrare, mobilate bine, soare toată ziua, sobă, cald în camere, 6 cafele cu lapte dimineața, un diné ca acasă la noi și unșori și mai bun, supe, poame și piine, luminări bune, spălatul, lemne, cu 60 # pe lună.

Sper că dacă oi reuși la ce mi-am pus în gînd că voi avea o pensie bună, o să dau scrisoarea ta la ec-sa ambasadorul, dar nu poți, frate, să faci să am una de la guvernul de acolo și alta de la Palmerston către Canning, să le am protecția? Eu, atunci, numai în 2 luni aș pune la dobîndă zestrea Frusinihii și a Virgiliii.

Nu rîde, fă-mi acest bine dacă poți, că am mare trebuință de favoarea acestor 2 curți. Nu te teme, că cum m-au purtat pînă acu și-am făcut onoare; sper că și de acu înainte să nu-ți fac dezonoare.

A revedere, frate, a revedere,

Maria ta [...] ²

Colecția George Potra

Constantinopoli, 849, duminică, nom. 12/24

Ei, acu ce să-ți mai scriu, tot alea și tot alea. Sînt 10 zile [de cînd] și-am scris o scrisoare lungă, lungă de 8 pagine mari. Era plină de înșiră-te mărgărite. În această scrisoare îți răspundeam la 9 scrisori ale tale ce le-am primit deodată de la fratele meu Costache, el le desfundase. Da cele [de la] d. Ghica și Bălcescu nu mi le-a trimis fratele la Rusciuc, pentru că mă aștepta zi din zi în Constant.

Acu aleargă Andrei de 8 zile ca să-mi aducă de la d. Ciaca³ o scrisoare a ta ce am aflat că am la dînsul. Să văz ce îmi scrii și să-ți răspunz.

Andrei vine, să vedem, auzi ce zice: „d. Ciaca este amalat acasă la familia domnealui (departe de aci o oră și 1/2). Pentru aceea n-a venit la canțelaria domnealui 8 zile. Dar în sfîrșit, am găsit pe comiul [?] domnealui și mi-a zis că plicul domniiii-voastre s-a luat de 8 zile de domnul Ghica. Cum nu v-a mai dat încă plicul“?

Ascultă de vezi omenie! Eu nu știu ce să mai zic. Nu este destul ale 15 sau 18 zile ale drumului că așteptați cu atîta palpație vaporul și poșta.

¹ *Stavrodrom* (gr.) = așa se numește încrucișarea dintre cele două străzi mari din Pera.

² Lipsește sfîrșitul scrisorii.

³ Mihai Czaikowski; om politic polonez, turcit sub numele de Sadik-pașa.

Apoi să alergi să te chinuiască palpitația cîte 8 sau alte 15 zile, pînă să des-fundează scrisorile de pe la oameni de omenie și mari diplomați.

Ah, Doamne, cînd o să-ți vie mintea să hotărăști să vii la copilașii tăi, să lucrezi pentru patrie mult mai mult decît ceea ce lucrezi pe acolo! Și-apoi nu este un mare păcat, și privat ca tată și ca cetățean să nu lași pe Ienăchiță în stare să isprăvească și să dea patriii cele ce tu ai început? Să-l lași, băiat de 9 ani, fără nici o hrană intelectuală, fără îngrijirea și severitatea tatii? De mine nu ascultă nimic, nu va să învețe deloc. Crește cu dinsul fel de fel de năravuri, insolente, răsfățături, impertinențe, ce toate o să-l ducă la vițuiri (și Doamne ferește) și la crime.

Frumos o să slujim și lui Dumnezeu și patriii... Nu vezi că pieirea patriii noastre este pentru că nu a avut și nu are măcar încă 4—5 ca tine? Nu vezi că ce este bun de pe [după] tine, sînt școlarii tăi? Apoi de ce vei să pierzi copilul tău care posedă *toate* bunele tale calități și pentru că l-a abandonat îngrijirea tatii, se pierde copilul.

Fie floarea și planta cit de bune și pămîntul cit de bun, dacă nu este săpată, curățată și udată la vreme, se dezjenerează, să pierde.

Ah, d-ai ști cîte lacrimi vârs în toate noapțile, pe cînd dorm toți și toate! Frate, nu plîng bogăția care n-am avut-o, și nici că am fost din nașterea mea făcută să prețuiesc un lucru ce mai de multe ori și prea des este posesia oamenilor și femeilor dezonoarați. Plîng despărțirea ta de copii. Aceasta mă omoară pã tot minutul. A pierdut hrana spirituală a scumpului lor tată. Dar de vreo 3 luni plîng și fizicul lor, căci amîndouă fetițe[le] suferă pînă în extremitate de dorul tău.

M-am consultat cu 3 doctori de cînd am venit aci și îmi zic că sînt pã drumul și că au hlorosis. Zisei, „bine, doctore, hlorosis este de multe ori soră cu oftica“. Îmi răspunse că pentru acu nu are astfel de boală, dar mai tîrziu nu știe ce poate să se facă.

Ah, frate, ce rană dureroasă acoperă inima mea. Am orbit de atîta lacrimi ce am vîrsat și vîrs. Ah, tu știi că nimic nu mă îngrozește ca conștiința și boala. Ei, bine, boala o mai vîz, fie numele Domnului binecuvîntat. De conștiință pînă acu sînt în desăvirșită pace.

Frate, ca să poci spera la cura care mi s-a prescris să le fac, ca să scape de această funestă boală, nu este alt remediul decît să le pui pe amîndouă în brațele tale. Și cum, unde și cînd? Ca să viu eu acolo, este peste pu-tință, pe frigul ăsta omor copiii. Ca să vii tu aci, crez că ești liber, pentru că aci sînt suferiți toți *criminalii* refugiați, dar tu, care după onoarele ce mi s-a făcut de cum am intrat în Turcia, vîz că Eliade este din toți ai noștri mai considerat. Apoi crez că cel puțin o să fii primit cu un termen de 2 luni, ca să-ți vezi copiii și să-i duci unde vei voi.

Dar cum să vii, pe unde? Eu și acu te jur pe ce ai mai scump, ca și în celelalte scrisori, să nu te expui pã mare, pã uscat.... știu eu.... Dacă s-ar putea să iei sigure precosioane... Ah, nu știu ce să te povățuiesc. Știu atît că aș fi criminală și către tată și către fiice și către mama, să nu-ți scriu că este mare trebuință să fii la copii, dacă inima ta este încă așa de paternă, cum nu mă îndoiesc.

Apoi gîndește-te și nimerește cum să dai pe tata la niște copii care plîng ziua-noaptea și le usucă dorul tău.

Gindește-te, grăbește-te, că numai mortul nu înviază. Vezi, n-ar fi bine? Ah, Doamne, nu știu ce să-ți spui, n-ar fi bine să te imbarci de la Marsilia pentru țara cea mai aproape. Și acolo să stai pînă va răsufla periodica furtună a iernii și a doua zi sau a treia zi să te imbarci numai pentru un tranzit de 3 sau 4 zile și iară să aștepti să pleci de acolo a doua zi sau a treia zi după furtună. Că am remarcat că 2 furtuni cam se fac pe toată luna. Și cu chipul acesta te va aduce Dumnezeu care ne-a scăpat de atîtea rele. Te va aduce la Smirna cu bine. Eu îți voi aduce copilașii.

Ah, Doamne, unde este ora aceea, unde este ziua în care o să văz că pui în brațile tale 4 copilași și fetile care merită stima părinților lor, iară nu numai materna sau paternul instinct.

Atunci, zic, și le aduc la Smirna, vom vorbi dacă trebuie să vă urmez și eu sau mă întorc să văz să ne despăgubim, ca să facem o mică zestre fetelor, să ne mai ușurăm bătrînețile, că eu, frate, am îmbătrinit de tot. Inima și mîna îți serie, ochi nu mai am, nu mai văz nici să citesc, nici să scriu. Seamăn de 60 ani. Ah, Doamne, scurtă este viața omului, dar pentru mine fuse lungă. Vizirul cel mare, Reșit-pașa, mi-a trimis răspuns, cum a auzit că am venit, că sultanul a poruncit — cum [a] aflat că sînt în Rusciuc — să mi să trimită pensie și că mi s-a trimis pe cînd eu pleasem. Și că acu i s-a făcut cunoscut lui Ali-pașa, ministrului trebilor de afară, ca să mi se dea aci.

Nu știu încă cît pe lună. În viitoarea săptămînă, poate, se va realiza cît și îți voi scri peste 10 zile.

Astăzi a trimis Soliman-pașa pe dragomanul lui să-mi zică că este *timpul* de a da eu o suplică către sultanul, arătînd paguba ce ni s-a făcut sau totala ruină de starea noastră, că *este timpul* a ne despăgubi. Și Soliman-pașa, dîndu-i eu suplica, el se însărcinează cu restul.

Eu, peste puține zile, sper să-mi dau vizita la Valedé și n-aș vrea să mă grăbesc cu suplica.

De cînd am sosit aci sînt 15 zile. N-am văzut încă pe nimeni din otomani, nu m-am dus năcăierea, nu m-am ocupat de alt decît de îngrijirea sănătății Frusinichii. Asta mă turmantă pînă la moarte.

Doamne, trimite-ne sănătate, c-apoi m-oi lupta cu toate și în iarna asta și îmi voi scoate copilașii și din iarna asta, cum i-am scos pînă acu, fără să pui amanet ceva, sau să vînz o ață, sau să cer cuiva bani.

Dumnezeu a insuflat la adevărații fiii lui, oameni cu familii, cu copilași, onești, le-a insuflat simpatia creștină și mi-a dat bani, fără să cer. Le-am dat zapisul meu ca să fie plătiți, cînd vom fi în fondurile noastre. Vezi că Dumnezeu a fost și cu copilașii tăi, cum va fi și cu tine scumpul nostru tată.

Ah, mamă zi-mi mamă, cum mi-ai zis într-o scrisoare. N-ai greșit, sînt bătrînă și te ador ca și pe copilașii noștri. Mă necăjisem pe tine cînd sosisem aci că, fără să știe, mi-a citit Costache o scrisoare ce ziceai că nu ești bogat și de ce mi-am pus în cap să te omor cu tăcerea. Dar iară te-am iertat, că nu venea decît din amorul patern.

Frățiorul meu, eu și-am scris de cînd m-am văzut într-un loc unde este poștie, adecă de la Vidin, 7 scrisori cu aceasta, și dacă găseam pe loc bancher care să se însărcineze cu trimiterea de bani la Paris, îți trimiteam și bani, pă cum am atîți martori că nu vrea nimeni să se însărcineze pe astfel de vremi.

Apoi dacă doream să-ți scriu des, grija și mila să nu-ți fac și cheltuieli la poștie mă reține.

Ștefanache ne spunea că la Smirna i-ai zis că nu te mai duci în Franța, că o să te oprești sau la Atena sau la Malta. Aveam și incertitudinea unde te afli. Când a venit Smărăndița, atunci am știut sigur că ești în Franța, și pe loc am căzut cu rugăciuni la Clițian să facă cum va ști, să-ți trimită suta de# (care sint 7 săptămîni și încă nu știu dacă i-ai primit).

Iacă cum a urmat de ți-am scris 7 scrisori numai în 4 luni. Iar de la Transilvania ți-am scris 7 și am martor pe Bariț, că lui le dam, în timp de 2 luni. Pe urmă am fost arestată, întâi o săptămînă și a doua oară 3. O! Dumnezeu și mințea și curajul care mi l-a dat Mîntuitorul nostru te face să ne știi aci și să citești scrisori de la copilași. Alfel era să fie copiii și mama în fundul [...] (scapă-ne Doamne și pă viitor).

Acu o să-ți scrim de 3 ori pe lună. Facă Domnul ca să se însănătoșeze Frusinica. Apropo, să nu scrii în scrisoarea mea copiilor, să le scrii deosebit și alegre scrisori și pline de speranță că o să vii *curînd* la dîsele. Dar mie să-mi scrii tot, să nu mă menajezi.

Scrisorile mele să le pui cu plicul într-un alt plic către Demetrio Sachelario, și le primesc *sigur* și curînd, iar nu să-și facă fiecare scrisoare carantine pe la Bălcescu și Ghica cum văzui cînd am sosit aci și acu iară îmi țin scrisorile tale. Dumnezeu să-i ierte pe toți și pă noi, dar nu mai poci să văz pă nici un emigrant, mai cu seamă din cei ce se mai află în Transilvania. Ce javre invidioase. Orice onori primea familia ta, orice distincții îmi făcea lumea, pă ei îi omora. Boleac cînd a venit la Hermanștat, în seara dintii, nemeri tocmai cînd ni s-a făcut o serinadă prea frumoasă și prea onestă. La sfîrșit a strigat lumea: „*vive la famille de Heliade*“, iar el a răspuns: „Of, tot n-am scăpat de triumfurile acestui nume“. Ș-apoi a doua zi zicea la alții că nici nu știe de serenadă. Și ca să mă invenineze pă mine a luat pă Ienăchiță de mîna pe uliță și i-a zis să-mi spuie și mie și Virgilieii, că nu este Virgilia copilu tatii.

Eu n-am firea să mă inveninez deloc pentru rătăcirea, demoralizația nimurui și mai virtos că n-a devinat deloc. Virgilia iară i-a răspuns prin Ienăchiță, că dacă n-a vrut Dumnezeu să semen la chip cu tata, îi voi semăna în alte calități pe care domnia lui le invidiază mai mult și decît chipul.

Aci dacă a venit, o mie de fleacuri a spus și de mine și de tine. Cînd am sosit eu a pus să-mi zică ca să-l iert și să-l primesc să-mi dea vizita lui. Ca să-l arăt lumii cine este, l-am primit bine ca cînd n-am știut nimic de cite a lătrat. Acu l-a luat în tîrbăceală toți cîți l-a auzit, îl mepriază. Și la mine vin toți și se poartă cu stima cuvenită. Șarlo Filipesco este fanatic de tine, Christofi cu multă sinceritate și stimă. Dar m-am dezgustat cu desăvîrșire de emigranții noștri. Ah, ce mult am vorbit de dînșii.

Frate, îți trimit această relație pentru slăbiciunea Frusinichii. Consul-tează-te cu vreo 2—3 doctori *buni* și vezi dacă zic ei că hapurile Vallé sint bune să-i dau. Apoi trimite-mi *veritabilele* hapuri cît mai *curînd* nr. 1 și 2, o dozis, sau 2, cît o zice doct[oriii] și cum să le dau, dar cît mai *curînd*. Vezi n-oi putea să le aduci tu? Ah, asta ar fi toată doctoria, dar fă cum te va inspira Domnul.

Peste 15 zile este un an de cînd te-ai despărțit de noi. La sfîrșitul anului, adică cu a doua poștie, îți trimit socoteala de cîți bani am primit, de la cine și cum și unde i-am dat, ca să știi și tu, frate.

A revedere, a revedere, pe curînd. Tot n-am primit încă scrisorile de la Ghica. Oi vedea și mîine. A revedere, cu bine și cu sănătate.

Sînt mai 5 săptămîni de cînd nu am de la buna noastră Zmărăndița nici o scrisoare. Facă Domnul să fie sănătoasă și să aibă pinea din toate zilele. A revedere.

Domnul doctorul Merei, aducătorul acestei scrisori, este unul din doctorii [cu] care m-am consultat pentru Frusinica. Și el mi-a zis că are hlorosis, și dacă va face copila o cură bună, și [se] va tămădui de clorosis, iar de va suferi moralicește de vreun dor, apoi poate să se facă oftică. Dar acu n-are decît hlorosis.

Eu, Eliade și scumpul nostru tată, îmi cunosc copiii și știu și visele lor. Sînt vergine și în gîndirea lor de orice pasiune ce nu i-a insuflat-o ori mama, ori tata. Bine să fie, numele Domnului cuvîntat, că cu toate că am trecut prin foc și prin apă în acest an, dar mina lui m-a condus astfel, încît poci nu numai să spui, dar să și dovedesc că am scăpat și ochii și urechile copiilor mei de oricare necuviință. Și că n-a trecut nici drumul d-acurmezișul fără mama lor și camera lor n-a avut altă ușă decît [a] camerei mele.

Și, prin urmare, nu le topește din zi în zi altă gîndire decît dorul tău. Apoi vezi și fă cum să nu ne căim și în mormînt.

Eu de n-ar fi călătoria lungă, răul mării și vîrsătura multă, și piepturile slabe, și iarăși pe uscat mai foc pentru sănătatea lor, dar de n-ar fi acest pericol, peste 15 zile ar fi în brațele tale toți copiii și eu m-aș întoarce să văz de sărăcia noastră.

Ești tată, ai inimă, fă cum te insuflă amorul și datoria de tată. Eu nu poci să mă hotărîsc să fac ceruta suplică, fă-o tu românește și mi-o trimite. Eu am cine să mi-o facă franțozește. Poate mr. Dufur amicul tău; vine pe la noi; turcește găsesc eu cine.

Trimite-mi-o mai curînd, că este poate singurul timp de a face un avenir copiilor. Toți știu din gura mea, că starea noastră era în case, mobilă și ntr-o fabrică tipografică cu 12 teascuri tipografice, unul litografic, o fonderie bine înzestrată, o bibliotecă de 300 mii lei, 900 topuri hîrtie velină, 200 to[puri] alta, care aveam la carvasara (pe care a luat-o și pe aceea [...]) și tot pînă într-un cui ce am avut noi acasă).

Și peste tot am zis că starea noastră era pînă la 30 mii#. Dacă voi avea o suplică, făcută cu pana ta, acu este timpul cel mai favorabil, eu, dacă nu 30 mii, o parte bună îți fîgăduiesc din muncita stare a ta.

Ah, de ce nu ești tu măcar la Smirna? Ți-aș spune, cum tu m-ai corija și avenirul copiilor ar fi sigur. Oh, ce departe sîntem; scrie-mi mai curînd ce să fac și cum? Mă văitam că ce o să-ți scriu. Dar cît era să-ți mai scriu dacă aveam și scrisorile ce încă îmi spune Costache că n-a pus mina pe ele. Îți voi răspunde cu a doua poștie, frățiorul meu, căci acu trebuie să închiz scrisoarea.

Ce triste sînt copilele. Ah, Doamne! A revedere, îmi spun că plîng pentru că nu sînt și ele în stare să zboare la tine¹.

Colecția George Potră

Nr. 3

Constantinopole, 849, noiem. 23/5 dechem.

Sînt 3, cu aceasta, scrisori ce îți scriu din Constandinop., adică este mai o lună de cînd aștept să mi se trimită pensia ce sultanul a binevoit să-mi facă și să și o trimeată la Rusciuc, pe cînd eu plecasem.

Aștept să văz pensia pusă în orînduiala formelor și pe loc o să pui în lucrare vizite la Validè, petiții prin canale secrete, pînă cînd voi reuși să iau măcar un acout de 10 mii# din totala starea noastră ce ne-a jefuit și ruinat [...].

Nu spune nimurui. Ah, de ce nu ești la Smirna să-ți dau fetele de gîtul tău, să mă ușurez de grija lor, și eu să șez singură în haremuri. Turcii au o inimă de angel, faci ce vei cu dînșii, dar trebuie să-i ții de aproape să le spui, să le ceri una într-alta, căci alfel sînt *morgen, morgen*.

Și ca să stăruiesc asfel nu poci din pricina copiilor și de frica unor [...] invidioși emigranți de ai noștri. Ah, Doamne, ce răi, ce spurcați sînt. Dumnezeu să-i ierte. Eu de cînd am venit aci sînt 25 zile, nu m-am dus încă *nicăiri*, dar *nicăiri*, nici n-a venit *nimeni* la mine.

Toate înțelegerile mele cu miniștri s-a făcut în secret prin fratele meu Costache. Duminica viitoare, la 7 de *dimineață*, sînt invitată în haremul lui Aali-pașa, min. treb. din afr. Acolo o să am o întrevorbire cu dînsul. Cea dintîi rugăciune, cu stăruire, o să fie voia ta de a veni tu aci în Constantinopole, căci la din contra nu fac decît să asasineze 4 copii și un tată, ce zi din zi îi consumă dorul.

Ah, cit de adevărat este că nu mai poci să le distrez pe aceste 2 fete; să topesc în dorul tău; într-o temniță cu tine ne-ar fi mai bine. Și apoi cu ce cuvînt domnealor țin pe Ghica, pe toți refugiații din lume, peste 30.000 emigranți aci și pe tine *nu*, asta nu să poate. Trebuie să crape dracu să-mi dea pă tatăl copiilor, existența și avenirul lor.

Vino tu mai curînd la Smirna, om vorbi; mă întorc eu singură aci și fac în această pricină eu, ce tu nu poți face, secret însă de *toți*.

Cu al doilea vapor, la 15 dechem. îți scriu ce s-a hotărit în toate. Ocupația slăbiciunii Frusinichii nu m-a iertat să-ți trimit contul banilor ce am avut în anul ăsta și pe ce i-am cheltuit.

Scrisoarea ta de ieri către Costache a făcut o bucurie copiilor tăi, ce nu se descrie, numai că a auzit că *vorbești* de venire la dînșii. Dar eu îți recomand, te rog, și te jur, pe mare să nu te expui. Și tot ce îți dau voie este

¹ Nu s-a transcris anexa scrisorii, care cuprinde rezultatul unui examen medical făcut de către dr. Merei fiicelor lui I. Heliade Rădulescu.

să te imbarci numai pe cîte o zi și iar să aștepți favorabil timp. Și să nu te înșeli să te expui pe vreo corabie, cit de mare va fi, și nici pentru 2 ore.

Cînd vei hotări să pleci, fă-mi cunoscute capitalele sau orașele pã unde o să treci ca să-ți preîntîmpin ceva bani, ca să nu fii jenat, să poți dispune ce privește asigurança vieții tale și sănătății tale.

Eu sint prea interesată și egoistă, voi să fii sănătos și să trăiești anii lui Mathusale[m], căci numai pentru tine și pentru că purtăm numele tău, am găsit bani, onoare și toate onestele ajutoare de la oameni respectabili. Pentru ochii noștri cei frumoși puteam muri de foame, căci nici noi n-am știut, n-am învățat cum să ne folosim de cochetării, nici nu s-a compus nici într-un loc soțietatea noastră de oameni depravați, dar invidioșii emigranții numai asta n-a putut ierta, serenadele în onoarea familiei lui Eliade îi omora; de mă vedea să trăiesc o viață cum să minjesc numele tău, era să-mi fie toți amici.

Ah, m-am uitat, lasă-i, nu merită nici cerneală să cheltuiesc pentru dinșii, dar încă timpul, și mai virtos pentru Boliac, ticălosul. Acu mă mir cu ce obraz îmi face atita curte!

La orașele pã unde o să treci (*și o să-mi scrii*), să cauți scrisoarea mea la poștia restantă pe adresa *Nicolae Gheorghiađe* cu poliță de bani. Eu o să fac tot ca să-ți preîntîmpin bani.

A revedere, frățiorule, a revedere. Dacă și cu curierul viitor nu voi avea scrisoare de la tine, apoi mă minui, să vedem sticul al cui o să fie.

Dacă citi a citit și vor citi *Impresiile proscrisului* vor plînge cît am plîns eu, apoi ar mai fi o mare de lacrimi.

Doamne, nu ne abandona pînă în sfîrșit. Dom. Dufour este un om plin de inimă și virtute. Tu în 10 zile l-ai făcut ca pã toată viața lui să fie fericit cînd poate să-ți dea contribuția lui de stimă și adorație.

Scrisoarea a Smărăndiții și a lui Ștefanache mi-a sfișiat inima. Doamne, Doamne, aibi milă și de acei 8 copilași!

A revedere, frățiorule, a revedere pe curînd, dar pe sigur, nu te expune.

Maria voastră

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/7

Din al doilea duzină, nr. 3

Constantinople, 849, decm. 3/15

Scumpul nostru tată,

Din lunga ta tăcere, din nevrerea lui Costache să mă lase să citesc scrisorile tale, am înțeles că ești mînios... după moarte și cal de ginere! Nu mă surprinde, frate, oricît ai fost și ești de nedrept cu mine, mă așteptam și aștept încă... și mai rele de se mai poate...

Isprăvește-ți dragă fapta, ocărăște, sfișie, ucide în tot chipul pe mama copiilor tăi, atita mai au bieții copii. Eu am năstrămutată hotărîre să sufăr pînă în fine (că nu-i așa lung), dar faceă Dumnezeu ca cel puțin mor-

mintul meu să fie departe, ascuns de tine, fratele meu. Să scape cel puțin țărîna mea neocărită de tine...

Care fapte ale mele, ce fatale ajutoare m-a distituat din dignitatea de mamă, precum ai scris Frusinichii (de să scrie asemenea vorbe de un tată înțelept fiicelor sale?!).

Spune-mi, frate, ce am făcut? Ce am gîndit, ce am scris, ce am vorbit, care a putut să-mi puie o pată ca mamă, ca soață, ca română, ca emigrantă proscrisă, săracă, cu 6 suflete de gitul ei, trecînd prin foc și prin apă și lăsînd în urma mea: ce mamă, ce soață, ce româncă, ce nobilă și hotărîtă în toate suferințele ei?! Nu voi să-ți trimit scrisorile ce mi-a venit în urmă de pe la oameni de omenie, ori de pă unde am stătut, chiar și numai o lună. Copiii îți vor arăta asemenea scrisori.

Eu nu crez că ai putut tu naște calomnia, distituația din demnitatea de mamă. Eu nu crez, că apoi ai fi tu mai criminal, că dacă ai bănuț că această mamă ar fi capace să-și uite vîrsta, poziția, adevărata misie și tactul unei mame numai *un* minut, atunci erai dator, și ești criminal pentru ce ai confiat copiii la o persoană ce nu ești sigur de virtutea ei. Cu atît mai mult că această mamă, cu cele mai ardente lacrimi, te ruga să nu te desparți de copii. Și cînd a văzut că o abandoni în mijlocul guerii civile și incendiilor, slabă, suferîndă și mai moartă, te-a rugat iarăși cu lacrimi să iei fetițele cu tine.

Vezi cit eram de înțeleaptă cînd îmi ziceai că sînt nebună? Vezi, calomniile le prevedeam. Repet iară, că nu crez că ai creat tu această calomnie, dar ai fost gata să crezi, asta nu mai este indoială. Și aceasta din urmă este eterna rană. Dumnezeu să ierte pe calomniatori, pă tine și pă mine. Inima-mi este plină de amor și iertare, conștiința plină de pace și mulțumire. Adevărul este departe de orice calomnie.

N-am petrecut acest an pă exotice țărîmuri, Cronștatul, Hermanștatul, Vidînu, Rușciucu sînt supt nasul nostru. Stăpînii de case trăiesc, guvernatorii și oamenii de omenie a acestor locuri să fălesc cînd îmi zic, îmi scriu că suvenirea familiei tale o venerează. Te vei încredința singur, dar pentru mine nu mai este asta o consolație, este prea tîrziu de a se mai mulțumi sufletul meu.

La 1848, întîia zi al postul[ui] Paștelor, luna curată, era un domn în camera ta. Acest domn n-a vrut să intre în trăsura lui, să se ducă, pînă nu-și va lua concediul și de la mine. Tu l-ai trecut prin vreo cîteva stanțe, ca să-l aduci la mine. M-ai găsit în camera copilașilor noștri, în genuche, ocolită de inocentele creature. Ne rugam toți în pace...

Mă rugam pentru patrie, pentru binele general, pentru fericirea copilașilor noștri, pentru fericirea bătrînețelor noastre. Și inima mea era plină de convicția că bătrînețele și poziția de mamă o să le respectezi.

Ți-aduci aminte că după ducerea acelu domn, ai intrat în camera mea, m-ai găsit încă înturată de copilași, și tu citeai în inima mea cînd m-ai binecuvîntat și mi-ai dat o sărutare pă frunte, plină de venerație. Ți-aduci aminte?

Ah, de ce n-am murit atunci. Acea sărutare a umplut inima mea că este un gaj divin, că a auzit Domnul rugăciunea mea și că o să-mi respectezi cel puțin bătrînețile. În van...

Distituezi către copii pă mama ta și a copiilor tăi?... Pui în auzul copiilor ce n-au auzit de la nimeni, nici din gura inamicilor părinților lor. Dar în tot timpul emigrației noastre, n-am făcut, n-au auzit, n-a văzut nimic copilașii tăi ce ar putea să *atingă* numai conștiința de o mamă ce nu are nimic mai scump decît onoarea reputației fiicelor ei și dorința unui onest tată.

În tot timpul emigrației am petrecut, și cînd nu eram înaintea diviniei icoane, rugîndu-mă în mijlocul baionetelor arestată 4 săptămîni, și cînd s-a hotărît să mă duc în Rusia cu copilașii, și cînd mă aflam supt guvernul oștirilor ungurești, și pă cînd mă rătăceam dintr-un loc în altul prin mijlocul bătăliilor și incendiurilor, mă rugam Domnului tot ca în acea luna curată ca să ne ferească Domnul de oameni depravați, să nu-mi văz bătrînețea rușinată. Și Dumnezeu mi-a ajutat ca să poci scrii aceste linii pline de adevăr.

Ce greu este să scrii cînd curg lacrămile și se opresc pă niște sticle ce numai prin ele văz să-ți scriu.

Frate, dacă ai început, isprăvește, scrie-mi care îmi sînt acuzațiile? dacă nu și pă acuzatori (căci aceia ca pă niște adevărați amici ai tăi, nu-i denunțezi). Spune-mi să-ți răspunz, să-ți dau toate dovezile de adevărurile ce îți scriu, să fac tot ce sînt *eu capace să fac*, ca să-ți aduc copiii și la Paris, să-i pui în brațele tale și eu să mă întorc, să-mi găsească pustiul unde să-mi ascunz mormîntul de cruda și nedreapta ta ură.

Scrie-i lui Costache să-mi dea scrisorile tale să le citesc, căci eu înțeleg prea bine pentru ce nu va să mi le dea. Acolo trebuie să fie motivele pentru care ai scris Frusinichii, ce nici într-un chip nu-ți iert să scrii copiilor.

Astăzi avem 3 de decm., este postul Naștere[i] Domnului. În zilele astea o să ne spovedim, o să ne împărtășim. Dumnezeu să ierte pă calomniatori, pă tine și pă mine. Fie Dumnezeu cu tine și cu noi. Puie el pacea în inima ta, cum a pus-o în inima mea.

Să auzim de bine!

Cu totul în contra voinții mele îți scriu aceste linii, dar cine altul o să se gindească cît mi-e scumpă mie reputația ta?

S-a răspîndit vorba, și este mai sigură, că d. Boleac a tăgăduit primire[a] casetii cu briliante, ce i-a incredințat Koșut în ultimile momente a fugii lor. Că Boleac, român, n-o să fie arestat și prin urmare să scape aceste briliante să le vînză aci, pentru folosul emigraților unguri.

El a tăgăduit la trimisul lui Koșut de la Șumla. Ungurii se gătesc să-l dea în judecată. Prin urmare, casa lui o să fie călcată de poliție.

Eu gîndesc că nu șade bine să găsească pe Eliade într-atita intimitate cu un om, ce chiar minciună să fie, cel puțin îi seamănă fapta asta și cu trecutul lui și cu prezentul. Nici un emigrant cumsăcade nu-i dă bună ziua. Este arătat cu degetul de toți streinii.

Eu i-am trimis răspuns că l-am primit aci la mine, de 2 ori, numai ca să-i arăt că n-are nici un caracter. M-a sfișiat cu invidioasele lui calomnii, și-apoi vine de cere iertare. L-am primit și eu [de] 2 ori, și l-am gonit pentru toată viața mea.

Colecția George Potra

Tată,

Am primit scrisoarea ta ieri, una singură de cînd mă aflu aci. Eu ți-am scris cu toate expedițiile batelului, de cînd mă aflu [a]ci, vezi nr. 5. Mă grăbesc să-ți răspunz astăzi, duminică, și să-ți pui, după cum vezi mai în sus, din pricină că miine, luni, sint invitată la haremul marelui vizir, să dinez cu Hanim-efendi¹, legitima lui nevastă, să supez seara cu viziru și nevasta lui, să dorm acolo și a doua zi, marți, să ies din haremul lui și să-mi dau a doua vizită la haremul lui Aali-pașa, iar a treia vizită la ambasadița engleză [*loc rupt*] ce el se află la Londra. Aceasta din urmă este o greacă, care din copilăria ei a luat legea mahometană, vorbește de minune limba greacă, italiană și franțeză. Poate că remoru conștiinții o face să se [*loc rupt*] a face cît de mult bine credincioșilor. Toate aceste femei sint legitime, bărbații lor n-au epozat cu altă femeie, n-au, nici nu au avut metrese, nici în casă, nici afară (vedeți, înțelegeți domnilor), dar să viu la ce ne doare.

Toate cîte îmi scrii tu [*loc rupt*] în lucrare de mine [*loc rupt*] și mă expui să-mi zică vorbe [*loc rupt*] să le cer lor, m-am liat cu haremul [*loc rupt*] întii vizită ce am făcut la aceste 3 familii, am fost cu toți copiii. O! d-ai ști cum ți-a primit copiii aceste tinere mame! Ce umane, ce creștine sint aceste femei, ce fanatice pentru onoarea sexului nostru, sint pline de simpatie pentru copiii [*loc rupt*] și departe de tatăl lor. Ele plîng cu noi dimpreună și mi-a promis că pînă unde vor putea o să se expuie ca să vază acești copilași în brațele tale și cu avenirul lor.

Mad. Reșit-pașa m-a invitat luni ca să mă facă să am o întrevorbire cu bărbatul ei în loazir, căci ziua este foarte ocupat și nu să poate decit noaptea pã la 10 ore, și, prin urmare, trebuie să dorm acolo, căci întii că palatul lor este departe de Pera, unde șaz 1 ²/₄ oră, al doilea, că să închid la apusul soarelui porțile și ale Constantinopolului și cele din Galata. Copiii noștri rămîn de astă dată, într-o noapte, fără mama. Ce să fac? Rămîn cu ușile apartamentului meu incuiată și cu unchiul Nicolache, nelip-sit de dinșii pînă la întoarcerea mamei.

Am mai pregătit pe aceste femei în deplină favoarea mea; o să pregătesc și pe Reșit-pașa, cum am pregătit pe Aali-pașa. Aștept cu nerăbdare să treacă aceste 8 zile, că atunci se mută de la Terapia, aci, în vecinătatea mea, unde sint palaturile lor. Ambasadorii Opic și Canning, sper să reușez de a-i face să puie și ei umăru la dreptele mele cereri. Cînd vor fi toate astea gata, atunci îmi dau petiția prin [*loc rupt*] de sultanului.

Dumnezeu să mă inspire și să-mi ajute! Amin! Doamne, nu mă lăsa pradă dorului, sărăcii și a străinătății și calomniiii!

Apropo, amicul nostru Boliac se află închis de ieri, pentru lădița [*loc rupt*], ce [*loc rupt*] și el neagă. Dum-[*loc rupt*], poate aci o [*loc rupt*]-sură ca să [*loc rupt*] și pã baccisuri și pin [*loc rupt*] și de 3 săptămîni

¹ *Hanim-efendi*; soția legitimă a marelui vizir Reșid-pașa; din multe scrisori se vede că ambii au arătat deosebită simpatie și bunăvoință față de familia lui I. Heliade Rădulescu în timp ce erau la Constantinopol.

n-am nici o para [*loc rupt*] mi-a dat pînă acu. Am o datorie de 70 # ; am alta de 100 # și alta de 40 #. Ție trebuie să-ți trimit cel puțin 300 #, dar copiilor din București, că sînt sigură că să culcă flămînzi...

Mi-a ziseră că sultanul mi-a făcut o pensie, cum a auzit că sînt eu în Ruscium și nu știu cînd o să mi-o dea, și cită este? Eu știu numai atît că, ca să-mi Țiu familia aci cu cele dintii numai trebuințe, imi trebuie 80# pe lună. Nu, nu poți să-ți figurezi ce scumpete este aci. Dar bun e Domnul! Nu mă disper, că parcă a poruncit Dumnezeu la toți să mă iubească, să mă stime și să mă înlesnească; cel puțin pînă acu așa am fost.

Frate, ce îi fi dat tu la poștie? Că eu m-am speriat. Pliculețul de ieri l-am plătit 30 lei.

Frate, frate, fiii în cea mai privegheată pază, să nu facă oamenii aștia, sau din inemicii patriii sau amicii invidiei, vreun atac la viață. Ferește-te chiar de locuitori, căci în impresiile tale rău i-a [*loc rupt*]. Ferește-te frate, ferește-te. Domnul să auză ardentele noastre rugi și să facă cum să ne vedem [*loc rupt*] la număr curînd. Nu fii la îndoială că n-o să fac tot, ca să vii aci mai curînd. Iar de nu se va putea aci, apoi, pă unde imi zici tu și le-a [*loc rupt*] pentru atîta sînt ca singură.

Cu curierul viitor o să-ți dau o relație mai lămurită pînă unde am [*loc rupt*]. Scrie-i, frate, Smărăndiții, scrie-i tot cu acea tinerețe, că merită. Nu te uita că n-ai primit scrisoare. Ea Ți-a scris mai mult decît preținzi tu, dar cine știe ce infernalități se mai amestecă și în scrisorile ei?

Păzește-te, pentru Dumnezeu, de lași care propun și caută dueluri, păzește-te!

Este miezul nopții, plouă de varsă. Doamne, ce o să-mi ceară mîine pă o carită, ca să cobor [*loc rupt*] care lăcuiesc și să urc să cobor alți doi [*loc rupt*] la palatul lui Reșit-pașa. Știi, dai 3 # și pă fecior nu îl lasă nici pă capră, nici îndărăt. Trebuie să meargă ori pă jos, sau călare; alți 20 # lei pentru cal. Grozavă este viața aci și, mai virtos, comunicația. Ah, și eu cit am de alergat! Bun este Dumnezeu, nu mă disper.

Boliac a arătat lui Nicolache scrisori de la Maghero și că este în corespondență intimă. Eu nu crez de intimități declamate de domnia lui, nu să poate. Maghero mi-a spus mie la Brașov, că să-i fi spus tu și să-i fi chiar recomandat tu pă Boliac, Rusetachi și Brătieni. El, pentru toată lumea, nu lua parte în Constituție, să făcea cel dintii reacționar. Cum poate, acu, să zică din contra? Știu atîta, pozitiv, că mi-a arătat dragomanu lui Soliman-pașa, a doua zi de [la] sosirea mea aci, o scrisoare de la Magheru, cerînd voia să vie în Constandinopole [*loc rupt*] i s-a dat și acu să așteaptă aci din zi în zi [*loc rupt*] vaporul Triestilor. Să sună că o să-l aleagă [*loc rupt*] cap al Comitetului. Facă ce vor voi. Pă toate le privesc ca niște comedii-trage [tragicomedii] la fel [*loc rupt*] faptele lor sînt ca să-i demascheze din zi în zi și să [se] vază de toți cine sînt.

Tu fii cu dulcele și bunul nostru Hristos Dumnezeu și Mintuitorul nostru în inimă și toate o să fie în favoarea noastră. Dumnezeu cu toți și Ți cu noi!

A revedere, fratele și copilu meu, a revedere,

Maria

Tată,

Am primit scrisoarea ta de la 4/16 dechem. Am primit și petiția ce îmi zici să dau pentru familia Tell și Eliade. Eu, fiin[d]că am picat în Constantinople cu o datorie de 170 # (coprinzindu-să în această datorie ce ți-am trimis ție și Sofiii 240 sfaști) cheltuielile bagajelor de la vapor la magazie, de la magazii la douană, plata doanii, plata enormă la hamali să le care sus în Pera; toate astea m-a costat mai 15 #, în vreme ce portul de la Rusciuc pînă în portul Bosforului pentru 15 colete, 2.000 fuști, m-a costat 93 sfaști. De știam că o să mă coste atît de scump aci, poate că nu mai căram atîtea nimicuri.

Iată, datoria 192 #, cheltuiala de 2 luni, de cînd ne aflăm aci, 120 #, 60 #, frate, pă lună, cu mare economie, numai cît să trăim, cele dinții trebuință ne lipsesc cele mai multe. Scumpetea aceștii capitale este un lucru ce nu poate să-și facă cineva idee.

Așadar, văzîndu-mă că n-am nici o para în bungă de vreo 4 săptămîni am dat petiția pă socoteala familiei noastre, dar zi din zi mă abandoană speranțele ce îmi făceam. Mare fatalitate a fost acest Ghica și compania, fatalitate pentru patrie, pentru românii lui. El, cu purtările lui, a reușit să facă pă turci să ne privească turcii ca pă niște declamatori fățarnici de fidelitatea și integritatea Porții. Asta am înțeles-o bine din întrevorbirea mea cu Ali-pașa și Reșit-pașa [...]. Oricît a fost de crudă neîngrijirea ce au avut pentru voi toți, crede-mă că provine din intrigile acestui infernal Ghica. Ce rău ați făcut și faceți că nu ați trimis pă înțeleptul și adevărul român, d. Ștefan Goleșco! Cu totul era să aibă altfel de politică turcii cu rușii, chiar și acu cu încheierea păcii (acestor 2 puteri), dacă avea ei o întrevorbire cu un Goleșcu, un Eliade, dar Ghica!... nu lasă să vadă și să auză turcii decît confirmația la cîte calon.nii a pus ciocoi pe mîna de oameni ce a făcut revoluția și mai cu seamă pe capu guvernului și, prin urmare, am pierdut toată speranța.

Petiția mea am dat-o aci, mai o lună, și n-am nici un răspuns. Cum am picat aci, mi s-a trimis răspuns de la Reșid-pașa că sultanul cum a auzit că sînt la Rusciuc, a poruncit să mi se trimită o citățime de bani; și că ni s-a trimis, dar vezi că eu plecasem și banii o să mi se trimită îndată ce să vor întoarce de la Rusciuc. D-atunci și pînă acu s-o fi întors de 10 ori. Eu însă n-am văzut nici o para, ba încă s-a făcut tăcere; nici nu s-a mai pomenit.

Bietul Nicolache ne ține cu ce poate și Costache cu alergăturile. Bine că am și pă acești 2 frați! Serie-i lui Nicolache și lui d. Hristofi.

Să-ți spui acu cum am rămas mulțumită din întrevorbirea ce am avut cu Reșid-pașa, cînd am dormit în haremul lui, după cum ți-am scris în scrisoarea nr. 5. Cum am ajuns la poarta haremului, am dat biletul meu lui Andrei să-l dea lui Harem-chehaia să mă anunțe. Acest aga încă cu un aga a venit pă loc, mi-a deschis ușa caretii și mi-a zis că pentru Lochina [?]-efendi (adică eșelans) are poruncă de la alteța-sa Reșid-pașa, să[-mi]

deschiză ușile haremului *oricînd, fără să mă anunțe*. (Cu adevărat, frate, asta este o considerație și toată stima ce poate să dea la dînșii un asfel de personagiu. Nu numai pentru europree dame au un dispreț să le primească în harem, dar chiar și dame musulmane cu mari poziții nu se bucură de un asfel de *antrée* liber.)

Am fost primită sus, de Hanîm-efendi într-un magnific salon, în întiul etaj. După multe țeremonii și cafele, dulceturi, șerbete și ci[u]buce, ora era 5. Seara ne-[a] anonțat prînzul. Mi-a zis cu o simplitate și o bonomie că mă lasă singură 5 minute ca să-mi fac *ragiscea* de seară înaintea mesei, că și ea o să-și facă *pamazul* ei de seară.

Șiroaie de lacrimi mi-a umplut ochii. Am rugat-o să se roage și pentru patria mea, că cum avem amîndouă un Dumnezeu, tot astfel avem o patrie. Ea m-a sărutat și mi-a răspuns tot cu lacrimi în ochi, că și tot un inamic avem. După o prieieră de vre[o] 10 minute, a intrat și m-a luat de mînă să mă conducă la masă.

Ce curățenie, ce bogăție, ce covoare, ce parfumuri, ce cabinet (misterioasă arhitectură). În pasajul nostru se înclina femeii de o distincție considerată. Se înclinau pînă la pămînt și-i prezenta, repete [respecte] oricît a putut natura să producă în sexul meu beleță și grație făcea alea pîn care treceam cu dînsa. Toate cîntau doine și romane, toate puneau un genunche jos cînd era Hanîm-Efendi în dreptul ei. Era un tact de piano, frate, viu, prin înclinarea și [în]ălțarea lor.

Ce farmec este un harem ca al lui Reșit-Pașa! Toate basnele ce ne spuneau doicile cu poduri de aramă, argint, aur și pomi cu păsări de aur cîntînd nu era minciuni. Masa era într-un salon, pã saltele; o tavă mare de argint pusă pã un pedestal scultat. A, pînă a nu intra la masă, la ușă ne aștepta vreo 8 fete frumoase (pentru că haremul unui vizir este o colecție de bele), 8 fete cu lighene și ibrice, și după ce ne-am spălat apoi, alte 8 fete ne-a pus pe umeri 8 prosoape d-abia să-l ții de greutatea aurului ce au pã ele. Acele prosoape sluja de șervete pentru masă. Pã dinaintea lor era niște șervețele ude puse pã cite o farfurioară de cleștar, ca să se șteargă pã ale 3 degete cu care să slujesc, în loc de furculiță. Tacîmul meu era pus à la franga, la dreapta ei. M-a pofțit; mă lăsa să caz pã saltea, la locul destinat, Hanîma, de la supă și pînă la sfîrșit, mă serv[e]a ea singură, puindu-mi bucate pã farfuria mea, pînă nu puneau ele mîinile.

Nu știu ce s-a petrecut în inima mea că m-am simțit fericită în momentele alea. Ea a citit pã chipul meu și a pus mîna pã umărul și pieptul meu mîngîindu-mă. Eu i-am pus mîna ei pe inima mea ce bătea și ochii îmi era plini de lacrimi. M-a întrebat ce am. I-am spus că mă simț în culmea fericirii, vîzîndu-mă că, în sfîrșit, sint în brațele părinților și protectorilor noștri. Ea mi-a răspuns cu o asiguranță plină de amor, că mă iubește cum mă iubea mama și că ea o să-mi fie mie mamă; o să facă cum copiii mei să aibă pe tatăl lor curînd și mai tirziu și patrie. Adaogă că, dacă inamicul nu o reuși să ia și Sfînta Sofie, cum ș-a pus în gînd, apoi, vezi, îmi zise, că ori o să pierdem și noi patria noastră, ori o să aveți și voi.

Ne-am sculat de la masă, ne-a urmat damele d-onoare, am intrat în alt apartament și mai splendid. Acolo, ne-a adus cafele, ciucuce, a venit cîntărețele, ne-a cîntat romane, apoi, a venit vre[o] 6 fetițe de la 4 pînă

la 6 ani, cu adevărat angel de frumoase și a jucat mai multe feluri de danțe orientale, în sunetul muzicii vocale și dairele, baladinile aeriene aveau castanete în mână. Grația cu care bala aceste fete mi-a făcut impresie.

Cînd s-a terminat balu, a venit caraghioazele cu scenele lor, cu culise, a reprezentat tragice și comice piese, pline de modestie, păpușile și langajul vibrant, ba, poci zice, și moral.

Masa ținu o oră și 1/2 și aceste petreceri 2 ore. Ne aduseră iară cafele, șerbeturi și ceai. Rămaserăm singure. Era 10 ore. Îmi zise că vizirul, bărbatul ei, mănîncă totdeauna cu dînsa, și că numai astă seară l-a lăsat să mănînce cu fiii lui în *selamlîc*, ca să fie cu mine și că dorește să petreacă des astfel cum am petrecut astăseară.

După o întrebare de o oră, a anunțat că vizirul a intrat în harem. M-a luat ea, ne-am urcat în etajul de al doilea. (M-am ostenit, nu-ți mai descriu bogăția, farmecul ce există în acest etaj.) Vizirul era în picioare într-un salon mare. Cum m-a văzut în sală, a venit la ușa salonului, m-a primit cu o amicitie plină de stimă, ne-a lăsat să trecem noi înainte, eu și nevasta lui, lingă cămin era pus un fotoliu pentru mine. El cu nevasta lui a șezut pe 2 salteluțe în josul meu.

Vizirul, franțuzește: Mad., sint foarte mulțumit că te vedem în patria noastră. Cît este de cînd ai sosit?

Eu: Sînt 7 săptămîni de cînd am astă unică fericire să mă văz în capitala lumii, pă care, dacă îmi dă voie alteța-ta, apoi este și patria noastră.

V. s-a bucurat: Mad., nu numai că vă este patrie, dar ne putem numi și compatrioți. Md. nevasta mea mi-a spus că vorbești turcește. Cum ai învățat limba noastră?

Eu: O cunosc prea puțin, dar cît știu am învățat-o în aceste 4 luni de cînd mă aflu în Turcia, prin respectivele hareme, ce și la Vidin, la Rusciuc și la Varna, toate onoarele ce mi-a făcut pașii, le-am primit în haremurile lor. Limba aceluia ce adori se învață lesne. Bărbatul meu a vrut, pă cînd era inspector general și efor școlilor noastre, să se numească o catedră de limba otomană, ca o limbă foarte necesarie pentru vasalii S. Porți, dar rușii și partizanii lor s-a opozat. (A dat din cap.)

V.: Și unde se află dom. Eliade, acu?

Eu: La Paris.

V.: Cu ce se ocupă acu?

Eu: Afară din cele ce vă sînt cunoscute și se vor mai tipări, il ocupă lamentațiile drepturilor ce din zi în zi ni să răpesc și tremur că peste puțin să nu-l ocupe disperăția.

V.: A, asta n-o să fie. După nor, vine soare.

Eu: Și pentru că eu de cînd sînt expatriată, soare n-am avut, am bravat toate pericolele și mi-am făcut un drum prin incendiuri, rezbele pînă la soarele dreptății, dă-mi voie să-ți spui că acest binefăcător soare este Reșidpașa, ca tată de familie, ca părinte al nației, ca apărător al dreptății, ca model de umanitate, fă-mi pă copilași să aibă pă dizgrațiatul lor tată. Nu suferi ca acești inocenți copilași să moară de dorul tatălui lor, și acel tată să consume disperăția că a sacrificat pînă și copiii lui în van... Nu suferi, alteță, ca mama

să fie în scurt victima dorului ce-i pricinuieste pierderea patriii și căminului ce imi gătisem bătrineților noastre, pierderea totală a stării ce era o muncă de 30 ani. Nu suferi să-mi văz toată familia într-o perfectă mizerie, prezentă și viitoare. Nu suferi, alteță ca atîți [*loc rupt*] ce credința lor i-a făcut să piarză tot, să moară departe de căminul lor, străini și în mizerie (i-am dat o listă cu numele Goleseo Ștefan, Grădișteano, Pleșoiano, Aristia, Marghiloman Grigore, Theologu, N. G¹, H. Tell și Eliade; părintele Șapcă să-l aducă aci lângă Eliade).

Acești oameni, am adăogat, alteță, sint oameni care bucățica lor de carne ce-ar [*loc rupt*] din baltaoa gelatului, ar striga: vrem să fim vasali ai Porții, vrem integritatea Turcii și autonomia; sint din convicție credincioși, nu sint actori și speculanți (mă asculta cu ochii ațîntați și parcă zicea: oare, așa să fie?). Acești oameni (tot eu) sint oameni de capacitate, să pot chiar întrebuița. Văz că la Sublima Poartă sint din moldoveni care au slujbe, cum Catargiul (care este amic intim cu Ghica). Pentru ce să suferi, alteță, să piară acești oameni, să moară în streinătate și în mizerie? Nici acești oameni, nici bărbatul meu n-a scris și tipărit 32 volume ca să slujască Franții și Engliterii, ca să-i lăsați să moară acolo. Aduceți-i aci. De a făcut bine, nu-i lăsați să moară, de a făcut rău, pedepsiți-i! Am văzut cu ochii cum ați [*loc rupt*] pe rebelii Kurdistanului, ce au ridicat armele contra legitimului lor suveran, i-am văzut cu ochii. D-acolo și din pedeapsa în care i-am văzut, m-am convins că alteța-ta ești model de umanitate și că inima-ți este locașul dreptății. Curajul cu care îți vorbesc, îți dă dreptul.

Pedepsiți-i ca pe cei din Kurdistan, ca să-i puneți în poziția celor ce, cu drept cuvînt, să fălesc că i-a încărcat de binefaceri alte împărății. Pedeapsa musulmană este grația altor imperiuri. Numai pe noi ați hotărit să ne omoriți cu indiferența? Alteță, nu vedeți că domnul Titov² suferă atîți emigrați aci, dintr-ai noștri, și, din fatalitate, unul este cu totul echivoc și cu toate aceste nu-l urăște dom. Titov, în vreme ce pe locotenenți nu i-a lăsat nici să puie piciorul în Constantinople? Pentru ce? Pentru că nu este în favoarea Rusii întrevorbirea lor cu alteța-ta, în vreme ce demarșile dom-[nului] Ghica surid [...]

V. a dat din cap și mi-a zis: Te înțeleg, md. Fii sigură că, în aceste zile, o să am cu dinadinsul o întrevorbire cu ministrul treb[urilor] dinafară, dacă putem să aducem cel puțin pe d. Eliade aci, pe față sau incognito. Fii sigură că o să mă gîndesc la aceasta.

V.: Md., poți să-mi spui cum ai scăpat din mîinile [...], cînd avea poruncă să te ducă în [...] și erai deja prizoniera lor? (M-am mirat de unde o știe că eu n-o prea spui, și aci, de cînd am sosit, n-am spus-o deloc).

Eu: Cine v-a spus, mă rog, alteță, că am fost prizonieră?

V.: Md., mi s-a făcut cunoscut încă de astă-primăvară, în raporturile ce mi s-a dat de Fuad-efendi.

(Am văzut atunci că Fuad a vorbit în favoarea mea, căci nevasta v. îmi zisese cînd eram numai cu dinsa, că bărbatul ei știe toate suferințele

¹ Niculae Golesecu.

² Wladimir Pavlovici Titov (*Titov*) (?—1891); consul al Rusiei în Principate; ambasador al Rusiei la Constantinopol; delegat rus la Conferința de la Balta-Liman (1849).

mele și că în toate cite știe de mine, vede o femeie cu multă minte și spirit și ce.)

Eu: Așadar, știți că a venit cu porunca, în Kronstadt, să mă aresteze generalul Refeld¹ de artilerie de divizia 15-lea. Știți că o primă dată am fost arestată o săptămână și că senatul saxon, ce se compune de 12 sași și compatrioți români de acolo, după o adresă ce am făcut eu, din prizonul meu către dinșii, s-a dus, în corp, la generalul Enghelhard, cerindu-mi libertatea, pe care după multă stăruință, a dobândit-o și am fost liberă.

V.: Md., iartă, ai zis și românilor din Transilvania compatrioți...

Eu: Dar, alteță, pentru că cei mai mulți sînt gata să-și părăsească căminele și să treacă în țara noastră în momentul ce ne vor vedea vasali curați, fără protecție și comedii infernale.

V.: Md., te înțeleg. Dar cum s-a făcut să devii încă o dată prizonieră, o lună mi se pare?

Eu: Dar, alteță, numai 12 zile am fost liberă pînă cînd i-a venit răspuns generalului că, în contra dorinții și cererii lăcuitorilor și magistraților, să mă aresteze d-acolo și după 3 săptămîni, cînd a văzut că ungurii o să le mute prinzul, că Sibiu îl luaseră, a gătit căruța nr. 14, 16 cazaci și un ofițer să mă treacă tranzito, pîn Țara Românească [...] în Rusia.

Gener. Enghelh. a chemat pă senatori și pă comandant și le-a făcut cunoscută porunca. Ei s-a opozat, zicînd că ei nu pot să se supuie să mă dea, nici ca oameni de onoare și părinți, nici ca slujbași, pentru că ei la asiguranta ce le cerusem eu, mai înainte de venirea [...], mi-a dat parola de onoare ca senatori și părinți și că fir din capul meu nu se va clinti. Prin urmare, ei nu pot să păteze numele lor și ospitalitatea saxonă, ce-a privit-o toți d-atîția secoli sfîntă, și ca slujbași, fără voia cabinetului lor, ei nu pot [să] predea o familie afară din statul lor, fără poruncă de la guvernul lor.

Atunci, Engelh[ard] a bătut din picior cu o minie de foc. Domnilor, ce îmi vorbiți de guvern, de vreme ce împăratul nostru ne-a trimis să murim apărînd guvernul austriac? Ce îmi spuneți? Nu vedeți că voia unului guvern este și al aceluialt? Pentru ce ați pus domnia-voastră în jurnale că, oriunde să va găsi femeia și copiii lui Kosuth, să fie prizonieri și să-i aducă la guvern? Pentru domnia-voastră Kosuth numai de 3 luni să bate și tot vreți să aveți ustagi familia lui și noi, că am găsit familia acelu ce ne bate de 30 ani mai rău decît cu baioneta, acum, că am găsit familia lui și putem pune un friu infernalii lui pene, luînd familia lui ustagi, vă opozați? Domnia-voastră v-ați decherat cu aceasta trădători ai împăraților. Eu o să scriu pă loc.

Atunci bieții senatori a zis că să facă cum are poruncă, că ei nu pot să se mai amestice. Și s-a dus toți pă acasă.

Nevasta comandantului s-a deghizat și a venit în prizonul meu; mi le-a spus toate. Mi-a zis că miine, a doua zi, să bat cu Bem la Cotlea și seara să trag rușii în țară și o să mă ia cu dinșii.

¹ Refeld, general austriac, comandantul diviziei a XV-a de artilerie, venit cu ordin special la Brașov să aresteze pe Maria I. Heliade Rădulescu.

Dumnezeu n-a vrut însă, altetă, ca copiii lui Eliade să fie victimă nedreptății. Am văzut și atunci că, cel puțin providența a binecuvîntat principiile și fidelitatea lui. Bem a venit chiar în seara aceea numai cu 4 mii și era, fără landsturm, 18.000. A luat-o la fuga mare și în 3 ore n-a rămas nici un rus, nici un austriac în Kronstadt. A intrat Bem și eu am fost liberă, onorată de Bem și toți maghiarii; toate îngrijirile ce mi s-a cuvenea, mi-a dat toate cîte am avut trebuință, cînd am zis că voi să trec în Turcia.

V.: Ai făcut bine. Aici, o să trăiești în pace. O să mă gîndesc și o să fac cum o să rămii mulțumită. Md., fii în pace.

Apoi am mai vorbit de maghiari. M-a întrebat multe asupra victoriilor lui Bem. Era ora miezul nopții. S-a sculat vizirul să se tragă în apartamentul lui, după ce m-a recomandat la nevasta lui de o femeie, mamă și soată așa cum, poate, nu merit.

Cînd s-a retras din salon, mi-a adăugat să nu uit că m-a rugat să viu des și să privesc haremul lui ca o consolație la șagrenile ce am. I-am mulțumit.

De atunci, sînt 10 zile și [*indescifrabil*]. Eu nu mai am nici o para, Nicolache ține, biet, cheltuiala casii, pã cît poate și el. Ca să mă duc des, îmi trebuie pentru toată vizita 3 # cel puțin. De unde să-i iau? Acu n-am, numai să fac ceva. Trebuie să dărîm cele ce a spus și a făcut Ghica, dar trebuia să am cel puțin 50# ca să dispui pentru vizite. Turcii, iară îți spui, că sînt buni, știi ca pîinea; cred lesne și sînt încetinei la lucru. Ca să-i dezamortesc, lasă-mă pã mine, dar trebuie să și [im]boldești des, și eu n-am cu ce să mă duc.

Domnul Diufur, cu adevărat că a luat rola de tată cu copiii noștri, 10 zile s-a conoscut, și el este care vine să le ție cîte 2 și 3 ore la 2 zile, el este care cară hirtia, cerneală, amvelope, ceară roșie, buline pentru scris, pentru bele, lemonade de gaz, portocale, lemonade. Cînd învață bine copiii, apoi el este care scoate bomboanile din buzunări, cu mîni pline ochi, de la [loc rupt] și le binecuvîntă. Ce om de virtute!

El, tot el a făcut refutația la broșura ta contra calomniilor ce a pus Ghica, Ionescu¹ și Boliac; n-a prescriș-o încă Frusinica. Ți-o trimiț cu al doilea [curier]. El mi-a scris acest bilet la Ali-pașa, ca să-l trimiț miine cu petiția voastră.

Cît pentru petiția pentru doamna Tel, o s-o dau domnului Cristofi să o dea. Vară este, iarnă este pentru toate petițiile noastre. Bacalîmul turcesc și *Alah kerim* este de tout eterniter (sic). Cînd lucrează ziua, noaptea un drac ca Ghica, mă înțelegeți? Trebuie, trebuie să vie unul din voi, că alfel pierim toți și, poate, și sacra cauză.

Tu, dacă nu îți voi trimite voia nici peste 10 zile, apoi să vie negreșit dom. Ștefan G[olescu]. Eu, una, de azi înainte, o să-ți scriu cîte o scrisorică de 10 linii, nu mai încarc plicuri la poștie de sute lei, cum au plătit acu bietul Cristofiși Costache [care] a dat 2# la poștie, pentru 2 scrisori ce le-ați trimis și tot diavolu de Ghica poate că a făcut să nu mai avem scrisorile prin Ceaica, ca să nu plătim.

¹ Ion Ionescu de la Brad.

Ideea îți este prea bună să vii la Atena, dar vezi că pînă Neapoli sînt destui ruși. Ia-ți pașaport turcesc, dacă socotești că este mai sigur. Vezi că și pentru 2 zile și, uneori și pentru 6 ore, are destule pericole marea. Îmbarcă-te îndată după sfîrșitul furtunei. Ah, dacă ai veni mai curînd la Atena, și-aș aduce bebele de fete la tine, și-aș lăsa copiii toți și eu, fără nici o para, fac bani, nu mai șaz în Pera, mă așaz în hareme. Dar, acu, ce să fac?

M-am păzit, ca de foc, de orice putea să dea cea mai mică pricină oamenilor, chiar și celor răi. Dar așa este cînd sînt copiii departe de tată, și-apoi, în Vidin, unde o pui să vază că în toate părțile tot familiei Eliade i să fac toate onoarele.

Dacă persoanele alegerii mele vor crede și ei, ca tine, birfelele infamilor, apoi nu sînt demni de alegerea mea și de niște creaturi ce [sînt] cu adevărat inocente ca florile, cum le numește d. Diufur „*mes roses*“. Cu toate astea, astă-seară la lecție, striga, uite, ca tine, cînd te năcăjea la lecție. Andrei s-a speriat, a intrat în casă, să ne apere, poate. Dumnezeu să ierte pă toți și pă noi și cum știe el că este mai bine să facă pentru copilașii noștri și pentru nenorocita patrie.

Eu o să dau zor să avem, într-un fel, un răspuns la petițiile noastre și, dacă n-oi reuși să asigurerez vreo pensie, apoi, vînz tot, îți trimit jumătate și eu mă trag într-o mănăstire cu copiii. Acolo, le poci asigura hrana.

Dacă socotești că nu le desplace amicilor tăi compli[men]tele mele, apoi dă-le, la din contră, aruncă-le.

Mi-a plăcut prea mult ca să traduc cîte ai tipărit tu în limba engleză, cum mi-ar plăcea să le vază și publicate curînd. Ce mult mi-a plăcut scrisoarea ta către frații de la Brusa. Ce carte de lecție, ce analiz adevărat ce este politica. Cum aș fi vrut să am una.

Frusinica să lupte cu toate. Eu sînt în așternut bolnavă și Virgilia asemenea i s-a ales friguri. Aș fi copiat-o, dar mîine o trimit la Brusa. Strici orzul pă giște, cum vază eu, căci acolo pă toți i-a tras Boliac în partida lor. Numai 4 a rămas pentru voi: Negulici, Zosima și încă 2. Jaf în ciuperca!

Ghica a primit din țară 1.500#. Lasă că aci a luat o casă și ține un tren analog, ca să primească ambasadori. Aflai acu că a trimis Bălcescului de acolo și Bolintineanului 500# ca să înceapă jurnalul ce avea ei de gînd.

Frate, scrie-mi dacă nici în Paris nu sînt Duilie, părint[ele] Ioan, Costiescu, Mano, Bălăceanu Iancu, Toma Constandin, Nenișor¹, Busuioceanu², Vernesco, Caracași. Dacă nici în Paris nu sînt, apoi, s-a prăpădit acești oameni. Ah, Duilie și părt. Ioan, dacă o fi pus mîna pe dinșii rușii! I-am lăsat pe toți în Ungaria.

Mîine este Nașterea Domnului nostru. Vine Anul nou și sărbătoarea ta și a fiului tău. Domnul să ne apere pă toți de toate pericolele sufletești și trupești, să puie pacea lui în inimile noastre și amorul lui.

¹ Petrache *Nenișor*; pitar; registrator la Departamentul Dinlăuntru, ia parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească; emigrat; însoțește pe N. Bălcescu în Transilvania în vara anului 1849.

² Grigore *Busuioceanu*; redactor (1859) al ziarului *Curierul român*, seria nouă a *Curierului românesc*.

Frate, frate, fă cum să te mai apropii de noi. Vezi, să nu fii cunoscut cine ești în locurile pă unde o să treci și unde o să ne aștepți. Păzește-te bine de ucigătorii și otrăvitorii ce o fi pus [...] să te urmeze.

A revedere, frate, a revedere,

Maria

P.-S. Caută *Jurnalul de Constantinople, Echo de l'Orient* nr. 208. Citește [despre] întronarea lui Știrbei și cuvântul lui.

M.I.J.P., *Coresp. inv.* 1.479/1

Nr. 7

Constantinople, 850, ghenarie 3/15

Răspuns catigoric la scrisoarea de la 17 dech. stil nou și la cea din 15/27 dech.

A treia petiție a ta și a lui domnul Tell am hotărît s-o dau contra părerii și disputelor lui Costache, să nu mai dau că s-a mai dat 2. Am pus-o într-un plic cu o scrisoare a mea (cărîe copie ți-am trimis-o nu așa de frumoasă și demnă, cum s-a făcut originalul, mai adăugînd) și am trimis-o după 4 zile. M-am dus singură. Era Aali bolnav. Îmi spune mă-sa că este nițel mai bine, este în camera dintre harem și selamlîc și că este cu o mulțime de vizite. Eu, după ce a trecut 1/2 oră (am rugat-o pă mama lui, căci și nevasta era bolnavă) dîndu-i cartă mea, zicîndu-i că mă rog să mă anunțe, rugîndu-mă să mă asculte și să am un răspuns la petiția ce i-am trimis. După 3 minute, vine, să așază pă salteaua parterului camerii, își ia ciubucul și îmi zice: „Pașa-efendi, fiul meu, te roagă să-l ierți că este bolnav; nu poate să te primească astăzi. Vino într-altă zi“.

Mă gîndii pă loc la mizeria noastră, la biata md. Tell, la starea deplorabilă [în] care mă aflu, înecată într-o datorie de vreo 20.000 lei, cum n-aveam luminare, foc și cu ce plăti rețetele ca să poci avea doctorii pentru Virgilia și mine la trecuta noastră boală și de unde să mai plătesc trăsuri să fac acest voiaj. Singele mi s-a urcat în cap și cu el o elocvență divină în limba turcă. Nu știu cînd m-am sculat din pat, și îi zic: Hanîm-efendi, Aali... îmi spuneai că este mai bine și să ocupă de vizite. Pentru mine, este bolnav... să viu altădată [*loc rupt*]. Ascultă, Hanîm-efendi (strigai cu un ton puternic [*loc rupt*] de afară). Ori voi nu sînteți musulmani, cri bărbatul meu a fost un trădător al Porții, un hoț, un [...] — tacîm și copiii mei sînt victimele? Bătui din picior și zisei că eu nu mă duc de aci, pînă nu m-oi lumina de astă indiferență și apatie.

Turcaica, care este, în puterea cuvîntului, o bigotă ce privește pă cel ce nu este musulman [ca pe] un ciine, ș-a încruntat ochii și îmi zice cu un ton ce corespunda cu al meu: Ce este astă minie? De unde îți vine ăst curaj și îndrăzneală? Eu: Asta vream să mă întreb și să-ți explic. Ia, spune-mi, mă rog, Hanîm-efendi, crezi că colo sus sînt atîți Dumnezei cîți împărați sînt aci jos? Și că Dumnezeul meu este mai mic, mai slab decît al musulmanilor? Spune-mi! Ea: Ba nu, este numai un Dumnezeu. Eu: A,

nu vezi, domnia-ta, că acest unul Dumz. nu ți-a dat dumitale 5 ochi și mie unu și cl. și cl. ; într-un fel ne naștem, într-un fel murim. Pricepi că sîntem tot una? Pricepi că, cum ne-a făcut trupurile să semene, așa ne-a pus și simțirile morale tot într-un fel? Așa o fi, îmi zise.

Eu: A, dumneata ești mamă? Ai avut copii mai mari, mai mici. Spune-mi, mă rog, cînd acești copii îți cerea piine, foc, casă, supă la boala lor, le ziceai: *Alah kerim, bacalim, vacît var*²¹.

Ea: Ba nu, trebuie să le dai copiilor. Ei nu știe să aștepte.

Și lacrămile ei a pornit și p-ale mele.

Eu: Bine, apoi, gîndești că eu mamă, soață să mai rabd, să mai trăiesc, cînd știu pă bărbatul meu că suferă cel mai crud martiriu [*loc rupt*] nenorocire, rid înimicii noștri, privind pe acest credincios ca o [*loc rupt*] de victimă neroziei lor, pentru un guvern ce nu știe nici să prețuiască, nici să recompense[ze] pă oameni, ce alt guvern i-ar fi încărcat de onori și bogății? Buza mea de sus mă ardea ca jaru de foc. Pusei mîna și dădui peste o bubă ce o răsuflesse? Ce se petrecea în inima mea, acu plîngeam în sangloturi, plîngea și ea, devenise miel [*loc rupt*] căci îmi zise:

— Nu mai plînge, că toate o să se facă bune, dar de îi face vreun maraz la inimă, apoi ce le rămîne copiilor tăi? Taci sora mea!

Bătu în palme, să-mi aducă șerbet și ciubuc. Luă pe Ienăchiță lîngă dînsa și-i zicea copilul ei, îl mîngîia, îl săruta ea, care cu o oră întii își ștergea mîna cu batista, fiindcă i-a sărutat mîna un pui de gheaur! Frate, nu poți să socotești ce bătrînă turcă bigotă și rea este, iar nevasta lui și a vizirului sînt cu totul civilizate.

După ce mai trase un ciubuc, mă lăsă singură, îmi trimise o damă de onoare și-mi zise că mama s-a dus la fiul ei în apartamentul de sus. Năpădiră în salon o mulțime de dame mari ce se găseau în vizită. Peste 1/2 oră, veni o altă damă d-onoare [*loc rupt*], în salonul de alătura mă duse. Era singură, sta în picioare lîngă un pat pe care era pusă o hîrtie [*loc rupt*] bine îngrijită, îmi zise: „Fiul meu ți-a trimis această scrisoare“. O luai, văzui într-însa [o] monetă de hîrtie, o lăsai să cază jos moneta, citii scrisoarea asta, ce fiind acu prea ocupată eu, la cite trebuie să-ți răspunz, o dădui d. Hrist[ofi] să o copieze.

Ochii mi s-a umplut de lacrimi că văzui că m-a [*loc rupt*] și mama și fiul. O îmbrățișai și o sărutai din inimă căci văzui că între turci nu este de disperat, că pă bestia cuvîntătoare n-o s-o faci să rezoneze (cum este între noi, aștilalți...). Îi zisei că și ei și lui, fiul ei, le mulțumesc din inimă *numai pentru scrisoare*, căci, în sfîrșit, văz că sînt drepți, ne iubesc și sînt convingși că merităm îngrijirile lor. Mă opri să mînc cu dînsa. Mîncai, băui la cafele, luai pe Ien[ăch]iță și plecai la viziru. Mă primi nevasta lui cu cea mai vie cordialitate, mă întrebă de fete, îmi spuse că bărbatul a ieșit și că în seara aceea are soaré la selamlîc de bărbați. Văzui că n-o să poci avea vorbă cu dînsul, mă sculai să plec. Chemă pă loc un bei mai mic din fiii săi, îi zise să îmbrățișeze pă *kiuciuk-vlah-bei*: „El nu știe (zise lui fiul ei) turcește, nu este musulman, dar ți-e frate“. Băiatul scoase pă loc haina dă pă dînsul, investi pă fiul tău, îl îmbrățișă, îl sărută și-i zise frate. (Ce tușante principe

¹ Dumnezeu este generos, să vedem, este timp (tr.)

are religia ma[h]ometană, imitează în multe poruncile Mintuitorului nostru, care la noi s-a degenerat cu totul. Eu nu crez că să poate governa încă vreo cîțiva ani națiunile europene de republică, dar turcii sînt aci. Democrația este pã 1/2 introdusă într-înșii). Îmi dete Hanîm-Efendi un papagal pentru fete. Venii acasă, îmi găsiu copilașii sănătoși, se ruga lui Dumnezeu și frațele Nicolache făcea sentinela la ușa lor.

Ah, ce pierde-vreme, ce încetinei sînt turcii! Gîndeam că duminică îmi vor da un răspuns material, ca să poci a-ți trimite cu acest curier bani, cît să poți părăsi Franța, să-ți scriu unde să vii, dar văz că nici astăzi n-am de unde să-ți trimit bani. Pentru voie să vii, nu să poate în Constandinopole, *pentru moment*. Așadar, dacă nu ai voie să vii aci, nici într-un tărîm al Turcii să nu pui picioru. Îndată ce voi avea bani, mă las nemîncată și îți trimit bani, ca să te apropii de copii și, ori pînă atunci să poate să vii aci, ori îți aduc copiii.

Dacă socotești că în Atena poți avea toată siguranța trupească și morală prin ambasada engleză, apoi să vii mai curînd în Atena și să-mi scrii pã loc, iar de nu poți să aibi această *siguranță*, să te oprești în Malta și să-mi scrii pã loc.

Aali, duminică, s-a mîrginit a întreba pã Costache, cît gîndește Costache că ne-ar ajunge pã lună, ție și mie, să trăim bine. Costache a zis că nu știe; știe numai că soră-sa este aci, cu o povară de 7 suflete și că tu, cum și familia Tell sinteți înecați în datorii. Văz eu că trebuie să mă mai duc în săptămîna asta, să dau un zor d-ale mele, că alfel mai trec încă 2 luni.

Copia scrisorii ce îți trimit are toate etichetele și supscris el întreg. Păzește să nu știe nimeni, căci nu au întru nimic să profiteze inemicii și ne-ar face mare rău cînd s-ar auzi că scriscarea lui face giruri și la alți oameni. Ferește-te și de ambasadorul nostru de unde ești, că este un grecotei din Fanar.

Din banii ce ți s-a trimis din Brusa și i-ai depozitat, frate, eu crez că poci să-ți trimit pînă la 300 #, dar să zicem că mă înșel; nu crez să nu poci să-ți trimit măcar 60 #. Prin urmare, nu te chinui. Poți prea bine să dispui pînă în 60 # și, iarăși, bun e Domnul, îți trimit eu.

Nu știam de aligoria ce îmi zici. Voi întreba persoana și-ți răspunz cu al doilea curier.

În scrisoarea care am dat lui doctorul Merei, unguuru (nu italian), am avut o relație de toată slăbiciunea Frusinichii, am rugat pe acest doctor să te calmeze, să nu-ți faci idei fatale. Te rugam și pã tine și să arăți acea relație la un doctor bun din Paris, ca să îți spuie dacă sînt bune la o asfel de indispoziție hapurile Vallé. Această scrisoare s-a pornit cu doctorul Merei la 25 noiem., stil nou, de aci, dimpreună cu cite ți-a trimis copiii din mica lor pensie. Să vede că s-a bolnăvit undeva și s-a oprit. Era un om prea onest ca să îmi închipuiesc alfel. Eu, de groaza enormii plăți ce ne costă poștiile, am dat și cu curierul trecut un plic al meu generalului Hagi Gherman, șeful Gvardiiei naționale din Viena. El mi-a zis că de la Marsilia pornește pã loc poștia din Marsilia la Paris. De se va întimpla să se oprească în Marsilia pentru puțin, că arde de a face conștiința ta.

De pașaportu pe [numele] N. Gheorghiaide, am înțeles; nu mai ai decît unul, Ioseph Fransky. Bine. Nimenea nu vine în casa mea de 2 ori pã

săptămână, ci numai o dată, dar nu este zi să nu vie unu și doi. Amicii mei de aci sînt: Demetrio Sachelario cu nevasta lui și fată mare, om de toată omenia; Vitale cu nevasta lui și fiică, stăpînul casii; domnii Cristofi, Filipesco, Costache, Nicolache, Ipătescu cu nevasta¹, 2 doctori, din cînd în cînd doct. lui Bem și faimosu Cavaliere, oameni bătrîni și de toată probitatea a onestului caracter și principe; nu sînt români de acei calomnatori infami și de acei ce n-au nimic sacru.

Toți cîți mi-a intrat în casă, nu știu [dacă] eu și copiii le-am insuflat, sau din pri[n]cipul lor mi-a respectat toți, în general, copilașii; mi-a dat stima lor și a venerat poziția și sărăcia mea. Orele de vizită a fost și sînt de la unu și pînă la 4 și seara (prea rar și numai pentru emigranții noștri) dela 6 pînă la 9. Nici un străin n-a șazut mai mult de 3 cuarte. Domnul Diufur și italianul sărac (pe care l-a îmbrăcat și l-a încălțat Frăția) vin la 2 zile, ca dascălii. D. Diufur învață pe Frusinica și Virgilia într-o seară de [la] 7 pînă la 9 și italianul în cealaltă seară, tot acele ore, pă Marița și Ienăchiță. Și de cînd am dascăli, n-am vizite seara.

Domn. Diufur nu este destul că are o manieră de părinte cu copiii noștri, dar ostenelele ce își dă pentru ca să-mi scrie cînd unuia, cînd altuia, ca să poci reuși a hrăni și investi copiii și să poci să-ți trimiți și ție cu ce să vii la copii sau să ție-i aduc. Trebuie să ai mai o cancelarie bună de plătit afurisitele de fiacre de aci și trup de bivol ca să rabde zdruncinăturile ei.

Frate, dacă o fi dincolo vreo [*loc rupt*], apoi o să dai un răspuns și o seamă de care nu te vor scăpa toate virtuțile tale. Eu nu sînt supărată pă birfitori nici a zecea parte cît sînt pă tine, fratele meu. Dacă le-ai crezut, apoi, trebuie să-ți muști carnea de pă tine, cum ție-ai înșălat și ție-ai încredințat copiii la o astfel, dacă nu infamă mamă, cel puțin neroadă, proastă. Dacă nu le-ai crezut, nu ție-a fost rușine și păcat să otrăvești cu *veninul tău* cel știut pă o biată mamă ce ai abandonat-o cu 5 copii de git în mijlocul focurilor și morților, o femeie bătrînă, săracă, bolnavă, străină și acu, că, cu ajutorul Domnului, ție-a scăpat copiii din [...], din guerre și focuri civile, i-am hrănit, i-am investit, i-am încălzit, i-am apărat de orice rău moral și fizic, am ajuns pînă aci, lăsînd în urma mea regret și [*loc rupt*] iară nu ca alte cocoane, prințese și nume numai bun. Md. Maghero, mad. Tell, le-am văzut cu ochii mei plimbîndu-se cu unguri pîn aleile Brașovului și ducîndu-le de braț acasă și pîn baluri; am auzit și cite alte, dar domnealor sînt sfinte pentru că bărbații lor a impozat lumii respect pentru mama copiilor lor, dar domnia-ta nu numai nu te-ai gîndit pentru mine ca la o nevastă ce ție-a ținut casa 30 ani, dar nici la mama copiilor!

Acu venii aci. Cocoana Zinca Goleascu a venit aci; 2 luni a alergat în toate zilele să văză fața vizirului sau pă a lui Aali și n-a văzut-o. Eu în 2 săptămîni am făcut cît știi; am făcut să le fie rușine, să-mi dea ale 5.000 lei ce îmi trimitea la Ruscuc sultanul; am făcut să am un răspuns formal de la Aali, la petiția ta, numai în 3 zile (copia ce îți trimiți în plicul lui Cristofi către tine); am făcut să fiu introdusă și dorită în haremele lor, *lucru greu*, pentru că turcii nu bagă în haremul lor, mai virtos europene, pînă nu au *toată siguranța* de onoarea sexului meu. Astfel de primire pîn

¹ Ana Ipătescu.

haremuri de nevestele lor, care sînt și avocații mei; să te primească vizirul în harem și nu în sala de audiență în public; astfel de scrisori de la Aali, fără să ai purtare demnă de o mamă cu fete mari, fără un caracter pronunțat și uniform cu cele ce ai scris și ai făcut tatăl copiilor mei, fără un tact nu le dobîndești, frate, aici, nici în 10 ani.

Să venim la impoziția ce puteam face distinșilor și n-am impozat să scap de calomniile invidioșilor. Eu poate că am fost femeie slabă, proastă, dar domnia-ta, bărbat în toată puterea cuvîntului, plin de irudiție, experiență, spirit, filozof (cum îți zice Diufur), plin de prevedere, de tact, cum făcuși, frate, de nu putuși să scapi într-o viață de 50 ani, măcar un șir de 3 luni de fel de fel de calomnii și mai bune și mai rele?

Ascultă, 2 serinade am avut; nu mi s-a cerut voie ca să le opresc, una mică în ajunul Sfîntului Ioan, de Iuga cel bătrîn (știe domnul Aristia) și alta la Sibii. Aceasta nu s-a făcut de un om cu un scop; s-a făcut de 20 și 30, poate. Între acești oameni, era părinți de familie cu fete mai mari decît ale tale și era o serinadă, o demonstrație națională, nu fleacuri. Și domnul Boliac s-a otrăvit rău! Și eu zic și crez că nu era pentru Eliade și nevasta lui, dar nici pentru fetițele mele, era pentru familia martirizată, [...] ce toată lumea, afară de domnia-ta și cițiva răi fără inimă, a simpatizat, și m-a onorat pentru energia și spiritul cu care am reușit să fugă [...], fără să-ți ia și copiii cu dinșii și să poci scăpa de tiranul de Enghelhart, cu frunte curată și ca romîncă, nevasta ta, ca mamă și ca soață.

Ei, frate, eu în toate scrisorile ce ți-am scris, am respectat conștiința tații ce își lasă copiii pe drumuri și fetele mari în mijlocul patimilor, fără niciun reazim de bărbat, săraci, fără măcar un pasport. Am menajat poziția ta ca străin, ca sărac și pradă la feluri de dureri și n-am vrut să-ți mai adaog și eu cum putea să-ți scrie altă femeie. Ți-am scris tot bine ca să bucur pe un nenorocit tată, dar cînd ai ști tu pîn cîte suferințe, pîn cîte neaveri, prin cîte momente de foc și de cutremur ți-am strecurat copilașii și pentru mulțumire încă nu te-ai ostenit de 6 luni a mă tot ocări. Dumnezeu să te ierte.

Zici că te rogi lui Dumnezeu să nu iau nimic alta de la Poartă decît leafa, „că alfel rămîn copiii săraci“... Nu ți-e rușine și păcat! Cine din noi doi au lăsat copiii săraci? Ce am putut eu să asigur copiii pentru venitul lor și n-am asigurat? Eu n-am avut alt capital decît moral, le-am dat și prin ăla numai pot să trăiască oneste, să sufere oricare tiranie, sărăcie și să nu facă nimic dezonorabil. Domnia-ta le-ai dat o umbră de învățătură, nițică gramatică, nițică istorie. A, uitai, și mitologie. Ce face să fie, însă, ca femeie, ca mamă, ca fiică, ca soață, ca amică, ca matroană, să fie respectate, de la mine au ăst capital și de la amîndoi sărăcia de eritaș.

Eu, dacă eram mamă risipitoare, nu era să sufer atît. Ca să nu risipesc nici măcar o ață din cele cu care m-ai lăsat la Brașov, asemenea și cele ce am lăsat la fie-mea Zmărăndița, dea Domnul să-ți dea în seamă cîte ai pe la alții și [*loc rupt*] să ți le dea cum ți-a păstrat Zmărăndița și eu.

Ce tot îmi dai pe la nas cu calomnii și mă amărăști atîta? Calomnii au fost de cînd lumea și vor fi. Și calomniat a fost [și] Mîntuitorul nostru și mama lui. Și eu văz că calomniatorul este acela ce mi le zice, le crede și nu ș-a dat niciodată osteneala să stime pe mama copiilor lui. Eu

de ce nu ți-am scris nici unile din cite rele au venit în urechile mele? Pentru că am vrut să respect pă tatăl copiilor mei și pe un nenorocit străin, împovărat de dureri și am tăiat nasul oricărui. Numai străinii au știut să mă stime, sint oameni care mi-a cerut și imi cer notiții de toată viața și suferințele mele ca să le tipărească, dar tu știi că mie nu-mi place să dau cărți la lumină și să-mi fac numele nemuritor. Nemurirea mea voi s-o am în inimile ginerilor ce voi face, cum o am în inima lui Ștefanachi, ca nici o soacră (citește scrisoarea ce ți-a trimis el de la Vidin).

În tot timpul de cînd ne-am despărțit, circumstanța a făcut cum să fac multe cunoștințe și să-mi vie în casă mulți oameni (însă de omenie). Sint sigură că toți a simțit nu numai simpatie, dar amor, însă *nici un curtezan* n-au avut fetițele tale; toți le adorează. Cristofi este în admirație de cînd mă cunoaște; poartă o venerație și îl simț că este în raj contra oricărui a birfit. Mi-a spus că a scris o scrisoare lui Pleșoianu de trei coale, vorbindu-i numai de mine. L-am întreat de ce ș-a dat atita osteneală. Mi-a răspuns că [pe] oricare român adevărat trebuie să-l ocupe suferințele mele și purtarea mea la orice întîmplare, purtarea mea cu care le-am făcut onoare.

Recitește scrisoarea mea în care îți scriam pentru acești 2 tineri. Vezi că nu-ți zic *de loc să propui*, ci să observezi din caracterul ce poartă ei, ca ce fel de menaj ar putea face și, mai cu seamă, sănătatea cum le este? Că n-am de gînd să-mi mărit fetele cu oameni ce vor fi ciur de boale și pietre, nici să mă rog de nimeni, nici să propui. Îmi scrii ca [și] cînd eu ți-aș fi scris să și propui. Lasă în pace această chestie. M-am săturat de români, ca noi toți.

Te-am rugat cu lacrimi să-mi trimiți orice ai tipărit și nici gînd n-ai avut, nu numai broșura asta, ci proteste, *Tatăl nostru* și orice ai tipărit. Iară îți spui că copii, în anul acesta trecut, n-am încă niciun[a] din munca ta. Toate cite mi-ai lăsat sint în păr. Aseminea și la Zmărăndița.

I-am ținut pă toți, cu ajutorul Domnului bine. Nu crez că d. Tell și-ar fi ocărit nevasta, dacă nevasta i-ar fi scris că copiii lui *nu sint* goli, desculți, poate și nemîncați, ci a ținut bine, n-ar fi ocărit-o atita, de ce nu i-a trimis și lui, cum faci domnia-ta.

De ce nu faci socoteala, frate, cit ai cheltuit [*loc rupt*] în 15 luni șăzînd la un loc, iar nu să dai numai de la Sibii pînă la Orșova, ca să-ți scapi copiii, 1.200 sfați. Fă socoteala! Eu în vapoare aveam copiii în cabină singură, întlia clas[ă], masa apar[te], că nu vream să șază cineva vis-à-vis de fete, să-și răsucească mustața. Cînd a trecut pîntre capul copilașilor tăi și al meu 80 de bale în 2 descărcături (în ziua de Sfîntul Petru și Pavel), pe Dunăre, după o 1/2 oră, după ce era să ne înecăm pă gherdapuri, într-o lingură de caic, ce îl spărsese stîncile, vedeam țărnu de 2 părți și nu puteam să duc copiii că d-a stînga aveam muscali, d-a dreapta sîrbi, care îți spui că ne-a trimis 80 de bale, că credea că sintem familia lui Kossuth. Cu ce mi-am scăpat copiii? Cu prezența mea de spirit și cu bani.

Destul, frate, nu poci să urmez a-ți mai spune de lacrimile ce vărs și m-ai făcut și în ziua de Anul Nou. Fie! Mi se cade toate. Dumnezeu să ne ierte și iartă-mă și tu că în scrisoarea asta ți-am scris cu mare foc și indignație. Iartă-mă!

Vream să-ți mai scriu, dar veni trăsura și mă grăbește să merg cu toți copiii. Mincăm astăzi la haremul vizirului. Au o ținătoare, o sărbătoare.

Te rog, frate, scumpul meu Eliade, să nu mă mai ocărăști. Destul, că cit voi mai primi vreo scrisoare cu venin, îți trimit scrisoarea îndărăt. Scrie-mi cât de mult și dă-mi povește asupra intereselor pozitive ce trebuie să urmez, să nu greșesc în ceva.

A la bonor. Nu te dispera încă că n-o să vii aci.

A revedere. A revedere,

Maria ta și a voastră

P.-S. Dar că era să mă duc cu un moldovean, dar că mă amestec în politică, opinii și cabinete? Ce sînt astea? De unde a mai ieșit? Nu mai îmi scri, așa să trăiești, nici un fel de fleacuri. Cere lui Pleșoianu scrisoarea ce îți scrie de mine Hristofi. Ce scrie într-însa?

A revedere.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.929

Nr. 8

Constantinopole, 850, ghenar 13/25

Frățiorul meu,

Facă Dumnezeu cum tu, cel puțin, să nu tremuri de frig ca noi. Aci este zăpadă de 2 coți, un viscol ca în Siberia. Am 2 stanțe cu 7 ferestre și 3 uși, o gămălie de sobiță ce o încălzesc cu cărbuni de piatră și un mangal. Tremurăm într-o oră cit n-am tremurat de cînd sîntem. Scriem cu minile degerate, dar, fie, pentru patrie ce nu rabdă românu. Dar tot ce mă omoară este că o astfel de viață ticăloasă trebuie la capu lunii să sceață biata Marie 80#, din piatră, din apă, să-i dea, dacă va să-și adăposteze, investe, hrănească copilașii. E! Bun e Domnul! Cum nu m-a lăsat pînă acu, nu mă va lăsa nici pînă viitor!

Curaj, frate, hanîmile și pașii îmi tot spun: „*Alah kerim, bacalîm*“, că după ploaie vine soare și o mulțime de consolații. Dacă n-o fi minciuni, apoi n-o să le zic că sînt poezii. Frate, fă bine de te roagă și tu lui Dumnezeu, fă și la mătânii, ca să-mi ajute să pui mina pînă vreo sumă mai mare, să putem a ne alege un colțuleț de pămînt, unde să te odihnești în brațele copiilor și să le asigurăm un modest avenir, iar alfel sîntem pierduți. Mizeria este mai des învingătoare, mai virtos la oameni de vîrsta noastră. Tu, obosit de o muncă continuă de 30 ani și eu de ațîția copii: să nasc, să dau lapte, să cresc și acu să-i văz pe drumuri și, prin urmare, ne trebuie bani și bani și iarăși bani. Dar pensia, ai să-mi zici, este bani. Așa este. Dar pensia (mai virtos de la turci) iaca cum merge. Alergi 7—8 luni ca un ciine, cheltuiești pînă trăsuri și bacșișe, cel puțin 10# pînă lună, apoi îți face, să zicem, 1.000 lei pînă lună. Buni sînt și atît, cînd ai fi sigur că o să-i iei totdeauna, dar uite cum merge. Frații Nicolae și Costache au alergat mai 9 luni, mai în toate zilele, au cheltuit mai 80# pînă caice, cai, bacșișe. În sfîrșit, li s-a

hotărît 15# pã lunã fiecãruia, 30# pentru amîndoi. Luarã pã luna lui septembrie și octombrie, la noiembrie, nimic. Alergarã toatã luna lui noiembrie și dechem. În sfîrșit, le deterã cite 15# pã 2 luni în loc sã le dea cite 30# și le-a zis [cã] s-a furat 300.000 lei din Ministerul Trebilor Dinafarã și sã mulțumeascã cã le dã și atît. Frații ziserã: „Dar pã viitor, ce sã facem?” Apoi, rãspunserã cã: „dacã vor mai veni bani la minister, pentru pensii, vom mai da, dacã nu?!” a dat din umãr.

Iaca ce este leafa. Și eu mai bine voi 5.000# în acout de despãgubire, decît 200# pã lunã [*loc rupt*]. Mai are și alt dar leafa. Cînd nu sã furã bani, ori sã schimbã ministeru, și patrioții cei noi vor sã facã iconomii în bugetele lor, sau politica nu mai iartã sã se arate Turcia cã dã lefuri acelora, mai virtos, ce scrie și tipãrește insulte aliatului și amicului Turcii și rãmii cu curu, cererea o [*indescifrabil*], dar avînd 5.000#, te apuci de ceva, dacã nu vei sã aibi 500 # pã an dobînda lor.

Pensie, știi din gura vizirului și sã-ți spui *ad litteram* ce mi-a zis, sînt 10 zile: „Madame, nu fii la îndoialã cã nu mã interes mult de a te vedea într-o stare care sã-ți asigure existența respectuoasei dumitale familii, ca sã-ți ridic o situație care, cu adevãrat, o mamã și soață ca domnia-ta o consumã cu adevãrat, dar sã-ți spui adevãrul. Nu te mîhni. Cînd erai la Rusciuc și ne-ai scris, mie și lui Aali-Pașa, cã ești foarte strîmtorată și te rugai sã înlesnim și pã soțul domitale, am arãtat acea scrisoare sultanului. Ne-a poruncit sã-ți trimitem 500 lei pã lunã (10#). Cînd banii era în Rusciuc, dom. erai aci; cînd te-am vãzut, și mie și colegului ne-a fost rușine sã oferim aceastã pensie“. Eu pusei mîinile la ochi și zisei cã îi sînt foarte reconecentã eã nu mi-a dat, pentru cã slugii mele îi dau 500 lei pã lunã și n-aș vrea sã-i vãz așa de amãgiți sã prețuiascã sacrificiile lui Eliade cã sînt prețul unei slugi.

V[izirul]: Pentru asta, doamnã, nici noi n-am îndrãznit, dar fii liniștitã md. cã, în scurt, o sã facem cum sã rãmii mulțumitã.

Eu: Altețã, nu sã poate ca sã porunciți guvernului românesc ca sã-mi plãteascã mãcar 500# pe an, pentru casa noastrã, ce a ruinat-o cazacii, fãcînd-o cazarmã pentru 1.200 cai și cazaci. Cei dintii, 600, mi-a ruinat grãdina cit o moșie și cei de al doilea, 600, casa ce sã compunea din 26 camere și sãli, fãrã alte [im]prejmuiri.

— Md., eu voi sã fac cum sã aveți o sumã de bani analog cu numeroasa familie ce vã înconjurã. Aveți moșii în țarã?

Eu: Nu, Altețã!

— Ah!... nu aveți moșii! (parcã ș-ar fi adus aminte cã [*loc rupt*] ne numea pã noi aștilalți degenissier).

Eu: Dar de aveam moșii, altețã, pierdeam mai puțin? Și singele mi se urcã în cap, buzele îmi tremurau. Am îngãlbenit.

El: Nu fi tristã, mad.

Eu: Nu sînt tristã, altețã; sînt *supãratã*, pentru cã dacã Eliade și-a uitat copiii și datoria de tatã și și-a dat toatã munca lui de 30 ani sultanului nostru, cel puțin sã fi fãcut sã știe acest înalt pãrinte viața și munca și credința lui, ca sã fie el și copiii lui mai protejați, mai îngrijiți, mai încãlziti de acest binefãcãtor soare, iar nu zi din zi sã ne înghețe razele lui. Noi sîntem priviți ca copii vitrigi.

— Nu, mad., fii sigură că nu. Nițică pațiență și vei fi mulțumită de mări-nimia și grația sultanului, md. S-a hotărît să meargă un comisar al Porții în locul lui Fodad-efendi. Dacă ai vrea să-mi dai o listă de averea mobilă și imobilă ce ați lăsat în țară, eu aș însărcina pe acest comisar să ia o socoteală și să ne scrie cine și cum s-a ruinat, și asemenea să ne chibzuim să facem să ai o despăgubire pentru cîte s-a prădat.

— Mersi, alteță, dar această listă, dacă îmi dai voie, o s-o însoțesc de o prescurtare din viața politică și vasală a părintelui copiilor mei. Această prescurtare, sînt sigură că chiar mama ce să ocupa în camera copiilor, de a legăna și a scâlta copiii, nu poti descri decît cele ce puteam vedea din acest orizont și, prin urmare, o să fie meschină, însă tot o să fiți oareșicum pă viitor într-un punct de unde să știți cu ce s-a ocupat acest vasal în toată viața lui, de unde să puteți fi convinși că bogăția și moșiile i-a făcut avanse totdeauna, poate și *acu*, dacă ar vrea să fie un renege[t] religiii lui politice și ați putea vedea injust și impolitic să țineți acest om așa departe, cit ar trebui să-l aveți aproape.

— Doamnă, o să-mi faci un bine, te rog, md., întreabă pă dom. Eliade dacă este mulțumit să vie la Rodos, sau la Hio, să te duci și domn.-ta cu copiii și, de acolo, bun este Domnul, l-om vedea și în Constantple. Zisei Rodos, sau Hio, pentru că aceste insole au clima cea mai bună pentru sănătate.

— Mersi, alteță, îl voi întreba. Cît pentru mine, eu n-aș merge.

— Pentru ce, md.?

— Pentru că v-am iubit mult și... n-aș vrea să dau pricină oamenilor drepți să zică: uite Sublima Poartă cum tratează fidelii sujeți, cînd țîindu-i departe, exilați și în mizerie, cînd închiși pin insulele Asiei.

Cu adevărat, ș-a pus ochii în jos și ș-a luat barba în mină, scoțînd un suspin amar, ca cînd ar fi zis: „am ajuns risul femeilor!”

Nevasta lui, ce șădea între mine și dînsul, i-a făcut impresie și l-a întreat de ce a devenit așa trist. El i-a zis: „Dacă femeia rezonează așa bine, bărbatul ei mi-ar fi mină dreaptă“. Nevasta: „Vezi, bărbate, că am dreptate eu să-ți spui că copiii ei să fie ai noștri, și ei i-am zis să-mi zică mamă, iar nu Hanîm-Efendi?”

Eu le-am mulțumit, zicîndu-le că n-am atîtea pretenții. Doresc însă, din suflet, să explice sultanului ca să fie atit de drept cu fidelii vasali, pă cit a fost mărînimos cu rebelii Kurdistanului și cu trădătorii patriei noastre și ai Porții.

D-a capo a suspinat și mi-a zis că: „nu să aștepta, la 52 ani de bătrînețe să găsească [*loc rupt*] mult rezonament într-o femeie ce din nenocire nu găsește în compatrioții lui“.

Tot el: „md., ce venit avea Nicola[e] Goleșcu și Tell“? Eu: „Gl. [Goleșcu] avea de la o moșie ce o da, — de la 2. 000# pină la 3.000 — în arendă, ce partaja acest venit 4 frați. Mai avea N.[icolae] G.[oleșcu] încă 1.000# de la unile moșii ce le avea supt îngrijirea lui, mai avea de la niște zidir[i] vreo 200#; avea totdeauna posturi încă mai de 1.000#; era logotet, candidat de domn chiar după Regulament. Îi lipsea ca să fie și el ferieit, îi lipsea, ca și la noi toți să fim curat vasali, iar nu turci, ca să luăm grațificații din țară, să sugem sîngele țăranului și [...] ca să trădăm pă acei

ce sînt așa de buni, încît ș-a neglijat chiar interesele integrității. Asemenea și d. Tell, a sacrificat tot ce a avut mișcător de o muncă de 40 ani, zestrea nevastii lui, o moșioară, un post de maior, o carieră zîmbitoare, nevasta cu 6 copii de git, din care i-a murit un băiețel, tata încă nu știe această dizgrație! Și mama zace bolnavă în Cronstad cu 5 copii de git, în neagra mizerie“.

Ochii vizirului s-a umplut de lacrimi și l-am văzut că inima îi este plină de simțire și compătimire. Este, frate, un om bun, poli o posibilă (*sic*), mă primește în ușa salonului, după ce vine *nevasta lui* de mă ia din etajul de al doilea și mă urcă în etajul al treilea. El mă pune pe canapea, nevasta lingă mine și el pe un scaun; îmi vorbește cu un ton plin de modestie și stimă. Nevasta lui însă, ne iubește cu toată curățenia a unei inimi plină de creștinătate.

Asta este toată isprava ce am făcut, vorbe multe, treabă puțină. Așa este cu turcii. Dacă aș fi putut să profitez și [să] șaz în haremul lui, cum mi-a propus Hanîma și mă roagă, aș scuti 80# pe lună și aș izbuti bine și curînd, dar fetele și opinia lumii nu mă iartă deloc să profitez și, prin urmare, nu numai că încetineau lor mă face să nu poci să-ți trimiț nimic nici cu acest curier, dar mă amerință să nu mai poci încălzi și hrăni copiii, căci gazda îmi cere în toate zilele mai 12.000 lei ce îi sînt datoare la sfîrșitul lunii corente.

Boala și tempesta de o săptămînă ce fuse aci mă opriră să fac voiajul în Constantinop., să văz pe Aali-pașa și pe vizirul, ca să-ți poci răspunde cu acest curier, pentru alegoria cum s-a înțeles, pentru leafă și altele.

Sînt 2 ore că primii scrisoarea ta de la 6 ghen. stil nou, nr. 3. I. Îmi zici și rezici că vei să-ți răspunz totdarna la cele ce îmi scrii; II că nu vei gilcevi; III pline de maxime frumcase; IV pline de mușcăture și parodiate orice are mai scump inima unei soațe de 25 ani, az[i] sosită; fii sănătos, frate.

I. Eu, mă iartă că nu poci să-ți răspunz, căci nu voi să mă cert cu tine, nici cînd o veni acea zi ferice să poci pune copiii în brațile tatălui lor și să vă zic ultimul adio. II. Nici eu nu voi gilcevi, și ceva mai mult, că după *primirea acestei scrisori*, [de] vei mai urma cu tcnul cituși de puțin ca aceste ce m-ai umplut pe mine și pe fratele meu, nu le mai primesc, și le trimiț înapoi. III. Maximele și povețele cînd le aud copiii din gura părinților, dar acu au trebuință și copiii și nevasta de un bordei a să adăposti, haine a să încălzi, pine a se hrăni și prin urmare te rog, frate, gîndește-te să poți face tu, ca pe la sfîrșitul lui martie să fii la Malta. Eu cum voi putea, mă voi lupta să țiu copiii și să țiu-i aduc dimpreună cu oricîtă avere mi-ai lăsat în Brașov, ca la începutul lui aprilie să ai tot ce mi-ai încredințat. De voi face să aveți și vreo despăgubire, nu mă ating de acei bani mai mult decît ceea ce voi fi datoare pentru cheltuiala a 4 copii și o slugă a lor; datorie, înțeleg, de cînd țiu-am adus copiii în Constantinopole. Ceiați bani țiu-i trimiț oriunde vei fi.

Gîndește-te, frate, căci eu am obosit, nu mai poci cu cheltuiala, cu o astfel de sarcină numeroasă și delicată, prin focu și apa ce țiu-am scăpat, cu ajutorul Domnului [copiii], tu nu scăpai cu 2.000#. Eu, însă, am făcut

prin toate astfel cum cu adevărat să-mi „îndumnezeies[c] păcatele“. Și sint prea împăcată cu conștiința.

Zici că nu trebuie să arăt lumii că nu mă stimează soțul meu. Apoi cine m-a calomniat ca tine, de cînd sint mama copiilor tăi? Cu trei zile înaintea plecării tale din Brașov, pentru că te rugam, plîngeam, mă revoltam ca să nu mă lași în mijlocul anarșii singură cu fete mari. Cine a zis de față cu Grigore Ipătescu că ce bine mi-a făcut Scarlat Roset? Nu ești tu?

Oh, iaca, zisei că tocmai n-o să-ți răspunz la scrisori pînă vor fi astfel, nu trebuie răspuns, căci este și păcat și rușine să ne mai certăm.

IV. Că eu nu știu să mușc, nici să parodiez. Vocația și misia mea a fost să hrănesc cu lapte, iar nu cu venin, să vindic, iar nu să rănesc, cum să nu să mai vindice.

Îți alătur lista de avere și prescurtarea biografiei tale politice. De am făcut rău, frate, scrie-mi pă loc, că eu urmez astfel cum chiar eu să poci repara.

Cu curierul trecut ți-am trimis o copie din scrisoarea ce am avut de la Aali-pașa, copiată de d. Cristofi. Această scrisoare nu voi să știe nimeni; îmi pare rău că am spus-o și lui Costache, căci el văz că n-are nici un secret de Cristofi, și văzînd că nu mai este secret de dînsul, l-am rugat s-o copieze, fiind și eu și copiii prea ocupate.

Frate, făceai mai bine, poate, să nu scrii deloc lui domnul Diufur decît să-i scrii pă un petecuț de hîrtie o scrisorică cam rece și silită. Și copiii a simțit că s-a cam mîhnit.

Frate, această biografie politică era de mare trebuință să o dau, dacă nu să-i conving, cel puțin să-i fac să duteze de biografia perfidă cu care te-a colorat Ghica. Ode, scrisori de la Dibici¹, toate le știi ei însă cum să te incrimineze, iar nu să te recomande.

Sper să nu-ți mai încar[c] atît plicul pă viitor.

A revedere, frate,

M. Alexandriana

Colecția George Potra

Nr. 9

Constantinople, 850, ian. 24/febr. 5

Frățiorul meu,

D-abia țiu pana în mină, așa îmi este rău. Este mai o lună de cînd sufăr de stomah și atacul de nerve. Scrisoarea ta din urmă, de la 3/15 ghen., cu cît m-a bucurat că văzui în sfîrșit o scrisoare, fără mușcături și venin și în sfîrșit rezonezi într-însa, cum trebuia să rezonezi din capul [locului], cu atît însă m-a întristat că ești și tu slab și dispus la boală.

¹ *Diebici* I.I. (Zabalkanski) (1785— 1831); conte, general-feldmareșal rus; comandant suprem al armatei ruse în războiul cu Turcia (1828—1829).

Domnul să facă cum să fii sănătos, să-ți îmbrățișezi copilașii curînd, să-ți i capuiesti bine și bătrînețile-ți să se bucure de fii buni și nepoți. Eu mă rog. Roagă-te tu lui Dumnezeu să-mi dea viață și sănătate atît pînă îți voi pune copiii în brațele tatii. Iarăși, repet, Domnul să te binecuvînte și să-ți dea sănătate pentru umana scrisoare ce mi-ai trimis.

Scumpul meu tată, cîte lucruri ai cumpărat tu pentru fetețe, dar aceste iconomii a întrecut iconomia iminiilor, dar nu trebuie să împingi paternitatea ta pînă la suferințe. Caută-ți bine sănătatea, mîncînd curat, locuînd într-o cameră cu soare, fără cea mai mică umiditate, trupul și picioarele calde, și să-ți dai mișcare de umblete de o oră în toate zilele. Cea dintii bogăție, fericire, avenir al copilașilor tăi este să aibă pã tatăl lor în viață pentru ele și copiii lor.

Biletele de vizite le-am primit, în sfîrșit, le-a luat piciu de Bălcescu de la Ciaica, zicînd că este amic intim cu md. Eliade, ca să-și dea relief. Și eu, de cînd mama m-a făcut, l-am văzut de 2 ori în casa mea și aci deloc. Mi s-a trimis ieri biletele la adresa fratelui Costache, pecetluite cu un nasture de la frac. Am găsit 57 bilete.

Apropo, te rog, fă-mi un sigiliu pentru mine: să reprezinte o cruce anturată de spini.

După ceea ce mi-a trimis răspuns Aali-pașa astăzi, gîndesc că va trimite porunca să primiți lefurile. Nu știu însă cît, căci boala m-a făcut să nu mă poci duce eu. Mie încă nu mi s-a făcut nimic și mă strîmtoez de cheltuială, încît nu mai știu cum o să [o] mai duc, dar bun este Domnul. Numai boala mă sperie și focul, cum l-am avut de 3 ori numai aci la vecini, dar tot acela care m-a scăpat de bătălii, incendiuri, închisori, Siberii, gherdapuri, 80 gloanțe, tempestă pã Marea Neagră, mi-a scăpat copiii de riie, de boale periculoase, o să ne apere și d-acu pã viitor, o să ne și hrănească, că n-are încotro scăpa de rugăciunile noastre. El este adevăratul tată și al copiilor noștri și al nostru. Curaj, frățiorule!

De sănătatea copiilor îți spui adevărul (să-mi trăiești și tu și copiii), sînt toți sănătoși, departe de orice boală cronică, care îi amerința, la să și cam dechiarase. Mila Domnului, buna îngrijire a mamei și hapurile bunului doc. Merei le-a dat desăvirșita sănătate. Scrie-le însă *serios* să nu mă necăjească, să mă asculte și în articolul sănătății, cum mă ascultă în toate.

Serie, frățiorule, Zmărăndiții curînd cu aceeași tinerețe care ai avut totdeauna pentru dînsa. Eu n-am primit de o lună scrisoare de la dînșii. Inima îmi bate în tot minutul de grija lor. Dacă în Paris ești sigur de viață, sănătate, apoi nu pleca pînă nu îți voi trimite eu bani mai mulți, să faci și truso fetilor și stofe. Eu sper că o să fac ceva bani; atunci să vii la Malta și acolo să te oprești. În *Turcia*, în *Grecia* să nu pui picioru.

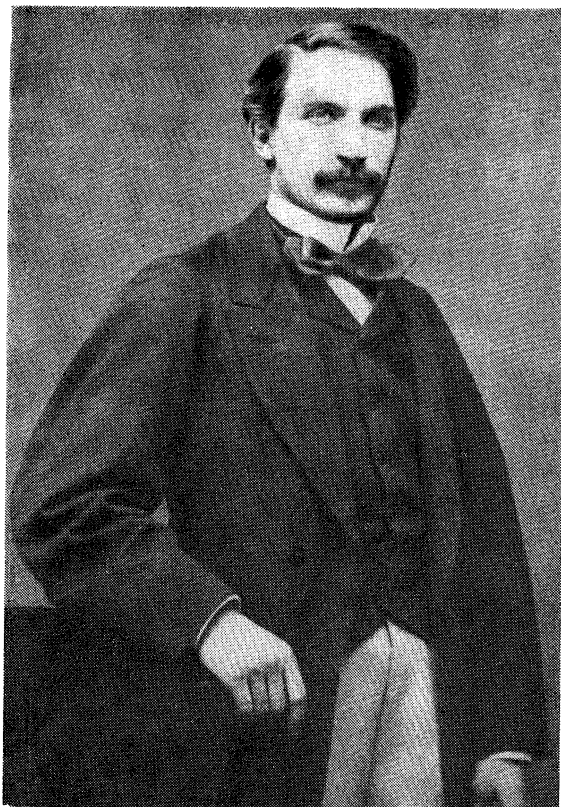
Frate, de ce nu-mi trimiți și mie protestu de astă-vară, Lroșura *Protectora-tului*, *Europa democratică* și, în sfîrșit, cîte ai scris? Îmi trec pã dinainte toate și să opresc la Brusa, fără să putem noi citi ceva.

D. Diufur vine rar, tot cu același respect și amicitie, dar îl vezi că s-a supărat de scrisorica ce i-ai scris, și acu că a aflat că ai scrisorile de la Merei, s-a mai supărat o toană că nu i-ai răspuns la scrisoarea lui. Mă omoară pã mine etichetile franțozești.

I. Heliade Rădulescu, 1859.
Portret în creion executat
de August Strixner
(Colecția acad. Al. Rosetti)

I. Heliade R.

Ion (Ienăchiță) I. Heliade Rădulescu, Paris, cca 1870

Bucuresti Aug 30 1867

Copilul meu Ionnet.

Am primit pata scrisori ale
Tatei, una prin D. Caragiani,
doe prin posta adresate la
Daniloputu, si a pata prin
D. Kiseanu din preună un
manuscrisul articolului tau.

Am primit asemenia si
gazeta in care este inserat
acel articol.

Mi a parut bine pe de
o parte, quo as fiut justifi-
catia romanilor, vedend quo

Monsieur

Monsieur

Antocet

Paris

57. Rue de Jacques.

13
asse
pus
re ta
latea
sh pe

Scrisoare a lui I. Heliade Rădulescu
cătore fiul său, la Paris.
1867 aug. 30, București

I. Heliade Rădulescu, fotografie, 1866

Jos înscrisuri, adeverim quō copiii
Ilii I. Heliade Rădulescu sunt născuți,
din soara sa legitimă Maria, și s' au
botezat în religia ortodoxă a Neosârtilui,
după cum urmează, adică:

Efrasyna s' a botezat de reposedata soara
Dumnezeului Sofia, născută la octom 1839
octom 1839 și a botezat de I. Heliade Rădulescu.

Sofia, botezată de reposedatul Ștefan
Ștefan Rădulescu sau Rădulescu născută la ian 01, 1842

Maria, botezată de soacra Maria Bă-
lăceanu născută la 28 Aug 1844

Ivan botezat de reposedatul Theodor
născut la 15 noi 1846

Născuți în orașul Iași, în ziua de 15 noi 1846

Ștefan Rădulescu
Cap. Al. Rădulescu
Comisia Colarii Probu

ii Semnatura de subia a Dilor U. Danilopolu
și i. Heliade Rădulescu fiind adică soacra

semnatura de comisi. și i. Heliade Rădulescu

Comisar, I. Rădulescu
1846

Adeverință autenticată de martori și autorități,
în care se menționează data nașterii copiilor lui I. Heliade Rădulescu.
1866 mai 24, București

35# Trei Lei și cinci galbeni
împărătești am primit cu
împrumutare de la Miron
Vlasto.
1860
25 Aug.
I. Heliade
București

Chitanță dată de către I. Heliade Rădulescu
bancherului Miron Vlasto pentru un împrumut,
1860 aug. 25, București

Chitanță de plată pentru vol. „Echilibru între antiteze“,
1866

UNIVERSITATEA

N. 111

EQUILIBRU

D. I. Catopole

a respuns lei 9 prețul jumătate al operei *Equilibru între antiteze*,

1866, I. Heliade R.

lei vechi
3595 Trei mii cinci sute nouăzeci
și cinci lei vechi a răspuns Negota
meu Tache Zalic pentru tipări
la volumul I de curs de poezie
generale, care bani îi va primi
după învoirea pe care am avut din
desfășurarea primelor cărți, și un
procentul de douăzeci și cinci la
sute, peste tot cinci mii patru
sute nouăzeci și cinci lei vechi
Nº 5495. care vor fi din desfășu
rea a două sute și patru exemplare
circa.

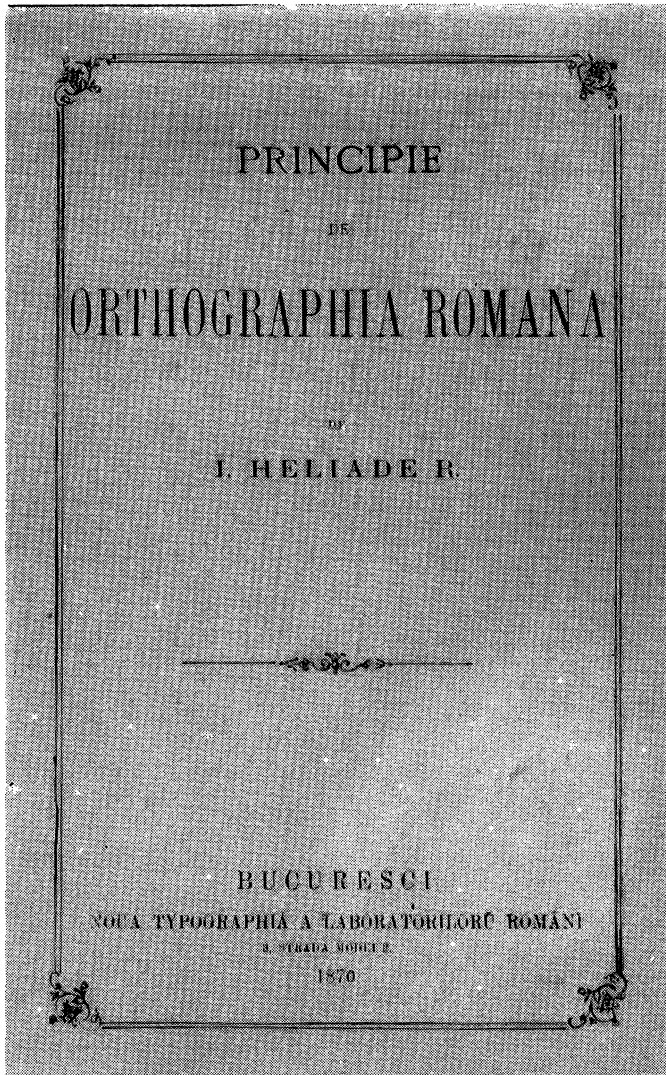
I. Heliade R.

1868 Mai 14

București

și au răspuns din partea de sus les
Doce mii una sute și douăzeci și opt
în 42 Napoleoni 1869 Martie 5
București

Chitanță dată de către I. Heliade Rădulescu
lui Tache Zalic pentru un împrumut.
1868, mai 14, București

Principii de Ortografia română
de I. Heliade Rădulescu, București, 1870

CURS DE POESIE GENERALE

ANATOLIDA,

POEMA.

CU UN STUDIU ASSUPRA EPOPEII

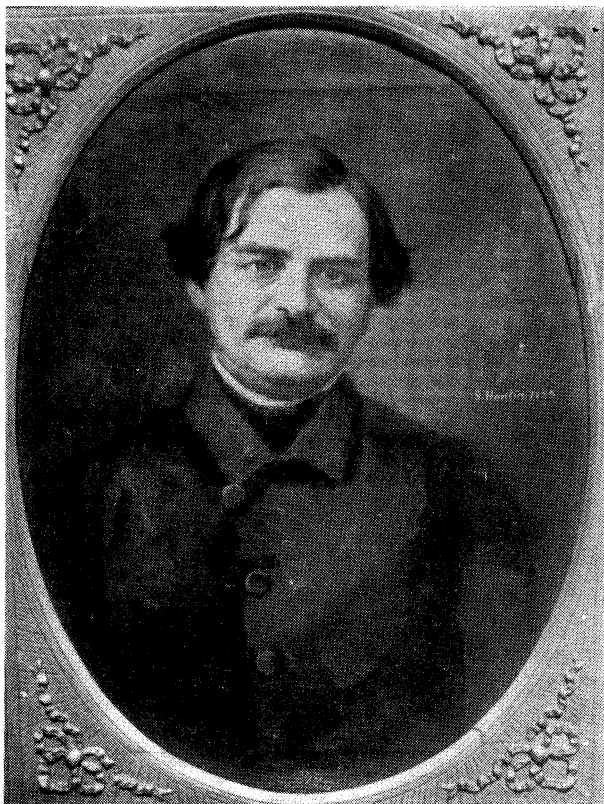
DE

I. HELIADE-RADULESCU

BUCURESCI,
TYPOGRAPHIA LUCRATORILOR ASOCIATI
12, PASSAGIUL ROMAN, 12
1870.

Anatolida
de I. Heliade Rădulescu, București, 1870

I. Heliade Rădulescu.

Portret în ulei executat de Sava Henția, 1883

Maria I. Heliade Rădulescu,
fotografie, cca 1865

Fotomontaj: I. Heliade Rădulescu,
cele trei fiice (Sofia, Virgilia, Eufrosina)
și nepoata sa Steluța, în stînga

Ai primit, frate, lucrurile și ciubucul ce ți-a trimis copilele cu Mereii? Spune-mi!

Frata, să nu ne mai scrii cu etichete. Să iei hirtie suptire ca aceasta, să scrii din căpății pînă în căpății, că îmi ia la poștie cite un # . Grozav de scump!

Astăzi, am trimis jurn[alul] de mier.[curi] lui Reșit-pașa. I-am scris și un bilet care are multă asemănare cu blocul englezilor. Îi spui că dacă în 24 ore nu vor să mă scoată din mizerie, apoi cel puțin să nu mai declame umanitatea. Să imiteze pă strămoșii lor: să trimită un *bourreau* să ridice viața unor copii și mamă ce trăiesc într-o agonie fizică și morală, căci nu prețuiesc, cît poate crede dumnealor, viața noastră.

Aștept curierul viitor, ca să dau petiția ce îmi vei trimite tu, iar de vei mai retarda, apoi fac cum o da Dumnezeu, o petiție și o dau singură sultanului. Lista de averea noastră ce mi s-a cerut de vizirul și o prescurtare de biografia politică a ta am dat-o. Ți-am trimis, sint 20 zile, o copie.

Frata, trebuie să ne grăbim, căci Dcmnul știe cum să vor mai schimba treburile. Eu cu lefuri nu mă țiiu cu bani. Trebuie să fac să iau un cent măcar de 5-6 mii # ca să te poți apuca de ceva, să asigurezi existența copiilor și a ta. Roagă-te lui Dumnezeu să-mi dea iarăși sănătatea să poci alerga.

A revedere, frățiorul meu, a revedere. Domnul să te binecuvînte, să ne ierte pe toți și să puie amorul și pacea lui în inimile tuturor și a noastre.

A revedere,

Maria voastră

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.479/2

Nr. 10

Constantinopole [1850], februarie 3/15, vineri

Amatul nostru tată,

Inimile noastre se sparg de dorul tău și disperăția de a putea să-ți trimit curînd bani ca să poți veni mai aproape și să zburăm în brațele tale, să-ți dau copilașii și tu să-mi dai instrucțiuni să mă întorc, să mă cpresc în haremul vizirului, ș-apoi, atunci să vezi ce-mi plătește pielea; să vezi cînd mă voi vedea liberă de grija morală și fizică a copiilor, cum sint vrednică să scoț măcar 5 mii # de la sultanul, dar acu să văz de copii, să-mi fie frică să le iau cu mine, ori să le las acasă, fără mine. Și una și alta n-ar putea să aducă nici o calomnie de [la] oamenii onești și drepți, dar inferalii scot din lapte venin. Eu am menajat pînă într-o picătură opinia kmii în toate faptele mele și ei tot a lătrat. Dumnezeu să-[i] ierte, că noi i-am iertat.

Dragă Eliade, ce să mai fac, că retardul și alungarea asta a turcilor mă omoară? Mi-a venit cuțitul la os de dorul și strîmtorarea ta, de grozava neliniște ce mi se duce aci. Noi cu 40 # putem ține, oriunde în altă țară, un menaj să rîmnească și alții, și aci îmi merg 80 # pã lună și un trai, Dumnezeu știe; n-am cumpărat încă nici un pantof sau cizmuliță. Pã casă,

pă mincare, pă încălzit, pă spălat 80 #. Doctoru, spițarie, teleguțe cu un cal, ca să alerg pă undeva, la miniștri, bacșișurile, poșta, astea nu intră în 80 # pă lună.

Apoi, dacă nu voi putea să scoț o sumă măcar de 1.000 #, ca să-ți trimit jumătate și cu ceilalți să plătesc datoria, mă văz nu numai [cu] tot calabalicul vîndut cu toba și argintării, dar să nu mă poci plăti și să rămii sclavă. Ah, ce făcui eu de mă băgai în scumpetea asta cu așa familie și la toate astea retarduri! Și [indescifrabil] al miniștrilor nu este altă pricină decît intrigile lui Ghica. Iarăși, repet, că pă acest Roden, din acest punct al Constantinop., din poziția și creditul ce i-ai dat la Poartă încă din anul 848, ori trebuia să vă faceți poslujnicii lui, ori trebuia să-l dați peste cap, să-l demascați la Poartă formal, iar alfel nu sperați nimeni nimic de la Poartă.

Sarsailă¹ a întilnit ieri pă un moldovean: d. Gherghe. Știind că vine citeodată la mine acest moldovean, Sarsailă l-a făcut am[ba]sadorul lor, să-mi spuie că toate scrisorile cite am de la Zmărăndița noastră de 7 săptămîni încoace le ține Ghica și el, Sarsailă, și nu mi le dau pînă cînd nu voi da eu scrisori d-ale lor, ce le lipsesc. Bietul dom. Gherghe, ce poartă un caracter onest și solid, i-a răspuns că și asta este o infamie din parte-le, să facă pă o mamă pradă fatalelor bănuiei pentru lunga tăcere ce-și închipuie de la copiii ei, și că md. Eliade nu mi-a dat probe de astfel de infamii și că el nu face astfel de sale ambasade. Văzindu-mă bietul om bolnavă și plîngînd de sănătatea, poate și viața Zmărăndiții, a fost silit omul să-mi spuie că am, regulat, scrisori de la Zmărăndița cu toate poștiile, dar pricina că nu le-am primit este cea mai de sus-zisă.

Cu biletele de vizite ce mi-ai trimis, altă șicană prin Bălcescu. A umplut Roden lumea, pă greci, pă turci, pă ambasadori, că citeși trei locotenenții sinteți oameni onești, dar pînă acolo de nerozi că nu vă faceți un comitet [loc rupt] în 6 ani de emigrație n-ați fost. Încai, Sarsailă mi-a spus-o în față încă de la Brașov. Frate, luați-vă speranța de a mai face vreo treabă voi, de acolo și el aci. El are pă toți terzimanii Porții amici, pă toți cititorii și scriitorii cîștigați; orice facem noi, el le știe pă loc și își joacă calu.

Al 3-lea terziman al Porții, Ahmet-efendi, s-a orînduit în locul lui Fuad-efendi la București. Pînă cînd a plecat acest comisar, a fost de gît cu Ghica. Cele de pe urmă noți în casă la Ghica a dormit. Baluri, dînele împreună le-au făcut.

Ți-am scris corespondenția și întrel ările ce mi-a făcut viziru asupra stării lui Goleșcu Nicolache, Tel și Dunde. Voi auzi ce a lucrat Roden prin comisarul nou, ca ce fel de raport să dea vizirului, așa să ne ție ori poslujnici ai lui, ori demascat la Poartă.

Cu ce nerăbdare așteptam regulile și observații[le] gramaticale ce îmi scriai pentru fetețe și mai virtos hirtia despăgubirii și petiția către sultanul. De ce nu mi le-ai trimis, da Protectoratul? De ce nu mi le-ai trimis?

Aseară mi-a dat și m-a rugat domnul Hristofi 3 scrisori de la Ștef. Goleșcu către Soleiman, Aali și Reșit-pașa (pentru o împrumutare ce vor să facă frații Golești). M-a rugat să le dau eu și să le vorbesc ca cel puțin să nu

¹ Cezar Bolliac

fie surzi și muți și la această rugăciune. M-am sculat astăzi la 5 ore, și la 6 eram atirnată cu Ienăchiță și teleguța în care eram pă coastele Constandinopolului. A dat Dumnezeu de i-am apucat în haremele lor și le-am dat pe cîteși 3-le; i-am rugat, dar ei mi-a zis că trebuie să se facă consiliu pentru aceasta și că Poarta s-a împrumutat acu [cu] 20 milioane și nu prea este statul în fondurile lui.

Am întrebat pă Aali-pașa că unde să-ți scriu ție ca să vii. El mi-a zis că poci să-ți scriu să vii la Hio, dacă nu vrei la Rodos, dar să vii inconito singur, să-ți aduc copiii și să pleci îndărăt, căci aflînd inamicul că te afli în Turcia, o să facă pretenție să te trimită cine știe unde în Asia, ca prizonier. Păzește-te, frate, să nu care cumva să pui piciorul în Turcia pînă nu ți-oi scri eu, și mai virtos să fii și cu a doua sau a treia persoană din ai noștri. Ia bine în băgare de seamă ce îți zic, să nu pui piciorul în Turcia pînă nu îți voi scri eu.

Dacă vei putea să pleci din Paris, apoi să te oprești în Malta și de acolo să-mi scrii pă loc. Lasă să facă ceilalți cum vor voi, tu fă cum îți zic. În Atena, să nu cumva să te duci. Jurnalul *l'Europe démocratique*, mai mult poci să zic, că nu le-a plăcut.

Frate, oamenii aștia sint nerozi buni, dar nerozi în putere. Nu știu să profiteze de nici un om, de nici o circumstanță. Ah, ce treabă ai fi făcut tu și pentru patrie și pentru familie, dacă erai tu, aci, iar nu Roden. Nu spune nimurii de scrisorile ce mi-a dat Hristofi, poate să nu vrea să știe Goleștii că le-am dat eu.

Destul ți-am scris prăpăstii. Acu, să mai vorbim amîndoi. Ah, Doamne, cînd o să vie ziua aceea cînd să te văz *étouffer*¹, cum zice franțezu, de sărutăturile noastre și, cum zici tu, să nu ne despărțim nici la moarte. Ah, dragă Eliade (nu ride), nu s-ar putea să faci prin Palmerston să faci cum să vii aci numai pentru o lună, să-ți vezi copiii și nevasta bolnavă, care nu poate să se puie în voiaj. Numai o lună, și să plecăm cu toții de aci. Ah, ce treabă ai face! Tot Palmerston ține aci pă Dembinski², Mesaroș³, Kossut și alții. Și tu n-ai putea să aibi această grație, ca numai o lună să șazi în Constandinople, să-ți vezi familia bolnavă și la luna să o iei și să pleci. Ah, ce bine ar fi. Am scăpa de sărăcie și datorii.

Dragă Eliade, ce sublim este cupletul ce mi-ai trimis! Ce lacrimi sfinte am vărsat! Facă Domnul să se împlinească ardentile mele rugăciuni pentru tine, dragă, și copilașii noștri, dar, dragă, numai atunci trăiesc cînd mă concentrez în mine pă la trei ore după miezul nopții, văz copilașii dormind, îi învelesc, mai fac focul în sobă și caz înainte Maicii Mîntuitorului nostru consumîndu-mă în lacrimi. Ah, Doamne, auzi rugăciunea mea!

¹ Sufocat (fr.).

² Henrik (Henric) *Dembski* (1791—1864); general polonez; numit căpitan de Napoleon Bonaparte la Smolensk; ia parte la bătălia de la Leipzig; participă eroic la revoluția de la 1830—1831 din Polonia; emigrat; ia parte la revoluția de la 1848—1849 din Ungaria; șef de stat-major al armatei revoluționare maghiare; obține mari succese militare la Pesta, unde înfrînge armata austriacă; învins la Timișoara; refugiat la Vidin, apoi la Brusa; trece la mahomedanism; are legături cu emigrații români din Turcia.

³ Lázár *Mészáros* (*Mesaroș*) (1796—1858); general maghiar; ia parte la revoluția de la 1848—1849 din Ungaria; ministru; internat la Kutahia, în Turcia; emigrat în Anglia.

Dragă, copiii sînt sănătoși și n-ar mai fi trebuință de consult și chiar de vei avea consult, apoi nu trebuie să dai mai mult de un # de doctor.

Cît voi trăi nu mai dau scrisori pã ocazie. Acești oameni s-a rugat să le dau, dorind să facă cunoștință cu tine. Ce încă nu ți-a mai dat Merei tutun 2 oca, 6 lulele, iască, curse și un ciubuc de iasomie?

Ce fatalitate! În haremul lui Reșit-Pașa sînt 18 persoane bolnave de iler. Cel puțin 40 zile nu poci să mă duc acolo. Și după Dumnezeu, în acea femeie aveam multă speranță. Dacă nici cu curierul viitor nu voi avea petiția către sultanul, apoi o să fac cu dom. Dufour cum o da Dumnezeu și o s-o dau.

Trimite vizirului și lui Aali-pașa *Protectoratul* și mie unul, dar trimite-le prin ambasada turcă de acolo, ca să nu plătim la poștie, iar de știi că ca gazete plătim puțin, apoi trimiți-mi-le pã adresa mea.

Ține minte să nu pui piciorul în Turcia și mai virtos escortat, pînă nu îți voi scrie eu.

A revedere, scumpul meu Eliade. Domnul să facă cum să ne vedem curînd toți sănătoși. A revedere,

Maria ta

Să nu ne mai vorbești nimic secături. Eu aș vrea în toate serile, după ce îmi adorm copilașii, să-ți scriu cite o scrisoare, cînd ar fi poștie jurnaieră, iar nu la 20 zile.

A revedere, dragă, a revedere.

Scrisoarea ta din urmă a dat sănătate sclavei voastre

Marii

Frățiorule, cînd o fi să pleci din Paris, cumpără pentru Maria ta o *pereche* lornete ca să văz să citesc, că astea ce le atîrn pe frunte îmi face amețeală, dar să le cerci tu noaptea, să vezi dacă măresc literile și înlesnesc citirea, prin urmare și scrisul. Lornetele să fie de mină, nu de nas; să se închiză și deschiză, nu luxoase. De vor avea culoarea sticlii, cam în albastru, ar fi mai bine. Nu uita, dragă!

A revedere. Scrie Zmărăndiții noastre.

Colecția George Potra

Nr. 11

Constantinople [1850], febr. 13/25, luni

Frățiorul meu, copilu meu și tătîșorul nostru,

Mă topesc de dorul tău, de al Zmărăndiții, și ea și tu de al nostru. Doamne, ce viață! Scrisoarea ta, nr. 6 din 6 febr., o primii. Strimtorarea în care te afli, străinătatea, boala, dorul, toate le simți, astfel încît mă consumă disperația, care din zi în zi mi se realizează.

Frățiorul meu, m-aș vrea să te disper și pã tine, dar mi se pare un păcat, cînd eu mi-am pierdut toată speranța de la turci, să-ți scriu moși pã

groși și să fac cu aceasta poate mai rău. Orice am făcut de cînd sînt în Constant. în pricina venirii tale, în pricina pensiilor pentru voi, pentru noi aci, lista de averea noastră ce mi-a cerut-o viziru, o prescurtare de biografia ta politică și orice am vorbit, am făcut, ți le-am scris.

Pînă acu vreo 2 săptămîni tot îmi dau amîndoi cite o nădejde, dar de vreo 10 zile mi s-a tăiat toată speranța. Zic că ei, adecă Aali și Reșit, n-au putere absolută și că în consiliu n-am decît 3 voturi, pã al lor și So-leiman-pașa și că ceilalți, nu știu ciți miniștri, se opoză. Strigă toți că enormele cheltuieli ce fac domnia-lor cu străinii și cu altele a redus hazneaua de a se împrumuta și altele.

Dacă Dumnezeu ar voi să-mi dea sănătatea, că sînt într-o stare încît mă culc seara, și nu știu dacă a doua zi voi putea să mă scol din pat. Boala îmi este un dor continuu de tine, de copiii de aci, de copiii din țară, de biata țara noastră, de casa noastră, de grădina noastră. Ah, mor, Eliade! Voi mai bine să sap în țara noastră decît împărăteasă în străinătate. Mi s-a închis stomahul. Nu mai poci mîncea nici în silă nimic. Doctorul îmi este Dumnezeu și lacrămile doctorii, dar, dragă, fii lingă mine cînd mă închin; nu mă lăsa să mă închin singură.

Dumnezeu o să mă auză, o să dea tatii și mării copilașii toți și patrie; să nu ne disperăm. El este Tatăl nostru, împăratul nostru, mama noastră, și noi, fiii lui. El n-o să ne dea în loc de pîne, piatră, nici șarpe în loc de pește. El ne-a scăpat de ciume, de holere, de cutemure, de focuri, de trăsните, de închisori, de Siberii, de bătălii, de robie, de ince[n]diuri, de oameni răi, de 80 gloanțe pîntre capetele copilașilor, nu ne-a lăsat flămînzi, setoși, goli. Roagă, dragă, pã acest Dumnezeu să-mi dea sănătate, și să vezi, mai rămîne unul din miniștri care să nu-i am votul?

Dumnezeu m-a inspirat cum să le vorbesc astfel, încît cui am vorbit a rămas avocatul nostru în consiliu. Aali și Reșit, crede-mă, că a făcut mult și o să mai facă. Reșit a dat lista mea și biografia ta lui Tîngir-efendi să o traducă în turcește și s-o dea sultanului. Prin urmare, vezi cît era de trebuință să fi avut și petiția către sultanul de cînd ți-am cerut-o! Acu sînt silită să o fac cu Diufur, cum vream să o am scrisă de tine.

Ah, de ce nu poci să-ți trimiț nici mulți, dar nici 10 # măcar. Sînt datoare-vîndută la 20.000 lei, și de nu voi avea la sfîrșitul lunii măcar pã 1/2, apoi, îmi vînd datornicii tot ce am pus amanet, dar bun este Dumnezeu! Unde s-a înmulțit păcatele, acolo va covîrși mizericordia.

Am fost și sînt în zile[le] astea prea tristă. M-am topit în lacrimi, dor, suferințe, și de cite ori am fost tristă și disperată, Dumnezeu nu m-a abandonat, m-a bucurat. Să sperăm și acu, copilul meu Eliade, nu te întrista, roagă-te cu *credință* și fii alegru. Domnul să-mi ajute ca cu pachebotu yîitor să-ți dau notiții mai bune.

A revedere, frățiorul meu, a revedere, copilul meu,

Maria ta

Sînt prea simțitoare la cite îmi serie bunul nostru frate, domnul Aris-tia. Facă Domnul cum să merit o astfel de nobilă scrisoare. Eu m-am silit și mă voi sili, dar Ghica este mai dibaci. Fie Domnul cu noi și remușcarea cu dînșii.

Am trimis toate broșurile după destinația lor, pă a mea și a lu Cos-tache am trimis-o lui ministru de guerra și al finanții, și cum voi fi mai sănătoasă îi iau pă toți de-a rîndul, și ori că voi muri, ori că o să fac să aibă pensii toți ciți merităm. Nu crede, nu dau pă profesorul dom. Papagal din casă. Dumitru Sachelarie mi-a dăruit 40 # dobînda banilor ce îi sînt da-toare. Bun e Domnul!

A revedere. Crede și te roagă. Fii alegru.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.482/18

Nr. 12

Consta[n]tinople, 850, februa. 21/mart. 5

Frățiorul meu,

Sînt 9 ore de dimineață și vaporul încă n-a sosit. Și tot astăzi, la 3 ore după amiază, trebuie să fie scrisorile la poștie. Nu știu ce să-ți scriu, decît că sănătatea îmi este ceva mai bună. Facă Domnul cum să fim, frate, toți sănătoși, ca să putem a ne lupta cu celelalte dizgrații. Eu nu știu ce să mai zic de tăcerea și neinteresul ce arată acești oameni de cîte pînă acu o lună îmi spuneau, mă încredințau, îmi făgăduiau. Se vede că pă lingă intrigile lui Roden, să mai adaogă și politica în stato-co, în care să vede că toate speranțele politice să vād moarte, și zic ei că, prin urmare, nu au trebuință de voi, nici de tine, și la ce să ne mai hrănească, să trăim cum am trăit, sau să murim de foame. Lor nu le mai pasă.

Prin urmare, frate, vād că mizeria în care o să cădem o să ne răpuie viața și copiii... Ce fac atunci?!... Așadar, dacă poți să faci să vie vreo recomandatie către domnul Canning ca să dea vreo impulsie vizirului în pricina despăgubirii noastre, sau a ne da vreo 1.000 #, ca să ne plătim datornicii ce ne amerință cu caștelariile lor, pă mine aci și pă tine acolo, și o pensie cît să putem a ne hrăni și investi copiii. Una, din două, căci alfel sîntem *ad litteram* morți de foame.

Eu, în tot timpul emigrației, nu mi-am pierdut curajul. Caută scri-sorile mele, și vezi că nu ți-am scris în nici un articol prăpăstii, dar acu îți spui și ia-o în considerație, că dacă acești oameni nu vor avea impulsia de mai sus zisă, nu vedem nici apa pironcii (*sic*) și, prin urmare, murim de foame, răspîdiți și pribegi. Eu am păstrat mica avere cu care m-ai lăsat la Brașov, n-am firosit o ață, dar acu, că nu m-ai îmi dau datornicii loc de joc, dacă voi vinde și cămășile, tot nu poci să iau pă dînsile atît cît să plătesc gazdii 360 #, viața de 4 luni în Constantino. și 100 # lui Andrei, ce îmi scot sufletul amîndoi acești datornici. Ca să faci acest bagaj, care avem aci, nu ajung 1.500 #. Ca să-l vînz, nu poci lua 400 #.

Frate, tu vezi că pînă aveam speranțe, mă grăbeam să ți le împart și să nu te las în întristare, dar acu, că vād pozitiv că nu este de a spera *nimic*, mă socotesc datoare a te vesti în ce mizerabilă stare, în scurt, vor cădea copiii, și e rău, frate, să rămie 2 fete mari în jocul corupției oamenilor și a ispitelor. Prin urmare, silește-te pentru impulsia ce îți zic mai sus, cît mai curînd, ca să poci veni la Malta. Acolo, unindu-ne cu toții, vom

munci cu toții și ne vom hrăni. Aci nu poci nici eu, nici fetele să intrăm într-o casă unde să muncim și să trăim. Toți ne cunosc; nimeni nu vor nici bone, nici cameriere de condiția noastră.

Frate, cite îți scriu, sint crude, dar este adevărul. Să nu crezi nici o scrisoare ce poate să-ți dea niște surde speranțe. Oricare altul va scrii alfel ori vrea să nu te întristeze, ori este înșălat și minte. Dar dacă se va schimba politica, atunci poate să ne fie mai zimbătoare soarta. Dar starea noastră este prea presantă și nu ne mai iartă să așteptăm [schimbarea] politicii.

Frățiorul meu și tătișorul nostru, fii înțel[e]pt și tată. Nu te întrista, nu te dispera, căci pînă au copiii tată, nu sint săraci. Prin urmare, din toate, cea mai de căpetenie, îngrijește sănătatea și viața tatii, Frusinichii și Virgiliii și tuturor 7 copilași. Nu te dispera; gindește ca un tată și fă ceea ce poate să ne facă să ne plătim datoriile și să ne unim mai curind și să vezi că o să găsim mijloc de a ne hrăni și a trăi onest, și de vom fi și izolați de păcătoșii noștri emigrați, o să fim în pacea Mîntuitorului nostru. Iarăși, îți zic, nu te dispera. Dumnezeu nu poate fi surd la rugăciunile atitor copilași. Să vezi că n-o să ne lase nici acu. Bun este El și drept. Eu sint tristă pînă la moarte, dar disperată nu sint deloc și *crez* *ὅτι δέν θέλῃ διαμένῃ ἡ ράβδος τῆς ἀσβείας ἐπάνο εἰς τὸν κλῆρον τῶν δικαίων διὰ τὰ μὴν ἐξαπλώσωσιν οἱ δίκαιοι τὰς χεῖρας των εἰς τὴν ἀνομίαν, ὅσοι ἠθέρουν δάκρυα, μὲ ἀγαλλίασιν θέλουν θερῖδει...*

[*pe partea interioară a plicului*]:

Mi-a zis d. Clițian că tu o să primești pentru acești # ce îi numărai acu 3.300 franci acolo. Vezi, așa fac.

Frățiorule, scrie lui Alexandru Ghica pe unde o fi, să-ți trimită la Constantinopole ceva bani, pe numele meu.

A revedere, a revedere.

Ce păcat că Ienăchiță, băiat de 9 ani, nu știe încă să scrie.

A revedere și toate o să fie bine².

[*adresa pe plic*]:

À monsieur, monsieur Joseph Fransky à Paris, Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National, nr. 10, ét. II

Colecția George Potra

Nr. 13

Constantinople, 850, mart. 3/15

Frățiorul meu, de ce nu mi-ai scris cu expediția asta? Doamne, ești bolnav, ai pățit ceva? Doamne, ceartă-ne și nu ne bate...

¹ Că nu va rămîne biciul necuviinței în partea celor drepți, pentru ca cei drepți să nu-și minjească miinile la fărădelegi. Acei ciți lăcrămează acum cu mare bucurie vor secera... (gr.).

² Lipsă sfîrșitul scrisorii.

Dacă din ajutorul Domnului nu va fi nici una din cele mai sus, Doamne, fie-ți milă de copilașii noștri și fă să nu fie decît bine, dacă pricina neprimirii scrisorii va fi că ai plecat din Paris, apoi lasă, bun e Domnul, voi mai pune eu mîna pe tine, mi-oi scoate capete și dobinzi, lasă, să mă faci să mă înnebunească bănuielele.

Noi sîntem toți sănătoși, dar despre celelalte ne aflăm tot în starea în care îți scriam în scrisoarea trecută. Fă ce vei putea mai curînd să am o recomandatie mai curînd către ambasadorul Caning aci.

Abia am primit de la copii, din București, o scrisoare. Sînt sănătoși, dar n-au ce mîncea (cu toate că ei nu-mi scriu că să culcă flămînzi, Lisaveta lui Nicolache scrie).

Sala lui Momulu¹ cu a lui tapiseru Posler² s-au unitară printr-un coridor splendid. A început generalu Liders³ 6 mii # un bal, Știrbei alt bal 6.000 #, boierii toți alt bal 6.000 #. În gurile ciocoilor se aude pã toate ulițele că s-a hotărît, o spun pã față, că aceste baluri a fost pentru sãrbarea că „a primit în sfîrșit țaru închinarea românilor și pã viitor nu mai are nimeni treabă cu prințipatele [...]”.

Pentru țărani uite ce zic: „mojiicii de țărani, mai din pricina iernii cei grele și scumpeta nutrețului, mai din epizotie, mai din niște cărături și angarale legitime, au ajunsără să nu mai aibă vită în bătătură, maitoți, bine să le fie, că prea ș-o luaseră asupra gherlanii! Așa să le fie!”

Scrie, frate, copiilor în București și trimite-mi aci scrisoarea. N-am primit nici cu expediția trecută, nici cu aceasta nici gazeta *Săptămîna*, nici vreun pui de broșură, nici petiția, nici nimic, de ce nu mi le-ai trimis?

Copiii nu-ți scriu de rîndul ăsta fiindcă nu sînt nici eu sigură dacă te va găsi această scrisoare. Doamne, fă ca tăcerea și neprimirea de scrisoare să fie de bine.

A revedere, a revedere, pe curînd.

Uite, frate, că fetele tot ți-a scris, bine a făcut biata md. Tell. Mi se rupe inima cînd gîndesc la suferințele, străinătatea, dorul și sãrăcia ei. Doamne, nu ne lãsa! Dã-mi sãnãtate, Doamne, sã alerg, sã-i poci ajuta și eu.

Eu iarăși am mai scris în pricina md. Tell unde trebuie, ca să le mai aduc aminte că este un Dumnezeu și o să ne tragă și păcatul.

Iarăși îți spui că [cu] turcii faci ce vei. Cînd îi putea te vîr în haremele lor și să-i îmboldezi ziua de 2 ori, adică dimineața cînd ies din harem și seara să le ceri rezoluție ce a făcut. Eu am avut avantajul să fiu poftită, stimată și poci zice adorată de nevestele lor, dar ce faci gurelor rele? De frica sarsai[li]lor mă duc așa rar, încît toate s-a întîrziat și poate să se mai⁴...

¹ Ieronim *Momolo*; proprietarul sălii de teatru cu același nume, situată în dreptul actualei intersecții a străzilor Calea Victoriei și Edgar Quinet; în 1850, Momolo s-a asociat cu Fr. Bossel.

² Friederich *Bossel*; proprietar al restaurantului și hanului cu același nume (1850—1870), situat peste drum de actualul Palat al telefoanelor din București.

³ Alexandr Nicolaevici *Lüders* (1790—1874); general rus; comandant al trupelor țariste în Principate (1848); a innăbușit revoluția maghiară din Transilvania (1849); comandant-șef al armatei din Crimeea (1856); guvernator în Polonia (1861—1862).

⁴ Lipsă sfîrșitul scrisorii.

[*adresa pe verso*]: Poste-restante, monsieur, monsieur Jean Héliade, Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National, à Paris, ou à monsieur Nicolae Goleșcu.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.467/15

Nr. 14

Constantinople, martie 13/25, 1850

Dragă tată,

Mama este sănătoasă, bine poci zice, că a început a să și îngrășa nițel. Bun este Domnul, și tu ești sănătos, copilașii sînt toți sănătoși, și prin urmare, sus să avem inimile și să mulțumim Domnului.

Starea finanții este tot în starea care ți-am scris cu curierii trecuți, cu deosebirea că Ali-p. a asigurat pă stăpănul casii (pă care l-am trimis eu cu socoteala de 18 mii lei, cheltuiala familiei mele pă 5 luni). L-a primit bine, i-a zis să îngrijească bine de mine și să fie sigur de plată, căci guvernul a recunoscut datoria ce are către această familie și că îi dă garanție oficiliamente. I-a zis că în săptămîna aceasta o să fie plătit.

Dumnezeu să facă să fie ce o fi mai curînd, sufletul ni-l scoate acești amici pînă să vezi albind ceva în căpisterie. Și tot nu era să fie această zăbavă, dacă nu mă bolnăveam, dar sînt mai 7 săptămîni de cînd n-am ieșit din casă. Acu aș putea să ies să dau zoruri, dar pă deoparte grozavul timp, zăpadă, ploaie, frig, noroi, apoi trăsurile îndoit prețul. M-am sleit, n-am bani nici de trăsuri, nici de bahcișuri. Și aci nu este glumă, o vizită mă costă calicește 2#.

Costache îmi zise că cu acest curier ți să trimit de la Brusa mai 90#. Dacă va fi astfel, plătește din datorii, mai ia și de la domni Golești 100#, să-mi tragă aci o poliță pentru plata lor, cu termen de 40 zile, și să fiți mai mult decît siguri că o plătesc.

Tu dacă vei putea face aceasta să iei bani, vino la Malta după ce te vei căpui de la Londra cu scrisorile ce îmi scrii și cu o recomandție pentru familie aci la ambasadorul. Să-mi scrii cînd vei pleca din Paris, să-mi scrii cînd vei pleca din Londra și pă loc ce vei sosi în Malta.

Eu, după cite se miroase, crez că mult peste 40 sau 50 zile o să ai voia să vii aci. Vezi, frate, mișcă și tu ca să vii mai curînd în Malta, să ne mai apropiem. Eu cum am făcut de am ținut 8 suflete (sînt numai 5 luni de cînd hrănesc 6) 17 luni? Am hrănit, am investit, am străbătut atitea locuri prin rezebe, prin focuri, chirii și cheltuieli întreite și împătrite pentru fieșicare persoană; și persoanele 8, și am scos-o la căpătii. Și tu, scumpul meu frățior, nu poți să faci ceva ca să ne vedem mai curînd? Bate, caută, cere, și să va afla mijlocul cum să te mai apropii. Frățiorul meu, nu lua aceste linii ca reproșuri, nu, dragă, ia-le ca să nemerești adevărata lor origină, că vin din disperăția că nici cu acest curier și poate nici cu cel viitor n-o să poci să-ți trimiți bani ca să pleci mai curînd pe poteca care te duce la copilași. Și dacă nu-ți trimiți nici astăzi, apoi n-am speranță să te

văz pînă la ăl mai. Doamne, ce crudă este această idee! Noi socoteam, făgăduisem copilașilor că de Paști tu o să le aduci făclii și pantofi, că cu tine o să ciocnim oul roșu.

Cu curierul trecut nu am primit scrisoare de la tine, ne-am întristat destul că ne închipuiam că poate ești bolnav, dar o idee mai zimbitoare ne zicea că poate ai plecat la noi, și aceea ne făcea să tresărim de bucurie, parcă uitasem toate necazurile.

Ieri primii scrisorile cu nr. 8 și 9 în 2 plicuri. Unde s-a zăbovit scrisoarea nr. 8? Dumnezeu știe! Am primit 20 analize *Constituții*, 9 broșure *Impre[șiile unui] proscr[is]*. Am trimis la toți miniștrii, adecă vizi[ru]lui, celui dinafară, al marinii, al guerii, al finanții. Am trimis la Brusa, cum mi-ai zis; fii sigur că nu dau la profani și că nici de rîndul celălalt n-am dat eu. Tu ai trimis lui Boleac. Am primit *Săptămîna*, 2 nr., broșura *Proscri-sului* n-am primit decît 9, *deuxième partie Roumanie et la France*, unde trachtezi egalitatea și faci comparația; a treia parte n-am primit-o.

Koșut cu ai săi să află la Brusa, mi-a trimis complimentele lui și ale nevestii lui, rugîndu-mă ca să-l recomand la amicitia ta și să-i trimiți toate uvragile ce ai lucrat tu în emigrația ta. Trimite-mi un trup negreșit, mai trimite-mi încă vreo 4 trupuri pentru București. Am ocazie prea sigură. Omerpașa cere, Ahmet-efendi și alți diplomați.

Cît pentru ceea ce îți zic că mi să cere de Koșut, fii sigur că nu fac betize, nici politice. O s-o dau lui Ali să i-o trimiță, amici sînt în relații intime cu dînsul, adecă cu Koșut. Spun că i-a făcut stăpînul lui Ali o șa, un friu lucrat cu diamante și 4 armăsari cado[u].

Scrie-mi de ai primit scrisoarea de la Ernest¹ An. generalul. Rău îmi pare că s-a pierdut ciubucul de iasomie, tutunul, lulele, iasca și cursa. Mi-ți]telele copile, cu ce amor le împacheta, era cumpărate din leafa lor; urît s-a purtat Merei.

Spune domnului Aristia să mă ierte că nu-i scriu nici de astădată, dar să fie sigur că am făcut, voi face și voi stărui ca să merit frumoasa scrisoare ce mi-a scris. Frate, spune-i domnului Aristia că din 30 mii emigrați ce se află în Turcia, este singurul care ar putea nu numai să trăiască, dar să și să se îmbogățească, dacă ar veni aci. Dom. Aristia posedă 4 limbi, și în toate poate da lecții. Cunoaște și limba turcă, cum va sosi aci pã loc o să găsească casă, masă, toate cite îi trebuie și leafă. Mai tîrziu n-are decît să deșchiză o seanță de 2 sau 3 ore pã zi, să primească copii și tineri externi, și crede-mă că face stare.

Eu, cum voi ieși din casă, o să și iau vorbă cu miniștrii care o să-i văz în zilele astea.

Frate, nu citi nimic, nu răspunde nimurui, nu te mai pune în contact cu nimeni din javrele astea ca Roset², Roden³ și toți sarsailii infernului. De mă adresam la ambasada rusă, sînt sigură că găseam scrisoarea cerută, dar unde m-am adresat s-a căutat cu toată stăruința, în toate cancelariile, în toate arhivele, și nu se află. Acu mi-a trimis răspuns Soleim[an] că a

¹ Ernö (Ernest, HERNESTE) Kiss (*Kisz, Kiş*).

² C. A. Rosetti.

³ Ion Ghica.

scris lui Emin-efendi la Bairut, în fundul Asiii, poate să va afla la dinsul ζήσε μάβρη¹ (*sic*), uite τάξις παράξις².

Amnistia ce vi s-a vestit, este din calendarul lui Kazamia ce să vind pă ulițe și ne sparg urechile strigînd pă mușterii să le cumpere. Himere, auzi amnistie! Lucrurile să complică zi din zi.

Pentru această amabilă și dizgrațiată contesă, îmi pare rău că nu poci să-i slujesc. Eu nu frecandez nici o casă, nici mare, nici mică, de europiei, nu cunosc decît 5 hareme ale miniștrilor. Aceste hareme sînt tip de severitatea onoarei. Nu pun în haremul lor nici o europeie (este o minune de ceea ce mă bucur eu în hareme) pentru că a pățit multe bieții turci de la străine. Nu îmi rămîne decît să aduc vorba cu ambasadița lui Ahmet-pașa, ce se află bărbatul ei la Londra. Ea este greacă renegată, vorbește toate limbele, are 2 fetețe, își dă oareșicare îngrijire pentru instrucția lor și poate voi face ceva.

Nu te dispera, frate, nici de starea ta, nici de a copiilor, nici de a mea. Crede-mă că Dumnezeu n-o să ne lase. Să vezi că o să ne bucurăm și noi de fericirea ce o să trimiță Domnul copilașilor tăi. Mie îmi spune inima, curajul ce am, răbdarea cu care m-a armat mă încredințează. Tot ce mă supără și mă disperă este pînă voi pune fetețele în brațele tale, să nu am grozava și jenanta grijă la orice mișcare. „Să nu scoață răii ceva de vorbă.“

Dacă n-aș avea jena răilor, îți trimiteam și ție și copiilor din București bani; cu amici faci ce vei cu dînșii, dar trebuie să fii prea des cu dînșii. Cum să fac? Să iau fetele cu mine în toate zilele. Mi-e frică de răi să le las singure cîte 24 ore. Mai rău, ce să fac? Rara mea mergere a retardat și o să retardeze, dar tot o să fac ceva. Dumnezeu n-o să ne lase, crede-mă, Eliade.

Scrie, frate, lui dm. Diufur; el îți este frate adevărat și amic din inimă. Mult trebuie să-i fim recunoscători. El îmi scrie toate, el m-a căutat să nu-mi lipsească nimic. El îmi dă de cheltuială la boală. Dar că mi-a dat 200 franci mai deunăzi să ți-i trimiță, cu titlu că vrea să te înlesnească la cheltuiala timpăririlor; nu i-am primit.

Îmi zice să-ți scriu, în toate scrisorile, salutare și frăție. O, ce om, ce inimă, ar fi un angel cînd n-ar avea vanități, farfaronade, ușurinți franțozești. Seamănă, citeodată, cu bietul Zalic. Dumnezeu să-i dea bine, că eu am avut mult ajutor de la dinsul. Și să poartă cu multă onoare și delicateță cu familia ta.

Mă silesc din suflet să poci face să i să trimiță ceva bani md. Tell. Mă doare inima de suferințele ei, cit mă doare pentru Zmărăndița noastră. Oamenii lasă să retarde binefacerile lor, Dumnezeu însă îl rog ziua și noaptea să nu retarde libertatea și unirea noastră. Doamne, cînd mă gîndesc la fericirea zi în care o să vă îmbrățișați copilașii. Doamne adu acea zi mai curînd!

Eliade al meu, nu crede că voi să te consol, nu, dragă, îmi spune inima că curînd o să fim cu toții și bine, unde nu știu, dar o să fim bine.

Costache îmi zise acu că cu curierul acesta ți să trimise 65# și cu viitorul ți să trimit încă 30#. Fă cum zic mai sus, trage-mi o poliță la Deme-

¹ Trăiește sărmanule (gr.).

² Ordine, faptă (gr.).

trio Sakelarie, ori la bancherul Leon, cu soroc de 40 zile, și o plătesc, fii mai mult de sigur. Vino la Malta. Scrie-mi pă loc și nu te mișca de acolo pînă cînd vei primi scrisoarea mea. Nu te încurca să dai vreo recomandatie pentru Nicolae Ipătescu, că o pățim, amicii cam știu toate. Acest Ipătescu umblă după 2 iepuri. Mi-e teamă și de fratele Nicolache, i-am vorbit în...¹

Colecția George Potra

Nr. 15

Constantinople, 850, mart. 23/5 a.r.g.

Scumpul meu tată și frățior,

Iată că poci să-ți scriu ceva mai bun. Sîntem toți sănătoși, mulțumim Domnului. S-a trimis și o rezoluție a Consiliului la casierul Ministerului Dinafară, să mi să dea cheltuielile pă 5 luni ce mă aflu aci, lei 18 mii (galbenul aci merge 53 lei) și mi-a trimis răspuns Ali că o să am pensie pă viitor.

Din aceste 18 mii d-abia am putut lua 5 mii, pe care, pă loc, le-am dat gazdii. N-au bani, frate, n-au. Amploiații și soldații sînt neplătiți de 4 luni încoace, dar bun este Domnul, o să-i iau toți acești bani și o să mă văz plătită de datorii, și prin urmare n-o să vinz nimic. Îmi pare rău că din acești bani n-o să poci să-ți trimit nimic, dragă, nici măcar 15# să trimit Sofiii nu îmi prisosesc.

Acu mă turmantă datoria lui Andrei, are să ia 110#, peste tot îmi scoate sufletul, dar bun e Domnul, n-o să mă lase, o să-mi ajute să-i plătesc și lui și să-l desfac.

Dacă îmi vor face pensie 4 mii lei pă lună, cum a venit și vara, o să mă trag la vreun sat, acolo poate să scap cu 2.500 sau 2.800 pă lună, și o să poci dispune de vreo 20# pă lună. Nu te întrista, frățiorul meu, oricum vor fi deperate citeodată scrisorile mele, tu crede în Domnul, că n-o să fie părăsiți copiii tăi. Dacă m-a scăpat din furia [a] doi generali [...], unul batjocorit în toate zilele și altul cu epoletul rupt de mine, m-a scăpat zic din furia și ordinile împăratești, dacă mi-a scăpat copilașii în ziua Sf. Ap. Petru și Pavel din 80 de gloanțe ce a trecut pîntre capetele copilașilor noștri, apoi crezi tu că o să ne lase să pierim în sărăcie și în dor? Nu, dragă, eu sper că nu, și că curînd o să ne și vedem. Puneți trebile acolo în orînduială, ca să nu rămîie nimic netipărit, căci nu știm dintr-o zi pînă în ceialtă dacă nu vei avea voia să vii drept aci.

Dragă, ah, Doamne, cu cite lacrimi este însoțită această rugă, dar în toate cazurile familia și numele tău are mare trebuință de o recomandatie către Caning de la Palmerston. Știi cum este descris numele tău de Roden la toți englezii? Nu voi să-ți mai spui.

I-am trimis lui Caning *Protectoratul* ce mi-ai trimis, cu un bilet din parte-le [parte-mi] de minune. I-am mai trimis 2 scrisori preafrumoase (scrise de amicul Diufur), rugîndu-l să-mi dea voia, cum au toți ceilalți

¹ Lipsă sfîrșitul scrisorii.

emigranți ai noștri, de a mă conrespunde cu copiii mei din București, prin ambasada engle[ză]. Și nici că mi-a dat măcar, ca la un ciine, răspuns.

Astă purtare din partea ambasadorului mi se pare că a întrecut toate grosiertățile, este ură, curat. De aceea ar trebui să fie mai apăsată această recomandatie. Vezi că această ură nu-mi face răul numai a corespunderii cu copiii, dar îmi face mare rău la mica sumă ce îmi trebuie, cel puțin o mie # să am în bungă (*sic*), ca la întâmplare să nu poți veni tu aci, să viu eu unde vei fi tu.

Silește-te, frate, să am cât mai curînd această recomandatie, că n-o să fac nimic, nu poci să mă lupt cu atîția infernali.

Cît pentru mojîția sofragiului de Grand¹ din București (ce se află și locotenent de consul), cumnatul său Roseti l-a catihisit atita, încît strigă în gura mare pînă lume. A spus-o Zmărăndiții în față: „*Je m'en moque de la famille d'Eliade*“² și face ziua, noaptea în București, prin satele ce trece să meargă la Golești (căci acolo să duce de 2 ori pã lună) face propaganda infernalilor de prin Paris și aci.

Primii scrisoarea ta nr. 10 cu data de la mart. 4/16. Mi-a sfișiat inima cîte îmi scrii în pricina infernalităților ce au născut. Dumnezeu să-i ierte și să nu-i bată, săracii. Au și ei copii! Roagă-te și tu, frate, cum să rog copilașii tăi pentru dinșii, să-î ierte Dumnezeu.

Cît pentru că știu toți orice fac eu, nu crede că știu tot; știu numai ce pot afla de pe la scriitori și perdegii. Cît pentru lista ce mi s-a cerut de pagubi, v[izirul] cel mare a dat-o dimpreună cu biografia unui ampioiat ca să le traducă în turcește, să le dea sultanului. Acel impieगत, din nevino-văție, a arătat-o sau a spus-o cuiva din acei ce spionează Roden.

Astfel merge treaba. Pã viitor o să iau alte măsuri. Aibi, frate, curaj, nu te intrista, nu te pune în contact cu nici o mizerabilă ființă, desprețuiește-i. Dreptatea și adevărul a triumfat totdeauna, și tocmai la noi o să termine Dumnezeu marea lui pietate? Nu, frate, sintem păcătoși amîndoi, și în păcate s-au născut fiii noștri. Dar unde s-a înmulțit păcatele, acolo a covîrșit pietatea. Ce sînt păcatele noastre înaintea mizericordiii, amorului și puterii Dumnezeului nostru?

Eu orice mișcare am făcut, a fost și va fi pã baza adevărului, și Dumnezeu o să fie cu noi. El m-a scăpat din toate pericolele. El mi-a ajutat să străbat pînă aci. El mi-a inspirat orice am făcut, și am credință că o să reușez, cu stăruința și cu recomandatia ce îți cer de 3 luni încoace mai în toate scrisorile. Fatalitatea a fost și este că epidemia grozavului iler și pojar a intrat în toate haremile. Și din pricina friicii să nu-l aduc și la copiii noștri, m-a făcut să nu ies din casă de 7 săptămîni, dar bun e Dumnezeu.

Frate, iarăși îți spui, nu fi trist, nu te mîhni nici de sărăcia noastră, nici de calomniile și deriderile bajocoriților din naștere și în toată viața lor trecută și prezentă. Lasă-i să latre, să propage ce o vrea. Dumnezeu știe că oricîte slujbe și sacrificii ai făcut în toată viața ta, le-ai făcut crezînd cel

¹ Effingham Grant (1820—1892); secretar al Consulatului britanic din București; reprezentant în Țara Românească al societății engleze de asigurări „Globus“; în strînse legături cu unii revoluționari români de la 1848.

² Nu-mi pasă de familia lui Heliade (fr.).

puțin că faci bine națiii, nu le-ai făcut nici pentru triumfe, nici pentru domnii și glorii. Știe Dumnezeu că cînd ai luat contractul *Bulet*[inului], aveam casele toate de 3 ani isprăvite, aveam grădina, tipografia, litografia, bibliotecile și cu un cuvînt toată starea ce ni s-a răpus la 848 și 849. Și cînd s-a terminat contractul, eram datori 3.000 # . Știu și oamenii că am lăsat datorie risipită pã la abonați și clienți ai tipografiii mai mult de 4.000 # și la stat 5.000 # din care ți s-a dat 600#.

Știe Dumnezeu toate, dragă, el este drept în toate, și deși ne-a lăsat pentru puțin timp pradă a streinătății, a dorului, a sărăcii, a deriderii, este drept el. Ni se cădea ca să ne corijem, să ne căim de toate slăbiciunile și greșalele noastre și să nu ne răzbunăm.

Nu vezi că ochiul prevedinții a fost totdeauna pã copilașii noștri? Nu vezi că la oricare pericol, incendiuri, cutremure, epidemii, înecare pe mare, tu de 2 ori, noi o dată, nu vezi că el a fost lîngă noi? Ne ceartă, dar privegherea lui n-a luat-o asupra noastră. Nu, frate, nu te împuțina, aibi credință în Domnul. Vezi că și acu m-a scăpat de datornicii mei, tot așa o să ne scape și de pîrșii noștri.

Mie-mi este greu pînă voi putea pune copilașii în brațele tale, să poci alerga, stărui ca văduva ce a reușit chiar cu judecătorul ce n-avea nici frică de Dumnezeu, nici rușine de oameni.

Îți spui că, cu stăruința ce am de gînd să pui, din momentul ce nu voi mai avea nici o grijă, să dorm la dîșii, să petrec ziua și noaptea cu dîșii, o să reușez.

Iarăși îți spui că o să reușez, dar pînă am fete lîngă mine, poate profita intriganții și eu să nu fac nimic, numai mortul nu înviază și nimic nu este mai lesne decît să faci bani cînd vei ști să te iei cu amici, răbdare, *stăruință*, și baheșe (*sic*), asta este secretul.

Am primit *Săptămîna*, nr. 6, 8, 9, 10, lipsește 7. Fă să le avem regulate. Am primit 6 *Protectorate*, mi-ar mai trebui din broșura *Impresiilor* periodul întii și al doilea, cel de al treilea n-am primit deloc.

A revedere, frate, a revedere, pã curînd. Fii alegru, aibi curaj și credință în Domnul, că noi sîntem mulțumite de soarta noastră și te iubim mai mult decît totdeauna.

A revedere,

Maria ta

Vei fi primit 65 # ce ți s-a trimis de la Brusa, cu batelul trecut.

Amatul meu tătîșor,

De ce ești așa trist, Dumnezeu e mare, și noi vedem că trec zilele și săptămînile și nu mai ne vedem. Dar ce o să facem, tătîșorul? Se vede că așa e voia lui Dumnezeu, să avem speranță în el, că el nu o să ne lase pînă în fine.

Tătîșorul, mai ești la indoială că nu ai făcut bine cu vegherile și sacrificiile tale? Nu, dragă tată, bine ai făcut, și Dumnezeu are răsplătirile lui, nu o să ne lase.

De ce ne scrii, tătîșorul, că ne-ai sacrificat și ne-ai lăsat săraci, nu ne mai serie asta niciodată, tătîșorul. Noi nu sîntem sacrificate și sărace

pină cînd om avea așa buni părinți. Nu ne mai scrie așa, te rugăm din inimă, tătișiorule. Noi nu ne-am gîndit niciodată la astea, sîntem totdeauna gata a suferi orice cu a mai mare bucurie.

Ce rău ne pare de ciubucul și celelalte lucruri ce le trimisesem prin d. Merei, ce urît s-a purtat, nu credeam niciodată.

A revedere, bunul nostru și amat tătișior, a revedere pe curînd.

Frusinica ta

P.-S. Tătișiorule, ai primit scrisoarea de la G. E. Haug? Scrie-ne dacă ai primit-o. Unchiu a primit mai multe scrisori de la Brusa, în care îi scrie că broșurile tale nu a mai rămas, le-a rupt polonezii și ungurii citindu-le. Sînt nebuni după ele, mai cu seamă madame Batiani¹ plînge și le citește.

Colecția George Potra

Nr. 16

Constantinople, 850, apr. 3/15

Scumpul meu frate și soț,

Am primit scrisoarea ta nr. 11, mart. 14/26. Am plîns și plîng pînă mi se vor scurge luminile ochilor. Frate, ți-am scris de atîtea ori, și iarăși îți repet că nu trebuie să te impresionezi atîta dacă să întimplă să fie în cîte vreo scrisoare a mea vreo lamentație.

Nu plînge pă acela ce știe să braveze tiranie, sărăcie, închisori și atîtea pericole. Am trecut pîn toate. Le-am bravat, am scăpat din toate, profitînd și în moral și în material.

N-am tremurat nici într-un pericol și înaintea nimurii, nu a suferit copiii nici de foame, nici de frig, nici de unele, sînt investiți cum șade bine să se arate în lume și în casă, copii care sînt departe de tata, emigrați, proscrisi, dar a lui Eliade, care n-a fost bogat, dar nici mofluz. Toți să miră casa care țiiu, la locul cel dintii masa, hainele curate, în nimic mizerie, în nimic ridicul și speriat.

Este de plîns, frate, femeia și mama emigrată, care își blestemă bărbatul, tata, patria, constituția și celelt. și emigrează siluită de bărbatul său și de frică.

Eu, în toată viața mea cu tine, ți-am hrănit principele sfinte cu care te-a născut buna ta și a mea mamă. Am luat crucea și copiii la 28 mai 848, am luat-o cu inima plină de hotărîre să sufer și plecai în Transilvania, ca să-ți dezleg și ție miinile, să poți lua și tu crucea ta la 9 iunie. Și dacă copiii noștri vor fi uitați și abandonați de bunul și dreptul nostru Dumnezeu și vor cădea în mizerii, apoi, frate, îți spui cu inimă curată că deopotrivă sîntem complici, și eu poate mai mult, căci cînd mă rugai tu și bunii frați Golești (care au devenit vitregi pentru noi), cînd mă rugați, zic, dacă

¹ Soția lui Casimir *Bathiany* (1807—1854); om politic maghiar de concepții liberale; participant la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; ministru de externe în guvernul condus de L. Kossuth; după înfrîngerea de la Villagos (1849), refugiat, împreună cu soția, la Brusa; a murit la Paris.

eram numai mamă trebuia să zic: asigurați-mă întii munca de 30 ani, care este viitorul a 5 copii, și așa plec. Dar eu ca și tine am uitat că sint mamă, eram cum sint, româncă, și amorul unii țări atât de amată (a cărui pământ port din țară în țară într-o cutie ce îmi servează de căpătii), m-a făcut să uit toate și să plec cu 30 # în lume.

Venii iarăși în patrie la 28 iulie, am avut timp să fi asigurat o parte bună din starea noastră, am avut ocazii să profit din obiceiul precedentului regim (à la Maritica), am avut, zic, ocazii să fac cel puțin 15 mii #, mi se da orbește numai ca să fie în favoarea familiei lui Eliade, mi se da orbește de Isaia, de iconomu Buzăului și de atîți nu știu cîți. Ideea să-mi scap ceva din stare mi să părea o absurditate la ideea căderii constituției, profitul ce mi să propunea în toate zilele de oameni coruptori mă indigna atita, încît mi-a fost rușine să-ți spui pînă azi.

Am luat-o ca o insultă o astfel de propunere. Apoi vezi că nu ești tu numai, frățiorul meu, complice, sint și eu, și mai mult decît tine.

Copiii noștri au rămas săraci în toată puterea cuvîntului, au rămas pã deam, fără casă, fără masă, fără cel mai mic venit sau speranță, dar inimile lor sint pline de virtute, de răbdare și de resignație. Și îți spui că cerul și pământul să vor schimba, dar copiii noștri nu vor fi abandonăți de Dumnezeu.

Fii sigur, frate, prin urmare nu voi să-ți mai ierți a te împutina nici în răbdare, nici în credință, rabdă, iartă, iubeste, și aibi pacea Domnului în inimă.

Astea sint în inima mea și astea mi-a dat putere morală și fizică, altfel sîntem pierduți și cu sufletul și cu trupul.

Ți-am scris cu curierul trecut că s-a hotărit de guvern să plătească hrana noastră pã 5 luni de cînd sîntem în Constant., însă casierul nu să înlesnește, nu sint bani deloc, de-abia a dat gazdii pînă acu 8.000 lei din 18.000 ce are să ia, dar o să se dea și ceilalți.

Ei tot ar fi făcut ceva, poate mai curînd, dar n-au bani deloc.

Fuad-efendi a venit la 11 aprilie, a tras la haremul lui în Constant. Lumea este plină că el o să se facă ministru trebilor externe și Ali prezident la consiliul. Facă Domnul să nu fie așa, că mie mi-e frică de Fuad.

Aci spun că Rusia a strîmtoat pã Turcia să se diechiare este cu Rusia sau cu Austria și cl., sau cu Anglia rămîne? Revoluția contra Turcii din Bosna face progrese. Omer-pașa alții zic că vine întii aci, alții că s-a dus drept în Bosna. La București în locul lui Omer s-a rînduit Halil-pașa¹. Aci la ministerul guerii să zice că peste puțin o să se organizeze regimente creștine de raia, cu șefi creștini. Am auzit, căci eu nu-l văz, pã Ghiorgache, că s-a și scris, cu rang de maior.

Frate, scrie-mi cu cea dintii expediție dacă plătești și tu scrisorile ce mi le trimiți prin Sakelarie.

Frate, nu *uita* să-mi trimiți trei 3 dosis, adecã 6 sticlute, hapurile Valé, dar să fie cele *adevărate*. Am cumpărat aci și sint falce; mi le-a rîn-

¹ *Halil-pașa*; cumnatul sultanului; numit în locul lui Omer-pașa la București; în 1850, alături de domnitorul Barbu Știrbei, generalul Hasford și Duhamel, vizitează spitalul de la Pantelimon (cf. *Vestitorul românesc*, XIV, 1850, p. 235).

duit doctorii să dau Frusinichii și Virgiii. Dar nu uita, frate, și fă să le am cît să va putea mai *curînd* și *sigur*.

Acu iar o să te impresionezi că sînt copiii bolnavi, nu, nu sînt bolnavi, dar ca să nu cază în boală trebuie să le am mai curînd.

Frate, spune-mi cu curierul cel dintii dacă aș putea să-ți trimit pă Frusinica și pă Virgilia cu fratele meu Costache (să înțelege că și mijloace cu ce să le ții). Eu cum ți-am mai zis ca să fac ceva trebuie să alerg ziua și noaptea, să dorm pîn haremuri și fetele mă țin în loc, și pierim toți, dacă pînă voi avea răspuns la această scrisoare în care îți cer această voie, nu să vor întoarce treburile politice să poți veni tu aci. Apoi, frate, este prudent să facem astfel să nu pierz și o vară, cum am pierdut o iarnă. O să mă silesc să fac și pă Ienăchiță să se despartă de mine, căci el nu prea vrea. Dar, frate, hotărăște-mi, căci voi cu ajutorul Domnului să se hotărască în vara asta de a ne aduna la un loc cu toții cu o existență de suferit. Hotărăște-mi și scrie-mi mai curînd.

Frățiorul meu, îmi pare prea rău că s-a pierdut și acea scrisoare care îmi ceri dimpreună cu cîte s-au pierdut, fără să le primesc eu. Trebuie să fi fost frumoasă noaptea Învierii în mijlocul mării, scrisă de Eliade. Ce rău îmi pare.

Îmi scrii că la întimplare de nereușire, să mă duc în țară, să adun rămășițe din stare și cît.

Frate, întii că nu mai avem *nimic*, dar nimic afară din ce am lăsat la Zmărăndița noastră, puține lucruri, că la dînsa știi că n-avea loc să las mai multe; la Sița, la Ghebaur¹, la Lucșița, la pension, la Nae, la Teodor, la nenea Lixăndri². Încă fiind eu în Ruscuc, unii le-a tăgăduit, și alții a zis că s-a prăpădit și că n-a fost gardienii noștri.

Nae și Lixăndri a răspuns ca niște ciini, iar nu ca oameni. Dumnezeu să le dea bine. Tihon, Gheorghie și Mihalache zaraful reclamă casele, domnița Marghioala³, locul.

Ce să mai fac eu în țară? Să mă dau, mănincă-mă lupe, d-a gata la cio-coi, la datornici, la ghegeneralii, pă care m-am vanjat, cum nu și-a răzbunat nici un prizonier de cînd lumea? Nu, nu m-aș duce și de n-ar fi nici una din cele [de] mai sus. Nu mă duc nicăierea unde nu vei fi tu, dragă. Și voi și Domnul o să-mi ajute să mă găsești, sau să te găsesc și să nu ne mai despărțim, cum zici tu, dragă, nici morți.

Ai dreptate să crezi în intrigi, vezi de la sofragiul, cumnatul infamului din Paris, ce a ajuns și el locțiitor în București, s-a întins intriga pînă la capul capilor, dar minciuna nu ține mult. Pînă am credință în Domnul nu mi-e frică de oameni, nici nu mă disper. Să ne fie frică de conștiință și de boală.

Dar oricum, bine ar fi să te repezi la Londra să descurci și să dezamăgești bieții oameni. Roden este dracul gol, cine știe ce a mai născut infernala lui răutate. Și o recomandăție de la P[almerston] către C[anning],

¹ Iosif *Gebauer*; negustor de pian și partituri muzicale din București.

² Alexandru *Danielopol*.

³ Maria (Marghioala) *Ghica*; soția domnitorului Grigore Ghica, proprietara terenului luat cu embatic de I. Heliade.

aci ne-ar fi de mare folos. Fă cel puțin să am o recomandație mai însemnătoare către generalul Opik de aci. Dar fă, frățiorule, să am mai curînd, căci din asta stă ca să ne vedem și mai curînd.

Din țară nu știu nimic, căci n-am scrisoare de la Ștefanachi și Zmărănița de la 31 ghenarie.

A revedere, dragă, a revedere pã curînd, καλομελέτα και ερχεται¹.

Maria ta

Nu uita, dragă, hapurile să fie cele adevărate și să mi le trimiți sigur, să nu le expui, cum am făcut noi cu ciubucul, tutunul și cl.

Îi scot sufletul bietii Turcii să se dechiare cu rușii va să rămîie, sau cu englezii. Doamne, nu ne lăsa pradă robii și a dorului.

Fuad-efendi și Rusten-bei², ce sosiră, în 5—6 zile s-a umplut toată lumea de novele ce nu-ți mai vine să zici că ești română. Amîndoi spun că femeii mai corumpte, nerușinate și înviersunate ca în țara noastră nici o armată n-a găsit nici într-o parte de lume. Vai de noi ce rușine! Așa spuneau și rușii care era în Brașov. Ce femeii! Cînd au ieșit din țară ne-a făcut destulă cinste, figura pîn gazetele Vienii ca hoațe. Cînd veni armata robii, ca biciul lui Dumnezeu, în țară, auzi ce fapte!..

În loc să-și fi pus cenușa mai bine în cap, Doamne, de cînd auzii astea mi-e rușine să scoatem capul pã fereastră. Ah, Doamne, de ce nu avem numai 100 # pã lună, să ne alegem un colț de pămînt, să aducem și pã Zmărănița cu copiii, să ne adunăm la un loc cu toții și să nu mai știe nimeni de noi, nici noi de nimeni!

Bun e Domnul, o să auză el atîtea rugăciuni și o să ne adune pã toți la un loc.

A revedere, frățiorul meu, a revedere,

Maria ta

Am primit 2 nume[re] *Săptămîna*; d. Diufur este bolnav. I-am trimis cu fratele Costache scrisoarea de a citit partea lui. Îți trimite salutare frățească.

Doamne, auzi că l-a și numit pã Fuad-efendi ministru trebilor externe. Ce-o mai fi de noi? Bun este Domnul! S-a schimbat un om, nu Dumnezeu. Mie nu-mi spune inima rău.

Colecția George Potra

¹ Cercetează bine, că vine (gr.).

² *Rustem-bei* (conte Mariani) (1810—1895); interpret la Ministerul Afacerilor Străine turc; în 1848, secretar al căpitan-pașei de la Rusciuk și secretar al lui Fuad-pașa; membru al Comisiei numită în 1848 de caimacamul Const. Cantacuzino, la cererea lui Fuad-pașa, pentru ieftinirea articolelor de primă necesitate (cf. *Vesitatorul românesc*, XII, 1848, p. 309—310); secretar general al Ministerului Afacerilor Străine; guvernator al Libanului (1861); ambasador la Londra (1885).

Scum[p]ul nostru tată și frațior,

Acu primii scrisoarea nr. 12 cu data 26 mart/6 aprilie. Scrisorile tale au număr regulat. Frațiorul meu, nu te dispera, că noi, după cum văz că merge p-aci politica, sper că curînd o să aibi voia să vii aci.

Eu în tot chipul îmi gătesc petiția la sultanul, și dacă Dumnezeu îmi va da sănătatea de care mă bucur, apoi fii sigur că Dumnezeu o să-mi ajute să fac vreo 1.000 #, și o să aibi în scurt copiii, cu ajutorul Domnului în brațele tale, tată și soțiorul meu.

Nu, dragă, eu încă nu crez că ne-a abandonat amicii, dar bani nu au, dar știi, n-au tufă. Pă de alta confundați în trebile politice, toți le pun ștreangul de git, rușii îi amerintă, nemții îi importună și le fac șicane, revoluțiile i-a năpădit: Samos, Bagdat, Bosna și un oraș lângă Halep sînt în revoluție. Serbia nu mai să supune la nici o poruncă, la nici o voință a turcilor. Pă de altă parte, intrigile diavolului de Roden sînt neostenite, și în toate părțile, mai adaugă că consiliul mai deunăzi au imputat lui Reșit că a sărăcit țara cu lefurile emigraților (cu adevărat că sînt peste 5—6 mii emigrați care iau lefuri).

Mai pune că eu din pricina grozavei epidemii de iler, pojar, gușter, care au făcut ravagii în copii și tinerime, m-a făcut să nu dau ochi cu nimeni. N-am pus piciorul afară din casă mai bine de 2 luni. Mi-a fost sănătatea copiilor mai scumpă. Cu ajutorul Domnului, cu paza bună, crez că am scăpat. Tunetele, 2 secuse zdravene de cutremur a spart epidemia.

Prin urmare, astă-seară îți răspunz la scrisoarea ce primii. Miine, pină în ziuă, mă duc în haremul lui Ali, sper să-l întilnesc. Și tot cu aceasta te înștiințez cînd, ce și cit să sperăm.

Îți scriam în ultima scrisoare că aș vrea să-ți trimiț copiii, anevoie, frate, nu se despart lesne copiii de mamă, dar pă Ienăchiță nu este nici vorbă să-l desparti de mine, nu atît dă amor, cit că știe că o să [i se] infundeze nebuniile grozave. Cit pentru fete, ele ard de dor și de amorul ce au pentru tata, dar nu le place să voiageze fără mama.

Prin urmare, dacă nu alta mai bună, o să viu pină la Malta, și dacă voi aduce cu ce să trăim, rămii și eu. Iar de nu, mă voi întoarce.

Frate, să nu mai ne scrii să ne întorcem în țară fără tine. Cum poți pronunța: „să ne lepădăm de tine“?

Doamne, noi nu ne-am lepădat de tine cînd aveam 2 tirani de generali pă cap, prizonieră și căruța gata să ne ducă în Rusia. Cum poți să zici astfel de neconsecvențe. Apoi am fi mai rele de[cît] fariseii, saducheii și pilații, care ne scrii să nu luăm nimic din mîinile lor.

Nu, frate, ți-am mai scris și repet că nu blestem ora în care m-am dat soața ta și te-am hotărit tatăl copilașilor ce au supt lapte de om liber, iar nu de sclavă depravată. Noi am suferit și sîntem gata să suferim cu inima plină de amorul tău, al patriii, și binecuvîntînd pe buni, și răi compatrioți.

Frate, ascultă serioasa mea hotărire, dacă nu voi reuși să fac un căpitaș de bani, și dacă nu vom avea nici o pensie cu care să putem trăi,

apoi mă duc cu fetițele la o mănăstire grecească unde vom aștepta timpul fericit al libertății sau unirii noastre.

De îmi va fi viața mai scurtă decît acea oră, apoi fii sigur că și eu, și fetițele murim demne de numele ce ne-a[i] dat.

Nu frate, să nu ne mai scrii nimic ce ne avilează cînd am urma să ne ducem să contrăim cu sperjuri, cu depravați, cu trădători și cu ingrați. Să nu ne mai scrii că ne-ai sacrificat și cl. Nici tu, nici noi, nici nimeni din ciți își port crucea cu inima plină de dragostea Mîntuitorului nostru, știe să uite răul, să ame și să ierte; nu este sacrificat, nu este de plîns. Prin urmare, credința în Domnul, amor către aproape, curaj și ghetate [?], nu lamentații, nu conștiințe cînd este vorba cu totul, iar nu de părțile.

Tu te-ai gîndit la toți copiii, nevestele și mamele din patrie, ai uitat pã a ta și copiii tăi. Ei bine, Dumnezeu vezi că nu i-a uitat și nu-i uită, i-a scăpat, i-a hrănit și i-a armat cu răbdare plină de pace și amor.

Filipesco Șarlot i-a zis lui Rusten-Bei că doresc să-l văz. Prin urmare, mi-a și dat vizita lui mai alaltăieri. I-am dat *Protectoratul*, explicația *Constituției* și broșura întîi și a doua a *Proscrisului* să le dea din parte-mi lui Fuad și să-mi aducă răspuns în care zi poci să-i prezantez omagiile mele în respectabilul său harem.

Protec[toratul] și ex[plicația] *Constituției* le-am dat ca uvragiul tău, iar broșurile ca necunoscute de cine sînt scrise.

Am cerut voia să mă duc la Fuad, pentru că am văzut că sînt așa de rău informați de voi toți și de Eliade, încît face groază. Prin urmare, sper că adevărul mă va inspira să-l mai dezamăgesc. Și este trebuință să-l văd, să-i vorbească pentru că are influență.

Rusten mi-a zis că nu să poate să mă vază cineva și să mă auză și să nu lase armele jos. L-am întrebat cum. Și mi-a zis că durerea și adevărul sînt pinte pã chipul meu. Și prin urmare conversația-mi este plină de ritho.

I-am zis poate, pentru oameni care au inimă umană și liberă. El mi-a răspuns că pentru cei din contra ai arme unice. Cunoaștem curagiul dumitale în epoca arestării și ce ai reușit să inspiri generalului rus ca să-ți scapi copiii: „de la ex.-sa Fuad-efendi le știa vizirul mai înainte de a sosi domnia-ta în Consta[ntino]pole“.

Ce voi vorbi și îmi va răspunde îți voi scri. Ministru nu s-a făcut, nici nu să face deocamdată, a rămas primul-secretar al viziului, care post are valoare cît un ministraș.

Bine ar fi să-i scrii tu o scrisoare, luînd pricină că în ziua plecării tale îți-aduci aminte că eu îți-am zis că prin Rusten-bei mi-a zis că „tu să pleci, iar familia ta poate să rămîie în București, fără să se teamă de ceva, căci Fuad-efendi o să-ți ție familia ta supt deplina lui protecție“.

Așadar, te rogi de dînsul că acu, că să află în Constantinopole, să aibă tot acea bunătate pentru streina ta familie.

Eu socotesc de trebuință o scrisoare a ta către Fuad. El se fletează, el poate să confirme pagubile ce ni s-a făcut, și dacă nu vom ciștiga acest om, o să-mi facă rău chiar neutralitatea lui.

De la Zmărăndița n-am scrisoare de 3 luni, căci dacă nu am mijlocul ambasadei ingleze, alt mijloc nu este de conrăspunde pentru proseriși și bănuți. Și astă durere trebuie să fiu datoare intrigilor lui Roden și a lui Rosetache. Dumnezeu să ne ierte pe toți. Noapte bună. Frate, mine să mă scol la 5 ca să fiu la 8 dimineață la Ali. Facă Dumnezeu să scriu de bine. Noapte bună.

Frățiorul meu, peste o oră pleacă batelu, mă grăbesc să-ți spui că Ali mi-a făgăduit cu hotărîre că cu batelu viitor, adică la 5 mai și 23 aprilie, îți trimite 150 # și că să vii la Hio, și că mie o să mi să plătească datoriile, o să ne facă pensie și să viu și eu la Hio, unde să trăim pînă cînd vor putea să-ți dea voie să vii în Constantinople, sau să ne ducem unde vom voi afară din Turcia.

Astea mi-a zis, frățiorule, și mi-a făgăduit. Am lăsat pă buna lui mamă și soață să stăruiască ca să nu rămîie trimiterea banilor de batelul viitor. Facă Dumnezeu să nu mai întirzie facerea lor de bine.

Văz că azi mai dete casierul încă 5 mii lei gazdii, din cei 18.000 ce are a lua. N-au bani, n-au bani, că tot ar face mai curînd, Răbdare, frate!

Tu, dragă, în ceas ce vei primi 150 #, vino la Malta și scie-mi de acolo; și eu îți scriu pă loc ce să faci. De acolo putem să ne conrespundem lesne, adecă la 12 zile avem răspunsul scrisorii ce îmi vei scri și îți voi scri. Dar în Turcia să nu intri pînă nu ți-oi scri eu să intri.

A revedere, frate, a revedere,

Maria ta

Amatu meu tătișior,

În fine, după atita timp, fuserăm azi la Ali-pașa. Ne primiră prea bine, ne băgară într-un salon și peste cîteva momente veni mama lui.

Așa, mama îi zise că ar dori prea mult să vază pe pașa și îi dete bilet de vizită, i-l duse în cameră. El numaidecît a zis că să poftească. Noi am rămas cu mama lui și buna noastră mămușoară se duse.

Cum a văzut-o, a dintii vorbă a fost să întrebe de tine, dacă are nuvele, cum te afli, dacă ești tot în Paris. Mama i-a răspuns că ești tot acolo, dar că nu mai poți trăi fără copii.

„Bine, îi zise el, de ce nu vine la Chio?“ „Excelenție, cum o să vie, nu poate pleca pînă cînd nu și-o plăti datoriile și cu ce să facă voiajul.“ Atunci el a întreat-o cît ești dator. Mama îi zise că mai mult de 150 #.

„Ei bine, madame Héliade, să fii sigură că cu poșta viitoare trimiț tot ce trebuie ca să poată pleca m. Héliade. Și să nu aibi nici o grije că datoriile o să ți să plătească și mă silesc ca cît mai curînd să să facă ce am promis“.

A mai vorbit și alte lucruri, care ți le-o fi scris buna noastră mamă.

Vezi, tătișiorule, că nu trebuie să fii inchiet. Mare e Dumnezeu, peste curînd o să fim în brațele tale. Ah, Doamne, adu acel moment mai curînd!

Ia pune în gînd, tătișiorule, la ziua aia, să viu iar la harem. După ce se intoarse mama, veni și nevasta lui. Ce gentilă e, tată, să o vezi cum se joacă cu noi, cum să silește să ne amuze. Ne înțelegem în pantomimă, apoi cînd

vorbim ceva românește să vezi cum ne îngină și începe să ridă și să ne ia de git, să ne sărute și să zică că ne iubește prea mult.

E prea tinărah, tată, și de statură cît noi. Știi cu cine seamănă? Cu Anicuța Manului¹. Ne-am dus cu ei pe sus, i-am cîntat la piano, ne-am jucat. Pă urmă ne-a zis aide acum să mîncăm; ne-am dat jos, am găsit masa pusă. Ne-a luat în mijlocu ei și a început să ne dea fel de fel de lucruri. Ce bune era, tată!

Ne-a spus că peste cîteva zile să duc la Balta-Lim[an] și că ne roagă prea mult să venim să ședem cu ele acolo. Mai toate haremele s-a mutat la Balta-Liman, și ce bine sint toate în rînd, adică a lui Reșid-pașa, Ali-pașa și Soliman-pașa.

Ce bine, tătișiorule, nu te teme, tătișiorule, o să facem noi ceva. Trebuie să știi că ne iubește prea mult. Știi ce i-a zis mamii, zice, noi, cîte europree am văzut, dar nu ne-a plăcut; zice, tu ești alfel, fetele tale sint alfel crescute.

A revedere, bunul meu tătișior, nu mai am loc să scriu, fii cu curaj, tată, peste curînd o să te vedem. Noi sintem toți sănătoși; a revedere, pe curînd.

Collecția George Potra

Frusinica ta

Nr. 18

Constantinople, 850, apr. 23/mai 5

Frățișorul meu,

Hristos a înviat!

Primii scrisoarea ta de la apr. 4/16 cu nr. 13. Îmi scrii că nici acești 708 fr. nu sint pă socoteala ta. Eu nu înțeleg. Filipesco Șarlot au umplut lumea că contribuțiile să fac pă seama ta și că ți-a trimis și el 2.000 lei.

Din 18.000 ce s-a făcut rînduială să se plătească gazdii mele, a și luat 13.000, i-ar fi luat și pă ceilalți, dar bani nu sint.

Îți scriam cu batelu trecut că Ali mi-a făgăduit să-ți trimiță cu acest batel 150 #. Miine vine el de la țară, și n-am de la cine a mă informa dacă ți să trimit cu acest batel sau nu. Eu am lăsat pe mama lui și nevasta să-i repete. I-am trimis și miercurea sfîntă un cașt brodat, lucrat pe urmă la un librer; mă ține la 700 lei. M-am grăbit și am dat ultima para, ca văzîndu-l să-și aducă aminte de făgăduiala a-ți trimite bani. Dumnezeu să-i lumineze.

Scrie, frate, o scrisoare lui Fuad-efendi. Face mult. Trimite-o mie și eu o dau fără să știe nimeni.

Sint mai trei luni de cînd nu știam nimic din București, de la copii. Primii ieri o scrisoare. Frica i-a făcut să nu-mi serie nimic decît că sint să-

¹ Ana (Anicuța) *Manu* (1810—1872); fiica marelui vornic Scarlat Ghica C. Barbă-Roșie) și a Ecaterinei Herescu-Năsturel; soția marelui vornic și caimacam Iancu Manu; a avut cel dintîi salon literar în București.

nătoși, că îi topește dorul nostru. Îmi zic că ei nu-ți mai scriu, dar în scrisorile lor către mine își varsă focul dorului tău.

Lelița Luxița¹ s-a despărțit de neica Nicolăiță. Ce sfintă căsătorie și sfintă despărțire. A împărțit copiilor 5, stare de 200 ₘ venit pă an la fieșicare copil, și-a luat cîte o mică păticeică ei. Unul s-a dus la Cernica, și cealaltă la Samurcășești, la Ciorogirla.

Sofița noastră a urmat pă lelița Luxița, cu mare dorință. Îmi scrie Zmărăndița că se află bine îngrijită și Sofița foarte mulțumită. Lelița cere ca pă tot anul să trimiț Sofiții² 1.200 lei, începînd de cînd a luat-o. Zmărăndița a cheltuit din sărăcia lor și i-a făcut haine. Eu trebuie să fac din pămînt, din iarbă verde să trimiț și acești bani. Auzi, eu ! Dumnezeu o să ni-i dea și pă acești, cum ne-a dat și pînă acu. El nu ne-a abandonat niciodată, dar noi sîntem puțini și mici cu inima. El însă cunoaște neputințele omeneshi și ne iartă.

Dragă Eliade, azi îți scriu puțin, căci mă grăbește poșta și trăsura. Voi să dau cu toți copiii o vizită la vizirul, și îmi trebuie 3 ore pînă la Balta-Liman. Copilele, toată săptămîna, și-a cusut niște rochițe de Paști, și nu le las să-ți scrie decît că sîntem bine.

Batelu a venit aseară tîrziu din pricina tempestelor; de-abia acu se împărțiră scrisorile.

A revedere, frățiorul meu, a revedere. Facă Domnul să-ți fi trimis bani cu curierul de azi.

Mama voastră

Tătișoru meu,
Hristos a înviat !

Noi sîntem toți sănătoși. Cu curierul viitor îți scriu mai mult, că acuma, uite, ne așteaptă jos, să ne ducem.

A revedere, dragă tată,

Virgilia ta

Amatu meu tătișior,
Hristos a înviat !

Cu curieru viitor îți scriu mult, acu nu putem. La Înălțare o să fim în brațele tale, tătișiorule.

A revedere, pe curînd, a revedere,

Frusinica ta

Uită, veni și Rusten-bei să-mi spuie din partea lui Fuad-efendi că în scurt o să avem o leafă. Eu m-am săturat de făgăduieli. Aș vrea să facă ce

¹ Roxandra (Luxița) *Racottă*; soția lui Nicolae *Racottă*; călugărită sub numele de Rafaila la Mănăstirea Samurcășești.

² Sofia I. *Heliade*; fiica lui I. Heliade Rădulescu; călugărită mai tîrziu la Mănăstirea Ciorogirla, a cărei stareță devine.

vor face mai curînd, ca să ne hotărîm unde să ne adunăm mai curînd, să mîncăm nițică plîne goală și să fim împreună.

Facă Domnul ca la Înălțare să fim împreună și să auzim de bine.

A revedere, Hristos a înviat! Și noi sîntem și o să fim vii și în partea viilor. Fii vesel, că eu nu sînt tristă.

Mama voastră

[*adresa pe verso*]: À Paris, à monsieur, monsieur Jean Héliade, Rue Notre-Dame des Victoires, Hôtel National

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/4

Nr. 19

Constantinopole, 850, mai 3/[15] miercur

Frățiorul meu,

Noi sîntem toți sănătoși. Astăzi sînt 3 săptămîni. M-am sculat la 5 ore dimineața, am lăsat pă Marița acasă bine (avea nițică troahnă). Am luat pă Frusinica, pă Virgilia și pă Ienăchiță cu mine, la 7 eram în haremul lui Ali-pașa, după cum ți-am scris. Acolo ne-a ținut 8 ore. La 5 ore după prînz eram acasă. Ce să văz! Marița plină de iler. Am luat pă loc încă o cameră în apartamentul unde șez, 15 lei pă zi. Am adus o bună gardmalată, alți 15 lei pă zi, foc, luminări, doctorii m-a costat 40 lei pă zi (doctorul gratis). Plătii în 12 zile 500 lei. Pentru ce? Ca să feresc ceilalți copii. Ei bine, miercurea seară căzu Ienăchiță greu, joi Virgilia mai greu, vineri Frusinica nițel mai ușor. Închipește-ți, 4 copii deodată bolnavi de grozavul iler ce a fost aci, care a vămuit mai pă toți părinții.

12 nopți și 12 zile n-am strîns picere, n-am închis ochii. Bravul, umarul și plin de virtute colonelul-liutenant doctorul Kaloșdi¹, doctorul lui ghegeneralul Bem, întii lui Dumnezeu și pă urmă acestui doct., sîntem datori copilașii. De 4 ori pă zi venea, ședea cîte o oră. Lui Ienăchiță i-a venit ileru cu o diaree, Virgiliei cu o emoragie de sînge pă nas, 5 litre în 24 ore, Frusinichii cu o vîrsătură pînă vîrsa și limbrici vii. Singură, străină. Fratele Costache a prevegheat 4 nopți cu mine, și restul, bietul Andrei.

În Duminica Tomii, sculat din pat pă Ienăchiță, luni, alaltăieri pă Virgilia, ieri pă Frusinica. Toți sînt bine. Nu poci să-i satur și să făcură toți frumoși. Uite, crede-mă că îi iau în poala mea pă toată ora și-i sărut, de frumoși ce sînt.

Ți-am înșirat tot necazul acesta ca să te armezi cu credință și speranță în Domnul, vezi că el nu ne abandonă nici în boală, nici în naufragiuri,

¹ *Kaloșdi*, locot-colonel; doctorul generalului Bem; în Constantinopol, a îngrijit copiii lui I. Heliade Rădulescu, bolnavi de iler; pleacă mai tîrziu la Alep.

nici în închisori, nici în balele puștilor. Ne cearcă răbdarea, care trebuie să o [a]vem plină de amor și pace, *nu disperații*.

Îți scriam că guvernul a acetat să-mi plătească datoria până 5 luni și că și-a luat stăpînul casei 15.000 lei. A mai rămas să ia încă 3. Azi s-a dus la Poartă cu socoteala până aprilie și mai, încă 8.000 lei. Îmi zise că i-a acetat-o și până asta cu 8.000. Bun este Domnul. N-am puțut deloc să mă informez dacă ți-a trimis Ali, după cum mi-a făgăduit, azi trei săptămîni, că îți trimite 150 # și cheltuiala drumului, ca să vii la Hio. De vafi trimis, apoi tu îmi scrii de la Malta și te oprești acolo, iar de nu va fi trimis, apoi mă duc în săptămîna asta la vizirul, la Balta-Liman, și sper să nu să mai întîrzie.

Ce să facem frate? Răbdare, pace, amor și iertare, și Dumnezeu o să ne adune, o să ne bucure curînd. Mie așa îmi spune inima. Nu te lăsa disperației, că îți pierzi și sufletul, și trupul. Cînd se apropie de mine citeodată disperația, mă gîndesc la soții, fii, părinții care au pierit în bătălii, în chinuri măcelăriți, beliți, arși, spinzurați! Mă gîndesc la ciți zac [...], pînă turnuri și fortărețe pentru toată viața lor, și până loc încep lacrimile mulțumirei și mi să mai potolește dorul tău și al copilașilor din București. Ce să facem? Trebuie să fim hotărîți, că altfel mîniem până Dumnezeu, și oamenii au drept să ne zică fanfaroni și lași. Dar, dragă Eliade! Aibi răbdare că: „încet, încet, departe ajungi“.

Dacă voi fi sănătoasă, cum să va implini carantina copiilor, o să mă mut la Balta-Liman și rugîndu-i în toate zilele o să fim în scurt la un loc și cu o pensie. Scrie și cît vei putea mai mult ceea ce vezi că este de folos pentru patrie. Nu te decuraja pentru 10—12 javre, urmează înainte, fă-le traducția, lasă-le gata de tipărit la vreun om vrednic de credință, și vom găsi bani cînd ne vom întîlni ca să trimiți să se tipărească.

Frate, să-mi trimiți o scrisoare către doctorul Kaloșdi, în care să-ți exprimi recunoștința de bună îngrijire ce a avut pentru familia ta. Este un om vrednic de toată stima.

Frate, astăzi am scris lui Gherghe Betlen¹, ce se află la Paris. Află unde șade, fă-i cunoștința, o să-ți fie de folos cunoștința lui. Pă dînsul l-am cunoscut la Brașov. L-a numit ghegeneralul Bem colonel, și până Teț, ghegeneral-comando, în salonul meu. Este un om care o să-ți placă și poți afla și de conduita noastră adevărul, iar nu minciunile infernalilor. Spune-i că copiii ți-a scris că colon[elul] Gherghe Betlen ne-a făcut la Sibii o zi din cele mai frumoase din toată viața noastră, ne-a liberat arestații.

Ah, frate, nu poci să uit ziua aceea cînd ni s-a umplut sala de mume, de fii ce ne binecuvînta plini de lacrimi divine pentru dobîndirea soților și fiilor. Bun este Domnul, o să ne ajungă binecuvîntările lor. Caută pe acest colonel la Teleki Șandor² și fă-i cunoștința.

¹ Gheorghe *Bethlen*, conte; în timpul revoluției de la 1848—1849 în Transilvania, generalul Bem l-a ridicat la rang de colonel; emigrat la Paris; Maria I. Heliade Rădulescu l-a cunoscut la Brașov.

² László (Ladislas, Sandor) *Teleki* (1811—1861); conte; ia parte la revoluția de 1848—1849 din Ungaria; unul dintre conducătorii emigrației maghiare în Franța și Elveția; reintors în patrie (1858).

Trimite-mi cu cel dintii curier scrisoarea către doc. Kaloşdi şi către signor Vitalis, gazda noastră. Îmi sînt de trebuinţă, pentru că oricine ne-a făcut bine ne-a făcut pentru tine, dragă, şi voi să nu trecem de ingraţi.

Către ambasada de aci, după cum se vede, n-a venit nici o recomandatie. Îmi pare rău; îmi era foarte de trebuinţă. De aveam astă recomandatie de astă-iarnă, încă de cînd îţi scriam, acu era să fii cu copiii în braţe aci în Constantinopole.

Înţelege, frate, şi dă din miini pentru această recomandatie, du-te la Londra, dă peste cap intrigile şi fă să aibi o recomandatie să vii în Constantinopol pentru o lună, două, cu pretext că îţi sînt copiii bolnavi, vei să-i vezi şi să-i duci cu tine; o dată în Constantinopole, treaba ne este isprăvită. O să avem o gratificaţie de vreo 5.000 # şi o leafă cu care să putem hrăni încă o familie. Toate o să se schimbe.

Amicii vor să te vază, dar le [e] frică de urs. Cînd vor avea de la Palmerston o astfel de propunere ca să-ţi vezi copiii şi să-i iei, ei n-o refuză, că nu ne sînt inemici. Vezi că nu ţi-a lăsat familia, o onoară şi iaca că îmi plăteşte datoriile.

Tu nu vei să mă ascuţi de cînd tot îţi scriu. Strică din banii lui Dumnezeu pentru aceasta ce îţi scriu, că o să te puie în stare să-i plăteşti îndoii şi să-ţi vezi copiii. Ascultă-mă, ascultă-mă, căci dacă nu vei face să vii aci pentru o lună măcar, cu voia Ingliterii, eu nu ştiu la ce să tot te fac să plăteşti scrisori ce repetă acelea, şi tot acelea fără folos.

Intrigile le-au făcut pă la ghenarie Bălcescu în Londra, şi eu îţi scriu de cînd am sosit aci de o recomandatie şi tot n-am avut-o. Stau aci picată din cer. Nu cer bani. Am cerut o scrisoare, cum am văzut astfel de protecţii la atitea femei ungueroaice, ce nu era ocolite de copii şi fete mari. Noi ne-am lăsat de tot în voia întîmplării şi ca vinovaţi, victimă a intrigilor infernale.

Eu te rog ca să nu te pui în contact, nici să iei infamele lor arme să-i baţi, dar să nu te aperi? Asta nu este faptă de tată. Tu ai avut o primire la Palmerston, de a vorbit gazetele, şi apoi, să te laşi acu denegrit de minciuna iadului? Nu, frate, în ora care vei primi banii ce mi-a făgăduit Ali, plăteşte-ţi datoriile, întrebunţează şi banii ce mai sînt pentru tipăririi, du-te la Londra, scoate o astfel de voie să vii pentru copii aci şi să-i iei. Cînd ai această voie, scrie-mi pă loc să-ţi trimit bani ca să-ţi urmezii călătoria. Lasă pe d. Tel în Paris, căci viind tu aci, îl scapi şi pă dînsul din mizerie, iar alfel pieriţi amîndoi.

Ascultă-mă, frate, ascultă-mă, nu isprăvi zicînd cap de muierie şi nu mă iau de poveţe muieresti. Muieria asta v-a dat probe că a avut „cap şi n-a fost vai de picere“. Eu, una, dacă nu vei urma alfel, nu-ţi mai scriu decit că sîntem sănătoşi, şi poţi şădea cit vei voi în Paris, căci numai bărbatul ce vrea şădea. Tu eşti unu şi bărbat, eu muierie cu copii, şi să vede¹...

Colecţia George Potra

¹ Lipsă sfîrşitul scrisorii.

Frățiorul meu,

Am primit scrisoarea ta nr. 18, cu data 6 mai. Am înțeles cele ce îmi scrii. Ai dreptate și de enorma cheltuială ce s-ar face, trimițându-ți copiii și că tu n-ai cu ce veni și că trebuie să-ți trimit bani.

Ah, Doamne, când așa avea, n-aș aștepta nu să-mi repeți, dar nici n-ai fi avut timp să-mi ceri; polițele te-ar găsi și scrisorile de bucurie.

Starea mea și a ta în pricina banilor este tot aceea ce ți-am scris cu curierul trecut, adică neștiință de viitorul meu aci în Constantinopol, ce o să-mi rânduiască pentru hrana copiilor și dacă ți-a trimis ție 150 # ce mi-a făgăduit Ali, sau nu.

Și pricina că nu am putut să mă informez este mutarea lor la Balta-Liman, este ileru copiilor, paza ce a trebuit și dieta a îngriji eu singură.

Ieri, vineri, am fost hotărîtă să fac acest tragit, să las copiii în îngrijirea lui Costache, dar când mă găteam, luai vestea că sultanul pleacă în Asia, la Hio, Samos, Creta și altele pentru o lună. Și că de o săptămînă vizirul și miniștrii ziua sînt la S[ublîma] Poartă (unde eu nu poci să mă duc) și noaptea la sultanul.

Prin urmare, vezi, frățiorule, că nu este vina mea dacă nici cu curierul ăsta nu poci să-ți scriu ceva mai pozitiv și mai alegru.

Stăpînul casii a primit plata pã 5 luni, adecã pînã la sfîrșitul lui mart. Acu are să ia 8 mii lei pã aprilie și mai. A dat socoteala lui Ali, i-a primit-o, dar n-a făcut încă porunca să se plătească.

Doamne, cum așa fi vrut să se fi terminat formele hotărîrii pensii ce mi-au zis d-atîtea ori că o să ne facã. Vãz și auz, de vreo 20 zile încoace, dese soarële la Ursul de aci, o mulțime de turci invitați; Ali și Fuad sînt nelipsiți. Nu-mi place amicitia asta.

Îmi scrii, frate, că este probabil să se facã unde ești τὸ ἀνάστα ὁ θεός¹ o astfel de întîmplare cere ospitalitate dacã nu la ambasada turcã, apoi la americanã. Nu ședea așa: „mănîncã-mã, lupe, d-a gata“.

Doamne, m-a topit atîtea griji, dar mare este Dumnezeu, o să ne adune iarãși curînd la un loc pã toți. Mai mulți o să fim, dar nu mai puțîn. Dar, Doamne, auzi rugãciunea atîtor copilași. Știi cã Zmãrãndița noastrã este sã nascã al 12-lea copilaș pînã la 15 mai.

Ah, Doamne, nu știi nimic de dînsa, sînt 2 luni. Frățiorul meu, Eliade, tu nu știi cite am suferit eu în acest an și 8 luni, nici a 10 parte nu știi din suferințele mele. Cînd ai ști chinurile, amarurile mele, te-ai mira cum nu am murit. Nu, frate, trãiesc: „Sã nu dea Dumnezeu omului cit poate rãbda“.

Ah, sã nu dea, dar bun este Domnul, n-o sã ne lase, o sã ne bucure, sã-l iubim, sã-l mulțumim și sã credem, sã sperãm într-însul.

Ienãchițã, de cînd s-a sculat din boala ilerului, a început sã devie un bãiat rezonabil, mã ascultã, învațã, și patriotismul și dorul tãu sînt

¹ Un mare tãrãboi (gr.).

fără margini. Nu poți să-ți inchipuiești bucuria ce mi-a făcut această schimbare. Îl iubesc mai mult decât cînd l-am născut. Facă Domnul să ți-l crești, să-l înveți, și ce vei lăsa tu neterminat să termine el.

Văz că în toate jurnalele sînt articole neîncetat pentru robita noastră patrie. Știu că tu ești în toate, știi și munca și cîte ai făcut și faci, și bine faci.

Prin urmare, vorbind de patrie, vorbești des și de turci, că este în firea lucrului.

Frate, eu în puținul meu voiaj ce am făcut în Italia și pînă să ajung acolo, n-am studiat moda, am studiat (pă cît mă ierta ignoranța mea) fericirea și spiritul națiilor. Am trecut prin 11 state de diferite guverne, am văzut peste tot că guvernele nu reprezenta deloc virtutea și demnitatea popoarelor lor. Am văzut progresul în popor, iar nu în guvern. Am văzut ultramizerie în toate clasele. [...]

Nu vezi mizerie, la toate 5—6 zile ard familii și mahalale întregi pînă la piele, și a doua zi toți sînt căpătuiți, investiți și nimeni n-a dormit pã uliță.

Plugaru este domn absolut și proprietar, sclavu este copil de suflet, robește de la 15 pînă la 25 ani, și ce slujbă? Mult mai mult muncește Frusnica, Virgilia și Marița noastră de cînd emigrăm, decât robul turc; cît este în vîrstă de 25 ani, apoi îl însoară, o mărită, înzestrați bine, le fac avenirul sigur și sînt liberi pentru toată viața lor, și copiii lor sînt părinți care intrighează să-i cumpere cineva din copii ca să-l facă mai bogat și carieră mai bună.

Nunta selavului se serbează în toată familia, mai ca nunta fiului liber. Și toate astea sînt faptele lui Reșit-pașa, vizirul actual. El este lumina, apa vieții, umanitatea, libertatea otomană (facă-ne orice rău familiei noastre), ăsta este adevărul.

Și în scrisorile tale dacă te vei abate, din cele mai sus, greșești. Ah, ce mai de inemici redutabili are acest om așa mare, și toți acești inemici sînt creaturile Ursului. Dar Dumnezeu este mare, adevărul o să triumfeze, Amin, Doamne, amin!

Ligue des peuples m-a încîntat, este inspirație divină, facă Domnul să prospere. De va continua 2 ani în stilul acesta, lumea întregă o să fie liberă, toată lumea o nație, tot globul frați, un tată în cer, și fiii lui în pacea divină, în amor și frăție pã pămînt.

M. Eugène Carpentier este Mihail arhanghel în *au absolutisme* și Gabriel în *à la démocratie*. Ce bine sînt analizate toate chestiunile, cum aș vrea să aibă și bieții români în limba lor această foaie. Mă silesc să-i fac și eu abonați cît voi putea mai mulți. Am vorbit cu dom. Dufour, căci eu nu voi să mă compromit cu oamenii ce n-am confiență. Mie să-mi trimiți această foaie regulat.

Săptămîna nu mi să trimită regulat, am de la nr. 6 pînă la nr. 17; nr. 9, 16 și 17 il am dublu, tot pã adresa mea. Aș vrea să am nr. 1, 2, 3, 4 și 5 și continuația de la 17 în sus. Aș vrea, aș vrea și nu ți-am trimis nici o para de cînd sînt în Constantinopol.

Ce să fac, frățiorule, cînd ai ști ce scumpete este aci și cîte trebuie la o familie, regulat și extracheltuieli, m-ai ierta, dragă.

A revedere, sper că cu curierul viitor o să-ți scriu ceva mai alegru. Dragă, amă-ne și ne iartă.

Scrie, dragă, negreșit, o scrisoare lui doctorul Kalozdi, să i-o trimită la Halep, singura recompensă pentru dînsul la îngrijirea ce a dat copiilor noștri și mie toată iarna.

A revedere, frățiorul meu, a revedere,

Maria ta

[P.-S.] Eu am *Monitor*, *Popolul suveran* și altele, dar nu mă îndur să le expui la poștie, ș-apoi o să te coste o mulțime de bani.

Constantinopoli, 13/25 mai

Amatu nostru tătîșior,

Bine te-ai gîndit tu, tată, să venim la Malta și să ne întîlnim acolo, dar unde sînt mijloacele? Pentru moment nu avem, dar mai tîrziu sperăm că o să avem mijloace și o să venim la Malta.

Oh, tătîșiorule, cînd o să fie acea zi în care o să plecăm din Constantinopoli, să venim la tine, amatu nostru tată? Dumnezeule, ajută-ne!

Tătîșiorule, tu ai avut friguri, și cine știe cum oi fi și acuma că [cînd] îți scriu. Numai Dumnezeu să le facă bune, că noi nu știm ce să mai gîndim.

Astă-toamnă ziceam că nu trebuie să fim triste, pentru că o să fim cu tine la iarnă. Astă-iarnă, nu, în primăvară o să fim negreșit în brațele tale. Toate a trecut, și vedem că noi nu mai venim la tine. Dar ce să facem, tată, să vede că așa vrea Dumnezeu, să fie voia lui.

Noi trebuie să avem *pațiență* și *speranță*, că apoi toate o să fie bune. Nu e așa, tată? Fii și tu tot așa, dragă tată, aibi speranță și pațiență, că Dumnezeu nu [o] să ne lase,

Noi sîntem toți în perfectă sănătate. Dea Domnul să fii și tu bine. Ienăchiță s-a făcut băiat bun, învață bine.

Tătîșiorule, voi să scriu bine și este peste putință, eu nu știu ce e asta. Nu am nici condei, tată.

A revedere, bunul nostru tătîșior, a revedere, pe curînd.

Frusinica ta

Colecția George Potra

Nr. 21

Constantinople, 850, mai 24/5 iunie

Scumpul meu frățior,

Primii scrisoarea ta, nr. 16, cu data 4/16 mai. Fii sigur că cele ce îmi scrii în pricina celor 2 amici ce sînt să vie aci, programa ce mi-am făcut eu (mai de cînd te-ai despărțit tu de noi) este întocmai cu cele scrise de tine în nr. 16.

Aci s-a lăsat un frig extraordinar. Copiii după ilder mi-a rămas prea slabi și dispuși de a să bolnăvi. Prin urmare, nu poci să mă hotărâsc nici să las copiii singuri acasă, nopți și zile, nici să îi expui frigului pînă nu vor împlini carantina de 40 zile. Așadar, peste 8 zile, dacă va voi Dumnezeu, mă duc cu toți copiii la Balta-Liman, la vizirul, și la 13 iunie, stil vechi, vei avea negreșit, hotărit, ori 300 #, ori ultima desperație că sîntem abandonăți, și Domnul știe cînd ne vom vedea, dar eu sper că o să mîncăm cașcaval.

Dumnezeul meu este mare, și sper că o să-ți scriu că noi venim pã Dunăre în Belgia, unde o să ne iasă înainte scumpul nostru tată. Fii tot gata de a pleca din Paris. Manuscrise, orice foaie de gazetă, orice ai tipărit, fă-le pachete. Să nu ne lipsească nimic, cînd nu vei putea să le mai aibi.

Scrisoarea către *Fuad* să mi-o trimiți, și fii sigur că n-o să fac nici o nerozie. Am păzit și voi păzi totdeauna dîmitatea ta, atît ca politic, ca român Eliade și magistrat, cît și soață și mamă copiilor lui.

Ți-am scris, poate, în 5—6 scrisori să-mi trimiți vreo cîteva exemplare cu întîia, a doua, și dacă s-a tipărit, și a 3-a broșură din *Impresii și Memoriile* [*le*] *proscrisului* român, și nu mi-ai trimis nimic. Puțin ții la rugăciunile și cererile Mariii tale. Bine, lasă...

Ți zisei Belgia, mai în sus, și nu Hio. Îmi am cuvintele. Politica amicilor noștri este efemeră cu totul; dintr-o zi pînă într-alta să poate schimba în favoarea sau defavoarea noastră și eu nu voi deloc să expui pã tatăl copilașilor mei; apoi, pensie... întîi, că încă nu au hotărit nimic, al doilea, că și chiar cînd vor hotări, este o hrană ce cu oricare schimbare a politicii sau a ministerului, lucru prea probabil, rămînem εις τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ¹.

Prin urmare, ori în iunie viitor îmi dă Dumnezeu vreo 2 mii# să ne putem stabili undeva în pace, lucrînd și ceva care să ne producă un mic venit, ori îți scriu ca să te înarmezi cu răbdarea martiriului ca noi, și că eu mă duc cu toți copiii într-o mănăstire, să ne isprăvim viața.

Pă Ienăchiță, la o astfel de întîmplare, ți-l trimiț, dar bun este Domnul. Sper că îmi va ajuta să mai pui copilașii toți în brațele amatului lor tată. Fii însă sigur că întîi o să sondez dacă poți să vii aci în toată siguranța și, la din contra, apoi să te găsească eu.

Serie în toate foile, cît poți și cît de mult bine pentru Reșit. Este singurul om care să luptă, ca un uriaș, pentru integritate și progres. Orice rău ar face familiei tale, ca român, ca om al progresului și a pri[n]cipelor ce ai proclamat, ești dator să scrii pentru singurul om care are Turcia și biata țara noastră.

Hapurile încă nu mi le-a adus Melic. Așa am aflat că sînt la dînsul și nu știu unde să-l găsească. Și Frusinica, și Virgilia au multă trebuință de dînsile.

Serie, frate, scrie, pentru dragostea lui Dumnezeu, pã un petecel de hîrtie cît ăsta tristei și suferinței noastre Smărăndița. Scrisorile ei, dorul ce poartă inima ei de tine ne-a sîngerat inima. Scrie-i, frate, și i-o trimiț eu sigur.

¹ La voia întîmplării (gr.).

Fii sănătos, fii voios, nu te abandona disperății, căci copiii, poate, în scurt, nu vor avea decît numai tată (eu sînt prea slabă, și sănătatea mă abandoadă, bătrînă sînt și trebuie să ne obișnuim cu ideea asta). Prin urmare, orice abuz ce atacă sănătatea ta este o cruzime din parte-ți către copilașii tăi, care sînt așa de buni și atît de săraci. Dar nu, Dumnezeu este mare, și El o să ne bucure pã toți. Fii sigur, frate, că o rugăciune la miezul nopții, plină de căință și amor către Dumnezeu, rezultatul ei este sănătate, viață, bogăție, întreaga fericire. Așadar, nu te dispera. Roagă, caută, bate, cere, și vei afla și ți se va da toate cite dorești.

A revedere,

Maria ta

Ascultă comedia asta.

A venit în săptămîna trecută, de la București, Costache ceasornicarul, feciorul lui Stoica durghierul (*sic*), care ținea de neica Nicolăiță ceasornic[arul]: a copilărit cu Aleco, Har[iton] și, prin urmare, simpatizează cu ce este Eliadi. Cum a aflat că este familia ta aci, a venit să mă vază. Între altele ce am vorbit, îmi spune că i s-a conflat de Mihalache Mavros¹ un secret ca să-l spuie lui Roden de aci.

Un om bun, simplu și devuat constituției și, prin urmare, și proscrisilor, a socotit că sîntem în mare unire, amor și credință toți proscrisii și emigranții. (Ah, cum trebuia să fie!) Prin urmare, cum l-am întreat, pã loc mi-a spus că Mh. Mavros i-a zis să găsească pã Roden cum va ajunge în Constantinopole și să-i spuie că md. Mavros vine cu md. Diuhamel în Constantinopole, *hotărîtă* să-și fure fata de la un bărbat așa de infocat pentru patrie și, prin urmare, proscris, și că mama și tata nu mai pot trăi fără iubita lor fiică. Așadar, să facă conocută lui Roden această dizgrație, ca să ia măsurile să nu i se spargă casa.

Costache termină cerindu-mi povață, să facă cunoscut acest secret sau nu? Eu îi zisei că dacă va negreșit să aibă și el o rolă la această comedie mușchisească, apoi n-are decît să meargă și s-o spuie, iar de vrea să fie simplu Costache ceasornicarul, român curat și sincer constituției, să tacă.

El: „Spune-mi, mă rog, doamnă, că ce fel de comedie poate să fie asta?”

„Eu să-ți spui? Inimicului comun nu-i plăcea nicidecum unirea tuturor emigraților și proscrisilor, pentru că această unire dă o putere și o valoare mult mai mare mișcării de la 48. Prin urmare, îi trebuia un om diplomat, adică șiret, fără conștiință de patrie, de sărac, de frate, dar acest diplomat trebuia să aibă și credit de patriot, și patrioții cei infocați să găsesc numai între proscrisi. Așa nu știi cum s-a schimbat visul, că astăzi poate zice oricare, de va voi să vorbească adevărul, cu mîna pã cruce și pã conștiin[ță], că toată dezghinarea care ați auzit și vezi și zici că v-a dezgustat, este una din cele de căpetenie, din cite opere a lucrat Roden pentru sărmana patrie.

Așadar, cînd să va întoarce Roden de la Brusa (ieri a plecat; să întoarce peste o săptămînă), externa misiune ș-a împlinit-o. Acu, inamicului îi trebuie un astfel de patriot infocat dintre proscrisi și în țară, și tot Roden

¹ Nicolae *Mavros*.

ii este omul, dar cum dracul să facă să-l bage în țară tot cu acel credit de patriot pîn[ă]-în dinți? Să intre în țară un proscris... astă indulgență îl dăochea. Era vorba, mai dăunăzi, să ierte mai mulți ca să-l strecoare și pădîrnul. Acu văz că a inventată comedie cu furatu. Dumă [după] furat, o să urmeze orăcăituri de tată, de mamă, pentru fiică, orăcăituri de nevastă pentru bărbatul ei, orăcă [i]turi de bărbat, că i s-a spart bunătate de căsătorie, orăcăituri peste jălbi, jălbi peste orăcăituri, în sfîrșit, și țaru este creștin și nu-i place deloc să spargă case (el sparge ecliziile lui Hristos și nu altu), o să se milostivească și pentru hatiru unui ghegeneral ce îi slujește de 20 ani, o să arunce o amnistie, ca la un ciine de patriot și revoluționar, apoi o să mai urmeze și condiții ca acelea... și să pomenește enimicul că la întîmplare... își are și în biata țară un Napoleon, ca să-i scamoteze drepturile țării și ale românilor după plac *ὄχι και καλλίτερα*.¹⁴

Bietul ceasornicar a belit ochii, a rămas cu gura căscată, și scoase un suspin din băirile inimii. „Ah, doamnă, îmi zise, și d-ai ști ce mai de români au credință și speranță în Roden!“... Eu îi zisei apoi [că] dacă n-avea credință și speranță franțezii în Napoleon, nu-i făcea mai la 6 milioane de glasuri ca să-l aleagă de prezident. Nu știi că Dumnezeu cînd va să prăpădească un norod, întii îi ia mințile și îl face și ingrat, îl orbește să nu-și cunoască folosul? Rumânilor le trebuia să aibă de garanția patriotismului un ginere de fanariot muscălit, iar nu garanția unei munci de 28 ani, a unui om ce a scris și a tipărit 32 volume, ca să-și lumineze nația, unui om ce ș-a sacrificat tinerete, carieră din cele dintii, copiii și avenirul unei familii întregi...

I-am arătat vreo 2—3 scrisori d-ale tale, ce îmi scriai la Rusciuc și la Vidin, ca să ne vază sărăcia lucie în care ne aflam și îi zisei: „Îmi spui că țara a fost și este plină că bărbatul meu a ieșit cu 60 mii # din țară. Veii și alte dovezi, că tot mai poci să-ți dau, că el a ieșit cu 7 # din patria lui și eu cu 30 #?“

A plîns bietul om, ca un copil, și a zis că a simțit cît sînt de ingrați români către unicul lor făcător de bine.

Mi-a zis că Roden și-a făcut o propagandă mare în țară, că Alec[sandru] Mano a intrat în țară și alți emigrați și fac propaganda lui Roden.

Îmi pare rău, frate, că în țară să fac omoruri, și în București s-au găsit 5 cadavre moarte de turci, un gevaergiu, o femeie publică, un circiumar, femeia lui și copilul lui. Toate astea o să se dovedească și s-a mai dovedit că sînt intrigi [...], dar cu toate astea simpatia s-a rănit mult.

Colecția George Potra

Nr. 22

Constantinople, 1/[1]3 iun. 850

Frățiorul meu,

Mă mir cum nu vă scrie corespondentul din București următoarele fapte ale inemicului comun, care sînt formale și legiu[i]te și executate de

¹ Și nu mai bine (gr.).

inemic. Au despărțit pă boieri în 3 clase și ca să nu ție cvartir, plătesc atit proprietarii, cit și chiriașii: Cl. 1, pentru general, lei 1.000; a doua cl., pentru ștabi-ofițeri, lei 600; a 3-ia cl. pentru ofițer, lei 400. Burjuazia, iarăși în 3 clase: cl. 1.300 lei; a doua, 200 și a treia, 100. Săracul popul, în mai multe clase, pînă la cerșător, încit mutul nostru cerșător a dat și el lei 25 (ca să nu ție, poate, în poală soldat, căci el unde însera, acolo dormea) și iată bieții români asigurați cu bilete la mină că n-o să ție cvartire.

După cîteva zile, cvartalnicul era în sală, calabalicul muscalilor pă scară, făcea gură bietul stăpîn de casă, cvartalnicul impoza că oastea împărătească n-o să doarmă pă drumuri, de bine ce-a venit să scape țara de anarșie, de revoluționari, de unguri și dracu știe de mai ce. Și-i instală, ofițeri, soldați, ca cînd nu dăduse omul nici-o para, ca să fie scutit.

Unii stăpîni mai dirji [se opuneau]; rezultatul era să-i ducă la poliție și aga Kunieschi îi închidea, sau bătea, sau globea că n-a știut să respecte pe acela ce reprezenta fața și puterea unicului împărat.

Cu acest mijloc mi ți-a aruncat o contribuție pă biata țară anual peste 30 milioane. Creștinul nostru de împărat, la Iași, spun că s-a aruncat pă capitală și județe, cu nume pentru ceai, rom și zahăr, ce cu drept cuvînt trebuia să cinstească pă oaspeți măcar cu cite un ceai.

Halfon¹ ovreii a plătit și el, ca și toți creștinii, ca să nu ție cvartir. I-a pus și lui un ofițer cu 2 soldați. Ei, acu să credea biet[ul] om că o să se odihnea[șcă]. Nu! în ajunul Paștelor de la 849 își ceruise, gătise casele. Vine cvartalnicul și îi zice că 2 saloane și 2 odăi trebuie să dea pă a doua zi pentru un ghegeneral. A început omul să se vaite că pentru ce a plătit el birul anual și ține, hrănește 2 soldați și un ofițer dacă nu era să-l lase măcar de sărbători?

Cvartalnicul cerea mereu cheile oamenilor. Halfon s-a opozat. Pă loc i s-a adus 18 dorobanți de la agie-execuție, l-a chinuit, i-a stricat toate pin casă 24 ore, pînă cînd a sosit și ghegeneralul. Pă Half[on] l-a bonghenit în beciuri. Todorache Toncovici² tot asemenea a pățit.

Alta. Hoți, cum îi știm toți. Vai de comisie sau agie de vor descoperi și, din contra, nu vor acoperi în tot chipul pă hoțul [...].

Un soldat turc, dovedit de nebun, ș-apoi și beat, în furia lui a bătut noaptea la 10 ore la o circumă. N-a vrut stăpînul să-i deschiză. El a siluit ușa. După ce a intrat, a cerut apă să bea. Stăpînul i-a zis că n-are decit vin. *Musulman[ul]*, care credea că i-a zis-o ca să-l insulte, că îi ieste prohibit vinul ș-apoi el e beat, așa nebunul beat și ofensat, în furia lui, a scos iataganul, și într-o clipă circumumarul și nevasta lui a căzut morți. Copilița lor de 9 ani, văzînd că se repede și la dînsa, s-a repezit ea la dînsul, i-a smucit iataganul din mină; turcul a căzut jos. Copila a ieșit afară, a strigat, lumea să întorcea de la privegheri (era în săptămînile postului acestui Paște), pă turc l-a închis. Porunca împăratului de aci este să fugilege (*sic*) pă criminalul turc la fața locului.

De atunci încoace s-a mai găsit un ovrei mort, o femeie publică, un țigan, toate aceste cadavre pă ulițe. Acu nu mai este altă varbă în gura [...]

¹ *Halfon*; familie de bancheri (Solomon, Ioșif, Nissim, Abraham) din București.

² Teodorache *Toncovici*; mare neguștor din București.

ciocoilor, că turcii fac toate relele și că sînt destui [...] ca să ție ordinea și dreptatea în țară, și că trebuie lumea, în general, să ceară tragerea turcilor din țară. Pentru această funestă cerere, dă voie dracii ca să aibă glas populu. Bieții turci!... nu-i crede că sînt așa de nerozi, dar ce să facă? nu putea să rămînă. ἄλλοι ἄλλοι ἀντάμα καὶ ὁ φοριάρης χόρια¹.

Ei, săracii, în 22 luni de cînd sînt în țară, s-a dat și a intrat în țară 32 milioane lei bani turcești, și pentru cită oaste? Prea puțin timp a fost nr.16.000; cel mai mult timp, de la 7 pînă la 8 mii. Cîți săraci români, familii întregi a fost îmbrăcați, hrăniți, miluiți, și case reparate (iar nu ruine) de bieții turci! Sînt buni, frate, sînt buni.

Și dacă turcii n-au fost buni pentru emigrații români, pricina este că în aghentul lor n-au avut [sprijin], nu, frate, dar nici șarje d-afer, ci, din contra, toate mișcărilor lui n-a fost decît să compromită emigrația și să dea biata țară de mal.

Dacă n-a fost cum trebuia să fie pentru tineși familia ta, este pricina ce ți-am zis totdeauna că trebuia să fii singură și să nu mă mișc din hare-muri, ca să poci face cu prezența mea și cu stăruirea în zilele încă trecutei tomni să iau o sumă de bani, iar nu să las să-și ia iară inamicul comun frîul de scurt.

[Maria]

Colecția George Potra

Nr. 22 [b's]

Constantinople, 850, iun. 3/15

Frățiorul meu,

Am primit scrisoarea ta cu nr. 17, data 14/26 mai. Inimii mele nu-i trebuie atîta, ca să fie sfișiată în bucăți, și cu atît mai mult, că, ca să poți veni la Hio, or la Malta, și ca să poci și eu veni cu copiii unde vei fi, ne trebu [ie] ăl puțin 700 #. Ș-apoi nu este destul. Trebuie să avem măcar 40—50 # pă lună, cu care să trăim, astfel încît să putem zice că avem casă și piine să dăm copiilor.

Ca să fac suma de 700 # și o pensie sau o mică sumă gratificație sau despăgubire, n-am neglijat nimic din cîte poate să facă nu femeia, dar Maria cu curagiul ei. Isprăveam de mult dacă eram singură, iar nu cu fete mari. Trebuie să mă lupt cu intrigile lui Roden, cu puterea și persistarea inemicului comun, cu politica Turcii de 2 luni încoace, cu ce este mai grozav, 2 milioane lei români ce s-a găsit dificit în vistierie, cheltuiți, luați cu decretule voastre supscrise de voi (peste cheltuielile statului legiuite), aste 2 milioane figurează ca vconă-presa [?] de voi), mai vreți să ne dea cu ce să trăim cînd în rapoartele lui Fuad-efendi coprind un astfel de abuz din partea voastră?

¹ Cu toții împreună și riiosul deoparte (gr.).

N-ați fost capabili să faceți măcar atît, să dați în public hoțiile lor, și cînd a venit Fuad-efendi, să fi găsit și să-i fi confiat casile publice neatinse, pã cît ați fost voi onești.

Așadar, eu am pierdut toată speranța de a face ceva ca nevasta lui Eliade, administrator. Nu sînt însă disperată, că nu voi face ca Maria, care, cum nu m-a lăsat Dumnezeu pînã acu, nu mã va lăsa nici de acu înainte. Eu tot mai am speranță, întii în Dumnezeu, ș-apoi în vizir, chiar și în Fuad-efendi. Acest din urmă are o inimã ecelentã. Nu este așa cum îl crede lumea și îl sfișie. Dar vãz că te ții bine de a nu face nimic, nici de cîte îți ziceam odatã, nici de cîte îți scriu de cînd ești la Paris. O scrisoare din parte-ți, cãtre Fuad-efendi, ar fi fãcut mai mult pentru viața copiilor, decît sã ne lamentãm și sã așteptãm picã parã...

Diufur zice cã Lamartine era în stare sã facã pentru tine tot ca sã te înlesnești, dacã erai cu el sincer, adecã îi spuneai cã n-ai cu ce trãi. Eu însă zic cã nici un român nu este vrednic sã trãiascã în strãinãtate dacã nu va avea o pungã mare și plinã. Eu muream de foame și mã și închidea datornicii dacã nu dam din miini cu energie. Și sã vezi cã o sã-mi ajute Dumnezeu sã-ți pui copiii în brațe curînd.

A revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.492/1

Nr. 23

Balta-Liman, 850, iun. 11/23, duminicã

Frãțiorul meu,

Sînt aci în haremul vizirului de joi. Astãzi este Coborîrea Sîntului Spirit; Domnul sã-l lumineze, sã-i facã astfel cum sã se pãtrunzã de rugãciunile și de lacrimile mele. Astãzi, pînã a nu trece el în selamlîc, am avut o intervorbire cu dînsul. Mi-a fãgãduit cã o sã ne vedem curînd, și cã mult încã douã luni o sã fim despãrțiți. Facã Dom[n]ul sã fie așa. Eu din parte-mi n-am de gînd sã-i slãbesc, cît voi vedea cã mã poartã cu vorba. Apoi, la întoarcerea sultanului, care sã așteaptã, o sã-mi iau copilașii cîteși 4 și o sã i se facã ziua în țipetele noastre sumt [sub] ferestrele lui. Atîta sînt de disperată, unde vãz cã trece vara, copiii sînt toți slabi și suferînd de dorul tãu, datoriile ne robesc, copiii de la București mor de foame. Toate astea m-a obosit, încît și sãnãtatea mea șovãie.

Prin urmare, ori cã iau o sumã cu care sã poci veni la tine, sau sã murim pã pragul împãratului cãruai ai slujit mai 30 ani.

Nu-mi scrii dacã ai primit 120 # de la Brusa, din care aveai și tu 40 #, dacã nu 80 #, pentru cã puteai opri și pe ai lui d. Tel.

Scrisoarea ta de la 24 mai st. vec. cu nr. 18 o primii; o scãldarãm și pã aceasta cu lacrimile noastre. Ah, Doamne, ce zile și bãtrînețe ne-am fãcut! Și pentru ce?

Domnul știe... de ce nu mi-ai trimis nici cu poșta aceasta scrisoarea lui Fuad? De ce nu scrii vizirului o scrisoare, rugîndu-l ca sã-ți facã o împru-

mutare măcar, sau o chirie măcar de 500 # pă an pentru casa noastră, sau mai bine o petiție la sultanul, rugându-te că dacă nu ai voia să vii în *Constantinople*, apoi să-ți trimită copiii. Știu și eu ce să-ți mai zic? Trebuie să mai miști și tu, eu am obosit. Domnul să ne mai dea putere să ne întărească.

De scrisoarea ce ți-am scris, cu curieru trecut, nu sînt deloc mulțumită, dar ce să fac, frate? Prea ne face să plîngem scrisorile tale. Ah, Doamne, fă ca cite mi-a făgăduit azi vizirul să le îplinească mai curînd, ca să poci a-ți scrii cu curieru viitor unde să vii ca să ne întîlnim și să-ți trimit și bani. Știu însă că m-am pus cu toți copiii pă capul lui ca o execuție și nu mă mișc de aci pînă nu voi vedea la un fel.

Curierul pleacă poimîine, marți, și eu trebuie să-i dau scrisoarea astăzi. Facă Domnul să-ți scriu cu curieru viitor bine.

A revedere,

Maria ta

Tătișoru meu,

Îți scriu din haremu vizirului. Sîntem aci de vreo patru zile. Sîntem toți sănătoși, și nu mai putem de doru tău. Facă Dumnezeu să se hotărască odată soarta noastră.

A revedere, tătișoru meu.

Îți scriu pe brînci că mese n-au aici. A revedere,

Virgilia ta

Amatu meu tătișor,

Cu poșta viitoare o să-ți scriu ceva despre haremu vizirului de la Balta-Liman, pentru că cu poșta asta nu putem.

Tătișiorule, sîntem aci de vreo patru zile. O să mai șidem încă vreo zece. Ne iubește prea mult Hanım-efendi și viziru. Ne-a zis mai mult de vreo patru ori să șidem cit om vrea, să facem ce om vrea, c-aici ei e în dispoziția noastră. În fine, putem să facem ce om vrea, și bun e Dumnezeu, tată, nu o să ne lase. Sperăm să facem cit mai curînd cum să te vedem.

A revedere, bunul nostru tătișor. A revedere, pe curînd. Fii voios, nu fii trist, că e mare Dumnezeu. A revedere,

Frusinica ta

Frățiorul meu, fă cum să fiu ascultată pentru scrisorile ce îți scriu mai în sus. Scrie lui Fuad și vizirului. Trimite-mi mie petiția către sultanul. Oamenii aștia o fi gîndind că tu nu ești în bună înțelegere cu mine. Intriganții și astfel de vorbe au imprăștiat. Și trimite-mi-le curînd, ca să nu ne apuce iarna. Dacă îmi vor face ceva mai curînd, bine, iar de nu, apoi sînt de mare trebuință.

A revedere, frățiorul meu,

[Maria]

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.484/7

Frățiorul meu,

Primii azi scrisoarea ta nr. 19 cu data 4/16 iunie. Acu o primii, acu trebuie să-ți răspunz, căci venirea lui Andrei aci din Pera și întoarcerea mă costă pînă la 1 # și prin urmare nu poci să-l trimiț și să vie poimîine cînd pleacă curierul ca să-ți dau răspuns mai nou.

Astăzi sînt 14 zile de cînd sînt la viziru. Nevasta lui și eu cu 4 copilași stăruim ca să ți se trimiță 300 # și să ni se facă și vreo pensie. El ne-a făgăduit că negreșit o să ți să trimiță 300 # și să-ți scriu să vii la Hio. O să-mi dea și mie bani, să viu cu copiii să te gădesc. Tot la Hio mi-a zis că o să aducă și pă Tel și familia lui.

Mă țin de 14 zile în saraiul lor. M-a trimis să-mi plimb copiii pă Bosfor cu caicu Hanîmi-efendi (nevestii lui). Toată lumea știe că ține familia lui Eliade în favoare. La balul ce a dat haremul lui Fuad haremului vizirului, ne-a pofțit și pă noi. Hanîma a noastră ne-a luat cu carita ei. Seara am dormit cu toți copiii la Fuad. Dimineața cînd m-am gătît l-am găsit că mă aștepta în harem, ca să mă vază. Am avut o întrevorbire cu dînsul. Mi-a zis că pă nici un rumân fără excepsie nu consideră ca pă mr. Eliad și rugăciunile familiei sale pentru dînsul este porunci și să fiu liniștită că, în scurt, sultanul o să puie în brațile fidelului sujet, Eliade, venerabila familie, care cu adevărat a suferit mai mult decît oricare familie. Astea sînt vorbile lui Fuad.

Aali-pașa, ministru extern, l-am întreat și i-am cerut să-mi spuie în parola de onoare: oare, aflînd țaru că Eliade este la Hio, crede că n-o să pretinză ca să-l ție ca prizonier și la Hio prea este aproape de Constantinople, să-l trimiteti pîn o pustie de Asie, pă unde ș-a înțarcat dracul copiii? Aali a eclatat de ris, cu Ienăchiță în brațe, și mi-a răspuns că mult ombraj îmi face mie țaru și că mai avem și noi un împărat și că acest împărat o să te ție la Hio atît cît vei voi, și să fiu în pace.

Astea am făcut pînă astăzi. Vorbe frumoase, cite vei, dar bani nu văz încă. Poimîine pleacă batelu. De se va hotări înaintea plecării, fac ce fac și îți scriu.

A revedere, frățiorul meu,

[Maria]

M.I.J.P., Coresp. in v. 1.492/2

Frățiorul meu dragă,

Mîine, 4 iulie, poci zice că am trăit 48 ani în lumea aceasta. Doamne, ce lumel! Și ce fel am trăit? În douăzeci de zile ce am șazut în haremul vizirului, am trăit toată viața ce îmi mai rămîinea să trăiesc.

Aceste 75 mii lei, care mi s-a anonsat că ne dăruiește sultanul, le-am plătit cu singele și cu viața mea, căci de 15 zile nu pot încă să-mi curme emoragia. Sint însă plină de bucurie, și iată pentru ce. Întii, că am trecut pîn foc și apă, și prin toate mîna lui Dumnezeu m-a scos demnă de a purta numele [de] mamă, soață și româncă. Al doilea, că îți trimiț bani să scapi din infernul unde te afli, și la august, cu ajutorul Domnului, toți copilașii o să fie în brațile tatii. Doamne, mor și de bucurie.

Dragă, astăzi n-am găsit poliță mai mare decit de 2.000 franci. Îți trimisei acești bani prin domnul Diufur la Banca Franții, plătită la prima vistă. Această poliță 2.000 franci mă costă 9.000 lei turcești (#53). Fă socoteala cit pierdem, și n. b.: că asta este din cele ieftine. Cu curieru viitor, îți voi trimite încă 1.000 franci.

Ascultă, frate, avem, după cum îmi zic, lei turcești 75.000. Tu și noi aci sintem peste tot datori 40.000. Pierderea la banii de hîrtie și bahcișurile (căci așa e în Turcia) și cheltuielile alergăturilor, nișele, *de tot nișele* haine la copii, să mai duc încă 10.000. Ne rămîn 25.000 ca să fac voiajul pînă la tine și să trăim, cine știe cîți ani, în străinătate. De aceea, frate, eu aci trebuie să leg paraua [cu] 10 noduri, și tu acolo, asemenea, *nu da nici o para* nimurui, că nu este nimeni săraci ca noi.

Cu curieru viitor sper să-ți scriu ce coprinde hirtiile ce a ieșit de la împăratul și unde a hotărit să vii tu. Prin urmare, *stăi pă loc, nu pleca nicăirea* pînă nu îți voi scrie eu, ca să nu facem rătăcirii și cheltuieli vane.

A revedere, frate, a revedere și eu,

Maria voastră

La Londra să nu te mai duci. Dacă ai cit de puțină tuse, fă-ți o provizie ca de vreo 3 oca undelemn franțozesc, ce să zice oliu de Provens, dar să fie prea fresc, pune-l într-o sticlă îmbrăcată în rogojină, ca să nu se *spargă*; scoate într-una mică la toate 3—4 zile, și începi să bei cite o linguriță dimineața pe nemîncate și alta seara cînd te culci, mestică în urmă nișel miez de piine și scuipă-l. Treptat, să crești citățimea înghițitului pînă să ajungi la adevărata dozis, care este să înghiți de 2 ori pe zi cit îți ia gura, adecă să umpli gura de oliu, o dată dimineața și altă dată seara, și să înghiți. Această doctorie vindecă orice boală a pieptului; îți dă putere, te îngrașă, te întinerește, te face să trăiești cit Mathussala. De nu vei fa [ce], nu mă ami nici pă mine, nici pă copii, nici pă Dumnezeu. Oliu să fie fresc.

Comisioane:

2 corsete pentru Frusinica și Virgilia, cu elastice cele mai fine, și făcute să facă talia bună și să nu facă rău la pie[p]t.

6 șemizete, adecă 18, cite 4 *sfanți unul*, închise pînă sus, garnisite cu dantelă proastă, însă să se spele. Nu, frate, numai 12 șemizete, că prea cheltuim mult.

Fă-ți ceva haine; cămăși, nici tu, nici copiii n-aveți.

A revedere, dragă, a revedere.

Fii vesel, că o să mă vindece Dumnezeu, o să te văz și eu.

M.I.J.P., *Coresp. inv.* 1.479/8

Dragă Eliade. Scumpul meu copil, frate și soț,

Bine să fie binecuvîntat numele Domnului! Ai scăpat din Paris și dacă vei voi peste 16 zile ai toți copilașii în brațele tale la Hio, cu o pensie de 3.000 lei pã lunã.

Am făcut tot și pentru ca să poci avea această pensie la Atena, ca să trăim acolo, dar nu să poate. Legile otomane nu dă decît lefille impiegaților afară din imperiu. Am apucat de *scurt* pã al doilea tatã al copiilor noștri, vizirul Reșit-pașa, și pe devuatul meu amic Aali-pașa, ministru extern. Le-am zis la amîndoi astfel: „Ascultați-mă mă rog cu bãgare de seamã ce voi sã vã zic. Gîndiți-vã... și-mi rãspundeți în parola de onoare, cu mîna pã co[n]știință și pã ce aveți mai *scump*. Eu vãz cã încã dom.- v. nu v-ați pãtruns cã nici un om din conta[m]poranii noștri n-a prețuit, n-a estimat pã Eliade ca țaru.“ A belitãrã niște ochi (și mi-a fost destul sã vãz cã n-au nici picãturã de simpatie muscãleascã în inima lor). Am tãcut nițel. Și, în nerãbdare, m-a întrebãt: „Ce fel?“

Eu: „Pentru cã țaru iartã și va ierta pã toți inemicii lui. Pã Eliade cit lumea nu poate sã-l sufere, pentru cã nimeni nu l-a demascãt pã el și toate planurile lui“. Ah, trebuie sã fi vãzut ce mulțumiți a rãmãserã. „Așadar, vã rog sã-mi spuneți, venind Eliade la Hio, eu parcã auz și vãz cã domnul Titof o sã înceapã a se sparge“ «cã pã Eliade l-ați adus în Turcia, cã la Hio este prea aproape de Constantinopole, ca sã-l țineți ca prizonier», ca sã-l trimiteti în fundul Asiei, unde ș-a înțãrcat dracul copiii. Iertați-mã, Turcia vãz cã prea des împlinește voile Rusiei, și eu nici într-un fel nu voi sã compromit nici libertatea, nici sãnãtatea tatãlui copiilor, nici p-a copiilor“.

Aali a eclatat de ris, cu Ienãchitã în brațe, și îmi zice cã: „Dumneata, mm. îți faci o idee nemãrginitã. Dacã este el un împãrat și tot cere, avem și noi un împãrat care știe sã refuze“. (Ș-atunci, a început sã-mi spuie cîte i-a refuzat numai în primãvara asta.) A sfîrșit, asigurîndu-mã cã la Hio nu ești ca prizonier, cã ești liber cînd vei voi sã pleci unde vei voi afarã din imperiu.

Reșit-pașa, vizirul, mi-a rãspuns cu fermitate: „mr. Eliade, *il ne sera jamais prisonnier: au contraire, nous l'utiliserons*“.¹ Iacã rãspunsul lor.

Am mai sondat amici și diplomați. Toți m-a asigurat cã nu te pui în nici un pericol scriindu-ți sã vii la Hio. Dacã nu cã te vei îngrãșa și reințineri cum n-ai fost niciodatã, toatã lumea, toți doctorii spun cã Hio pentru climã, pentru poziție este unicã.

Așadar, frate, fãrã *nici un retard* pleacã și vino la Hio. Dacã ne va ajuta Dumnezeu, petrecem o iarnã într-o climã caldã, sã ne restabilim sãnãtatea, cã toți avem trebuința asta. Ș-apoi, vãzînd și fãcînd.

Dacã Dumnezeu îmi va da sãnãtatea, eu plec peste 10 zile cu copiii; calabalicul în curierul viitor pinã la Smirna; acolo te aștept și ne imbarcãm împreunã pentru Hio. Distanța de la Smirna pinã la Hio este de 8 ore.

¹ Nu va fi niciodatã prizonier; din contrã, îl vom folosi (fr.).

Eu nu-ți mai scriu la Paris, nici nicăirea. Te aștept să-ți pui copilașii în brațe, asigurată o pensie *viageră* (cît veți trăi în Turcia) și din cînd în cînd cîte o gratificație. Cînd vei găsi oameni să măriți fetile, fii sigur că *unicul bun sultanul* ți le *inzestreză*.

Lui Știrbei i s-a scris din poruncă împărătească ce-a făcut cu starea noastră. El a răspuns, și ieri mi s-a transmis răspunsul oficialmente de la S. Poartă, că Știrbei zice „că starea ne stă nevătămată, că n-am decit să mă duc în București, o să fiu bine primită, considerată, și ceea ce voi reclama mi se va împlini“.

Dacă îmi va mai da Dumnezeu sănătate și putere, la primăvară mă voi duce în București și vom realiza și acest vis.

Cu batelul trecut ți-am trimis prin domnul Diufur 2.000 franci plătiți „a vista“ fără nici un scăzămînt. Cu cel de astăzi îți trimit prin domnul Antoan Aleon¹ 2.500 franci. Să-i primești „a vista“ fără scăzămînt de la domnul Pillet² Will și compania, bancherul ambasadii noastre în Paris. Peste tot ți-am trimis 4.500 franci. Crez că banii n-o să te oprească, frate, de a te grăbi să vii. Da, dragă, grăbește-te. Visul ți s-a explicat. Vezi că toate ni s-a întors în bine și să vezi că n-o să mai suferim.

Scrisoarea ta de ieri am primit-o.

Comisioane:

Pinză de cămăși, 4 dozis hapuri Vallé, și adresa unde să scrim de ne va mai trebui. Negreșit, 2 medalioane cu portretul tău, unul mie și altul scumpii noastre Zmărăndiți. Negreșit, dragă, să le avem.

5 perechi pantofi de casă, bărbătești.

3 „ „ „ pentru femeii, cusuți, frumoși și cusuți, știi, împărătește, pentru Reșit, Aali, Soleiman, ministru guerii, cumnatul sultanului și ministru finanții. Femeile sînt: md. Reșit, mamii și nevestii lui Aali. Aceste 8 persoane a fost și vor fi părinții noștri. Acești pantofi trebuie să cumperi, cusuți, făcuți gata, căci aci și la Hio n-are cine îi lucra. Să fie pentru iarnă.

Aș vrea să cos pentru sultanul un tiposaip și încă 3 pentru Reșit, Aali și Soleiman, desenul pă tiposaipul celui dintii, aș vrea să fie simbolic. Vezi, aranjază-le bine. Tu te pricepi destul. Să nu te prinză mirarea. Aceste mici cadouri le plac cu deosebire și prind loc, ca la primăvară, ori starea din București, ori de aci zestrea fetilor o să iasă, fii sigur.

Frate, ia-mi pentru mine o mantilie de catifea neagră. Aci au cîte 25 # și n-am cu ce să ies în lume. Fă-ți haine, că p-aci sînt foc de scumpe. *Liga popolilor* n-am nici un număr. Amîndouă le-am dat și p-al 3-lea nu l-am primit. Să-mi aduci toate numerile. Adu și o iconomie politică asupra prințipurile (*sic*).

Pentru ce jurnalul *Săptămîna*, de la un timp încoace, îmi vine dublu fieșcare număr? Asta costă mai mult. Fă să ne vie jurnalele care socotești că trebuie să avem la Hio, să vie pă adresa Maria Alexandriano, post-restant.

¹ Antoine și Jacques *Alléon*; bancheri la Constantinopol.

² Michel-Frédéric *Pillet-Will* (1786—1860); financiar francez; *Pillet-Will & Co.*, bancă în Paris.

Dacă crezi că, mergînd la Londra, poți avea niște recomandații ca acelea către Reșit sau mai bine către S. Poartă, apoi du-te negreșit, iar de nu, apoi nu mai strica banii, osteni trupul, și întîrzierea, să ne vedem, unde o pui? Mai virtos, în starea care m-a adus luptele atîtor necazuri de 2 ani, și slăbiciunea în care m-a adus emoragia, care de-abia sînt astăzi 4 zile că a încetat. Of, vino mai curînd!

Mantilia să fie împachetată într-o cutie expre și pusă catifeaua în voia ei, că alfel pierdem banii.

A revedere, frățiorul meu, a revedere, la Smirna. De vei pleca la Londra, apoi îmi scrii la Smirna, *post-restant*.

Sînt 6 zile că a sosit d. Pleșoianu și Duca. Duca a trimis azi lui dom. Tel 20 # și eu îi trimit încă atîția cu curierul viitor.

A revedere, dragă Eliade, a revedere.

Doamne, mor de bucurie! Ah, Doamne, mai dă-mi sănătatea, curaju. Bun este Domnul. N-o să-mi ia zile[le]. El o să-mi ajute să fac ca la anul fetele toate să aibă zestre, și tu ambasador în Atena. Nu rîde, așa o să fie, dacă voi trăi și mă voi întoarce eu liberă în Constaninople, să vezi.

A revedere, dragă, cît mai curînd cu toți,

Maria ta

Să nu uiți nimic din comisioane și mai virtos să vii curînd drept la Smirna.

Colecția George Potra

Nr. 1

Smirna, 850, sept. 25/oct. 7

Tată,

Sfînta cuvioasă Efrosina să vă ție pă toți sănătoși și să vă adune la un loc. Eu d-abia țiu pana în mină de slabă. Pînă acu te-am menajat; am prohibit pă toți de a-ți scrie boala în care zac de 3 luni și 1/2. M-a adus pă brațe de la vizir, în Pera; am zăcut în Pera 2 luni. Mă dusără într-un coșciug pă brațe pînă la vapor. M-a transportat asemenea la insulele Principe ca să-mi schimbe aerul. Acolo m-au ținut 15 zile, apoi, iarăși pă brațe, m-a imbarcat în vapor pînă la Constantin., în port; acolo iar pă brațe m-a imbarcat pă vaporul austriac pînă la Smirna. Aci mă aflu de 36 zile la otel, cu toată familia pă cheltuială grea, așteptîndu-te din curier în curier.

Dumnezeu să-ți aleagă, frate. În scrisoarea nr. 24 zici că ai primit 2.000 franci și că aștepti încă o mie care îți scriam că o să-ți mai trimit și pă seama ta ai destul ca să poți pleca. Mai zici însă că, dacă nu îți vor trimite frații din Brusa 800 franci, ce îți sînt datori, să ț-i trimit eu, peste tot 1.800 franci. Eu ț-am trimis 2.500 franci, 700 fr. mai mult, pentru că îți făcusem și comisioane.

La scrisoarea nr. 25 zici că nu-ți ajung bani să plătești datorii străine, dar nu poți întîrzia să te apuce timpul iernii. O să lași tot și o să pleci. Asta este rezultatul la nr. 25.

La scrisoarea nr. 26, zici că să fac să găsești la Marsilia, la începutul lui sept., pînă la 15 sept. st. nou, 800 franci. Am făcut să aibi la Marsilia la domnul S. Emeric. Vina mea este că în loc să o aibi la 15 acolo în Marsilia, după cum mi-ai scris, am pornit-o la 17 sept. din Smirna. Însă eu, în minutul ce am primit scrisoarea ta, peste 2 ore ți-am pornit polița de 500 franci. Nu ți-am trimis 800, pentru că mă durea la inimă să dau galbenu, ce ne costă 55 lei, pã 50, aci în Smirna.

În scrisoarea ultimă, nr. 27 (data s-o aleagă Domnul), zici curat că de nu îți voi trimite 1.200 franci, nu poți pleca din Paris. Frumos! Singurul bancher, d. Couturier, ce putea să-mi dea poliță pentru Paris, este plecat la Constantinople. Oamenii lui nu vor, sau nu știu, că îmi iac mari greutateți. Altul nu găsește.

Ascultă, frate. Peste 2 ore pleacă curierul. Dacă vei găsi poliță, ți-o trimiț, iar de nu, fă cum am făcut și eu de la Ruscivuc pînă la Constant. Du-te la Aghenția vapoarelor, pune-ți lăzile cu argintărie, haine, comisi-oane toate amanet, ia 1.200 franci cu dobîndă. Lăzile tale să fie confiate la comandantul batelului cu care ai să vii. Aci, la Smirna plătește domnul Cuturie unde va fi rinduială. Tu îți iei lăzile și te îmbarci pentru Hio. De vei și dorești cu adevărat copiii, nimic nu este mai lesne ca acum să fii în brațele copiilor peste 32 zile.

Îmi pare rău, frate, că n-ai citit cu nițică atenție măcar scrisorile de la 3 și 13 iulie; n-ai văzut că te las să simți că sînt bolnavă rău, că copiii au mare trebuință să se puie, în fine, sub umbra tatii! N-ai citit să nu îmi trimiți scrisorile la Constant., ci la Smirna, *poste-restante*? Pentru ce colindă scrisori[le], gazete[le] pîn Const., și în loc să le am la 15 zile le am în 24.

Cît pentru frații din Brusa, și românii din Constant., ei cred că posedăm o întregă Californie, și nu-ți mai dă nimeni nici o para din cite îmi spui în scrisorile tale. Ei au trimis madamii Tell 60 # și pã ceilalți i-au hotărît dom. Tell și fratelui Tell. Prea bine au făcut. Mi să rupe inima de milă și dorul lor. Dumnezeu știe cît am făcut ca să reușez să aibă și ei cît ai avut tu și copiii tăi, dar pricina nereușirii mele, pricina este tot Sarsailă și cu Roden. Sînt slabă și ostenită; nu poci să-ți scriu istoria.

Iată, în sfîrșit, că îți trimiț aci, în scrisoare, duplicatul poliții ce ți-am trimis la Marsilia, la 17 sept. st. nou, de 500 franci. Alăturez și un mandat de la directorul poștii de aci, către directorul poștii din Paris, să fii *plătit pe loc*. Aceste 2 polițe mă țin 114 #, 14 mai mult din ceea ce era drept. Acu îmi mai rămîne 86 #. Nu știu ce îmi va rămînea și din acești 86 # lăsînd la dom. Cuturie dintr-înșii 300 franci ca să-i găsești cînd vei sosi, plătînd la birt 28# ce nu mi să ajunge din leafă și portul vaporului pînă la Hio. Iată că îți alătur și socoteala mai pã un an, ce am luat și ce am cheltuit.

Frate, pantofii, ce îți scriam, îmi sînt de mare trebuință. Pierdem mult dacă nu-i vom avea. Dar tu ți-ai făcut o idee prea mare, frate. Voi cinci perechi pantofi, cusuți cu lînuri sau mătase, căptușiți cu flanelă sau blană de iarnă, și încă 3 asemenea, însă pentru femeii. Peste tot 8 perechi. Aceștia îi am și făgăduit că o să-i coase fetele. Vream să cumpăr din Constant., ca să-i coasă fetele. Sînt de minune, cu un# și 1/2, desenu cu toată materia pentru cusut, însă cine să-i facă pantofi de încălțat, că nici aci la Smirna, nici

în Constant. nu e pantofari? Apoi, la Hio o să fie cirpaci. Iată pentru ce îi voi făcuți gata. Această mică suvenire din partea copilelor o să facă să avem o gratificație, în primăvară, măcar de 15 mii lei; îți spune copiii cum.

Îți trimisei 1.200 franci în această scrisoare. Când vei sosi la Smirna mai găsești.

[Maria]

M.I.J.P., Cores. inv. 1.484/8

Smirna, 26 octom. 1850

Copie după scrisoarea ce vei găsi, tată, la Atena scrisă de mama; nu are timp să-ți scrie și la Paris și mi-a zis mie s-o transcriu.

Frate și tată,

Fă cum vei ști și vino mai curînd la Hio, incognito; spune pînă Atena că te duci unde vei aiera, iar nu în Turcia. Uite, d. Tell este de 2 luni în Smirna și nu știe nimeni.

În Hio, iei numele că îmi ești frate, nu gîndi că mergi pe vreun pericol. M-am gîndit cu ceva de bine, și voi să nu te știe nimeni pînă îți voi comunica ideea mea. Fă așa, frate, vino din Atena la Sira și din Sira la Hio. Acest batel austriac trece de 4 ori pe lună pe la Hio.

De vei veni la Hio fără să te știe nimeni, poate că vom face să te întilnești cu viziru și cu stăpînul său. Ia de la d. Papadopolo acei 300 franci care era să-i găsești la Smirna și roagă-l să tragă o poliță la guvernorul grec de la Hio sau la oricine altul, și eu voi plăti îndată.

Scrisoarea ta s-a dus de atunci la maghiarul cărui purta adresa; scrisoarea nu purta subscripție, prin urmare nu știa omul cui să răspundă. A scris să mă întrebe, eu am răspuns din gură că cred că este de la bărbatul meu. Sora lui mi-a dat vizita ei și mi-a spus că fratele ei consideră mult pe bărbatul meu.

Cealaltă scrisoare am trimis-o la vizirul, eu nu l-am mai văzut nici pe dînsul, nici pe nimeni.

De nu vei avea credit la Atena de 300 franci, apoi pune la Papadopolo amanet o ladă, *cu catagrafie* de orice vei lăsa într-însa. Ia acești bani, vino mai curînd la Hio. Îi voi trimite pe loc bani și ne va trimite lada la Hio cu adresa: *Costache Alexandresco la guvernorul de la Hio*; vom primi-o sigur; așa să fie scris pe ladă.

Eu, de-mi va ajuta Domnul, plec poimîine la Hio. Orice vei să-mi trimiți la Hio poți să fii sigur că le primesc și gratis, puindu-le într-un plic ce va purta adresa bravului fiu al aceluși consul, a cărui memorie este scumpă în inima adevăratului român: *à m-eur Louis Ledoux, premier dragoman de France, à Smyrne*. Este născut în țara noastră, este tată de 6 copii, om plin de inimă și fanatic pentru români. Mă-sa, m-me Ledoux, vorbește românește și plînge ca un copil cînd vorbește de țara noastră. Această fami-

lie este considerată de toată Smirna, și face mai mult dragomanu decît consulu.

Ienăchiță îl privesc toți ca un copil pierdut, așa de nebun și rebel este. Doamne, cînd o să vii la dînsul să ți-l dau de nu vei voi să fii cu noi, încai acest copil să fie cu tata.

Costache a plecat din Smirna, este o lună. Eu plec singură cu copiii, dar am recomandație de minune bună de [la] vizitul către guvernorul de la Hio. Pașa, guvernorul Smirnei, este cumnat cu sultanul; să numește Halil-pașa, îi zic alteță. Știi ce primire mi-a făcut cînd m-am dus la dînsul? Este destul să-ți spui că mi-a sărutat mina și la intrarea mea în salon și la ieșire. Mi-a oferit campania lui de la Hio să fie în stăpînirea noastră cît vom șede în Hio, și toate îngrijirile și onori a pus la cale pentru noi. Mi-a zis să nu fiu tristă că eclipsul este dat lunii și soarelui, iar nu la fitece stea. Eclipsul va trece, și Eliade iar va străluci ca soarele.

Toate bune, dar cartea impresiilor, ah, Doamne, ce grije și palpație a pus în inima mea; înainte însă cu Domnul.

Vino, cum îți scriu, la Hio, să nu te mai știe nimeni la Smirna. Eu cu ajutorul Domnului plec mîine; d. Tell vine peste zece zile. I s-a făcut și pentru dum. lei 1.500 pe lună, pe cît timp va șede în Hio.

D. Pleșoianu s-a însărcinat să facă o contribuție ca să-i aducă familia în Hio, în brațele d. Tell. Frații de la Brusa nu mai dă nimului nici apa pi-roștii. Eu am dat d. Pleșoianu 25# din 50# ce mi-a zis că îi ești dator. Boala, șederea la otel mai bine de 2 luni m-a băgat în datorie de 4 mii lei; cei 200#ce îi păstram să ți-i dau cînd vei veni s-a dus pe polița din Marsilia 500 franci, încă 700 franci ce ți-am trimis la poșta din Paris, prin o bonă ce mi-a dat poșta de aci și ți-am trimis-o; 25# d. Pleșoianu și altele.

Scrisoarea ta din urmă am primit-o dimpreună cu 2 cărți și țircularul al doilea. Domnul să le facă bune!

A revedere, frate, a revedere.

O asemenea scrisoare scrisă de mine te așteaptă la Atena, *poste-res-tante*.

A revedere, frate, a revedere,

Maria ta

Dragă tată, în momentul ăsta plecăm la Chio, unde te așteptăm și pe tine. Să dea Domnul să vii mai curînd, că nu mai putem fără tine; vino, tată dragă, mai curînd. Noi sîntem toți sănătoși, plecăm singure la Chio. Unchiu s-a întors la Constantinopoli ca să se mai întilnească cu Ali-pașa, ca să-i vorbească pentru leafa lui. Domnu Tell rămîne în Smirna încă citeva zile.

A revedere, amatu nostru tătișor, a revedere pe curînd,

Eufrosina

Dragă tată, cînd o să te stringem în brațele noastre? Doamne, cînd o să vie acea oră? Fă, tătișoru nostru, cum să te vedem mai curînd, că nu mai putem de dorul tău.

A revedere, tată, a revedere,

Virgilia ta

M.I.J.P., Coresp. in o. 1.944

Amatu nostru tată,

O lună este de cînd venim în Șio, și nu ți-am scris încă, sperînd din zi în zi că o să vii, sau cel puțin că ai plecat din Paris, și scrisorile noastre nu te vor putea ajunge. În fine, primim scrierea ta din Londra, datată de la 3 noiem./21 oct., care ne făcu a pierde speranța de a te mai vedea, tată, în iarna asta. Doamne, ce fatalități!

Insula asta, tată, este frumoasă, are poziție pitorească, grădini și climă bună. Acuma noi culegem roze și tiparoase din grădină; d-abia facem focu la patru-cinci zile o dată. Sîntem stabiliți aci cum se poate mai bine (pentru Șio), la campagna lui Halil-pașa, cumnat al sultanului și guvernator al Smirnei.

Fiind la Smirna încă, mama a socotit de cuviință să-i dea o vizită; i-a și cerut audiență. El, îndată, au trimis pe primul său dragcman cu permisia. După vizita mamei, trimitea mai în toate zilele pe dragcman să întrebe dacă are trebuință de ceva. Cînd era aproape de plecarea noastră, a trimis o scrisoare mamei de recomandție la Emin-bei (fostul guvernor al Șiu-lui), în care îi ordona să ne dea campagna lui pentru tot timpul ce vom șede aci și să ne fie de ajutor în toate.

Venind ziua plecării noastre, ne duserăm la vapor cu mai multe persoane însemnate din Smirna, între care era și dragcmanul pașii; recomandății peste recomandății la comandant, căpitan, dar în van, eram tot străine. Dumnezeu ne păstra, tată, o adevărată bucurie. Cînd era aproape să plece vaporu, vedem pe nenea Tell. Gîndirăm că vine să-și ia adio. Care fu surpriza noastră cînd ne spune că vine cu noi la Șio. Îl îmbrățișarăm toți, și din acel minut toate ne mulțumeau mai bine.

Aci, șade cu noi; ne face o mie de mulțumiri; ne duce la plimbare pe munți, ne spune istorii. Nu poți să-ți figurezi, tată, cît bine a făcut mamei. Mai întii este că a adunat pe Enăchiță după drumuri. După ce bem cafeaua, îl ia în casă la d-lui și îi dă lecție mai pînă la ora prînzului. Are un metod de minune, tată. În puține lecții a înaintat mai mult Enăchiță decît în șase luni în Constantinopol. Ne iubește prea mult, tată. Frusnicii îi zice fetița mea, și mie, băiatu meu. Mama îi este prea recunoscătoare.

Ședem, cum ți-am spus, tătișorule, la campagne, un cart de oră departe de oraș. Avem o grădină mare; ținem trei slugi; o femeie în casă, un fecior, o bucătăreasă. Scăpăm cu 1.500 lei pe lună pentru mîncare, în tot putem trăi cu 2.500 lei pe lună.

Aici oamenii sînt cît se poate de simpli. Prin umare nu pot fi răi.

Governorul de aci, Hussein-bei, la care avea mama recomandție de la vizir, este un om prea bun și civilizat, cunoaște cîteva limbi bine.

Consolii englez, francez și grec ne-a dat vizita dimpreună cu damele d-lor; sînt persoane prea stimabile; dar și mama și noi preferăm campagna; sîntem săturate de orașe.

Ah, tătișorule, nu știu pînă cînd o să fim despărțiți, ce tristă viață fără tine.

A reved ere, tată; te îmbrățișez și te așteptăm.

A revedere,

Virgilia ta

[de aici înainte scrisoarea este continuată de soție]:

Azi primii și scrisoarea ta de la noiem. 5/17 nr. 32, din Paris. Hotărîsem să nu-ți mai scriu cît voi mai trăi. Dacă îmi declamai atîta dor de copii pã cînd nu aveam nici o putere să-ți ajut ca să vii, și cînd Dumnezeu ne-a ajutat ca să poci a-ți trimite mai mult de îndoit din ceea ce îți trebuia să-ți plătești datoria și cheltuiala drumului, ai făcut cum să nu fii în brațele copiilor nici pînă azi, și Domnul știe cînd vei fi.

Ai făcut să plec din Constantinopol, unde îmi era treaba, să poci lucra pentru răpita stare, să poci lucra ca la toamna viitoare să fi fost în slujbă într-o țară plăcută, ocolit de copilașii tăi. M-ai făcut să cheltuiesc atîția bani pã voiaje ce n-aveam trebuință, să te aștept în Smirna mai bine de 2 luni, să mă ție cheltuiala otelului mai la 8.000 lei, să viu în Hio, să fiu silită să-mi montez un menaj ca să le las mîine-poimiine fără să le poci vinde și, cu un cuvînt, să-mi risipesc toată iconomia ce făcusem de 300 # puși doparte. Ți-am trimis socoteala în care nu figurează 1.200 franci, ce m-a costat 120#, în jidovii din Smirna. Am dat d. Tell 25#, am trimis la un datornic în Transilvania 25# din 50# ce aveam să-i dau. Trebuia să am inimă de ciine ca să nu trimit acestui om, chiar de unde avem, nu avem.

Și toate acestea, pentru ce? Ca să fim și să iernăm cu tine. Din pricina acestor contrarietăți mi s-a ogmantat și boala, și Dumnezeu știe de te voi mai vedea. Mai virtos, dacă vei să iei Italia în lung și în lat.

Fă, frate, cum te va învăța Domnul, căci eu nu știu ce să-ți mai zic. Toate scrisorile tale, cite mi-ai scris de la iulie încoace, toate o să le găsești la copii. Să le citești, să vezi dacă seamănă una cu alta. Una anulează ce scrii în ceilaltă. Acu a ieșit cauza... dar nu te gîndești nițel, scumpul meu căuzaș, că datoriile în care o să te scufunzi d-a capo o să le plătim cu viața? Eu mi-am și dat o parte din viață ca să fac banii ce am luat de la iulie, ce îmi mai rămăsese. Cu nevenirea ta la timp, ai făcut să fie copiii, poate curînd, orfani de mamă. Doctorii zic că numai venirea ta poate să mai aducă remediu la boala mea. Tu zi de zi mă necăjești mai rău.

Toți din Paris scriu că tu nu vii în Hio pentru că n-ai confiență în turci și că îți bați joc de dinșii și că ești un ingrat. Dacă turcii n-au crezut, este pricina că i-am făcut să știe că aceste persoane sînt inimicii tăi morteli și ai interesurilor S. P. Prin urmare bieții turci au făcut, s-au purtat și să poartă cu familia ta cum nu poți să-ți închipuiești. Dom. Tell îți va spune din cite a văzut. Rău faci, dragă, să aibi atîta mefiență într-înșii.

Este adevărat că ai făcut prea rău să tipărești pã *Proscrisul*, dacă nu puteai fără să-ți pui signiatura. Acu să ipotезăm una mare, mare că o să te ceară Nicolae ca să te chinuiască cum îi place lui. Nu te dă, nu te dă, pentru că n-a dat chiar supuși ruși și austriaci ce [s-]au refugiat în Turcia, și ce criminali erau! Pentru că n-a putut Nicolae să ia nici pã Turnavitul, nici pã Ionescu¹, nici pã Scarlat Voinescu², ce a violat curierul mușchicesc. Cît

¹ Ion Ionescu de la Brad.

² Scarlat Voinescu; participant la revoluția de la 1848, administrator al județului Olt și apoi al județului Buzău în timpul Guvernului provizoriu; condamnat în 1849 de către Înalta Curte criminalicească „la munca Giurgiului pe soroc șase ani”; în 1864, deputat; văr al colonelului Ion Voinescu I.

vrea el să-i ia, dar nu s-a putut. Rămîne doar să fii prizonier. Eu îți zic că nu, pentru că s-a indignat vizirul înaintea copiilor tăi și mi-a zis și el și ceilalți că mr. Eliade *niciodată* n-o să fie *prizonier*, ci, din contra, în scurt va fi în slujbă. Dar să zicem că toate astea o să rămîie minciuni. Ce rău vezi dumneata să fii într-o climă superbă ca la Hio, ce de cînd lumea n-a pătruns nici ciumă, nici holeră, nici un fel de boală epidemică. Cu casă gratis, cu leafă bună, ocolit de copilașii tăi, cu o soțietate plăcută, cu dascăli buni de limba elenică, liberi în toată insula, ce se compune de 64 sate, 3 chinovii mari de un sex și 3 al doilea, o populație de 60.000 locuitori, doctor bun. Mai bine găsești cu cale să șazi în Paris, contractînd la datorii, ce iară îți zic că o să le plătim cu viața!

Zici că m-a abandonat Dumnezeu. Eu îți zic că toată boala mea și suferința mi-a venit pentru că ai abandonat tu copilașii tăi și mai cu seamă acest băiat rebel, ce crește pe drumuri. Roagă-te de dom. Tell să-ți scrie în ce stare este Ienăchiță și ce ai putea face dintr-însul și ce o să ajungă dacă crește fără tată.

Ah, Doamne, iaca de ce hotărisem să nu-ți mai scriu, pentru că nevenirea ta mă face să-ți scriu niște adevăruri neplăcute și seamănă reproșuri, în vreme ce eu te am cu o tinerețe ce numai sublima mamă are și simte pentru fiul ei. Mi-a zisără — iartă, frate, iartă-mă — mi-a zisără încă de acu un an că ai făcut multe și că în urmă te-ai pus pe trai cu o moldoveancă.

Eu nu ți-am scris *niciodată*, nici cînd mă nedreptățeai tu. Le-am răspuns ce trebuia să auză. Acu iarăși zic că sînt proastă, că de îți voi trimite și 20.000 #, tot nu vii, pentru că ai și copil cu această moldoveancă. Oh, Doamne, ce rău trebuie să fie omul care spune la o mamă nenorocită ca mine; ce rea aș fi cînd le-aș crede, și cît de rău ai fi dacă cu întîrzierea ta mă vei face să bănuiesc numai că copilașii mei nu mai au tată sau că în scurt acest tată le va da o mamă vitregă!...

Doamne, luminează-ne și ne povățuiește pe calea datoriilor și misiunii cu care ne-ai însărcinat. Iartă-ne, Doamne, pe toți. Iartă-mă și tu, frățiorul meu, și fă în pricina venirei tale cum te va inspira Domnul și Mîntuitorul nostru.

Eu n-o să poci să pui din pensia de 3.000 lei pe lună doparte pe toată luna, de la 10 pînă la 15 # poate să-mi rămîie pe toată luna, dar nu mai nainte de luna lui martie, căci pînă atunci sînt în deficit. Eu să mă silesc să găsesc vreun corespondent ca să poci să trimiți de la martie încolo tot ce voi putea ție, căci eu nu poci să plec la București, dacă nu te am pe tine aci, să-ți las copiii, să-mi dai poveștile tale, ca să știu ce să fac și cum să mă port în pricina despăgubirei.

Reușita mea a mortificat pe mulți din compatrioții și mai cu seamă pe Roden. Inima lui cea infernală a inventat să mă strice cu bunul și bravul musulman Ahmet-efendi, comisarul din București. Știrbei a băgat-o pe mînică că o să fim plătiți pînă într-una, căci din porunca sultanului i s-a scris serios, asemenea și comisarului. Roden s-a apucat și a scris comisarului, că eu am horă mare la vizir și că l-am pîrit că nu-și împlinește datoriile și altele, și ce este mai ridicol, ba și faptă de neună, că am dat jalbă la Poartă în contra comisarului actual din patrie.

Astea le spune la toți și le-a scris tot el, Roden, lui Ștefan Goleșco în Paris. Cel din urmă le-a scris unui amic, și amicul mi-a citit mai alaltăieri scrisoarea. Întîi, că nu sînt nebună să-mi treacă prin cap că poți pune și scoate amplexii S. P. Al doilea, că eu, fără să cunosc în persoană pă acest tînr, îl stim și îl am din cîte mi s-au scris din București, și îmi pare rău de ce n-a fost el din capul locului comisar.

Încă nu s-au ostenit acest tartor al iadului de a ne săpa, dar Domnu va fi cu noi, căci avem copiii buni și bravi la suferințe. Nu mai spune nimic lui Ștefan ca să nu se supere pă singurul amic, bunul nostru Tell. Ah, cît bine mi-a făcut acest amic, hotărîndu-se să șază cu noi (și fără să-l silesc eu). Să vezi frumoasa viață ce ne face și cu cît amor îngrijesc fetițele pă amicul și fratele tatălui lor, ai fi gelos să vezi cum petrecem de 2 luni încoace. I s-a făcut 1.500 lei pă lună. A luat pă noiem. și dechem. 3.000 lei.

Din 50# ce erai dator d. Pleșoianul, am dat, cu ordinul d. Pleș. [oianu], lui d. Tell 25#. Acești bani, toți i-au trimis la scumpa lui familie în Brașov. Ce bine îmi pare! Bun este Domnul. Eu crez că [în] vară o să i se facă și lui o gratificație. D. Pleș. [oianu] mi-a zis în Smirna că o să vie curînd în Hio.

Cîte îți scriu fetițele sînt toate adevărate și dictate de mine, pentru că eu nu vream să-ți scriu. Ele m-au rugat mult. Am început să-ți scriu în scrisoarea Virgiii, și iată că în loc de 2 rînduri îți scrisese o pandahusă.

Aici, la Hio, iarna nu vin vapoare. Toată comunicația scrisorilor cu Smirna să face pă uscat, adecă între hotarul Smirnei și Hio este o strîmtoare ce să navigă într-o oră. Prin urmare, să zăbovesc scrisorile uneori cu 10 zile din ceea ce aș fi putut să am dacă venea vapor.

Tu, dragă, cînd vei veni la Smirna, să tragi la Halil-pașa. El o să te trimiță cum să poate mai bine pă uscat, în cabină, pă cămilă. Vii 18 ore și ajungi la un orașel ce să zice *Cismele*. Acolo cere un ochean, și vei vedea decîndea, casa și grădina ce ocupă copilașii tăi, campania lui Halil-pașa.

Lăzile de le vei trimite, să le adresezi la domnul Couturier, scriîndu-i ca să facă bine să le ție unde nu va fi *reveneală* pînă la martie, cînd vin vapoare la Hio, să nu le azardeze pă caice. Orice vei pune într-însele, să faci o catagrafie la tine și alta să-i trimiți lui. Să-i scrii să plătească la vapor ce va fi și să-mi tragă mie poliță, ca să-i răspunz banii.

Ah, cînd ai ști cît m-am căit de comisioanele ce ți-am făcut. Fără ele, erai acu la copii. Doamne, cît am greșit!

Recomandă-mă la suvenirea bunului amic dom. Grădișteano. Spune-i că îl salut din inimă și îl stim.

A revedere, frățiorule.

Ah, tristă este viața fără tine. Azi este 2 ani de cînd ne-ai abandonat.

A revedere,

Maria

Hio, 850, noiem. 28, s. vechi

Colecția George Potra

Tată,

Cum petreci? Ești sănătos, ai de cheltuială? Domnul știe.

Eu sint oareșice mai bine nițel, adică cît să poci să-ți scriu citeva linii. Sint 2 curieri sosiți în Smirna, și nici o scrisoare de la tine. Domnul să facă să fii sănătos.

Cea din urmă scrisoare a ta poartă data de 17 dechem. (nu știu vechi sau nou stil). De atunci nu mai știu nimic de la tine.

Cei din Paris, amici cu adevărat, scriu că tu ești ziua, noaptea cu Boliac de git. Doamne, Doamne! Ah, cît rău ai făcut copiilor și mie. Și chiar amiciei ce îți mai rămăseseră sint cu totul revoltați asupra-ți pentru această nesocotință.

Mă mir după scrisorile ce îmi scriai pentru această ticăloasă ființă și după cîte rele a vorbit de copiii tăi, de mama lor, de tine, mai rău decît toți. Mă mir cum ai putut să-i dai bună ziua, necum să fii și nedespărțit de dînsul.

Domnul să te ierte, frate, să nu te judece pentru cît rău faci copiilor și mării lor. Sint mai 40 de zile de cînd nu ți-am scris eu nici o linie (copiii însă ți-a scris mereu).

Acea scrisoare era amară, frate, îmi pare rău de ce ți-am scris-o, dar ce să-ți fac? Văz că n-ai cea mai mică milă de copiii tăi, n-ai menajat cum trebuia și trebuie pă amiciei noștri și ai patriii. Umbli de git cu oameni desprețuiți de toate națiile și arătați cu degetul de hoți.

Îți trimisei bani cît mi-ai zis în toate scrisorile că îți sint destui ca să vii lîngă copii, și tot n-ai venit. Cu lunga așteptare ce am făcut pă la Smirna, cu boala, m-ai făcut să cheltuiesc tot și să fiu datoare 4.000 lei (din care am plătit 2).

Îți scriu și eu și copiii de atîtea ori că sint bolnavă rău, și tu nu numai că nu te-ai grăbit să vii, dar, cum ai făcut, cum ai dres, o aduseși să rămii departe de copii 6 luni încă cel puțin, dar [dacă] nu poate și un an și 2, pentru că datoriile le-ai făcut la loc, și eu n-am de unde să-ți mai trimit, nici la cine să mai cer.

Astă disperție m-a făcut să-ți scriu cele ce Boliac le spunea pentru tine și făcea prînsori cu lumea că tu nu mai vii la copii pînă trăiesc eu, și că tu în Turcia nu pui piciorul pentru că tu desprețuiești amiciei și n-ai nici o fede într-înșii și că în Paris ți-ai făcut și soață și copii.

Eu iarăși îți scriu că nu voi să crez nici unele din aceste, crez însă că n-ai milă de copii ca un tată adevărat, căci n-ai menajat pă amici. Cum ți-a venit să faci cum să nu scrii nici o scrisoare de mulțumire, să nu faci cum să-i scoți din bănuială că n-ai fede într-înșii?

Nu vezi că după Dumnezeu nu avem altă speranță decît în bunul nostru sultanul și în acești oameni buni ca să vedem o mică măcar zestre pentru fetelenoastre? Frus[ina] are 20 ani, Vir[gilia] 18 și Mar[ia] 15, Sof[ia] 17. Ce să mă fac eu cu 4 fete dacă acești oameni vor pierde interesul ce le-am insuflat eu pentru tine. Ce o să fac cu băiatul de 10 ani crescînd ca un dobitoc și fiind

fără tată, toate calitățile ce a pus Domnul într-însul, ca cultivându-le să fie virtuți eu le văz din zi în zi prefăcându-se în vițiuni.

Astea m-a făcut să-ți scriu și atunci, și acu amaru. Astea m-a omorit, și în scurt vei auzi că copiii zac orfani în Hio, atunci...

Ah, scumpul meu soțior, ce amare sînt scrisorile mele, și care scrisori, cele din urma vieții mele? Crede că eu simț și sufăr mai mult scriindu-ți astfel de scrisori, dar ce să fac, este mama care ți le scrie. Maria ta te amă, te adoară, crede-mă pă ce avem mai scump că de 10 ori pe zi caz în genuche și mă rog lui Dumnezeu pentru tine, scumpul meu Eliade. În tot minutul vorbesc, mă gîndesc, visez de tine.

Alaltăieri ți-am serbat ziua ta și a lu Ienache. Numai Dumnezeu știe ce s-a petrecut în inima mea. Facă Domnul să fii totdeauna sănătos, să trăiești anii lui Mathusala, să fii ocolit de toți copilașii și de nepoți în patrie liberă, și pentru mine nu voi alta decît iertare de la Dumnezeu și de la voi pentru cîte rele v-am făcut.

Mă silesc și crez că îți voi trimite la începutul lui martie, sau ceva mai încoace, 70#, și de la mai încolo pă toată luna cîte 15#. N-am, frățiorule, de unde să-ți trimit mai mult. Avem grea casă, grea, sînt, să trăiască, toți copiii mari, nu-i mai îmbraci cu 5 și 10 coți stambă, trebuie mult și de toate.

Boala Virgilio și a lui Ianache, din urmă, într-o săptămînă am dat 5# vizitele doct. și spițarie.

De vreun an și jumătate încoace Frusinica și Virgilia nu trăiesc decît cu hapuri de fier din pricină că li s-a imputinat și mai nu mai au soroc, de întristare și dor. Ienăchiță ce gîndești că n-am tras cu dînsul, i s-a declarat scrofule între vine și curgea o materie albă neconținut pă țeava lili [?] lui. Acu îi este mai bine.

Eu de 8 luni în toată luna am o pierdere de sînge, o paralizie și reacție de nerve, de viu pînă la moarte. Apoi bani să fi fost și să fie, numai Dumnezeu știe cîte am suferit și sufăr.

Lada încă n-a sosit nici măcar la Smirna, de nu s-ar pierde, sau de nu s-ar face contrabandă undeva, găsind într-însa *Proscrisul*, *Protectoratul* și altele într-însa. Rău ai făcut de ai azardat-o. Corsetele să nu le trimiți, ține-le să le dai tu copilelor cînd vei veni la dînșii.

Fă cum vei și ști să-ți plăteasă Boliac ai 47# care îți este dator pă tipăriri. Mie nu mi-a dat nici o para. El are destui bani, mîntă dacă îți zice că n-are.

Îmi scrii, în scrisoarea din urmă, de ambasade și slujbe dar, de ce sînt eu atîta de supărată pă tine pentru că n-ai venit? Pentru că dacă veneai toate astea era să se realizeze în vara asta. Acu iarăși îi [îți] zic să vii (dacă vei, sau putea să mai vii) *inconito* la Smirna, să întreb și să tragi la cizmarul acesta κύριος Γάσπαρης Παλαμάρης εις Σύρον¹. Acest om îmi este foarte amic și plin de onestitate și gata a ne sluji (la dînsul am ținut și [pe] d. Tell). Îi spui că ești un rumân ce vii de la Atena și că vei să petreci în Hio vreo 10 zile și iarăși să te întorci în Atena.

¹ Domnul Gaspar Palamaris, la Smirna (gr.).

Curierul nostru din Hio, Chiriac Sai îl trimitem noi de aci în toate săptămânile la Smirna la Gaspar cu trebuințe. Chiriac te aduce pe uscat în 16 ore decindea de Hio, n-ai decit o oră pă mare și ești între copii. Aci o să-ți dau nume de frate sau rudă. Cu acest mijloc o să dau în leagăn pă consoli și am mijloc să te fac să vorbești cu viziru Aali-pașa și sultanul dacă vei. Cît vei vorbi o dată cu acești oameni fii sigur că o să dobîndești cele ce dorești cu drept cuvînt. Eu, dacă vei, te și însoțesc. Fii sigur de ce îți scriu, nu le lua ca povețe de muiere.

Vizirul încă nu ș-a făcut idee cît ești tu trebuincios Turcii, pentru că nu te-a cunoscut în persoană. Sînt sigură că ș-a făcut o idee că ești poate nițel mai zdravăn de cîți păcătoși de rumâni a văzut pînă acu. Nu vezi că pînă nu m-a văzut și a vorbit cu mine îmi făcuseră pensie 500 lei pe lună, adică pă cînd mă aflam la Rusciuc? Cînd însă am dat ochi cu dîșii, le-a fost rușine, mi-a dat 100 mii lei și 3.000 lei pă lună. Întocmai așa o să le fie rușine cînd te vor vedea că a făcut 3.000 și să te ție la Hio, făcînd nimic un om ca tine.

Fii sigur de ce îți scriu și fă cum vei ști să vii mai curînd aci, inconito. D. Tell șade tot cu noi, face pă tata cu toată amicitia și senceritatea ce îl caracteriză. Și crez că va șede pînă la martie, atunci va sosi și familia domnialui.

A revedere, frate, a revedere. Domnul cu tine și cu noi! Profită de orice ocazie să vază amicii că nu faci parte cu aceia ce umblă după România mare, fă cum să vază că ești fidel la aceea ce ai proclamat. Caută gazeta *Curierul de Constantple*, *Echo al Orientului*¹, citește-l regulat, căci o să găsești mai în toate numerile ceva pentru patria noastră.

Broșura lui prințu Nicolae Suțo², ce a tipărit-o acu la Iași, ai citit-o? Să intitulează *Notion statistique sur la Moldavie*³. Nu am citit-o. Am scris să mi-o trimiță de la Constant. Știu însă că a făcut mult zgomot.

Frate, pentru dragostea lui Dumnezeu, mai trimite-mi cît mai curînd 3 medalioane cu portretul tău, dar să fie întocmai așa de asemenea ca acestea ce ai trimis Frusîn[ii] și Virg[ilii], dar negreșit să mi le trimiți la Cuturie în Smirna. Să nu care cumva, frate, să neîngrijești acest comision. Te-am mai rugat și astă-vară, și gînd n-ai avut. Te rog, fă-mi acest bine.

Pentru dragostea lui Dumnezeu, frate, scrie Zmărăndiții că n-ai uitat-o, că îți este dragă. Doamne, cum te dorește, ce foc are că nu-i scrii nici o linie! Te rog să-i scrii și să-mi trimiți aci scrisoarea.

A revedere, a revedere,

Maria ta

Medalioanele, medalioanele.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.478/8

¹ *Journal de Constantinople, Echo de l'Orient*, Constantinople, 1849.

² Nicolae Suțu (1799—1874); fiul lui Alex. Suțu, domnul Moldovei; ministru de externe sub domniile lui Mihail Sturdza și Grigore Alex. Ghica; membru al Comisiei centrale de la Focșani.

³ *Notions statistiques sur la Moldavie*, par le prince Nicolas Soutzo, Iassy, 1849, X + 162 p.; publicat și în românește la Iași în 1852, în traducerea lui Teodor Codrescu; o altă ediție a apărut la Viena, 1899.

Scumpul meu frățior,

Nu mai aveam scrisoare de la tine de la 17 dech. Azi-dimineață primii 2 deodată: una nr. 36 ghen. 18 și alta nr. 0 [?] ghen 7. Ide[e]ja că ești bolnav m-a chinuit ziua și noaptea. În sfârșit, îmi zici că acu ești sănătos. Facă Domnul să fii totdeauna sănătos și mai virtos cât vei mai fi departe de mama ta și copilași.

Doamne, mă îngrozește ide[e]ja să zaci singur, străin în mila birtașilor, fără nici o afecțiune, fără să aibi cine să-ți facă o tață de tei, fără să fie nimeni la căpătiul tău să vegheze cu acel sfânt dor de mamă. Ide[e]ja asta m-a făcut să îngrijesc de domnul Tell întocmai, crede-mă (pă ce avem mai scump), întocmai ca o mamă ce tremură pentru viața singurul[ui] ei fiu ce îl vede amerințat de o boală mortală. Cînd l-am văzut la Smirna, am fost ca și sigură că acest om n-o să mai vază primăvara. Mă îngrozeam la ide[e]ja că are 5 copilași și o sărmană nevastă.

Cum am ajuns în Hio, la port, mi-a ieșit înainte ex-governorul (pentru că cel actual era bolnav în așternut). Ex-governorul Hagi Emin-bei este amic și ca un tată lui Hâlil-pașa, cumnatul sultanului, Pașa mi-a dat pentru onoare cavazi de m-a aco[m]paniat de la Smirna pînă aci. Prin urmare, bătrînul guvernor m-a luat cu toți copilașii în haremul lui, ne-a ospătat, mi-a propus casa lui în cetate. Eu am preferat campania lui Halil-pașa, unde o să șaz cit o vrea Domnul.

Afecțiile și îngriji[ri]le pentru mine curgea din toate părțile, pentru dom. Tell, tufă. Eu aveam scrisori peste scrisori și o poruncă a vizirului din cele distincte (încît guvernorul actual a rugat pă d. Tell să mă roage ca în scrisorile mele către vizirul să nu-l uit, să-l recomand, căci el vede și a aflat că vizirul mă consideră ca pe o soră ce mă stimă). Acu vezi ce fel am fost eu primită...

D. Tell avea o singură scrisorică de la Aali-pașa într-un stil prea sec și sever, unde zice nimic mai mult decît să i să dea pă toată luna cite 1.500 lei.

Aci otele nu sînt; în case particulare după ce este ticăloșie, apoi nu primesc oameni ce nu-i știe *ἀπὸ τῆ μάλι κρατὶ ἢ εὐγενία τοῦς*.¹

Adaugă că nici case cu chirie nu sã prea găsesc în orice oră vei voi. Cum îți zisei, că m-a poftit în haremul bătrînului Emin-bei, ne-a dat o masă bună, și după masă, după dorința mea, au încălicat toți copiii pă cite un catîr, și pă mine mă puseră, cum m-a adus și de la port, pă un jăț, pe care îl duceau 2 oameni. Ne-am stabilit de minune, bine, dar mă gîndii pă d. Tell ce l-am recomandat începînd de la vizirul pînă aci în Hio ca *dost cardaş* al bărbatului meu, să-l las să doarmă pîn cafelele pînă să va căpătui și el? Apoi starea lui atît de malativă? Inima-mi s-a revoltat în contra tuturilor rezoanelor ce îmi scrii și care pentru mine nu sînt novele. Eu l-am cunoscut de mult că este *lagomarsili*. Dar sînt prea mulțumită de ceea ce am făcut. Cu ajutorul Domnului[ui], cu o îngrijire plină de prevedere, neobosită, sănătatea lui este

¹ De unde se trage boieria lor

perfectă. I-am dat o cameră cu așternut bun, dejun zd[r]avăn și bun, masă bună, spălat bine, și îi calcă și îi scrobește, cine? Frusinica ta și Virgilia ta; 3 slugi ai mei sint la poruncile domnealui, dar îngrijirea mea este atît de mare, încît toate cîte are trebuință trebuie să îngrijesc eu. Cu un cuvînt, dragă Eliade, dacă veneai tu, la dorul și focul care avem să te odinim și îți slujim, nu ar putea să întrecă nici în curățenia inimii, nici în sinceritate, nici în sfînta frăție. Cînd vei veni tu, copiii n-o să poată, căci n-o să albă cum să îngrijească de tine mai mult din ceea ce a făcut pentru d. Tell.

Astăzi sint 3 luni de cînd îl țiu la mine. Sint vreo cîteva zile de cînd a stăruit rugîndu-să să primesc 150 lei pã lună ca să nu-mi fie de tot în sarcină. N-am vrut. Mi-a zis că să duce pã loc și șade într-o cafenea (știu că este ienaciu). Mi-a fost milă de sănătatea lui. I-am primit cu scop ca să-i dăruiesc copiilor dom[nea]lui cînd vor veni la martie, adică l-am scos din iarnă cu 8 #.

Prin hatîrul meu i s-a dat o casă publică ruînată; prin iconomia ce i-am făcut a putut cheltui 2.000 lei și a dres-o; a putut cheltui încă 1.500 s-o mobileze. Azi era să se mute.

Frusinica este bolnavă; Ienăchiță este ienicer cît lipsește d. Tell o oră de acasă. Prin urmare, a zis că șade încă 2 sau 3 zile pînă să va scula Frusinica din pat. Vezi că am avut toată grija să se mute, dar m-am purtat creștinește, nu mă căiesc, știe Domnul cum le-am făcut.

Acu să-ți spui și binele ce mi-a făcut: Ienăchiță să trăiască! Este un băiat rebel, impertinent, despot cu o pismă ce ostenește și pã Dumnezeu și pã Satana, plin de spirit ca să facă rău. Eu ziceam [că] de *emoragie* au ajuns nevrelle mele și mitra mea într-o simțibilitate încît cea mai mică tulburare, zgomot, speriat ișa torente singele din mine. D. Tell l-a stăpînit bine, m-a odinit în cele din urmă perioade, și binecuvîntat să fie Domnul că boala a mai slăbit și am început să prinz putere.

Cît pentru însoțirea ce mi-a făcut de la Smirna pînă aci, a făcut-o cu calcul de șiret. A văzut ce ono[ru]ri mi-a făcut pașa la Smirna și cum eram considerată de toată lumea bună; a văzut atîtea scrisori zdravene; a văzut cu ce respect venea, la 3—4 zile, din partea pașii dragomani să mă cerceteze cum îmi este sănătatea, ce trebuințe am. A auzit cu urechile lui că pașa te numește fratele lui; a văzut excorta de cavazi [trimisă] de dragomanul lui pînă la vapor, și acolo să facă cele mai îngrijitoare recomandații căpitanului; a priceput că și în Hio o să am o bună primire; dom[nea]lui nici măcar apa piroștii, și a profitat să între și el în soșietatea mea, căci altfel, cu toată e[xc]celenția și ghenărălia, era să facă o tristă coadă.

Cît pentru morala ce a ținut în casa mea, nu poci să zic decît laude. A ținut și ține rolă de tată cu copiii noștri. Am o camerieră de 20 sau 18 ani, frumusică de pică. Ei bine, să poartă ca cu o demoazelă și îi dă toată stîmă ce să cuvîne. Ce este și mai admirabil de cînd am venit în Hio pînă azi, aș putea face prinsoare, nu știu pã cît, că acest om a fost fidel Tarsiții¹. Poate că boala i-a pus nițel rezon.

Fii, frate, sigur că pentru toate mi-am luat măsuri și poți fi odinit. Cu a doua poștie o să afli că s-a mutat.

¹ Tarsița *Tell*, soția lui Chr. Tell.

Cu Ștefan Goleșco are o alilografie regulată cu tot curierul și lungă de cite 2 și 3 coli, cu fiecare curieri; cu Nicolachi nu așa regulat. Gr. Grădișteanul îi scrie și el mai cu tot curierul, dar pă Grigori nu-l stimă deloc.

Spune, frățiorul meu, lui Gri. Grădișteanul din parte-[mi] cele ce să cuvin și că îi urez toată fericirea. Mine este ziua lui. Eu îl stim și îmi este drag.

Răspunde-mi cit mai în grab dacă ești dator lui Hristofi, și cit? Asemenea și d. Pleșoianul, cit mai ești dator? Eu i-am dat 25# acestui din urmă.

Scrisoarea către Zosima am pornit-o azi. Eu mă voi sili ca să-ți trimit pă la sfirșitul lui februarie 1.500 franci, apoi, d-aci încolo sănătate pînă la august. Atunci vor începe regulat 15 # pă fiecare lună. Așa mi-a fost scris, să n-am cui lăsa copiii ca să mă duc de vară la Constant., la București, să văz, poci face o zestre fetelor sau să mor. Lada încă nu să aude, nu s-a văzut și chiar d. Cuturie zice ca să-ți scriu să cercetezi și să iei cuvenitele măsuri ca să prididești pierderea.

Ei, frate, dacă ți-ar fi și ție vrăjmași inemicii copiilor tăi și ai mei, apoi de ce ai dat bună ziua lui Boliac? Dar tu ești ziua, noaptea cu dinsul. Fă cum știi, că eu le-am pus toate înainte. La toate vorbele mele ai venit totdauna, dar n-ai vrut, nici nu vei să mă ascuți niciodată. Fie pacea Domnului cu toți și cu noi!

Să auzim de bine. A revedere,

Maria ta

Colecția George Potra

Nr. 3

Hio, 31 ghenarie 851, în 12 februarie

Scumpul meu frățior,

Frusinichii îi este mai bine. S-a sculat din pat, să coboară și la masă. Aci este și a fost toată iarna cea mai frumoasă primăvară. Domnul să binecuvînte pe Aali și Reșit-pașa și pentru Hio. Ce climă bună! N-are a face clima din Italia pă lângă Hio. Și vara trebuie, și zic și locuitorii, că este răcoroasă această insulă pentru că este ocolită de guri și este mai totdauna vînt. Eu știu că de nu mă trimetea acei oameni la Hio, adecă de nu veneam eu, căci eram liberă să rămii unde îmi plăcea și atunci și acu, de nu veneam zic, era să fie copiii acum fără mamă, dar clima de aci m-a restabilit binișor.

D. Tell s-a mutat ieri în casa domnealui, după cum ți-am scris în tre-cutele scrisori. Frate, crede că n-ai avut și nici nu ai mai al dracului vrăjmaș ca pă acest om. M-am silit și mă voi sili să-l menajez, căci este primejdios. După cum îmi scrii tu, n-are morală, n-are religie, n-are nimic sacru. Mi-e silă să-ți scriu în cite l-am prins fals. Invidia îi pune cap în gradul în care a ajuns dușmănia și invidia, de a-i avea o nevastă de 20 ani, fete ca soarele de frumoase, pentru că poartă numele tău, n-are pentru dînsele decît tot ură. Acu, s-a pus cu cei 2 din Constantinople, Hristofi și Pleșoianul, să te sape la turci. A profitat și ei din nevenirea ta la Hio să te numească la turci hain;

că ei au făcut gratificație și leafă ție și tu nu-i stimi și n-ai încredere întrînșii și c.l.t.

Eu, însă, am scris vizirului și lui Aali, găsind pricina, că fiindcă așa mi-a fost partea să fiu tot singură și bolnavă, pentru că bărbatul meu își pornise și bagajul ca să vie la Hio, văzînd însă că compatrioții lui din Paris, înțelegi cu vreo cițiva din Constant., au devenit renegați principelor Proclamațiilor de la 48, iunie 9, și cer o Românie mare, văzînd bărbatul meu că nefiînd un om în Paris și în Londra ca, din vreme în vreme, să lumineze pre cei din camere și parlamente, că cu reclamațiile și declarațiile acestor nebuni o să aducă pre toți și pă toate în paralizie, atunci ai hotărit să rămii și această iarnă departe de copii. Le zic că pentru mine nu este o surpriză dacă iarăși ai uitat copiii, nevestă, stare și tot, ca să stăruiești pă cit poți să se realizeze autonomia și integritatea. Așadar, fiindcă bărbatul meu este mai mult devuat patriii și Turcii decît copiilor lui, fiind tot bolnavă și singură, îi rog din suflet să-mi dea pe părintele Șapcă aci, să îl am în locul tău.

Am scris astfel, că-n paza scrisorii mele este dorința de a avea pă venerabilul preot, iar nu că știu calomnii și îți caut scuze.

Este o săptămînă de cînd le-am pornit la bunul și unicul amic mr. Diufur (cărui tu nu-i mai scrii deloc, și cit îi ești dator!), o să le ducă singur. Vizirul îl cunoaște ca amic al nostru. Să văz ce răspuns o să am.

Tu însă, frate, ai făcut și faci prea rău că n-ai scris nici măcar un mulțumim lui Aali și Reșid-pașa. Dar, dacă le vei scrii, apoi vezi să semene cu ce le-am scris. Facă Domnul să găsească a mă împrumuta 2.000 franci, ca să ți-i pornesc peste vreo 15 zile.

Ascultă, frate, te rog serios, prea serios, să-mi faci 5 medalioane cu portretul tău, întocmai ca cele ce ai trimis copiilelor, dar negreșit, auzi, frate, să nu avem vorbe. Te rog cu lacrimi, te rog, te rog!

A revedere, a revedere,

Mama

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.945

Nr. 3bis

Hio, fbr. 7/19, 851

Frățiorul meu,

Aseară primii scrisoarea ta de la 27 ghenarie, nr. 38. Cite îmi scrii pentru stare și imputerniciri sînt socoteli sănătoase, și mulțumesc lui Dumnezeu că în toate urmările mele și în scrisuri n-am greșit. El m-a inspirat, m-a povățuit, m-a condus cum pînă acu am scos-o bine la căpătii în toate. Să nu ne lase nici de acu înainte.

Este o lună mai bine de cînd am răspuns întocmai după cum îmi scrii și, prin urmare, planul domnului Știrbei n-a reușit. Fii odinit, că dacă nu voi face bine copiilor, rău sper că nu le voi face.

Eu sînt iarăși bolnavă. Domnul să-și facă mizericordia lui cu copilașii noștri. Frate, dacă vei ca copiii tăi să aibă mamă și să nu rămîie și orfani, după cum sînt săraci și străini, apoi fă cum vei ști și vino la copii. Eu nu mai poci duce o sarcină așa de grea singură, și mai cu seamă apostasia lui Ienă-

chită, jalea de a-l vedea crescînd fără nici o învățătură, fără tată este, frate, este de ce să nu mă mai însănătoșez, este de ce să mor. Aveam de gînd și hotărîsem ca la martie să mă împrumut și să-l duc la Atena, să-l pui în pensionu lui Papadopulo. Acu nu știu ce să fac mai întii: să-i îmbrac pă toți, cămăși nu avem, haine de vară trebuie, doctor, spițării, Sofiii bani, [lui] Gheorghiaide, cărui sint datoare 640 sfanți, și de nu aveam acești bani și 50 # de la Rucăreanu, putrezeam în Brașov. Acest Costache Gheorghiaide zace în București și trebuie să-i trimiț și lui măca[r] pă jumătate bani; 20 # ce m-a împrumutat la Vidin bietul căpitan Marcu, el a murit, și zapi-sul meu a trecut la clironomii lui, care mi-a și tras poliță cu 11 zile soroc.

Nu mai zic nimic de martira și angelu meu Zmărăndița, ce zace pă coaste, și copilașii să culcă și să scol flămînzi în frig, și la Sfîntul Gheorghie o să-i dea și din casă afară. Ah, Doamne, fie-ți milă de dînșii și de mine!

Acu, însă, le las toate. M-am rugat de guvernorul să-mi împrumute 9.000 lei, dîndu-i pă 6 luni leafa, adecă pă lună 1.500 lei să ia el și 1.500 să-mi rămîie. Mi-a făgăduit; era să-i aducă azi, dar văz că nu mi-a adus nimic. Facă Domnul să nu-și ia vorba îndărăt.

Scrisei dom. Nigulici; l-am rugat să îmi scrie pă loc cînd o să bine-voiască frații tăi din Brusa a-ți trimite bani, ca să-ți trimiț și eu tot în acel timp, după ordinul ce mi-ai făcut în ultima scrisoare. Voi urma la cite îmi scrii și mă voi sili ca să-ți trimiț cit voi putea mai mult. Să te lumineze Domnul ca să vezi ruina copiilor și mai virtos a lui Ienăchiță și să hotărăști să vii la copii, căci eu din parte-mi îți spui că, cu toată dorința ce am a-ți trimite bani cit de mulți, văz însă cu părere de rău că nici moartă, nici vie n-o să mai poci a-ți trimite și alți bani, pentru că aci se face cheltuială în care ai putea trăi și tu, frate, prea bine. Ceea ce îmi va prisosi, după 6 sau 7 luni, o să-i consfințesc a strînge acest băiat după ulițe. Nu pot să hotărăsc a-l vedea ștregar. Am vegheat pentru acest copil cum n-a mai vegheat mamă; mi-am dat osteneală, singe, viața pentru băiatul meu, iar nu pentru un copil ce de va merge tot așa o să mă blesteme toți ciți vor intra în relații cu dînsul cînd va fi mare.

Lada a sosit la Smirna, primii socoteala portului și doanii—este de 5# și 1/2. Dacă te va lumina Domnul să vii la copii, apoi să știi că de la Sira, din Grecia vine în toată săptămîna vaporu austriac aci la Hio. Prin urmare, să iei bilet pînă la Sira, și de acolo vii în 10 ore la Hio cu batelu austriac. Aci o să desbarci la ziuă, iei nume că îmi ești frate. Agentul îmi este amic. Te aduce la campania ce ocup, fără țeremonii. Eu tot sint de părere să îți incognito pînă vom vorbi împreună.

Dom[n]ul Tell s-a mutat, sint 10 zile. În acest timp mi-a dat 2 vizite și a mîncat o dată aci. Ienăchiță merge, în toate zilele, la domnealui de la 7 ore dimineața pînă la 12. Atunci merge iar feciorul meu și îl aduce acasă. Mi-e frică și de învățatura ce îi face, dar ce să fac.

Doamne, ori adu pe Eliade, ori ia-mi viața. Asta zic și cer în toate zile[le] de la Dumnezeu. Văz că a doua o să mi-o dea Domnul, căci m-a întors boala, fie numele Domnului binecuvîntat.

A revedere, frate, a revedere, dar eu nu mai sper! Așa mi-a fost scris. Să auzim de bine,

Maria ta

Scrisoarea către domnul Zosima am primit-o pă loc. Dar cînd vei să meargă scrisorile tale la Brusa, curînd, află că le retarzi cu 10, poate și 15 zile, adresîndu-le la mine. Prin urmare, este mai bine să le adresezi lui Costache la Constantinopole, căci și eu tot lui am adresat-o.

Medalioanele, frate, te rog cu lacrimi, medalioanele să fie 5. Negreșit, frate, medalioanele.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.452/3

Nr. 4

Hio, fbr. 13/25, 8511

Scumpul meu frățior.

În minutul ăsta am primit scrisoarea ta de la 7 fbr. nr. 37. Ai dreptate să fii supărat de cele ce îți scriam pentru trimiterea pă toată luna de la 12 pînă la 15 #. Ai dreptate, dar ce să fac? Muierea e tot muiere și în ziua de Paști. Nu pricepi tu, dragă, că era dorul tău și-apoi necazul, disperația că nu mai vei să vii la copii? Dar lasă astea. Cînd ne vom mai vedea, ne împăcăm noi.

Cum ți-am scris și în scrisoarea trecută, eu sper să-ți trimiț, pă la sfîrșitul lunii, mai mult și de 70 și de 100 #, dar ca să potrivesc să-ți vie bani mai tot într-un timp cu cei din Brusa îmi este peste puțină.

Costache peste mai 2 luni de cînd îi scriu mereu, și el nu îmi răspunde. Este bolnav sau lenea pricină, nu știu, căci minios nu poate fi, n-are de ce.

Am scris lui d. Negulici 2 scrisori ca să mă înștiințeze cînd o să binevoiască domnii din Brusa a-ți trimite bani, ca să-i trimiț și eu tot atunci banii ce poci să fac pentru cheltuiala drumului. N-am încă nici un răspuns. Ce poci face mai mult?

Eu sper să-ți trimiț la sfîrșitul lunii 2.000 franci, din care vreo 300 franci sînt curat destinați pentru comisioane pă seama fetelor, căci sînt din pensia ce au ele de la mama.

Oaspătul, cum ți-am mai scris, s-a mutat de aci, sînt 18 zile. În timpul ăsta a mîncat de 2 ori la noi, și aseară mi-a dat o vizită. Vezi că sîntem bine, dar în rezervă.

Frățiorule, fă cum vei putea, toată silința puneți-o să pleci cît mai curînd, să vii la copii. Eu sînt d-a capo bolnavă. Pensia mi-am zălogit-o pînă la sfîrșitul lui august. N-o să mai poci să-ți trimiț mai nimic, căci cînd voi mai fi stăpînă pă pensie, dacă voi avea zile, trebuie să duc negreșit pă Ienăchiță la Atena, la Papadopulo. Atunci, cui o să las fetele? Trebuie să le iau cu mine. Plătește pă batel 4 persoane ducere și întoarcere. Acolo, să șaz vreo lună pînă să va dăda băiatu pă cheltuieli grele; fă-i cite trebuie pentru pension; plătește măcar pe 6 luni, și să vezi că o să-mi meargă mai mult de 150 # într-o lună, leafa pe 2 luni, iar datoare, Doamne!

Să vii, frate, că numai atunci poate că voi fi și eu sănătoasă, copilul înțeleptit, economie în cheltuială și... și... Doamne, fă cum să avem pe tata mai curînd. Eu iarăși din așternut îți scriu. Mare minune de voi mai trăi

să te văz. Facă Domnul cum va ști că este mai bine pentru copilași! Eu sînt hotărîită la toate. Nu mi-e frică de moarte. Vie cînd va voi.

Citește toate foile, *Ju[r]nalul dă Constantinople*, *Echo de l'Orient*. O să găsești multe lucruri interesante pentru țara noastră. Fă-mi un sigiliu, o cruce cu coroana de spini.

Medalioanele, medalioanele, medalioanele să fi[e] 5, întocmai ca cele 2 ce trimeseși fetelor.

A revedere, frățiorul meu, a revedere,

Maria ta

Amatu meu tată,

Eu nu știu ce să-ți mai scriu decît tot cele știute. Te așteptăm, dragă tată, cu primăvara. Vino, tată, să te stringem în brațele noastre.

A revedere, a revedere,

Virgilia ta

Chio, 13/25 feb. 1851

Dragă tată, mai adineauri primii răspunsul tău la scrisoarea mea de la 28 dece[m]vrie. Fii sigur, dragă tată, că o să ascultăm bine consiliurile tale, o să urim din fundul inimii noastre urita răutate, o să ne ferim și mai mult decît ne-am ferit pînă acuma de oamenii răi.

Tu ai dreptate, tată, la toate cîte zici. Mama zice tot așa. Fii iar sigur, tată, că am știut să ne ferim de tot ce a putut să scoată cîte ceva ca să-și dea drumul elocvenței gurii. Dar cu toate astea, dacă i-a mers pînă într-acolo răutatea ca să scrie atîtea rele de buna noastră mămușoară, apoi, nu mai e nici o indoială că a scris și de noi. Lasă, tată, să facă ce o vrea! Dumnezeu, care le vede toate, o să-i răsplătească. E vreo trei săptămîni de cînd s-a mutat, vine prea rar, la opt, la nouă zile o dată.

Tătișiorule, după cum îți scrie și mama, noi avem cîțiva bani strînși. Așadar, cu poșta viitoare îți trimitem, dragă tată, și însemnarea de cîte lucruri¹...

Collecția George Potra

Nr. 4 [bis]

Hio, fbr. 28/mart. 12, 1851

Frate,

Primii ieri, deodată, 2 scrisori ale tale, una fără număr, cu data de la 5 fbr. s.v. și alta cu nr. 39, fbr. 6. În aceasta din urmă îmi scrii că bănuiești că ni să fur scrisorile. Eu nu crez, pentru că cît am fost în Smirna și aci în Hio nu mi-a lipsit scrisori de la tine decît vreo 3 sau patru expediții, și asta a fost pă cînd erai la Londra și o expediție cînd erai bolnav, căci așa și mi-ai scris, că boala te-a oprit de a-mi scrie la o expediție. Cît pentru scrisorile

1 Lipsește sfîrșitul scrisorii.

mele cătră tine, știu că de la iulie 850 și pină mai acu o lună nu am fost exactă. Cînd boala, cînd agonia, cînd speranța că ești pă drum m-a făcut să neglijez mai multe expediții.

Cît pentru scrisorile tale către cei din Brusa și Constant., și ale lor către tine, tu știi, poate să aibi mai multă dreptate. Și eu am început a bănuî pentru cele ce trimiți la Constant. și pentru cele ce mi-a scris ei și eu le-am primit, dar ce poci face? Domnul să mă scape de coresp[on]dințe, și crez că m-a și scăpat, pentru că pină teimen o scrisorică umplu o batistă de lacrimi. Am orbit de atîta plîns ziua și noaptea. Pricina atîtor lacrimi este necazurile ce mi le face Ienăchiță și jalea fetelor că nu văz nici o speranță că le voi vedea căpătuite cum merită bieteles fete și băiatu dus pe copcă. Duminică, la 25 ale curgătorului, a împlinit 10 ani (să trăiască, Doamne!); băiat mare, crește ca o bestie, de-abia îngînă buchele, și am cheltuit la dascăli cu dînsul 40 # în van. El numai cu tine s-ar fi făcut om. Doamne, de ce nu am cu cine să ți-l trimit? Căci eu mi-am pierdut speranța că o să mai vii la copii. Cu ce o să vii?

Ieri am avut scrisoare de la Costache și d. Negulici. Amîndoi îmi scriu că nu este nici o speranță de la frăția din Brusa, că ei s-au desghinat cu totul. Eu nu am de unde să-ți trimit mai mult decît 1.500 franci. Acești bani o să[-i] iau împrumut cu dobîndă groasă. 1.500 franci ție, 1.500 lei Sofiei, haine copiilor de vară, toate aste îmi iau 1.500 lei pă toată luna, pină la sfîrșitul lui noiembrie viitor. Apoi să mai am speranță c-o să mai vii la copii?

În toate scrisorile mele îți scriu că la sfîrșitul lui febr., adică azi, o să-ți trimit bani, și iată pricina pentru care nu ți-i trimit. Guvernorul mi-a promis singur că o să mă împrumute; este o lună de atunci. M-a purtat cu vorba, și azi mi-a spus că mai tîrziu, da, iar acu nu se înlesnește. Mai am speranță la fostul guvernor, care mă iubește ca un tată, dar are multe necazuri în zilele astea, are mai mulți copii bolnavi de pojar, i-a murit și cuseru lui, au jale. Prin urmare, îl mai las vreo 3—4 zile... și-apoi, de nu voi face de la dînsul, pui argintăria amanet la vreun negustor și, cu ajutorul Domnului, miercurea viitoare îți trimit 1.500 franci. O să te umplu de mană. Din ei ce să faci mai nainte? Să plătești datoriile tale, cele străine, să tipărești *Istoria revoluției*, *Regenerația*, cămăși, sau să faci drumul ca să vii la copii, luînd Italia în lung și în lat? Nu, frate, eu nu mai sper că o să te mai văz în astă lume. Prin urmare, iartă-mă și Dumnezeu să te ierte, fie Domnul cu copiii și cu tine!

Democrația pacinică o primesc regulat, dar n-am putut citi mai nimic. Ți-am spus că am orbit. De la București n-am scrisoare de la noiembrie. Doamne, ce vor fi făcînd acei copii?

Oaspătul meu, cum ți-am mai scris, s-a mutat de la noi, azi este o lună, a mai venit în 3 săptămîni de 4 ori, a mîncat aci de 2 ori și deodată aflai că se află în Smirna. A plecat fără să spuie nimurui nimic, dar știi, s-a făcut deodată nevăzut. Cea mai multă parte din calabalic și l-a lăsat aci; asemenea și mobile cîte ș-a făcut. Aflai că la Smirna să face un congres. Actori sint: Alexandru și Radu Golescu, Hristofi și Pleșoianul. Cu acești 2 din urmă auzii că o să plece la Ierusalim și la Alexandria. Pă urmă, o să se întoarcă aci, iar d. căpitanul Hristofi, după ce o să primească 23.000 lei ce zic că le-a

făgăduit Aali-paşa pentru cheltuiala drumului şi datorii ale madamii Tell, o să plece ca să aducă familia excelenţei-sale general Tell.

Ceilaltă scrisoare fără nr. cu data de la 5/17 febr. este soră cu scrisorile ce scriai la 49 lui Costache şi Ştefanache, pentru mine. Dumnezeu să-ţi facă răspuns şi la alea şi la asta şi la cîte îmi vei mai scri asfel, că eu voi să mor în pace, nu certindu-mă. Dumnezeu ştie cîte am făcut de la ţiţa maicii mele pînă azi. El, în mizericordia lui, mă va judeca şi îmi va da după cum am făcut [în] viaţa mea de mamă. Atit ştiu, că acu, peste puţin, o să doreşti să mă aibi şi fie şi cu gilcevuri. Dar n-ai grijă că n-o să mai fiu cu voi, o să odinesc eterna odină. Şi poţi trăi, frate, în pace, unde vei voi şi cu cine vei voi, nici să te mai gîndeşti la mine; eşti văduv, eşti liber.

Maria

Domnul să-mi ajute să-ţi trimit miercurea viitoare bani, 1.500 franci. *Liga popolului*, cel mai frumos jurnal din lume, ce, a încetat, de nu mi-ai mai trimis? N-am decit pînă la nr. 4.

Frate, mulţi duşmani avem în toate părţile, şi mai virtos în Constantino[po]le. S-au pus cu intrigile ca să facă pă amici să ne taie pensia. (Vai de copilaşi, dacă vor reuşi! Căci eu nu mai sînt în stare să mai fac ce am făcut pînă văzui această pine în mîna copiilor.) Teamă îmi este că o să reuşeze, căci contribuieşte mult şi nevenirea ta.

Frate, pune des pîn gazete articole în favoarea Turcii şi a lui Reşid şi Aali-paşa. Este singurul mijloc ca să se ţie pensia. Pînă va da Dumnezeu să dai ochii cu dînşii, atunci ce ai pierdut în ţară o să le redobîndeşti de la Poartă [...]

Insemnează bine ce îţi scriu, frate, şi *urmează*. Trimite-le totdeauna cîte un exemplar şi fă-i să ştie că sînt scrise de tine. Ascultă-mă, frate, oricît de bine vei scrie pentru sultanul, guvernul lui, şi Reşid şi Aali şi tot Divanul, oricît de bine, zic, o să fie meschin în comparaţie cu meritul lor. Guvernul, aceşti oameni, angelul ăsta de sultan, crede-mă că n-o să trăiască 10 ani, şi împărăţia lui Dumnezeu o să înceapă din Turcia. Nu crede că mă face interesul sau că sînt transportată de intuziasm, nu, frate, cînd va da Dumnezeu să vii să le ceri voia să faci un tur în imperiul lor şi vei vedea virtuţi în guvern ce nici peste 100 ani n-o să le aibă creştinii Europei în toată democraţia lor.

Amatu meu tată, eu sînt sănătoasă şi te îmbrăţişez din inimă.

A revedere, tată, a revedere,

Virgilia ta

Dragă tată, pentru noi nu e altă fericire decît cînd vedem că scrisorile tale cătră mama sînt tinere, iar cînd nu, ce fericire putem avea noi? Nu, tată dragă, nu mai scrie aşa, dacă ne iubesti.

Tată, cu poştă viitoare îţi adăugăm şi noi leafa noastră, ca să-ţi iei cămăşi şi tot ce mai ai trebuinţă. Dar, tătişiorule, să zici că nu există banii aceştia pentru alte lucruri, decît numai pentru ce îţi trebuie ca să te îmbraci.

Tată, cu poştă viitoare avem să-ţi scriu mai mult. Noi sîntem sănătoase toţi şi te îmbrăţişem din inimă.

A revedere, pe curînd,

Eufrosina

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.484/10

Frățiorul meu, bine să fie cuvîntat numele Domnul[ui]!

Iată că trimisei azi, joi, lei turcești 9.050; îi pornii la Smirna, la domnul Cuturie, ca să-i facă franci și să-ți trimită polița plătită la prima vîstă, fără nici o cheltuială, cu curieru de la 27 mart. ce o să treacă pă la Smirna. Crez că acești 9.050 (pentru că am cumpărat beșlici, dînd 3%), o să iasă vreo 2.200 franci.

Tu ești stăpîn. Să faci cum vei voi. Eu însă zic [că] 1.200 franci sînt pentru datoriile tale, 300 franci pentru fetița noastră, *Regenerația*, 300 în acești bani sînt avuția Frusinichii și Virgilii. Îți scriu ele ce să faci cu dinșii. Mai rămîn de la 300 pînă la 400 franci. Aceștia, dacă îți prisosesc (pentru că, după cum îmi scriai, ai fi și primit bani de la Brusa), te rog să ne faci aceste comisioane, începînd a cumpăra mai întii de la cele ce sînt însemnate mai întii, și te vei opri unde să vor isprăvi 300 franci. Dar, te rog, frate, să nu rămîie aceste comisioane (dacă vei fi primit bani de la Brusa), căci ne sînt de neapărată trebuință.

A revedere,

Maria voastră

Acești 9.050 lei i-am luat cu dobîndă ovreiască și... și... (îți vor spune copiii odată) de la un grec. Mi-am zălogit tot ce avem. Și dacă voi avea zile, tocmai la noiembrie viitor o să fiu stăpînă pe toată pensia. Prin urmare, frățiorul meu, nu crez că o să mai poci a-ți trimite alți bani în anul acesta.

5 medalioane cu portretul tău

1^{lea}, un pieptene cît se poate mai des pentru mătreață.

2^{lea}, un [pieptene] cu coadă de ales cărarea.

3^{lea}, 2 perechi foarfece, unu mai mare, cel de-al doilea lung cît *degetul arătător* și cît să va putea mai ascuțit în virf (trebuie la cusături).

4^{lea}, 12 perii de dinți, înguste în păr, și nici moi, nici prea tari; 2 perii de unghii.

5^{lea}, 1 perie mică pentru netezit păr în cap.

6^{lea}, 2 șorțulețe negre.

7^{lea}, 2 boăluțe [?] albe cît ține gîtul, de un fel de puf.

8^{lea}, 6 bonete, mie linse, fără parascovenii, albe de *tul en soi*, simple de tot. Poate să coste pînă la 8 [s]fanți unul. Forma să fie în felul coafurii femeii cînd își face părul în bandă.

9^{lea}, 3 perechi pieptănași de бага, după forma ce o găsiși.

10 batiste de nas.

6 fularuri de nas, culoarele roșii și galbene.

1 pălărie *albă*, mie; 2, fetelor, cît de simple, numai să fie o formă ome-nească că nu poți să-ți închipuiești ce ciupercei avem.

Boanetile pălăriilor să fie toate după măsura aceasta.

A revedere.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.484/9

Domnul să fie binecuvîntat,

Mă aflu nițel mai bine. Poci să stau șazăînd în pat, iar nu culcată. Ieri m-am confesat, cu adevărat, la un simplu apostol al lui Hristos, preot de țară, ocolit de copilași și de toate necazurile lumii. Nu m-am împărtășit pentru că sînt mai bine.

Ah, cu ce ardoare rog pă Dumnezeu să-mi mai îmi dea nițică viață, să te mai văz, să-ți confiez pribegii noștri copilași. Atunci să iau ultima sf. cuminicătură împreună cu tine. Doamne, de m-aș mai vedea încă o dată stînd înaintea sacrelor taine alătura ta, ocoliți de copilași. Doamne, ce fericire! Și să vă las cu pacea Domnului.

Ah, vino mai curînd! Vino, și vino incognito, n-ai grijă. Domnul o să fie apărare și scutitorul tău și pă mare, în tempeste și în tot locul, cum a fost și pînă acu înainte; și mai curînd, cu Domnul, vino și n-ai grijă. Toți frații lucrează din inimă pentru dărăpănarea ta. Eu sînt mai mult de [cît] sigură că Domnul o să te înalțe ca să-i smerească pă dînșii, dar Eliade, fii și tu sigur, ascultă-mă, căci aceste ce îți scriu nu sînt de la mine, sînt de la Acela ce ne-a scăpat de la atîtea pericole, ce ne-a investit, hrănit și apărat copiii noștri și pă noi, sînt de la Acela ce a pus la Constantinopole pe cei mai înverșunați și puternici vrăjmași supt picioarele mele.

Ei, frate, ei știu de ce strigă. Sînt convi[n]și că Poarta o să ne despăgubească într-o zi și o să te umple de favoare, sau mai bine de dreaptă recompensă. Reșit mi-a promis-o de față cu toți copiii, și Reșit *nu minte*. Cu cît retarzi tu cu venirea, cu atît amîni această dreaptă recompensă și faci prea rău. Ție și mie nu ne mai trebuie decît o bucațică de pîine, și putem duce rămășița vieții cu mulțumire în sărăcia cea mai de istov. Dar copiii, frate, copiii! Creștinii ce ne-a confiat munca lor sînt datorii sfînte, nu trebuie să le trecem cu vederea, nici să lăsăm de azi pă miine. N-am reclamat stare de răpiri și hoții, nici am cerut ce n-ai avut, nici am vrut să secer unde n-ai semănat. Am reclamat o stare modestă ce ai făcut-o în 30 de ani cu sudori de sînge, folosînd pă nația ta și în profitul imperiului.

Foloasele ce a fost pentru nație, pentru Poartă ș-au dat fructul. Nu s-au pierdut nimic. Ce era pentru bieții copilași s-au făcut pradă inemicilor. Acu e crimă mare pentru ce mama să fie mamă și nu și ea inemică copiilor săi.

Oh, frate, fă bine și nu-i mai asculta, nu le răspunde, nu pomeni numele lor decît în rugăciunea ta, să-i ierte, să-i lumineze Domnul ca să fie oameni, iar nu fiare și tigri.

Mi-a scris și mie d. Negulici o scrisoare cam în stilul celui ce ți-a scris. Nici că am de gînd să-i răspunz, nici să o mai recitesc. D. Cuturie mi-a scris, sînt 15 zile, că dom. Zosima a acetat polița de 2.000 fr. ce i-ai adresat. Apoi, crez că cu 4.000 fr. (2.000 îți trimisei eu), te vei grăbi, dragă, ca să fii în brațele copiilor pă la sfîrșitul lui aprilie. Doamne, ce fericire.

Vino, frate, mai curînd, pă drumul cel mai scurt. Cu a doua scrisoare (de voi fi în stare să-ți scriu) îți spui la cine în Sira poți afla un credit de 20 # împr[umut]. Nu poci mai mult, că boala m-a costat; datoare sînt 9.000 lei și dau dobîndă groasă. Eu am 80 # legați în 80 de noduri, care sînt

hotărâți pentru tine numai la întâmplare, de nu-ți va plăcea să rămii în Hio, să ai cu ce te pune pă drum în orice moment vei voi. Mai au și copilele cite 20 #, care păstrează tot pentru această destinație.

N-ai grijă, m-am gindit la toate, și pentru toate m-am asigurat. Tu vino incognito, căci în numai chipul acesta o să vezi pă Reșit și, văzînd pă Reșit, merg toate curînd și bine. Eu am mijloc ca nici oaspele să te știe că ești aci cel puțin o săptămînă.

Să ajungem Sf. Înviere și Înălțare cu bine toți. Roagă-te Domnului să mai îmi dea nițică viață, să te mai văz, să te mai văz.

Maria ta

Colecția George Potra

Const., 1 ianuarie 1854

Scumpul meu frățior,

Ieri ai plecat, azi este Anul nou, să trăiești, frățiorul meu, tatăl meu, copilul meu, să trăiești în patrie liberă ocolit de copii, de nepoți.

Este vreo două ore, am luat copilașii toți și am ieșit să luăm nițel aer, căutînd urmele pe unde ai trecut tu ieri, căutam consolație la străinătatea în care am rămas, și cu adevărat am aflat. Venea spre noi o damă plină de grație. Cînd s-a apropiat de noi era Olga¹, frate, buna copilă, adorabilă soață și din cele mai bună amică, ca să zic mai bine, adevărata amică. Ne-am îmbrățoșat și am rămas pentru toată ziua împreună. Olga este cum ar trebui să fie toată lumea, adevărată inocentă întocmai ca pruncul ce poartă în sinul ei. Frate, după conversația ce am avut cu această copilă, m-am încredințat că soțul ei este de principele tale, care sint și cele ce trebuie să aibă tot românul. Cunoaște-te, înțelege-te cu această persoană, că o să faci bune treburi.

Acu văz că faimoasa și inferna societate a lucrat ca să nu vă înțelegeți împreună. Am înțeles, și ar fi un păcat pentru patrie să nu fiți bine împreună.

A revedere, frățiorul meu,

Maria ta

Scumpul meu amic, după vorba care am avut cu madam Eliad, am văzut cit este de rea lumea. Nădăjduiesc că de acu vei cunoaște pe soțul meu și că vei avea pentru dînsul dragostea care ai avut-o întotdeauna pentru familia mea. O doresc din inimă, fiindcă și eu sint bună patrioată și îmi iubesc țara mea. Isprăvește-ți fapta pentru familia mea, iubiți-vă acolo cum ne iubim noi acilea. Fii pentru soțul meu cum este madam Eliad pentru mine.

Amica domniiii-tale,

Olga Sturza

Copilașii toți te sărută din inimă. A revedere, scumpul meu Eliade.

[Maria]

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/3

¹ Hîrtia are o frumoasă monogramă, cu o coroană princiară deasupra, a familiei Sturza din Moldova.

Scumpul meu frățior.

Astăzi este 14 zile de când ai plecat, 14 zile și 14 nopți de când inimile noastre se consumă în diferite bănuieli și [pre]supuneri una decît alta mai triste și pline de dor.

Frățiorule, eu te rugam ca de la Andrianopole să ne scrii și tu mi-ai zis „de ce tocmai de la Andrianopole, și nu și de la stații? Oare poți să-ți figurezi (pentru un moment numai) la ce fel de viață am dus și ducem în această crudă tăcere? Scrie-ne, frate, mai curînd, scrie-ne la toate 5 zile, scrie-ne numai 2 linii, să știm cum te afli.

În *Jurnalul de Constan. Eco al Orientului* figurează un articol făcut de d. Diufur, în care zice că marșea trecută a plecat pentru Șumla d-nii: generalul de brigadă Tell, acompaniat de maiorii Christofi, Serurie și Cășoreanul. Lumea poate să creadă ce va voi, noi însă știm *pozitiv* că la amici n-au avut și nu au nici un credit. A treia zi dimineată, duminică, după plecarea ta, aceste patru persoane, acompaniați și de Melic, ca dragoman, se afla într-o sală în serascherat *pêl-mêl*¹ cu toată plebea. Astfel i-a găsit fratele nostru, ce să dusesse cu domnul Robini ca să-i facă un ajutor acestui din urmă d., la o afa[ce]re ce avea. Fratele, cu domnul Robini, a intrat pe loc la Refic-bei. După ce a terminat afa[ce]rea d. Rb², Refic-bei întrebă pe fratele nostru cu un ton de mirare și cam supărat: domnule Alexandresco, spune-mi, tinerii români care ne-ai recomandat și erau hotărîți să plece cu cumnatul d-tale au plecat toți?“

Fr[a]t[ele]: Toți au plecat cu cum[na]tul meu joia trecută, i-am petrecut pe toți.

R[efic]-bei: Ai greșală, unul a rămas.

Fr[a]t[ele]: Nu, au plecat toți.

R.-bei: Spune-mi numele lor!

Frat[ele]: d. Russo, Giuresco și popa Radu Șapcă.

R.-bei: Nu, ai greșală, mai este încă unul care se zice Tell.

Fratele zice: Nu, deloc n-am recomandat pe altul.

Atunci să scoală R.-bei și zice să-i aducă un protocol, întoarce la foi și zice: domnia-ta, d. Alexandresco, ai recomandat pe d. Zossima, Russo, Giuresco, *pertel* și Radul Șapcă Sachelarie. Fratele a eclatat un ris care n-o să-i treacă în etern și zice beifului țiindu-să cu mîinile de inimă: Nu-i așa, sinteți în eroare. Ați luat într-un nume două persoane; părintele Radu Șapcă Sachelarie este tot un nume al popii care v-am recomandat.

R.-bei: Aman, aman ce nume lung! Uite cum am făcut noi și am confundat acest *pertel* cu persoane ce ne roade urechile de o lună și acu iar îmi spun că așteaptă în sală. Atunci se întoarce beiful și zice unui scriitor să-l cheme pe Tell în casă, și cu o mînie plină de sațiu zise că o să-i dea ultimatul ca să-i lase în pace, căci nu mai trimit pe nici un rumân la Șumla; acei ce era de trebuință persoana lor la Șumla s-au trimis! Fratele văzînd

¹ Claie peste grămadă (fr.).

² *Robini*.

că o să fie tot umiliți generalul și maiorii cînd vor lua astfel de ultimatum (și în prezența fratelui) a zis beiului: Lasă, mă rog, să mă duc întîi eu de aci, și pe urmă fă cum vei voi. Fratele a și plecat cu d. Robini, lăsîndu-i pe toți 4 și cu Melic în sală, făcînd salute de disperție.

Luni seara am aflat că aceste 4 persoane, deși pleacă la Șumla, sfișie pe turci în lung și în lat, că sînt oameni de nimic și că și-au bătut joc de dînsii pînă a-i umili, dîndu-le numai cîte 500 lei de voiaj și alt nimic și că toate astea le-au făcut fratele nostru.

Eu am aflat și restul după ce fratele a plecat de la serascheriat.

Beiul i-a chemat pe loc și le-a dat ultimatumul, după cum îți scriu mai sus. Însă ei, văzîndu-să goniți, a urmat disperției în care se văzuseră. Generalul avea în sinul lui o petiție și o biografie (mult mai faimoasă decît a lui Gilom Tell¹) scrisă de d. Dufur și tot de dînsul îngrijită traducția în turcește, care s-a făcut la Bebec². Au hotărît să stea în pasajul lui Mehmet Ali-pașa și au reușit făcînd la tumbe, ca să meargă generalisim la Șumla. După ceea ce le-a dat de cheltuială, după plîngerile lor, se vede cît de cald le ține și recomandția ce le-a dat.

În *J[o]u[r]nal de Const[antinople]* mai figurează un articol al lui Ghica în maniera lui, adică să nu fie vorba mi[i]ne-poi[mî]line pã la ambasada rusă că signiatura dumnealui să pune alătura cu inamicul rușilor, mușcă pã tine și pã Tell.

Fratele mi-a zis că îți trimite articolul ca să faci negreșit refutația, și de nu vei să te subscrii tu, să subscrie fratele, și o publică cu voia sau fără voia redactorului tot în același jurnal.

Domnul Travi ți-a trimis o poliță la Const. ca să-i plătești alte socoteli și 451 lei, ce mi-ai zis că i-ai plătit în Chio. Această poliță a venit și mi-a adus-o de la redacția cărora sîntem datori plata jurnalului ce primeam în Chio. Eu am răspuns că cît pentru plata altor cheltuieli sînt gata a plăti, iar pentru acei 451 lei trebuie să mă înțeleg cu soțul meu, căci eu știu desigur că Eliade i-a plătit încă din Chio, și cred că trebuie să se fi întîmplat vreo eroare la care nu cred că bărbatul meu va fi fotiv?

15/27 ghenarie 854, nr. 1

Această scrisoare văd că o să devie un jurnal, o să scriu tot ce trebuie să știi și nu o să expediez pînă nu voi avea, primo, încredințarea că ai ajuns cu bine la Șumla, secondo, asigurarea că n-o să cază în altă mînă.

Astăzi avem 15 ghen., adică 16 zile de cînd ai plecat. Pînă azi și banii de-i aveam tot nu puteam să pui copiii în colegiu, pentru că vor să meargă copiii cu toate cusute și *marcate*, altfel nu-i primesc. Ca să se coasă toate aceste cusături, care să urcă pînă la 170 bucăți, fără mărci, trebuie să scoți sufletul copilelor. Prin urmare, am luat și o cositoare 10 lei pe zi (căci astfel este mai ieftin), și sper că pe la 20 o să fie gata tot, și pe loc îi duc.

¹ Wilhelm Tell.

² Bebec; cartier din Constantinopol.

Domnul Zossima, de la plecarea ta și pînă în seara [de] Sf. Ioan, a fost în toate zilele la noi. De atunci nu l-am văzut patru zile. Luni seara a venit să ia adio și să plece la Brusa (a și plecat cu c[ontele] Caragiay). Cînd a venit, l-am întrebat dacă d-lui știe prin cine ai trimis tu bani din Chio d-lui Travi. Mă pomenii că-mi zice că banii îi are dumnealui și că a uitat să ne spuie că polița nu s-a plătit. Destul de urită rolă am jucat eu în aceea că am zis la aducătorul poliției: Toți sint trup și suflet cu cocoșatu.

Cine știe cite calomnii vor mai scoate și din asta. Eu am scris pe loc la redacție, făcîndu-le cunoscut că eroarea a fost din partea domnului Zossima și că să vie să primească banii. Văd însă că o să avem pagubă. Tu ai dat lire 108. Domnul Zossima mi-a dat lire 125. La poliță nu se primesc decit 105 lire. Am mai avut pagubă la banii care mi-a dat d. Zossima în socoteala celor 1.975 lei. Am păgubit 48 lei. I-am spus, dar n-a vrut să o recunoască. Banii de la domnul Polichroniadi a rămas să-i ia fratele, dîndu-i biletul d. Zossima de 4.000 lei.

De cînd ai plecat am ieșit de 4 ori ca să-mi iau nițel aer.

A doua zi după plecarea ta eram cu toți copilașii aci la Petit-champ cînd deodată auz că mă strigă o damă: madame „Eliade“. Mă îmbrățișează, mă sărută, plînge. Era Olga. Ne-a dus la dînsa la Hôtel d'Europe. După multe explicații, ea a văzut că intrigile au reușit la bărbații noștri să nu fie bine între dînșii și că o să fie o fatalitate pentru soțul ei ca să nu fie bine cu tine.

M-a rugat să-ți scriu pe loc ție, și-am scris în ziua de Anul Nou felicitării și puține linii pe care le-a citit și Olga. Ți-a scris și ea în scrisoarea mea și m-a rugat să scriu și lui Sturza. I-am scris și lui în felul biletului ce scrisesem Olgiei, pe care îl știi.

Ești destul de înțelept, destul de pățit ca să nu te iei după scrisori făcute pîn saloane, și să urmezi aceea ce face bine patriii și onoare ție.

Mai ascultă nițel. Roden ori Ghica este trup și suflet cu Sturza și cu toți Goleștii; Goleștii trup și suflet cu Ghica (nopti întregi au petrecut în casa [în] care m-ai lăsat la Bebec și în casa unde ai lăsat pe Marcudier scriind, puind la cale Românii mari și regate). Cu aceste scrieri a plecat Arăpila la Paris, Ghica aci, și Alexandru Goleșcu Albu s-a strecurat cu Tell la Șumla sau pîn Rumeli[a] cu propagande. Să zice că nu avea pașaport și că s-a iconomisit cu pașaportul lui Alexandru, fecioru, servul tuturor românilor, și este prea probabil pentru că acest serv a venit în ajunul plecării lui Tell, cerîndu-mi vreun ajutor, și i-am dat, și zicea că este gata a pleca a doua zi. A doua zi a plecat Alexandru Albu, și servul a rămas și pleacă 10 zile mai tirziu, scoțîndu-și d-a capo pașaportul. Ziserăm trup și suflet Ghica cu Sturza și cu Goleștii. Goleștii trup și suflet cu Tell și rău de moarte cu Sturza. Tell amestecat pînă în git în politică și actualele lucrări ale Goleștilor, la care lucrări planurile lui Ghica fac baza politicii, și apoi Tell rău cu Ghica, și acesta din urmă, în diavolescul lui articol (din 19 ghen.) îl pune alătura cu tine și vă încrimină pe amîndoi, ca să nu te poți apăra fără să aperi și pe Tell. Și de-l vei apăra pe Tell, apoi să scoată mărturia că tu ai zis *minciuni*, atîtea rele de Tell și prin urmare și de dînsul.

Of, frățiorul meu! Să nu care cumva să te împaci cu *niciunul din acești oameni*. Păzește-te ca de foc, căci toți sint uniți, care de față, care în ascuns,

care fără să știe, uniți însă toți în ura care îți poartă și în dorința de a te surpa din creditul românilor și al turcilor. Nu, frate, să nu te unești, fă-ți singur-singurel toate cite Dumnezeu și experiența te va învăța să faci, și bine o să faci (chiar și lor mai târziu). Ca să ajuți nenorocitei patrii, ca să o scapi [...], fă toate mijloacele să-i trimiți Omer-pașa pe toți îndărăt să să plimbe pe la Grand-Cham. Scapă, frate, scapă țara de astfel de propagandiști păcătoși care n-au lucrat decît pentru ruina țării, atît la 48, cît și pe urmă, și acu și mai rău.

Refutația la acest articol să o faci și să vorbești numai de tine, fără să aperi deloc pe Tell. Să nu-l subscrii tu; lasă-l să-l subscrie fratele (și este și mai bine ca să aibi și tu încă o dată dreptul să mai faci refutație, să le trosnească urechile).

Marcudier mi-a zis că după scrisorile ce a avut din Paris, guera generală peste două luni este mai mult decît sigură. În capul oștirilor franceze este fiul lui Jeronim Napoleon; 40.000 stau gata la Marsilia. Marcudier a plecat la Paris; zicea că vine la martie aci, înrolat în armata franceză.

Gubernul de aci a oprit de a pleca Clapka¹, Zeze² și Caragiai, zicîndu-le că este prea probabil să-i ampoloazeze peste 20 zile. Zeze însă va mai bine să vie cu armata franceză, la Dunăre, decît să se ducă în Asia.

18 ghenarie, luni

În sfîrșit, primirăm azi o scrisoare de la tine cu data 5 ghenarie, de la Baba-Escisci. Ne-a adus-o un iudeu ce ne-a spus că te-a văzut în persoană. Binele și bucuria ce ne-a făcut, ca să poți a-ți închipui, trebuie să ne amî și să ne dorești pă cît te adorăm noi și te dorim. Dumnezeu să-ți dea tot bine. Scrie-ne des, frate. Scrie-ne des. Zici că ai întîlnit pe uriașul renegat. L-ai învins și i-ai trecut înainte. Domnul să-ți ajute să învingi pă toți renegeții, însă nu uita, frățiorul meu, că pă toți învinșii trebuie să-i trimiți a-și duce omagele lor și la S. Poartă.

Să lăsăm gluma. Flota toată s-a întors în Bosfor, ambasadorii fac pe furioșii, și se zice că retartardul de a ieși în Marea Neagră n-o să fie decît prea puține zile, pînă se vor [a]proviziona (și ce scumpete a făcut acest [a]provizionat).

Joia trecută a plecat Alexandru feciorul, valetul românilor. Cu dînsul ți-a trimis fratele nostru o scrisoare în care ți-a pus și articolele din jurnal. Ți-am trimis și eu un plic cu scrisoarea mea și cu scrisori de la toți copiii. L-ai primit? Scrie-ne dacă [l-ai] primit sau nu.

Îți pusei în acest plic și o scrisoare de la Paris. Cine a adus-o nu știu; a dat-o slugilor, jos în cuhnie.

Eu încă n-am făcut nici o vizită, și Domnul știe dacă voi face sau cînd. Cu Olga nu cred să ne mai dăm bună ziua în viața noastră. Ea s-a luat după povețele lui Ghica. El este doctorul ei, moașă, naș și tot. Eu m-am tras zi-

¹ György (Georges) *Klapka* (născut la Timișoara 1820, mort la Budapesta 1892); general maghiar; ia parte la revoluția de la 1848—1849 din Ungaria; apreciat de Kossuth în timpul revoluției; exilat; membru din partea emigrației maghiare în Comitetul secret de la Londra; partizan al unei confederații a statelor dunărene; la 1867 reîntors în Ungaria; autor a citorva lucrări istorice importante, tipărite între 1850—1887.

² Ianoș *Czeze* (*Czecz*, *Czetz*).

cîndu-i că prezența mea nu cred să o interese[ze], și ea nu s-a afectat așa mult de lipsa mea. Acu, ca să-i zic că este cu adevărat și mojică, rămîne să nu-mi întoarcă vizita. Eu i-am dat 2 vizite. Cînd a născut, stăpînirea a avut grijă să trimită pe intimul amic albărbatului ei, Tefic-pașa, să se informe[ze] de sănătatea ei și să-i puie la ușă cavași de onoare.

A revedere, frățiorule, a revedere pe curînd.

Maria

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.451/1

14/26 ghenar 1854, Const.

Cînd dintr-o familie așa de numeroasă te vezi la bătrînețe rătăcind din țară în țară de 6 ani, cînd vezi în toate zilele mii de oameni și nici un amic, nici unul din ai tăi, cînd tot ce ai avut mai scump (și decît pe Dumnezeu) te-a părăsit de mult, cînd tot ce mai ai și acel tot îl numesc copilașii tăi, scumpul nostru tată, cînd acest adorabil tată îl știi în mii de pericole și d-ai avea pe toată ziua novele de la dinsul, tot nu ți-ar fi destul, apoi închipuiește-ți, scumpul meu soțior și tată, închipuiește-ți viața în care trăim de cînd ai plecat. Oh, sînt 16 zile lungi și 16 nopți eterne de cînd nu avem *ad litteram* nici o știre de tine. Ai putut să fii așa de crud să nu ne scrii deloc? Doamne, mai bine să fii crud, cruzime și indiferență decît vreo altă nenorocire! O, ce tristă și amară consolatie...

Ți-am scris o scrisoare lungă, dar aștept plecarea d. Zossima ca să ți-o trimit. Voi să am toată siguranța că nu va cădea în mîini inemice. Te rog dă-ne o adresă *sigură* ca să punem pe plicul tău. Pe copii încă nu i-am pus în colegiu. Pricina este că trebuie să fie toată zestrea cusută, marcată și spălată și să-i duc cu toate complete. Cos copilele ziua și noaptea dimpreună cu o coștoare și sper că pe la 20 sau 25 ale corentii o să fie stabiliți.

Doamne, ce mai de bani s-a dus și ciți o să se mai ducă. Sănătate! Tata să fie sănătos. Oh, să fii, tată, frate, soț și copilul meu, să fii sănătos! Știi tu că înaintea icoanei Domnului și Mîntuitorului nostru stă permanent în genunchi cînd un copil, cînd mama rugînd pentru tine? O, Dumnezeu o să-ți ajute și acu.

A revedere, a revedere, Domnul cu tine și cu noi! Să auzim de bine.

Maria

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.013

Nr. 1

[Constantinopol], 19/[31] ghenarie[1854]

Frățiorul meu,

Trebuie să-ți scriu și urmarea cu istoria Olgii, după biletul ei zicîndu-mi că este amalată în așternut și că dacă o iubesc ca mamă să mă duc să o văd. Mă dusei. Cu adevărat este amalată. A înțeles toate intrigile, a expediat pe moașă, a dat ordinele sale în casă și îmi zise că dacă va putea o să se debaraseze și de nașul, adică de Ghica.

M-a rugat sărutându-mi mîinile, să-ți scriu, să te înțelegi cu soțul ei, căci ea s-a persuadat de toate intrigile și vede pe soțul ei că este departe a le înțelege. Și pe loc mi-a citit o scrisoare de la bărbatul ei din Andriano-pole în care îi zice: „Scumpa mea, tu știi cît îmi sînt amici acei ce au fost amici părinților tăi și unchiului tău. Tu știi cîtă amicitie am simțit pentru familia Eliade și pentru acest om pe care eu l-am privit ca un român rar și de mare folos chiar patriei mele Moldova.

Cu aceste idei am plecat de lingă tine, ți-am primit scrisoarea pe la jumătatea călii drumului pînă la Andrianopoli. Aveam o bucurie să ajung pe Eliade și să-i dau scrisoarea md. Eliade. Cînd ajunsei la Andrianopole, mi s-au umplut urechile de calomniile ce mi-a făcut Eliade. Grozave calomnii, și a zis că va să-mi spuie tot, *că are de gînd oriunde se va duce, oriunde va sta, să mă calomnieze de toate manierele pînă va reuși să-mi facă atîta rău pe cît îmi voiește.* Tu vezi draga mea, că sînt silit să-i cer rezon la cea dinții stație sau oraș, și îmi pare prea rău să o fac mai mult pentru amicia ce a existat și există între familii.“

Pe loc am zis Olgii că cîte îmi citi despre tine nu îți seamănă deloc, că nu este de stilul tău și că tu n-ai fost niciodată calomniator, ci demascator. Că este mare diferență între a calomnia și demasca și că beizadea o să facă prea bine să aibă o deslușire înțeleaptă și amicală cu soțul meu. Sînt sigură că dacă și soțul d-tale aspiră sinceramente binele patriei, apoi înțelegîndu-se omeneste cu soțul meu, dorințele beizadele[i] vor avea rezultate norocite.

Vezi, frățiorul meu, să fii totdeauna în dreptul tău. Ce de cancanе, ce de intrigi și palpitații între renegați și cocoșați, să nu cumva să te înțelegi cu Sturdza! Ce o mai fi și asta? Tu ești înțelept, fă cum te învață *linia dreaptă*. Dumnezeu să le facă toate bune.

Îmi mai spuse Olga că știe desigur că Ghica peste puține zile pleacă pentru Țara Românească ca caimacam oficial, și la ăst post stăruiește mult Caning. Venii acasă și aflai schimbarea ministrului guerrii. Înțelesei pe loc de ce s-a întors flota în Bosfor ca să ție în respect pe acei ce nu voiesc pacea și schimbarea ministrului de guerră. Facă Domnul, frate, ca să găsești pe acolo oameni mai de înțeles și mai sinceri dreptei cauzi.

Azi sînt 19 zile de cînd ai plecat, și încă nu am scrisoare de la tine nici din Andrianopole, nici din Șumla.

Doamne, scrie-ne, frate, mai des și cu toată poșta.

A revedere, frățiorul meu. Îți promit să nu te mai ostenesc cu astfel de scrisori lungi. A revedere,

[Maria]

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.016

9/21 februarie 854, Const., marți

Poimîine, joi, la 11 corentului să face la serai logodna lui Ali-pașa, fiul lui Reșid pașa, cu Sultana, fica sultanului. Toată lumea crede că cu această ocazie trebuie să facă sultanul pe cuscrul său vizir.

Depeșele de ieri, luni, 8/20 corentului, au adus formal știri ambasadiorilor de aci că din Englitera și Paris ambasadorii ruși ș-au luat catrafusele, au plecat rumpîndu-și toate relațiile cu Franța și Anglia. Orșorof s-a întors din Viena mai fluierat, fără să poată reuși a cîștiga în nimic pe Austria, și prin urmare nici în Prusia n-o să facă nici o mană. Cu enormele batele ingleze ce au sosit ieri și au ținut drumul drept la Cnitos (unde se află flota toată) au sosit o mulțime de ostași superiori și de prima clasă ostași. Tot aceste batele sînt mai mult decît încărcate de amuniție. Din Paris și din Londra au plecat toți rușii, pînă și armiiile toate.

Fiul lui Știrbei se așteaptă dintr-un moment în altul ca să susție rebelul cu curajul și vitejia. Eu am ajuns în doaga Dudeascii (cu noblețea) cînd mă gîndesc la unii români și la vitejia lor.

Radu Rosset¹, din Craiova, comandă și el recruți în contra bunilor turci. De nu murea bietul Costică Bălăciano, apoi și el ajungea general. Dar îl luă Dumnezeu. Sînt 6 luni, bieții părinți!

Dumnezeu cu tine, cu toți și cu noi,

Maria.

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.014

Nr. 3

Const., 854, februarie 9/21

Frățiorul meu,

Ieri ți-am scris o scrisoare lungă. Fratele nostru ți-a pornit-o prin serascherat. Azi, cu ocazia plecării dom. Bert, ginerele unei amice, profitez să-ți mai scriu aceste linii și să-ți repet că singura speranță a noastră poate fi, după Dumnezeu, numai în omul despre care ne-ai scris în scrisoarea fratelui și a căruia caracter ni l-ai descris așa de frumos. Prin urmare, frate, tu nu trebuie să faci mari sforțe ca să cîștigi inima unui om așa de franc și loial. Frățiorule, fă cum să-mi scrii cît mai curînd că ai reușit. Cu omul care este așa de bine cunoscut de mai mulți ani de fratele amicului... fă așa cum dacă nu vei fi bine, cel puțin să nu fii rău.

D-ai ști cît plînge și se roagă de mine compania lui să-ți scriu că te roagă să-l cunoști de aproape. Zice că este cu totul din contra de ceea ce îl cred unii și că dorește din suflet să-i fii ca un părinte, dacă nu să poate, frate; nu fi nici rău.

Ochii Frusinichii a luat un caracter serios. De ieri pînă azi s-au împăienjinet, și mai nu mai vede, dar sper la Dumnezeu că o să fie trecător.

Copilașii toți te sărută, plini de dor. Olga, plină de (adevărata) amicie, îți trimite salutațiile ei. Primește, frățiorul meu, 3 potejalțe, 2 negre și unul colorat. Cînd va veni domnul Zossima, o să mă silesc să-ți trimitem mai multe lucruri.

¹ Radu Rosetti (1820—1868); fiul lui Dimitrie Scarlat Rosetti; serdar (1850); agă (1855); prefect de poliție al capitalei (1866), tatăl actorului Dumitru Rosetti (Max).

Alaltăseară, duminică, a venit poșta de la Șumla. De ce nu am avut scrisoare de la tine? Azi este 9 de febr., și noi nu știm nimic de tine de la 21 ian. Of, frate, scrie-ne des; scrie-ne cu toată poșta.

A revedere, frățiorule, Domnul să te ție sănătos și să-ți îplinească toate dorințele, în toate, și mie să-mi ia Dumnezeu viața în pământul dorit, fie și într-o ruină, cu capul pe o piatră. Doamne, auzi-mă!

A revedere,

Maria

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.451/13

Nr. 4

Const., 1854, febr. 16/28, marți

Scumpul meu frățior și tată,

Ieri, luni, cu o oră înaintea plecării poștei, primii scrisoarea ta de la 31 ian. Mă grăbii și-ți răspunz în pripă. Rezultatul scrisorii mele de ieri este: să-mi trimiți petiția ta către sultanul, în care petiție *lasă să fie oferirea cărților* ce ne-ai lăsat să-i dăm (și pe care nu le-am dat pentru că amicul fratelui a zis că trebuie să fie însoțite de petiția ta). Și tot în acea petiție să repetezi principiile tale, că sînt și a fost nestrămutate și ceea ce ești gata să faci pe viitor. Această petiție o să mi-o traduci Stavride în turcește, întocmai după sensul ei, și să-mi scrii tu dacă vei să o duc eu sultanului sau să o dea fratele amicului său, și amicul, cînd îi va veni bine, sultanului. Eu am mijloc să văz pe sultanul și să fac treabă pe loc.

Mă simt în putere, sănătoasă cînd este vorba de tatăl copilașilor noștri. O, am o energie neînvinsă cînd este vorba să văd dorința ta împlinită, și ce dorință. Doamne, să aibă copilașii mei pe bunul lor tată și să nu piardă sărmana patrie sfînta ei dreptate, compromițînd-o nebunii și plăpómării acea dreptate, ce cu atîta sudoare, cu atîtea jertfe ai făcut în 6 ani ca să aibă biata țară; dar, frățiorul meu, din punct în virgulă ai dreptate în cîte îmi scrii și trebuie să urmăsc astfel, dar ca să reușim trebuie să ne trimiți petiția *cît mai în grabă* și să-mi spui dacă vrei să o dau eu singură sau prin fratele. Dar cu cîtă energie trebuie să fim noi aci, cu atît și tu acolo. Deșteaptă pe căpitanul să vadă că acești oameni compromit *tot*, spune-i că sînt fatali și năbădăioși. Ferește-te, frate, ferește-te, pentru Dumnezeu, să nu te duci pe marginea Dunării. Treaba ta nu este marțialismul, a ta este pana. Scrie din Șumla și trimite în țară. Fă-te indispus pînă vom vedea ce vom putea face aci. Este mai mult de o lună de cînd tot spui fratelui și îi roz urechile că Rodin face minuni și el îmi incurcă niște politic ce nu put a nas de om.

Eu îți spui ție, Eliade, că dacă nu vom mîna treaba la sultanul, pe pace, pe rezel Rodin o să ia cîrma țării, și trebuie să ne grăbim. O, de ce nu este vreun mijloc să vii în Constantinopole măcar pentru 15 zile! Pe la Varna este scurtă calea. Tu ar trebui să dai petiția cu mijlocul care am eu, și să nu știe nimeni că ai văzut pe sultanul și, iarăși, dacă nu ești tu, apoi să o dau eu. Fratele, nu știu, ori că eu sînt prea iute, nerăbdătoare, ori că Costache este prea moale și încetinel; gindește-te, frățiorule, și scrie-mi.

Azi-dimineată îmi trimise fratele scrisoarea ta de la 27 și 28 ian. Ieri, în pripă, Virgilia ți-a scris niștele linii, azi iarăși mă grăbesc, că pleacă ocazia acu, la 10 ore. Frusinica încă nu este în stare să scrie, nici să citească din pricina durerilor de ochi. Era mai bine, dar plînsul ce a făcut pentru moartea fetei gazdei noastre, pe care ai cunoscut-o, i-a iritat dorul ochilor. O, de-ai ști câte am tras și sufăr. Blestemată țară și climă. Știi cât plătesc ocaua de carne, 6 lei, și că s-a întreit prețul nutrimentului și toate.

Rău ne-am înșelat noi și nu știu cum o să ieșim din adîncul ce am căzut! Ei, frățiorul meu! Speranță nestrămutată în Domnul, și El iarăși o să ne îndrepteze la liman bun.

Nu te dispera, frățiorul meu, nu te întrista. Inima-mi spune că o să ne bucurăm, crede-mă, frate, că o să ne bucurăm.

N-ar fi bine, frățiorul meu, ca în petiția ta să rogi tu pe sultanul să te scape dintr-o poziție așa de falsă sau să te numească aceea ce trebuie să fii, dacă voiește binele țării și al lor? Gîndește-te, frățiorule, tu știi mai bine. Dragă, cât au [*indescifrabil*] simțim mama și copiii, tineretea tatii pentru copii. Dragă, ce dulce, ce sfînt, ce etern este amorul patern și filial. Dumnezeuule, ce bine mi-ai făcut în ultimele linii din scrisoarea ta de la 27 ian. Dumnezeuule, ajută tatii să vază și de la nepoți dulcele îngrijii [ri] ce cere de la copii.

A revedere, scumpul meu tată și soț, a revedere. Fii cu speranță în Domnul, cînd ne iubim în Domnul, nu pot să ne facă rău nici oamenii, nici nenorocirile sărăciei.

A revedere,

Maria

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/21

Nr. 5

Constantinopole, 24 februarie 1854, miercuri

Frățiorul meu,

Astăzi veni domnul Giurescu și tot astăzi primii scrisorile tale nr. 6, 7 și 8. Nu poți să îți închipuiești întristarea mea de suferințele tale; de despărțirea și împărțirea copiilor, de neaverea și mizeria în care trăim. Apoi, ca să fiu în virful disperăției, îmi mai trebuia și malatia în care mă aflu.

Sînt 36 de zile de cînd s-a declarat un fel de anevrism în capul meu. Nu mai poci să scriu, să citesc, să mă pui în trăsură, nici să umblu fără braț. Cum o să-mi văd de copii, de alergături, de mutări, de împachetat și o mie de treburi, griji și necesități ce reclamă pe tot minutul ființa mea și îngrijirea mamei?

Ochii Frusinichii mă disperă, deboleța Virgilei mă sfișie; suferințele tale mă omoară. Dumnezeuule, aibi milă de străinătatea și sărăcia copilașilor noștri.

Sînt în pat de 8 zile. Alaltăieri mi-am luat sînge. Frusinica nu poate să scrie. Virgilia este ocupată pînă în gît. Eu de voi scri mai mult, cad

de amețeala capului. Mă mărginesc doar de a-ți spune că toate cite mi-ai scris le-am înțeles, le-am simțit și mă voi sili să fac tot ce voi putea, precum și fratele. Dar iarăși repet că o mie de alergături ale noastre și două mii de promiteri ale amicilor de aci nu fac cit o vorbă scrisă de la căpitanul că oamenii ce i-a trimis n-o să facă decit rău țării și tutulor amicilor.

Atit, frate, și să vezi cum li cheamă pe toți înapoi. Rodin speră la domnie. Azi a citit un amic într-o gazetă a Vienei că s-a și numit domn al Țării Românești, dar eu am mai auzit că Poarta a întors domnii numiți de la Rusciuc și Giurgiu, ca să vinză iarăși lămii pen Țarigrad. Eu nu zic că este afară din putință a se numi, dar sint mai mult decit sigură că o să domnească cit cioara în par.

D. Mağheru a venit ieri. Azi mi-a dat vizita lui plină de amicie și dor. Mi-a zis că abia apucă să vie la Șumla ca să se certe cu tine. I-am zis că pe mine nu mă sperie deloc cearta între doi amici a căror amicie este nepătată și că am auzit zicînd de multe ori pe soțul meu: „certe-mă dreptul cit va voi, iar untuldelemn al păcătosului să nu ungă capul meu“.

A venit însoțit de fiul său și de d. Iscovescul. Miine vine singur, și cred că cele ce o să-i vorbesc o să-ți placă, cum ți-a plăcut cele ce am scris Olgii; d. și doam. Sturdza vin mereu și mă consolă în malatia mea. Pînă nu cunoscusem pe d. Sturdza ziceam că mult a iubit Dumnezeu pe acest om ca să-i dea o astfel de soață. De cînd am cunoscut pe d. Sturdza am zis și vice-versa. Domnul să le ție fericirea pînă la sfîrșitul vieții lor și să-i ferească de scorpui și aspidе care simt plăcerea a dezuni.

D-ai ști cit te iubește și te stimă Sturza, și este sinceră stima și amicitia lui.

Umblă fratele cu argintăria să găsească 4.000 sau 5.000 lei ca să pot trăi pînă la sfîrșitul lui martie, și nu este putință să găsească, nu știu ce o să devenim.

Revoluția grecilor a făcut multă turburare în toate părțile și aci. 10 lei plătesc ocaua de carne din 3 lei și jumătate ce plăteam cînd erai aci. Te rog fă-mi vreun căpătii, cum să poci trăi și a ține bieții copii într-o viață mai de suferit.

Articolo sau refutația ce mi-ai trimis nu mi-a plăcut deloc. Par[că] ți-a fost frică de măriasa, ori fă-mi una demnă de criminalul Rodin, ori taci, dar pe asta n-o public.

Fii odihnit, frățiorule, că o să fac tot ca să văd dreptele-ți cuvinte și dorințe împlinite. Ține-te bine, să nu faci în *nimic* cauză comună cu oamenii de la 48. *Ține-te bine*, că ori vei fi aceea ce trebuie să fii, ori te vei întoarce la copilași. *Ține-te bine*, pune-ți și tu silința și persistința că căpitanul poate să facă tot.

Copilașii toți te sărută, plini de dorul tău și triști pentru mama lor. Oh, a revedere, frate, a revedere,

Maria

Scumpul meu frățior,

Cu poșta trecută ți-am scris de primirea scrisorilor pînă la nr. 8. Am fost unde a zis d. Giurescu să mă duc (nu știu dacă nu mi-ai scris și să nu mai spui nimurii cele ce am putea ști numai tu și eu), n-am făcut nici o ispravă cu bărbatul mamei, însă văd că mama mă asigură că ea va sparge orice intrigi și că ea este tot aceea pentru mine și familia mea și văzînd că n-a putut să facă pă soțu să dea ochii cu mine, chemă *poruncind* ca să vie fiul ei cel logodit și să mă explic cu dînsul. Dar tatăl l-a chemat pe loc, trimițînd 5 slugi unul după altul, zicînd că a trecut timpul de a se afla la biserică unde se aștepta cuseru. Atît avuse timp să-mi spuie bietul băiat că nu se poate să triumfe o asemenea calomnie și că soțul meu este curat ca luna în fidelitatea lui. Miine mă duc iară, Domnul să facă cum să văz pe tatăl și să reușesc a fi *dans le vrai*¹, dacă este om de princip, iar de va fi de sistemă, apoi puțină speranță.

Pe Ion² l-am pus, joia trecută, la 25 februarie, în școala de la Bebec. Îmi făcură socoteala pă 3 luni și 20 zile, adică pînă la sfîrșitul lui iunie stil nou, 1.800 lei. I-am dat 700 și trebuie să număr și pe ceilalți la sfîrșitul lui martie st. n. La Marița³ trebuie să dau încă 600 lei, tot la mai sus termen. Bani s-au dus toți. M-am împrumutat 1.800 lei, și nu mai am decît 500 lei; cu ăștia ce să fac mai întii? Malatia, chiria casei cel puțin 1.500 lei dați înainte? Simbria unui slugă? Încălțămîntea copiilor și alte?

O să mor, frățiorule, și de grija acestor și de disperția de a-ți scri tot prăpăstii. Dumnezeu, ia-mi viața. Mă îngrozește, frățiorule, starea în care am căzut, mă disperă obscurul avenir. Doamne, ce trebuință ar fi să poți veni tu pentru 20 zile măcar în Constantinopole. Ai vedea tu singur ce este în iadul ăsta și situația familiei. Ai vedea pă oamenii care trebuie să-i vezi și să te înțelegi cu dînșii *într-un fel*. Eu pînă acu nu văd decît că mergem ca orbii din prăpastie în prăpastie.

D. Magheru se arată foarte amic și frate, dar cu Ghica este ziua, noaptea. G[hica] l-a dus pe la toți ambasadorii, fără excepție, pe la toți consulii. Ghica face pă dragomanul. D. Magheru alaltăieri, simbătă, s-a înfățișat la S. Poartă, d. Magheru și numai cu Ghica, care a făcut pe dragomanul, după placul rodensesc. Ș-apoi tot strigă d. Magherul că eu îi sînt soră, că tu îi ești frate, că va unirea tuturilor românilor, să se bată toți pentru liberarea patriei, că nu pleacă de aci pînă nu va avea firman al sultanului că pă viitor va fi autonomia Patriii neviolată sub suzeranitatea Porții. Deva fi statornic în asta și nu o mai slăbi, apoi ai timp să vii tu aci, să faci ce este defăcut, să te întorci la Șumla și d. Mag[heru] să aștepte tot în Constanti[nopole].

Aș dori mult să vezi pă d. Mag[heru] pînă este aci, dar iarăși mi-e frică să nu fii tu pă drum cînd va fi d. Mag[heru] pă drum sau în Șumla. Însă să știi că nimeni, nici d. Mag[heru], nu mai vin în Șumla decît pînă

¹ A nimeri; ca să-ți spun drept (fr.).

² Ion (Ienăchiță), fiul lui I. Heliade.

³ Maria (Marița), fiica lui I. Heliade, internă într-un pension francez la Constantinopol.

Varna. Acest drum este sigur, acu mai sigur și decât pă uscat. D. Mag[heru] a venit din Viena cu o escortă de militari ingineri și destul de marțiali; pină va veni în Șumla o să fie escortat măcar de 100 români și moldoveni. Să fii însă convins că îți este amic și va să lucreze cu tine.

Ghica i-a făcut un articol *nec plus ultra*¹, și s-a tipărit în gazeta *Echo d'Orient*, martie 9. Ginerele Catinchii mi-a zis să-ți scriu să te ții în toate astea la o parte, să nu-ți pui signatura cu nici unul; să fii cum ați vorbit. Aci să crede, după fața ce a luat politica, că și la X-brie viitor [...] tot în țară o să fie! Doamne, scapă-ne! De la domnul Grădișteanul ai 3 scrisori sau două. Ți le trimiț când voi avea sigură ocazie.

Copiii sînt sănătoși, Frusinichii îi este nițel mai bine la ochi.

Cum regret că nu mă iartă durerea sau amețeala capului să-ți scriu o scrisoare de 7 coale, aș avea ce să-ți scriu și de ris și de indignație.

A revedere, frățiorule, a revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. ino. 1.451/23

Nr. 8

Constantinopole, 1854, mart. 1/13

Frățiorul meu,

Astăzi primii scrisoarea ta nr. 9. Văzui cele scrise, m-am intristat amar de situația ta, dar suplimentul scrisorii ne-au umplut de bucurie pe toți. Curaj, frățiorule, curaj, iarăși repet, nu te deconcerta deloc, chiar de vei vedea și pe Rodin în capul mesii. Este pentru ca să-i trîntească Dumnezeu, totmai când cred că a pus pe Eliade supt picioarele lor. Crede-mă, frățiorul meu, că o să-i vezi căzînd cu toți ca merele putrede de vîntul răsăritului.

D. Magheru este pină acu amic sincer tuturor și al tău cu deosebire. El este cu inimă curată, crede pă toți că sînt cum ar trebui să fie și să fi fost. Venerabil bătrîn în felul lui. Mi se sfișie inima cînd mă gîndesc că o să dea în groapă însoțindu-se cu astfel de oameni fără Dumnezeu, fără nici un principiu. Domnul să-l lumineze să nu puie în plug cu dișii, ci să-și facă treaba singur cum doresc ca și tu să nu te aliezi *întru nimic* cu astfel de oameni. Nu, frate, ține-te ferm în ceea ce ziceai totdeauna, că cu oameni de la 48 nu mai faci cauză comună întru nimic. Ține-te de acest princip dacă vei să-i faci patriei bine și tu să fii (poate curînd) desigur cel mai distingt om al țării și al S. P.

Cum a venit domnul Giurescul și mi-a spus că vei să mă duc la mama și să mă explic cu soțul ei în pricina răcelii lui asupra ta, am fost pe loc. Mama a fost de toată politețea și bunăvoință pentru mine, dar soțul a refuzat de a mă vedea. Mă mai dusei și alaltăieri și, refuzîndu-mi iară de a-l vedea, i-am scris un bilet pe loc, zicîndu-i că trebuie să-l văz pentru că aceea ce voi să-i spui este grabnic și îl privește.

¹ De neîntrecut (lat.).

Atunci a venit soața, m-a luat și m-a condus la soțul ei. I-am zis că a începutul chestiilor Mencikov¹, soțul meu ți-a scris să nu uiți că la Chio se află un om exilat și uitat de cei ce trebuia să ție mai alfel asemenea oameni, care a sacrificat tot ca să demaște inamicul comun și toate drăciunile lui, și fără vegherile și abnegația acestui om nu știu dacă toate jurnalele și chiar cabinetele știu să pledeze așa bine interesele țării, ale Porții, care sînt și ale Europei, dar uvrajele lui ornează azi toate scrierile (*sic*) civile și publice.

Neavînd nici un răspuns de la d-ta, s-a hotărît omul să-și sufere exilul pînă cînd Dumnezeu vă va lumina, a rupe lanțurile unei familii care plîngea plînsul tău și era veselă cînd erai. În fine, l-ați chemat, a venit pînă la loc, a vrut să vie la domnia-ta ca să-ți mulțumească și să ia poruncile d-tale. N-ai vrut să-l primești. A fost silit să se ducă la celălalt. Acolo n-a întreat cu ce rang mă trimiteți, ce titluri formale îmi dați ca să mă duc să vă slujesc, ci cum i-a zis pleacă, du-te la mareșalul la Șumla, a zis un bine, și a venit acasă cu vorba în gură și cu lacrămile în ochi, zicîndu-mi: „Poimîine trebuie să plec și pînă acela care ardeam atît să-[] văz, să mă înțeleg, să-i iau consiliurile și poruncile, pînă acela nu l-am văzut“.

A stătut bietul om contra poruncii încă vreo cîteva zile numai ca să te văză și să fie așa de frumos primit (și mi-am deschis gura, frate, l-am făcut să-mi zică mii de scuze pînă care nu ți le scriu, că nu sînt importante). Veni omul acasă înecat de mîhnire și disperție. Îmi spuse cum l-ai primit. M-am etonat. Am fost în întristare și mîhnire toată familia. A plecat peste puține zile. Am aflat de la un om demn de crezut că d-ta te-ai lăsat să te convingă că soțul meu este un om echivoc și suspect. Eu sînt soața lui de 31 ani și știu și pe trecut și în prezent, chiar visele lui ce sursă au și din ce să compun. Ești în cea mai mare eroare și aș dori un om ca d-ta, de la care se așteaptă atît bine, să fii în toate *dans le vrai*, că altfel, vai de picere cînd nu este cap. Asta este *Protectoratul*, asta este *Regenerația*, în prefață este deviza principelui soțului meu. De ce culoare a fost chiar pînă cînd l-au silit să facă o odă, aci în prefața *Proscrisului*, vei vedea politica, religie a soțului meu.

Aci, în aste foițe vei vedea cum și cine sînt agenți [...] Pe loc mi-a zis, frățiorule, să-ți scriu cît mai curînd scuze de primirea ce ți-a făcut și că noi sîntem în eroare dacă credem că a putut avea un minut urîtă idee de tine. M-a rugat cu mare *ampresman* să-ți scriu *că te poți lăuda de amiciția și de interesul ce îți poartă*. M-a întreat mai multe pentru oamenii din Șumla. I-am răspuns că soțul meu nu-mi scrie nimic. Se poate informa din trecut și de la mareșalul dacă să interesă să fie în adevăr despre toate.

M-a întreat dacă ești mulțumit lîngă mareșalul. I-am răspuns că mi-ai scris despre acest rar și mare bărbat și că este peste putință să-l *ramplaseze* altul în acest secol. I-a părut bine auzînd acest adevăr.

În 3 chestii am a-ți vorbi azi, îi zisei: una s-a terminat, a doua este să-mi dai voie să-ți vorbesc și eu, femeia, o dată nițică politică. De sînt

¹ Alexandru Sergheevici *Mencikov* (1787—1869); amiral și om de stat rus; în timpul conflictului dintre Rusia și Turcia în chestiunea „locurilor sfinte“ a fost trimis ca ambasador la Constantinopol pentru a încheia cu Turcia un tratat secret; guvernator al Crimeii la începutul războiului; înfrînt în mai multe rînduri, părăsește comandamentul în martie 1855.

femeie, sint și româncă, și ceea ce privește prerogativele și binele românilor mă atinge pînă la viață. Sint, domnule, vreo cîteva săptămîni de cînd circulează o novelă însoțită de o murmură română că domnia-ta te-a[i] lăsat amăgirii străinilor a trimite la Șumla sau în țară un fel de comisarcaimacam. De este minciună, apoi Dumnezeu este cu noi și cu turcii, iar de este adevăr, apoi faci o mare nedreptate să *blesezi* drepturile și simpatia românilor. Știi că îți rod urechile 3 amb[asadori] și doi cons[juli]. Păzește-te bine, însă, domnule, de a atinge această coardă. Nu crede că vin acestea ce îți spun din patimă, pentru că îți spui să nu trimiteți pe *nimeni impus*. Treaba turcilor este să libereze țara; a românilor este de a-și alege omul. Și să-ți spui ceva. Sint convinsă că stăpînul d.-t. n-o să aprobeze, și de vei reuși să aprobeze, curînd o să disproveze, și atunci una mai mult ca să te acuze inimicii d-tale. Eu te am tată, și ca pentru un tată și o mamă m-am rugat și mă rog lui Dumnezeu. Asta mi-a dat curajul să-ți vorbesc acest adevăr din care omul de principe se folosește, omul de sistemă ride de mine acu, dar mai tîrziu se repentă.

A rîs, mi-a zis că mă știa că sint soață și mamă de model. Acu vede cu bucurie că sint și româncă distinctă și să n-am nici o grijă că nu să face nimic din acestea.

A treia chestie era pentru pensia din Chio. Mi-a zis că fără o petiție subscrisă de mine nu poate a-mi face nimic.

Văz o istorie mare pentru pensie. Iată ce ispravă făcurăm cu copilăriile din Chio. Dacă lăsa lucrul cum îl făcuse ei, acu nu eram să am rugăciuni, alergături, cheltuieli, d-a capo. Δεῦτε προσκυνησομεν¹.

Eu sint amalată și fără nici o para în pungă. Am ajuns pă drum, căci în toate zile[le] vine stăpînul casei pe care a vîndut-o și îmi zice să ies din casă. Ca să ies din martie, să plătesc casa la insole 3.000 lei, să dau la sfîrșitul lui martie 676 la Marița, 800 lei la Ion; ca să plătesc doctori și spițerii pentru Frusinica și Virgilia, ca să mă mut și să încălț copiii, ca să mă transport cu atîta calabalic îmi trebuie o subvenție cel puțin de 9.500 lei, ca să poci duce pînă la sfîrșitul lui martie. Auzi, lei și nu gîndești că leul a ajuns *ad literam* para?

Frățiorule, fă tot ce poți ca să-mi trimiți această sumă de mai sus, iar alfel nu cred că îți va face bucurie ceea ce vei auzi că am devenit. Glumă nu este deloc, nici exagerație. De nu voi avea astă sumă, o să auzi rău de tot. Îți trimit și socoteala cheltuielilor ce am avut pînă acu. Te vei informa și singur, dacă se va putea să vii pentru niște zile.

Ambasadorul Franții actual să duce și îl ramplasează un mareșal vestit. Ce o mai ieși și din atîtea pritoace? Trebuie să fi aflat că tractatul între Turcia, Franța și Anglia, ofensiv și defensiv, s-a signat de cîte 3 puteri.

5 martie

Azi aflai că lui Rodin era să cază dambă (dacă avea mai mult sînge decît venin), că poruncile căimăcămiii s-a transformat în principe de Samos, unde s-a revoluționat grecii. Zice că n-o să primească. Vezi, frate, că a făcut efect conversația de sus? Nu te deconcerta deloc. Îți dau parola mea că în

¹ Veniți să ne închinăm (gr.).

astă primăvară o să ieși deasupra inamicilor, nu te deconcerta și să nu faci cauză comună cu nimeni.

A revedere,

Maria

Chiria casei la insole pînă la sfîrșitul lui octombrie 854	lei	3.000
lui Ion	"	800
haine de vară lui Ion	"	280
Mariții, plata pe aprilie, mai și iunie	"	676
haine de vară și încălțăminte Mariței și lui Ion	"	350
		<u>5.106</u>
Transportul la insole și niște mici [cheltuieli] și de întîia necesitate	lei	1.000
La d. Travi, alți, mi-i cere pe toată ziua	"	350
		<u>6.456</u>
jurnalul	"	240
la doctor și spițerie	"	300
Chiria casei și nutrimentul nostru pînă la 23 martie		2.250
		<u>9.246</u>
Să mă îmbrac eu și copilele de vară, numai pe cît să putem ieși din casă		1.500
	lei	<u>10.746</u>

10.746, fără bani enormi ce voi cheltui ca să alerg pentru pensie și altele; de cite ori am ieșit cu trăsuri plătesc 55 transportu, deosebi bacșișurile pîn har[em], care se urcă pînă la 100 și mai bine. De voi avea parte să mi să dea pensia și pe martie, nu o să poci pune mai mult de 1.000 lei doparte la sfîrșitul lui aprilie, iar de *nu mi se va da pensia, atunci...* moarte.

Cît am primit de la Eliade și pă ce i-am cheltuit

Jurnalul plătit pe 2 ani și jumătate trecuți	650
domnului Travi	350
domnului Sachelarie	110
la biletele Husein-bei	30
5 scrisori de la d. Grădișteanu	
3 scrisori de la d. Travi, jurnalul de familie	54
	<u>1.194</u>
Lui Ion, cite i-am făcut: pînzet, haine, transport și plată	<u>1.077</u>
Să mai dau 800 lei ca să fie plătit pînă la sfîrșitul lui iunie st. n	2.271

Mariții:

Pinzeturi, haine și toate cele cerute, transport și plata pînă la sfîrșitul lui martie st. n.	1.170
	<u>(sic) 3.341</u>

3 cravate ție	45
4 duceri în Const.	295
	<u>3.671</u>
Din ziua plecării tale 31 decembrie până la 31 ianuarie nutriment, chiria casei pă 12 zile, foc, spălat, simbria bu- cătăresei și a feciorului	2.234
	<u>5.905</u>
Februarie, nutriment, foc, spălat, simbrii, chiria casei	2.300
	<u>8.205</u>
Pentru mine o rochie neagră ca să poci ieși din casă	670
4 rochii ale copilelor de cusut la croitor	340
3 vele de pălării	60
	<u>9.275</u>
Hirtie, ceară, plicuri și condeie	47
	<u>9.322</u>
Am primit în tot de la Eliade 7.010	7.461
de la d. Zossima pentru d. Travi 451	1.861
	<u>7.461</u>

Pină la sfîrșitul lui februarie ai socoteala și vei vedea și ricevutele. La sfîrșitul lui fev. eram datoare 1.861, și cu ceea ce mă mai împrumutai ca să duc poate pină la 23 martie, cînd negreșit trebuie să golesc casa, căci mi-a zis curat că mă dă afară. Pentru această împrumutare este argintăria în depozit, cu dobîndă pravilnică 1 la sută.

Dacă voi putea, voi copia eu scrisorile către Grădișteanul, căci copilele nu sînt încă în stare. Scrie negreșit o scrisoare aceluia ce mi-a zis să-ți scriu cît mai curînd ca să [te] poți lăuda de amicitia lui și de interesul ce îți poartă. Mulțumindu-i de astă încurajare și roagă-l să fie pentru totdeauna ca un tată familiei tale și protector. Știi tu ce să-i scrii. Ia-l cu bine, că el face tot; și fără el, nimic. Chera Stamata ți-a lăsat binecuvîntările ei. A plecat la Chio, amalată într-o stare prea proastă. Domnul să fie cu dînsa, să o mai vază copilașii ei. S-a revoluționat și Chio. Nu mai știu bieții oameni unde să mai trimiță armate și vapoare. [...] Dar aste revoluții s-au făcut rău capului, că numai cu scuipatul o să-i omoare ace[i] 80.000 francezi și englezi ce avânțiază la pas iute.

De nu-ți scriu speriată pentru gloanțele scelerățiilor, este credința care am în Domnul că nu vei peri de glonț, nici de sabie, pentru că ți-ai lăsat copiii și pe tine pe drumuri ca să nu să omoare nici un pui în țara ta. la 48 și poți zice: „Părinte, iată pe cîți mi-ai dat, nici unul n-am pierdut, fără numai fiul pierzării“. Nu, Eliade, n-ai frică, ei o să moară de gloanțe și pînă temnițe. Tu o să trăiești și o să te ierte Domnul pentru cite ai făcut soaței care ți-a dat-o Domnul și ți-a binecuvîntat căsătoria, făcîndu-te tată la 16 copii. Fii sigur că Domnul o să-ți împlinească dorințele cele după voia lui.

A revedere, copiii te salută cu necomparabil amor,

Maria

Frățiorul meu,

A fost un trăsnet pentru mine novela că a trecut rușii Dunărea. Unde ești? Ce faci? Tu nu ești om de guerră.

Eu sînt mai mult decît amalată. Vino nițel la noi. Dar pașaportul să-ți fie pentru venire și *întoarcere*, căci aici să știi că nu ți-l mai aviză.

Să vii dacă ești în pericol, să vii dacă *te vei asigura bine cu Omer-pașa că poți să te întorci* cu pașaport de ducere și întoarcere, avizat de acolo, căci aci nu-l mai aviză. Și atunci să face voia inamicilor și laudele lor că o să te gonească și pe tine din Șumla.

Frate, amalată în așternut sînt. O para n-am de atîtea zile. Mizeria este în colosul ei. Din casă mă dă afară mine.

Frate, nu ne lăsa! Oh, nu ne lăsa, pentru Dumnezeu, fără tată; păzește-te bine de inemicii [...], păzește-te bine de inemici români și lasă-ne pe noi să murim în mizerie, să nu murim însă de dorul tău.

Eliade al meu, frate al copilașilor noștri, Dumnezeu și mama lui să fie cu tine. Să te păzească de tot răul. Doamne, păzește-l! Scrie-mi unde ești, care îți este asiguranta? Scrie-mi des, că murim de dorul tău, de grija ta.

Primește și lada cu toate după această notă. Am confiat-o d. Giuresco și îmi spune că o trimite printr-un iudeu ce vine cu marfă la croitorul lui Omer-pașa. Nu știu numele.

Oh, a revedere, frate, a revedere. Sînt rău amalată, și copiii, Doamne, copiii! Doamne, să aibă pe tatăl lor! Doamne, să-l aibă!

[Maria]

★

trei borcane cu dulceață
 unu cu cafea, numai pentru tine, tătișorule
 un sac roșu cu pismeți ca să moi în lapte dimineața
 1 cutie cu zece pachete biscoturi pentru deser[t]ul tău
 hîrtie de scris, anvelope și ceară roșie; să ne scrii numai nouă
 1 bucată de săpun de migdale, de spălat

18 *Protectorați*

6 epistole

1 port-notes

1 sticlută cu unt pentru cap

3 serviciuri de argint

1 pereche cizme; în tot tirgul n-am găsit nr. 41 sau 42

1 pereche mănuși

Lada să nu să piardă, nici lădițele; un carton cu scamă dă-o lui Omer-pașa, că știe unde este lipsă.

Iudeul este trimis, din Șumla, să dea la Iscovici croitoru, și Iscovici l-a trimis pentru ca să aducă marfă din Constantinopole în Șumla.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/7

Frățiorul meu,

Astăzi, luni, ți-am expediat cu poșta scrisoarea mea nr. 10; nr. 9 o ții să ți-o trimit cu domnul Giuresco.

Căderea dracilor se face cu trăsnete și plesnete, însă rămîne în etern, pentru că nu vine de la altul, ci de la ei însuși, și știi că ce-și face românul singur nu-i desface toți dracii.

Domnul Ghica, însă mai bun la Dumnezeu, că a căzut pă apă de o săptămînă de cînd plutește și să luptă să nu meargă caimacam la Samo[s]. Însă hîrtille s-a făcut, și de va refuza, apoi este mai rău. O, d-ai ști ce catastrofă a căzut pe români!

Dar să lăsăm astea. Eu nu știu cine adună scrisorile mele către tine. Trebuia să știi că d. George Magherul a venit din Viena, chemat de S. P. A avut primiri frumoase și încurajări. D. Magheru m-a însărcinat să îți scriu pura lui amiciei, și a fost, este și va fi nestrămutat din principile de la 48, cu deosebirea că atunci primea ordine de la poporul român, acu se supune să ia ordine de la mareșalul, și marele căpitan pe care cum se vede nu-l ramplasează nimenea în acest secol.

Sînt zece zile de cînd d. Magheru și-a oferit slujbele sale la S. P.; sînt cinsprezece [zile] de cînd a oferit brațele și supunere complectă la alteța-sa generalisimul Omer-pașa, printr-o scrisoare ce i-a scris-o încă după vapor și i-a expediat-o la Șumla, îndată ce a ajuns la Constantinopole. D. M [agheru] așteaptă un firman, în care cere legislație și administrație independentă, *revocare* firmanului prin care ne-a expatriat. D. M[agheru] speră c-o să le aibă. I s-a propus ranguri. N-a acceptat nici un fel de rang, zicînd că se duce sub comăndele mareșalului și alteța-sa îi va da poziție după vrednicie.

Ieri am fost la Bebec să văz pe Ioan. Seara, întorcîndu-mă, am aflat întorcerea românilor în Constantinopole. Astăzi de dimineață era lingă mine fratele Magheru, plin de întristare și rușine pentru cei întorși de la batalion, și îmi zice cu hotărîre: sora mea, să mi se dea toate firmele și poruncile, eu nu mă mișc din Cons. Mă întorc la Viena, dar la Șumla nu mă duc, pînă nu voi fi chemat de generalisimul Omer-pașa. În van m-am silit să-l înduplec, cu scrisoarea ta de la 1 martie în mînă. Mi-a zis că de fratele Eliade nu mă îndoiesc și nu mă despart de dînsul decît la moarte; consiliurile lui vor fi executate. Scrie-i însă că la Șumla nu mă duc pînă cînd nu voi fi chemat de mareșalul.

Frățiorule, domnul Magherul nu poate sta aci pe cheltuială mult timp. Să întoarcă la Viena, cu atît mai mult că n-are nici o îndatorire către amici, pentru că nu i s-a dat la Viena decît numai 200# prin ambasadorul. Nu i-a acceptat, pentru că s-a împrumutat 3.000#, din care ș-a plătit datoriile. A lăsat copiilor, Alexandrinii și micului băiat; și aci are o cheltuială enormă: 6 oameni, ofițeri, îi face cortegiul și d. fiul său George.

Prin urmare, te roagă domnul Magheru și eu, frate, fă ca să fie chemat

Astăzi ți-a[m] scris în pricina traiului nostru de aci și a suferințelor; nimic n-am exagerat, însă plingerea mea nu trebuia să aibă acel ton. Iartă-mă, frățiorule, și D[omnul] să ne ierte.

Bine, dar asasinii văz cu mirare că stau în Șumla.

Oh, a revedere, frățiorule, a revedere,

Maria ta

Această scrisoare o să o expedieze mâine d. Magherul.

Bunul nostru tătișor, noi, este atita timp de cînd nu ți-am scris, însă nu trece o oră să nu fii înaintea noastră. Sintem prea ocupate din cauză că nu ținem slujnică. Mămușoara te-a scăpat de Roden printr-o manieră bună.

Te îmbrățișem, amatu nostru tătișor, și te dorim din suflet.

E. [ufrosina], V. [irgilia] ta

În pricina care ți-a[m] mai scris, fă cum să nu faci cauză comună, și întru nimic și către nimeni să nu fii responsabil. Nu ieși din ăst consiliu.

[Maria]

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.467/6

Nr. 11

Constantinople, mart. 12/24, 854

Frățiorul meu,

Ți-am scris cu poșta de luni 8 martie, nr. 10. Ți-am scris și marți 9 mart., după dorința domnului Magherul, care s-a însărcinat d-lui ca să ți-o trimiță. Primii scrisoarea ta nr. 9, 10 și 11 de la 4/16 mart.

Pă dama despre care îmi vorbești n-am văzut-o. Foaia care ai trimis-[o] fratelui este peste puțință să se execute dorința ta fără să fie ea publicată și furate dintr-însa. Fii în pace că o primirăm și va rămînea cu hîrtie albă. Însă mă mir cum de nu face stăpînul foii, cum să aibi acolo, în casa ta sau în dispoziția ta, o sculă cu toate necesariile ca să te poți sluji. Pentru Dumnezeu, păzește-te și fii în cea mai mare rezervă cu oamenii care șezi și de ciți ești înconjurat.

Nu pot să mă întinz mai mult, că aș avea ce îți spune, nu lua nici pe tata, nici pe Ion, fiul nostru, în răspundere, și chiar cînd îți scriu eu vreun fel de recomandații și laude, nu te baza pe ele, căci ori că îmi vin din prostie, ori sint silită să-ți scriu astfel, scriindu-ți poate a la dictando, o dată pentru totdeauna, nu te [con]fia în nimeni.

Zici că de două săptămîni n-ai scrisoare de la mine, să știi că trebuia să aibi 2; una fără număr trimisă prin d. Giuresco cu ocazia — zicea — [a] unui ebreu și alta prin poșta regulată cu nr. 10; nr. 9 l-am ținut scris ca să-l trimit cu d. Giurescu, precum și pre aceasta. Prin Magheru ce zici am primit un plic cu nr. 10 către mine, 1 către Husein-bei, alta lui d. Damala, alta lui Grădișteanu, și alta pentru d. Zossima. Toate s-au expediat la destinația lor, numai cele pentru Chio stau. Pricina este că pensia

trebuie, cum vezi în nr. 9 Δεῦτε προσκυνήσομεν¹ și dacă voi reuși cu petiția ce am dat, apoi crez că o s-o mute aci unde sînt.

În Chio să află un fel de revoltă, au trimis oî εὐγενέστατοι ἄρχοντες² 25.000 drahme ca să ajute pe hoții de greci.

Samos este și ea în revoltă, și să duce d. Ghica comisar pentru vreo două luni ca să facă slujbă și să-i crească meritele. Dar tu poci lucra pînă atunci ca să-l trimită ăl creștin de om și pe Rodin îndărăt la Bebec. Dar, frate, numai tu ai rămas să faci tot pentru biata patrie și pentru copilași, și numai cu acel om poci face tot, cu Omer-pașa.

Aci care mai era, acu nu este altu decit un biet cumnat. Ceilalți toți sînt cum i-ai cunoscut: iezuiți, diplomați și egoiști. O, ce bine cunoști tu lumea asta. Nu mai rămîne decit acel mare om Omer-pașa. El poate să scrie chiar sultanului de toate machielismurile ce se întînd pînă în Șumla și îi împiedică de a face bine națiilor turco-române și gloria lui. El poate chema pe cine va și a goni pă cine nu este omul cauzei. El poate să îți dea poziții și ranguri. Bine că ne-a scos Dumnezeu din Chio, că de nu ieșeam la decembrie, ședeam pînă muream.

O, ce bine cunoști oamenii de această condiție. Frățiorule, vezi să nu te compromiți întru *nimic* cu americanul Berj. Sintem pierduți. Eu sînt sigură că șoacății spionează toate mișcărilor tale și știi că între tine și șoacății nu prea a fost ochi de cumătră.

Acu, frățiorule, îți scriu a la dictando de bunul nostru fratele Magherul.

Toți boierii din țară și din Moldova în unire cu d. Știrbei, Bibescu și Sturza bătrînul și Ghica moldavul au fost lucrat mai demult către guvernul austriac aceea ce și acest guvern dorea, ca la întîmplare de a fi Rusia învinsă, ceea ce va pierde ea, adică influența protectoratului din Principate, să treacă la acest cabinet, adică să ne vie de cap Austria, care a și trimis încă din vreme pe la august în Principate pe un maior Tom, ca împreună cu boierii din țară și Moldova să propage influența austriacă.

Toate acestea s-au făcut și au reușit ca boierii să se asigure în regiunile lor și Austria să își leguiască influența și tot ce mai așteptau era să se signeze actele anglo-franco-turce de ofensivă și defensivă în contra Rusiei, care și aceasta s-au terminat formal, tocmai în timpul cînd se aștepta să iasă firmanul din partea Înaltei Porți, cerut și dorit de toți adevărații români (vorbe, numai de d. Magheru este cerut).

Firmanul de asigurarea drepturilor autonomiei noastre, fără protectori și protectorași, ci numai supt suzeranitatea Î. Porți; a-i apăra Poarta de orice bîntuire externă, drept tributul legiuit, pentru acest firman a stăruit și stăruiește încă fratele nostru d. Mag[heru] încurajat numai pentru că a fost chemat din Viena.

Dar iată spaima și durerea ce cuprinde pe tot românul. Austria vrea și a reușit să dea mina cu Turcia, însă cu scopul cel mai viclean.

Puterile celelalte sînt mulțumite de această alianță ca, cu orice chip, Rusia să fie învinsă în puțin timp fără multă pierdere materială și finanțială și să fie toți mai curînd acasă că le [e] frică de popoare. Prin urmare,

¹ Veniți să ne închinăm (gr.).

² Preastrălucii (nobili) boieri (gr.).

să crede că nu să vor împotrivi pretențiilor Austriei, care cere cu stăruință de a rămânea Principatele în starea de astăzi sau regimului de cînd cu Regulamentul, și că chiar foștii domni, la intrarea rușilor, să se întoarcă iarăși ei domni ai țărilor, pînă la împlinirea termenului conclud la Balta-Liman, și să intre deodată cu oștirile învingătoare în Principate la culcușul domnesc, sau în urma biruinței.

Toate acestea s-a scris chiar de la un membru al acestei organizări către un fidel al său amic. Acest amic le comunică printr-o scrisoare ca să ți le fac, frate Eliade, cunoscute cit mai în grabă (eu socotesc că o fi Maiorescul acest amic), și totdeodată zice că nedarea firmanului în public pentru drepturile Principatelor provine din mai sus-zisa unire a tilharilor boieri cu cabinetul austriac. Pentru vătămarea drepturilor Principatelor și chiar a Turciei și atît mai mult se cred acestea pentru că unul dintre capii acestor boieri lucrători cu Austria, adică d. Știrbei, ceru permisie formal de la Înalta Poartă să vie la Constantinopole așteptînd răspunsul la Triest, unde se află venit de la Viena.

Aflînd aceasta, fratele tău Mag. s-a dus numai îndată la vulpea (știi tu, căci ești nașul) și i-a zis: „Auzii că Știrbei avu frunte de a cere voie să vie în Const“. Vulpea îi zise: „Și ce de nu? El nu e compromis către Turcia și prin urmare nu-i putem refuza ospitalitatea“. Fratele răspunse: „Nu știi cit ar trebui să fie mai compromis, cînd mai înainte de a trece rușii Prutul lucra cu Alșinski, consulul rus, proiectul cum să primească mai bine armata rusă în vreme ce datoria lui era să facă o protestație și să ia armata română și să treacă cu dînsa Dunărea. Lui însă i-a venit bine să șeadă să le facă toate înlesmirile și cînd S. P. l-a chemat, a refuzat, servindu-să cu pretextul că nu-l lasă nația să abandoane țara fără cap la niște asemenea împrejurări critice. Și de n-ar fi slujit [pe] ruși și n-ar fi îndatorat-o, după plecarea lui din București, n-ar fi ieșit ucaz împărătesc ca să i se dea o parte din lista civilă și pensie pe lună o mie de galbeni“. Vulpea a zis că le știe toate (ca cînd ar fi zis că pentru că e boier mare și cu parale i se iartă toate).

Prin urmare, frate, nu ne rămîne alt de cînd [cit] speranța în Domnul și ce vei lucra acolo în Șumla la acel musulman brav și amic al săracilor români. Stăruiește cit mai *în grab* să scrie și el aci ca să ni se dea acel firman de recunoaștere și confirmată autonomia noastră și un alt firman pentru *revocarea* firmanului în care sîntem proscriși, că ce credit putem avea, cînd nici măcar o restabilire de credit nu ne dau?

Frate, momentele sînt scumpe. Silește să faci ce vei putea de acolo și cit mai în grab pînă nu va lua desăvirșită putere șoacățul. Să ne căpătuiim cu acest salutar firman, și vie în sfîrșit oricare drac și ciocoi, domn sau cai-macan, îl dă nația pe bete. Cînd românul este stăpîn pă legile lui să facă aceea ce privește binele nației. D. Mg. are toate dovezile și le-a arătat la Poartă.

Despre propaganda ce au făcut rușii în Principate, adică că Rusia va uni pe toți românii într-un stat, va face o crăiie, cu legi independente și confirmate cele de la 48, dîndu-le un rege din familie rusească, iar turcii vor să persecute religia și să facă pašalic, această propagandă a intrat și a plăcut pînă în cea din urmă colibă. Vezi, frate, cit trebuie să silești ca

să se facă această cerere de singurul bărbat ce are, cum văz, puterea morală și materială. Văz cu întristare că numai unul este care ne poate scoate din sclavia [...] și austriacă. Speranța mea este în Domnul și în acel român ce a făcut atît pentru români și care se bucură de toată încrederea a mare-lui căpitan, fă dar și acu ceea ce ai făcut totdeauna.

D. Mag. a scris mareșalului. De luni a sosit în Const. Așteaptă chemarea alteții-sale ca să vie la Șumla. Prin urmare te roagă să stăruiești să se cheme, dacă socotești că slabele-i brațe, unite cu dorința de a sluji patriei supt comanda și perfecta subordonație, poate să mulțumească pă mareșalul.

[*sfirșit la scrisul dictat*]

15/27 martie

Frate, eu nu văz nici sinceritate, nici loiaiotate în această purtare cu tine din partea fratelui Mag. I-am zis de ce nu îți serie cu mîna lui. Mi-a răspuns că cu scrisoarea lui din urmă ți-a spus că nu îți mai scrie. Dacă tu i-ai zis în ultima scrisoare a ta că pentru cauză nu mai lucrezi. I-am răspuns că Eliade și în țară și în Paris mi se pare că a lucrat și a făcut mai mult decît toți, și chiar acu Eliade este mai înainte decît toți la postul său.

„Apoi d-ta, nene, zici și deszici. Nu ești domnia-ta care strigi cu atîta infaz că trebuie românii să uite tot și să își dea mîna cu toții să facă în unire ceea ce patria reclamă mugind?“ S-a infundat și nu mi-a răspuns decît vorbe îngănate că își are cuvintele.

Acu iaca ce am înțeles eu, și tu poci înțeleg mai mult și mai departe. El este legat oareșicum cu Ghica, care l-a înduplecat și cu gurița lui că este român adevărat. Apoi Mag. s-a mai bazat pă recomandațiile ambasadurilor puterilor aliate; apoi și pe primirea care [o] face Vulpe lui Ghica. Toate astea a contribuit să înduplece pe d. Mag. și să crează că Rodin este om de principul național, om de onoare și credincios patriei pentru muncile și cheltuielile ce a făcut în 6 ani, ca să aibă astăzi atîtea mijloace Ghica și atîta sprijin de la toți. D. Mag. crede astfel cum îți descriu. Acu ce greutate mai rămîne ca să îl poarte Ghica de nas? Cînd și fiul Mag. n-a făcut decît să dea brinci lui tatăl său în acest abis.

Despre firman, firmanul este bun. Cererea a Mag. stă în trei articole: I. Autonomia completă; II. *Revocare* la firmanul prin care sînteți proscriși; III. Să se dea arme românilor din țară, să fie pentru totdeauna ca o avangardă între Rusia și Turcia; toate sub suzeranitatea Porții. Însă văz o mare greutate pentru că Austria devine din zi în zi mai potentă asupra Porții (Vulpea le-a lucrat toate astea ca să-și răzbune pe amicul fratelui și să îl dea peste cap. Ah, a reușit Vulpe, și din zi în zi reușează, scoate pe toată ziua și pune Vulpea la maimuțe de ale ei).

Văzînd Ghica și Mag. pe de o parte greutatea, pe d-alta căderea dracilor, vorbind cu bahmuți, bruhari și belzebuți, le-a spus că tu poți face tot prin căpitanul de acolo. Asta este acu spiritul lui Rodin, să facă ca prin Mag. să lucrezi tu acolo, să iasă firmanul aci, și glorioasa slujbă să fie a lui Rodin și Mag. infernalul!

Dacă nu vei pune umărul tu, apoi ești român vindut. Dacă vei pune umărul, apoi cu toate că tu te-ai vindut, ei însă tot au reușit și scoaseră prin munci, cheltuieli, drepturile țării. Frate-meu, mă cutremur de oamnenii aceștia. Tu fă cum înțelepciunea ta te învață și pe cit inima ta bate pentru binele nenorocitei patrii, însă că sint puține zile de a lucra pentru binele patriei, asta este prea adevărat. Austria întâi leagă sclavia noastră și pe urmă signează tratatul alianței. O, Doamne! Doamne cînd ai putea să combini astfel firmanul să iasă, dar astfel cum să vază toată lumea că este fapta celui mare căpitan, a cărui memorie, recunoștință și devotament nu se va stinge în secolii secolilor din inima unei populații ce geme supt sclavia țarului și a ciocoiului.

Apropo de ciocoi, mi se pare că bărbatul¹ Olgii este pui de șarpe împețit. Cu Rodin însă este rău. A rupt-o, și ruptura a făcut-o întâi Rodin. Comisăria Samosului n-a primit-o. I s-a părut prea ridicol din caimacam în țară, comisar la Samos, și-apoi tocmai la fiertul fierului să nu fie în Constantinopole.

Scrie, frate, o scrisoare amicală lui d. Carpi, vecinului care ne-a dat loc pentru bagaje. O, săraca nevasta lui, de cite ori era să culce copiii flămînzi dacă nu mă împrumuta ea. Îi sint datoare mai mult de 2.500 lei. Te rog aceste scrisori să le citești *singur*, să nu le citească *nimeni altul*, și procură-ți hirtie și o pană ca să însemnezi din punct în virgulă la cite *trebuie să îmi răspunzi*.

Colecția George Potra

Nr. 12

Const. [1854], mart. 17/29

Frățiorul meu,

Am primit nr. 12, 13, 14 care le-ai pornit deodată prin diferite persoane, scrisori dulci și amare. Primesc pe cele dulci, că le merit. Nu mă întristez pentru cele ce îmi zici, că și tu zici „de ce să știe alții ce trebuie să știm numai noi“. Îți răspund că n-am făcut altă vorbă și pentru nimic alta, decît pentru cele ce mi-a zis d. Giuresco că l-ai însărcinat să-mi spuie din gură și să stăruiască să mă duc eu la Reșid-pașa să-i vorbesc pentru inocența ta la cite calomnii ai auzit că s-a făcut în contra ta.

Eu am vorbit pentru mai multe și nu i-am dat d. Giuresco relație decît numai pentru ce știa.

Rodin nu este și nu va fi decît Rodin treierînd, nici o misie publică nu cred să i se dea, și acest mare bine să fim datori întrevorbirii ce am avut, care în numărul 9 ți le-am descris. Cit pentru protestația ta că am retardat-o cu 20 zile, iartă-mă, frate, iartă-mă. Vezi că nu mi-a venit din rea-credință. Am dat-o azi și n-a vrut redactorul să o tipărească. Fratele

¹ Grigore M. Sturza (Beizadea Vițel).

vrea să mie lucrul mai departe și să nu reușim. I-am zis să te întrebe întâi, ca să vedem dacă tu vei, nefiind siguri de reușită, să ne azardăm.

Frățiorule, oricite indoieli vei vedea în scrisorile mele despre fratele Magherul, sînt greșite. Am toată convicția, după destăinuirile ce mi-a făcut omul așeară. Văd că Mag. este de multă importanță venirea lui în Șumla, atît pentru patrie, cît și pentru persoana ta, să ai lingă tine un amic nesticat și sincer, necompromis întru nimic și fidel pînă la moarte principiilor de la 48 și jurămîntului ce a făcu[t] (astăzi, 17 mart., sînt 6 ani), împreună cu fratele său Eliade.

Cu toți românii, compromis, și nici vorbește, dar este foarte circumspect și în rezervă. Nu-l înșală nici Rodin, adică nici dracul. A recunoscut de a stăruii să i se dea condițiile cerute, adică autonomia. Poruncile-i ca să vie la Șumla stau gata, cînd va voi să le ia și să plece. Nu a accetat nici rang, nici pensie, și mi-a zis că sultanul de îl va trimite, nu vine la Șumla pînă nu-i va scrii două rînduri de la Șumla, formal din partea mareșalului ca să vie, atît l-a descurajat întoarcerea românilor; prin urmare, eu ți le făcui cunoscute atît convicția mea, cît și hotărîrea fratelui Mag.

Tu fă cum vei ști, frate. Știi atît cît este de *neapărată trebuință* să te întilnești cu acest om și fă cum să nu-i pierzi amicitia, nici să cred că tu n-ai făcut destul ca să fie chemat la Șumla, formal.

Inimicii noștri lucrează d-a bușitele pe la ambasada austriacă ca să fie și tu chemat la Const. Lucrează și tu, frate, cu Dumnezeu și cu acel om mare ca, cînd îi va veni vreo poruncă, să te trimită aci, să răspundă și El[iade]: „mă rog să am și eu parte de vorbă. Mi-ați recomandat o lume întregă de 6 luni încoace, să am și eu parte a vă recomanda un om și bun, pe care nu poci să-[l] las de lingă mine.“ Le taie vorba cu miere la toți cîți doresc prin știință sau prin neștiin[tă] să servesc inamicilor și tu te faci mare în ochii tuturor și cîștigi mult.

Fratele zice că să nu-ți scriu nimic despre planuri și demireușite ale inamicilor, pentru că te deconcertă. Eu ți le scriu și vezi din ce principiu vine dorința de a te vedea văzut cum meriți și a sfîrși o dată cu oamenii aștia. Dar dacă fratele are dreptate, apoi nu-i frate decît să-mi spui că eu pe loc mă mărginesc între ale sănătății și la ce mă vei întreba.

Frate, iarăși îți repet că ești rău înconjurat; de va veni d. Zossima, el îți va spune mai multe. Nu crede și oprește de a-ți spune: „iată ce a zis cutare și cutare“. Oprește-i cu severitate de falanstern. Nu mai vorbi cu nimeni sau dă alt nume cel puțin. Vezi să nu se mai facă vorbă și acolo cînd va veni d. Mag. că cei ce te înconjoară au scris d. Mag. și tu le-ai zis rupeți scrisorile că un om ca Mag. nu merită atitea laude și mării și de-ai ști toate, îți spui că sînt toți ca unul. Te rog nu mai da nimănui scrisorile mele să ți le citească, te rog.

Ieri a venit un om de la cancelaria franceză ca să-mi zică că după termenele ce mi s-a pus ca să golim casa, nu mai poate să-mi dea decît încă 5 zile, și pe urmă sînt siliți să mă scoată și pe franceza stăpînă de casă, căci după lege trebuie să stăpînească casa acel ce a cumpărat-o.

Eu n-am para ca să fac nici o mișcare, din contra, datoare pînă în git. Fără subvenția numită, sînt pierdută moralmente și fizicamente.

Frățiorul meu, ce să zic și eu, să te sărute din parte-mi. O, Doamne, adună-ne mai curînd la un loc! Doamne, auzi-nel
A revedere, frățiorule, a revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.946

Nr. 13

Const., martie 31/aprilie 12, 1854

Frățiorul meu frățior,

Era un vis numai ce mă turmenta de 6 ani încoace. Groaza acestui vis nu se descrie. Să făcea că erai nu știu unde, înconjurat de [...]. Eu alergam în toate părțile căutînd mijloc a te scăpa. Disperația îmi spargea inima. Mă deșteptam într-o bătaie de inimă teribilă, înmuiată în lacrimi. În van căutam să adorm. Mi se făcea ziua plîngînd și rugîndu-mă Domnului să te apere de tot răul. A doua zi eram amalată. Cum socotești că sînt din ziua ce am aflat teribila nuvelă că rușii au intrat în Turcia? Pentru mine a fost moartea. În van mi-a luat atîta singe și atîtea lipitori mi-a găurit toate vinele, fără să am nici un folos. Ca să reviu în viață, trebuie să fugă [...] dimprejurul tău. Trebuie să am deplină siguranță de existența, de sănătatea ta, trebuie! Oh, trebuie să fim împreună. Bine zici, Eliade al meu, că trebuie să fim la un loc. Ai dreptate la cite îmi scrii. Eu voi să plec, să viu la tine. Nimeni nu mă lasă, nu vor să-mi ajute. Îmi spun că rușii sînt vecini cu Varna, și pe unde o să trec să viu la tine? Porunca pentru pensia din Chio trebuie să treacă cum văz 4 luni pînă voi avea această ordonanță. Scrisoarea ta către Husein-bei am trimis-o, a lui Damala o ții și n-o trimisei, gîndindu-mă că în compromiterea în care s-a pus εὐγενέστατοι ἄρχοντες¹ nu este prudent să figureze numele tău în alilografia lor. Ți-am mai scris că oī εὐγενέστατοι² au trimis hoților de greci 125.000 lei și 250 voinici, din Vrondado, armați.

Scrisorile tale le-am primit pã toate pînă la nr. 17, cu data de 15/27 martie. Fii în pace pentru aceea ce ne-ai trimis să se tipărească. Scrisoarea din nr. 15 am dat-o la destinația ei, aci în Pera. Redactorul nu a voit să publice protestația ta zicînd că s-a căit pe loc că a tipărit și pe a lui d. Ghica, căci el nu mai va în jurnalul lui să mai figureze polemice.

Glumele tale din scrisoarea nr. 17 și situația în care te afli mi-a sîngerat inima. Vei să mă amăgești. Să crez că nu ești în pericol? Doamne! Fă cum să ne mai vedem toți la un loc.

D. Magherul hotărît nu vine pînă nu-i va scri mareașalul să vie în Șumla. În van îi spui toate cite îmi scrii tu. Ține la reușirea să aibă firmanul de autonomia țării.

Am luat de la d. Giuresco din banii lui d. Russo lei 980. Eram amalată rău și nu țiiu în minte pentru cît am dat ricevută. M-am împrumutat

¹ Preastrăluciții boieri (gr.).

² Preastrăluciți (gr.).

(în ultima disperare) de la bărbatul Olgii 4.000 lei turcești, care o să-ți plătești 2.000 la sfârșitul lui aprilie, și 2.000 la sfârșitul lui mai. Acești bani i-am primit în galbeni împărătești, lei 65 unul, și după 3 zile au scăzut numai 62 și 60. Tu să plătești acești bani după cursul ce va avea moneda aci în Constantinopol în luna lui apr. și mai. Doamne, în ce infern mă lupt! Cu o familie de 6 oameni în scumpetea asta; este de ce să înnebunească omul.

Scoate-mă de aci, scoate-mă! Mă împrumutai pînă acu 8.000 lei peste 7.000 care mi-ai lăsat, și la 10 aprilie n-o să avem nici piine a da copiilor. Toate cite ți-am trimis la 19/31 martie, prin d. Giuresco, le-am luat pă datorie, și iată că am confiat în mina d-lui Giuresco 3 scrisori ale mele nr. 9, 11, 12.

- 1 plic numai cu scrisori de la copii
- 1 plic de la d. cont. Caragiai
- 3 scrisori de la d. Grădișteanu
- 1 ladă albă, cu o lădiță plină cu 10 pachete bișcoturi
- 1 cutie cu scamă de in pentru rane. Hîrtie bună, mare și mică de scris, plicuri, ceară roșie
- 1 pereche cizme
- 3 șervete de masă
- 3 borcane cu dulceață, pere, cafea și nerange [?]
- 2 borcane cu cafea pisată, preparată cum îți place
- 1 (o) sticlă cu oliu bun pentru păr
- 1 săpun bun
- 1 pereche mănuși
- 1 portnot cu creionul
- 18 *Protectorați*
- 6 epistole, pesmeți și 3 pâini.

Toate le-a luat d. Giuresco și mi-a zis că le-a pornit, cu toate de mai sus scrisori, cu un ebru, asociatul șartului Iscovescu din Șumla, care asociat venise în Stambul ca să târguiască marfă și se întorcea la Șumla. Mi-a zis că este ocazie sigură, l-ai primit?

D. Giuresco ți-a făcut mult rău, atît cu gura slabă și cu dorința de a tot vorbi și a se arăta că știe tot ce faci, ce scrii și ce te gîndești, cît și cu intima amiciție cu Marin. Cînd ne vom întilni, vei afla. Dacă ai bani la d. Giuresco, trimite-mi un bilet să-i primesc. Poate că voi putea plăti un trimestru din două care sînt datoare pentru Ion și Marița. Este numai o vorbă, frate, 2.000 lei pe an pentru un copil. Nici cu patru nu scapi, și învățătură — tufă. O, ce bine ziceai: „spoitori și că săracul să nu învețe carte“. Fără aceste cheltuieli nu intram într-un abis de datorii. O, fă cum să ies cu copiii din acest abis de datorii și enorme cheltuieli.

Nu te grăbi să critici nimic pînă nu vei vedea cu ochii. Mai mult decît economie am făcut și fac, dar în van, leul este *ad litteram* para. Sînt 3 zile de cînd am adus pă Ion și Marița acasă (vacanța de 22 zile, plată de nutriment îndoit). Și ca să-i aduc, am cheltuit mai 100 lei. Și cînd îi voi întoarce (de la insulă) o să fie poate îndoită cheltuială. La insulă am luat o casă mică, mititică, d-abia să răsufliu, pentru o lună 400 lei. Casa de un caicciu. Fă cum să venim mai curînd, că o să-mi auzi de nume. Nu mai poci de dor, de palpitații, de malatii, doctori, spițării, cheltuieli, păgubi,

hoții. Oh, dacă n-o să fim nici în aprilie împreună, sau pe aproape de tine, să vie, Doamne, moartea, să vie să mă scape din tot ce este Constandinopole și oameni corupți.

Frățiorul meu, de ce n-am primit cu poșta trecută scrisoare de la tine? De ce, frățiorule? Să fie, Doamne, că s-a pierdut ori retardat?

Scrie-mi, Eliade. Scrie-mi în toate zilele, fie-ți milă de mama copiilor tăi, de mama ta, Niță al meu, scumpul meu Nițișor. La tine mă gîndesc în toată secunda ce trece cu viața mea, glasul tău auz, pe tine văd ochii mei; nu poci să trăiesc la ideea că între ruși și tine nu este decît 20 ore! Doamne, Doamne, auzi dorul și rugile mele. Scapă-l, Doamne, din toate pericolele. Eliade, soțiorul meu, păzește-te de toți inamicii, fugi, vino la noi, adu-ne la tine. Din sinul nostru nu te răpește nimeni.

A revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/6

Nr. 14

Const., 1 aprili și 13 apr. [1854]

Frățiorul meu,

Scrisoarea ta de aseară din 17/29 mart. cu nr. 18 parcă m-a mai reînviat. Frățiorul meu, spui tu drept că nu ești în pericol? Ești tu sigur că o să gonească pe ruși din Țara Turcească? Doamne, ce prăpăstii spun aci! Varna s-a mai deșertat. Au venit o mulțime de băjenari în Constantinopol.

Toți cu un glas spun că de voi ieși în Varna, sau în Șumla, o să mă pui cu copiii în bătaia fierului și a focului și că o să-ți facem și ție confuzie și ambara. După cum îmi scrii tu, eu nu crez nimic din prăpăstiile ce-mi spun și sînt sigură că șezînd aci încă 40 zile mor, frate, mor. Canonul, pu-ciți [puștile?], cartușile îmi dau sănătatea, cînd se dau ca să stingă tirania din lume. Prezența ta, ideea că nu te poate ajunge nici un rău cînd te avem în sinul nostru, o, Doamne, trebuie, trebuie să fim lîngă tine ca să mai am nițică viață. Apoi ruina în care o să ne scufunde enorma cheltuială, pînă în ora asta sîntem datori 12.000 [la] Polihroniade, 3.000 la o damă, 1.000 lei d. Russo, 4.000 la amicul ce o să-ți prezente polița mea, fac 20.000 mii; 2.000 trebuie să dau la copii, [lui] Ion și Maria, ca să fie plătiți pînă la sfîrșitul lui iunie st.n.

O, frate, tată, riule! Scoate-mă din Constantinopol, scoate-mă, că mor, mai rău de[cît] cei din Spielberg¹ prizonieri; mor în datorii și în lumea coruptă. Din partea mea nu poci face alta decît să prepar bagajul, să-l las unde va fi mai sigur. Să scriu ce să se facă cu cel din Chio; să mă tîrăsc cum voi putea rădica capul de pe perină, să mă duc la Reșid-pașa să-l mai rog pentru pensie. De voi reuși, apoi poate să mă lupt și cu cheltuiala *pînă în Varna*, și de acolo să ne aduci *tu* la tine, iar de voi vedea că îmi îngînă că bani nu sînt și că deocamdată putem să ne mărginim pe 4.000 lei, apoi

¹ *Spielberg*; fortăreață austriacă care apăra orașul Brunn; a fost folosită, pînă în anul 1857, ca închisoare; aici a fost închis Silvio Pellico.

nu rămîne, frățiorule, decît ori să perim aci în mizerie, ori să ne aduci tu de la insule pînă la Șumla, Varna, ori unde vei tu. Asta este starea în care ne aflăm. Astea sînt dificultățile și obstacole[le] ce nu ne lasă să zburăm la tine; încă de la prima ta scrisoare să venim lîngă tine.

Frățiorule, îmi veni o idee: n-ar fi bine să te împrumuți de la aducătorul (bărbatul Olgii) vreo 400 # ? Din această sumă să plătești la Paris, [lui] Polihron [iade], damii, d. Russo și tot împrumutătorului 4.000 lei polița mea. Din acești să ne scoți din pieirea în care ne aflăm, să trăim cu 1.500 lei pe lună toți și să-i dai pe toată luna 2.000 lei, avînd și pensia din Chio; apoi în 6 luni ne plătim. Mie îmi suride această idee. Tu însă știi mai bine decît mine. Văd însă pă om cu multă stimă și afecție pentru tine. Bani are și el acolo și credite aci. O, Doamne, pînă cînd această sărăcie și împrumute, frățiorule? Tu știi ce trebuie să faci ca să scap din abisul ăsta.

A revedere, a revedere,

Maria

Orice monedă vei lua acolo în bani numărați, să-i primești după cursul din Șumla; orice bani să vor număra în Consta[ntinopol] să fie cursul de aci.

A citit d. Magheru cîte îmi scrii și în ultima ta scrisoare, în van toate, de nu va avea chemare de la însuși mareșalul, nu vine în Șumla.

Fratele se luptă să-l facă să înțeleagă că nu trebuie să aducă în suita dumnealui pe Gavrilă, pe un altul Petrovici, pe Serurie și nu mai știu pe cine.

Frate, ține-te în rezervă înțeleaptă, după cum ți-am mai scris. Nu face nici rău, nici bine românului emigrat, căci văd că nu mai dai de căpătîiul nici unuia, parcă este un făcut să nu-și înțeleagă binele nici unul.

Caută-ți de treaba ta. Fă bine săracului din țară și copilașilor tăi, și de aci încolo, sănătate!

Văd că scumpul consort al Olgăi te-a înțeles. Te prețuiește în adevărată valoare. Te-a ascultat și s-a folosit, părăsindu-să de tot ce este gașcă, Rodin, și mi-a zis *curat* că nu face cauză comună decît cu *Eliade*, și nici soțioara lui n-are voie să fie decît numai cu noi. Pe unde a venit vorba de tine, a vorbit în onoarea ta astfel cum nici un ingrat de român nu ș-a împlinit datoria de a spune un adevăr. Mulțumește-i, frate, pentru toate și pentru înlesnirea care mi-a făcut.

De vei să reușești a avea 400#, cum îți scriu mai sus, apoi nu te arăta deloc că o să ne aduci la tine. El și ea vor cu tot prețul să fim inseparabile de familia lui pe cît timp va fi departe de soață. Menajează bine această chestie pînă vei putea avea suma necesară, ca să urmezi cum mai sus spui. Însă, iarăși repet, e ca să faci cum vei judeca tu. Vezi însă că numai astfel putem ieși din haosul ce am căzut. Altfel, în toate serile să scrii pe lista datoriei 130 lei mai mult, și viața Mariiii, sănătatea Frusinei și a Virgилiei mai puțină, nimic nu exager[ez], pe tot ce avem mai scump.

A revedere, frățiorule, a revedere.

M.I.J.P., *Coresp. inv.* 1.271/1

Scumpul meu frățior,

Prin aceasta nu îți scriu alt decît cele ce privesc pe d. și fratele Magheru. Ți-am scris că a fost chemat de În. P. că i s-a dat de ambasadorul otom. din Viena 100# ca să facă drumul din Viena pînă în Stambul.

Nenea Mag. n-a primit nici o para, răspunzînd că a găsit bani. S-a împrumutat 3.000#, a plătit 2.000# datoria din Viena și 1.000# a lăsat o părțică copiilor în Viena și cu ceilalți să-i fie de cheltuială pînă va veni la Calafat. Prin urmare s-a supus porunci. A luat cu sine și pe fiul George Magherul¹ și alți 7 români cu vocație militară. S-a aprovizionat de arme, de cal și de toate cîte sînt indispensabile militarului. Pe loc, după sosire, scrise, cum ai văzut, mareșalului, ca să-i dea voia să vie în serviciul alteții-sale.

La sosirea d-lui, pe loc serascherul a vrut să-i facă poruncile de a pleca în Șumla. D. Magh. a zis că dorește mult să se dea un firman de recunoaștere a autonomiei țării și o revocare publică contra firmanului expatrierii, zicînd că fără aste două documente nici țara poate avea credit în divan, nici expatriații să pot asculta de țară; retardă și persistă două luni pentru aceste cereri. Acu vede dificultatea pe de o parte, descurajarea de congediul ce se dă românilor din toate părțile Dunării și din Șumla, vede că de aci nu-i mai pomenește de trimis în Șumla, din Șumla nu-l cheamă.

Banii pe toată ziua se îpuțină, cheltuielile — mari. Copiii din Viena cer de cheltuială. Termenul de împrumutare a 3.000 # se apropie. Starea din țară s-a confiscat de tot, pînă acu era confiscația pã venit. Acu s-a făcut cum să nu mai aibă nimic, prin urmare, după atîtea cîte vezi mai sus, omul s-a hotărît să își ceară pașaportul și să plece din Turcia, să se stabileze în Insulele Ionice (pentru că în Viena nu mai este primit) și să-și aducă copiii de unde nu mai iese, nici nu mai va să audă nici un glas de chemare.

Eu l-am rugat să mai aibă nițică răbdare și mi-a promis că va avea atît pînă vei răspunde tu la aceasta. Prin urmare, silește-te să ne dai un răspuns dorit și nu lăsa pe nenea Magheru așa de mîhnit. El este român țeafăr și frate bun. Adu-ți fratele lîngă tine și pe toți românii din țară împrejurul vostru.

Fă cum să avem răspuns la aceasta cît mai grab.

A revedere,

Maria ta

Pînă la venirea lui d. Magheru în Const. confiscaseră numai bucatele și dobitoacele. De cînd însă au aflat venirea d-lui aci, a confiscat tot venitul.

[Pe o foiță de hîrtie albă se adaugă, la scrisoarea din 5/17 aprilie 1854, următoarele]:

¹ Gheorghe (George) G. Magheru (1828—1875); fiul generalului Gheorghe Magheru și al Ancuței Pleșoianu în exil cu tatăl său; studii în Franța; prefect de Gorj (1867—1869).

Copie *intocmai* după anunțul din *Echo d'Orient* pentru plecarea lui Ghica: „*Vendredi dernier, m. Ion Ghica s'est rendu en mission à Samos, sur une corvette de la marine impériale*“¹.

Cu o corabie a plecat și am aflat de la om ce știe, că o să stea Ghica în Samos 6 luni.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/2

Nr. 15

Const., 1854, 6/18 april.

Frățiorul meu,

Ieri, 5/17 aprilie, îți scrissei o scrisoare care cuprinde câte dorește d. Magherul să știi tu. Toate sînt prea adevărate. Mi se rupe inima să se întorcă așa de trist și scufundat în datorii. Mi-e frică să-l aduci lângă tine, ca să nu-ți paralizeze treburile cu anturajul lui. Gîndește-te tu bine, frate, și fă cum te va lumina Domnul. De te vei determina ca să faci cum să vie, apoi fă cum să fie trimis *anume* de aci *numai Magherul* și fiul, fără nici o persoană alta. Nu știi, frate, ce să-ți zic. Fă cum te va învăța inima.

Ultima ta scrisoare este din 17/29 mart., nr. 18. De atunci nu am mai primit nici una. De ce așa rar, frate? De două ori pã săptămînă vine poșta din Șumla. De două ori nu este mult să știu că ești *sănătos* și *sigur*. Copilașii sînt toți lângă mine.

Vinerea trecută ne-a trimis pînă la cămașă tot la insole într-o casă ce am luat-o pentru o lună. După prînz, m-am dus cu toți copiii, cu d-na și d. Sturdza să ne îmbarcăm. Timpul s-a stricat deodată așa de rău, încît n-a vrut să plece căpitanul. Ne-am întors cum ne-am dus, pe viscol, zăpadă și noroi. M-am întors, și unde să mă duc? Casă nu mai aveam. Venii cu toți copiii la fratele. Frusinica se bolnăvi. Sînt astăzi două zile că zace într-o căldură nebună. Doctorul merge, vine, fără nici un folos. Virgilia nu zace, dar nu se mai cunoaște de slabă. Banii mi se duc; zboară pe toată ziua 2# din pungă. Pentru Dumnezeu, scoată-ne din tot ce este Constandinopole. Murim toți, și tu, frățiorule, o să te spetești plătind la datorii. Eu, cît se va însăn[ăto]și Frusinica, mă apuc să-mi aranjez treburile (după cum ți-am scris în numărul trecut) pentru plecarea la Varna, însă această plecare n-o poci pune în lucrare de nu voi primi pensia pã martie și aprilie.

Costache aleargă în toate zilele ca să scoată acea poruncă, dar toți sînt surzi și muți. Ne-am mai disperat. Frățiorule, nimic nu exagerez, fizicalmente și materialmente zi din zi pierdem cum să ți se rupă inima. Lada ai primit-o? Pachetul cu scrisorile tot prin acela ce a luat și lada le-ai primit? Acu primește și o cutie cu rahatul de la d. Sturdza.

Fratele înocă n-a primit scrisoarea care îmi scrii că ai trimis-o la orologar, în care zici că scrii cam întunecat despre oamenii lui d. Mag. ce i-a adus din

¹ Vinerea trecută d. Ion Ghica s-a dus în misiune la Samos, pe o corvetă a marinei imperiale (fr.).

Austria. Primii o scrisoare de la d. Grădișteanu care este răspuns la cea care îi scriam că am primit biletele și le-am pornit la Chio lui Husein-bei.

Sînt curioasă ce o să răspundă la volumurile de scrisori ce am copiat în pricina împăcărilor și unirilor. I le-am trimis pã toate, și poi miine este timp să ai răspuns. D. Zossima îmi scrie ca să-ți spui că, fără chemare și pașaport trimis inadins, nu să mișcă din Brusa. D. Giuresco pleacă miine la Brusa, ca să șadă acolo. ὁ θεός τὴν πάστραν ἀγαπᾷ¹. Nici un răspuns n-am de la Husein-bei, nici la scrisoarea ta, nici la a mea, care a însoțit trimiterea biletelor.

Ia, frățiorule, în băgare de seamă toate cite îți scriu în aceste scrisori nr. 13, 14 și 15 și răspunde-mi la toate, ca să știu în ce să mă țiiu.

A revedere, frățiorule, a revedere,

Maria ta

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/5

Pera, 1854, 9/21 aprilie

Scumpul meu frățior,

Astăzi pleacă excelența sa generalul Gr. Sturdza². Profit de ocazia acestui bun amic să îți spui că Frusinița n-a avut decît o gripă, sor[ă] cu lingoarea. Astăzi îi este mult mai bine, și miine, vrînd Domnul, ne ducem la insole, ca să cheltuim mai mult, pentru că acolo este și mai scump. Poate însă aerul să facă cum să mi se mai odihnească punga de doctori, spițării ș.a, ș.a.

De la 17/29 martie nu mai știu cum te afli, frățiorul meu. Pentru ce astă tăcere? O mie de idei, una decît alta mai triste, mă închiet cînd n-am scrisoarea ta regulat pã toată săptămîna. Apoi sănătatea mea nu să ține cînd am astfel de turment, pã care nu-l distrează decît numai scrisoarea ta. Pentru Dumnezeu, scrie-mi des, dar ține-te de ideea să ne aduci mai curînd lingă tine. Numai asta este mîntuirea noastră fizică și materială. Și tu, dragă, ai văzut mai bine și mai demult, căci invitarea ce îmi faci, în toate scrisorile tale, mi-a dat proba că îți este și dor de noi. Da, frățiorule, fă cum să fim cît de curînd în brațile tale și tu într-ale noastre.

A revedere, a revedere,

Maria ta

[*adresa pe verso*]: Șumla, à monsieur monsieur Jean Héliade Rădulesco.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.271/4

Șumla, 1854, iulie 12

Soțiorul meu,

La unul după miezul nopții, sîmbătă la 10 iulie, eram cu copilașii în sala lui Hagi-Vasile. Camera ta era încuiată. Ei aveau cheia ș-a des-

¹ Dumnezeu iubește lucrurile curate (gr.).

² Scrisoarea trebuia să se dea personel țe Crigore Sturdza.

chis-o. Aerul tău, oglinda, așternutul, perinița, cămașa ce ai purtat, toate cîte îmi spuneau că tu ai locuit această cameră îmi dă viață, îmi dă moartea la idea că nu mai am putere să te urmez pînă în București. Sînt prea slabă și suferința crește. Doamne, cum o să mor departe de Niță? Numai eu știu. Acu simț destul dorul agoniei mamei noastre așteptînd pe tata, și el n-a venit.

O, grea e moartea cînd nu poci muri pînă nu voi vedea pã acela care am și ador în Cristos și suferințele lui.

Dar, Niță al meu și tată bun al copilașilor mei! Te ador în Dumnezeu că ai fost și ești din alesele lui creaturi. El să facă pentru copilașii noștri ceea ce ai făcut tu pentru nația ta și pentru copiii orfani.

Să trăiești, soțiorul meu, ani mulți, ocolit de copilași și nepoți. Nu mă uita, Niță, atît pe cît mi-e dor de tine și mor cu tine în inimă. Nu mă uita atît pe cît iert pã toți, ca să mă ierte și pã mine Domnul, iert de șaptezeci ori șapte pã frați și surorile mele, ca să mă primească Domnul, în lăcașul ce a gătit El mamelor ce ș-au împlinit misiunea. Cum mi-am crescut copiii și ce le-am insuflat este de față, și nu mă tem că îmi va zice Domnul: „du-te în întinericul cel de afară“, pentru că banul ce mi-a încredințat nu l-am ținut fără roadă.

Copilașii noștri sînt mult mai buni din ceea ce eram eu cînderam de vîrsta lor. Doamne, fă și pã viitor să fie buni, să-mi binecuvînteze țărîna gineri, cum îmi binecuvîntă Ștefanache laptele și sînul.

A revedere, frățiorule, soțiorule, a revedere, fie și în cer.

O să aibi o adevărată bucurie cînd vei vedea pe Ion al nostru că s-a pus pã drumul a te remplasa. D-ai ști cît e de înțelept, ce trist și cît plînge pierderea mamei lui, așa ședeai tu lîngă mămușoara ta și o consolai în ultimile ei ore.

Domnul să vă binecuvînte. A revedere,

Maria ta

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 147.015

Nr. 7

București, 1854, X-brie 22/3 ghenr.

Frățiorul meu, dor îmi e de tine,

Doamne, ajută-mi să poci termina această scrisoare și să meargă la Niță al meu!

De la 10/22 noiembrie nu am mai avut scrisoare de la tine. În acea scrisoare am primit 4 redevute de apunamentele tale pe 9-brie și 8-brie și ordinul de a nu rămînea nici o zi în București, după plecarea haremului a.-sale. M-am dus pã loc la mareșalul, care mă aștepta să-mi spuie că și tu i-ai scris ca să plec. I-am spus că poci să fiu gata, despre preparațiile voiajului, în 10 zile (din ziua ce mi să vor da bani), iar despre sănătatea Efrosiniei și a mea, nu știu. A.-sa vede și știe suferința mea și a copilii. Mi-a zis că poate să va mai dresa răul, timp peste 10 sau 12 zile, și că îmi va trimite bani în acea zi sau a doua zi.

Haremul a plecat peste 15 zile, și după multe alergări și scrisori abia am avut în ajunul plecării sale și al haremului, 183# zicându-mi că este 3 apunamente, adică și pă X-brie. *Mi-a dat rezevutele tale înapoi* și m-a pus să signez o hirtie mare scrisă turcește. Am signat-o.

Mareșalul cu haremul a plecat luni, 30 9-brie, în *trăsuri-casă* aduse anumè să poată ședeă noapte și zi într-insele, fără să aibă a să da jos pentru nici o trebuință. Ploua și în acea zi, cum a plouat 2 luni continuu. Administratorul de la Giurgiu (d. Văleanu de la Brusa) și cel de Ilfov cu suptocîrmuitorii cu sute [de] cai, boi și bivoli abia l-a dus în 3 zile pînă la Giurgiu, dupe atitea pericole ce le vei fi auzit, că s-a rupt bodul [podul] Neajl[ov]ului cu carăta haremului. A trebuit sute de brațe ale țărănilor ca să scoată careta. *κάθε εμπόδιον δια κάλόν*¹.

De aveam bani, după cum m-a speriat scrisoarea ta, plecam, dar eram moartă. Acu m-am orientat, și toți mă asigură că și tu poți veni aci în București. Știi însă că dorință n-ai deloc de a trăi în țară, și nu te contrariu pentru că rezonezi bine, dar să nu vrei să vii măcar pentru 2 sau 3 luni, să iei măcar un cont din munca ta ce o ruinară, să nu pierdem 2 partite *bune* în toată dorința, să stabilim 2 copile ce virsta, malatia și suferințele reclamă această stabilire, iar nu d-a capul emigrației și c[h]inuri.

După săvîrșirea acestor 2 acte sînt gata să te urmez pînă la ultima mea respirație unde vei voi.

În această sacră cauză, am scris această scrisoare bunului nostru patron Reșid-pașa. Această scrisoare am dat-o lui Derviș-pașa², ce plecă alaltăieri la Ștambul. Mi-a promis că o să facă tot. Du-te la Derviș-pașa și te înțelege. Mi-a promis că te ia în garanția excelenții-sale și speră să te trimită curînd.

Apoi alianța Austrii nu mai este problematică, este pozitiv amică a aliaților și a păcii.

Tu nu ai fost revoluționar, tu n-ai fost rebel nici legitimului nostru suzeran, nici ai lăsat pă frații români din Austria să fie rebeli către legitimul lor suzeran. Fără tine, Iancu³ cu 60.000 era să fie inamic, fără tine Belegradul⁴, nedefendat de Iancu, era al maghiarilor, și nu știu dacă ar fi terminat rezebelul în trei luni și cu așa puțină cheltuială de oameni și bani.

Reclamă-ți, frățiorule, drepturile nu numai la turci, dar și mai mult la austriaci. Ai vorbit cu un Laurini⁵, și n-a mai tăcut de tine pînă la ora plecării, la toți le-a spus că nu crede să aibă Țara Românească alt om ca Eliade și... și de te-ar fi cunoscut generalul Coronini⁶ ar fi zis și te-ar fistimat tot ca Laurini. Însă pă gn. Coronini l-a amăgit inamicii patriei și ai tăi.

¹ Orice rău e spre bine (gr.).

² *Derviș-Pașa*; numit comisar în Principate (august 1854); în această calitate, adună protestele împotriva abuzurilor din timpul ocupației austriece, ca și plîngerile împotriva guvernării lui Barbu D. Știrbei.

³ Avram Iancu.

⁴ *Alba-Iulia*.

⁵ Aug. Tréb. *Laurian*.

⁶ Ioan Baptist Alexander *Coronini-Cromberg* (1794—?) ; general austriac ; în 1836, cămărar al arhiducelui Franz Karl ; i s-a încredințat educația fiului mai mare al acestuia, viitorul împărat Franz Iosif ; în 1848, general în Tirol ; în 1849, locotenent-mareșal și comandant subst. în Slavonia și Croația ; în 1850, guvernator civil și militar al Banatului și Voivodinei sirbești ; comandant al trupelor austriece care au intrat în Principate în 1854 ; a fondat în Muntenia comuna Coronini, pe locul așezării Babacai.

Frățiorule, nu tăcea, reclamă-ți drepturile, vorbește cu baron de Brus¹ și nu te lăsa pradă *vulpilor* ce nu e decît un Neselrode². Și dacă Turcia nu va face pentru tine aceea ce meriți, crede mă că ceștilalți trei aliați te vor cunoaște și te vor prețui.

Ce, vei să mai nimerim Chio? Aci o zic deja că o să te trimiță la Rodos. Frate, du-te la baronul de Brus și vorbește-i acele ce ai vorbit lui arșduca Ioan³ la 49. Soarta țării noastre ne zîmbește, bine că s-a aliat Austria cu Franța. Acu are pă Franța un amic tare și sincer, iar nu ca Rusia, ce îi săpa groapa, îi da brinci într-însa, ș-apoi plin de fanfaronadă îi întindea o mină vicleană și o scotea din groapă, dar schiloagă sau moralmente, sau geograficamente, sau metalicamente.

O, ce bine și ce durabilă o să fie această alianță! Soarta Italiei se îmbunătățește binîșor. Și țara noastră, de nu va deveni un mare regat, desigur o să devie un ducat.

Nu mai îmi vorbi, frățiorule, de Rumeli[a] și Rusciuc, și cu atît mai mult de Stambul. Înțelege-te, frățiorule, înțelege-te cu ambasadorul Brus și cu nimeni altul și vino aci să-ți vezi, vreo 2 luni, de treburile familiii și să treci la Viena. Acolo îți este treaba în pricina țărilor noastre. Mi-a spus și a.-s. că Turcia va să se desfacă de această suzeranitate, că n-a adus Turcii aceste principate decît necazuri și enorme cheltuieli.

Orientează-te, frățiorul meu, și vezi ruina fizică și materială în care ne aflăm și puținul timp ce ne mai rămîne a trăi și pă ce drumuri și în care străinătate să abandonăm copilașii? Între caicii, sau pînă mînsarde să moară de foame?

Vino, frate, că nu poci să îți scriu cîte trebuie să știi. Vino pentru puțin, și vei face cum vei voii, numai să nu pierdem ocazia de a stabili fiicele noastre în astă iarnă.

Toți românii fără excepție să închină ție. Am o mulțime de scrisori de la dîșii pentru tine și poci avea mii.

Clasa boierilor te stimă și nu sînt decît vreo 7-8 care îți sînt inamici; din acești din urmă s-a lucrat piedicile. Curtea să poartă bine către familia ta, și de îmi trimiteai o hîrtie formală după cum ți-am mai scris, puteam a avea vreo 5.000#. Nu ai vrut nici să-mi răspunzi. Îmi propui străinătate și voiajuri, și bani nu ai vrut să luăm.

Lada ta cum ai lăsat-o și sepetul cel alb cu toată argintăria și hîrtii prețioase le-am legat bine, le-am sigilat și să află la Rusciuc la m-dme Omerpașa. De va pleca de acolo, nu știu unde vor deveni. Știu că n-am nici o linguriță de argint. Ce casă risipită! Ce cheltuieli enorme!

¹ Carl Ludwig (Ludovic) de Bruck (1798—1860); unul dintre întemeietorii și directorii firmei austriece „Lloyd“; desfășoară ulterior o bogată activitate ca om de stat; în 1848, deputat în Parlamentul de la Franckfurt; între 1853—1855, internunțiu în Constantinopol; între 1855—1860, ministru de finanțe.

² Karl Vasilievici, conte de Nesselrode (n. 1780 la Lisabona-m. 1862 la Petersburg); diplomat rus, ministru de externe; a jucat un rol deosebit de important în Congresele de la Viena, Aachen, Troppau, Laibach și Verona.

³ Ioan Baptist Sebastian Fabian (1782—1859); arhiduce, fiul împăratului Leopold II; la 1848, după fuga lui Ferdinand V, numit locțiitor împărătesc.

Am auzit că mejlisul din Rusciuc să desființeze sau să mută, apoi pensia?... De ce nu îmi scrii ce a devenit pensia din Chio? S-a plătit datoriile ce am lăsat în Stambul pe care ți le însemnasem la plecarea ta? Scrie-mi, frățiorule.

Alaltăieri am primit scrisoarea de la israilit și alta din 7/19 X-brie, am dat beciareși 1.000 lei turcești, o să dau și la mama lui Serurie când vom primi pensia pă ghenarie. Acu, deocamdată, să văz de voi putea să-ți trimit cu poșta viitoare cât voi putea mai mulți bani ție, prin d. Polichroniade.

Zinca este md. Pereți, unică amică. Mi-a venit multe cocoane și domni din ciți n-a apucat să vie la tine. Eu însă din pricina sănătății nu am putut să dau contravizite. Și tot vin. Domnii Cîmpineano cu fetița (ministrul cultului); d. Crețulescu (doctorul) director al Vorniciei, cu md. Crețulescu; d. Poenarul cu soția; d. Răioșanul, și, și, și vin, și îmi spun să îți scriu venerația lor. Să port toți ca amici, iar nu ca frați emigrați. Brăjbeanul, ce amic!

Aseară eram la teatrul alături de loja lui d. Ioan Lenși. Am plîns, auzindu-l cu ce venerație vorbea de tine.

Frățiorule, tot ai noștri sînt oameni și ca hoți și ca ciocoi, și ca inamici și ca amici, tot ei sînt mai buni, mai creștini. Of, nu mai îmi spune de străin și de creștin de prin țările civilizate. Și iarăși îți spui că nemții sînt mai buni, în 3 ani, nu mai mult, țara română o să devie mult mai frumoasă și fericite decît Belgia.

Ioanide scrie mereu la oamenii săi și madamii să se poarte cu cea mai desăvîrșită delicateță cu această nobilă familie a d-lui Eliade, să nu mă supere întru nimic.

Amica ce a trimis a se tipări aceea ce dorea amicul, cine este? N-ai priceput. Trist. Să vede că acest amic crede că are și altă femeie amică! Cum să înșeală! Spune-i că n-are, n-a avut și n-o să aibă altă amică decît pă soața lui. Săraca soață, ce nedreptățită ai fost și ești!

Ismail-pașa, amicul tău, este aci în locul lui Omer-pașa. A venit de 2 ori să vadă cum mă aflu și de ce am trebuință. Am, de cînd ai plecat, 2 soldați de gardă. Mi-a adus pe un bonom, Daniș-bei¹, ce rămîne comandant cu o garnizoană de 2.000 soldați. Mi l-a prezentat și i-a zis că ordinul mareșalului este să fiu îngrijită și să-mi înlesnească toate trebuințele.

Astăzi mai veni Ismail-pașa și îmi arată o scrisoare în care îi scrie Omer-pașa să vie și să-mi spuie să nu mă mișc din București, să stau aci, că la primăvară vin iară, și la plecarea lui Ismail-pașa de aci să arate scrisoarea mareșalului lui Mahmut-pașa, să vază acest din urmă cele scrise pentru familia ta și să urmeze cu exactitate. Vezi că poți fi și tu și eu tranchil aste 2 sau 3 luni.

Of, vino, fă ce poți face să vii, să stabilim măcar pă Frusinica. Trebuie să dai în leagăn pă acea vulpe a dracului care s-a pus pe capul nostru să-și scoată focul ce are pă M.

Întreabă pă Derviș-pașa de a dat scrisoarea mea lui Reșid-pașa. Și de nu a dat-o, dă pă aceasta, iar de a dat-o și n-a avut rezultatul dorit, fă și

¹ Daniș-bei, comandant militar al orașului București, 1855.

alta din partea mea, așa cum să-mi semine, să fie forte, și dă-o din parte-mi. Signează-mă întocmai.

Nu-[ți] poci imagina în care indignație este lumea de cînd Costache Suțo primește vizite de felicitare pentru decorația de întiiul clas ce a primit de la Stambul, sînt 15 zile; zic de la Stambul, că nu poci zice de la sultanul, niciodată n-ar fi dat împăratul la un astfel de inamic asemenea dar. Suțo zice că l-a costat 17.000 # și că este mulțumit să arate turcofililor cît sînt de înșelați și victimă a unor oameni fosi și slabi ca turcii.

D. consulul Pujade este mutat de aci la Tunis, și consulul de la Tunis vine în București, ca general-consul francez. Mi să pare că el [se] numește mr. Bacla¹ sa[u] Balacla, nu știu, vezi de il întilnește, fă-i cunoștința. O, de ai veni cu dînsul! Înșurătoarea cu rumâncă a făcut mult tor politic d. Pujade.

Spune-mi de trebuie să mai dau încă 35 # d. Scurto² pentru caretă, că îmi scoate sufletul.

Miine, joi, s-a hotărît să tragă pă stomacul Efrosinii noastre un *seton*, să lucreze vreo 25 zile. Domnul să mă întărească ca să poci vedea și operații. O, vino, să o mărităm, vino!...

Reșid-pașa nu e numai vizir și om politic, este și tată, și prea tînăr tată. Descrîie-i malatia mea, a copilii, stabilirea lor, enormele cheltuieli ce am avut în anul acesta cu voiajul unei familii așa de numeroasă și cu o casă de bagajuri. Am făcut socoteală și de la X-vrie 853 pînă la X-vrie 854 știi tu, frățiorule, că am cheltuit amîndoi 2.000# și ceva.

Explică-i că ne omoară cu răul ce ne face de a nu veni tu cît mai curînd în București, măcar pentru două luni.

Ismail-pașa pleacă peste o săptămînă în Crimeea, la mareșalul. Prin acest amic trimînt un mic suvenir a.-s. și o scrisoare descriîndu-i cele ce îmi scrii și o să-l rog să scrie și a.-s. la Stambul pentru tine.

De aș avea voia de a tine, eu numai într-o oră aș dezamăgi pe bătrînul general Coronini de aci și aș face să fii cerut și ai călca cu picioarele peste acei 6-7 ciocoi care l-au amăgit în privința ta. Auzi, că tu de vei veni aci, să revoltă românii în contra nemților? Auzi calomnii și tu să taci ca culpabil? Cine poate ști ca mine că tăcerea ta provine de indignație și de nedorința a te folosi și a trăi în țară. Eu te simț și știu dezinteresul tău și legi[ți]mitatea ta în toate mișcărilor tale și îți spui că trebuie să spui vizirului să îți dea voia să te explici cu ambasadorul, sau să facă alteța-sa cum să vii cu un termin de 2 sau 3 luni, cu hîrțiile necesarii, ca să poți lua măcar 5.000#.

Smărăndița și toți copilașii te salută plini de adorație și dor, cum și surioara noastră. Toți amicii îți strîng mina plini de dor și stimă. Ștefanache și Nicolae asemenea, dar cel dintii zice că de ce n-ai vrut să-i scrii nici o scrisoare.

Frățiorule, oricît te vei gîndi, nu poci să-ți imaginezi îngrijirea ce are Ion al nostru de la domnia Răureni și venerația ce poartă persoanei tale și familiei. Silința lui Ion este așa de mare încît n-o să crezi că Ion a

¹ Leon-Philippe Bécîard (1819—1864); consul general al Franței la București, în locul lui Pujade (nov. 1854); căsătorit cu fiica lui Barbu Catargiu.

² Gh. Scurti.

ajuns să nu doarmă decît 6 ore p[er] noapte, și acele intrerupte, ca să studieze, și devine rebel cînd aude că poate să-l mai intrerupem de la studiat.

Arată domnului Zossima stima și sincera mea amicie. Spune-i că mi-e dor să-l văz, să-l auz, să-l ascult. Însă îmi pare rău că nu îmi mai scrie și sînt geloasă că șade cu tine. Aș vrea să fim cu toți aci, Doamne, și nu în străini.

Fratele meu Costache,

Îți era că o să plece Eliade și că se paralizează marile trebi. Eu știam însă că sînt numai vorbe că o să plece Eliade ba cu vaporul ăsta, ba cu celalalt. Știam și știu pricina că o să ne vedem poate prea tirziu pentru toate. Însărcinează, mă rog, pe cineva, pe spițerul ce este vis-à-vis de Galata-Serai să primească scrisorile sau pachet și să le ducă la noua lăcuință a lui Eliade. Tu să rămîi unde ești și să nu mai faci nici o cheltuială de a veni ca să ne duci de aci.

A reve[de]re, frățiorule Costache, a revedere.

Scumpul meu frățior, trist îmi vine să-ți urez p[er] hirtie de a petrece separați Nașterea Domnului, Anul Nou și ziua ta cu sănătate, pace și ferice. Domnul facă cum să ne mai vedem.

A revedere,

Maria ta

Răspunde-mi la toate, citește mai de multe ori această scrisoare și îmi răspunde la toate.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.451/8

Nr. 8

București, 1854, 24 X-brie/5 ghenarie

Frățiorul meu,

Ieri ne-am împ[ar]tășit la Mănăstirea Icoanei. Dumnezeu să audă lacrămile, suspinurile dorului nostru și să ne adune cu tine aci în patrie. Astăzi este ajunul Nașterii Domnului. Toți copilașii și soațe se bucură de părintele și soț, numai noi am fost urșiți să fim despărțiți, cu lacrămile în ochi și dorul în inimă, și să nu ne bucurăm nici de sănătate.

☛ Of, nu îți mai scriu ce am suferit cu Frusinica ieri pînă i-a făcut operația p[er] stomac. Doamne, fă-o sănătoasă, și ajută-mi și de astă dată să pui copilașii toți în brațele tatii lor. În singurătatea ce am fost astăzi, în turmentul operației, în dorul ce ne consumă, tot ce m-a consolată a fost inocenții copilași ce veneau cu icoana Domnului și uneau cîntările lor la dorul nostru. Oh, trăii să-i mai auz! Dar „bună dimineața la Moș-Ajun“ de astă-noapte, ce senzație mi-a făcut, parcă îmi vestea că vii tu. Miine îți mai scriu; noapte bună.

Să trăim, frățiorule! Să trăim cu toți cum mi-ai promis, într-un sat al tău, creat de tine, cu toți copilași, gineri, nepoți și nurori de nepoți. Dar, scumpule Niță, Domnul să-ți dea măcar atita viață pină vei vedea pă fiul lui Ion însurat.

Astăzi, după ținerea Curții, mi-a venit dd. Cîmpineano, Poenarul, Crețulesco, Penesco, Riureanu, Prejbeanul, Steriad, Lăzăreștii, Benesco¹, N. Rosetii, iar Poenari, Nae, Minovici, Isvoranul, Reiușanul [Rîioșeanul] Păltineanu și vreo cițiva negustori. Toți mă întrebau cu amor și impațiență cînd vii? Eu le spusei că tu îmi scrii să plec și eu, dar ei mi-a zis că ferească Dumnezeu, nu mai lasă ei familia patronului țării de a mai ieși din țară, fără nici un cuvînt de temere.

Mi-a venit și un poet de la Iași care te cunoaște în persoană, să numește Sion²; mi l-a recomandat d. Steriade.

Facă Domnul, frățiorul meu, ca să fim cît mai curînd împreună și sănătoși. Te string la sinul meu și îți zic noapte bună.

Frusinichii îi este mai bine. Zice că durerile inflamației cronice în stomac îi făcea mai multe dureri decît a operației. Bun e Domnul!

26, 27, 28 s-a petrecut bine, primind vizite atitea, încît n-am avut timp să-mi urmez cotidienele plimbări fără care nu poci fi liberă de suferința capului. Frusinichii îi este mai bine. Lucrează mica rană, însă trebuie păzită de frig. O, de s-ar vindeca total...

Ieri am primit o scrisoare de la m-dme Omer-pașa. Îmi descrie halul Rusciucul[ui], mă poștește acolo, dar Gheorghii³ fiul îmi scrie că să nu care [cumva] să mă expui nici eu, dar încă pă Frusinica; mizeria caselor este nesuferită.

Frățiorul meu, eu mă socotesc că a.-s. Reșid-pașa nu bravează opinia musulmană și rumână, prin urmare nu crez că știe de decorația de primul ordin ce a primit Coștache Suțo și de zvonul ce s-a făcut aci. Este unul anume Vasilescu, ce a fost și este (spune lumea) din bași trădători, om al Mavrului. Acest Vasilescu s-a dus la Vodă cu o recomandație de la Reșid-pașa ca să-l puie în slujbă. Vodă l-a orînduit judecător. El a refuzat și cere să-l facă administrator.

Frățiorule, nu poți să-ți inchipuiești indignația ce a dominat pă toți românii. Eu nu cred că este la știrea vizirului. Și ce este mai rău, că aceste persoane, unul cu decorația și altul cu recomandația, fac și spun atitea rele de guvernul musulman și persoanele din care se compune Divanul, încît numai au ce spune fideliu români de se și văd înșelați și victime.

Cît vream, scumpul meu frățior, să-ți trimit mai mulți bani, dar nu putui să fac mai mulți de 15# și șase șfanți, în 9 lire rusești. În această monedă mi-a spus d. Polihroniade că nu pierdem.

¹ Benescu; studii la Colegiul „Sf. Sava“, coleg cu C.D. Aricescu; avocat; apără interesele familiei I. Heliade Rădulescu.

² Gheorghe Sion (1822—1891); scriitor român; membru al Academiei Române; a luat parte la mișcarea revoluționară de la 1848 din Moldova; a întemeiat *Revista Carpatilor* (1860); a scris versuri, teatru, proză memorialistică; a tradus din clasicii și romanțicii francezi.

³ Gheorghe (Iorgu) Zalic.

Ia-ți, frățiorule, o imamea analoagă cu uniforma.
A revedere, frățiorul meu, facă Domnul ca anul 55 să ne aducă sănătate și noroc.

A revedere,

Maria ta

P.-S. Sărută pe fratele și spune-i urări bune și din parte-mi.

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/22

Nr. 9

București, 1855, ghenr. 5/17

Scumpul meu frățior,

Am primit scrisoarea ta cu data 18/30 X-brie. Eu ți-am trimis nr. 7 prin d. Pol.[ihroniade] și nr. 8, sint 8 zile, dimpreună cu un grup de 9 imperial[i] ce se zic poli rusești, tot prin d. Pol.[ihroniade].

Credeam că o să ne fie și mai bine sănătatea și îmi propusesem să îți scriu cu această expediție o scrisoare și mai lungă de[cît] cele 2 precedente ce sint scrise de mîna mea. Voiam să-ți dau relație de toate ofurile domestice și ale familiii: cum am trăit, cît am cheltuit și cum și de unde. Din nenorocire, sint de aseară iară amalată, și nu știu cît o să mă coste chiar aceste linii ce mă silesc a-ți mai scri.

Cu Derviș-pașa am scris lui Reșid-pașa, și copia acei scrisori ți-am trimis-o cu nr. 7 la 22 X-brie. Spune-mi, mai curînd, rezultatul.

Astăzi eram gata a-ți trimite vreo 50-60#, dar novela că a trecut Lüders în capul a 20.000 ruși în Dobrogea și la Chiostengia¹ m-a făcut să țin banii, că nu știu ce poate a mi se întîmpla. Doamne, numai voi[a]j să nu facem, că sintem moarte!

Efros. ii este mai bine. Virgilia este în așternut. Eu... Domnul știe! Oamenii care m-a văzut la 7-brie acu nu mă cunosc.

Ieri a plecat Ismail-pașa de aci pentru Varna. I-am dat o scrisoare către mareșalul, scriindu-i toate suferințele tale și ale familiii. Ismail-pașa, cît a fost aci, venea o dată pe săptămînă a mă întreba de ce am trekuință; 2 santinele sint nelipsite. Cînd era să plece, a arătat scrisoarea mareșalului lui Mahmut-pașa și mi l-a adus pã Mahmut-pașa ca să-mi spuie că o să aibă toată îngrijirea de mine. Mahmut este un bătrîn bun, ca toți turcii necivilizați. Îmi pare bine că te-ai cunoscut în persoană cu dînsul. Mi-a spus că, pînă a nu pleca din Stambul, te-a căutat să te vază să-ți ia scrisorile pentru București, dar nu ți-a găsit conacu.

Ferește-te, frățiorule, sau, mai bine, roagă-te să nu orînduiască *nici o comisie* de a cerceta starea noastră *în lipsa prezenții tale în București*. Cercetarea este prea necesarie, atît pentru dreptul cuvînt de a ști statul pentru ce ne despăgubesc, cît și pentru satisfacția ta materială și morală. Dar de se va face fără prezența ta de față, oricine, dar oricine, frate, soață, amic,

¹ Chiostengia (*Küstenge, Küstendje*); denumirea orașului Constanța pînă la 1878.

avocat, nu reiasă dreptatea ta. O să facă inemicii ca nu numai bani să nu iei *nici o para*, dar să trecem și de „*chevalier d'industrie*”¹ și că am vrut să facem paradă cu minciuni. Nu, frățiorule, comisie să nu se facă, nimic să nu se facă fără tine. Numai tu poți face de a relua muncuța ta de 30 ani. Doamne, ajută, să vie tata cit de curind, măcar numai pentru trei luni.

Scumpul meu soțior, poimîne, vineri, este ziua ta și a lui Ion al nostru. Doamne, de ce nu sintem nici estimp la un loc? Tot risipiți și despărțiți; ruină morală și materială. Of, nu mai poți trăi decît cu tine și în tera noastră. Doamne, auzi-mi ruga! Să trăim, frățiorule, să trăim la mulți ani, cu toții, frățiorule, cu toții.

Am avut destule vizite, dar poimîne, d-aș fi în stare să poți primi, că știu că o să am multe, și iată de ce : ieri a sosit un curier de la Viena. A adus novela că puterile aliate vor ca tera române să se bucure de drepturile antice și că votul universal să decidă pă domn. Apoi, să te ții, friculiță în inemici, să te ții, alegrață în amici, că o să aibă domn pe patronul țării, pe E.[liade] al lor. Consolii de aci să vede că, ca să șicane boierii, au confirmat că tu vei fi , de să va hotări, ca prin vot universal să aibe tera domn. Doamne, ce este lumea asta, seacă și vană! Apoi crezi că n-o să am vizite?

Of, de ce nu este telegraf și pină la Constantinopol? În București vin de la Viena novelele în 6 ore. Să trimit la Paris felicității de particulari și primesc tot în aceea zi răspunsul. O, țara noastră este mai frumoasă din cite am văzut, și oamenii... mai puțin răi și la număr și în dozis.

O să dau redevuta pă ghenarie lui Mahmut-pașa și, cum voi lua banii, ți-i trimiț pă toți în moneta Rusciucului, ca să nu mai pierdem. De va pleca fratele Nicolae, precum mi-a promis, la Rusciuc, dă și mia de lei mamii lui Serurie.²

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.947

Nr. 10

București, 1855, ghenarie 19/31

Frățiorul meu,

Nu ți-am scris cu expediția trecută că am fost patru zile în pat de o mică răceală. Sft. Ion l-am petrecut alegro că am văzut interesul și amcrul românilor cu care au celebrat și au vizitat familia ta.

Domnul să te ție sănătos și să te învețe ce să faci ca să fim curind cu toții la un loc aci în țara noastră, căci ca să mai emigrăm, eu una voi să te urmez și în iad, dar capul, corpul nu mai e de transportat. Pentru aceasta îți scriu și îți repet cu cele mai dureroase lacrimi. Fă, frățiorul meu, fă tot ca să vii măcar pentru o lună să vezi cu ochii, să vorbim, să iei ceva bani în aco[n]tul stării noastre și să facem cum vei hotări tu, scumpul meu frățior.

¹ Escroc, pungaș (fr.).

² Lipssește sfîrșitul scrisorii.

Ca să îți scriu pe toți ciți au venit la Sf. Ioan este prea lung. Au venit toți și și mai mulți de ciți au venit cit ai fost tu în țară. Și din toți românii ce ți-a venit la tine, dupe plecarea ta i-am mai văzut; persoanele ce n-am mai văzut sint dd. Scarlat Fălcoiano, nepotul d. Grăd[ișteanu], Lapati¹ și Alexandrescu² arhivarul; pe acești nu i-am mai văzut din ziua ce i-am văzut cu tine.

Aseară am primit scrisoarea ta din 2/14 ghenarie. Nu știam de tine, frățiorule, nimic, eram în neodi[h]nă, că de la 18/30 X-vrie să vede că nu mi-ai mai scris. De ce nu îmi scrii cu toată expediția? Este adevărat că și eu nu ți-am scris de la 9-vr. și pînă la 22 X-vrie, din cauză că toate scrisorile tale de pă atunci îmi promiteau că pleci și pleci ca să vii la noi, care au și contribuit la ameliorația sănătății mele. Te rog pune numere la scrisorile ce îmi scrii.

Am simțit prea adevărat că dorul și neștiința m-au făcut de a-ți scri cele din nr. 7, dorul, marele dor de a te mai vedea aci lîngă noi. Dorul a te vedea desculpat de calomniile machevelice ce au machinat inamiciei contra ta; dorul de a nu te vedea și pe tine mîine, poi[mii]ne la o încheiere de pace, confundat cu ceilalți ce vor fi destinați a-și isprăvi viața la vreo Sfîntă Elenă.

Dar, frățiorule, nu trebuie să stai și să taci, trebuie în orice chip să ieși din candidații aceștii crude soarte ce poate să ne vie. Cînd am fi numai amîndoi, crede-mă că aș briga să mor alătura cu oameni nemuritori, dar copiii, frățiorule, copiii, e păcat. Dă-le pe tatăl lor, nu-i lăsa fără tine. Și altă mintuire nu văz decît a face să vii numai pentru un termen, și dăm și să luăm cu țara, apoi îți iei copilașii și pe mama lor, și or[i] în Belgia sau Elveția și pîn a Germanie ne vom găsi vreun colț pe pămînt a ne putea nutri din puținul ce ne vom alege dintr-o muncă de 30 de ani. Numai așa văz că vom putea a mai trăi cîte zile vom fi orînduiți de la ceres-cul Tată, iar tîcînd și șezînd unde ești, în ochii tuturor pînditorilor de diplomați și inemici, o să ne pomenim că ne confundă cu oamenii care ai urît și n-ai putut suferi nici politica lor, nici principele, cu Kosuți și cu Muncin[?], tu care n-ai simpatizat niciodată cu rebeliștii și devastatorii și ucigașii.

Frate, adu-ți aminte de proverbul românului: „mă înec, Doamne, dă din mîini, române“. Începi a lucra ca cînd ar fi să fie peste 3 luni pacea încheiată, și bun e Domnul. Rugăciunile fiilor nu ne vor lăsa. Nu mai ține deloc la pensia ce nu putem avea decît cu titlul de prizoner, of, scapă-ne din asta, să muncim și să trăim.

Nr.8 și nr.9 le-ai primit; 9 lire ori imperiali ce ți-am trimis prin d. Pollchr. le-ai primit?

Fii prea liniștit de tactul meu cel politic. Sper la Domnul că nici acu nu te voi compromite, cum și pînă acu nu te-am compromis. Cu toți sint nici bine, nici rău. Vorbesc cu luare-aminte și pricep toate.

¹ Mihail *Lapaty* (?—1860); pictor; studii la Paris în atelierul lui Ary Scheffer; a expus la Salonul oficial din Paris în 1857 și în 1858.

² Grigore Alexandrescu.

Fii și în mai mare liniște în ceea ce privește pe mama ce a fost neobosită de a nu greși întru nimic. Copiii noștri nu văd decât fete și femei cînd vin la noi. Vizite, serate nu scrie [știu], căci sintem amalate. De 3 ori am dus fetele la teatru, dar nici o vizită n-am avut în lojă. M-au salutat și inamici, dar prilej de a-și face mendrele ce fac pen alte loji la mine nu au găsit. Și toamai pentru aceasta copiii noștri sint și vor fi dezirați și vorbesc toți, dar toți, cu stimă.

Dar eu îți mulțumesc din inimă pentru consiliurile ce îmi dai, atit ca tată, cit și consoarte. Îți mulțumesc din inimă și te string la sînul meu cu ochii plini de lacrimi. Dacă ai veni tu mai curînd, poate că am reuși să stabilim pã cîtetrele fete, nici Marița nu e mică, și viața mamei e prea scurtă (trebuie să te convingi că viața-mi e prea scurtă, nu mai am de unde a mai trăi).

Mi s-a zis, prea pã departe, de la rudele unui june că are 4 moșii, 6.000# venit pe an, sănătos, frumos, de 35 ani; n-a trăit, nici nu va să trăiască cu slujbe, n-are, nici nu va să aibe rang, fecior de paharnic este. Nu voi să îți scriu numele decit cînd voi fi sigură de ocazie.

Cu tine s-ar face toate, fără tine nu să face nimic, dar nimic, nici în pricina stabilirii copiilor, nici în pricina despăgubirei.

Doamne, ce a făcut Derviș-pașa? Mi-a promis cu lacrimi în ochi că o să facă cum să vii în țară. Spune-i, explică-i lui Reșid-pașa, că nu mai are deloc inimă, nu mai simte sentimentul și datoriile tatii? El poate face tot cu o scrisoare către vodă și cu un termen ție de a veni în țară.

Ieri a venit Mahmut-pașa să mă vadă, i-am dat redevuțiile pe ghenarie și l-am rugat pentru pensie. Mi-a promis că va scri la Șumla, unde s-a transportat meslisul militar și civil, și crede că pînă la finele lunii voi avea bani (să vedem!).

Cum voi primi pensia, care nu crez să facă mai mult de vreo 60 #, voi da 35 # lui Scurtu, 16 # mamei lui Serurie și restul îl voi da c[ocooanei] E. Becereaschii. Mult mi-e milă și de această femeie. Nenea Lixandri este cumplit, nu va să-i dea nici o sută lei. Acu i-a zis că pînă la fine de martie nu-i dă para, și atunci o mai vedea. În van l-am rugat atit.

Amalia, Dumitru, rîndașul, doica și alți mulți creditori îmi scot sufletul, și nu crez că la o plecare nu îmi vor face piedice.

Lada cu toată argintăria și *istoria*, lada ta, le-am dat mareșalului, le-am dat, căci eram gata să plec, să mor făcînd și urmînd ordinilor tale. Însă cînd am văzut că această strămutare, pã timp de iarnă, putea să facă mare rău Frusinichii, m-am decis să stau unde sint, și văz că numai cu venirea ta, sau cel puțin să am vreo 600 sau 700 # ca să poci desface vreo cîtiva datornici și să poci pleca. Dar bun e Domnul, poate că vei face cum să vii, tu să vii.

Aberdeen a căzut, dar Pal[merston] s-a pus, și balanța Vulpei să ține, și d-acolo vine tot pentru noi.

O să-mi pierz toată iluzia de înțelepciunea ta și de tot dorul pentru binele copiilor tăi dacă nu vei reuși, cel puțin de nu vei convinge pã Vulpe, să o înșăl[i], și să-ți faci interesele care sint așa de pravilnice.

Acu, în toate zilele, domnul țării pune în slujbe oameni de la 48. Comisar de Galben, un Poenar care era la 48 la Agie. O mulțime de tineri

au slujbe bune. Astăzi făcu și pe bunul nost ru Turnavitul judecător la Pitești. Vorbește de tine cu venerație, așa îmi spun toți. Facă Dcmnul pă toți răii, buni.

M-dame Omer-pașa a plecat de la Rusciuc, nu știu, la Șumla, la Varna sau la Stambul. Lăzile sînt la dînsa. Vezi dacă poți să le iei tu la tine. Din toată argintăria noastră nu am aci decît 5 lingurițe vechi.

Pentru că în niursele haremului nu este iertat să primească de la altul scrisori decît numai de la soțul, îți trimiț această scrisoare către madame Omer, ca să poți avea tu sepetul alb cu argintăria și lada ta, și fă cum să le ai.

Frățico, uite ce mi-a dat rudele mele. Fratele, un pardesiu de cea mai bună catifea verde, cu profile late de o palmă de jur împrejur, de samur; și o șatelenă de aur pentru orologiu: blana 55 #, șatelenă 8 #. George mi-a dat un orologiu de 18 #. Vezi, frățico. Smărăndița un manșon de 3 # și și și.

Lasă gluma, nu credeam niciodată că s-ar putea cheltui în București (la viața care duc eu și iconomiile care facem), nu credeam că o să ne meargă pînă la 100 # pe lună, fără doctori, pansion și spițerie. Și iată că merg ca untu.

Nu credeam iară că rumânii o să fie așa de atașați la scața ta și să aibă grije la toate și pentru toate. M-au ținut și mă țin ca pe mama și doamna lor; un voiaj de vară pe la județe. Sînt mai sigură că aș reuși să fac o pensie permanentă de 100 # pe lună. Toți sînt cu afecție la numele Eliade, afară de vreo 10 sau 20 persoane ticăloase, și fără interes nu sînt decît cei care pentru păcatele țării s-au făcut victime lui Rodin.

Tot în țară și tot în români este viața și tot aci putem trăi și stabili copiii. Clasa de sus este căzută de tot materialmente și moralmente, abia să ține. Clasa de al doilea este florisantă, puternică și impune. N-ai avut timp să vezi progresul moral și patriotic în clasele ce la 48 se ziceau reacționari, în aceea găsești acu frați, iar nu în d-alde noi goniți.

Vodă, de 2 luni încoace, dă în toate duminicile serate. Aceste serate să umple de dame, demoazele și cavaleri de a doua clasă. Vodă și doamna sînt de o amabilitate și îngrijire întocmai ca la balul de la 48 ce ați dat lui Soliman-pașa. În toate să arată și el și ea ultrapopulari. S-a plîns doamna la 2 cocoane care îmi vin, zicînd că să miră de ce nu o mai iubesc, de ce nu mă duc la Curte, de ce nu îmi duc copilele la danțul național ce cu atîta amor el ține în palatul lor, și sînt fericite cînd să văd ocoliți de junele românce, care numai din această clasă se reprezintă în adevăr nația și cnestitatea.

Am răspuns că malatia mă ține și nu trekuie să se explice altfel neducerea mea.

Vezi, frățiorule, fă tot să ieși din buchetul revoluționarilor, să iei o amnistie, să faci ceva cum știi tu, să vii aci măcar pentru 2 sau 3 luni, că altfel este vai de noi și mai vai de copii.

A revedere. Scrie-mi cu toată expediția.

Maria ta

Colecția George Potra

Scumpul meu frățior,

Nici cu expediția din urmă nu am primit epistolă de la tine. Ce faci tu? Ești sănătos? Doamne, fă cum să fim toți sănătoși, că ne vom lupta, Doamne, cu toate suferințele ce vin de la cei ce ar trebui să ne ame și să ne zică frați. Doamne, impacă toată lumea și pe noi cu frații noștri.

Eu sint mai bine, copilașii sint toți sănătoși și în toate zilele plimbați. Doctorii mi-a hotărît ca cu toată familia să petrecem 2 luni la Cîmpina, aerul păcurii și stabilimentul de apă rece după modul lui Prisnic ne este foarte necesarii. Și după o cură de două luni la Cîmpina, apoi o excursie de alte două luni pă frumoasele muscele ale Carpaților din România Mică¹. Facă Domnul cum să putem avea această mult necesarie cură. O doresc și simțim că o să ne facă mult bine, o să ne renască.

Ultima ta scrisoare este de la 23 ghenarie st. vechi. În trecuta lună am primit de la tine 3 scrisori din 2, 18 și 23 ale trecutei. De atunci nici una pînă azi în 16 februarie. Încă nu știu de ai primit tu scrisorile mele nr. 10 de la 12/24 ghenr., nr. 11 de la 26 st. vechi ghenarie și nr. 12 din 12 februarie. Numai acest din urmă ți l-am trimis prin poșta otomană sau curier intradins. Să cauți nr. 12 la Scutari, la Reșit-efendi, Μαλιγιέ² dans la chambre de Mazraf³. Acest efendi o să-ți dea 2 plicuri cuprinzînd amîndouă nr. 12.

Răspunde-mi cit mai curînd care nr. din scrisorile mele n-ai primit și pă cite ai primit și și particulare de la rude.

Pentru deosebite dubite am aflat că plicurile lui d. Polichroniade s-ar fi deschis, și voi să știu pozitiv dacă și scrisorile unii familii ca a noastră, ce nu ne scrim decît suferințe ce coprind interiorul casei noastre, s-or fi poprit sau s-a dus la destinația lor.

Frățiorul meu, scrie-mi des, cu toată expediția. Pune nr. pă scrisor¹ și dă-le la poșta ambasadei austriace, cum făcui și eu cu aceasta, și să vezi cit de regulat și onest o să ne primim scrisorile. Te rog, frățiorule, așa să faci.

Aci în toate zilele să adaugă o salutare mai mult din partea românilor inemici ce la început își întorceau fața.

Îți scriam, și acu repet, că de la sfîrșitul lui febr. nu mai am nici speranțe cu ce să întîmpin cheltuielile familiei. De la Șumla n-am primit pensia și nici speranță nu am.

Toți amicii te salută amicalmente și te doresc, dar ca mine nimeni nu te dorește. Doamne, ajută, imblînzește pă toți inamicii, luminează-i să vază și să cunoască pă veritabilii inamici și să nu mai persecute pă omul ce bine le-a făcut și nici un rău. Of, pînă cînd o să fim așa de nedrepti unul către altul! Luminează-ne, Doamne, luminează-ne!

Ți-am mai scris și iară îți repet că n-am să mă plîng întru nimic din partea lui vodă, din contra, s-a purtat și să poartă delicat și cu iubirea

¹ Oltenia.

² Ministru de finanțe (c. turcesc scris cu caractere grecești).

³ În camera lui Mazraf (fr.).

omenirei către familia ta. Aci toate să petrec în bună ordine și alegrață. La palatul domnesc să fac serate ebdomadere unde să invită toate familiile de a doua clasă și junimea, amabilitatea egală, nici o distincție nu să remarcă. Nu știu frații noștri democrați dacă ar fi putut să susție acest princip cu atita scumpătate. Of, cînd mi-aduc aminte de egalitățile lor, mă găsece toate nevralgiiile. Să ne ferească Dumnezeu, frățiorule, să ne ferească d-a mai trăi cu dinșii. O, ce dreptate aveai, frățiorule, cînd și cite îmi ziceai. Mi-aduc aminte că îmi ziceai cu acel sînge rece: „Marișo, cu acei boieri și domnul ce m-au proscris poate să mă unesc și să fac bine sâracului român, dar cu acești frați de la 48 nu mai poate să iasă decit pieirea bieteii țări“. Ce bine ziceai!

Pleșoianul a venit; este peste Olt armat, ca și fiul Magherului, de un firman, de o scrisoare de la vizirul și de o recomandație de la ambasada austriacă, așa spun toți.

D-lor Zossima și Grădișteanu, amicalele mele complimente.

Nu uita să-mi cumperi măcar 50 dramuri *veritabil* balsam de Mellă [Mecca?] (nu de Peru), să vinde mai ieftin decîndea în Stambul, 2 lei și jumătate dramul. Să fie într-o sticlură solidă, sau bine amvelopată.

Frățiorul meu, amatul meu Niță, trimite ori du-te singur într-o dimineață în tirgul florilor, o să găsești o mulțime de oale mici cu niște zambile prea frumoase, de toate culorile, cumpără-mi 50 oale, cite zece parale oala (acesta este prețul lor cînd nu mai e floarea în frescheță). Pune oalele în camera cavasului tău, și să *nu le ude*, să le lase să se usuce de tot. Cînd va fi uscat pămîntul *bine*, pui cepele pã o hîrtie să se usuce vreo 10 zile, apoi le împachetezi și le aduci mamii și fetițelor. Dar, frățiorule, fă-mi această plăcere, chiar grădinarul te va învăța poate vreun metod mai bun, și poci lua și alte feluri de flori ce să compun de [din] cepe.

Orice vei avea de a-mi trimite, le poți adresa la ex.-sa Mahmut-pașa, care este cu deosebire oblijant de a-ți sluji.

Bunului nostru frate, îmbrășoșeri și salutări pline de dor. Of, cînd să vă văd venind amîndoi! Doamne, mă cconsumă acest dor. Toți copiii te strîng în brațele lor și te sărută cu acel dor ce îl cunoști așa de bine.

A revedere, scumpule, amatule și atit dorit de

Maria ta
a revedere pe curînd

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.451/24

Nr. 14

București, 1855, febr. 20/mart. 4

Frățiorul meu,

Ieri am primit prin d. D. Zossima un plic de la tine, în care am citit scrisoarea ta nr. 2, 1 febr., și nr. 3, febr. 10. Aspră scrisoare și apăsată. Fii sănătos și scrie-mi cum vei. Nici de astă dată nu mă aștept la vre[o] laudă sau măcar milă de chinurile mele, ruinata-mi sănătate, soarta mea de 6 ani ducînd tot singură sarcina a 5 copii (să trăiască), și luptîndu-mă

cu toate greutatele, și umilindu-mă la toate neamurile exotice, asta mi-a fost soarta! Critice, critice și felurite defăimări! Dumnezeu să ne ierte pă toți, frățiorul meu. El să ne lumineze să vedem mai drept, mai cmenește, mai părintește.

Nu vrea[m] să-ți răspunz la astă scrisoare, dar văz că trebuie. Prin urmare, încep a-ți arăta că nu-mi vine să crez că din convingere zici că „de mă ascultați și șădeam la Rusciuc era să fim așa, era să avem iconomie“ și clt. Frățiorule, poți zice că ți-am zis eu sau copiii, du-ne la București? N-am fost mulțumită pînă în suflet cînd m-am văzut la Rusciuc? Nu îți ziceam că *numai la Rusciuc* mă poci decide a mai emigra și 3 ani? Mareșalul ți-a ordonat să vii în Bucur[ești] cu familia. Ai venit acasă și mi-ai comunicat această ordonanță. Eu (îți spui acu adevărul), am crezut că tu v[r]ei să ne iei și pă noi, să nu fim triste și singure în Rusciuc, unde începuse și holera. Tot în ziua ce mi-ai vestit aceste ordine, seara te-am rugat să-mi dai voie să mă duc la md-me Omer și să o întreb care este necesitatea să meargă și familia în Bucur[ești]? M-am dus, am întrebat-o; mi-a răspuns că pentru scop politic trebuie să merg și eu cu copiii, să nu se alarme [ze] inenimicii, fiind Eliade singur, că să gîndește la vreo răscoală. Și fără a-i pomeni eu de trăsură, îmi oferează careta ei pentru familie, ca să ai tu pă seamă-ți droșca. Venii, îți spusei și ți-a plăcut, sau ai găsit rezonabilă ideea politică a mareșalului. A doua zi ai venit și mi-ai spus că ordinile era date ca să ți se facă o expediție onorabilă, pă cum a și fost. Barca care ne-a dus decindea numai pă domni îi duce.

Apoi să auzi, Mario, peste 6 luni, că de mă ascultați să rămînem în Rusciuc și c[elelalte], risipitoareo, cheltuitoareo, ruinătoareo; dreaptă e, frățiorul meu, astă acuzație?

Laudele ce neincetat îți fac pentru dcmnitorul, apoi, așa e, frățiorule, așa e! Boierii de aci și frăția de acolo, și pă tine și pă mine, cînd îi întilneam pă ulițe, ne insultau cu căutăturile lor, ne sfișiau în conversațiile lor, pentru că unora le-ai făcut bine și pă ceilalți le-ai dat consiliuri salutarii, ba mi i-ai și pus la nemurire. Pă dcmnul și scoța lui i-ai insultat în public, în fața lumii, și ei îți onoră familia cu saluturi respectabile, iar nu de silă și de sus. Doamna nu pierde nici o ocazie de a face cele mai prețioase laude familiei tale, m-a invitat *πρωτόω*¹ să mă duc la curte, să petreacă și copiii noștri la seratele ei. Am spus întristările mele, mătlatia mea, ce vin din separația de tine.

Domnul a trimis, cum a venit în Bucur[ești], pă d. Poenarul să-mi spuie să dispui de m.-s., că are mare mulțumire de venirea noastră și că a fost o fatalitate; trebuia ori el să fi venit o zi mai curînd, ori tu să fi plecat o zi mai tirziu, că, poate, numai tu ești care știi și înțelegi toate în adevărul lor și că din toți oamenii de la 48 ai fost și ești patriot și ornamentul nației și că ambiționează de a avea onoare a te pune în sînul patriii și a nației, după meritul ce ai. Din punct în virgulă, sint aceea ce mi-a zis d. Poenarul și m-am co[n]vins și de altă perscană că astea a ieșit din gura domnului.

¹ În mod indirect (gr.).

La Sf. Ioan, a zis d. Poenarul să imi strângă mina, din parte-i, să mă felicite și să mă asigure că o să trăim cu toții împreună ani mulți. De sînt acestea sincere sau nu, Dumnezeu le știe mai bine. Dar frăția noastră, dar amicii pentru care ne-am sacrificat?!

Frățiorule, de ce mă acuzi? Eu n-am pană de scris, dar și de aș fi avut, n-aș fi știut să scriu de porunceală, de frică sau pă plată. Am vrut ca în scrisorile mele să afli și de ce să petrece în țară. Ți-am scris cînd una, cînd alta, nimic însă minciuni nu ți-am scris.

Toate cite îți scrie d. Grădiș.[teanu] nu le știe de la boieri, nu, le le știe de la mica și ticăloasa facțiune a lui Rodin. Această afurisită facțiune nu face în țară decît intrige, împerecheri și paralizează și pă guvern, căci în capul acestei iezuite facțiuni este d. Col[quhuon]. O, d-ai vedea lucrurile de aproape, ai ierta pă cei mai mulți! Mare bici a fost și este Rodin pă biata țară! Învîrtește și sucește drepturi, țărani, administrația prin acei 2 consoli, toate le stoarce, ca să scoată suncul ce îi trebuie lui. D. Grădișteano trebuia să nu crează. Ce, tot nu ș-a mai făcut o idee de minciunile, sofismele și calomniile acestor javre? Și de ce să îți scrie lucruri ce mă indignă?

N-a fost nici rușine, nici nedrept, nici ilegal de a cere măcar un mic acout din ruinata muncă de 30 ani. Creditorii cer pă toată ziua, că sînt săraci lipiți, copilașii cer; mă gătisem să plec și nu făcusem nici o cerere. Mă miram cum să îmblinzesc datornicii și cu ce să-mi iau lumea în cap și emigrațiile. Am făcut o hirtie mareșalului, nu lui vodă, a dat-o mar[e]ș, [alul]; a promis vodă că o să-mi dea; am așteptat rezultatul și ți-am dat relație. De nu s-a făcut alta, s-a făcut un act; din această reclamație a ieșit că opinia judecătorilor nu era d-acord, pentru că 3 a fost *pentru* și 3 *contra* (de 6 să cumpunea sfatul). Prin urmare, văz că și această acuzație e injustă.

Bine ar face amicii să fugă de conversații și epistole ce mîhnesc pînă în suflet. Destule ai avut și ai și tu, scumpul nostru și proscrisule Eliade, și eu, amărîta și zvinturata. Rola amicilor este să console. De avem defecte la vîrsta [la] care am ajuns, nu ne mai corijem și nu fac decît să ne amărîm și eu să arunc pă tine unele și tu pă mine altele. Cu pace, cu dragoste și și cu credință să vorbim, să ne scrim, să ne consultăm, să ne unim și să trăim rămășița vieții, amin!

Mă acuzi că tot eu sînt cauza despărțirilor și a cheltuielilor. Cînd eram cu tine la Colcun la 48, două zile ți-am zis și îți repetam că, dacă ne iei în emigrație cu tine, nu viu decît cu o condiție, ca nici pentru o săptămînă să nu mă lași în străinătate fără tine. Mi-ai promis de față cu copiii și cu Dumnezeu și mi-ai zis că: „cum o să vă las în străinătate singure, cui să vă las? Unde voi fi eu, acolo și voi; nici mijloacele traiului nu ne iartă să facem două menaje.“ Apoi eu te-am lăsat în Cronstadt ca să te aresteze[...], ca să te treacă pîn foc și pîn apă inemicii? Eu te-am lăsat și am plecat? Eu te-am lăsat și am plecat din Chio? Eu te-am lăsat și am plecat din Stambul? Eu te-am lăsat în 19.7-brie trecut și am plecat? Ori eu eram care plîngeam și te rugam să nu ne separăm, să fie în toate și oriunde tata cu fiii și fetele să nu se depărteze de umbra tatălui lor? Nu te-am rugat cu lacrămile în ochi, de cum ai venit din Paris, să iei sarcina casii, să nu mai îmi ceară

mie nimeni, să nu mai știu ce să cheltuieste? N-ai vrut, n-ai vrut și n-o să vei a-mi lua nici socoteală.

Apoi ori nu îmi zice cheltuitoare și risipitoare, ori ia-mi întâi socoteala după toate formele, că și acu poci da socoteala oricât am cheltuit de la 48, și atunci ai drept să-mi zici după merit. Știu că o să zici că în articolul despărți[ri]lor cauza a fost circumstanțele, și că n-ai pomenit ca la bătaie să meargă și femeile. Și eu vă spui că tu nu te-ai dus niciodată la bătaie și că în timpii de acu merg și femeile și și fete oneste la bătaie.

Frățiorule, plecași din București la fine de 7-br. Ziceai că o să te întorci peste 3 săptămâni, mult o lună. Eu îți ziceam plângînd că o să fiu prea mulțumită de vei fi pă la fine de X-brie în brațile copiilor, adecă peste 3 luni. De ce nu te-ai gîndit (la scumpetea în care trăim, că ai văzut-o, ai ținut cheltuiala), de ce nu mi-ai zis: „Mario, noi n-o să putem duce cheltuiala în 2 menaje; aidi și tu la Rusciuc, să te las acolo, și cînd mă voi întoarce, ori iernăm în Rusciuc, sau venim iarăși în țară. Să fi văzut, ziceam ba? Dar acu, că văz sănătatea copilelor că numai cu aerul natal, asemenea și a mea, espui că cu permisia ta și cu ajutorul lui Dumnezeu o să mă silesc să fac cum să am vreo 60—70 # pă lună și o să duc pă toți copiii, după ordinile doctorilor, la Cimpina 2 luni și alte 2 luni excursii pîn România Mică. Însă mai avem timp pînă atunci, și eu crez că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei fi și tu în țară și îți vei face și cura de aer și interesul copiilor. Da, dragă, în excursia aceasta, de vei voi să fii și tu, o să mărităm fete[le], așa cum dorim și noi și ele.

Apoi, de făceam livrea[ua] care mi-ai zis atît să fac, bine, 5 copii să trăiască, mari toți, cu mine 6, 6 slugi, să ne nutrim, investim toți, numai lemnele costă în 6 luni 100 # și o mie de cheltuieli înprevăzute, cum din neștiință că o să șăz în Bu[cu]rești toată iarna, nu mi-am făcut provizii, și am fost nevoită să cumpăr multe lucruri cu prețul întreit. Cînd iarăși m-am gătît să plec, am cheltuit poate 60 # pă haine groase de drum, de iarnă și de iernat în case fără sobe, malatiile mă opriră, cheltuielile să făcură, pierdute nu sînt, dar eu trec cu 60 # mai mult de risipitoare.

Nu așa, frățiorule. Tu, cînd vei, numai îndată vezi dacă este risipă, nu este sau este și economie. Destul să îți spui că eu sînt tot amalată și nu poci să mă ocup ca odată de menaj, copilele nu, iarăși; nu pot și de deboleța sănătății și că nu sînt în casa tatii lor, ci în casa lui Ioanid, în care numai de menaj nu este. Îmi expui copiii, 12 oameni, 2 cai, trăsură, malatii, iarna grea, sărbători și cite alte, datorii vechi plătite pînă la 110#, cai 80 # ; iată cum s-a dus mai 700 # de cînd ai plecat și, de-i cheltui ai tu, nu era să se facă vorbă, dar Maria? Maria este și a fost tot risipitoare.

Nu așa. Fă o socoteală (afară din carită), cît ai cheltuit tu în 38 zile? Scade 2 oameni mai puțin din familie, adecă slugele ce ai luat cu tine, căci talerul tatii este totdeauna la masă, adaugă puținenele haine care ne-am făcut și iarna, și vei găsi și economie.

Dumnezeule, cît mă supără scrisorile în stilul acesta și astfel de prozaice explicații. Frățiorule, dă-mi consiliuri, că am nevoie de observațiile tale, dar nu îmi scrie apăsător și îndesat, căci eu iată că îți cer permisia de a nu îți mai răspunde la asemenea scrisori, ci să-ți scriu drept, răspuns la acelea: „nu înțeleg nimic, nu mă privesc pă mine“.

Cere, frățiorule, nr. 11 de la d. Polichroniade. Cere nr. 12 și *supplementul* al nr. 13. Caută-le la Reșit-efendi decindea în Stambul la Μαλιγιέ¹ dans la *chambre de Mazraf*. Acesta este cumnat comandantului de aci Danichi-bei, ce plecă alaltăieri la Șumla. Reșit-efendi lăcuiește la Scutari.

Poimîne îți voi scrie prin poște nr. 14, adecă suplimentul acestia, fără să numesc supliment, și să știi, cînd vei vedea pă scrisoare nr. 15, 16, 17 și litera S, va să zică că este supli[ment]².

Colecția George Potra

Nr. 16

București, 1855, martie 16/28

Frățiorul meu,

Sînt trecute două expediții fără să-ți scriu; cauza a fost că am avut pă Smărăndița amalată rău. Mulțumită Dōmnului acu este bine și mîne o aducem la noi să își facă convalescența cu bunele ei surori.

Eu, cu ajutorul Dōmnului și cu bunăcuvîntarea ta, scumpul meu soțior, mă aflu în perfectă sănătate, mă îngraș, întineresc. Facă providența ca să fie durabilă această sănătate, pă care n-am avut-o de la 47 și am regretat-o opt ani.

Copiii toți sînt iară în perfectă sănătate, culorile lor din zi în zi dau doritele dorințe ale tatii și mamei. O, de am putea să petrecem pă mai și iunie la Cîmpina!

(D. Cîmpineanul s-a însărcinat să ne facă toate înlesnirile și imi dă, să meargă cu noi, și pă scumpa sa fiică, care este tot ce poate dori părinții de omenie.)

Dar tu, frățiorul meu, ce faci? Doamne, ești sănătos? De ce nu imi scrii? Ultima ta [scrisoare] este nr. 4, 16/28 februarie; d. Zossima de aci a primit de la 3 mart; de ce nu am avut scrisoare și eu?

Scrie-mi de ai primit nr. 12, 13, 14 și 15 cu suplimentele lor. Sînt foarte închietă, liniștește-mă mai curînd, te rog.

Din pensie nu am primit încă nici o para: ghenar, febr. și mart. sînt neplătite. Mi-a dat un datornic pă care l-am împrumutat la Vidin 30#. Mi-a dat și ex.-sa Hasan-pașa 50 # împrumut. Am dat 30 lui Scurtu și cu ceilalți am prididit cheltuielile familiei. Acu iară n-o să mai am peste 5 zile de cheltuială, și vine Paștile, Paștile care obosește și pă cei cu moșii.

Dar bun este Domnul! A venit și fratele Niculae, și el pune umăru la toate necazurile noastre, ca un adevărat frate. Ca *untul*, frățiorule, ca untul să duce 100 # pă lună, și nu m-a lăsat Dumnezeu și amorul românilor să-mi lipsească # din pungă. Ți-a ținut familia cu demnitate.

Mare fatalitate a fost pentru cocoșatul șederea mea în țară, și de acu înainte am de gînd, vei auzi și vedea, agenții lui au început a cădea și a se

¹ Maliye, ministrul de finanțe (c. turcăsc scris cu caractere grecești).

² Lipsește sfîrșitul scrisorii.

lumina guvernul de aci și o să se lumine și austriacii. O să văză cine siut propagandiștii răscolitori și, și... și cine ești tu. Fii convins că o să fii prea mulțumit de cele ce fac și zic eu, pentru că spui adevărul în care m-am luminat de la tine. Și tu n-ai fost nici revoluționar, nici uzurpator, nici calomniator. Ai fost conservativ legitim, ai fost și ești înțelept și cu o pațiență fără exemplu.

Răscoalele de la Craiova a făcut să se văză dreptățile tale către Frăție. D. Cîmpineanul te roagă să-i trimiți această sămîntă de tutun cit mai în grab, prin d. Polichroniade din Stambul către frații Pol[ichroniade] de aci, plătindu-i-se portul aci la București. Zice ca să întrebi pă vreunul, ce are știință, cită sămîntă trebuie la un pogon.

Alecu Racotă vezi ce îți scrie. Eu n-am vrut să îi spui ceea ce o să-i răspunzi tu, ca să nu să explice rău. Este acu timp de astfel de pretenții? Aș avea mare mulțumire să poți a-i realiza dorința și să fii ascultat.

Scrie-mi, frățiorule, des. Răspunde-mi de scrisorile ce te întrebai mai sus.

Toți amicii și rudele te salută cu cel mai sincer respect. Noi îți urăm ca Învierea Domnului să aducă alegrață și realizarea dorințelor ce au toți părinții și toate națiile. Pacea Domnului să fie cu toți și cu noi!

Fratelui salutări pline de dor, de la toți și de la mine. Domnul Zossima a feștelit-o, să nu mai văz eu nici un rînd de la d-lui? Bine, o să mă răzbun, nu numai că nici eu n-o să mai scriu, dar o să-l spui la toate fetele că a îmbătrînit.

Spune lui Costache că i-am găsit o soață de minune, frumoasă și cu o moșie și mai frumoasă. Iar ție, dragă, nix, nici o fată, nici o frumoasă, bătrînica ta este de minune. Este cum să zice acroșe; te adoră, te dorește și te roagă să vii, să vii, să meargă cu tine la Cîmpina Τὸ γουδὶ καὶ τὸ γουδοχέρη¹. Dar, dragă, eu sper că o să ne mai vedem și că o să vie Eliade la

Maria lui

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.394/23

Nr. 22

București, 855, mai 4/16

Frățiorul meu,

Mărire Domnului! Am ricevut aseară scrisoarea ta nr. 10 (nr. 11) cu data 28 aprilie. Of, am respirat pentru un moment, pînă azi șase zile erai sănătos; făcă divina mizericordie cum să fii sănătos, Doamne, și să vii mai curînd la copilași!

Pentru mine a fost destul și prea destul, frățiorul meu, să știu că unde trăiești tu există o epidemie așa de funestă ca să mă găsească toate malatiile. Într-o săptămîină m-am consumat cit nu mă îngrășasem în două luni.

¹ Ține morțiș la acest lucru (gr.).

Oh, mama ta nu te-a amat cît te ador și te doresc eu. Mai adaugă că am avut și pă Ion amalată foarte. Acu este bine, de ieri l-am scos și în curte, Calul încă este șchiop.

O lună de cînd n-am ieșit din curte, astă ședere în casă adaugă la malatia mea, dar bun e Domnul. El să facă cum să treacă cu bine și aste suferințe și să fie ultimile dureri ale martiriului de șapte ani.

Fierbințeala friguroasă ce zici că ai este efect al suferinții nevrelor ce excită blestemata climă a părților răsăritene. Of, ce bine cunosc acel mal și am priceput; sint două luni că sufăr. Scrisorile tale erau scrise pã cînd erai dominat de acea melancolie ce produce nostalgia.

Curaj, scumpul meu soțior, Domnul o să ne scape și din astă calamitate. Of, cînd o să vii, cînd o să dai și lua cu țara și să ne tragem într-un colț de pãmînt, să ne terminăm viața în pace?!

Fratele de ce nu imi scrie nimic? Tu cu cine șezi, singur dormi, satul unde o să te muți n-are nume, acolo nu este holeră? Pentru Dumnezeu, să fie nedespărțit Costache al nostru de tine. Eu știu cît îi ești de scump. El te amă mai mult decît pe mine, te asigur. Știu și cît este leneș pentru nimicuri, dar am și mari probe cît face, aleargă, veghează la malatie, și cu ajutorul lui ne-a scăpat copilașii din acel teribil iler; și cu sufletul, cu corpul și cu punga m-a ajutat și atuncea.

Fiți inseparabil[i], nu rămînea singur pã cînd el să duce pentru vreo treabă; d. Zossima nu șade cu tine? Oh, Doamne, fă ca să fie toți trei la un loc și în amorul și paza ta, Doamne!

Ia în băgare de seamă cîte ți-am scris pentru astă epidemie, sînge să îți iei nițel, așa bun zdravăn, dar nu mult, și de la picior. Să aibi în casă o oca de muștar nepisat, în ora care va simți cineva această epidemie să piseze acel muștar, să-l puie într-o tingire cu oțet, să fiarbă bine, apoi să moale șervete, să puie pã pîntece și pã picere, începînd de sus, pînă la degetele picurilor să fie înfășat în acel oțet mustărit, tot fierbinte șervetele și pã dasupra învãlit bine cu plapomă de flanelă; face minuni această fomentă¹...

[Maria]

Colecția George Potra

Nr. 24

București, iunie 15/27, 1855

Frățiorul meu,

Primii scrisoarea ta cu nr. 16 de la 1 și 13 ale corentei. Te plîngi că n-ai scrisori de la mine. Eu tot prin poșta austriacă cu ricevută ți-am trimis și nr. 22 și 23, pentru care nu-mi zici încă că le-ai primit. Ți-am mai scris încă prin d. Manasi, trimițîndu-ți și o cutie cu două sticle rachiu de izmă, o sticlucă cu picături de stomah și cîteva bucăți de iască parfumate.

La 1 iunie, în ora cînd plecam la Rusciuc, ți-am trimis prin d. Obedeanu, fratele d-lui Berindei², o scrisoare și un borcan cu șerbet de tranda-

¹ Lipsă sfîrșitul scrisorii.

² Dimitrie I. *Berindei*.

firi. Scrisoarea coprindea și cuvîntul ce doreai a-l avea: „Frunză verde liliac“; ți-am trimis-o în scrisoarea lui Costache ce am scris-o, este mai bine de o lună, și încă nu mi-a răspuns. Te rog, frate, răspunde-mi pentru toate acestea de le-ai primit sau nu. Răspunde-mi deslușit, căci nu trebuie să reclam pe nedrept la Aghenție pentru n-rele 22 și 23, ce nu mi-ai zis că le-ai primit. Dar pe cele două de la Malic încă nu le-ai receput? Răspunde-mi.

În scrisorile mele, prin poștie, ți-am trimis o scrisoare franțuzească de la Daniche-bei, în care puteai să te orientezi despre cele de la Malic. Este a treia oară că te întreb de ai ricevut-o. Răspunde-mi, frățiorule, la toate.

Ieri m-am întors în București. Am șezut la m-me Omer-pașa numai zece zile. Onorile și dragostea ei este rară. Mi-am adus lucrurile ce știi că aveam la dinsa acasă. La ducere și la întoarcere am tras la administratoru din Giurgiu, d. Văleanu. S-a ampresat mult d-a-și manifesta stima și dragostea către familia Eliade.

Sait și Osman-pașa din Rusciuc, cum a auzit că am venit în Giurgiu, mi-a trimis împărătescul caic, întocmai echipat cum era cînd am venit cu tine. Frățiorule, la port mă aștepta careta lui m-me Omer-pașa, și la întoarcere, tot asemenea. Ți le scriu pentru că a făcut mare zvon primirea și tratarea ce am avut-o la Rusciuc, atît cît nu mi-a făcut mie impresie.

De la Giurgiu m-am dus la Stoenesti, moșia amicii noastre Zinchii Peretz, unde am șezut trei zile și am petrecut în sărbători cîmpenești și în brațele unei vere și sincere amice.

D. Pleșoianu este încă în Rusciuc cu toate că a avut în adevăr o scrisoare de la S. Poartă în care zice că exige să fie liber Pleșoianu de a intra în țară. La trecerea vizirului prin Rusciuc, măriile-lor din Moldova și România au venit în Rusciuc spre a saluta pe noul vizir. Cu această ocazie s-a prezentat d. Pleșoianu dimpreună cu părintele Șapcă, rugînd pe vodă să-i lase în țară. M.-s. a dat voie p. Șapcă să intre, iar lui d. Pleșoianu i-a zis că cu toată scrisoarea d-lui, pînă cînd nu se va lepăda de colonie, nu va intra în țară.

Cînd a venit viziru în Rusciuc, eram în haremu lui m-me Omer-pașa, și fiindcă s-a oprit numai vreo cîteva ore în Rusciuc, nu l-am putut vedea în persoană. I-am scris însă o scrisoare în care i-am adus aminte că la 1850 mi-a comunicat a.-s., oficialmente, răspunsul domnului Știrbei către S. Poartă în care zicea că: „m-me Eliade nu numai că e liberă de a intra în țară, dar o voi și ajuta să[-și] restabileze starea pierdută“. Noul vizir se vede că a vorbit m.-s-le, căci n-am apucat să pic acasă și mi-a trimis răspuns prin d. Poenaru și prin fratele meu, zicîndu-mi că fiindcă nu poate să facă o despăgubire nici totală, nici parțială, pentru c-ar trebui o comisie într-adins pentru aceasta și dovezi legitime, precum și prezența ta în țară, să fac eu deocamdată o cerere pentru chiria casei pe trecut și viitor, în care hîrtie să zic că iau chiria casii, păstrînd tot dreptu de a reclama pentru cîte ai avut în casă, atît cît și pentru ruinarea casei și a grădinii.

Eu am răspuns la toate acestea că îmi trebuie vreo cîteva zile să mă gîndesc, cu speranța că tu îmi vei dicta ce fel de înscris să dau și că mult în cincisprezece zile voi avea răspunsul la chestia ce coprinde această scrisoare. Iar nerăspunzîndu-mi tu cît mai în grab, mă voi consulta cu d. Cîmp-

[ineanu], cu Ștefanache¹, cu d. Benescu, avocat și adevărat amic, ca ce fel de hirtie să dau, care să nu anuleze nici una din dreptele tale pretenții. Sint silită să nu poți aștepta mult, pentru că îmi scot sufletu vreo citeva persoane din datornici, după cum ți-am mai scris.

Scrie-mi numele negustorilor prin care ai trimis sămînța de tutun, căci încă nu s-au arătat, și o să trecem de oameni nici într-un fel.

Acu să-ți scriu și eu, să-ți spui că toți sintem sănătoși, că eu sint minioasă foc pe tine, mă văd sănătoasă, grasă strugure carnea pe mine, mă uit în oglindă și văz și eu ca toată lumea că sint frumoasă. Mă uit împrejur-mi, nu te văz pe lingă mine, minia îmi crește (căci eu cred că dacă voiai să fii în țară, făcea să vii, fără a fi renegat la principiele ce te caracteriză). Numai mortul nu înviază, celelalte toate să fac prin stăruință. Apoi ce mai văz în scrisorile tale? După ce sint reci, laconice, îmi mai scrii că să nu le asigur pă ale mele la poștă. Îmi vorbești de cheltuiala poștii, de economii cînd e vorba să ne vedem și să ne consolăm prin scrisori. În despărțirea de 7 ani n-am trăit împreună decît 2 ani. Tu îi regreti și îmi vorbești cu atîta pasiune de viața din Chio. Eu însă nu regret viața din Chio, regret mult pă aceea din Șumla pînă la plecarea ta din București (să înțelege pînă la 17 7-brie 854, iar nu pînă la 19, ziua în care ai plecat). Ce mai văz în nr. 14 scrisoarea ta? Zici că o să mai șezi în Buic-Dere încă 2 luni, ca să îți mai scoți din capete; asta fuse prea mult. Încep a crede cite am cam auzit... să îți scoți din capete.

Doamne, care femeie poate auzi această expresie fără a se infuria? Eu însă te mai iert cu speranța că vei fi odată drept, vei zice destule dobinzi ai mincat în tinerețe și capetele le vei lăsa pentru bătrînețe.

Fă tot și vino în țară pînă nu ne apucă iarna, să dăm și să luăm și să ne ducem unde vei în Europa, să trăim restul vieții.

Am mai scris o scrisoare din Rusciuc mareșalului, în care nu-l las să se sfîntească, i-am pus și soața și fiica pe capete ca să-ți inlesnească venirea în țară. Protectorul lui Rodin, acu briga amicia a.-s., prin urmare, poate face să vii aci. Cînd vei fi odată în țară, te vor cunoaște acei care să opun, te vor ruga să rămii pentru toată viața. Sint mai mult decît sigură. Atunci vei face după cum vei voi, dar ca să vii pentru 2 sau 3 luni este neapărată necesitate.

Spune domnului Zossima amicalele mele complimente. Fratelui asemenea și că sint 30 zile de cînd i-am scris cu ricevută asigurată. De ce nu îmi răspunde la toate?

Eu sper să mă duc la fine de iunie cu toți copiii la vreo campanie.

A revedere, a revedere,

Maria

P.-S. Răspunde-mi la toate cite coprinde această epistolă.

[*adresa pe plic*]: Constantinopole, à monsieur, monsieur Jean Héliade Radolesco, vis-à-vis de Galata Seray, Pera ou à Buic-Dere

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.198/?

¹ Ștefan Andronic

ADDENDA

Contract între I. Heliade și V. Pogor

Galbeni șaptezeci și patru am primit de la d. spătarul V. Pogor în socoteala tipăririi *Enriadii*, cu condițiile următoare:

1. Formatul în octavo, hîrtia velină, tiparul întocmai ca al *Iliadei*, cite douăzeci și patru rînduri într-o față.

2. Tiparul curat, corect și fără greșale.

3. Plata tiparului va fi cite lei una sută optzeci și nouă de fieștecare cinci sute coale, cu hîrtie cu tot, iar hîrtia întocmai ca a lui Omer.

Am primit manuscriptul și va fi gata din tipar de azi peste cinci luni¹.

I. Eliad

1837, aprl. 22, Iași²

B.A.R.S.R., Arhivă 548

Chitanță dată de I. Heliade dr-ului Iosef Sporer

5.500, adică cinci mii cinci sute, am primit împrumut cu dobînda lor cite unul la % de la d. doctorul Sporer³, și cu soroc de șase luni, pe care să am a-i răspunde fără pricinuire, și am iscălit.

I. Eliade

1839, aug. 4, București⁴

Colecția avocat Ioan Vasiliu

¹ Pe verso scris de V. Pogor: „Totmala cu d. Eliadi pentru tipărirea *Hanriadii*“.

² Marta Anineanu, *Un contract editorial... loc. cit.*, p. 277—291.

³ Iosef Sporer; medic în București; în 1839 inaugurează primul institut de naștere și prima școală de moșit din Țara Românească, constituind primul așezămînt organizat de medicină; a publicat *Meșteșugul moșirii pentru învățătura moașelor la Institutul Maternitatea din București*, Buc., 1839.

⁴ Dr. Sporer scrie pe verso același text în limba germană, precum și echivalentul sumei, de 4.646 plăștri.

L a d. I. E l i a d e

De mult recunoștința-mi dorea să vă arate
Stima cuvenită la fapte laudate,
Dar lanțele scolastice¹ adesea m-au oprit
Și-acum de libertate o clipă mi-a zîmbit.

Același simțiment în sufletu-mi îndată
Măreț s-a deșteptat. Cu dînsul deodată
Și altele mai sfinte de măn-au înviat,
Ș-a lor cîntare naltă din somn m-a deșteptat.

Cadența, armonia sublimelor ei sonuri
Și sfînta inspirație cereștilor ei tonuri
Idei de adevăr în duh mi-au insuflat,
Dar aste slabe versuri greșit le-a imitat.

Al patrii amor sfînt, simbolică unire,
Ce suflete viteze-nalță-n nemurire,
Izvor de mari virtuți, școală de moral
De unde iese falnic frumosul ideal.

Unirea în fapte bune, temelul soțietății,
Tulpina fericirii și muma libertății;
Unirea ne vestește un dulce viitor;
Unirea face un stat în veci nemuritor.

În sfîrșit, respectul ce lumea e dator
Geniilor ce pasă spre veacuri viitoare.
Luceafăre aprinse și pline de cuvînt,
De Domnul trimise aici pre pămînt.

Cirmași preaițelepți ai lumii spir[it]uale,
De duhuri suverani, de inimi pămîntale;
Sori plini de lumină, ce bezna-n viitor
Despică și măsoară cu pas triumfător.

Sînt multe simțimente aici nedevelopate,
Și multe adevăruri de loc nearătate;

¹ Pe prima pagină este însemnat că autorul era „student“ la Colegiul „Sf.Sava“ din București și a compus această poezie în vacanța semestrului I din anul 1842.

E vremea de tăcere, veac nenorocit
În care rezonul zace amorțit!...

Primiți adăpostirea-mi la umbra poeziii
Stejar armonios! Dulceața ambroziiii
Puțini după pământ o gustă-s fericiți!
E scumpă dobândirea-i; sint mulți nenorociți!...

Constantin Vișoreanu¹

B.A.R.S.R., ms. rom. 987, f. 43

Chitanță dată de Vistierie lui I. Heliade

Cfitanță

Lei 300, trei sute, s-au primit la Vistierie de la d. serdar Ioan Eliad, taxa diplomii rangului dumisale, care i s-au și dat după oțnoșenia c[insti-tului] secretariat, anul 1843, apr. 1.

Obștescul casier, clucer
[*indescifrabil*]

nr. 62

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Chitanță dată de Vistierie lui I. Heliade

Cfitanță

Lei 400, lei patru sute, s-au primit la Vist. de la d. paharnic Ioan Eliad, taxa diplomii rangului dumisale, care i s-au și dat după oțnoș. c. Secretariat, anul 1843, aprl. 1.

Obștescul casier, clucer
[*indescifrabil*]

nr. 63

Colecția avocat Ioan Vasiliu

¹ Const. *Vișoreanu*; studii la Colegiul „Sf. Sava“; coleg cu C. D. Aricescu; procuror al Divanului judecătoresc din Craiova; în 1846, numit președinte al Tribunalului Dolj; colaborator cu știri interne (1848) la ziarul *România*, pe care l-a întemeiat; după înăbușirea revoluției, caimacamul Const. Cantacuzino, printre alții, îndepărtează din post și pe paharnicul Costache Vișoreanu [cf. *Buletin, gazeta administrativă*, XV (1846), nr. 75, p. 297—298; *România*, I (1848), august 17, 20; *Vestitorul românesc*, XII (1848), p. 297].

Chitanță dată de I. Heliade lui I. Conțescu

200 #, adică două sute galbeni, am primit cu împrumutare de la d. I. Conțescu, cu soroc de trei luni, care bani la soroc mă îndatorez a-i plăti fără pricinuire.

Și spre încredințare am iscălit.

I. Eliade

1844, iunie 3, București

[*pe verso*]: Din suma din dos am răspuns una sută galbeni împărătești.

I. Eliade

1845, mart. 4

M.I.J.P., Coresp. inv. 942/2

Chitanță dată de I. Heliade lui Davicion Bally

Zece galbeni împărătești am primit de la d. David Abram Bali, prețul primului abonament de douăzeci și unu volume din *Biblioteca universală*. Pentru care mă îndatorez a da acele sus-zise volume după program.¹

I. Eliade

1847, iul. 3, București

Ioan Massoff, Davicion Bally revoluționarul de la 48 [București, 1939], facsimil între p. 112—113.

Bilet trimis de I. Heliade lui Davicion Bally

Domnule Davicion,

Mă rog plătește alăturata poliță de una mie șase sute treizeci și nouă lei de la baron Sina², cu iscălitura mea, și oprește polița.

I. Eliade

1847, aug. 19

Ioan Massoff, op. cit., facsimil între p. 96—97.

¹ Din chitanța lui I. Heliade se vede că Davicion Bally a fost primul abonat al *Bibliotecii universale*.

² Simeon de Sina; mare bancher, de origine macedonean, stabilit în Viena; a avut sucursală în București; rudă cu baronul Gheorghe Sina, consul general al Greciei la Viena; și cu Ioan Sina, administrator al Societății de navigație pe Dunăre, cu sediul la Viena.

Listă de împrumut comercial lansată de I. Heliade

[1847, București]

Lista de împrumutare la întreprinderea *Bibliotecii Universale*

Jos-însemnatul se adresează la nație, depune drept siguranță ipotecă la dd. împrumutători casele sale unde are așazămintul tipografic.

Împrumutarea se face cu soroc de un an și jumătate. Fiecare doritor de înaintarea literaturii române va suscrie și va făgădui împrumutarea cu cât se va înlesni, nu însă mai puțin de zece galbeni împărătești.

Dacă sumele se vor aduna, atâtea cât să acopere cheltuielile întreprinderii, jos-însemnatul va da înscrisuri de datorie, după forme, cu siguranța sus-arătată, și d. împrumutători vor primi aceste înscrisuri sau de la dînsul, sau de la împrumutătorii săi și vor răspunde sumele făgăduite.

I. Eliade

suma galbenilor	Numele d lor împrumutători
10 — adică zece galbeni mă făgăduiesc și eu supt-iscălitul a răspunde.	I. Panaiotescu
10 — adică zece galbeni împărătești împrumutez eu.	Ghiță Chirculescu
10 — adică zece galbeni împărătești împrumutez și însumi.	D. Ciocirdia ¹
30 — adică treizeci [galbeni] împărătești împrumutez și însumi.	A. Racottă ²
10 — adică zece galbeni împrumutez însumi.	[<i>indescifrabil</i>]

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.482/23

¹ Dimitrie *Ciocirdia* (?—30 dec. 1859); participant la revoluția de la 1848 din Țara Românească; la 21 iunie 1848 este numit judecător în procesul împotriva lui I. Odobescu, Solomon și Locusteanu; administrator al județului Ialomița (1848); socrul lui Const. D. Aricescu; înmormîntat la Biserica Sf. Gheorghe-Vechi; publică în *Curiosul* traducerea elegiei lui Millevoye, la care vine cu o completare I. Voinescu II (cf. *Curiosul*, 1836—1837, p. 5).

² Alexandru *Racottă* (1812—1879); praporcic (1836); căpitan (1846); văr cu I. Heliade Rădulescu.

Chitanță dată Elenei Becereasca de I. Heliade

Lei 4.000, adică patru [mii] lei, am primit cu împrumutare de la d-ei cocoana Elena Becereasca și cu dobândă cite unul la sută, pe care bani să am a-i răspunde la orice bună cerere.

Și spre încredințare am scris.

I. Eliade

1848, mai 5, București¹

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Chitanță dată de G. Nițescu lui I. Heliade

120, adică una sută douăzeci galbeni împărătești am primit de la domnul I. Eliade, după decretul Locotenenței domnești din 2 ale luni și jurnalul Direcției fondurilor, în ajutorul românilor emigrați, care poartă data din 1 tot a acestei luni. Și de primirea lor am subînsemnat.

G. Nițescu

1848, noiemvr. 2, Brașov

Colecția inginer Nicolae Novacovici

Cîntec poporan despre I. Heliade

[1848, București]

Frunză verde liliac,
La poartă la Iliad
S-a rădicat bairac;
Boierii s-au speriat,
Cucoanele-au ofticat
De frica lui Iliad.

Iar boierii s-aduna,
Stîngeni de galbeni făcea
Și la sultanul mergea,
Și așa se tînguia:
Stăpîne, măria-ta,

De ce-ai libertat țara?
De la munte pîn' la baltă,
Ai libertat țara toată!

Împăratul c-auzea,
Veste la pași că dădea,
Pe turci că mi-i scornea
Ca frunza și ca iarba;
La București că venea
Și pe cîmp se așeza
Corturile-și întindea
Steaguri roșii ridica;

¹ Pe verso diferite însemnări din 1851, 1854, 1855 și 1858 de sumele ce s-au dat în contul acestei datorii de către A. Daniilopolu și Maria I. Heliade.

Lumea proptea se punea,
Nici prin tirg nu mai lăsa,
De foame ce le era
Dovleci verzi că mi-ți mânca;

Turcii unde-așa vedea,
Mina pe masdraci punea,
Și pen lume s-abătea;
Lumea că se spăimînta,
La o parte că se da;
Ei prin tirg că mi-ți intra,
La cazarmă drept trăgea.

Milintarii că-i vedea,
Tunurile slobozea,
Nici un turc nu rămînea;
Numai unul mai scăpa
Și la pașa alerga,
Și alți turci mai mulți venea,
Grele focuri ridica,
Ș-unde drumul că le da,
Milintarii mulți cădea,
Și alții se speria,
Și peste uluci sărea,
Și carii mai rămînea,
Șteaguri albe ridica.

Dar Iliad ce făcea ?
În vapor că se punea,
Drumul bălții că lua,
La împărăție mergea;
Împăratul că-l vedea,
Lui Iliad îi grăia:
„Iliade dumneata,
De ce-ai libertat țara?
De la munte pin' la baltă,
Ai libertat țara toată!”

Semn la gealați că dădea,
P-aci capul să i-l ia;
Iliad ce mi-ți făcea?
Pieptarul îl desfăcea,
Și pe piele arăta
Șapte peceti¹ ce avea.

Împăratul că vedea
Fața lui îngălbenea
Limba-n gură-i amuțea,
Și așa îi răspundea:

„Iliade, dumneata,
Mare ți-e vitejia
D-ai libertat țara toată,
De la munte pin' la baltă.“

Iliad atunci pleca
Drumul bălții apuca,
Pe dincolo că mi-ți da,
La ungur că mi-ți mergea;
Ungurul cînd îl vedea,
Lui Iliad se-nchina.

Părintele Snagoveanul,
Care-a dezrobit țiganul,
În vale-n palat ședea,
La bileteri că făcea,
Veste-n țară că mi-ți da,
Țiganii toți că afla,
Și tare se bucura;
Românii se-nveselea
Că claca să micșora.

D-o mai veni Iliad,
Claca s-o desființa,
Nici ipotăți n-or mai fi,
Cutierii vor lipsi,
Lumea că s-o-nveseli.

Dară vrăjmașii ce făcea?
La muscali că mi-ți fugea,
Rusia că mi-o scornea
Ca frunza și ca iarba,
La București că pornea,
Și mult aci nu ședea,
Ci la unguri se ducea,
Și prin sate s-abătea,
Ca lăcustele cădea;
Ședea-n sate și ierna;

¹ Semn de putere mare ce vine de la Dumnezeu, după explicarea lăutarului.

Cînd în primăvară da,
 Iar la unguri mi-ți pornea,
 Ungurul că mi-i vedea,
 Grele focuri ridica,
 Și pe toți îi pisăgea,
 Tot stîngeni că mi-i făcea;
 Iar Lidere cînd mi-ți afla,
 După ei și el pleca,

Pe dincolo că mi-ți da
 Și în unguri năvălea.
 Dar ungerii ce făcea?
 Trei gloanțe că repezea,
 Pe Lidere mi-ți-l rănea,
 Dar el cu zile scăpa,
 Și-apoi tot la noi venea
 Doftorii de-l căuta...

Columna lui Traian, 1873, IV, nr. 5, p. 69—70. Publicat de C.D. Aricescu, care l-a auzit la 1853, în satul Miulești (jud. Dimbovița) de la Dinu lăutaru, țigan rob eliberat la 1848, și care și el îl auzise de la un lăutar din Tirgoviște. C.D. Aricescu, Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, broșura III, București, 1873, p. 137—141.

Inventar al cărților, hîrtiei și tipografiei lui I. Heliade

[1848, București]

Cărțile ce am lăsat în magazia tipografiei, 1848

<i>Curierul român</i>	#
1828 — 45 exemplare a 2 # ducați	90
1829 — 47 exemplare a 3 # ducați	141
1830 — 53 exemplare a 3 # ducați	159
1831 — 51 exemplare a 3 # ducați	153
1832 — 55 exemplare a 3 # ducați	155
1834 [1833 ?] — 60 exemplare a 3[#] ducați	180
1834 lipsesc — —	
1835 idem — —	
1836 idem — —	
1837 idem — —	
1838 — 60 exemplare a 4 #	240
1839 — 60 exemplare a 4 #	240
1840 — 60 exemplare a 4 #	240
1841 — 60 exemplare idem	240
1842 — 60 exemplare idem	240
1843 — 60 exemplare idem	240
1844 — 60 exemplare idem	240
1845 — 60 exemplare idem	240
1846 — 60 exemplare idem	240
1847 — 60 exemplare idem	240
	# 3.278

Buletinul

1833	— 40 exemplare	a 2 #	80
1834	— 40 exemplare	a 2 #	80
1835	— 40 exemplare	a 2 #	80
1836	— 40 exemplare	a 2 „	80
1837	— 40 exemplare	a 2 „	80
1838	— 40 exemplare	a 2 „	80
1839	— 40 exemplare	a 2 „	80
1840	— 40 exemplare	a 2 „	80
1841	— 40 exemplare	a 2 „	80
1842	— 40 exemplare	a 2 „	80
1843	— 40 exemplare	a 2 „	80
1844	— 40 exemplare	a 2 „	80
1845	— 40 exemplare	a 2 „	80
1846	— 40 exemplare	a 2 „	80
			<u>4.398</u>

Curier de ambe sexe

Periodul I,	400 exempl.[are]	a 1 #	400
Periodul II,	500 exempl.[are]	a 1 #	500
Periodul III,	600 exempl.[are]	a 1 #	600
Periodul IV,	600 exempl.[are]	a 1 #	600
Periodul V,	600 exempl.[are]	a 1 #	600
Periodul VI,	800 exempl.[are]	a 1/2 #	400
			# <u>7.498</u>

Lord Byron

Trei volume, a doua ediție, a 800 exemplare	2.400 volume		
		a 1/2 # (<i>sic</i>)	2.400
idem al patrulea, <i>Don Juan</i> , 800 ex.		a 3/4	200
Molière, 2 volume a 365 exem. 730 vol.		a 1/2	365
Coricolo	700 vol.	a 1/2	350
Speronare	700 vol.	a 1/2	350
Don Chișotte, 2 vol. a 680 exem.		a 1 #	680
Omer	360 exem.	a 1/2	180
Secretarul intim	600 exem.	a 1/2	300
Paralelism	600 exem.	a 1/3	200
Poezii diverse	300 exem.	a 1/3	50
Virginia și Paul	400 exemp.	a 1/2	200
Regul și Ermiona	200 exem.	a 1/2	50
Vocabular mic	460 exem.	a 1/2	54
Norma	500 exem.	a 1/2	100
Mahomet	300 exem.	a 1/2	10
Elemente de istorie universală, rumânește și franțozește,			
700 exem.		a 1/2 #	350

Iuliu Cesar	500 exem.	a 1/2 #	140
Ultimile zile ale unui condamnat,	400 exem.		125
Angelo și Maria Tudor,	250 exem.		175
		#	<u>13.777</u>

Poeziile d-lui C. Bălăcescul,	400 exem.		115
Epistolariu	400 exem.		140
Gramatică cu litere latine,	500 exem.		80
30 table lancasteriane	a 1.000 exem.		100
Piese dramatice ca: Junetea lui Carol și altele,	300 exempl.		175
Morala națiilor,	500 exem.		40
		#	<u>14.437</u>

Cărți sub tipar

Dicționar de conversație,	6 coale a 2.000 exem.		200
idem de vorbe romane,	9 coale a 2.000 exem.		300
Erodot,	4 coale, a 2.000 exem.		140
Xenofonte,	4 coale, a 2.000 exem.		140
Dante	4 coale, a 2.000 exem.		140
<i>Istoria civilizației</i> ,	6 coale a 2.000 ex.		200
<i>Consuelo</i> ,	4 coale, a 2.000 exem.		140
<i>Martirii</i> ,	4 coale, a 2.000 exem.		140
			<u>15.837</u>

Hirtie

1.600 topuri veline	a 40 lei		2.000
600 id.	a 30 lei		562
lăsată în carvasara,	hirtie, cerneală și diverse litere		218
1.000 table mucava de ilustrat,	a 6 sfanți		285
			<u>16.902</u>

Din zestrea tipografiei

1 teasc de fier,	de ilustrat		90
1. id.	litografic		60
2 idem	tipografice, de lemn		70
3 fundamente	de aramă		18
16 castei nouă,	a 5 #		80
dulapuri,	rafturi		120
3 sobe	de fier		30
10 mese	a 40 lei		13
593 oca	litere de lucru, a 16 lei		300
186 idem	uzată de topit, a 6 lei		34
fierării și lemnării	diverse		40
			<u>17.758</u>

Zestrea turnă[to]riei

Stempi și matrițele, cum și alte instrumente lucrate de Bolman gravorul, 5 ani, plătit câte 10# pe lună	600
1 dreptar	30
2 alfabete aduse	30
16 instrumente de turnat	48
alte unelte	15
	<hr/>
	# 18.481

Lăsate din zestrea tipografiei la chir Alexandri

2 teascuri de fier a 100#	200
litere slave și latine, vechi și nouă, ornamente etc., afară de cărți, peste	1.000
lăsate la Roset Costache 1 teasc,	35
literile cu care s-a tipărit <i>Proclamația</i> , lăsate idem la Roset	30
lăsate la N. Danielopulu, 2 teascuri de fier	200
litere nouă, ca la	400
120 topuri hirtie a 36 lei	168
	<hr/>
	# 20.514

N.B.

Pentru cele lăsate la Niculae Daniilopulu și însemnate prin aproximatie, va da însuși socoteala exactă după tarifa ce i s-a trimis de Dumovici din Viena și după banii ce i-am rămas dator.

Despre cele lăsate la chir Alexandri din ale tipografiei sint cele trimise de Vasilie Cosma din Pesta și de Martirt din Viena.

*

Casele și ale casei, vase, mobile, tot [ce] am avut, le știu cu amănuntul soția mea.

Casele, mobilele, grădina, împrejmuire, peste	15.000#
Despăgubire la <i>Curierul român</i> închis pe nedreptate, în timp de șase ani, câte 1.000#	6.000
Idem la <i>Curierul de ambe sexe</i> , pe alți 6 ani, a 1.000#	6.000
Banii ce după contractul <i>Buletinului</i> am a lua din Vistierie	4.500
Pagubele ce sint în drept a pretinde de la Episcopia Buzăului, pentru călcarea privilegiului tipografiei, recunoscut de stăpînire, peste	4.000
După cuprinsul reclamației mele la Tribunalul de comerț, avînd avocat pe de Ferichide	35.000
sumele din dos	20.514
	<hr/>
	55.514

Colecția inginer Nicolae Novacovici

Sonet dedicat de Sébastien Rhéal lui I. Heliade

S o n e t

Dédié à mr. Heliade

L'aspect divin des fleurs, les sons de la musique
Font toujours palpiter mon âme, et le soleil
Et la lune, éclairant la nuit mélancolique,
Me ravissent parfois dans leur saint appareil.

Mais l'art ni la nature, et leur charme magique
Ne m'ôtent la tristesse au ciel le plus vermeil.
Dans les plus doux transports de l'amour extatique
J'éprouve un deuil navrant, un chagrin sans pareil.

Car je pense à tous ceux qui sont dans la misère,
À ceux qui n'ont ni pain, ni gîte, ni lumière,
Aux torturés, pour qui les cieux sont trop étroits.

Je pense aux coeurs aimants qu'un long désespoir tue,
Aux corps harmonieux que la faim prostitue,
Aux lâchetés du monde, au Christ mort sur la croix.

Sébastien Rhéal

1849 [Paris]

Colecția inginer Nicolae Novacovici

S o n e t

dedicat domnului Heliade

Chipul divin al florilor, ori sunetele muzicii
Fac veșnic sufletu-mi să palpite, și soarele
Și luna, luminînd noaptea melancolică,
Mă-ncîntă uneori cu sfîntul lor veșmint.

Dar nici arta, nici natura, nici farmecul lor magic
Nu-mi smulg tristețea chiar sub cel mai strălucitor cer.
În cel mai dulce-avînt al dragostei divine
Cuprins eu sint de doliu, de-o jale fără seamăn.

Căci gîndul meu mă poartă la toți cei ce-n mizerie suferă,
La cei ce n-au nici pîine, nici culcuș, nici lumină,
La torturații pentru care cerul e prea strîmt.

Mă poartă gîndul spre inimile-ndrăgostite ce-o lungă disperare le ucide,
Spre trupurile-armonioase de foame pîngărite,
Spre lașitatea lumii, spre Christ ucis pe cruce.

Sébastien Rhéal

1849 [Paris]

Trei poezii dedicate lui I. Heliade de către Sébastian Rhéal

[1849—1854, Paris]

Les trois nostalgies

À *mr. I. Heliade, poète roumain émigré*

1-ère

Le mal du pays

— Jeune étranger, viens à ma table,
Me dit-on. Comme un lys fanné
Pourquoi ce front pâle, incliné ?
Distrais-toi. Quel mal lourd t'accable ?
Ceux qui pleurent le ciel natal
Savent mon mal.
Toujours je songe à d'autres grèves.
Je vois passer comme des rêves
Les astres, le printemps, les amours,
Mais toujours je souffre, toujours
Triste est mon coeur, les nuits, les jour .

Parmi les funèbres bocages
Mes pas errants vont se plonger.
Hélas ! leurs plaintives images
Me répètent : pauvre étranger.
Sous les croix douloureuses
Repose une tendre Ioway,
Fille des montagnes rocheuses
Elle mourut du mal que j'ai.

Nul n'a chanté son dernier lai,
Ni les pleureuses.
Bientôt, bientôt je la suivrai.
En vain m'appelle une harmonie.
Paris est grand, mais bine désert.
Ho ! je pense à ma Roumanie ;
Sa brise forme un doux concert.
En vain m'appelle une harmonie ;
Ho ! je pense à ma Roumanie.
Rien, non, rien ne peut me guérir ;
Je veux mourir.

2-ème

La nostalgie de l'amour

Elle est partie, elle est absente
La vierge au teint blanc et vermeil.
Je suis comme loin du soleil

L'héliotrope languissante.
L'aspect des eaux, les sons du bal,
Tout me fait mal.
Tristes les chants et la verdure;
Seule elle aimait la nature.
Mon ciel brillait dans son oeil noir.
Adieu, repos, bonheur, espoir,
Emporte-moi, lourd vent du soir.
J'ai vu jouer sur un théâtre
Nina, la folle par amour;
Du fiancé, pauvre idolâtre,
Chaque aube attendant le retour...

Ho! que mon coeur me pèse.
Elle allait dans un doux transport
Vers la rive que le flot baise.
Elle mourut de lente mort.
Plus d'un chante son cruel sort
Sur la falaise.
Son ombre m'appelle où l'on dort.

Elle est absente, elle est partie,
La vierge au sourire divin.
De l'amour j'ai la nostalgie;

Pour moi le soleil brille en vain.
Elle est absente, elle est partie.
De l'amour j'ai la nostalgie.
Rien, non, rien ne peut me guérir...
Je veux mourir.

3-ème

La nostalgie céleste

Comme l'exilé solitaire
Pleure mon pays en tous lieux,
Mon âme se souvient des cieux
Et rêve à son berceau stellaire.
Là-haut l'éternel idéal,
L'azur natal.

Triste est le monde où je respire.
Là muse y charmait mon délire...
Mais on souffre trop ici bas.
Les plus beaux chants ne sauvent pas
De la faim, du froid, du trépas.

J'aimais, comme une soeur chérie,
Une orpheline du Carmel,
On la nommait Laure-Marie,
Nom sacré, deux fois immortel.
Un tertre vert surplombe
Où mainte fleur je lui tressai.
Là des lys blancs orient sa tombe;
Elle mourut du mal que j'ai.
Nul n'a chanté son dernier lai
Hors sa colombe.
Bientôt, bientôt, je la suivrai.

D'où vient ce douloureux mystère?
Le cloître n'offre qu'un tombeau.
Pourquoi tant pleurer sur la terre?
Mon pays céleste est si beau.

D'où vient ce douloureux mystère?
Pourquoi tant pleurer sur la terre?
Rien, non, rien ne peut me guérir
Je veux mourir.

Sébastien Rhéal

Colecția George Potra

[1849 — 1854, Paris]

T r e i n o s t a l g i i

D-lui I. Heliade, poet român emigrat

I

Dorul de țară

— Tinere străin — mi se spune — vino la masa mea,
De ce ți-e fruntea palidă, înclinată
Ca un crin ofilit?
Petrece. Ce durere grea te apasă?
— Cei ce jelesc după cerul natal
Cunosc suferința mea.
Mă gândesc mereu la alte meleaguri.
Ca în vis văd trecînd aștrii, primăvara, iubirile,
Dar nemărginită e suferința mea,
Zile și nopți de-a rîndul tristă este inima mea.

Prin dumbrăvi întunecate
Se afundă pașii mei rătăcitori.
Vai! Imaginile lor tînguitoare
Îmi repetă: sărman străin.

Sub crucile îndurerate
Odihnește gingașa Ioway,
Copilă a munților stincoși.
Ea a murit de aceeași boală de care sufăr și eu.
Nimeni n-a cîntat ultimul său poem,
Nici bocitoarele.

Curînd, curînd o voi urma.
În zadar mă îndeamnă armoniile.
Parisul e mare, dar atît de pustiu.
Oh! Mă gîndesc la România mea;
Adierea ei e pentru mine o muzică dulce.
În zadar mă cheamă o armonie;
Oh! Mă gîndesc la România mea.
Nimic, nu, nimic nu poate să mă vindece;
Doresc să mor.

II

Nostalgia dragostei

Ea a plecat, ea nu mai este
Fecioara cu fața albă și rumenă.
Mă simt departe de soare
Ca un heliotrop tinjitor.
Vederea apelor, sunetele balului,
Totul mă îndurerează.
Triste sînt cîntecele și verdeața;
Numai ea dădea viață naturii.
Cerule meu strălucea în ochii ei negri.
Adio, odihnă, fericire, speranță!
Du-mă cu tine, vînt greu de seară.

Am văzut jucînd pe scena unui teatru
Pe Nina, care a înnebunit din cauza dragostei.
Biata de ea, cuprinsă de patimă infocată,
Aștepta în fiecare zi în zori
Întoarcerea logodnicului...

Oh! Cît de grea mi-e inima.
Ea mergea, într-o dulce pornire,
Spre malul sărutat de valuri.
Ea pieri după o lungă agonie.
Mulți cîntă cruda sa moarte pe faleză.
Umbra ei mă cheamă acolo unde somnul e veșnic.

Ea a plecat, ea nu mai este,
Fecioara cu zîmbet divin.
Mă încearcă nostalgia dragostei;
Pentru mine în zadar strălucește soarele.
Ea a plecat, ea nu mai este.
Mă încearcă nostalgia dragostei.
Nimic, nu, nimic nu poate să mă vindece...
Vreau să mor.

III

Nostalgia cerească

Așa cum exilatul solitar
Plînge pretutindeni după țara sa,
Sufletul meu își amintește de cer
Și visează la leagănul său stelar,
Acolo sus eternul ideal,
Azurul natal.

Tristă este lumea în care respir.
Muza îmi fermeca delirul...
Dar suferi prea mult aici pe pămînt.
Cele mai frumoase cîntece nu te salvează
De foame, de frig, de moarte.

Iubeam, ca pe o soră scumpă,
O orfană de la Carmel,
Se numea Laura-Maria,
Nume sacru, de două ori nemuritor.

O moviliță verde stă povîrnită
Acolo unde îi îpleteam cununii.
Acolo crini albi îi împodobesc mormîntul.
Ea a murit de aceeași boală de care sînt și eu lovit.

Nimeni n-a cîntat ultimul său poem
În afară de porumbelul ei.
Curînd, curînd o voi urma.

De unde vine acest mister dureros?
Mănăstirea nu oferă decît un mormînt,
De ce să plîngi atîta pe pămînt?
Țara mea din ceruri e atît de frumoasă.

De unde vine acest mister dureros?
De ce să plîngi atîta pe pămînt?
Nimic, nu, nimic nu poate să mă vindece,
Vreau să mor.

Sébastien Rhéal

Poezie dedicată lui I. Heliade de către C. Aristia

Νά ζήσης, 'Ιωάννη μου,
Καί νά 'επανακάμψης
Εἰς τήν Δακίαν, ἄγγελος
Σωτήρ νά διαλάμψης!

Κ. 'Αριστίας

Παρίσια, 'Ιαννουαρίου 7/19, 1850

Să trăiești, Ioan al meu,
și să te întorci
în Dacia, înger
mîntuitor să strălucești!

C. Aristia

Paris, ianuarie 7/19, 1850

[*adresa pe plic*]: À monsieur, mr. J. Héliade, rue Notre Dame des Victoires, Hôtel National, Paris

B.A.R.S.R., Coresp. inv. 78.071

Poezie dedicată de Sébastien Rhéal lui I. Héliade

À Héliade

Toi, par la poésie et la douleur, mon frère,
Écoute les accords d'une muse étrangère.
Banni, sèche tes pleurs, car déjà la beauté
Chante, ô, fils d'Hélios, ton immortalité.

1

Sur ta plage triste et chérie
Tu t'es levé comme un soleil
Pur et splendide à son réveil,
Rallumant par ton beau génie
L'amour sacré de la patrie.

2

Tu parus ici-bas comme Hélios aux cieux,
Flambeau de la terre roumaine,
D'esclave tu l'as faite reine,
Eu tu souffres l'exil, ce calvaire des dieux.

3

Mais ton épreuve est ta victoire,
Car l'exil t'a rendu plus grand;
Plus sacré te trouve l'histoire,
Sur ton sol natal se répand
Plus vive ta nouvelle gloire.

4

Lève-toi, comme luit la lampe dans le choeur,
O, des roumains sainte espérance;

Lève-toi pour la délivrance,
Et couronne ton front d'une double splendeur.

Héliade, dès ton baptême,
En ton doux nom, céleste emblème,
Ton sort sublime fut écrit.
Pour ceindre un divin diadème,
Il faut errer pauvre et proscrit.

Toi, par la poésie et la douleur, mon frère,
Ecoute les accords d'une muse étrangère.
Banni, sèche tes pleurs, car déjà la beauté
Chante, ô, fils d'Hélios, ton immortalité.

Sébastien Rhéal

7 février 1850 [Paris]

Colecția inginer Nicolae Novacovici

L u i H e l i a d e

Tu, al meu frate întru poezie și durere,
Ascultă cîntarea unei muze străine.
Alungatule, usucă-ți lacrimile, căci frumusețea
Începe să cînte, o, fiu al lui Helios, a ta nemurire.

1

Pe țărîmul trist și îndrăgît
Te-ai ridicat ca un soare
Curat și strălucitor în răsărirea lui,
Reaprinzînd prin geniul tău minunat
Dragostea sfîntă de patrie.

2

Apăruși pe pămînt ca Helios în ceruri,
Făclie a Țării Românești.
Din sclavă tu ai făcut-o regină,
Iar tu înduri exilul, acest calvar al zeilor.

3

Dar suferințele sînt însăși izbînda ta,
Căci exilul mai mare te-a făcut;
Mai sfînt te slăvește istoria,
Pe pămîntu-ți strămoșesc se răspîndește
Mai vie noua-ți mărire.

4

Ridică-te, așa cum lucește candela în altar,
O, a românilor sfîntă speranță.

Ridică-te pentru descătuşare
Şi încununează-ţi fruntea cu o îndoită splendoare.

Heliade, încă de la botezul tău
În dulcele tău nume, cerească stemă,
Mîndra-ţi soartă fu scrisă.
Spre a-ţi pune pe frunte dumnezeiască cunună,
Trebuie să rătăceşti, sărac şi proscris.

Tu, al meu frate întru poezie şi durere,
Ascultă cîntarea unei muze străine,
Alungatule, usucă-ţi lacrimile, căci frumuseţea
Începe să cînte, o, fiu al lui Helios, a ta nemurire.

Sébastien Rhéal

7 februarie 1850 [Paris]

Chitanţă dată de Eug. Carpentier lui I. Heliade

Reçu de M. Héliade Radulesco la somme de cent francs pour paiement de mes travaux de rédaction du 16 janvier 1850 au 16 mars 1850.

Paris le 25 mars 1850

Eug. Carpentier

Colecţia Antonian Marinescu-Nour

Primit de la d. Heliade Rădulescu suma de o sută franci pentru plata lucrărilor mele de redacţie, de la 16 ianuarie 1850 pînă la 16 martie 1850.

Eug. Carpentier

Paris, 25 martie 1850

Memoriul Mariei Heliade înaintat marelui vizir Reşid-paşa pentru a fi despăgubită de averea distrusă

1850, iulie, Constantinopol

Altesse,

Conformément à vos bienveillantes prescriptions, je m'empresse de vous remettre ci-près la note approximative de notre fortune mobilière et immobilière qui a été saccagée, pillée et brûlée par les ennemis de la cause

à laquelle mon infortuné mari a tout sacrifié et pour laquelle sa malheureuse famille a failli perdre la liberté et peut-être même la vie.¹

Savoir

1. Un vaste atelier de douze presses avec tous les accessoires pour imprimer tous les ouvrages élémentaires, scolastiques et littéraires au nombre de trente-deux volumes édités par milliers d'exemplaires pour subvenir aux besoins de toutes les institutions et écoles de la Roumanie. L'auteur de toutes ces oeuvres est Héliade, qui se servait de ce grand moyen pacifique et sûr pour faire de la propagande en faveur de l'intégrité ottomane.

2. Un autre atelier pour composer et imprimer deux journaux, rédigés par Héliade, toujours contre l'influence étrangère.

3. Une lithographie avec tous ces nombreux accessoires, soit en pierres à écritures et à dessins, soit en machines à imprimer.

4. Une fonderie considérable avec toutes les machines et tous les outils nécessaires pour couler et mouler trois espèces de caractères appliqués aux langues roumaine, grecque et française, sans compter les diverses formes et grandeurs de ces trois espèces — armes sûres avec lesquelles votre sujet Héliade a combattu toute sa vie avec succès.

5. Une volumineuse bibliothèque commerciale, composée en grand de toutes les oeuvres ci-dessus relatées et de tous les principaux ouvrages étrangers. Cet établissement était entretenu de manière à pouvoir alimenter toutes les institutions et écoles de la Roumanie, ainsi que les bibliothèques particulières des provinces danubiennes. Et tout cela a été pillé, saccagé et brûlé par les cosaques.

6. Une bibliothèque particulière composée d'oeuvres de choix, et par conséquent d'une grande valeur, — les hommes éclairés peuvent comprendre toute l'importance que les ennemis de la sainte cause attachaient à détruire ces grandes ressources morales que l'érudition de l'écrivain Héliade avait transformées en grands moyens d'action contre l'influence étrangère.

7. Onze cents rames de papier-impression, grand format, dont l'une nous revenait à Bucharest à cent cinquante piastres environ.

8. Un nombre considérable d'ouvrages élémentaires, scolastiques et littéraires qui se trouvaient, lors de l'invasion, dans nos vingt-deux entrepôts de la Roumanie chargés d'alimenter les institutions et écoles, ainsi que les bibliothèques particulières et qui ont éprouvé le même sort que celles contenues dans nos bibliothèques de Bucharest.

9. Une villa composée de sept corps de bâtiments avec ses dépendances où est caserné aujourd'hui un régiment de cosaques avec un nombreux état-major. Les dépendances de la dite villa, entr'autres un vaste jardin richement complanté, ont servi de pâture aux chevaux de ces cosaques pendant toute une saison.

¹ Partea de început a acestui memoriu este aproape la fel cu acela pe care tot ea, prin guvernul turc, l-a înaintat domnitorului Barbu Știrbei. În urma raportului cerut de la Consiliul administrativ extraordinar, Barbu Știrbei răspunde marelui vizir Reșid-pașa că Maria Heliade nu este îndreptățită să primească despăgubirea cerută (cf. N. Iorga, *Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei*, Vălenii-de-Munte, 1910, p. 200—203).

10. La plus grande partie de l'ameublement, des ustensiles et du linge de ménage à l'usage d'une nombreuse famille accumulés pendant trente ans. Je dis ci-dessus «note approximative», vu que mon mari pouvait mieux que moi préciser toutes nos pertes que j'évalue au chiffre bien minime de deux millions de piastres, avec lesquels Héliade aurait pu acheter de vastes terres, s'il n'eut envisagé que son intérêt privé et l'avenir de sa famille.

Vous pouvez facilement reconnaître, altesse, que mon évaluation est bien au-dessous de la réalité de nos pertes; si, seulement pour ce qui est de l'imprimerie, vous faites un rapprochement avec l'établissement impérial de Constantinople, qui n'est pas à beaucoup près, d'après ce que j'ai entendu dire, organisé au grand complet comme le nôtre.

Afin de prévenir les honorables scrupules de votre altesse, je lui dois, je me dois à moi-même de signaler ici l'origine de tous ces grands moyens d'action, avec lesquels le publiciste Héliade a fait de la propagande ottomane même dans les préfaces de ces oeuvres scolastiques, ce qui peut être facilement constaté. Pour ce faire, votre altesse me permettra de remonter à une époque qui est le point de départ de la carrière publique de mon infortuné mari. C'était en 1822 alors que l'habile cabinet de St. Petersbourg continuait avec persévérance et succès la guerre occulte qui se perpétue indéfiniment contre l'intégrité ottomane... soit en accordant des distinctions aux grands, soit en prodiguant des largesses aux âmes vénales, de même qu'en intimidant les esprits faibles et en tâchant de comprimer les coeurs généreux.

Votre sujet Héliade, alors, dis-je, familiarisé avec tous les auteurs de l'antiquité et saturé de la littérature moderne, frémit, en analysant toutes les funestes conséquences qui pouvaient en résulter pour l'intégrité ottomane. Mais, comment conjurer un danger si imminent? Il y avait tant de difficultés à résoudre, tant d'obstacles à surmonter au milieu de ces sombres nuages du nord qui enveloppaient ces belles provinces danubiennes! Cependant plus l'horizon s'assombrissait et plus son âme ardente s'affermissait dans ce grand et laborieux projet de régénérer sa patrie, dont le peuple ne parlait plus qu'un baragouin gréco-russe et l'administration faisait tous les actes officiels en une espèce de langue slave... La tâche était rude et de longue haleine! Mais en homme de coeur, il défia la tourmente en portant ses regards vers l'astre radieux de l'empire d'Orient qui éclairait les droits qu'il désirait si ardemment faire prévaloir! Fort de sa conscience, il se mit donc à l'oeuvre à laquelle il devait dorénavant consacrer toutes ses veilles et le résultat de ses grands et longs travaux.

Dans ce but, votre sujet Héliade, encouragé par la bienveillance du prince Grégoire Ghica, d'honorable mémoire, commença par réunir les ruines éparses de l'instruction publique avec lesquelles il écrivit en premier lieu une grammaire, un dictionnaire et quelques autres ouvrages élémentaires; après quoi, il réédifia à Bucarest l'école roumaine où il forma des professeurs qu'il envoya plus tard dans tous les districts pour y enseigner la langue de nos pères, les sciences, la morale et les devoirs à remplir vis-à-vis de notre glorieux souverain. En un mot, c'était une propagande scolastique et littéraire en faveur de l'intégrité ottomane, dont toutes les oeuvres d'Héliade font foi. L'organisation de l'instruction publique accomplie, votre sujet Héliade comprit, pendant la dernière guerre, qu'il était urgent de gagner

à la cause ottomane les roumains qui ne fréquentaient pas ses écoles. En conséquence, dans ce but, il fonda son premier journal politique, commercial et littéraire — *Le courrier roumain* — qui eut de tels résultats de propagande, qu'il réveilla l'attention de l'empereur Nicolas, pendant son séjour à Varna, à tel point, que le publiciste eut l'honneur de recevoir du maréchal Diébitch une lettre écrite sous la dictée de son souverain. Par parenthèse, cette missive impériale donnait au roumain des instructions d'une grande portée que sa loyauté et ses devoirs vis-à-vis de notre gracieux souverain ne lui ont pas permis de suivre.

Après l'évacuation de la Roumanie par les forces russes, le nouveau prince Alexandre Ghica, digne sous tous les rapports de la confiance de notre magnanime souverain, encouragea les efforts de l'écrivain Héliade, en le nommant inspecteur général des écoles de la principauté et éphore de l'instruction publique. Ce fut alors que mon infatigable mari pût organiser en grand son établissement, de manière à éditer et imprimer tous les ouvrages nécessaires à l'instruction et à la moralisation du peuple, sans compter les oeuvres littéraires susceptible d'entraîner vers le bon droit les hautes classes éclairées mais, hélas, trop corrompues de la société roumaine...

Cet établissement achevé, le publiciste Héliade put fonder son second journal, *Le journal des deux sexes*. Son but, en le fondant, était d'épurer les âmes, de normaliser les coeurs et d'éclairer toutes les intelligences, jusqu'à la dernière sur les droits et les devoirs qui évidemment rattachent le peuple roumain à la Sublime Porte. Au résumé, c'était la démonstration la plus complète de la solidarité turco-roumaine...

Ces diverses publications qui étaient d'une grade portée eurent un tel succès, que bientôt le cabinet de St. Pétersbourg en ressentit de grandes craintes pour son influence dans cette belle province de l'empire ottoman. C'est pourquoi il songea tout d'abord à en atténuer les effets, en chargeant son consul Dâcheaf de gagner par tous les moyens possibles, soit par des offres de décorations, de ministère etc., etc. le publiciste roumain qui était loyalement soutenu par le prince régnant. Mais ces tentatives de séduction que l'on désirerait encore aujourd'hui pouvoir faire réussir, ayant été repoussées, la diplomatie russe, alors, fomenta comme toujours à force d'intrigues, une sédition qui engagea le Divan induit en erreur par les apparences, à mettre à la tête de sa principauté en remplacement de son loyal et fidèle serviteur un protégé de la Russie, le prince Bibesco...

La fidélité gouvernementale sacrifiée, on désirait détruire l'influence morale du loyal écrivain ottoman. Mais ce n'était pas chose facile, car l'opinion publique, que l'on n'affronte jamais impunément, était pour l'homme dont les travaux, utiles à sa patrie, se dévoilaient à chaque pas, dans la chaumière, comme dans le palais.

Les ennemis de l'intégrité ottomane furent donc obligés de composer momentanément avec leur vif désir de vengeance qui, si elle eut été trop précipitée, aurait pu éclairer le loyal et confiant Divan sur ses véritables intérêts. En conséquence, nos implicables ennemis dans le double but de neutraliser la propagande ottomane et de caresser l'opinion publique eurent l'habileté d'enlever l'instruction publique à son redoutable organisateur, pour le placer à la tête des archives, poste très honorable, sans doute, et

beaucoup plus lucratif, mais où l'ex-inspecteur général des écoles ne pouvait plus donner officiellement le mot d'ordre aux sentinelles avancées de l'intégrité ottomane.

Cependant, si l'attaque de ce principe de vie et de mort était rude, la défense était de son côté on ne plut plus opiniâtre, par cela même qu'elle était dirigée par un ingénieur judicieux qui avait su appuyer sur les coeurs la résistance qui était dans les esprits. Ainsi, si l'exéphore ne pouvait plus adresser des circulaires ottomanes aux professeurs des écoles roumaines, le publiciste rendait la propagande de ses deux journaux plus active, plus ardente et par conséquent plus redoutable. Chaque publication était une bataille de perdue pour l'influence de la Russie, sa diplomatie recourut de nouveau au moyen déjà employé à propos des deux emplois de l'instruction publique. Elle fit donc suspendre les deux journaux, et cela par deux ou trois fois.

Mais en échange de cette pression sur la pensée de l'écrivain, elle était obligée de décorer sa poitrine du Nicham Efthykar. Toutefois, Héliade, je me plais à le dire, en connut une vive satisfaction dans la persuasion où il était et où il est encore que cette honorable distinction lui avait été accordée par notre grand sultan, comme une marque de sa gracieuse satisfaction pour les travaux utiles de son fidèle sujet...

Depuis lors, toutes ces violences à l'opinion publique redoublèrent, mais sans les intrigues occultes de la diplomatie russe elles n'auraient certainement pas amené les déplorables événements de 1848...

Ce fut alors que le publiciste dont la propagande pacifique était suspendue, porté au pouvoir par le peuple roumain, fut obligé, afin de prévenir l'anarchie et ses atroces conséquences, de se mettre à la tête du mouvement. Et c'est précisément ce que les traîtres et les envieux ne peuvent lui pardonner. Parce que en étouffant une révolution orageuse, une rébellion ourdie de longue main, en imposant silence à toute passion, en faisant retentir le cri d'ordre et de fidélité envers la Sublime Porte, il a enlevé tout juste prétexte à l'invasion étrangère.

Je m'arrêterai là, altesse, d'autant plus que les faits parlent assez haut et que les actes officiels témoignent d'une manière irréfragable du dévouement d'Héliade à la cause ottomane et de son humanité pour tous sans distinction de couleur.

Cependant, altesse, dix-huit mois se sont écoulés depuis ces déplorables événements. Et le plus dévoué de vos sujets est encore dans l'exil cherchant un asyle ! Hélas ! aussi sa malheureuse épouse, ses pauvres enfants sont depuis plus de trois mois à attendre dans l'anxiété la réalisation des paternelles promesses que vous leur avez faites avec tant de noblesse de coeur.

Permettez-moi de vous le répéter, altesse, nous ne sommes pas venus en solliciteurs importuns réclamer à la Sublime Porte la compensation de tous les sacrifices que nous avons faits à la cause ottomane et que l'équité musulmane ne peut pas nous refuser : non, car nous sommes plus que des fidèles sujets pour l'état dans leurs intérêts. Nous sommes aussi vos enfants respectueux et dévoués. Et à ce titre, nous nous prosternons de nouveau aux pieds du trône de s.m. le sultan, attendant tout de son auguste magnanimité impériale connue du monde entier. Si je n'étais pas épouse... mère..., altesse, je

ne vous ferais pas entendre ce cri de détresse. Mais mon infortuné mari est aux abois. Et nos pauvres enfants manquent du nécessaire.

Je vous en supplie, altesse, faites nous jouir *sans retard* des grâces de notre magnanime souverain dont les jours sont si précieux à tous ses sujets et pour la conservations desquels nous adressons nos ferventes prières au ciel.

Daignez agréer, altesse, pour vous-même et toute votre honorable et gracieuse famille, particulièrement pour votre bienveillante épouse, son altesse Rechid-Pacha, l'expression de notre haute considération et l'assurance de notre sincère et vive gratitude.

J'ai l'honneur d'être, altesse, avec un profond respect,

Votre très obligée et très humble sujette,¹

[Maria Heliade]

Colecția inginer Nicolae Novacovici

Alteță,

Potrivit binevoitoarelor dv. indicații, mă grăbesc să vă prezint, în cele ce urmează, lista aproximativă a averii noastre mobile și imobile, care a fost pustiită, jefuită și arsă de inamicii cauzei pentru care nenorocitul meu soț a sacrificat totul și pentru care nefericita lui familie era cit pe aci să-și piardă libertatea și chiar viața.

Informare

1. Un vast atelier cu douăsprezece prese și cu toate accesoriile pentru tipărirea lucrărilor elementare, școlare și literare în număr de treizeci și două de volume editate în mii de exemplare, pentru acoperirea cerințelor tuturor instituțiilor și școlilor din România. Autorul tuturor acestor lucrări este Heliade, care se servea de acest important mijloc pacifist și sigur pentru a face propagandă în favoarea integrității otomane.

2. Un alt atelier pentru scrierea și tipărirea a două ziare, redactate de Heliade, tot împotriva influenței străine.

3. O litografie cu toate acele numeroase accesorii, fie pietre pentru scris și pentru desen, fie mașini de imprimat.

4. O turnătorie imensă, cu toate mașinile și uneltele necesare pentru a turna și a tipări trei feluri de litere folosite în limbile română, greacă și franceză, fără a mai pune la socoteală diferitele forme și mărimi ale acestor trei tipuri de litere — arme sigure cu care supusul dv. Heliade a luptat toată viața cu succes.

5. O voluminoasă bibliotecă cu cărți de vânzare, compusă, în general, din toate lucrările menționate mai sus, precum și din principalele scrieri străine. Acest așezământ era organizat astfel, încât să poată alimenta toate instituțiile și școlile României, precum și bibliotecile particulare din provinciile dunărene. Și toate acestea au fost prădate, pustiite și arse de cazaci.

6. O bibliotecă particulară compusă din opere alese și, prin urmare, de o mare valoare. Oamenii luminați pot să înțeleagă întreaga însemnătate pe care dușmanii cauzei sfinte o acordau distrugerii acestor mari resurse morale pe care erudiția scriitorului Heliade le transformase în mijloace însemnate de acțiune împotriva influenței străine.

7. O mie o sută rame de hirtie de tipar, format mare, care la București costau aproximativ o sută cincizeci de piaștri fiecare.

8. Un număr considerabil de lucrări elementare, școlare și literare, care se găseau, în timpul invaziei, în cele douăzeci și două de antrepozite din România, menite să alimenteze instituțiile, școlile, precum și bibliotecile particulare, și care au avut aceeași soartă ca și acelea aflate în bibliotecile noastre din București.

¹ Ciornă după care s-a scris originalul prezentat marelui vizir.

9. O casă compusă din șapte corpuri de clădiri cu dependențe, unde este cazat astăzi un regiment de cazaci cu un numeros stat-major. Dependențele acestei case, printre altele o vastă grădină bogat plantată, au servit drept pășune cailor acestor cazaci în cursul unui întreg anotimp.

10. Cea mai mare parte din mobilă, obiecte și lenjeria casei, folosite de o familie numeroasă, adunate în decursul a treizeci de ani. Am spus mai sus că este vorba de o listă aproximativă, avind în vedere faptul că soțul meu ar fi putut mai bine decît mine să precizeze toate pierderile noastre, pe care le evaluez la cifra minimă de două milioane de piaștri, cu care Heliade ar fi putut să cumpere terenuri vaste dacă n-ar fi urmărit decît interesul său personal și viitorul familiei sale.

Puteți să recunoașteți, alteță, că evaluarea pierderilor noastre, așa cum am apreciat-o, este cu mult mai mică decît în realitate; căci numai tipografia valorează mai mult, dacă faceți o comparație cu așezămîntul imperial din Constantinopol, care, după cîte am auzit, nu e nici pe departe atît de bine pus la punct ca al nostru.

Pentru a preveni scrupulele alteței-voastre, mă simt dator, față de dv. și față de mine însămi, să semnalez aici originea tuturor acestor mijloace însemnate de acțiune, cu ajutorul cărora publicistul Heliade a făcut propagandă otomană, chiar în prefețele lucrărilor destinate învățămîntului, lucru care poate fi ușor constatat. În acest scop, alteța-voastră îmi va îngădui să mă întorc înapoi la o epocă ce reprezintă punctul de plecare al carierei publice a nefericîntului meu soț. Era în 1822, cînd abilul cabinet de la St. Petersburg continua cu perseverență și succes războiul ascuns care nu a încetat nici astăzi împotriva integrității otomane... fie acordînd distincții celor puternici, fie împărțind daruri celor venali și în același timp intimidînd pe cei slabi și căuțînd să înăbușe inimile generoase.

Atunci supusul dv. Heliade, spun eu, familiarizat cu toți autorii antici și saturat de literatură modernă, s-a îngrozit, dîndu-și seama de consecințele funeste care puteau să rezulte de aici în problema integrității otomane. Dar cum să preîntîmpini un pericol atît de iminent? Erau atîtea dificultăți de înlăturat, atîtea obstacole de biruit, în mijlocul norilor întunecați veniți din nord, care învăluiau aceste frumoase provincii dunărene. Dar cu cît cerul se întuneca mai tare, cu atît în inima sa arzătoare se cristaliza marea și anevoiosul proiect de regenerare a patriei sale, al cărei popor nu mai vorbea decît o limbă pășărească greco-rusă și a cărei administrație întocmea toate actele oficiale într-un fel de limbă slavă... Sarcina era grea și de lungă durată! Dar, ca om de inimă, el a sfidat furtuna, îndreptîndu-și privirile spre astrul radios al imperiului din Orient, care lumina drepturile pe care el dorea cu atîta ardoare să le vadă triumfînd. Stăpîn pe sine, el se puse deci pe lucru în slujba acestei opere, căreia avea să-i consacre de aici înainte toate forțele sale și rezultatul marilor și îndelungatelor sale strădanii.

În acest scop, supusul dv. Heliade, încurajat de bunăvoința prințului Grigore Ghica¹, de cinstită memorie, a început prin a reuni rămășițele împrăștiate ale instrucției publice, cu ajutorul cărora a scris în primul rînd o gramatică, un dicționar și încă vreo cîteva lucrări elementare; după aceasta, el reînființă la București școala românească, unde pregăti dascăli, pe care îi trimise mai tirziu în toate regiunile pentru a preda acolo limba părinților noștri, științele, morala și îndatoririle noastre față de gloriosul suveran.

Într-un cuvînt, era o propagandă pe linia instrucției publice și a literaturii în favoarea integrității otomane, fapt pe care îl dovedesc toate operele lui Heliade. O dată înfăptuită organizarea instrucției publice, supusul dv. Heliade a înțeles, în timpul ultimului război, că era neapărat necesar să atragă de partea cauzei otomane pe românii care nu frecventau școlile sale. În acest scop, el a înființat primul său ziar politic, comercial și literar, *Curierul românesc*, care a avut un asemenea succes propagandistic, încît a atras atenția împăratului Nicolae, în timpul șederii acestuia la Varna, și într-o asemenea măsură, încît publicistul avu cîntea să primească din partea marelui Diebici² o scrisoare dictată de suveranul său. În paranteză trebuie să adaug că această misivă imperială dădea românului Heliade instrucțiuni de o mare însemnătate pentru diplomația rusă, pe care însă loialitatea sa și îndatoririle sale față de grațiosul nostru suveran nu i-au permis să le dea curs.

¹ Grigore Ghica, domnitorul Țării Românești (1822—1828).

² I. I. Diebici-Zabalkansky.

După evacuarea României de trupele rusești, noul prinț Alexandru Ghica, demn sub toate raporturile de încrederea mărinimosului nostru suveran, a sprijinit strădaniile scriitorului Heliade, numindu-l inspector general al școlilor din principat și efor al instrucțiunii publice. Atunci, neobositul meu soț a izbutit să organizeze în stil mare așezămîntul său, în așa fel încît să editeze și să tipărească toate lucrările necesare instrucției și educației morale a poporului, fără a mai pune la socoteală operele literare, susceptibile de a duce pe calea cea dreaptă clasele de sus, luminate, dar vai, prea corupte, ale societății românești...

După terminarea acestui așezămînt, publicistul Heliade a putut să înființeze al doilea ziar al său, *Curierul de ambe sexe*. Prin crearea acestui ziar, el a urmărit să purifice sufletele, să liniștească inimile și să lumineze pe toți intelectualii — pînă la ultimul — asupra drepturilor și datoriilor care leagă, în mod evident, poporul român de Sublima Poartă. Pe scurt, aceasta era cea mai completă mărturie a solidarității turco-române...

Aceste diverse publicații, de o mare însemnătate, au avut un asemenea succes, încît în curînd cabinetul din Petersburg s-a temut să nu-i scadă influența în această frumoasă provincie a Imperiului otoman. Iată de ce el s-a gîndit mai întîi să-i atenuze efectele, însărcinîndu-l pe consulul său Dașcov să cîștige de partea sa, prin toate mijloacele posibile, fie oferindu-i decorații, fie vreun minister etc., etc., pe acest publicist român, care era susținut în mod loial de domnitor. Dar aceste încercări de corupere, pe care rușii ar dori și astăzi să le folosească pentru a-și atinge scopul, fiind respinse, diplomația rusă a ațîțat prin intrigi o răscoală care a determinat Divanul, indus în eroare de aparențe, să aducă la tron, în locul fidelului și loialului său servitor, pe un protejat al Rusiei, prințul Bibescu...

O dată sacrificată credința guvernamentală, s-a urmărit apoi distrugerea influenței morale a scriitorului fidel Imperiului otoman. Dar nu era lucru ușor, căci opinia publică, pe care n-o poți înfrunța niciodată fără urmări, era de partea omului ale cărui lucrări folositoare patriei sale se întilneau la fiecî pas, atît în colibe, cit și în palate.

Dușmanii integrității otomane au fost deci obligați să se mulțumească, deocamdată, cu planuri de răzbunare, care, dacă ar fi fost înfăptuite prea devreme, ar fi putut lumina Divanul cinstit și încrezător de adevăratele lor interese. Astfel încît dușmanii noștri neîmpăcați, urmărind dublul scop de a neutraliza propaganda otomană și de a îmblinzi opinia publică, avură abilitatea de a lua conducerea instrucției publice din mîinile temutului său organizator și de a-l plasa în fruntea arhivelor, funcție fără îndoială onorabilă și mult mai bănoasă, dar în cadrul căreia fostul inspector general al școlilor nu mai putea lansa, în mod oficial, cuvîntul de ordine apărătorilor integrității otomane.

Totuși, dacă atacul acestui principiu vital era aspru, apărarea era, pe de altă parte, cum nu se poate mai înverșunată, prin însuși faptul că era condusă de un organizator priceput, care știuse să cucerească inimile acolo unde întimpinase rezistența minții. Astfel, dacă fostul efor nu mai putea să trimită circulare pentru cauza otomană profesorilor din școlile românești, publicistul făcea o propagandă și mai activă, mai înfocată și prin urmare mai redutabilă prin cele două ziare ale sale. Fiecare publicație fiind încă o bătălie pierdută pentru influența rusă, diplomația a recurs din nou la metoda folosită înainte, în legătură cu cele două funcții în învățămînt. Ea a suspendat deci cele două ziare, și aceasta de două sau trei ori.

Dar în schimbul acestei presiuni exercitate asupra concepțiilor scriitorului, ea se văzu obligată să-i atirne pe piept decorația „Nişam Eftikar“. Totuși, lui Heliade, îmi place s-o spun, aceasta i-a produs o vie satisfacție, căci a fost convins și este și astăzi că această înaltă distincție i-a fost acordată de marele nostru sultan drept mulțumire pentru activitatea folositoare a credinciosului său supus...

De atunci, toate atacurile sale împotriva opiniei publice s-au intensificat, dar fără intrigile acunse ale diplomației ruse ele n-ar fi dus, desigur, la deplorabilele evenimente din 1848...

Atunci, publicistul a cărui propagandă pacifistă fusese suspendată, adus la putere de poporul român, fu obligat, pentru a preveni anarhia și urmările sale cumplite, să se pună în fruntea mișcării. Și tocmai acest lucru nu i-l pot ierta trădătorii și invidioșii. Căci înăbușind o revoluție furtunoasă, o rebeliune pregătită cu mult înainte, impunînd tăcere tuturor pasiunilor, făcînd să răsune cuvîntul de ordine și de fidelitate față de Sublima Poartă, el a înlăturat orice pretext de invazie străină.

Mă voi opri aici, alteță, cu atit mai mult cu cît faptele vorbesc de la sine, iar actele oficiale dovedesc fără putință de tăgadă devotamentul lui Heliade față de cauza otomană și atitudinea sa umană față de toți, fără deosebire de culoare politică.

Totuși, alteță, optsprezece luni s-au scurs de la aceste deplorabile evenimente. Și cel mai devotat dintre supușii dv. se află încă în exil, căutînd un adăpost.

Dar vai, și nefericita lui soție și sărmanii lui copii așteaptă pradă neliniștii, de mai bine de trei luni, îndeplinirea promisiunilor părintești pe care ni le-ați făcut cu atita noblețe.

Permiteți-mi, alteță, să insist asupra faptului că nu ne-am adresat dv. ca niște solicitanți inoportuni, pentru a cere S.[ublîmei] P.[orții] o recompensă pentru toate sacrificiile aduse cauzei otomane, și pe care spiritul de dreptate musulman nu poate să ne-o refuze; nu, căci noi sîntem mai mult decît supuși credincioși ai statului ale cărui interese le urmăresc. Noi sîntem și copiii dv. respectuoși și devotați. Și în această calitate, noi ne prosternăm din nou la picioarele tronului m.-s. sultanul, așteptînd totul de la augusta sa mărinimie imperială, cunoscută lumii întregi. Dacă n-aș fi soție... mamă..., credeți-mă, alteță, nu v-aș lăsa să auziți acest strigăt de disperare. Dar nefericitul meu soț se găsește în grea cumpănă. Iar bieților noștri copii le lipsește strictul necesar.

Vă implor, alteță, faceți să ne bucurăm *fără întîrziere* de bunătatea mărinimosului nostru suveran, a cărui viață este atit de prețioasă tuturor supușilor săi și pentru care adresăm rugile noastre fierbinți cerului.

Binevoîți, alteță, să primiți, pentru dv. personal și pentru onorata dv. familie, în special pentru binevoitoarea dv. soție, alteța-sa Reșid-pașa, expresia înaltei noastre considerații, precum și asigurarea sincerei și profundei noastre recunoștințe.

Am onoarea de a fi, alteță, cu profund respect,
a dv. îndatorată și prea umilă supusă,

[Maria Heliade]

Chitanță dată de Celestin Nanteuil lui I. Heliade

Reçu de Monsieur Heliade la somme de *cent cinquante* francs pour solde de la lithographie de la *Ligue des peuples* (d'après Etex).

Celestin Nanteuil
le 16 août 1850 [Paris]

Colecția Antonian Marinescu-Nour

Primit de la domnul Heliade suma de *o sută cincizeci* de franci, drept sold al litografiei *Ligii popoarelor* (după Etex).

16 august 1850 [Paris]
Celestin Nanteuil

Chitanță dată de Sébastien Rhéal lui I. Heliade

Reçu de Mr. Héliade par les mains de M. Doubledent à titre d'indemnité la somme de *cent cinquante francs* pour la révision littéraire et typographique de la brochure *Le protectorat*.

Le présent acquit pour solde de tout compte.

Sébastien Rhéa
13 7-bre 1850 [Paris]

Colecția Antonian Marinescu-Nour

Primit de la domnul Heliade prin intermediul d-lui Doubledent, cu titlul de indemnizație, suma de *o sută cincizeci franci* pentru revizia literară și tipografică a broșurii *Protectoratul*.

Prezentul înscris pentru lichidarea întregii datorii.

Sébastien Rhéal
13 7-brie 1850 [Paris]

Chitanță dată de Celestin Nanteuil lui I. Heliade

Reçu de Monsieur Heliade la somme de trente francs pour solde de tout compte.

Celestin Nanteuil
le 29 novembre 1850 [Paris]

Colecția Antonian Marinescu-Nour

Primit de la domnul Eliade suma de treizeci franci pentru soldul întregii socoteli.

Celestin Nanteuil
29 noiembrie 1850 [Paris]

Epitaf făcut de I. Heliade pentru Ecaterina Manu

[1853, aug.—sept.]

Ca trunchiu cu a sale ramuri, d-anilor povară
De vijelii cumplite, când zace la pământ,
Așa și patriarhul familiei de Manu
Aicea odihnește. Din verzile-i mlădițe
Se scutură o floare, *Ecaterina Manu*,
Chemată să-și dea rodul la cetele de îngeri.

[I. Heliade]

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Chitanță dată de I. Heliade lui Gh. Scurti

55, adecă galbeni împărătești tocmai la cumpănă cincizeci și cinci sînt dator a plăti la ordinul d-lui Gheorghe Scurti, din care # 30, în nouă sute șazezi lei de București, mă făgăduiesc a plăti de azi după zece zile, după sosirea-m[i] la Rușciuc, trimițîndu-i dom[nu]l Manolache Grozovici la Giurgiu, subț adeverință de primire, ca un aconto dați din astă sumă, cu care mă voi scădea din suma datoriii, înapoind adeverința și cusurul de douăzeci și cinci galbeni, de azi după o lună.

Drept care m-am suptscris pentru cincizeci și cinci galbeni.

I. Eliade

București, în 16 7-vrie 854

[*pe verso*]: 854, septemvr., 25 — am primit din cei din dos lei 630, adecă șase sute treizeci , în 28 sfanțihi.

Gheorghe Scurti

855, martie, 23 — 945, adecă lei nouă sute patruzeci și cinci, am mai primit aconto sumei din dos.

Gheorghe Scurti

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.482/21

Poezie dedicată lui I. Heliade de către Alex. Lăzărescu

[1854, București]

E l i a d e !

Pe carul nemurirei o gentă se avîntă
Și urmele-i se poartă de timpi depărtați;
Învidia, cabala în fața-i se fermintă,
Și oameni și timpul în contra-i sînt legați.

Dar soarta-i veghează și carul ei răstoarnă
Puterea ce se-ntinde din drum a o opri;
Hazardul chiar s-apleacă sub roata-i de aramă;
E scris d-o mină sacră: „Nu, ea nu va pieri“.

Pe tabla neuitărei memoria-i depune
Triumful marșiei sale de fiecare an,
Iar faima din vechime cu glorie ne spune
Că are ea virtutea și sîngele roman.

Din sinul acestei născuși tu, Eliade,
Și una ești cu dinsa un corpore d-amor;
Din ea a ta ființă tu nu poți a o scade;
Dar sufletu-ți în sine închide un popor.

La numele tău mare ce lumea repetează
O epocă, o idee, un dor se alipesc
Tu ai un mund în parte ce spiritu-ți regiază
Omage și oferte în parte-ți trebuiesc.

Ce ești dar tu acilea, ce geniu te inspiră?
Ce mână te directă oriunde ai pășit?
A ta putere nu e aceea ce o admiră
Un laș popor în frică-i cu capul umilit.

Ființa ta ascunsă, natura ta intimă
Și sforța voiei tale rămîne un mister;
Ferice, amor, pace în fapte-ți se exprimă,
Al tău corp e pe terra și sufletul în cer.

Suspini tu o cîntare pe harpa lui Davide?
Sau curge după geana-ți o lacrimă de dor?
Bătrîne și reci sinuri la timbru-ți se deschide,
Bătrîne, reci popoare cu tine plîng în cor.

Vorbești tu? L-a ta voce plăpindă, mlădioasă,
Tot sufletul s-apleacă s-asculte înduioșit;
Elanul tău e rasa ce-n regia noptoasă
Lumina pietății aduce nesimțit.

Profet al omenirei, l-a ta predicțiune,
Coroana tiraniei și sceptrul său de fier,
Pe frunte-ai apostată, încinsă de rușine,
Se-nclină, se sfărîmă: putere ai din cer.

Acel din depărtare despot fără de minte
De fața ta se trase tremînd înfricoșat,
Cînd vocea-ți inspirată c-o gură ce nu minte
Curînd a lui cădere cu foc i-a însemnat.

Pe cal apocaliptic, în zborul tău cel mare,
Loviși pe Anticristul în nordul înghețat;
Făcuși să cadă ziua pe masca-i de trădare
Și fulgerul dreptăței pe capul său damnat.

Ai zis adio țarei p-a cărei brațe blinde
Ai supt întîi civismul cu drag relegănat;

Și sus de pe Carpatul suspinele-ți plâpînde
Î spuse că din sînu-i te afli alungat.

O rază dezlipită din punctu-i de unire,
O faclă aruncată din caldul său cămin,
Încet, încet își pierde virtutea de lucire,
Și timpul le absoarbe în vagul său senin.

Dar sufletu-ți puternic, sub brațul recei soarte,
Din focul său cel sacru nimic nu a pierdut:
Ca sufletul naturei era fără de moarte,
Și azi l-aduci cu tine așa cum l-ai avut.

Mai intră înc-o dată, poet al libertății,
În patria ta dragă; ea mult a suspinat;
Pe frunte-i se uscară toți crinii tineretii
Și doliul lugubru în locu-i fu lăsat;

Dar june, albe roze din nou își impletește,
Repune vestimentul din timpul fericit;
Acum va să trăiască, și viața reiubește;
Tu vii, trecutul este nimic, vînt, — a pierit.

Reintră, Eliade, atîta bucurie
La nimeni pînă-acuma ea nu a arătat
Și niciodat acorduri d-o pură veselie
Ca astăzi pentru tine ea nu a modulat.

Dreptatea azi ea spune ce merge vingătoare,
Eroul și ostașul ce cauza-i defind
Viața ce replană pe fața-i rîzătoare
Și zilele fortunade ce acum i se destind.

O epocă de pace, de glorie, mărire,
O soartă de ea demnă, un viitor senin,
Amorul, libertatea, frăția și unire
În tine le combină, în omul său divin.

În van, evitînd dulcea-i fierbinte-mbrățișare,
De liniște și umbră venirea-ți învelești;
La pasul tău țărina palpită, retresare,
Tot locul are-o voce să spuie cine ești.

Adună, o, adună, poet al libertății,
Accentele acestor curate salutări;
Ai tăi lauri nu-s frunze ce pierd smaltul juneții,
Nici roze ce cu ziua depun a lor colori.

Fericea României acum remîntuită
Eterne suveniru cununa-ți împletesc:
Putea-vor timpîi trece pe fruntea ta albită,
Dar ea-n noaptea uitării va fi un far ceresc.

Alexandru Lăzărescu

Colecția inginer Nicolae Novacovici

N. Rousso către Elias Régnauld

[1855]

Monsieur,

Il est nécessaire que je vous dise aussi quelques mots sur votre conclusion relativement à mr. Héliade et dans laquelle vous dites: «Ce que nous aurions voulu ne pas rencontrer chez Héliade c'est l'esprit de dénigrement et de méfiance envers les hommes qui marchaient avec lui sous la même bannière politique.»

Et qui sont mr., ceux qui marchaient avec lui sous la même bannière politique? Est-ce le gendre de Mavros; ses complices et ses dupes; Odobesco et Solomon et leurs complices Rosetti et Bratiano; ou C. Philippesco, Maghiero, Grădisteanu (*sic*), Racotzi, Zalyc, Negulici, Mossoiu, Lupea, Josaphat, ensuite Tell, Plessoiano, Chapca et autres avec toute la nation? Si c'est des premiers qu'il s'agit, alors, mr., permettez-moi de vous dire que vous les condamnez vous-même et que vous les traitez avec plus de sévérité encore que ne l'a fait mr. Héliade; si c'est des derniers, vous ne faites leur éloge qu'en copiant ce que dit en leur faveur l'auteur des *Mémoires sur la régénération roumaine*. Si, au contraire, vous entendez les Golesci par votre assertion, vous avez du reconnaître combien mr. Héliade les ménage, quant à leur caractère. Mais consultez à leur égard l'opinion publique de la Valachie, et vous vous convaincrez de leur conduite envers A. Ghica, leur bienfaiteur, ainsi que de leur secrète intelligence avec les complices d'Odobesco et de Salomon pour arrêter et peut-être assassiner Maghiero, Héliade et Tell, afin de les remplacer par des hommes dévoués à la Russie.

Mr. Héliade, dans ses paroles, comme dans ses écrits, se basant sur l'accusation de leurs propres affidés, se borne dans son jugement à les croire seulement dupes et victimes de Ion Ghica.

Ensuite vous ajoutez: «Sans doute il lui est permis avec son intelligence de juger les boyards selon leur mérite. Mais c'est pêcher contre la justice que de ne pas rendre hommage à de nobles exceptions.»

C'est vous, monsieur, permettez-moi de vous le dire, qui pêchez contre cette justice, particulièrement dans votre article sur les boyards, pages 263—277, car, à cause d'une insignifiante minorité de parvenus étrangers et de quelques misérables indigènes, complices de ceux-là, vous condamnez

une classe entière de la société et par contre la nation entière, car le peuple a toujours été la pépinière d'où se recrutent les boyards de la Roumanie.

Est-ce rendre hommage à de nobles exceptions, lorsqu'en parlant des boyards vous vous exprimez de la manière suivante: «Leur existence politique n'est qu'une dérision, et la seule condition pour eux à redevenir quelque chose c'est de demander avec tous les roumains la suppression de la boyarie» (*sic*).

Vous, monsieur, qui êtes si sévère envers une classe entière de la société, en demandant sa suppression, vous rappelez à son devoir un homme qui par ses écrits vous a fait connaître le métropolitain Grégoire, et le bane C. Balacéano, vous a dépeint C. Golesco sous des couleurs capables de vous séduire, au point de faire de lui le protecteur des lettres en général et celui de mr. Héliade en particulier.

Qui, dans le protectorat du czar, parle de la courageuse protestation du bane Brancoveano (que vous avez rendu, je ne sais pour quelle raison en vornic Chrysocloleo), des banos C. Balacéano et Barbu Vacaresco, du légothète C. Campineano, ainsi que de l'héroïque démonstration de Jean Vacaresco!

Qui, pendant l'intervalle des trois mois du mouvement de 48, s'efforçait de démontrer au peuple, par tous ses moyens, que les boyards étaient ses frères, afin de ne pas laisser dégénérer le mouvement, en tombant dans les excès de celui de Vladimiresco. Qui a toujours démontré que se sont les nobles exceptions parmi les boyards qui ont sauvé la patrie, lorsqu'elle se trouvait en péril ou menacée par les trames perfides de l'ennemi. Ce n'est pas, monsieur, à un homme qui parle et agit de cette manière qu'il faut attribuer cet oubli des nobles exceptions d'une classe qui seule forme les fonctionnaires publics, civiles et militaires et ne sort que du peuple.

Votre critique continue: «Intolérant et soupçonneux, il formule avec légèreté les plus graves accusations. Nous connaissons trop combien dans les révolutions il se présente des méthodes diverses et des prétentions contraires. Avec Héliade tous ceux qui ne pensent pas comme lui sont accusés de trahison; quand on n'est pas dans sa voie, on est complice de la Russie; il semble qu'il n'y ait point de milieu entre Héliade et le czar». Oui, il y a un milieu, monsieur, et un très grand même, et c'est dans les écrits de mr. Héliade que je l'ai le mieux appris. „D'abord il y a ces millions de pauvres paysans russes qui ont le même droit à la liberté que les autres hommes, ensuite, la nation et toutes les autres nationalités, menacées d'être subjuguées par le czarisme (je ne dis pas *par la Russie*); en troisième lieu viennent aussi les dupes, ces instruments aveugles du czarisme qui croient travailler pour leur propre cause, en secondant avec zèle les vues du cabinet de Pétersbourg“. En outre, il y a aussi, et il ne faut pas l'oublier, une chaîne qui, commençant au czar, va s'étendant jusqu'à mr. Héliade, et même jusqu'à vous, monsieur, peut-être à votre insu. En effet, le czar ordonne au ministère, celui-ci à ses ambassadeurs, ces derniers à leurs consuls, les consuls de Bucaresco donnent leurs instructions à Mavros, Odobesco, Salomon, Ionnidès et consorts, Mavros flatte l'espérance de quelques boyards et surtout celle de son gendre. Ion Ghica forme des sociétés hétéristes ou jésuitiques, se fait des complices, trompe la jeunesse crédule, s'associe ensuite les Tell, les Golesci,

pour les rendre ses dupes, puis ses victimes, fanatise les Rosetti et les Bratiano, afin de les rendre complices d'Odobesco. Tell se lie avec Héliade, Maghiero et leurs amis; ceux-ci commettent des fautes en tolérant les démagogies fatales de Rosetti, Bratiano et Ionnesco etc., etc., etc.

Eh bien! monsieur, c'est de cette chaîne si prolongée, si nuancée que mr. Héliade s'efforce de débarrasser ses amis et la nation.

Et pour y échapper lui-même, il dut rompre avec Tell, afin d'engager celui-ci à rompre à son tour avec les Golesci et de réveiller ces derniers pour les amener à rompre avec Ion Ghica, les Bratiano, Rosetti et consorts, s'ils n'étaient que dupes ou égarés.

Vous dites que mr. Héliade est intolérant et soupçonneux. Le connaissez-vous personnellement? Avez-vous vécu dans son intimité? Avez-vous, au moins, été en relation avec lui? Les hommes qui le connaissent bien, la nation toute entière, ne lui trouvent qu'un seul défaut, celui d'être trop expansif et tout confiant, en prêtant à tout le monde les qualités de son cœur loyal.

Ainsi, qui croire, monsieur, vous, qui ne le connaissez pas, ses ennemis, qui le calomnient, ses amis, qui sont peut-être aveuglés par trop d'enthousiasme, ou les indifférents, qui jugent de sang froid, on enfin les faits, ses actes, ses écrits, sa conduite?

Il se présente, en effet, dans les révolutions comme vous le dites vous-même, des méthodes diverses et des prétentions contraires. Ces méthodes ont toujours été respectées et prises en considération par mr. Héliade, beaucoup plus que par ceux qui vous ont donné des renseignements sur son caractère.

En 1848, mr. Campineano était d'une méthode différente et même l'ennemi de mr. Héliade par suite des circonstances antérieures. Jean Philippesco et autres, quoique bons roumains, étaient d'une méthode diamétralement opposée à celle des hommes du mouvement de 48, et cependant mr. Campineano ne trouvait parmi ceux qui figuraient en première ligne dans la révolution que mr. Héliade, avec lequel il put s'entendre, et ce dernier en parlant de mr. Campineano tient un tout autre langage que celui de ceux qui se disaient les admirateurs de celui-ci et qui pendant le mouvement et jusqu'aujourd'hui l'ont traité de la manière la plus indigne. Lorsque dernièrement mr. Héliade se rendit en Valachie et que mr. Cantacuzène vint l'embrasser, dans le salon d'Omer-pacha, il dit qu'il préférerait être battu par Jean Philippesco qu'embrassé par Cantacuzène, et pourtant, Philippesco était un de ceux qui avaient crié devant Fouad-effendi qu'il fallait pendre Héliade. Enfin, en faveur de qui parle ce dernier lorsque dans sa profession de foi (voir les *Mémoires sur la régénération roumaine*) il s'exprime ainsi: «Dans ma vie privée, je puis avoir des affections; mais dans la cause publique, je n'ai ni parents, ni amis. Mon ami est celui qui a aimé véritablement le peuple et qui l'a servi avec *prudence*. Il y a des hommes qui, quoique mes ennemis personnels, ont toujours été considérés par moi comme des hommes conséquents et que j'aurais voulu voir embrasser la cause commune paralysée par nos ambitieux inconséquents.»

Un homme qui agit et qui écrit de la sorte n'est pas celui qui formule légèrement ses accusations. Mais déclare-t-il la guerre au protectorat du czar? Tant que la tutelle dure, il doit combattre avec vigueur et les soldats

et les espions de son ennemi, et même jusqu'à celui qui se rend l'instrument aveugle des vues de celui-ci. Après le combat, personne ne fut plus tolérant que mr. Héliade. On a vu en 1848 comment il se conduisit avec les boyards réactionnaires, on a vu de quelle manière Odobesco et Salomon furent traités et même sauvèrent leur vie, par l'appui de cet homme que vous appelez intolérant, lorsque ceux-là tombèrent à leur tour prisonniers.

Vous poursuivez ainsi, monsieur: «Ses écrits ont un caractère dénonciateur, une physionomie de réquisitoire; et comme il est le seul qui ait raconté les événements de 1848, il abuse de sa plume pour accuser les hommes et dénaturer les intentions. Il est vrai que sous ce rapport ses adversaires ne le ménagent guère et ne se font pas faute envers lui d'épithètes méprisantes».

Tous les agents du czar disent et font la même chose, et ce qui m'étonne ce n'est pas leur langage, mais c'est que vous soyez devenu, non leur écho qui nuit dans les airs, mais leur daguerréotype.

Quels sont, je vous prie, les écrits de mr. Héliade qui ont un caractère dénonciateur et une physionomie de réquisitoire? Est-ce *Le jardinier et la Ronce*, *Le chant de l'ours*, *Le Protectorat du czar*, ses *Mémoires* et ses *Souvenirs*? Oui, c'est de ces ouvrages-là que vous parlez, monsieur, et dans lesquels l'auteur ne dénonce que le czar et ses agents, ainsi que vous le faites vous-même dans votre dernier ouvrage. Mais mr. Héliade ne dénature ni les hommes, ni leurs intentions, comme vous le faites en parlant des turcs, de Sturza, de Grégoire et d'Alexandre Ghica et de tous les boyards en général. Il ne dénature que lorsqu'il rend hommage à de nobles exceptions et qu'il s'enthousiasme de Maghiero, de Josaphat et de Chapca; mais au moins son enthousiasme est mieux fondé que le votre, mr., qui vous plaisez à mettre les Bratiano sur la même ligne que les Gradisteano. Vous reconnaissez qu'Odobesco et Salomon ont été les instruments de la politique du czar. Tous les habitants de Bucarest sont convaincus que Rosetti, Bratiano et même les Golesci ont été complices d'Odobesco dans la trahison du 19 juin. Vous-même, monsieur, vous traitez les Bratiano et Rosetti d'inconséquents et de quasi-fous. Mais la nation, qui connaît leurs actes, qui tous furent de la même nature, du même système et suivis avec une persévérance très systématique n'y voit ni inconséquence, ni folie, mais leur donne le nom qui leur convient. Mr. Héliade a toujours parlé de ces hommes avec beaucoup d'indulgence. Mais écoutez mr. Tell à (...) dans ses lettres à ses amis de Brousse, puis écoutez les habitants de Bucarest, auxquels Rosetti, Bratiano et A. C. Golesco s'adressèrent la veille du 19 juin pour faire la propagande en faveur d'Odobesco et consorts et contre la vie d'Héliade, de Tell et de Maghiero. Puis, monsieur, comparez la conduite de vos protégés avec le langage de mr. Héliade dans ses écrits, en présence d'Omer-pacha et même dans ses discussions avec mr. Tell.

Votre critique basée sur les renseignements que vous avez reçus des délateurs de mr. Héliade finit par les mots suivants: «Nous aurions voulu voir Héliade donner l'exemple de la réserve et du bon goût.»

Si mr. Héliade était... un des prétendants au trône ou aux portefeuilles, la réserve devrait être sa première loi; mais mr. Héliade n'a jamais voulu avoir d'autres professions que celle d'écrivain, c'est aussi la votre, mon-

sieur, et où est votre réserve ? Ces messieurs même jusqu'à Ion Ghica peuvent vous satisfaire, car ils ont donné l'exemple de la plus stricte réserve n'ayant cherché qu'à frapper d'une manière occulte et dans l'ombre de l'anonyme. Comme homme de 1848, mr. Héliade a été un des premiers combattants ; demandez donc à un soldat de donner l'exemple lorsque l'ennemi l'assaillit de tous côtés à découvert ou déguisé et avec toutes sortes d'armes.

Comme écrivain c'est encore de lui, plus que de tout autre que la Nation a pris l'exemple du bon goût ; car si ses nombreux ouvrages, dans tous les genres de la littérature, ont plu à un peuple entier, ainsi qu'aux étrangers (lisez *La Roumanie* de mr. Vaillant), c'est une preuve, ce me semble, qu'ils étaient pleins de bon goût : car le génie seul ne suffit pas pour constituer un auteur, l'écrivain modèle d'un pays. Si mr. Héliade décrit le *Chant de l'ours*, il n'emploie pas le style de son *Jardinier*, ni celui de son *Sylphe* et encore moins celui des *Ruines de Tirgoviste* et de ses chants héroïques ; si comme historien il publie ses *Mémoires*, il ne répond pas aux diatribes de Rosetti et évite surtout de ne pas tomber dans les détails aussi minutieux que les vôtres dans le passage des boyards et des boyaresses. Dites-moi, je vous prie, monsieur, qu'auriez-vous pensé d'un historien et surtout d'un historien étranger à votre pays qui, en décrivant l'entrée des alliés à Paris en 1815, aurait consacré tout un chapitre pour parler de quelques marquises ou comtesses qui ont eu le goût, le caprice ou le malheur de faire les yeux doux aux officiers ou aux soldats russes et aurait cherché par de nombreux exemples à stygmatiser vos épouses et vos mères ?

Je reconnais mon tort, monsieur, de vous faire cette comparaison, quoique provoquée, et vous aurez raison de dire qu'elle est de mauvais goût. Eh bien ! monsieur, convient-il au style et au bon goût d'un historien sérieux qui se propose d'éclairer les cabinets et de sauver une nation de traiter les honnêtes matrones de notre pays de la manière la plus outrageante ? Devez-vous pour quelques malheureuses exceptions ordinaires à tous les climats porter la honte dans toutes les familles ? Lorsqu'il y a invasion dans un pays, comme celle des russes, par exemple, l'historien doit admirer les rares vertus qui se rencontrent, et non combattre ou insulter à la faiblesse. Il y eut en effet en Moldo-Valachie, comme en France, des boyaresses, comme des marquises et des grisettes qui se sont prostituées aux russes, mais ce fut aussi des boyaresses [de] qui sortirent les dignes émules de la mère d'Etienne le Grand, qui surent se faire respecter de l'ennemi insolent.

Je dois cependant, monsieur, terminer, en vous témoignant ma gratitude pour toute les vérités contenues dans votre livre, en me permettant toutefois de vous faire quelques observations sur les erreurs qui s'y sont glissées, par suite des mauvais renseignements que vous avez reçus.

Vous dites à propos de la Convention d'Akerman, page 142 : „Si les russes y introduisaient assez d'éléments de bien pour en déguiser le mal, il appartenait aux roumains de se garder du mal en fécondant le bien.“

J'espère aujourd'hui avoir donné par mon recueil beaucoup de vérités qui, jointes aux vôtres, feront disparaître les erreurs systématiques ou involontaires.

Je reste, monsieur, avec considération votre etc.

Deux mots encore et relatifs à mr. Héliade trouvent naturellement ici leur place. Mr. Elias Regnault, dans son histoire sur la politique sociale, et dont ce dossier n'est que le complément, nous présente mr. Héliade comme un nouveau Spartacus, un Esope ou, si vous l'aimez mieux et pour parler le langage du jour, un sans-culotte à grands talents, dont le génie philanthropique, touché des malheurs de ses frères, se dévoue à la grande oeuvre de leur régénération et de leur délivrance. Son but était aussi noble que ses moyens, pour y parvenir. Et mr. Regnault lui rend noblement justice. Donc, chapeau bas! et même dans ce cas à lui, tous nos respects, toute notre sympathie! Mais cependant, telle n'est pas la vérité; et, soit que mr. Regnault ait parlé dans l'esprit de son école; soit qu'il ait été mal informé par quelque valaque jaloux de la gloire de ce grand homme, le fait est, et je tiens à le faire connaître en faveur de la cause, qui s'agrandira par la vérité, tout en élevant son auteur, le fait est — dis-je — que mr. Héliade n'est pas prolétaire, tant s'en faut; qu'il n'est pas né dans ce qu'on appelle communément la plèbe, ou degré inférieur de la société, puisqu'il est boyard de la 1-ère classe; et comme son nom l'indique, descendant de Radu Ancien, *domn* de Valachie; qu'il n'est pas ou est encore moins Esope, quant à l'extérieur; d'un ensemble fort agréable et dont la physionomie, présentant un rare mélange de douceur, de fermeté et d'humilité chrétienne, est encore rehaussée par les traits les plus réguliers, vrai type romain, du temps des Brutus. Il n'y a de vrai dans le portrait qu'en fait mr. Regnault que le génie qui brille dans ses regards, lorsqu'il traite un sujet grave ou favori; alors, en effet, ses yeux lancent des éclairs ou vont découvrir votre pensée dans le plus profond de votre coeur. Voilà pour l'homme.

Mais en dehors de ces explications plus ou moins exactes, voici l'important de la chose; c'est que si mr. Héliade était né ouvrier, ou simplement prolétaire et ayant les sentiments et toutes les qualités de l'esprit que nous lui avons reconnues, il n'y aurait rien d'étonnant, ni d'extraordinaire qu'il ait travaillé à défendre une cause dont il partageait les misères et les privations et qu'il ait employé les moyens que sa riche nature lui donnait pour affranchir ses frères et lui-même. Il faisait le bien général, en faisant le sien en particulier. C'était naturel; mais il ne sacrifiait ni position, ni fortune, ni famille, ni enfants. Il ne consacrait que ses talents au service de ses frères. Cela est assurément d'une grandeur incontestable. Mais à nos yeux, mais pour le triomphe de la cause qui, ne l'oublions pas, est aussi celle de l'humanité, bien plus grand encore est un boyard qui, riche, heureux, honoré et estimé de tous, renonce volontairement à tous ses biens, à tous ses privilèges, revêt le cilice de la traine, de la pauvreté, des persécutions, de l'exil! ...non pour obtenir les faveurs de la fortune et les regards de la foule, mais pour les faire partager à ceux que la nature, si non la société, lui a donné pour frères, et qui, s'il ne peut les leur obtenir y renoncera en leur faveur... Avouons que ce trait est l'apogée de la grandeur humaine. Et voilà ce qu'a fait mr. Héliade.

Le résumé. Extinction des castes et des privilèges, réintégration de l'homme serviteur, par la loi naturelle; bonheur à tous sans préjudice pour personne: voilà son legs à la famille sociale qu'il a adoptée pour sienne.

Mr. Héliade est un écrivain essentiellement de bon goût et qui donnant à chaque ouvrage le genre de style qui lui convient, se garde bien d'entrer dans les détails comme ceux de votre passage sur les boyards et les boyaresses.

J'avais envie de supprimer la phrase marquée avec du crayon et la remplacer par celle ci-dessus. Voyez, monsieur, si cela vous va.

N. Roussou

Colecția George Potra

[1855]

Domnule,

Este necesar să vă spun de asemenea câteva cuvinte despre concluzia dv. privitoare la d-l Heliade, și în care afirmați: „Ceea ce n-am fi dorit să întâlnim la Heliade este spiritul său de ponegrire și de neîncredere față de oamenii care mergeau alături de el sub același steag politic“.

Și care sînt, domnule, acei ce mergeau alături de el sub același steag politic? ginerele lui Mavros; complicitii săi și cei pe care i-a înșelat; Odobescu, Solomon și complicitii lor, Rosetti și Brătianu; sau C. Filipescu, Magheru, Grădișteanu, Racottă, Zalic, Negulici, Moșoiu, Lupea, Iosafat, apoi Tell, Pleșoianu, Șapcă și alții cu toată națiunea? Dacă este vorba de cei dintii, atunci permiteți-mi, domnule, să vă spun că dv. înșivă îi condamnați și îi tratați chiar cu mai multă severitate decît a făcut-o d-l Heliade; dacă este vorba de ultimii, elogiul dv. nu face decît să copieze ceea ce spune în favoarea lor autorul *Memoriilor asupra regenerării române*. Dacă, dimpotrivă, în așertiunea dv. vă referiți la familia Goleștilor, trebuie să recunoașteți cît de mult îi menajează d-l Heliade, în ceea ce privește caracterul lor. Dar consultați, în legătură cu ei, opinia publică din Valahia, și vă veți convinge de atitudinea lor față de A. Ghica, binefăcătorul lor, precum și de secreta lor înțelegere cu complicitii lui Odobescu și Solomon de a aresta și poate chiar de a asasina pe Magheru, Heliade și Tell, pentru a-i înlocui prin oameni devotați [...].

În cuvintele, ca și în scrierile sale, d-l Heliade, bazîndu-se pe acuzația adusă chiar de oamenii lor de încredere, se mărginește, în aprecierile sale, să considere doar că au fost trași pe sfoară și că sînt victime ale lui Ion Ghica.

Mai departe adăugați: „Fără îndoială că inteligența sa îi dă dreptul să judece pe boieri după meritele lor. Dar a nu aduce omagii cîtorva nobile excepții înseamnă a săvirși o nedreptate.“

Dumneavoastră, domnule, permiteți-mi să afirm, sînteți acela care comiteți o nedreptate, mai ales în articolul dv. despre boieri, paginile 263—277, căci din cauza unei infime minorități de parveniți străini și de cîțiva pămînteni mirșavi, complici ai acestora, dv. condamnați o întreagă clasă a societății, și chiar toată națiunea, căci poporul a fost întodeauna pepiniera din care s-au recrutat boierii din România.

Este oare un omagiu adus unor nobile excepții atunci cînd, vorbind despre boieri, vă exprimați în felul următor: „Existența lor politică nu este decît o batjocură, și singura condiție pentru ca ei să însemne din nou ceva este să ceară, împreună cu toți românii, suprimarea boierimii“?

Dv., domnule, care sînteți atît de necruțător cu o întreagă clasă a societății, cerînd suprimarea ei, dv. chemați la datorie pe un om care, prin scrierile sale, vi l-a făcut cunoscut pe mitropolitul Grigore și pe banul C. Bălăceanu, vi l-a descris pe C. Goleșcu în culori atît de atrăgătoare. Încît ați făcut din el protectorul literelor, în general, și al d-lui Heliade în particular.

Cine, sub protectoratul țarului, vorbește despre protestul îndrăzneț al banului Brîncoveanu (pe care dv. l-ați făcut, nu știu din ce motiv, vornic Hrisoscolev), despre banii C. Bălăceanu și Barbu Văcărescu, despre logofătul C. Cîmpineanu, precum și despre eroica demonstrație a lui Iancu Văcărescu!

Cine, în intervalul celor trei luni ale mișcării din 1848, s-a străduit să arate poporului, prin toate mijloacele sale, că boierii erau frații săi, căutînd în felul acesta să

impiedice ca mișcarea să degenereze și să cadă în excesele celei conduse de Vladimirescu? Cine n-a încetat vreodată să arate că acele nobile excepții printre boieri au salvat patria, atunci când se găsea în primejdie sau era amenințată de urzelile perfide ale dușmanului? Nu, domnule, unui om care vorbește și acționează în acest fel nu i se poate reproșa că a uitat nobilele excepții ale unei clase, singura din mijlocul căreia se recrutează funcționarii publici, civili și militari, și care se ridică numai din popor.

Și mai departe, în critica dv. spuneți: „Intolerant și bănuitor, el formulează cu ușurință cele mai grave acuzații. Noi știm prea bine că în timpul revoluțiilor se pot ivi diferite metode și cerințe contrarii. La Heliade, toți acei care nu gindesc ca el sînt acuzați de trădare; cînd nu mergi pe același drum cu el, ești complicele Rusiei; s-ar părea că nu există cale de mijloc între Heliade și țar.“ Și totuși, domnule, există o cale de mijloc, și una chiar foarte mare, și aceasta am aflat-o cel mai bine chiar din lucrările d-lui Heliade. „În primul rînd sînt milioanele de bieți țărani ruși care au același drept la libertate ca și ceilalți oameni, apoi națiunea și toate celelalte naționalități amenințate să fie subjugate de țarism (nu spun *de către Rusia*); în al treilea rînd sînt cei duși de nas, acele instrumente oarbe ale țarismului, care cred că acționează pentru propria lor cauză, sprijinind cu zel planurile cabinetului de la Petersburg.“ În afară de aceasta, mai este, și nu trebuie s-o uităm, un lanț care începe cu țarul și se întinde pînă la d-l Heliade și chiar pînă la dv., domnule, poate chiar împotriva voinei dv. În adevăr, țarul ordonă ministerului, acesta ambasadurilor săi, aceștia din urmă consulilor lor, consulii din București dau instrucțiuni lui Mavros, Odobescu, Solomon, Ioanide și celorlalți ai lor, Mavros încurajează speranța citorva boieri și mai ales a ginerelui său. Ion Ghica formează societăți eteriste sau iezuite, își face complici, înșală tineretul credul, se asociază apoi cu Tellii, cu Goleștii, pentru a-i duce de nas și a face din ei victimele lui, fanatizează pe Rosettești și pe Brătienii pentru a-i transforma în complici ai lui Odobescu. Tell se aliază cu Heliade, Magheru și prietenii lor; aceștia săvîrșesc greșeli, tolerînd demagogia fatală a lui Rosetti, Brătianu și Ionescu etc., etc., etc.

Ei bine, domnule, tocmai de acest lanț atît de lung și sinuos se străduiește domnul Heliade să elibereze pe prietenii săi și națiunea.

Și pentru a scăpa el însuși, a trebuit să rupă cu Tell, pentru a-l determina pe acesta să rupă, la rîndul său, cu Goleștii și să-i aducă la realitate pe aceștia din urmă, împingîndu-i la ruperea relațiilor cu Ion Ghica, cu Brătienii, Rosetti și tovarășii lor, în cazul cînd ei nu ar fi fost decît trași pe sfoară sau rătăciți.

Susțineți că d-l Heliade este intolerant și bănuitor. Îl cunoașteți personal? Ați trăit în intimitatea lui? Ați fost, cel puțin, în relații cu el? Oamenii care îl cunosc bine, întreaga națiune nu îi găsesc decît un singur defect, acela de a fi prea expansiv și încrezător, atribuind tuturor calitățile inimii sale sincere.

Astfel, domnule, cui trebuie să i se dea crezare, dv., care nu-l cunoașteți, dușmanilor săi, care îl calmiază, prietenilor, care sînt, poate, orbiți de prea mare entuziasm, sau celor indiferenți, care judecă cu sînge rece, sau, în sfîrșit, faptelor sale, actelor sale, lucrărilor sale, purtării sale?

În timpul revoluțiilor, se ivesc, într-adevăr — așa cum o spuneți și dv. — metode diferite și cerințe contrarii. Aceste metode au fost întotdeauna respectate și luate în considerație de d-l Heliade în mai mare măsură decît de acei care v-au dat informații asupra caracterului său.

În 1848, d-l Cîmpineanu era adeptul unei metode diferite și, dat fiind împrejurările anterioare, chiar dușmanul d-lui Heliade. Ion Filipescu și alții, deși buni români, erau pentru o metodă diametral opusă celei adoptate de oamenii mișcării din 1848, și totuși d-l Cîmpineanu n-a găsit, printre cei ce figurau în primele rînduri ale revoluției, decît pe d-l Heliade cu care a putut să se înțeleagă, iar acesta din urmă, vorbind despre d-l Cîmpineanu, a folosit cu totul alt limbaj decît acei care se socoteau admiratorii lui Cîmpineanu și care, în timpul mișcării și pînă astăzi, l-au tratat în modul cel mai nedemn. De curînd, cînd d-l Heliade s-a dus în Valahia și cînd în sala de primire a lui Omer-pașa d-l Cantacuzino s-a îndreptat spre el să-l îmbrățișeze, el a spus că ar fi preferat să fie bătut de Ion Filipescu decît îmbrățișat de Cantacuzino și, totuși, Filipescu a fost unul din acei care strigaseră în fața lui Fuad-efendi că Heliade ar trebui spînzurat. În sfîrșit, în favoarea cui vorbește Heliade atunci cînd în a sa profesiune de credință (vezi *Mémoires sur la régénération roumaine*) se exprimă astfel: „În viața mea particulară, pot avea afecțiuni; dar în viața publică nu am nici rude, nici pri-

eteni. Prieten este acela care a iubit cu adevărat poporul și care l-a slujit cu *prudență*. Există oameni pe care, deși sint dușmanii mei personali, i-am apreciat întotdeauna ca oameni consecvenți și pe care aș fi dorit să-i văd că îmbrățișează cauza comună, paralizată de ambițioșii noștrii inconsecvenți.“

Un om care acționează și scrie astfel nu poate formula cu ușurință acuzații. Dar declară el război protectoratului țarului? Atita timp cit durează tutela, el trebuie să combată cu vehemență și pe soldații, și pe spionii dușmanului său, și chiar pe cel care devine o unealtă oarbă a planurilor protectoratului. După luptă, nimeni nu a fost mai îngăduitor ca d-l Heliade. S-a văzut în 1848 cum s-a comportat el față de boierii reacționari, s-a văzut în ce mod au fost tratați Odobescu și Solomon cind au căzut la rindul lor prizonieri și cum au izbutit chiar să scape cu viață datorită sprijinului acelui om pe care îl considerați lipsit de îngăduință.

Și dv. continuați în felul următor: „Scrierile sale au un caracter denunțător, ca un rechizitoriu; și cum este singurul care a înfățișat evenimentele din 1848, el abuzează de condeiul său pentru a acuza oamenii și a le denatura intențiile. Este adevărat că în această privință adversarii săi nu-l menajează de fel și îi aruncă epitete disprețuitoare.“

Toți agenții țarului spun și fac același lucru și, ceea ce mă surprinde, nu este limbajul lor, ci faptul că dv. ați devenit nu ecoul lor, care viciază atmosfera, ci daghereotipul lor.

Care sint, vă rog, scrierile d-lui Heliade cu caracter denunțător și aspect de rechizitoriu? Să fie vorba de *Grădinarul și mărăcinele*, *Cintecul ursului*, *Protectoratul țarului*, de *Memoriile și Amintirile* sale? Da, domnule, la aceste lucrări faceți aluzie, în care autorul nu denunță decit pe țar și pe agenții lui, așa cum ați făcut-o și dv. înșivă în ultima dv. lucrare. Dar d-l Heliade nu prezintă în mod denaturat nici oamenii, nici intențiile lor, așa cum procedați dv. cind vorbiți despre turci, despre Sturza, despre Grigore și Alexandru Ghica și despre toți boierii în general. El nu denaturează decit atunci cind aduce omagii unor nobile excepții, cind se entuziasmează de Magheru, de Iosafat și de Șapcă; dar cel puțin entuziasmul său este mai întemeiat decit al dumneavoastră, d-le, care vă complaceți să-i puneți pe Brătieni pe aceeași treaptă cu Grădișteanu. Recunoașteți că Odobescu și Solomon au fost unelte ale politicii țariste. Toți locuitorii Bucureștilor sint convinși că Rosetti, Brătianu și chiar Goleștii au fost complicii lui Odobescu în trădarea din 19 iunie. Chiar și dv., domnule, îi considerați pe Brătieni și pe Rosettii inconsecvenți și pe jumătate nebuni. Dar națiunea, cunoscind acțiunile lor, care au fost, toate, de aceeași natură și urmărite cu o perseverență sistematică, nu vede în ele nici inconsecvență, nici nebulie, dindu-le denumirea care li se potrivește. Domnul Heliade a vorbit întotdeauna despre acești oameni cu multă indulgență. Dar ascultați-l pe d-l Tell la (...) în scrisorile către prietenii săi de la Brusa, ascultați apoi pe locuitorii Bucureștilor, cărora Rosetti, Brătianu și A. C. Golescu li se adresau în ajunul zilei de 19 iunie pentru a face propagandă în favoarea lui Odobescu și a tovarășilor săi și împotriva vieții lui Heliade, Tell și Magheru. Apoi, domnule, confrunțați purtarea protejaților dv. cu limbajul folosit de d-l Heliade în lucrările sale, în prezența lui Omer-pașa și chiar în discuțiile sale cu d-l Tell.

Critica dv., care se sprijină pe date obținute de la delatorii d-lui Heliade, se încheie cu următoarele cuvinte: „Am fi dorit să-l vedem pe Heliade dînd exemplu de atitudine rezervată și de bun gust“.

Dacă d-l Heliade ar fi... unul din pretendenții la tron sau la vreun minister, rezerva ar trebui să fie legea sa de căpătii; dar d-l Heliade n-a vrut niciodată să aibă altă profesiune decit pe aceea de scriitor; este și profesiunea dv., domnule, dar unde este rezerva dv.? Acești domni, alături de care îl putem cita și pe Ion Ghica, ar putea să vă satisfacă, deoarece ei v-au dat exemplul celei mai stricte rezerve, căutînd să lovească numai pe la spate și în umbra anonimului. Ca participant la 1848, d-l Heliade a fost unul din primii combatanți; cereți deci unui soldat să dea exemplu atunci cind dușmanul îl asediază din toate părțile pe față sau pe ascuns și cu toate tipurile de arme.

De la el, ca scriitor, mai mult decit de la oricare altul, națiunea a luat un exemplu de bun gust; căci dacă numeroasele sale lucrări în toate genurile literare au

plăcut unui popor întreg, precum și străinilor (citiți *La Roumanie* de d-l Vaillant¹), aceasta este, pare-mi-se, o dovadă că erau de bun gust; căci geniul singur nu este suficient pentru a face dintr-un om un autor, scriitorul model al unei țări. Când d-l Heliade scrie *Cintecul ursului*, el nu folosește stilul din *Grădinarul*, nici pe acela din *Silful* și cu atât mai puțin stilul din *Ruinele Tirgoviștei* și din cîntecele sale eroice; cînd, în calitate de istoric, publică *Memoriile sale*, el nu răspunde diatribelor lui Rosettii și ocolește mai ales detaliile atât de minuțioase ca acelea date de dv. în pasajul despre boieri și boieroaice. Spuneți-mi, vă rog, domnule, ce-ați fi gîndit despre un istoric și mai cu seamă despre un istoric străin de țara dv., care, scriind despre intrarea aliaților în Paris la 1815, ar fi dedicat un capitol întreg citorva marchize sau contese care au avut gustul, capriciul sau nenorocirea de a face ochi dulci ofițerilor sau soldaților ruși și ar fi căutat prin numeroase exemple să pună la stîlpul infamiei pe soțiile și mamele poporului dv.?

Recunosc, domnule, că greșesc făcînd o asemenea comparație, deși a fost provocată, și veți avea dreptate să spuneți că este de prost gust. Ei bine, domnule, se potrivește oare stilului și bunului gust al unui istoric serios, care urmărește edificarea cabinetelor ministeriale și salvarea unei națiuni, să aducă injurii femeilor cinstite din țara noastră? Este oare cazul ca pentru cîteva nefericite excepții, ce pot fi înlăturate pe toate meridianele, să aruncați ocara asupra tuturor familiilor? Cînd o țară este ocupată cum a fost, de pildă, țara noastră de către ruși, istoricul trebuia să admire virtuțile alese care se întîlnesc, și nu să combată sau să insulte pe cei slabi. Au fost într-adevăr în Moldo-Valahia, ca și în Franța, boieroaice, ca și marchize și grizete, care au făcut ochi dulci rușilor, dar au existat și boieroaice demne urmașe ale mamei lui Ștefan cel Mare, care au știut să impună respect inamicului nerușinat.

Trebuie, totuși, domnule, să închei, mărturisindu-vă recunoștința mea pentru toate adevărurile cuprinse în cartea dv. și permițîndu-mi totodată să fac unele observații asupra erorilor care s-au strecurat în ea, în urma informațiilor greșite pe care le-ați primit.

În legătură cu Convenția de la Akerman², dv. spuneți la pagina 142: „Dacă rușii ar introduce destule lucruri bune, pentru a ascunde răul, n-ar depinde decît de români să se păzească de rău, cultivînd binele“.

Acum sper că prin precizările mele v-am adus la cunoștință adevăruri care, adăugate celor prezentate de dv., vor înlătura erorile sistematice sau involuntare.

Rămîn, domnule, cu considerație al dv. etc...

Încă două cuvinte referitoare la d-l Heliade își vor găsi desigur aici locul cel mai potrivit. D-l Elias Regnault, în istoria sa asupra politicii sociale, și față de care acest dosar nu este decît o anexă, ni-l prezintă pe d-l Heliade ca pe un nou Spartacus, un Esop sau, dacă vă place mai mult și pentru a folosi expresia astăzi la modă, un sanchilot înzestrat cu mari talente, al cărui geniu filantropic, mișcat de nenorocirile fraților săi, se devotează măreței opere de regenerare și de eliberare a lor. Ţelul său era tot atât de nobil ca și mijloacele folosite de el pentru a izbîndi. Și d-l Regnault, plin de noblețe, îi face dreptate. Deci, jos pălăria! Și chiar în ceea ce-l privește, tot respectul nostru, toată simpatia noastră! Totuși, nu acesta este adevărul; și, fie că d-l Regnault a vorbit în spiritul cercului său, fie că a fost greșit informat de cîțiva români invidioși de gloria acestui mare om, fapt este, și țin să dezvălui în favoarea cauzei, care va crește prin relatarea adevărului, înălțîndu-l totodată pe autor, fapt este, spun eu, că d-l Heliade nu este proletar, departe de așa ceva; că nu provine din ce se numește îndeobște plebe, sau dintr-o pătură inferioară a societății, din moment ce este boier de clasa întii, și, după cum o indică numele său, descendent al lui Radu cel Bătrîn, *domn* al

¹ Jean Alexandre Vaillant (*Valian*) (1804—1886); profesor și publicist francez; între 1829—1840, profesor la București, contribuind la răspîndirea culturii franceze în țara noastră; printre elevi, a avut pe I. Ghica, N. Bălcescu, Gr. Alexandrescu; ia parte la mișcarea revoluționară din 1840; expulzat; autor a numeroase lucrări despre poporul român; prieten și admirator al lui N. Bălcescu; în timpul luptei pentru Unirea Principatelor a făcut propagandă în Franța în favoarea cauzei românești.

² Încheiată în 1827 între Rusia și Turcia; printre altele, s-a stabilit ca domnitorii români să fie aleși pe șapte ani și să fie întăriți de sultan și țar.

IOAN HELIADE RĂDULESCU

A încetat din viață în etate de 70 ani, la 27 ale correntei lune la 3 ore după amăzi. Copii sei **Enfrosina, Virgilia, Sofia și Ioan** facându-ve cunoscut această durerósa pierdere, are onóre a vé ruga sá bine-vóiti a asista la ceremonia funebrá ce va avea loc Duminécá la 30 Aprilie la biserica Mavroghene. Cortegiul funebru va pleca la 12 ore de la domiciliul familiei din Strada Poloaá No. 20.

Bucuresti, 28 Aprilie 1872.

*Anunțul dat de familie la moartea lui I. Heliade Rădulescu,
1872, apr. 28; foaie volantă*

LA MOARTEA LUI ION HELIADE RADULESCU

Si que! se stinse óre viața ta, Părinte,
Tu quare ai datu viața, la- quello quare moare?
Quóci mortu eră Românul, cându genu-ți puhiu-
Veni sa lu redestepte dinlethargia sea!

Tu ai plantat in inimi simțiri, dorințe sfinte,
De Terra, Libertate, de Limbă que perea,
Ș'atâtea grele lupte, in sufletu-ți ardinte
Nu au putut sa stinga schinteia que lu nutrea.

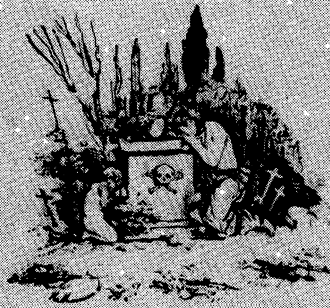
O creator, poete! prin operile tale —
Facii luminatóre — gonisi nóptea fatala
Si callea prosperarii, prin elle ai arrettat.

Allu Mortii vellu se 'ntinde pe fruntea-ți inspirata
Dar tóta Românimea de tine desteptata
Cumuna Nemuririi etornu ți a consacrat!

30 Aprile 1872.

*Mormintul lui I. Heliade Rădulescu —
în curtea Bisericii Mavrogheni*

Către Domnii concetățeni

Maine Duminică la orele 10 ante-meridiane se va ține în Biserica cu patronajul sct. Nicolae de aici un officiu religios în comemorația de 40 de zile a Părintelui literaturii noastre române, nemuritorul

IOANN' HELIADE RADULESCU

încetat din viață la 27 Aprilie trecut.

Toți quăți au cunoscut pe ilustrul cetățean și scriitor român sau în persona sau din scrierile sale delicioase și de mult precu; toți quăți vorbesc și scriu limba română, limba lui Heliade; în fine toți aqueia quorora le place a admira și a stima pe bărbații quei mari, de ori-que naționalitate ar fi, sunt invitați a bine-voi să assiste la aquest officiu religios, cuxent celebrului bărbat de litere cunoscut pentru patriotisumul seu adeverat, sincer și desinteresat.

Maș năști cetățeni romani adoratori și
ilustrului a lui

Brăila, 1872, Iunie 10.

*Comemorarea a 40 de zile de la moartea lui I. Heliade Rădulescu
de către cetățenii din Brăila. 1872, iunie 10; foaie volantă*

SOCIETATEA „TINEHIMEA ROMANA”

LA DESVELIREA STATUEI

al lui

J. HELIADE RĂDULESCU

În noastră viață, din căruia
Și simțim că în noi
Bucurăm alături de alții
Peți mântuirea și flegelă și război?

Șpe călăz Libeștii, cu fața de inimă
Pe călăz călăzesc, șpe mântuire
Cu bășcă de deștepate înălțate
Ștădăm pe cel ce în noaptea este amărit

Memoria la marea întinșare
Al mării simțit, deștepate
Căpătăm și ștăd, al îndurată și pătă...
Deștă deștepă în călăz și călăz și călăz

Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe

Al înălț al viață cumpăta tiranie,
Cu mântuire și flegelă și război
Șpe mântuire și flegelă și război
Șpe mântuire și flegelă și război

Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe

Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe

Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe

Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe
Șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe șpe

București, 21 Noiembrie 1881.

ALEXANDRU I. ȘONȚU.

Tipografia „A. Șonțu”, București.

Poezie făcută de Alex. I. Șonțu
cu ocazia dezvelirii statuii lui I. Heliade Rădulescu.
1881, nov. 21; foaie volantă

PROGRAMA

Representărei Corpului Lucrătorilor Typographi la desvălirea statuei lui IOAN HELIADE RADULESCU

in ziua de 21 Noiembrie 1881

I. La orele 10 dimineața, Cortegiul va porni din strada Smârdan, în ordinea următoare:

a) Șeful poliției grupului lucrătorilor typographi, asistat de doi comisari.

b) Delegațiunea lucrătorilor tuturor typographiilor din Capitală cu comisiunea organizatoare.

c) Drapelul escortat de 4 persoane.

d) Corôncle purtate de persoanele însărcinate.

e) Corpul întreg așezat în rânduri de câte 4 persoane.

II. Cortegiul va parcurge stradele Dâmboi, Coltea, Lipscani, calea Victoriei pînă la Bulvard.

Pe Bulvard și va lua locul desemnat de Comitetul Statuei.

III. În fața Statuei întregul Cortegiul va face front, și va asculta discursul, după care se va depune Corôncle.

IV. După acesta Cortegiul și în marșul și se rupă pe strada Coltea.

V. Întregul cortegiul va purta cocardă tricoloră.

VI. Comisiunea organizatoare și poliția grupului va purta asemenea cocardă tricoloră cu căpătâie albe.

VII. Sunt rugați toți D-nii lucrători a fi prezenți la orele 9 dimineața, în strada Smârdan, și tot-d'ua-dată a d'a ascultare persoanelor însărcinați cu poliția serbării.

COMISIUNEA.

*Program de participare a lucrătorilor tipografi din București,
la dezvelirea statuii lui I. Heliade Rădulescu.*

1881, nov. 21; foaie volantă

avers

revers

Munteniei; că el nu este și nu poate fi Esop, în ceea ce privește aspectul exterior; are o înfățișare foarte plăcută, imbinare rară de blîndețe, fermitate și umilință creștină, reliefată prin trăsături foarte regulate, un adevărat tip de roman, din epoca lui Brutus. Singurul lucru real, în portretul pe care i-l face d-l Regnault, este genialitatea care strălucește în privirile sale, cînd dezbate un subiect grav sau preferat; atunci, într-adevăr, ochii săi fulgeră sau pătrund pînă în străfundurile inimii, dezvăluindu-ți gîndurile. Aceasta în ceea ce privește omul.

Dar, în afară de aceste explicații mai mult sau mai puțin exacte, iată ce este esențial în această privință: dacă d-l Heliade s-ar fi născut muncitor, sau pur și simplu proletar și ar fi avut toate sentimentele și însușirile spirituale pe care i le-am recunoscut, nu ni s-ar fi părut de fel surprinzător sau extraordinar că a luptat pentru a apăra o cauză ale cărei suferințe și lipsuri le împărtășea și că a folosit mijloacele pe care natura sa înzestrată i le oferea pentru a elibera pe frații săi și pe el însuși. Luptînd pentru înfăptuirea binelui general, l-ar fi înfăptuit și pe al său propriu. Ar fi fost natural, căci el nu și-ar fi sacrificat nici situație, nici avere, nici familie, nici copii. N-ar fi făcut decît să-și pună talentele în slujba fraților săi. Acesta este, desigur, un lucru de o măreție incontestabilă. Dar pentru triumful cauzei care, să nu uităm, este aceea a umanității, cu atît mai mare ne apare un boier, bogat, fericit, onorat și stimat de toți, care de bunăvoie renunță la toate bunurile și privilegiile sale, îmbracă cămașa pelerinului, a sărăciei, a persecuțiilor, a exilului... nu pentru a obține favorurile bogăției și privirile mulțimii, ci pentru a le împărți aceluia pe care natura, dacă nu societatea, i-a făcut frații săi, și care, dacă nu va putea să le cucerească pentru ei, va renunța la ele în favoarea lor... Să recunoaștem că această trăsătură este apogeul măreției umane. Și tocmai aceasta a făcut d-l Heliade.

Rezumatul. Desființarea castelor și privilegiilor, reintegrarea omului slujitor, prin legea naturală; fericire pentru toți, fără prejudicii pentru nimeni: iată moștenirea lăsată familiei sale sociale, pe care a adoptat-o ca pe a sa proprie.

Domnul Heliade este un scriitor de bun gust, care, folosind în fiecare lucrare stilul ce i se potrivește, se ferește să intre în detalii ca acelea din pasajul dv. despre boieri și boieroaice.

Aveam intenția să tai fraza marcată cu creionul și s-o înlocuiesc prin cele de mai sus. Vedeti, domnule, dacă acest lucru vi se pare potrivit.

N. Russo

Memoriu adresat de către Maria Heliade lui Barbu Dim. Știrbei

[1856, București]

Preainălțate doamne,

După evacuarea cazarmei austriece din casele noastre, on. comisie a cvartirelor a avut îngrijirea a-mi adresa o hîrtie în care mă invita să-mi iau stăpînire asupra unor ruine și o cîmpie. Și tot în acel timp o companie de precupeți ocupa aceste ruine.

Acești neguțatori au cumpărat de la guvern toate grajdurile și baraganele, atît cele din capitală, cît și cele d-afară. Și toată acea chereștea au cărat-o pe locul nostru, unde au ocupat și au vîndut pînă la fine de octomvrie trecut; și ardeau pentru trebuințele lor nu din chereștea, ci tot din pomi și copaci ce mai rămăseseră în grădină.

Pe cînd era această ocupație în casă, tot pe atunci mă zorea on. com. să-mi iau casa în stăpînire.

Eu am răspuns că nu poci lua o astfel de ruină și cîmpie în stăpînirea mea, pînă nu mi se va plăti chiria pe 9 ani, cum și bani de reparație totală, ca să am cu ce o îngredi și făcînd-o abitabilă s-o poci locui.

Sînt opt zile de cînd aflai că în lipsa mea de acasă un om al com. dimpreună cu un deputat ar fi venit și ar fi dat supusului meu invitația d-a-mi lua casele.

Omul meu, știind că eu n-o primesc, n-a vrut s-o ia nici în mină. Atunci oamenii stăpînirii au aruncat hîrtia pe scară și au fugit. Feciorul au alergat după dinșii și le-au aruncat hîrtia.

Și pe cînd se făceau acestea, chiristigiii cu munți de cherestele ocupau casele noastre de la o margine pînă la alta (am și marturi pentru aceasta).

Îmi luai permisia, m.-t., să vi le fac cunoscute toate acestea pentru că aflai că d-lor făcură raport precum că mi s-au predat casele după toată legitimitatea.

Eu declar, m.-t., că n-am primit-o, nici n-o primesc pînă cînd nu mi se va plăti chiria și banii reparației. Și prin urmare orice nouă pagubă se va mai întîmpla acestor case, cum și pomilor ce au mai rămas pe cîmp, nu mă privesc pe mine.

M.-t., nu-mi mai rămîne în ajutor decît Dumnezeu și dreptatea m.-tale. Ordonă să se facă dreptatea cuvenită la aceasta și în toate legitimele mele reclamații.

[Maria Heliade]

Colecția avocat Ioan Vasiliu; ci-rnă

Scrisoare a mitropolitului Nifon către starețul M-rii Sinaia

Arhierescă binecuvîntare trimitem precuvioșiei-tale,

Dumneai cocoana Maria Eliade, soția domnului Ioan Eliade, fiind a veni acolo pentru citva timp cu familia, spre a schimba aerul, vă scriem precuvioșiii-voastre, recomandîndu-vă a primi pe d-ei cu cuviință și a lua de aproape îngrijire ca să fie bine locuită și a i se face toate înlesnirile prin putință, pentru comoda d-ei viețuire pe cit va petrece acolo.

Al prea cuvioșiii-tale duhovnicesc părinte,

Nifon mitropolit Ungrovlahiei

1857, iuliu 14, Bucureți

[*adresa pe verso*]: Precuviosului arhimandrit d. Paisie, starețul Mon. Sinaia, cu arhierescă binecuvîntare¹

În județul Prahova

Colecția avocat Ioan Vasiliu

¹ Scrisoarea e întărită cu pecetea mitropolitului, în ceară roșie.

Poezie dedicată lui I. Heliade de către un admirator rus

Au noble défenseur du droit légal de son pays

De Phébus vivante image
De Phébus tu as l'ardeur,
Ton nom passera d'âge en âge,
Malgré les cris et les clameurs.

Héliade! Divin fils de lumière,
De quel pouvoir usurpateur
Domines-tu ainsi la matière
Par ton esprit propagateur?

Dis-nous donc, quel est ton audace
Malgré les froids et les frimas,
D'essayer de rompre une glace,
Protégée par tant de forçats?

Tous attachés à la couronne
De leur auguste souverain,
Ils sont prêts, pour cette friponne
D'affronter même les chérubins.

De ton père, ils n'ont point l'image,
Ta voix pour eux n'est qu'un vain son,
Et leur amour pour la fange
Les conduit tout droit au bâton.

Ainsi, cesse de les poursuivre,
De tes yeux venus du midi;
Le septentrion seul est libre,
Car rien ne pèse sur le bandit!

Je te vois d'ici rire sous cape,
De ma profonde humilité
Tu me crois déjà dans ta trappe,
Mais prends garde! Je suis aussi
divinité!

Ta verve, quoiqu'un peu sonore,
A beau crier de Paris au Pérou,
Et du Pérou à Paris encore:
La république est à Moscou!
Non, morbleu! Elle n'ira point
jusqu'à Moscou!
Elle n'ira point jusque chez nous!

Jaroslaw, le 20 août 1857

.....Hourra! hourra!
Des czars plus il n'y aura!
C'est Bellus lui-même qui l'a dit;
Amis, croyons en lui.
Pour fêter cette nouvelle aurore,
Dont l'astre apparaît au couchant,
Réunissons-nous tous à Flore,
Pour couronner ce bel enfant.

Oui! tressons-lui une guirlande
A cet élu venu des cieux,
Et qu'à jamais le nom d'Héliade
Soit répété par nos filleux!

Tzarsky Celo, le 2 janvier

De Platon tu as la tête,
Du Christ tu as le coeur,
De Brutus tu as la gloire
Et dans une moderne Olympe
Tu serais le premier Dieu.

À l'auteur des *Mémoires d'un proscrit*, par un admirateur de son beau génie.

Colecția George Petra

Apărătorului nobil al dreptului legal al țării sale

Imagine vie a lui Phebus,
Tu, care ai ardoarea lui Phebus,
Numele tău va străbate peste veacuri,
În pofida țipetelor și a strigătelor.

Hei!ade! Divin fiu al luminii,
Cu ce putere uzurpatoare
Stăpânești tu astfel materia
Cu spiritul tău propagator.

Ne spune deci, ce înseamnă această îndrăzneală
În ciuda frigului și brumei
De a încerca să spargi gheața,
Apărată de atîția ocnași?

Toți, supuși coroanei
Augustului lor suveran,
Sînt gata, pentru această pungășoaică
Să infrunte chiar și heruvimii.

Ei nu au chipul tatălui tău
Vocea ta pentru ei este un sunet van
Și dragostea lor pentru mocirlă
Îi duce drept la ciomag.

Așadar, nu-i mai urmări
Cu ochii tăi veniți din sud;
Doar miază-noapte este liber,
Căci nimic nu apasă asupra banditului!

Te văd de aici rîzînd pe sub mustață,
De umilința mea profundă
Mă crezi de-acum prins în capcană,
Dar bagă de seamă! Și eu sînt divinitate!

Verva ta, deși puțin cam gălăgioasă,
Degeaba strigă de la Paris în Peru,
Și din Peru iarăși la Paris:
Republica este la Moscova!
Nu, drace! Ea nu va ajunge nicidecum
pînă la Moscova!
Ea nu va ajunge niciodată pînă la noi!

Jaroslav, 20 august 1857

.....Ura! ura!
Nu vor mai exista țări
Bellus, el însuși o spune,
Prietenii, să credem cu toții în el.
Pentru a sărbători acest răsărit
Al astrului ce apare la asfințit
Să ne-adunăm cu toții la Flora,

Pentru a încorona acest frumos copil.
Da! Să-i împletim o ghirlandă
Acestui ales, venit din ceruri,
Și în veci numele lui Heliade
Să fie repetat de strănepoții noștri!

Țarskoe Selo, 2 ianuarie

De la Platon ai moștenit spiritul,
De la Cristos inima,
De la Brutus gloria,
Și într-un Olimp modern
Ai fi cel mai mare dintre zei.

Autorului *Memoriilor unui proscris*, din partea unui admirator al geniului său.

Chitanță dată de Elias Regnault lui I. Heliade

Je reconnais avoir reçu de mr. Héliade la somme de cinq cents francs,
pour travaux de rédaction.

Elias Regnault

Paris, le 16 février, 1858

Colecția George Potra

Recunosc că am primit din partea d-lui Heliade suma de cinci sute franci pentru
lucrări de redacție.

Elias Regnault

Paris, 16 februarie 1858

Scrisoare a dr. C. Davila către Maria Heliade

Școala națională de medicină și farmacie din România
nr. 149, anul 1858, luna mai, 27, București

Onorabilei madam Eliad,

Pentru donația ce ați binevoit a face muzeului acestui stabiliment cu două pietre mineralogice, direcția se simte datorare d-a vă arăta printr-aceasta desăvârșita sa mulțumire.

Dr. Davila¹

Șeful cancelariei,
sublocotenent [*indescifrabil*]

Colecția inginer Nicolae Novacovici

Chitanță dată de I. Heliade lui Scarlat Crețulescu

100#, una sută galbeni împărătești, am primit cu împrumutare de la d. Scarlat Crețulescul, pe care mă îndatorez a-i răspunde de astăzi înșase luni, însă cincizeci galbeni la capătul lui februarie viitor și restul la 23 mai viitor.

Și spre încredințare am scris.

I. Heliade
1859, noiem. 23, București

[*pe verso*]: Acest zăpis îl cedez d-lui Teodor Basarabescu, cu toate drepturile sale.

S. Crețulescu
1870, iunie 15

Răfuit

I. Heliade

Colecția Antonian Marinescu-Nour

Epitaf făcut de I. Heliade pentru Eufrosin Poteca

[1859, București]

Aci cu trupul zace
Eufrosin cuviosul.
Cu sufletul e-n ceruri,

Cu mintea-n cele scrise,
Cu numele în școale,
În inima junimei.

¹ Carol Davila (1828—1884); medic român de origine franceză; a organizat serviciul sanitar militar și ocrotirea sănătății publice; în colaborare cu dr. Nicolae Crețulescu a pus bazele învățămîntului medical din țara noastră, înființînd, în 1857, Școala națională de medicină și farmacie.

Te bucură, Eufrosin,
Potecile biruinții
Înguste și spinoase
Știuși a le străbate.

Ai onorat viața
De preot, de profesor,
D-apostol a lui Hrist¹.

[I. Heliade]

Revista Clopotul (apărută la Strehaia), 1 oct. 1926, și in Universul literar, nr. 45, 1926, p. 16.

Chitanță dată de Asociația tipografică lui I. Heliade

Lei, par. Lei șaptesprezece mii trei sute cincizeci și doi a depus în Asociația tipografică d-nu Ioan Heliade, și spre știință se face acest întreit înscris cu subsemnăturile soților.

I. Heliade, G. Rîureanu, J. Rîureanu, G.M. Bossu

Anul 1860, iulie 4, București

M.I.J.P., Coresp. inv. 930

Chitanță dată lui I. Heliade și Gr. Zossima de către Sultana Genile

Chitanță

50, adică galbeni cincizeci, am primit de la domnu I. Heliade și d. Gr. Zosima, chiria localului tipografiei, pentru șase luni, adică pînă la St. George.

1860, octomvrie 22 [București]

[L. P.] Sultana Genile²

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Adeverință dată de Păunica Mușeteasca lui I. Heliade

[1861—1867, București]

Eu, Păunica Mușătească, surora răposatului Tihon Mariani, mărturis[es]c în frica lui Dumnezeu că, din banii ce frate-meu a datat (*sic*) cu

¹ Epitaf de I. Heliade pentru Eufrosin Poteca; săpat pe piatra funerară a mormintului ce se află la Mănăstirea Gura-Motrului, la 20 km departe de Strehaia.

² Sultana *Genile (Genilie)*; soția lui Ioan Genilie; cel dintii profesor de istorie și geografie la Colegiul Sf. Sava.

împrumutare d-lui I. Heliade Rădulescul, în anul 1845, a fost 10.000 lei ai răpos[atei] sorii-meii Mandei și restul de douăzeci și două mii lei au fost ai fratelui Tihon; că acești bani s-au dat d-lui Heliade cu condiție de a-i trimite la Paris, pe fiecare an câte 6.000 lei, spre [a] urma învățăturele acolo, că în Paris peste trei ani, că acolo a șezut [fratele meu Tihon] și s-a ținut din banii ce i-au trimis d.Heliade și că s-a întors în țară în toamna anului 1848.

Mărturisesc încă că, murind frate-meu Tihon în anul 185 (*sic*) și d. Heliad fiind, de la 1848, în străină[ta]te, pînă în anul 1859,

Mărturisesc încă, că d. Heliade fiind în străină[ta]te de la 1848 pînă în 1859, și murind frate-meu Tihon în anul 185 (*sic*) a dat surorii—meii, Mandei, înscrisul întreg al d-lui Heliade, arătîndu-i că partea de bani din acel înscris și-a primit-o în Paris cu prisos și își are date chitanțele sale și că de le va fi păstrînd d-lui, să să socotească soru-mea după dînele, iar dacă din întimplă-rile de la 1848 le va fi pierdut, să nu ceară de la d-lui decît numai 10 mii lei.

Mărturisesc încă, că soru-mea Manda, cînd s-a dus cu d. Pavlide la d. Heliade, acest[a] i-a spus din parte[a] răposatului Tihon și că d. Heliade n-a putut spune de se mai află acele chitanțe sau nu, fiind venit de curînd, și că știa sumele ce a trimis răposatului în Paris și că se cam lovește cu cele spuse de soru-mea, primînd a-i răspunde cu încetul acele zece mii lei.

Mărturisesc încă că sori-meii Mandei, în lipsa d-lui Heliade, i s-au dat pînă la o mie lei în socoteala banilor ei; că d. Heliade venînd, după cererea sori-meii i s-a dat de la luna lui mart. 1859 pînă la moartea ei, ca doi ani aproape, câte 2# pe lună, la îngropare 100 lei, și mie apoi, iar câte 2# pe lună, spre a-i căuta de suflet, că noi, neștiînd scrie, nu i-am dat nici un înscris despre banii ce am primit.

Mărturisesc încă că zapisul apoi întreg l-am dat fratelui Manolache, ca om străimtorat, să ia el restul banilor de la d. Heliade.

[*pe verso*]:

J'ai reçu de la Banque ¹	piastres
Au commencement du fevr. 1867	19.200
pour le Mars	3.200
„ l'Avril	3.200
„ Mai	3.200
„ Juin	3.200
„ Juil.	1.600
„ Août	3.200
„ Sept.	1.920
pour Oct. et Nov. en avant 80#	2.560
en tout	41.280
	31.500
	— 9.780

¹ Ciornă și însemnări autografe ale lui I. Heliade.

Je dois donc à la fin du courant octobre la somme de	9.780 pist.
La Banque a touché à la Vistierie:	
Pour le mois du Févr.	3.500
Mars	3.500
Avril	3.500
Mai	3.500
Juin	3.500
Juil.	3.500
Août	3.500
Sept.	3.500
	<hr/>
	28.000
Elle touchera prochainement pour le mois d'oct.	3.500
	<hr/>
	31.500
La Banque touchera encore à la Vistierie:	
Pour Novembre	3.500
Decembrie	3.500
Janvier	3.500
	<hr/>
	10.500
	9.780
	<hr/>
	+ 720

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Contract între I. Heliade și I. Musescu

D.I. Heliade se îndatorează a da: I. Casele sale de la Tirgul d-Afară¹, din dreapta, patru încăperi cele mai mari, scutite de ploaie și de vint, cu ferestre închise și cu storuri de rogojine, cu răsuflătoare în pod și cu coșurile necesare; ușa de intrare bine încuiabilă; II. Una sută duzi mari și cîți vor fi mai mici, adică frunza lor; III. Casa ce este separată în stînga, locuibilă, cu vatra sau soba ei pentru clocit și prima creștere a gîndacilor de mătase.

D.I. Musescu se îndatorează a răspunde, pentru stabiliment și duzi, chirie de una sută optzeci galbeni plătiți înainte pentru stagiunea pînă la recoltă.

D. Heliade se îndatorează, de azi în șase zile, a da încăperea separată de clocit gata cu vatra ei, iar cele mari din dreapta, de astăzi în douăzeci zile. D. Heliade se mai îndatorează a face stelajul necesar și paturile cite vor mai trebui peste cele optzeci paturi ce posedă deja d. Musescu la o litră de sămînță.

¹ *Tirgul de Afară*; una dintre străzile importante ale orașului București; făcea legătura între mahalaua Obor și centrul orașului; actualmente Calea Moșilor.

Dacă la măritul gândacilor ce ies din sămînța de o litră nu vor fi de ajuns sus-arătatele cinci încăperi, d. Heliade va mai ceda din încăperile din stînga, cîte nu sînt expuse la ploaie, și va fi înștiințat cu zece zile mai nainte de urgență.

Această învoire se face pe anul acesta pentru prima stagiune pînă la recolta gogoșilor și a seminței. De aci înainte, casele din dreapta rămîn libere, iar odaia separată d. Musescu o va putea ține, de îi va fi necesară, pînă la capătul lui august.

S-au făcut două asemenea susemnate de amîndouă părțile.

I. Heliade

I. Musescu

1862, martie 27, București

Am primit una sută patruzeci galbeni din 180#.

[I. Heliade]

1862, martie 27

Colecția George Potra

Chitanță dată de I. Heliade lui I. G. Piersiceanu

Din suma de șaizeci galbeni ce am fost primit de la răposatul I. Brijbeanul, socotindu-ne, s-au scăzut treizeci galbeni, cheltuielile ce am făcut într-o pricină a răposatului; și au rămas a mai răspunde treizeci galbeni, nr. 30#, pe care mă îndatorez a plăti de astăzi peste șase luni.

I. Heliade

1862, mai 30, București

Acest înscris s-a dat d-lui I.G. Persiceanu, și domniei-sale voi răspunde acești bani ca unul din moștenitori.

I. Heliade

[*pe verso*]:

Suma de din dos am primit-o de la d. Petrache Alexianu.

Piersiceanu

1862, iulie 8

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Chitanță dată de I. Heliade lui I. G. Piersiceanu

Una sută galbeni ce s-a împrumutat soția mea de la răposatul I. Brijbeanul, îi recunosc de a mea datorie și mă îndatorez a-i plăti în termen de opt luni.

Cu acest înscris s-a răfuit orice datorie; și fiindcă înscrisul soției mele nu se află, oriunde se va afla sau orice alt asemenea înscris va rămânea ca o hîrtie albă.

I. Heliade
1862, iunie 1, București

Acest înscris s-a dat d-lui I.G. Piersiceanu, și dumnealui voi răspunde acești bani.

I. Heliade

[*pe verso*]:

Arătata sumă de din dos am primit-o de la d. Petrache Alexianu.

Piersiceanu
1862, iulie 8

Colecția avocat Ioan Vasiliu

*Două epitafuri făcute de I. Heliade
pentru Maria Păuceanu și Scarlat Bărcănescu*

E p i t a f

De este viața florii viață de o zi,
Se scutură dar lasă alți gemeni d-a-nflori.
Maria Păuceasca¹ ca floarea se trecu.

Maria Păuceasca cu trei prunci împreună
Repauză aicea, o, cît este mai bună
Viața din morminte decît o moarte vie
Ce simte tot durere.

Maria Păuceasca cu trei prunci împreună
Repauză aicea. Depune o cunună

¹ Maria Păuceanu (?—1863); mama lui Grigore George Păuceanu, magistrat și om politic.

Tu, filie unică, tu, mamă dureroasă
Tu, soață credincioasă.
Și de trăi copila, ca crinul ș-orice floare
Ridentă dimineața și palidă la soare

Maria Păuceasca cu trei prunci împreună
Repauză aicea. De lacrăme cunună
Depunem în tăcere, de ești mumă duioasă
Or filie unică, or soață credincioasă
Și zi: „Trăi copila ca crinul ș-orice floare
Ridentă dimineața și veștedă la soare“.

I. Heliade

1863, martiu [București]

E p i t a f

Cu Radu Negru încă statură Bărcăneștii
Și cu Mihai Viteazul își apărare țara
Cu brațu și cu mintea. Scarlat¹, a lor mlădiță,
Aici e în repaus, ș-așteaptă învierea
A morților din seculi și Palengenesia
Românilor din Dacia.

[I. Heliade]

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Chitanță dată de I. Heliade meșterilor Costache și Manole

Din cinci mii patru sute cincizeci și nouă lei, nr. 5.459, și alte cheltuielile ce au făcut meșterii Costache și Manole au mai rămas după contract a le mai răspunde lei nouă sute șazeci și doi și li s-a dat acest înscris.

I. Heliade R.

1863, iunie 9, București

Colecția George Potra

¹ Scarlat Bărcănescu (1798—1863); agă.

Poezie de I. Heliade dedicată Constanței Dunca

*Ladamicela Constanța Dunca
1863, decembrie*

O r a c o l u VII

1

Destinul p-a ta frunte a pus inteligența;
Prin zel și prin travaliu vei achista știința,
Avere, fericire în cale glorioasă
Adesea și spinoasă.

2

De la răsare-soare l-apusuri te vei duce,
Și iar la răsărituri amorul te conduce.

3

Ai apoi invidii, obstacole la multe;

4

Ma geniul, valoarea vor face să asculte,
Și surzii să audă și orbii ca să vadă
De adevăr o radia,
Dreptatea să triumfe în multele procese.

5

Obstacolele dese
Drum neted s-or preface, tempesta-n curcubeu
A ta fidelitate
Și marea probitate
Vor fi încoronate l-altar de Himeneu.

6

Și vei avea omage, mărimă, avuții,
Admiratori cu sute, admiratori cu mii.

7

Și gloria solidă. Iar fama svolatoria
Va bucina-n departe renumele cel mare;

Cînd soarta României de tot va triumfa,
Atunci ca o Debora¹ valoarea vei căuta².

[I. Heliade]

Familia, IX (1873), p. 479

Chitanță dată de M. Athanasiu lui I. Heliade

Lei 6.400, adică șase mii patru sute lei, am primit dobînda la 1.800# pe un an pînă la 1863, decembrie 1, de la d.I. Heliad, datoria ce are la mine, cu amanet, casele dumisale de la capu Tîrgului d-Afară.

Și spre încredințare am iscălit,

M. Athanasiu³

1864, genarie 21, București

Colecția Antonian Marinescu-Nour

Scrisoare a lui I. Heliade către chiriașii săi, Marin și Florea

București, 1864, noiembr. 26

D. Marin și Florea,

Contractul este gata, și veniți între zece și 12 ore spre a-l suscrie, cu suma de o sută galbeni peste tot, din cari vă rog să dați d-lui Bilciurescul treizeci galbeni.

I. Heliade R.

lei 947, adică lei nouă sute patruzeci și șapte, am primit.

N. Bilciurescu

lei 620, adică lei șase sute douăzeci, am mai primit tot în socoteala înscrisului ce țiu de # 125.

1864, decemv. 16

N. Bilciurescu

¹ *Deborah*; eroină izraeliteancă, pe timpul judecătorilor. A eliberat, împreună cu Barak, patria de sub stăpînirea regelui canaanit Jabin. *Cintecul Deborei*, descrierea acestei victorii, în cartea *Judecători*.

² Redacția revistei anunță, într-un număr anterior (p. 477), că poezia a fost copiată din albumul publicistei Constanța Dunca-Schiau, unde I. Heliade a scris-o personal.

³ M. *Aharsiu*; mare negustor și bancher din București.

324, adică lei trei sute douăzeci și patru, am mai primit.

N. Bilcirescu
1865, fevr. 4

lei. par.

320 20, adică lei trei sute douăzeci, parale douăzeci, am mai primit.

N. Bilcirescu

540, adică lei cinci sute patruzeci, am mai primit.

N. Bilcirescu
1865, fevr. 24

320, adică lei trei sute douăzeci, am mai primit.

N. Bilcirescu

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.484/5

Contract prin care I. Heliade închiriază hanul și grădina casei de la Obor

[1864, noiembrie, f.zi, București]

Contract

Prin acest contract se arată condițiunile între cei jos însemnați și domnul I. Heliade Rădulescu.

1. Domnul Heliade ne închiriază pe proprietatea sa ce o are la Tîrgul d-Afară, cu embatic pe moșia Colintina, întii un loc de han în fața Moșilor, din partea stîngă, și a doilea grădina ce o are din dosul caselor.

2. Contractul se face pe cinci ani, începînd de la Sîntul George viitor 1865 pînă la 1870, april 23. Locul hanului, dimpreună cu zidurile de pe dînsul, avem noi a-l exploata în comerțul nostru în tot cursul anului, vara și iarna, în timpul de cinci ani, iar grădina o vom exploata numai în timpul primăverei de la 1 martie pînă la finitul Tîrgului Moșilor, iar în celălalt timp al anului, pentru repaosul grădinei și al celor dintr-însa, va rămînea pe seama casei.

3. D. Heliade se îndatorează ca pe locul ce îl hotărăște pentru han să facă a se zidi o prăvălie cu pivniță și cu două încăperi sau odăi în fața Moșilor, să despartă locul hanului cu îngrădire cum va voi de locul ce va opri pentru dumnealui, și [să] mai despartă și locul hanului în fund pentru grădiniță a hanului. Și acestea să fie gata pînă la 1 mai viitor.

4. Mai tîrziu, pe vară, să adauge în curtea hanului d-alătura cu prăvălia o magazioară, cum și un șopron și grajd pe cit va voi dumnealui a fi mai solid sau mai provizoriu pentru cinci ani.

5. În grădina mare din dosul caselor ce am mai ținut-o pe trecuții trei ani să ne dea de acum pivnița ce este acolo cu sala de pe dînsa și cu odaia d-alătura din dreapta, pe care să le întrebuițăm primăvara de la 1 mart. pînă la capătul Moșilor, iar vara și iarna să rămîie pe seama casei. Iar cînd

dumnealui va voi să facă un asemenea stabiliment, altul în grădină, atunci să-l luăm noi acela pe seama noastră, și cel de astăzi să rămîie pentru trebuința casei.

6. Din partea noastră, pentru aceste închirieri, adică pentru hanul din față cu ale lui și pentru grădina din dos pe timpul primăverii, cum s-a zis, să avem a plăti noi chirie domnul[ui] Heliade cite 6.000, adică șase mii lei, pe tot anul, în modul următor:

În anul dintii, șase mii lei înainte, și în ceilalți patru ani în doi termeni, trei mii lei primăvara, la 23 martiu, și ceilalți trei mii toamna, la 25 septembrie. Iar acum, în anul dintii, fiindcă intrăm în stăpînire cu șapte săptămîni înainte, adică de la 1 martiu, să avem peste cei 6.000 lei a mai plăti și analogul convenit cite 125 lei pe săptămîină, adică peste tot alți 875 lei, adică opt sute șaptezeci și cinci lei.

Iar de vor înceta, din întîmplare, Tîrgul Moșilor, va înceta și acest contract.

7. Fiindcă d. Heliade are a ne face la termin toate cite s-au zis în articolele 3, 4 și 5 și că cheltuieli[le] trec peste veniturile sau chiria a mai multor ani, la ceea ce pune mai mult de la dumnealui ne îndatorăm și noi, spre a grăbi lucrarea, să-i mai aflăm a se împrumuta în luna lui ianuaru viitor 1865 pînă la două sute galbeni cu dobîndă și cu termen de un an și trei luni de la ziua împrumutării.

8. Fiind iară că după primul contract cu care am mai ținut grădina dumnealui, în trecuții trei ani, ne îndatoram atunci a împrejmui grădina de la noi, și dumnealui să plătească numai havaietul pădurei. Și fiindcă acea împrejmuire nu am făcut-o încă, ne îndatorăm negreșit în primăvara viitoare, atît pentru folosul negoțului nostru, cit și pentru asigurarea casei și a grădinei, să facem noi acel gard solid, cu pari groși și stresană. Și la cit va ține cheltuiala havaietului să ajute dumnealui, și la căratul lemnelor să ajute cu a treia parte, iar două părți ale căratului și lucrul să fie al nostru.

9. Ne îndatorăm încă ca ciți pomi, sau copaci, sau duzi vor cădea pe locul hanului, sau să află în grădină, să-i păstrăm în bună stare, să nu băgăm, nici să lăsăm a intra în grădină nici vite, nici cai, nici trăsuri d-ale mușteriiilor, decît la trebuință numai ale noastre, ca să i se păzească și conserve sadurile și pomii de astăzi și cite se vor mai pune și cite va mai semăna spre folosul grădinei. Căci pomii și duzii și iarba semănată și alte semănături sînt pe seama dumnealui, afară din locul hanului cite vom semăna sînt noi pe seama și uzul nostru.

10. Dulapul ne îndatorăm a-l muta din locul unde se află acum și a-l așeza unde ne va conveni [conveni] nouă, sau pe locul hanului sau în grădină mare din dos, însă mai departe de case și la umbră.

La împlinirea termenului de cinci ani, dulapul fiind al nostru, avem dreptul a-l ardica.

11. De va face domnul Heliade vreo îmbunătățire sau grădină nouă în fața caselor pînă în Piața Moșilor, acestea, cum și casele amîndouă și alte zidiri ce va mai face, dimpreună cu toți duzii, pomii și copacii și semănăturile vor fi pe seama dumnealui și în al său folos, iar de va fi ceva care se va cuveni la al nostru negoț, să ni-l închirieze tot nouă de vom voi și noi a-l închiria.

12. Ne legăm a ține toate cît ne îndatorăm în contract a păzi, adică grădina și pomii, de oameni și de vite, a păzi zidirile și ale hanului de foc în răspunderea noastră.

Ne mai legăm încă a ne feri cu mare luare-aminte să nu facem să devie nici grădina vreodată, nici hanul locuri de prostituție sau de adunare și adăpost la oameni răi. Nepaza acestui articol din urmă desființează acest contract, cum și neplata chiriei la termenile stipulate.

Spre încredințare am suscris și am făcut a se legaliza acest contract de onorabila suprefectură sau comisie a Poliției, și în schimb ni s-a dat și nouă din partea domnului Heliade un contract asemenea.

Articol adițional: havaietul vînzării vinului și rachiului ce vom desface privește a-l plăti moșierilor d. Heliade, iar nu noi.¹

M.I.-J.P., Coresp. inv. 1.478/17

Listă de împrumut comercial lansată de I. Heliade

[1864—1865, București]

Jos-insemnatul, spre restabilirea așezămîntului său tipografic, a cum-părat un loc alătura cu Colegiul de la Măgureanu, drept 1.100#. Spre a putea începe mai curînd edificiul, se adresă la consingii și amicii săi, cerindu-le o împrumutare pe condițiunile următoare:

1. Spre siguranță, depune acest loc dimpreună cu edificiul ce se va ardica.

2. Împrumutătorii vor suscrie aci suma de galbeni ce fiecare va putea împrumuta; și cînd subscripțiunile se vor ardica pînă la 3.500 sau 4.000#, fiecare din domnia-lor va libera jos-insemnatului jumătate din suma ce a suscris, pentru care va lua un înscris de obligație. Cînd, apoi, edificiul va fi terminat de roșu și învelit, vor libera și cealaltă jumătate promisă, luînd asemenea înscris de obligație.

3. Locul și edificiul împreună vor fi depozit spre asigurarea sumelor împrumutate, și jos-insemnatul se obligă, prin înscrisele sale, a răspunde pe

¹ Ciornă scrisă de I. Heliade Rădulescu.

fiecare an fiecărui împrumutător cite o a patra parte din suma împrumutată, astfel cum în patru ani toată această datorie să fie răspunsă.

I. Heliade

Nr. Numele împrumutătorului cu suma promisă	galbeni
N. Daniilopol pentru galbeni trei sute	300
Frații Racoți ¹ , pentru cinci sute galbeni chesaro-crăiești	500
Bibesco-Basarab de Brancovan ² , cinci sute galbeni	500
Filișanu, una sută galbeni	100
Nicolae Bibescu ³	100
I. Otetelișanu ⁴ a da una sută cincizeci	150

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Poezie de I. Heliade dedicată Constanței Dunca

*Domnișoarei Constanța de Dunca
București, 1865.*

Te du, te du, o, jună cu pași-ți de gigante,
Pe calea glorioasă ce-ți este destinată.
S-ajungi la a ta țintă de nobili simțieminte,
Și-obstacolu înainte-ți să piară, să nu fie.

★

A două țări suroare, ca gemene unite,
Devino tu o mamă de animă, de suflet;
La sinu-ți de virgină să sugă mult ferice,
Și-n setea lor de secolu cu viitoriu le-adapă.

★

¹ Frații Alexandru, Hariton, Constantin, Ion și Vasile *Racottă*, verii lui I. Heliade Rădulescu.

² Grigore *Brincoveanu* (1827—1886); fiul cel mai mare al domnitorului Gh. Bibescu; adoptat de bunicul său Grigore Brincoveanu (m. 1833).

³ Nicolae *Bibescu* (1832—1890); fiul domnitorului Gheorghe Bibescu; studii în Franța; a servit în armata franceză ca ofițer, aghiotant al mareșalului Randon în expediția din Algeria; a publicat în *Revue des Deux Mondes* mai multe studii despre etnografia Algeriei.

⁴ Ioan *Otetelișanu* (1795—1876); a ținut în arendă ocele statului (1838—1841); ministru de finanțe sub domnia lui Cuza-vodă; prin testament a lăsat Academiei Române casa și terenul de la Măgurele (lingă București) pentru un pensionat de fete.

De la Carpați la Istru, la Severin, Euxin,
Mai multe mii de animi și june și-nocente,
Mai multe mii de fiie în sus la ceruri
Nălța-vor a lor verse, cînta-vor a tău nume.¹

[I. Heliade]

Familia, *IX*, 1873, p. 479

Epitaf făcut de I. Heliade pentru Alexandru Danielopol

[1865—1870, București]

Lui Alexandru Danielopol²

Păcate pe toată ziua am făcut și cu gîndul și cu fapta. Drept-credinciosule creștin, zi și pentru mine: Dumnezeu să-l ierte.

Lungă e viața în dureri, scurtă e în fericiri. Am trăit 66 de ani, și în aceștia foarte puține zile ferice; de la 1830 pînă la 1836 a fost un lanț de dureri.

Jugul datoriei l-am purtat fără prejet, iar drepturile nu mi s-au cunoscut.

M-am chinuit, acum sînt în repaus.

de I. Eliade Rădulescu

Colecția George Potra, copie

Contract între I. Heliade și Elena Gorovei

Contract

Casele meli din strada Polonă nr. 11 le-am închiriat domnului Ioan Heliade Rădulescu pe termen de un an, care începe de la douăzeci și trei aprilie, anul 1866, și se sfîrșește la douăzeci și trei aprilie 1867.

Chiria pe an este de două sute cincizeci galbeni austricești, nr. 250#. Condițiile următoare:

1. Chiria să se răspundă regulat în două rînduri, însă totdeauna cu o lună înainte de Sf. Gheorghii și Sf. Dumitru;

2. D. Eliade nu este liber a transmite fără consamțamentul meu casa pe numile altuia, [*indescifrabil*] lăsa înainte de termenul expirării contractului, d. Heliade va fi dator cu două luni mai înainte să mă încunoștiințeze.

¹ Redacția revistei anunță, într-un număr anterior (p. 477), că poezia a fost copiată din albumul publicistei Constanța Dunca-Schiau, unde I. Heliade a scris-o personal.

² Această inscripție se află pe o placă de marmoră de la biserica Sf. Elefterie-Vechi. Mormîntul nu mai există, cimitirul fiind desființat.

Placa este lipită de zidul bisericii, la un metru de stradă, în partea dinspre școală.

3. Orice îmbunătățire va face d., precum și orice reparații rămîn în folosul proprietății, fără a putea reclama vreo despăgubire.

4. D. Heliade va fi dator la ieșirea din casă a le da în stare bună, îngrijindu-se întodeauna spre a nu se vătăma cel mai mic lucru din ceea ce este astăzi și care se va constata prin un inventariu între noi.

5. La caz de a se viola condițiile de mai sus, îmi rezerv dreptul a dispune de casă fără ca d. Heliade să poată face vreo pretensie.

Acest contract în număr îndoit s-au schimbat între noi.

Helen Gorovei

1866, mart. în douăzeci și trei, Bucarest¹

B.C.S., Ms. 21.149/67

*Adeverință dată lui I. Heliade de către Al. N. Daniilopol,
A. N. Racotă și H. N. Racotă*

Jos-insemnații adevărim că copiii d-lui I. Heliade Rădulescul sînt născuți din soția sa legitimă Maria, și s-au botezat în religia ortodoxă a Răsăritului, după cum urmează, adică:

Efrosina s-a botezat de răposata soacra dumnealui, Sofia, născută la octom. 1839.

Virgilia s-a botezat de d. Alex. Racotă, 1840, octom. 31.

Sofia, botezată de răposatul slugerul Niculae Rădulescul sau Racotă, năs. la 31 ian. 1842.

Maria, botezată de cocoana Marița Bălăceanca, născută la 28 aug. 1844.

Ioan, botezat de răposatul Theohari, născut la 25 febr. 1840.

N. Daniilopolu mărturisesc cele de sus

Cpt. A. N. Racotă

H. Racotă

Al. N. Daniilopolu

Comisia Colorei Roșu

Semnătura de sus a d-lor N. Daniilopolu și Alexe Daniilopolu fiind adevărate, se afirmă de comisie după formă.

p. comisar,
J. Jupanioti

1866, mai 24 [București] nr. 6.728

Colecția avocat Ioan Vasiliu

¹ Pe verso sînt diferite însemnări de plata chiriei.

Procură dată de I. Heliade lui Alex. Andronic

Lei 16.000, șaisprezece mii lei, am primit cu împrumutare de la d. [loc liber] cu îndatorire de a-i răspunde pînă la finele lui iulie viitor 1867.

Spre aceasta am dat împuternicire d-lui Alex. Andronic, prin procură separată cu data de la 12 noiembr. curent, sub nr. 10.265, ca să primească în locul meu de la onorab. Minister al Finanțelor recompensa mea națională, cîte două mii lei pe lună (afară de reținerea legiuită pe decembriu viitor), pe viitoarele luni nouă, adică de la 1 decembriu 1866 pînă la finele lui august 1867.

Iar dacă suma de șaisprezece mii lei nu se va îndeplini pînă la termenul sus arătat, la finele lui iuliu viitor, atunci restul va merge cu dobîndă pînă la împlinirea desăvîrșită a capetelor 16 mii lei. Și pentru această procură s-a dat pe nouă luni, adică și pe luna lui august viitor, spre a avea de unde să împlini datoria întregă.

Spre încredințare am susemnat,

I. Heliade R.
1866, noiembr. 12, București

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Act de cesiune dat de I. Heliade lui Alex. Chiriloff

Act de cesiune

Ced domnului Alexandru Kiriloff pe lunele februaru, martiu și aprilu [ale] anului viitor 1868 recompensa mea națională de lei două mii, nr. 2.000, și pensia mea de lei una mie cinci sute, nr. 1.500, pe fiecare lună. A căror valoare pe aceste trei luni, în sumă de zece mii cinci sute, nr. 10.500, am primit-o de la d-lui în numerar, la necesitatea ce am avut.

Și am rugat onorabila Comisie de Roșu a legaliza acest act, cum și onorabilul Minister al Finanțelor, prin înadins petiție, ca să notifice d-lui casier spre a recunoaște pe d. Alex. Kiriloff în drept de a primi și a suscrie în locul meu sus-arătata sumă pe lunele febr., mart. și aprl. ale anului viitor 1868.

Și spre încredințare am suscris,

I. Heliade R.
1867, iuniu 1, București

Comisia Culorii de Roșu

Semnătura de mai sus a d. I. Heliad R. fiind proprie, se afirmă și de comisie numai pe cât se atinge de identitatea semnăturii.

Comisar,

Vlangali

L. S.

1867, iunie 2, nr. 3. 222

nr. 7.813, la 2 iunie, către Caseria Centrală

M.I.J.P., Coresp. inv. 1.468/8

Amalia Biondi către Eufrosina I. Heliade

Firenze, 12 luglio, 1867

Gli bacio le mani sig-ra Efrosina.

Scusera se non gli ò scritto prima come gli avevo promesso, ma non e stata mia la colpa perchè le circostanze non me lo anno permesso. Ora gli faccio sapere le mie nuove che sono buone ed hó avuto un felicissimo viaggio. Sono partita da Vienna il sabato alle 7 e sono arrivata a Firenze la domenica alle ore 8^{1/2} — con piacere di mia sorella e tutta la famiglia. Sappia ché sono stata a Pisa doue con mio dispiacere o trovato mancante mio fratello, mio Cognato, e mia suocera, altrocche quel birba di mio marituccio esiste sempre, e non e ancora sazio di molestarmi, avendo saputo che sono a Firenze.

Farò tanti saluti alla signorina Virginia e alla signora gli bacio le mani e alla sig-ra Smerandizza e a tutti della famiglia. Altro per ora non ho da dirli che la bacio Caramente e sono sua serva.

Amalia Biondi

P.-S. La prego tanto di rispondermi subito a questo indirizzo (volta):
Amalia Biondi via Valfonda nr. 70 a Firenze.

Colecția George Potra

Floren'a, 12 iulie 1867

Îi sărut mîinile d-nei Efrosina.

Scuzați că nu v-am scris mai înainte, cum v-am promis, nu din vina mea, ci pentru că împrejurările nu mi-au permis. Acum vă fac cunoscute noutățile mele, care sînt bune, și am avut o minunată călătorie. Am plecat din Viena sîmbătă la 7 și am ajuns la Florența duminică la orele 8 1/2 cu plăcerea soarei mele și a întregii familii.

Să știți că am fost la Pisa, unde spre nemulțumirea mea am găsit lipsă pe fratele meu, pe cumnatul meu și pe soacră-mea, afară de licheaua de bărbătelul meu, prezent totdeauna, și nu este încă sătul să mă supere, știind că sînt la Florența.

Transmiteți multe salutări domnișoarei Virginia și doamnei îi sărut mîinile și d-rei Smărăndița și tuturor ai familiei. Alta n-am a vă spune decît că vă sărut afectuos și sînt serva dv.

Amalia Biondi

Vă rog mult să-mi răspundeți imediat la adresa aceasta: Amalia Biondi, via Valfonda nr. 70, a Firenze

Concursurile Societății Academice pentru premiile „Zappa” și „Alex. Ioan Cuza”

[1867, septembrie, București]

Delegațiunea Societății Academice, conform deciziunii luate de societate în ședinția de la 11/23 și de la 13/25 sept. a.c., publică concurs pentru lucrarea părții analitice de gramatică română și pentru traducerea *Comentariilor* lui Iulius Cesare *de Bello Gallico*.

Premiul Zappa

Condițiunile pentru lucrarea părții analitice a gramaticii române sînt:

Această parte se va despărți în două secțiuni, din cari secțiunea I-a va fixa:

a) Numărul sunetelor articulate din limba română atît originarie, cît și derivate, relațiunea între aceste două specie de sunete, cauzale trecerii din originare în derivate, mai încolo din derivate în alte derivate, avînd în vedere totdeodată și la fiecare sunet, nu numai relațiunea lor naturală, dară și ceea ce se află și în alte limbe latine analogă cu cea din limba românească.

b) Numărul literilor din alfabetul latin, cari au să reprezinte sunetele articulate ale limbei românești, atît cele originarie, cît și cele derivate, arătînd regulile generale și speciale ale scrierei lor, iară în cazuri de excepțiune, enumerînd tot ce intră în cadrul acestor cazuri.

De aceea, secțiunea I-a va consta din două capete principali; unul tracînd despre *Fonetică*, și altul despre *Ortografie*; iară secțiunea II-a, *Etimologia*, coprinzînd flexiunea și derivațiunea vorbelor, va examina toate părțile cuvîntului, una după alta, întru toate formele lor cîte se află astăzi în toată românia, din ambele dialecte principale și cîte s-au aflat în uzul limbei românești, comparîndu-le cu ale celorlalte limbi latine. Va alege și va fixa formele cele mai corecte, pe baza principiului etimologic între termenii limbei românești, și unde va lipsi acest criteriu, recurgînd și la analogia și chiar etimologia celorlalte limbe latine. Va constata neregularitățile ce au intrat în formele limbei pretutindena și va explica cauza acestor neregularități și, dacă se va putea, încă și va proiecta în ce mod ar fi cu putință a se regula, cel puțin în cîtva, fără a se lovi în uzul generale al limbei românești.

Celelalte se lasă în vederile fiecărui concurent.

Mărimea opului are să fie de la 15 coale tipărite în 8° mare, cu litere garmont, în sus.

Termenul concursului, pînă cînd manuscrisele au să vină în cancelaria delegațiunii Societății Academice, este 15 iulie 1868 cal. v. Cele venite mai tîrziu nu se vor lua în considerațiune.

Manuscrisele se cer să fie scrise curat, legibile și cu mina străină, iară nu cu a autorelui, format 4° sau follio și paginat.

În fruntea manuscriptului va fi scrisă o deviză (motto) în vericare limbă, și tot cu mină străină.

Pe lingă ms., se va alătura și o scrisoare închisă în plic și sigilat, fără inițialele autorelui, și adresată către Societatea Academică, purtînd pe adresa dinafară și deviza manuscriptului scrisă iarăși de mină străină. Înîntre scrisorii autorele se va numi pe sine.

Manuscrisele se vor cenzura și judeca prin secțiunea filologică care va propune Societății Academice, în ședința plenarie, premiarea aceluia din operatele venite care va merita premiul destinat pentru această lucrare și care este de 300#.

Manuscrisele nepremiate se vor păstra în arhivele societății pînă ce se vor reclama de autorii lor, ale căror nume rămîn necunoscute, fiindcă plicurile ce le vor cuprinde nu se vor deschide.

Premiu Alexandru Ioan I-iu

Traducerea *Comentariilor* lui Iuliu Cesare *De Bello Gallico* se va premia din fondul Alexandru Ioan I-iu cu 150 galbeni.

Condițiunile acestei lucrări sînt:

Traducerea se va face într-o limbă română curată și elegantă, căutîndu-se a se reproduce și în traducere calitățile originalului.

Se lasă în vederea autorelui a arăta într-o prefațiune calitățile autorelui în comparațiune cu alți istorici latini, cum și a da în note critica diferitelor lecțiuni asupra locurilor obscure ale textului.

Termenul concursului, pînă cînd manuscrisele au să vină în cancelaria Societății Academice, este de 15/27 iuliu 1868. Cele venite mai tîrziu nu se vor lua în considerațiune.

Manuscrisele se cere să fie scrise curat, legibile și cu mină străină, iară nu a autorelui, format quarto sau follio și paginat.

În fruntea manuscriptului să fie scrisă o deviză (motto) în verice limbă și tot de mină străină.

Pe lingă manuscript se va alătura și o scrisoare închisă în plic și sigilat, fără inițialele autorelui și adresată către Societatea Academică, purtînd pe adresa dinafară și deviza manuscriptului, scrisă iarăși de mină străină. Înîntre scrisorii, autorele se va numi pe sine.

Manuscrisele se vor cenzura și judeca prin secțiunea filologică care va propune Societății Academice, în ședința plenarie, premiarea aceluia din operatele venite care va merita premiul destinat pentru această lucrare.

Manuscrisurile nepremiate se vor păstra în arhivele societății pînă ce se vor reclama de autorii lor, ale căror nume ne rămîn necunoscute, fiindcă plicurile ce le vor cuprinde nu se vor deschide.

Președinte,

I. Heliade R.

Secretariu,

A. Treb. Laurian

Colecția Șerban Flondor

Chitanță dată de I. Heliade lui Tache Zalic

Lei vechi 3.595, trei mii cinci sute nouăzeci și cinci lei vechi, a răspuns nepotul meu Tache Zalic pentru tipărire la volumul I de *Curs de poezie generală*, care bani îi va primi, după învoirea ce am avut, din desfacerea primelor cărți, și cu procentul de douăzeci și cinci la sută, peste tot cinci mii patru sute nouăzeci și cinci, lei vechi, nr. 5.495, ce vor ieși din desfacerea a două sute și patru exemplare circa.

I. Heliade R.

1868, mai 14, București

S-au răspuns din cei de sus lei două mii una sută șaiszeci și opt, nr. 2. 168, în 42 napoleoni.

1869, mart. 5, București

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Act de cesiune dat de Maria și I. Heliade către banca Jacques Poumay

Act de cesiune

Pentru napoleoni șapte sute cincizeci, nr. 750, ce prin opt polițe cu data de astăzi m-am împrumutat cu girul d-lui colonel Scarlat Crețulescul de la banca d-lui Pume.

Cedez arătatei bance dreptul meu de a primi pensia mea întregă, de una mie cinci sute lei vechi pe fiecare lună, în termen de doi ani și trei luni, începînd de la 1 iunie curent, și a suscrie în locul meu.

Dacă din alte mijloace ale mele voi putea plăti datoria în mai scurt termen de doi ani, din ambele părți cu a noastră învoire și primire, vom face cunoscut onorab. Comitet al pensiunilor spre a mi se libera pensiunea; iar trei luni ce se adaugă peste termenul de doi ani sînt pentru a se acoperi orice lipsă în cazuri neprevăzute.

I. Heliade R.

Și cu al meu consentiment

Maria Heliade R.

Comisia Colorii Galbene

Semnăturile de mai sus ale d-lor I. Eliade și Mari Eliade fiind proprii, dupe mărturisirea făcută în pretoriu, se certifică de comisie fără altă răspundere.

p. comisar,

D.I. Ionescu

L.P.

anul 868, iunie 7, nr. 3.027

M.I.J.P., Coresp. inv. 899

Memoriul lui I. Heliade pentru a fi despăgubit de averea distrusă

[1868, București

A.

Drepturile pentru care pot face reclamațiune de despăgubire.

Aceste drepturi consistă în trei articole:

I. Chiria casei în 20 $\frac{1}{2}$ ani, taxată de însuși guvernul de atunci cîte 400 galbeni pe fiecare an; și dobînda acestei chirie care o plătesc și eu.

II. Reconstruirea caselor sau restituirea lor în starea ce s-au luat dimpreună cu împrejmuirea lor și cu grădina sau parcul de opt pogoane. (Să se vază raportul Municipality din 1861, sept. 29, cu nr. 1.789.)

III. Despăgubirea pentru obiectele ce am avut în acele case și pe care guvernul de la 1848 n-a lăsat pe soția mea să le ardice. Aceste consistă:

1. Într-o tipografie completă de zece teascuri tipografice, cu litera lor de toate speciile, și cu mobilele necesare.

2. Într-o fonderie sau fabrică de turnat litere, dotată cu toate cele necesare.

3. Într-o litografie.

4. În mobilele caselor, de la saloane pînă la pivniță.

5. În marfă de cărți, de hîrtie și de cerneală, și în biblioteca mea particulară, adunată în 25 ani cu mari spese.

Iar pentru obiectele din trei fabrici, adică tipografie, fonderie, litografie și marfă, se alătură lista alăturată, sub litera B., făcută prin aproximațiune și cu mare scăzământ la cantitatea lor.

B.

Listă de obiectele ce am avut în tipografie și magazii, cum și în case.

I

- 10 teascuri tipografice cu litera necesară și cu mobilele convenite.
- 1 fonderie completă.
- 1 litografie.

II

Marfă în cărți

- 1.000 exemplare *Curier de ambe sexe* în cîte 5 volume sau perioade.
- 2.000 expl. idem, periodul VI, ce se tipărise pe jumătate.
 - 50 expl. *Curier român*, colecție pe 17 ani
 - 100 expl. *Buletin oficial*, colecție pe 14 ani
- 1.000 expl. Table lancasteriane de la nr. 1 a 30
- 800 expl. *Lord Byron* în cîte 5 volume
- 1.500 expl. *Don Juan*
 - 700 expl. Molière, în două volume
 - 800 expl. Victor Hugo: *Angelo*, *Maria Tudor*
 - 800 Alfieri, *Saul-Virginia*
 - 900 *Mahomet*, tragedie
- 1.200 expl. gramatică română și italiană
- 200 expl. gramatică română la Sibii, 1828
- 500 expl. aritmetica lui Francoeur
- 1.000 expl. vocabular de vorbe române și slavone
 - 800 *Morala națiunilor*
- 1.000 din *Noua Eloisă*
 - 500 *Atalâ-René*
 - 700 Naintarea și scăderea idolatrie[i]
 - 800 Creștinarea unui preot al Isidii

III

Cărți sub tipar

- 2.000 expl. început de un dicționar de conversațiune; se tipăriseră 6 coale.
- 2.000 expl. Vocabular de vorbe române, 6 coale
- 2.000 expl. Herodot, tipărite 4 coale (Heliade)
- 2.000 expl. Xenophonte, 4 coale (Nenovici)
- 2.000 expl. Dante, 4 coale (Heliade)
- 2.000 expl. *Istoria civilizațiunii* de la Gurizot (*sic*), 4 coale (Heliade)
- 2.000 expl. *Consuelo*
- 2.000 expl. *Lelia*
- 2.000 *Martirii* de la Chateaubriand (Nigulici) afară de pierderea irparabilă a manuscriselor acestor traducțiuni.

IV

Proviziuni pentru tipărirea acestor cărți

- 1.600 topuri hirtie velină
- 600 idem, hirtie de rind
- 1.000 table-carton de lustrat
- 4 butoaie de cerneală

Insemnare

Cărțile tipărite și enumerate sub nr. III sînt cunoscute de toată inteligența română. Mulți din amatori le posedă.

V

- Mobilele caselor de locuit
- Biblioteca particulară
- Grădina sau parcul în 8 pogoane
- Împrejmuirea curților și grădinei

Insemnare

De am vreun drept d-a cere despăgubire pentru obiectele arătate în această listă, este că poliția din 1848, din ordinul guvernului, n-a lăsat pe soția mea a ardica spre păstrare nimic din casă.

Despre acestea în care stă toată averea mea mișcătoare va hotări onorabila Comisiune finanțiară cu Adunarea întreagă oricît va afla de cuviință, cel puțin o sumă prin cari să se poată recupera din operele pierdute ce au fost o avere a limbei și a literaturii române.

Cît pentru chirie, însă, și reconstruirea caselor, cum și pentru grădină și împrejmuire, dreptatea o cere să mi se îplinească în întregul lor.

I. Heliade R.

Colecția inginer Nicolae Novacovici

Înștiințare trimisă de I. Heliade către primarii orașelor

[1868—1869, București]

Domnule primar,

Este de notorietate publică că cărțile enumerate în alăturata listă tipărită sînt de mare utilitate publică și foarte necesare la tot românul ce știe a ceti.

Parte din aceste cărți sînt pentru copii în școli, și parte pentru premii la examene.

Cele însemnate sub lit. A. sînt ieșite deja de sub tipar și expuse spre vânzare, iar cele însemnate sub lit. B. se află sub tipar, cari vor și ieși pînă la timpul examenelor.

Am onoare a propune onorabilei voastre primărie ca dacă va crede că sînt folositoare niște asemenea cărți elaborate inadins pentru junimea studiosă, să binevoiești a face a se cumpăra o parte din cele însemnate sub lit. A și a se abona la cele de sub lit. B.

Cu această ocaziune, am onoarea, domnule primar, a te ruga spre a agrea încredințarea despre a mea stimă și distinsă considerațiune.

I. Heliade R.

P.-S. Se trimite și cite un exemplar din cărțile ieșite de sub tipar, care se vor compta cu cele primite.

Domnului primar al comunei Calafat.¹

M.I.J.P., Coresp. inv. 2.616

Vegezzi Ruscalla către una din fiicele lui I. Heliade

Turin, le 13 mai 1872

Mademoiselle,

Le télégramme que vous m'avez adressé le 10 du courant ne m'est parvenu que hier, étant absent de Turin. Hélas, dans votre honorable père j'ai perdu un illustre ami, un patriote roumain de vieille souche, avec lequel j'avais contracté de bien agréables et instructives relations depuis 1839. Plus âgé d'un an que lui, c'était à moi de le précéder dans la tombe, mais il ne m'attendra pas longtemps. Vieux, usé, brisé, désillusionné, je sens que l'heure de mon glas funèbre s'approche. Vous le voyez vous-même, Mademoiselle, à mon écriture qui accuse une main tremblante.

Au reçu du télégramme j'ai adressé au directeur du journal *le Comte Cavour* un tout petit article pour annoncer la perte que la Roumanie avait faite. Il s'est glissée une faute dans le nom d'Eliade, mais le no. de demain aura *l'errata corrigea*. Je n'ai que touché la question politique, car, n'ayant plus aucun correspondant en Roumanie, j'ignore si ses ennemis ont continué dans leur infernale habitude de le calomnier, et conséquemment réveiller des polémiques qui, peut-être, seront éteintes, Que cet article puisse vous être d'un léger soulagement à votre bien juste douleur!

J'ai une courte mais ancienne biographie de votre très honoré père dans le *Dictionnaire biographique des contemporains* par G. Vapereau (Paris, grand in 8°), mais désirant imprimer dans une revue mensuelle un long article à

¹ Asemenea înștiințări s-au trimis către primarii tuturor orașelor din țară.

mon pauvre et excellent Eliade, je me permets de vous prier de m'envoyer une note des différents ouvrages qu'il a imprimés et leur date; 2-me une note des emplois qu'il a eu et à quelle époque.

3. Enfin, les témoignage d'estime et de considération que les hommes de lettres et les savants lui ont donnés.

J'espère qu'il vous aura laissé une discrète fortune, mais si par hasard il vous avait légué la détresse, ainsi qu'il est arrivé à la fille de mon honorable ami Almida Garrett, le plus grand poète portugais après Camoës, et qui, comme votre père, fut exilé pendant dix ans et parvint ensuite à être Ministre des Affaires Etrangères à Lisbonne, veuillez me le faire savoir. Tout ce qui concerne sa vie me sera très utile pour mieux peindre le grand homme qui a tant fait pour sa belle patrie.

Veuillez enfin dire à tous les membres de votre famille que moi et mes deux filles nous nous associons à votre douleur. Non roumain de naissance, j'aime la Roumanie tout autant que si j'y étais né. J'ai tâché de lui rendre des services et si je n'ai pu continuer à lui en rendre c'est parce que les différents Ministères qui se sont succédé à Bucarest n'ont pas même daigné de répondre à mes lettres depuis cinq ans.

Si jamais je peux vous être utile disposez du vieil ami de votre père, qui vous présente ses condoléances et son amitié.

Vegezzi-Ruscalla
Professeur à l'Université de Turin

Colecția George Potra

Domnișoară,

Telegrama pe care mi-ați adresat-o, în 10 ale lunii, nu mi-a parvenit decît ieri, fiind absent din Torino. Am pierdut, vai, în onorabilul dvs. părinte, un ilustru prieten, un patriot român de vișă veche, cu care-mi făcusem plăcute și instructive legături, din 1839. Mai în vîrstă decît el cu un an, ar fi trebuit ca eu să-l preced în mormînt, dar nu va aștepta prea mult. Bătrîn, uzat, zdrobit, dezamăgit, simt că ora dangătului funebru se apropie. Puteți să vedeți asta și d-voastră, domnișoară, după scrisul meu, care arată o mîină tremurîndă.

La primirea telegramei am adresat directorului ziarului *Contele Cavour* un mic articol pentru a anunța pierderea grea suferită de România. S-a strecurat o grășală în numele lui Eliade, dar în numărul de mîine va apărea îndreptarea cuvenită. Am atins foarte puțin chestiunea politică, întrucît neavînd nici un corespondent în România, nu știu dacă dușmanii lui au continuat infernalul lor obicei de a-l calomnia, și, în consecință, să trezesc din nou polemicile care poate că vor fi stinse.

Fie ca acest articol să vă fie o ușoară mîngiere în atît de îndreptățita dvs. durere. Am o scurtă, dar veche biografie a preanonratului dvs. părinte în *Dictionarul biografic al contemporanilor al lui Vapereau*¹ (Paris, grand in 8°), dar dorînd să public într-o revistă

¹ Louis Gustave Vapereau (1819—1906); scriitor francez; a editat *Dictionnaire universel des contemporains* și *Dictionnaire universel des littératures*.

ținară un lung articol despre bietul și bunul meu Eliade, îmi permit să vă rog să-mi trimiteți:

[I.] o listă a diferitelor lucrări publicate de el și data lor;

II. o listă de funcțiile avute și la ce date;

III. în fine, mărturiile de stimă și de considerație ce i-au fost acordate de oameni de litere și de savanți.

Sper că v-a lăsat o oarecare avere, dar dacă, cumva, v-ar fi lăsat în nevoie, cum s-a întâmplat fiicei onorabilului meu prieten Almida Garrett, cel mai mare poet portughez, după Camoens¹, și care, ca și tatăl dvs., a fost exilat timp de zece ani și apoi să ajungă să fie ministru al afacerilor străine la Lisabona, vă rog să mă încunoștințați. Tot ceea ce privește viața sa îmi va fi foarte de folos pentru a picta mai bine pe marele om care a făcut atita pentru frumoasa lui țară.

Vă rog, în fine, să spuneți tuturor membrilor familiei dvs. că eu cu fiicele mele ne asociem durerii d.-voastră. Nefiind român prin naștere, iubesc totuși România tot atât ca și cum m-aș fi născut acolo. Am căutat să-i fac oarecari servicii, și dacă nu am mai continuat să i le fac, este datorită faptului că diferitele ministere care s-au succedat la București n-au binevoit măcar să răspundă la scrisorile mele de cinci ani.

Dacă pot cumva să vă fiu de folos, dispuneți de vechiul prieten al tatălui dvs., care vă prezintă condoleanțele sale și prietenia sa.

Vegezzi Ruscalla,
profesor la universitatea din
Torino

Torino, 13 mai 1872

Eliza Filipescu și Alex. Bibescu către I.I. Heliade

Paris, le 20 mai/1er juin 1872

Mon cher monsieur Héliade,

Apprenant le malheur qui vient de vous frapper, mon frère Aligaud et moi pensons beaucoup à vous et voulons vous le dire. Nous trouvant réunis ce soir autour de cette table où vous nous lisiez, il n'y a pas deux ans encore, ces belles pages qui seront toujours une gloire pour votre pays, j'éprouve le désir de vous serrer la main avec toute la sympathie que mérite votre douleur.

Elise Philipesco

Moi aussi, cher monsieur, qui vous connais et vous apprécie; moi qui ai assisté plusieurs fois à ces intéressants entretiens d'histoire et de littérature roumaines où votre père était si présent et inspirait si profondément vos doctrines; moi qui regrette de n'être pas plus vieux pour avoir connu et étudié de près, sur le vif, sur l'original vivant, cette puissante personnalité

¹ Luiz Vaz de Camoens (*Camões*) (1525—1580); poet clasic portughez.

qui ne peut plus m'apparaître que dans ses oeuvres, je m'associe de pleine amitié aux sentiments de condoléance de ma soeur.

Mon neveu Alexandre et mademoiselle Maillard s'emettent en tiers dans l'expression de nos regrets.

Alexandre Bibesco

Colecția avocat Ioan Vasiliu

Paris, 20 mai/1 iunie 1872

Dragul meu domn Heliade,

Aflînd nenorocirea care v-a lovit, fratele meu Aligaud și cu mine ne gîndim mult la dv. și dorim să v-o spunem. Ne-am găsit reușiți în această seară în jurul aceleiași mese la care, acum aproape doi ani, ne-ați citit acele frumoase pagini care vor reprezenta întotdeauna o glorie pentru țara dv. Nutresc dorința de a vă stringe mîna cu toată simpatia pe care o merită durerea dv.

Eliza Filipescu¹

Și eu, dragă domnule, care vă cunosc și vă apreciez, eu, care am asistat de multe ori la acele interesante discuții despre istoria și literatura română, în care tatăl dv. era atît de activ, dînd glas atît de puternic credințelor dv.; eu, care regret că nu sînt mai bătrîn pentru a fi cunoscut și studiat de aproape, pe viu, pe originalul însuflețit, această puternică personalitate care nu poate să-mi mai apară decît în operele sale, mă asociez cu toată prietenia sentimentelor de condoleanță ale surorii mele.

Nepotul meu Alexandru și domnișoara Maillard împărtășesc de asemenea regrele noastre.

Alexandru Bibescu

Poezie de Gh. Băileanu cu ocazia morții lui I. Heliade

[Turnu-] Severin, 1872, iunie 24

În memoria marelui literat român I. Heliade Fădulescu intrat în viața eternă la 1872, aprilie 27, după ce a lucrat la cultura limbei și literaturii române peste 50 de ani².

Româna națiune fidelă, cu plăcere,
De suvenirî înalte străpunsă neîncetat,
Te adoară-n fericirea-i, te cîntă în durere,
Și drum eternității cu flori țî-a preparat.

¹ Eliza *Filipescu*; fiica domnitorului Gh. Bibescu, căsătorită cu Ion Filipescu-Vulpoi (1809—1863), fiul lui Alexandru Filipescu-Vulpe; ministru (1856—1859); caimacam (1859); consilier la Curtea de casație (1862).

² Alexandru *Bibescu* (1841—?); al patrulea fiu al domnitorului Gh. Bibescu.

³ Tipăritură volantă alcătuită din 4 foi, primele trei scrise, ultima albă.

Chiar pruncul ce silabă mărește al tău nume,
Și junele ce simte, și omul ce-a văzut
A ta vie ardoare d-al patrii-ți renume,
Te vor avea părinte, te au și te-au avut.

Etern al țării tale vei fi tu zeu propice,
Și pentru româtime servi-vei de model
La lucru, pentru a face dorita ei ferice
Ce studiul sporește și-aduce după el.

Columnă immortală a verității santă
Te știm cu toții bine că totdeauna ai stat,
Ca angel al luminei, din pana ta savantă
Lumina ai împărțit-o, de rele ne-ai salvat.

Cum flacara-ntunerec gonește pre fantasme,
Cum negrul val al nopței, d-al zilei lucitor
S-ascunde-n depărtare, cu toate ale lui iazme
Și pre pământ rămîne lumina domnitor.

Așa tu, o, lumină! De sus aici venită
Cu razele-ți multiple, român ai luminat,
Și prefăcînd în bine a lui tristă ursită,
I-ai arătat ce este, că a fost i-ai rechimat.

La cite spun, trecutul mi-e martur, toți știu bine,
Junimea le cunoaște, prezentul este aci;
Iar timpul ce-i succede, chemîndu-te la sine,
A gloriei cunună pre capu-ți va-mpleti.

În marea ta ardoare spre românești științe
Ai eclipsat trecutul ce sta apăsător;
Ai dat suflet culturai, la june dînd dorințe
Să-nvețe, să-nțeleagă ce-i e folositor.

Progrese dar știința în toți și-n româtime,
Conform dorinței sacre ce-n pieptu-ți ai nutrit
Priceapă a ta voință studentul, și sfărîme
Prin studiile sale orice ne-a stăvilat.

Elevi, părinți, profesori adoară-ți al tău nume
Mărească-te natura ce tu ai adornat;

Vorbească universul, părintele astei lume
Arate la popoare cit tu ne-ai fost amat.

Gîndească tot românul la atitea fapte bune
Și arate-n generații pe autorul lor,
Ca astfel și acestea să poată apoi spune
La alte mai departe ce au spus străbunii lor.

Al soartei țării soare în magica-i splendoare,
Luceafăr mindru al nopții pe cerul seninos
Ai fost și fi-vei încă etern, fără-ncetare,
Și tu ca și aste stele luci-vei grandios.

Căci eu cu bucurie, pre cimele înalte,
Prin văile-nflorite copii, copile aud
Mult patria lor dulce cîntînd în simplitate,
Speranța și al tău nume din stîncă le răspund.

Limbajul inocenței mereu te salutează
Ș-ntr-a ei santă ruga te cheamă suspinînd
Gîndirea-nflăcărată pre tine te urmează,
Ca omul după o lampă prin noapte pătrunzînd.

Nu cred că va fi-n țară ingrat atît de mare,
Cu inima de piatră, cu sufletul răcit,
Să-ți uite fapta bună, să cadă-n nepăsare,
Să nu-și zică în lacrimi: „Heliad a murit!“

Dar eu zic, și cu mine va repeta vericare,
Că Heliad cu corpul singur a pierit;
Dar spiritu-i fertide și gloria-i cea mare
Cu noi și fiili noștri va sta în infinit!

Repauză-te dară etern în liniștire,
O, geniu fără margini! O, mare literat!
Căci d-ai fi fost bun rege în astă omenire,
Renumele-ți d-acuma tot n-ai fi cîștigat!

G. Băilleanu¹

M.I.J.P., Coresp. inv. 2.612

¹ G. Băilleanu; institutor la Turnu-Severin; a publicat poezii și traduceri din limba franceză în *Curierul românesc* al lui I. Heliade.

Poezie de C. D. Aricescu dedicată memoriei lui I. Eliade

Î n m e m o r i a m a r e l u i c e t ă ț e a n I o a n E l i a d e R ă d u l e s c u
cu ocaziunea reprezentațiunii extraordinare de la Teatrul cel mare, din seara de
20 februarie 1874.

„Ah, de ce nu poci să-mi sparg inima să v-o arăt, ca să vedeți că n-are altă bătaie
decît cauza voastră, decît copiii voștri! Pentru ce toți inamicii mei și ai voștri
să-mi priceapă fiecare vorbă și numai voi să nu mă pricepeți? Să nu dea Dumnezeu
să vă căiți, căci aceasta ar fi un blestem. Și eu n-am răsuflet decît binecuvîntări
și urări fierbinți pentru voi.“

I. Eliade

Curierul român din 1847

„Urăsc tirania, mi-e frică de anarhie.“

I. Eliade

Curierul [român] din 1848

Precum noaptea s-ascunde cînd soarele apare,
Și-ndată însuflețește tot ce e simțitor:
Așa tu, Eliade, cu pana-ți creatoare
Viața libertății ai dat ăstui popor.

Elev tu al lui Lazăr, ș-al lui demn succesor,
Legatul său cel sacru tu nouă ne-ai lăsat;
Și noi, la rîndul nostru, stimate profesore,
La alții vom transmite acest preascump legat.

Un alt legat tot sacru, primiși tu, Rădulescu:
A țarei emancipare din jugul cel barbar;
Legat transmis de Tudor, d-acei Vladimirescu
Ce-n inimă lovise pe hidra din Fanar.

Prin limbă lucrai pentru iubita-ți națiune,
Și țara înțelese p-al ei reformator;
Și cînd sosi momentul suprem de acțiune
Românii toți cei sinceri ți-au dat concursul lor.

Apoi și după scenă, ca după o tribună,
A ta maestră pană junimea electriza;
Și geniu libertății din Roma cea străbună
Programu-emancipării prin Brutus îți dicta.

Iar cînd răsări ziua cea sacr-a învierii,
Ceă zi de libertate o ce nu vom uita,

Zdrobind ale lor lanțuri, victimile durerii
În fața tiraniei disprețul arunca.

În timpul de mișcare, condus-ai România
Ca vechi pilot o barcă p-oceanul cel polar;
Trei luni ținuși în lanțuri pe monstru-anarhia;
Trei luni oștirea [...] ținuși tu la hotar.

O, timp de libertate și de regenerare!
Te salutăm noi veseli, ajunși azi la liman;
Tu pentru România ai fost o sărbătoare,
Cînd sclavu juca-n horă cu crudul său tiran.

Dar după bucurie urmează întristare!
Căci soarele dreptății în nouri se afunda
Veni invaziunea cu hoardele barbare,
Și crivățul sălbatic departe v-alunga.

Ma iarna pregătește o dulce primăvară.
Martirii libertății, în trist exilul lor,
Făcură știut lumii că noi sintem vlăstare
Din arborul gigantic al regelui-popor.

Așa, a voastre scrieri Europa luminară,
Și populi-ațîntiră spre noi privirea lor,
Iar Anglia și Franța, dînd mîna, liberară
Din ghiara tiraniei acest martir popor.

Și iată-vă în fine în patria salvată!
Și țara vă salută ca pe liberatori;
Dar lupta reîncepe c-o furie turbată;
Ci tot voi triumfarăți d-ai țarei-împilatori.

Căci voi toți ați pus baza la templul libertății,
Scoțînd din lanț popoul, ca Crist p-Adam din iad;
Voi toți formați pleiada naționalității;
Dar steaua cea polară ești tu, o, Eliad!

Văzurăți împlinită legitima dorință:
Întreg programul vostru e azi realizat.
Acuma, frați, unire, armare și prudență,
Ca-n corul de popoare să fim și noi un stat.

Muriși tu, Eliade, și fiii României,
Acei cu suflet nobil și recunoscător,
O statuă votară la prințul poeziei,
Ș-al drepturilor țarei zelos apărător.

Cînd statua-ți măreață va fi ea ridicată,
Alături cu aceea ce se va înălța
Memoriei lui Tudor, a cărui spadă lată
Din scaunul lui Mircea pe greci îi alunga.

Veni-vom cu ghirlande de dafini și verbine
A voastre frunți ilustre spre a încununa;
Atunci, poate, români cu inime streine,
Văzînd a voastre statui, se vor româniza.

C. D. Aricescu

B.A.R.S.R., ms. rom. 987, f. 310; foaie volantă imprimată la Tipografia națională.

Ettore Ferrari către copiii lui I. Heliade

Roma, 12 ianuarie 1882

Domnilor,

A fost într-adevăr o mare plăcere pentru mine să primesc amabila și prețioasa dvs. scrisoare, și sint profund obligat pentru sentimentele dvs. de stimă și simpatie.

Nu știam cine mi-a făcut cinstea să-mi adreseze telegrama a doua zi după inaugurare. Apoi am rugat pe d-nul Șoimescu¹, care a fost totdeauna foarte amabil cu mine, să vă prezinte complimentele mele, și acum vă reînnoiesc mulțumirile mele cele mai vii.

Aș fi dorit să fiu și eu la București, de ziua inaugurării, și să am astfel plăcerea de a cunoaște personal pe fiii unuia dintre cei mai mari oameni ai secolului; dar mi-a fost imposibil să aflui ziua inaugurării decît cu puține zile înainte și, din nefericire, eram prea ocupat pentru a mă face liber numaidecît, dar dvs. ați fost așa de amabili să-mi scrieți, încît prin asta socot că

¹ Ioan N. Șoimescu; profesor și scriitor; a publicat *Daciada* (poemă epică), *Diurpaneu*, *Moartea lui Radu de la Afumași* etc.

cunoștința noastră este făcută. Îmi spuneți că, probabil, veți veni la Roma, și eu sînt fericit în speranța că vă voi vedea.

Fiți siguri, domnii mei, că chipurile dvs. sînt sculptate în inima mea și că toate speranțele mele sînt împlinite dacă dvs. și compatrioții marelui Heliade sînteți satisfăcuți de lucrarea mea.

Am făcut-o cu dragoste și cu studiu; talentul său, caracterul său și sentimentele sale mi-au servit mereu ca inspirații; dvs. vă rămîne să apreciați dacă am reușit.

Vă trimit fotografia mea, fericit de a avea cîntea să figurez în albumul dvs. Cum nu cunosc adresa dvs., sper că domnul Șoimescu va binevoi să v-o înmîneze cu această scrisoare.

Primiți, vă rog, domnii mei, expresia cea mai sinceră a recunoștinței mele și sentimentele cele mai devotate de la al dvs.,

E. Ferrari¹

[*adresa pe plic*]: Messieurs Euphrosine, Virgilie et I. I. *Heliade Rădulescu*, *Bucarest*

Colecția inginer Nicolae Novacovici

*Poezie de Alexandru Obedenaru dedicată
memoriei lui I. Heliade*

[1902, București]

L u i I o a n H e l i a d e R ă d u l e s c u

Gigant profet neolatin,
Aprinsa-i magică făclie,
Vrăjind c-o largă armonie
Din munți la Pontul Euxin.

Stropit de-al patimei venin,
Între dezastre și minie,
Nenvins de slava-mpărăție,
Din viață ai trecut senin.

¹ Ettore *Ferrari* (1844—1929); sculptor italian; partizan al lui Garibaldi; a lucrat statuia lui I. Heliade Rădulescu, aflată astăzi în Piața Universității din București, și statuia lui Ovidiu, din orașul Constanța.

În imnuri de suave lire,
Răsari pe culmi de nemurare,
Te-ai zbuciumat mult între noi;

Și arta s-a început prin tine
În țara de străvechi eroi,
Cântându-i sacrele destine.¹

Alexandru Obedenaru²

Colecția George Potra

¹ Foaie volante și cartonaș, de formatul unei cărți de vizită.

² Alexandru *Obedenaru* (1865—1939); scriitor, poet; custode la Biblioteca Academiei Române; colaborări la diferite reviste; a scris nenumărate satire politice între 1884—1888.

GLOSAR

Abrevieri

<i>bg.</i>	— limba bulgară	<i>lat. lit.</i>	— neologisme din limba latină	<i>săs.</i>	— dialectul săsesc
<i>fr.</i>	— limba franceză	<i>magh.</i>	— limba maghiară	<i>tăt.</i>	— limba tătară
<i>germ.</i>	— limba germană	<i>ngr.</i>	— limba neogreacă	<i>tc.</i>	— limba turcă
<i>gr.</i>	— limba greacă	<i>p. ext.</i>	— prin extensiune	<i>ucr.</i>	— limba ucrainiană
<i>it.</i>	— limba italiană	<i>p. restr.</i>	— prin restringere	<i>sb.</i>	— limba sîrbă
<i>în expr.</i>	— în expresia	<i>pol.</i>	— limba polonă	<i>slov.</i>	— limba slovenă
<i>la pl.</i>	— la plural	<i>rus.</i>	— limba rusă	<i>v. gr.</i>	— limba veche greacă
<i>lat.</i>	— limba latină			<i>v. sl.</i>	— limba veche slavă

A

abîma (fr. *abîmer*) = a (se) strica, a (se) deteriora, a (se) distruge
abitabil (fr. *habitable*) = locuibil, de locuit
abjura (lat. lit. *abjurare*; fr. *abjurer*) = a se lepăda de o credință; a renega o doctrină, o părere etc.
abnîga (lat. *abnegare*) = a abnega (a tăgădui, a nega, a se lepăda de ceva sau de cineva)
abuca (fr. *s'aboucher*) = a (se) pune în legătură cu cineva
aceta (lat. lit. *acceptare*) = a primi, a consimți să, a fi de acord, a admite, a aproba
acurat (it. *accuratezza*) = îngrijit, făcut cu atenție, cu exactitate
adoperat (it. *adoperare*) = întrebuințat, folosit
adorna (it. *adornare*) = a orna, a împodobi; a înfrumuseța
afiroși = a prăpădi, a irosi (?)
agreda (fr. *agrée*) = a agreea, a primi cu plăcere
albon (fr. *album*) = album
alegrață, alegreță (fr. *allégresse*) = veselie, bucurie, fericire

alegre, alegro, alegru (it. *allegro*; fr. *allègre*) = vesel, voios, bucuros, sprinten, vioi
alilografie = procedeu de a învăța scrierea după metodele lancasteriene
ama (it. *amare*) = a iubi, a dori, a plăcea
amalat (fr. *malade*) = bolnav, suferind
ambara (fr. *embarras*) = aglomerație, îmbulzeală, îngrămădeală; încurcătură, buluc, strimtoare, jenă; tulburare, emoție
amfibi (fr. *amphibie*) = care are o natură dublă sau care aparține unor stări deosebite; cu două fețe
amplouat (fr. *employé*) = funcționar, impiegat
amploua (fr. *employer*) = a folosi, a întrebuința
ampresman (fr. *empressement*) = zel; atenție, curtenie, amabilitate
anaticism (fr. *anatocisme*) = capitalizarea dobînzii unei sume date cu împrumut; dobîndă la dobîndă
angara (ngr. *angaria*) = sarcină sau greutate materială; necaz, belea; bir, corvoadă
angel (lat. *angelum*; fr. *ange*) = înger
antenanți (it. *antenato*) = străbuni
anvelopă (fr. *enveloppe*) = învelitoare, plic
apalt (it. *appalto*) = antrepriză; monopol;

debit de tutun, abonament (la teatru)
apostazie (ngr. *apostasia*; fr. *apostasie*; it. *apostasia*) = revoltă, răzvrătire, răscoală; renunțare publică la o religie; renegarea unei doctrine sau a unei concepții
apuntament (it. *appuntamento*; fr. *appoin-tement*) = leafă, salariu
ardica = a ridica
armie (rus. *armija*) = armată, oaste
arșiducă (fr. *archiduc*) = arhiduce
aspidă (v. sl. *aspida*) = viperă, năpircă; ființă veninoasă; femeie foarte rea
așarnat (fr. *acharné*) = îndârjit, aprins, pătimaș, pornit, înverșunat
atonie (fr. *atonie*) = slăbirea elasticității țesuturilor; lipsă de putere, de vlagă, moliciune, inerție
avaet, havaiet (tc. *avait*) = impozit care se plătea pe diferite beneficii sau drepturi.
aveniment (fr. *avènement*) = încoronare, suire pe tron
avenir (fr. *avenir*) = viitor
avila (fr. *avilir*) = a înjosi, a degrada, a dezonora; a devaloriza, a depreciă

B

bacalim (tc.) = promisiune, făgăduială
bagatel, bagatelă (fr. *bagatelle*; it. *bagatella*) = lucru lipsit de importanță, fleac, nimic, obiect de mică valoare
bahmet, bahmut (tăt. *bahmat*) = cal tătarăsc
bairac (tc. *bayrak*) = steag de mătase foarte lat; unitate militară (de voluntari) care slujea sub un singur drapel
bala (fr. *baller*) = a dansa
baladin(ă) (fr. *baladin*) = bufon, măscărici; (p. ext.) comediant
bale (fr. *balle*) = proiectile mici, gloanțe
baltauă (tc. *balta*) = baltag, topor
basefă, besață, besetă (fr. *bassesse*) = lipsă de moralitate, de demnitate în sentimente, în acțiuni; lașitate, josnicie
batel (fr. *bateau*) = ambarcațiune, navă, vapor
batem (fr. *baptême*) = botez; prenume
baz (fr. *base*) = bază, temelie
băgări de seamă = observații
beizadea (tc. *beyzade*) = fiu de domn, principe
belă (fr. *belle*) = frumoasă
beleță (it. *bellézza*) = frumusețe, plăcere
belzebut = diavol
besi (it. *besso*) = proști, nătîngi
beșlic (tc. *beşlik*) = monedă turcească de cinci parale care circula în Muntenia.

bete (in expr.) a da pe bete = a da pe brazdă
betize (fr. *bêtise*) = prostii
bez (v. sl. *bezü*) = fără
bilete de vizită = cărți de vizită
blanc (sas. *blank*) = se zice despre mone-tele de aur ce cîntăresc drept la cumpănă
blesa (fr. *blessor*) = a răni, a vătăma; a jigni, a ofensa; a prejudicia
boltă (sb. *bolta*; magh. *bolt*) = prăvălie, dugheană
brafelă (fr. *bracelet*) = brățară
briga (fr. *briguer*) = a umbla cu limba scoasă (după ceva)
bulin (ngr. *bulini*) = petec rotund de hîrtie, dat pe o parte cu gumarabică, cu care se lipeșc plicuri, dosare
bușer (fr. *bouche*) = gură

C

cadiu (tc. *kadi*) = judecător la turci, avînd ulterior și atribuții ecleziastice
cajola (fr. *cajoler*) = a mîngîia, a dezmiertă; a flata, a linguși
calabalic (tc. *kalabalik*) = obiecte felurite în dezordine; bagaje cu care călătorește sau se mută cineva; lume multă, gloată
canatafe (it. *canàta*) = josnicii, uneltiri
cantoră (rus. *kontora*) = birou, cancelarie
capace (it. *capàce*) = capabil
car iute = tren
carii (it. *càro*) = scumpi, dragi, iubiți
carvasara (tc. *kervansaray*) = local în care se aflau birourile unei vămi, birou vamal
castei (germ. *Kasten*; magh. *késta*) = cutie cu despărțituri unde sînt așezate literele tipografice
catastișe (ngr. *katasihon*) = registre, con-dici
catenă (lat. lit. *catena*) = lanț (la ceas, la ochelari etc.)
catihis (ngr. *katehesis*) = catehism
catihisi (ngr. *katihò*) = a catehiza, a învăța pe cineva catehismul
cațaveică (ukr. *kacavejka*) = scurteică, haină țărănească (imblănită) cu mîneci largi și lungă pînă sub talie, purtată de femei
cavas (tc. *kavas*) = agent de poliție; jan-darm
călțun (ngr. *kaltsouni*) = încălțăminte de sârbătoare, asemănătoare cu cizmele
căpistere, căpesterie (lat. *capisterium*) = albie; covată mică în care se frămîntă pîinea

căpui (magh. *kapni*) = a puna mina pe ceva, pe cineva, a prinde; a obține, a-și procura
căruntete = bătrînețe
cătătime = cantitate, citime, sumă
cervelași (it. *cervellétto*) = oameni cu temperament capricios, ciudați
chehaia (tc. *kéhaya*) = slujbaş vamal, șef de poștă; intendent al vizirului sau al unui pașă turc; reprezentant al domnilor români pe lângă Poarta Otomană
chesat (tc. *kesat*) = lipsă de vînzare, încetare a afacerilor
chioți = locuitori ai insulei Chio
chirigiu (tc. *kiraci*) = cel care transporta cu căruța în schimbul unei plăți; căraș; chirias
chiriliane = litere chirilice
cicală (it. *cicala*) = care nu-i tace gura, care supără mereu cu vorba
cicero = corp de literă de 12 puncte tipografice; albitură avînd baza un pătrat cu latura de 12 puncte tipografice
cime (it. *cima*; fr. *cîme*) = culmi, vîrfuri, piscuri; capete, extremități; puncte culminante
ciur (lat. *cibrum*) (în expr.) a da (a cerne) pe cineva prin ciur și prin dirmon = a birfi pe cineva, scoțîndu-i la iveală cît mai multe defecte
clironom (ngr. *klironomos*) = moștenitor
elisiarh, eclisiarh (ngr. *ekklisiarhis*) = paraclicer, cîntăreț de biserică
clorozis, hlorozis (gr. *khloros*) = cloroză (anemie)
clucer (v. sl. *ključarū*) = boier care avea atribuția de a se ocupa cu aprovizionarea curții domnești; mai tîrziu rang boieresc fără atribuții precise
comisiuni = comisioane
conac (tc. *konak*) = loc de popas; popas; distanță de la un popas la altul; interval de timp egal cu o jumătate de zi
corespunde, corespunde = a coresponda, a purta corespondență
convicție (fr. *conviction*) = convingere
corbelliu (fr. *corbeille*) = coș de răchită, de trestie
cordialment (fr. *cordialement*; it. *cordialmente*) = cordial, prietenesc, din toată inima
cositoare = cusătoreasă, croitoreasă
coterie (fr. *coterie*) = grup restrîns de persoane care urmăresc scopuri ascunse, egoiste, și care urzesc intrigi și alte acțiuni reprobabile; gașcă, clică
crizis (lat. *crisis*; gr. *krisis*) = criză
cuarte (it. *quarto*) = sfert; pătrar de lună; sfert de oră

cuhnie (ucr., rus. *kuhnja*) = bucătărie; clădire modestă; cameră sărăcăcioasă
culmat = cel care a ajuns la gradul cel mai înalt la care se poate ajunge într-o slujbă; cel care beneficiază în cea mai mare măsură de ceva
cura (lat. lit. *curare*) = a îngriji, a trata un bolnav sau o boală; a se supune unui tratament medical, unei cure
cură = grijă
cutier (fr. *courtier*) = curtier (mijlocitor care se ocupă cu negocierea operațiilor de bursă)

D

daghereotipie, dagherotipie (fr. *daguerriéotypie*) = vechi procedeu fotografic
dairea (tc. *daire*) = instrument muzical oriental, alcătuit dintr-un cerc lat de lemn, împodobit cu clopoței și acoperit cu o piele bine întinsă, pe care se bate cu degetele
daleauc, dalcăuc (tc. *dalkavuk*) = bătăuș, scandalagiu, haimana; parazit, om de nimic; nume dat agenților electorali de pe vremuri
damicelă (it. *damigella*) = domniță, jupiniță; domnișoară de onoare
dananale, dănănaie = ciudățenie, năzdrăvănie; bazaconie; belea, pacoste, năpastă; gălăgie, zarvă
daravelă, daraveră (it. *dare ed avere*) = pățanie; încurcătură; bucluc, belea; treabă, interes; afacere
dăhula, dăula, dehula = a (se) slei de puteri, a (se) istovi, a (se) speti, a (se) prăpădi, a (se) dărîma
deboleță (it. *debolézza*) = slăbiciune, debilitate; defect
dechera, dechiara (it. *dechiarare*) = a declara; a expune, a lămuri, a clarifica, a explica
decindea (lat. *de + ecce + inde*) = de partea cealaltă, dincolo
decoct, dicoct, dicot (lat. lit. *decoctum*; germ. *Dekokt*) = preparat lichid rezultat din fierberea în apă a unor plante alimentare sau medicinale
delă (rus. *délo*) = acțiune judiciară, proces, cauză; dosar
deliberație (fr. *délibération*) = deliberare
deloial (fr. *déloyal*) = lipsit de loialitate, necinstit
demarș, demarșă (fr. *démarche*) = demers, tentativă, încercare, intervenție
demontra (lat. *demonstrare*; fr. *démontrer*) = a demonstra, a dovedi, a arăta

denegrit (lat. lit. *denigrare*; fr. *dénigrer*) = denigrat, ponegrit, defăimat, calomniat, discreditat

denunțiație (it. *denunziazione*) = denunțare, pîră; anunț; prevestire

depart (fr. *départ*) = plecare

depredat (it. *depredare*) = prădat, jefuit

desfrînat = desfrînat, destrăbălat, corupt, depravat, imoral

deslogi = a scoate din zălog, de la amanet

devina (fr. *déviner*) = a ghici

devot (fr. *dévot*) = evlavios, cucernic; devotat; smerit

devuat (fr. *dévoué*) = devotat

difama (it. *diffamare*) = a defăima, a divulga

difamant (fr. *diffamant*) = defăimător, compromițător

difamație (fr. *diffamation*) = defăimare

diligean (fr. *diligence*) = trăsura mare, acoperită, cu care, pînă la introducerea căilor ferate, se făcea serviciul regulat de poștă și de transport al călătorilor; poștalion

diluzie (fr. *désillusion*) = deziluzie, dezamăgire

dinele (fr. *dîner*) = dineuri

dinitate (fr. *dignité*) = demnitate

dispoza (fr. *disposer*) = a dispune de ceva

domestic (fr. *domestique*) = servitor

dor (lat. *dolus*) = durere fizică

dozis (lat. lit. *dosis*) = doză

dragoman (ngr. *dragumanos*) = interpret oficial în țările din Orient, tâlmaci; vătăf, supraveghetor

dragon (fr. *dragon*) = soldat de cavalerie, care descăleca atunci cînd trebuia să lupte

dreptar = accesoriu tipografic folosit pentru îndreptarea zăfului

drit (it. *dritto*) = drept

duană (fr. *douane*) = vamă; administrația și taxele vamale

dubit (lat. *dubitatio*) = îndoială

dulap (tc. *dolap*) = scrînciob

duta (fr. *douter*) = a se îndoii

E

eclata (fr. *éclater*) = a izbucni

eclezie (gr. *ekklesia*) = biserică

eforie (ngr. *eforia*) = nume dat unor instituții culturale, spitalicești; consiliul de conducere al acestor instituții; sediul acestor consilii; epitropie, curatelă

embatic (ngr. *embatikion*) = formă de arendare pe termen lung a unei proprietăți, la sfîrșitul căreia arendașul cîștiga drepturile de proprietate

epozat (fr. *épousé*) = căsătorit

erant (fr. *errant*) = rătăcitor, nomad

eritaj (fr. *héritage*) = moștenire

eșarpă (fr. *écharpe*) = eșarfă

etufa (fr. *étouffer*) = a înnăbuși, a stinge

evghenie (ngr. *evgenia*) = boierie, noblețe; formulă de politețe cu care te adresai unui boier în epoca fanariotă

excis (fr. *exquis*) = delicios; fin, delicat, distins

exija (fr. *exiger*) = a pretinde, a cere imperios

exordiu (lat. lit. *exordium*) = prima parte a unui discurs; introducere, prefață la o carte, la un articol

F

falanster, falanstern (fr. *phalanstère*) = clădire destinată membrilor unei comunități falansteriene; sistem de organizare socială potrivit concepțiilor social-utopice

fama (it. *fama*) = faimă, renume; discret, faimă proastă

fantescă (it. *fantésca*) = servitoare, femeie de serviciu

fatica (it. *fatica*) = osteneală, trudă, efort; muncă, lucru

fatigat (fr. *fatigué*) = obosit, trudit; uzat

facture (it. *fattura*) = facturi

favulă (it. *favola*) = fabulă; poveste, basm; nuvelă; întîmplare, anecdotă; acțiune; născocire

fedele (it. *fedele*) = credință (religioasă), încredere, fidelitate; cuvînt de onoare, promisiune, angajament; cinste; dovadă; poliță

fervoare (lat. lit. *farvor*; fr. *ferveur*) = ardoare, înfocare, pasiune

fiacru (fr. *fiacre*) = trăsură, birjă, cupeu

figura (fr. *figurer*) = a-și închipui, a-și imagina

filotimie (ngr. *filotimia*) = dărnicie, generozitate; ambiție de a dobîndi stima și prețuirea oamenilor

flator (fr. *flateur*) = lingușitor, amăgitor, măgulitor

florisant (fr. *florissant*) = înfloritor, prosper

fomente (it. *foménta*) = compresă

onderie (fr. *fonderie*) = topitorie, turnă-torie
forsa (fr. *forcer*) = a forța, a constrînge pe cineva, a învinge, a doborî, a exagera, a grăbi
fosi (fr. *faux*) = falși, nesinceri, prefăcuți
franco (it. *franco*) = termen prin care se arată că taxele de transport, pentru o marfă sau o corespondență, sînt plătite de expeditor; francat
fraz (fr. *phrase*) = frază
frecanda (fr. *fréquent*) = a frecventa, a merge des într-un loc, la o persoană
frese (it. *frésco*) = proaspăt
freschetă (it. *freschézza*) = răcoare; proștepe; vociune

G

galben = monedă de aur (mai ales austriacă, olandeză) care a circulat și în țările românești, avînd un curs relativ stabil (fixat de Regulamentul Organic la 31 1/2 lei)
galomanie (fr. *gallomanie*) = admirație exagerată pentru însușirile, cultura etc. poporului francez
garmalată, gardmalată (fr. *garde-malade*) = infirmieră
garmon, garmond, garmont (germ. *Garmond*) = numele literei de tipar de corp 10
gealaf (tc. *cellât*) = călău, gide; om voinic, zdravăn
gherdap (tc. *girdap*) = loc îngust și stîncos înțilnit pe cursul unei ape; loc cu caractere periculoase
gherlan, ghiorlan = țopîrlan, bătăran
ghide, ghidi (tc. *gidi*) = ia te uită...! ce mai...!
globi = a amenda; a prăda, a jefui
grievă (fr. *grief*) = plingere; pagubă, prejudiciu
grop, grup (it. *gruppo*) = săculeț cu bani, pecetluit, care se expediază prin poștă
gușter (bg., sb. *gușter*) = anghină difterică, localizată pe trahee și faringe

H

haham (tc. *haham*) = persoană care taie vite și păsări la evrei, conformîndu-se anumitor prescripții religioase; rabin
haham-bașa (tc. *hahambași*) = marele rabin

hanimă (tc. *hanim*) = femeie din aristocrația turcă
hap (tc. *hap*) = medicament preparat în forma unei mici sfere netede sau în formă de praf învețit într-o capsulă, ca să poată fi înghițit ușor
harem (tc. *harem*) = totalitatea cadinelor unui mahomedan poligam; partea casei în care locuiau cadinele
harem-chehaia (tc. *harem + kehaya*) = supraveghetor al haremului
hazna (tc. *hazine, hazne*) = clădire, încăpere în care se păstra un tezaur; visterie, tezaur; sumă mai mare de bani sau alte lucruri de preț
heliotrop (fr. *héliotrope*) = materie colorantă; varietate de silice din care se fac obiecte ornamentale; numele unei plante întrebuițate în industria parfumului; ulei eteric extras din planta de mai sus
hiler = veche unitate de măsură egală cu două prăjini și trei palme
horbodă, horbotă, orbotă (pol. *forbot*) = dantelă
huiet, uiet = vuiet
hulă (v. sl. *hula*) = ocară, injurie; calomnie, blasfemie

I

iagăr (germ. *Jager, Jäger*) = vînător, membru al unui corp de vînători
icosar, icusar (ngr. *ikosari*) = monedă turcească de argint sau de aur, cu circulație în țările românești; cercei sau salbă din aceste monede
iler = pojar
imamea (tc. *imame*) = capătul de chihlimbar al ciubucului
imbala (it. *imballare*) = a ambala, a împacheta
iminei (tc. *yemeni*) = pantofi cu vîrful ascuțit, purtați de țărani; pantofi fini, făcuți din marochin (galben), purtați de boieri
impoziție (it. *imposizione*) = impunere, taxă, impozit, contribuție; asuprire; aroganță; samavolnicie; falsificare, impostură
inchi (fr. *inqui*) = neliniștit, îngrijorat
influitor = influent
instructrice (fr. *institutrice*) = institutoare, învățătoare
iuzașă (tc. *yüz-başı*) = căpitan peste o sută de fustași

I

îmbrățiare = îmbrățișare
incatenat (it. *incatenare*) = înlănțuit, încătusat, legat, prins, întemnițat
inchelba, inchelbăra, incherba = a aduna la un loc; a îngheba
înturat (fr. *entouré*) = înconjurat, îngrijit cu devotament
înturnare = întoarcere, revenire
înfeșta = a se încapățina, a fi îndărătnic
înțola, înțoli = a se împodobi, a se orna, a parveni
investi (it. *investire*) = a (se) îmbrăca, a (se) acoperi

J

jieniță (v. sl. *žiténica*) = magazie de grâne, hambar
jurnaier, jurnalier (fr. *journalier*) = zilnic

K

k. k. = chesaricesc (chezaro-crăiesc)

L

lament (it. *lamento*) = lamentare, plîns, bocet; vaiet, văicăreală, tînguire; plîngere, protest
lamură (lat. *laminula*) = partea cea mai bună, mai curată, mai aleasă dintr-un lucru; floarea, fruntea unui lucru; ales, deosebit
landsturm (germ. *Landsturm*) = miliție, rezervă a armatei teritoriale
languid (fr. *languissant*) = lînced, galeș, languros; lipsit de viață, stins, bolnăvicios
liberta = a elibera
lingoare, lingoare, lungoare (lat. *languor*) = febră tifoidă
linie (fr. *ligne*) = rînd
literal = literar
livoare (it. *livóre*) = pizmă, invidie; ură, venin
locandă, locantă (ngr. *lokanta*) = ospătărie, birt; han

M

malantandu (fr. *malentendu*) = neînțelegere, greșeală
malonest, malonet (fr. *malhonnête*) = necinstit, lipsit de onestitate

mantel, mantelă (lat. lit. *matellum*; it. *mantiello*) = haină purtată de femei peste rochie; mantie
mantilă (fr. *mantille*) = pelerină scurtă pînă la genunchi, purtată odinioară de femei
marafet (tc. *marifet*) = podoabă; lucru mărunț, fleac; abilitate; artă; (la pl.) fasoane, mofturi, fițe; (p. ext.) truc, artificiu
maraz (tc. *maraz*; fr. *marasme*) = slăbiciune extremă
marșorse (fr. *marche forcée*) = marș forțat
mădular (lat. *medullaris*) = membru
mănușă = mîner, toartă
mehmendar, meimandar (tc. *mihmandar*) = funcționar atașat pe lingă un înalt demnitar străin, spre a-i servi de ghid; comisar, călăuză
mepriza (fr. *mépriser*) = a disprețui; a înfrunța, a nu se teme; a călca, a nu ține seama
mofluz, mufluz (tc. *müflüs*) = falit, faliment; om nemulțumit, dezamăgit, blazat
momifă = maimuță
monarșii (fr. *monarchie*) = monarhii
mortifica (fr. *mortifier*) = a umili, a mîhni
moși pe groși (in expr.) a spune (scrie) moși pe groși — a spune (scrie) vrute și nevrute, fleacuri
mușar (fr. *mouchard*) = spion; delator, denunțător
muvment (fr. *mouvement*) = mișcare; inițiativă, imbold; însuflețire, voiciune; variație, fluctuație

N

napoleon = monedă franceză de aur, în valoare de 20 de franci, cu chipul lui Napoleon
negoșiant (it. *negoziante*; fr. *négociant*) = comerciant, negustor
nemaculat (lat. lit. *maculare*; fr. *maculer*) = nemurdărit, neîntinat; pur, neprihănit
nerange (ngr. *nerantzum*; bg. *neranza*) = specie de portocale; dulceață, marmeladă din acest fruct
nocente (it. *nocente*) = nocive, vătămătoare, vinovate
norocire = noroc; reușită, succes; fericire
novelă (it. *novella*; fr. *nouvelle*) = zvon, știre, noutate
nursă (fr. *nurse*) = dădacă
nutriment (lat. lit. *nutrimentum*; fr. *nutriment*) = hrană, alimentație

0

objet (fr. *objet*) = obiect, lucru
ocsiton (gr. *ocsitonos*) = accent ascuțit pe ultima silabă
octroia (fr. *octroyer*) = a acorda
ombraj (fr. *ombrage*) = bănuială, neîncredere
opoza (fr. *opposer*) = a obiecta, a (se) opune, a (se) împotrivi
orologar (fr. *horologer*) = ceasornicar
otnoșenie (rus. *otnoșeniije*) = raport, comunicat, adresă oficială
otrepă (v. sl. *otrepi*) = cîrpă, zdreanță; om de nimic, fără caracter, lipsit de voință; secătură

P

pagabil (it. *pagare*) = plătibil
paharnic = mare demnitar la curtea domnitorilor români; funcție a acestor demnitar; mai târziu, grad boieresc fără atribuții precise
pană = toc de scris, condei
pantahuză (ngr. *pantahu*) = carte de îndurare către miluitori din partea patriarhului; (în expr.) a umbla cu pantahuza = a se duce din casă în casă, a colporta știri defăimătoare
para (tc. *para*) = veche monedă divizionară, egală cu a suta parte dintr-un leu; ban de valoare neînsemnată; (la pl.) bani, avere în bani
paradosi (ngr. *paradido*) = a preda ceva (marfă, bani etc.) cuiva
parapon (ngr. *paraponon*) = supărare; ne-caz; ciudă
parascovenie = năzbitie, drăcie, poznă
parucie, porucie (rus. *poručik*) = grad militar, corespunzător locotenentului de astăzi; persoană care purta acest grad
pațiență (it. *paziienza*) = răbdare
pedan (fr. *pédant*) = pedant
pegat (it. *pagare*) = plătit, achitat
pilaj (fr. *pillage*) = jaf, jefuire
platcă (sb. *platka*; rus. *platka*) (în expr.) a pune (în) platcă — a face marț pe cineva
plajă (it. *piazza*; fr. *place*) = piață, tirg
podorojnă (rus. *podorožnaja*) = ordin scris pentru a i se pune cuiva la dispoziție cai de poștă
polac, poleac (ucr. *poljak*) = polonez
poli (fr. *poli*) = civilizat; politic, bine crescut
popol (it. *pòpolo*) = popor; mulțime; public; populație

poslujnic, poslušnic (v. sl. *poslušnikū*) = servitor, slujitor (p. restr.) slujitor boieresc sau mănăstiresc scutit de bir către stat; infirmier
pradele = prădăciuni, jafuri, prăzi
pravilnic (bg. *pravilen*) = care este în conformitate cu pravila, legal
precosion (fr. *précaution*) = precauție, prudentă; prevedere
prejudițiu, prejudițiu (lat. lit. *præjudicium*; fr. *préjudice*) = prejudiciu, pagubă, daună; știrbirea onoarei, a reputației, a prestigiului cuiva; prejudecată
prenumerant, prenumerat = abonat
prepune (lat. lit. *præponere*) = a bănui pe cineva, a presupune ceva; a prevesti
preserie = a reproduce exact după un model; a copia, a transcrie
prevaricațiune (lat. lit. *prævaricatio*; fr. *prévarication*) = abuz, abatere de la îndatoririle de serviciu; trădarea cauzei sau a intereselor cuiva
prieră (fr. *prière*) = rugăminte, invitație
pritoacă = vas de lemn în care se transportă strugurii la teasc, în timpul culesului
prizon (fr. *prison*) = închisoare, temniță; locuință tristă
projetat (fr. *projeté*) = proiectat, plănuit
prot = cel ce dirijează lucrările într-o tipografie
provedere = grijă
pungenti (it. *pungente*) = înțepătoare, picante; strașnice, cumplite; supărătoare, dureroase, jignitoare
punt (fr. *point*) = punct

R

ragaisea, raigisea (tc. *rica*) = ragea (rugăminte, rugăciune)
rahatlocum (tc. *rahatlokum*) = rahat
raj (fr. *rage*) = furie, minie; turbare, durere groaznică, patimă
ramplasa (fr. *remplacer*) = a înlocui, a ține locul cuiva; a schimba, a lua altceva
rancoare (it. *rancóre*) = ranchiună; ură
rație (lat. lit. *ratio*) = rațiune; (p. ext.) judecată, minte; temei, motiv, justificare
răpejune, repejune = iuțeală, repeziciune
reacție (rus. *reakcija*) = reacțiune
reconecentă (it. *riconescènte*) = recunoscătoare
remor (fr. *remord*) = remușcare
rescele (lat. lit. *rescissio*; fr. *rescision*) = resciziune, anularea unui act din cauza unui viciu radical

resignație (lat. lit. *resignatio*; fr. *résignation*) = desemnare, renunțare
retarda (fr. *retarder*) = a întârzia, a amîna, a încetini
reveneață = umezeală, jilvăveală din pămînt sau din atmosferă; răcoare; emanație, miros, parfum
rezolut (fr. *résolu*) = hotărît
rezona (fr. *raisonner*) = a raționa, a judeca
rezonament (fr. *raisonnement*) = raționament, judecată; argumentare; observație, obiecție
ricepe, riceve (lat. *recipere*; fr. *recevoir*) = a primi; a admite, a agreea
ricita = a reproduce, a prelua
rîmni = a rîvni, a simți un imbold lăuntric puternic, pornire aprinsă spre ceva, însuflețire, zel; a jindui să ajungi la ceva; a aspira, a năzui; a invidia; a dori să-ți însușești un lucru străin; a se înflăcăra pentru cineva sau ceva
ruge = rugăciuni, rugăminți
rumpe (lat. *rumpere*) = a rupe; a distruge, a zdrobi

S

sad (rus. *sad*) = plantă tină răscăcută din sămînță semnată și care urmează a fi răsădită; vie de curînd sădită, livadă cu pomi sădiți, tot ce este sădit
sale (fr. *sale*) = nedelicate, necinstite, murdare, cu dedesubturi
samă = socoteală; cont, situație contabilă
sanglot (fr. *sanglot*) = hohot de plîns, suspin
sarai, serai (tc. *saray*) = palat al sultanului sau al marilor demnitari turci; (p. restr.) apartament destinat cadînelor într-un palat turcesc
scopel (rus. *skopeč*) = scopit, castrat, jugănit
scortat = escortat
sculare = răscoală, revoltă
seanță (fr. *séance*) = ședință, adunare
seculi (lat. lit. *saeculum*) = secole
secusă (fr. *secousse*) = zguduire, zdruncinătură, cutremur de pămînt
selamlic, selamlic (tc. *selâmlic*) = parte rezervată bărbaților și musafirilor în casele turcești; încăperi destinate domnului și slugilor sale, precum și pentru recepții în palatele domnilor români
seraschier, seraschir (tc. *serasker*) = comandant al armatei și ministru de război în vechiul Imperiu Otoman
serdar (tc. *serdar*) = în secolele al XVIII și al XIX-lea, boier de rang mijlociu

seton (fr. *séton*) = drenă de pinză pentru puroi
sfanț, sfanțih (germ. *Zwanzig*) = veche monedă austriacă de argint, avînd valoarea aproximativă de doi lei; (p. ext.) ban, para
signat (fr. *signé*) = semnat, atestat
sinapism (fr. *sinapisme*) = cataplasmi făcută din făină de muștar și apă, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului, cu scopul de a provoca un aflux al sîngelui
sinificație (fr. *signification*) = semnificație, înțeles, sens
sepet, sipet (tc. *sepet*) = cufăr de lemn, înflorat sau vopsit, cu capac boltit și ferecat cu cercuri de fier, în care se păstrează haine sau obiecte de valoare
singiuri = vîrsări de sînge
slovă (rus. *slovo*) = literă (chirilică); scriere, alfabet; scrisul cuiva; știință de carte, învățătură
soarea (fr. *soirée*) = serată
sofragiu, sufragiu (lat. lit. *suffragium*) = declarație care exprimă voința sau părerea cuiva într-o alegere sau într-o adunare constituită; vot; aprobare
soldiu (it. *soldo*) = veche monedă italiană, care a circulat în trecut și în țările române; (p. ext.) ban de mică valoare
sonuri (lat. lit. *sonus*; fr. *son*) = sunete, tonuri
sorocovăț (ucr. *sorokoveč*) = veche monedă de argint, a cărei valoare a variat în decursul timpului
sorgentea, sorgintea (it. *sorgente*) = izvor, sursă de informație, origine
soț = tovară ă; membru (al unei asociații, uniuni)
spalet, spolet = epolet
spențer (germ. *Spenser*) = haină scurtă (ca o vestă); surtuc fără pulpane, purtat de țărani
spîierie (ngr. *spetziaria*) = farmacie
sposul = logodnic
stagione (it. *stagione*) = anotimp, sezon; perioadă de timp; timp potrivit, prilej
stanțe (it. *stanza*) = locuințe, locuri de ședere, tabere; camere, odăi; locuri de întîlnire, cluburi
stato co = statu quo
stîmpărat = astîmpărat, domolit, liniștit, potolit; moderat
stresană (rus. *streha*) = streășină (la acoperiș, la gard)
subveni (lat. *subvenire*; fr. *subvenir*) = a contribui (cu o sumă de bani) la acoperirea unei lipse, a unei nevoi
sufragiú (tc. *sofraci*) = om de serviciu care servea la masă

subjet (fr. *sujet*) = subiect; supus al unui stat, al unei autorități
suplica (lat. lit. *supplicare* ; fr. *supplier*) = a se ruga de cineva cu stăruință și umilință
sveturile (it. *sventura*) = nenorocuri, nenorociri
svoală (it. *svolare*) = a zbura de undeva, a pleca în zbor

Ș

șagren (fr. *chagrin*) = tristețe, amărăciune, necaz, supărare, durere
șarje d-afër (fr. *chargé d'affaires*) = însărcinat cu afaceri
șart (tc. *șart*) = învoială, tratat, articol al unui tratat, rinduială, rost, noimă, socoteală
șatalenă, șatelenă (fr. *chatelaine*) = lanț folosit pentru atârnarea bijuteriilor sau a ceasornicelor purtate la gît de femeile din acea vreme
șoacăș (sb. *šokac*) = calificativ injurios dat străinilor, în special nemților

T

tabla-bașa (tc. *tabla-bași*) = cai irumos împodobit, pe care sultanul îl dădea în dar la numirea unui domnitor; comod, confortabil
tablă (fr. *table*) = tabel, listă
talâm (tc. *talim*) = talim, închinăciune după moda orientală; exercițiu militar (?); aplecătură, deprindere, gest
talân (tc. *talan*) = dalac; termen depreciativ pentru un cal bătrîn și slab; gloabă
tartufărie (fr. *tartuferie*) = fățărnicie, ipocrizie
tasă, tașă (fr. *tasse*) = ceașcă
tărăgăia = tărăgăna
tărbăceală = batjocorire, ocară, luare la bătaie
teasc (v. sl. *tĕskŭ*) = mașină de tipărit, presă; (p. ext.) tipar, tipărire
tel (tc. *tel*) = fir de fier, de oțel, folosit la întărirea unui obiect
teleguță (rus. *telega*) = căruță mică, de obicei cu două roți, care servește la transportul persoanelor sau al unor poveri ușoare; cotigă
tempeșă (fr. *tempête*) = furtună, vijelie; discuție, ceartă; tulburare, zburcucium; frământare, instabilitate, luptă

terziman (tc. *terğuman*) = tilmaci, dragoman
teslimatîsi, teslimtîsi = a preda; a furniza un obiect, a procura
teșcherea (tc. *tezkere*) = pungă de bani, bani; chitanță, adevărîță, certificat; permis de călătorie, pașaport
tivlichiu (tc. *tevek-keli*) = vesel, hazliu, vioi
tăgofobie (it. *tōgo + fobia*) = teamă de mărire, repulsie față de mărire
tohu-bohu (fr. *tohu-bohu*) = talmeș-balmeș, harababură
top (tc. *top*) = pachet de hîrtie cuprinzînd 480 de coli; balot de bumbac (cu număr fix de legături), val de postav
tor, tort (fr. *tort*) = nedreptate; pagubă, rău, neajuns, pierdere, prejudiciu
tragit = tragedie, tragism
tranchil (fr. *tranquille*) = liniștit, lipsit de griji
trasaliată (it. *trasalire*) = emoționată
tren (fr. *traine*) = trenă
trepăda (lat. *trepidare*) = a alerga fără astimpăr de colo pînă colo; a se agita; a avea diaree
troahnă = guturai, răceală
tușant (fr. *touchant*) = mișcător, emoționant
tușele (fr. *touche*) = clape ale unui instrument muzical

Ț

țifră (fr. *chiffre*) = monogramă, inițiale (gravate, brodate, desenate)

U

ulema (tc. *ulema*) = membru al clerului musulman; legist musulman; teolog (tilcuitar al Coranului)
urmă (lat. *orma*) = urmare, consecință, rezultat

V

vânjat (fr. *vengé*) = răzbutat
vasel (it. *vascello*) = vas de război, bastiment
vasilisc (ngr. *vasiliscos*) = șarpe fabulos, a cărui privire cauza moartea
vasmîț (rus. *vĕzjat'*) = luat, apucat, cucerit, capturat

văpsea = culoare; unitate administrativ-teritorială
vele (it. *vela*) = voaluri
vestiți (it. *vestito*) = îmbrăcați
vistă (it. *vista*) = vedere
vodie = domnie
vulnerat (lat. lit. *vulnerare*) = rănit

Z

zahana, zalhana (tc. *salhane*) = abator
zapis (rus. *zapis'*) = document, dovadă scrisă, act

zapt (tc. *zapt, zabit*) = confiscare, sechestr; jaf (în expr.) a face (un lucru) zapt = a-și însuși (un lucru) cu forța, a forța; a fura

zaveră (bg., sb. *zavera*) = revoltă, răzcoală, răzmeriță, răzvrătire

zavistie (rus., *zavist'*) = invidie, pizmă, gelozie; ură, dușmănie; intrigă, piră; discordie, gilcea vă

zălogi = a amaneta un obiect; a reține, a opri ceva sau pe cineva, ca gaj, ostatec

INDICE*

* Numele de persoane au fost culese cu litere **aldine**; numele de localități, ziare și periodice cu litere *cursive*; grupurile etnice cu litere drepte spațiate. Indice întocmit de George Potra.

A

- Aali** (Ali-)pașa, 150, 164, 242, 331, 344, 351, 405, 408, 412, 414, 421, 424, 425, 428, 430, 431, 432, 435, 437, 441, 444, 448, 453, 456, 459, 471, 476, 486, 487, 497, 501
- Aaron**, Florian, profesor, 28, 80
- Aberdeen**, George Gordon, 337
- Achmet** (Ahmet)-efendi, 434
- Achmet** (Acmet)-pașa, 99, 116, 247, 443
- Adrianopol** (Andrianopol), 316, 496, 501
- Agram** (Zagreb), 215
- Ahile** (Achile); personaj legendar în Grecia antică, 73
- Aia**-pașa, 329
- Akerman**, Convenția de la, 626, 631
- Alecsandri**, Vasile, 104
- Alexandrescu Constantin** (Costache); fraatele Mariei I. Heliade Rădulescu, 96, 106, 130, 137, 140, 144, 145, 147, 151, 173, 316, 334, 348, 350, 351, 352, 354, 356, 359, 401, 403, 405, 407, 408, 411, 414, 419, 421, 423, 427, 431, 432, 441, 443, 449, 456, 459, 463, 475, 483, 489, 491, 503, 545, 546, 547
- Alexandrescu**, Grigore, poet, 536
- Alexandrescu**, Nicolae, 427
- Alexandria**, oraș în Egipt, 491
- Alexandriano** (Alexandrini, Alexandrino), Maria; numele conspirativ al Mariei I. Heliade Rădulescu, 395, 431, 472
- Alexandru Ioan** (Cuza Vodă), 605, 606
- Alexianu**, Petrache, 593
- Alfieri**, Vittorio; poet italian, 27, 30
- Algiu**, clucer, 341, 342
- Ali Celebi**, profesor, 315
- Alșinski**, consul rus, 516
- America**, 225, 264
- Ananescu Dimitrie**; profesor, membru fondator al Ateneului Român, 347, 375
- Andronic**, Alexandru, 600
- Andronic**, Ștefan (Ștefanache) 130, 161, 548
- Anglia** (vezi Englitera, Marea Britanie), 448, 502, 509, 575
- Apollo**, 28
- Apolonie N.**, 211
- Arceescu**, 65
- Arghiropolo(u)**, Manoil, 116, 117, 268
- Aricescu**, Constantin D., 60, 62, 94, 143, 144, 350, 354,
- Aristia**, Const., 27, 28, 34, 46, 78, 81, 106, 213, 371, 374, 375, 417, 425, 442, 560
- Aristide**, om politic în Grecia antică, 73, 354
- Arnăuțchioi**, 397
- Asia**, 429, 435, 443, 459, 499
- Asia Mică**, 395
- Atena**, 91, 94, 98, 99, 100, 105, 117, 127, 165, 166, 216, 238, 273, 274, 406, 420, 423, 475, 482, 488, 489
- Athanasiu**, M., negustor și bancher, 594
- Aupiek** (Aupic, Opic), Jacques; general, 224, 242, 255, 412, 450
- Aurelian**, împărat roman, 180

Austria, 48, 68, 70, 117, 164, 202, 315, 318, 321, 334, 339, 448, 502, 515, 518, 526, 528, 529
austrieci, 340, 343, 357, 478

B

- Baba-Isclisi* (Escisi), 316, 499
Bacău, 189
Baden, 366, 367, 368, 369, 372
Bagdat, 451
Bairut, 443
Baligot de Beyne, Arthur; diplomat francez, secretarul particular al lui Cuza Vodă, 335
Bally (vezi Davicion)
Balta-Liman, 154, 351, 454, 455, 457, 459, 462, 468, 516
Banat, 67, 262
Baraba, tîlhar, 337
Barguigne, 318
Barîțiu, George, 34, 36, 38, 43, 48, 51, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 66, 178, 211, 212, 213, 215, 406
Barnuțiu, Simion, 80
Bassarabescu, Teodor, 186, 187, 189, 589
Bataillard, Paul, istoric și arhivist francez, 151
Bathiany, soția lui Casimir, 447
Bavaria, 226, 395
Băileanu, G.; învățător la Turnu Severin, 574
Bălăceanca, Marița, 599
Bălăceanu, Costică, 502; C., ban, 622, 628
Bălăceanu, d-na, 202
Bălăceanu, Ion (Iancu) C., 198, 204, 341, 345, 420
Bălcescu, Nicolae, 75, 76, 78, 82, 84, 92, 98, 105, 116, 150, 296, 398, 403, 406, 420, 434, 458
Bălcești, frații; 67
Băleanu, 95, 199
Băluță, negustor în Craiova, 4, 5
Bărcănescu, Scarlat, 569
Bebek, (Bebec); localitate pe malul Bosforului, 497, 506, 513, 515
Becereasca, Elena, 333, 334, 335, 338, 537, 582
Belgia, 222, 225, 261, 265, 266, 283, 462, 530, 536
Belgrad, 198, 221, 392, 402, 528
Belinzona, localitate în Elveția, 158, 160
Bello Gallico, 605, 606
Bem, Iosif; general polon, 321, 400, 418, 419, 424, 456, 457
Benescu, 533, 548
Bengescu, 357
Béranger, Jean Pierre de; poet liric francez, 220
Berindei, Dim., 546
Berj, american, 515
Berlicoco (vezi C.A. Rosetti)
Bert, 502
Bethlen, Gheorghe, 457
Bibescu, Alexandru, 619, 620
Bibescu, Basarab de Brîncoveanu, 598
Bibescu, Gheorghe; domnitor, 65, 82, 131, 178, 179, 180, 190, 265, 290, 357, 515, 610, 613
Bibescu, Nicolae, 598, 599
Bilciurescu (Bilciurescu), N., 171, 366, 594, 595
Biondi, Amalia, 601, 602
Birbec, 71
Bişiktaşi, 351
Bizani, 140
Blanc, Louis; ziarist, om politic francez, 110
Boerescu, Vasile, 136, 146, 170, 174
Boerești, frații, 375
Boileau-Despréux, Nicolas, 35
Bolintineanu, Dimitrie, 67, 101, 341, 420
Bolliac, Cezar, 26, 29, 67, 100, 116, 117, 127, 131, 132, 147, 150, 152, 213, 215, 292, 293, 388, 406, 409, 411, 412, 413, 419, 420, 425, 434, 442, 481, 482, 486
Bolman, gravor, în tipografia lui Heliade 289, 586
Bosfor, 341, 352, 394, 414, 469, 499, 501
Bosnia, 448, 451
Bossel, Friederich; mare negustor în București, 440
Bossu, G.M., 589
Brad, 198

- Brăila*, 329
Brașov (vezi Cronstadt, Kronstadt), 8, 55, 58, 59, 63, 65, 77, 113, 198, 220, 287, 291, 299, 362, 383, 388, 392, 400, 413, 424, 425, 430, 431, 434, 438, 450, 457, 480, 488, 583
Brăiloiu, C.N., 176
Brătianu, Dimitrie, 89, 90, 98, 116
Brătianu, I.C., 71, 80, 113, 359, 621, 623, 625, 628
Brătieni, frații, 82, 257, 413, 630
Brezoianu, profesor în jud. Muscel, 62
Brîncoveanu, ban, 628
Brîncoveanu, Constantin, 180
Bruck (Brus) Carol Ludwig; om de stat austriac, 529
Brusa, 67, 73, 80, 83, 89, 96, 98, 101, 242, 246, 248, 250, 255, 257, 258, 260, 267, *passim*
Brutus, 567, 568, 575, 626, 631
Bruzelles, 115, 117
Bucovina, 170, 263
București, 4, 32, 56, 68, 74, 84, 95, 99, 127, 142, 143, 144, 145, 166, 177, 189, 190, 199, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 399, 434, 443, 445, 538, 541; *passim*
Buda, 45, 46
Buiu-Deré (Bojukderé); oraș pe partea europeană a Bosforului; 356, 357, 358, 548
Buletinul Oficial, 131, 132
Bulgaria, 66, 100, 108, 127, 347
Busuioceanu, Grigore, 342, 364, 420
Buzău, 183, 197, 360, 448; episcopie, tipografie 290, 586
Byron, George Noel Gordon; mare poet englez, 18, 27, 31
- C**
- Cain**, 250
Calafat, 320, 389, 524
California, 474
Camões, Luiz Vaz de; poet portughez, 618, 619
Canning, sir Stratford; diplomat, om de stat englez, 319, 337, 403, 412, 438, 440, 444, 449, 501
Cantacuzino, Const., caimacam, 68, 629
Caracal, 65, 249
Caracaș, 420
Caracașoica, 244
Carcalechi, vezi Karkaleki
Carol Albert, regele Sardiniei, 246
Carol V, 177
Carpați, munții, 49, 539, 571
Carpentier, Eugène, 91, 94, 97, 98, 102, 118, 123, 126, 260, 268, 460, 587
Carpi, 518
Castille, Hippolyte; scriitor francez, 146
Catargiu, 417
Caton, 73
Cavalieri, dr., 320, 424
Cavour, Camillo Benso di; bărbat de stat italian, 618, 619
cazaci, 428
Căciulă Mare, vezi Ghica, Alex. Grigore
Călărași, 320, 329
Cășoreanu, maior, 496
Ceaica, Ciaica, vezi Czaikowski
Cernătescu, Petre, 88, 89
Cernica, m-re, 455
Chateaubriand; François René, scriitor francez, 64
Chateaugiron, Le Prestre, marchiz de; consulul Franței la București, 30
Cherer, dr., 371
Chios (Chio, Cio, Hio, Șio), 93, 94, 105, 267, 288, 292, 294, 298, 308, 311, 314, 320, 324, 327, 429, 431, 435; *passim*
Chiostengia (Küstenge, Küstendje, tr.) = Constanța, 534
Chirculescu, Ghiță, 582
Chiriloff (Kiriloff), Alexandru; mare negustor și bancher în București, 366, 369, 370, 372, 600
Christofi (Cristofi, Hristofi), Alexandru, 69, 72, 78, 93, 99, 100, 127, 141, 142, 281, 284, 286, 300, 406, 414, 419, 422, 424, 426, 427, 434, 435, 486, 491, 496
Ciocirdia, D., 582
Ciorogirla, 455
Cipariu (Țipar), Timotei, 41
Ciutaia (Kutaja), 264, 273
Ciineni, 5

- Cimpina*, 345, 361, 362, 363, 364, 365, 376, 383, 539, 543, 544, 545
- Cimpineanu**, 93, 268, 332, 349, 355, 533, 544, 547
- Cimpineanu**, C., logofăt, 622, 624, 628
- Cimpul lui Traian* (Tabăra de la Troian), jud. Vilcea, 109
- Cimpulung*, 354, 387, 389
- Climescu**, 189
- Clișian** (Klișian), Luca; agent fluvial la Rusciuc, 399, 400, 406, 439
- Cluj*, 198
- Cnitos*, 502
- Codlea* (Cotlea), 418
- Colentina*, mahala în București, 224
- Colquhoun**, Robert Gilmour; consulul Angliei la București, 210, 337, 390, 542
- Colson**, Felix, publicist francez, 151
- Constantinopol*, 67, 73, 74, 76, 91, 207, 215, 278, 279, 280, 281, 283, 286, 288, 291, 293, 294, 295, 296, 298, 301, 303; *passim*
- Coșescu**, I., 580
- Corlătescu**, prefect al jud. Prahova, 169
- Coronini**, — Cronberg; general austriac, 528, 531
- Corsica*, 216, 309
- Cosma**, Vasile, 586
- Costiescu**, 420
- Cotroceni*, 68, 263, 354
- Cotzbu**, vezi Kotzebu
- Couturier** (G. Couturier-Salzani fils et Comp.); bancheri francezi stabiliți în Turcia, la Smirna, 107, 123, 480, 494
- Cozadini**, Dimitrie; om politic român, 175, 176
- Craiova*, 3, 4, 111, 114, 183, 221, 502, 545
- Creta*, 459
- Crețeanu**, George, magistrat, poet, 69
- Crețescu**, Alexandru, 174
- Crețulescu**, dr. Nicolae, 69, 70, 76, 82, 317, 350
- Crețulescu**, Scarlat, 602
- Crimeea*, 351, 531
- Croația*, 215, 323
- Cronstadt* (Kronstadt) 56, 60, 208, 214, 215, 217, 418, 419, 430, 542
- Cumbaru**, 345
- Curierul de ambe sexe*, 30
- Curierul românesc*; primul ziar românesc (mart. 1829), 26
- Curiosul*, gazetă, 29
- Czaikowski** (Czaika, Ceaica), 317, 340, 403, 419, 432
- Czeze** (Țețe, Zeze), Ianoș, 499

D

- Dacia*, 569
- Damala**, 504
- Danichi-bei**, 346
- Daniș-bei**, 530
- Danielopol**, Alexandru, 571
- Danielopol**, Nicolae (Nicolache), 291, 364, 586, 598
- Dante**, Aligheri, 30, 31, 64
- Daschkoff** (Dașcov), consul rus, 613
- Davicion**, Bally (David Abraham Bali), 170, 171, 335, 339, 581
- Davila**, dr. Carol, 605
- David** pasalmistul, 546
- Deborah**; eroină, a eliberat Israelul de sub stăpînirea regelui canaanit Jabin, 571
- Deivos**, Ion, maior, 139, 317, 326, 327
- Dembinski**, Henric; general polon, 435
- Demostene**, 31
- Derviș-pașa**, 337, 341, 344, 528, 530, 534
- Deșu**, Andrei Tudor; negustor și moșier bulgar, 127
- Devdaiod** (Derdevit), Berto, 337
- Didrih**, familia, 4
- Diebici** (Diebitsch Sabalkansky); feldmareșal rus, 431
- Dionisie**, preot la Buzău, 360
- Dobrogea*, 534
- Doubledent**, M., 587
- Dragomir**, dr. I., 176
- Dresda*, 202, 203
- Duca**, Constantin, (Costache), 93, 99, 387, 473
- Dudeasca**, boieroaica, 502

Dufour, francez; profesor la Craiova, emigrat, 76, 77, 95, 252, 255, 266, 407, 419, 420, 424, 425, 432, 436, 437, 443, 444, 450, 467, 470, 496, 497

Duhamel, Alexandr Osipovici; general, diplomat rus, 68, 72, 113, 463

Duillie (Duiliu), Marcu N., 77, 110, 213, 215, 287, 387, 388, 420

Dumba, 369, 373, 374, 378

Dumovici (Dumovits Georg); bancher în Viena, 203, 289, 291, 586; frații, 5, 6
Dunăre, 100, 127, 169, 208, 214, 304, 311, 320, 321, 322, 325, 330, 334, 335, 338, 388, 394, 402, 426, 462, 499, 512, 516, 524

Dunca-Schiau, Constanța, profesoară, scriitoare, 169, 570, 571

Dupéré (Duperet), E., 363

Dupré, 104

Durmuzi, negustor cu firmă în Pesta și Viena, 6

Dufulescu, Dimitrie, 90

E

Economu Gh., 8

Elba, fluviu, 203

Eliad, Românul, 375

Elveția, 160, 536

Emeric, S., 474

Emin-efendi, 66, 443, 477

Engelhardt, Andrei Andreevici (alias Heinrich Georg Albert), 400, 418, 425
englezii, 104, 340, 343, 357

Englîtera, 70, 71, 91, 146, 163, 225, 260, 315, 318, 319, 324, 417, 502; vezi Marea Britanie

Ernö, Ernest (Herneste), general, 240, 241, 252, 442

Esarcu (Exarcu), Constantin; medic și diplomat român, 176, 374, 375,

Esop, 354, 626, 631

Esquiros (Henri — François — Alphonse); scriitor francez, 123, 125, 281

Etex, Antoine; sculptor, pictor și arhitect francez, 94, 98, 102, 118, 587

Eupatoria, 345

Europa, 104, 109, 116, 125, 129, 138, 149, 153, 162, 163, 181, 217, 268, 277, 331, 508, 548, 575

Eustațiu, Gh., 176

Euxin (Marea Neagră), 571

Exarcu, vezi Esarcu

F

Fanar, 351, 423, 574

Fauvety, Charles, 81, 98

Făgăraș, 211

Fălcoianu, Scarlat, 176, 536

Ferichide, avocat, 586

Ferrari, Ettore; sculptor italian, a lucrat statuia lui Heliade din București și a lui Ovidiu din Constanța, 620, 621

Filipescu, Constantin (Costăchiță), N., 111, 113, 213, 215, 621, 627

Filipescu, Eliza, 619, 620

Filipescu, G., 186

Filipescu, Ion I. (Curcanache), 69, 624, 629

Filipescu, Scarlat (Șarlo, Șarlot, Șarlotti), 75, 90, 213, 406, 454

Filișanu, 598

Firenze (Florența), 601

Florea Ienache, lucrător, în tipografia lui Heliade, 131, 132, 133

Florescu, D, 88, 89

Florian, Jean Pierre de; fabulist francez, 26, 31

Focșani, 114, 183, 197

Fourier, Charles; filozof și sociolog francez, 146

francezii, 76, 104, 113, 164, 317, 340, 343, 354, 357

Frankfurt (Francfort, Frankfort) pe Main, 68, 214, 215, 349, 387

Fransky, Joseph (numele conspirativ al lui I. Heliade Rădulescu), 112, 123, 124, 214, 216, 219, 221, 315, 399, 423, 439

Franța, 30, 38, 70, 74, 76, 91, 146, 161, 163, 221, 224, 257, 260, 264, 279, 315, 331, 406, 417, 502, 509, 529, 575, 626; *passim*

Friedemann, dr. Sigmunde de, 379

Fuad-efendi, 68, 95, 104, 256, 262, 263, 392, 417, 429, 434, 450, 454, 455, 459, 462, 466, 467, 624, 629
Fulea, Moise; directorul școliiilor românești din Transilvania, 5

G

Galata-Serai, 140, 316, 332, 335, 412, 532, 548
Galaji, 320, 322
Galipoli, 350
Galiția, 340
Garret, Almida, poet portughez, 618, 619
Gazeta Teatrului Național, 29
Gebauer, Iosif, 449
Genile (Genilie), Sultana, 590
Gérando, Attila baron de; scriitor francez, 150
Germania, 109, 162, 163, 202, 225, 276, 366, 536
Ghedeon, Joseph von; general austriac, 213
Gheorghiane, Costache, 488
Gheorghiane, Nicolae (numele conspirativ al lui I. Heliade Rădulescu), 69, 210, 211, 212, 213, 214, 409, 423
Gherase, N., 187
Ghica, Alexandrina, 69
Ghica, Alexandru, Dim.; domnitor, 9, 10, 117, 127, 157, 160, 205, 357, 609, 613, 624, 628, 629
Ghica, Alex. Grigore, 145
Ghica, Catinca, 316
Ghica, Grigore, 609, 613, 624, 629
Ghica, Ion; vezi și Roden, 30, 67, 81, 83, 84, 93, 105, 117, 127, 146, 147, 246, 317, 337, 339, 340, 401, 403, 406, 407, 408, 414, 417, 419, 431, 434, 437, 497, 506, 507, 509, 513, 515, 517, 520, 525, 622, 623, 625, 628, 629
Ghica, Mihail (Mihalache), 51
Ghimpele, revistă, 181
Girardin, Saint-Marc; literat și om politic francez, 31, 156
Giulești, 68

Giurescu Gheorghe (George); a luat parte la revoluția de la 1848 din Țara Românească, emigrat, 78, 90, 96, 123, 124, 125, 212, 295, 298, 304, 316, 321, 496, 504, 506, 507, 513, 514, 518, 520, 521
Giurgiu, 68, 114, 199, 202, 207, 209, 243, 325, 328, 329, 361, 368, 394, 505, 528, 547, 588
Golescu, Alexandru (Arăpila, Negru), 86, 88, 89, 491, 630
Golescu, C., 622, 628
Golescu, Nicolae (Roșculiță, Roșul), 67, 69, 70, 92, 94, 116, 268, 429, 434
Golescu, Radu, 88, 89, 491
Golescu, Ștefan, 63, 64, 72, 92, 94, 99, 116, 216, 268, 414, 417, 419, 434, 480, 486
Golescu, Zinca, 76, 95, 424
Golești, frații, 78, 82, 84, 85, 94, 96, 98, 116, 128, 146, 147, 150, 206, 239, 257, 268, 275, 306, 397, 434, 441, 447, 498, 629
Golești, localitate, 63, 445
Golești, 318
Gomora, 152
Gorovei, Elena, 598, 599
Gött, Johann (Ioan), 55, 56, 60
Grant, Effingham, 445
Grădișteanu, Grigore, 67, 69, 78, 81, 82, 83, 91, 92, 94, 98, 108, 116, 121, 128, 136, 146, 151, 164, 260, 275, 279, 287, 298, 317, 343, 352, 397, 401, 417, 480, 486, 507, 510, 511, 514, 521, 526, 536, 540, 542, 621, 625, 627
Grecca; vezi Thunemberg
Grecia, 117, 224, 268, 432, 488
Grigore, mitropolit, 628
Grozovici, Manolache, 588
Guizot, François; scriitor și om politic francez, 64
Guma, Nicolae, 198

H

Hagi Const Pop, 6, 7, 8, 9
Hagi Emin-bei, 484
Hagi Gherman; general, șeful gărzii naționale din Viena, 423

Hagi Moscu, 8
Hagi Nazaret, 207
Hagi Ralea (Rali), 328
Hagi Vasile, 328, 333, 526
Halep (Alep), 451, 461
Halfon, bancher în București, 465
Halil-pașa, 448, 476, 477, 480, 484
Hanım-efendi; 412, 415, 421, 423, 429, 430, 468, 469
Hanul lui Simeon, 329
Harem-chehaia, 414
Hasan-pașa, 544
Helios, 562
Hermanstadt; vezi Sibiu, 406, 410
Herodot, 64
Hilel, bancher în București, 202
Hochmaister, 4
Homer (Omer), 26, 30, 38, 264, 541, 579
Hrisoscoleu, vornic, 628
Hristea, librar în Iași, 42
Hristofi (vezi Christofi)
Hugo, Victor, 29, 31, 91, 279
Hurșit-efendi; dragomanul lui beizadea Grigore, M. Sturza (Beizadea Vișel), 327
Husein-bei, 477, 510, 514, 526

I

Iancu, Avram, 528
Iași, 32, 197, 200, 323, 345, 533
Ierusalim, 491
Ingliterra, 458 (vezi Englitera, Marea Britanie)
Insulele Ionice, 524
Ioanid(e), librar în București, 350, 351, 530
Ioasaf (Iosafat); vezi Znaogveanu
Ionescu, D.I., comisar, 603
Ionescu, Ion, de la Brad, 341, 419, 478
Ionescu, Neculai, prof. universitar, 69
Ioviță, Mărgărit, 375, 376
Ipătescu, Constantin, 424
Ipătescu, Grigore, 90, 431
Ipătescu, Nicolae (Sprincenatu), 304, 333, 398, 424, 444
Ipătescu, 96

Ipătești, frații, 78
Irlanda, 340
Isovescu, Barbu (Spitz), 320, 321, 331, 505, 521
Iscovici, croitor, 512
Islaz, 91, 205, 249
Ismail, 530
 israeliți, 346
Issachar, 167
Istru, 571
Isvoranu, 330, 342, 533
Italia, 57, 68, 109, 177, 239, 246, 268, 294, 309, 366, 460
Iuliu, Cesar, 605, 606
Ivanovici, 365

J

Jupanioti J.; funcționar de poliție în București, 599
Juvenal, 35

K

Kaliți, dr., 399
Kaloșdi, (Kalodzi), dr., 456, 458, 461
Karagheorghevici, Alexandru, 199
Karagiay (Caragiay); fruntaș al revoluției maghiare de la 1848, emigrat, 324, 498, 499, 521
Kazamia, calendarul lui, 443
Kiamil-bei, 158
Kiriloff, vezi Chiriloff
Klapka, György (Georg, Georges); general maghiar, participant activ în revoluția de la 1848—1849, 499
Klein, Maria (Ioana); nume conspirativ al soției lui I. Heliade Rădulescu, 214, 215
Kogălniceanu, Mihail, 46, 50, 58, 72, 173, 180, 181, 182, 221
Kossuth (Kosut), Lajos; om politic maghiar, organizatorul și conducătorul revoluției de la 1848 din Ungaria, 91, 411, 418, 426, 435, 442
Kotzebue, Wilhelm von, 31, 113

Krețulescu, Scarlat, 268, 276, 589; vezi
Crețulescu
Kunieschi, 465
Kurdistan, 398, 402, 417, 429

L

Lagau, 4
Lamartine, Alphonse de, 18, 179, 220,
467
Lamennais, Félicité Robert de; scriitor
și filozof francez, 81, 123, 125, 220
Lapaty, Mihail; pictor român, 536
Lateș, profesor, 170
Laurian, August Treboniu, 80, 178, 528,
607
Lazăr, Gheorghe, 574
Lăzărescu, Alexandru, 329, 330, 563, 565
Lăzureanu (Lăzăreanu), Gr., 90
Ledain, 120, 121
Ledoux, Louis, 475
Ledru-Rollin, Alexandre Auguste; om
politic francez, 110
Lenș, Ioan, 530
Leon, bancher, 444
Leopoldstadt, 379
Levy, Felix, 312
Lipsca, 4, 8, 63, 245, 360, 361, 362
Lisabona, 618
Liorno, 71, 72, 278
Lloyd, societate cu sediul în Triest, 146
Lochina-efendi, 414
Londra, 30, 70, 76, 81, 95, 103, 108, 118,
120, 121, 122, 141, 142, 148, 159, 162,
163, 250, 259, 260, 277, 281, 283, 300,
312, 337, 341, 441, 449, 458, 473, 490
Lugoj, 213, 214
Lüders, Alexandr Nicolaevici, general
rus, 440, 534, 554
Lupea, 627

M

Macedonia, 355
Macinca, Th., 183
Magazin istoric, 150
Magheru, Alexandrina, 66
Magheru, George, 513

Magheru, Gheorghe, 65, 67, 68, 70, 84,
91, 109, 110, 113, 114, 146, 147, 150,
206, 211, 247, 298, 299, 319, 320, 321,
322, 329, 413, 424, 505, 506, 507, 513,
514, 517, 519, 520, 523, 524, 525, 621,
622, 623, 627, 628, 630
Magheru, Ion (Niță), 69, 88, 89
maghiari, 321, 419, 528
Mahmut-pașa, 244
Maillard, 620.
Maioreescu, Ion, 35, 68, 211, 516
Maioreescu, frații, 80
Malic, (Melic), 346, 348, 350, 352, 353,
462, 496, 547
Malta, 93, 96, 101, 124, 167, 216, 217,
224, 258, 266, 268, 308, 309, 314, 406
423, 430, 435, 438, 441, 444, 451, 452,
453, 457, 461
Manas-efendi, Manass (Manassie), 158, 332,
335, 346, 546
Mandl (Mendel), Louis, dr., 80
Mano (Manno, Manu), 88, 89, 317, 358,
359
Mano (Manu), Alexandru (zis Grecu), 78
Mano, Gr. N., 176
Mano (Manu), Ion (Iancu), 203
Manolache, fratele lui Tihon, 353, 376
Manole, meșter, 594
Manolescu, Gr., 189
Manu, Ana (Anicuța), 454
Manu, 420
Manu, Ecaterina, 562
Marco (Marcu), căpitan, consul, 390, 488
(vezi Margo)
Marcovici, Alexandru Simion, 367
Marcovici, Simeon, 316
Marcovici, 35.
Marea Britanie, 153; vezi Englitera
Marea Neagră, 311, 432, 499
Marghiloman, Grigore, 417
Margo, căpitan, 394; vezi Marco
Marienbad (Mariánske Lázně) 316
Marinovici, 357
Marmontel, Jean François; scriitor fran-
ceez, 26
Marsilia, 71, 72, 76, 103, 117, 123, 124,
167, 215, 216, 217, 252, 260, 268, 269,

271, 272, 276, 277, 278, 280, 281, 283,
297, 307, 308, 314, 423, 474
Martirt, 291
Massar-paşa (Mussurus-bei), 260, 337
Massim, Ioan, C., 176
Matei Vodă (Basarab), 165, 166
Mavrocordat, voievod, 76
Mavros (Mavru), Nicolae, 93, 95, 100, 116,
117, 127, 268, 463, 533, 621, 623, 627
Maxenţian, 186
Mayer, doamna, 360
Mălinescu, Gh., 98, 101, 116
Mehmet-paşa, ambasador turc, 71, 324,
358
Mehmet Ali-paşa, 350, 351
Melic, Iacov, 261; vezi Malic (Melic)
Mencikov, Alexandr Sergheevici; ambasadorul Rusiei la Constantinopl, 508
Mercier, m-me, 338
Merei, dr., 238, 240, 241, 247, 407, 423,
432, 433
Mészáros (Mesaroş), Lázár, 435
Meşant, dr., 140
Mezzofanti Giuseppe Gaspare, cardinal
la Bologna, 57
Michailescu, Ştefan, C., 176
Mihai Viteazul, 569
Mihalache, zaraf, 289, 290
Minovici, Ioniţă, 4, 5, 6, 7, 8, 533
Mircea, voievod, 576
Mironovici, 32
Mitilene (Mitylini), 137, 315
Mitrofan, preot, 135
Moga, Vasile, episcop, 4
Moldova (Moldavia), 46, 53, 58, 104,
153, 154, 164, 166, 170, 190, 205, 322,
323, 515, 547
moldoveni, 104, 150, 417
Momolo, Ieronim, 440
Moscova (Mosca), 165
Moşoi (Moşoiu), Dumitru (Tache), 112,
250, 291, 621, 627
Movilă, Gabriel, voievod, 177
M-reă Icoanei (Bucureşti), 532
M-reă Sinaia, 604
München (Minhen), 387
Mureşanu [Andrei] 56
muscali, 68, 100, 320, 336, 338
Muscel, judeţ, 62

Musescu, I., 592
Mustafa-bei, inspector general al carantinelor, 322, 324, 328, 347
Muşeteasca, Păunica, 590

N

Nanteuil, Célestin; vestit gravor francez,
102, 118, 587, 588
Napoleon III, 331, 350, 325, 464
Napoleon Jeronim, 499
Napoleon cel Mare (Bonaparte), istoria
lui, 357
Navara, Tadeus, dr., 65
Neajlov, rîu, 528
Neapole, 224, 239, 268, 269, 274, 420
Negruzzi, Const., 16, 25, 34, 44, 45, 50,
51, 53, 54, 58
Negulici, I.D., 51, 76, 77, 83, 90, 96, 98,
111, 131, 132, 200, 203, 213, 215, 287,
299, 301, 302, 303, 307, 309, 343, 387,
398, 420, 488, 489, 491, 494, 621, 627
nemţi, 336
Nenişor, Petrache, 420
Nesselrode, Karl Vasilievici; om politic
şi diplomat rus, 529
Nica, Gheorghiu G. 60
Nichi, librar în Iaşi, 32, 34, 37, 41, 42, 43
Nicolae, protopop în Sibiu, 41
Nicolae, ţarul Rusiei (1825-1855), 138, 343,
609, 613
Niculescu, N., zaraf, şi bancher, 359, 360
Nifon, mitropolitul Țării Româneşti
(1850-1875), 165, 604
Nigra, Const., diplomat italian 177
Nisa, 167, 379
Nisipeanu, Ion, parucic, 67
Nişam (Nişan) (Eftikar) (Iftikar), înaltă
distingţie turcească, 76, 610, 614
Niţescu, George, 213, 215, 387, 583

O

Obedeanu, 546
Obedenaru Alexandru, poet, 576, 577
Obedenaru — Gheorghiad, Mihai, doctor,
375, 377

Odobescu, Ioan, 74, 621, 623, 627, 628
Olt, riu, 213, 377, 540
Olenia (vezi România Mică), 109, 111
Oltenița, 320
Omer-pașa (Mihai Lataci, albanez), 66, 72, 239, 317, 320, 321, 323, 324, 329, 332, 334, 335, 336, 343, 354, 437, 448, 513, 515, 530, 533, 538, 547, 625, 629, 630
Opreanu (Opran), N., 72
Orghidan, Rudolf, 207, 208, 212.
Orsorof, 502
Orșova, 67, 76, 211, 213, 215, 365, 366, 388, 426,
Otetelișanu, I., 598

P

Paisie, starețul m-rii Sinaia, 604
Palamaris, Gaspar, 482, 483
Palas, **Atena**, 385
Paleologu, Alexandru, 69, 82, 296,
Palmerston, Henry John Temple; om politic englez, ministru de externe, prim-ministru, 71, 101, 109, 403, 435, 444, 449, 458, 537
Panaiotescu, I., 582
Pană, frații, 8
Pană (Panu), N., 203, 206
Papa Sixt al V-lea, 165
Papadopolo (Papadopulo), 475, 488, 489
Papas, Dimitrie, 314
Papazolu, protopop, 56
Paris, 30, 46, 69, 73, 80, 81, 91, 96, 166, 167, 215, 216, 217, 218, 220, 222, 225, 240, 241, 243, 246, 247, 252, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 266, 267, 268, 271, 405, 453; *passim*
Parnas, 30
Pașa-efendi, 421
Pavlide, 590
Pădeanu, (Constantin M., ing. 88. 89
Păltineanu, M., 170, 533
Păcescu, Maria, 569
Penescu, 330, 533

Pera, 352, 356, 403, 412, 414, 420, 469, 473, 520
Perdikides, 80
Peretz (Peretș), Grigore, 142, 143
Peretz, Zinca, 547
Peretș, 341
Persia, 333
Peru, 540, 568
Pesta, 51, 202, 245, 365, 366, 368
Petersburg, 609, 611, 623
Petrache, stolnic, 342
Petrescu, I.D., 185
Petroikinos, I., 131
Petrovici, 523
Peuple (Le), ziarul lui P.I. Proudhon, 81
Piața Moșilor, 597
Piccolo, P., 50
Pierre, birtaș în Paris, 352, 354
Piersiceanu, I.G., 592, 593
Pietta, dr., 367, 371
Pillet-Will, casă de bancă în Paris, 472
Pisa, 201
Pistyan (Pestian, Pistian), 366, 367, 368, 369, 370, 374,
Pitești, 183, 538
Pleșoianu, Nicolae, 69, 72, 78, 81, 82, 91, 93, 104, 108, 109, 111, 113, 114, 115, 117, 129, 141, 142, 143, 255, 256, 257, 273, 274, 284, 286, 300, 341, 375, 409, 417, 426, 427, 473, 476, 480, 486, 491, 540, 547, 567, 568, 622, 627
Ploiești, 168, 299
Podul Mogoșoaiei, 206
Poenaru, Petrache, 45, 46, 176, 332, 340, 346, 530, 533; 541, 542
Pogor, Vasile, 26, 31, 32, 36, 41, 42, 43, 579
Polichroniade, 142, 143, 329, 332, 333, 335, 337, 338, 344, 346, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 522, 533, 534, 536, 539, 544, 545
Polonă, stradă, 598
poloni, polonezi, 317, 321, 447
Pontul Euxin, (vezi Marea Neagră), 576
Popazu, Ioan; protopop în Brașov, 80
Popovici, Andrei, 3
Popovici, Stan, 4, 6
Positif (Le), ziar, (Paris), 81

Poteca, Eufrosin, 568
Poujade, Pierre Eugène, 337, 345, 531
Poumay, Jacques, bancher, în București, 376, 602
Praga, 63, 203
Prahova, județ, 604
Prejbeanu, I., 140, 141, 158, 329, 330, 333, 352, 530, 533
Prejbeanu (Prijbeanu), Teodor, 260
Presburg (Bratislava), 368, 373
Proclamația de la Islaz, 204, 205
Prusia, 70, 502
Prut, riu, 516

Q

Quinet, Edgar; istoric, scriitor și filozof idealist, profesor la Collège de France, filo-român, 219

R

Rachel (Elisabeth Felix), tragediană franceză, 248
Racotă, Alexandru (Alec) N., 112, 130, 144, 298, 338, 545, 582, 599
Racotă, Constantin N., 112, 136, 137, 139, 144, 155, 164, 364
Racotă, G., 128
Racotă, Hariton, N., 112, 130, 140, 298, 599
Racotă, Iancu, N., 112
Racotă, Luxița, 455
Racotă, maior, 129
Racotă (Rădulescu), Nicolae, 130, 298, 599
Racotă, frații, 145, 599
Radu, zugrav român, în Viena, 203
Radu cel Bătrîn, voievod, 631
Radu Negru, voievod, 76, 569
Radu Vodă, mahala în București, 351
Refeld, general austriac, 418
Refie-bei, 496
Réforme (La), ziarul radicalilor francezi (Paris), 81

Régnauld, Elias; istoric și publicist francez, 148, 149, 150, 354, 357, 589, 621, 626, 631

Repey, 26

Reșid(t) — efendi, pașa, 315, 316, 331, 332, 334, 337, 341, 346, 351, 352, 405, 412, 413, 414, 415, 416, 433, 434, 436, 437, 451, 460, 471, 473, 486, 487, 492, 494, 495, 501, 518, 522, 528, 530, 531, 534, 537, 539, 544, 607, 611, 614

Revue de Paris, 151

Rhéal (Real), Sébastien, 91, 94, 96, 97, 98, 102, 107, 108, 110, 115, 118, 128, 260, 267, 268, 272, 273, 276, 554, 555, 557, 561, 587

R'chy, A et Gueyard; directorii agenției din Paris a societății „Des paquebots Barbelais“ ce avea sucursale în porturile: Rouen, Havre, Dieppe, Bordeaux și Marseille, 281

Riioșanu, 530, 533

Riureanu, 338, 533

Riureanu, G., 589

Riureanu, I., 176, 589

Riureni, frații, 359, 360, 364, 376, 531

Robini, 496, 497

Roden, Rodin (Ion Ghica), 319, 331, 345, 357, 434, 435, 438, 442, 444, 449, 451, 453, 463, 464, 466, 474, 479, 480, 503, 505, 507, 509, 515, 517, 518, 519, 523, 538, 542, 548

Rodolfo (La) (poezie), 179

Rodos, 429, 435, 529

Roma, 180, 575

Romanescu, 338

români, 68, 97, 98, 99, 104, 106, 109, 117, 118, 121, 152, 163, 267, 275, 277, 317, 321, 324, 330, 340, 343, 353, 388, 414, 418, 426, 464, 509, 575

Romanov, Iosif, librar în București, 33, 36, 56, 61

România, 76, 95, 96, 107, 108, 116, 127, 129, 154, 166, 172, 173, 276, 483, 547, 558, 565, 575, 576, 608, 611, 618, 619, 628

România Mică (Oltenia), 68, 539

Rosetti (Rusetachi), C.A., 66, 70, 244, 248, 355, 413, 442,
Rosetti, N., 533
Rosetti, Radu, 502.
Rosetti, Scarlat, 431
Rothschild, 307,
Rousseau, Jean-Jacques; filozof iluminist, pedagog, scriitor și compozitor francez, 31
Rucăreanu, 77, 110, 170, 213, 287, 350, 391, 488
Rucăreanu, Gheorghe (Ghiță), 387, 390
Rucăreanu, Nicolae (Nae), 56, 58, 144, 387, 390, 396,
Rucăreni, frații, 54
Rumelia, 336, 341, 346, 529
Rusia, 39, 40, 76, 103, 104, 109, 262, 315, 331, 339, 411, 417, 418, 448, 451, 515, 517, 529, 610, 613, 622, 623, 628
Russo (Rousso), Nicolae (Locusteanu N.B.), 77, 78, 90, 96, 123, 124, 125, 126, 133, 146, 148, 149, 182, 287, 288, 295, 298, 304, 321, 322, 339, 496, 520, 522, 621, 627, 632
Rusten-bei, 450, 452, 455
Rusciuc, 144, 220, 226, 238, 320, 326, 388, 394, 397, 399, 408, 414, 428; *passim*
Rușava (Trincova, Ada-Kaleh, Orșova-Nouă), 202, 212, 214
ruși, 322, 387, 418, 420, 451, 478, 502, 512, 522

S

Sai, Chiriac, 483
Sait, 547
Sakelarie (Sakelario), Demetrio, 252, 266, 267, 269, 273, 282, 395, 400, 406, 424, 438, 444, 448, 510
Samos, 320, 345, 451, 459, 509, 513, 518
Samurcășești (Ciorogirla), m-re, 144, 145, 455
Sand George, 64
Sardinia, 246
Sas-Sebeș, 198
Saxonia, 202
Schneider, bancher în Constantinopol, 426

Selin, consul englez, 345
Scurti (Scurtu), Gh., negustor în Bucu-rești, 338, 531, 537, 588,
Scutari, 539
Sefeltz (Sefels), Soltehof de, 99, 116
Seina, 146
Serbia, 221, 451
Serghiade, C., 78, 79
Serrurie, Grigore, 90, 96, 116, 126, 295, 298, 304, 335, 338, 496, 523, 530, 535, 537
Seulescu, Gheorghe, 50
Sevastopol, 329, 331
Severin, vezi Turnu Severin
Sf. Sofia, catedrală, 415
Siberia, 427, 432, 437
Sibiu, 5, 8, 41, 68, 198, 207, 208, 211, 212, 213, 214, 215, 387, 388, 390, 391, 418, 425, 426
Sicilia, 216,
Silistra, 325
Sina, bancher, 581
Sinaia, 207, 208
Sion, Gh., 533
Sira, 312, 314, 488, 494
Sirmia, 215
Sixt al V-lea, papa (1585--1590), 165
Slavonia, 215
Slătineanca, d-na, 366
Smirna (Smyrna, Izmir), 107, 123, 125, 130, 224, 238, 268, 275, 280, 281, 288, 291, 293, 294, 295, 298, 299, 301, 303, 305, 307, 395, 396, 397, 405, 406, 407, 408, 474, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 480, 481, 482, 484, 491, 494
Socrate, 109, 217, 354
Sodoma, 152
Soleiman (Soliman, Suleiman)-pașa. 66, 71, 72, 207, 208, 209, 224, 242, 263, 332, 405, 413, 538
Solomon, colonel, 611, 623, 625, 627
Spartacus, 354, 626, 631
Spielberg, 522
Splény Lajos, publicist maghiar, 84
Sporer, Iosef, dr., 579
Stamata, 511
Stambul (vezi Constantinopol), 117, 145, 164, 319, 321, 340, 341

Stametz (Ștameț), 199, 200, 202
Stavrache, 339
Stavride, 503
Steriad, 533
Steriade, I.; șef de secție în minist. de interne, 131
Steriadi, Costache, 342
Stiria (Styria), 226
Stoenești, moșie, 547
Stoica, dulgher, 463
Stuart Dudley, Coots, lord, 71
Sturza, C., 28
Sturza, Grigore, M. (Beizadca Vișel), 328, 526
Sturza, Mihail, domnitor, 30, 199, 515
Sturza, Olga, Gr., 136, 137, 495, 498, 499, 500, 502, 505, 518, 525
Suțu Constantin (Costache), 127, 337, 345, 531, 533
Suțu (Șuțo), Nicolae, 483

Ș

Șapcă, popa Radu, 139, 297, 417, 487, 496, 547, 622, 625, 627, 630
Șimon, I., 88, 89,
Șoimescu, Ioan, N., profesor, 620
Ștefan cel Mare, 626
Știrbei, Barbu, domnitor, 150, 156, 199, 289, 337, 421, 472, 479, 487, 502, 515, 516, 547, 602
Ștorobăneasa, comună în jud. Ialomița, 146
Șumla, 47, 85, 96, 153, 316, 320, 321, 325, 340, 411, 503, 539; *passim*

T

Tacitus, 31
Tasso, Torquato, 26, 29
tătari, 348
Tefik-bei, 330, 500
Teleki, László (Șandor), 457
Tell, Christian (Cristian), (și familia), 67, 68, 69, 70, 78, 81, 82, 84, 85, 86,

91, 92, 93, 96, 98, 99, 103, 105, 111, 113, 114, 115, 126, 127, 128, 129, 139, 146, 147, 150, 206, 210, 239, 244, 247, 248, 249, 255, 256, 257, 258, 260, 261, 267, 268, 270, 271, 275, 284, 285, 287, 293, 300, 307, 317, 318, 319, 414, 417, 421, 423, 424, 426, 429, 430, 434, 440, 443, 458, 474, 476, 478, 479, 482, 483, 484, 485, 486, 488, 492, 498, 499, 622, 623, 625, 627, 628, 630

Tell, Dumitrache, 72
Teмиșvar (vezi Timișoara), 213
Teologu, Nicolae, 78, 127, 417
Terapia, 412,
Teulescu, Petre, 69
Theodori, Iuliu, dr., 367
The Times, ziar, 71
Thunenberg, Grecca de (vezi Grecca), 92, 125, 246
Tihon, Marin (Mariani, Marinescu), 214, 289, 353, 376, 449, 590
Timiș, 209, 210
Timișoara, 198
Titof (Titov), Wladimir Pavlovici, 417
Țingîr-efendi, Țingîroglu, Anton, 208, 437
Țirgoviște, 113, 185, 206, 388
Țirgu de Afară (Calea Moșilor, București), 592, 594, 595
Țirgu Jiu, 189
Țirgu Moșilor, 595, 596
Tom, maior, 515
Toma, Constantin, 420
Toneia, băcan în București, 360
Toncovici, Teodorache, 465
Toscana, 201, 283
Transilvania, 54, 55, 65, 69, 70, 95, 100, 108, 116, 117, 127, 258, 260, 262, 268, 361, 373, 394, 396, 406, 418, 447
Travi, 130, 497, 498, 510, 511
Triest, 70, 146, 516
Trincova (Rușava), 202
Troia, 216
turci, 66, 68, 104, 128, 163, 209, 224, 261, 266, 290, 322, 326, 336, 340, 343, 346, 414, 428, 429, 436, 448, 450, 451, 460, 466, 478, 509

Turcia, 39, 40, 71, 86, 95, 97, 100, 111, 130, 156, 160, 161, 164, 244, 249, 268, 269, 283, 285, 315, 317, 318, 321, 322, 326, 331, 335, 336, 346, 359, 388, 399, 404, 416, 417, 419, 428, 432, 435, 436, 442, 448, 452, 453, 470, 471, 472, 478, 481, 509, 515, 516, 517, 520, 529

Turda, 198

Tunis, 531

Turin, 617, 618, 619

Turnavitu, 478, 537

Turnavitu, Scarlat, 350

Turnu Roșu, 198

Turnu Severin, 183, 368, 571

Türr, Istvan (Ștefan); general maghiar, a participat la revoluția de la 1848 din Ungaria, emigrat în Italia, 318, 319

Ț

Țara Românească, 263, 265, 418, 501, 505, 528

Țara Turcească, 398, 522

Țarigrad, 214, 266, 505

Țichindeal, Dimitrie, 39, 48

țigani, 144

U

Ungaria, 109, 117, 262

unguri, 77, 103, 259, 411, 447

Urcart, 95

Urech a, V.A., 177, 178

V

Vailiant, Jean Alexandre; profesor și scriitor francez, a trăit o parte din viața lui în București, 125, 625

Valachia (Valahia), 622, 624, 628, 629

Valahia Mică (vezi Oltenia, România Mică), 359

Valfonda, via (din Florența), 601

Vapereau, G., 618, 619

Varna, 320, 322, 323, 325, 327, 394, 399, 402, 416, 507, 520, 523, 534, 538, 613

Vas:ci, dr. Pave V.-Ungureanu, 41, 43, 55, 57, 209, 210, 213, 215,

Vas Iescu, 337,

Vasiliade, Nicolae, negustor, 67,

Vatican, 165

Văcărescu, Barbu, 622, 628

Văcărescu, Iancu (Ioan), 7, 622, 628

Văcărești, închisoare, 390

Văcărești, poezii, 35

Văleanu (Vălleanu), Gh.; administrator la Giurgiu, 88, 89, 528, 547

Vefik Ahmet-efendi, 95

Vegezzi — Ruscalla, Giovenale; profesor la Universitatea din Torino, scriitor și om politic italian, filo—român, cetățean de onoare al României, 176, 380, 617, 618, 619

Veniamin, mitropolit, 190

Vernescu, Gh., avocat, 146, 420

Vidin, 225, 226, 317, 390, 391, 392, 394, 397, 398, 400, 405, 464, 544

Viena, 8, 9, 48, 55, 63, 91, 117, 177, 199, 200, 201, 202, 203, 218, 219, 221, 245, 260, 311, 339, 361, 365, 423, 450, 502, 505, 513, 515, 516, 524, 529, 535, 586

Viișoreanu, Constantin, 551, 552

Villara, Alexandru; grec de origine, ministru de câteva ori între 1833—1848, 116, 199

Virgiliu, 26, 38

Vitale (Vitali, Vitalis), signor, 403, 424, 458

Virnav, Constantin, dr., 42

Vladimirescu (Tudor), 574, 576, 622, 628

Vlangali, comisar în București, 601

Vlasto, bancher în București, 373, 374

Vegoride, 260

Voinescu, Ioan, 66, 69, 70, 82, 101

Voinescu, Scarlat, 478

Voltaire, François — Marie Arouet, 297

Vroadado, 520

X

Xenofon, 31, 64

Z

Zalic, 240, 621, 627

Zalic, Gheorghe, locotenent, 129, 341, 443

Zalic, Tache, 602

Zamoisky, Wladislaw, 339, 340

Zane, Alexandru, 67, 88, 89

Zappa, Vanghelie, 605

Zemlin, 213, 214, 215

Znagoveanu (Snagoveanu), preot Ioan (Ioasaf, Iosafat), 67, 213, 215, 308, 420, 621, 625, 630

Zossima, Grigore, 77, 85, 90, 96, 121, 124, 125, 126, 134, 187, 215, 287, 295, 298, 304, 316, 327, 328, 332, 334, 337, 339, 344, 350, 351, 353, 354, 356, 358, 364, 387, 420, 486, 489, 494, 498, 500, 502, 511, 514, 519, 526, 532, 540, 545, 546, 548, 590

LISTA ILUSTRĂȚIILOR

GRUPAJ I

(intercalat între pp. 112--113)

- Casa părintească din Tirgoviște în care s-a născut I. Heliade Rădulescu*
Gramatica lui I. Heliade Rădulescu, Sibiu, 1828; cu autograful autorului
Curierul Românesc nr. 24 din iulie 1829
Aritmetica lui Francoeur, traducere de I. Eliad, București, 1832
Gazeta Teatrului Național nr. 1 din nov. 1835
Curierul Românesc nr. 5 din 14 dec. 1838
I. Heliade Rădulescu, 1830. Desen de Al. Bassarabescu
Semnătura lui I. Heliade Rădulescu pe o poliță din 1840
I. Heliade Rădulescu, 1841. Portret în creion de I. D. Negulici
Stradă în București, 1841. Gravură în lemn, după desenul executat de Ch. Doussault
Adresa prin care N. Golescu anunță pe I. Heliade Rădulescu că a fost numit în Guvernul provizoriu, 1848 iunie 11, București
I. Heliade Rădulescu. Gravură de Theodor Aman după o fotografie din anul 1848
Sigiliul Guvernului provizoriu din 1848
Sigiliul Locotenentei domnești din 1848
Fruntașii Revoluției de la 1848 din Țara Românească: Ion Heliade Rădulescu, Ion C. Brătianu, Gheorghe Magheru, Const. Arista, C. A. Rosetti, Iosafat Znacoveanu, Ion Voinescu, Nicolae Golescu, Dimitrie Brătianu, Ștefan Golescu, Cezar Bolliac
I. Heliade Rădulescu, în manta albă, 1848
Semnătura lui I. Heliade Rădulescu pe o scrisoare din 1848, iunie 17 dec. 22, Agram
Semnătura lui I. Heliade Rădulescu cu numele conspirativ Giuseppe Fransky, 1848
Plicul scrisorii trimise de I. Heliade Rădulescu generalului Jacques Aupich, ambasadorul Franței la Constantinopol
I. Heliade Rădulescu, 1852. Gravură de Celestin Nanteuil, Paris
Carte de vizită a lui I. Heliade Rădulescu, Paris, cca 1850
Rusciuc la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și H. Adlard
Chitanță dată lui I. Heliade Rădulescu de către Elias Regnault. 1858, febr. 16, Paris
I. Heliade Rădulescu membru și acționar al Societății de propagandă democratică și socială europeană, Paris
Vidin, portul, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă
Orșova la mijlocul secolului al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și W. Mossman

GRUPAJ II

(intercalat între pp. 272—273)

- Maria I. Heliade Rădulescu*, 1841. Portret în creion de I. D. Negulici
Scrisoare a lui I. Heliade Rădulescu către soția sa. 1848 sept. 24, Brașov; scrisat conspirativ N. Gheorghide
Casa lui I. Heliade Rădulescu, de la Obor, așa cum arăta după 1848

Rusciuc, portul la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă
Cafenea turcească la Rusciuc, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie colorată de W.H. Bartlett și J.C. Bentley
Reședința pașei din Orșova. Litografie de C. Reiss
Pașaport turcesc dat lui I. Heliade Rădulescu
Pașaport turcesc dat lui I. Heliade Rădulescu, 1854
Varna, debarcaderul, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă
Constantinopol, vedere generală, la mijlocul sec. al XIX-lea. Litografie de epocă
Măria I. Heliade Rădulescu, cca 1845. Pictură în ulei, autor necunoscut
Bucureștii la 1859, văzuți din dealul Mitropoliei. Gravură în lemn
Curieru de ambe-sexe
Critica de I. Heliade Rădulescu, București, 1860

GRUPAJ III

(intercalat între pp. 432—433)

I. Heliade Rădulescu, 1859. Portret în creion executat de August Strixner (Colecția acad. Al. Rosetti)
Semnătura lui I. Heliade Rădulescu pe o petiție, cca 1859—1860
Ion (Ienăchiță) I. Heliade Rădulescu, Paris, cca 1870
Scrisoare a lui I. Heliade Rădulescu către fiul său, la Paris. 1867 aug. 30, București
I. Heliade Rădulescu, fotografie, 1866
Adeverință autenticată de martori și autorități, în care se menționează data nașterii copiilor lui I. Heliade Rădulescu. 1866 mai 24, București
Chitanță dată de către I. Heliade Rădulescu bancherului Miron Vlasto pentru un împrumut, 1860 aug. 25, București
Chitanță de plată pentru vol. „Echilibru între anțiteze”, 1866
Chitanță dată de către I. Heliade Rădulescu lui Tache Zalic pentru un împrumut. 1868, mai 14, București
Principii de Ortografia română de I. Heliade Rădulescu, București, 1870
Anatolida de I. Heliade Rădulescu, București, 1870
I. Heliade Rădulescu. Portret în plei executat de Sava Henția, 1883
Măria I. Heliade Rădulescu, fotografie, cca 1865
Fotomontaj: I. Heliade Rădulescu, cele trei fiice (Sofia, Virgilia, Eufrosina) și nepoata sa Steluța, în stînga

GRUPAJ IV

(intercalat între pp. 592—593)

Anunțul dat de familie la moartea lui I. Heliade Rădulescu, 1872, apr. 28; foaie volantă
Poezie anonimă cu ocazia morții lui I. Heliade Rădulescu, București, 1872, apr. 30; foaie volantă
Mormintul lui I. Heliade Rădulescu — în curtea Bisericii Mavrogheni
Comemorare a 40 de zile de la moartea lui I. Heliade Rădulescu de către cetățenii din Brăila. 1872 iunie 10; foaie volantă
Poezie făcută de Alex. I. Sonțu cu ocazia dezvelirii statuii lui I. Heliade Rădulescu. 1881 nov. 21; foaie volantă
Program de participare a lucrătorilor tipografi din București, la dezvelirea statuii lui I. Heliade Rădulescu. 1881, nov. 21, foaie volantă
Casa lui I. Heliade Rădulescu de la Obor, interior, 1881
Medalie comemorativă, 1802—1902 (avers-revers)

CUPRINS

<i>Cuvînt înainte</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	IX

I. HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE DIFERITE PERSOANE ȘI INSTITUȚII
(1828—1874)

1828 decembrie 13. [București] (Andrei Popovici).....	3
1831 ianuarie 10/22. București (Andrei Popovici)	4
1832 ianuarie 14. București (Andrei Popovici)	4
[1832 februarie. București] (Andrei Popovici)	5
[1832 martie. București] (Ioniță Minovici)	5
1832 aprilie 4/16. București (Stan Popovici)	6
1832 aprilie 15/27. București (Const. Hagi Pop) ¹	6
1832 iunie 20. București (Ioniță Minovici)	7
1832 iulie 13. București (Ioniță Minovici)	7
1832 iulie 15/27. București (Ioniță Minovici)	8
1832 august 18. București (Ioniță Minovici)	8
[1832 aug.-sept. București] (Ioniță Minovici)	8
[1834 mai—iulie. București] (domnitor Alexandru Dimitrie Ghica)	9
[1834 iulie—decembrie. București] (domnitor Alexandru Dimitrie Ghica)	12
1836 iulie 27. București (C. Negruzzi)	16
1836 octombrie 15. București (C. Negruzzi)	25
1837 ianuarie 4. București (C. Negruzzi)	27
1837 martie 8. București (C. Negruzzi).....	29
1837 august 17. [București] (Ion Ghica)	30
1838 martie 10. București (Vasile Pogor)	31
1838 aprilie 25. [București] (Comisia de Negru)	32
1838 mai 12. București (Vasile Pogor)	33
1838 iunie 27. București (George Barițiu)	34

1838 iulie 14. [București] (Vasile Pogor)	36
1838 septembrie 21. București (Vasile Pogor)	37
1838 noiembrie 29. București (George Barițiu)	38
[1839 ian — mart. București] (Vasile Pogor)	41
1839 martie 29. [București] (Hristea librarul din Iași)	42
1839 aprilie 16. București (dr. Paul Vasici)	43
1839 aprilie 28. București (C. Negruzzi)	44
1839 august 29. București (C. Negruzzi)	47
1839 decembrie 13. București (George Barițiu)	48
1839 decembrie 21. București (C. Negruzzi)	50
1841 februarie 16. București (Mihail Ghica)	51
1842 februarie 9. București (George Barițiu)	51
1843 ianuarie 18. București (anonim)	52
1844 mai 16. [București] (C. Negruzzi)	53
1844 noiembrie 5. București (George Barițiu)	54
1845 ianuarie 19. București (George Barițiu)	55
1845 martie 1. București (George Barițiu)	56
1845 martie 1. București (dr. Paul Vasici)	57
1845 martie 2/14. București (cardinalul Giuseppe Mezzo-	
fanti)	57
1845 martie 8. [București] (George Barițiu)	58
1845 martie 18/30. București (George Barițiu)	59
1845 decembrie 3. București (George Barițiu)	59
1846 februarie 21. București (C.D. Aricescu)	60
1846 martie 29. București (George Barițiu)	61
1846 septembrie 22. București (C.D. Aricescu)	62
1846 octombrie 5. București (George Barițiu)	63
1847 iunie 9. București (Ștefan Golescu)	63
1848 februarie 5. București (Ștefan Golescu)	64
[1848 mai f. zi. București] (domnitor Gh. Bibescu) ..	65
1848 iunie 9. Tabăra regenerației [Islaz] (Gh. Magheru)	65
1848 iunie 10. Crușov (Gh. Magheru)	65
1848 iulie 16/28. București (George Barițiu)	66
1848 iulie 30. [București] (Gh. Magheru)	67
1848 septembrie 29. Sibiu (Ion Ghica)	67
[1849 februarie. Paris] (toți emigrații)	69
1849 martie 3/15. [Londra] (Gh. Magheru)	70
1849 martie 14/26. Marsilia (N. Pleșoianu)	72
1849 iulie 20/1 august. Paris (emigrații din Brusa) ..	73
1849 iulie 20/1 august. [Paris] (I.D. Negulici)	76
1849 iulie 20/1 august. [Paris] (N. Russo)	78
1849 septembrie 10/22. Paris (George Barițiu)	79
1849 decembrie 6. Paris (emigrații din Brusa)	80
1849 decembrie 15/27. Paris (I.D. Negulici)	83
1850 februarie 14/26. Paris (I.D. Negulici)	85

1850 februarie 22/6 martie. Paris (exilații din Brusa) ..	87
1850 mai 5/17. Paris (exilații din Brusa)	88
1850 mai 24. Paris (D. Brătianu)	89
1850 iunie 15/27. Paris (Christian Tell)	91
1850 iulie 5/17. Paris (Christian Tell)	92
1850 iulie 24/6 august. Paris (N. Pleșoianu)	93
1850 iulie 26. Paris (Christian Tell)	93
1850 august 4/16. Paris (Christian Tell)	95
1850 septembrie 5/17. Paris (emigrații din Brusa)	96
1850 septembrie 27. Paris (I.D. Negulici)	98
1850 octombrie 6/18. Paris (N. Pleșoianu)	99
1850 decembrie 17. Paris (Christian Tell)	100
1850 decembrie 31. [Paris] (emigrații din Brusa)	101
[1850. Paris] (Christian Tell)	103
1851 februarie 7. Paris (Christian Tell)	104
1851 februarie 15/27. Paris (Const. Alexandrescu)	106
[1851 februarie. Paris] (I.D. Negulici)	107
1851 aprilie 6. Paris (Gh. Magheru)	110
1851 aprilie 8. Paris (C.N. Racottă)	112
1851 aprilie 8. Paris (Constantin N. Filipescu)	113
1851 mai 8/20. Paris (Gh. Magheru)	114
[1851 mai-iunie. Paris] (Christian Tell)	115
1851 iulie 1. [Paris] (emigrații din Brusa)	118
1851 iulie 1. [Paris] (emigrații din Brusa)	121
1851 iulie 15/27. Malta (emigrații din Brusa)	122
1851 august 1/12. Chios (emigrații din Brusa)	124
[1851 septembrie. Paris] (Christian Tell)	126
1852 august 18/30. Chios. (C.N. Racottă)	128
1852 octombrie [f. zi. Chios] (Judecătoria comercială a jud. Ilfov)	131
[1852—1853. Chios] (N. Russo)	133
1853 ianuarie 18. Chios (anonim)	135
1853 ianuarie 20/2 februarie. Chios (C.N. Racottă)	136
[1853 aug.-sept. Chios] (Olga Gr. Sturza)	136
1853 noiembrie 21/4 decembrie. Chios (C.N. Racottă) ..	137
1854 februarie 2/14. Șumla (Christian Tell)	139
1854 februarie 3/15. Șumla (Christian Tell)	139
1854 august 11/23. Rusciuc (C.N. Racottă)	139
1854 decembrie 7/19. Constantinopol (I. Prejbeanu)	140
1854 decembrie 28/10 ianuarie. Constantinopol (N. Ple- șoianu)	141
1854 decembrie 30/10 ianuarie. Constantinopol (N. Ple- șoianu)	142
1855 mai 18/30. Constantinopol (C.D. Aricescu)	143
1856 mai 7/19. Constantinopol (C.N. Racottă)	144
1856 iulie 2. Constantinopol (C.N. Racottă)	147
1856 iulie 18. Constantinopol (C.N. Racottă)	151
1856 august 15. Constantinopol (compatrioții din țară)	152
1856 august 18. Constantinopol (C.N. Racottă)	155

[1856 București]. (domnitor Barbu D. Știrbei).....	156
[1857 ianuarie]. Constantinopol (Alexandru Dimitrie Ghica)	157
1857 februarie 20. Constantinopol (I. Prejbeanu)	158
1857 martie 6/18. Constantinopol (Alexandru Dimitrie Ghica)	160
1857 decembrie 4. Londra (Alexandru Dimitrie Ghica)	161
[1857 decembrie 4. Londra] (Ștefan Andronic)	162
1858 mai 6. Paris (mitropolitul Țării Românești).....	165
[1858, Paris] (anonim)	166
1859 iunie 15. București (anonim)	167
[1861 mai 29. București] (Petrache Poenaru)	168
1862 ianuarie 6. București (anonim)	168
1863 aprilie 5. București (Constanța Dunca)	169
[1863 București] (profesor Lateș)	170
1867 iunie 6. București (N. Bilciurescu)	171
[1867. București] (Ministerul de Finanțe)	172
1868 decembrie 15. București (Const. Alexandrescu) ..	173
[1868. București] (Societatea Academică).....	173
1869 februarie [f. zi]. București (anonim)	174
1869 mai [f. zi]. București (Dim. Cozadini)	175
1869 septembrie 25/7 octombrie. București (Vegezzi Ruscalla).....	176
1869 septembrie 26. București (V.A. Urechia) f.....	177
1869 noiembrie 16. București (George Barițiu)	178
1869 noiembrie 28. București (George Barițiu)	179
[1869 decembrie 18. București] (Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice)	180
1870 martie 6. București (N. Russo)	182
1870 august 5. București (Alexandrina n. Gh. Magheru)	183
1870 august 21. București (anonim)	183
1870 septembrie 17. București (I.D. Petrescu)	185
1870 octombrie 28. București (mareșalul palatului)	186
1870 noiembrie 15. București (T. Basarabescu)	186
1870 noiembrie 23. București (T. Basarabescu)	187
1870 noiembrie 26. București (T. Basarabescu)	187
1871 martie 21. București (Climescu)	189
[fără dată și loc] (Ministerul de Finanțe?)	190

I. HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE SOȚIA SA, MARIA

(1823—1869)

[1823] octombrie 24. [București]	193
[1823] noiembrie 1. [București]	194
[1823] noiembrie 4. [București]	194
1823 noiembrie 17. [București]	195
[1823] decembrie 17. [București]	196

1824 ianuarie 18. [București]	196
1837 aprilie 23. Iași	197
1844 august 16. [Sibiu]	198
1846 mai 3. București	199
1846 mai 14. București	200
1846 mai 31. București	202
1846 noiembrie 2/12. Dresda	202
1848 iunie 4. București	203
1848 iunie 6. București	204
1848 iunie 17. București	204
1848 iulie 3. București	206
1848 iulie 8. București	207
1848 iulie 17. București	207
1848 iulie 21. București	208
1848 iulie 26. București	208
1848 septembrie 19. Timiș	209
1848 septembrie 20. Timiș	210
1848 septembrie 24. Brașov	210
1848 octombrie 5/17. Sibiu	211
1848 octombrie 20. Sibiu	212
1848 noiembrie 28. [Sibiu]	213
1848 decembrie 4. Lugoj	214
1848 decembrie 8. Orșova	214
1848 decembrie 22. Agram	215
1849 aprilie 2/14. Constantinopol	215
[1849 mai 3/15. Paris]	216
1849 mai 18/30. Paris	218
1849 iulie 4/16. Paris	219
1849 iulie 20/1 august. Paris	222
1849 august 1/12. Paris	223
1849 august 14/26. Paris	225
1849 august 17/29. Paris	226
1849 august 24/5 septembrie. Paris	227
1849 august 24/5 septembrie. Paris	227
1849 septembrie 1/12[13] septembrie. Paris	228
1849 septembrie 14/26 septembrie. Paris	229
1849 septembrie 26/6. Paris	230
1849 24 noiembrie/decembrie 6. Paris	231
1849 decembrie 4/16. Paris	232
1849 decembrie 15/27. Paris	233
1849 decembrie 25/6. ianuarie. [Paris]	235
1850 ianuarie 3/15. Paris	238
1850 ianuarie 14/26. Paris	240
1850 ianuarie 25/6 februarie. Paris	241
1850 februarie 14/26. Paris	243
1850 februarie 22/6 martie. Paris	246
1850 martie 4/16. Paris	248
1850 martie 14/26. Paris	249

1850 martie 26/6 aprilie. Paris	250
1850 aprilie 4/16. Paris	252
1850 aprilie 14/26. Paris	253
1850 [aprilie 24]/6 mai. Paris	254
1850 mai 4/16. Paris	255
1850 mai 14/26. Paris	257
1850 mai 24/6 iunie Paris.	258
1850 [iunie] 4/16. Paris	259
1850 iunie 14/26. Paris	261
1850 iunie 24/6. iulie Paris	262
1850 iulie 4/16. Paris	265
1850 iulie 14/26. Paris	266
1850 iulie [24]/6 august. Paris	268
1850 august 4/16. Paris	269
1850 august 15/27. Paris	270
1850 [august] 25/6 septembrie. Paris	271
1850 septembrie 5/17. Paris	272
1850 septembrie 14/26. Paris	274
1850 septembrie 24/6 octombrie. Paris	275
1850 octombrie 17. Paris	276
1850 octombrie 22/3 noiembrie. Londra	277
1850 noiembrie 5/17. [Paris]	278
1850 noiembrie 15/27. Paris	279
1850 decembrie 7. Paris	280
1850 decembrie 17. Paris	282
1850 decembrie 26/7 ianuarie. Paris	284
1851 ianuarie 18. Paris	287
1851 ianuarie 26/7 februarie. Paris	288
1851 ianuarie 27. Paris	289
1851 februarie 5/17. Paris	292
1851 februarie 6/18. [Paris]	294
1851 februarie 15/27. Paris	295
1851 [februarie 24]/7 martie. Paris	296
1851 martie 5/17. Paris	298
1851 martie 15/27. Paris	301
1851 martie 26/7 aprilie. Paris	303
1851 aprilie 5/17. Paris	305
1851 aprilie 15/27. Paris	307
1851 aprilie 25/7 mai. Paris	308
1851 mai 4/16. Paris	308
1851 mai 15/27. Paris	310
1851 mai 25/7 iunie. Paris	311
1851 iunie 16/28. Paris	312
1851 iulie 8/20. Marsilia	312
1851 iulie [9]/21. Marsilia	313
1851 iulie 14/26. Malta	314
1851 iulie 20/2 august. Sira	314
1853 decembrie 13/25. Constantinopol	315

1854 ianuarie 5. Baba-Isclisi	316
[1854] februarie 22/6 martie. [Șumla]	316
1854 martie 4/16. Șumla	318
1854 martie 10/22. Șumla	319
[1854] martie 15/27. Șumla	320
1854 martie 17/29. Șumla	321
1854 aprilie 5/17. Șumla	322
1854 iunie 15/27. Șumla	325
1854 [iunie] 17/29. Șumla	326
1854 iunie 21/3 iulie. Șumla	326
1854 iunie 26. Varna	327
1854 iunie 29. Varna	327
1854 octombrie 1/12. Constantinopol	328
1854 octombrie 18/30. Constantinopol	329
[1854] noiembrie 8/20. Constantinopol	330
1854 noiembrie 9/21. Constantinopol	331
1854 noiembrie 10/22. Constantinopol	332
1854 noiembrie 23/5 decembrie. Constantinopol	333
1854 decembrie 7/19. Constantinopol	335
1854 decembrie 11/23. Constantinopol	336
1855 ianuarie 18/30. Constantinopol	337
1855 februarie 1/12. Constantinopol	341
1855 februarie 10/22. Constantinopol	342
1855 martie 10/22. Constantinopol	344
1855 martie 17/29. Constantinopol	346
1855 martie 24/[5 aprilie]. Constantinopol	347
1855 aprilie 1/13. Constantinopol	348
1855 aprilie 14/26. Constantinopol	350
1855 aprilie 21. Constantinopol	351
1855 aprilie 28. Constantinopol	352
1855 mai 5/17. Constantinopol	353
1855 mai 8/20. Constantinopol	355
1855 mai 12/24. Constantinopol	356
1855 mai 18/30. Constantinopol	356
1855 mai 27. Constantinopol	358
1855 iunie 1/12. Constantinopol	358
1859 august 5. București	359
1859 august 12. București	360
1859 august 15. București	361
1859 septembrie 1. Paris	362
1860 august 31. București	362
1860 octombrie 10. București	363
1860 noiembrie [5]. Paris	364
1861 august 27. București	365
1866 august 5. Pesta	365
[1866] august 12. Baden	367
[1866] august 26. Pistyan	368
1866 septembrie 5. Pistyan	370

1866 septembrie 16. Pistyan	372
1866 septembrie 20. Pistyan	374
1867 iulie 22. București	375
1867 august 6. București	377
1868 august 12. București	378
1869 septembrie 18. București	378
1869 septembrie 20. București	379

MARIA HELIADE RĂDULESCU
CĂTRE SOȚUL SĂU, I. HELIADE RĂDULESCU
(1823—1855)

1823 octombrie 3.	383
[1823] octombrie 8.	383
[1823] noiembrie 2.	384
1823 noiembrie 7.	384
[1823] decembrie 18.	385
[1823] decembrie 27.	385
[1823] decembrie 28.	386
[1824 ianuarie] 29.	386
1849 februarie 16/28. Cronstadt.	387
1849 iulie 3/15. Vidin	389
1849 iulie 30. Rusciuc	391
1849 septembrie 24/4 octombrie. Rusciuc	393
1849 octombrie 1/13. Rusciuc	397
1849 octombrie 31. Constantinopol	399
1849 noiembrie 3/15. [Constantinopol]	401
1849 noiembrie 12/24. Constantinopol	403
1849 noiembrie 23/5 decembrie. Constantinopol	408
1849 decembrie 3/15. Constantinopol	409
1849 decembrie 13/25. Constantinopol	412
1849 decembrie 24/5 ianuarie. Constantinopol	414
1850 ianuarie 3/15. Constantinopol	421
1850 ianuarie 13/25. Constantinopol	427
1850 ianuarie 24/5 februarie. Constantinopol	431
[1850] februarie 3/15. Constantinopol	433
[1850] februarie 13/25. Constantinopol	436
1850 februarie 21/5 martie. Constantinopol	438
1850 martie 3/15. Constantinopol	439
1850 martie 13/25. Constantinopol	441
1850 martie 23/5 aprilie. Constantinopol	444
1850 aprilie 3/15. Constantinopol	447
1850 aprilie 13/25. Constantinopol	451
1850 aprilie 23/5 mai. Constantinopol	454
1850 mai 3/15. Constantinopol	456
1850 mai 13/25. Constantinopol	459

1850 mai 24/5 iunie. Constantinopol	461
1850 iunie 1/13. Constantinopol	464
1850 iunie 3/15. Constantinopol	466
1850 iunie 11/23. Balta-Liman	467
1850 iunie 22. Balta-Liman	469
1850 iulie 3/15. Constantinopol	469
1850 iulie 13/25. Constantinopol	471
1850 septembrie 25/7 octombrie. Smirna	473
1850 octombrie 26. Smirna	475
1850 decembrie 1/13. Chios	477
1851 ianuarie 10/22. Chios	481
1851 ianuarie 24/5 februarie. Chios	484
1851 ianuarie 31/12 februarie. Chios	486
1851 februarie 7/19. Chios	487
1851 februarie 13/25. Chios	489
1851 februarie 28/12 martie. Chios	490
1851 martie 8/20. Chios	493
1851 aprilie 5/17. Chios	494
1854 ianuarie 1. Constantinopol	495
1854 ianuarie 12/24. Constantinopol	496
1854 ianuarie 14/26. Constantinopol	500
[1854] ianuarie 19/31. [Constantinopol]	500
1854 februarie 9/21. Constantinopol	501
1854 februarie 9/21. Constantinopol	502
1854 februarie 16/28. Constantinopol	503
1854 februarie 24. Constantinopol	504
1854 martie 1/13. Constantinopol	506
1854 martie 1/13. Constantinopol	507
[1854] martie [7]/19. [Constantinopol]	512
1854 martie 8/20. Constantinopol	513
1854 martie 12/24. Constantinopol	514
[1854] martie 17/29. Constantinopol	518
1854 martie 31/12 aprilie. Constantinopol	520
[1854] aprilie 1/13. Constantinopol	522
1854 aprilie 5/17. Constantinopol	524
1854 aprilie 6/18. Constantinopol	525
1854 aprilie 9/21. Pera	526
1854 iulie 12. Şumla	526
1854 decembrie 22/3 ianuarie. Bucureşti	527
1854 decembrie 24/5 ianuarie. Bucureşti	532
1855 ianuarie 5/17. Bucureşti	534
1855 ianuarie 19/31. Bucureşti	535
1855 februarie 16/28. Bucureşti	539
1855 februarie 20/4 martie. Bucureşti	540
1855 martie 16/28. Bucureşti	544
1855 mai 4/16. Bucureşti	545
1855 iunie 15/27. Bucureşti	546

ADDENDA

(1837—1902)

1837 aprilie 22. Iași (contract între I. Heliade și V. Pogor)	551
1839 august 4. București (chitanță dată de I. Heliade dr.-lui Iosef Sporer)	551
[1842. București] (poezie dedicată lui I. Heliade de către Const. Vișoreanu)	552
1843 aprilie 1. [București] (chitanță dată de Vistierie lui I. Heliade)	553
1843 aprilie 1. [București] (chitanță dată de Vistierie lui I. Heliade).....	553
1844 iunie 3. București (chitanță dată de I. Heliade lui I. Conțescu)	554
1847 iulie 3. București (chitanță dată de I. Heliade lui Davicion Bally)	554
1847 august 19. București (bilet trimis de I. Heliade lui Davicion Bally)	554
[1847. București] (listă de împrumut comercial lansată de I. Heliade)	555
1848 mai 5. București (chitanță dată de I. Heliade, Elenei Becereasca)	556
1848 noiembrie 2. Brașov (chitanță dată de G. Nițescu lui I. Heliade)	556
[1848. București] (cîntec poporan despre I. Heliade)	556
[1848. București] (inventar al cărților, hîrtiei și tipografiei lui I. Heliade)	558
1849. [Paris] (sonet dedicat de Sébastien Rhéal lui I. Heliade)	562
[1849—1854. Paris] (trei poezii dedicate lui I. Heliade de către Sébastien Rhéal)	563
1850 ianuarie 7/19. Paris (poezie dedicată lui I. Heliade de către C. Aristia)	567
1850 februarie 7. [Paris] (poezie dedicată de Sébastien Rhéal lui I. Heliade)	568
1850 martie 25. Paris (chitanță dată de Eug. Carpentier lui I. Heliade)	570
1850 iulie. Constantinopol (memoriul Mariei Heliade înaintat marelui vizir Reșid-pașa pentru a fi despăgubită de averea distrusă)	570
1850 august 16. [Paris] (chitanță dată de Celestin Nanteuil lui I. Heliade)	578
1850 septembrie 13 [Paris] (chitanță dată de Sébastien Rhéal lui I. Heliade)	578
1850 noiembrie 29 [Paris] (chitanță dată de Celestin Nanteuil lui I. Heliade)	579

[1853 aug.-sept.] (epitaf făcut de I. Heliade pentru Ecaterina Manu)	579
1854 septembrie 16. București (chitanță dată de I. Heliade lui Gh. Scurti)	580
[1854. București] (poezie dedicată lui I. Heliade de către Alex. Lăzărescu)	580
[1855]. (N. Rouso către Elias Régnauld)	583
[1856. București] (memoriu adresat de către Maria Heliade lui Barbu Dim. Știrbei)	593
1857 iulie 14. București (scrisoare a mitropolitului Nifon către starețul M-rii Sinaia)	594
1857 august 20. Jaroslaw (poezie dedicată lui I. Heliade de către un admirator rus)	595
1858 februarie 16. Paris (chitanță dată de Elias Régnauld lui I. Heliade)	597
1858 mai 27. București (scrisoare a dr. Carol Davila către Maria Heliade)	598
1859 noiembrie 23. București (chitanță dată de I. Heliade lui Scarlat Krețulescu)	598
[1859. București] (epitaf făcut de I. Heliade pentru Eufrosin Poteca)	598
1860 iulie 4. București (chitanță dată de <i>Asociația tipografică</i> lui I. Heliade)	599
1860 octombrie 22. [București] (chitanță dată lui I. Heliade și Gr. Zossima de către Sultana Genile)	599
[1861—1867. București] (adeverință dată de Păunica Mușeteasca lui I. Heliade)	599
1862 martie 27. București (contract între I. Heliade și I. Musescu)	601
1862 mai 30. București (chitanță dată de I. Heliade lui I. G. Piersiceanu)	602
1862 iunie 1. București (chitanță dată de I. Heliade lui I.G. Piersiceanu)	603
1863 martie. [București] (două epitafuri făcute de I. Heliade pentru Maria Păucescu și Scarlat Bărcănescu)	603
1863 iunie 9. București (chitanță dată de I. Heliade meșterilor Costache și Manole)	604
1863 decembrie 27. [București] (poezie de I. Heliade dedicată Constanței Dunca)	605
1864 ianuarie 21. București (chitanță dată de M. Athanasiu lui I. Heliade)	606
1864 noiembrie 26. București (scrisoare a lui I. Heliade către chiriașii săi, Marin și Florea)	606
[1864 noiembrie f. zi, București] (contract prin care I. Heliade închiriază hanul și grădina casei de la Obor)	607
[1864—1865. București] (listă de împrumut comercial lansată de I. Heliade)	609

1865. București (poezie de I. Heliade dedicată Constanței Dunca)	610
[1865—1870. București] (epitaf făcut de I. Heliade pentru Alexandru Danielopol)	611
1866 martie 23. București (contract între I. Heliade și Elena Gorovei)	611
1866 mai 24. [București] (adeverință dată lui I. Heliade de către Al. N. Danielopol, A. N. Racottă și H.N. Racottă)	612
1866 noiembrie 12. București (procură dată de I. Heliade lui Alex. Andronic)	613
1867 iunie 1. București (act de cesiune dat de I. Heliade lui Alex. Chiriloff)	613
1867 iulie 12. Florența (Amalia Biondi către Eufrosina I. Heliade)	614
[1867 septembrie. București] (concursurile Societății Academice pentru premiile „Zappa“ și „Alexandru Ioan Cuza“)	615
1868 mai 14. București (chitanță dată de I. Heliade lui Tache Zalic)	617
1868 iunie 7. [București] (act de cesiune dat de Maria și I. Heliade către banca Jacques Poumay)	617
[1868. București] (memoriul lui I. Heliade pentru a fi despăgubit de averea distrusă)	618
[1868—1869. București] (înștiințare trimisă de I. Heliade către primarii orașelor)	620
1872 mai 13. Turin (Vegezzi Ruscalla către una din fiicele lui I. Heliade)	621
1872 mai 20/1 iunie Paris (Eliza Filipescu și Alex. Bibescu către I.I. Heliade)	623
1872 iunie 24. [Turnu-]Severin (poezie de G. Băileanu cu ocazia morții lui I. Heliade)	624
1874 februarie 20. București (poezie de C. D. Aricescu dedicată memoriei lui I. Heliade)	627
1882 ianuarie 12. Roma (Ettore Ferrari către copiii lui I. Heliade)	629
[1902. București] (poezie de Alexandru Obedenaru dedicată memoriei lui I. Heliade)	630
GLOSAR	633
INDICE	645
LISTA ILUSTRAȚIILOR	663

Redactor : VICTOR IOVA
Tehnoredactor : POMPILIU STATNAI

Apărut 1972. Hîrtie tipar A, de 63/m². Format 700×100/16.
Coli ed. 57,60. Coli tipar 43,5. Planșe tipo 25. A.
nr. 28.772/1971. C. Z. pentru bibliotecile mari și mici
859—09.

Tiparul executat sub comanda nr. 20.113 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“ Piața
Scînteii nr. 1, — București
Republica Socialistă Romînia